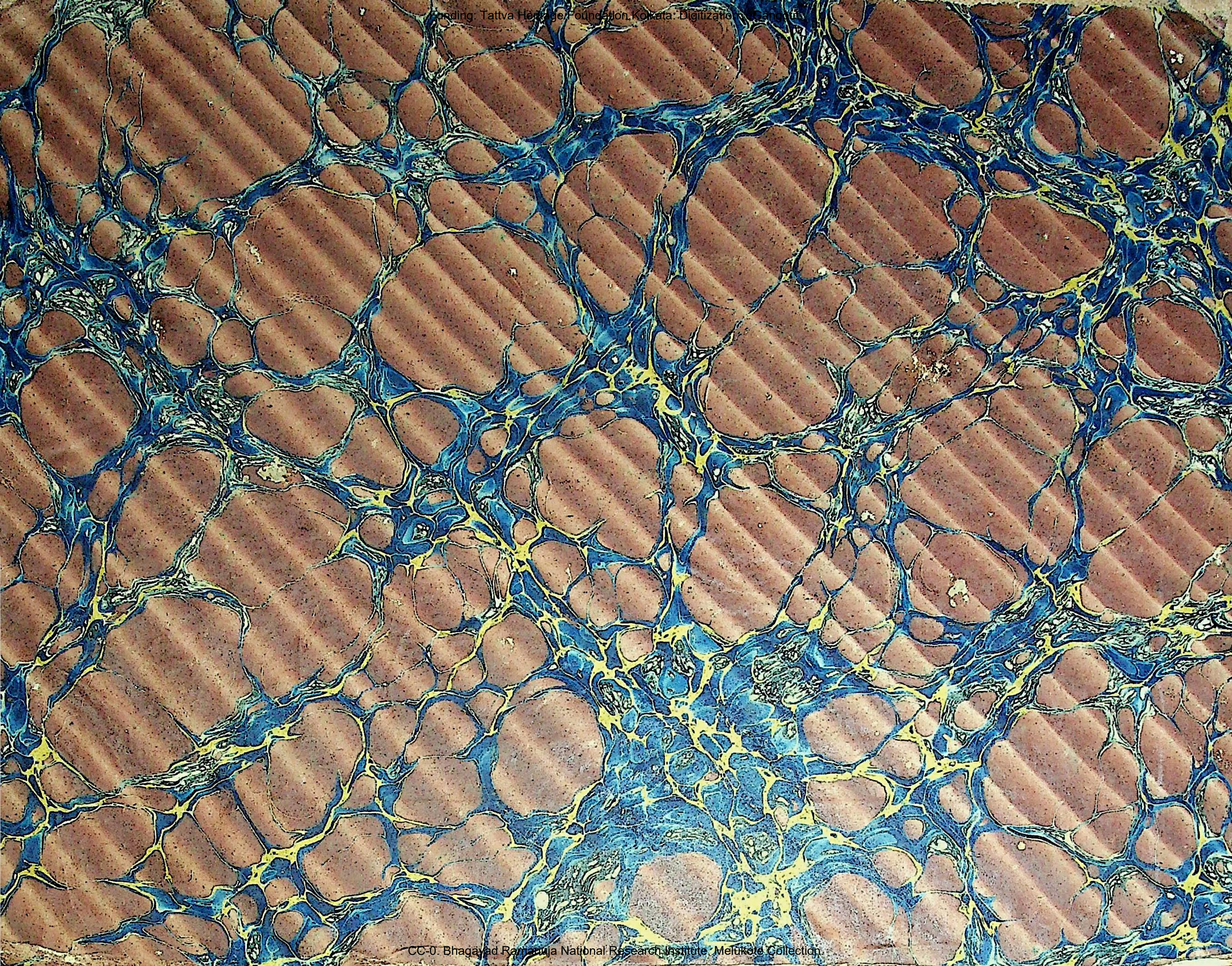
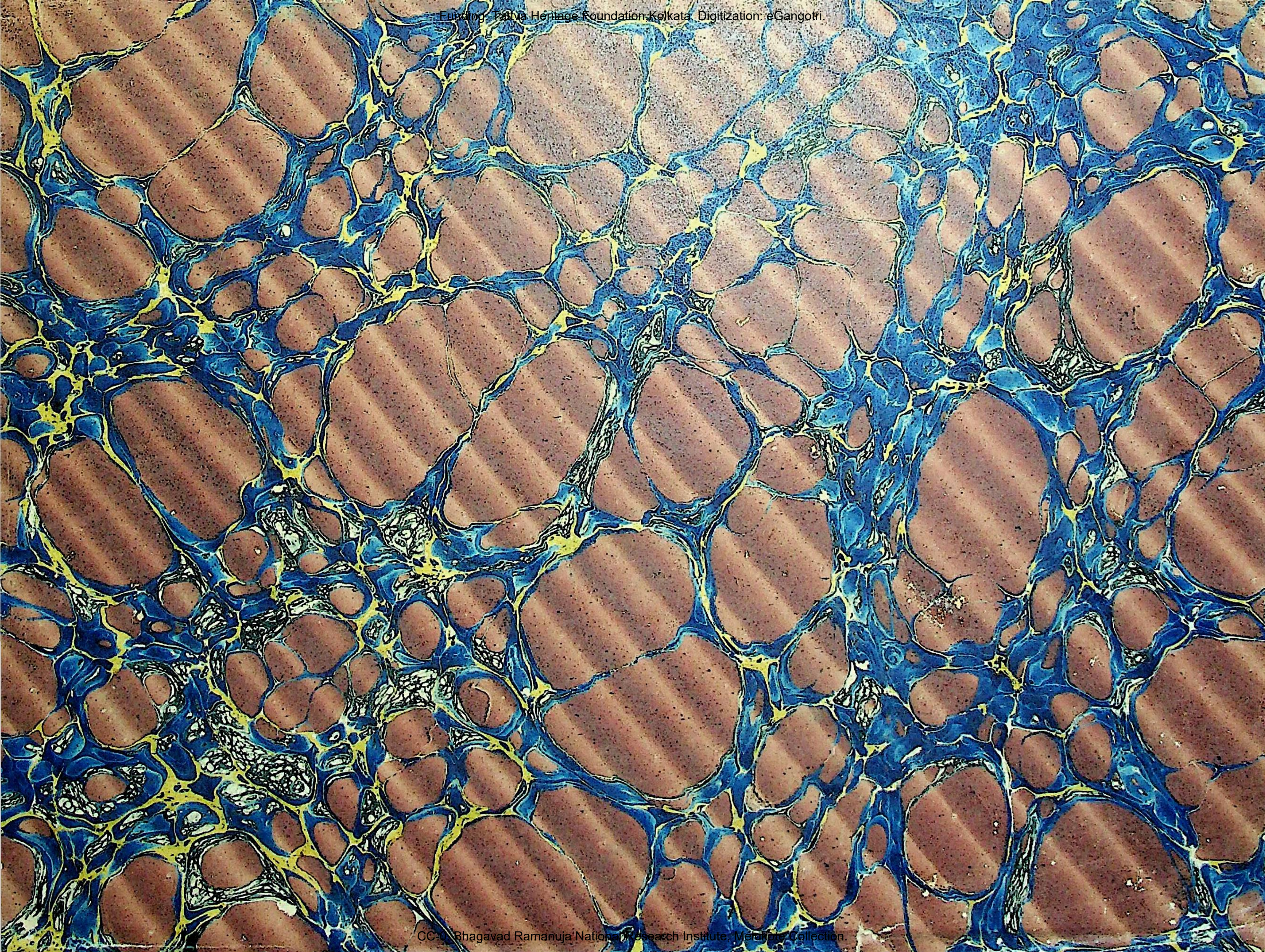






శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వప్రారంభః.



శ్రీరుక్మిణీ - సత్యభామాసమేత - శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

నారాయణంనమస్కృత్యనరంచైవనరోత్తమమ్ । దేవీంసరస్వతీంవ్యాసం తతోజయముదీరయేత్ ॥

జనమేజయః ॥ ఏవంద్యూతజితాః పార్థాః కోపితాశ్చదురాత్మభిః । ధార్తరాష్ట్రైః సహామాత్యైర్నికృత్యా ద్విజసత్తమ ॥ ౧ ॥ శ్రావితాః పరుషా వాచః సృజద్భిర్వైరముత్తమమ్ । కిమకుర్వత కౌరవ్యా మమ పూర్వపితామహాః ॥ ౨ ॥ కథం చైశ్వర్యవిభ్రష్టాః సహసా దుఃఖమేయుషః । వనే విజహ్రిరే పార్థాః శక్రప్రతిమతేజసః ॥ ౩ ॥ కే వై తాననువర్తంత ప్రాప్తాన్ వ్యసనముత్తమమ్ । కిమాహారాః కిమాచారాః క్వ చ వాసో మహాత్మనామ్ ॥ ౪ ॥ కథం చ ద్వాదశ సమా వనే తేషాం మహాత్మనామ్ । వ్యతీయుర్బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠ శూరాణామరిఘాతినామ్ ॥ ౫ ॥ కథం చ రాజపుత్రీ సా ప్రవరా సర్వయోషితామ్ । పతివ్రతా మహాభాగా సతతం సత్యవాదినీ ॥ ౬ ॥ వనవాసమదుఃఖార్హా దారుణం ప్రత్యపద్యత । ఏతదాచక్ష్వ మే సర్వం విస్తరేణ తపోధన ॥ ౭ ॥ శ్రోతుమిచ్ఛామి చరితం భూరిద్రవిణతేజసామ్ । కథ్యమానం త్వయా విప్ర పరం కౌతూహలం హి మే ॥ ౮ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవం ద్యూతజితాః పార్థాః కోపితాశ్చ దురాత్మభిః । ధార్తరాష్ట్రైః సహామాత్యైర్నిర్యయుర్గజసాహ్వయాత్ ॥ ౯ ॥ వర్ధమానపురద్వారాదభినిష్క్రమ్య పాండవాః । ఉదఙ్ముఖాః శస్త్రభృతః ప్రయయుస్సహ కృష్ణయా ॥ ౧౦ ॥ ఇంద్రసేనాదయశ్చైవ భృత్యాః పరిచతుర్దశ । రథైరనుయయుశ్శీఘ్రైః స్త్రియ ఆదాయ సర్వశః ॥ ౧౧ ॥ గతానేతాన్ విదిత్వా తు పౌరాః శోకాభిపీడితాః । గర్హయంతో౽సకృద్భీష్మవిదురద్రోణగౌతమాన్ ॥ ౧౨ ॥ ఊచుర్విగతసంత్రాసాః సమాగమ్య పరస్పరమ్ । పౌరా ఊచుః ॥ నేదమస్తి కులం సర్వం న వయం న చ నో గృహాః ॥ ౧౩ ॥ యత్ర దుర్యోధనః పాపః సౌబలేయేన పాలితః । కర్ణదుశ్శాసనాభ్యాం చ రాజ్యమేతచ్చికీర్షతి ॥ ౧౪ ॥ న తత్కులం న చాచారో న ధర్మో౽ర్థః కుతస్సుఖమ్ । యత్ర పాపసహాయో౽యం పాపో రాజ్యం చికీర్షతి ॥ ౧౫ ॥ దుర్యోధనో గురుద్వేషీ త్యక్తాచారసుహృజ్జనః । అర్థలుబ్ధో౽భిమానీ చ నీచః ప్రకృతినిర్ఘృణః ॥ ౧౬ ॥ నేయమస్తి మహీ కృత్స్నా యత్ర దుర్యోధనో నృపః । సాధు గచ్ఛామహే సర్వే యత్ర గచ్ఛంతి పాండవాః ॥ ౧౭ ॥ సానుక్రోశా మహాత్మానో విజితేంద్రియశత్రవః । హ్రీమంతః కీర్తిమంతశ్చ ధర్మాచారపరాయణాః ॥ ౧౮ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్త్వానుజగ్ముస్తే పాండవాంస్తాన్ సమేత్య చ । ఊచుః ప్రాంజలయస్సర్వే కౌంతేయాన్ మాద్రినందనాన్ ॥ ౧౯ ॥ క్వ గమిష్యథ భద్రం వస్త్యక్త్వాస్మాన్ దుఃఖభాగినః । వయమప్యనుయాస్యామో యత్ర యూయం గమిష్యథ ॥ ౨౦ ॥ అధర్మేణ జితాన్ శ్రుత్వా యుష్మాంస్త్యక్తఘృణైః పరైః । ఉద్విగ్నాః స్మో భృశం సర్వే నాస్మాన్ హాతుమిహార్హథ ॥ ౨౧ ॥ భక్తానురక్తాన్ సుహృదః సదా ప్రియహితే రతాన్ । కురాజాధిష్ఠితే రాజ్యే న వినశ్యేమ సర్వశః ॥ ౨౨ ॥ శ్రూయతాం చాభిధాస్యామో గుణదోషాన్నరర్షభాః । శుభాశుభాధివాసేన సంసర్గః కురుతే యథా ॥ ౨౩ ॥ అపో వస్త్రం తిలాన్ భూమిం గంధో వాసయతే యథా । పుష్పాణామధివాసేన తథా సంసర్గజా గుణాః ॥ ౨౪ ॥ మోహ-

జాలస్య యోనిర్హి మూఢైరేవ సమాగమః । అహన్యహని ధర్మస్య యోనిస్సాధుసమాగమః ॥ ౨౫ ॥ తస్మాత్ప్రాజ్ఞైశ్చ వృద్ధైశ్చ సుస్వభావైస్తపస్విభిః । సద్భిశ్చ సహ సంసర్గః కార్యశ్శమపరాయణైః ॥ ౨౬ ॥ యేషాం త్రీణ్యవదాతాని విద్యా యోనిశ్చ కర్మ చ । తాన్ సేవేత్తైస్సమాస్యా హి శాస్త్రేభ్యోఽపి గరీయసీ ॥ ౨౭ ॥ నిరారంభా హ్యపి వయం పుణ్యశీలేషు సాధుషు । పుణ్యమేవాప్నుయామేహ పాపం పాపోపసేవనాత్ ॥ ౨౮ ॥ అసతాం దర్శనాత్స్పర్శాత్సంజల్పాచ్చ సహాసనాత్ । ధర్మాచారాః ప్రహీయంతే సిధ్యంతి చ న మానవాః ॥ ౨౯ ॥ బుద్ధిశ్చ హీయతే పుంసాం నీచైస్సహ సమాగమాత్ । మధ్యమైర్మధ్యతాం యాతి శ్రేష్ఠతాం యాతి చోత్తమైః ॥ ౩౦ ॥ అనీచైర్నాప్యవిషయైర్నాధర్మిష్ఠైర్విశేషతః । యే గుణాః కీర్తితా లోకే ధర్మకామార్థసంభవాః । లోకాచారేషు సంభూతా వేదోక్తాశ్శిష్టసమ్మతాః ॥ ౩౧ ॥ తే యుష్మాసు సమస్తాశ్చ వ్యస్తాశ్చైవేహ సద్గుణాః । ఇచ్ఛామో గుణవన్మధ్యే వస్తుం శ్రేయోఽభికాంక్షిణః ॥ ౩౨ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ ధన్యా వయం యదస్మాకం స్నేహకారుణ్యయంత్రితాః । అసతోఽపి గుణానాహుర్బ్రాహ్మణప్రముఖాః ప్రజాః ॥ ౩౩ ॥ తదహం భ్రాతృసహితః సర్వాన్విజ్ఞాపయామి వః । నాన్యథా తద్ధి కర్తవ్యమస్మత్స్నేహానుకంపయా ॥ ౩౪ ॥ భీష్మః పితామహో రాజా విదురో జననీ చ మే । సుహృజ్జనశ్చ ప్రాయో మే నగరే నాగసాహ్వయే ॥ ౩౫ ॥ తే త్వస్మద్ధితకామార్థం పాలనీయాః ప్రయత్నతః । యుష్మాభిస్సహితాస్సర్వే శోకసంతాపవిహ్వలాః ॥ ౩౬ ॥ నివర్తతాగతా దూరం సమాగమనశాపితాః । స్వజనే న్యాసభూతే మే కార్యా స్నేహాన్వితా మతిః ॥ ౩౭ ॥ ఏతద్ధి మమ కార్యాణాం పరమం హృది సత్తమమ్ । కృత్వా తేన తు తుష్టిర్మే సత్కారశ్చ భవిష్యతి ॥ ౩౮ ॥ వైశంపాయనః ॥ తథానుమంత్రితాస్తేన ధర్మరాజేన తాః ప్రజాః । చక్రురార్తస్వరం ఘోరం హా రాజన్నితి సంహతాః ॥ ౩౯ ॥ గుణాన్పార్థస్య సంస్మృత్య దుఃఖార్తాః పరమాతురాః । అకామాస్సన్న్యవర్తంత సమాగమ్యాథ పాండవాన్ ॥ ౪౦ ॥ నివృత్తేషు తు పౌరేషు రథానాస్థాయ పాండవాః । ఆజగ్ముర్జాహ్నవీతీరే ప్రమాణాఖ్యం మహావటమ్ ॥ ౪౧ ॥ తే తం దివసశేషేణ వటం గత్వా తు పాండవాః । ఊషుస్తాం రజనీం వీరాః సంస్పృశ్య సలిలం శుచి ॥ ౪౨ ॥ ఉదకేనైవ తాం రాత్రిమూషుస్తే దుఃఖకర్శితాః । అనుజగ్ముశ్చ తత్రైతాన్స్నేహాత్కేచిద్ద్విజాతయః ॥ ౪౩ ॥ సాగ్నయోఽనగ్నయశ్చైవ సశిష్యగణబాంధవాః । స తైః పరివృతో రాజా శుశుభే బ్రహ్మవాదిభిః ॥ ౪౪ ॥ తేషాం ప్రాదుష్కృతాగ్నీనాం ముహూర్తే రమ్యదారుణే । బ్రహ్మఘోషపురస్కారః సంజల్పః సమజాయత ॥ ౪౫ ॥ రాజానం తు కురుశ్రేష్ఠం తే హంసమధురస్వరాః । ఆశ్వాసయంతో విప్రాగ్ర్యాః క్షపాం సర్వాం వ్యనోదయన్ ॥ ౪౬ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత ఆరణ్యకపర్వణి-పౌరప్రత్యాగమనే ప్రథమోఽధ్యాయః ❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం తేషామక్లిష్టకర్మణామ్ । వనం యియాసతాం విప్రాస్తస్థుర్భిక్షాభుజోఽగ్రతః ॥ ౧ ॥ తానువాచ తతో రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః । వయం హి హృతసర్వస్వా హృతరాజ్యా హృతశ్రియః ॥ ౨ ॥ ఫలమూలామిషాహారా వనం గచ్ఛామ దుఃఖితాః । వనం చ దోషబహులం బహువ్యాలసరీసృపమ్ ॥ ౩ ॥ పరిక్లేశశ్చ వో మన్యే ధ్రువం తత్ర భవిష్యతి । బ్రాహ్మణానాం పరిక్లేశో దైవతాన్యపి సాదయేత్ ॥ ౪ ॥ కిం పునర్మామితో విప్రా నివర్తధ్వం యథేష్టతః ॥ బ్రాహ్మణా ఊచుః ॥ గతిర్యా భవతాం రాజంస్తాం వయం హి గంతుముద్యతాః ॥ ౫ ॥ నార్హస్యస్మాన్పరిత్యక్తుం భక్తాన్సద్ధర్మదర్శనః । అనుకంపాం హి భక్తేషు దైవతాన్యపి కుర్వతే ॥ ౬ ॥ విశేషతో బ్రాహ్మణేషు సదాచారావలంబిషు । యుధిష్ఠిరః ॥ మమాపి పరమా భక్తిర్బ్రాహ్మణేషు సదా ద్విజాః ॥ ౭ ॥ సహాయవిపరిభ్రంశస్త్వయం సాదయతీవ మామ్ । ఆహరేయురిమే యేఽపి ఫలమూలమృగాంస్తథా ॥ ౮ ॥ త ఇమే శోకజైర్దుఃఖైర్భ్రాతరో మే విమోహితాః । ద్రౌపద్యా విప్రకర్షేణ రాజ్యాపహరణేన చ ॥ ౯ ॥ దుఃఖార్దితానిమాన్క్లేశే నాహం యోక్తుమిహోత్సహే ॥ బ్రాహ్మణాః ॥ అస్మత్పోషణజా చింతా మా భూత్తే హృది పార్థివ ॥ ౧౦ ॥ స్వయమాహృత్య చాన్నాని చోపయోక్ష్యామహే వయమ్ । అనుధ్యానేన జప్యేన విధాస్యామశ్శివం తవ ॥ ౧౧ ॥ కథాభిశ్చాభిరమ్యాభిః సహ రంస్యామహే వయమ్ ॥

యుధిష్ఠిరః ॥ ఏవమేతన్న సందేహో హారమేహం సంతతం ద్విజైః ॥ ౧౨॥ నూనం భావాత్తు పశ్యామి ప్రత్యాదేశమివాత్మనః । కథం ద్రక్ష్యామి వస్సర్వాన్
స్వయమాహృత్య భోజినః ॥ ౧౩॥ మద్భక్త్యా క్లిశ్యతో నార్హాన్ ధిక్పాపాన్ ధృతరాష్ట్రజాన్ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఇత్యుక్త్వా స నృపః శోచన్ నిషసాద
మహీతలే ॥ ౧౪॥ తమధ్యాత్మరతో విద్వాన్ శౌనకో నామ వై ద్విజః । యోగే సాంఖ్యే చ కుశలో రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౫॥ శోకస్థానసహస్రాణి భయ
స్థానశతాని చ । దివసే దివసే మూఢమావిశంతి న పండితమ్ ॥ ౧౬॥ న హి జ్ఞానవిరుద్ధేషు బహుదోషేషు కర్మసు । శ్రేయోఘాతిషు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవ
ద్విధాః ॥ ౧౭ ॥ అష్టాంగాం బుద్ధిమాహుర్యాం సర్వాశ్రేయోభిఘాతినీమ్ । శ్రుతిస్మృతిసమాయుక్తాం రాజన్ సా త్వయ్యవస్థితా ॥ ౧౮ ॥ అర్థకృ
చ్ఛ్రేషు దుర్గేషు వ్యాపత్సు స్వజనస్య చ । శారీరమానసైర్దుఃఖైర్న సీదంతి భవద్విధాః ॥ ౧౯ ॥ శ్రూయతాం చాభిధాస్యామి జనకేన యథా పు
రా । ఆత్మవ్యవస్థానకరా గీతాః శ్లోకా మహాత్మనా ॥ ౨౦ ॥ మనోదేహసముత్థాభ్యాం దుఃఖాభ్యామర్దితం జగత్ । తయోర్వ్యాససమాసాభ్యాం
శమోపాయమిమం శృణు ॥ ౨౧ ॥ వ్యాధేరనిష్టసంస్పర్శాచ్ఛ్రమాదిష్టవివర్జనాత్ । దుఃఖం చతుర్భిః శారీరం కారణైః సంప్రవర్తతే ॥ ౨౨ ॥ త
దాత్ప్రతికారాచ్చ సతతం చావిచింతనాత్ । ఆధివ్యాధిప్రశమనం క్రియాయోగద్వయేన చ ॥ ౨౩ ॥ మతిమంతో హ్యతో వైద్యాః శమం ప్రాగేవ కు
ర్వతే । మానసస్య ప్రియాఖ్యానైః సంభోగోపనయైర్నృణామ్ ॥ ౨౪ ॥ మానసేన హి దుఃఖేన శరీరముపతప్యతే । అయఃపిండేన తప్తేన కుంభసంస్థ
మివోదకమ్ ॥ ౨౫ ॥ మానసం శమయేత్తస్మాత్ జ్ఞానేనాగ్నిమివాంబునా । ప్రశాంతే మానసే హ్యస్య శారీరముపశామ్యతి ॥ ౨౬ ॥ మనసో దుఃఖమూలం
తు స్నేహ ఇత్యుపలభ్యతే । స్నేహాత్తు సజ్జతే జంతుర్దుఃఖయోగముపైతి చ ॥ ౨౭ ॥ స్నేహమూలాని దుఃఖాని స్నేహజాని భయాని చ । శోకహర్షౌ
తథాయాసః సర్వం స్నేహాత్ప్రవర్తతే ॥ ౨౮ ॥ స్నేహాద్భావోఽనురాగశ్చ ప్రజజ్ఞే విషయే తథా । అశ్రేయస్కావుభావేతౌ పూర్వస్తత్ర గురుః స్మృ
తః ॥ ౨౯ ॥ కోటరాగ్నిర్యథాశేషం సమూలం పాదపం దహేత్ । ధర్మార్థినం తథాల్పోఽపి రాగదోషో వినాశయేత్ ॥ ౩౦ ॥ విప్రయోగేన తు త్యాగీ దో
షదర్శీ సమాగమే । విరాగం భజతే జంతుర్నిర్వైరో నిరవగ్రహః ॥ ౩౧ ॥ తస్మాత్ స్నేహం న లిప్సేత మిత్రేభ్యో ధనసంచయాత్ । స్వశరీరసముత్థం
చ జ్ఞానేన వినివర్తయేత్ ॥ ౩౨ ॥ జ్ఞానాన్వితేషు యుక్తేషు శాస్త్రజ్ఞేషు కృతాత్మసు । న తేషు సజ్జతే స్నేహః పద్మపత్రేష్వివోదకమ్ ॥ ౩౩ ॥ రాగా
భిభూతః పురుషః కామేన పరికృష్యతే । ఇచ్ఛా సంజాయతే తస్య తతస్తృష్ణా వివర్ధతే ॥ ౩౪ ॥ తృష్ణా హి సర్వపాపిష్ఠా నిత్యోద్వేగకరీ స్మృతా । అధర్మబ
హులా చైవ ఘోరా పాపానుబంధినీ ॥ ౩౫ ॥ యా దుస్త్యజా దుర్మతిభిర్యా న జీర్యతి జీర్యతః । యోఽసౌ ప్రాణాంతికో రోగస్తాం తృష్ణాం త్యజతః సుఖమ్ ॥
౩౬ ॥ అనాద్యంతా తు సా తృష్ణా అంతర్దేహగతా నృణామ్ । వినాశయతి భూతాని అయోనిజ ఇవానలః ॥ ౩౭ ॥ యథైధః స్వసముత్థేన వహ్నినా నాశమృచ్ఛ ....
తి । తథాకృతాత్మా లోభేన సహజేన వినశ్యతి ॥ ౩౮ ॥ .... యథా హ్యామిషమాకాశే పక్షిభిః శ్వాపదైర్భు
రాజతస్సలిలాదగ్నేశ్చోరతః స్వజనాదపి । భయమర్థవతాం నిత్యం మృత్యోః ప్రాణభృతామివ ॥ ౩౯ ॥ అర్థ ఏవ హి కేషాంచిదనర్థం భజతే నృణామ్ । అర్థశ్రేయసి చాసక్తో న శ్రేయో విందతే నరః
వి । భక్ష్యతే సలిలే మత్స్యైస్తథా సర్వత్ర విత్తవాన్ ॥ ౪౦ ॥ ॥ ౪౧ ॥ తస్మాదర్థాగమాస్సర్వే లోభమోహవివర్ధనాః । కార్పణ్యం దర్పమానౌ చ భయముద్వేగ ఏవ చ ॥ ౪౨ ॥ అర్థజాని విదుః ప్రాజ్ఞా
దుఃఖాన్యేతాని దేహినామ్ । అర్థస్యోత్పాదనే చైవ పాలనే చ తథా క్షయే ॥ ౪౩ ॥ సహంతి చ మహద్దుఃఖం ఘ్నంతి చైవార్థకారణాత్ । అర్థాద్దుఃఖం ప
రిత్యక్తుం పాలితాశ్చైవ శత్రవః ॥ ౪౪ ॥ దుఃఖేన చాధిగమ్యంతే తస్మాన్నాశం న చింతయేత్ । అసంతోషపరా మూఢాః సంతోషం యాంతి పండితాః ॥ ౪౫ ॥
అంతో నాస్తి పిపాసాయాస్సంతోషః పరమం సుఖమ్ । తస్మాత్సంతోషమేవేహ పరం పశ్యంతి పండితాః ॥ ౪౬ ॥ అనిత్యం యౌవనం రూపం జీవితం రత్నసం
చయః । ఐశ్వర్యం ప్రియసంవాసో గృధ్యేత్తత్ర న పండితః ॥ ౪౭ ॥ త్యజేత సంచయాంస్తస్మాత్తజ్జాన్ క్లేశాన్ సహేత చ । న హి సంచయవాన్ కశ్చిద్ద

శ్యతేనిరుపద్రవః । అతశ్చధార్మికైఃపుంభిరనీహార్థః ప్రశస్యతే॥ ౪౮॥ ధర్మార్థంయస్యవిత్తేహావరంతస్యనిరీహతా । ప్రక్షాళనాద్ధిపంకస్య శ్రే
యోనస్పర్శనంనృణామ్॥౪౯॥ యుధిష్ఠిరైవంసర్వేషు నస్పృహాంకర్తుమర్హసి । ధర్మేణయదితేకార్యంవిముక్తేచ్ఛోభవార్థతః ॥౫౦॥ యుధిష్ఠిరః॥
నార్థోపభోగలిప్సార్థమియమర్థేప్సుతామమ । భరణార్థంతువిప్రాణాంబ్రహ్మన్కాంక్షేనలోభతః॥ ౫౧ ॥ కథమస్మద్విధోబ్రహ్మన్వర్త
మానోగృహాశ్రమే । భరణంపాలనంచాపినకుర్యాదనుయాయినామ్॥ ౫౨॥ సంవిభాగోహిభూతానాంసర్వేషామేవదృశ్యతే । తథైవాపచమానే
భ్యః ప్రదేయంగృహమేధినా॥ ౫౩॥ తృణానిభూమిరుదకంవాక్చతుర్థీచసూనృతా । సతామేతానిగేహేషునోచ్ఛిద్యంతేకదాచన॥ ౫౪॥ దేయమా
ర్తస్యశయనంస్థితశ్రాంతస్యచాసనమ్ । తృషితస్యచపానీయంక్షుధితస్యచభోజనమ్॥ ౫౫ ॥ చక్షుర్దద్యాన్మనోదద్యాద్వాచందద్యాత్సుభా
షితామ్ । ఉత్థాయచాసనందద్యాదేషధర్మస్సనాతనః॥ ౫౬॥ ప్రత్యుత్థాయాభిగమనంకుర్యాన్న్యాయేనచార్థినామ్। అగ్నిహోత్రమనడ్వాంశ్చ
జ్ఞాతయోతిథిబాంధవాః॥ ౫౭॥ పుత్రాదారాశ్చభృత్యాశ్చనిర్దహేయురపూజితాః । ఆత్మనేపాచయేన్నాన్నంనవృథాఘాతయేత్పశూన్ । నచత
త్స్వయమశ్నీయాద్విధివద్యన్ననిర్వపేత్ ॥౫౮॥ శ్వభ్యశ్చశ్వపచేభ్యశ్చవయోభ్యశ్చావపేద్భువి । వైశ్వదేవంహినామైతత్సాయంప్రాతశ్చదీయ
తే॥ ౫౯॥ విఘసాశీభవేత్తస్మాన్నిత్యంచామృతభోజనః । విఘసోభుక్తశేషంతుయజ్ఞశేషంతథామృతమ్॥ ౬౦ ॥ చక్షుర్దద్యాన్మనోదద్యాద్వాచంద
ద్యాచ్చసూనృతామ్ । అనువ్రజేదుపాసీతసయజ్ఞఃపంచదక్షిణః ॥ ౬౧ ॥ యోదద్యాదపరిక్లిష్టమన్నమధ్వనివర్తతే । శ్రాంతాయాదృష్టపూర్వా
యతస్యపుణ్యఫలంమహత్ ॥ ౬౨॥ ఏవంయోవర్తతేవృత్తింవర్తమానోగృహాశ్రమే । తస్యధర్మంపరంప్రాహుఃకథంవావిప్రమన్యసే ॥ ౬౩॥
శౌనకః ॥ అహోబత మహత్కష్టం విపరీతమిదంజగత్ । యేనాపత్రపతేసాధురసాధుస్తేనతుష్యతి ॥ ౬౪ ॥ శిశ్నో
దరకృతేప్రాజ్ఞఃకరోతివిఘసంబహు । మోహరాగవశాక్రాంతఇంద్రియార్థవశానుగః ॥ ౬౫ ॥ హ్రియతేవధ్యమానోపినరోహారిభిరింద్రి
యైః । విమూఢసంజ్ఞోదుష్టాశ్వైరుద్భ్రాంతైరివసారథిః॥ ౬౬ ॥ షడింద్రియాణివిషయంసమాగచ్ఛంతివైయదా । తదాప్రాదుర్భవత్యేషాంపూ
ర్వసంకల్పజంమనః॥౬౭॥ మనోయస్యేంద్రియస్యేహవిషయాన్యాతిసేవితుమ్ । తస్యౌత్సుక్యంసంభవతిప్రవృత్తిశ్చోపజాయతే॥౬౮॥ తతఃసం
కల్పబీజేనకామేనవిషయేషుభిః । విద్ధఃపతతిలోభాగ్నౌజ్యోతిర్లోభాత్పతంగవత్ ॥౬౯॥ తతోవిహారైరాహారైర్మోహితశ్చయథేప్సయా । మహామో
హేసుఖేమగ్నోనాత్మానమవబుధ్యతే॥ ౭౦॥ ఏవంపతతిసంసారేతాసుతాస్విహయోనిషు । అవిద్యాకర్మతృష్ణాభిర్భ్రామ్యమాణోథచక్రవత్ ॥౭౧॥
బ్రహ్మాదిషుతృణాంతేషుభూతేషుపరివర్తతే । జలేభువితథాకాశేజాయమానఃపునఃపునః॥ ౭౨॥ అబుధానాంగతిస్త్వేషాబుధానామపిమేశృణు । యే
ధర్మేశ్రేయసిరతావిమోక్షరతయోజనాః॥ ౭౩॥ తదిదంవేదవచనంకురుకర్మత్యజేతిచ । తస్మాద్ధర్మానిమాన్సర్వాన్నాభిమానాత్సమాచరేత్ ॥ ౭౪॥
ఇజ్యాధ్యయనదానానితపఃసత్యంక్షమాదమః । అలోభఇతిమార్గోయంధర్మస్యాష్టవిధఃస్మృతః॥ ౭౫॥ అత్రపూర్వశ్చతుర్వర్గఃపితృయానపథేస్థి
తః । కర్తవ్యమితియత్కార్యంనాభిమానాత్సమాచరేత్ ॥ ౭౬ ॥ ఉత్తరోదేవయానస్తుసద్భిరాచరితస్సదా । అష్టాంగేనైవమార్గేణవిశుద్ధాత్మాస
మాచరేత్ ॥౭౭॥ సమ్యక్సంకల్పసంబంధాత్సమ్యక్చేంద్రియనిగ్రహాత్ । సమ్యగ్వ్రతవిశేషాచ్చసమ్యక్చగురుసేవనాత్ ॥౭౮॥ సమ్యగాహారయో
గాచ్చసమ్యక్చాధ్యయనాగమాత్ । సమ్యక్కర్మోపసన్న్యాసాత్సమ్యక్చిత్తనిరోధనాత్॥ ౭౯ ॥ ఏవంకర్మాణికుర్వంతిసంసారవిజిగీషవః । రాగ
ద్వేషవినిర్ముక్తాఐశ్వర్యందేవతాగతాః॥ ౮౦ ॥ రుద్రాస్సాధ్యాస్తథాదిత్యావసవోథతథాశ్వినౌ । యోగైశ్వర్యేణసంయుక్తాధారయంతిప్రజాఇ
మాః॥౮౧॥ తథాత్వమపికౌంతేయశమమాస్థాయపుష్కలమ్ । తపసాసిద్ధిమన్విచ్ఛయోగసిద్ధించభారత॥ ౮౨ ॥ పితృమాతృమయీసిద్ధిః ప్రాప్తాకర్మమ
యీచతే । తపసాసిద్ధిమన్విచ్ఛద్విజానాంభరణాయవై॥౮౩॥ సిద్ధాహియద్యదిచ్ఛంతికుర్వతేతదనుగ్రహాత్ । తస్మాత్తపస్సమాస్థాయకురుష్వాత్మమ
నోరథమ్॥ ౮౪ ॥ ఇతిశ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఆరణ్యకపర్వణి - పాండవానాంప్రవ్రజనంనామ-ద్వితీయోధ్యాయః. ❀❀❀❀

వైశంపాయనః ॥ శౌనకేనైవముక్తస్తు కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః । పురోహితముపాగమ్య భ్రాతృమధ్యే ఽబ్రవీదిదమ్ ॥ ౧ ॥ ప్రస్థితం మాఽనుయాంతీమే బ్రాహ్మణా వేదపారగాః । న చాస్మి పోషణే శక్తో బహుదుఃఖసమన్వితః ॥ ౨ ॥ పరిత్యక్తుం న శక్తోఽస్మి దానశక్తిశ్చ నాస్తి మే । కథమత్ర మయా కార్యం ప్రబ్రూహి భగవన్మమ ॥ ౩ ॥ వైశంపాయనః ॥ ముహూర్తమివ స ధ్యాత్వా ధర్మేణాన్విష్య తాం గతిమ్ । యుధిష్ఠిరమువాచేదం ధౌమ్యో ధర్మభృతాం వరః ॥ ౪ ॥ ధౌమ్యః ॥ పురా సృష్టాని భూతాని పీడ్యంతే క్షుధయా భృశమ్ । తతోఽనుకంపయా తేషాం సవితా స్వపితా యథా ॥ ౫ ॥ గత్వోత్తరాయణం తేజోరసానుద్ధృత్య రశ్మిభిః । దక్షిణాయనమావృత్తో మహీం నివిశతే రవిః ॥ ౬ ॥ క్షేత్రభూతే తతస్తస్మిన్నోషధీరోషధీపతిః । దివస్తేజః సముద్ధృత్య జనయామాస వారిణా ॥ ౭ ॥ నిషిక్తశ్చంద్రతేజోభిః సూయతే నిర్గతే రవిః । ఓషధ్యః షడ్రసా మేధ్యాస్తదన్నం ప్రాణినాం భువి ॥ ౮ ॥ ఏవం భానుమయం హ్యన్నం భూతానాం ప్రాణధారణమ్ । పితైష సర్వభూతానాం తస్మాత్తం శరణం వ్రజ ॥ ౯ ॥ రాజానో హి మహాత్మానో యోనికర్మవిశోధితాః । ఉద్ధరంతి ప్రజాస్సర్వాస్తప ఆస్థాయ పుష్కలమ్ ॥ ౧౦ ॥ భీమేన కార్తవీర్యేణ వైన్యేన నహుషేణ చ । తపోయోగసమాధిస్థైరుద్ధృతా హ్యాపదః ప్రజాః ॥ ౧౧ ॥ తథా త్వమపి ధర్మాత్మన్ కర్మణా చ విశోధితః । తప ఆస్థాయ ధర్మేణ ద్విజాతీన్ భర భారత ॥ ౧౨ ॥ జనమేజయః ॥ కథం కురూణామృషభః స తు రాజా యుధిష్ఠిరః । విప్రార్థమారాధితవాన్ సూర్యమద్భుతదర్శనమ్ ॥ ౧౩ ॥ వైశంపాయనః ॥ శృణుష్వావహితో రాజన్ శుచిర్భూత్వా సమాహితః । క్షణం చ కురు రాజేంద్ర సంప్రవక్ష్యామ్యశేషతః ॥ ౧౪ ॥ ధౌమ్యేన తు యథాపూర్వం పార్థాయ సుమహాత్మనే । నామాష్టశతమాఖ్యాతం తచ్ఛృణుష్వ మహామతే ॥ ౧౫ ॥ ధౌమ్యః ॥ ఓం సూర్యోఽర్యమా భగస్త్వష్టా పూషార్కః సవితా రవిః । గభస్తిమానజః కాలో మృత్యుర్ధాతా ప్రభాకరః ॥ ౧౬ ॥ పృథివ్యాపశ్చ తేజశ్చ ఖం వాయుశ్చ పరాయణమ్ । సోమో బృహస్పతిః శుక్రో బుధోఽంగారక ఏవ చ ॥ ౧౭ ॥ ఇంద్రో వివస్వాన్ దీప్తాంశుః శుచిః శౌరిః శనైశ్చరః । బ్రహ్మా విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ స్కందో వై వరుణో యమః ॥ ౧౮ ॥ వైద్యుతో జాఠరశ్చాగ్నిరైంధనస్తేజసాం పతిః । ధర్మధ్వజో వేదకర్తా వేదాంగో వేదవాహనః ॥ ౧౯ ॥ కృతం త్రేతా ద్వాపరం చ కలిః సర్వమలాశ్రయః । కలా కాష్ఠా ముహూర్తాశ్చ క్షపా యామాస్తథా క్షణః ॥ ౨౦ ॥ సంవత్సరకరోఽశ్వత్థః కాలచక్రో విభావసుః । పురుషః శాశ్వతో యోగీ వ్యక్తావ్యక్తః సనాతనః ॥ ౨౧ ॥ కాలాధ్యక్షః ప్రజాధ్యక్షో విశ్వకర్మా తమోనుదః । వరుణః సాగరోంఽశశ్చ జీమూతో జీవనోఽరిహా ॥ ౨౨ ॥ భూతాశ్రయో భూతపతిః సర్వలోకనమస్కృతః । స్రష్టా సంవర్తకో వహ్నిః సర్వస్యాదిరలోలుపః ॥ ౨౩ ॥ అనంతః కపిలో భానుః కామదః సర్వతోముఖః । జయో విశాలో వరదః సర్వధాతునిషేచితా ॥ ౨౪ ॥ మనఃసుపర్ణో భూతాదిః శీఘ్రగః ప్రాణధారణః । ధన్వంతరిర్ధూమకేతురాదిదేవోఽదితేః సుతః ॥ ౨౫ ॥ ద్వాదశాత్మారవిందాక్షః పితా మాతా పితామహః । స్వర్గద్వారం ప్రజాద్వారం మోక్షద్వారం త్రివిష్టపమ్ ॥ ౨౬ ॥ దేహకర్తా ప్రశాంతాత్మా విశ్వాత్మా విశ్వతోముఖః । చరాచరాత్మా సూక్ష్మాత్మా మైత్రేయః కరుణాన్వితః ॥ ౨౭ ॥ ఏతద్వై కీర్తనీయస్య సూర్యస్యామితతేజసః । నామాష్టశతకం చేదం ప్రోక్తమేతత్స్వయంభువా ॥ ౨౮ ॥ సురగణపితృయక్షసేవితం హ్యసురనిశాచరసిద్ధవందితమ్ । వరకనకహుతాశనప్రభం ప్రణిపతితోఽస్మి హితాయ భాస్కరమ్ ॥ ౨౯ ॥ సూర్యోదయే యః సుసమాహితః పఠేత్ స పుత్రదారాన్ ధనరత్నసంచయాన్ । లభేత జాతిస్మరతాం నరః సదా ధృతిం చ మేధాం చ స విందతే పుమాన్ ॥ ౩౦ ॥ ఇమం స్తవం దేవవరస్య యో నరః ప్రకీర్తయేచ్ఛుచిసుమనాః సమాహితః । విముచ్యతే శోకదవాగ్నిసాగరాల్లభేత కామాన్మనసా యథేప్సితాన్ ॥ ౩౧ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్తస్తు ధౌమ్యేన తత్కాలసదృశం వచః । విప్రత్యాగసమాధిస్థః సంయతాత్మా దృఢవ్రతః ॥ ౩౨ ॥ ధర్మరాజో విశుద్ధాత్మా తప ఆతిష్ఠదుత్తమమ్ । పుష్పోపహారైర్బలిభిరర్చయిత్వా దివాకరమ్ ॥ ౩౩ ॥ సోఽవగాహ్య జలం రాజా దేవస్యాభిముఖోఽభవత్ । యోగమాస్థాయ ధర్మాత్మా వాయుభక్షో జితేంద్రియః ॥ ౩౪ ॥ గాంగేయం పర్యుపస్పృశ్య ప్రాణాయామేన తస్థివాన్ । శుచిః ప్రయతవాగ్భూత్వా స్తోత్రమారబ్ధవాంస్తతః ॥ ౩౫ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ త్వం భానో జగతశ్చక్షుస్త్వమాత్మా సర్వదేహినామ్ । త్వం యోనిః సర్వభూతానాం త్వమాచారః

క్రియావతామ్॥ ౩౬॥ త్వం గతిస్సర్వసాంఖ్యానాం యోగినాం త్వం పరాయణమ్। అనావృతార్గళద్వారం త్వం గతిస్త్వం ముముక్షతామ్॥ ౩౭ ॥ త్వ
యా సంధార్యతే లోకస్త్వయా లోకః ప్రకాశ్యతే। త్వయా పవిత్రీక్రియతే నిర్వ్యాజం పాల్యతే త్వయా॥ ౩౮॥ త్వాముపస్థాయ కాలే తు బ్రాహ్మణా
వేదపారగాః। స్వశాఖావిహితైర్మంత్రైరర్చంత్యృషిగణార్చితమ్॥ ౩౯॥ తవ దివ్యం రథం యాంతమనుయాంతి వరార్థినః। సిద్ధచారణగంధర్వా య
క్షగుహ్యకపన్నగాః॥ ౪౦॥ త్రయస్త్రింశచ్చ వై దేవాస్తథా వైమానికా గణాః। సోపేంద్రాస్సమహేంద్రాశ్చ త్వామిష్ట్వా సిద్ధిమాగతాః॥ ౪౧॥ ఉప
యాంత్యర్చయిత్వా తు త్వాం వై ప్రాప్తమనోరథాః। దివ్యమందారమాలాభిస్తూర్ణం విద్యాధరోత్తమాః॥ ౪౨॥ గుహ్యాః పితృగణాస్సప్త యే దివ్యా
యే చ మానుషాః। తే పూజయిత్వా త్వామేవ గచ్ఛంత్యాశు ప్రధానతామ్॥ ౪౩॥ వసవో మరుతో రుద్రా యే చ సాధ్యా మరీచిపాః॥ వాలఖిల్యాదయస్సి
ద్ధాః శ్రేష్ఠత్వం ప్రాణినాం గతాః॥ ౪౪॥ సబ్రహ్మకేషు లోకేషు సప్తస్వప్యఖిలేషు చ। న తద్భూతమహం మన్యే యదర్కాదతిరిచ్యతే॥ ౪౫॥ సంతి చా
న్యాని సత్త్వాని వీర్యవంతి మహాంతి చ। న తు తేషాం తథా దీప్తిః ప్రభావో వా యథా తవ॥ ౪౬॥ ....
జ్యోతీంషి త్వయి సర్వాణి త్వం సర్వజ్యోతిషాం పతిః। త్వయి సత్యం చ సత్త్వం చ సర్వే భావాశ్చ సాత్త్వికాః॥ ౪౭ ॥ త్వత్తేజసా కృతం చక్రం సునాభం వి
శ్వకర్మణా। దేవారీణాం మదో యేన నాశితశ్శార్ఙ్గధన్వనా॥ ౪౮ ॥ త్వమాదాయాంశుభిస్తేజో నిదాఘే సర్వదేహినామ్। సర్వౌషధిరసానాం చ పున
ర్వర్షాసు ముంచసి॥ ౪౯॥ తపంత్యన్యే దహంత్యన్యే గర్జంత్యన్యే తథా ఘనాః। విద్యోతంతే ప్రవర్షంతి తవ ప్రావృషి రశ్మయః॥ ౫౦ ॥ న తథా సుఖ
యత్యగ్నిర్న ప్రావారా న కంబలాః। శీతవాతార్దితం లోకం యథా తవ మరీచయః॥ ౫౧॥ త్రయోదశద్వీపవతీం గోభిర్భాసయసే మహీమ్। త్రయా
ణామపి లోకానాం హితాయైకః ప్రవర్తసే॥ ౫౨॥ తవ యద్యుదయో న స్యాదంధం జగదిదం భవేత్। న చ ధర్మార్థకామేషు ప్రవర్తేరన్మనీషిణః॥ ౫౩॥
ఆధానపశుబంధేష్టిమంత్రయజ్ఞతపఃక్రియాః। త్వత్ప్రసాదాదవాప్యంతే బ్రహ్మక్షత్రవిశాం గణైః॥ ౫౪॥ యదహర్బ్రహ్మణః ప్రోక్తం సహస్రయు
గసమ్మితమ్। తస్య త్వమాదిరంతశ్చ కాలజ్ఞైః పరికీర్తితః॥ ౫౫॥ మనూనాం మనుపుత్రాణాం జగతోఽమానవస్య చ। మన్వంతరాణాం సర్వేషామీశ్వరా
ణాం త్వమీశ్వరః॥ ౫౬ ॥ సంహారకాలే సంప్రాప్తే తవ క్రోధవినిస్సృతః। సంవర్తకాగ్నిస్త్రైలోక్యం భస్మీకృత్యావతిష్ఠతే॥ ౫౭ ॥ త్వద్దీధితిసముత్ప
న్నా నానావర్ణా మహాఘనాః। సైరావతాస్సాశనయః కుర్వంత్యాభూతసంప్లవమ్॥ ౫౮ ॥ కృత్వా ద్వాదశధాత్మానం ద్వాదశాదిత్యతాం గతః। సం
హృత్యైకార్ణవం సర్వం త్వం శోషయసి రశ్మిభిః॥ ౫౯॥ త్వామింద్రమాహుస్త్వం విష్ణుస్త్వం రుద్రస్త్వం ప్రజాపతిః। త్వమగ్నిస్త్వం మనస్సూక్ష్మం
ప్రభుస్త్వం బ్రహ్మ శాశ్వతమ్॥ ౬౦॥ త్వం హంసస్సవితా భానురంశుమాలీ వృషాకపిః। వివస్వాన్మిహిరః పూషా మిత్రో ధర్మస్తథైవ చ॥ ౬౧ ॥ సహ
స్రరశ్మిరాదిత్యస్తపనస్త్వం గవాం పతిః। మార్తాండోఽర్కో రవిస్సూర్యశ్శరణ్యో దినకృత్తథా॥ ౬౨ ॥ దివాకరస్సప్తసప్తిర్ధామకేశీ విరోచనః। ఆశు
గామీ తమోఘ్నశ్చ హరితాశ్వశ్చ కీర్త్యసే॥ ౬౩॥ సప్తమ్యామథవా షష్ఠ్యాం భక్త్యా పూజాం కరోతి యః। అనిర్విణ్ణోఽనహంకారీ తం లక్ష్మీర్భజతే నరమ్॥
౬౪॥ న తేషామాపదస్సంతి నాధయో వ్యాధయస్తథా। యే తవానన్యమనసః కుర్వంత్యర్చనవందనమ్॥ ౬౫॥ సర్వరోగైర్విరహితాః సర్వపాపవివర్జి
తాః। త్వద్భావభక్తాస్సుఖినో భవంతి చిరజీవినః॥ ౬౬ ॥ త్వం మమాపన్నకామస్య సర్వాతిథ్యం చికీర్షతః। అన్నమన్నపతే దాతుమభితః శ్రద్ధయా
ఽర్హసి॥ ౬౭॥ యే చ తేఽనుచరాస్సర్వే పాదోపాంతం సమాశ్రితాః। మాఠరారుణదండాద్యాస్తాంస్తే వందేఽశనిక్షుభాన్॥ ౬౮॥ క్షుభయా సహి
తా మైత్రీ యాశ్చాన్యా భూతమాతరః। తాశ్చ సర్వా నమస్యామి పాంతు మాం శరణాగతమ్॥ ౬౯॥ వైశంపాయనః॥ తతో దివాకరః ప్రీతో దర్శయామా
స పాండవమ్। దీప్యమానస్స్వవపుషా జ్వలన్నివ హుతాశనః॥ ౭౦॥ వివస్వానువాచ॥ యత్తేఽభిలషితం కించిత్తత్త్వం సర్వమవాప్స్యసి। అహమన్నం ప్ర
దాస్యామి సప్త పంచ చ తే సమాః॥ ౭౧॥ గృహ్ణీష్వ పిఠరం తామ్రం మయా దత్తం నరాధిప। యావద్వర్త్స్యతి పాంచాలీ పాత్రేణానేన సువ్రత ॥ ౭౨॥

ఫలమూలామిషంశాకంసంస్కృతంయన్మహానసే। చతుర్విధంతదన్నాద్యమక్షయ్యంతేభవిష్యతి। ఇతశ్చతుర్దశేవర్షేభూయోరాజ్యమవాప్స్యసి॥ ౭౩॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్త్వాతుభగవాంస్తత్రైవాంతరధీయత। ఇమం స్తవంప్రయతమనాస్సమాధినాపఠేదిహాన్యోపివరంసమర్థయన్। తత్తస్యదద్యాచ్చరవిర్మనీషితంతదాప్నుయాద్యద్యపితత్సుదుర్లభమ్॥ ౭౪॥ యశ్చేదంధారయేన్నిత్యంశృణుయాద్వాప్యభీక్ష్ణశః। పుత్రార్థీలభతేపుత్రంధనార్థీలభతేధనమ్॥ ౭౫॥ విద్యార్థీలభతేవిద్యాంపురుషోప్యథవాస్త్రియః। ఉభేసంధ్యేపఠేన్నిత్యంనారీవాపురుషోయది॥ ౭౬॥ ఆపదంప్రాప్యముచ్యేతబద్ధోముచ్యేతబంధనాత్। ఏతద్దృష్ట్వాదదౌపూర్వంశక్రాయసుమహాత్మనే॥ ౭౭॥ శక్రాచ్చనారదఃప్రాప్తోధౌమ్యస్తుతదనంతరమ్। ధౌమ్యాద్యుధిష్ఠిరఃప్రాప్యసర్వాన్కామానవాప్తవాన్॥ ౭౮॥ సంగ్రామేచజయేన్నిత్యంవిపులంచాప్నుయాద్వసు। ముచ్యతేసర్వపాపేభ్యఃసూర్యలోకంసగచ్ఛతి॥ ౭౯॥ వైశంపాయనః॥ లబ్ధ్వావరంతుకౌంతేయోజలాదుత్తీర్యధర్మవిత్। జగ్రాహపాదౌధౌమ్యస్యభ్రాతౄంశ్చపరిషస్వజే॥ ౮౦॥ ద్రౌపద్యాసహసంగమ్యవంద్యమానస్తయాప్రభో। మహానసేతదానీంతుసాధయామాసపాండవః॥ ౮౧॥ సంస్కృతంప్రసవంయాతిస్వల్పమన్నంచతుర్విధమ్। అక్షయ్యంవర్ధతేచాన్నంతేనభోజయతేద్విజాన్॥ ౮౨॥ భుక్తవత్సుచవిప్రేషుభోజయిత్వానుజానపి। శేషంవిఘససంజ్ఞంతుపశ్చాద్భుంక్తేయుధిష్ఠిరః॥ ౮౩॥ యుధిష్ఠిరంభోజయిత్వాశేషమశ్నాతిపార్షతీ। ద్రౌపద్యాంభుజ్యమానాయాంతదన్నంక్షయమేతిచ॥ ౮౪॥ ఏవందివాకరాత్ప్రాప్యదివాకరసమప్రభః। కామాన్మనోభిలషితాన్బ్రాహ్మణేభ్యోదదాత్ప్రభుః॥ ౮౫॥ పురోహితపురోగాశ్చతిథినక్షత్రపర్వసు। యజ్ఞియార్థాఃప్రవర్తంతేవిధిమంత్రప్రమాణతః॥ ౮౬॥ తతఃకృతస్వస్త్యయనాధౌమ్యేనసహపాండవాః। ద్విజసంఘైఃపరివృతాఃప్రయయుఃకామ్యకంవనమ్॥ ౮౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఆరణ్యకపర్వణి - కామ్యకవనప్రవేశే - తృతీయోధ్యాయః. ❋❋❋❋❋

వైశంపాయనః॥ వనంప్రవిష్టేష్వథపాండవేషుప్రజ్ఞాచక్షుస్తప్యమానోంబికేయః। ధర్మాత్మానంవిదురమగాధబుద్ధింసుఖాసీనోవాక్యమువాచరాజా॥ ౧॥ ధృతరాష్ట్రః॥ ప్రజ్ఞాచతేభార్గవస్యేవశుద్ధాధర్మంచత్వంపరమంవేత్థసూక్ష్మమ్। సమశ్చత్వంసమ్మతఃకౌరవాణాంపథ్యంచైషాంమమచైవబ్రవీహి॥ ౨॥ ఏవంగతేవిదురయదద్యకార్యంపౌరాశ్చేమేకథమస్మాన్భజేరన్। తేచాప్యస్మాన్నోద్ధరేయుస్సమూలాంస్తత్త్వంబ్రూయాస్సాధుకార్యాణివేత్సి॥ ౩॥ విదురః॥ త్రివర్గోయంధర్మమూలోనరేంద్ర రాజ్యంచేదంధర్మమూలంవదంతి। ధర్మేరాజన్వర్తమానస్స్వశక్త్యాపుత్రాన్సర్వాన్పాహిపాండోస్సుతాంశ్చ॥ ౪॥ సవైధర్మోవిప్రలబ్ధస్సభాయాంపాపాత్మభిస్సౌబలేయప్రధానైః। ఆహూయకుంతీసుతమక్షవత్యాంపరాజైషీత్సత్యసంధంసుతస్తే॥ ౫॥ ఏతస్యతేదుష్ప్రణీతస్యరాజన్శేషస్యాహంపరిపశ్యామ్యుపాయమ్। యథాపుత్రస్తవకౌరవ్యపాపాన్ముక్తోలోకేప్రతితిష్ఠేతసాధు॥ ౬॥ తద్వైసర్వంపాండుపుత్రాలభంతాంయత్తద్రాజన్నభిసృష్టంత్వయాసీత్। ఏషధర్మఃపరమోయత్స్వకేనరాజాతుష్యేన్నపరస్వేషుగృధ్యేత్॥ ౭॥ యశోననశ్యేత్జ్ఞాతిభేదశ్చనస్యాద్ధర్మోనస్యాన్నైవచైవంకృతేత్వామ్। ఏతత్కార్యంతవసర్వప్రధానంతేషాంతుష్టిఃశకునేశ్చావమానః॥ ౮॥ ఏవంశేషంయదిపుత్రేషుతేస్యాదేతద్రాజంస్త్వరమాణఃకురుష్వ। తథైతదేవంనకరోషిరాజన్ధ్రువంకురూణాంభవితావినాశః॥ ౯॥ నహిక్రుద్ధోభీమసేనోర్జునోవాశేషంకుర్యాచ్ఛాత్రవాణామనీకే। యేషాంయోద్ధాసవ్యసాచీకృతాస్త్రోధనుర్యేషాంగాండీవంలోకసారమ్॥ ౧౦॥ యేషాంభీమోబాహుశాలీచయోద్ధాతేషాంలోకేకిన్నునప్రాప్యమస్తి। ఉక్తంపూర్వంజాతమాత్రేసుతేతేమయాయత్తేహితమాసీత్తదానీమ్॥ ౧౧॥ పుత్రంత్యజేమమహితంకులస్యహితంపరంనచతత్త్వంచకర్థ। ఇదంచరాజన్హితముక్తంనచేత్త్వమేవంకర్తాపరితప్తాసిపశ్చాత్॥ ౧౨॥ యద్యేతదేవమనుమంతాసుతస్తేసంప్రీయమాణఃపాండవైరేకరాజ్యమ్। తాపోనతేభవితాప్రీతియోగాన్నచేన్నిగృహ్ణీష్వసుతంసుఖాయ॥ ౧౩॥ దుర్యోధనంత్వ

హితంవై నిగృహ్య పాండోః పుత్రం ప్రకురుష్వాధిపత్యే । అజాతశత్రుర్హి విముక్తరాగో ధర్మేణేమాం పృథివీం శాస్తు రాజన్ ॥ ౧౪॥ తతో రాజన్ పార్థివాస్సర్వ ఏవ వైశ్యా ఇవాస్మానుపతిష్ఠంతు సద్యః । దుర్యోధనశ్శకునిస్సూతపుత్రః ప్రీత్యా రాజన్ పాండుపుత్రాన్ భజంతు ॥ ౧౫॥ దుశ్శాసనో యాచతు భీమసేనం సభామధ్యే ద్రుపదస్యాత్మజాంచ । యుధిష్ఠిరం త్వం పరిసాంత్వయస్వ రాజ్యే చైనం స్థాపయస్వాభిపూజ్య ॥ ౧౬॥ త్వయా పృష్టః కిమహమన్యద్వదేయమేతత్కృత్వా కృతకృత్యోఽసి రాజన్ ॥ ౧౭ ॥ ధృతరాష్ట్రః ॥ ఏతద్వాక్యం విదుర యత్తే సభాయామిహ ప్రోక్తం పాండవాన్ ప్రాప్య మాంచ । హితం తేషామహితం మామకానామేతత్సర్వం మమ నావైతి చేతః ॥ ౧౮ ॥ ఇదం త్విదానీం గత ఏవ నిశ్చితం తేషామర్థే పాండవా యన్మామాత్థ । తేనాద్య మన్యే నాసి హితో మమేతి కథం హి పుత్రం పాండవార్థే త్యజేయమ్ ॥ ౧౯ ॥ అసంశయం తేఽపి మమైవ పుత్రా దుర్యోధనస్తు మమ దేహాత్ప్రసూతః । స్వం వై దేహం పరహేతోస్త్యజేతి కో ను బ్రూయాత్సమతామన్వవేక్ష్య ॥ ౨౦ ॥ స మా జిహ్మం విదుర సర్వం బ్రవీషి మానంచ తేఽహమధికం ధారయామి । యథేచ్ఛకం గచ్ఛ వా తిష్ఠ వా త్వం సుసాంత్వ్యమానాప్యసతీ స్త్రీ జహాతి ॥ ౨౧ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏతావదుక్త్వా ధృతరాష్ట్రోఽన్వపద్యదంతర్వేశ్మ సహసోత్థాయ రాజన్ । నేదమస్తీత్యథ విదురో భాషమాణః సంప్రాద్రవద్యత్ర పార్థా బభూవుః ॥ ౨౨ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత ఆరణ్యకపర్వణి - విదురవాక్యే - చతుర్థోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః ॥ పాండవాస్తు వనే వాసముద్దిశ్య భరతర్షభాః । ప్రయయుర్జాహ్నవీకూలాత్కురుక్షేత్రం సహానుగాః ॥ ౧ ॥ సరస్వతీదృషద్వత్యౌ యమునాంచ నిషేవ్య తే । యయుర్వనేనైవ వనం సతతం పశ్చిమాం దిశమ్ ॥ ౨ ॥ తతస్సరస్వతీకూలే సమేషు మరుధన్వసు । కామ్యకం నామ దదృశుర్వనం మునిజనప్రియమ్ ॥ ౩ ॥ తత్ర తే న్యవసన్వీరా వనే బహుమృగద్విజే । అన్వాస్యమానా మునిభిస్సాంత్వ్యమానాశ్చ భారత ॥ ౪ ॥ విదురస్త్వపి పాండూనాం సదా దర్శనలాలసః । జగామైకరథేనైవ కామ్యకం వనమృద్ధిమత్ ॥ ౫ ॥ తతో గత్వా విదురః కామ్యకం తచ్ఛీఘ్రైరశ్వైర్వాహినా స్యందనేన । దదర్శాసీనం ధర్మాత్మానం వివిక్తే సార్ధం ద్రౌపద్యా భ్రాతృభిర్బ్రాహ్మణైశ్చ ॥ ౬ ॥ తతోఽపశ్యద్విదురం తూర్ణమారాదభ్యాయాంతం సత్యసంధస్స రాజా । అథాబ్రవీద్భ్రాతరం భీమసేనం కిం ను క్షత్తా వక్ష్యతి నస్సమేత్య ॥ ౭ ॥ కచ్చిన్నాయం వచనాత్సౌబలస్య సమాహ్వాతా దేవనాయోపయాతః । కచ్చిత్క్షుద్రశ్శకునిర్నాయుధాని జేష్యత్యస్మాన్ పునరేవాక్షవత్యామ్ ॥ ౮ ॥ సమాహూతః కేనచిదాద్రవేతి నాహం శక్తో భీమసేనాపయాతుమ్ । గాండీవే వా సంశయితే కథంచిద్రాజ్యప్రాప్తిస్సంశయితా భవేన్నః ॥ ౯ ॥ వైశంపాయనః ॥ తత ఉత్థాయ విదురం పాండవేయాః ప్రత్యగృహ్ణన్నృప తే సర్వ ఏవ । తైస్సత్కృతస్స చ తానాజమీఢో యథోచితం పాండుపుత్రాన్ సమేయాత్ ॥ ౧౦ ॥ సమాశ్వస్తం విదురం తే నరర్షభాస్తతోఽపృచ్ఛన్నాగమనాయ హేతుమ్ । స చాపి తేభ్యో విస్తరతశ్శశంస యథావృత్తో ధృతరాష్ట్రోఽంబికేయః ॥ ౧౧ ॥ విదురః ॥ అవోచన్మాం ధృతరాష్ట్రోఽనుగుప్తమజాతశత్రో పరిగృహ్యాభిపూజ్య । ఏవంగతే సమతామభ్యుపేత్య పథ్యం తేషాం మమ చైవ బ్రవీహి ॥ ౧౨ ॥ మయాప్యుక్తం యత్క్షమం కౌరవాణాం హితం పథ్యం ధృతరాష్ట్రస్య చైవ । తద్వై వ తస్మై న రుచామభ్యుపైతి తతశ్చాహం క్షమమన్యన్న మన్యే ॥ ౧౩ ॥ పరం శ్రేయః పాండవేయా మయోక్తం న మే తచ్ఛ్రుతవానాంబికేయః । యథాతురస్యేవ హి పథ్యమన్నం న రోచతే స్మాస్య తదుచ్యమానమ్ ॥ ౧౪ ॥ న శ్రేయసే నీయతేఽజాతశత్రో స్త్రీ శ్రోత్రియస్యేవ గృహే ప్రదుష్టా । ధ్రువం న రోచేద్భరతర్షభస్య పతిః కుమార్యా ఇవ షష్టివర్షః ॥ ౧౫ ॥ ధ్రువం వినాశో నృప కౌరవాణాం న వై శ్రేయో ధృతరాష్ట్రః పరైతి । యథా చ పర్ణే పుష్కరస్యావసిక్తం జలం న తిష్ఠేత్పథ్యముక్తం తథాస్మిన్ ॥ ౧౬ ॥ తతః క్రుద్ధో ధృతరాష్ట్రోఽబ్రవీన్మాం యస్మిన్ శ్రద్ధా భారత తత్ర యాహి । నాహం భూయః కా

మయే త్వాం సహాయం మన్యామి మాం పాలయితుం పురం వా ॥ ౧౭ ॥ సోఽహం న్యక్తో ధృతరాష్ట్రేణ రాజ్ఞా ప్రశాసితుం త్వాముపయాతో నరేంద్ర । తదైవ సర్వం యన్మయోక్తం సభాయాం తద్ధార్యతాం తత్ప్రవక్ష్యామి భూయః ॥ ౧౮ ॥ క్లేశైస్తీవ్రైర్యుజ్యమానస్సపత్నైః క్షమాం కుర్వన్ కాలముపాసతే యః । సంవర్ధయన్ స్తోకమివాగ్నిమాత్మవాన్ స వై భుఙ్క్తే పృథివీమేక ఏవ ॥ ౧౯ ॥ యస్యావిభక్తం వసు రాజన్ సహాయైస్తస్య దుఃఖేఽప్యంశభాజస్సహాయాః । సహాయానామేష సంగ్రహణేఽభ్యుపాయః సహాయాప్తౌ పృథివీప్రాప్తిమాహుః ॥ ౨౦ ॥ సత్యం శ్రేయః పాండవ విప్రలాపం తుల్యం చాన్నం సహభోజ్యం సహాయైః । ఆత్మా చైషామగ్రతో న స్మ పూజ్య ఏవం వృత్తిర్వర్ధతే భూమిపాలః ॥ ౨౧ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ ఏవం కరిష్యామి యథా బ్రవీషి పరాం బుద్ధిముపగమ్య ప్రమత్తః । యచ్చాప్యన్యద్దేశకాలోపపన్నం తద్వై వాచ్యం తత్కరిష్యామి కృత్స్నమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యరణ్యపర్వాంతర్గత ఆరణ్యకపర్వణి-పంచమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః ॥ గతే తు విదురే రాజన్నాశ్రమం పాండవాన్ ప్రతి । ధృతరాష్ట్రో మహాప్రాజ్ఞః పర్యతప్యత భారత ॥ ౧ ॥ విదురస్య ప్రభావం చ సంధివిగ్రహకారితమ్ । వివృద్ధిం చ పరాం మత్వా పాండవానాం భవిష్యతి ॥ ౨ ॥ స సభాద్వారమాగమ్య విదురస్మారమోహితః । సమక్షం పార్థివేంద్రాణాం పపాతావిష్టచేతనః ॥ ౩ ॥ స తు లబ్ధ్వా పునస్సంజ్ఞాం సముత్థాయ మహీతలాత్ । సమీపోపస్థితం రాజా సంజయం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ భ్రాతా మమ సుహృచ్చైవ సాక్షాద్ధర్మ ఇవాపరః । తస్య స్మృత్వాద్య సుభృశం హృదయం దీర్యతీవ మే ॥ ౫ ॥ తమానయస్వ ధర్మజ్ఞం మమ భ్రాతరమాశు వై । ఇతి బ్రువన్ స నృపతిః కృపణం పర్యదేవయత్ ॥ ౬ ॥ పశ్చాత్తాపాభిసంతప్తో విదురస్మారమోహితః । భ్రాతృస్నేహాదిదం రాజా సంజయం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ గచ్ఛ సంజయ జానీహి భ్రాతరం విదురం మమ । యది జీవతి రోషేణ మయా పాపేన నిర్ధుతః ॥ ౮ ॥ న హి తేన మమ భ్రాత్రా సుసూక్ష్మమపి కించన । వ్యలీకం కృతపూర్వం వై ప్రాజ్ఞేనామితబుద్ధినా ॥ ౯ ॥ స వ్యలీకం పరం ప్రాప్తో మత్తః పరమబుద్ధిమాన్ । త్యక్ష్యామి జీవితం ప్రాజ్ఞ తం గచ్ఛానయ సంజయ ॥ ౧౦ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజ్ఞస్తమనుమాన్య చ । సంజయో బాఢమిత్యుక్త్వా ప్రాద్రవత్ కామ్యకం ప్రతి ॥ ౧౧ ॥ సోఽచిరేణ సమాసాద్య తద్వనం యత్ర పాండవాః । రౌరవాజినసంవీతం దదర్శాథ యుధిష్ఠిరమ్ ॥ ౧౨ ॥ విదురేణ సహాసీనం బ్రాహ్మణైశ్చ సహస్రశః । భ్రాతృభిశ్చాభిసంగుప్తం దేవైరివ పురందరమ్ ॥ ౧౩ ॥ యుధిష్ఠిరముపాగమ్య పూజయామాస సంజయః । భీమార్జునయమాశ్చాపి తద్యుక్తం ప్రతిపేదిరే ॥ ౧౪ ॥ రాజ్ఞా పృష్టస్స కుశలం సుఖాసీనశ్చ సంజయః । శశంసాగమనే హేతుమిదం చైవాబ్రవీద్వచః ॥ ౧౫ ॥ సంజయః ॥ రాజా స్మరతి తే క్షత్తర్ధృతరాష్ట్రోఽంబికాసుతః । తం పశ్య గత్వా త్వం క్షిప్రం సంజీవయ చ పార్థివమ్ ॥ ౧౬ ॥ సోఽనుమాన్య నరశ్రేష్ఠాన్ పాండవాన్ కురునందన । నియోగాద్రాజసింహస్య గంతుమర్హసి సత్తమ ॥ ౧౭ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్తస్తు విదురో ధీమాన్ స్వజనవత్సలః । యుధిష్ఠిరస్యానుమతే పునరాయాద్గజాహ్వయమ్ ॥ ౧౮ ॥ తమబ్రవీన్మహాతేజా ధృతరాష్ట్రః ప్రతాపవాన్ । దిష్ట్యా ప్రాప్తోసి ధర్మజ్ఞ దిష్ట్యా స్మరసి మేఽనఘ ॥ ౧౯ ॥ అద్య చాహం దివారాత్రౌ త్వత్కృతే భరతర్షభ । ప్రజాగరే ప్రపశ్యామి విచిత్రం దేహమాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ సోఽంకమానీయ విదురం మూర్ధన్యాఘ్రాయ చైవ హ । క్షమ్యతామితి చోవాచ యదుక్తోసి మయానఘ ॥ ౨౧ ॥ విదురః ॥ క్షాంతమేవ మయా రాజన్ గురుర్నః పరమో భవాన్ । ఏషో హమాగతః శీఘ్రం త్వద్దర్శనపరాయణః ॥ ౨౨ ॥ భవంతి హి నరవ్యాఘ్ర పురుషా ధర్మచేతసః । దీనాభిపాతినో రాజన్నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౨౩ ॥ పాండోస్సుతా యాదృశా మే తాదృశాస్తవ భారత । దీనా ఇతీవ మే బుద్ధిరభిపన్నాద్య తాన్ ప్రతి ॥ ౨౪ ॥ వైశంపాయనః ॥ అన్యోన్యమనునీయైవం భ్రాతరౌ ద్వౌ మహాద్యుతీ । విదురో ధృతరాష్ట్రశ్చ లేభాతే పరమాం ముదమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఇతి శ్రీ మహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ఆరణ్యకపర్వణి- విదురప్రత్యాగమనం నామ- షష్ఠోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః ॥ శ్రుత్వా చ విదురం ప్రాప్తం రాజ్ఞా చ పరిసాంత్వితమ్ । ధృతరాష్ట్రాత్మజో రాజా పర్యతప్యత దుర్మతిః ॥ ౧ ॥ స సౌబలేయమానాయ్య

కర్ణదుశ్శాసనౌ తథా । అబ్రవీద్వచనం రాజా ప్రవిశ్యాబుద్ధిజం తమః ॥ ౨ ॥ ఏష ప్రత్యాగతో మంత్రీ ధృతరాష్ట్రస్య ధీమతః । విదురః పాండుపుత్రా
ణాం సుహృద్విద్వాన్హితే రతః ॥ ౩ ॥ యావదస్య పునర్బుద్ధిం విదురో నాపకర్షతి । పాండవానయనే తావన్మంత్రయధ్వం హితం మమ ॥ ౪ ॥ అథ పశ్యా
మ్యహం పార్థాన్ ప్రాప్తానిహ కథంచన । పునశ్శోషం గమిష్యామి నిరంబుర్నిరవగ్రహః ॥ ౫ ॥ విషముద్బంధనం చైవ శస్త్రమగ్నిప్రవేశనమ్ । కరిష్యే
న హి తానృద్ధాన్పునర్ద్రష్టుమిహోత్సహే ॥ ౬ ॥ శకునిః ॥ కిం బాలిశమతిం రాజన్నాస్థితోఽసి విశాంపతే । గతాస్తే సమయం కృత్వా నైతదేవం భవిష్యతి ॥
౭ ॥ సత్యవాక్యే స్థితాస్సర్వే పాండవా భరతర్షభ । పితుస్తే వచనం తాత న గ్రహీష్యంతి కర్హిచిత్ ॥ ౮ ॥ అథవా తే గ్రహీష్యంతి పునరేష్యంతి వా పు
రమ్ । నిరస్య సమయం సర్వే పణోఽస్మాకం భవిష్యతి ॥ ౯ ॥ సర్వే భవామో మధ్యస్థా రాజ్ఞశ్ఛందానువర్తినః । ఛిద్రం బహు ప్రపశ్యంతః పాండవానాం
సుసంవృతాః ॥ ౧౦ ॥ దుశ్శాసనః ॥ ఏవమేతన్మహాప్రాజ్ఞ యథా వదసి మాతుల । నిత్యం హి మే కథయతస్తవ బుద్ధిర్హి రోచతే ॥ ౧౧ ॥ కర్ణః ॥ కామమీ
క్షామహే సర్వే దుర్యోధన తవేప్సితమ్ । ఐకమత్యం హి నో రాజన్సర్వేషామేవ లక్షయే ॥ ౧౨ ॥ నాగమిష్యంతి తే ధీరా అకృత్వా కాలసంవిదమ్ । ఆగమి
ష్యంతి చేన్మోహాత్పునర్ద్యూతేన తాన్ జయ ॥ ౧౩ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్తస్తు కర్ణేన రాజా దుర్యోధనస్తదా । నాతిహృష్టమనాః క్షిప్రమభవత్స ప
రాఙ్ముఖః ॥ ౧౪ ॥ ఉపలభ్య తతః కర్ణో వివృత్య నయనే శుభే । రోషాద్దుశ్శాసనం చైవ సౌబలం చ తమేవ చ ॥ ౧౫ ॥ ఉవాచ పరమక్రుద్ధ ఉద్యమ్యాత్మానమా
త్మనా । అథో మమ మతం యత్తు తన్నిబోధత భూమిపాః ॥ ౧౬ ॥ ప్రియం సర్వే చికీర్షామో రాజ్ఞః కింకరపాణయః । న చాస్య శక్నుమః స్థాతుం ప్రియే సర్వే
హ్యతంద్రితాః ॥ ౧౭ ॥ వయం తు శస్త్రాణ్యాదాయ రథానాస్థాయ దంశితాః । గచ్ఛామః సహితా హంతుం పాండవాన్వనగోచరాన్ ॥ ౧౮ ॥ తేషు సంశాంతి
మేతేషు గతేష్వవిదితాం గతిమ్ । నిర్వివాదా భవిష్యంతి ధార్తరాష్ట్రాస్తథా వయమ్ ॥ ౧౯ ॥ యావదేవ పరిద్యూనా యావచ్ఛోకపరాయణాః । యా
వన్మిత్రవిహీనాశ్చ తావచ్ఛక్యా మతం మమ ॥ ౨౦ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా పూజయంతః పునః పునః । బాఢమిత్యేవ తే సర్వే ప్రత్యూచుః సూతజం తదా ॥
౨౧ ॥ ఏవముక్త్వా తు సంరబ్ధా రథైస్సర్వే పృథక్పృథక్ । నిర్యయుః పాండవాన్హంతుం సహితాః కృతనిశ్చయాః ॥ ౨౨ ॥ తాన్ప్రస్థితాన్పరిజ్ఞాయ కృ
ష్ణద్వైపాయనః ప్రభుః । ఆజగామ విశుద్ధాత్మా దృష్ట్వా దివ్యేన చక్షుషా ॥ ౨౩ ॥ ప్రతిషిధ్యాథ తాన్సర్వాన్ భగవాన్ లోకపూజితః । ప్రజ్ఞాచక్షుష
మాసీనమువాచాభ్యేత్య సత్వరమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీ మహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఆరణ్యకపర్వణి - వ్యాసాగమనే - సప్తమోఽధ్యాయః. ❋❋❋

వ్యాసః ॥ ధృతరాష్ట్ర మహాప్రాజ్ఞ నిబోధ వచనం మమ । వక్ష్యామి త్వాం కౌరవాణాం సర్వేషాం హితముత్తమమ్ ॥ ౧ ॥ న మే ప్రియం మహాబాహో య
ద్గతాః పాండవా వనమ్ । నికృత్యా నికృతాశ్చైవ దుర్యోధనపురోగమైః ॥ ౨ ॥ తే స్మరంతః పరిక్లేశాన్వర్షే పూర్ణే త్రయోదశే । విమోక్ష్యంతి విషం
క్రుద్ధాః కౌరవేయేషు భారత ॥ ౩ ॥ తదయం కిం తు పాపాత్మా తవ పుత్రస్సుమందధీః । పాండవాన్నిత్యసంక్రుద్ధో రాజ్యహేతోర్జిఘాంసతి ॥ ౪ ॥ వార్య
తాం సాధ్వయం మూఢః శమం గచ్ఛతు తే సుతః । వనస్థాంస్తానయం హంతుమిచ్ఛన్ ప్రాణైర్విమోక్ష్యతి ॥ ౫ ॥ యథాహ విదురః ప్రాజ్ఞో యథా భీష్మో య
థా వయమ్ । తథా కృపశ్చ ద్రోణశ్చ తథా సాధుర్భవానపి ॥ ౬ ॥ విగ్రహో హి మహాప్రాజ్ఞ స్వజనేన విగర్హితః । అధర్మ్యమయశస్యం చ మా రా
జన్ప్రతిపద్యథాః ॥ ౭ ॥ సమీక్షా యాదృశీ యస్య పాండవాన్ప్రతి భారత । ఉపేక్ష్యమాణా సా రాజన్మహాంతమనయం స్పృశేత్ ॥ ౮ ॥ అథవాయం
సుమందాత్మా వనం గచ్ఛతు తే సుతః । పాండవైస్సహితో రాజన్నేక ఏవాసహాయవాన్ ॥ ౯ ॥ తతస్సంసర్గజస్స్నేహః పుత్రస్య తవ పాండవైః । య
ది స్యాత్కృతకార్యోఽద్య భవేస్త్వం మనుజేశ్వర ॥ ౧౦ ॥ అథవా జాయమానస్య యచ్ఛీలమనుజాయతే । శ్రూయతే తన్మహారాజ నామృతస్యాపసర్ప
తి ॥ ౧౧ ॥ కథం వా మన్యతే భీష్మో ద్రోణో వా విదురోఽపి వా । భవాన్వాత్ర క్షమం కార్యం పురార్థోఽతివర్తతే ॥ ౧౨ ॥ ఇతి శ్రీ మహాభారతే - అరణ్యప
ర్వాంతర్గతఆరణ్యకపర్వణి - వ్యాసవాక్యే - అష్టమోఽధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

ధృతరాష్ట్రః ॥ భగవన్నాహమప్యేతద్రోచయే ద్యూతసంభవమ్ । మన్యే తద్విధినాఽఽకృష్య కారితోఽస్మీతి వై మునే ॥ ౧ ॥ నైతద్రోచయతే భీష్మో న ద్రోణో విదురో న చ । గాంధారీ నేచ్ఛతి ద్యూతం తచ్చ మోహాత్ప్రవర్తితమ్ ॥ ౨ ॥ పరిత్యక్తుం న శక్నోమి దుర్యోధనమచేతనమ్ । పుత్రస్నేహేన భగవన్ జానన్నపి ప్రియవ్రత ॥ ౩ ॥ వ్యాసః ॥ వైచిత్రవీర్య నృపతే సత్యమాహ యథా భవాన్ । దృఢం విద్మః పరం పుత్రం పరం పుత్రాన్న విద్యతే ॥ ౪ ॥ ఇంద్రోఽప్యశ్రునిపాతేన సురభ్యా ప్రతిబోధితః । అన్యైః సమృద్ధైరప్యర్థైర్న సుతాన్మన్యతే పరమ్ ॥ ౫ ॥ అత్ర తే వర్తయిష్యామి మహదాఖ్యానముత్తమమ్ । సురభ్యాశ్చైవ సంవాదమింద్రస్య చ విశాంపతే ॥ ౬ ॥ త్రివిష్టపగతా రాజన్ సురభీ ప్రారుదత్కిల । గవాం మాతా పురా తాత తామింద్రోఽన్వకృపాయత ॥ ౭ ॥ ఇంద్రః ॥ కిమిదం రోదిషి శుభే కచ్చిత్క్షేమం దివౌకసామ్ । మానుష్యేష్వథ నాగేషు నైతదల్పం భవిష్యతి ॥ ౮ ॥ సురభిరువాచ ॥ వినిపాతో న తే కశ్చిద్దృశ్యతే త్రిదశాధిప । అహం తు పుత్రం శోచామి తేన రోదిమి కౌశిక ॥ ౯ ॥ పశ్యైనం కర్షకం రౌద్రం దుర్బలం మమ పుత్రకమ్ । ప్రతోదేనాభినిఘ్నంతం లాంగలేన చ పీడితమ్ ॥ ౧౦ ॥ నిషీదమానం సోత్కంఠం వధ్యమానం సురాధిప । కృపావిష్టాస్మి దేవేంద్ర మనశ్చోద్విజతే మమ ॥ ౧౧ ॥ ఏకస్తత్ర బలోపేతో ధురముద్వహతేఽధికామ్ । అపరోఽల్పబలప్రాణః కృశో ధమనిసంతతః ॥ ౧౨ ॥ కృచ్ఛ్రాద్వహతి తం భారం తం వై శోచామి వాసవ । వధ్యమానః ప్రతోదేన తుద్యమానః పునః పునః ॥ ౧౩ ॥ నైవ శక్నోతి తం భారముద్వోఢుం పశ్య వాసవ । తతోఽహం తస్య శోకార్తా విరౌమి భృశదుఃఖితా ॥ ౧౪ ॥ అశ్రూణ్యావర్తయంతీ చ నేత్రాభ్యాం కరుణాయతీ ॥ ౧౫ ॥ శక్రః ॥ తవ పుత్రసహస్రేషు పీడ్యమానేషు శోభనే । కిం కృపాయితమస్త్యత్ర పుత్ర ఏకత్ర హన్యతి ॥ ౧౬ ॥ సురభిః ॥ యది పుత్రసహస్రాణి సర్వత్ర సమమేవ మే । దీనస్య తు సతః శక్ర పుత్రస్యాభ్యధికా కృపా ॥ ౧౭ ॥ వ్యాసః ॥ తదింద్రః సురభీవాక్యం నిశమ్య భృశవిస్మితః । జీవితేనాపి కౌరవ్య మేనేఽభ్యధికమాత్మజమ్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రవవర్ష చ తత్రైవ సహసా తోయముల్బణమ్ । కర్షకస్యాచరన్ విఘ్నం భగవాన్ పాకశాసనః ॥ ౧౯ ॥ తద్యథా సురభిః ప్రాహ సమమేవాస్తు తే తథా । సుతేషు రాజన్ సర్వేషు హీనేష్వభ్యధికా కృపా ॥ ౨౦ ॥ యాదృశో మే సుతః పాండుస్తాదృశో మేఽసి పుత్రక । విదురశ్చ మహాప్రాజ్ఞః స్నేహాదేతద్బ్రవీమ్యహమ్ ॥ ౨౧ ॥ చిరాయ తవ పుత్రాణాం శతమేకశ్చ భారత । పాండోః పంచైవ లక్ష్యంతే తేఽపి మందాః సుదుఃఖితాః ॥ ౨౨ ॥ కథం జీవేయురత్యంతం కథం వర్ధేయురిత్యపి । ఇతి దీనేషు పార్థేషు మనో మే పరితప్యతే ॥ ౨౩ ॥ యది పార్థివ కౌరవ్యాన్ జీవమానానిహేచ్ఛసి । దుర్యోధనస్తవ సుతః శమం గచ్ఛతు పాండవైః ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ఆరణ్యకపర్వణి- సురభ్యుపాఖ్యానం నామ- నవమోఽధ్యాయః.

❖❖

ధృతరాష్ట్రః ॥ ఏవమేతన్మహాప్రాజ్ఞ యథా వదసి నో మునే । అహం చైవ విజానామి సర్వే చేమే నరాధిపాః ॥ ౧ ॥ భవాంశ్చ మన్యతే సాధు యత్కురూణాం సుఖోదయమ్ । తదేవ విదురోఽప్యాహ భీష్మో ద్రోణశ్చ మాం మునే ॥ ౨ ॥ యది త్వహమనుగ్రాహ్యః కౌరవ్యేషు దయా యది । అనుశాధి దురాత్మానం పుత్రం దుర్యోధనం మమ ॥ ౩ ॥ వ్యాసః ॥ అయమాయాతి వై రాజన్ మైత్రేయో భగవానృషిః । అన్విష్య పాండవాన్ భ్రాతౄనిహైవాస్మద్దిదృక్షయా ॥ ౪ ॥ ఏష దుర్యోధనం పుత్రం తవ రాజన్ మహానృషిః । అనుశాస్తా యథాన్యాయం శమాయాస్య కులస్య చ ॥ ౫ ॥ బ్రూయాద్యదేష కౌరవ్య తత్కార్యమవిశంకయా । అక్రియాయాం తు కార్యస్య పుత్రం తే శప్స్యతే రుషా ॥ ౬ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్త్వా యయౌ వ్యాసో మైత్రేయః ప్రత్యదృశ్యత । పూజయా ప్రతిజగ్రాహ సపుత్రస్తం నరాధిపః ॥ ౭ ॥ అర్ఘ్యాద్యాభిః క్రియాభిర్వై విశ్రాంతం మునిసత్తమమ్ । ప్రశ్రయేణాబ్రవీద్రాజా ధృతరాష్ట్రోఽంబికాసుతః ॥ ౮ ॥ సుఖేనాగమనం కచ్చిద్భగవన్ కురుజాంగలాన్ । కచ్చిత్కుశలినో వీరా భ్రాతరః పంచ పాండవాః ॥ ౯ ॥ సమయే స్థాతుమిచ్ఛంతి కచ్చిచ్చ భరతర్షభాః । కచ్చిత్కురూణాం సౌభ్రాత్రమవిచ్ఛిన్నం భవిష్యతి ॥ ౧౦ ॥ మైత్రేయః ॥ తీర్థయాత్రామనుక్రామన్ ప్రాప్తోఽస్మి కురుజాంగలాన్

గలాః । యదృచ్ఛయా ధర్మరాజం దృష్టవాన్ కామ్యకే వనే ॥ ౧౧ ॥ తం జటాజినసంవీతం తపోవననివాసినమ్ । సమాజగ్ముర్మహాత్మానం ద్రష్టుం మునిగణాః ప్రభో ॥ ౧౨ ॥ తత్రాశ్రౌషం మహారాజ పుత్రాణాం తవ విభ్రమమ్ । అనయం ద్యూతరూపేణ మహాభయముపస్థితమ్ ॥ ౧౩ ॥ తతోఽహం త్వామనుప్రాప్తః కౌరవాణామవేక్షయా । సదా హ్యభ్యధికః స్నేహః ప్రీతిశ్చ త్వయి మే ప్రభో ॥ ౧౪ ॥ నైతదౌపయికం రాజంస్త్వయి భీష్మే చ జీవతి । యదన్యోన్యేన తే పుత్రా విరోధ్యంతే కథంచన ॥ ౧౫ ॥ మేఢీభూతః స్వయం రాజన్నిగ్రహే ప్రగ్రహే భవాన్ । కిమర్థమనయం ఘోరముత్పద్యంతముపేక్షసే ॥ ౧౬ ॥ దస్యూనామివ యద్వృత్తం సభాయాం కురునందన । తేన న భ్రాజసే రాజంస్తాపసానాం సమాగమే ॥ ౧౭ ॥ వైశంపాయనః ॥ తతో వ్యావృత్య రాజానం దుర్యోధనమమర్షణమ్ । ఉవాచ శ్లక్ష్ణయా వాచా మైత్రేయో భగవానృషిః ॥ ౧౮ ॥ మైత్రేయః ॥ దుర్యోధన మహాబాహో నిబోధ వదతాం వర । వచనం మే మహాభాగ బ్రువతో యద్ధితం తవ ॥ ౧౯ ॥ మా ద్రుహః పాండవాన్ రాజన్ కురుష్వ ప్రియమాత్మనః । పాండవానాం కురూణాం చ లోకస్య చ నరర్షభ ॥ ౨౦ ॥ తే హి సర్వే నరవ్యాఘ్రాః శూరా విక్రాంతయోధినః । సర్వే నాగాయుతప్రాణా వజ్రసంహననా దృఢాః ॥ ౨౧ ॥ సత్యవ్రతధరాస్సర్వే సర్వే పురుషమానినః । హంతారో దేవశత్రూణాం రక్షసాం కామరూపిణామ్ ॥ ౨౨ ॥ హిడింబబకముఖ్యానాం కిర్మీరస్య చ రక్షసః । ఇతః ప్రద్రవతాం రాత్రౌ యః స తేషాం మహాత్మనామ్ ॥ ౨౩ ॥ ఆవృత్య మార్గం రౌద్రాత్మా తస్థౌ గిరిరివాచలః । తం భీమస్సమరశ్లాఘీ బలేన బలినాం వరః ॥ ౨౪ ॥ జఘాన పశుమారేణ వ్యాఘ్రః క్షుద్రమృగం యథా । పశ్య దిగ్విజయే రాజన్ యథా భీమేన పాతితః ॥ ౨౫ ॥ జరాసంధో మహేష్వాసో నాగాయుతబలో యుధి । సంబంధీ వాసుదేవశ్చ శ్యాలాస్సర్వే చ పార్షతాః ॥ ౨౬ ॥ కస్తాన్ యుధి సమాసీత జరామరణవాన్నరః । తస్య తే శమ ఏవాస్తు పాండవైర్భరతర్షభ ॥ ౨౭ ॥ కురు మే వచనం రాజన్ మా మన్యువశమన్వగాః ॥ ౨౮ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవం తు బ్రువతస్తస్య మైత్రేయస్య విశాంపతే ॥ ౨౯ ॥ ఊరుం గజకరాకారం కరేణాభిజఘాన సః । దుర్యోధనః స్మితం కృత్వా చరణేనోల్లిఖన్మహీమ్ ॥ ౩౦ ॥ న కించిదుక్త్వా దుర్మేధాస్తస్థౌ కించిదవాఙ్ముఖః । తమశుశ్రూషమాణం తు విలిఖంతం వసుంధరామ్ ॥ ౩౧ ॥ దృష్ట్వా దుర్యోధనం రాజన్ మైత్రేయం కోప ఆవిశత్ । స కోపవశమాపన్నో మైత్రేయో మునిసత్తమః ॥ ౩౨ ॥ విధినా సంప్రయుక్తశ్చ శాపాయాస్య మనో దధే । తతస్స వార్యుపస్పృశ్య కోపసంరక్తలోచనః ॥ ౩౩ ॥ మైత్రేయో ధార్తరాష్ట్రం తమశపద్దుష్టచేతసమ్ । యస్మాత్త్వం మామనాదృత్య నేమాం వాచం చికీర్షసి ॥ ౩౪ ॥ తస్మాదస్యాభిమానస్య సద్యః ఫలమవాప్నుహి ॥ ౩౫ ॥ త్వదభిద్రోహసంయుక్తం యుద్ధముత్పత్స్యతే మహత్ । తత్ర భీమో గదాఘాతైస్తవోరుం భేత్స్యతే బలీ ॥ ౩౬ ॥ ఇత్యేవముక్తే వచనే ధృతరాష్ట్రో మహీపతిః । ప్రసాదయామాస మునిం నైతదేవం భవిష్యతి ॥ ౩౭ ॥ మైత్రేయః ॥ శమం యాస్యతి చేత్పుత్రస్తవ రాజన్ యదా తదా । శాపో న భవితా తాత విపరీతే భవిష్యతి ॥ ౩౮ ॥ వైశంపాయనః ॥ విలక్షయంస్తు రాజేంద్ర దుర్యోధనపితా తదా । మైత్రేయం ప్రాహ కిర్మీరః కథం భీమేన పాతితః ॥ ౩౯ ॥ మైత్రేయః ॥ నాహం వక్ష్యామి తే భూయో న తే శుశ్రూషతే సుతః । ఏష తే విదురస్సర్వమాఖ్యాస్యతి గతే మయి ॥ ౪౦ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా మైత్రేయః ప్రాతిష్ఠత యథాగతమ్ । కిర్మీరవధసంవిగ్నో బహిర్దుర్యోధనోఽయయౌ ॥ ౪౧ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఆరణ్యకపర్వణి - దశమోఽధ్యాయః.

అథ కిర్మీరవధపర్వప్రారంభః ।

ధృతరాష్ట్రః ॥ కిర్మీరస్య వధం క్షత్తః శ్రోతుమిచ్ఛామి కథ్యతామ్ । రక్షసా భీమసేనస్య కథమాసీత్సమాగమః ॥ ౧ ॥ విదురః ॥ శృణు భీమస్య కర్మేదమతిమానుషకర్మణః । శ్రుతపూర్వం మయా తేషాం కథాంతేషు పునః పునః ॥ ౨ ॥ ఇతః ప్రయాతా రాజేంద్ర పాండవా ద్యూతనిర్జితాః । జగ్ముస్త్రిభిరహోరాత్రైః కామ్యకం నామ తద్వనమ్ ॥ ౩ ॥ రాత్రౌ నిశీథే స్వాభీలే గతేఽర్ధసమయే నృప । ప్రచారే పురుషాదానాం రక్షసాం ఘోరకర్మణామ్ ॥ ౪ ॥ తద్వనం

తాపసా నిత్యం గోపాశ్చ వనచారిణః । దూరాత్పరిహరంతి స్మ పురుషాదభయాత్కిల ॥౫॥ తేషాం ప్రవిశతాం తత్ర మార్గమావృత్య భారత । దీప్తాక్షం భీ
షణం రక్షః సోల్ముకం ప్రత్యపద్యత ॥౬॥ బాహూ మహాంతౌ కృత్వా చ తథాస్యం చ భయానకమ్ । స్థితమావృత్య పంథానం యేన యాంతి కురూద్వహాః ॥౭॥
స్పష్టాష్టదంష్ట్రం తామ్రాక్షం ప్రదీప్తోర్ధ్వశిరోరుహమ్ । సార్కరశ్మితటిచ్చక్రం సబలాకమివాంబుదమ్ ॥౮॥ సృజంతం రాక్షసీం మాయాం మహానా
దనినాదితమ్ । ముంచంతం విపులాన్నాదాన్ సతోయమివ తోయదమ్ ॥౯॥ తస్య నాదేన సంత్రస్తాః పక్షిణః సర్వతో దిశమ్ । విముక్తనాదాః సంపేతుః స్థల
జా జలజైస్సహ ॥౧౦॥ సంప్రద్రుతమృగద్వీపిమహిషర్క్షసమాకులమ్ । తద్వనం తస్య నాదేన సంప్రస్థితమివాభవత్ ॥౧౧॥ తస్యోరువాతాభిహ
తాస్తామ్రపల్లవబాహవః । విదూరజాతాశ్చ లతాః సమాశ్లిష్యంతి పాదపాన్ ॥౧౨॥ తస్మిన్ క్షణేఽథ ప్రవవౌ మారుతో భృశదారుణః । రజసా సంవృ
తం తేన నష్టజ్యోతిరభూన్నభః ॥౧౩॥ పంచానాం పాండుపుత్రాణామవిజ్ఞాతో మహారిపుః । పంచానామింద్రియార్థానాం శోకావేశ ఇవాతులః ॥౧౪॥ స
దృష్ట్వైవ పాండవాన్ దూరాత్ కృష్ణాజినసమావృతాన్ । ఆవృణోత్తద్వనద్వారం మైనాక ఇవ పర్వతః ॥౧౫॥ తం సమాసాద్య విత్రస్తా కృష్ణా కమలలోచ
నా । అదృష్టపూర్వం సంత్రాసాన్న్యమీలయత లోచనే ॥౧౬॥ దుశ్శాసనకరోత్సృష్టవిప్రకీర్ణశిరోరుహా । పంచపర్వతమధ్యస్థా నదీవాకులతాం గ
తా ॥౧౭॥ మోముహ్యమానాం తాం తత్ర జగృహుః పంచ పాండవాః । ఇంద్రియాణి ప్రసక్తాని విషయేషు యథా రతిమ్ ॥౧౮॥ అథ తాం రాక్షసీం మాయా
ముత్థితాం ఘోరదర్శనామ్ । రక్షోఘ్నైర్వివిధైర్మంత్రైర్ధౌమ్యస్సమ్యక్ప్రయోజితైః ॥౧౯॥ పశ్యతాం పాండుపుత్రాణాం నాశయామాస వీర్య
వాన్ । స నష్టమాయోఽతిబలః క్రోధవిస్ఫారితేక్షణః ॥౨౦॥ కామమూర్తిధరః క్రూరః కాలకల్పో వ్యదృశ్యత । తమువాచ తతో రాజా దీర్ఘప్రజ్ఞో యు
ధిష్ఠిరః ॥౨౧॥ కో భవాన్ కస్య వా కిం తే క్రియతాం కార్యముచ్యతామ్ । ప్రత్యువాచాథ తద్రక్షో ధర్మరాజం యుధిష్ఠిరమ్ ॥౨౨॥ అహం బకస్య వై భ్రా
తా కిమ్మీర ఇతి విశ్రుతః । వనేఽస్మిన్ కామ్యకే శూన్యే నివసామి గతజ్వరః ॥౨౩॥ యుధి నిర్జిత్య పురుషానాహారం నిత్యమాచరన్ । కే యూయమభిసంప్రా
ప్తా భక్ష్యభూతా మమాంతికమ్ ॥౨౪॥ యుధి నిర్జిత్య వస్సర్వాన్ భక్షయిష్యే గతజ్వరః ॥౨౫॥ వైశంపాయనః ॥ యుధిష్ఠిరస్తు తచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య
దురాత్మనః । ఆచచక్షే తతస్సర్వం గోత్రనామాది భారత ॥౨౬॥ యుధిష్ఠిరః ॥ పాండవో ధర్మరాజోఽహం యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥౨౭॥ సహితో భ్రా
తృభిః సర్వైర్భీమసేనార్జునాదిభిః । హతరాజ్యో వనే వాసం వస్తుం కృతమతిస్తతః ॥౨౮॥ వనమభ్యాగతో ఘోరమిదం తవ పరిగ్రహమ్ ॥౨౯॥ విదురః ॥
కిమ్మీరస్త్వబ్రవీదేనం దిష్ట్యా దేవైరిదం మమ ॥౩౦॥ ఉపపాదితమద్యేహ చిరకాలాన్మనోగతమ్ । భీమసేనవధార్థం హి నిత్యమభ్యుద్యతాయుధః ॥౩౧॥
చరామి పృథివీం కృత్స్నాం నైనం చాసాదయామ్యహమ్ । సోఽయమాసాదితో దిష్ట్యా భ్రాతృహా కాంక్షితశ్చిరమ్ ॥౩౨॥ అనేన హి మమ భ్రాతా బకో విని
హతః ప్రియః ॥ వేత్రకీయవనే రాజన్ బ్రాహ్మణచ్ఛద్మరూపిణా ॥౩౩॥ విద్యాబలముపాశ్రిత్య న హ్యస్త్యస్యౌరసం బలమ్ । హిడింబశ్చ సఖా మహ్యం
దయితో వనగోచరః ॥౩౪॥ హతో దురాత్మనానేన స్వసా చాస్య హృతా పురా । సోఽయమభ్యాగతో మూఢో మమేదం గహనం వనమ్ ॥౩౫॥ ప్రచారసమ
యేఽస్మాకమర్ధరాత్రే స్థితే సమే । అద్యాస్య పాతయిష్యామి తద్వైరం చిరసంభృతమ్ ॥౩౬॥ తర్పయిష్యామి చ బకం రుధిరేణాస్య భూరిణా । అద్యా
హమనృణో భూత్వా భ్రాతుస్సఖ్యుస్తథైవ చ ॥౩౭॥ శాంతిం లబ్ధాస్మి పరమాం హత్వా రాక్షసకంటకమ్ । యది తేన పురా ముక్తో భీమసేనో బకేన వై ॥
౩౮॥ అద్యైనం భక్షయిష్యామి పశ్యతస్తే యుధిష్ఠిర । ఏనం హి విపులప్రాణమద్య హత్వా వృకోదరమ్ ॥౩౯॥ సంభక్ష్య జరయిష్యామి యథాగస్త్యో మ
హాసురమ్ । ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా సత్యసంధో యుధిష్ఠిరః ॥౪౦॥ నైతదస్తీతి సంక్రుద్ధో భర్త్సయామాస రాక్షసమ్ । తతో భీమో మహాబాహురా
రుజ్య తరసా ద్రుమమ్ ॥౪౧॥ దశవ్యామమివోద్విద్ధం నిష్పత్రమకరోత్తదా । చకార సజ్యం గాండీవం వజ్రనిష్పేషగౌరవమ్ ॥౪౨॥ నిమేషాంతరమాత్రే
ణ తథైవ విజయోఽర్జునః । నివార్య భీమో జిష్ణుం తం తద్రక్షో మేఘనిస్వనమ్ ॥౪౩॥ అభిద్రుత్యాబ్రవీద్వాక్యం తిష్ఠ తిష్ఠేతి భారత । ఇత్యుక్త్వైనమభిక్రు

ఢఃకృత్వాముత్పీడ్య పాండవః ॥ ౪౪ ॥ నిష్పిష్య పాణినా పాణిం సందష్టౌష్ఠపుటో బలీ । తమభ్యధావద్వేగేన భీమో వృక్షాయుధస్తదా ॥ ౪౫ ॥ యమదండప్రతీకాశం తతస్తం తస్య మూర్ధని । పాతయామాస వేగేన కులిశం మఘవానివ ॥ ౪౬ ॥ అసంభ్రాంతం తు తద్రక్షః సమరే ప్రత్యదృశ్యత । చిక్షేప చోల్ముకం దీప్తమశనిం జ్వలితామివ ॥ ౪౭ ॥ తదుదస్తమలాతం తు భీమః ప్రహరతాం వరః । పదా సవ్యేన చిక్షేప తద్రక్షః పునరావ్రజత్ ॥ ౪౮ ॥ కిర్మీరశ్చాపి సహసా వృక్షముత్పాట్య పాండవమ్ । దండపాణిరివ క్రుద్ధః సమరే ప్రత్యధావత ॥ ౪౯ ॥ తద్వృక్షయుద్ధమభవన్మహీరుహవినాశనమ్ । వాలిసుగ్రీవయోర్భ్రాత్రోర్యథా స్త్రీకాంక్షిణోః పురా ॥ ౫౦ ॥ శీర్షయోః పతితా వృక్షా బిభిదుర్నైకధా తయోః । యథైవోత్పలమాలాని మత్తయోర్ద్విపయోస్తథా ॥ ౫౧ ॥ ముంజవజ్జర్జరీభూతా బహవస్తత్ర పాదపాః । చీరాణీవ వ్యుదస్తాని రేజుస్తత్ర మహావనే ॥ ౫౨ ॥ తద్వృక్షయుద్ధమభవన్ముహూర్తం భరతర్షభ । రాక్షసానాంచ ముఖ్యస్య నరాణాముత్తమస్య చ ॥ ౫౩ ॥ తతశ్శిలాం సముత్క్షిప్య భీమస్య యుధితిష్ఠతః । ప్రాహిణోద్రాక్షసః క్రుద్ధో భీమశ్చ న చచాల హ ॥ ౫౪ ॥ తం శిలాతాడనజడం పర్యధావత రాక్షసః । బాహువిక్షిప్తకిరణః స్వర్భానురివ భాస్కరమ్ ॥ ౫౫ ॥..........

తావన్యోన్యం సమాశ్లిష్య ప్రకర్షంతౌ పరస్పరమ్ । ఉభావపి చకాశేతే ప్రవృద్ధౌ వృషభావివ ॥ ౫౬ ॥ తయోరాసీత్సుతుములః సంప్రహారస్సుదారుణః । నఖదంష్ట్రాయుధవతోర్వ్యాఘ్రయోరివ దృప్తయోః ॥ ౫౭ ॥ దుర్యోధననికారాచ్చ బాహువీర్యాచ్చ దర్పితః । కృష్ణానయనదృష్టశ్చ వ్యవర్ధత వృకోదరః ॥ ౫౮ ॥ అభిపద్య చ బాహుభ్యాం ప్రత్యగృహ్ణాదమర్షితః । మాతంగమివ మాతంగః ప్రభిన్నకరటాముఖమ్ ॥ ౫౯ ॥ న చాప్యేనం తతో రక్షః ప్రతిజగ్రాహ వీర్యవాన్ । తమాక్షిపద్భీమసేనో బలేన బలినాం వరః ॥ ౬౦ ॥ తయోర్భుజవినిష్పేషాదుభయోర్బలినోస్తదా । శబ్దస్సమభవద్ఘోరో వేణుస్ఫోటసమో యుధి ॥ ౬౧ ॥ అథైనమాక్షిప్య బలాద్గృహ్య మధ్యే వృకోదరః । ధూనయామాస వేగేన వాయుశ్చండ ఇవ ద్రుమమ్ ॥ ౬౨ ॥ స భీమేన పరామృష్టో దుర్బలో బలినా రణే । వ్యస్పందత యథాప్రాణం విచకర్ష చ పాండవమ్ ॥ ౬౩ ॥ తత ఏనం పరిశ్రాంతముపలక్ష్య వృకోదరః । యోక్త్రయామాస బాహుభ్యాం పశుం రశనయా యథా ॥ ౬౪ ॥ వినదంతం మహానాదం భిన్నభేరీస్వనం బలీ । భ్రామయామాస సుచిరం విస్ఫురంతమచేతనమ్ ॥ ౬౫ ॥ తం విషీదంతమాజ్ఞాయ రాక్షసం పాండునందనః । ప్రగృహ్య తరసా దోర్భ్యాం పశుమారమమారయత్ ॥ ౬౬ ॥ ఆక్రమ్య చ కటీదేశే జానునా రాక్షసాధమమ్ । పీడయామాస పాణిభ్యాం తస్య కంఠం వృకోదరః ॥ ౬౭ ॥ అథ జర్ఝరసర్వాంగం వ్యావిద్ధనయనాంబరమ్ । భూతలే భ్రామయామాస వాక్యం చేదమువాచ హ ॥ ౬౮ ॥ హిడింబబకయోః పాప న త్వమశ్రుప్రమార్జనమ్ । కరిష్యసి గతశ్చాపి యమస్య సదనం ప్రతి ॥ ౬౯ ॥ ఇత్యేవముక్త్వా పురుషప్రవీరస్తం రాక్షసం క్రోధపరీతచేతాః । విస్రస్తవస్త్రాభరణం స్ఫురంతముద్భ్రాంతచిత్తం వ్యసుముత్ససర్జ ॥ ౭౦ ॥ తస్మిన్ హతే తోయదతుల్యరూపే కృష్ణాం పురస్కృత్య నరేంద్రపుత్రాః । భీమం ప్రశస్యాథ గుణైరనేకైర్హృష్టాస్తతో ద్వైతవనాయ జగ్ముః ॥ ౭౧ ॥ విదురః ॥ ఏవం వినిహతస్సంఖ్యే కిర్మీరో మనుజాధిప । భీమేన వచనాత్తస్య ధర్మరాజస్య కౌరవ ॥ ౭౨ ॥ తతో నిష్కంటకం కృత్వా వనం తదపరాజితః । ద్రౌపద్యా సహ ధర్మజ్ఞో వసతిం తామువాస హ ॥ ౭౩ ॥ సమాశ్వాస్య చ తే సర్వే ద్రౌపదీం భరతర్షభాః । ప్రహృష్టమనసః ప్రీత్యా ప్రశశంసుర్వృకోదరమ్ ॥ ౭౪ ॥ భీమబాహుబలోత్పిష్టే వినష్టే రాక్షసే తతః । వివిశుస్తే వనం వీరాః క్షేమం నిహతకంటకమ్ ॥ ౭౫ ॥ స మయా గచ్ఛతా మార్గే వినికీర్ణో భయావహః । వనే మహతి దుష్టాత్మా దృష్టో భీమబలాద్ధతః ॥ ౭౬ ॥ తత్రాశ్రౌషమహం చైతత్కర్మ భీమస్య భారత । బ్రాహ్మణానాం కథయతాం యే తత్రాసన్ సమాగతాః ॥ ౭౭ ॥ ఏవం వినిహతం సంఖ్యే కిర్మీరం రాక్షసోత్తమమ్ । శ్రుత్వా ధ్యానపరో రాజా నిశశ్వాసార్తవత్తదా ॥ ౭౮ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతకిర్మీరవధపర్వణి - విదురవాక్యే - ఏకాదశోఽధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అథార్జునాభిగమనపర్వ ప్రారంభః.

వైశంపాయనః ॥ భోజాః ప్రవ్రజితాన్ శ్రుత్వా వృష్ణయశ్చాంధకైస్సహ । పాండవాన్ దుఃఖసంతప్తాన్ సమాజగ్ముర్మహావనే ॥ ౧ ॥ పంచాలస్య చ

దాయాదా ధృష్టకేతుశ్చ చేదిపః । కైకేయాశ్చ మహావీర్యా భ్రాతరో లోకవిశ్రుతాః॥ ౨॥ వనే ద్రష్టుం యయుః పార్థాన్ క్రోధామర్షసమన్వితాః। గర్హయంతో ధార్తరాష్ట్రాన్ కిం కుర్మ ఇతి చాబ్రువన్॥ ౩॥ వాసుదేవం పురస్కృత్య సర్వే తే క్షత్రియర్షభాః । పరివార్యోపవివిశుర్ధర్మరాజం యుధిష్ఠిరమ్॥ ౪॥ అభివాద్య కురుశ్రేష్ఠం విషణ్ణః కేశవోబ్రవీత్ ॥ ౫॥ వాసుదేవః॥ దుర్యోధనస్య కర్ణస్య శకునేశ్చ దురాత్మనః। దుశ్శాసనచతుర్థానాం భూమిః పాస్యతి శోణితమ్॥ ౬॥ ఏతాన్నిహత్య సమరే యే చ తేషాం పదానుగాః । తాంశ్చ సర్వాన్ వినిర్జిత్య సహితాన్ సనరాధిపాన్॥ ౭॥ తతస్సర్వేభిషించామో ధర్మరాజం యుధిష్ఠిరమ్ । నికృత్యోపచరన్ వధ్య ఏష ధర్మస్సనాతనః॥ ౮॥ వైశంపాయనః॥ పార్థానామభిషంగేణ తథా క్రుద్ధం జనార్దనమ్। అర్జునశ్శమయామాస దిధక్షంతమివ ప్రజాః॥ ౯॥ సంక్రుద్ధం కేశవం దృష్ట్వా పూర్వదేహేషు ఫాల్గునః। కీర్తయామాస కర్మాణి సత్యకీర్తేర్మహాత్మనః॥ ౧౦॥ పురుషస్యాప్రమేయస్య సత్యస్యామితతేజసః । ప్రజాపతిపతేర్విష్ణోర్లోకనాథస్య ధీమతః॥ ౧౧ ॥ అర్జునః॥ దశ వర్షసహస్రాణి యత్ర సాయం గృహో మునిః । వ్యచరస్త్వం పురా కృష్ణ పర్వతే గంధమాదనే॥ ౧౨॥ దశ వర్షసహస్రాణి దశ వర్షశతాని చ । పుష్కరేష్వవసః కృష్ణ త్వమపో భక్షయన్ పురా॥ ౧౩॥ ఊర్ధ్వబాహుర్విశాలాయాం బదర్యాం మధుసూదన । అతిష్ఠ ఏకపాదేన వాయుభక్షశ్శతం సమాః॥ ౧౪॥ అవకృష్టోత్తరాసంగః కృశో ధమనిసంతతః । ఆసీః కృష్ణ సరస్వత్యాం సత్రే ద్వాదశవార్షికే॥ ౧౫ ॥ ప్రభాసమప్యథాసాద్య తీర్థం పుణ్యజనోచితమ్ । తథా కృష్ణ మహాతేజా దివ్యం వర్షసహస్రికమ్॥ ౧౬॥ అతిష్ఠస్త్వం యథైకేన పాదేన నియమస్థితః॥ ౧౭॥ లోకప్రవృత్తిహేతుస్త్వమితి వ్యాసో మమాబ్రవీత్ । క్షేత్రజ్ఞస్సర్వభూతానామాదిరంతశ్చ కేశవ॥ ౧౮॥ నిధానం తపసాం కృష్ణ యజ్ఞస్త్వం చ సనాతనః । నిహత్య నరకం భౌమమాహృత్య మణికుండలే॥ ౧౯॥ ప్రథమోత్పాదితం కృష్ణ మేధ్యమశ్వమవాసృజః॥ ౨౦ ॥ కృత్వా తత్కర్మ లోకానామృషభస్సర్వలోకజిత్ । అవధీస్త్వం రణే సర్వాన్ సమేతాన్ దైత్యదానవాన్॥ ౨౧॥ తతస్సర్వేశ్వరత్వం చ సంప్రదాయ శచీపతేః । మానుషేషు మహాబాహో ప్రాదుర్భూతోసి కేశవ॥ ౨౨॥ స త్వం నారాయణో భూత్వా హరిరాసీః పరంతప । బ్రహ్మా సోమశ్చ సూర్యశ్చ ధర్మో ధాతా యమోనలః॥ ౨౩॥ వాయుర్వైశ్రవణో రుద్రః కాలః ఖం పృథివీ దిశః । అజశ్చరాచరగురుః స్రష్టా త్వం పురుషోత్తమ॥ ౨౪ ॥ పరాయణం దేవమూర్ధ్వం క్రతుభిర్మధుసూదన । అయజో భూరితేజా వై కృష్ణ చైత్రరథే వనే॥ ౨౫॥ శతం శతసహస్రాణి సువర్ణస్య జనార్దన । ఏకైకస్మింస్తదా యజ్ఞే పరిపూర్ణాని భాగశః॥ ౨౬ ॥ అదితేరపి పుత్రత్వమేత్య యాదవనందన । త్వం విష్ణురితి విఖ్యాత ఇంద్రాదవరజో విభుః॥ ౨౭॥ శిశుర్భూత్వా దివం ఖం చ పృథివీం చ పరంతప । త్రిభిర్విక్రమణైః కృష్ణ క్రాంతవానసి తేజసా॥ ౨౮॥ సంప్రాప్య దివమాకాశమాదిత్యసదనే స్థితః । అత్యరోచశ్చ భూతాత్మన్ భాస్కరం స్వేన తేజసా॥ ౨౯॥ ప్రాదుర్భావసహస్రేషు తేషు తేషు త్వయా విభో। అధర్మరుచయః కృష్ణ నిహతాశ్శతశోసురాః॥ ౩౦॥ సాదితా మౌరవాః పాశా నిసుందనరకౌ హతౌ । కృతః క్షేమః పునః పంథాః పురం ప్రాగ్జ్యోతిషం ప్రతి॥ ౩౧॥ జారూథ్యామాహుతిః క్రాథః శిశుపాలో జనైస్సహ । జరాసంధశ్చ శైబ్యశ్చ శతధన్వా చ నిర్జితః ॥ ౩౨॥ తథా పర్జన్యఘోషేణ రథేనాదిత్యవర్చసా । అవాప్సీర్మహిషీం భోజ్యాం రణే నిర్జిత్య రుక్మిణమ్॥ ౩౩॥ ఇంద్రద్యుమ్నో హతః కోపాద్యవనశ్చ కశేరుమాన్ । హతస్సౌభపతిస్సాళ్వస్త్వయా సౌభం చ పాతితమ్॥ ౩౪॥ ఇరావత్యాం హతో భోజః కార్తవీర్యసమో యుధి । గోపతిస్తాళకేతుశ్చ త్వయా వినిహతావుభౌ॥ ౩౫॥ తాం చ భోగవతీం పుణ్యామృషికాంతాం జనార్దన । ద్వారకామాత్మసాత్కృత్వా సముద్రం గమయిష్యసి॥ ౩౬ ॥ న క్రోధో న చ మాత్సర్యం నానృతం మధుసూదన । త్వయి తిష్ఠతి దాశార్హ న నృశంస్యం కుతోనృజుః॥ ౩౭ ॥ ఆసీనం చైత్యమధ్యస్థం దీప్యమానం స్వతేజసా । ఆగమ్య ఋషయస్సర్వేయాచంతాభయమచ్యుత॥ ౩౮॥ యుగాంతే సర్వభూతాని సంక్షిప్య మధుసూదన । ఆత్మన్యేవాత్మసాత్కృత్వా జగదాసీః పరంతప॥ ౩౯॥ యుగాదౌ తవ వార్ష్ణేయ నాభిపద్మాదజాయత । బ్రహ్మా చరాచరగురుర్యస్యేదం సకలం జగత్ ॥ ౪౦ ॥ తం హంతుముద్యతౌ ఘోరౌ దానవౌ మధుకైటభౌ । తయోర్వ్యతిక్రమం దృష్ట్వా క్రుద్ధస్య భవతో హరేః॥ ౪౧॥ లలాటాజ్జాతవాన్ శంభుః శూలపాణిస్త్రిలోచనః। ఇత్థం తావపి దేవేశౌ త్వచ్ఛరీరసముద్భవౌ॥ ౪౨॥ త్వన్నియోగకరావే

తావితి మే నారదోఽబ్రవీత్ । తథా నారాయణపురా క్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః॥ ౪౩॥ ఇష్టవాంస్త్వం మహాసత్రం కృష్ణ చైత్రరథే వనే। నైవం పూర్వే నాపరే వా కరిష్యంతి కృతాని వా॥ ౪౪॥ యాని కర్మాణి దేవ త్వం బాల ఏవ మహాబలః। కృతవాన్ పుండరీకాక్ష బలదేవసహాయవాన్॥ ౪౫॥ కైలాసభవనే చాపి బ్రాహ్మణైర్న్యవసస్సహ। ౪౬। వైశంపాయనః॥ ఏవముక్త్వా మహాత్మానమాత్మా కృష్ణస్య పాండవః। తూష్ణీమాసీత్తతః పార్థమిత్యువాచ జనార్దనః॥ ౪౭॥ మమైవ త్వం తవైవాహం యే మదీయాస్తవైవ తే। యస్త్వాం ద్వేష్టి స మాం ద్వేష్టి యస్త్వామను స మామను॥ ౪౮॥ నరస్త్వమసి దుర్ధర్ష హరిర్నారాయణో హ్యహమ్। కాలే లోకమిమం ప్రాప్తౌ నరనారాయణావృషీ। ౪౯॥ అనన్యః పార్థ మత్తస్త్వం త్వత్తశ్చాహం తథైవ చ। నావయోరంతరం శక్యం వేదితుం భరతర్షభ॥ ౫౦॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్తే తు వచనే కేశవేన మహాత్మనా। తస్మిన్ వీరసమావాయే సంరబ్ధేష్వథ రాజసు॥ ౫౧॥ ధృష్టద్యుమ్నముఖైర్వీరైర్భ్రాతృభిః పరివారితా। పాంచాలీ పుండరీకాక్షమాసీనం భ్రాతృభిస్సహ॥ ౫౨॥ అభిగమ్యాబ్రవీత్ క్రుద్ధా శరణ్యం శరణైషిణీ॥ ౫౩॥ ద్రౌపద్యువాచ॥ పూర్వే ప్రజాభిసర్గే త్వామాహురేకం ప్రజాపతిమ్। స్రష్టారం సర్వలోకానామసితో దేవలోఽబ్రవీత్। ౫౪। విష్ణుస్త్వమసి దుర్ధర్ష త్వం యజ్ఞో మధుసూదన। యష్టా త్వమసి యష్టవ్యో జామదగ్న్యో యథాబ్రవీత్। ౫౫॥ ఋషయస్త్వాం క్షమామాహుః సత్యం చ పురుషోత్తమ। సత్యాద్యజ్ఞోఽసి సంభూతః కశ్యపస్త్వాం యథాబ్రవీత్॥ ౫౬॥ సాధ్యానామపి దేవానాం శివానామీశ్వరేశ్వర। భూతభావన భూతేశ యథా త్వాం నారదోఽబ్రవీత్॥ ౫౭॥ బ్రహ్మశంకరశక్రాద్యైర్దేవబృందైః పునః పునః। క్రీడసే త్వం నరవ్యాఘ్ర బాలః క్రీడనకైరివ॥ ౫౮॥ ద్యౌశ్చ తే శిరసా వ్యాప్తా పద్భ్యాం చ పృథివీ ప్రభో। జఠరం తే ఇమే లోకాః పురుషోఽసి సనాతనః॥ ౫౯॥ విద్యాతపోఽభితప్తానాం తపసా భావితాత్మనామ్। ఆత్మదర్శనతృప్తానామృషీణామసి సత్తమః॥ ౬౦॥ రాజర్షీణాం పుణ్యకృతామాహవేష్వనివర్తినామ్। సర్వధర్మోపపన్నానాం త్వం గతిః పురుషర్షభ॥ ౬౧॥ త్వం ప్రభుస్త్వం విభుశ్చ త్వం భూతాత్మా త్వం విచేష్టసే॥ ౬౨॥ ....

లోకపాలాశ్చ లోకాశ్చ నక్షత్రాణి దిశో దశ। నభశ్చంద్రశ్చ సూర్యశ్చ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్॥ ౬౩॥ మర్త్యతా చైవ భూతానామమరత్వం దివౌకసామ్। త్వయి సర్వం మహాబాహో లోకకార్యం ప్రతిష్ఠితమ్॥ ౬౪ ॥ సా తేఽహం దుఃఖమాఖ్యాస్యే ప్రణయాన్మధుసూదన। ఈశస్త్వం సర్వభూతానాం యే దివ్యా యే చ మానుషాః॥ ౬౫॥ కథం ను భార్యా పార్థానాం తవ కృష్ణ సఖీ విభో। ధృష్టద్యుమ్నస్య భగినీ సభాం కృష్యేత మాదృశీ॥ ౬౬॥ స్త్రీధర్మిణీ వేపమానా శోణితేన సముక్షితా। ఏకవస్త్రా వికృష్టాస్మి దుఃఖితా కురుసంసది॥ ౬౭॥ రాజ్ఞాం మధ్యే సభాయాం తు రజసాభిపరిప్లుతా। దృష్ట్వా చ మాం ధార్తరాష్ట్రాః ప్రాహసన్ పాపచేతసః॥ ౬౮ ॥ దాసీభావేన మాం భోక్తుమీషుస్తే మధుసూదన। జీవత్సు పాండుపుత్రేషు పాంచాలేష్వథ వృష్ణిషు॥ ౬౯ ॥ నన్వహం కృష్ణ భీష్మస్య ధృతరాష్ట్రస్య చోభయోః। స్నుషా భవామి ధర్మేణ సాహం దాసీకృతా బలాత్॥ ౭౦॥ గర్హయే పాండవాంస్త్వేవ యుధి శ్రేష్ఠాన్ మహాబలాన్। యత్ క్లిశ్యమానాం ప్రేక్షంతే ధర్మపత్నీం యశస్వినీమ్॥ ౭౧ ॥ ధిగ్బలం భీమసేనస్య ధిక్పార్థస్య చ గాండివమ్। యౌ మాం విప్రకృతాం క్షుద్రైర్మర్షయేతాం జనార్దన॥ ౭౨॥ శాశ్వతోఽయం ధర్మపథః సద్భిరాచరితస్సదా। యద్భార్యాం పరిరక్షంతి భర్తారోఽల్పబలా అపి॥ ౭౩॥ భార్యాయాం రక్ష్యమాణాయాం ప్రజా భవతి రక్షితా। ప్రజాయాం రక్ష్యమాణాయామాత్మా భవతి రక్షితః॥ ౭౪ ॥ ఆత్మా హి జాయతే తస్యాం తస్మాత్ జాయా భవత్యుత। భర్తా చ భార్యయా రక్ష్యః కథం జాయా మమోదరే॥ ౭౫॥ నన్విమే శరణం ప్రాప్తం న త్యజంతి కదాచన। తే మాం శరణమాపన్నాం నాన్వపద్యంత పాండవాః॥ ౭౬॥ పంచభిః పతిభిర్జాతాః కుమారా మే మహౌజసః। ఏతేషామప్యవేక్షార్థం త్రాతవ్యాస్మి జనార్దన॥ ౭౭ ॥ ప్రతివింధ్యో యుధిష్ఠిరాత్సుతసోమో వృకోదరాత్। అర్జునాచ్ఛ్రుతకీర్తిస్తు శతానీకస్తు నాకులిః॥ ౭౮ ॥ కనిష్ఠాచ్ఛ్రుతకర్మా చ సర్వే సత్యపరాక్రమాః।

ప్రద్యుమ్నో యాదృశః కృష్ణ తాదృశాస్తే మహారథాః ॥ ౭౯ ॥ నన్విమే ధనుషి శ్రేష్ఠా అజేయా యుధి శాత్రవైః । కిమర్థం ధార్తరాష్ట్రాణాం సహంతే దుర్బలీయసామ్ ॥ ౮౦ ॥ అధర్మేణ హృతం రాజ్యం సర్వే దాసాః కృతాస్తథా । సభాయాం పరికృష్టాహమేకవస్త్రా రజస్వలా ॥ ౮౧ ॥ నాధిజ్యమపి యచ్ఛక్యం కర్తుమన్యేన గాండివమ్ । అన్యత్రార్జునభీమాభ్యాం త్వయా వా మధుసూదన ॥ ౮౨ ॥ ధిగ్బలం భీమసేనస్య ధిక్పార్థస్య చ పౌరుషమ్ । యత్ర దుర్యోధనః కృష్ణ ముహూర్తమపి జీవతి ॥ ౮౩ ॥ య ఏతాన్నాక్షిపద్రాష్ట్రాత్సహ మాత్రా నిహింసకాన్ । అధీయానాన్పురా బాలాన్వ్రతస్థాన్మధుసూదన ॥ ౮౪ ॥ భోజనే భీమసేనస్య పాపః ప్రాక్షేపయద్విషమ్ । కాలకూటం నవం తీక్ష్ణం సంభృతం రోమహర్షణమ్ ॥ ౮౫ ॥ తజ్జీర్ణమవికారేణ సహాన్నేన జనార్దన । సశేషత్వాన్మహాబాహో భీమస్య పురుషోత్తమ ॥ ౮౬ ॥ ప్రమాణకోట్యాం విశ్వస్తం తథా సుప్తం వృకోదరమ్ । బద్ధ్వైనం కృష్ణ గంగాయాం ప్రక్షిప్య పునరావ్రజత్ ॥ ౮౭ ॥ యదా విబుద్ధః కౌంతేయస్తదా సంఛిద్య బంధనమ్ । ఉదతిష్ఠన్మహాబాహుర్భీమసేనో మహాబలః ॥ ౮౮ ॥ ఆశీవిషైః కృష్ణసర్పైర్భీమసేనమదంశయత్ । సర్వేష్వేవాంగదేశేషు న మమార చ శత్రుహా ॥ ౮౯ ॥ ప్రతిబుద్ధస్తు కౌంతేయః సర్వాన్సర్పానపోథయత్ । సారథిం చాస్య దయితమపహస్తేన జఘ్నివాన్ ॥ ౯౦ ॥ పునః సుప్తానుపాధాక్షీద్బాలకాన్వారణావతే । శయానానార్యయా సార్ధం కో ను తత్కర్తుమర్హతి ॥ ౯౧ ॥ యత్రార్యా రుదతీ భీతా పాండవానిదమబ్రవీత్ । మహద్వ్యసనమాపన్నా శిఖినా పరివారితా ॥ ౯౨ ॥ హా హతాస్మి కుతో న్వద్య భవేచ్ఛాంతిరిహానలాత్ । అనాథా వినశిష్యామి బాలకైః పుత్రకైః సహ ॥ ౯౩ ॥ యత్ర భీమో మహాబాహుర్వాయువేగపరాక్రమః । ఆర్యామాశ్వాసయామాస భ్రాతౄంశ్చాపి వృకోదరః ॥ ౯౪ ॥ వైనతేయో యథా పక్షీ గరుత్మాన్పతతాం వరః । తథైవాభిపతిష్యామి భయం వో నేహ విద్యతే ॥ ౯౫ ॥ ఆర్యామంకేన వామేన రాజానం దక్షిణేన చ । అంసయోశ్చ యమౌ కృత్వా పృష్ఠే బీభత్సుమేవ చ ॥ ౯౬ ॥ సహసోత్పత్య వేగేన సర్వానాదాయ వీర్యవాన్ । భ్రాతౄనార్యాం చ బలవాన్మోక్షయామాస పావకాత్ ॥ ౯౭ ॥ తే రాత్రౌ ప్రస్థితాః సర్వే సహ మాత్రా యశస్వినః । అభ్యగచ్ఛన్మహారణ్యం హిడింబవనమంతికాత్ ॥ ౯౮ ॥ శ్రాంతాః ప్రసుప్తాస్తత్రేమే మాత్రా సహ సుదుఃఖితాః । సుప్తాంశ్చైనానభ్యగచ్ఛద్ధిడింబా నామ రాక్షసీ ॥ ౯౯ ॥ సా దృష్ట్వా పాండవాంస్తత్ర సుప్తాన్మాత్రా సహ క్షితౌ । హృచ్ఛయేనాభిభూతాత్మా భీమసేనమకామయత్ ॥ ౧౦౦ ॥ భీమస్య పాదౌ కృత్వా తు స్వ ఉత్సంగే తతో బలా । పర్యమర్దత సంహృష్టా కల్యాణీ మృదుపాణినా ॥ ౧౦౧ ॥ తామబుధ్యదమేయాత్మా బలవాన్సత్యవిక్రమః । పర్యపృచ్ఛత తాం భీమః కిమిహేచ్ఛస్యనిందితే ॥ ౧౦౨ ॥ ఏవముక్తా తు భీమేన రాక్షసీ కామరూపిణీ । భీమసేనం మహాత్మానమాహ చైవమనిందితా ॥ ౧౦౩ ॥ పలాయధ్వమితః క్షిప్రం మమ భ్రాతైష వీర్యవాన్ । ఆగమిష్యతి వో హంతుం తస్మాద్గచ్ఛత మా చిరమ్ ॥ ౧౦౪ ॥ అథ భీమోఽభ్యువాచైనాం సాభిమానమిదం వచః । నోద్విజేయమహం తస్మాన్నిహనిష్యేఽహమాగతమ్ ॥ ౧౦౫ ॥ తయోః శ్రుత్వా తు సంజల్పమాగచ్ఛద్రాక్షసాధమః । భీమరూపో మహానాదాన్విసృజన్భీమదర్శనః ॥ ౧౦౬ ॥ రాక్షసః ॥ కేన సార్ధం కథయసి హ్యానయైనం మమాంతికమ్ । హిడింబే భక్షయిష్యావో న చిరం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౦౭ ॥ సా కృపాసంగృహీతేన హృదయేన మనస్వినీ । నైనమైచ్ఛత్తదాఖ్యాతుమనుక్రోశాదనిందితా ॥ ౧౦౮ ॥ స నాదాన్వినదన్ఘోరాన్రాక్షసః పురుషాదకః । అభ్యద్రవత వేగేన భీమసేనం తదా కిల ॥ ౧౦౯ ॥ తమభిద్రుత్య సంక్రుద్ధో వేగేన మహతా బలీ । అగృహ్ణాత్పాణినా పాణిం భీమసేనస్య రాక్షసః ॥ ౧౧౦ ॥ ఇంద్రాశనిసమస్పర్శం వజ్రసంహననం దృఢమ్ । సంహత్య భీమసేనాయ వ్యాక్షిపత్సహసా కరమ్ ॥ ౧౧౧ ॥ గృహీతం పాణినా పాణిం భీమసేనస్య రక్షసా । నామృష్యత మహాబాహుస్తత్రాక్రుధ్యద్వృకోదరః ॥ ౧౧౨ ॥ తదాసీత్తుములం యుద్ధం భీమసేనహిడింబయోః । సర్వాస్త్రవిదుషోర్ఘోరం వృత్రవాసవయోరివ ॥ ౧౧౩ ॥ విక్రీడ్య సుచిరం భీమో రాక్షసేన సహానఘ । నిజఘాన మహావీర్యస్తం తదా నిర్బలం బలీ ॥ ౧౧౪ ॥ హత్వా హిడింబం భీమోఽథ ప్రస్థితో భ్రాతృభిః సహ । హిడింబామగ్రతః కృత్వా యస్యాం జా

తో మహతోత్సదః॥ ౧౧౫॥ తతస్సంప్రాద్రవన్ సర్వే సహామాత్యాః పరంతపాః । ఏకచక్రామభిముఖాస్సంవృతా బ్రాహ్మణవ్రజైః॥ ౧౧౬॥ ప్రస్థి నే వ్యాసపపాంచసం శ్రీ ప్రియహితేరతః । తతోగచ్ఛన్నేకచక్రాం పాండవాస్సంశితవ్రతాః॥ ౧౧౭ ॥ తత్రాప్యాసాదయామాసుర్బకం నామ సు హాబలమ్ । పురుషాదం ప్రతిభయం హిడింబేనైవ సమ్మితమ్॥ ౧౧౮ ॥ తం చాపి వినిహత్యోగ్రం భీమః ప్రహరతాం వరః । సహితో భ్రాతృభిస్సర్వైః ద్రుపదస్య పురం యయౌ॥ ౧౧౯ ॥ లబ్ధాహమపి తత్రైవ వసతా సవ్యసాచినా । యథా త్వయా జితా కృష్ణ రుక్మిణీ భీష్మకాత్మజా॥ ౧౨౦ ॥ ఏవం సుయుద్ధే పార్థేన జితాహం మధుసూదన । స్వయంవరే మహత్కర్మ కృత్వా నసుకరం పరైః ॥ ౧౨౧॥ ఏవం క్లేశైస్సుబహుభిః క్లిశ్యమానాస్సుదుఃఖితా । నివసామ్యార్యయా హీనా కృష్ణ ధౌమ్యపురస్సరా॥ ౧౨౨॥ త ఇమే సింహవిక్రాంతా వీర్యేణాభ్యధికాః పరైః । నిహీనైః పరిక్లిశ్యంతీం సముపేక్షంతి మాం కథమ్॥ ౧౨౩॥ ఏతాదృశాని దుఃఖాని సహంతీ దుర్బలీయసామ్ । దీర్ఘకాలం ప్రదీప్తాస్మి పాపానాం పాపకర్మణామ్॥ ౧౨౪ ॥ కులే మహతి జాతాస్మి దివ్యేన విధినా కిల । పాండవానాం ప్రియా భార్యా స్నుషా పాండోర్మహాత్మనః॥ ౧౨౫॥ కచగ్రహమనుప్రాప్తాస్మి కృష్ణ వరా సతీ । పంచానాం పాండుపుత్రాణాం ప్రేక్షతాం మధుసూదన॥ ౧౨౬॥ ఇత్యుక్త్వా ప్రారుదత్కృష్ణా ముఖం ప్రచ్ఛాద్య పాణినా । పద్మకోశప్రకాశేన మృదునా మృదుభాషిణీ ॥ ౧౨౭॥ స్తనావపతితౌ పీనౌ సుజాతౌ శుభలక్షణౌ । అభ్యవర్షత పాంచాలీ దుఃఖజైరశ్రుబిందుభిః ॥ ౧౨౮॥ చక్షుషీ పరిమార్జంతీ నిశ్శ్వసంతీ పునః పునః । బాష్పపూర్ణేన కంఠేన క్రుద్ధా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౨౯॥ నైవ మే పతయస్సంతి న పుత్రా న చ బాంధవాః । న భ్రాతరో న చ పితా నైవ త్వం మధుసూదన॥ ౧౩౦॥ యే మాం విప్రకృతాం క్షుద్రైరుపేక్షధ్వం విశోకవత్ । న చ మే శామ్యతే దుఃఖం కర్ణో యత్ప్రాహసత్తదా॥ ౧౩౧॥ చతుర్భిః కారణైః కృష్ణ త్వయా రక్ష్యాస్మి నిత్యశః । సంబంధాద్గౌరవాత్సఖ్యాత్ప్రభుత్వేనైవ కేశవ॥ ౧౩౨॥ వైశంపాయనః॥ అథ తామబ్రవీత్కృష్ణస్తస్మిన్వీరసమాగమే॥ ౧౩౩॥ వాసుదేవః॥ రోదిష్యంతి స్త్రియో హ్యేవం యేషాం క్రుద్ధాసి భామిని । బీభత్సుశరసంఛన్నాన్ శోణితౌఘపరిప్లుతాన్॥ ౧౩౪॥ నిహతాన్ వల్లభాన్వీక్ష్య శయానాన్వసుధాతలే । యత్సమర్థం పాండవానాం తత్కరిష్యామి మా శుచః॥ ౧౩౫॥ సత్యం తే ప్రతిజానామి రాజ్ఞాం రాజ్ఞీ భవిష్యసి । పతేద్ద్యౌర్హిమవాన్ శీర్యేత్ పృథివీ శకలీ భవేత్॥ ౧౩౬॥ శుష్యేత్తోయనిధిః కృష్ణే న మే మోఘం వచో భవేత్ । తచ్ఛ్రుత్వా ద్రౌపదీ వాక్యం ప్రతివాక్యమథాచ్యుతాత్ ॥ ౧౩౭ ॥ సాచీకృతమవైక్షత్సా పాంచాలీ మధ్యమం పతిమ్ । ఆబభాషే మహారాజ ద్రౌపదీమర్జునస్తదా॥ ౧౩౮॥ మా రోదీశ్శుభతామ్రాక్షి యథాహ మధుసూదనః । తథా తద్భవితా దేవి నాన్యథా వరవర్ణిని॥ ౧౩౯॥ ధృష్టద్యుమ్నః॥ అహం ద్రోణం హనిష్యామి శిఖండీ తు పితామహమ్ । దుర్యోధనం భీమసేనః కర్ణం హంతా ధనంజయః॥ ౧౪౦॥ రామకృష్ణౌ వ్యపాశ్రిత్య అజేయాస్మ రణే స్వసః । అపి వృత్రహణా యుద్ధే కిం పునర్ధృతరాష్ట్రజైః॥ ౧౪౧ ॥ వైశంపాయనః॥ ఇత్యుక్తేऽభిముఖా వీరా వాసుదేవముపస్థితాః । తేషాం మధ్యే మహాబాహుః కేశవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౪౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత - అర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్రౌపద్యాశ్వాసనే - ద్వాదశోऽధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వాసుదేవః॥ నైతత్కృచ్ఛ్రమనుప్రాప్తో భవాన్స్యాద్వసుధాధిప । యద్యహం ద్వారకాయాం స్యాం రాజన్ సన్నిహితః పురా॥ ౧॥ ఆగచ్ఛేయమహం ద్యూతమనాహూతోऽపి కౌరవైః । ఆంబికేయేన దుర్ధర్షరాజ్ఞా దుర్యోధనేన చ ॥ ౨॥ వారయేయమహం ద్యూతం బహూన్ దోషాన్ ప్రదర్శయన్ । భీష్మద్రోణౌ సమానాయ్య కృపం బాహ్లీకమేవ చ॥ ౩॥ వైచిత్రవీర్యం రాజానమలం ద్యూతేన కౌరవ । పుత్రాణాం తవ రాజేంద్ర త్వన్నిమిత్తమితి ప్రభో॥ ౪॥ తత్రావక్ష్యమహం దోషాన్ యైర్భవాన్ వ్యవరోపితః । వీరసేనసుతో యైస్తు రాజ్యాత్ప్రభ్రంశితః పురా॥ ౫॥ అతర్కితవినాశశ్చ దేవనేన విశాంప

తే। సాతత్యంచ ప్రసంగస్య వర్ణయంత్యయథాతథమ్॥ ౬ ॥ స్త్రియోఽక్షా మృగయా పానమేతత్కామసముత్థితమ్। దుఃఖంచతుష్టయం ప్రోక్తం యైర్నరో భ్రశ్యతే శ్రియః॥ ౭॥ తత్ర సర్వత్ర వక్తవ్యం మన్యంతే శాస్త్రకోవిదాః। విశేషతశ్చ వక్తవ్యం ద్యూతే పశ్యంతి తద్విదః॥ ౮॥ ఏకాహ్నా ద్రవ్యనాశోఽత్ర ధ్రువం వ్యసనమేవచ। అభుక్తనాశశ్చార్థానాం వాక్పారుష్యంచ కేవలమ్ ॥ ౯ ॥ ఏతచ్చాన్యచ్చ కౌరవ్య ప్రసంగి కటుకోదయమ్। ద్యూతే బ్రూయాం మహాబాహో సమాసాద్యాంబికాసుతమ్॥ ౧౦॥ ఏవముక్తో యది మయా గృహ్ణీయాద్వచనం మమ। అనామయం స్యాద్ధర్మశ్చ కురూణాం కురువర్ధన॥ ౧౧॥ నచేత్స మమ రాజేంద్ర గృహ్ణీయాన్మధురం వచః। పథ్యంచ భరతశ్రేష్ఠ నిగృహ్ణీయాం బలేన తమ్॥ ౧౨॥ అథైనమభినీతేన సుహృదో నామ దుర్హృదః॥ సభాసదోఽనువర్తేరంస్తాంశ్చ హన్యాం దురోదరాన్॥ ౧౩॥ అసాన్నిధ్యం తు కౌరవ్య మమానర్తేష్వభూత్తదా। యేనేదం వ్యసనం ప్రాప్తా భవంతో ద్యూతకారితమ్॥ ౧౪॥ సోఽహమేత్య కురుశ్రేష్ఠ ద్వారకాం పాండునందన। అశ్రౌషం త్వాం వ్యసనినం యుయుధానాద్యథాతథమ్॥ ౧౫ ॥ శ్రుత్వైవ చాహం రాజేంద్ర పరమోద్విగ్నమానసః। తూర్ణమభ్యాగతోఽస్మి త్వాం ద్రష్టుకామో విశాంపతే॥ ౧౬॥ అహో కృచ్ఛ్రమనుప్రాప్తాః సర్వే స్మ భరతర్షభ। సోఽహం త్వాం వ్యసనే మగ్నం పశ్యామి సహ సోదరైః ॥ ౧౭ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - వాసుదేవవాక్యే - త్రయోదశోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః॥ అసాన్నిధ్యం కథం కృష్ణ తవాసీద్వృష్ణినందన। క్వ చాసీద్విప్రవాసస్తే కిం చాకార్షీః ప్రవాసతః॥ ౧॥ శ్రీకృష్ణః॥ సాల్వస్య నగరం సౌభం గతోఽహం భరతర్షభ। నిహంతుం కౌరవశ్రేష్ఠ తత్ర మే శృణు కారణమ్॥ ౨॥ మహాతేజా మహాబాహుర్యస్స రాజా మహాయశాః। దమఘోషాత్మజో వీరః శిశుపాలో మయా హతః॥ ౩॥ యజ్ఞే తే భరతశ్రేష్ఠ రాజసూయేఽర్హణాం ప్రతి। సరోషవశమాపన్నో నామృష్యత దురాత్మవాన్॥ ౪॥ శ్రుత్వా తం నిహతం సాల్వస్తీవ్రరోషసమన్వితః। ఉపాయాద్ద్వారకాం శూన్యామిహస్థే మయి భారత॥ ౫॥ స తత్ర యోధితో రాజన్కుమారైర్వృష్ణిపుంగవైః। ఆగతః కామగం సౌభమారుహ్యైవ నృశంసవత్॥ ౬॥ తతో వృష్ణిప్రవీరాంస్తాన్బాలాన్హత్వా బహూంస్తదా। పురోద్యానాని సర్వాణి భేదయామాస దుర్మతిః॥ ౭॥ ఉక్తవాంశ్చ మహాబాహో క్వాసౌ వృష్ణికులాధమః। వాసుదేవస్సుమందాత్మా వసుదేవసుతో గతః॥ ౮ ॥ తస్య యుద్ధార్థినో దర్పం యుద్ధే నాశయితాస్మ్యహమ్। ఆనర్తాస్సత్యమాఖ్యాత తత్ర గంతాస్మి యత్ర సః॥ ౯ ॥ తం హత్వా వినివర్తిష్యే కంసకేశినిషూదనమ్। అహత్వా న నివర్తిష్యే సత్యేనాయుధమాలభే॥ ౧౦॥ క్వాసౌ క్వాసావితి పునస్తత్ర తత్ర ప్రధావతి। మయా కిల రణే యోద్ధుం కాంక్షమాణస్స సౌభరాట్॥ ౧౧॥ అద్య తం పాపకర్మాణం క్షుద్రం విశ్వాసఘాతినమ్। శిశుపాలవధామర్షాద్గమయిష్యే యమక్షయమ్॥ ౧౨॥ మమ పాపస్వభావేన భ్రాతా యేన నిపాతితః। శిశుపాలో మహీపాలస్తం వధిష్యే మహీతలే॥ ౧౩॥ భ్రాతా బాలశ్చ రాజా చ న చ సంగ్రామమూర్ధని। ప్రమత్తశ్చ హతో వీరస్తం హనిష్యే జనార్దనమ్॥ ౧౪॥ ఏవమాది మహారాజ విలప్య దివమాస్థితః। కామగేన స సౌభేన క్షిప్త్వా మాం కురునందన॥ ౧౫ ॥ తమశ్రౌషమహం గత్వా యథావృత్తం సుదుర్మతేః। మయి కౌరవ్య దుష్టాత్మా మార్తికావతకో నృపః॥ ౧౬ ॥ తతోఽహమపి కౌరవ్య రోషవ్యాకులమానసః। నిశ్చిత్య మనసా రాజన్వధాయాస్య మనో దధే॥ ౧౭॥ ఆనర్తేషు విమర్దం చ క్షేపం చాత్మని కౌరవ। ప్రవృద్ధమవలేపం చ తస్య దుష్కృతకర్మణః॥ ౧౮॥ తతస్సౌభవధాయాహం ప్రతస్థే పృథివీపతే। స మయా సాగరావర్తే దృష్ట ఆసీత్పరీప్సతా॥ ౧౯ ॥ తతః ప్రధ్మాప్య జలజం పాంచజన్యమహం నృప। ఆహూయ సాల్వం సమరే యుద్ధాయ సమవస్థితః॥ ౨౦॥ తన్ముహూర్తమభూద్యుద్ధం తత్ర మే దానవైస్సహ। వశీభూతాశ్చ మే సర్వే భూతలే చ నిపాతితాః॥ ౨౧॥ ఏతత్కార్యం మహాబాహో యేనాహం నాగమం తదా। శ్రుత్వైవ హాస్తినపురం ద్యూతం చావినయోత్థితమ్॥ ౨౨॥ ద్రుతమాగతవాన్యుష్మాన్ద్రష్టుకామస్సుదుఃఖితాన్॥ ౨౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - సౌభవధోపాఖ్యానే - చతుర్దశోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః॥ వాసుదేవమహాబాహో విస్తరేణమహామతే । సౌభస్యవధమాచక్ష్వనహితృప్యామికథ్యతః॥ ౧॥ వాసుదేవః॥ హతంశ్రుత్వామహాబాహో మయాశ్రౌతశ్రవంనృప । ఉపాయాద్భరతశ్రేష్ఠసాళ్వోద్వారవతీంపురీమ్॥ ౨॥ అరుంధత్తాంసుదుష్టాత్మా సర్వతఃపాండునందన । సాళ్వోవైహాయసంచాపితత్పురంవ్యూహ్యధిష్ఠితః॥ ౩॥ తత్రస్థోథమహీపాలో యోధయామాసతాంపురీమ్ । అభిసారేణసర్వేణతత్రయుద్ధమవర్తత॥ ౪॥ పురీసమంతాద్విహితా సపతాకాసతోరణా । సచక్రాసహుడాచైవసయంత్రఖనకాతథా॥ ౫॥ సోపతల్పప్రతోలీకా సాట్టాట్టాలకగోపురా । సచక్రగ్రహణీచైవసోల్కాలాతావపోథికా॥ ౬॥ సోష్ట్రికాభరతశ్రేష్ఠ సభేరీపణవానకా । సతోమరాంకుశారాజన్ సశతఘ్నీకలాంగలా॥ ౭॥ సభుశుండ్యశ్మగుడకా సాయుధాసపరశ్వధా । లోహచర్మవతీచాపిసాగ్నిస్సగుడశృంగికా ।౮॥ శాస్త్రదృష్టేనవిధినా సంయుక్తాభరతర్షభ । రథైరనేకైర్వివిధైర్గదసాంబోద్ధవాదిభిః॥ ౯॥ పురుషైఃకురుశార్దూలసమర్థైఃప్రతివారణే । అభిఖ్యాతకులైర్వీరైర్దృష్టవీర్యైశ్చసంయుగే॥౧౦॥ మధ్యమేనచగుల్మేనరక్షిభిస్సాసురక్షితా । ఉత్క్షిప్తగుల్మైశ్చతథాహయైశ్చసపతాకిభిః॥ ౧౧॥ ఆఘోషితంచనగరేనపాతవ్యాసురేతివై । ప్రమాదంపరిరక్షద్భిరుగ్రసేనోద్ధవాదిభిః॥ ౧౨॥ ప్రమత్తేష్వభిఘాతంహికుర్యాత్సాళ్వోనరాధిపః । ఇతికృత్వాప్రమత్తాస్తేసర్వేవృష్ణ్యంధకాఃస్థితాః॥ ౧౩॥ ఆనర్తాశ్చతథాసర్వేనటనర్తకగాయనాః । బహిర్వివాసితాఃక్షిప్రంరక్షద్భిర్విత్తసంచయమ్॥ ౧౪॥ సంక్రమాభేదితాస్సర్వేనావశ్చప్రతిషేధితాః । పరిఖాశ్చాపికౌరవ్యకీలైస్సునిచితాఃకృతాః॥ ౧౫॥ ఉదపానాఃకురుశ్రేష్ఠతథైవాప్యంబరీషకాః । సమంతాత్క్రోశమాత్రంచకారితావిషమాచభూః॥ ౧౬॥ ప్రకృత్యావిషమందుర్గం ప్రకృత్యాచసురక్షితమ్ । ప్రకృత్యాచాయుధోపేతంవిశేషేణతదానఘ॥ ౧౭॥ సురక్షితంసుగుప్తంచసర్వాయుధసమన్వితమ్ । తత్పురంభరతశ్రేష్ఠయథేంద్రభవనంతథా॥ ౧౮॥ నచాముద్రోభినిర్యాతినచాముద్రఃప్రవేశ్యతే । వృష్ణ్యంధకపురేరాజంస్తదాసౌభసమాగమే॥ ౧౯॥ అనురథ్యాసుసర్వాసుచత్వరేషుచకౌరవ । బలంబభూవరాజేంద్రప్రభూతగజవాజిమత్॥ ౨౦॥ దత్తవేతనభక్తంచదత్తాయుధపరిచ్ఛదమ్ । కృతోపధానంచతదాబలమాసీన్మహాభుజ॥ ౨౧॥ నకుప్యవేతనీకశ్చిన్నచాతిక్రాంతవేతనీ । నానుగ్రహభృతఃకశ్చిన్నచాదృష్టపరాక్రమః॥ ౨౨॥ ఏవంసువిహితారాజన్ ద్వారకాభూరిదక్షిణా । ఆహుకేనసుగుప్తాచరాజ్ఞారాజీవలోచన॥ ౨౩॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - సౌభవధోపాఖ్యానే-పంచదశోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

శ్రీకృష్ణః॥ తాంతూపయాతోరాజేంద్రసాళ్వస్సౌభపతిస్తదా । ప్రభూతనరనాగేనబలేనోపవివేశహ॥ ౧॥ సమేనివిష్టాసాసేనా ప్రభూతసలిలాశయే । చతురంగబలోపేతాసాళ్వరాజాభిపాలితా॥ ౨॥ వర్జయిత్వాశ్మశానానిదేవతాయతనానిచ । వల్మీకాంశ్చైవచైత్యాంశ్చతన్నివిష్టమభూద్బలమ్॥ ౩॥ అనీకానాంవిభాగేనపంథానస్సంవృతాభవన్ । ప్రవణాయచనైవాసన్ సాళ్వస్యశిబిరేనృప॥ ౪॥ సర్వాయుధసమోపేతంసర్వశస్త్రవిశారదమ్ । రథనాగాశ్వకలిలంపదాతిధ్వజసంకులమ్॥ ౫॥ తుష్టపుష్టబలోపేతంవీరలక్షణలక్షితమ్ । విచిత్రధ్వజసన్నాహంవిచిత్రరథకార్ముకమ్॥ ౬॥ సన్నివేశ్యచకౌరవ్యద్వారకాయాంనరర్షభ । అభిసారయామాసతదావేగేనపతగేంద్రవత్॥ ౭॥ తదాపతంతంసందృశ్యబలంసాళ్వపతేస్తదా । నిర్యాయయోధయామాసుఃకుమారావృష్ణినందనాః॥ ౮॥ అసహంతోభియానంతత్సాళ్వరాజస్యకౌరవ । చారుదేష్ణశ్చసాంబశ్చప్రద్యుమ్నశ్చమహారథః॥ ౯॥ తేరథైర్దంశితాస్సర్వేవిచిత్రాభరణధ్వజాః । సంసక్తాస్సాళ్వరాజస్యబహుభిర్యోధపుంగవైః॥౧౦॥ గృహీత్వాకార్ముకంసాంబఃసాళ్వస్యసచివంరణే । యోధయామాససంహృష్టఃక్షేమవృద్ధించమూపతిమ్॥ ౧౧॥ తస్యబాణమయంవర్షంజాంబవత్యాస్సుతోమహత్ । ముమోచభరతశ్రేష్ఠయథావర్షంసహస్రదృక్॥ ౧౨॥ తద్బాణవర్షంతుములంవిషేహేసచమూపతిః । క్షేమవృద్ధిర్మహారాజహిమవానివనిశ్చలః॥౧౩॥ తతస్సాంబాయరాజేంద్రక్షేమవృద్ధిరపిస్వయమ్ । ముమోచమాయావిహితంశరజాలంమహత్తరమ్॥ ౧౪॥ తతోమాయామయంజాలంమాయయైవవిదీర్యసః । సాంబశ్శరసహస్రేణరథమస్యాభ్యవర్షత॥౧౫॥ తతస్సవిద్ధస్సాం

క్షేన తేన సువృద్ధిశ్చ మూర్ఛితః। అపాయాజ్జననైరశ్చైవ స్సాంబబాణప్రపీడితః॥ ౧౬॥ తస్మిన్ విప్రద్రుతే క్రూరే సాళ్వస్యాథ చమూపతౌ। వేగవాన్నా
మ దైతేయస్సుతం మేభ్యద్రవద్బలీ॥ ౧౭॥ అభిపన్నస్తు రాజేంద్ర సాంబో వృష్ణికులోద్వహః। వేగం వేగవతో రాజన్ తస్థౌ వీరో విధారయన్॥ ౧౮॥ స వే
గవతీం కాం తేయ సాంబో వేగవతీం గదామ్। చిక్షేప తరసా వీరో వ్యావిధ్య సత్యవిక్రమః॥ ౧౯॥ తయాహతస్త్వభిహతో రాజన్ వేగవాన్ న్యపతద్భువి। వాతరు
గ్ణ ఇవ క్షుణ్ణో జీర్ణమూలో వనస్పతిః॥ ౨౦॥ తస్మిన్ వినిహతే వీరే గదానున్నే మహాసురే। ప్రవిశ్య మహతీం సేనాం యోధయామాస మే సుతః॥ ౨౧॥ చారు
దేష్ణేన సంసక్తో వివింధ్యో నామ దానవః। మహారథస్సమాజ్ఞాతో మహారాజ మహాధనుః॥ ౨౨॥ తతస్సుతుములం యుద్ధం చారుదేష్ణవివింధ్యయోః। వృత్ర
వాసవయో రాజన్ యథా పూర్వం తథాభవత్॥ ౨౩॥ అన్యోన్యస్యాభిసంక్రుద్ధావన్యోన్యం జఘ్నతుశ్శరైః। వినదంతౌ మహారావాన్ సింహావివ మ
హాబలౌ॥ ౨౪॥ రౌక్మిణేయస్తతో బాణమగ్న్యర్కోపమవర్చసమ్। అభిమంత్ర్య మహాస్త్రేణ సందధే శత్రునాశనమ్॥ ౨౫॥ స వివింధ్యాయ సక్రోధః
సమాహూయ మహారథః। చిక్షేప మే సుతో రాజన్ స గతాసురథాపతత్॥ ౨౬॥ వివింధ్యం నిహతం దృష్ట్వా తాం చ విక్షోభితాం చమూమ్। కామగేన స సౌ
భేన సాళ్వః పునరుపాగమత్॥ ౨౭॥ తతో వ్యాకులితం సర్వం ద్వారకావాసి తద్బలమ్। దృష్ట్వా సాళ్వం మహాబాహో సౌభస్థం నృప తే తదా॥ ౨౮॥ త
తో నిర్యాయ కౌరవ్య అవస్థాప్య చ తద్బలమ్। ఆనర్తానాం మహారాజ ప్రద్యుమ్నో వాక్యమబ్రవీత్॥ ౨౯॥ సర్వే భవంతస్తిష్ఠంతు సర్వే పశ్యంతు మాం
యుధి। నివారయంతం సంగ్రామే బలాత్సౌభం సరాజకమ్॥ ౩౦॥ అయం సౌభపతేస్సేనామాయసైర్భుజగైరివ। ధనుర్భుజవినిర్ముక్తైర్నాశయామ
మ్యద్య యాదవాః॥ ౩౧॥ ఆశ్వసధ్వం న భీః కార్యా సౌభరాడద్య నశ్యతి। మయాభిపన్నో దుష్టాత్మా ససౌభో వినశిష్యతి॥ ౩౨॥ ఏవం బ్రువతి సంహృష్టే
ప్రద్యుమ్నే పాండునందన। ధిష్ఠితం తద్బలం వీర యుయుధే చ యథాసుఖమ్॥ ౩౩॥ ఇతి అర్జునాభిగమనపర్వణి - సౌభవధోపాఖ్యానే - షోడశోధ్యాయః ❀

వాసుదేవః॥ ఏవముక్త్వా రౌక్మిణేయో యాదవాన్ భరతర్షభ। దంశితైర్హరిభిర్యుక్తం రథమాస్థాయ కాంచనమ్॥ ౧॥ ఉచ్ఛ్రిత్య మకరం కేతుం వ్యాత్తా
ననమివాంతకమ్। ఉత్పతద్భిరివాకాశం తైర్హయైరన్వయాత్పరాన్॥ ౨॥ విక్షిపన్నాదయంశ్చాపి ధనుశ్శ్రేష్ఠం మహాబలః। తూణఖడ్గధరశ్శూరో బద్ధ
గోధాంగులిత్రవాన్॥ ౩॥ స విద్యుచ్చురితం చాపం విహరన్వై తలాత్తలమ్। మోహయామాస దైతేయాన్ సర్వాన్ సౌభనివాసినః॥ ౪॥ తస్య విక్షిప
తశ్చాపం సందధానస్య చాసకృత్। నాంతరం దదృశే కశ్చిన్నిఘ్నతశ్శాత్రవాన్ రణే॥ ౫॥ ముఖస్య వర్ణో న వికల్పతేస్య చేలుశ్చ గాత్రాణి న చాపి త
స్య। సింహనాదోన్నతం చాప్యభిగర్జతోస్య శుశ్రావ లోకోద్భుతవీర్యమగ్ర్యమ్॥ ౬॥ జలేచరః కాంచనయష్టిసంస్థో వ్యాత్తాననస్సర్వతిమిప్రమాథీ। వి
త్రాసయన్ రాజతి వాహముఖ్యే సాళ్వస్య సేనాప్రముఖే ధ్వజాగ్ర్యః॥ ౭॥ తతస్తూర్ణం వినిష్పత్య ప్రద్యుమ్నశ్శత్రుకర్శనః। సాళ్వమేవాభిదు
ద్రావ విధిత్సుః కలహం నృప॥ ౮॥ అభియానం తు వీరేణ ప్రద్యుమ్నేన మహారణే। నామర్షయత సంక్రుద్ధః సాళ్వః కురుకులోద్వహ॥ ౯॥ స రోషమదమ
త్తో వై కామగాదవరుహ్య చ। ప్రద్యుమ్నం యోధయామాస సాళ్వః పరపురంజయః॥ ౧౦॥ తయోస్సుతుములం యుద్ధం సాళ్వవృష్ణిప్రవీరయోః। సమే
తా దదృశుర్లోకా బలివాసవయోరివ॥ ౧౧॥ తస్య మాయామయో వీర రథో హేమపరిష్కృతః। సపతాకస్సధ్వజశ్చ సానుకర్షస్సతూణవాన్॥ ౧౨॥
స తం రథవరం శ్రీమాన్ సమారుహ్య కిల ప్రభో। ముమోచ బాణాన్ కౌరవ్య ప్రద్యుమ్నాయ మహాబలః॥ ౧౩॥ తతో బాణమయం వర్షం వ్యసృజత్తరసా
రణే। ప్రద్యుమ్నో భుజవేగేన సాళ్వం సంమోహయన్నివ॥ ౧౪॥ స తేనాభిహతస్సంఖ్యే నామర్షయత సౌభరాట్। శరాన్ దీప్తాగ్నిసంకాశాన్ ముమో
చ తనయే మమ॥ ౧౫॥ ఆపతస్తాన్ స బాణౌఘాన్ సంచిచ్ఛేద మహాబలః। తతశ్చాన్యాన్ శరాన్ దీప్తాన్ ప్రచిక్షేప సుతే మమ॥ ౧౬॥ స సాళ్వబాణై రాజేం
ద్ర ప్రవిద్ధో రుక్మిణీసుతః। ముమోచ బాణం త్వరితో మర్మభేదినమాహవే॥ ౧౭॥ తస్య వర్మ విభిద్యాశు స బాణో మత్సుతేరితః। వివ్యాధ హృదయం పత్రీ
స ముమోహ పపాత చ॥ ౧౮॥ తస్మిన్నిపతితే వీరే సాళ్వరాజే విచేతసి। సంప్రాద్రవన్ దానవేంద్రా దారయంతో వసుంధరామ్॥ ౧౯॥ హాహాకృత

మభూత్సైన్యం సాళ్వస్య పృథివీపతే । నష్టసంజ్ఞే నిపతితే తదా సౌభపతౌ నృపే ॥ ౨౦ ॥ తత ఉత్థాయ కౌరవ్య ప్రతిలభ్య చ చేతనామ్ । ముమోచ బాణాన్ సహసా ప్రద్యుమ్నాయ మహాబలః ॥ ౨౧ ॥ తైస్స విద్ధో మహాబాహుః ప్రద్యుమ్నస్సమరే స్థితః । జత్రుదేశే భృశం వీరో వ్యవాసీదద్రథే తదా ॥ ౨౨ ॥ తం స విద్ధ్వా మహారాజ సాళ్వో రుక్మిణినందనమ్ । ననాద సింహనాదం వై నాదేనాపూరయన్ మహీమ్ ॥ ౨౩ ॥ తతో మోహం సమాపన్నే తనయే మమ భారత । ముమోచ బాణాంస్త్వరితః పునరన్యాన్ దురాసదాన్ ॥ ౨౪ ॥ స తైరభిహతో బాణైర్బహుభిస్తేన మోహితః । నిశ్చేష్టః కౌరవశ్రేష్ఠ ప్రద్యుమ్నోభూద్రణాజిరే ॥ ౨౫ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతఅర్జునాభిగమనపర్వణి-సౌభవధోపాఖ్యానే-సప్తదశోధ్యాయః

వాసుదేవః ॥ సాళ్వబాణార్దితే తస్మిన్ ప్రద్యుమ్నే బలినాం వరే । వృష్ణయో భగ్నసంకల్పా వివ్యథుః పృతనాగతాః ॥ ౧ ॥ హాహాకృతమభూత్సర్వం వృష్ణ్యంధకబలం తతః । ప్రద్యుమ్నే మోహితే రాజన్ పరే చ ముదితా భృశమ్ ॥ ౨ ॥ తం తథా మోహితం దృష్ట్వా సారథిర్జవనైర్హయైః । రణాదపాహరత్తూర్ణం శిక్షితో దారుకిస్తదా ॥ ౩ ॥ నాతిదూరాపయాతే తు రథే రథవరప్రణుత్ । ధనుర్గృహీత్వా యంతారం లబ్ధసంజ్ఞోబ్రవీదిదమ్ ॥ ౪ ॥ సౌతే కిం తే వ్యవసితం కస్మాద్యాసి పరాఙ్ముఖః । నైష వృష్ణిప్రవీరాణామాహవే ధర్మ ఉచ్యతే ॥ ౫ ॥ కచ్చిత్సౌతే న తే మోహః సాళ్వం దృష్ట్వా మహాహవే । విషాదో వా రణం దృష్ట్వా బ్రూహి మే త్వం యథాతథమ్ ॥ ౬ ॥ సౌతిః ॥ జానార్దనే న మే మోహో నాపి మాం భయమావిశత్ । అతిభారం తు తే మన్యే సాళ్వం కేశవనందన ॥ ౭ ॥ సోపయామి శనైర్వీర బలవానేష పాపకృత్ । మోహితశ్చ రణే శూరో రక్ష్యస్సారథినా రథీ ॥ ౮ ॥ ఆయుష్మన్ త్వం మయా నిత్యం రక్షితవ్యస్త్వయాప్యహమ్ । రక్షితవ్యో రథీ నిత్యమితి కృత్వాపయామ్యహమ్ ॥ ౯ ॥ ఏకశ్చాసి మహాబాహో బహవశ్చాపి దానవాః । న సమం రౌక్మిణేయాహం రణే మత్వాపయామి వై ॥ ౧౦ ॥ వాసుదేవః ॥ ఏవం బ్రువతి సూతే తు తదా మకరకేతుమాన్ । ఉవాచ సూతం కౌరవ్య నివర్తయ రథం పునః ॥ ౧౧ ॥ ప్రద్యుమ్నః ॥ దారుకాత్మజ మైవం త్వం పునః కార్షీః కథంచన । వ్యపయానం రణాత్సౌతే జీవతో మమ కర్హిచిత్ ॥ ౧౨ ॥ న స వృష్ణికులే జాతో యో వై త్యజతి సంగరమ్ । యో వా నిపతితం హంతి తవాస్మీతి చ వాదినమ్ ॥ ౧౩ ॥ తథా స్త్రియం చ యో హంతి బాలం వృద్ధం తథైవ చ । విరథం విప్రకీర్ణం చ భగ్నశస్త్రాయుధం తథా ॥ ౧౪ ॥ త్వం చ సూతకులే జాతో వినీతస్సూతకర్మణి । ధర్మజ్ఞశ్చాసి వృష్ణీనామాహవేష్వపి దారుకే ॥ ౧౫ ॥ స జానంశ్చరితం కృత్స్నం వృష్ణీనాం పృతనాముఖే । అపయానం పునస్సౌతే మైవం కార్షీః కథంచన ॥ ౧౬ ॥ అపయాతం హతం పృష్ఠే భీతం రణపలాయితమ్ । గదాగ్రజో దురాధర్షః కిం మాం వక్ష్యతి మాధవః ॥ ౧౭ ॥ కేశవస్యాగ్రజో వాపి నీలవాసా మదోత్కటః । కిం వక్ష్యతి మహాబాహుర్బలదేవస్సమాగతః ॥ ౧౮ ॥ కిం వక్ష్యతి శినేర్నప్తా నరసింహో మహాధనుః । అపయాతం రణాత్సూత సాంబశ్చ సమితింజయః ॥ ౧౯ ॥ చారుదేష్ణశ్చ దుర్ధర్షస్తథైవ గదసారణౌ । అక్రూరశ్చ మహాబాహుః కిం మాం వక్ష్యతి సారథే ॥ ౨౦ ॥ శూరం సంభావితం శాంతం నిత్యం పురుషమానినమ్ । స్త్రియశ్చ వృష్ణివీరాణాం కిం మాం వక్ష్యంతి సంగతాః ॥ ౨౧ ॥ ప్రద్యుమ్నోయముపాయాతి భీతస్త్యక్త్వా మహాహవమ్ । ధిగేనమితి వక్ష్యంతి న తు వక్ష్యంతి సాధ్వితి ॥ ౨౨ ॥ ధిగ్వాచా పరిహాసోపి మమ వా మద్విధస్య వా । మృత్యునాభ్యధికస్సౌతే స త్వం మా వ్యపయాః పునః ॥ ౨౩ ॥ భారం హి మయి సన్న్యస్య యాతో మధునిహా హరిః । యజ్ఞం భారతసింహస్య న హి శక్యోద్య మర్షితుమ్ ॥ ౨౪ ॥ కృతవర్మా మయా వీరో నిర్యాస్యన్నేవ వారితః । సాళ్వం నివారయిష్యేహం తిష్ఠ త్వమితి సూతజ ॥ ౨౫ ॥ స చ సంభావయన్మాం వై నివృత్తో హృదికాత్మజః । తం సమేత్య రణం త్యక్త్వా కిం వక్ష్యామి మహారథమ్ ॥ ౨౬ ॥ ఉపయాంతం దురాధర్షం శంఖచక్రగదాధరమ్ । పురుషం పుండరీకాక్షం కిం వక్ష్యామి మహాభుజమ్ ॥ ౨౭ ॥ సాత్యకిం బలదేవం చ యే చాన్యేంధకవృష్ణయః । మయా స్పర్ధంతి సతతం కిం ను వక్ష్యామి తానహమ్ ॥ ౨౮ ॥ త్యక్త్వా రణమిమం సౌతే పృష్ఠతోభ్యాహతశ్శరైః । త్వయాపనీతో వివశో న జీవేయం కథంచన ॥ ౨౯ ॥ స నివర్త రథేనాశు పునర్దారుకనందన । న చైతదేవం కర్తవ్యమథాపత్సు కథంచన ॥ ౩౦ ॥ న జీవితమహం సౌతే బహుమన్యే కథంచన । అపయాతో రణాద్భీతః పృష్ఠతోభ్యాహతశ్శరైః ॥ ౩౧ ॥ కదా చ సూతపుత్ర త్వం జానీషే మాంభ

యార్దితమ్ । అపయాతం రణం హిత్వా యథా కాపురుషం తథా ॥ ౩౨ ॥ న యుక్తం భవతా త్యక్తుం సంగ్రామం దారుకాత్మజ । మయి యుద్ధార్థిని భృశం స త్వం యాహి యతో రణమ్ ॥ ౩౩ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - సౌభవధోపాఖ్యానే - అష్టాదశోఽధ్యాయః ॥

వాసుదేవః ॥ ఏవముక్తస్తు కౌంతేయ సూతపుత్రస్తతోఽబ్రవీత్ । ప్రద్యుమ్నం బలినాం శ్రేష్ఠం మధురం శ్లక్ష్ణమంజసా ॥ ౧ ॥ న మే భయం రౌక్మిణేయ సంగ్రామే యచ్ఛతో హయాన్ । యుద్ధజ్ఞోఽస్మి వృష్ణీనాం నాత్ర కించిదతోఽన్యథా ॥ ౨ ॥ ఆయుష్మన్నుపదేశస్తు సారథ్యే వర్తతాం స్మృతః । సర్వార్థేషు రథీ రక్ష్యస్త్వం చాపి భృశపీడితః ॥ ౩ ॥ త్వం హి సాల్వప్రయుక్తేన శరేణాభిహతో భృశమ్ । కశ్మలాభిహతో వీర తతోఽహమపయాతవాన్ ॥ ౪ ॥ స త్వం సాత్వతముఖ్యాద్య లబ్ధసంజ్ఞో యదృచ్ఛయా । పశ్య మే హయసంయానే శిక్షాం కేశవనందన ॥ ౫ ॥ దారుకేణాహముత్పన్నో యథావచ్చైవ శిక్షితః । వీతభీః ప్రవిశామ్యేతాం సాల్వస్య ప్రథితాం చమూమ్ ॥ ౬ ॥ వాసుదేవః ॥ ఏవముక్త్వా తతో వీర హయాన్ సంచోద్య సంగరే । రశ్మిభిస్తు సముద్యమ్య జవేనోద్భ్రావయత్తదా ॥ ౭ ॥ మండలాని విచిత్రాణి యమకానీతరాణి చ । సవ్యాని చ విచిత్రాణి దక్షిణాని చ సర్వశః ॥ ౮ ॥ ప్రతోదేనాహతా రాజన్ రశ్మిభిశ్చ సముద్యతాః । ఉత్పతంత ఇవాకాశే వ్యచరంస్తే హయోత్తమాః ॥ ౯ ॥ తే హస్తలాఘవోపేతం విజ్ఞాయ నృప దారుకిమ్ । దహ్యమానా ఇవ తదా నాస్పృశంశ్చరణైర్మహీమ్ ॥ ౧౦ ॥ సోఽపసవ్యాం చమూం తస్య సాల్వస్య భరతర్షభ । చకార నాతియత్నేన తదద్భుతమివాభవత్ ॥ ౧౧ ॥ అమృష్యమాణోఽపసవ్యం ప్రద్యుమ్నేన స సౌభరాట్ । యంతారమస్య సహసా త్రిభిర్బాణైః సమార్దయత్ ॥ ౧౨ ॥ దారుకస్య సుతస్తత్ర బాణవేగమచింతయన్ । భూయ ఏవ మహాబాహో ప్రయయావపసవ్యతః ॥ ౧౩ ॥ తతో బాణాన్ బహువిధాన్ పునరేవ స సౌభరాట్ । ముమోచ తనయే వీరో మమ రుక్మిణినందనే ॥ ౧౪ ॥ తానప్రాప్తాన్ శితైర్బాణైశ్చిచ్ఛేద పరవీరహా । రౌక్మిణేయః స్మితం కృత్వా దర్శయన్ హస్తలాఘవమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఛిన్నాన్ దృష్ట్వా తు తాన్ బాణాన్ ప్రద్యుమ్నేన స సౌభరాట్ । ఆసురీం దారుణీం మాయామాస్థాయ వ్యసృజచ్ఛరాన్ ॥ ౧౬ ॥ ప్రయుజ్యమానమాజ్ఞాయ దైతేయాస్త్రం మహాబలమ్ । బ్రహ్మాస్త్రేణాంతరా ఛిత్త్వా ముమోచాన్యాన్ పతత్రిణః ॥ ౧౭ ॥ తే తదస్త్రం విధూయాశు వివ్యధూ రుధిరాశనాః । శిరస్యురసి వక్త్రే చ స ముమోహ పపాత చ ॥ ౧౮ ॥ తస్మిన్ నిపతితే క్షుద్రే సాల్వే బాణప్రపీడితే । రౌక్మిణేయోఽపరం బాణం సందధే శత్రునాశనమ్ ॥ ౧౯ ॥ తమర్చితం సర్వదశార్హపూజైరాశీవిషాగ్నిజ్వలనప్రకాశమ్ । దృష్ట్వా శరం జ్యామభినీయమానం బభూవ హాహాకృతమంతరిక్షమ్ ॥ ౨౦ ॥ తతో దేవగణాస్సర్వే సేంద్రాస్సహధనేశ్వరాః । నారదం ప్రేషయామాసుః శ్వసనం చ మనోజవమ్ ॥ ౨౧ ॥ తౌ రౌక్మిణేయమాగమ్య వచోఽబ్రూతాం దివౌకసామ్ । నైష వధ్యస్త్వయా వీర సాల్వరాజః కథంచన ॥ ౨౨ ॥ సంహరస్వ పునర్బాణమవధ్యోఽయం త్వయా రణే । ఏతస్య చ శరస్యాజౌ నావధ్యోఽస్తి పుమాన్ క్వచిత్ ॥ ౨౩ ॥ మృత్యురస్య మహాబాహో రణే దేవకినందనః । కృష్ణస్సంకల్పితో ధాత్రా తన్న మిథ్యా భవేదితి ॥ ౨౪ ॥ తతః పరమసంహృష్టః ప్రద్యుమ్నః శరముత్తమమ్ । సంజహార ధనుశ్శ్రేష్ఠాత్తూణే చైవ న్యవేశయత్ ॥ ౨౫ ॥ తత ఉత్థాయ రాజేంద్ర సాల్వః పరమదుర్మనాః । వ్యపాయాత్స బలస్తూర్ణం ప్రద్యుమ్నశరపీడితః ॥ ౨౬ ॥ స ద్వారకాం పరిత్యజ్య క్రూరో వృష్ణిభిరర్దితః । సౌభమాస్థాయ రాజేంద్ర దివమాచక్రమే తదా ॥ ౨౭ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - సౌభవధోపాఖ్యానే - ఏకోనవింశోఽధ్యాయః ॥

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వాసుదేవః ॥ ఆనర్తనగరం ముక్తం తతోఽహమగమం తదా । మహాక్రతౌ రాజసూయే నివృత్తే నృప తే తవ ॥ ౧ ॥ అపశ్యం ద్వారకాం చాహం మహారాజ హతత్విషమ్ । నిస్స్వాధ్యాయవషట్కారాం నిర్భూషణవరస్త్రియమ్ ॥ ౨ ॥ అనభిజ్ఞేయరూపాణి ద్వారకోపవనాని చ । దృష్ట్వా శంకోపపన్నోఽహమపృచ్ఛం హృదికాత్మజమ్ ॥ ౩ ॥ అస్వస్థనరనారీకమిదం వృష్ణికులం భృశమ్ । కిమిదం నరశార్దూల శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ ౪ ॥ ఏవముక్తస్తు స మయా విస్తరేణేదముబ్రవీత్ । రోధం మోక్షం చ సాల్వేన హార్దిక్యో రాజసత్తమ ॥ ౫ ॥ తతోఽహం భరతశ్రేష్ఠ శ్రుత్వా సర్వమశేషతః । వినాశే సాల్వరాజస్య తదైవాక

రవంమతిమ్॥ ౬॥ తతోఽహం భరతశ్రేష్ఠ సమాశ్వాస్య పురేజనమ్। రాజానమాహుకం చైవ తథైవానకదుందుభిమ్॥ ౭॥ సర్వాన్ వృష్ణిప్రవీరాంశ్చ హర్ష-
యన్నబ్రువం తదా। అప్రమాదస్సదా కార్యో నగరే యాదవర్షభాః॥ ౮॥ సాళ్వరాజవినాశాయ ప్రయాంతం మాం నిబోధత। నాహత్వా తం నివర్తి-
ష్యే పురీం ద్వారవతీం ప్రతి॥ ౯॥ స సాళ్వం సౌభనగరం హత్వా ద్రష్టాస్మి వః పునః। త్రిస్సామా హన్యతామేషా దుందుభీ శత్రుభీషణా॥ ౧౦॥ తే మయా-
శ్వాసితా వీరా యథావద్భరతర్షభ। సర్వే మామబ్రువన్ హృష్టాః ప్రయాహి జహి శాత్రవాన్॥ ౧౧॥ తైః ప్రహృష్టాత్మభిర్వీరైరాశీర్భిరభినంది-
తః। వాచయిత్వా ద్విజశ్రేష్ఠాన్ ప్రణమ్య శిరసా భవమ్॥ ౧౨॥ శైబ్యసుగ్రీవయుక్తేన రథేనానాదయన్ దిశః। ప్రధ్మాయ శంఖప్రవరం పాంచజన్య-
మహం నృప॥ ౧౩॥ ప్రయాతోఽస్మి నరవ్యాఘ్ర బలేన మహతావృతః। క్లృప్తేన చతురంగేణ యుక్తేన జితకాశినా॥ ౧౪॥ సమతీత్య బహూన్ దేశాన్ గిరీం-
శ్చ బహుపాదపాన్। సరాంసి సరితశ్చైవ మార్తికావతమాసదమ్॥ ౧౫॥ తత్రాశ్రౌషం నరవ్యాఘ్ర సాళ్వం నగరమంతికాత్। ప్రయాంతం సౌభ-
మాస్థాయ తమహం పృష్ఠతోఽన్వయామ్॥ ౧౬॥ తతస్సాగరమాసాద్య కుక్షౌ తస్య మహోర్మిణః। సముద్రనాభ్యాం సాళ్వోఽభూత్సౌభమాస్థాయ శత్రు-
హన్॥ ౧౭॥ స సమాలోక్య దూరాన్మాం స్మయన్నివ యుధిష్ఠిర। ఆహ్వయామాస దుష్టాత్మా యుద్ధాయైవ ముహుర్ముహుః॥ ౧౮॥ తస్య శార్ఙ్గవినిర్ము-
క్తైర్బహుభిర్మర్మభేదిభిః। పురం నాసాద్యత శరైస్తతో మాం రోష ఆవిశత్॥ ౧౯॥ స చాపి పాపప్రకృతిర్దైతేయాపసదో నృప। మయ్యవర్షత దు-
ర్ధర్షః శరధారాస్సహస్రశః॥ ౨౦॥ సైనికాన్మమ సూతం చ హయాంశ్చ సమవాకిరత్। అచింతయంతస్తు శరాన్ వయం యుద్ధ్యామ భారత॥ ౨౧॥ తత-
శ్శతసహస్రాణి శరాణాం నతపర్వణామ్। చిక్షిపుస్సమరే వీరా మయి సాళ్వపదానుగాః॥ ౨౨॥ తే హయాంశ్చ రథం చైవ తథా దారుకమేవ చ। ఛాద-
యామాసురసురాస్తైర్బాణైర్మర్మభేదిభిః॥ ౨౩॥ న హయా న రథో వీర న యంతా మమ దారుకః। అదృశ్యంత శరైశ్ఛన్నాస్తథాఽహం సైనికాశ్చ మే॥
౨౪॥ తతోఽహమపి కౌంతేయ శరాణామయుతాన్ బహూన్। ఆమంత్రితానాం ధనుషా దివ్యేన విధినాఽక్షిపమ్॥ ౨౫॥ న తత్ర విషయస్త్వాసీన్మమ సైన్యస్య
భారత। ఖవిషక్తం హి తత్సౌభం క్రోశమాత్ర ఇవాభవత్॥ ౨౬॥ తతస్తే ప్రేక్షకాస్సర్వే రంగవాట ఇవ స్థితాః। హర్షయామాసురుచ్చైర్మాం సింహ-
నాదతలస్వనైః॥ ౨౭॥ మత్కార్ముకవినిర్ముక్తా దానవానాం శరాస్తదా। అంగేషు రుధిరాపాంగా వివిశుశ్శలభా ఇవ॥ ౨౮॥ తతో హలహలాశబ్దస్సౌ-
భమధ్యే వ్యవర్ధత। వధ్యతాం విశిఖైస్తీక్ష్ణైః పతతాం చ మహార్ణవే॥ ౨౯॥ తే నికృత్తభుజస్కంధాః కబంధాకృతిదర్శనాః। నదంతో భైరవాన్నాదా-
న్నిపతంతి స్మ దానవాః॥ ౩౦॥ పతితాస్తే చ భక్ష్యంతే సముద్రాంభోనివాసిభిః। తతో గోక్షీరకుందేందుమృణాలరజతప్రభమ్॥ ౩౧॥ జలజం పాంచజన్యం
వై ప్రాణేనాహమపూరయమ్। తాన్ దృష్ట్వా పతితాంస్తత్ర సాళ్వస్సౌభపతిస్తతః॥ ౩౨॥ మాయాయుద్ధేన మహతా యోధయామాస మాం యుధి। తతో
గదా హలాః ప్రాసాః శూలశక్తిపరశ్వధాః॥ ౩౩॥ అసయశ్శక్తికులిశపాశర్ష్టికనపాశ్మగాః। పట్టసాశ్చ భుశుండ్యశ్చ ప్రపతంత్యనిశం మయి॥ ౩౪॥ తా-
మహం మాయయైవాశు ప్రతిగృహ్య వ్యనాశయమ్। తస్యాం హతాయాం మాయాయాం గిరిశృంగైరయోధయత్॥ ౩౫॥ తతోఽభవత్తమ ఇవ ప్రకాశ ఇ-
వ చాభవత్। దుర్దినం సుదినం చైవ శీతముష్ణం చ భారత॥ ౩౬॥ అంగారపాంసువర్షం చ శస్త్రవర్షం చ భారత। ఏవం మాయాం ప్రకుర్వాణో యో-
ధయామాస మాం రిపుః॥ ౩౭॥ విజ్ఞాయ తదహం సర్వం మాయయైవ వ్యనాశయమ్। యథాకాలం తు యుద్ధేన వ్యధమం సర్వతశ్శరైః॥ ౩౮॥ తతో వ్యోమ
మహారాజ శతసూర్యమివాభవత్। శతచంద్రం చ కౌంతేయ సహస్రాయుతతారకమ్॥ ౩౯॥ తతో నాజ్ఞాయత తదా దివారాత్రం తథా దిశః। తతో-
ఽహం మోహమాపన్నః ప్రజ్ఞాస్త్రం సమయోజయమ్॥ ౪౦॥ తతస్తదస్త్రం కౌంతేయ ధూతం తూలమివానిలైః। తథా తదభవద్యుద్ధం తుములం రోమహర్ష-
ణమ్॥ లబ్ధాలోకస్తు రాజేంద్ర పునశ్శత్రుమయోధయమ్॥ ౪౧॥ ఇత్యరణ్యపర్వాంతర్గతఅర్జునాభిగమనపర్వణి- సౌభవధోపాఖ్యానే వింశోఽధ్యాయః ❋

వాసుదేవః॥ ఏవం స పురుషవ్యాఘ్రః సాళ్వరాజో మహారిపుః। యుధ్యమానో మయా సంఖ్యే వియదభ్యాగమత్పునః॥ ౧॥ తతశ్శతఘ్నీశ్చ మహాగదా

ష్పదీప్తాంశ్చ ముసలాన్ముసలానసీంశ్చ। దిత్యే పరోత్సాన్మయి మందబుద్ధిస్సాల్వో మహారాజ యుద్ధాభికాంక్షీ॥ ౨॥ తానాశుగైరాపతతోఽహమాశు నివార్య హంతుం ఖగమార్గాన్ఖపవ। ద్విధా త్రిధా చాచ్ఛినమాశుభిస్తైస్తతోంతరిక్షేనినదో బభూవ॥ ౩॥ తతశ్శతసహస్రేణ శరాణాం నతపర్వణామ్। దారుకం వాజినశ్చైవ రథంచ సమవాకిరత్॥ ౪॥ తతో మామబ్రవీద్వీర దారుకో విహ్వలన్నివ। స్థాతవ్యమితి తిష్ఠామి సాల్వబాణప్రపీడితః॥ ౫॥ అవస్థాతుం న శక్నోమి హ్యంగం మే వ్యవసీదతి। ఇతి తస్య నిశమ్యాహం సారథేః కరుణం వచః॥ ౬॥ అవేక్షమాణో యంతారమపశ్యం శరపీడితమ్। న తస్యోరసి నో మూర్ధ్ని న కాయే న భుజద్వయే॥ ౭॥ అంతరం పాండవశ్రేష్ఠ పశ్యామ్యనిచితం శరైః। స తు బాణవరోత్పీడాద్విస్రవత్యసృగుల్బణమ్॥ ౮॥ అతివృష్టే యథా మేఘే గిరిర్గైరికధాతుమాన్। అభీషుహస్తం తం దృష్ట్వా సీదంతం సారథిం రణే॥ ౯॥ అస్తంభయం మహాబాహో సాల్వబాణప్రపీడితమ్। అథ మాం పురుషః కశ్చిద్ద్వారకానిలయోఽబ్రవీత్॥ ౧౦॥ త్వరితో రథమారోప్య సౌహృదాదివ భారత। ఆహుకస్య వచో వీర తస్యైవ పరిచారకః॥ ౧౧॥ విషణ్ణస్సన్నకంఠేన తన్నిబోధ యుధిష్ఠిర। ద్వారకాధిపతిర్వీర ఆహ త్వామాహుకో వచః॥ ౧౨॥ కేశవేహ విజానీష్వ యత్త్వాం పితృసఖోఽబ్రవీత్। ఉపయాయాద్య సాల్వేన ద్వారకాం వృష్ణినందన॥ ౧౩॥ విషక్తే త్వయి దుర్ధర్ష హతశ్శూరసుతో బలాత్। తదలం సాధుయుద్ధేన నివర్తస్వ జనార్దన॥ ౧౪॥ ద్వారకామేవ రక్షస్వ కార్యమేతన్మహత్తవ। ఇత్యహం తస్య వచనం శ్రుత్వా పరమదుర్మనాః॥ ౧౫॥ నిశ్చయం నాధిగచ్ఛామి కర్తవ్యస్యేతరస్య వా। సాత్యకిం బలదేవం చ ప్రద్యుమ్నం చ మహారథమ్॥ ౧౬॥ జగర్హే మనసా వీర తచ్ఛ్రుత్వా మహదప్రియమ్। అహం హి ద్వారకాయాశ్చ పితుశ్చ కురునందన॥ ౧౭॥ తేషు రక్షాం సమాధాయ ప్రయాతస్సౌభపాతనే। బలదేవో మహాబాహుః కచ్చిజ్జీవతి శత్రుహా॥ ౧౮॥ సాత్యకీ రౌక్మిణేయశ్చ చారుదేష్ణశ్చ వీర్యవాన్। సాంబప్రభృతయశ్చైవేత్యహమాసం సుదుర్మనాః॥ ౧౯॥ ఏతేషు హి నరవ్యాఘ్ర జీవత్సు న కథంచన। శక్యశ్శూరసుతో హంతుమపి వజ్రభృతా స్వయమ్॥ ౨౦॥ అతశ్శూరసుతో వ్యక్తం వ్యక్తం చైతే పరాసవః। బలదేవముఖాస్సర్వ ఇతి మే నిశ్చితా మతిః॥ ౨౧॥ సోఽహం సర్వవినాశం తం చింతయానో ముహుర్ముహుః। సువిహ్వలో మహారాజ పునస్సాల్వమయోధయమ్॥ ౨౨॥ తతోఽపశ్యం మహారాజ ప్రపతంతమహం తదా। సౌభాచ్ఛూరసుతం వీర తతో మాం మోహ ఆవిశత్॥ ౨౩॥ తస్య రూపం ప్రపతతః పితుర్మమ నరాధిప। యయాతేః క్షీణపుణ్యస్య స్వర్గాదివ మహీతలమ్॥ ౨౪॥ విశీర్ణగలితోష్ణీషః ప్రకీర్ణాంబరమూర్ధజః। ప్రపతన్దృశ్యతే హ స్మ క్షీణపుణ్య ఇవ గ్రహః॥ ౨౫॥ తతశ్శార్ఙ్గం ధనుశ్శ్రేష్ఠం కరాత్ప్రపతితం మమ। మోహాపన్నశ్చ కౌంతేయ రథోపస్థ ఉపావిశమ్॥ ౨౬॥ తతో హాహాకృతం సర్వం సైన్యం మే గతచేతనమ్। మాం దృష్ట్వా రథనీడస్థం గతాసుమివ భారత॥ ౨౭॥ ప్రసార్య బాహూ పతతః ప్రసార్య చరణావపి। రూపం పితుర్మే విబభౌ శకునేః పతతో యథా॥ ౨౮॥ తం పతంతం మహాబాహో శూలపట్టసపాణయః। అభిఘ్నంతో భృశం వీర మమ చేతో హ్యకంపయన్॥ ౨౯॥ తతో ముహూర్తాత్ప్రతిలభ్య సంజ్ఞామహం తదా వీర మహావిమర్దే। న తత్ర సౌభం న రిపుం చ సాల్వం పశ్యామి వృద్ధం పితరం న చాపి॥ ౩౦॥ తతో మమాసీన్మనసి మాయేయమితి నిశ్చితమ్। ప్రబుద్ధోఽస్మి తతో భూయశ్శతశో వాకిరం శరాన్॥ ౩౧॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - సౌభవధోపాఖ్యానే - ఏకవింశోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వాసుదేవః। తతోఽహం భరతశ్రేష్ఠ ప్రగృహ్య రుచిరం ధనుః। శరైరపాతయం సౌభాత్ శిరాంసి విబుధద్విషామ్॥ ౧॥ శరాంశ్చాశీవిషాకారానూర్ధ్వగాంస్తిగ్మతేజసః। ప్రైరయం సాల్వరాజాయ శార్ఙ్గముక్తాన్సువాససః॥ ౨॥ తతో నాదృశ్యత తదా సౌభం కురుకులోద్వహ। అంతర్హితం మాయయాఽభూత్తతోఽహం విస్మితోఽభవమ్॥ ౩॥ అథ దానవసంఘాస్తే వికృతాననమూర్ధజాః। ఉదక్రోశన్మహారాజ ధిష్ఠితే మయి భారత॥ ౪॥ తతోఽస్త్రం శబ్దసాహం వై త్వరమాణో మహారణే। అయోజయం తద్వధాయ తతశ్శబ్ద ఉపారమత్॥ ౫॥ హతాస్తే దానవాస్సర్వే యైస్స శబ్ద ఉదీరితః। శరైరాదిత్యసంకాశైర్జ్వలితైశ్శబ్దసాధనైః॥ ౬॥ తస్మిన్నుపరతే శబ్దే పునరేవాన్యతోఽభవత్। శబ్దోఽపరో మహారాజ తత్రాపి ప్రాహరం శరైః॥ ౭॥ ఏవం దశ

దిశః సర్వాస్తిర్యగూర్ధ్వం చ భారత । నాదయామాసురసురా స్తేచాపి నిహతా మయా ॥ ౮ ॥ తతః ప్రాగ్జ్యోతిషం గత్వా పునరేవ వ్యదృశ్యత । సౌభం కామగమం వీరో మోహయన్మమ చక్షుషీ ॥ ౯ ॥ తతో లోకాంతకరణో దానవో దారుణాకృతిః । శిలావర్షేణ మహతా సహసా మాం సమావృణోత్ ॥ ౧౦ ॥ సోహం పర్వతవర్షేణ వధ్యమానః పునః పునః । వల్మీక ఇవ రాజేంద్ర పర్వతోపచితోభవమ్ ॥ ౧౧ ॥ తతోహం పర్వతచితః సహయః సహసారథిః । అప్రఖ్యాతిమియాం రాజన్ సర్వతః పర్వతైశ్చితః ॥ ౧౨ ॥ తతో వృష్ణిప్రవీరా యే మమాసన్ సైనికాస్తదా । తే భయార్తా దిశః సర్వే సహసా విప్రదుద్రువుః ॥ ౧౩ ॥ తతో హాహాకృతమభూత్సర్వం కిల విశాంపతే । ద్యౌశ్చ భూమిశ్చ ఖం చైవాదృశ్యమానే తథా మయి ॥ ౧౪ ॥ తతో విషణ్ణమనసో మమ రాజన్ సుహృజ్జనాః । రురుదుశ్చుక్రుశుశ్చైవ దుఃఖశోకసమన్వితాః ॥ ౧౫ ॥ ద్విషతాం చ ప్రహర్షోభూదార్తిశ్చాద్విషతామపి । ఏవం విజితవాన్ వీర పశ్చాదశ్రౌషమచ్యుత ॥ ౧౬ ॥ తతోహమింద్రదయితం సర్వపాషాణభేదనమ్ । వజ్రముద్యమ్య తాన్ సర్వాన్ పర్వతాన్ సమశాతయమ్ ॥ ౧౭ ॥ తతః పర్వతభారార్తా మందప్రాణవిచేష్టితాః । హయా మమ మహారాజ వేపమానా ఇవాభవన్ ॥ ౧౮ ॥ మేఘజాలమివాకాశే విదార్యాభ్యుదితం రవిమ్ । దృష్ట్వా మాం బాంధవాస్సర్వే హర్షమాహారయన్ పునః ॥ ౧౯ ॥ తతః పర్వతభారార్తాన్ మందప్రాణవిచేష్టితాన్ । హయాన్ సంప్రేక్ష్య మాం సూతః ప్రాహ తత్కాలికం వచః ॥ ౨౦ ॥ సాధు సంపశ్య వార్ష్ణేయ సాళ్వం సౌభపతిం స్థితమ్ । అలం కృష్ణావమత్యైనం సాధు యత్నం సమాచర ॥ ౨౧ ॥ మార్దవం సఖితాం చైవ సాళ్వాదస్మిన్ వ్యపాహర । జహి సాళ్వం మహాబాహో మైనం జీవయ కేశవ ॥ ౨౨ ॥ సర్వైః పరాక్రమైర్వీర వధ్యః శత్రురమిత్రహన్ । న శత్రురవమంతవ్యో దుర్బలోపి బలీయసా ॥ ౨౩ ॥ యోపి స్యాత్పీఠగః కశ్చిత్కిం పునః సమరే స్థితః । స త్వం పురుషశార్దూల సర్వయత్నైరిమం ప్రభో ॥ ౨౪ ॥ జహి వృష్ణికులశ్రేష్ఠ మా త్వాం కాలోత్యగాత్పునః । నైవ మార్దవసాధ్యోయం మన్యే నాపి సఖా తవ ॥ ౨౫ ॥ యేన త్వం యోధితో వీర ద్వారకా చావమర్దితా । ఏవమాదితు కాంతేయ శ్రుత్వాహం సారథేర్వచః ॥ ౨౬ ॥ తత్త్వమేతదితి జ్ఞాత్వా యుద్ధే మతిమధారయమ్ । వధాయ సాళ్వరాజస్య సౌభస్య చ నిపాతనే ॥ ౨౭ ॥ దారుకం చాబ్రువం వీర ముహూర్తం స్థీయతామితి । తతోప్రతిహతం దివ్యమభేద్యమతివీర్యవాన్ ॥ ౨౮ ॥ ఆగ్నేయమస్త్రం దయితం సర్వసాహం మహాప్రభమ్ । యోజయం తత్ర ధనుషా దానవాంతకరం రణే ॥ ౨౯ ॥ యక్షాణాం రాక్షసానాం చ దానవానాం చ సంయుగే । రాజ్ఞాం చ ప్రతిలోమానాం భస్మాంతకరణం మహత్ ॥ ౩౦ ॥ క్షురాంతమమలం చక్రం కాలాంతకయమోపమమ్ । అనుమంత్ర్యాహమతులం ద్విషతాం వినిబర్హణమ్ ॥ ౩౧ ॥ జహి సౌభం స్వవీర్యేణ యే చాత్రారిపవో మమ । ఇత్యుక్త్వా భుజవీర్యేణ తస్మై ప్రాహిణవం రుషా ॥ ౩౨ ॥ రూపం సుదర్శనస్యాసీదాకాశే పతతస్తదా । ద్వితీయస్యేవ సూర్యస్య యుగాంతే ప్రతపిష్యతః ॥ ౩౩ ॥ తత్సమాసాద్య నగరం సౌభం వ్యపగతత్విషమ్ । మధ్యేన పాటయామాస క్రకచో దార్వివోచ్ఛ్రితమ్ ॥ ౩౪ ॥ ద్విధా కృతం తతః సౌభం సుదర్శనబలాద్ధతమ్ । మహేశ్వరశరోద్ధూతం పపాత త్రిపురం యథా ॥ ౩౫ ॥ తస్మిన్నిపతితే సౌభే చక్రమాగాత్కరం మమ । పునశ్చోద్ధూయ వేగేన సాళ్వాయేత్యహమబ్రువమ్ ॥ ౩౬ ॥ తతస్సాళ్వం గదాం గుర్వీమావిధ్యంతం మహాహవే । ద్విధా చకార సహసా ప్రజజ్వాల చ తేజసా ॥ ౩౭ ॥ తస్మిన్వినిహతే వీరే దానవాస్త్రస్తచేతసః । హాహాభూతా దిశో జగ్మురర్దితా మమ సాయకైః ॥ ౩౮ ॥ తతోహం సమవస్థాప్య రథం సౌభసమీపతః । శంఖం ప్రధ్మాప్య హర్షేణ సుహృదః పర్యహర్షయమ్ ॥ ౩౯ ॥ తన్మేరుశిఖరాకారం విధ్వస్తాట్టాలగోపురమ్ । దహ్యమానమభిప్రేక్ష్య స్త్రియస్తాస్సంప్రదుద్రువుః ॥ ౪౦ ॥ ఏవం నిహత్య సమరే సౌభం సాళ్వం నిపాత్య చ । ఆనర్తాన్ పునరాగమ్య సుహృదాం ప్రీతిమావహమ్ ॥ ౪౧ ॥ తదేతత్కారణం రాజన్ యదహం నాగసాహ్వయమ్ । నాగమం పరవీరఘ్న న హి జీవేత్సుయోధనః ॥ ౪౨ ॥ మయ్యాగతేథవా వీర ద్యూతం న భవితా తథా । అద్యాహం కిం కరిష్యామి భిన్నసేతురివోదకమ్ ॥ ౪౩ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్త్వా మహాబాహుః కౌరవం పురుషోత్తమః । ఆమంత్ర్య ప్రయయౌ శ్రీమాన్ పాండవాన్ మధుసూదనః ॥ ౪౪ ॥ అభివాద్య మహాబాహుర్ధర్మరాజం యుధిష్ఠిరమ్ । రాజ్ఞా మూర్ధన్యుపాఘ్రాతో భీమేన చ మహాభుజః ॥ ౪౫ ॥ పరిష్వక్తశ్చార్జునేన యమా

భ్యాంచాభివాదితః। సమ్మానితశ్చధౌమ్యేన ద్రౌపద్యాచార్చితోऽశ్రుభిః ॥ ౧౬॥ సుభద్రామభిమన్యుంచ రథమారోప్య కాంచనమ్। ఆరురోహరథం
కృష్ణః పాండవైరభిపూజితః॥ ౧౭॥ శైబ్యసుగ్రీవయుక్తేన రథేనాదిత్యవర్చసా। ద్వారకాంప్రయయౌకృష్ణః సమాశ్వాస్య యుధిష్ఠిరమ్॥ ౧౮ ॥ తతః
ప్రయాతే దాశార్హే ధృష్టద్యుమ్నోపి పార్షతః। ద్రౌపదేయానుపాదాయ ప్రయయౌ స్వపురంతదా॥ ౧౯॥ ధృష్టకేతుస్స్వసారంచ సమాదాయా
థ చేదిరాట్। జగామ పాండవాన్ దృష్ట్వా రమ్యాం శుక్తిమతీంపురీమ్॥ ౨౦॥ కైకేయాశ్చాప్యనుజ్ఞాతాః కౌంతేయేనామితౌజసా। ఆమంత్ర్య పాండవాన్
సర్వాన్ ప్రయయుస్తేపి భారత॥ ౨౧॥ బ్రాహ్మణాశ్చ విశశ్చైవ తథా విషయవాసినః। విసృజ్యమానాస్సుభృశం నత్యజంతస్మ పాండవాన్॥ ౨౨॥ సస
మవాయస్సరాజేంద్ర సుమహాద్భుతదర్శనః। ఆసీన్మహాత్మనాం తేషాం కామ్యకే భరతర్షభ॥ ౨౩॥ యుధిష్ఠిరస్తు విప్రాంస్తాననుమాన్య మహామనాః। శ
శాస పురుషాన్ కాలే రథాన్ యోజయతేతి వై॥ ౨౪॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - సౌభవధోపాఖ్యానే - ద్వావింశోధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తస్మిన్ దశార్హాధిపతౌ ప్రయాతే యుధిష్ఠిరో భీమసేనార్జునౌ చ। యమౌ చ కృష్ణా చ పురోహితశ్చ రథాన్మహార్హాన్ పరమాశ్వయు
క్తాన్॥ ౧॥ ఆస్థాయ వీరాస్సహితా వనాయ ప్రతస్థిరే భూతపతిప్రకాశాః। హిరణ్యనిష్కాన్ వసనాని గాశ్చ ప్రదాయ శిక్షాక్షరమంత్రవిద్భ్యః॥ ౨॥ ప్రే
ష్యాః పురో వింశతిరాత్తశస్త్రా ధనూంషి శస్త్రాణి శరాంశ్చ దీప్తాన్। మౌర్వీశ్చ యంత్రాణి చ సాయకాంశ్చ సర్వే సమాదాయ జఘన్యమీయుః ॥ ౩॥
తతశ్చ వాసాంసి చ రాజపుత్ర్యా ధాత్ర్యశ్చ దాస్యశ్చ విభూషణంచ। తదింద్రసేనస్త్వరితః ప్రగృహ్య జఘన్యమేవోపయయౌ రథేన॥ ౪॥ తతః కురు
శ్రేష్ఠముపేత్య పౌరాః ప్రదక్షిణంచక్రురదీనసత్త్వాః। తం బ్రాహ్మణాశ్చాభ్యవదన్ ప్రసన్నా ముఖ్యాశ్చ సర్వే కురుజాంగలానామ్॥ ౫॥ స చాపి తా
నభ్యవదత్ ప్రసన్నః సహైవ తైర్భ్రాతృభిర్ధర్మరాజః। తస్థౌ చ తత్రాధిపతిర్మహాత్మా దృష్ట్వా జనౌఘం కురుజాంగలానామ్ ॥ ౬॥ పితేవ పుత్రేషు
స తేషు భావం చక్రే కురూణామృషభో మహాత్మా। తే చాపి తస్మిన్ భరతప్రబర్హే తదా బభూవుః పితరీవ పుత్రాః॥ ౭॥ తతస్తమాసాద్య మహాజనౌఘాః
కురుప్రవీరం పరివార్య తస్థుః। హా నాథ హా ధర్మ ఇతి బ్రువాణా హ్రీతాశ్చ సర్వే శ్రుముఖాశ్చ రాజన్ ॥ ౮॥ వరః కురూణామధిపః ప్రజానాం పితేవ పు
త్రానపహాయ చాస్మాన్। పౌరానిమాన్ జానపదాంశ్చ సర్వాన్ హిత్వా ప్రయాతః క్వ ను ధర్మరాజః॥ ౯॥ ధిగ్ధార్తరాష్ట్రం సునృశంసబుద్ధిం ధిక్ సౌ
బలం పాపమతిం చ కర్ణమ్। అనర్థమిచ్ఛంతి నరేంద్ర పాపా యే ధర్మనిత్యస్య సతస్తవైవమ్॥ ౧౦॥ స్వయం నివేశ్యాప్రతిమం మహాత్మా పురం మహాదేవ
పురప్రకాశమ్। శతక్రతుప్రస్థమమేయకర్మా హిత్వా ప్రయాతః క్వ ను ధర్మరాజః ॥ ౧౧॥ చకార యామప్రతిమాం మహాత్మా సభాం మయో దేవస
భాప్రకాశామ్। తాం దేవగుప్తామివ దేవమాయాం హిత్వా ప్రయాతః క్వ ను ధర్మరాజః॥ ౧౨॥ తాన్ ధర్మకామార్థవిదుత్తమౌజా బీభత్సురుచ్చైః సహి
తానువాచ। ఆదాస్యతే వాసమిమం నిరుష్య వనేషు రాజా ద్విషతాం యశాంసి॥ ౧౩॥ ద్విజాతిముఖ్యాః సహితాః పృథక్ చ భవద్భిరాసాద్య తపస్వినశ్చ।
ప్రసాద్య ధర్మార్థవిదశ్చ వాచ్యా యథార్థసిద్ధిః పరమా భవేన్నః॥ ౧౪॥ ఇత్యేవముక్తే వచనేऽర్జునేన తే బ్రాహ్మణాస్సర్వవర్ణాశ్చ రాజన్। ముదాభ్య
నందన్ సహితాశ్చ చక్రుః ప్రదక్షిణం ధర్మభృతాం వరిష్ఠమ్ ॥ ౧౫॥ ఆమంత్ర్య పార్థం చ వృకోదరం చ ధనంజయం యాజ్ఞసేనీం యమౌ చ। ప్రతస్థిరే రా
ష్ట్రమపేతహర్షా యుధిష్ఠిరేణానుమతా యథాస్వమ్॥ ౧౬॥ ఇతి అర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్వైతవనప్రవేశే త్రయోవింశోధ్యాయః

వైశంపాయనః॥ తతస్తేషు ప్రయాతేషు కౌంతేయస్సత్యసంగరః। అభ్యభాషత ధర్మాత్మా భ్రాతౄన్ సర్వాన్ యుధిష్ఠిరః॥ ౧ ॥ ద్వాదశేమాస్స
మాస్మాభిర్వస్తవ్యం నిర్జనే వనే। సమీక్షధ్వం మహారణ్యే దేశం బహుమృగద్విజమ్॥ ౨॥ బహుపుష్పఫలం రమ్యం శివం పుణ్యజనావృతమ్। యత్రేమాశ్శ
రదః సర్వాః సుఖం ప్రతివసేమహి॥ ౩॥ ఏవముక్తే ప్రత్యువాచ ధర్మరాజం ధనంజయః। గురువన్మానవగురుం మానయిత్వా మనస్వినమ్॥ ౪॥ అర్జునః॥
భవానేవ మహర్షీణాం వృద్ధానాం పర్యుపాసితా। అజ్ఞాతం మానుషే లోకే భవతో నాస్తి కించన॥ ౫॥ త్వయా హ్యుపాసితా నిత్యం బ్రాహ్మణా భరత

ర్షభ । ద్వైపాయనప్రభృతయో నారదశ్చ మహాతపాః ॥ ౬ ॥ యస్సర్వలోకద్వారాణి నిత్యం సంచరతే వశీ । దేవలోకాద్బ్రహ్మలోకం గంధర్వాప్సరసామపి ॥ ౭ ॥ అనుభావాంశ్చ జానాసి బ్రాహ్మణానాం న సంశయః । ప్రభావాంశ్చైవ వేత్థ త్వం సర్వేషామేవ పార్థివ ॥ ౮ ॥ త్వమేవ రాజన్ జానాసి శ్రేయః కారణమేవ చ । యత్రేచ్ఛసి మహారాజ నివాసం తత్ర కుర్మహే ॥ ౯ ॥ ఇదం ద్వైతవనం నామ సరః పుణ్యజలోచితమ్ । బహుపుష్పఫలం రమ్యం నానాద్విజనిషేవితమ్ ॥ ౧౦ ॥ యత్రేమా ద్వాదశ సమా విహరేమేతి రోచయే । యది తేఽనుమతం రాజన్ కిమన్యన్మన్యతే భవాన్ ॥ ౧౧ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ మమాప్యేతన్మతం పార్థ త్వయా యత్సముదాహృతమ్ । గచ్ఛామః పుణ్యవిఖ్యాతం మహద్ద్వైతవనం సరః ॥ ౧౨ ॥ వైశంపాయనః ॥ తతస్తే ప్రయయుస్సర్వే పాండవా ధర్మచారిణః । బ్రాహ్మణైర్బహుభిస్సార్ధం పుణ్యం ద్వైతవనం సరః ॥ ౧౩ ॥ బ్రాహ్మణాస్సాగ్నిహోత్రాశ్చ తథైవ చ నిరగ్నయః । స్వాధ్యాయినో భిక్షవశ్చ తథైవ వనవాసినః ॥ ౧౪ ॥ బహవో బ్రాహ్మణాస్తత్ర పరివవ్రుర్యుధిష్ఠిరమ్ । తపస్సిద్ధా మహాత్మానః శతశస్సంశితవ్రతాః ॥ ౧౫ ॥ తే యాత్వా పాండవాస్తత్ర బహుభిర్బ్రాహ్మణైస్సహ । పుణ్యం ద్వైతవనం రమ్యం వివిశుర్భరతర్షభాః ॥ ౧౬ ॥ తమాలతాలామ్రమధూకనీపకదంబసర్జార్జునకర్ణికారైః । తపాత్యయే పుష్పధరైరుపేతం మహావనం రాష్ట్రపతిర్దదర్శ ॥ ౧౭ ॥ మహాద్రుమాణాం శిఖరేషు తస్థుర్మనోరమాం వాచముదీరయంతః । మయూరదాత్యూహచకోరసంఘాస్తస్మిన్వనే బర్హిణకోకిలాశ్చ ॥ ౧౮ ॥ కరేణుయూథైస్సహ యూథపానాం మదోత్కటానామచలప్రభాణామ్ । మహాంతి యూథాని మహాద్విపానాం తస్మిన్వనే రాష్ట్రపతిర్దదర్శ ॥ ౧౯ ॥ మనోరమాం భోగవతీముపేత్య పూతాత్మనాం చీరజటాధరాణామ్ । తస్మిన్వనే ధర్మభృతాం నివాసే దదర్శ సిద్ధర్షిగణాననేకాన్ ॥ ౨౦ ॥ తతస్స యానాదవరుహ్య రాజా సభ్రాతృకస్సజనః కాననం తత్ । వివేశ ధర్మాత్మవతాం వరిష్ఠస్త్రివిష్టపం శక్ర ఇవామితౌజాః ॥ ౨౧ ॥ తం సత్యసంధం సహితాభిపేతుర్దిదృక్షవశ్చారణసిద్ధసంఘాః । వనౌకసశ్చాపి నరేంద్రసింహం మనస్వినం సంపరివార్య తస్థుః ॥ ౨౨ ॥ స తత్ర సిద్ధానభివాద్య సర్వాన్ ప్రత్యర్చితో రాజవద్దేవవచ్చ । వివేశ సర్వైస్సహితో ద్విజాగ్ర్యైః కృతాంజలిర్ధర్మభృతాం వరిష్ఠః ॥ ౨౩ ॥ స పుణ్యశీలః పితృవన్మహాత్మా తపస్విభిర్ధర్మపరైరుపేత్య । ప్రత్యర్చితః పుష్పధరస్య మూలే మహాద్రుమస్యోపవివేశ రాజా ॥ ౨౪ ॥ భీమశ్చ కృష్ణా చ ధనంజయశ్చ యమౌ చ తే చానుచరా నరేంద్రమ్ । విముచ్య వాహానవశాశ్చ సర్వే తత్రోపతస్థుర్భరతప్రవర్హాః ॥ ౨౫ ॥ లతావతానావనతస్స పాండవైర్మహాద్రుమః పంచభిరేవ ధన్విభిః । బభౌ నివాసోపగతైర్మహాత్మభిర్మహాగిరిర్వారణయూథపైరివ ॥ ౨౬ ॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత - అర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్వైతవనప్రవేశే - చతుర్వింశోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ తత్కాననం ప్రాప్య నరేంద్రపుత్రాస్సుఖోషితా వాసముపేత్య కృచ్ఛ్రమ్ । విజహ్రురింద్రప్రతిమాశ్శివేషు సరస్వతీశాలవనేషు తేషు ॥ ౧ ॥ యతీంశ్చ రాజా స మునీంశ్చ సర్వాంస్తస్మిన్వనే మూలఫలైరుదగ్రైః । ద్విజాతిముఖ్యాన్ ఋషభః కురూణాం సంతర్పయామాస మహానుభావః ॥ ౨ ॥ ఇష్టీశ్చ పిత్ర్యాణి తథాగ్ర్యక్రియాశ్చ మహావనే వసతాం పాండవానామ్ । పురోహితస్తత్ర సమృద్ధతేజాశ్చకార ధౌమ్యః పితృవన్నృపాణామ్ ॥ ౩ ॥ అపేత్య రాష్ట్రాద్వసతాం తు తేషామృషిః పురాణోఽతిథిరాజగామ । తమాశ్రమం తీవ్రసమృద్ధతేజా మృకండుసూనుశ్శ్రీమతాం పాండవానామ్ ॥ ౪ ॥ తమాగతం జ్వలితహుతాశనప్రభం మహామనాః కురువృషభో యుధిష్ఠిరః । అపూజయత్సురఋషిమానవార్చితం మహామునిం హ్యనుపమసత్త్వవీర్యవాన్ ॥ ౫ ॥ స సర్వవిద్ద్రౌపదీం వీక్ష్య కృష్ణాం యుధిష్ఠిరం భీమసేనార్జునౌ చ । సంస్మృత్య రామం మనసా మహాత్మా తపస్విమధ్యేఽస్మయతామితౌజాః ॥ ౬ ॥ తం ధర్మరాజో విమనా ఇవాబ్రవీత్సర్వే హ్రియా సంతి తపస్వినోఽమీ । భవానిదం కిం స్మయతీవ హృష్టస్తపస్వినాం పశ్యతాం మాముదీక్ష్య ॥ ౭ ॥ మార్కండేయః ॥ న తాత హృష్యామి న చ స్మయామి ప్రహర్షజో మాం భజతే న దర్పః । తవాపదం త్వద్య సమీక్ష్య రామం సత్యవ్రతం దాశరథిం స్మరామి ॥ ౮ ॥ స చా

పి రాజా సహలక్ష్మణేన వనే నివాసం పితురేవ శాసనాత్ । ధన్వీ చరన్ పార్థ మహైవ దృష్టో గిరేః పురా ఋష్యమూకస్య సానౌ ॥ ౯॥ సహస్రనేత్రప్రతిమో మహాత్మా యమస్య నేతా నముచేశ్చ హంతా । పితుర్నిదేశాదనఘస్స్వధర్మం వాసం వనే దాశరథిశ్చకార ॥ ౧౦॥ స చాపి చక్రస్య సమప్రభావో మహానుభావస్సమరేష్వజేయః । విహాయ భోగానచరద్వనేషు నేశే బలస్యేతి చరేదధర్మమ్ ॥ ౧౧॥ నృపాశ్చ నాభాగభగీరథాదయో మహీమిమాం సాగరాంతాం విజిత్య । సత్యేన తేప్యజయంస్తాత లోకాన్నేశే బలస్యేతి చరేదధర్మమ్ ॥ ౧౨॥ అలర్కమాహుర్నరవర్య సంతం సత్యవ్రతం కాశికరూషరాజన్ । విహాయ రాజ్యాని వసూని చైవ నేశే బలస్యేతి చరేదధర్మమ్ ॥ ౧౩॥ ధాత్రా విధిర్యో విహితః పురాణైస్తం పూజయంతో నరవర్య సంతః । సప్తర్షయః పార్థ దివి ప్రభాంతి నేశే బలస్యేతి చరేదధర్మమ్ ॥ ౧౪॥ మహాబలాన్పర్వతకూటమాత్రాన్విషాణినః పశ్య గజాన్నరేంద్ర । స్థితాన్నిదేశే నరవర్య ధాతుర్నేశే బలస్యేతి చరేదధర్మమ్ ॥ ౧౫॥ సర్వాణి భూతాని నరేంద్ర పశ్య తథా యథావద్విహితం విధాత్రా । స్వయోనితః కర్మ సదాచరంతి నేశే బలస్యేతి చరేదధర్మమ్ ॥ ౧౬॥ సత్యేన ధర్మేణ యథార్హవృత్త్యా హ్రియా తథా సర్వభూతాన్యతీత్య । యశశ్చ తేజశ్చ తవాపి దీప్తం విభావసోర్భాస్కరస్యేవ పార్థ ॥ ౧౭॥ యథాప్రతిజ్ఞం చ మహానుభావ కృచ్ఛ్రం వనే వాసమిమం నిరుష్య । తతశ్శ్రియం తేజసా తేన దీప్తామాదాస్యసే పార్థివ కౌరవేభ్యః ॥ ౧౮॥ వైశంపాయనః ॥ తమేవముక్త్వా వచనం మహర్షిస్తపస్విమధ్యే సహితం సుహృద్భిః । ఆమంత్ర్య ధౌమ్యం సహితాంశ్చ పార్థాంస్తతః ప్రతస్థే దిశముత్తరాం సః ॥ ౧౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్వైతవనప్రవేశే - పంచవింశోధ్యాయః ❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ వసత్సు వై ద్వైతవనే పాండవేషు మహాత్మసు । అనుకీర్ణం మహారణ్యం బ్రాహ్మణైస్సముపద్యత ॥ ౧॥ ఈర్యమాణేన సతతం బ్రహ్మఘోషేణ సర్వశః । బ్రహ్మలోకసమం పుణ్యమాసీద్ద్వైతవనం సరః ॥ ౨॥ యజుషామృచాం సామ్నాం చ గద్యానాం చైవ సర్వశః । ఆసీదుచ్చార్యమాణానాం నిస్వనో హృదయంగమః ॥ ౩॥ జ్యాఘోషశ్చైవ పార్థానాం బ్రహ్మఘోషశ్చ ధీమతామ్ । సంసృష్టం బ్రహ్మణా క్షత్రం భూయ ఏవ వ్యరోచత ॥ ౪॥ అథాబ్రవీద్బకో దాల్భ్యో ధర్మరాజం యుధిష్ఠిరమ్ । సంధ్యాం కౌంతేయమాసీనమృషిభిః పరివారితమ్ ॥ ౫॥ పశ్య ద్వైతవనే పార్థ బ్రాహ్మణానాం తపస్వినామ్ । హోమవేలాం కురుశ్రేష్ఠ సంప్రజ్వలితపావకామ్ ॥ ౬॥ చరంతి ధర్మం పుణ్యేస్మింస్త్వయా గుప్తా ధృతవ్రతాః । భృగవోంగిరసశ్చైవ వాసిష్ఠాః కాశ్యపైస్సహ ॥ ౭॥ ఆగస్త్యాశ్చ మహాభాగా ఆత్రేయాశ్చోత్తమవ్రతాః । సర్వస్య జగతశ్శ్రేష్ఠాః బ్రాహ్మణాస్సంగతాస్త్వయా ॥ ౮॥ ఇదం తు వచనం పార్థ శృణుష్వ గదతో మమ । భ్రాతృభిస్సహ కౌంతేయ యత్త్వాం వక్ష్యామి కౌరవ ॥ ౯॥ బ్రహ్మ క్షత్రేణ సంసృష్టం క్షత్రం చ బ్రహ్మణా సహ । ఉదీర్ణౌ దహతశ్శత్రూన్వనానీవాగ్నిమారుతౌ ॥ ౧౦॥ నాబ్రాహ్మణస్తాత చిరం బుభూషేదిచ్ఛన్నిమం లోకమముం చ జేతుమ్ । వినీతధర్మార్థమపేతమోహం లబ్ధ్వా ద్విజం నుదతి నృపస్సపత్నాన్ ॥ ౧౧॥ చరన్నైశ్శ్రేయసం ధర్మం ప్రజాపాలనకారితమ్ । నాధ్యగచ్ఛద్బలిర్లోకే తీర్థమన్యత్ర వై ద్విజాత్ ॥ ౧౨॥ అనూనమాసీదసురస్య కామైర్వైరోచనేః శ్రీరపి చాక్షయాసీత్ । లబ్ధ్వా మహీం బ్రాహ్మణసంప్రయోగాత్తేష్వాచరన్దుష్టమథో వ్యనశ్యత్ ॥ ౧౩॥ నాబ్రాహ్మణం భూమిరియం సభూతిర్వర్ణం ద్వితీయం భజతే చిరాయ । సముద్రనేమిర్నమతే తు తస్మై యం బ్రాహ్మణశ్శాస్తి నయైర్వినీతమ్ ॥ ౧౪॥ కుంజరస్యేవ సంగ్రామే పరిగృహ్యాంకుశగ్రహమ్ । బ్రాహ్మణైర్విప్రహీనస్య క్షత్రస్య క్షీయతే బలమ్ ॥ ౧౫॥ బ్రాహ్మణ్యనుపమా దృష్టిః క్షాత్రమప్రతిమం బలమ్ । తౌ యదా చరతస్సార్ధం తదా లోకః ప్రసీదతి ॥ ౧౬॥ యథా హి సుమహానగ్నిః కక్షం దహతి సానిలః । తథా దహతి రాజన్యో బ్రాహ్మణేన సమం రిపుమ్ ॥ ౧౭॥ బ్రాహ్మణేష్వేవ మేధావీ బుద్ధిపర్యేషణం చరేత్ । అలబ్ధస్య చ లాభాయ లబ్ధస్య పరివృద్ధయే ॥ ౧౮॥ అలబ్ధలాభాయ చ లబ్ధవృద్ధయే యథార్హతీర్థప్రతిపాదనాయ । యశస్వినం వేదవిదం విపశ్చితం బహుశ్రుతం బ్రాహ్మణమేవ వాసయ ॥ ౧౯॥ బ్రాహ

కేషూత్తమావృత్తిస్తవ నిత్యం యుధిష్ఠిర । తేన తే సర్వలోకేషు దీప్యతే ప్రథితం యశః ॥ ౨౦ ॥ వైశంపాయనః ॥ తతస్తే బ్రాహ్మణాస్సర్వే బకం దాల్భ్యం ప్రపూజయన్ । యుధిష్ఠిరే స్తూయమానే భూయస్సుమనసోఽభవన్ ॥ ౨౧ ॥ ద్వైపాయనో నారదశ్చ జామదగ్న్యః పృథుశ్రవాః । ఇంద్రద్యుమ్నో భాలుకిశ్చ కృతచేతాస్సహస్రపాత్ ॥ ౨౨ ॥ కర్ణశ్రవాశ్చ ముంజశ్చ లవణాశ్వశ్చ కాశ్యపః । హారీతః స్థూలకర్ణశ్చ అగ్నివేశ్యోఽథ శౌనకః ॥ ౨౩ ॥ కృతవాక్చ సువాక్చైవ బృహదశ్వో విభావసుః । ఊర్ధ్వరేతా వృషామిత్రః సుహోత్రో హోత్రవాహనః ॥ ౨౪ ॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో బ్రాహ్మణాస్సంశితవ్రతాః । అజాతశత్రుమానర్చుః పురందరమివర్షయః ॥ ౨౫ ॥ ఇతి అర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్వైతవనప్రవేశే షడ్వింశోఽధ్యాయః. ❋❋❋

వైశంపాయనః ॥ తతో వనగతాః పార్థాః సాయాహ్నే సహ కృష్ణయా । ఉపవిష్టాః కథాశ్చక్రుర్దుఃఖశోకపరాయణాః ॥ ౧ ॥ ప్రియా చ దర్శనీయా చ పండితా చ పతివ్రతా । అథ కృష్ణా ధర్మరాజమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ ద్రౌపద్యువాచ ॥ న నూనం తస్య పాపస్య దుఃఖమస్మాసు కించన । విద్యతే ధార్తరాష్ట్రస్య నృశంసస్య దురాత్మనః ॥ ౩ ॥ యస్త్వాం రాజన్మయా పార్థమజినైః ప్రతివాసితమ్ । వనం ప్రస్థాప్య దుష్టాత్మా నాన్వతప్యత దుర్మతిః ॥ ౪ ॥ ఆయసం హృదయం నూనం తస్య దుష్కృతకర్మణః । యస్త్వాం ధర్మపరం శ్రేష్ఠం రూక్షాణ్యశ్రావయత్తదా ॥ ౫ ॥ సుఖోచితమదుఃఖార్హం దురాత్మా ససుహృద్గణః । ఈదృశం దుఃఖమానీయ మోదతే పాపపూరుషః ॥ ౬ ॥ చతుర్ణామేవ పాపానామస్రం నపతితం తదా । త్వయి భారత నిష్క్రాంతే వనాయాజినవాససి ॥ ౭ ॥ దుర్యోధనస్య కర్ణస్య శకునేశ్చ దురాత్మనః । దుర్భ్రాతుస్తస్య చోగ్రస్య రాజన్దుశ్శాసనస్య చ ॥ ౮ ॥ ఇతరేషాం తు సర్వేషాం కురూణాం కురుసత్తమ । దుఃఖేనాభిపరీతానాం నేత్రేభ్యః ప్రాపతజ్జలమ్ ॥ ౯ ॥ ఇదం చ శయనం దృష్ట్వా యచ్చాసీత్తే పురాతనమ్ । శోచామి త్వాం మహారాజ దుఃఖానర్హం సుఖోచితమ్ ॥ ౧౦ ॥ దాంతం యచ్చ సభామధ్యే ఆసనం రత్నభూషితమ్ । దృష్ట్వా కుశబృసీం చేమాం శోకో మాం రుంధయత్యయమ్ ॥ ౧౧ ॥ యదపశ్యం సభాయాం త్వాం రాజభిః పరివారితమ్ । తచ్చ రాజన్నపశ్యంత్యాః కా శాంతిర్హృదయస్య మే ॥ ౧౨ ॥ యా త్వాహం చందనాదిగ్ధమపశ్యం సూర్యవర్చసమ్ । సా త్వాం పంకమలాదిగ్ధం దృష్ట్వా ముహ్యామి భారత ॥ ౧౩ ॥ యా త్వాహం కౌశికైర్వస్త్రైః శుభ్రైరాచ్ఛాదితం పురా । దృష్టవత్యస్మి రాజేంద్ర సా త్వాం పశ్యామి చీరిణమ్ ॥ ౧౪ ॥ యచ్చ తద్రుక్మపాత్రీభిర్బ్రాహ్మణేభ్యస్సహస్రశః । హ్రియతే తే గృహాదన్నం సంస్కృతం సార్వకామికమ్ ॥ ౧౫ ॥ యతీనామగృహాణాం తే తథైవ గృహమేధినామ్ । దీయతే భోజనం రాజన్నతీవ గుణవత్ప్రభో ॥ ౧౬ ॥ సత్కృతాని సహస్రాణి సర్వకామైః పురా గృహే । సర్వకామైస్సువిహితైర్యదపూజయథా ద్విజాన్ ॥ ౧౭ ॥ తచ్చ రాజన్నపశ్యంత్యాః కా శాంతిర్హృదయస్య మే । యత్తే భ్రాతౄన్మహారాజ యువానో మృష్టకుండలాః ॥ ౧౮ ॥ అభోజయంత మృష్టాన్నైః సూదాః పరమసంస్కృతైః । సర్వాంస్తానద్య పశ్యామి వనే వన్యేన జీవినః ॥ ౧౯ ॥ అదుఃఖార్హాన్మనుష్యేంద్ర నోపశామ్యతి మే మనః । భీమసేనమిమం చాపి దుఃఖితం వనవాసినమ్ ॥ ౨౦ ॥ ధ్యాయతః కిం న మన్యుస్తే ప్రాప్తే కాలే వివర్ధతే । భీమసేనం హి కర్మాణి స్వయం కుర్వాణమచ్యుతమ్ ॥ ౨౧ ॥ సుఖార్హం దుఃఖితం దృష్ట్వా కస్మాన్మన్యుర్న వర్ధతే । సత్కృతం వివిధైర్యానైర్వస్త్రైరుచ్చావచైస్తథా ॥ ౨౨ ॥ తం తే వనగతం దృష్ట్వా కస్మాన్మన్యుర్న వర్ధతే । అయం కురూన్రణే సర్వాన్హంతుముత్సహతే ప్రభుః ॥ ౨౩ ॥ త్వత్ప్రతిజ్ఞాం ప్రతీక్షంస్తు సహతేఽయం వృకోదరః । యోఽర్జునేనార్జునస్తుల్యో ద్విబాహుర్బహుబాహునా ॥ ౨౪ ॥ శరావమర్దే శీఘ్రత్వాత్కాలాంతకయమోపమః । యస్య శస్త్రప్రతాపేన ప్రణతాః సర్వపార్థివాః ॥ ౨౫ ॥ యజ్ఞే తవ మహారాజ బ్రాహ్మణానుపతస్థిరే । తమిమం పురుషవ్యాఘ్రం పూజితం దేవదానవైః ॥ ౨౬ ॥ ధ్యాయంతమర్జునం దృష్ట్వా కస్మాద్రాజన్న కుప్యసి । దృష్ట్వా వనగతం పార్థమదుఃఖార్హం సుఖోచితమ్ ॥ ౨౭ ॥ న చ తే వర్ధతే మన్యుస్తేన ముహ్యామి భారత । యో దేవాంశ్చ మనుష్యాంశ్చ సర్పాంశ్చైకరథోఽజయత్ ॥ ౨౮ ॥ తం తే వనగతం దృష్ట్వా కస్మాన్మన్యుర్న వర్ధతే । యో యానైరద్భు

తాకారైర్హరాద్యైర్నాగైశ్చ సంవృతః॥ ౨౯॥ ప్రసహ్య విత్తాన్యాదత్త పార్థివేభ్యః పరంతపః। క్షిపత్యేకేన వేగేన పంచబాణశతాని యః॥ ౩౦॥ తం తే
వనగతం దృష్ట్వా కస్మాన్మన్యుర్న వర్ధతే। శ్యామం బృహంతం తరుణం చర్మిణాముత్తమం రణే॥ ౩౧॥ నకులం తే వనే దృష్ట్వా కస్మాన్మన్యుర్న వర్ధతే। ద
ర్శనీయం చ శూరం చ మాద్రీపుత్రం యుధిష్ఠిర॥ ౩౨॥ సహదేవం వనే దృష్ట్వా కస్మాత్ క్షమసి పార్థివ। నకులం సహదేవం చ దృష్ట్వా తే దుఃఖితావుభౌ॥ ౩౩॥
అదుఃఖార్హౌ మనుష్యేంద్ర కస్మాన్మన్యుర్న వర్ధతే। ద్రుపదస్య కులే జాతాం స్నుషాం పాండోర్మహాత్మనః॥ ౩౪॥ ధృష్టద్యుమ్నస్య భగినీం వీరపత్నీ
మనువ్రతామ్। మాం వై వనగతాం దృష్ట్వా కస్మాత్ క్షమసి పార్థివ॥ ౩౫॥ నూనం చ తవ వై నాస్తి మన్యుర్భరతసత్తమ। యత్తే భ్రాతౄంశ్చ మాం చైవ
దృష్ట్వా న వ్యథతే మనః॥ ౩౬॥ న నిర్మన్యుః క్షత్రియోఽస్తి లోకే నిర్వచనం స్మృతమ్। తదద్య త్వయి పశ్యామి క్షత్రియే విపరీతవత్॥ ౩౭॥ యో న దర్శయతే
తేజః క్షత్రియః కాల ఆగతే। సర్వభూతాని తం పార్థ సదా పరిభవంత్యుత॥ ౩౮॥ తత్త్వయా న క్షమా కార్యా శత్రూన్ ప్రతి కథంచన। తేజసైవ హి తే
శక్యా నిహంతుం నాత్ర సంశయః॥ ౩౯॥ తథైవ యః క్షమాకాలే క్షత్రియో నోపశామ్యతి। అప్రియః సర్వభూతానాం సోఽముత్రేహ చ నశ్యతి॥ ౪౦॥ ఇతి
శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతఅర్జునాభిగమనపర్వణి ద్రౌపదీపరితాపవాక్యే సప్తవింశోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

ద్రౌపద్యువాచ॥ అత్రాప్యుదాహరంతీమమితిహాసం పురాతనమ్। ప్రహ్లాదస్య చ సంవాదం బలేర్వైరోచనస్య చ॥ ౧॥ అసురేంద్రం మహాప్రాజ్ఞం ధర్మా
ణామాగతాగమమ్। బలిః పప్రచ్ఛ దైత్యేంద్రం ప్రహ్లాదం పితరం పితుః॥ ౨॥ బలిః॥ క్షమా స్విచ్ఛ్రేయసీ తాత ఉతాహో తేజ ఇత్యుత। ఏతన్మే సం
శయం తాత యథావద్బ్రూహి పృచ్ఛతే॥ ౩॥ శ్రేయో యదత్ర ధర్మజ్ఞ బ్రూహి మే తదసంశయమ్। కరిష్యామి హి తత్సర్వం యథావదనుశాసనమ్॥ ౪॥
తస్మై ప్రోవాచ తత్సర్వమేవం పృష్టః పితామహః। సర్వనిశ్చయవిత్ప్రాజ్ఞః సంశయం పరిపృచ్ఛతే॥ ౫॥ ప్రహ్లాదః॥ న శ్రేయః సతతం తేజో న నిత్యం శ్రే
యసీ క్షమా। ఇతి తాత విజానీహి ద్వయమేతదసంశయమ్॥ ౬॥ యో నిత్యం క్షమతే తాత బహూన్ దోషాన్ స విందతి। భృత్యాః పరిభవంత్యేనముదాసీనా
స్తథారయః॥ ౭॥ సర్వభూతాని చాప్యస్య న నమంతే కదాచన। తస్మాన్నిత్యం క్షమా తాత పండితైరపవాదితా॥ ౮॥ అవజ్ఞాయ హి తం భృత్యా భజంతే బ
హుదోషతామ్। ఆదాతుం చాస్య విత్తాని ప్రార్థయంతేఽల్పచేతసః॥ ౯॥ యానం వస్త్రాణ్యలంకారాన్ శయనాన్యాసనాని చ। భోజనాన్యథ పానాని
సర్వోపకరణాని చ॥ ౧౦॥ ఆదదీరన్నధికృతా యథాకామమచేతసః। ప్రదిష్టాని చ దేయాని న దద్యుర్భర్తృశాసనాత్॥ ౧౧॥ న చైనం భర్తృపూజాభిః
పూజయంతి కథంచన। అవజ్ఞానం హి లోకేఽస్మిన్ మరణాదపి గర్హితమ్॥ ౧౨॥ క్షమిణం తాదృశం తాత బ్రువంతి కటుకాన్యపి। ప్రేష్యాః పుత్రాశ్చ భృ
త్యాశ్చ తథోదాసీనవృత్తయః॥ ౧౩॥ అథాస్య దారానిచ్ఛంతి పరిభూయ క్షమావతః। దారాశ్చాస్య ప్రవర్తంతే యథాకామమచేతసః॥ ౧౪॥ తథా
చ నిత్యముదితా యది నాల్పమపీశ్వరాత్। దండమర్హంతి దుష్యంతి దుష్టాశ్చాప్యపకుర్వతే॥ ౧౫॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో నిత్యం దోషాః క్షమావతామ్। అ
థ వైరోచన దోషానిమాన్ విద్ధ్యక్షమావతామ్॥ ౧౬॥ అస్థానే యది వా స్థానే సతతం రజసావృతః। క్రుద్ధో దండాన్ ప్రణయతి వివిధాన్ స్వేన తేజసా॥
౧౭॥ మిత్రైః సహ విరోధం చ ప్రాప్నుతే తేజసావృతః। ఆప్నోతి ద్వేష్యతాం చైవ లోకాత్ స్వజనతస్తథా॥ ౧౮॥ సోఽవమానాదర్థహానిముపాలంభమ
నాదరమ్। సంతాపద్వేషమోహాంశ్చ శత్రూంశ్చ లభతే నరః॥ ౧౯॥ క్రోధాద్దండాన్ మనుష్యేషు వివిధాన్ పురుషోఽనయాత్। భ్రశ్యతే శీఘ్రమైశ్వ
ర్యాత్ ప్రాణేభ్యః స్వజనాదపి॥ ౨౦॥ యోఽపకర్తౄంశ్చ హంత్యాంశ్చ తేజసైవోపగచ్ఛతి। తస్మాదుద్విజతే లోకః సర్పాద్వేశ్మగతాదివ॥ ౨౧॥
యస్మాదుద్విజతే లోకః కథం తస్య భవో భవేత్। అంతరం తస్య దృష్ట్వైవ లోకో వికురుతే ధ్రువమ్॥ ౨౨॥ తస్మాన్నాత్యుత్సృజేత్తేజో న చ నిత్యం మృదు
ర్భవేత్। కాలే కాలే తు సంప్రాప్తే మృదుస్తీక్ష్ణోఽపి వా భవేత్॥ ౨౩॥ కాలే మృదుర్యో భవతి కాలే భవతి దారుణః। స వై సుఖమవాప్నోతి లోకేఽముష్మి

కృష్ణోవాచ॥ ౨౪॥ క్షమాకాలాంస్తు వక్ష్యామి శృణు మే విస్తరేణ తాన్ । యే తే నిత్యమసంత్యాజ్యా యథా ప్రాహుర్మనీషిణః॥ ౨౫॥ పూర్వోపకారీ య-
స్తే స్యాదపరాధే గరీయసి । ఉపకారేణ తత్తస్య క్షంతవ్యమపరాధినః ॥ ౨౬ ॥ అబుద్ధిమాశ్రితానాం తు క్షంతవ్యమపరాధినామ్ । న హి సర్వత్ర పాం-
డిత్యం సులభం పురుషేణ వై ॥ ౨౭ ॥ అథ యే బుద్ధిజం కృత్వా బ్రూయుస్తే తదబుద్ధిజమ్ । పాపాన్ స్వల్పేఽపి తాన్ హన్యాదపరాధే తథానృజూన్ ॥ ౨౮॥
సర్వస్యైకోఽపరాధస్తే క్షంతవ్యః ప్రాణినో భవేత్ । ద్వితీయే సతి వధ్యస్తు స్వల్పేఽప్యపకృతే భవేత్ ॥ ౨౯॥ అజానతా భవేత్కశ్చిదపరాధః కృతో యది ।
క్షంతవ్యమేవ తస్యాహుః సుపరీక్ష్య పరీక్షయా ॥ ౩౦॥ మృదునా దారుణం హంతి మృదునా హంత్యదారుణమ్ । నాసాధ్యం మృదునా కించిత్తస్మాత్తీవ్రతరం
మృదు॥ ౩౧॥ దేశకాలౌ తు సంప్రేక్ష్య బలాబలమథాత్మనః । నాదేశకాలే కించిత్స్యాద్దేశకాలౌ ప్రతీక్షతామ్॥ ౩౨॥ తథా లోకభయాచ్చైవ క్షంతవ్య-
మపరాధినః । ఏత ఏవంవిధాః కాలాః క్షమాయాః పరికీర్తితాః ॥ ౩౩॥ అతోఽన్యథానువర్తత్సు తేజసః కాల ఉచ్యతే । తదహం తేజసః కాలం తవ మన్యే న-
రాధిప॥ ౩౪॥ ధార్తరాష్ట్రేషు లుబ్ధేషు సతతం చాపకారిషు । న హి కశ్చిత్ క్షమాకాలో విద్యతేఽద్య కురూన్ ప్రతి॥ ౩౫॥ తేజసశ్చాగతే కాలే తేజ ఉత్స్ర-
ష్టుమర్హసి । మృదుర్భవత్యవజ్ఞాతస్తీక్ష్ణాదుద్విజతే జనః॥ ౩౬॥ కాలే ప్రాప్తే ద్వయం చైతద్యో వేద స మహీపతిః॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాం-
తర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్రౌపదీవాక్యే - అష్టావింశోఽధ్యాయః - ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః॥ క్రోధో హంతా మనుష్యాణాం క్రోధో భావయితా పునః । ఇతి విద్ధి మహాప్రాజ్ఞే క్రోధమూలౌ భవాభవౌ॥ ౧॥ యో హి సంహరతే క్రోధం భ-
వస్తస్య సుశోభనే । యః పునః పురుషః క్రోధం నిత్యం న సహతే శుభే ॥ ౨॥ తస్యాభావాయ భవతి క్రోధః పరమదారుణః । క్రోధమూలో వినాశో హి ప్రజా-
నామిహ దృశ్యతే ॥ ౩॥ తత్కథం మాదృశః క్రోధముత్సృజేల్లోకనాశనమ్ । క్రుద్ధః పాపం నరః కుర్యాత్క్రుద్ధో హన్యాద్గురూనపి ॥ ౪॥ క్రుద్ధః పరుషయా వా-
చా శ్రేయసోఽప్యవమన్యతే । వాచ్యావాచ్యే హి కుపితో న ప్రజానాతి కర్హిచిత్ ॥ ౫॥ నాకార్యమస్తి క్రుద్ధస్య నావాచ్యం విద్యతే తథా । హింస్యాత్క్రో-
ధాదవధ్యాంస్తు వధ్యాన్ సంపూజయీత చ॥ ౬॥ ఆత్మానమపి చ క్రుద్ధః ప్రేషయేద్యమసాదనమ్ । ఏతాన్ దోషాన్ ప్రపశ్యద్భిర్జితః క్రోధో మనీషిభిః॥ ౭॥
ఇచ్ఛద్భిః పరమం శ్రేయ ఇహ చాముత్ర చోత్తమమ్। తం క్రోధం వర్జితం ధీరైః కథమస్మద్విధశ్చరేత్ ॥ ౮ ॥ ఏతద్ద్రౌపది సంధాయ న మే మన్యుః
ప్రవర్ధతే । ఆత్మానం చ పరాంశ్చైవ త్రాయతే మహతో భయాత్ ॥ ౯॥ క్రుధ్యంతమప్రతిక్రుధ్యన్ ద్వయోరేష చికిత్సకః । మూఢో యది క్లిశ్యమానః
క్లిశ్యతే శక్తిమాన్నరః॥ ౧౦॥ బలీయసాం మనుష్యాణాం త్యజత్యాత్మానమాత్మనా । తస్యాత్మానం సంత్యజతో లోకా నశ్యంత్యనాత్మనః॥ ౧౧॥ తస్మాద్ద్రౌ-
పద్యశక్తస్య మన్యోర్నియమనం స్మృతమ్ । విద్వాంస్తథైవ యః శక్తః క్లిశ్యమానో న కుప్యతి॥ ౧౨॥ అనాశయిత్వా క్లేష్టారం పరలోకే చ నందతి । తస్మా-
ద్బలవతా చైవ దుర్బలేన చ నిత్యదా॥ ౧౩॥ క్షంతవ్యం పురుషేణాహురాపత్స్వపి విజానతా । మన్యోర్హి విజయం కృష్ణే ప్రశంసంతీహ సాధవః॥ ౧౪॥
క్షమావతో జయో నిత్యం సాధోరిహ సతాం మతమ్ । సత్యం చానృతతః శ్రేయో నృశంసాచ్చానృశంసతా॥ ౧౫॥ తమేవం బహుదోషం తు క్రోధం సాధువి-
వర్జితమ్ । మాదృశః ప్రసృజేత్కస్మాత్సుయోధనవధాదపి॥ ౧౬॥ తేజస్వీతి యమాహుర్వై పండితా దీర్ఘదర్శినః । న క్రోధోఽభ్యంతరస్తస్య భవతీ-
తి వినిశ్చితమ్॥ ౧౭॥ యస్తు క్రోధం సముత్పన్నం ప్రజ్ఞయా ప్రతిబాధతే । తేజస్వినం తం విద్వాంసో మన్యంతే తత్త్వదర్శినః॥ ౧౮॥ క్రుద్ధో హి కార్యం సుశ్రో-
ణి న యథావత్ప్రపశ్యతి । న కార్యం న చ మర్యాదాం నరః క్రుద్ధోఽనుపశ్యతి॥ ౧౯ ॥ హంత్యవధ్యానపి క్రుద్ధో గురూన్ క్రుద్ధస్తుదత్యపి । తస్మాత్తేజసి కర్త-
వ్యః క్రోధో దూరే ప్రతిష్ఠితః॥ ౨౦॥ దాక్ష్యం హ్యమర్షః శౌర్యం చ శీఘ్రత్వమితి తేజసః । గుణాః క్రోధాభిభూతేన న శక్యాః ప్రాప్తుమంజసా॥ ౨౧॥ క్రో-
ధం త్యక్త్వా తు పురుషః సమ్యక్తేజోఽభిపద్యతే । కాలయుక్తం మహాప్రాజ్ఞే క్రుద్ధైస్తేజః సుదుఃసహమ్॥ ౨౨॥ క్రోధస్త్వపండితైః శశ్వత్తేజ ఇత్యభినిశ్చితమ్॥ ౨౩

లోకనాశాయ విహితం మానుషం ప్రతి ॥౨౩॥ తస్మాచ్ఛశ్వత్త్యజేత్ క్రోధం పురుషస్సమ్యగాచరన్ । శ్రేయాన్ స్వధర్మానపగో న క్రుద్ధ ఇతి నిశ్చితమ్ ॥౨౪॥ యది సర్వమబుద్ధీనామతిక్రాంతమచేతసామ్ । అతిక్రమో మద్విధస్య కథంస్విత్స్యాదనిందితే ॥౨౫॥ యది న స్యుర్మనుష్యేషు క్షమిణః పృథివీసమాః । న స్యాత్సంధిర్మనుష్యాణాం క్రోధమూలో హి విగ్రహః ॥౨౬॥ అభిషక్తో హ్యభిషజేదాహన్యాద్గురుణా హతః । ఏవం వినాశో భూతానామధర్మః ప్రథితో భవేత్ ॥౨౭॥ ఆక్రుష్టః పురుషస్సర్వం ప్రత్యాక్రోశేదనంతరమ్ । ప్రతిహన్యాద్ధతశ్చైవ తథా హింస్యాచ్చ హింసితః ॥౨౮॥ హన్యుర్హి పితరః పుత్రాన్ పుత్రాశ్చాపి తథా పితౄన్ । హన్యుశ్చ పతయో భార్యాః పతీన్ భార్యాస్తథైవ చ ॥౨౯॥ ఏవం సంకుపితే లోకే జన్మ కృష్ణే న విద్యతే । ప్రజానాం సంధిమూలం హి జన్మ విద్ధి శుభాననే ॥౩౦॥ తాఃక్షిపేరన్ ప్రజాస్సర్వాః క్షిప్రం ద్రౌపది తాదృశే । యస్మాన్మన్యుర్వినాశాయ ప్రజానామభవాయ చ ॥౩౧॥ యస్మాత్తు లోకే దృశ్యంతే క్షమిణః పృథివీసమాః । తస్మాజ్జన్మ చ భూతానాం భవశ్చ ప్రతిపద్యతే ॥౩౨॥ క్షంతవ్యం పుష్పేణేహ సర్వాపత్సు సుశోభనే । క్షమావతో హి భూతానాం జన్మ చైవ ప్రకీర్తితమ్ ॥౩౩॥ ఆక్రుష్టస్తాడితః క్రుద్ధః క్షమతే యో బలీయసః । యశ్చ నిత్యం జితక్రోధో విద్వానుత్తమపూరుషః ॥౩౪॥ ప్రభావవానపి నరస్తస్య లోకాస్సనాతనాః । క్రోధనస్త్వల్పవిజ్ఞానః ప్రేత్య చేహ చ నశ్యతి ॥౩౫॥ అత్రాప్యుదాహరంతీమా గాథా నిత్యం క్షమావతామ్ । గీతాః క్షమావతాం కృష్ణే కాశ్యపేన మహాత్మనా ॥౩౬॥ క్షమా ధర్మః క్షమా యజ్ఞః క్షమా వేదాః క్షమా శ్రుతమ్ । య ఏతదేవం జానాతి స సర్వం క్షంతుమర్హతి ॥౩౭॥ క్షమా బ్రహ్మ క్షమా సత్యం క్షమా భూతం చ భావి చ । క్షమా తపః క్షమా శౌచం క్షమయేదం ధృతం జగత్ ॥౩౮॥ అతి యజ్ఞవిదాం లోకాన్ క్షమిణః ప్రాప్నువంతి చ । అతి బ్రహ్మవిదాం లోకానతి చాపి తపస్వినామ్ ॥౩౯॥ అన్యే వై యజుషాం లోకాః కర్మిణామపరే తథా । క్షమావతాం బ్రహ్మలోకే లోకాః పరమపూజితాః ॥౪౦॥ క్షమా తేజస్వినాం తేజః క్షమా బ్రహ్మ తపస్వినామ్ । క్షమా సత్యం సత్యవతాం క్షమా యజ్ఞః క్షమా శమః ॥౪౧॥ తాం క్షమాం తాదృశీం కృష్ణే కథమస్మద్విధస్త్యజేత్ । యస్యాం బ్రహ్మ చ సత్యం చ యజ్ఞా లోకాశ్చ ధిష్ఠితాః ॥౪౨॥ క్షంతవ్యమేవ సతతం పురుషేణ విజానతా । యదా హి క్షమతే సర్వం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా ॥౪౩॥ క్షమావతామయం లోకః పరశ్చైవ క్షమావతామ్ । ఇహ సమ్మానమృచ్ఛంతి పరత్ర చ శుభాం గతిమ్ ॥౪౪॥ యేషాం మన్యుర్మనుష్యాణాం క్షమయాభిహతస్సదా । తేషాం పరతరే లోకాస్తస్మాత్క్షాంతిః పరా మతా ॥౪౫॥ ఇతి గీతాః కాశ్యపేన గాథా నిత్యం క్షమావతామ్ । శ్రుత్వా గాథాః క్షమాయాస్త్వం తుష్య ద్రౌపది మా క్రుధః ॥౪౬॥ పితామహశ్శాంతనవశ్శమం సంపూజయిష్యతి । కృష్ణశ్చ దేవకీపుత్రశ్శమం సంపూజయిష్యతి ॥౪౭॥ ఆచార్యో విదురః క్షత్తా శమమేవ వదిష్యతః । కృపశ్చ సంజయశ్చైవ శమమేవ వదిష్యతః ॥౪౮॥ సోమదత్తో యుయుత్సుశ్చ ద్రోణపుత్రస్తథైవ చ । పితామహశ్చ నో వ్యాసశ్శమం వదతి నిత్యశః ॥౪౯॥ ఏతైర్హి రాజా నియతం చోద్యమానశ్శమం ప్రతి । రాజ్యం దాతేతి మే బుద్ధిర్న చేల్లోభాన్నశిష్యతి ॥౫౦॥ కాలోయం దారుణః ప్రాప్తో భరతానామభూతయే । నిశ్చితం మే సదైవైతత్పురస్తాదపి భావిని ॥౫౧॥ సుయోధనో నార్హతీతి క్షమామేవం న విందతి । అర్హస్తత్రాహమిత్యేవం తస్మాన్మాం విందతే క్షమా ॥౫౨॥ ఏతదాత్మవతాం వృత్తమేష ధర్మస్సనాతనః । క్షమా చైవానృశంస్యం చ తత్కర్తాస్మ్యహమంజసా ॥౫౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఅర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్రౌపదీయుధిష్ఠిరసంవాదే - ఏకోనత్రింశోధ్యాయః.

❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

ద్రౌపద్యువాచ ॥ నమో ధాత్రే విధాత్రే చ యౌ మోహం చక్రతుస్తవ । పితృపైతామహే వృత్తే వోఢవ్యే తేన్యథా మతిః ॥౧॥ కర్మభిశ్చింతితో లోకో త్యాంగత్యం పృథగ్విధః । తస్మాత్కర్మాణి నిత్యాని లోభాన్మోక్షమియాసతి ॥౨॥ నేహ ధర్మానృశంస్యాభ్యాం న క్షాంత్యా నార్జవేన చ । పురుషశ్శ్రియమాప్నోతి న ఘృణిత్వేన కర్హిచిత్ ॥౩॥ త్వాం చేద్వ్యసనమభ్యాగాదిదం భారత దుస్సహమ్ । యత్త్వం నార్హసి నాపీమే భ్రాతరస్తే మహౌజసః ॥౪॥ న హి తే ధ్యగమజ్జాతు తదానీం నాద్య భారత । ధర్మాత్ప్రియతరం కించిదపి చేజ్జీవితాదిహ ॥౫॥ ధర్మార్థమేవ తే రాజ్యం ధర్మార్థం జీవితం చ తే । బ్రా

న్నిహైవచ॥ ౨౪॥ క్షమాకాలాంస్తు వక్ష్యామి శృణు మే విస్తరేణ తాన్। యే తే నిత్యమసంత్యాజ్యా యథా ప్రాహుర్మనీషిణః॥ ౨౫॥ పూర్వోపకారీ యస్తే స్యాదపరాధే గరీయసి। ఉపకారేణ తత్తస్య క్షంతవ్యమపరాధినః॥ ౨౬॥ అబుద్ధిమాశ్రితానాం తు క్షంతవ్యమపరాధినామ్। న హి సర్వత్ర పాండిత్యం సులభం పురుషేణ వై॥ ౨౭॥ అథ యే బుద్ధిజం కృత్వా బ్రూయుస్తే తదబుద్ధిజమ్। పాపాన్ స్వల్పేపి తాన్ హన్యాదపరాధే తథానృజూన్॥ ౨౮॥ సర్వస్యైకోపరాధస్తే క్షంతవ్యః ప్రాణినో భవేత్। ద్వితీయే సతి వధ్యస్తు స్వల్పేప్యపకృతే భవేత్॥ ౨౯॥ అజానతా భవేత్కశ్చిదపరాధః కృతో యది। క్షంతవ్యమేవ తస్యాహుః సుపరీక్ష్య పరీక్షయా॥ ౩౦॥ మృదునా దారుణం హంతి మృదునా హంత్యదారుణమ్। నాసాధ్యం మృదునా కించిత్తస్మాత్తీవ్రతరం మృదు॥ ౩౧॥ దేశకాలౌ తు సంప్రేక్ష్య బలాబలమథాత్మనః। నాదేశకాలే కించిత్స్యాద్దేశకాలౌ ప్రతీక్షతామ్॥ ౩౨॥ తథా లోకభయాచ్చైవ క్షంతవ్యమపరాధినః। ఏత ఏవంవిధాః కాలాః క్షమాయాః పరికీర్తితాః॥ ౩౩॥ అతోన్యథానువర్తత్సు తేజసః కాల ఉచ్యతే। తదహం తేజసః కాలం తవ మన్యే నరాధిప॥ ౩౪॥ ధార్తరాష్ట్రేషు లుబ్ధేషు సతతం చాపకారిషు। న హి కశ్చిత్ క్షమాకాలో విద్యతేద్య కురూన్ ప్రతి॥ ౩౫॥ తేజసశ్చాగతే కాలే తేజ ఉత్స్రష్టుమర్హసి। మృదుర్భవత్యవజ్ఞాతస్తీక్ష్ణాదుద్విజతే జనః॥ ౩౬॥ కాలే ప్రాప్తే ద్వయం చైతద్యో వేద స మహీపతిః॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతఅర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్రౌపదీవాక్యే - అష్టావింశోధ్యాయః - ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః॥ క్రోధో హంతా మనుష్యాణాం క్రోధో భావయితా పునః। ఇతి విద్ధి మహాప్రాజ్ఞే క్రోధమూలౌ భవాభవౌ॥ ౧॥ యో హి సంహరతే క్రోధం భవస్తస్య సుశోభనే। యః పునః పురుషః క్రోధం నిత్యం న సహతే శుభే॥ ౨॥ తస్యాభావాయ భవతి క్రోధః పరమదారుణః। క్రోధమూలో వినాశో హి ప్రజానామిహ దృశ్యతే॥ ౩॥ తత్కథం మాదృశః క్రోధముత్సృజేల్లోకనాశనమ్। క్రుద్ధః పాపం నరః కుర్యాత్ క్రుద్ధో హన్యాద్గురూనపి॥ ౪॥ క్రుద్ధః పరుషయా వాచా శ్రేయసోప్యవమన్యతే। వాచ్యావాచ్యం హి కుపితో న ప్రజానాతి కర్హిచిత్॥ ౫॥ నాకార్యమస్తి క్రుద్ధస్య నావాచ్యం విద్యతే తథా। హింస్యాత్ క్రోధాదవధ్యాంస్తు వధ్యాన్ సంపూజయీత చ॥ ౬॥ ఆత్మానమపి చ క్రుద్ధః ప్రేషయేద్యమసాదనమ్। ఏతాన్ దోషాన్ ప్రపశ్యద్భిర్జితః క్రోధో మనీషిభిః॥ ౭॥ ఇచ్ఛద్భిః పరమం శ్రేయ ఇహ చాముత్ర చోత్తమమ్। తం క్రోధం వర్జితం ధీరైః కథమస్మద్విధశ్చరేత్॥ ౮॥ ఏతద్ద్రౌపది సంధాయ న మే మన్యుః ప్రవర్ధతే। ఆత్మానం చ పరాంశ్చైవ త్రాయతే మహతో భయాత్॥ ౯॥ క్రుధ్యంతమప్రతిక్రుధ్యన్ ద్వయోరేష చికిత్సకః। మూఢో యది క్లిశ్యమానః క్లిశ్యతేశక్తిమాన్నరః॥ ౧౦॥ బలీయసాం మనుష్యాణాం త్యజత్యాత్మానమాత్మనా। తస్యాత్మానం సంత్యజతో లోకా నశ్యంత్యనాత్మనః॥ ౧౧॥ తస్మాద్ద్రౌపద్యశక్తస్య మన్యోర్నియమనం స్మృతమ్। విద్వాంస్తథైవ యః శక్తః క్లిశ్యమానో న కుప్యతి॥ ౧౨॥ అనాశయిత్వా క్లేష్టారం పరలోకే చ నందతి। తస్మాద్బలవతా చైవ దుర్బలేన చ నిత్యదా॥ ౧౩॥ క్షంతవ్యం పురుషేణాహురాపత్స్వపి విజానతా। మన్యోర్హి విజయం కృష్ణే ప్రశంసంతీహ సాధవః॥ ౧౪॥ క్షమావతో జయో నిత్యం సాధోరిహ సతాం మతమ్। సత్యం చానృతతః శ్రేయో నృశంసాచ్చానృశంసతా॥ ౧౫॥ తమేవం బహుదోషం తు క్రోధం సాధువివర్జితమ్। మాదృశః ప్రసృజేత్కస్మాత్సుయోధనవధాదపి॥ ౧౬॥ తేజస్వీతి యమాహుర్వై పండితా దీర్ఘదర్శినః। న క్రోధోభ్యంతరస్తస్య భవతీతి వినిశ్చితమ్॥ ౧౭॥ యస్తు క్రోధం సముత్పన్నం ప్రజ్ఞయా ప్రతిబాధతే। తేజస్వినం తం విద్వాంసో మన్యంతే తత్త్వదర్శినః॥ ౧౮॥ క్రుద్ధో హి కార్యం సుశ్రోణి న యథావత్ప్రపశ్యతి। న కార్యం న చ మర్యాదాం నరః క్రుద్ధోనుపశ్యతి॥ ౧౯॥ హంత్యవధ్యానపి క్రుద్ధో గురూన్ క్రుద్ధస్తుదత్యపి। తస్మాత్తేజసి కర్తవ్యః క్రోధో దూరే ప్రతిష్ఠితః॥ ౨౦॥ దాక్ష్యం హ్యమర్షః శౌర్యం చ శీఘ్రత్వమితి తేజసః। గుణాః క్రోధాభిభూతేన న శక్యాః ప్రాప్తుమంజసా॥ ౨౧॥ క్రోధం త్యక్త్వా తు పురుషః సమ్యక్తేజోభిపద్యతే। కాలయుక్తం మహాప్రాజ్ఞే క్రుద్ధైస్తేజః సుదుఃసహమ్॥ ౨౨॥ క్రోధస్త్వపండితైః శశ్వత్తేజ ఇత్యభినిశ్చితమ్। ర

జస్తు లోకనాశాయ విహితం మానుషం ప్రతి ॥ ౨౩ ॥ తస్మాచ్ఛశ్వత్త్యజేత్క్రోధం పురుషస్సమ్యగాచరన్ । శ్రేయాన్స్వధర్మానపగో న క్రుద్ధ ఇతి నిశ్చితమ్ ॥ ౨౪ ॥ యది సర్వమబుద్ధీనామతిక్రాంతమచేతసామ్ । అతిక్రమో మద్విధస్య కథంస్యాత్స్వదనిందితే ॥ ౨౫ ॥ యది న స్యుర్మనుష్యేషు క్షమిణః పృథివీసమాః । న స్యాత్సంధిర్మనుష్యాణాం క్రోధమూలో హి విగ్రహః ॥ ౨౬ ॥ అభిషిక్తో హ్యభిషజేదాహన్యాద్గురుణా హతః । ఏవం వినాశో భూతానామధర్మః ప్రథితో భవేత్ ॥ ౨౭ ॥ ఆక్రుష్టః పురుషస్సర్వం ప్రత్యాక్రోశేదనంతరమ్ । ప్రతిహన్యాద్ధతశ్చైవ తథా హింస్యాచ్చ హింసితః ॥ ౨౮ ॥ హన్యుర్హి పితరః పుత్రాన్పుత్రాశ్చాపి తథా పితౄన్ । హన్యుశ్చ పతయో భార్యాః పతీన్భార్యాస్తథైవ చ ॥ ౨౯ ॥ ఏవం సంకుపితే లోకే జన్మ కృష్ణే న విద్యతే । ప్రజానాం సంధిమూలం హి జన్మ విద్ధి శుభాననే ॥ ౩౦ ॥ తాః క్షీయేరన్ప్రజాస్సర్వాః క్షిప్రం ద్రౌపది తాదృశే । యస్మాన్మన్యుర్వినాశాయ ప్రజానామభవాయ చ ॥ ౩౧ ॥ యస్మాత్తు లోకే దృశ్యంతే క్షమిణః పృథివీసమాః । తస్మాజ్జన్మ చ భూతానాం భవశ్చ ప్రతిపద్యతే ॥ ౩౨ ॥ క్షంతవ్యం పురుషేణేహ సర్వాపత్సు సుశోభనే । క్షమావతో హి భూతానాం జన్మ చైవ ప్రకీర్తితమ్ ॥ ౩౩ ॥ ఆక్రుష్టస్తాడితః క్రుద్ధః క్షమతే యో బలీయసః । యశ్చ నిత్యం జితక్రోధో విద్వానుత్తమపూరుషః ॥ ౩౪ ॥ ప్రభావవానపి నరస్తస్య లోకాస్సనాతనాః । క్రోధనస్త్వల్పవిజ్ఞానః ప్రేత్య చేహ చ నశ్యతి ॥ ౩౫ ॥ అత్రాప్యుదాహరంతీమా గాథా నిత్యం క్షమావతాం । గీతాః క్షమావతాం కృష్ణే కాశ్యపేన మహాత్మనా ॥ ౩౬ ॥ క్షమా ధర్మః క్షమా యజ్ఞః క్షమా వేదాః క్షమా శ్రుతమ్ । య ఏతదేవం జానాతి స సర్వం క్షంతుమర్హతి ॥ ౩౭ ॥ క్షమా బ్రహ్మ క్షమా సత్యం క్షమా భూతం చ భావి చ । క్షమా తపః క్షమా శౌచం క్షమయేదం ధృతం జగత్ ॥ ౩౮ ॥ అతియజ్ఞవిదాం లోకాన్ క్షమిణః ప్రాప్నువంతి చ । అతిబ్రహ్మవిదాం లోకానతి చాపి తపస్వినామ్ ॥ ౩౯ ॥ అన్యే వై యజుషాం లోకాః కర్మిణామపరే తథా । క్షమావతాం బ్రహ్మలోకే లోకాః పరమపూజితాః ॥ ౪౦ ॥ క్షమా తేజస్వినాం తేజః క్షమా బ్రహ్మ తపస్వినామ్ । క్షమా సత్యం సత్యవతాం క్షమా యజ్ఞః క్షమా శమః ॥ ౪౧ ॥ తాం క్షమాం తాదృశీం కృష్ణే కథమస్మద్విధస్త్యజేత్ । యస్యాం బ్రహ్మ చ సత్యం చ యజ్ఞా లోకాశ్చ ధిష్ఠితాః ॥ ౪౨ ॥ క్షంతవ్యమేవ సతతం పురుషేణ విజానతా । యదా హి క్షమతే సర్వం బ్రహ్మ సంపద్యతే తదా ॥ ౪౩ ॥ క్షమావతామయం లోకః పరశ్చైవ క్షమావతామ్ । ఇహ సమ్మానమిచ్ఛంతి పరత్ర చ శుభాం గతిమ్ ॥ ౪౪ ॥ యేషాం మన్యుర్మనుష్యాణాం క్షమయాభిహతస్సదా । తేషాం పరతరే లోకాస్తస్మాత్క్షాంతిః పరా మతా ॥ ౪౫ ॥ ఇతి గీతాః కాశ్యపేన గాథా నిత్యం క్షమావతామ్ । శ్రుత్వా గాథాః క్షమాయాస్త్వం తుష్య ద్రౌపది మా క్రుధః ॥ ౪౬ ॥ పితామహశ్శాంతనవశ్శమం సంపూజయిష్యతి । కృష్ణశ్చ దేవకీపుత్రశ్శమం సంపూజయిష్యతి ॥ ౪౭ ॥ ఆచార్యో విదురః క్షత్తా శమమేవ వదిష్యతః । కృపశ్చ సంజయశ్చైవ శమమేవ వదిష్యతః ॥ ౪౮ ॥ సోమదత్తో యుయుత్సుశ్చ ద్రోణపుత్రస్తథైవ చ । పితామహశ్చ నో వ్యాసశ్శమం వదతి నిత్యశః ॥ ౪౯ ॥ ఏతైర్హి రాజా నియతం చోద్యమానశ్శమం ప్రతి । దాస్యం దాతేతి మే బుద్ధిర్న చేల్లోభాన్నశిష్యతి ॥ ౫౦ ॥ కాలోయం దారుణః ప్రాప్తో భరతానామభూతయే । నిశ్చితం మే సదైవైతత్పురస్తాదపి భామిని ॥ ౫౧ ॥ సుయోధనో నార్హతీతి క్షమామేవం న విందతి । అర్హస్తస్యాహమిత్యేవం తస్మాన్మాం విందతే క్షమా ॥ ౫౨ ॥ ఏతదాత్మవతాం వృత్తమేష ధర్మస్సనాతనః । క్షమా చైవానృశంస్యం చ తత్కర్తాస్మ్యహమంజసా ॥ ౫౩ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఅర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్రౌపదీయుధిష్ఠిరసంవాదే - ఏకోనత్రింశోధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

ద్రౌపద్యువాచ ॥ నమో ధాత్రే విధాత్రే చ యౌ మోహం చక్రతుస్తవ । పితృపైతామహే వృత్తే వోఢవ్యే తేన్యథా మతిః ॥ ౧ ॥ కర్మభిశ్చింతితో లోకో గత్యాం గత్యాం పృథగ్విధః । తస్మాత్కర్మాణి నిత్యాని లోభాన్మోక్షం యియాసతి ॥ ౨ ॥ నేహ ధర్మానృశంస్యాభ్యాం న క్షాంత్యా నార్జవేన చ । పురుషశ్శ్రియమాప్నోతి న ఘృణిత్వేన కర్హిచిత్ ॥ ౩ ॥ త్వాం చేద్వ్యసనమభ్యాగాదిదం భారత దుస్సహమ్ । యత్త్వం నార్హసి నాపీమే భ్రాతరస్తే మహౌజసః ॥ ౪ ॥ న హి తేధ్యగమజ్జాతు తదానీం నాద్య భారత । ధర్మాత్ప్రియతరం కించిదపి చేజ్జీవితాదిహ ॥ ౫ ॥ ధర్మార్థమేవ తే రాజ్యం ధర్మార్థం జీవితం చ తే । బ్రా

బ్రాహ్మణా గురవశ్చైవ జానంత్యపి చ దేవతాః॥ ౬॥ భీమసేనార్జునౌ చైవ మాద్రేయౌ చ మయా సహ। త్యజేస్త్వమితి మే బుద్ధిర్న తు ధర్మం పరిత్యజేః॥ ౭॥ రాజానం ధర్మగోప్తారం ధర్మో రక్షతి రక్షితః। ఇతి మే శ్రుతమార్యాణాం త్వాం తు మన్యే న రక్షతి॥ ౮॥ అనన్యా హి నరవ్యాఘ్ర నిత్యదా ధర్మమేవ తే। బుద్ధిస్సతతమన్వేతి ఛాయేవ పురుషం నిజా॥ ౯॥ నావమంస్థా హి సదృశాన్నావరాన్ శ్రేయసః కుతః। అవాప్య పృథివీం కృత్స్నాం న తే శృంగమవర్ధత॥ ౧౦॥ స్వాహాకారైః స్వధాభిశ్చ పూజాభిరపి చ ద్విజాన్। దైవతాని పితౄంశ్చైవ సతతం పార్థ సేవసే॥ ౧౧॥ బ్రాహ్మణాస్సర్వకామైస్తే సతతం పార్థ తర్పితాః। యతయో మోక్షిణశ్చైవ గృహస్థాశ్చైవ భారత॥ ౧౨॥ భుంజతే రుక్మపాత్రీభిర్యత్రాహం పరిచారికా। ఆరణ్యకేభ్యో లౌహాని భాజనాని ప్రయచ్ఛసి॥ ౧౩॥ నాదేయం బ్రాహ్మణేభ్యస్తే గృహే కించన విద్యతే। యదిదం వైశ్వదేవం తే శాంతయే క్రియతే గృహే॥ ౧౪॥ తద్దత్త్వాతిథిభృత్యేభ్యో రాజన్ శేషేణ జీవసి। ఇష్టయః పశుబంధాశ్చ కామ్యనైమిత్తికాశ్చ యే॥ ౧౫॥ వర్తంతే పాకయజ్ఞాశ్చ యజ్ఞకర్మ చ నిత్యదా। అస్మిన్నపి మహారణ్యే విజనే దస్యుసేవితే॥ ౧౬॥ రాష్ట్రాదపేత్య వసతో ధర్మస్తే నావసీదతి। అశ్వమేధో రాజసూయః పుండరీకోఽథ గోసవః॥ ౧౭॥ ఏతైరపి మహాయజ్ఞైరిష్టం తే భూరిదక్షిణైః। రాజన్ పరీతయా బుద్ధ్యా విషమేఽక్షపరాజయే॥ ౧౮॥ రాజ్యం వసూన్యాయుధాని భ్రాతౄన్ మాం చాపి నిర్జితః। ఋజోర్మృదోర్వదాన్యస్య హ్రీమతః సత్యవాదినః॥ ౧౯॥ కథమక్షవ్యసనజా బుద్ధిరాపతితా తవ। అతీవ మోహమాయాతి మనశ్చ పరిదూయతే॥ ౨౦॥ నిశామ్య తే దుఃఖమిదమిమాం చాపదమీదృశీమ్। అత్రాప్యుదాహరంతీమమితిహాసం పురాతనమ్॥ ౨౨॥ ఈశ్వరస్య వశే లోకాస్తిష్ఠంతే నాత్మనో యథా। ధాతైవ ఖలు భూతానాం సుఖదుఃఖే ప్రియాప్రియే॥ ౨౩॥ దధాతి సర్వమీశానః పురస్తాచ్ఛుక్రముచ్చరన్। యథా దారుమయీ యోషా నరవీర సమాహితా॥ ౨౪॥ ఈరయత్యంగమంగాని తథా రాజన్నిమాః ప్రజాః। ఆకాశ ఇవ భూతాని వ్యాప్య సర్వాణి భారత॥ ౨౫॥ ఈశ్వరో విదధాతీహ కల్యాణం యచ్చ పాపకమ్। శకునిస్తంతుబద్ధో వా నియతోఽయమనీశ్వరః॥ ౨౬॥ ఈశ్వరస్య వశే తిష్ఠన్నాన్యేషాం నాత్మనః ప్రభుః। మణిస్సూత్ర ఇవ ప్రోతో నస్యోత ఇవ గోవృషః॥ ౨౭॥ ధాతురాదేశమన్వేతి తన్మయో హి తదర్పణః। నాత్మాధీనో మనుష్యోఽయం కాలం భజతి కంచన॥ ౨౮॥ స్రోతసో మధ్యమాపన్నః కూలాద్వృక్ష ఇవ చ్యుతః॥ ౨౯॥ అజ్ఞో జంతురనీశోఽయమాత్మనః సుఖదుఃఖయోః। ఈశ్వరప్రేరితో గచ్ఛేత్స్వర్గం నరకమేవ చ॥ ౩౦॥ యథా వాయోస్తృణాగ్రాణి వశం యాంతి బలీయసః। ధాతురేవం వశం యాంతి సర్వభూతాని భారత॥ ౩౧॥ ఆర్యకర్మణి యుంజానః పాపే వా పునరీశ్వరః। వ్యాప్య భూతాని చరతే న చాయమితి లక్ష్యతే॥ ౩౨॥ హేతుమాత్రమిదం ధాతుః శరీరం క్షేత్రసంజ్ఞితమ్। యేన కారయతే కర్మ శుభాశుభఫలం విభుః॥ ౩౪॥ పశ్య మాయాప్రభావోఽయమీశ్వరేణ యథా కృతః। యో హంతి భూతైర్భూతాని మోహయిత్వాత్మమాయయా॥ ౩౫॥ అన్యథా పరిదృష్టాని మునిభిస్తత్త్వదర్శిభిః। అన్యథా పరివర్తంతే వేగా ఇవ నభస్వతః॥ ౩౬॥ అన్యథైవ హి మన్యంతే పురుషాస్తాని తాని చ। అన్యథైవ ప్రభుస్తాని కరోతి వికరోతి చ॥ ౩౭॥ యథా కాష్ఠేన వా కాష్ఠమశ్మానం చాశ్మనా పునః। అయసా చాప్యయశ్ఛింద్యాన్నిర్విచేష్టమచేతనమ్॥ ౩౮॥ ఏవం స భగవాన్ దేవః స్వయంభూః ప్రపితామహః। హినస్తి భూతైర్భూతాని ఛద్మ కృత్వా యుధిష్ఠిర॥ ౩౯॥ సంప్రయోజ్య వియోజ్యాయం కామకారకరః ప్రభుః। క్రీడతే భగవాన్ భూతైర్బాలః క్రీడనకైరివ॥ ౪౦॥ న మాతృపితృవద్రాజన్ ధాతా భూతేషు వర్తతే। రోషాదివ ప్రవృత్తోఽయం యథాయమితరో జనః॥ ౪౧॥ ఆర్యాన్ శీలవతో దృష్ట్వా హ్రీమతో వృత్తికర్శితాన్। అనార్యాన్ సుఖినశ్చైవ విహ్వలామివ చింతయా॥ ౪౨॥ తవేమామాపదం దృష్ట్వా సమృద్ధిం చ సుయోధనే। ధాతారం గర్హయే పార్థ విషమం యోఽనుపశ్యతి॥ ౪౩॥ ఆర్యశాస్త్రాతిగే క్రూరే లుబ్ధే ధర్మాపచాయిని। ధార్తరాష్ట్రే శ్రియం దత్త్వా ధాతా కిం ఫలమశ్నుతే॥ ౪౪॥ కర్మ చేత్కృతమన్వేతి కర్తారం నాన్యమృచ్ఛతి। కర్మణా తేన పాపేన లిప్యతే నూనమీశ్వరః॥ ౪౫॥ అథ కర్మ కృతం పాపం న చేత్కర్తారమృచ్ఛతి। కారణం బలమేవేహ జనాన్ శోచామి దుర్బలాన్॥ ౪౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతార్జునాభిగమనపర్వణి - యుధిష్ఠిరద్రౌపదీసంవాదే - త్రింశోఽధ్యాయః - ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః॥ వల్గుచిత్రపదంశ్లక్ష్ణంయాజ్ఞసేనిత్వయావచః। ఉక్తంతచ్ఛ్రుతమస్మాభిర్నాస్తిక్యంతుప్రభాషసే॥౧॥ నాహంకర్మఫలాన్వేషీ రాజపుత్రి చరామ్యుత। దదామిదేయమిత్యేవయజేయష్టవ్యమిత్యుత॥ ౨॥ అస్తువాత్రఫలంమావాకర్తవ్యంపురుషేణయత్। గృహానావసతాకృష్ణేయథాశక్తికరోమితత్॥ ౩॥ ధర్మంచరామిసుశ్రోణినధర్మఫలకారణాత్। ఆగమాననతిక్రమ్యసతాంవృత్తమవేక్ష్యచ॥ ౪॥ ధర్మఏవమనఃకృష్ణేస్వభావాచ్చైవమేధృతమ్। ధర్మవాణిజ్యకోహీనోజఘన్యోధర్మవాదినామ్॥౫॥ నధర్మఫలమాప్నోతియోధర్మందోగ్ధుమిచ్ఛతి। యశ్చైనంశంకతేకృత్వానాస్తిక్యాత్పాపచేతనః॥ ౬॥ అతివాదాద్వదామ్యేషమాధర్మమభిశంకిథాః। ధర్మాభిశంకీపురుషస్తిర్యగ్గతిపరాయణః॥ ౭॥ ధర్మోయస్యాభిశంక్యఃస్యాదార్షంవాదుర్బలాత్మనః। వేదాచ్ఛూద్రఇవాపేయాత్సలోకాదజరామరాత్॥౮॥ వేదాధ్యాయీధర్మపరఃకులేజాతోమనస్విని। స్థవిరేషుసయోక్తవ్యోరాజభిర్ధర్మచారిభిః॥౯॥పాపీయాన్హిసశూద్రేభ్యస్తస్కరేభ్యోవిశిష్యతే। శాస్త్రాతిగోమందబుద్ధిర్యోధర్మమభిశంకతే॥౧౦॥ ప్రత్యక్షంహిత్వయాదృష్టఋషిర్గచ్ఛన్మహాతపాః। మార్కండేయోఽప్రమేయాత్మాధర్మేణచిరజీవితా॥ ౧౧॥ వ్యాసోవసిష్ఠోమైత్రేయోనారదోలోమశఃశుకః। అన్యేచఋషయస్సర్వేధర్మేణైవసుచేతసః॥౧౨॥ ప్రత్యక్షంపశ్యసిహ్యేతాన్దివ్యయోగసమన్వితాన్। శాపానుగ్రహణేశక్తాన్దేవైరపిగరీయసః॥౧౩॥ ఏతేహిధర్మమేవాదౌవర్ణయంతిసదామమ। కర్తవ్యమమరప్రఖ్యాః ప్రత్యక్షాగమబుద్ధయః॥ ౧౪॥అతోనార్హసికల్యాణిధాతారంధర్మమేవచ। రాజ్ఞిమూఢేనమనసాక్షేప్తుంశంకితుమేవచ॥౧౫॥ఉన్మత్తాన్మన్యతేబాలఃసర్వానాగతనిశ్చయాన్। ధర్మాభిశంకీనాన్యస్మాత్ప్రమాణమధిగచ్ఛతి॥౧౬॥ ఆత్మప్రమాణ ఉన్నద్ధఃశ్రేయసోహ్యవమన్యకః। ఇంద్రియప్రీతిసంబద్ధంయదిదంలోకసాక్షికమ్॥ ౧౭॥ ఏతావన్మన్యతేబాలోమోహమన్యత్రగచ్ఛతి। ప్రాయశ్చిత్తంనతస్యాస్తియోధర్మమభిశంకతే॥ ౧౮॥ ధ్యాయన్సకృపణఃపాపోనలోకాన్ప్రతిపద్యతే। ప్రమాణాద్ధినివృత్తోహివేదశాస్త్రార్థనిందకః॥ ౧౯॥ కామలోభానుగోమూఢోనరకంప్రతిపద్యతే। యస్తునిత్యంకృతమతిర్ధర్మమేవాభిపద్యతే॥ ౨౦॥ అశంకమానఃకల్యాణిసోఽముత్రానంత్యమశ్నుతే। ఆర్షంప్రమాణముత్క్రమ్యధర్మంనప్రతిపాలయన్॥౨౧॥ సర్వశాస్త్రాతిగోమూఢఃశంజన్మసునవిందతి। యస్యనార్షంప్రమాణంస్యాచ్ఛిష్టాచారశ్చభామిని॥ ౨౨॥ నవైతస్యపరోలోకోనాయమస్తీతినిశ్చయః। శిష్టైరాచరితంధర్మంకృష్ణేమాస్మాభిశంకిథాః॥ ౨౩॥ పురాణమృషిభిఃప్రోక్తంసర్వజ్ఞైస్సర్వదర్శిభిః॥ ధర్మఏవప్లవోనాన్యఃస్వర్గంద్రౌపదిగచ్ఛతామ్॥ ౨౪॥ సైవనౌస్సాగరస్యేవవణిజఃపారమిచ్ఛతః। అఫలోయదిధర్మస్స్యాచ్చరితోధర్మచారిభిః॥ ౨౫॥ అప్రతిష్ఠేతమస్యేతజ్జగన్మజ్జేదనిందితే। నిర్వాణంనాధిగచ్ఛేయుర్జీవేయుఃపశుజీవికామ్॥౨౬॥ విద్యాంతేనైవయుజ్యేయుర్నచార్థంకేచిదాప్నుయుః। తపశ్చబ్రహ్మచర్యంచయజ్ఞస్స్వాధ్యాయఏవచ॥ ౨౭॥ దానమార్జవమేతానియదిస్యురఫలానివై। నాచరిష్యన్పరేధర్మంపరేపరతరేచయే॥ ౨౮॥ విప్రలంభోఽయమత్యంతంయదిస్యురఫలాఃక్రియాః। ఋషయశ్చైవదేవాశ్చగంధర్వాసురరాక్షసాః॥ ౨౯॥ ఈశ్వరాఃకస్యహేతోస్తేచరేయుర్ధర్మమాదృతాః। ఫలదంత్విహవిజ్ఞాయధాతారంశ్రేయసిధ్రువమ్॥ ౩౦॥ ధర్మంతేహ్యాచరన్కృష్ణేతద్ధిధర్మసనాతనమ్। సనాయమఫలోధర్మోనాధర్మోఽఫలవానపి॥౩౧॥దృశ్యంతేఽపిహివిజ్ఞానాంఫలానితపసాంతథా। త్వమాత్మనోవిజానీహిజన్మకృష్ణేయథాశ్రుతమ్॥౩౨॥ వేత్థచాపియథాజాతోధృష్టద్యుమ్నఃప్రతాపవాన్। ఏతావదేవపర్యాప్తముపమానంశుచిస్మితే॥ ౩౩॥ కర్మణాంఫలమాప్నోతిధీరోఽల్పేనాపితుష్యతి। బహునాపిహ్యవిద్వాంసోనైవతుష్యంత్యబుద్ధయః॥ ౩౪॥ తేషాంనధర్మజంకించిత్ప్రేత్యశర్మాస్తివాపునః। కర్మణాంశ్రుతపుణ్యానాంపాపానాంచఫలోదయః॥ ౩౫॥ప్రభవశ్చాత్యయశ్చైవదేవగుహ్యానిభామిని। ఏతానివేదయఃకశ్చిన్ముహ్యంతేత్రప్రజాఇమాః॥ ౩౬॥ అపికల్పసహస్రేణనశ్రేయోఽధిగచ్ఛతి। రక్ష్యాణ్యేతానిదేవానాంగూఢమాయాహిదేవతాః॥ ౩౭॥ కృతాశాశ్చవ్రతాశాశ్చతపసాదగ్ధకిల్బిషాః। ప్రసాదైర్మానసై

ద్యుక్తాః పశ్యంత్యేతాని వై ద్విజాః ॥ ౩౮ ॥ న ఫలాదర్శనాద్ధర్మశ్శంకితవ్యో న దేవతాః । యష్టవ్యం చ ప్రయత్నేన దాతవ్యం చానసూయతా ॥ ౩౯ ॥ కర్మణాం ఫలమస్తీహ తథైతద్ధర్మ శాశ్వతమ్ । బ్రహ్మా ప్రోవాచ పుత్రాణాం యదృషిర్వేద కశ్యపః ॥ ౪౦ ॥ తస్మాత్తే సంశయః కృష్ణే నీహార ఇవ నశ్యతు । వ్యవస్య సర్వమస్తీతి నాస్తిక్యం భావముత్సృజ ॥ ౪౧ ॥ ఈశ్వరం చాపి భూతానాం ధాతారం మా చ వై క్షిప । శిక్షస్వైనం నమస్వైనం మా తే భూద్బుద్ధిరీదృశీ ॥ ౪౨ ॥ యస్య ప్రసాదాత్తద్భక్తో మర్త్యో గచ్ఛత్యమర్త్యతామ్ । ఉత్తమాం దేవతాం కృష్ణే మావమంస్థాః కథంచన ॥ ౪౩ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఅర్జునాభిగమనపర్వణి - యుధిష్ఠిరద్రౌపదీసంవాదే - ఏకత్రింశోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

ద్రౌపద్యువాచ ॥ నావమన్యే న గర్హే చ ధర్మం పార్థ కథంచన । ఈశ్వరం కుత ఏవాహమవమంస్యే ప్రజాపతిమ్ ॥ ౧ ॥ ఆర్తాఽహం ప్రలపామీదమితి మాం విద్ధి భారత । భూయశ్చ విలపిష్యామి సుమనాస్త్వం నిబోధ మే ॥ ౨ ॥ కర్మ ఖల్విహ కర్తవ్యం జానతాఽమిత్రకర్శన । అకర్మాణో హి జీవంతి స్థావరా నేతరే జనాః ॥ ౩ ॥ యావద్గోస్తనపానాచ్చ యావచ్ఛాయోపసేవనాత్ । జంగమాః కర్మణా వృత్తిమాప్నువంతి యుధిష్ఠిర ॥ ౪ ॥ జంగమేషు విశేషేణ మనుష్యా భరతర్షభ । ఇచ్ఛంతి కర్మణా వృత్తిమవాప్తుం ప్రేత్య చేహ చ ॥ ౫ ॥ ఉత్థానమభిజానంతి సర్వభూతాని భారత । ప్రత్యక్షం ఫలమశ్నంతి కర్మణాం లోకసాక్షికమ్ ॥ ౬ ॥ సర్వే హి స్వం సముత్థానముపజీవంతి జంతవః । అపి ధాతా విధాతా చ యథాయముదకే బకః ॥ ౭ ॥ అకర్మణాం వై భూతానాం వృత్తిస్స్యాన్న హి కాచన । తదేవాభిప్రపద్యేత న విహన్యాత్కదాచన ॥ ౮ ॥ స కర్మ కురు మా గ్లాసీః కర్మణా భవ దంశితః । కృత్యం హి యోఽభిజానాతి సహస్రే సోఽస్తి నాస్తి చ ॥ ౯ ॥ తస్య చాపి భవేత్కార్యం వివృద్ధౌ రక్షణే తథా । భక్ష్యమాణో హ్యనాదానాత్క్షీయేత హిమవానపి ॥ ౧౦ ॥ ఉత్సీదేరన్ప్రజాస్సర్వా న కుర్యుః కర్మ చేద్భువి । తథా హ్యేతా న వర్ధేరన్కర్మ చేదఫలం భవేత్ ॥ ౧౧ ॥ అపి చాప్యఫలం కర్మ పశ్యామః కుర్వతో జనాన్ । నాన్యథా హ్యపి గచ్ఛంతి వృత్తిం లోకాః కథంచన ॥ ౧౨ ॥ యశ్చ దిష్టపరో లోకే యశ్చాపి హఠవాదికః । ఉభావపి శఠావేతౌ కర్మబుద్ధిః ప్రశస్యతే ॥ ౧౩ ॥ యో హి దిష్టముపాసీనో నిర్విచేష్టస్సుఖం శయేత్ । అవసీదేత్సుదుర్బుద్ధిరామో ఘట ఇవోదకే ॥ ౧౪ ॥ తథైవ హఠదుర్బుద్ధిః శక్తః కర్మణ్యకర్మకృత్ । ఆసీత న చిరం జీవేదనాథ ఇవ దుర్బలః ॥ ౧౫ ॥ అకస్మాదిహ యః కశ్చిదర్థం ప్రాప్నోతి పూరుషః । తం హఠేనేతి మన్యంతే స హి యత్నో న కస్యచిత్ ॥ ౧౬ ॥ యచ్చాపి కించిత్పురుషో దిష్టం నామ భజత్యుత । దైవేన విధినా పార్థ తద్దైవమితి నిశ్చితమ్ ॥ ౧౭ ॥ యత్స్వయం కర్మణా కించిత్ఫలమాప్నోతి పూరుషః । ప్రత్యక్షమేతల్లోకేషు తత్పౌరుషమితి స్మృతమ్ ॥ ౧౮ ॥ స్వభావతః ప్రవృత్తో యః ప్రాప్నోత్యర్థం న కారణాత్ । తత్స్వభావాత్మకం విద్ధి ఫలం పురుషసత్తమ ॥ ౧౯ ॥ ఏవం హఠాచ్చ దైవాచ్చ స్వభావాత్కర్మణస్తథా । యాని ప్రాప్నోతి పురుషస్తత్ఫలం పూర్వకర్మణామ్ ॥ ౨౦ ॥ ధాతాపి హి స్వకర్మైవ తైస్తైర్హేతుభిరీశ్వరః । విదధాతి విభజ్యేహ ఫలం పూర్వకృతం నృణామ్ ॥ ౨౧ ॥ యద్ధ్యయం పురుషః కించిత్కురుతే వై శుభాశుభమ్ । తద్ధాతృవిహితం విద్ధి పూర్వకర్మఫలోదయమ్ ॥ ౨౨ ॥ కారణం తస్య దేహోఽయం ధాతుః కర్మణి వర్తతే । స యథా ప్రేరయత్యేనం తథాఽయం కురుతేఽవశః ॥ ౨౩ ॥ తేషు తేషు హి కృత్యేషు వినియోక్తా మహేశ్వరః । సర్వభూతాని కౌంతేయ కారయత్యవశాన్యపి ॥ ౨౪ ॥ మనసాఽర్థాన్వినిశ్చిత్య పశ్చాత్ప్రాప్నోతి కర్మణా । బుద్ధిపూర్వం స్వయం వీర పురుషస్తత్ర కారణమ్ ॥ ౨౫ ॥ సంఖ్యాతుం నైవ శక్యాని కర్మాణి పురుషర్షభ । అగారనగరాణాం హి సిద్ధిః పురుషహైతుకీ ॥ ౨౬ ॥ తిలే తైలం గవి క్షీరం కాష్ఠే పావకమంతతః ॥ ధియా ధీరో విజానీయాదుపాయం చాస్య సిద్ధయే ॥ ౨౭ ॥ తతః ప్రవర్తతే పశ్చాత్కారణైస్తత్ర సిద్ధయే । తాం సిద్ధిముపజీవంతి కర్మజామిహ జంతవః ॥ ౨౮ ॥ కుశలేన కృతం కర్మ కర్త్రా సాధు స్వనుష్ఠితమ్ । ఇదం త్వకుశలేనేతి విశేషాదుపలభ్యతే ॥ ౨౯ ॥ ఇష్టాపూర్తఫలం న స్యాన్న శిష్యో న గురుర్భవేత్ । పురుషః కర్మసాధ్యేషు స్యాచ్చేదయమకారణమ్ ॥ ౩౦ ॥ కర్తృత్వాదేవ పురుషః కర్మసిద్ధౌ ప్రశస్యతే । అసిద్ధౌ నిందతే చాపి కర్తా నాసీత్కథం త్విహ ॥ ౩౧ ॥ సర్వమేవ హఠేనైకే దైవేనైకే వదంత్యుత । పుంసః ప్రయత్నజం కేచిత్త్రైధమేతన్నిరుచ్యతే ॥ ౩౨ ॥ న చైవైతావతా కార్యం మన్యంత ఇతి చాపరే । అస్తి స

ర్వమదృశ్యం తు దిష్టం చైవ తథాపరః॥౩౩॥ దృశ్యతే హి హఠాచ్చైవ దిష్టాచ్చార్థస్య సంతతిః। కించిద్దైవాద్ధఠాత్కించిత్కించిదేవ స్వభావతః॥౩౪॥ పురుషః ఫలమాప్నోతి చతుర్థం నాత్ర కారణమ్। కుశలాః ప్రతిజానంతి యే వై తత్త్వవిదో జనాః॥౩౫॥ తథైవ ధాతా భూతానామిష్టానిష్టఫలప్రదః। యది న స్యాన్న భూతానాం కృపణో నామ కశ్చన॥౩౬॥ యం యమర్థమభిప్రేప్సుః కురుతే కర్మ పూరుషః। తత్తత్సఫలమేవ స్యాద్యది న స్యాత్పురాకృతమ్॥౩౭॥ త్రిద్వారామర్థసిద్ధిం తు నానుపశ్యంతి యే నరాః। తథైవానర్థసిద్ధిం చ యథైవాత్మా తథైవ తే॥౩౮॥ కర్తవ్యమేవ కర్మేతి మనోరేష వినిశ్చయః। ఏకాంతేన హ్యనీహోఽయం పరాభవతి పూరుషః॥౩౯॥ కుర్వతో హి భవత్యేవ ప్రాయేణేహ యుధిష్ఠిర। ఏకాంతఫలసిద్ధిం తు న విందత్యలసః క్వచిత్॥౪౦॥ అసంభవే త్వస్య హేతుః ప్రాయశ్చిత్తం తు లక్షయేత్। కృతే కర్మణి రాజేంద్ర తథాఽనృణ్యమవాప్నుతే॥౪౧॥ అలక్ష్మీరావిశత్యేనం శయానమలసం నరమ్। నిస్సంశయం ఫలం లబ్ధ్వా దక్షో భూతిముపాశ్నుతే॥౪౨॥ అనర్థాస్సంశయావస్థాః సిధ్యంతే ముక్తసంశయాః। ధీరా నరాః కర్మరతా న ను నిస్సంశయాః క్వచిత్॥౪౩॥ ఏకాంతేన హ్యనర్థోఽయం వర్తతేఽస్మాసు సాంప్రతమ్। స తు నిస్సంశయం న స్యాత్త్వయి కర్మణ్యవస్థితే॥౪౪॥ అథ వా సిద్ధిరేవ స్యాదభిమానం తదేవ తే। వృకోదరస్య బీభత్సోర్భ్రాత్రోశ్చ యమయోరపి॥౪౫॥ అన్యేషాం కర్మ సఫలమస్మాకమపి వా పునః। విప్రకర్షేణ బుధ్యేత కృతకర్మా యథాఫలమ్॥౪౬॥ పృథివీం లాంగలేనేహ భిత్త్వా బీజం వపత్యుత। ఆస్తేఽథ కర్షకస్తూష్ణీం పర్జన్యస్తత్ర కారణమ్॥౪౭॥ వృష్టిశ్చేన్నానుగృహ్ణీయాదనేనాస్తత్ర కర్షకః। యదన్యః పురుషః కుర్యాత్కృతం తత్సకలం మయా॥౪౮॥ తచ్చేదఫలమస్మాకం నాపరాధోఽస్తి మే క్వచిత్। ఇతి ధీరోఽన్వవేక్ష్యైవ నాత్మానం తత్ర గర్హయేత్॥౪౯॥ కుర్వతో నార్థసిద్ధిర్మే భవతీతి హ భారత। నిర్వేదో నాత్ర కర్తవ్యో ద్వావన్యౌ హ్యత్ర కారణమ్॥౫౦॥ సిద్ధిర్వాప్యథ వాసిద్ధిరప్రవృత్తిరతోఽన్యథా। బహూనాం సమవాయే హి భావానాం కర్మసిద్ధయః॥౫౧॥ గుణాభావే ఫలం న్యూనం భవత్యఫలమేవ చ। అనారంభే తు న ఫలం న గుణో దృశ్యతే క్వచిత్॥౫౨॥ దేశకాలావుపాయాంశ్చ మంగళం స్వస్తివృద్ధయే। యునక్తి మేధయా ధీరో యథాశక్తి యథాఫలమ్॥౫౩॥ అప్రమత్తేన తత్కార్యముపదేష్టా పరాక్రమః। భూయిష్ఠం కర్మయోగేషు దృశ్య ఏవ పరాక్రమః॥౫౪॥ యత్ర ధీమానవేక్షేత శ్రేయాంసం బహుభిర్గుణైః। సామ్నైవార్థం తతో లిప్సేత్కర్మ చాస్మై ప్రయోజయేత్॥౫౫॥ వ్యసనం చాస్య కాంక్షేత వినాశం వా యుధిష్ఠిర। అపి సింధోర్గిరేర్వాపి కిం పునర్మర్త్యధర్మిణః॥౫౬॥ ఉత్థానయుక్తస్సతతం పరేషామంతరైషణే। ఆనృణ్యమాప్నోతి నరః పరస్యాత్మన ఏవ చ॥౫౭॥ న త్వేవాత్మావమంతవ్యః పురుషేణ కదాచన। న హ్యాత్మపరిభూతస్య భూతిర్భవతి శోభనా॥౫౮॥ ఏవం సంస్థితికా సిద్ధిరియం లోకస్య భారత। తత్ర సిద్ధిగతిః ప్రోక్తా కాలావస్థావిభాగతః॥౫౯॥ బ్రాహ్మణం మే పితా పూర్వం వాసయామాస పండితమ్। సోఽపి సర్వామిమాం ప్రాహ పిత్రే మే భరతర్షభ॥౬౦॥ నీతిం బృహస్పతిప్రోక్తాం భ్రాతౄన్మేఽగ్రాహయత్పురా। తేషాం సకాశాదశ్రౌషమహమేతత్తదా గృహే॥౬౧॥ స మాం రాజన్కర్మవతీమాగతామాహ సాంత్వయన్। శుశ్రూషమాణామాసీనాం పితురంకే యుధిష్ఠిర॥౬౨॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - ద్రౌపదీవాక్యం నామ - ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః॥

వైశంపాయనః॥ యాజ్ఞసేన్యా వచః శ్రుత్వా భీమసేనో హ్యమర్షణః। నిశ్వసన్నుపసంగమ్య క్రుద్ధో రాజానమబ్రవీత్॥౧॥ రాజ్యస్య పదవీం ధర్మ్యాం వ్రజ సత్పురుషోచితామ్। ధర్మకామార్థహీనానాం కిం నో వస్తుం తపోవనే॥౨॥ నైవ ధర్మేణ తద్రాజ్యం నార్జవేన న చౌజసా। అక్షకూటమధిష్ఠాయ హృతం దుర్యోధనేన వై॥౩॥ గోమాయునేవ సింహానాం దుర్బలేన బలీయసామ్। ఆమిషం విఘసాశేన తద్వద్రాజ్యం హి నో హృతమ్॥౪॥ ధర్మలేశప్రతిచ్ఛన్నః ప్రభవం ధర్మకామయోః। అర్థముత్సృజ్య కిం రాజన్ దుఃఖేషు పరితప్యసే॥౫॥ భవతోఽనవధానేన రాజ్యం నః పశ్యతాం హృతమ్। అహార్యమపి శక్రేణ గుప్తం గాండీవధన్వనా॥౬॥ కుణీనామివ బిల్వాని పంగూనామివ ధేనవః। హృతమైశ్వర్యమస్మాకం జీవతాం భవతః కృతే॥౭॥ భవతః ప్రియమిత్యేవం మహద్వ్యసనమీదృశమ్। ధర్మకామే ప్రతీతస్య ప్రతిపన్నాః స్మ భారత॥౮॥ కర్షయామశ్చ మిత్రాణి నందయామశ్చ శత్రవః। ఆ

స్మాదంభిహితాం శాస్త్రే నిర్యాహ్యస్మాద్భరతర్షభ ॥౯॥ యద్వయం న తదైవైతాన్ ధార్తరాష్ట్రాన్నిహన్మహి । భవతశ్చాప్రమాదాయ తన్నస్తపతి దు
ష్కృతమ్ ॥౧౦॥ అథైనామన్వవేక్షస్వ మృగచర్యామివాత్మనః । దుర్బలాచరితాం రాజన్న బలస్థైర్నిషేవితామ్ ॥౧౧॥ యాం న కృష్ణో న బీభత్సుర్నాభి
మన్యుర్న సృంజయాః । న చాహమభినందామి న చ మాద్రీసుతావుభౌ ॥౧౨॥ భవాన్ ధర్మో ధర్మ ఇతి సతతం వ్రతకర్శితః । కచ్చిద్రాజన్న నిర్వేదాదా
పన్నః క్లీబజీవికామ్ ॥౧౩॥ దుర్మనుష్యా హి నిర్వేదమఫలం సార్వఘాతకమ్ । అశక్తాః శ్రియమాహర్తుమాత్మనః కుర్వతే ప్రియమ్ ॥౧౪॥ స భవాన్ దృ
ష్టిమాన్ శక్తః పశ్యన్నాత్మని పౌరుషమ్ । ఆనృశంస్యపరో రాజన్నానర్థమవబుధ్యసే ॥౧౫॥ అస్మానమీ ధార్తరాష్ట్రాః క్షమమాణానలం సతః । అ
శక్తానివ మన్యంతే తద్దుఃఖం నాహవే వధః ॥౧౬॥ తత్ర చేద్యుధ్యమానానామజిహ్మమనివర్తినామ్ । సర్వశోఽపి వధః శ్రేయాన్ ప్రేత్య లోకాన్ లభేమ
హి ॥౧౭॥ అథ వా వయమేవైతాన్నిహత్య భరతర్షభ । ఆదదీమహి గాం సర్వాం తథాపి శ్రేయ ఏవ నః ॥౧౮॥ సర్వథా కార్యమేతన్నః స్వధర్మమను
తిష్ఠతామ్ । కాంక్షతాం విపులాం కీర్తిం వైరం ప్రతిచికీర్షతామ్ ॥౧౯॥ ....
ఆత్మార్థం యుధ్యమానానాం విదితే కృత్యలక్షణే । అన్యైరపహృతే రాజ్యే ప్రశంసైవ న గర్హణా ॥౨౦॥ కర్శనార్థో హి యో ధర్మో మిత్రాణామా
త్మనస్తథా । వ్యసనం నామ తద్రాజన్ న స ధర్మః కుధర్మ తత్ ॥౨౧॥ సర్వథా ధర్మనిత్యం తు పురుషం ధర్మదుర్బలమ్ । త్యజతస్తాత ధర్మార్థౌ ప్రేతం
దుఃఖసుఖే యథా ॥౨౨॥ యస్య ధర్మో హి ధర్మార్థం క్లేశభాఙ్న స పండితః । న స ధర్మస్య వేదార్థం సూర్యస్యాంధః ప్రభామివ ॥౨౩॥ యస్య చాత్మార్థ
తా ... స్వార్థాస్సత్ఫలార్థస్య కోవిదః । రక్షితే భృతకోఽరణ్యే యథా గాస్తాదృగేవ సః ॥౨౪॥ అతివేలం హి యోఽర్థార్థీ నేతరావనుతిష్ఠతి । స వధ్యస్సర్వభూ
తానాం బ్రహ్మహేవ జుగుప్సితః ॥౨౫॥ సతతం యశ్చ కామార్థీ నేతరావనుతిష్ఠతి । మిత్రాణి తస్య నశ్యంతి ధర్మార్థాభ్యాం చ హీయతే ॥౨౬॥ తస్య ధ
ర్మార్థహీనస్య కామాంతే నిధనం ధ్రువమ్ । కామతో రమమాణస్య మీనస్యేవాంభసః క్షయే ॥౨౭॥ తస్మాద్ధర్మార్థయోర్నిత్యం న ప్రమాద్యంతి పం
డితాః । ప్రకృతిః సా హి కామస్య పావకస్యారణిర్యథా ॥౨౮॥ సర్వథా ధర్మమూలోఽర్థో ధర్మశ్చార్థపరిగ్రహః । ఇతరేతరయోర్నీతౌ విద్ధి మేఘోద
ధీ యథా ॥౨౯॥ ద్రవ్యార్థస్పర్శసంయోగే యా ప్రీతిరుపజాయతే । స కామశ్చిత్తసంకల్పః శరీరం నాస్య దృశ్యతే ॥౩౦॥ అర్థార్థీ పురుషో రాజన్
బృహంతం ధర్మమిచ్ఛతి । అర్థమిచ్ఛతి కామార్థీ న కామాదన్యమిచ్ఛతి ॥౩౧॥ న హి కామేన కామోఽన్యః సాధ్యతే ఫలమేవ తత్ । ఉపయోగాత్ఫలస్యైవ కా
ష్ఠాద్భస్మేవ పండితః ॥౩౨॥ ఇమాన్ శకునికాన్ రాజన్ హంతి వైతంసికో యథా । ఏతద్రూపమధర్మస్య భూతేషు హి విహింసతా ॥౩౩॥ కామాల్లోభాచ్చ ధ
ర్మస్య ప్రవృత్తిం యో న పశ్యతి । స వధ్యస్సర్వభూతానాం ప్రేత్య చేహ చ దుర్మతిః ॥౩౪॥ వ్యక్తం తే విదితో రాజన్నర్థో ద్రవ్యపరిగ్రహః । ప్రకృతిం చా
పి వేత్థాస్య వికృతిం చాపి భూయసీమ్ ॥౩౫॥ తస్య నాశం వినాశం వా జరయా మరణేన వా । అనర్థ ఇతి మన్యంతే సోఽయమస్మాసు వర్తతే ॥౩౬॥ ఇంద్రియా
ణాం చ పంచానాం మనసో హృదయస్య చ । విషయే వర్తమానానాం యా ప్రీతిరుపజాయతే ॥౩౭॥ స కామ ఇతి మే బుద్ధిః కర్మణాం ఫలముత్తమమ్ । ఏవమే
వ పృథగ్దృష్ట్వా ధర్మార్థౌ కామమేవ చ ॥౩౮॥ న ధర్మపర ఏవ స్యాన్న చార్థపరమో నరః । న కామపరమో వా స్యాత్సర్వాన్ సేవేత సర్వదా ॥౩౯॥ ధ
ర్మం పూర్వం ధనం మధ్యే జఘన్యే కామమాచరేత్ । అహన్యనుచరేదేవమేష శాస్త్రకృతో విధిః ॥౪౦॥ కామం పూర్వం ధనం మధ్యే జఘన్యే ధర్మమాచరేత్ ।
వయస్యనుచరేదేవమేష శాస్త్రకృతో విధిః ॥౪౧॥ ధర్మం చార్థం చ కామం చ యథావద్వదతాం వర । విభజ్య కాలే కాలజ్ఞః సర్వాన్ సేవేత పండితః ॥౪౨॥
మోక్షో వా పరమం శ్రేయ ఏష రాజన్ సుఖార్థినామ్ । ప్రాప్తిం వా బుద్ధిమాస్థాయ సోపాయాం కురునందన ॥౪౩॥ తద్వాశు క్రియతాం రాజన్ ప్రా
ప్తిర్వాప్యధిగమ్యతామ్ । జీవితం హ్యాతురస్యేవ దుఃఖమంతరవర్తినః ॥౪౪॥ విదితశ్చైవ తే ధర్మః సతతం చరితశ్చ తే । జానంతి త్వయి శంసంతి సుహృదః
కర్మచోదనామ్ ॥౪౫॥ దానం యజ్ఞః సతాం పూజా వేదధారణమార్జవమ్ । ఏష ధర్మః పరో రాజన్ బలవాన్ ప్రేత్య చేహ చ ॥౪౬॥ ఏష నార్థవిహీనేన

శక్యో రాజన్నిషేవితుమ్ । అఖిలాః పురుషవ్యాఘ్ర గుణాస్స్యుర్యద్యపీతరే ॥ ౧౭॥ ధర్మమూలమిదం రాజన్నాన్యద్ధర్మాద్విశిష్యతే । ధర్మశ్చార్థేన మహతా శక్యో రాజన్నిషేవితుమ్ ॥ ౧౮॥ నచార్థో భైక్ష్యచర్యేణ నాపి క్లైబ్యేన కర్హిచిత్ । వేత్తుం శక్యస్సదా రాజన్ కేవలం ధర్మబుద్ధినా ॥ ౧౯॥ ప్రతిషిద్ధా హి తే యాచ్ఞా యయా సిధ్యతి వై ద్విజః । తేజసైవార్థలిప్సాయాం యతస్వ పురుషర్షభ ॥ ౨౦॥ భైక్ష్యచర్యా న విహితా న చ విట్శూద్రజీవికా । క్షత్రియస్య విశేషేణ ధర్మస్తు బలమౌరసమ్ ॥ ౨౧॥ స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్వ జహి శత్రూన్ సమాగతాన్ । ధార్తరాష్ట్రబలం పార్థ మయా పార్థేన నాశయ ॥ ౨౨॥ ఉదారమేవ విద్వాంసో ధర్మం ప్రాహుర్మనీషిణః । ఉదారం ప్రతిపద్యస్వ నావరే స్థాతుమర్హసి ॥ ౨౩॥ అనుబుధ్యస్వ రాజేంద్ర వేత్థ ధర్మాన్ సనాతనాన్ । క్రూరకర్మాభిజాతోఽసి యస్మాదుద్విజతే జనః ॥ ౨౪॥ ప్రజాపాలనసంభూతం ఫలం తవ న గర్హితమ్ । ఏష తే విహితో రాజన్ ధాత్రా ధర్మస్సనాతనః ॥ ౨౫॥ తస్మాదపచితః పార్థ లోకే హాస్యం గమిష్యసి । స్వధర్మాద్ధి మనుష్యాణాం చలనం న ప్రశస్యతే ॥ ౨౬॥ స క్షాత్రం హృదయం కృత్వా త్యక్త్వేదం శిథిలం మనః । వీర్యమాస్థాయ కౌరవ్య ధురముద్వహ ధుర్యవత్ ॥ ౨౭॥ నహి కేవలధర్మాత్మా పృథివీం జాతు కశ్చన । పార్థివో వ్యజయద్రాజన్ న భూతిం న పునశ్శ్రియమ్ ॥ ౨౮॥ జిహ్వాం దత్త్వా బహూనాం హి క్షుద్రాణాం లుబ్ధచేతసామ్ । నికృత్యా లభతే రాజ్యమాహారమివ శల్యకః ॥ ౨౯॥ భ్రాతరః పూర్వజాతాశ్చ సుసమృద్ధాశ్చ సర్వశః । నికృత్యా నిర్జితా దేవైరసురాః పార్థివర్షభ ॥ ౩౦॥ ఏవం బలవతస్సర్వమితి బుద్ధ్వా మహీపతే । జహి శత్రూన్ మహాబాహో పరాం నికృతిమాస్థితః ॥ ౩౧॥ న హ్యర్జునసమః కశ్చిద్యుధి యోద్ధా ధనుర్ధరః । భవితా వా పునః కశ్చిన్మత్సమో వా గదాధరః ॥ ౩౨॥ సత్త్వేన కురుతే యుద్ధం రాజన్ సుబలవానపి । న ప్రమాణేన నోత్సాహాత్ సత్త్వస్థో భవ పాండవ ॥ ౩౩॥ సత్త్వం హి మూలమర్థస్య వితథం యదతోఽన్యథా । న తు ప్రసక్తం భవతి వృక్షచ్ఛాయేవ హైమనీ ॥ ౩౪॥ అర్థత్యాగోఽపి కార్యస్స్యాదర్థం శ్రేయాంసమిచ్ఛతా । బీజౌపమ్యేన కౌంతేయ మా తే భూదత్ర సంశయః ॥ ౩౫॥ అర్థేన తు సమోఽనర్థో యత్ర లభ్యేత నోదయః । న తత్ర విపణః కార్యః ఖరకండూయితం హి తత్ ॥ ౩౬॥ ఏవమేతన్మనుష్యేంద్ర ధర్మం త్యక్త్వాల్పకం నరః । బృహంతం ధర్మమాప్నోతి స బుద్ధ ఇతి నిశ్చితమ్ ॥ ౩౭॥ అమిత్రం మిత్రసంపన్నం మిత్రైర్భిందంతి పండితాః । భిన్నైర్మిత్రైః పరిత్యక్తం దుర్బలం కురుతే వశమ్ ॥ ౩౮॥ సత్త్వేన కురుతే యుద్ధం రాజన్ సుబలవానపి । నోద్యమేన న హోత్రాభిస్సర్వాస్స్వీకురుతే ప్రజాః ॥ ౩౯॥ సర్వథా సంహతైరేవ దుర్బలైర్బలవానపి । అమిత్రశ్శక్యతే హంతుం మధుహా భ్రమరైరివ ॥ ౪౦॥ యథా రాజన్ ప్రజాస్సర్వాస్సూర్యః పాతి గభస్తిభిః । అత్తి చైవ తథైవ త్వం సదృశస్సవితుర్భవ ॥ ౪౧॥ ఏతచ్చాపి తపో రాజన్ పురాణమితి నశ్శ్రుతమ్ । విధినా పాలనం భూమేర్యత్కృతం నః పితామహైః ॥ ౪౨॥ న తథా తపసా రాజన్ లోకాన్ ప్రాప్నోతి క్షత్రియః । యథా సృష్టేన యుద్ధేన విజయేనేతరేణ వా ॥ ౪౩॥ అపేయాత్కిల భాస్కరాత్ లక్ష్మీశ్చంద్రమసస్తథా । ఇతి లోకో వ్యవసితో దృష్ట్వేమాం భవతో వ్యథామ్ ॥ ౪౪॥ భవతశ్చ ప్రశంసాభిర్నిందాభిరితరస్య చ । కథాయుక్తాః పరిషదః పృథగ్రాజన్ సమాగతాః ॥ ౪౫॥ ఇదమభ్యధికం రాజన్ బ్రాహ్మణాః కురవశ్చ తే । సమేతాః కథయంతీహ ముదితాస్సత్యసంధతామ్ ॥ ౪౬॥ యన్న మోహాన్న కార్పణ్యాన్న లోభాన్న భయాదపి । అనృతం కించిదుక్తం తే న కామాన్నార్థకారణాత్ ॥ ౪౭॥ యదేనః కురుతే కించిద్రాజా భూమిమవాప్నువన్ । సర్వం తన్నుదతే పశ్చాద్యజ్ఞైర్విపులదక్షిణైః ॥ ౪౮॥ బ్రాహ్మణేభ్యో దదద్గ్రామాన్ గాశ్చ రాజన్ సహస్రశః । ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యస్తమోభ్య ఇవ చంద్రమాః ॥ ౪౯॥ పౌరజానపదాస్సర్వే ప్రాయశః కురునందన । సవృద్ధబాలసహితాశ్శంసంతి త్వాం యుధిష్ఠిర ॥ ౫౦॥ శ్వదృతౌ క్షీరమాసక్తం బ్రహ్మ వా వృషలే యథా । సత్యం స్తేనే బలం నార్యాం రాజ్యం దుర్యోధనే తథా ॥ ౫౧॥ ఇతి లోకే నిర్వచనం పురశ్చరతి భారత । అపి చైతాః స్త్రియో బాలాస్స్వాధ్యాయమివ కుర్వతే ॥ ౫౨॥ ఇమామవస్థాం చ గతే సహాస్మాభిరరిందమ । హంత నష్టాస్స్మ సర్వే వై భవతోపద్రవే సతి ॥ ౫౩॥ స భవాన్ రథమాస్థాయ సర్వోపకరణాన్వితమ్ । త్వరమాణోఽభినిర్యాతు విప్రేభ్యోఽర్థవిభావకః ॥ ౫౪॥ వాచయిత్వా ద్విజశ్రేష్ఠానద్యైవ గజసాహ్వయమ్ । అ

స్త్రవిద్భిః పరివృతో భ్రాతృభిర్దృఢధన్విభిః ॥౨౫॥ ఆశీవిషసమైర్వీరైర్మరుద్భిరివ వృత్రహా । అమిత్రాణాం తేజసామృద్నన్నసురానివ వృత్రహా ॥౨౬॥ శ్రియమాదత్స్వ కౌన్తేయ ధార్తరాష్ట్రాన్మహాబల । నహి గాండీవముక్తానాం శరాణాం గార్ధ్రవాససామ్ ॥౨౭॥ స్పర్శమాశీవిషాభానాం మర్త్యః కశ్చన సంసహేత్ । న స వీరో న మాతంగో న చ సోఽశ్వోఽస్తి భారత ॥౨౮॥ యస్సహేత గదావేగం మమ క్రుద్ధస్య సంయుగే । సృంజయైస్సహ కైకేయైర్వృష్ణీనాం వృషభేణ చ ॥౨౯॥ కథంస్విద్యుధి కౌన్తేయ న రాజ్యం ప్రాప్నుయామహే । శత్రుహస్తగతాం రాజన్ కథంస్విన్నాహరేర్మహీమ్ ॥౩౦॥ ఇహ యత్నముపాహృత్య బలేన మహతాన్వితః ॥౩౧॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతార్జునాభిగమనపర్వణి - భీమవాక్యే - త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋

వైశంపాయనః ॥ స ఏవముక్తస్తు మహానుభావః సత్యవ్రతో భీమసేనేన రాజా । అజాతశత్రుస్తదనంతరం వై ధైర్యాన్వితో వాక్యమిదం బభాషే ॥౧॥ యుధిష్ఠిరః ॥ అసంశయం భారత సత్యమేతద్యన్మాం తుదన్ వాక్యశల్యైః క్షిణోషి । న త్వాం విగర్హే ప్రతికూలమేవ మమానయాద్ధి వ్యసనం వ ఆగాత్ ॥౨॥ అహం హ్యక్షానన్వపద్యం జిహీర్షన్ రాజ్యం సరాష్ట్రం ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాత్ । తన్మాం శఠః కితవః ప్రత్యదేవీత్సుయోధనార్థం సుబలస్య పుత్రః ॥౩॥ మహామాయశ్శకునిః పార్వతీయస్సభామధ్యే ప్రవపన్నక్షపూగాన్ । అమాయినం మాయయా ప్రత్యజైషీత్తతోఽపశ్యం వృజినం భీమసేన ॥౪॥ అక్షాంశ్చ దృష్ట్వా శకునేర్యథావత్కామానుకూలానయుజోఽయుజశ్చ । శక్యం నియన్తుమభవిష్యదాత్మా మన్యుస్తు హన్యాత్పురుషస్య ధైర్యమ్ ॥౫॥ యన్తుం నాత్మా శక్యతే పౌరుషేణ మానేన వీర్యేణ చ తాత నద్ధః । న తే వాచో భీమసేనాభ్యసూయే మన్యే తథా తద్భవితవ్యమాసీత్ ॥౬॥ స నో రాజా ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రో న్యపాతయద్వ్యసనే రాజ్యమిచ్ఛన్ । దాస్యం చ నో గమయద్భీమసేన యత్రాభవచ్ఛరణం ద్రౌపదీ నః ॥౭॥ త్వం చాపి తద్వేత్థ ధనంజయశ్చ పునర్ద్యూతాయాగతాంస్తాన్సభాం నః । యన్మాబ్రవీద్ధృతరాష్ట్రస్య పుత్ర ఏకగ్లహార్థం భరతానాం సమక్షమ్ ॥౮॥ వనే సమా ద్వాదశ రాజపుత్ర యథాకామం విజితమజాతశత్రో । తథాపరం చావిదితశ్చరేథాః సర్వైస్సహ భ్రాతృభిశ్ఛద్మగూఢః ॥౯॥ త్వాం చేచ్ఛ్రుత్వా తాత తథా చరన్తమవభోత్స్యన్తే భారతానాం చరాశ్చ । అన్యాంశ్చరేథాస్తావతోఽబ్దాంస్తథా త్వం నిశ్చిత్య తత్ప్రతిజానీహి పార్థ ॥౧౦॥ చరైశ్చేన్నో విదితః కాలమేతం యుక్తో రాజన్మోహయిత్వా మదీయాన్ । బ్రవీమి సత్యం కురుసంసదీహ తవైవ తా భారత పంచనద్యః ॥౧౧॥ వయం చైతద్భారత సర్వ ఏవ త్వయా జితాః కాలమపాస్య భోగాన్ । వసేమ ఇత్యాహ పురా స రాజా మధ్యే కురూణాం స మయోక్తస్తథేతి ॥౧౨॥ తత్ర ద్యూతమభవన్నో జఘన్యం తస్మిన్ జితాః ప్రవ్రజితాశ్చ సర్వే । ఇత్థం చ దేశాననుసంచరామో వనాని కృచ్ఛ్రాణి చ కృచ్ఛ్రరూపాః ॥౧౩॥ సుయోధనశ్చాపి న శాన్తిమిచ్ఛన్ భూయస్స మన్యోర్వశమన్వగచ్ఛత్ । ఉద్యోజయామాస కురూంశ్చ సర్వాన్ యే చాస్య కేచిద్వశమన్వగచ్ఛన్ ॥౧౪॥ తం సంధిమాస్థాయ సతాం సకాశే కో నామ జహ్యాదిహ రాజ్యహేతోః । ఆర్యస్య మన్యే మరణాద్గరీయో యద్ధర్మముత్క్రమ్య మహీం ప్రశాసేత్ ॥౧౫॥ తదైవ చేద్వీరకర్మాకరిష్యో యదా ద్యూతే పరిఘం పర్యమృక్షః । బాహూ దిధక్షన్వారితః ఫల్గునేన కిం దుష్కృతం భీమ తదాభవిష్యత్ ॥౧౬॥ ప్రాగేవ చైవం సమయక్రియాయాః కిం నాబ్రవీః పౌరుషమావిదానః । ప్రాప్తం తు కాలం త్వభిపద్య పశ్చాత్కిం మామిదానీమతివేలమాత్థ ॥౧౭॥ భూయోఽపి దుఃఖం మమ భీమసేన దూయే విషస్యేవ రసం హి పీత్వా । యద్యాజ్ఞసేనీం పరిక్లిశ్యమానాం సందృశ్య తత్క్షాన్తమితి స్మ భీమ ॥౧౮॥ న త్వద్య శక్యం భరతప్రవీర కృత్వా యదుక్తం కురువీరమధ్యే । కాలం ప్రతీక్షస్వ సుఖోదయస్య పక్తిం ఫలానామివ బీజవాపః ॥౧౯॥ యదా హి పూర్వం నికృతో నికృన్తేద్వైరం సపుష్పం సఫలం విదిత్వా । మహాగుణం హరతి హి పౌరుషేణ తదా వీరో జీవతి జీవలోకే ॥౨౦॥ శ్రియం చ లోకే లభతే సమగ్రాం మన్యే చాస్మై శత్రవస్సన్నమన్తే । మిత్రాణి చైనమచిరాద్భజన్తే దేవా ఇవేం

ద్రముపజీవంతి చైనమ్ ॥ ౨౧॥ మమ ప్రతిజ్ఞాంచ నిబోధ సత్యాం వృణే ధర్మమమృతాజ్జీవితాచ్చ । రాజ్యంచ పుత్రాశ్చ యశోధనంచ సర్వం న సత్యస్య క
ళామపైతి ॥ ౨౨ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతె - అరణ్యపర్వాంతర్గతార్జునాభిగమనపర్వణి - యుధిష్ఠిరవాక్యే - చతుస్త్రింశోధ్యాయః ❋❋❋❋❋

భీమః ॥ సంధింకృత్వైవ కాలేన హ్యంతకేన పతత్రిణా । అనంతేనాప్రమేయేణ స్రోతసా సర్వహారిణా ॥ ౧ ॥ ప్రత్యక్షం మన్యసే కాలం మర్త్యస్సన్
కాలబంధనః । ఫేనధర్మా మహారాజ ఫలధర్మా తథైవ చ ॥ ౨ ॥ నిమేషాదపి కౌంతేయ యస్యాయురపచీయతే । సూచ్యేవాంజనచూర్ణస్య కిమితి ప్రతిపా
లయేత్ ॥ ౩ ॥ యో నూనమమితాయుస్స్యాదథవాపి ప్రమాణవిత్ । స కాలం వై ప్రతీక్షేత సర్వప్రత్యక్షదర్శివాన్ ॥ ౪ ॥ ప్రతీక్ష్యమాణః కాలోనః స
మారాజంస్త్రయోదశ । ఆయుషోపచయం కృత్వా మరణాయోపనేష్యతి ॥ ౫ ॥ శరీరిణాం హి మరణం శరీరే నిత్యమాశ్రితమ్ । ప్రాగేవ మరణాత్తస్మాద్రా
జ్యాయైవ ఘటామహే ॥ ౬ ॥ యో న యాతి ప్రసంఖ్యానమస్పష్టో భూమివర్ధనః । అయాతయిత్వా వైరాణి సోవసీదతి గౌరివ ॥ ౭ ॥ యో న యాతయితే వై
రమల్పసత్త్వోద్యమః పుమాన్ । అఫలం జన్మ తస్యాహం మన్యే దుర్జాతజాయినః ॥ ౮ ॥ హైరణ్యౌ భవతో బాహూ శ్రుతిర్భవతి పార్థివీ । హత్వా ద్విషం
తం సంగ్రామే భుంక్ష్వ బాహ్వార్జితం వసు ॥ ౯ ॥ హత్వా వై పురుషో రాజన్ వికర్తారమరిందమ । అహ్నాయ నరకం గచ్ఛేత్ స్వర్గేణాస్య స సమ్మితః ॥ ౧౦ ॥
అమర్షజో హి సంతాపః పావకాద్దీప్తిమత్తరః । యేనాహమభిసంతప్తో న నక్తం న దివా శయే ॥ ౧౧ ॥ అయం చ పార్థో బీభత్సుర్వరిష్ఠో జ్యావికర్షణే ।
ఆస్తే పరమసంతప్తో నూనం సింహ ఇవాశయే ॥ ౧౨ ॥ యో హ్యయమేకోభిమనుతే సర్వాన్ లోకే ధనుర్భృతః । సోయమాత్మజమూష్మాణం మహాహస్తీవ యచ్ఛతి ॥
౧౩ ॥ నకులస్సహదేవశ్చ వృద్ధా మాతా చ వీరసూః । తవైవ ప్రియమిచ్ఛంత ఆసతే జడమూకవత్ ॥ ౧౪ ॥ సర్వే తే ప్రియమిచ్ఛంతి బాంధవాస్సహ సృంజ
యైః । అహమేకశ్చ సంతప్తో మాతా చ ప్రతివింధ్యతః ॥ ౧౫ ॥ ప్రియమేవ తు సర్వేషాం యద్బ్రవీమ్యుత కించన । సర్వే హి వ్యసనం ప్రాప్తాః సర్వే యో
ద్ధుమభినందినః ॥ ౧౬ ॥ నాతః పాపీయసీ కాచిదాపద్రాజన్ భవిష్యతి । యన్నో నీచైరల్పబలై రాజ్యమాచ్ఛిద్య భుజ్యతే ॥ ౧౭ ॥ శీలదోషాద్ఘృణావిష్ట ఆనృ
శంస్యాత్పరంతప । క్లేశాంస్తితిక్షసే రాజన్ నాన్యః కశ్చిత్ ప్రశంసతి ॥ ౧౮ ॥ శ్రోత్రియస్యేవ తే రాజన్ మందకస్యావిపశ్చితః । అనువాకహతా బుద్ధిర్నై
షా తత్త్వార్థదర్శినీ ॥ ౧౯ ॥ ఘృణీ బ్రాహ్మణరూపోసి కథం క్షత్రేషు జాయథాః । అస్యాం హి యోనౌ జాయంతే ప్రాయశః క్రూరబుద్ధయః ॥ ౨౦ ॥ అ
శ్రౌషీస్త్వం రాజధర్మాన్ యథా వై మనురబ్రవీత్ । క్రూరాన్నికృతిసంపన్నాన్ విహితానశమాత్మకాన్ ॥ ౨౧ ॥ ధార్తరాష్ట్రాన్ మహారాజ క్షమసే
కిం దురాత్మనః । కర్తవ్యే పురుషవ్యాఘ్ర కిమాస్సే పీఠసర్పవత్ ॥ ౨౨ ॥ బుద్ధ్యా వీర్యేణ సంయుక్తః శ్రుతేనాభిజనేన చ । తృణానాం ముష్టినైకేన హి
మవంతం చ పర్వతమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఛన్నమిచ్ఛసి కౌంతేయ యోస్మాన్ సంవర్తుమిచ్ఛసి । అజ్ఞాతచర్యా గూఢేన పృథివ్యాం విశ్రుతేన చ ॥ ౨౪ ॥ దివీవ పార్థ సూ
ర్యేణ న శక్యా చరితుం త్వయా । బృహచ్ఛాలమివానూపే శాఖాపుష్పపలాశవాన్ ॥ ౨౫ ॥ హస్తీ శ్వేత ఇవాజ్ఞాతః కథం జిష్ణుశ్చరిష్యతి । ఇమౌ చ సింహసం
కాశౌ భ్రాతరౌ సహితౌ శిశూ ॥ ౨౬ ॥ నకులస్సహదేవశ్చ కథం పార్థ చరిష్యతః । పుణ్యకీర్తీ రాజపుత్రీ ద్రౌపదీ వీరసూరియమ్ ॥ ౨౭ ॥ విశ్రుతా కథ
మజ్ఞాతా కృష్ణా పార్థ చరిష్యతి । మాంచాపి రాజన్ జానంతి హ్యాకుమారమిమాః ప్రజాః ॥ ౨౮ ॥ నాజ్ఞాతచర్యాం పశ్యామి మేరోరివ నిగూహనమ్ । తథై
వ బహవోస్మాభీ రాష్ట్రేభ్యో విప్రవాసితాః ॥ ౨౯ ॥ రాజానో రాజపుత్రాశ్చ ధృతరాష్ట్రమనువ్రతాః । న హి తేప్యుపశామ్యంతి నికృతా వా నిరా
కృతాః ॥ ౩౦ ॥ అవశ్యం తైర్నికర్తవ్యమస్మాకం తత్ప్రియైషిభిః । తేప్యస్మాసు ప్రయుంజీరన్ ప్రచ్ఛన్నాన్ సుబహూంశ్చరాన్ ॥ ౩౧ ॥ ఆచక్షీరంశ్చ
నో జ్ఞాత్వా తతస్స్యాత్సుమహద్భయమ్ । అస్మాభిరుషితాస్సమ్యగ్వనే మాసాస్త్రయోదశ ॥ ౩౨ ॥ పరిమాణేన తాన్ పశ్య తావతః పరివత్సరాన్ । అస్తి
మాసః ప్రతినిధిర్యథా ప్రాహుర్మనీషిణః ॥ ౩౩ ॥ పూతికామివ సోమస్య తథేదం క్రియతామితి । అథవానడుహే రాజన్ సాధవే సాధువాహినే ॥ ౩౪ ॥

పౌషాత్యద్యానాజైతస్మాదేనసః ప్రతిముచ్యతే । తస్మాచ్ఛత్రువధే రాజన్ క్రియతాం నిశ్చయస్త్వయా ॥ ౩౫ ॥ క్షత్రియస్య హి సర్వస్య నాన్యో ధర్మో-
స్తి సంయుగాత్ ॥ ౩౬ ॥ ఇ॥ శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి-భీమవాక్యే పంచత్రింశోఽధ్యాయః ❁❁❁❁❁❁❁❁

వైశంపాయనః ॥ భీమసేనవచః శ్రుత్వా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః । నిఃశ్వస్య పురుషవ్యాఘ్రః సంప్రదధ్యౌ పరంతపః ॥ ౧ ॥ శ్రుతా మే రాజధర్మాశ్చ వ-
ర్ణానాం చ వినిశ్చయాః । ఆయత్యాం చ తదాత్వే చ యః పశ్యతి స పశ్యతి ॥ ౨ ॥ ధర్మస్య జానమానోఽహం గతిమగ్ర్యాం సుదుర్విదామ్ । కథం బలాత్కరి-
ష్యామి మేరోరివ విమర్దనమ్ ॥ ౩ ॥ స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా వినిశ్చిత్యేతికృత్యతామ్ । భీమసేనమిదం వాక్యమపదాంతరమబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥
ఏవమేతన్మహాబాహో యథా వదసి భారత । ఇదమన్యత్సమాధత్స్వ వాక్యం మే వాక్యకోవిద ॥ ౫ ॥ మహాపాపాని కర్మాణి యాని కేవలసాహసాత్ ।
ఆరభ్యంతే భీమసేన వ్యథంతే తాని భారత ॥ ౬ ॥ సుమంత్రితే సువిక్రాంతే సుకృతే సువిచారితే । సిధ్యంత్యర్థా మహాబాహో దైవం చాత్ర ప్రదక్షిణమ్ ॥
౭ ॥ యత్తు కేవలచాపల్యాద్బలదర్పోత్థితః స్వయమ్ । సమారబ్ధమిదం కార్యం మన్యసే శృణు తత్ర మే ॥ ౮ ॥ భూరిశ్రవాః శలశ్చైవ జలసంధశ్చ వీర్యవాన్ ।
భీష్మో ద్రోణశ్చ కర్ణశ్చ ద్రోణపుత్రశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౯ ॥ ధార్తరాష్ట్రా దురాధర్షా దుర్యోధనపురోగమాః । సర్వ ఏవ కృతాస్త్రాశ్చ సతతం చాతతా-
యినః ॥ ౧౦ ॥ రాజానః పార్థివాశ్చైవ యేఽస్మాభిరుపతాపితాః । సంశ్రితాః కౌరవం పక్షం జాతస్నేహాశ్చ తం ప్రతి ॥ ౧౧ ॥ దుర్యోధనహితే యుక్తా న త-
థాస్మాసు భారత । పూర్ణకోశా బలోపేతాః ప్రయతిష్యంతి సంగరే ॥ ౧౨ ॥ సర్వే కౌరవసైన్యస్య సపుత్రామాత్యసైనికాః । సంవిభక్తా హి మాత్రా-
భిర్భోగైరపి చ సర్వశః ॥ ౧౩ ॥ దుర్యోధనేన తే వీరా మానితాశ్చ విశేషతః । ప్రాణాంస్త్యక్ష్యంతి సంగ్రామే ఇతి మే నిశ్చితా మతిః ॥ ౧౪ ॥ సమా యద్య-
పి భీష్మస్య వృత్తిరస్మాసు తేషు చ । ద్రోణస్య చ మహాబాహో కృపస్య చ మహాత్మనః ॥ ౧౫ ॥ అవశ్యం రాజపిండస్తైర్నిర్వేశ్య ఇతి మే మతిః । తస్మాత్త్య-
క్ష్యంతి సంగ్రామే ప్రాణానపి సుదుస్త్యజాన్ ॥ ౧౬ ॥ సర్వే దివ్యాస్త్రవిద్వాంసః సర్వే ధర్మపరాయణాః । అజేయాశ్చేతి మే బుద్ధిరపి దేవైః సవాసవైః ॥
౧౭ ॥ అమర్షీ నిత్యసంరబ్ధస్తత్ర కర్ణో మహారథః । సర్వాస్త్రవిదనాధృష్యో హ్యభేద్యకవచావృతః ॥ ౧౮ ॥ అనిర్జిత్య రణే సర్వానేతాన్ పురుషస-
త్తమాన్ । అశక్యో హ్యసహాయేన హంతుం దుర్యోధనస్త్వయా ॥ ౧౯ ॥ న నిద్రామధిగచ్ఛామి చింతయానో వృకోదర । అతిసర్వాన్ ధనుర్గ్రాహాన్
సూతపుత్రస్య లాఘవమ్ ॥ ౨౦ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏతద్వచనమాజ్ఞాయ భీమసేనోఽత్యమర్షణః । బభూవ విమనాస్త్రస్తో న చైవోవాచ కించన ॥ ౨౧ ॥ త-
యోః సంవదతోరేవం తదా పాండవయోర్ద్వయోః । ఆజగామ మహాయోగీ వ్యాసః సత్యవతీసుతః ॥ ౨౨ ॥ సోఽభిగమ్య యథాన్యాయం పాండవైః ప్రతి-
పూజితః । యుధిష్ఠిరమిదం వాక్యమువాచ వదతాం వరః ॥ ౨౩ ॥ వ్యాసః ॥ యుధిష్ఠిర మహాబాహో వేద్మి తే హృదయస్థితమ్ । మనీషయా తతః క్షిప్రమా-
గతోఽస్మి నరర్షభ ॥ ౨౪ ॥ భీష్మాద్ద్రోణాత్కృపాత్కర్ణాద్ద్రోణపుత్రాచ్చ భారత । దుర్యోధనాన్నృపసుతాత్తథా దుఃశాసనాదపి ॥ ౨౫ ॥ యత్తే భ-
యమమిత్రఘ్న హృది సంపరివర్తతే । యత్తోఽహం నాశయిష్యామి విధిదృష్టేన కర్మణా ॥ ౨౬ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా ధృతిమాస్థాయ కర్మణా ప్రతిపాదయ । ప్రతి-
పాద్య తు రాజేంద్ర తతః క్షిప్రం జ్వరం జహి ॥ ౨౭ ॥ తత ఏకాంతమున్నీయ పారాశర్యో యుధిష్ఠిరమ్ । అబ్రవీదుపపన్నార్థమిదం వాక్యవిశారదః ॥ ౨౮ ॥
శ్రేయసస్తే పరః కాలః ప్రాప్తో భరతసత్తమ । యేనాభిభవితా శత్రూన్ రణే పార్థో ధనంజయః ॥ ౨౯ ॥ గృహాణేమాం మయా ప్రోక్తాం సిద్ధిం మూర్తి-
మతీమివ । విద్యాం ప్రతిస్మృతిం నామ ప్రపన్నాయ బ్రవీమి తే ॥ ౩౦ ॥ ....

యామవాప్య మహాబాహురర్జునః సాధయిష్యతి । అస్త్రహేతోర్మహేంద్రం చ రుద్రం చైవాభిగచ్ఛతు ॥ ౩౧ ॥ వరుణం చ కుబేరం చ ధర్మరాజం చ పాండ-
వ । శక్తో హ్యేష సురాన్ ద్రష్టుం తపసా విక్రమేణ చ ॥ ౩౨ ॥ ఋషిరేష మహాతేజా నారాయణసహాయవాన్ । పురాణః శాశ్వతో దేవస్త్వజేయో వి

ష్ఠురచ్యుతః॥ ౩౩॥ అస్త్రాణీంద్రాచ్చ రుద్రాచ్చ లోకపాలేభ్య ఏవ చ। సమాదాయ మహాబాహుర్మహత్కర్మ కరిష్యతి॥ ౩౪॥ వనాదస్మాచ్చ కౌంతేయ వనమన్యద్విచింత్యతామ్। నివాసార్థాయ యద్యుక్తం భవేద్వః పృథివీపతే॥ ౩౫॥ ఏకత్ర చిరవాసో హి న ప్రీతిజననో భవేత్। తాపసానాంచ సర్వేషాం భవేదుద్వేగకారకః॥ ౩౬॥ మృగాణాముపయోగశ్చ వీరుదోషధిసంక్షయః। బిభర్షి చ బహూన్విప్రాన్ వేదవేదాంగపారగాన్॥ ౩౭॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్త్వా ప్రపన్నాయ శుచయే భగవాన్ప్రభుః। ప్రోవాచ లోకతత్త్వజ్ఞో యోగీ విద్యామనుత్తమామ్॥ ౩౮॥ ధర్మరాజాయ ధీమాన్స వ్యాసః సత్యవతీసుతః। అనుజ్ఞాయ చ కౌంతేయం తత్రైవాంతరధీయత॥ ౩౯॥ యుధిష్ఠిరస్తు ధర్మాత్మా తద్బ్రహ్మ మనసా యతః। ధారయామాస మేధావీ కాలే కాలే సదాభ్యసన్॥ ౪౦॥ స వ్యాసవాక్యముదితో వనాద్ద్వైతవనాత్తతః। యయౌ సరస్వతీకూలే కామ్యకం నామ తద్వనం॥ ౪౧॥ తమన్వయుర్మహారాజ శిక్షాక్షరవిశారదాః। బ్రాహ్మణాస్తపసా యుక్తా దేవేంద్రమృషయో యథా॥ ౪౨॥ తతః కామ్యకమాసాద్య పునస్తే భరతర్షభాః। న్యవసంత మహాత్మానః సామాత్యాః సపరిచ్ఛదాః॥ ౪౩॥ తత్ర తే న్యవసన్రాజన్ కంచిత్కాలం మనస్వినః। ధనుర్వేదపరా వీరాః శృణ్వంతో వేదముత్తమం॥ ౪౪॥ చరంతో మృగయాం నిత్యం శుద్ధైర్బాణైర్మృగార్థినః। పితృదైవతవిప్రేభ్యో నిర్వపంతో యథావిధి॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గత అర్జునాభిగమనపర్వణి - కామ్యకవనప్రవేశే - షట్త్రింశోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః। సంస్మృత్య మునిసందేశమిదం వచనమబ్రవీత్॥ ౧॥ వివిక్తే విదితప్రజ్ఞమర్జునం పురుషర్షభమ్। సాంత్వపూర్వం స్మితం కృత్వా పాణినా పరిసంస్పృశన్॥ ౨॥ స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా వనవాసమరిందమః। ధనంజయం ధర్మరాజో రహసీదమువాచ హ॥ ౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ భీష్మే ద్రోణే కృపే కర్ణే ద్రోణపుత్రే చ భారత। ధనుర్వేదశ్చతుష్పాద ఏతేష్వద్య ప్రతిష్ఠితః॥ ౪॥ బ్రాహ్మం దైవం మానుషం చ సయత్నం సచికిత్సితమ్। సర్వాస్త్రాణాం ప్రయోగం చ తేఽభిజానంతి కృత్స్నశః॥ ౫॥ తే సర్వే ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రేణ పరిసాంత్వితాః। సంవిభక్తాశ్చ తుష్టాశ్చ గురువత్తేషు వర్తతే॥ ౬॥ సర్వయోధేషు చైవాస్య సదా ప్రీతిరనుత్తమా। ఆచార్యా మానితాస్తుష్టాః శాంతిం వ్యవహరంత్యుత॥ ౭॥ శక్తిం న హాపయిష్యంతి తే కాలే ప్రతిపూజితాః। అద్య చేయం మహీ కృత్స్నా దుర్యోధనవశానుగా॥ ౮॥ సగ్రామనగరా పార్థ ససాగరవనాకరా। భవానేవ ప్రియోఽస్మాకం త్వయి భారః సమాహితః॥ ౯॥ అత్ర కృత్యం ప్రపశ్యామి ప్రాప్తకాలమరిందమ। కృష్ణద్వైపాయనాత్తాత గృహీతోపనిషన్మయా॥ ౧౦॥ తయా ప్రయుక్తయా సమ్యక్ జగత్సర్వం ప్రకాశతే। తేన త్వం బ్రహ్మణా తాత సంయుక్తః సుసమాహితః॥ ౧౧॥ దేవతానాం యథాకాలం ప్రసాదం ప్రతిపాలయ। తపసా యోజయాత్మానముగ్రేణ భరతర్షభ॥ ౧౨॥ ధనుష్మాన్కవచీ ఖడ్గీ మునిః సాధువ్రతే స్థితః। న కస్యచిద్దదన్మార్గం గచ్ఛ తాతోత్తరాం దిశం॥ ౧౩॥ ఇంద్రే హ్యస్త్రాణి దివ్యాని సమస్తాని ధనంజయ। వృత్రాద్భీతైర్బలం దైవైస్తదా శక్రే సమర్పితం॥ ౧౪॥ తాన్యేకస్థాని సర్వాణి తతస్త్వం ప్రతిపత్స్యసే। శక్రమేవ ప్రపద్యస్వ స తేఽస్త్రాణి ప్రదాస్యతి॥ ౧౫॥ దీక్షితోఽద్యైవ గచ్ఛ త్వం ద్రష్టుం దేవం పురందరమ్॥ ౧౬॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్త్వా ధర్మరాజస్తమధ్యాపయత ప్రభుః। దీక్షితం విధినా తేన ధృతవాక్కాయమానసమ్॥ ౧౭॥ అనుజజ్ఞే తదా వీరం భ్రాతా భ్రాతరమగ్రజః। నిదేశాద్ధర్మరాజస్య ద్రష్టుకామః పురందరమ్॥ ౧౮॥ ధనుర్గాండీవమాదాయ తథాక్షయ్యౌ మహేషుధీ। కవచీ సతనుత్రాణో బద్ధగోధాంగులిత్రవాన్॥ ౧౯॥ హుతాగ్నిర్బ్రాహ్మణాన్నిష్కైః స్వస్తి వాచ్య మహాభుజః। ప్రాతిష్ఠత మహాబాహుః ప్రగృహీతశరాసనః॥ ౨౦॥ వధాయ ధార్తరాష్ట్రాణాం నిశ్వస్యోర్ధ్వముదీక్ష్య చ। తం దృష్ట్వా తత్ర కౌంతేయం ప్రగృహీతశరాసనం॥ ౨౧॥ అబ్రువన్బ్రాహ్మణాః సిద్ధా భూతాన్యంతర్హితాని చ। క్షిప్రమాప్నుహి కౌంతేయ మనసా యద్యదిచ్ఛసి॥ ౨౨॥ అబ్రువన్బ్రాహ్మణాః పార్థమితి కృత్వా జయాశిషః॥

సంసాధయ స్వకం కామం తేషు ధ్రువోఽస్తు విజయస్తవ ॥ ౨౩ ॥ తం తథా ప్రస్థితం వీరం పాలస్తం ఙ్ఘోరుమర్జునం । మనాంస్యాదాయ సర్వేషాం కృష్ణా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౪ ॥ కృష్ణా ॥ యత్తే కుంతీ మహాబాహో జాతస్యైచ్ఛద్ధనంజయ । తత్తేఽస్తు సర్వం కౌంతేయ యథా వ స్వయమిచ్ఛసి ॥ ౨౫ ॥ మాఽస్మాకం క్షత్రియకులే జన్మ కశ్చిదవాప్నుయాత్ । బ్రాహ్మణేభ్యో నమో నిత్యం యేషాం భైక్ష్యేణ జీవికా ॥ ౨౬ ॥ ఇదం మే పరమం దుఃఖం యస్స పాపస్సుయోధనః । దృష్ట్వా మాం గౌరితి ప్రాహ ప్రహసన్ రాజసంసది ॥ ౨౭ ॥ తస్మాద్దుఃఖాదిదం దుఃఖం గరీయ ఇతి మే మతిః । యత్తత్పరిషదో మధ్యే బహ్వయుక్తమభాషత ॥ ౨౮ ॥ నూనం తే భ్రాతరస్సర్వే త్వత్కథాభిః ప్రజాగరే । రంస్యంతే వీరకర్మాణి కథయంతః పునః పునః ॥ ౨౯ ॥ నైవ నః పార్థ భోగేషు న ధనే నోత జీవితే । తుష్టిర్బుద్ధిర్భవిత్రీ వా త్వయి దీర్ఘప్రవాసిని ॥ ౩౦ ॥ త్వయి నః పార్థ సర్వేషాం సుఖదుఃఖే సమాహితే । జీవితం మరణం చైవ రాజ్యమైశ్వర్యమేవ చ ॥ ౩౧ ॥ ఆపృష్టో మే స కౌంతేయ స్వస్తి ప్రాప్నుహి భారత । బలవద్భిర్విరుద్ధం న కార్యమేతత్త్వయానఘ ॥ ౩౨ ॥ ప్రయాహ్యవిఘ్నేనైవాశు విజయాయ మహాబల । నమో ధాత్రే విధాత్రే చ స్వస్తి గచ్ఛ హ్యనామయమ్ ॥ ౩౩ ॥ హ్రీః శ్రీః కీర్తిర్ద్యుతిః పుష్టిరుమా లక్ష్మీస్సరస్వతీ । ఇమా వై తవ పాంథస్య పాలయంతు ధనంజయ ॥ ౩౪ ॥ జ్యేష్ఠాపచాయీ జ్యేష్ఠస్య భ్రాతుర్వచనకారకః । ప్రపద్యేఽహం వసూన్ రుద్రానాదిత్యాన్ సమరుద్గణాన్ ॥ ౩౫ ॥ విశ్వేదేవాంస్తథా సాధ్యాన్ శాంత్యర్థం భరతర్షభ । స్వస్తి తేఽస్త్వంతరిక్షేభ్యః పార్థివేభ్యశ్చ భారత ॥ ౩౬ ॥ దివ్యేభ్యశ్చైవ భూతేభ్యో యే చాన్యే పరిపంథినః । వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్త్వాఽఽశిషః కృష్ణా విరరామ యశస్వినీ ॥ ౩౭ ॥ తతః ప్రదక్షిణం కృత్వా భ్రాతౄన్ ధౌమ్యం చ పాండవః । ప్రాతిష్ఠత మహాబాహుః ప్రగృహ్య రుచిరం ధనుః ॥ ౩౮ ॥ తస్య మార్గాదపాక్రామన్ సర్వభూతాని గచ్ఛతః । యుక్తస్యైంద్రేణ యోగేన పరాక్రాంతస్య శుష్మిణః ॥ ౩౯ ॥ సోఽగచ్ఛత్పర్వతాంస్తాత తపోధననిషేవితాన్ । దివ్యం హైమవతం పుణ్యం దేవజుష్టం పరంతప ॥ ౪౦ ॥ .... అగచ్ఛత్పర్వతం పుణ్యమేకాహ్నైవ మహామనాః । మనోజవగతిర్భూత్వా యోగయుక్తో యథాఽనిలః ॥ ౪౧ ॥ హిమవంతమతిక్రమ్య గంధమాదనమేవ చ । అత్యక్రామత్స దుర్గాణి దివారాత్రమతంద్రితః ॥ ౪౨ ॥ ఇంద్రకీలం సమాసాద్య తతోఽతిష్ఠద్ధనంజయః । అంతరిక్షేతి శుశ్రావ తిష్ఠేతి స వచస్తదా ॥ ౪౩ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా సర్వతో దృష్టిం చారయామాస పాండవః । అథాపశ్యత్సవ్యసాచీ వృక్షమూలే తపస్వినమ్ ॥ ౪౪ ॥ బ్రాహ్మ్యా శ్రియా దీప్యమానం పింగళం జటిలం కృశమ్ । సోఽబ్రవీదర్జునం తత్ర ప్రస్థితం దృష్ట్వా మహాతపాః ॥ ౪౫ ॥ కస్త్వం తాతేహ సంప్రాప్తో ధనుష్మాన్ కవచీ శరీ । నిబద్ధాసితలత్రాణః క్షాత్రం ధర్మమనువ్రతః ॥ ౪౬ ॥ నేహ శస్త్రేణ కర్తవ్యం శాంతానామేష ఆలయః । వినీతక్రోధహర్షాణాం బ్రాహ్మణానాం తపస్వినామ్ ॥ ౪౭ ॥ నేహాస్తి ధనుషా కార్యం న సంగ్రామోఽత్ర కర్హిచిత్ । నిక్షిపైతద్ధనుస్తాత ప్రాప్తోఽసి పరమాం గతిమ్ ॥ ౪౮ ॥ ఓజసా తేజసా వీర యథా నాన్యః పుమాన్ క్వచిత్ । తథా హసన్నివాభీక్ష్ణం బ్రాహ్మణోఽర్జునమబ్రవీత్ ॥ ౪౯ ॥ న చైనం చాలయామాస ధైర్యాత్సుధృతనిశ్చయమ్ । తమువాచ తతః ప్రీతః స ద్విజః ప్రహసన్నివ ॥ ౫౦ ॥ వరం వృణీష్వ భద్రం తే శక్రోఽహమరిసూదన । ఏవముక్తస్సహస్రాక్షం ప్రత్యువాచ ధనంజయః ॥ ౫౧ ॥ ప్రాంజలిః ప్రణతో భూత్వా శూరః కురుకులోద్వహః । ఈప్సితో హ్యేష వై కామో వరం చైనం ప్రయచ్ఛ మే ॥ ౫౨ ॥ త్వత్తోఽద్య భగవన్నస్త్రం కృత్స్నమిచ్ఛామి వేదితుమ్ । ప్రత్యువాచ మహేంద్రస్తం ప్రీతాత్మా ప్రహసన్నివ ॥ ౫౩ ॥ ఇహ ప్రాప్తస్య కిం కార్యమస్త్రైస్తవ ధనంజయ । కామాన్ వృణీష్వ లోకాంస్త్వం ప్రాప్తోఽసి పరమాం గతిమ్ ॥ ౫౪ ॥ ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ సహస్రాక్షం ధనంజయః । న లోభాన్న పునః కామాన్న దేవత్వం కుతః సుఖమ్ ॥ ౫౫ ॥ న చ సర్వామరైశ్వర్యం కామయే త్రిదశాధిప । భ్రాతౄంస్తాన్ విపినే త్యక్త్వా వైరమప్రతియాత్య చ ॥ ౫౬ ॥ అకీర్తిం సర్వలోకేషు గచ్ఛేయం శాశ్వతీస్సమాః । ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ వృత్రహా పాండునందనమ్ ॥ ౫౭ ॥ సాంత్వయన్ శ్లక్ష్ణయా వాచా సర్వలోకనమస్కృతః । యదా ద్రక్ష్యసి భూతేశం త్ర్యక్షం శూలధరం శివమ్ ॥ ౫౮ ॥

తదాదాతాస్మి తే తాత దివ్యాన్యస్త్రాణి సర్వశః। క్రియతాం వర్తనే యత్నో దేవస్య పరమేష్ఠినః ॥ ౫౯ ॥ దర్శనాత్తస్య కౌంతేయ సంసిద్ధస్స్వర్గమే-
ష్యసి। ఇత్యుక్త్వా ఫాల్గునం శక్రో జగామాదర్శనం పునః॥ ౬౦॥ అర్జునోప్యథ తత్రైవ తస్థౌ యోగసమన్వితః॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే। అరణ్యపర్వాంతర్గ-
త అర్జునాభిగమనపర్వణి - ఇంద్రదర్శనే సప్తత్రింశోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అథ కైరాతపర్వప్రారంభః ❖❖❖
జనమేజయః॥ భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి పార్థస్యాక్లిష్టకర్మణః। విస్తరేణ కథామేతాం యథాస్త్రాణ్యుపలబ్ధవాన్॥ ౧॥ యథా చ పురుషవ్యాఘ్రో దీ-
ర్ఘబాహుర్ధనంజయః। వనం ప్రవిష్టస్తేజస్వీ నిర్మనుష్యమభీతవత్॥ ౨॥ కించ తేన కృతం తత్ర వసతా బ్రహ్మవిత్తమ। కథం చ భగవాంస్థాణుర్దేవ-
రాజశ్చ తోషితః॥ ౩॥ ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం త్వత్ప్రసాదాద్ద్విజోత్తమ। త్వం హి సర్వజ్ఞ దివ్యం చ మానుషం చైవ వేత్థ హ॥ ౪॥ అత్యద్భుతతమం
బ్రహ్మన్ రోమహర్షణమర్జునః। భవేన సహ సంగ్రామం చకారాప్రతిమం కిల॥ ౫॥ పురా ప్రహరతాం శ్రేష్ఠః సంగ్రామేష్వపరాజితః। య-
చ్ఛ్రుత్వా నరసింహానాం దైన్యహర్షాతివిస్మయాత్॥ ౬॥ శూరాణామపి పార్థానాం హృదయాని చకంపిరే। యద్యచ్చ కృతవానన్యత్పార్థస్తద-
ఖిలం వద॥ ౭॥ న హ్యస్య నిందితం జిష్ణోః సుసూక్ష్మమపి లక్షయే। చరితం తస్య శూరస్య తన్మే సర్వం ప్రకీర్తయ॥ ౮॥ వైశంపాయనః॥ కథయిష్యామి తే తా-
త కథామేతాం మహాత్మనః। దివ్యాం కౌరవశార్దూల మహతీమద్భుతోపమామ్॥ ౯॥ గాత్రసంస్పర్శసంబంధాం త్ర్యంబకేణ సహానఘ। పార్థస్య దే-
వదేవేన శృణు సమ్యక్సమాగమమ్॥ ౧౦॥ యుధిష్ఠిరనియోగాత్స జగామామితవిక్రమః। శక్రం సురేశ్వరం ద్రష్టుం దేవదేవం చ శంకరమ్॥ ౧౧॥ దివ్యం
తద్ధనురాదాయ ఖడ్గం చ కనకత్సరుమ్। మహాబలో మహాబాహురర్జునః కార్యసిద్ధయే॥ ౧౨॥ దిశం హ్యుదీచీం కౌరవ్యో హిమవచ్ఛిఖరం ప్రతి। ఐంద్రిః స్థి-
రమనా రాజన్ సర్వలోకమహారథః॥ ౧౩॥ త్వరయా పరయా యుక్తస్తపసే ధృతనిశ్చయః। వనం కంటకితం ఘోరమేక ఏవాన్వపద్యత॥ ౧౪॥ నానాపు-
ష్పఫలోపేతం నానాపక్షినిషేవితమ్। నానామృగగణాకీర్ణం సిద్ధచారణసేవితమ్॥ ౧౫॥ తతః ప్రయాతే కౌంతేయే వనం మానుషవర్జితమ్। శంఖానాం
పటహానాం చ శబ్దస్సమభవద్దివి॥ ౧౬॥ పుష్పవర్షం చ సుమహన్నిపపాత మహీతలే। మేఘజాలం చ వితతం ఛాదయామాస సర్వతః॥ ౧౭॥ సోతీత్య వ-
నదుర్గాణి సన్నికర్షం మహాగిరేః। శుశుభే హిమవత్పృష్ఠే వసమానోర్జునస్తదా॥ ౧౮॥ తత్రాపశ్యద్ద్రుమాన్ ఫుల్లాన్ విహగైర్వల్గునాదితాన్।
నదీశ్చ విపులావర్తా వైడూర్యవిమలప్రభాః॥ ౧౯॥ హంసకారండవోద్ధీతాః సారసాభిరుతాస్తథా। పుంస్కోకిలరుతాశ్చైవ క్రౌంచబర్హిణనా-
దితాః॥ ౨౦॥ మనోహరవనోపేతాస్తస్మిన్నతిరథోర్జునః। పుణ్యశీతామలజలాః పశ్యన్ ప్రీతమనాభవత్॥ ౨౧॥ రమణీయే వనోద్దేశే రమమాణోర్-
జునస్తదా। తపస్యుగ్రే వర్తమాన ఉగ్రతేజా మహామనాః॥ ౨౨॥ దర్భచీరం నివస్యాథ దండాజినవిభూషితః। శీర్ణం చ పతితం భూమౌ పర్ణం స-
ముపయుక్తవాన్॥ ౨౩॥ పూర్ణే పూర్ణే త్రిరాత్రే తు మాసమేకం ఫలాశనః। ద్విగుణేనైవ కాలేన ద్వితీయం మాసమత్యయాత్॥ ౨౪॥ తృతీయమపి
మాసం స పక్షేణాహారమాచరన్। చతుర్థే త్వథ సంప్రాప్తే మాసే భరతసత్తమః॥ ౨౫॥ వాయుభక్షో మహాబాహురభవత్పాండునందనః। ఊ-
ర్ధ్వబాహుర్నిరాలంబః పాదాంగుష్ఠాగ్రధిష్ఠితః॥ ౨౬॥ సదోపస్పర్శనాచ్చాస్య బభూవురమితౌజసః। విద్యుదంభోరుహనిభా జటాస్తస్య మహా-
త్మనః॥ ౨౭॥ తతో మహర్షయస్సర్వే జగ్ముర్దేవం పినాకినమ్। నివేదయిషవః పార్థం తపస్యుగ్రే సమాస్థితమ్॥ ౨౮॥ తం ప్రణమ్య మహాదేవం శశం-
సుః పార్థకర్మ తత్। ఏష పార్థో మహాతేజా హిమవత్పృష్ఠమాస్థితః॥ ౨౯॥ ఉగ్రే తపసి దుష్పారే స్థితో ధూమాయయన్ దిశః। తస్య దేవేశ న వయం వి-
ద్మస్సర్వే చికీర్షితమ్॥ ౩౦॥ సంతాపయతి నః సర్వానసౌ సాధు నివార్యతామ్। తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా మునీనాం భావితాత్మనామ్॥ ౩౧॥ ఉమాపతి-
ర్భూతపతిర్వాక్యమేతదువాచ హ॥ మహాదేవః॥ న వో విషాదః కర్తవ్యః ఫాల్గునం ప్రతి సర్వశః॥ ౩౨॥ శీఘ్రం గచ్ఛత సంహృష్టా యథాగతమతంద్రి-
తాః। అహమస్య విజానామి సంకల్పం మనసి స్థితమ్॥ ౩౩॥ నాస్య స్వర్గస్పృహా కాచిన్నైశ్వర్యస్య న చాయుషః। యత్తస్య కాంక్షితం సర్వం తత్క-

స్యేహ మద్యైవ ।౩౪। వైశంపాయనః॥ తచ్ఛ్రుత్వా శర్వవచనమృషయః సత్యవాదినః । ప్రహృష్టమనసో జగ్ముర్యథా స్వాన్ పునరాలయాన్ ।౩౫।
ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతకైరాతపర్వణి - మునిశంకరసంవాదే - అష్టాత్రింశోఽధ్యాయః ॥

వైశంపాయనః॥ గతేషు తేషు సర్వేషు తపస్విషు మహాత్మసు । పినాకపాణిర్భగవాన్ సర్వపాపహరో హరః ।౧। కైరాతం వేషమాస్థాయ కాంచనద్రు
మసన్నిభమ్ । విభ్రాజమానో విపులో గిరిర్మేరురివాపరః ।౨। శ్రీమద్ధనురుపాదాయ శరాంశ్చాశీవిషోపమాన్ । నిష్పపాత మహావేగో దహనో
దేహవానివ ।౩। దేవ్యా సహోమయా శ్రీమాన్ సమానవ్రతవేషయా । నానావేషధరైర్హృష్టైర్భూతైరనుగతస్తదా ।౪। కిరాతవేషసంఛన్నః
స్త్రీభిశ్చాపి సహస్రశః । అశోభత తదా రాజన్ స దేశోఽతీవ భారత ।౫। క్షణేన తద్వనం సర్వం నిశ్శబ్దమభవత్తదా । నాదః ప్రస్రవణానాం చ పక్షిణాం
చాప్యుపారమత్ ।౬। స సన్నికర్షమాగమ్య పార్థస్యాక్లిష్టకర్మణః । మూకం నామ దనోః పుత్రం దదర్శాద్భుతదర్శనమ్ ।౭। వారాహం రూప
మాస్థాయ తర్కయంతమివార్జునమ్ । హంతుం పరమదుష్టాత్మా తమువాచాథ ఫాల్గునః ।౮। గాండీవం ధనురాదాయ శరాంశ్చాశీవిషోపమాన్ । స
జ్యం ధనుర్వరం కృత్వా జ్యాఘోషేణ నినాదయన్ ।౯। యన్మాం ప్రార్థయసే హంతుమనాగసమిహాగతమ్ । తస్మాత్త్వాం పూర్వమేవాహం నేతాద్య
యమసాదనమ్ ।౧౦। దృష్ట్వా తం ప్రహరిష్యంతం ఫాల్గునం దృఢధన్వినమ్ । కిరాతరూపీ సహసా వారయామాస శంకరః ।౧౧। మయైష పార్థితః పూ
ర్వమింద్రకీలసమప్రభః । అనాదృత్య చ తద్వాక్యం ప్రజహారాథ ఫాల్గునః ।౧౨। కిరాతశ్చ సమం తస్మిన్నేకలక్ష్యే మహాద్యుతిః । ప్రముమోచాశ
నిప్రఖ్యం శరమగ్నిశిఖోపమమ్ ।౧౩। తౌ ముక్తౌ సాయకౌ తాభ్యాం సమం తత్ర నిపేతతుః । మూకస్య గాత్రే విస్తీర్ణే శైలసంహననే తదా ।౧౪। య
థాశనివినిష్పేషో వజ్రస్యేవ చ పర్వతే । తథా తయోస్సన్నిపాతః శరయోరభవత్తదా ।౧౫। స విద్ధో బహుభిర్బాణైర్దీప్తాస్యైః పన్నగైరివ ।
మమార రాక్షసం రూపం భూయః కృత్వా విభీషణమ్ ।౧౬। స దదర్శ తతో జిష్ణుః పురుషం కాంచనప్రభమ్ । కిరాతవేషసంఛన్నం స్త్రీసహాయమమిత్ర
హా ।౧౭। తమబ్రవీత్ప్రీతమనాః కౌంతేయః ప్రహసన్నివ । కో భవానటతే శూన్యే వనే స్త్రీగణసంవృతః ।౧౮। న త్వమస్మిన్వనే ఘోరే బిభేషి కనకప్ర
భ । కిమర్థం చ త్వయా విద్ధో వరాహో మత్పరిగ్రహః ।౧౯। మయాభిపన్నః పూర్వం హి రాక్షసోఽయమిహాగతః । కామాత్పరిభవాద్వాపి న మే జీవన్
విమోక్ష్యసే ।౨౦। న హ్యేష మృగయాధర్మో యస్త్వయాద్య కృతో మయి । తేన త్వాం భ్రంశయిష్యామి జీవితాత్పర్వతాశ్రయమ్ ।౨౧। ఇత్యుక్తః పాం
డవేయేన కిరాతః ప్రహసన్నివ । ఉవాచ శ్లక్ష్ణయా వాచా పాండవం సవ్యసాచినమ్ ।౨౨। నమత్కృతే త్వయా వీర భీః కార్యా వనమంతికాత్ । ఇయం
భూమిస్సదాస్మాకముచితా వసతాం వనే ।౨౩। త్వయా తు దుష్కరః కస్మాదిహ వాసః ప్రరోచితః । వయం తు బహుసత్త్వేఽస్మిన్నివసామ తపోధన ।౨౪।
భవాంస్తు కృష్ణవర్త్మాభః సుకుమారః సుఖోచితః । కథం శూన్యమిమం దేశమేకాకీ విచరిష్యతి ।౨౫। అర్జునః॥ గాండీవమాశ్రయం కృత్వా నారాచాంశ్చా
గ్నిసన్నిభాన్ । నివసామి మహారణ్యే ద్వితీయ ఇవ పావకః ।౨౬। ఏష చాపి మహాజంతుర్మృగరూపం సమాశ్రితః । రాక్షసో నిహతో ఘోరో హంతుం మా
మిహ చాగతః ।౨౭। కిరాతః॥ మయైష ధనుర్నిర్ముక్తైస్తాడితః పూర్వమేవ హి । బాణైరభిహతశ్శేతే నీతశ్చ యమసాదనమ్ ।౨౮। మమైవ లక్ష్యభూ
తోఽయం మమ పూర్వపరిగ్రహః । మమైవ చ ప్రహారేణ జీవితాద్వ్యపరోపితః ।౨౯। దోషాన్ స్వాన్నార్హసేఽన్యస్మై వక్తుం స్వబలదర్పితః । అవలిప్తో
ఽసి మందాత్మన్ న మే జీవన్విమోక్ష్యసే ।౩౦। స్థిరో భవస్వ మోక్ష్యామి సాయకానశనీరివ । ఘటస్వ పరయా శక్త్యా ముంచ త్వమపి సాయకాన్ ।౩౧। త
తస్తద్వచనం శ్రుత్వా కిరాతస్యార్జునస్తదా । రోషమాహారయామాస తాడయామాస చేషుభిః ।౩౨। తతో హృష్టేన మనసా ప్రతిజగ్రాహ సాయ
కాన్ । భూయో భూయ ఇతి ప్రాహ మందమందేత్యువాచ హ ।౩౩। ప్రహరస్వ శరానేతాన్నారాచాన్మర్మభేదినః । ఇత్యుక్తో బాణవర్షం స ముమో

షసహపార్థేన॥ ౩౪॥ తతస్తౌ తత్ర సంరబ్ధౌ రాజమానౌ ముహుర్ముహుః । శరైరాశీవిషాకారైస్తతక్షాతే పరస్పరమ్॥ ౩౫ ॥ తతోఽర్జునః శరవర్షం కిరాతే సమవాసృజత్ । తత్ప్రసన్నేన మనసా ప్రతిజగ్రాహ శంకరః॥ ౩౬॥ ముహూర్తం శరవర్షం తత్ప్రతిగృహ్యాపి పినాకధృత్ । అక్షతేన శరీరేణ తస్థౌ గిరిరివాచలః॥ ౩౭॥ స దృష్ట్వా బాణవర్షం తు మోఘీభూతం ధనంజయః । పరమం విస్మయం చక్రే సాధు సాధ్వితి చాబ్రవీత్॥ ౩౮॥ అహో యం సుకుమారాంగో హిమవచ్ఛిఖరాశ్రయః । గాండీవముక్తాన్నారాచాన్ప్రతిగృహ్ణాత్యవిహ్వలః॥ ౩౯॥ కోఽయం దేవో భవేత్సాక్షాద్రుద్రో యక్షః సురోఽసురః । విద్యతే హి గిరిశ్రేష్ఠే త్రిదశానాం సమాగమః॥ ౪౦॥ ....
నహి మద్బాణజాలానాముత్సృష్టానాం సహస్రశః । శక్తోఽన్యః సహితుం వేగమృతే దేవం పినాకినమ్॥ ౪౧॥ దేవో వా యది వా యక్షో రుద్రాదన్యో వ్యవస్థితః । అహమేనం శరైస్తీక్ష్ణైర్నయామి యమసాదనమ్॥ ౪౨ ॥ తతో హృష్టమనా జిష్ణుర్నారాచాన్మర్మభేదినః । వ్యసృజచ్ఛతధా రాజన్మయూఖానివ భాస్కరః॥ ౪౩॥ తాన్ప్రసన్నేన మనసా భగవాఁల్లోకభావనః । శూలపాణిః ప్రత్యగృహ్ణాచ్ఛిలావర్షమివాచలః॥ ౪౪॥ క్షణేన క్షీణబాణోఽథ సంవృత్తః ఫల్గునస్తదా । విత్రాసం చ జగామాథ తం దృష్ట్వా శరసంక్షయమ్॥ ౪౫॥ చింతయామాస జిష్ణుశ్చ భగవంతం హుతాశనమ్ । పురస్తాదక్షయౌ దత్తౌ తూణౌ యేనాస్య ఖాండవే॥ ౪౬॥ కిం ను మోక్ష్యామి ధనుషా యన్మే బాణాః క్షయం గతాః । అయం చ పురుషః కోఽపి బాణాన్గ్రసతి సర్వశః॥ ౪౭ ॥ హత్వా చైనం ధనుష్కోట్యా శూలాగ్రేణేవ కుంజరమ్ । నయామి దండధారస్య యమస్య సదనం ప్రతి ॥ ౪౮ ॥ ప్రగృహ్యాథ ధనుష్కోట్యా జ్యాపాశేనావకృష్య చ । ముష్టిభిశ్చాపి హతవాన్వజ్రకల్పైర్మహాద్యుతిః॥ ౪౯॥ సంప్రాయుధ్యద్ధనుష్కోట్యా కౌంతేయః పరవీరహా । తదప్యస్య ధనుర్దివ్యం జగ్రాహ గిరిగోచరః॥ ౫౦॥ తతోఽర్జునో గ్రస్తధనుః ఖడ్గపాణిరతిష్ఠత । యుద్ధస్యాంతమభీప్సన్వై వేగేనాభిజగామ తమ్॥ ౫౧॥ తస్య మూర్ధ్ని శితం ఖడ్గమసక్తం పర్వతేష్వపి । ముమోచ భుజవీర్యేణ విక్రమ్య కురునందనః॥ ౫౨॥ తస్య మూర్ధానమాసాద్య పఫాలాసివరో హి సః । తతో వృక్షైః శిలాభిశ్చ యోధయామాస ఫల్గునః॥ ౫౩॥ తదా వృక్షాన్మహాకాయః ప్రత్యగృహ్ణాదథో శిలాః । కిరాతరూపీ భగవాంస్తతః పార్థో మహాబలః॥ ౫౪॥ ముష్టిభిర్వజ్రసంకాశైర్ధూమముత్పాదయన్ముఖే । ప్రజహార దురాధర్షే కిరాతసమరూపిణి॥ ౫౫॥ తతః శక్రాశనిసమైర్ముష్టిభిర్భృశదారుణైః । కిరాతరూపీ భగవానర్దయామాస పాండవమ్॥ ౫౬॥ తతశ్చటచటాశబ్దః సుఘోరః సమపద్యత । పాండవస్య చ ముష్టీనాం కిరాతస్య చ యుధ్యతః॥ ౫౭॥ సుముహూర్తం తు తద్యుద్ధమభవద్రోమహర్షణమ్। భుజప్రహారసంయుక్తం వృత్రవాసవయోరివ॥ ౫౮॥ జహారాథ తతో జిష్ణుః కిరాతమురసా బలీ । పాండవం చ విచేష్టంతం కిరాతోఽప్యహనద్బలీ॥ ౫౯ ॥ తయోర్భుజవినిష్పేషాత్సంఘర్షేణోరసోస్తథా । సమజాయత గాత్రేషు పావకోఽంగారధూమవాన్ ॥ ౬౦॥ తత ఏనం మహాదేవః పీడ్య గాత్రైః సుపీడితమ్। తేజసా వ్యాక్రమద్రోషాచ్చేతస్తస్య విమోహయన్॥ ౬౧॥ తతోఽభిపీడితైర్గాత్రైః పిండీకృత ఇవాబభౌ । ఫల్గునో గాత్రసంరుద్ధో దేవదేవేన భారత॥ ౬౨॥ నిరుచ్ఛ్వాసోఽభవచ్చైవ సన్నిరుద్ధో మహాత్మనా। పపాత భూమ్యాం నిశ్చేష్టో గతసత్త్వ ఇవాభవత్॥ ౬౩॥ స ముహూర్తం తథా భూత్వా సచేతాః పునరుత్థితః । రుధిరేణాప్లుతాంగస్తు పాండవో భృశదుఃఖితః ॥ ౬౪ ॥ శరణ్యం శరణం గత్వా భగవంతం పినాకినమ్ । మృన్మయం స్థండిలం కృత్వా మాల్యేనాపూజయద్భవమ్ ॥ ౬౫॥ తచ్చ మాల్యం తదా పార్థః కిరాతశిరసి స్థితమ్। అపశ్యత్పాండవశ్రేష్ఠో హర్షేణ ప్రకృతిం గతః॥ ౬౬॥ పపాత పాదయోస్తస్య తతః ప్రీతోఽభవద్భవః । ఉవాచ చైనం వచసా మేఘగంభీరగీర్హరః॥ ౬౭॥ జాతవిస్మయమాలోక్య తతః క్షీణాంగసంహతిమ్ । భవ ఉవాచ ॥ భో భో ఫల్గున తుష్టోఽస్మి కర్మణాఽప్రతిమేన తే ॥ ౬౮ ॥ శౌర్యేణానేన ధృత్యా చ క్షత్రియో నాస్తి తే సమః । సమం తేజశ్చ వీర్యం చ మమాద్య తవ చానఘ ॥ ౬౯ ॥ ప్రీతస్తేఽహం మహాబాహో పశ్య మాం భరతర్షభ । దదామి తే విశాలాక్ష చక్షుః పూర్వఋషిర్భవాన్॥ ౭౦॥ విజేష్యసి రణే శత్రూనపి సర్వాన్దివౌకసః । ప్రీత్యా చ తేఽహం దాస్యామి యదస్త్రమనివారితమ్॥ ౭౧ ॥ త్వం హి శక్తో మదీయం తదస్త్రం

ధారయితుం క్షణాత్ ॥ వైశంపాయనః ॥ తతో దేవం మహాదేవం గిరిశం శూలపాణినమ్ । దదర్శ ఫాల్గునస్తత్ర సహ దేవ్యా మహాద్యుతిమ్ ॥ ౨౨ ॥ స జానుభ్యాం మహీం గత్వా శిరసా ప్రణిపత్య చ ॥ ౨౩ ॥ ప్రసాదయామాస హరం పార్థః పరపురంజయః ॥ అర్జునః ॥ కపర్దిన్ సర్వదేవేశ భగనేత్రనిపాతన ॥ ౨౪ ॥ దేవదేవ మహాదేవ నీలగ్రీవ జటాధర । కారణానాం చ పరమం జానే త్వాం త్ర్యంబకం విభుమ్ ॥ ౨౫ ॥ దేవానాం చ గతిం దేవ త్వత్ప్రసూతమిదం జగత్ । అజేయస్త్వం త్రిభిర్లోకైస్సదేవాసురమానుషైః ॥ ౨౬ ॥ శివాయ విష్ణురూపాయ విష్ణవే శివరూపిణే । దక్షయజ్ఞవినాశాయ హరిరుద్రాయ వై నమః ॥ లలాటాక్షాయ శర్వాయ మీఢుషే శూలపాణయే । పినాకగోప్త్రే సూర్యాయ మార్జాలీయాయ వేధసే ॥ ౨౭ ॥ ప్రసాదయే త్వాం భగవన్ సర్వభూతమహేశ్వర । గణేశం జగతశ్శంభుం లోకకారణకారణమ్ ॥ ౨౮ ॥ ప్రధానపురుషాతీతం పరం సూక్ష్మతరం హరమ్ । వ్యతిక్రమం మే భగవన్ క్షంతుమర్హసి శంకర ॥ ౨౯ ॥ భగవన్ దర్శనాకాంక్షీ ప్రాప్తోఽస్మీమం మహాగిరిమ్ । దయితం తవ దేవేశ తాపసాలయముత్తమమ్ ॥ ౩౦ ॥ ప్రసాదయే త్వాం భగవన్ సర్వలోకనమస్కృతమ్ । న మే స్యాదపరాధోఽయం మహాదేవాతిసాహసాత్ ॥ ౩౧ ॥ కృతో మయా యదజ్ఞానాద్విమర్దో యస్త్వయా సహ । శరణం ప్రతిపన్నాయ తత్ క్షమస్వాద్య శంకర ॥ ౩౨ ॥ వైశంపాయనః ॥ తమువాచ మహాతేజాః ప్రహస్య వృషభధ్వజః । ప్రగృహ్య రుచిరం బాహుం క్షాంతమిత్యేవ ఫాల్గునమ్ ॥ ౩౩ ॥ పరిష్వజ్య చ బాహుభ్యాం ప్రీతాత్మా భగవాన్ హరః । పునః పార్థం సాంత్వపూర్వముక్తవాచ వృషభధ్వజః ॥ ౩౪ ॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతకైరాతపర్వణి - మహాదేవస్తవే - ఏకోనచత్వారింశోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

దేవ ఉవాచ ॥ నరస్త్వం పూర్వదేహే వై నారాయణసహాయవాన్ । బదర్యాం తప్తవానుగ్రం తపో వర్షాయుతాన్ బహూన్ ॥ ౧ ॥ త్వయి వా పరమం తేజో విష్ణౌ వా పురుషోత్తమే । యువాభ్యాం పురుషాగ్ర్యాభ్యాం తేజసా ధార్యతే జగత్ ॥ ౨ ॥ శక్రాభిషేకే సుమహద్ధనుర్జలదనిస్స్వనమ్ । ప్రగృహ్య దానవాశ్శస్తాస్త్వయా కృష్ణేన చ ప్రభో ॥ ౩ ॥ తదేతదేవ గాండీవం తవ పార్థ కరోచితమ్ । మాయామాస్థాయ యద్గ్రస్తం మయా పురుషసత్తమ ॥ ౪ ॥ తూణౌ చాప్యక్షయౌ భూయస్తవ పార్థ యథోచితౌ । భవిష్యతి శరీరం చ నీరుజం కురునందన ॥ ౫ ॥ ప్రీతిమానస్మి తే పార్థ భవ సత్యపరాక్రమః । గృహాణ వరమస్మత్తః కాంక్షితం పురుషోత్తమ ॥ ౬ ॥ న త్వయా పురుషః కశ్చిత్పుమాన్ మర్త్యేషు మానద । దివి వా వర్తతే క్షత్రం త్వత్ప్రధానమరిందమ ॥ ౭ ॥ అర్జునః ॥ భగవన్ * దదాసి చేన్మహ్యం కామం ప్రీత్యా వృషధ్వజ । కామయే దివ్యమస్త్రం తద్ఘోరం పాశుపతం ప్రభో ॥ ౮ ॥ యత్తద్బ్రహ్మశిరో నామ రౌద్రం భీమపరాక్రమమ్ । యుగాంతే దారుణే ప్రాప్తే కృత్స్నం సంహరతే జగత్ ॥ ౯ ॥ కర్ణభీష్మకృపద్రోణైర్భవితా తు మహాహవః । త్వత్ప్రసాదాన్మహాదేవ జయేయం తాన్ యథావిధి ॥ ౧౦ ॥ దహేయం యేన సంగ్రామే దానవాన్ రాక్షసాంస్తథా । భూతాని చ పిశాచాంశ్చ గంధర్వానథ పన్నగాన్ ॥ ౧౧ ॥ యస్మిన్ శూలసహస్రాణి గదాశ్చోగ్రప్రదర్శనాః । శరాశ్చాశీవిషాకారాః సంభవంత్యనుమంత్రితే ॥ ౧౨ ॥ యుధ్యేయం యేన భీష్మేణ ద్రోణేన చ కృపేణ చ । సూతపుత్రేణ చ రణే నిత్యం కటుకభాషిణా ॥ ౧౩ ॥ ఏష మే ప్రథమః కామో భగవన్ భగనేత్రహన్ । త్వత్ప్రసాదాద్వినిర్వృత్తః సమర్థః స్యామహం యథా ॥ ౧౪ ॥ భవ ఉవాచ ॥ దదామి తేఽస్త్రం దయితమహం పాశుపతం విభో । సమర్థో ధారణే మోక్షే సంహారే చాసి పాండవ ॥ ౧౫ ॥ నైతద్వేద మహేంద్రోఽపి న యమో న చ యక్షరాట్ । వరుణో వాథ వా వాయుః కుతో వేత్స్యంతి మానవాః ॥ ౧౬ ॥ న త్వేతత్సహసా పార్థ మోక్తవ్యం పురుషే క్వచిత్ । జగద్వినిర్దహేత్సర్వమల్పతేజసి పాతితమ్ ॥ ౧౭ ॥ అవధ్యో నామ నాస్త్యస్య త్రైలోక్యే సచరాచరే । మనసా చక్షుషా వాచా ధనుషా చ నిపాత్యతే ॥ ౧౮ ॥ వైశంపాయనః ॥ తచ్ఛ్రుత్వా త్వరితః పార్థః శుచిర్భూత్వా సమాహితః । ఉపసంగమ్య విశ్వేశమధీష్వేత్యథ సోఽబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ తతస్త్వధ్యాపయామాస సరహస్యనివర్తనమ్ । తదస్త్రం పాండవశ్రేష్ఠం మూర్తిమంతమివాంతకమ్ ॥ ౨౦ ॥ ....

ఉపతస్థే చ తత్పార్థం యథా త్ర్యక్షముమాపతిమ్ । ప్రతిజగ్రాహ తచ్చాపి ప్రీతిమానర్జునస్తదా ॥ ౧౭॥ తతశ్చచాల పృథివీ సపర్వతవనద్రుమా । ససాగరవనోద్దేశా సగ్రామనగరాకరా ॥ ౧౮॥ శంఖదుందుభిఘోషాశ్చ భేరీణాంచ సహస్రశః । తస్మిన్ముహూర్తే సంప్రాప్తే నిర్ఘాతాశ్చ పతను మహుః ॥ ౧౯॥ అథాస్త్రం జాజ్వలద్ఘోరం పాండవస్యామితౌజసః । మూర్తిమద్విష్ఠితం పార్శ్వే దదృశుర్దేవదానవాః ॥ ౨౦॥ స్పృష్టస్య త్ర్యంబకేనాథ ఫాల్గునస్యామితౌజసః । యత్కించిదశుభం దేహే తత్సర్వం నాశమాపహ ॥ ౨౧ ॥ స్వర్గం గచ్ఛేత్యనుజ్ఞాతస్త్ర్యంబకేణ తదార్జునః । ప్రణమ్య శిరసా రాజన్ ప్రాంజలిర్దేవమైక్షత ॥ ౨౨॥ తతః ప్రభుస్త్రిదివనివాసినాం వశీ మహాద్యుతిర్గిరిశ ఉమాపతిశ్శివః । ధనుర్మహద్దితిజపిశాచసూదనం దదౌ భవః పురుషవరాయ గాండివమ్ ॥ ౨౩॥ తతశ్శుభం గిరివరమీశ్వరస్తదా సహోమయా సితతటసానుకందరమ్ । విహాయ తం పతగమహర్షిసేవితం జగామ ఖం పురుషవరస్య పశ్యతః ॥ ౨౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత - కైరాతపర్వణి - శివప్రస్థానే - చత్వారింశోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః ॥ తస్య సంపశ్యతస్త్వేవ పినాకీ వృషభధ్వజః । జగామాదర్శనం భానుర్లోకస్యేవాస్తమీయివాన్ ॥ ౧॥ తతోఽర్జునః పరం చక్రే విస్మయం పరవీరహా । మయా సాక్షాన్మహాదేవో దృష్ట ఇత్యేవ భారత ॥ ౨॥ ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యన్మయా త్ర్యంబకో హరః । పినాకీ వరదో రూపీ దృష్టః స్పృష్టశ్చ పాణినా ॥ ౩॥ కృతార్థం చావగచ్ఛామి పరమాత్మానమాహవే । శత్రూంశ్చ విజితాన్సర్వాన్నిర్వృత్తం చ ప్రయోజనమ్ ॥ ౪ ॥ ఇత్యేవం చింతయానస్య పార్థస్యామితతేజసః । తతో వైడూర్యవర్ణాభో భాసయన్సర్వతో దిశః ॥ ౫॥ యాదోగణవృతః శ్రీమానాజగామ జలేశ్వరః । నాగైర్నదైర్నదీభిశ్చ దైత్యైస్సాధ్యైశ్చ దైవతైః ॥ ౬॥ వరుణో యాదసాం భర్తా వశీ తం దేశమాగమత్ । అథ జాంబూనదవపుర్విమానేన మహార్చిషా ॥ ౭॥ కుబేరస్సమనుప్రాప్తో యక్షైరనుగతః ప్రభుః । విద్యోతయన్నివాకాశమద్భుతోపమదర్శనః ॥ ౮॥ ధనానామీశ్వరః శ్రీమానర్జునం ద్రష్టుమాగతః ॥ తథా లోకాంతకృచ్ఛ్రీమాన్యమః సాక్షాత్ప్రతాపవాన్ ॥ ౯॥ మూర్త్యమూర్తిధరైస్సార్ధం పితృభిర్లోకభావనైః । దండపాణిరచింత్యాత్మా సర్వభూతవినాశకృత్ ॥ ౧౦॥ వైవస్వతో ధర్మరాజో విమానేనావభాసయన్ । త్రీంల్లోకాన్గుహ్యకాంశ్చైవ గంధర్వాంశ్చ సపన్నగాన్ ॥ ౧౧॥ ద్వితీయ ఇవ మార్తండో యుగాంతే సముపస్థితే । భానుమంతి విచిత్రాణి శిఖరాణి మహాగిరేః ॥ ౧౨॥ సమాస్థాయార్జునం తత్ర దదృశుస్తపసాన్వితమ్ । తతో ముహూర్తాద్భగవానైరావతశిరోగతః ॥ ౧౩॥ ఆజగామ సహేంద్రాణ్యా శక్రస్సురగణైర్వృతః । పాండురేణాతపత్రేణ ధ్రియమాణేన మూర్ధని ॥ ౧౪॥ శుశుభే తారకారాజః సితమభ్రమివాస్థితః । సంస్తూయమానో గంధర్వైరృషిభిశ్చ తపోధనైః ॥ ౧౫॥ శృంగం గిరేస్సమాసాద్య తస్థౌ సూర్య ఇవోదితః ॥ అథ మేఘస్వనో ధీమాన్వ్యాజహార శుభాం గిరమ్ ॥ ౧౬॥ యమః పరమధర్మజ్ఞో దక్షిణాం దిశమాస్థితః । అర్జునార్జున పశ్యాస్మాఁల్లోకపాలాన్సమాగతాన్ ॥ ౧౭॥ దృష్టిం తే వితరామోఽద్య భవానర్హతి దర్శనమ్ । పూర్వర్షిరమితాత్మా త్వం నరో నామ మహాబలః ॥ ౧౮॥ నియోగాద్బ్రహ్మణస్తాత మర్త్యతాం సముపాగతః । త్వయా చ వసుసంభూతో మహావీర్యః పితామహః ॥ ౧౯॥ భీష్మః పరమధర్మాత్మా సంసాధ్యశ్చ రణేఽనఘ । క్షత్రం చాగ్నిసమస్పర్శం భారద్వాజేన రక్షితమ్ ॥ ౨౦॥ దానవాశ్చ మహావీర్యా యే మనుష్యత్వమాగతాః । నివాతకవచాశ్చైవ దానవాః కురునందన ॥ ౨౧॥ పితుర్మమాంశో దేవస్య సర్వలోకప్రతాపినః । కర్ణశ్చ సుమహావీర్యస్త్వయా వధ్యో ధనంజయ ॥ ౨౨ ॥ అంశాశ్చ క్షితిసంప్రాప్తా దేవగంధర్వరక్షసామ్ । త్వయా నిపాతితా యుద్ధే స్వకర్మఫలనిర్జితామ్ ॥ ౨౩॥ గతిం ప్రాప్స్యంతి కౌంతేయ యథాస్వమరికర్శన । అక్షయా తవ కీర్తిశ్చ లోకే స్థాస్యతి ఫాల్గున ॥ ౨౪॥ త్వయా సాక్షాన్మహాదేవస్తోషితో హి మహామృధే । లఘ్వీ వసుమతీ చాపి కర్తవ్యా విష్ణునా సహ ॥ ౨౫॥ గృహాణాస్త్రం మహాబాహో దండమప్రతివారణమ్ । అనేనాస్త్రేణ సుమహత్త్వం హి కర్మ కరిష్యసి ॥ ౨౬ ॥ వైశంపాయనః ॥ ప్రతిజగ్రాహ తత్పార్థో విధివత్కురునందన । సమంత్రం సో-

చారం చ సమోక్షం వినివర్తనమ్ ॥ ౨౭ ॥ తతో జలధరశ్యామో వరుణో యాదసాంపతిః । పశ్చిమాం దిశమాస్థాయ గిరముచ్చారయన్ ప్రభుః ॥ ౨౮ ॥ పార్థ క్షత్రియముఖ్యస్త్వం క్షత్రధర్మే వ్యవస్థితః । పశ్య మాం పృథుతామ్రాక్ష వరుణోఽస్మి జలేశ్వరః ॥ ౨౯ ॥ మయా సముద్యతాన్ పాశాన్ వారుణాననివారితాన్ । ప్రతిగృహ్ణీష్వ కౌన్తేయ సరహస్యనివర్తనాన్ ॥ ౩౦ ॥ ఏభిస్తదా మయా వీర సంగ్రామే తారకామయే । దైతేయానాం సహస్రాణి సంయతాని మహాత్మనామ్ ॥ ౩౧ ॥ తస్మాదిమాన్ మహాసత్త్వ మత్ప్రసాదసముత్థితాన్ । గృహాణ న హి తే ముచ్యేదన్తకోఽప్యాతతాయినః ॥ ౩౨ ॥ అనేన త్వం యదాస్త్రేణ సంగ్రామే విచరిష్యసి । తదా నిఃక్షత్రియా భూమిర్భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౩౩ ॥ వైశంపాయనః ॥ తతః కైలాసనిలయో ధనాధ్యక్షోఽభ్యభాషత । దత్తేష్వస్త్రేషు దివ్యేషు వరుణేన యమేన చ ॥ ౩౪ ॥ ప్రీతోఽహమపి తే ప్రాజ్ఞ పాండవేయ మహాబల । త్వయా సహ సమాగమ్య అజితేన తథైవ చ ॥ ౩౫ ॥ సవ్యసాచిన్ మహాబాహో పూర్వదేవ సనాతన । సహాస్మాభిర్భవాన్ శ్రాన్తః పురాకల్పేషు నిత్యశః ॥ ౩౬ ॥ దర్శనాత్తే త్విదం దివ్యం ప్రదిశామి నరర్షభ । అమనుష్యాన్ మహాబాహో దుర్జయానపి జేష్యసి ॥ ౩౭ ॥ మత్తశ్చైవ భవానాశు గృహ్ణాత్వస్త్రమనుత్తమమ్ । అనేన త్వమనీకాని ధార్తరాష్ట్రస్య ధక్ష్యసి ॥ ౩౮ ॥ తదిదం ప్రతిగృహ్ణీష్వ అన్తర్ధానం ప్రియం మమ । ఓజస్తేజోద్యుతికరం ప్రస్వాపనమరాతినుత్ ॥ ౩౯ ॥ మహాత్మనా శంకరేణ త్రిపురం నిహతం యదా । తదైతదస్త్రం నిర్ముక్తం యేన దగ్ధా మహాసురాః ॥ ౪౦ ॥ త్వదర్థముద్యతం చేదం మయా సత్యపరాక్రమ । త్వమర్హో ధారణే చాస్య మేరుప్రతిమగౌరవ ॥ ౪౧ ॥ తతోఽర్జునో మహాబాహుర్విధివత్కురునన్దనః । కౌబేరమభిజగ్రాహ దివ్యమస్త్రం మహాబలః ॥ ౪౨ ॥ తతోఽబ్రవీద్దేవరాజః పార్థమక్లిష్టకారిణమ్ । సాన్త్వయన్ శ్లక్ష్ణయా వాచా మేఘదున్దుభినిస్వనః ॥ ౪౩ ॥ కున్తీమాతర్మహాబాహో త్వమీశానః పురాతనః । పరాం సిద్ధిమనుప్రాప్తః సాక్షాద్దేవగతిం గతః ॥ ౪౪ ॥ దేవకార్యం తు సుమహత్ త్వయా కార్యమరిందమ । ఆరోఢవ్యస్త్వయా స్వర్గః సజ్జీభవ మహాద్యుతే ॥ ౪౫ ॥ రథో మాతలిసంయుక్త ఆగన్తా త్వత్కృతే మహీమ్ । తత్ర తేఽహం ప్రదాస్యామి దివ్యాన్యస్త్రాణి కౌరవ ॥ ౪౬ ॥ తాన్ దృష్ట్వా లోకపాలాంస్తు సమేతాన్ గిరిమూర్ధని । జగామ విస్మయం ధీమాన్ కున్తీపుత్రో ధనంజయః ॥ ౪౭ ॥ తతోఽర్జునో మహాతేజా లోకపాలాన్ సమాగతాన్ । పూజయామాస విధివద్వాగ్భిరద్భిః ఫలైరపి ॥ ౪౮ ॥ తతః ప్రతియయుర్దేవాః ప్రతిమాన్య ధనంజయమ్ । యథాగతేన విబుధాః సర్వే కామమనోజవాః ॥ ౪౯ ॥ తతోఽర్జునో ముదం లేభే లబ్ధాస్త్రః పురుషర్షభః । కృతార్థమథ చాత్మానం స మేనే పూర్ణమానసమ్ ॥ ౫౦ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాన్తర్గత కైరాతపర్వణి దేవప్రస్థానే - ఏకచత్వారింశోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అథ ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వప్రారంభః. ❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ గతేషు లోకపాలేషు పార్థః శత్రునిబర్హణః । చిన్తయామాస రాజేన్ద్ర దేవరాజరథం ప్రతి ॥ ౧ ॥ తతశ్చిన్తయమానస్య గుడాకేశస్య ధీమతః । రథో మాతలిసంయుక్త ఆజగామ మహాప్రభః ॥ ౨ ॥ నభో వితిమిరం కుర్వన్ జలదాన్ పాటయన్నివ । దిశః సంపూరయన్నాదైర్మహామేఘరవోపమైః ॥ ౩ ॥ అసయః శక్తయో భీమా గదాశ్చోగ్రప్రదర్శనాః । దివ్యప్రభావాః ప్రాసాశ్చ విద్యుతశ్చ మహాప్రభాః ॥ ౪ ॥ తథైవాశనయస్తత్ర చక్రయుక్తాస్తులాగుడాః । వాయుస్ఫోటాః సనిర్ఘాతా మహామేఘస్వనాస్తథా ॥ ౫ ॥ తత్ర నాగా మహాకాయా జ్వలితాస్యాః సుదారుణాః । సితాభ్రకూటప్రతిమాః సంహతాశ్చ తథోపలాః ॥ ౬ ॥ దశ వాజిసహస్రాణి హరీణాం వాతరంహసామ్ । వహన్తి యం నేత్రముషం దివ్యం మాయామయం రథమ్ ॥ ౭ ॥ తత్రాపశ్యన్మహానీలం వైజయన్తం మహాప్రభమ్ । ధ్వజమిన్దీవరశ్యామం వంశం కనకభూషణమ్ ॥ ౮ ॥ తస్మిన్ రథే స్థితం సూతం తప్తహేమవిభూషితమ్ । దృష్ట్వా పార్థో మహాబాహుర్దేవమేవాన్వతర్కయత్ ॥ ౯ ॥ తథా తర్కయతస్తస్య ఫాల్గునస్యాథ మాతలిః । సన్నతః ప్రశ్రితో భూత్వా వాక్యమర్జునమబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ మాతలిః ॥ భో భోః శక్రాత్మజ శ్రీమాన్ శక్రస్త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి । ఆరోహతు భవాన్ శీఘ్రం రథమింద్రస్య సంమతమ్ ॥ ౧౧ ॥ ఆహ మామమరశ్రేష్ఠః పితా తవ శతక్రతుః । కున్తీసుతమిహ ప్రాప్తం పశ్యన్తు త్రిదశాలయాః ॥ ౧౨ ॥ ఏష శక్రః పరివృతో దేవైరృషి

గణైస్తథా। గంధర్వైరప్సరోభిశ్చ త్వాం దిదృక్షుః ప్రతీక్షతే॥ ౧౩॥ అస్మాల్లోకాద్దేవలోకం పాకశాసనశాసనాత్। ఆరోహ త్వం మయా సార్థం లబ్ధాస్త్రః పునరేష్యసి॥ ౧౪॥ అర్జునః॥ మాతలే గచ్ఛ శీఘ్రం త్వమారోహస్వ రథోత్తమమ్। రాజసూయాశ్వమేధానాం శతైరపి సుదుర్లభమ్॥ ౧౫॥ పార్థివైః సుమహాభాగైర్యజ్వభిర్భూరిదక్షిణైః। దైవతైర్వా సమారోఢుం దానవైర్వా రథోత్తమమ్॥ ౧౬॥ నాతప్తతపసా శక్య ఏష దివ్యో మహారథః। ద్రష్టుం వాప్యథవా స్ప్రష్టుమారోఢుం కుత ఏవ చ॥ ౧౭॥ త్వయి ప్రతిష్ఠితే సాధో రథస్థే స్థిరవాజిని। పశ్చాదహమథారోక్ష్యే సుకృతీ సత్పథం యథా॥ ౧౮॥ వైశంపాయనః॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మాతలిః శక్రసారథిః। ఆరురోహ రథం శీఘ్రం హయాన్యేమే చ రశ్మిభిః॥ ౧౯॥ తతోఽర్జునో హృష్టమనా గంగాయామాప్లుతః శుచిః। జజాప జప్యం కౌంతేయో విధివత్కురునందనః॥ ౨౦॥ తతః పితౄన్యథాన్యాయం తర్పయిత్వా యథావిధి। మందరం శైలరాజం తమాప్రష్టుముపచక్రమే॥ ౨౧॥ సాధూనాం పుణ్యశీలానాం మునీనాం పుణ్యకర్మణామ్। త్వం సదా సంశ్రయః శైల స్వర్గమార్గాభికాంక్షిణామ్॥ ౨౨॥ త్వత్ప్రసాదాత్సదా శైల బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా విశః। స్వర్గం ప్రాప్తాశ్చరంతి స్మ దేవైః సహ గతవ్యథాః॥ ౨౩॥ అద్రిరాజ మహాశైల మునిసంశ్రయ తీర్థవన్। గచ్ఛామ్యామంత్రయామి త్వా సుఖమస్మ్యుషితస్త్వయి॥ ౨౪॥ తవ సానూని కుంజాశ్చ నద్యః ప్రస్రవణాని చ। తీర్థాని చ సుపుణ్యాని మయా దృష్టాన్యనేకశః॥ ౨౫॥ ఫలాని చ సుగంధీని భక్షితాని తతస్తతః। సుసుగంధాశ్చ వార్యోఘాస్త్వచ్ఛరీరవినిస్సృతాః॥ ౨౬॥ అమృతాస్వాదనీయా మే పీతాః ప్రస్రవణోదకాః। శిశుర్యథా పితురంకే సుసుఖం వర్తతే నగ॥ ౨౭॥ తథా తవాంకే లలితం శైలరాజ మయా ప్రభో। అప్సరోగణసంకీర్ణే బ్రహ్మఘోషానునాదితే॥ ౨౮॥ సుఖమస్మ్యుషితః శైల తవ సానుషు నిత్యదా। ఏవముక్త్వార్జునః శైలమామంత్ర్య పరవీరహా॥ ౨౯॥ ఆరురోహ రథం దివ్యం ద్యోతయన్నివ భాస్కరః। స తేనాదిత్యరూపేణ దివ్యేనాద్భుతకర్మణా॥ ౩౦॥ ఊర్ధ్వమాచక్రమే ధీమాన్ప్రహృష్టః కురునందనః। సోఽదర్శనపథం యాత్వా మర్త్యానాం ధర్మచారిణామ్॥ ౩౧॥ దదర్శాద్భుతరూపాణి విమానాని సహస్రశః। న తత్ర సూర్యః సోమో వా ద్యోతతే న చ పావకః॥ ౩౨॥ స్వయైవ ప్రభయా తత్ర ద్యోతంతే పుణ్యలబ్ధయా। తారారూపాణి యానీహ దృశ్యంతే ద్యుతిమంతి వై॥ ౩౩॥ దీపవద్విప్రకృష్టత్వాత్తనూని సుమహాంత్యపి। తాని తత్ర ప్రభాస్వంతి రూపవంతి చ పాండవః॥ ౩౪॥ దదర్శ స్వేషు ధిష్ణ్యేషు దీప్తిమంతి స్వయార్చిషా। తత్ర రాజర్షయః సిద్ధా వీరాశ్చ నిహతా యుధి॥ ౩౫॥ తపసా చ జితం స్వర్గం సంపేతుః శతసంఘశః। గంధర్వాణాం సహస్రాణి సూర్యజ్వలితతేజసామ్॥ ౩౬॥ గుహ్యకానామృషీణాం చ తథైవాప్సరసాం గణాః। లోకానాత్మప్రభాన్పశ్యన్ఫల్గునో విస్మయాన్వితః॥ ౩౭॥ పప్రచ్ఛ మాతలిం ప్రీత్యా స చాప్యేనమువాచ హ। ఏతే సుకృతినః పార్థ స్వేషు ధిష్ణ్యేష్వవస్థితాః॥ ౩౮॥ యాన్దృష్టవానసి విభో తారారూపాణి భూతలే। తతోఽపశ్యత్స్థితం ద్వారి శుభం వైజయినం గజమ్॥ ౩౯॥ ఐరావతం చతుర్దంతం కైలాసమివ శృంగిణమ్। స సిద్ధమార్గమాక్రమ్య కురుపాండవసత్తమః॥ ౪౦॥ వ్యరోచత యథాపూర్వం మాంధాతా పార్థివోత్తమః। అతిచక్రామ లోకాన్స రాజ్ఞాం రాజీవలోచనః॥ ౪౧॥ ఏవం స సంక్రమంస్తత్ర స్వర్గలోకే మహాయశాః। తతో దదర్శ శక్రస్య పురీం తామమరావతీమ్॥ ౪౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి - శక్రపురీదర్శనే - ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః ❋

వైశంపాయనః॥ స దదర్శ పురీం రమ్యాం సిద్ధచారణసేవితామ్। సర్వర్తుకుసుమైః పుణ్యైః పాదపైరుపశోభితామ్॥ ౧॥ తత్ర సౌగంధికానాం చ పుష్పాణాం పుణ్యగంధినామ్। ఉద్వీజ్యమానో మిశ్రేణ వాయునా పుణ్యగంధినా॥ ౨॥ నందనం చ వనం దివ్యమప్సరోగణసేవితమ్। దదర్శ దివ్యకుసుమైరాహ్వయద్భిరివ ద్రుమైః॥ ౩॥ నాతప్తతపసా శక్యో ద్రష్టుం నానాహితాగ్నినా। స లోకః పుణ్యకర్తౄణాం నాపి యుద్ధపరాఙ్ముఖైః॥ ౪॥ నాయజ్వభిర్నావ్రతికైర్న వేదశ్రుతివర్జితైః। నానాప్లుతాంగైస్తీర్థేషు యజ్ఞదానబహిష్కృతైః॥ ౫॥ నాపి యజ్ఞహనైః క్షుద్రైర్ద్రష్టుం శక్యః కథంచన। పానపైర్గురుతల్పైశ్చ మాంసాదైర్వా దురాత్మభిః॥ ౬॥ స తద్దివ్యం వనం పశ్యన్దివ్యగీతనినాదితమ్। ప్రవివేశ మహాబాహుః శక్రస్య దయితాం పురీమ్॥ ౭॥ త

చారంచ స మోక్షువినివర్తనమ్॥ ౨౭॥ తతో జలధరశ్యామో వరుణో యాదసాంపతిః। పశ్చిమాం దిశమాస్థాయ గిరముచ్చారయన్ ప్రభుః॥ ౨౮॥ పార్థ క్షత్రియముఖ్యస్త్వం క్షత్రధర్మే వ్యవస్థితః। పశ్య మాం పృథుతామ్రాక్ష వరుణోస్మి జలేశ్వరః॥ ౨౯॥ మయా సముద్యతాన్ పాశాన్ వారుణాననివారితాన్। ప్రతిగృహ్ణీష్వ కౌంతేయ సరహస్యనివర్తనాన్॥ ౩౦॥ ఏభిస్తదా మయా వీర సంగ్రామే తారకామయే। దైతేయానాం సహస్రాణి సంయతాని మహాత్మనామ్॥ ౩౧॥ తస్మాదిమాన్ మహాసత్త్వ మత్ప్రసాదసముత్థితాన్। గృహాణ న హి తే ముచ్యేదంతకోప్యాతతాయినః॥ ౩౨॥ అనేన త్వం యదాస్త్రేణ సంగ్రామే విచరిష్యసి। తదా నిఃక్షత్రియా భూమిర్భవిష్యతి న సంశయః॥ ౩౩॥ వైశంపాయనః॥ తతః కైలాసనిలయో ధనాధ్యక్షోభ్యభాషత। దత్తేష్వస్త్రేషు దివ్యేషు వరుణేన యమేన చ॥ ౩౪॥ ప్రీతోహమపి తే ప్రాజ్ఞ పాండవేయ మహాబల। త్వయా సహ సమాగమ్య అజితేన తథైవ చ॥ ౩౫॥ సవ్యసాచిన్ మహాబాహో పూర్వదేవ సనాతన। సహాస్మాభిర్భవాన్ శ్రాంతః పురాకల్పేషు నిత్యశః॥ ౩౬॥ దర్శనాత్తే త్విదం దివ్యం ప్రదిశామి నరర్షభ। అమనుష్యాన్ మహాబాహో దుర్జయానపి జేష్యసి॥ ౩౭॥ మత్తశ్చైవ భవానాశు గృహ్ణాత్వస్త్రమనుత్తమం। అనేన త్వమనీకాని ధార్తరాష్ట్రస్య ధక్ష్యసి॥ ౩౮॥ తదిదం ప్రతిగృహ్ణీష్వ అంతర్ధానం ప్రియం మమ। ఓజస్తేజోద్యుతికరం ప్రస్వాపనమరాతినుత్॥ ౩౯॥ మహాత్మనా శంకరేణ త్రిపురం నిహతం యదా। తదైతదస్త్రం నిర్ముక్తం యేన దగ్ధా మహాసురాః॥ ౪౦॥ త్వదర్థముద్యతం చేదం మయా సత్యపరాక్రమ। త్వమర్హో ధారణే చాస్య మేరుప్రతిమగౌరవ॥ ౪౧॥ తతోర్జునో మహాబాహుర్విధివత్కురునందనః। కౌబేరమభిజగ్రాహ దివ్యమస్త్రం మహాబలః॥ ౪౨॥ తతో బ్రవీద్దేవరాజః పార్థమక్లిష్టకారిణమ్। సాంత్వయన్ శ్లక్ష్ణయా వాచా మేఘదుందుభినిస్వనః॥ ౪౩॥ కుంతీమాతర్మహాబాహో త్వమీశానః పురాతనః। పరాం సిద్ధిమనుప్రాప్తః సాక్షాద్దేవగతిం గతః॥ ౪౪॥ దేవకార్యం తు సుమహత్త్వయా కార్యమరిందమ। ఆరోఢవ్యస్త్వయా స్వర్గః సజ్జీభవ మహాద్యుతే॥ ౪౫॥ రథో మాతలిసంయుక్త ఆగంతా త్వత్కృతే మహీం। తత్ర తేహం ప్రదాస్యామి దివ్యాన్యస్త్రాణి కౌరవ॥ ౪౬॥ తాన్ దృష్ట్వా లోకపాలాంస్తు సమేతాన్ గిరిమూర్ధని। జగామ విస్మయం ధీమాన్ కుంతీపుత్రో ధనంజయః॥ ౪౭॥ తతోర్జునో మహాతేజా లోకపాలాన్ సమాగతాన్। పూజయామాస విధివద్వాగ్భిరద్భిః ఫలైరపి॥ ౪౮॥ తతః ప్రతియయుర్దేవాః ప్రతిమాన్య ధనంజయమ్। యథాగతేన విబుధాః సర్వే కామమనోజవాః॥ ౪౯॥ తతోర్జునో ముదం లేభే లబ్ధాస్త్రః పురుషర్షభః। కృతార్థమథ చాత్మానం స మేనే పూర్ణమానసమ్॥ ౫౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గతకైరాతపర్వణి దేవప్రస్థానే - ఏకచత్వారింశోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అథ ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వప్రారంభః. ❖❖❖

వైశంపాయనః॥ గతేషు లోకపాలేషు పార్థః శత్రునిబర్హణః। చింతయామాస రాజేంద్ర దేవరాజరథం ప్రతి॥ ౧॥ తతశ్చింతయమానస్య గుడాకేశస్య ధీమతః। రథో మాతలిసంయుక్త ఆజగామ మహాప్రభః॥ ౨॥ నభో వితిమిరం కుర్వన్ జలదాన్ పాటయన్నివ। దిశః సంపూరయన్నాదైర్మహామేఘరవోపమైః॥ ౩॥ అసయః శక్తయో భీమా గదాశ్చోగ్రప్రదర్శనాః। దివ్యప్రభావాః ప్రాసాశ్చ విద్యుతశ్చ మహాప్రభాః॥ ౪॥ తథైవాశనయశ్చైవ చక్రయుక్తాస్తులాగుడాః। వాయుస్ఫోటాః సనిర్ఘాతా మహామేఘస్వనాస్తథా॥ ౫॥ తత్ర నాగా మహాకాయా జ్వలితాస్యాః సుదారుణాః। సితాభ్రకూటప్రతిమాః సంహతాశ్చ తథోపలాః॥ ౬॥ దశ వాజిసహస్రాణి హరీణాం వాతరంహసామ్। వహంతి యం నేత్రముషం దివ్యం మాయామయం రథమ్॥ ౭॥ తత్రాపశ్యన్మహానీలం వైజయంతం మహాప్రభమ్। ధ్వజమిందీవరశ్యామం వంశం కనకభూషణమ్॥ ౮॥ తస్మిన్ రథే స్థితం సూతం తప్తహేమవిభూషితమ్। దృష్ట్వా పార్థో మహాబాహుర్దేవమేవాన్వతర్కయత్॥ ౯॥ తథా తర్కయతస్తస్య ఫాల్గునస్యాథ మాతలిః। సన్నతః ప్రశ్రితో భూత్వా వాక్యమర్జునమబ్రవీత్॥ ౧౦॥ మాతలిః॥ భోభోః శక్రాత్మజ శ్రీమాన్ శక్రస్త్వాం ద్రష్టుమిచ్ఛతి। ఆరోహతు భవాన్ శీఘ్రం రథమింద్రస్య సమ్మతమ్॥ ౧౧॥ ఆహ మామమరశ్రేష్ఠః పితా తవ శతక్రతుః। కుంతీసుతమిహ ప్రాప్తం పశ్యంతు త్రిదశాలయాః॥ ౧౨॥ ఏష శక్రః పరివృతో దైవైర్ఋషి

గణైస్తథా । గంధర్వైరప్సరోభిశ్చ త్వాం దిదృక్షుః ప్రతీక్షతే ॥ ౧౩ ॥ అస్మాల్లోకాద్దేవలోకం పాకశాసనశాసనాత్ । ఆరోహ త్వం మయా సార్ధం లబ్ధాస్త్రః పునరేష్యసి ॥ ౧౪ ॥ అర్జునః ॥ మాతలే గచ్ఛ శీఘ్రం త్వమారోహస్వ రథోత్తమమ్ । రాజసూయాశ్వమేధానాం శతైరపి సుదుర్లభమ్ ॥ ౧౫ ॥ పార్థివైస్సుమహాభాగైర్యజ్ఞైర్భూరిదక్షిణైః । దైవతైర్వా సమారోఢుం దానవైర్వా రథోత్తమమ్ ॥ ౧౬ ॥ నాతప్తతపసా శక్య ఏష దివ్యో మహారథః । ద్రష్టుం వాఽప్యథవా స్ప్రష్టుమారోఢుం కుత ఏవ చ ॥ ౧౭ ॥ త్వయి ప్రతిష్ఠితే సాధో రథస్థే స్థిరవాజిని । పశ్చాదహమథారోక్ష్యే సుకృతీ సత్పథం యథా ॥ ౧౮ ॥ వైశంపాయనః ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా మాతలిశ్శక్రసారథిః । ఆరురోహ రథం శీఘ్రం హయాన్యేమే చ రశ్మిభిః ॥ ౧౯ ॥ తతోఽర్జునో హృష్టమనా గంగాయామాప్లుతశ్శుచిః । జజాప జప్యం కౌంతేయో విధివత్కురునందనః ॥ ౨౦ ॥ తతః పితౄన్యథాన్యాయం తర్పయిత్వా యథావిధి । మందరం శైలరాజం తమాప్రష్టుముపచక్రమే ॥ ౨౧ ॥ సాధూనాం పుణ్యశీలానాం మునీనాం పుణ్యకర్మణామ్ । త్వం సదా సంశ్రయశ్శైల స్వర్గమార్గాభికాంక్షిణామ్ ॥ ౨౨ ॥ త్వత్ప్రసాదాత్సదా శైల బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా విశః । స్వర్గం ప్రాప్తాశ్చరంతి స్మ దేవైస్సహ గతవ్యథాః ॥ ౨౩ ॥ అద్రిరాజ మహాశైల మునిసంశ్రయ తీర్థవన్ । గచ్ఛామ్యామంత్రయిత్వా త్వాం సుఖమస్మ్యుషితస్త్వయి ॥ ౨౪ ॥ తవ సానూని కుంజాశ్చ నద్యః ప్రస్రవణాని చ । తీర్థాని చ సుపుణ్యాని మయా దృష్టాన్యనేకశః ॥ ౨౫ ॥ ఫలాని చ సుగంధీని భక్షితాని తతస్తతః । సుసుగంధాశ్చ వార్యోఘాస్త్వచ్ఛరీరవినిస్సృతాః ॥ ౨౬ ॥ అమృతాస్వాదనీయా మే పీతాః ప్రస్రవణోదకాః । శిశుర్యథా పితురంకే సుసుఖం వర్తతే నగ ॥ ౨౭ ॥ తథా తవాంకే లలితం శైలరాజ మయా ప్రభో । అప్సరోగణసంకీర్ణే బ్రహ్మఘోషానునాదితే ॥ ౨౮ ॥ సుఖమస్మ్యుషితశ్శైల తవ సానుషు నిత్యదా । ఏవముక్త్వాఽర్జునశ్శైలమామంత్ర్య పరవీరహా ॥ ౨౯ ॥ ఆరురోహ రథం దివ్యం ద్యోతయన్నివ భాస్కరః । స తేనాదిత్యరూపేణ దివ్యేనాద్భుతకర్మణా ॥ ౩౦ ॥ ఊర్ధ్వమాచక్రమే ధీమాన్ ప్రహృష్టః కురునందనః । సోఽదర్శనపథం యాతో మర్త్యానాం ధర్మచారిణామ్ ॥ ౩౧ ॥ దదర్శాద్భుతరూపాణి విమానాని సహస్రశః । న తత్ర సూర్యస్సోమో వా ద్యోతతే న చ పావకః ॥ ౩౨ ॥ స్వయైవ ప్రభయా తత్ర ద్యోతంతే పుణ్యలబ్ధయా । తారారూపాణి యానీహ దృశ్యంతే ద్యుతిమంతి వై ॥ ౩౩ ॥ దీపవద్విప్రకృష్టత్వాత్తనూని సుమహాంత్యపి । తాని తత్ర ప్రభాస్వంతి రూపవంతి చ పాండవః ॥ ౩౪ ॥ దదర్శ స్వేషు ధిష్ణ్యేషు దీప్తిమంతి స్వయార్చిషా । తత్ర రాజర్షయస్సిద్ధా వీరాశ్చ నిహతా యుధి ॥ ౩౫ ॥ తపసా చ జితం స్వర్గం సంపేతుశ్శతసంఘశః । గంధర్వాణాం సహస్రాణి సూర్యజ్వలితతేజసామ్ ॥ ౩౬ ॥ గుహ్యకానామృషీణాం చ తథైవాప్సరసాం గణాః । లోకానాత్మప్రభాన్పశ్యన్ ఫల్గునో విస్మయాన్వితః ॥ ౩౭ ॥ పప్రచ్ఛ మాతలిం ప్రీత్యా స చాప్యేనమువాచ హ । ఏతే సుకృతినః పార్థ స్వేషు ధిష్ణ్యేష్వవస్థితాః ॥ ౩౮ ॥ యాన్దృష్టవానసి విభో తారారూపాణి భూతలే । తతోఽపశ్యత్ స్థితం ద్వారి శుభం వైజయినం గజమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఐరావతం చతుర్దంతం కైలాసమివ శృంగిణమ్ । స సిద్ధమార్గమాక్రమ్య కురుపాండవసత్తమః ॥ ౪౦ ॥ వ్యరోచత యథా పూర్వం మాంధాతా పార్థివోత్తమః । అతిచక్రామ లోకాన్స రాజ్ఞాం రాజీవలోచనః ॥ ౪౧ ॥ ఏవం స సంక్రమంస్తత్ర స్వర్గలోకే మహాయశాః । తతో దదర్శ శక్రస్య పురీం తామమరావతీమ్ ॥ ౪౨ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి - శక్రపురీదర్శనే - ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః ❖

వైశంపాయనః ॥ స దదర్శ పురీం రమ్యాం సిద్ధచారణసేవితామ్ । సర్వర్తుకుసుమైః పుణ్యైః పాదపైరుపశోభితామ్ ॥ ౧ ॥ తత్ర సౌగంధికానాం చ పుష్పాణాం పుణ్యగంధినామ్ । ఉద్వీజ్యమానో మిశ్రేణ వాయునా పుణ్యగంధినా ॥ ౨ ॥ నందనం చ వనం దివ్యమప్సరోగణసేవితమ్ । దదర్శ దివ్యకుసుమైరాహ్వయద్భిరివ ద్రుమైః ॥ ౩ ॥ నాతప్తతపసా శక్యో ద్రష్టుం నానాహితాగ్నినా । స లోకః పుణ్యకర్తౄణాం నాపి యుద్ధే పరాఙ్ముఖైః ॥ ౪ ॥ నాయజ్వభిర్నావ్రతికైర్న వేదశ్రుతివర్జితైః । నానాప్లుతాంగైస్తీర్థేషు యజ్ఞదానబహిష్కృతైః ॥ ౫ ॥ నాపి యజ్ఞహనైః క్షుద్రైర్ద్రష్టుం శక్యః కథంచన । పానపైర్గురుతల్పైశ్చ మాంసాదైర్వా దురాత్మభిః ॥ ౬ ॥ స తద్దివ్యం వనం పశ్యన్ దివ్యగీతనినాదితమ్ । ప్రవివేశ మహాబాహుశ్శక్రస్య దయితాం పురీమ్ ॥ ౭ ॥ త

త్ర దేవవిమానాని కామగాని సహస్రశః । సంస్థితాన్యభియాతాని దదర్శాయుతశస్తదా ॥ ౮ ॥ సంస్తూయమానో గంధర్వైరప్సరోభిశ్చ పాండవః । పుష్పగంధవహైః పుణ్యైర్వాయుభిశ్చానువీజితః ॥ ౯ ॥ తతో దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః । హృష్టాస్సంపూజయామాసుః పార్థమక్లిష్టకారిణమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఆశీర్వాదైః స్తూయమానో దివ్యవాదిత్రనిస్స్వనైః । ప్రతిపేదే మహాబాహుః శంఖదుందుభినాదితమ్ ॥ ౧౧ ॥ నక్షత్రమార్గం విపులం సురవీథీతి విశ్రుతమ్ । ఇంద్రాజ్ఞయా యయౌ పార్థః స్తూయమానః సమంతతః ॥ ౧౨ ॥ తత్ర సాధ్యాస్తథా విశ్వే మరుతోఽథాశ్వినౌ తథా । ఆదిత్యా వసవో రుద్రాస్తథా బ్రహ్మర్షయోఽమలాః ॥ ౧౩ ॥ రాజర్షయశ్చ బహవో దిలీపప్రముఖా నృపాః । హాహాహూహూశ్చ గంధర్వౌ తుంబురుర్నారదస్తథా ॥ ౧౪ ॥ తాన్సర్వాన్స సమాగమ్య విధివత్కురునందనః । తతోఽపశ్యద్దేవరాజం శతక్రతుమరిందమః ॥ ౧౫ ॥ తతః పార్థో మహాబాహురవతీర్య రథోత్తమాత్ । దదర్శ సాక్షాద్దేవేశం పితరం పాకశాసనమ్ ॥ ౧౬ ॥ పాండురేణాతపత్రేణ హేమదండేన చారుణా । దివ్యగంధాధివాసేన వ్యజనేన విధూయతా ॥ ౧౭ ॥ విశ్వావసుప్రభృతిభిః గంధర్వైః స్తుతివందిభిః । స్తూయమానం ద్విజాగ్ర్యైశ్చ ఋగ్యజుస్సామసంభవైః ॥ ౧౮ ॥ తతోఽభిగమ్య కౌంతేయః శిరసాభ్యగమద్బలీ । స చైనం వృత్తపీనాభ్యాం బాహుభ్యాం ప్రత్యగృహ్ణత ॥ ౧౯ ॥ తతశ్శక్రాసనే పుణ్యే దేవర్షిగణసేవితే । శక్రః పాణౌ గృహీత్వైనముపావేశయదంతికే ॥ ౨౦ ॥ మూర్ధ్ని చైనముపాఘ్రాయ దేవేంద్రః పరవీరహా । అంకమారోపయామాస ప్రశ్రయావనతం తదా ॥ ౨౧ ॥ సహస్రాక్షనియోగాత్స పార్థశ్శక్రాసనం గతః । అధ్యక్రామదమేయాత్మా ద్వితీయ ఇవ వాసవః ॥ ౨౨ ॥ తతః ప్రేమ్ణా వృత్రశత్రురర్జునస్య శుభం ముఖమ్ । పస్పర్శ పుణ్యగంధేన కరేణ పరిసాంత్వయన్ ॥ ౨౩ ॥ ప్రమార్జమానశ్శనకైః బాహూ చాస్యాయతౌ శుభౌ । జ్యాశరక్షేపకఠినౌ స్తంభావివ హిరణ్మయౌ ॥ ౨౪ ॥ వజ్రగ్రహణచిహ్నేన కరేణ పరిసాంత్వయన్ । ముహుర్ముహుర్వజ్రధరో బాహూ సంస్ఫోటయఞ్ఛనైః ॥ ౨౫ ॥ స్మయన్నివ గుడాకేశం ప్రేక్షమాణః సహస్రదృక్ । హర్షేణోత్ఫుల్లనయనో న చాతృప్యత వృత్రహా ॥ ౨౬ ॥ ఏకాసనోపవిష్టౌ తౌ శోభయాంచక్రతుస్సభామ్ । సూర్యాచంద్రమసౌ వ్యోమ్ని చతుర్దశ్యామివోదితౌ ॥ ౨౭ ॥ తత్ర స్మ గాథా గాయంతి సామ్నా పరమవల్గునా । గంధర్వాస్తుంబురుశ్రేష్ఠాః కుశలా గీతసామసు ॥ ౨౮ ॥ ఘృతాచీ మేనకా రంభా పూర్వచిత్తిస్స్వయంప్రభా । ఊర్వశీ మిశ్రకేశీ చ దండగౌరీ వరూథినీ ॥ ౨౯ ॥ గోపాలీ సహజన్యా చ కుంభయోనిః ప్రజాగరా । చిత్రసేనా చిత్రలేఖా సహా చ మధురస్వనా ॥ ౩౦ ॥ ఏతాశ్చాన్యాశ్చ ననృతుస్తత్ర తత్ర సహస్రశః । చిత్తప్రసాదనే యుక్తాః సిద్ధానాం పద్మలోచనాః ॥ ౩౧ ॥ మహాకటితటశ్రోణ్యః కంపమానైః పయోధరైః । కటాక్షహావమాధుర్యైశ్చేతోబుద్ధిమనోహరైః ॥ ౩౨ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గత ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి - ఇంద్రసభాదర్శనే - త్రయశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః

వైశంపాయనః ॥ తతో దేవాస్సగంధర్వాః సమాదాయార్ఘ్యముత్తమమ్ । శక్రస్య మతమాజ్ఞాయ పార్థమానర్చురంజసా ॥ ౧ ॥ పాద్యమాచమనీయం చ ప్రతిగ్రాహ్య నృపాత్మజమ్ । ప్రవేశయామాసురథో పురందరనివేశనమ్ ॥ ౨ ॥ ఏవం సంపూజితో జిష్ణురువాస భవనే పితుః । ఉపశిక్షన్మహాస్త్రాణి ససంహారాణి పాండవః ॥ ౩ ॥ శక్రస్య హస్తాద్దయితం వజ్రమస్త్రం చ దుస్సహమ్ । అశనీశ్చ మహానాదా మేఘబర్హిణలక్షణాః ॥ ౪ ॥ గృహీతాస్త్రస్తు కౌంతేయో భ్రాతౄన్సస్మార పాండవః । పురందరనియోగాచ్చ పంచాబ్దానవసత్సుఖీ ॥ ౫ ॥ తతః శక్రోఽబ్రవీత్పార్థం కృతాస్త్రం కాల ఆగతే । నృత్యం గీతం చ కౌంతేయ చిత్రసేనాదవాప్నుహి ॥ ౬ ॥ వాదిత్రం దేవవిహితం నృలోకే యన్న విద్యతే । తదర్జయస్వ కౌంతేయ శ్రేయో వై తే భవిష్యతి ॥ ౭ ॥ సఖాయం ప్రదదౌ చాస్య చిత్రసేనం పురందరః । స తేన సహ సంగమ్య రేమే పార్థో నిరామయః ॥ ౮ ॥ గీతవాదిత్రనృత్యాని భూయ ఏవాదిదేశ హ । తథాపి నాలభచ్ఛర్మ తరస్వీ ద్యూతకారితమ్ ॥ ౯ ॥ దుశ్శాసనవధామర్షీ శకునేస్సౌబలస్య చ । తతస్తేనాతులాం ప్రీతిముపాగమ్య క్వచిత్ క్వచిత్ ॥ ౧౦ ॥ గాంధర్వమతులం నృత్యం వాదిత్రం చోపలబ్ధవాన్ ॥ ౧౧ ॥ స శిక్షితో నృత్యగుణాననేకాన్ వాదిత్రగీతార్థగుణాంశ్చ సర్వాన్ । న శర్మ లేభే పరవీరహంతా భ్రాతౄన్స్మరన్మాతరం చైవ కుంతీమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గత ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి అర్జునాస్త్రదర్శనో నామ చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః

వైశంపాయనః ॥ ఆదావేవాథతం శక్రశ్చిత్రసేనం రహోఽబ్రవీత్ । పార్థస్య చక్షురుర్వశ్యాం సక్తం విజ్ఞాయ వాసవః ॥ ౧ ॥ గంధర్వరాజ గచ్ఛాద్య
ప్రహితోఽప్సరసాం వరామ్ । ఊర్వశీం పురుషవ్యాఘ్ర సోపతిష్ఠతు ఫాల్గునమ్ ॥ ౨ ॥ యథార్చితో గృహీతాస్త్రో విద్యయా మన్నియోగతః । తథా త్వయా
విధాతవ్యః స్త్రీషు సంగవిశారదః ॥ ౩ ॥ ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా సోఽనుజ్ఞాం ప్రాప్య వాసవాత్ । గంధర్వరాజోఽప్సరసమభ్యగాదుర్వశీం వరామ్ ॥ ౪ ॥ తాం
దృష్ట్వా విదితో హృష్టః స్వాగతేనార్చితస్తయా । సుఖాసీనస్సుఖాసీనాం స్మితపూర్వం వచోఽబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥ విదితం తేఽస్తు సుశ్రోణి ప్రహితోఽహమిహాగతః । త్రిదివ
స్యైకరాజేన త్వత్ప్రసాదాభినందినా ॥ ౬ ॥ యస్తు దేవమనుష్యేషు ప్రఖ్యాతస్సహజైర్గుణైః । శ్రియా శీలేన రూపేణ వ్రతేన చ దమేన చ ॥ ౭ ॥ ప్రఖ్యా
తో బలవీర్యేణ సమ్మతః ప్రతిభానవాన్ । వర్చస్వీ తేజసా యుక్తః క్షమావాన్ వీతమత్సరః ॥ ౮ ॥ సాంగోపనిషదాన్ వేదాంశ్చతురాఖ్యానపంచమాన్ ।
యోఽధీతే గురుశుశ్రూషాం మేధాం చాష్టగుణాశ్రయామ్ ॥ ౯ ॥ బ్రహ్మచర్యేణ దాక్ష్యేణ ప్రసవైర్వయసాపి చ । ఏకో వై రక్షితా చైవ త్రిదివం మఘవా
నివ ॥ ౧౦ ॥ అకత్థనో మానయితా స్థూలలక్ష్యః ప్రియంవదః । సుహృదశ్చాన్నపానేన వివిధేనాభివర్షతి ॥ ౧౧ ॥ సత్యవాక్పూజితో వక్తా రూపవాననహం
కృతః । భక్తానుకంపీ కాంతశ్చ ప్రియశ్చ స్థిరసంగరః ॥ ౧౨ ॥ ప్రార్థనీయైర్గుణగణైర్మహేంద్రవరుణోపమః । విదితస్తేఽర్జునో వీరస్స స్వర్గఫలమా
ప్నుయాత్ ॥ ౧౩ ॥ తవ శక్రాభ్యనుజ్ఞాతః పాదావద్య ప్రపద్యతామ్ । తదేవం కురు కల్యాణి ప్రపన్నస్త్వాం ధనంజయః ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్తా స్మితం కృ
త్వా సమ్మానం బహుమన్య చ । ప్రత్యువాచోర్వశీ ప్రీత్యా చిత్రసేనమనిందితా ॥ ౧౫ ॥ యస్త్వస్య కథితస్సత్యో గుణోద్దేశస్త్వయా మమ । తం శ్రు
త్వా వ్యథయం పుంసో వృణుయాం కిమతోఽర్జునమ్ ॥ ౧౬ ॥ మహేంద్రస్య నియోగేన త్వత్తస్సంప్రణయేన చ । తస్య చాహం గుణౌఘేన ఫాల్గునే జాతమన్మ
థా ॥ ౧౭ ॥ గచ్ఛ త్వం హి యథాకామమాగమిష్యామ్యహం సుఖమ్ ॥ ౧౮ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతేంద్రలోకాభిగమనపర్వణి -
చిత్రసేనోర్వశీసంవాదే - పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ వైశంపాయనః ॥ తతో విసృజ్య గంధర్వం కృతకృత్యం శుచిస్మితా ।
ఊర్వశీ చాకరోత్ స్నానం పార్థప్రార్థనలాలసా ॥ ౧ ॥ స్నానాలంకరణైర్హృద్యైర్గంధమాల్యైశ్చ సుప్రభైః । ధనంజయస్య రూపేణ శరైర్మన్మ
థచోదితైః ॥ ౨ ॥ అతివిద్ధేన మనసా మన్మథేన ప్రదీపితా । దివ్యాస్తరణసంస్తీర్ణే విస్తీర్ణే శయనోత్తమే ॥ ౩ ॥ చిత్తసంకల్పభావేన సుచిత్తానన్యమాన
సా । మనోరథేన సంప్రాప్తం రమంత్యేనం హి ఫాల్గునమ్ ॥ ౪ ॥ నిర్గమ్య చంద్రోదయే విగాఢే రజనీముఖే । ప్రస్థితా సా పృథుశ్రోణీ పార్థస్య భవనం
ప్రతి ॥ ౫ ॥ మృదుకుంచితదీర్ఘేణ కుసుమోత్కరధారిణా । కేశహస్తేన లలనా జగామాథ విరాజతీ ॥ ౬ ॥ భ్రూక్షేపాలాపమాధుర్యైః కాంత్యా సౌమ్యత
యాపి చ । శశినం వక్త్రచంద్రేణ సాహ్వయంతీవ గచ్ఛతి ॥ ౭ ॥ దివ్యాంగరాగౌ సుముఖౌ దివ్యచందనరూషితౌ । గచ్ఛంత్యా హారరుచిరౌ స్తనౌ తస్యా వవల్గ
తుః ॥ ౮ ॥ స్తనోద్వహనసంక్షోభాన్నమ్యమానా పదే పదే । త్రివలీదామచిత్రేణ మధ్యేనాతీవ శోభినా ॥ ౯ ॥ అధో భూధరవిస్తీర్ణం నితంబోన్నతపీవరమ్ ।
మన్మథాయతనం శుభ్రం రసనాదామభూషితమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఋషీణామపి దివ్యానాం మనోవ్యాఘాతకారణమ్ । సూక్ష్మవస్త్రధరం రేజే జఘనం నిరవ
ద్యవత్ ॥ ౧౧ ॥ గూఢగుల్ఫధరౌ పాదౌ తామ్రాయతతలాంగులీ । కూర్మపృష్ఠోన్నతౌ చాపి శోభేతే కింకిణీకిణౌ ॥ ౧౨ ॥ సీధుపానేన చాల్పేన తుష్ట్యాథ మదనే
న చ । విలాసనైశ్చ వివిధైః ప్రేక్షణీయతరాభవత్ ॥ ౧౩ ॥ సిద్ధచారణగంధర్వైః సా ప్రయాతా విలాసినీ । బహ్వాశ్చర్యేఽపి వై స్వర్గే దర్శనీయతమా
కృతిః ॥ ౧౪ ॥ సుసూక్ష్మేణోత్తరీయేణ మేఘవర్ణేన రాజతా । తనురభ్రావృతా వ్యోమ్ని చంద్రలేఖేవ గచ్ఛతీ ॥ ౧౫ ॥ తతః ప్రాప్తా క్షణేనైవ మనః
పవనగామినీ । భవనం పాండుపుత్రస్య ఫాల్గునస్య శుచిస్మితా ॥ ౧౬ ॥ తత్ర ద్వారమనుప్రాప్తా ద్వారస్థైశ్చ నివేదితా । అర్జునస్య నరశ్రేష్ఠ ఉర్వశీ
శుభలోచనా ॥ ౧౭ ॥ ఉపాతిష్ఠత తద్వేశ్మ నిర్మలం సుమనోహరమ్ । స శంకితమనా రాజన్ ప్రత్యుద్గచ్ఛత తాం నిశి ॥ ౧౮ ॥ దృష్ట్వైవ చోర్వశీం పార్థో
లజ్జాసంవృతలోచనః । తదాభివాదనం కృత్వా గురుపూజాం ప్రయుక్తవాన్ ॥ ౧౯ ॥ అర్జునః ॥ అభివాదే త్వాం శిరసా ప్రవరాప్సరసాం వరే । కిమా

జ్ఞాపయ సే దేవి ప్రేష్యస్తేఽహముపస్థితః ॥ ౨౦ ॥ ఫాల్గునస్య వచః శ్రుత్వా గతసంజ్ఞా తదోర్వశీ । గంధర్వవచనం సర్వం శ్రావయామాస తం తదా ॥ ౨౧ ॥ ఉర్వశ్యువాచ ॥ యథా మే చిత్రసేనేన కథితం మనుజోత్తమ । తతోఽహం సంప్రవక్ష్యామి యథా చాహమిహాగతా ॥ ౨౨ ॥ ఉపస్థానే మహేంద్రస్య వర్తమానే మనోరమే । తవాగమనతో వృత్తే స్వర్గస్య పరమోత్సవే ॥ ౨౩ ॥ రుద్రాణాం చైవ సాన్నిధ్యమాదిత్యానాం చ సర్వశః । సమాగమేఽశ్వినోశ్చైవ వసూనాం చ నరోత్తమ ॥ ౨౪ ॥ మహర్షీణాం చ సర్వేషు రాజర్షిప్రవరేషు చ । సిద్ధచారణయక్షేషు మహోరగగణేషు చ ॥ ౨౫ ॥ ఉపవిష్టేషు సర్వేషు స్థానమానప్రభావతః । ఋద్ధ్యా ప్రజ్వలమానేషు అగ్నిసోమార్కవర్ష్మసు ॥ ౨౬ ॥ వీణాసు వాద్యమానాసు గంధర్వైః శక్రనందన । దివ్యే మనోరమే గేయే ప్రవృత్తే పృథులోచన ॥ ౨౭ ॥ సర్వాప్సరస్సు ముఖ్యాసు ప్రనృత్తాసు కురూద్వహ । త్వం కిలానిమిషః పార్థ మామేకాం తత్ర దృష్టవాన్ ॥ ౨౮ ॥ తత్ర చావభృథే తస్మిన్నుపస్థానే దివౌకసామ్ । తవ పిత్రాభ్యనుజ్ఞాతా గతాః స్వం స్వం గృహం సురాః ॥ ౨౯ ॥ తథైవాప్సరసః సర్వా విశిష్టాః స్వగృహం గతాః । అపి చాన్యాశ్చ శత్రుఘ్న తవ పిత్రా విసర్జితాః ॥ ౩౦ ॥ తతః శక్రేణ సందిష్టశ్చిత్రసేనో మమాంతికమ్ । ప్రాప్తః కమలపత్రాక్ష స చ మామబ్రవీదథ ॥ ౩౧ ॥ త్వత్కృతేఽహం సురేశేన ప్రేషితో వరవర్ణిని । ప్రియం కురు మహేంద్రస్య మమ చైవాత్మనశ్చ హ ॥ ౩౨ ॥ శక్రతుల్యం రణే శూరం సదౌదార్యగుణాన్వితమ్ । పార్థం ప్రార్థయ సుశ్రోణి త్వమిత్యేవం తదాబ్రవీత్ ॥ ౩౩ ॥ తతోఽహం సమనుజ్ఞాతా తేన పిత్రా చ తేఽనఘ । తవాంతికమనుప్రాప్తా శుశ్రూషితుమరిందమ ॥ ౩౪ ॥ త్వద్గుణాకృష్టచిత్తాహమనంగవశమాగతా । చిరాభిలషితో వీర మమాప్యేష మనోరథః ॥ ౩౫ ॥ వైశంపాయనః ॥ తాం తథా బ్రువతీం శ్రుత్వా భృశం లజ్జావృతోఽర్జునః । ఉవాచ కర్ణౌ హస్తాభ్యాం పిధాయ త్రిదశాలయే ॥ ౩౬ ॥ అర్జునః ॥ దుఃశ్రుతం మేఽస్తు సుభగే యన్మాం వదసి భావిని । గురుదారైః సమానా మే నిశ్చయేన వరాననే ॥ ౩౭ ॥ యథా కుంతీ మహాభాగా యథేంద్రాణీ శచీ మమ । తథా త్వమపి కల్యాణి నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౩౮ ॥ యచ్చేక్షితాసి విస్పష్టం విశేషేణ మయా శుభే । తచ్చ కారణపూర్వం హి శృణు సత్యం శుచిస్మితే ॥ ౩౯ ॥ ఇయం పౌరవవంశస్య జననీ ముదితేతి చ । త్వామహం దృష్టవాంస్తత్ర విజ్ఞాయోత్ఫుల్లలోచనః ॥ ౪౦ ॥ న మామర్హసి కల్యాణి అన్యథా ధ్యాతుమప్సరః । గురోర్గురుతరా మే త్వం మమ త్వం వంశవర్ధినీ ॥ ౪౧ ॥ ఉర్వశ్యువాచ ॥ అనావృతాశ్చ సర్వాః స్మ దేవరాజాభినందన । గురుస్థానే న మాం వీర నియోక్తుం త్వమిహార్హసి ॥ ౪౨ ॥ పురోర్వంశే హి యే పుత్రా నప్తారో వా త్విహాగతాః । తపసా రమయంత్యస్మాన్న చ తేషాం వ్యతిక్రమః ॥ ౪౩ ॥ తత్ప్రసీద న మామార్తాం విసర్జయితుమర్హసి । హృచ్ఛయేన చ సంతప్తాం భక్తాం చ భజ మానద ॥ ౪౪ ॥ అర్జునః ॥ శృణు సత్యం వరారోహే యత్త్వాం వక్ష్యామ్యనిందితే । శృణ్వంతు మే దిశశ్చైవ విదిశశ్చ సదేవతాః ॥ ౪౫ ॥ యథా కుంతీ చ మాద్రీ చ శచీ చైవ మమానఘే । తథా చ వంశజననీ త్వం హి మేఽద్య గరీయసీ ॥ ౪౬ ॥ గచ్ఛ మూర్ధ్నా ప్రపన్నోఽస్మి పాదౌ తే వరవర్ణిని । త్వం హి మే మాతృవత్పూజ్యా రక్ష్యోఽహం పుత్రవత్త్వయా ॥ ౪౭ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్తా తు పార్థేన ఉర్వశీ క్రోధమూర్ఛితా । వేపంతీ భ్రుకుటీవక్త్రా శశాపాథ ధనంజయమ్ ॥ ౪౮ ॥ ఉర్వశ్యువాచ ॥ తవ పిత్రాభ్యనుజ్ఞాతాం స్వయం చ గృహమాగతామ్ । యస్మాన్మాం నాభినందేథాః కామబాణవశం గతామ్ ॥ ౪౯ ॥ తస్మాత్త్వం నర్తనః పార్థ స్త్రీమధ్యే మానవర్జితః । అపుమానితి విఖ్యాతః షండవద్విచరిష్యసి ॥ ౫౦ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవం దత్త్వార్జునే శాపం స్ఫురదోష్ఠీ శ్వసంత్యథ । పునః ప్రత్యాగతా క్షిప్రమూర్వశీ గృహమాత్మనః ॥ ౫౧ ॥ తతోఽర్జునస్త్వరమాణశ్చిత్రసేనమరిందమః । సంప్రాప్య రజనీవృత్తం తదూర్వశ్యా యథా తథా ॥ ౫౨ ॥ నివేదయామాస తదా చిత్రసేనాయ పాండవః । తత్ర చైవం యథావృత్తం శాపం చైవ పునః పునః ॥ ౫౩ ॥ న్యవేదయచ్చ శక్రస్య చిత్రసేనోఽపి సర్వశః । తత ఆనాయ్య తనయం వివిక్తే హరివాహనః ॥ ౫౪ ॥ సాంత్వయిత్వా శుభైర్వాక్యైః స్మయమానోఽభ్యభాషత । సుపుత్రాద్య పృథా తాత త్వయా పుత్రేణ సత్తమ ॥ ౫౫ ॥ ఋషయోఽపి హి ధైర్యేణ జితా వై తే మహాభుజ । యత్తు దత్తవతీ శాపముర్వశీ తవ మానద ॥ ౫౬ ॥ స చాపి తేఽర్థకృత్తాత సాధకశ్చ భవిష్యతి । అజ్ఞాతవాసో వస్తవ్యో భవద్భిర్భూతలేఽనఘ ॥ ౫౭ ॥

వర్షే త్రయోదశే వీర తం తత్ర క్షపయిష్యతి । తేన నర్తనవేషేణ అపుంస్త్వేన తథైవ చ ॥ ౫౮ ॥ వర్షమేకం విహృత్యైవం తతః పుంస్త్వమవాప్స్యసి । ఏవముక్తస్తు శక్రేణ ఫాల్గునః పరవీరహా ॥ ౫౯ ॥ ముదం పరమికాం లేభే న చ శాపం వ్యచింతయత్ । చిత్రసేనేన సహితో గంధర్వేణ యశస్వినా ॥ ౬౦ ॥ రేమే స స్వర్గభవనే పాండుపుత్రో ధనంజయః । య ఇదం శృణుయాన్నిత్యం వృత్తం పాండుసుతస్య వై ॥ ౬౧ ॥ న తస్య కామః కామేషు పాపకేషు ప్రవర్తతే ॥ ౬౨ ॥ ఇదమమరవరాత్మజస్య ఘోరం శుచిచరితం వినిశమ్య ఫాల్గునస్య । వ్యపగతమదదంభరాగదోషాస్త్రిదివగతా విహరంతి మానవేంద్రాః ॥ ౬౩ ॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత- ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి - ఉర్వశీశాపే - షట్చత్వారింశోధ్యాయః

వైశంపాయనః ॥ కదాచిదటమానస్తు మహర్షిరుత లోమశః । జగామ శక్రభవనం పురందరదిదృక్షయా ॥ ౧ ॥ స సమేత్య నమస్కృత్య దేవరాజం మహామునిః । దదర్శార్ధాసనగతం పాండవం వాసవస్య హి ॥ ౨ ॥ తతః శక్రాభ్యనుజ్ఞాత ఆసనే విష్టరోత్తరే । నిషసాద ద్విజశ్రేష్ఠః పూజ్యమానో మహర్షిభిః ॥ ౩ ॥ తస్య దృష్ట్వాభవద్బుద్ధిః పార్థమింద్రాసనే స్థితమ్ । కథం తు క్షత్రియః పార్థః శక్రాసనమవాప్తవాన్ ॥ ౪ ॥ కిం తస్య సుకృతం కర్మ కే లోకా వై వినిర్జితాః । స ఏవమనుసంప్రాప్తః స్థానం దేవనమస్కృతమ్ ॥ ౫ ॥ తస్య విజ్ఞాయ సంకల్పం శక్రో వృత్రనిషూదనః । లోమశం ప్రహసన్వాక్యమిదమాహ శచీపతిః ॥ ౬ ॥ బ్రహ్మర్షే శ్రూయతాం యత్తే మనసైతద్వివక్షితమ్ । నాయం కేవలమర్త్యో వై మానుషత్వముపాగతః ॥ ౭ ॥ మహర్షే మమ పుత్రోయం కుంత్యాం జాతో మహాభుజః । అస్త్రహేతోరిహ ప్రాప్తః కస్మాచ్చిత్కారణాంతరాత్ ॥ ౮ ॥ అహో నైనం భవాన్వేత్తి పురాణమృషిసత్తమమ్ । శృణు మే వదతో బ్రహ్మన్యోయం యచ్చాస్య కారణమ్ ॥ ౯ ॥ నరనారాయణౌ యౌ తౌ పురాణావృషిసత్తమౌ । తావిమావనుజానీహి హృషీకేశధనంజయౌ ॥ ౧౦ ॥ విఖ్యాతౌ త్రిషు లోకేషు నరనారాయణావృషీ । కార్యార్థమవతీర్ణౌ తౌ పృథ్వీం పుణ్యప్రతిశ్రయామ్ ॥ ౧౧ ॥ యన్న శక్యం సురైర్ద్రష్టుమృషిభిర్వా మహాత్మభిః । తదాశ్రమపదం పుణ్యం బదరీ నామ విశ్రుతమ్ ॥ ౧౨ ॥ స నివాసోభవద్విప్ర విష్ణోర్జిష్ణోస్తథైవ చ । యతః ప్రవవృతే గంగా సిద్ధచారణసేవితా ॥ ౧౩ ॥ తౌ మన్నియోగాద్బ్రహ్మర్షే క్షితౌ జాతౌ మహాద్యుతీ । భూమేర్భారావతరణం మహావీర్యౌ కరిష్యతః ॥ ౧౪ ॥ ఉద్వృత్తా హ్యసురాః కేచిన్నివాతకవచా ఇతి । విప్రియేషు స్థితాస్తే హి వరదానేన మోహితాః ॥ ౧౫ ॥ తర్కయంతే సురాన్హంతుం బలదర్పసమన్వితాః । దేవాన్న గణయంత్యేతే తథా దత్తవరా హి తే ॥ ౧౬ ॥ పాతాలవాసినో రౌద్రా దనోః పుత్రా మహాబలాః । సర్వదేవనికాయా హి నాలం యోధయితుం హి తాన్ ॥ ౧౭ ॥ యోసౌ భూమిగతః శ్రీమాన్విష్ణుర్మధునిషూదనః । కపిలో నామ దేవోసౌ భగవానజితో హరిః ॥ ౧౮ ॥ యేన పూర్వం మహాత్మానః ఖనమానా రసాతలమ్ । దర్శనాదేవ నిహతాః సగరస్యాత్మజా విభో ॥ ౧౯ ॥ తేన కార్యం మహత్కార్యమస్మాకం ద్విజసత్తమ । పార్థేన చ మహాయుద్ధే సమేతాభ్యాం న సంశయః ॥ ౨౦ ॥ సోసురాన్దర్శనాదేవ శక్తో హంతుం సహానుగాన్ । నివాతకవచాన్సర్వాన్నాగానివ మహాహ్రదే ॥ ౨౧ ॥ కిం తు నాల్పేన కార్యేణ ప్రబోధ్యో మధుసూదనః । తేజసస్సుమహారాశిః ప్రబుద్ధః ప్రదహేజ్జగత్ ॥ ౨౨ ॥ అయం తేషాం సమస్తానాం శక్తః ప్రతిసమాసనే । తాన్నిహత్య రణే శూరః పునర్యాస్యతి మానుషాన్ ॥ ౨౩ ॥ భవానస్మన్నియోగేన యాతు తావన్మహీతలమ్ । కామ్యకే ద్రక్ష్యసే వీరం నివసంతం యుధిష్ఠిరమ్ ॥ ౨౪ ॥ స వాచ్యో మమ సందేశాద్ధర్మాత్మా సత్యసంగరః । నోత్కంఠా ఫాల్గునే కార్యా కృతాస్త్రః శీఘ్రమేష్యతి ॥ ౨౫ ॥ నాశుద్ధబాహువీర్యేణ నాకృతాస్త్రేణ వా రణే । భీష్మద్రోణాదయో యుద్ధే శక్యాః ప్రతిసమాసితుమ్ ॥ ౨౬ ॥ గృహీతాస్త్రో గుడాకేశో మహాబాహుర్మహామనాః । నృత్యవాదిత్రగీతానాం దివ్యానాం పారమీయివాన్ ॥ ౨౭ ॥ భవానపి వివిక్తాని తీర్థాని మనుజేశ్వర । భ్రాతృభిస్సహితస్సర్వైర్ద్రష్టుమర్హత్యరిందమ ॥ ౨౮ ॥ తీర్థేష్వాప్లుత్య పుణ్యేషు విపాప్మా విగతజ్వరః । రాజ్యం భోక్ష్యసి రాజేంద్ర సుఖీ విగతకల్మషః ॥ ౨౯ ॥ భవాంశ్చైనం ద్విజశ్రేష్ఠ పర్యటంతం మహీతలమ్ । త్రాతుమర్హతి విప్రాగ్ర్య తపోబలసమన్వితః ॥ ౩౦ ॥ గిరిదుర్గేషు చ సదా దేశేషు విషమేషు చ । వసంతి రాక్షసా రౌద్రాస్తేభ్యో రక్షాం విధాస్యతి ॥ ౩౧ ॥

ఏవముక్తే మహేంద్రేణ బీభత్సురపి లోమశమ్ । ఉవాచ ప్రయతో వాక్యం కౌంతేయం పాండునందనమ్ ॥ ౩౨ ॥ యథా గుప్తస్త్వయా రాజా చరేత్తీర్థాని సత్తమ । దానం దద్యాద్యథా చైవ తథా కురు మహామునే ॥ ౩౩ ॥ వైశంపాయనః ॥ తథేతి సంప్రతిజ్ఞాయ లోమశస్సుమహాతపాః । కామ్యకం వనముద్దిశ్య సముపాయాన్మహీతలమ్ ॥ ౩౪ ॥ దదర్శ తత్ర కౌంతేయం ధర్మరాజమరిందమమ్ । తాపసైర్భ్రాతృభిశ్చైవ సర్వతః పరివారితమ్ ॥ ౩౫ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత-ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి- రోమశగమనే- సప్తచత్వారింశోధ్యాయః

జనమేజయః ॥ అత్యద్భుతమిదం కర్మ పార్థస్యామితతేజసః । ధృతరాష్ట్రో మహాప్రాజ్ఞః శ్రుత్వా విప్ర కిమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ వైశంపాయనః ॥ శక్రలోకగతం పార్థం శ్రుత్వా రాజాంబికాసుతః । ద్వైపాయనాదృషిశ్రేష్ఠాత్ సంజయం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨ ॥ ధృతరాష్ట్రః ॥ శ్రుతం మే సూత కార్త్స్న్యేన కర్మ పార్థస్య ధీమతః । కచ్చిత్తవాపి విదితం యథాతథ్యేన సారథే ॥ ౩ ॥ ప్రమత్తో గ్రామ్యధర్మేషు మందాత్మా పాపనిశ్చయః । మమ పుత్రస్సుదుర్బుద్ధిః పృథివీం ఘాతయిష్యతి ॥ ౪ ॥ యస్య నిత్యమనృతా వాచః స్వైరేష్వపి మహాత్మనః । త్రైలోక్యమపి తస్య స్యాద్యోద్ధా యస్య ధనంజయః ॥ ౫ ॥ అస్యతః కర్ణినారాచాం స్తీక్ష్ణాగ్రాంశ్చ శిలాశితాన్ । కోఽర్జునస్యాగ్రతస్తిష్ఠేదపి మృత్యుర్జరాతిగః ॥ ౬ ॥ మమ పుత్రా దురాత్మానస్సర్వే మృత్యువశానుగాః । యేషాం యుద్ధం దురాధర్షైః పాండవైః ప్రత్యుపస్థితమ్ ॥ ౭ ॥ తథైవ చ న పశ్యామి యుధి గాండీవధన్వనః । అనిశం చింతయానోఽపి య ఏనముదియాద్రథీ ॥ ౮ ॥ ద్రోణకర్ణౌ ప్రతీయాతాం యది భీష్మోఽపి వా రణే । మహాన్స్యాత్సంశయో లోకే న తు పశ్యామి నో జయమ్ ॥ ౯ ॥ ఘృణీ కర్ణః ప్రమాదీ చ ఆచార్యః స్థవిరో గురుః । అమర్షీ బలవాన్పార్థః సంరంభీ దృఢవిక్రమః ॥ ౧౦ ॥ భవేత్సుతుములం యుద్ధం సర్వశోఽప్యపరాజితమ్ । సర్వే హ్యస్త్రవిదశ్శూరాః సర్వే ప్రాప్తా మహద్యశః ॥ ౧౧ ॥ అపి సర్వేశ్వరత్వం హి తే వాంఛంత్యపరాజితాః । వధే నూనం భవేచ్ఛాంతిస్తేషాం ఫల్గునస్య వా ॥ ౧౨ ॥ న తు హంతార్జునస్యాస్తి జేతా వాస్య న విద్యతే । మన్యుస్తస్య కథం శామ్యేన్మందాన్ప్రతి సముత్థితః ॥ ౧౩ ॥ త్రిదశేశసమో వీరః ఖాండవేఽగ్నిమతర్పయత్ । జిగాయ పార్థివాన్సర్వాన్ రాజసూయే మహాక్రతౌ ॥ ౧౪ ॥ శేషం కుర్యాద్గిరేర్వజ్రో నిపతన్మూర్ధ్ని సంజయ । న తు కుర్యుశ్శరాశ్శేషం క్షిప్తాస్తాత కిరీటినా ॥ ౧౫ ॥ యథా హి కిరణా భానోస్తపంతీహ చరాచరమ్ । తథా పార్థభుజోత్సృష్టాశ్శరాస్తప్స్యంతి మత్సుతాన్ ॥ ౧౬ ॥ అపి తద్రథఘోషేణ భయార్తా సవ్యసాచినః । ప్రతిభాతి విదీర్ణేవ సర్వతో భారతీ చమూః ॥ ౧౭ ॥ యదుద్వమన్ప్రవపంశ్చైవ బాణాన్స్థాతాఽఽతతాయీ సమరే కిరీటీ । సృష్టోఽంతకస్సర్వహరో విధాత్రా భవేద్యథా తద్వదపారణీయః ॥ ౧౮ ॥ ఇతి ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి- ధృతరాష్ట్రవిలాపే- అష్టచత్వారింశోధ్యాయః.

సంజయః ॥ యదేతత్కథితం రాజంస్త్వయా దుర్యోధనం ప్రతి । సర్వమేతద్యథాతత్త్వం నైతన్మిథ్యా మహీపతే ॥ ౧ ॥ మన్యునా హి సమావిష్టాః పాండవాస్తేఽమితౌజసః । దృష్ట్వా కృష్ణాం సభాం నీతాం ధర్మపత్నీం యశస్వినీమ్ ॥ ౨ ॥ దుశ్శాసనస్య తా వాచః శ్రుత్వా తే దారుణోదయాః । కర్ణస్య చ మహారాజ జుగుప్సంతీతి మే మతిః ॥ ౩ ॥ శ్రుతం హి మే మహారాజ యథా పార్థేన సంయుగే । ఏకాదశతనుః స్థాణుర్ధనుషా పరితోషితః ॥ ౪ ॥ కైరాతం వేషమాస్థాయ యోధయామాస ఫల్గునమ్ । జిజ్ఞాసుస్సర్వదేవేశః కపర్దీ భగవాన్స్వయమ్ ॥ ౫ ॥ తత్రైనం లోకపాలాస్తే దర్శయామాసురచ్యుతమ్ । అస్త్రహేతోః పరాక్రాంతం తపసా కౌరవర్షభమ్ ॥ ౬ ॥ నైతదుత్సహతేఽన్యో హి లబ్ధుమన్యత్ర ఫల్గునాత్ । సాక్షాద్దర్శనమేతేషామీశ్వరాణాం నరో భువి ॥ ౭ ॥ మహేశ్వరేణ యో రాజన్న జీర్ణో గ్రస్తమూర్తిమాన్ । కస్తముత్సహతే వీరో యుద్ధే జరయితుం పుమాన్ ॥ ౮ ॥ ఆసాదితమిదం ఘోరం తుములం లోమహర్షణమ్ । ద్రౌపదీం పరికర్షద్భిః కోపయద్భిశ్చ పాండవాన్ ॥ ౯ ॥ యత్ర విస్ఫురమాణౌష్ఠో భీమః ప్రాహ వచోఽర్థవత్ । దృష్ట్వా దుర్యోధనేనోరూ ద్రౌపద్యా దర్శితావుభౌ ॥ ౧౦ ॥ ఊరూ భేత్స్యామి తే పాప గదయా భీమవేగయా । త్రయోదశానాం వర్షాణామంతే దుర్ద్యూతదేవినః ॥ ౧౧ ॥ సర్వే ప్రహరతాం శ్రేష్ఠాస్సర్వే చామితతేజసః । సర్వే సర్వాస్త్రవిద్వాంసో దేవైరపి సుదుర్జయాః ॥ ౧౨ ॥ మన్యే మన్యుసముద్ధూతాః పుత్రాణాం తవ సం-

యుగే। అంతం పార్థాః కరిష్యంతి భార్యామర్షసమన్వితాః॥ ౧౩॥ ధృతరాష్ట్రః॥ కింకృతం సూత కర్ణేన వదతా పరుషం వచః। పర్యాప్తం వైరమే తావద్యత్కృష్ణా సా సభాం గతా॥ ౧౪॥ అపీదానీం మమ సుతాస్తిష్ఠేరన్మందచేతసః। యేషాం భ్రాతా గురుర్జ్యేష్ఠో వినయే నావతిష్ఠతే॥ ౧౫॥ మమాపి వచనం సూత న శుశ్రూషతి మందభాక్। దృష్ట్వా మాం చక్షుషా హీనం నిర్విచేష్టమచేతనమ్॥ ౧౬॥ యే చాస్య సచివా మందాః కర్ణసౌబలకాదయః। తేతస్య భూయసో దోషాన్వర్ధయంతి విచేతసః॥ ౧౭॥ స్వైరముక్తా హ్యపి శరాః పార్థేనామితతేజసా। నిర్దహేయుర్మమ సుతాన్కింపునర్మన్యునేరితాః॥ ౧౮॥ పార్థబాహుబలోత్సృష్టా మహాచాపవినిస్సృతాః। దివ్యాస్త్రమంత్రముదితాః సాదయేయుస్సురానపి॥ ౧౯॥ యస్య మంత్రీ చ గోప్తా చ సుహృచ్చైవ జనార్దనః। హరిస్త్రైలోక్యనాథస్స కిం ను తస్య న నిర్జితమ్॥ ౨౦॥ ఇదం హి సుమహచ్చిత్రమర్జునస్యేహ సంజయ। మహాదేవేన బాహుభ్యాం యత్సమేత ఇతి శ్రుతిః॥ ౨౧॥ ప్రత్యక్షం సర్వలోకస్య ఖాండవే యత్కృతం పురా। ఫల్గునేన సహాయార్థే వహ్నేర్దామోదరేణ చ॥ ౨౨॥ సమర్థా న హి మే పుత్రాః సహామాత్యాః ససౌబలాః। క్రుద్ధే భీమే చ పార్థే చ వాసుదేవే చ సాత్వతే॥ ౨౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత-ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి- ధృతరాష్ట్రఖేదే- ఏకోనపంచాశోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

జనమేజయః॥ యదిదం శోచితం రాజ్ఞా ధృతరాష్ట్రేణ వై మునే। ప్రవ్రాజ్య పాండవాన్వీరాన్సర్వమేతన్నిరర్థకమ్॥ ౧॥ కథం చ రాజపుత్రాంస్తముపేక్షేతాల్పచేతసమ్। దుర్యోధనం పాండుపుత్రాన్కోపయానం మహారథాన్॥ ౨॥ కిమాసీత్పాండుపుత్రాణాం వనే భోజనముచ్యతామ్। వానేయమథ వాకృష్టమేతదాఖ్యాతు నో భవాన్॥ ౩॥ వైశంపాయనః॥ వానేయాంశ్చ మృగాంశ్చైవ శుద్ధైర్బాణైర్నిపాతితాన్। బ్రాహ్మణానాం నివేద్యాగ్రే హ్యభుంజన్పురుషర్షభాః॥ ౪॥ తాంస్తు శూరాన్మహేష్వాసాంస్తదా నివసతో వనే। అన్వయుర్బ్రాహ్మణా రాజన్సాగ్నయోఽనగ్నయస్తదా॥ ౫॥ బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి స్నాతకానాం మహాత్మనాం। దశ మోక్షవిదాం తత్ర యాన్బిభర్తి యుధిష్ఠిరః॥ ౬॥ రురూన్కృష్ణమృగాంశ్చైవ మేధ్యాంశ్చాన్యాన్వనేచరాన్। బాణైరున్మథ్య వివిధైర్బ్రాహ్మణేభ్యో న్యవేదయత్॥ ౭॥ న తత్ర కశ్చిద్దుర్వర్ణో వ్యాధితో వాపి దృశ్యతే। కృశో వా దుర్బలో వాపి దీనో భీతోఽపి వా పునః॥ ౮॥ పుత్రానివ ప్రియాన్భ్రాతౄన్జ్ఞాతీనివ సహోదరాన్। పుపోష కౌరవశ్రేష్ఠో ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః॥ ౯॥ పతీంశ్చ ద్రౌపదీ సర్వాన్ద్విజాతీంశ్చ యశస్వినీ। మాతృవద్భోజయిత్వాగ్రే శిష్టమాహారయత్తదా॥ ౧౦॥ ప్రాచీం రాజా దక్షిణాం భీమసేనో యమౌ ప్రతీచీమథ వాప్యుదీచీమ్। ధనుర్ధరా మాంసహేతోర్మృగాణాం క్షయం చక్రుర్నిత్యమేవోపగమ్య॥ ౧౧॥ తథా తేషాం వసతాం కామ్యకే వై విహీనానామర్జునేనోత్సుకానామ్। పంచైవ వర్షాణి తథా వ్యతీయురధీయతాం జపతాం జుహ్వతాం చ॥ ౧౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత-ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి- పార్థాహారకథనే- పంచాశోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తేషాం తచ్చరితం శ్రుత్వా మనుష్యాతీతమద్భుతమ్। చింతాశోకపరీతాత్మా మన్యునాభిపరిప్లుతః॥ ౧॥ దీర్ఘముష్ణం చ నిశ్వస్య ధృతరాష్ట్రోఽంబికాసుతః। అబ్రవీత్సంజయం సూత మామంత్ర్య పురుషర్షభః॥ ౨॥ న రాత్రౌ న దివా సూత శాంతిం ప్రాప్నోమి వై క్షణమ్। సంచింత్య దుర్నయం ఘోరం పుత్రాణాం ద్యూతజం హి యత్॥ ౩॥ తేషామసహ్యవీర్యాణాం శౌర్యం ధైర్యం ధృతిం పరామ్। అన్యోన్యమనురాగం చ భ్రాతౄణామతిమానుషమ్॥ ౪॥ దేవపుత్రౌ మహాభాగౌ దేవరాజసమద్యుతీ। నకులస్సహదేవశ్చ పాండవౌ యుద్ధదుర్మదౌ॥ ౫॥ దృఢాయుధౌ దూరపాతౌ యుద్ధే చ కృతనిశ్చయౌ। శీఘ్రహస్తౌ దృఢక్రోధౌ నిత్యయుక్తౌ తరస్వినౌ॥ ౬॥ భీమార్జునౌ పురోధాయ యదా తౌ రణమూర్ధని। స్థాస్యేతే సింహవిక్రాంతావశ్వినావివ దుస్సహౌ॥ ౭॥ న శేషం హి ప్రపశ్యామి మమ సైన్యస్య సంజయ। తౌ హ్యప్రతిరథౌ యుద్ధే దేవపుత్రౌ మహారథౌ॥ ౮॥ ద్రౌపద్యాస్తం పరిక్లేశం న క్షం

స్యతేస్వమర్షణౌ। వృష్ణయోఽథమహేష్వాసాః పాంచాలాశ్చ మహౌజసః ॥ ౯ ॥ యుధిసత్యాభిసంధేన వాసుదేవేనరక్షితాః। ప్రధక్ష్యంతిరణే
పార్థాః పుత్రాణాం మమ వాహినీమ్॥ ౧౦॥ రామకృష్ణప్రణీతానాం వృష్ణీనాం సూతనందన। నశక్యస్సహితుం వేగః సర్వైరపి సంయుగే॥ ౧౧॥
తేషాం మధ్యే మహేష్వాసోభీమోభీమపరాక్రమః। శైక్యయా వీరఘాతిన్యా గదయా విచరిష్యతి॥౧౨॥ తథా గాండీవనిర్ఘోషం విస్ఫూర్జితమివాశ
నేః। గదావేగం చ భీమస్య నాలం సోఢుం నరాధిపాః॥ ౧౩॥ తతోఽహం సుహృదాం వాచో దుర్యోధనవశానుగః। స్మరణీయాః స్మరిష్యామి మయా యా నకృ
తాః పురా॥ ౧౪॥ సంజయః॥ వ్యతిక్రమోఽయం సుమహాంస్త్వయా రాజన్నుపేక్షితః। సమర్థేనాపి యన్మోహాత్పుత్రస్తే న నివారితః॥ ౧౫॥ శ్రుత్వా
హి నిర్జితాన్ద్యూతే పాండవాన్మధుసూదనః। త్వరితః కామ్యకే పార్థాన్ సమభావయదచ్యుతః॥ ౧౬॥ ద్రుపదస్య తథా పుత్రా ధృష్టద్యుమ్నపు
రోగమాః। విరాటో ధృష్టకేతుశ్చ కేకయాశ్చ మహారథాః ॥ ౧౭॥ తైశ్చ యత్కథితం రాజన్ దృష్ట్వా పార్థాన్ పరాజితాన్। చారేణ విదితం సర్వం తన్మ
యా విదితం చ తే॥ ౧౮॥ సమాగమ్య వృతస్తత్ర పాండవైర్మధుసూదనః। సారథ్యే ఫల్గునస్యాజౌ తథేత్యాహ చ తాన్ హరిః॥ ౧౯॥ అమర్షితో హికృ
ష్ణోఽపి దృష్ట్వా పార్థాంస్తథాగతాన్। కృష్ణాజినోత్తరాసంగానబ్రవీచ్చ యుధిష్ఠిరమ్॥ ౨౦॥ యా సా సమృద్ధిః పార్థానామింద్రప్రస్థే బభూవ హ।
రాజసూయే మయా దృష్టా నృపైరన్యైస్సుదుర్లభా॥ ౨౧॥ యత్ర సర్వాన్మహీపాలాన్ శస్త్రతేజోభయార్దితాన్। సవంగాంగాన్ సపౌండ్రోఢ్రాన్
సచోళద్రావిడాంధ్రకాన్॥ ౨౨॥ సాగరానూపకాంశ్చైవ యే చ ప్రాంతనివాసినః। సింహళాన్ బర్బరాన్ మ్లేచ్ఛాన్ యే చ లంకానివాసినః॥ ౨౩॥
పశ్చిమాని చ రాష్ట్రాణి శతశః సాగరాంతికాన్। పల్లవాన్ దరదాన్ సర్వాన్ కిరాతాన్ యవనాన్ శకాన్॥ ౨౪॥ హారహూణాంశ్చ చీనాంశ్చ తుషా
రాన్ సైంధవాంస్తథా। జాగుడాన్ రమఠాన్ ముండాన్ స్త్రీరాజ్యానథ తంగణాన్॥ ౨౫॥ కేకయాన్ మాళవాంశ్చైవ తథా కాశ్మీరకానపి। అద్రా
క్షమహమాహూతాన్ యజ్ఞే తే పరివేషకాన్॥ ౨౬॥ సా తే సమృద్ధిర్యైరాత్తా చపలా ప్రతిసారిణీ। ఆదాయ జీవితం తేషామాహరిష్యామి తామహమ్॥
౨౭॥ రామేణ సహ కౌరవ్య భీమార్జునయమైస్తథా। అక్రూరగదసాంబైశ్చ ప్రద్యుమ్నేనాహుకేన చ॥ ౨౮॥ ధృష్టద్యుమ్నేన వీరేణ శిశుపాలాత్మజేన
చ। దుర్యోధనం రణే హత్వా సద్యః కర్ణం చ భారత ॥ ౨౯॥ దుశ్శాసనం సౌబలేయం యశ్చాన్యః ప్రతియోత్స్యతే। తతస్త్వం హాస్తినపురే భ్రాతృభిస్స
హితో వసన్॥ ౩౦॥ ధార్తరాష్ట్రీం శ్రియం ప్రాప్య ప్రశాధి పృథివీమిమామ్। అథైనమబ్రవీద్రాజా తస్మిన్వీరసమాగమే ॥ ౩౧॥ శృణ్వత్సు తేషు వీ
రేషు ధృష్టద్యుమ్నముఖేషు చ॥ ౩౨॥ యుధిష్ఠిరః॥ ప్రతిగృహ్ణామి తే వాచమిమాం సత్యాం జనార్దన। అమిత్రాన్మే మహాబాహో సానుబంధాన్ హని
ష్యసి॥ ౩౩॥ వర్షాత్త్రయోదశాదూర్ధ్వం సత్యం మాం కురు కేశవ। ప్రతిజ్ఞాతో వనే వాసో రాజమధ్యే మయా హ్యయమ్॥ ౩౪॥ తద్ధర్మరాజవచనం ప్ర
తిశ్రుత్య సభాసదః। ధృష్టద్యుమ్నపురోగాస్తే శమయామాసురంజసా॥ ౩౫॥ కేశవం మధురైర్వాక్యైః కాలయుక్తైరమర్షితమ్। పాంచాలీం ప్రా
హురక్లిష్టాం వాసుదేవస్య శృణ్వతః॥ ౩౬॥ దుర్యోధనస్తవ క్రోధాద్దేవి త్యక్ష్యతి జీవితమ్। ప్రతిజానీమహే సత్యం మా శుచో వరవర్ణిని॥ ౩౭॥ యే స్మ తే
కుపితాం కృష్ణే దృష్ట్వా త్వాం ప్రాహసంస్తదా। మాంసాని తేషాం ఖాదంతో హసిష్యంతి వృకద్విజాః॥ ౩౮॥ పాస్యంతి రుధిరం తేషాం గృధ్రా గోమాయ
వస్తథా। ఉత్తమాంగాని కర్షంతో యైః కృష్టాసి సభాతలే॥ ౩౯॥ తేషాం ద్రక్ష్యసి పాంచాలి గాత్రాణి పృథివీతలే। క్రవ్యాదైః కృష్యమాణాని భక్ష్యమా
ణాని చాసకృత్॥ ౪౦॥ పరిక్లిష్టాసి యైస్తత్ర యైశ్చాపి సముపేక్షితా। తేషాముత్కృత్తశిరసాం భూమిః పాస్యతి శోణితమ్॥ ౪౧॥ ఏవం బహువిధా వాచస్త
ఊచుర్భరతర్షభాః। సర్వే తేజస్వినః శూరాః సర్వే చాహవలక్షణాః॥ ౪౨॥ తే ధర్మరాజేన వృతా వర్షాదూర్ధ్వం త్రయోదశాత్। పురస్కృత్యోప
యాస్యంతి వాసుదేవం మహారథాః ॥ ౪౩॥ రామశ్చ కృష్ణశ్చ ధనంజయశ్చ ప్రద్యుమ్నసాంబౌ యుయుధానభీమౌ। మాద్రీసుతౌ కేకయరాజపుత్రాః
పాంచాలపుత్రాస్సహ మత్స్యరాజ్ఞా॥ ౪౪॥ ఏతాన్ సర్వాన్ లోకవీరానజేయాన్ మహాత్మనస్సానుబంధాన్ ససైన్యాన్। కో జీవితార్థీ సమరేఽభ్యు

దీయాత్తు ధార్తరాష్ట్రాన్ సింహః కేసరిణో యథైవ॥ ౪౫॥ ధృతరాష్ట్రః॥ యన్మాం బ్రవీద్విదురో ద్యూతకాలే త్వం పాండవాన్ జేష్యసి చేన్నరేంద్ర। ధ్రువం కురూణామయమంతకాలో మహాభయో భవితా శోణితౌఘః॥ ౪౬॥ మన్యే తథా తద్భవితేతి సూత యథా క్షత్తా ప్రాహ వచః పురా మామ్। అసంశయం భవితా యుద్ధమేతద్గతే కాలే పాండవానాం యథోక్తమ్॥ ౪౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత-ఇంద్రలోకాభిగమనపర్వణి-ధృతరాష్ట్రవిలాపే- ఏకపంచాశోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అథ నలోపాఖ్యానపర్వప్రారంభః

జనమేజయః॥ అస్త్రహేతోర్గతే పార్థే శక్రలోకం మహాత్మని। యుధిష్ఠిరప్రభృతయః కిమకుర్వత పాండవాః॥ ౧॥ వైశంపాయనః॥ అస్త్రహేతోర్గతే పార్థే శక్రలోకం మహాత్మని। అవసన్ కృష్ణయా సార్ధం కామ్యకే భరతర్షభాః॥ ౨॥ తతః కదాచిదేకాంతే వివిక్త ఇవ శాద్వలే। దుఃఖార్తా భరతశ్రేష్ఠా నిషేదుః సహ కృష్ణయా॥ ౩॥ ధనంజయం శోచమానాః సాశ్రుకంఠాః సుదుఃఖితాః। తద్వియోగార్దితాన్ సర్వాన్ శోకః సమభిపుప్లువే॥ ౪॥ ధనంజయవియోగాచ్చ రాజ్యభ్రంశాచ్చ దుఃఖితాః। అథ భీమో మహాబాహుర్యుధిష్ఠిరమభాషత॥ ౫॥ నిదేశాత్తే మహారాజ గతోసౌ భరతర్షభః। అర్జునః పాండుపుత్రాణాం యస్మిన్ ప్రాణాః ప్రతిష్ఠితాః॥ ౬॥ యస్మిన్వినష్టే పాంచాలాః సహ పుత్రైస్తథా వయమ్। సాత్యకిర్వాసుదేవశ్చ వినశ్యేయుర్న సంశయః॥ ౭॥ యోసౌ గచ్ఛతి ధర్మాత్మా బహూన్ క్లేశాన్ విచింతయన్। భవన్నియోగాద్బీభత్సుస్తతో దుఃఖతరం ను కిమ్॥ ౮॥ యస్య బాహూ సమాశ్రిత్య వయం సర్వే మహాత్మనః। మన్యామహే జితానాజౌ పరాన్ ప్రాప్తాం చ మేదినీమ్॥ ౯॥ యస్య ప్రభావాన్న మయా సభామధ్యే ధనుష్మతః। నీతా లోకమముం సర్వే ధార్తరాష్ట్రాః ససౌబలాః॥ ౧౦॥ తే వయం బాహుబలినః క్రోధముత్థితమాత్మనః। సహామహే భవన్మూలం వాసుదేవేన పాలితాః॥ ౧౧॥ వయం హి సహ కృష్ణేన హత్వా కర్ణముఖాన్ పరాన్। స్వబాహువిజితాం కృత్స్నాం ప్రశాసేమ వసుంధరామ్॥ ౧౨॥ భవతో ద్యూతదోషేణ సర్వే వయముపప్లుతాః। అహీనపౌరుషా బాలా బలిభిర్బలవత్తరాః॥ ౧౩॥ క్షాత్రధర్మం మహారాజ త్వమవేక్షితుమర్హసి। న హి ధర్మో మహారాజ క్షత్రియస్య వనాశ్రయః॥ ౧౪॥ రాజ్యమేవ పరం ధర్మం క్షత్రియస్య విదుర్బుధాః। స క్షత్రధర్మవిద్రాజా ధర్మ్యాన్మా నీనశః పథః॥ ౧౫॥ ప్రాగ్ద్వాదశ సమా రాజన్ ధార్తరాష్ట్రాన్నిహన్మహి। నివర్త్య చ వనాత్పార్థమానాయ్య చ జనార్దనమ్॥ ౧౬॥ వ్యూఢానీకాన్మహారాజ జవేనైవ మహామతే। ధార్తరాష్ట్రానముం లోకం గమయామి విశాంపతే॥ ౧౭॥ సర్వానహం హనిష్యామి ధార్తరాష్ట్రాన్ ససౌబలాన్। దుర్యోధనం చ కర్ణం చ యో వాన్యః ప్రతియోత్స్యతే॥ ౧౮॥ మయా ప్రశమితే పశ్చాత్త్వమేష్యసి వనం పునః। ఏవం కృతే న తే దోషో భవిష్యతి విశాంపతే॥ ౧౯॥ యజ్ఞైశ్చ వివిధైస్తాత కృతం పాపమరిందమ। అవధూయ మహారాజ గచ్ఛేమ స్వర్గముత్తమమ్॥ ౨౦॥ ఏవమేతద్భవేద్రాజన్ యది రాజా న బాలిశః। అస్మాకం దీర్ఘసూత్రః స్యాద్భవాన్ ధర్మపరాయణః॥ ౨౧॥ నికృత్యా నికృతప్రజ్ఞా హంతవ్యా ఇతి నిశ్చయః। న హి నైకృతికం హత్వా నికృత్యా పాపముచ్యతే॥ ౨౨॥ తథా భారత ధర్మేషు ధర్మజ్ఞైరిహ దృశ్యతే। అహోరాత్రం మహారాజ తుల్యం సంవత్సరేణ హ॥ ౨౩॥ తథైవ వేదవచనం శ్రూయతే నిత్యదా విభో। సంవత్సరో మహారాజ పూర్ణో భవతి కృచ్ఛ్రతః॥ ౨౪॥ యది వేదాః ప్రమాణాస్తే దివసాదూర్ధ్వమచ్యుత। త్రయోదశ సమాః కాలో జ్ఞాయతాం పరినిష్ఠితః॥ ౨౫॥ కాలో దుర్యోధనం హంతుం సానుబంధమరిందమ। ఏకాగ్రాం పృథివీం సర్వాం పురా రాజన్ కరోతి సః॥ ౨౬॥ ద్యూతప్రియేణ రాజేంద్ర తథా తద్భవతా కృతమ్। ప్రాయేణాజ్ఞాతచర్యాయాం వయం సర్వే నిపాతితాః॥ ౨౭॥ న తం దేశం ప్రపశ్యామి యత్ర సోస్మాన్ సుదుర్జనః। న విజ్ఞాస్యతి దుష్టాత్మా చారైరితి సుయోధనః॥ ౨౮॥ అధిగమ్య చ సర్వాన్నోఽజ్ఞాతవాసమిమం తతః। ప్రవ్రాజయిష్యతి పునర్నికృత్యాధమపూరుషః॥ ౨౯॥ యద్యస్మాన

గచ్ఛేత పాపస్స హి కథంచన। అజ్ఞాతచర్యాముత్తీర్ణాన్ దృష్ట్వా చ పునరాహ్వయేత్॥ ౩౦॥ ద్యూతేన తే మహారాజ పునర్ద్యూతమవర్తత। భవాంశ్చ పునరాహూతో ద్యూతేనైవాపనేష్యతి॥ ౩౧॥ స తథాక్షేషు కుశలో నిశ్చితో గతచేతనః। చరిష్యసి మహారాజ వనేషు వసతీః పునః॥ ౩౨॥ యద్యస్మాన్న మహారాజ కృపణం కర్తుమర్హసి। యావజ్జీవమవేక్షస్వ వేద ధర్మాంశ్చ కృత్స్నశః॥ ౩౩॥ నికృత్యా నికృతిప్రజ్ఞా హంతవ్యా ఇతి నిశ్చయః। అనుజ్ఞాతస్త్వయా గత్వా యావచ్ఛక్తి సుయోధనమ్॥ ౩౪॥ యథైవ కక్షముత్సృష్టో దహేదనిలసారథిః। హనిష్యామి తథా మందమనుజానాతు మే భవాన్॥ ౩౫॥ వైశంపాయనః॥ ఏవం బ్రువాణం భీమం తు ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః। ఉవాచ సాంత్వయన్ రాజా మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ పాండవమ్॥ ౩౬॥ అసంశయం మహాబాహో హనిష్యసి సుయోధనమ్। వర్షాత్త్రయోదశాదూర్ధ్వం సహ గాండీవధన్వనా॥ ౩౭॥ యత్త్వం మాం భాషసే పార్థ ప్రాప్తః కాల ఇతి ప్రభో। అనృతం నోత్సహే వక్తుం న హ్యేతన్మయి విద్యతే॥ ౩౮॥ అంతరేణాపి కౌంతేయ నికృతిం పాపనిశ్చయమ్। హంతా త్వమసి దుర్ధర్షం సానుబంధం సుయోధనమ్॥ ౩౯॥ ఏవం బ్రువతి భీమం తు ధర్మరాజే యుధిష్ఠిరే। ఆజగామ మహాభాగో బృహదశ్వో మహానృషిః॥ ౪౦॥ తమభిప్రేక్ష్య ధర్మాత్మా సంప్రాప్తం ధర్మచారిణమ్। శాస్త్రవన్మధుపర్కేణ పూజయామాస ధర్మరాట్॥ ౪౧॥ ఆశ్వస్తం చైనమాసీనముపాసీనో యుధిష్ఠిరః। అభిప్రేక్ష్య మహాబాహుః కృపణం బహ్వభాషత॥ ౪౨॥ అక్షద్యూతే చ భగవన్ ధనం రాజ్యం చ మే హృతమ్। ఆహూయ నికృతిప్రజ్ఞైః కితవైరక్షకోవిదైః॥ ౪౩॥ అనక్షజ్ఞస్య హి సతో నికృత్యా పాపనిశ్చయైః। భార్యా చ మే సభాం నీతా ప్రాణేభ్యోపి గరీయసీ॥ ౪౪॥ పునర్ద్యూతేన మాం జిత్వా వనవాసం సుదారుణమ్। ప్రావ్రాజయన్మహారణ్యమజినైః పరివారితమ్॥ ౪౫॥ అహం వనే దుర్వసతీర్వసన్ పరమదుఃఖితః। అక్షద్యూతాధికారే చ గిరః శృణ్వన్ సుదారుణాః॥ ౪౬॥ ఆర్తానాం సుహృదాం వాచో ద్యూతప్రభృతి శంసతామ్। అహం హృది శ్రితాః స్మృత్వా సర్వరాత్రీర్విచింతయన్॥ ౪౭॥ యస్మింశ్చైవ సమస్తానాం ప్రాణా గాండీవధన్వని। వినా మహాత్మనా తేన గతసత్త్వ ఇవాభవమ్॥ ౪౮॥ కదా ద్రక్ష్యామి బీభత్సుం కృతాస్త్రం పునరాగతమ్। ప్రియవాదినమక్షుద్రం దయాయుక్తమతంద్రితః॥ ౪౯॥ అస్తి రాజా మయా కశ్చిదల్పభాగ్యతరో భువి। భవతా దృష్టపూర్వో వా శ్రుతపూర్వోపి వా క్వచిత్॥ ౫౦॥ న మత్తో దుఃఖితతరః పుమానస్తీతి మే మతిః॥ ౫౧॥ బృహదశ్వ ఉవాచ॥ ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ నలోపాఖ్యానప్రారంభః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యద్బ్రవీషి మహారాజ న మత్తో విద్యతే క్వచిత్। అల్పభాగ్యతరః కశ్చిత్పుమానస్తీతి పాండవ॥ ౫౨॥ అత్ర తే వర్ణయిష్యామి యది శుశ్రూషసేఽనఘ। యస్త్వత్తో దుఃఖితతరో రాజాసీత్పృథివీపతే॥ ౫౩॥ వైశంపాయనః॥ అథైనమబ్రవీద్రాజా బ్రవీతు భగవానితి। ఇమామవస్థాం సంప్రాప్తం శ్రోతుమిచ్ఛామి పార్థివమ్॥ ౫౪॥ బృహదశ్వః॥ శృణు రాజన్నవహితః సహ భ్రాతృభిరంజసా। యస్త్వత్తో దుఃఖితతరో రాజాసీత్పృథివీపతే॥ ౫౫॥ నిషధేషు మహీపాలో వీరసేన ఇతి శ్రుతః। తస్య పుత్రోఽభవన్నామ్నా నలో ధర్మార్థకోవిదః॥ ౫౬॥ స నికృత్యా జితో రాజా పుష్కరేణేతి నః శ్రుతమ్। వనవాసం సుదుఃఖార్తో భార్యయా న్యవసత్సహ॥ ౫౭॥ న తస్య దాసా న రథో న భ్రాతా న చ బాంధవాః। వనే నివసతో రాజన్ శిష్యంతే స్మ కదాచన॥ ౫౮॥ భవాన్ హి సంవృతో వీరైర్భ్రాతృభిర్దేవసన్నిభైః। బ్రహ్మకల్పైర్ద్విజాగ్ర్యైశ్చ తస్మాన్నార్హసి శోచితుమ్॥ ౫౯॥ యుధిష్ఠిరః॥ విస్తరేణాహమిచ్ఛామి నలస్య సుమహాత్మనః। చరితం వదతాం శ్రేష్ఠ తన్మమాఖ్యాతుమర్హసి॥ ౬౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - బృహదశ్వయుధిష్ఠిరసంవాదే - ద్విపంచాశోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః॥ ఆసీద్రాజా నలో నామ వీరసేనసుతో బలీ। ఉపపన్నో గుణైరిష్టై రూపవానశ్వకోవిదః॥ ౧॥ అతిష్ఠన్మనుజేంద్రాణాం మూర్ధ్ని దేవపతిర్యథా। ఉపర్యుపరి సర్వేషామాదిత్య ఇవ తేజసా॥ ౨॥ బ్రహ్మణ్యో వేదవిచ్ఛూరో నిషధేషు మహీపతిః। అక్షప్రియః సత్యవాదీ మహానక్షౌహిణీపతిః॥ ౩॥ ఈప్సితో నరనారీణాముదారః సంయతేంద్రియః। రక్షితా ధన్వినాం శ్రేష్ఠః సాక్షాదివ మనుస్స్వయమ్॥ ౪॥ తథైవాసీద్విదర్భేషు భీమో భీమపరాక్ర

మః । శూరస్సర్వగుణైర్యుక్తః ప్రజాకామస్స చాప్రజః ॥ ౫॥ స ప్రజార్థే పరం యత్నమకరోత్సుసమాహితః । తమభ్యగచ్ఛద్బ్రహ్మర్షిర్దమనో నామ భారత ॥౬॥ తం స భీమః ప్రజాకామస్తోషయామాస ధర్మవిత్ । మహిష్యా సహ రాజేంద్ర సత్కారేణ సువర్చసమ్ ॥౭॥ తస్మై ప్రసన్నో దమనః సభార్యాయ వరం దదౌ । కన్యారత్నం కుమారాంశ్చ త్రీనుదారాన్మహాయశాః ॥౮॥ దమయంతీం దమం దాంతం దమనం చ సువర్చసమ్ । ఉపపన్నాన్గుణైస్సర్వైర్భీమాన్భీమపరాక్రమాన్ ॥ ౯ ॥ దమయంతీ తు రూపేణ తేజసా యశసా శ్రియా । సౌభాగ్యేన చ లోకేషు యశః ప్రాప సుమధ్యమా ॥ ౧౦॥ అథ తాం వయసి ప్రాప్తే దాసీనాం సమలంకృతమ్ । శతం శతం సఖీనాం చ పర్యుపాస్తే శచీమివ ॥ ౧౧॥ తత్ర స్మ రాజతే భైమీ సర్వాభరణభూషితా । సఖీమధ్యేనవద్యాంగీ విద్యుత్సౌదామనీ యథా ॥ ౧౨॥ అతీవ రూపసంపన్నా శ్రీరివాయతలోచనా । న దేవేషు న యక్షేషు తాదృగ్రూపవతీ క్వచిత్ ॥ ౧౩॥ మానుషేష్వపి చాన్యేషు దృష్టపూర్వాథవా శ్రుతా । చిత్తప్రసాదనీ బాలా దేవానామపి సుందరీ ॥ ౧౪॥ నలశ్చ నరశార్దూలో లోకేష్వప్రతిమో భువి । కందర్ప ఇవ రూపేణ మూర్తిమానభవత్స్వయమ్ ॥ ౧౫॥ తస్యాస్సమీపే తు నలం ప్రశశంసుః కుతూహలాత్ । నైషధస్య సమీపే తు దమయంతీం పునః పునః ॥ ౧౬॥ తయోరదృష్టః కామోభూచ్ఛృణ్వతోః సతతం గుణాన్ । అన్యోన్యం ప్రతి కౌంతేయ స వ్యవర్ధత హృచ్ఛయః ॥ ౧౭॥ అశక్నువన్నలః కామం తదా ధారయితుం హృదా । అంతఃపురసమీపస్థే వన ఆస్తే రహోగతః ॥ ౧౮॥ స దదర్శ తతో హంసాన్ జాతరూపపరిష్కృతాన్ । వనే విచరతాం తేషామేకం జగ్రాహ పక్షిణమ్ ॥ ౧౯॥ తతోంతరిక్షగో వాచం వ్యాజహార నలం తదా । హంతవ్యోస్మి న తే రాజన్ కరిష్యామి తవ ప్రియమ్ ॥ ౨౦॥ దమయంతీసకాశే త్వాం కథయిష్యామి నైషధ । యథా త్వదన్యం పురుషం న సా మంస్యతి కర్హిచిత్ ॥ ౨౧॥ ఏవముక్తస్తతో హంసముత్ససర్జ మహీపతిః । తే తు హంసాః సముత్పత్య విదర్భానగమంస్తతః ॥ ౨౨॥ విదర్భనగరీం గత్వా దమయంత్యాస్తదంతికే । నిపేతుస్తే గరుత్మంతః సా దదర్శ చ తాన్ గణాన్ ॥ ౨౩॥ సా తానద్భుతరూపాన్వై దృష్ట్వా సఖిగణావృతా । హృష్టా గ్రహీతుం ఖగమాంస్త్వరమాణోపచక్రమే ॥ ౨౪॥ అథ హంసా విససృపుః సర్వదా ప్రమదావనే । ఏకైకశస్తదా కన్యాస్తాన్హంసాన్ సముపాద్రవన్ ॥ ౨౫॥ దమయంతీ తు యం హంసం సముపాధావదంతికే । స మానుషీం గిరం కృత్వా దమయంతీమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౬॥ దమయంతి నలో నామ నిషధేషు మహీపతిః । అశ్వినోః సదృశో రూపే న సమాస్తస్య మానుషాః ॥ ౨౭॥ తస్య వై యది భార్యా త్వం భవేథా వరవర్ణిని । సఫలం తే భవేజ్జన్మ రూపం చేదం సుమధ్యమే ॥ ౨౮॥ వయం హి దేవగంధర్వమనుష్యోరగరాక్షసాన్ । దృష్టవంతో న చాస్మాభిర్దృష్టపూర్వస్తథావిధః ॥ ౨౯॥ త్వం చాపి రత్నం నారీణాం నరేషు చ నలో వరః । విశిష్టాయా విశిష్టేన సంగమో గుణవాన్ భవేత్ ॥ ౩౦॥ ఏవముక్తా తు హంసేన దమయంతీ విశాంపతే । అబ్రవీత్తత్ర తం హంసం త్వమప్యేవం నలే వద ॥ ౩౧॥ తథేత్యుక్త్వాండజః కన్యాం విదర్భస్య విశాంపతే । పునరాగమ్య నిషధాన్నలే సర్వం న్యవేదయత్ ॥ ౩౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత-నలోపాఖ్యానపర్వణి - త్రిపంచాశోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః ॥ దమయంతీ తు తచ్ఛ్రుత్వా వచో హంసస్య భారత । తతః ప్రభృతి న స్వస్థా నలం ప్రతి బభూవ సా ॥ ౧॥ తతశ్చింతాపరా దీనా వివర్ణవదనా కృశా । బభూవ దమయంతీ తు నిశ్వాసపరమా తదా ॥ ౨॥ ఊర్ధ్వదృష్టిర్ధ్యానపరా బభూవోన్మత్తదర్శనా । పాండువర్ణా క్షణేనాథ హృచ్ఛయావిష్టచేతనా ॥ ౩॥ న శయ్యాసనభోగేషు రతిం విందతి కర్హిచిత్ । న నక్తం న దివా శేతే హా హేతి రుదతీ పునః ॥ ౪॥ తామస్వస్థాం తదాకారాం సఖ్యస్తా జజ్ఞురింగితైః । తతో విదర్భపతయే దమయంత్యాః సఖీగణః ॥ ౫॥ న్యవేదయత్తామస్వస్థాం దమయంతీం నరేశ్వరే । తచ్ఛ్రుత్వా నృపతిర్భీమో దమయంతీసఖీగణాత్ ॥ ౬॥ చింతయామాస తత్కార్యం సుమహత్స్వాం సుతాం ప్రతి । కిమియం దుహితా మేద్య నాతిస్వస్థేవ లక్ష్యతే ॥ ౭॥ స సమీక్ష్య మహీపాలః స్వాం సుతాం ప్రాప్తయౌవనామ్ । అపశ్యదాత్మనా కార్యం దమయంత్యాః స్వయంవరమ్ ॥ ౮॥ స సంనిమంత్రయామాస మహీపాలాన్విశాంపతిః । అనుభూ

యాతా హి వీరాః స్వయంవర ఇతి ప్రభో ॥ ౯ ॥ శ్రుత్వైవ పార్థివాః సర్వే దమయంత్యాః స్వయంవరమ్ । అభిజగ్ముస్తతో భీమం రాజానో భీమశాసనాత్ ॥ ౧౦ ॥ హస్త్యశ్వరథఘోషేణ పూరయంతో వసుంధరామ్ । విచిత్రమాల్యాభరణైర్బలైర్దృశ్యైః స్వలంకృతైః ॥ ౧౧ ॥ తేషాం భీమో మహాబాహుః పార్థివానాం మహాత్మనామ్ । యథార్హమకరోత్పూజాం తేఽవసంస్తత్ర పూజితాః ॥ ౧౨ ॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు సురాణామృషిసత్తమౌ । అటమానౌ మహాత్మానావింద్రలోకమితో గతౌ ॥ ౧౩ ॥ నారదః పర్వతశ్చైవ మహాప్రాజ్ఞౌ మహావ్రతౌ । దేవరాజస్య భవనం వివిశాతే సుపూజితౌ ॥ ౧౪ ॥ తావర్చయిత్వా మఘవా తతః కుశలమవ్యయమ్ । పప్రచ్ఛానామయం చాపి తయోః సర్వగతం విభుః ॥ ౧౫ ॥ నారదః ॥ ఆవయోః కుశలం దేవ సర్వత్ర గతమీశ్వర । లోకే చ మఘవన్కృత్స్నే నృపాః కుశలినో విభో ॥ ౧౬ ॥ బృహదశ్వః ॥ నారదస్య వచః శ్రుత్వా పప్రచ్ఛ బలవృత్రహా । ధర్మజ్ఞాః పృథివీపాలాస్త్యక్తజీవితయోధినః ॥ ౧౭ ॥ శస్త్రేణ నిధనం కాలే యే గచ్ఛంత్యపరాఙ్ముఖాః । అయం లోకోఽక్షయస్తేషాం యథైవ మమ కామధుక్ ॥ ౧౮ ॥ క్వ ను తే క్షత్రియాః శూరా న హి పశ్యామి తానహమ్ । ఆగచ్ఛతో మహీపాలాన్దయితానతిథీన్మమ ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్తస్తు శక్రేణ నారదః ప్రత్యభాషత । నారదః ॥ శృణు మే మఘవన్యేన న దృశ్యంతే మహీక్షితః ॥ ౨౦ ॥ విదర్భరాజ్ఞో దుహితా దమయంతీతి విశ్రుతా । రూపేణ సమతిక్రాంతా పృథివ్యాం సర్వయోషితః ॥ ౨౧ ॥ తస్యాః స్వయంవరః శక్ర భవితా నచిరాదివ । తత్ర గచ్ఛంతి రాజానో రాజపుత్రాశ్చ సర్వశః ॥ ౨౨ ॥ తాం రత్నభూతాం లోకస్య ప్రార్థయంతో మహీక్షితః । కాంక్షంతి స్మ విశేషేణ బలవృత్రనిషూదన ॥ ౨౩ ॥ ఏతస్మిన్కథ్యమానే తు లోకపాలాశ్చ సాగ్నికాః । ఆజగ్ముర్దేవరాజస్య సమీపమమరోత్తమాః ॥ ౨౪ ॥ తతస్తే శుశ్రువుః సర్వే నారదస్య వచో మహత్ । శ్రుత్వైవ చాబ్రువన్హృష్టా గచ్ఛామో వయమప్యుత ॥ ౨౫ ॥ తతః సర్వే మహారాజ సగణాః సహవాహనాః । విదర్భానభిజగ్ముస్తే యతః సర్వే మహీక్షితః ॥ ౨౬ ॥ నలోఽపి రాజా కౌంతేయ శ్రుత్వా రాజ్ఞాం సమాగమమ్ । అభ్యగచ్ఛదదీనాత్మా దమయంతీమనువ్రతః ॥ ౨౭ ॥ అథ దేవాః పథి నలం దదృశుర్భూతలే స్థితమ్ । సాక్షాదివ స్థితం మూర్త్యా మన్మథం రూపసంపదా ॥ ౨౮ ॥ తం దృష్ట్వా లోకపాలాస్తే భ్రాజమానం యథా రవిమ్ । తస్థుర్విగతసంకల్పా విస్మితా రూపసంపదా ॥ ౨౯ ॥ తతోఽంతరిక్షే విష్టభ్య విమానాని దివౌకసః । అబ్రువన్నైషధం రాజన్నవతీర్య నభస్తలాత్ ॥ ౩౦ ॥ భో భో నైషధ రాజేంద్ర నల సత్యవ్రతో భవాన్ । అస్మాకం కురు సాహాయ్యం దూతో భవ నరోత్తమ ॥ ౩౧ ॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత - నలోపాఖ్యానపర్వణి - నలదౌత్యే - చతుఃపంచాశోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః ॥ తేభ్యః ప్రతిజ్ఞాయ నలః కరిష్య ఇతి భారత । అథైతాన్పరిపప్రచ్ఛ కృతాంజలిరుపస్థితః ॥ ౧ ॥ కే వై భవంతః కశ్చాసౌ యస్యాహం దూత ఈప్సితః । కిం చ తద్వో మయా కార్యం కథయధ్వం యథాతథమ్ ॥ ౨ ॥ ఏవముక్తే నైషధేన మఘవానభ్యభాషత । అమరాన్వై నిబోధాస్మాన్దమయంత్యర్థమాగతాన్ ॥ ౩ ॥ అహమింద్రోఽయమగ్నిశ్చ తథైవాయమపాం పతిః । శరీరాంతకరో నౄణాం యమోఽయమపి పార్థివ ॥ ౪ ॥ త్వం వై సమాగతానస్మాన్దమయంత్యై నివేదయ । లోకపాలా మహేంద్రాద్యాః సభాం యాంతి దిదృక్షవః ॥ ౫ ॥ ప్రాప్తుమిచ్ఛంతి దేవాస్త్వాం శక్రోఽగ్నిర్వరుణో యమః । తేషామన్యతమం దేవం పతిత్వే వరయస్వ హ ॥ ౬ ॥ ఏవముక్తః స శక్రేణ నలః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ । ఏకార్థసముపేతం మాం న ప్రేషయితుమర్హథ ॥ ౭ ॥ కథం తు జాతసంకల్పః స్త్రియముత్సహతే పుమాన్ । పరార్థమీదృశం వక్తుం తత్క్షమంతు మహేశ్వరాః ॥ ౮ ॥ దేవా ఊచుః ॥ కరిష్య ఇతి సంశ్రుత్య పూర్వమస్మాసు నైషధ । న కరిష్యసి కస్మాత్త్వం వ్రజ నైషధ మాచిరమ్ ॥ ౯ ॥ బృహదశ్వః ॥ ఏవముక్తః స దేవైస్తైర్నైషధః పునరబ్రవీత్ । సురక్షితాని వేశ్మాని ప్రవేష్టుం కథముత్సహే ॥ ౧౦ ॥ ప్రవేక్ష్యసీతి తం శక్రః పునరేవాభ్యభాషత । స జగామ తథేత్యుక్త్వా దమయంత్యా నివేశనమ్ ॥ ౧౧ ॥ దదర్శ తత్ర వైదర్భీం సఖీగణసమావృతామ్ । దేదీప్యమానాం వపుషా శ్రియా చ వరవర్ణినీమ్ ॥ ౧౨ ॥ అతీవ సుకుమారాంగీం తనుమధ్యాం సులోచనామ్ । ఆక్షిపంతీమివ ప్రభాం శశినః స్వేన తేజసా ॥ ౧౩ ॥ తస్య దృష్ట్వైవ వవృధే కామస్తాం చారుహాసినీమ్ । సత్యం చికీర్షమాణస్తు ధారయామాస హృచ్ఛయమ్ ॥ ౧౪ ॥

తతస్తా నైషధం దృష్ట్వా సంభ్రాంతాః వరమాంగనాః । ఆసనేభ్యః సముత్పేతుస్తేజసా తస్య ధర్షితాః ॥ ౧౫॥ ప్రశశంసుశ్చ సుప్రీతా నళం తా విస్మయాన్వితాః । న చైనమభ్యభాషంత మనోభిస్త్వభ్యపూజయన్ ॥ ౧౬॥ అహో రూపమహో కాంతిరహో ధైర్యం మహాత్మనః । కో౽యం దేవో౽థ వా యక్షో గంధర్వో వా భవిష్యతి ॥ ౧౭॥ న తాస్తం శక్నువంతి స్మ వ్యాహర్తుమపి కించన । తేజసా ధర్షితాస్తస్య లజ్జావత్యో వరాంగనాః ॥ ౧౮॥ అథైనం స్మయమానం తు స్మితపూర్వాభిభాషిణీ । దమయంతీ నళం వీరమభ్యభాషత విస్మితా ॥ ౧౯॥ కస్త్వం సర్వానవద్యాంగ మమ హృచ్ఛయవర్ధనః । ప్రాప్తో౽స్యమరవద్వీర జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తే౽నఘ ॥ ౨౦॥ కథమాగమనం చేహ కథం చాసి న లక్షితః । సురక్షితం హి మే వేశ్మ రాజా చైవోగ్రశాసనః ॥ ౨౧॥ ఏవముక్తస్తు వైదర్భ్యా నళస్తాం ప్రత్యువాచ హ ॥ నళః ॥ నళం మాం విద్ధి కల్యాణి దేవదూతమిహాగతమ్ ॥ ౨౨॥ దేవాస్త్వాం ప్రాప్తుమిచ్ఛంతి శక్రో౽గ్నిర్వరుణో యమః । తేషామన్యతమం దేవం పతిం వరయ శోభనే ॥ ౨౩॥ తేషామేవ ప్రభావేన ప్రవిష్టో౽హమలక్షితః । ప్రవిశంతం న మాం కశ్చిదపశ్యన్నాప్యవారయత్ ॥ ౨౪॥ ఏతదర్థమహం భద్రే ప్రేషితః సురసత్తమైః । ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభే బుద్ధిం ప్రకురుష్వ యథేచ్ఛసి ॥ ౨౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనళోపాఖ్యానపర్వణి - నళస్య దేవదౌత్యే - పంచపంచాశో౽ధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః ॥ సా నమస్కృత్య దేవేభ్యః ప్రహస్య నళమబ్రవీత్ । ప్రణయస్వ యథాశ్రద్ధం రాజన్ కిం కరవాణి తే ॥ ౧॥ అహం చైవ హి యచ్చాన్యన్మమాస్తి వసు కించన । తత్సర్వం తవ విస్రబ్ధం కురు ప్రణయమీశ్వర ॥ ౨॥ హంసానాం వచనం యత్తు తన్మాం దహతి పార్థివ । త్వత్కృతే హి మయా వీర రాజానః సన్నిపాతితాః ॥ ౩॥ యది త్వం భజమానాం మాం ప్రత్యాఖ్యాస్యసి మానద । విషమగ్నిం జలం రజ్జుమాస్థాస్యే తవ కారణాత్ ॥ ౪॥ ఏవముక్తస్తు వైదర్భ్యా నళస్తాం ప్రత్యువాచ హ । తిష్ఠత్సు లోకపాలేషు కథం మానుషమిచ్ఛసి ॥ ౫॥ ఏషామహం లోకకృతామీశ్వరాణాం మహాత్మనామ్ । న పాదరజసా తుల్యో మనస్తే తేషు వర్తతామ్ ॥ ౬॥ విప్రియం హ్యాచరన్ మర్త్యో దేవానాం మృత్యుమృచ్ఛతి । త్రాహి మామనవద్యాంగి వరయస్వ సురోత్తమాన్ ॥ ౭॥ విరజాంసి చ వాసాంసి దివ్యాశ్చిత్రాః స్రజస్తథా । భూషణాని చ ముఖ్యాని దేవాన్ ప్రాప్య తు భుంక్ష్వ వై ॥ ౮॥ య ఇమాం పృథివీం కృత్స్నాం సంక్షిప్య గ్రసతే పునః । హుతాశమీశం దేవానాం కా తం న వరయేత్పతిమ్ ॥ ౯॥ యస్య దండభయాత్సర్వే భూతగ్రామాః సమాగతాః । ధర్మమేవానురుధ్యంతి కా తం న వరయేత్పతిమ్ ॥ ౧౦॥ ధర్మాత్మానం మహాత్మానం దైత్యదానవమర్దనమ్ । మహేంద్రం సర్వదేవానాం కా తం న వరయేత్పతిమ్ ॥ ౧౧॥ క్రియతామవిశంకేన మనసా యది మన్యసే । వరుణం లోకపాలానాం సుహృద్వాక్యమిదం శృణు ॥ ౧౨॥ నైషధేనైవముక్తా సా దమయంతీ వచో౽బ్రవీత్ । సమాప్లుతాభ్యాం నేత్రాభ్యాం శోకజేనాథ వారిణా ॥ ౧౩॥ దేవేభ్యో౽హం నమస్కృత్య సర్వేభ్యః పృథివీపతే । వృణే త్వామేవ భర్తారం సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౧౪॥ తామువాచ తతో రాజా వేపమానాం కృతాంజలిమ్ । దౌత్యేనాగత్య కల్యాణి తథా భద్రే విధీయతామ్ ॥ ౧౫॥ కథం హ్యహం ప్రతిశ్రుత్య దేవతానాం విశేషతః । పరార్థే యత్నమారభ్య కథం స్వార్థమిహోత్సహే ॥ ౧౬॥ ఏష ధర్మో యది స్వార్థో మమాపి భవితా తతః । ఏవం స్వార్థం కరిష్యామి తథా భద్రే విధీయతామ్ ॥ ౧౭॥ తతో బాష్పాకులాం వాచం దమయంతీ శుచిస్మితా । ప్రత్యాహరంతీ శనకైర్నళం రాజానమబ్రవీత్ ॥ ౧౮॥ ఉపాయో౽యం మయా దృష్టో నిరపాయో నరేశ్వర । యేన దోషో న భవితా తవ రాజన్ కథంచన ॥ ౧౯॥ త్వం చైవ హి నరశ్రేష్ఠ దేవాశ్చేంద్రపురోగమాః । ఆయాంతు సహితాః సర్వే మమ యత్ర స్వయంవరః ॥ ౨౦॥ తతో౽హం లోకపాలానాం సన్నిధౌ త్వాం నరేశ్వర । వరయిష్యే నరవ్యాఘ్ర నైవం దోషో భవిష్యతి ॥ ౨౧॥ ఏవముక్తస్తు వైదర్భ్యా నళో రాజా విశాంపతే । ఆజగామ పునస్తత్ర యత్ర దేవాః సమాగతాః ॥ ౨౨॥ తమపశ్యంస్తథాయాంతం లోకపాలా మహేశ్వరాః । దృష్ట్వా చైనం తతో౽పృచ్ఛన్ వృత్తాంతం సర్వమేవ తమ్ ॥ ౨౩॥ కచ్చిద్దృష్టా త్వయా రాజన్ దమయంతీ శుచిస్మితా । కిమబ్రవీచ్చ నః సర్వాన్ వద భూమిప తే౽నఘ ॥ ౨౪॥ నళః ॥ భవద్భిరహమాదిష్టో దమయంత్యా నివేశనమ్ । ప్రవిష్టః సుమహాకక్ష్యం దండిభిః స్థవిరైర్వృతమ్ ॥ ౨౫॥ ప్రవిశంతం చ మాం తత్ర న కశ్చిద్దృష్ట

వాన్నరః। ఋతే తాం పార్థివసుతాం భవతామేవ తేజసా ॥ ౨౬॥ సఖ్యశ్చాప్యస్యా మయా దృష్టాస్తాభిశ్చాప్యుపలక్షితః। విస్మితాశ్చాభవన్సర్వా దృ
ష్ట్వా మాం విబుధేశ్వరాః॥ ౨౭॥ వర్ణ్యమానేషు చ మయా భవత్సు రుచిరాననా। మామేవ గతసంకల్పా వృణీతే సా సురోత్తమాః॥ ౨౮॥ అబ్రవీచ్చైవ మాం
బాలా ఆయాంతు సహితాస్సురాః। త్వయా సహ నరవ్యాఘ్ర మమ యత్ర స్వయంవరః॥ ౨౯॥ తేషామహం సన్నిధౌ త్వాం వరయిష్యామి నైషధ। ఏవం
తవ మహాబాహో దోషో న భవితేతి హ॥ ౩౦॥ ఏతావదేవ విబుధా యథావృత్తముదాహృతమ్। మయా శేషే ప్రమాణం తు భవంతస్త్రిదశేశ్వరాః॥ ౩౧॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - నలదేవదౌత్యే - షట్పంచాశోఽధ్యాయః

బృహదశ్వః॥ అథ కాలే శుభే ప్రాప్తే తిథౌ పుణ్యే క్షణే తథా। ఆజుహావ మహీపాలాన్భీమో రాజా స్వయంవరే॥ ౧॥ తచ్ఛ్రుత్వా పృథివీపాలాః సర్వే హృ
చ్ఛయపీడితాః। త్వరితాః సముపాజగ్ముర్దమయంతీమభీప్సవః॥ ౨॥ కనకస్తంభరుచిరం తోరణేన విరాజితమ్। వివిశుస్తే నృపా రంగం మహాసింహా ఇవాచ
లమ్॥ ౩॥ తత్రాసనేషు వివిధేష్వాసీనాః పృథివీక్షితః। సురభిస్రగ్ధరాః సర్వే ప్రమృష్టమణికుండలాః॥ ౪॥ తాం రాజసమితిం పుణ్యాం నాగైర్భోగవతీ
మివ। సంపూర్ణాం పురుషవ్యాఘ్రైర్వ్యాఘ్రైర్గిరిగుహామివ॥ ౫॥ తత్ర స్మ పీనా దృశ్యంతే బాహవః పరిఘోపమాః। ఆకారవర్ణసుశ్లక్ష్ణాః పంచశీ
ర్షా ఇవోరగాః॥ ౬॥ సుకేశాంతాని చారూణి సునాసాక్షిభ్రువాణి చ। ముఖాని రాజ్ఞాం శోభంతే నక్షత్రాణి యథా దివి॥ ౭॥ దమయంతీ తతో రంగం ప్ర
వివేశ శుభాననా। ముష్ణంతీ ప్రభయా రాజ్ఞాం చక్షూంషి చ మనాంసి చ॥ ౮॥ తస్యా గాత్రేషు పతితా తేషాం దృష్టిర్మహాత్మనామ్। తత్ర తత్రైవ సక్తా
భూన్న చచాల చ పశ్యతామ్॥ ౯॥ తతః సంకీర్త్యమానేషు రాజ్ఞాం నామసు భారత। దదర్శ భైమీ పురుషాన్పంచ తుల్యాకృతీనథ॥ ౧౦॥ తాన్సమీక్ష్య
తతః సర్వాన్నిర్విశేషాకృతీన్స్థితాన్। సందేహాదథ వైదర్భీ నాభ్యజానాన్నలం నృపమ్॥ ౧౧॥ యం యం హి దదృశే తేషాం తం తం మేనే నలం నృపమ్। సా
చింతయంతీ బుద్ధ్యాథ తర్కయామాస భామినీ॥ ౧౨॥ కథం హి దేవాన్జానీయాం కథం విద్యాం నలం నృపమ్। ఏవం సంచింతయంతీ సా వైదర్భీ భృశదుః
ఖితా॥ ౧౩॥ శ్రుతాని దేవలింగాని తర్కయామాస భారత। దేవానాం యాని లింగాని స్థవిరేభ్యః శ్రుతాని మే॥ ౧౪॥ తానీహ తిష్ఠతాం భూమావేకస్యా
పి న లక్షయే। సా వినిశ్చిత్య బహుధా విచార్య చ పునః పునః॥ ౧౫॥ శరణం ప్రతి దేవానాం ప్రాప్తకాలమమన్యత। వాచా చ మనసా చైవ నమస్కారం ప్రయు
జ్య సా॥ ౧౬॥ దేవేభ్యః ప్రాంజలిర్భూత్వా వేపమానేదమబ్రవీత్। హంసానాం వచనం శ్రుత్వా యథా మే నైషధో వృతః॥ ౧౭॥ పతిత్వే తేన సత్యేన
దేవాస్తం ప్రదిశంతు మే। మనసా వచసా చైవ యథా నాభిచరామ్యహమ్॥ ౧౮॥ తేన సత్యేన విబుధాస్తమేవ ప్రదిశంతు మే। యథా దేవైః స మే భర్తా
విహితో నిషధాధిపః॥ ౧౯॥ తేన సత్యేన మే దేవాస్తమేవ ప్రదిశంతు మే। యథేదం వ్రతమారబ్ధం నలస్యారాధనే మయా॥ ౨౦॥ తేన సత్యేన మే దేవాస్తమే
వ ప్రదిశంతు మే। స్వం చైవ రూపం కుర్వంతు లోకపాలా మహేశ్వరాః॥ ౨౧॥ యథాహమభిజానీయాం పుణ్యశ్లోకం నరాధిపమ్। నిశమ్య దమయంత్యా
స్తత్కరుణం పరిదేవితమ్॥ ౨౨॥ నిశ్చయం పరమం తథ్యమనురాగం చ నైషధే। మనోవిశుద్ధిం బుద్ధిం చ భక్తిం రాగం చ నైషధే॥ ౨౩॥ యథోక్తం చక్రిరే దే
వాః సామర్థ్యం లింగధారణే। సాపశ్యద్విబుధాన్సర్వానస్వేదాన్స్తబ్ధలోచనాన్॥ ౨౪॥ హృషితస్రగ్రజోహీనాన్స్థితానస్పృశతః క్షితిమ్। ఛా
యాద్వితీయో మ్లానస్రగ్రజఃస్వేదసమన్వితః॥ ౨౫॥ భూమిష్ఠో నైషధశ్చైవ నిమేషేణ చ సూచితః। సా సమీక్ష్య తు తాన్దేవాన్పుణ్యశ్లోకం చ భారత॥
౨౬॥ నైషధం వరయామాస భైమీ ధర్మేణ పాండవ। విలజ్జమానా వస్త్రాంతే జగ్రాహాయతలోచనా॥ ౨౭॥ స్కంధదేశేఽసృజత్తస్య స్రజం పరమశోభనామ్।
వరయామాస చైవైనం పతిత్వే వరవర్ణినీ॥ ౨౮॥ తతో హాహేతి సహసా ముక్తః శబ్దో నరాధిపైః। దేవైర్మహర్షిభిస్తత్ర సాధు సాధ్వితి భారత॥ ౨౯॥
విస్మితైరీరితః శబ్దః ప్రశంసద్భిర్నలం నృపమ్। దమయంతీం తు కౌరవ్య వీరసేనసుతో నృపః॥ ౩౦॥ ఆశ్వాసయద్వరారోహాం ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా।
యత్త్వం భజసి కల్యాణి పుమాంసం దేవసన్నిధౌ॥ ౩౧॥ తస్మాన్మాం విద్ధి భర్తారమేతం తే వచనే రతమ్। యావచ్చ మే ధరిష్యంతి ప్రాణా దేహే శుచిస్మితే॥

౩౨॥ తావత్త్వయి భవిష్యామి సత్యమేతద్బ్రవీమి తే। దమయంతీ తథా వాగ్భిరభినంద్య కృతాంజలిః॥ ౩౩॥ తౌ పరస్పరతః ప్రీతౌ దృష్ట్వా త్వగ్నిపురోగమాన్। తానేవ శరణం దేవాన్ జగ్మతుర్మనసా తదా॥ ౩౪॥ వృతే తు నైషధే భైమ్యా లోకపాలా మహౌజసః। ప్రహృష్టమనసస్సర్వే నలాయాష్టౌ వరాన్ దదుః॥ ౩౫॥ ప్రత్యక్షదర్శనం యజ్ఞే గతించానుత్తమాం శుభామ్। నైషధాయ దదౌ శక్రః ప్రీయమాణః శచీపతిః॥ ౩౬॥ అగ్నిరాత్మభవం ప్రాదాద్యత్ర వాంఛతి నైషధః। లోకానాత్మప్రభాంశ్చైవ దదావస్మై హుతాశనః॥ ౩౭॥ యమస్త్వన్నరసం ప్రాదాద్ధర్మే చ పరమాం స్థితిమ్। అపాంపతిరపాం భావం యత్ర వాంఛతి నైషధః॥ ౩౮॥ స్రజశ్చోత్తమగంధాఢ్యాః సర్వే చ మిథునం దదుః। వరానేవం ప్రదాయాస్య దేవాస్తే త్రిదివం గతాః॥ ౩౯॥ పార్థివాశ్చానుభూయాస్య వివాహం విస్మయాన్వితాః। దమయంత్యాశ్చ ముదితాః ప్రతిజగ్ముర్యథాగతమ్॥ ౪౦॥ గతేషు పార్థివేంద్రేషు భీమః ప్రీతో మహామనాః। వివాహం కారయామాస దమయంత్యా నలస్య చ॥ ౪౧॥ ఉష్య తత్ర యథాకామం నైషధో ద్విపదాం వరః। భీమేన సమనుజ్ఞాతో జగామ నగరం స్వకమ్॥ ౪౨॥ అవాప్య నారీరత్నం తు పుణ్యశ్లోకోపి పార్థివః। రేమే సహ తయా రాజన్ శచ్యేవ బలవృత్రహా॥ ౪౩॥ అతీవ ముదితో రాజా భ్రాజమానోంశుమానివ। అరంజయత్ప్రజా వీరో ధర్మేణ పరిపాలయన్॥ ౪౪॥ ఈజే చాప్యశ్వమేధేన యయాతిరివ నాహుషః। అన్యైశ్చ బహుభిర్ధీమాన్ క్రతుభిశ్చాప్తదక్షిణైః॥ ౪౫॥ పునశ్చ రమణీయేషు వనేషూపవనేషు చ। దమయంత్యా సహ నలో విజహారామరోపమః॥ ౪౬॥ జనయామాస చ తతో దమయంత్యాం మహామనాః। ఇంద్రసేనం సుతం చాపి ఇంద్రసేనాం చ కన్యకామ్॥ ౪౭॥ ఏవం స యజమానశ్చ విహరంశ్చ నరాధిప। రరక్ష వసుసంపూర్ణాం వసుధాం వసుధాధిపః॥ ౪౮॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గత నలోపాఖ్యానపర్వణి - దమయంతీస్వయంవరే - సప్తపంచాశోధ్యాయః ❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః॥ వృతే తు నైషధే భైమ్యా లోకపాలా మహౌజసః। యాంతో దదృశురాయాంతం ద్వాపరం కలినా సహ॥ ౧॥ అథాబ్రవీత్కలిం శక్రః సంప్రేక్ష్య బలవృత్రహా। ద్వాపరేణ సహాయేన కలే బ్రూహి క్వ యాస్యసి॥ ౨॥ తతోబ్రవీత్కలిశ్శక్రం దమయంత్యాః స్వయంవరమ్। గత్వా హి వరయిష్యే తాం మనో హి మమ తాం గతమ్॥ ౩॥ తమబ్రవీత్ప్రహస్యేంద్రో నివృత్తస్స స్వయంవరః। వృతస్తయా నలో రాజా పతిరస్మత్సమీపతః॥ ౪॥ ఏవముక్తస్తు శక్రేణ కలిః కోపసమన్వితః। దేవానామంత్ర్య తాన్ సర్వానువాచేదం వచస్తదా॥ ౫॥ దేవానాం మానుషం మధ్యే యత్సా పతిమవిందత। తత్ర తస్యా భవేన్న్యాయ్యం విపులం దండధారణమ్॥ ౬॥ ఏవముక్తే తు కలినా ప్రత్యూచుస్తే దివౌకసః। అస్మాభిస్సమనుజ్ఞాతే దమయంత్యా నలో వృతః॥ ౭॥ కా చ సర్వగుణోపేతం నాశ్రయేత నలం నృపమ్। యో వేద ధర్మానఖిలాన్ యథావచ్చరితవ్రతః॥ ౮॥ యోధీతే చతురో వేదాన్ సర్వానాఖ్యానపంచమాన్। నిత్యం తృప్తా గృహే యస్య దేవా యజ్ఞేషు ధర్మతః॥ ౯॥ అహింసానిరతో యశ్చ సత్యవాదీ దృఢవ్రతః। యస్మిన్ దాక్ష్యం ధృతిర్జ్ఞానం తపశ్శౌచం దమశ్శమః॥ ౧౦॥ ధ్రువాణి పురుషవ్యాఘ్రే లోకపాలసమే నృపే। ఏవంరూపం నలం యో వై కామయేచ్ఛపితుం కలే॥ ౧౧॥ ఆత్మానం స శపేన్మూఢో హన్యాదాత్మానమాత్మనా। ఏవంగుణం నలం యో వై కామయేచ్ఛపితుం కలే॥ ౧౨॥ కృచ్ఛ్రే స నరకే మజ్జేదగాధే విపులే హ్రదే। ఏవముక్త్వా కలిం దేవా ద్వాపరం చ దివం యయుః॥ ౧౩॥ తతో గతేషు దేవేషు కలిర్ద్వాపరమబ్రవీత్। సంహర్తుం నోత్సహే కోపం నలే వత్స్యామి ద్వాపర॥ ౧౪॥ భ్రంశయిష్యామి తం రాజ్యాన్న భైమ్యా సహ రంస్యతే। త్వమప్యక్షాన్ సమావిశ్య సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి॥ ౧౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత - నలోపాఖ్యానపర్వణి - కలిదేవసంవాదే - అష్టపంచాశోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః॥ ఏవం స సమయం కృత్వా ద్వాపరేణ కలిస్సహ। ఆజగామ తతస్తత్ర యత్ర రాజా స నైషధః॥ ౧॥ స నిత్యమంతరప్రేప్సుర్నిషధేష్వవసచ్చిరమ్। అథాస్య ద్వాదశే వర్షే దదర్శ కలిరంతరమ్॥ ౨॥ కృత్వా మూత్రముపస్పృశ్య సంధ్యామన్వాస్త నైషధః। అకృత్వా పాదయోశ్శౌచం తత్ర

నం కలిరావిశత్ ॥ ౩ ॥ స సమావిశ్య చ నలం సమీపం పుష్కరస్య చ । గత్వా పుష్కరమాహేద మేహి దీవ్య నలేన వై ॥ ౪ ॥ అక్షద్యూతే నలం జేతా భవాన్ హి సహితో మయా । నిషధాన్ ప్రతిపద్యస్వ జిత్వా రాజ్యం నలం నృపమ్ ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తస్తు కలినా పుష్కరో నలమభ్యయాత్ । కలిశ్చైవ వృషో భూత్వా గవాం పుష్కరమభ్యగాత్ ॥ ౬ ॥ ఆసాద్య తు నలం వీరం పుష్కరః పరవీరహా । దీవ్యావేత్యబ్రవీద్భ్రాతా వృషేణేతి ముహుర్ముహుః ॥ ౭ ॥ న చక్షమే తతో రాజా సమాహ్వానం మహామనాః । వైదర్భ్యాః ప్రేక్షమాణాయాః పణకాలమమన్యత ॥ ౮ ॥ హిరణ్యస్య సువర్ణస్య యానయుగ్యస్య వాససామ్ । ఆవిష్టః కలినా ద్యూతే జీయతే స్మ నలస్తదా ॥ ౯ ॥ తమక్షమదసంమత్తం సుహృదాం న తు కశ్చన । నివారణే భవచ్ఛక్తో దీవ్యమానమరిందమమ్ ॥ ౧౦ ॥ తతః పౌరజనాః సర్వే మంత్రిభిః సహ భారత । రాజానం ద్రష్టుమాగచ్ఛన్నివారయితుమాతురమ్ ॥ ౧౧ ॥ తతః సూత ఉపాగమ్య దమయంత్యై న్యవేదయత్ । ఏష పౌరజనో దేవి ద్వారి తిష్ఠతి కార్యవాన్ ॥ ౧౨ ॥ నివేద్యతాం నైషధాయ సర్వాః ప్రకృతయః స్థితాః । అమృష్యమాణా వ్యసనం రాజ్ఞో ధర్మార్థదర్శినః ॥ ౧౩ ॥ తతః సా బాష్పకలయా వాచా దుఃఖేన కర్శితా । ఉవాచ నైషధం భైమీ శోకోపహతచేతనా ॥ ౧౪ ॥ రాజన్ పౌరజనో ద్వారి త్వాం దిదృక్షురవస్థితః । మంత్రిభిః సహితః సర్వై రాజభక్తిపురస్కృతః ॥ ౧౫ ॥ తం ద్రష్టుమర్హసీత్యేవం పునః పునరభాషత । తాం తథా రుచిరాపాంగీం విలపంతీం తథావిధామ్ ॥ ౧౬ ॥ ఆవిష్టః కలినా రాజా నాభ్యభాషత కించన । తతస్తే మంత్రిణః సర్వే తే చైవ పురవాసినః ॥ ౧౭ ॥ నాయమస్తీతి దుఃఖార్తా వ్రీడితా జగ్మురాలయాన్ । తథా తదభవద్ద్యూతం పుష్కరస్య నలస్య చ ॥ ౧౮ ॥ యుధిష్ఠిర బహూన్మాసాన్ పుణ్యశ్లోకస్త్వజీయత ॥ ౧౯ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత - నలోపాఖ్యానపర్వణి - నలద్యూతే - ఏకోనషష్టితమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః ॥ దమయంతీ తతో దృష్ట్వా పుణ్యశ్లోకం నరాధిపమ్ । ఉన్మత్తవదనున్మత్తా దేవనే గతచేతసమ్ ॥ ౧ ॥ భయశోకసమావిష్టా రాజన్ భీమసుతా తతః । చింతయామాస తత్కార్యం సుమహత్పార్థివం ప్రతి ॥ ౨ ॥ సా శంకమానా తత్పాపం చికీర్షంతీ చ తత్ప్రియమ్ । నలం చ హృతసర్వస్వముపలభ్యేదమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ బృహత్సేనామతియశాం తాం ధాత్రీం పరిచారికామ్ । హితాం సర్వార్థకుశలామనురక్తాం సుభాషితామ్ ॥ ౪ ॥ బృహత్సేనే వ్రజామాత్యానానాయ్య నలశాసనాత్ । ఆచక్ష్వ యద్ధృతం ద్రవ్యమవశిష్టం చ యద్వసు ॥ ౫ ॥ తతస్తే మంత్రిణః సర్వే విజ్ఞాయ నలశాసనమ్ । అపి నో భాగధేయం స్యాదిత్యుక్త్వా నలమావ్రజన్ ॥ ౬ ॥ తాస్తు సర్వాః ప్రకృతయో ద్వితీయం సముపస్థితాః । న్యవేదయద్భీమసుతా న చ తత్ప్రత్యనందత ॥ ౭ ॥ వాక్యమప్రతినందంతం భర్తారమభివీక్ష్య సా । దమయంతీ పునర్వేశ్మ వ్రీడితా ప్రవివేశ హ ॥ ౮ ॥ నిశమ్య సతతం చాక్షాన్ పుణ్యశ్లోకపరాఙ్ముఖాన్ । నలం చ హృతసర్వస్వం ధాత్రీం పునరువాచ హ ॥ ౯ ॥ బృహత్సేనే పునర్గచ్ఛ వార్ష్ణేయం నలశాసనాత్ । సూతమానయ కల్యాణి మహత్కార్యముపస్థితమ్ ॥ ౧౦ ॥ బృహత్సేనా తు సా శ్రుత్వా దమయంత్యాః ప్రభాషితమ్ । వార్ష్ణేయమానయామాస పురుషైరాప్తకారిభిః ॥ ౧౧ ॥ వార్ష్ణేయం తు తతో భైమీ సాంత్వయన్ శ్లక్ష్ణయా గిరా । ఉవాచ దేశకాలజ్ఞా ప్రాప్తకాలమనిందితా ॥ ౧౨ ॥ జానీషే త్వం యథా రాజా సమ్యగ్వృత్తః సదా త్వయి । తస్య త్వం విషమస్థస్య సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౩ ॥ యథా యథా హి నృపతిః పుష్కరేణైవ జీయతే । తథా తథాస్య వై ద్యూతే రాగో భూయోఽభివర్ధతే ॥ ౧౪ ॥ యథా చ పుష్కరస్యాక్షాః పతంతి వశవర్తినః । తథా విపర్యయశ్చాపి నలస్యాక్షేషు దృశ్యతే ॥ ౧౫ ॥ సుహృత్స్వజనవాక్యాని యథావన్న శృణోతి చ । మమాపి చ తథా వాక్యం నాభినందతి మోహితః ॥ ౧౬ ॥ నూనం మన్యే న దోషోఽస్తి నైషధస్య మహాత్మనః । యత్తు మే వచనం రాజా నాభినందతి మోహితః ॥ ౧౭ ॥ శరణం త్వాం ప్రపన్నాస్మి సారథే కురు మద్వచః । న హి మే శుధ్యతే భావః కదాచిద్వినశేదపి ॥ ౧౮ ॥ నలస్య దయితానశ్వాన్ యోజయిత్వా మనోజవాన్ । ఇదమారోప్య మిథునం కుండినం యాతుమర్హసి ॥ ౧౯ ॥ మమ జ్ఞాతిషు నిక్షిప్య దారకౌ స్యందనం తథా । అశ్వాంశ్చేమాన్ యథాకామం వస చాన్యత్ర గ

దృష్ట్వా ॥ ౨౦ ॥ దమయంత్యాస్తు తద్వాక్యం వార్ష్ణేయో నళసారథిః । న్యవేదయదశేషేణ నళామాత్యేషు ముఖ్యశః ॥ ౨౧ ॥ తైస్సమేత్య వినిశ్చిత్య సోఽను జ్ఞాతో మహీపతే । యయౌ మిథునమారోప్య విదర్భాంస్తేన వాహినా ॥ ౨౨ ॥ హయాంస్తత్ర వినిక్షిప్య సూతో రథవరం చ తమ్ । ఇంద్రసేనాం చ తాం కన్యామింద్రసేనం చ బాలకమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఆమంత్ర్య భీమం రాజానమార్తః శోచన్నళం నృపమ్ । అటమానస్తతోఽయోధ్యాం జగామ నగరీం తదా ॥ ౨౪ ॥ ఋతుపర్ణం స రాజానముపతస్థే సుదుఃఖితః । భృతిం చోపయయౌ తస్య సారథ్యేన మహీపతేః ॥ ౨౫ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనళోపాఖ్యానపర్వణి - నళద్యూతే - షష్టితమోఽధ్యాయః

❖ ❖

బృహదశ్వః ॥ తతస్తు యాతే వార్ష్ణేయే పుణ్యశ్లోకస్య దీవ్యతః । పుష్కరేణ హృతం రాజ్యం యచ్చాన్యద్వసు కించన ॥ ౧ ॥ హృతరాజ్యం నళం రాజన్ ప్రహసన్ పుష్కరోఽబ్రవీత్ । ద్యూతం ప్రవర్తతాం భూయః ప్రతిపాణోఽస్తి కస్తవ ॥ ౨ ॥ శిష్టా తే దమయంత్యేకా సర్వమన్యజ్జితం మయా । దమయంత్యాః పణః సాధు వర్తతాం యది మన్యసే ॥ ౩ ॥ పుష్కరేణైవముక్తస్య పుణ్యశ్లోకస్య మన్యునా । వ్యదీర్యతేవ హృదయం న చైనం కించిదబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ తతః పుష్కరమాలోక్య నళః పరమమన్యుమాన్ । ఉత్సృజ్య సర్వగాత్రేభ్యో భూషణాని మహాయశాః ॥ ౫ ॥ ఏకవాసా హ్యసంవీతః సుహృచ్ఛోకవివర్ధనః । నిశ్చక్రామ తతో రాజా త్యక్త్వా సువిపులాం శ్రియమ్ ॥ ౬ ॥ దమయంత్యేకవస్త్రా తం గచ్ఛంతం పృష్ఠతోఽన్వగాత్ । స తయా బాహ్యతస్సార్ధం త్రిరాత్రం నైషధోఽవసత్ ॥ ౭ ॥ పుష్కరస్తు మహారాజ ఘోషయామాస వై పురే । నళే యస్సమ్యగాతిష్ఠేత్స గచ్ఛేద్వధ్యతాం మమ ॥ ౮ ॥ పుష్కరస్య తు వాక్యేన తస్య విద్వేషణేన చ । పౌరా న తస్య సత్కారం కృతవంతో యుధిష్ఠిర ॥ ౯ ॥ స తథా నగరాభ్యాశే సత్కారార్హో న సత్కృతః । త్రిరాత్రముషితో రాజా జలమాత్రేణ వర్తయన్ ॥ ౧౦ ॥ పీడ్యమానః క్షుధా తత్ర ఫలమూలాని కర్శయన్ । ప్రాతిష్ఠత తతో రాజా దమయంతీ తమన్వగాత్ ॥ ౧౧ ॥ క్షుధయా పీడ్యమానస్తు నళో బహుతిథేఽహని । అపశ్యచ్ఛకునాన్ కాంశ్చిద్ధిరణ్యసదృశచ్ఛదాన్ ॥ ౧౨ ॥ స చింతయామాస తదా నిషధాధిపతిర్బలీ । అస్తి భక్ష్యో మమాద్యాయం వసు చేదం భవిష్యతి ॥ ౧౩ ॥ తతస్తాన్ పరిధానేన వాససా స సమావృణోత్ । తస్య తద్వస్త్రమాదాయ సర్వే జగ్ముర్విహాయసా ॥ ౧౪ ॥ ఉత్పతంతః ఖగా వాక్యమేతదాహుస్తతో నళమ్ । దృష్ట్వా దిగ్వాససం భూమౌ స్థితం దీనమధోముఖమ్ ॥ ౧౫ ॥ వయమక్షాస్సుదుర్బుద్ధే తవ వాసో జిహీర్షవః । ఆగతా న హి నః ప్రీతిః సవాససి గతే త్వయి ॥ ౧౬ ॥ తాన్ సమీపగతానక్షానాత్మానం చ వివాససమ్ । పుణ్యశ్లోకస్తదా రాజా దమయంతీమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ యేషాం ప్రకోపాదైశ్వర్యాత్ప్రచ్యుతోఽహమనిందితే । ప్రాణయాత్రాం న విందే చ దుఃఖితః క్షుధయాన్వితః ॥ ౧౮ ॥ యేషాం కృతే న సత్కారమకుర్వన్మయి నైషధాః । ఇమే తే శకునా భూత్వా వాసోఽప్యపహరంతి మే ॥ ౧౯ ॥ వైషమ్యం పరమం ప్రాప్తో దుఃఖితో గతచేతనః । భర్తా తేఽహం నిబోధేదం వచనం హితమాత్మనః ॥ ౨౦ ॥ ఏతే గచ్ఛంతి బహవః పంథానో దక్షిణాపథమ్ । అవంతీమృక్షవంతం చ సమతిక్రమ్య పర్వతమ్ ॥ ౨౧ ॥ ఏష వింధ్యో మహాశైలః పయోష్ణీ చ సముద్రగా । ఆశ్రమాశ్చ మహర్షీణాం బహుమూలఫలాన్వితాః ॥ ౨౨ ॥ ఏష పంథా విదర్భాణామయం గచ్ఛతి కోసలాన్ । అతః పరం చ దేశోఽయం దక్షిణే దక్షిణాపథః ॥ ౨౩ ॥ ఏతద్వాక్యం నళో రాజా దమయంతీం సమాహితః । ఉవాచాసకృదార్తో హి భైమీముద్దిశ్య భారత ॥ ౨౪ ॥ తతస్సా బాష్పకలయా వాచా దుఃఖేన కర్శితా । ఉవాచ దమయంతీ తం నైషధం కరుణం వచః ॥ ౨౫ ॥ ఉద్విజతే మే హృదయం సీదంత్యంగాని సర్వశః । తవ పార్థివ సంకల్పం చింతయంత్యాః పునః పునః ॥ ౨౬ ॥ హృతరాజ్యం హృతద్రవ్యం వివస్త్రం క్షుచ్ఛ్రమాన్వితమ్ । కథముత్సృజ్య గచ్ఛేయం త్వామహం నిర్జనే వనే ॥ ౨౭ ॥ శ్రాంతస్య తే క్షుధార్తస్య చింతయానస్య తత్సుఖమ్ । వనే ఘోరే మహారాజ నాశయిష్యామ్యహం క్లమమ్ ॥ ౨౮ ॥ న చ భార్యాసమం కించిద్విద్యతే భిషజాం మతమ్ । ఔషధం సర్వదుఃఖేషు సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౨౯ ॥ నళ ఉవాచ ॥ ఏవమేతద్యథాత్థ త్వం దమయంతి సుమధ్యమే । నాస్తి భార్యాసమం మిత్రం నరస్యార్తస్య భేషజమ్ ॥ ౩౦ ॥ న చాహం త్యక్తుకామస్త్వాం కిమలం భీరు శంకసే । త్యజేయమహమాత్మానం న చైవ త్వామనిందితే ॥ ౩౧ ॥ దమయంత్యువాచ ॥

యది మాం త్వం మహారాజ న విహాతుమిహేచ్ఛసి । తత్కిమర్థమయం విదర్భాణాం పంథాస్సముపదిశ్యతే॥ ౩౨॥ అవైమి చాహం నృప తే న తు మాం త్యక్తుమర్హసి । చేతసా త్వపకృష్టేన మాం త్యజేథా మహీపతే॥ ౩౩॥ పంథానం హి మమాభీక్ష్ణమాఖ్యాసి చ నరోత్తమ । అతో నిమిత్తం శోకం మే వర్ధయస్యమరోపమ॥ ౩౪॥ యది చాయమభిప్రాయ స్తవ జ్ఞాతీన్ వ్రజేదితి । సహితావేవ గచ్ఛావో విదర్భాన్ యది మన్యసే॥ ౩౫॥ విదర్భరాజ స్తత్ర త్వాం పూజయిష్యతి మానద । తేన త్వం పూజితో రాజన్ సుఖం వత్స్యసి నో గృహే॥ ౩౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత - నలోపాఖ్యానపర్వణి - నలవనయాత్రాయాం - ఏకషష్టితమోऽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

నల ఉవాచ ॥ యథా రాజ్యం తవ పితు స్తథా మమ న సంశయః । న తు తత్ర గమిష్యామి విషమస్థః కథంచన॥ ౧॥ కథం సమృద్ధో గత్వాऽహం తవ హర్షవివర్ధనః । పరిచ్యుతో గమిష్యామి తవ శోకవివర్ధనః॥ ౨॥ బృహదశ్వః॥ ఇతి బ్రువన్నలో రాజా దమయంతీం పునః పునః । సాంత్వయామాస కల్యాణీం వాససోऽర్ధేన సంవృతామ్॥ ౩॥ తావేకవస్త్రసంవీతావటమానావితస్తతః । క్షుత్పిపాసాపరిశ్రాంతౌ సభాం కాంచిదుపేయతుః॥ ౪॥ తాం సభాముపసంప్రాప్య తదా స నిషధాధిపః । వైదర్భ్యా సహితో రాజా నిషసాద మహీతలే॥ ౫॥ స చైకవస్త్రో మలినో వికటః పాంసుకుంఠితః । దమయంత్యా సహ శ్రాంతః సుష్వాప ధరణీతలే॥ ౬॥ దమయంత్యపి కల్యాణీ నిద్రయాऽపహృతా తతః । సహసా దుఃఖమాసాద్య సుకుమారీ తపస్వినీ॥ ౭॥ సుప్తాయాం దమయంత్యాం తు నలో రాజా విశాంపతే । శోకోన్మథితచిత్తాత్మా న స్మ శేతే యథా పురా॥ ౮॥ స తద్రాజ్యాపహరణం సుహృత్త్యాగం చ సర్వశః । వనే చ తం పరిధ్వంసం ప్రేక్ష్య చింతాముపేయివాన్॥ ౯॥ కిం ను మే స్యాదిదం కృత్వా కిం ను మే స్యాదకుర్వతః । కిం ను మే మరణం శ్రేయః పరిత్యాగో జనస్య వా॥ ౧౦॥ మామియం హ్యనురక్తైవం దుఃఖం ప్రాప్నోతి మత్కృతే । మద్విహీనా త్వియం గచ్ఛేత్ కదాచిత్స్వజనం ప్రతి॥ ౧౧॥ మయి నిస్సంశయం దుఃఖమియం ప్రాప్స్యత్యనువ్రతా । ఉత్సర్గే సంశయస్స్యాత్తు విందేతాపి సుఖం క్వచిత్॥ ౧౨॥ స వినిశ్చిత్య బహుధా విచార్య చ పునః పునః । ఉత్సర్గం మన్యతే శ్రేయో దమయంత్యా నరాధిప॥ ౧౩॥ న చైషా తేజసా శక్యా కైశ్చిద్ధర్షయితుం పథి । యశస్వినీ మహాభాగా మద్భక్తేయం పతివ్రతా॥ ౧౪॥ ఏవం తస్య తదా బుద్ధిర్దమయంత్యాం న్యవర్తత । కలినా దుష్టభావేన దమయంత్యా విసర్జనే॥ ౧౫॥ సోऽవస్త్రతామాత్మనశ్చ తస్యాశ్చాప్యేకవస్త్రతామ్ । చింతయిత్వాऽభ్యగాద్రాజా వస్త్రార్ధస్యావకర్తనమ్॥ ౧౬॥ కథం వాసో వికర్తేయం న చ బుధ్యేత మే ప్రియా । విచింత్యైవం నలో రాజా సభాం పర్యచరత్తదా॥ ౧౭॥ పరిధావన్నథ నల ఇతశ్చేతశ్చ భారత । ఆససాద సభోద్దేశే వికోశం ఖడ్గముత్తమమ్॥ ౧౮॥ తేనార్ధం వాససశ్ఛిత్త్వా నివస్య చ పరంతపః । సుప్తాముత్సృజ్య వైదర్భీం ప్రాద్రవద్గతచేతనామ్॥ ౧౯॥ తతో నిబద్ధహృదయః పునరాగమ్య తాం సభామ్ । దమయంతీం తదా దృష్ట్వా రురోద నిషధాధిపః॥ ౨౦॥ యాం న వాయుర్న చాదిత్యః పురా పశ్యతి మే ప్రియామ్ । సేయమద్య సభామధ్యే శేతే భూమావనాథవత్॥ ౨౧॥ ఇయం వస్త్రావకర్తేన సంవీతా చారుహాసినీ । ఉన్మత్తేవ వరారోహా కథం బుద్ధ్వా భవిష్యతి॥ ౨౨॥ కథమేకా సతీ భైమీ మయా విరహితా శుభా । చరిష్యతి వనే ఘోరే మృగవ్యాలనిషేవితే॥ ౨౩॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రా అశ్వినౌ సమరుద్గణౌ । రక్షంతు త్వాం మహాభాగే ధర్మేణాసి సమావృతా॥ ౨౪॥ ఏవముక్త్వా ప్రియాం భార్యాం రూపేణాప్రతిమాం భువి । కలినాపహృతజ్ఞానో నలః ప్రాతిష్ఠదుద్యతః॥ ౨౫॥ గత్వా గత్వా నలో రాజా పునరేతి సభాం ముహుః । ఆకృష్యమాణః కలినా సౌహృదేనావకృష్యతే॥ ౨౬॥ ద్విధేవ హృదయం తస్య దుఃఖితస్యాభవత్తదా । డోలేవ ముహురాయాతి యాతి చైవ సభాం ప్రతి॥ ౨౭॥ అవకృష్టస్తు కలినా మోహితః ప్రాద్రవన్నలః । సుప్తాముత్సృజ్య తాం భార్యాం విలప్య కరుణం బహు॥ ౨౮॥ నష్టాత్మా కలినా స్పృష్టస్తత్తద్విగణయన్నృపః । జగామైకాం వనే శూన్యే భార్యాముత్సృజ్య దుఃఖితః॥ ౨౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత నలోపాఖ్యానపర్వణి - నలస్య దమయంతీత్యాగే - ద్విషష్టితమోऽధ్యాయః ❖❖

బృహదశ్వః॥ అపక్రాంతే నలే రాజన్ దమయంతీ గతక్లమా । అబుధ్యత వరారోహా సంత్రస్తా విజనే వనే॥ ౧॥ అపశ్యమానా భర్తారం శోకదుఃఖసమ

స్యతా । ప్రాక్రోశదుచ్చైస్సంత్రస్తా మహారాజేతి నైషధమ్॥ ౨॥ హా నాథ హా మహారాజ హా స్వామిన్ కిం జహాసి మామ్ । హా హతాస్మి వినష్టాస్మి భీతాస్మి విజనే వనే॥ ౩॥ నను నామ మహారాజ ధర్మజ్ఞస్సత్యవాగసి । కథముక్త్వా తథా సత్యం సుప్తాముత్సృజ్య కాననే॥ ౪॥ కథముత్సృజ్య గంతాసి దక్షాం భార్యామనువ్రతామ్ । విశేషతోఽనపకృతే పరేణాపకృతే సతి॥ ౫॥ శక్యసే తా గిరస్సమ్యక్కర్తుం మయి నరేశ్వర । యాస్తేషాం లోకపాలానాం సన్నిధౌ కథితాః పురా॥ ౬॥ నాకాలే విహితో మృత్యుర్మర్త్యానాం పురుషర్షభ । యత్ర కాంతా త్వయోత్సృష్టా ముహూర్తమపి జీవతి॥ ౭॥ పర్యాప్తః పరిహాసోఽయమేతావాన్ పురుషర్షభ । భీతాహమతిదుర్ధర్ష దర్శయాత్మానమీశ్వర॥ ౮॥ దృశ్యసే దృశ్యసే రాజన్నేష దృష్టోఽసి నైషధ । ఆవార్య గుల్మైరాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే॥ ౯॥ నృశంసం బత రాజేంద్ర యన్మామేవంగతామిహ । విలపంతీం సమాగమ్య నాశ్వాసయసి పార్థివ॥ ౧౦॥ న శోచామ్యహమాత్మానం న చాన్యదపి కించన । కథం ను భవితాస్యేక ఇతి త్వాం నృప శోచిమి॥ ౧౧॥ కథం ను రాజంస్తృషితః క్షుధితః శ్రమకర్శితః । సాయాహ్నే వృక్షమూలేషు మామపశ్యన్భవిష్యసి॥ ౧౨॥ తతస్సా తీవ్రశోకార్తా ప్రదీప్తేవ చ మన్యునా । ఇతశ్చేతశ్చ రుదతీ పర్యధావత దుఃఖితా॥ ౧౩॥ ముహురుత్పతతే బాలా ముహుః పతతి విహ్వలా । ముహురాలీయతే భీతా ముహుః క్రోశతి రోదితి॥ ౧౪॥ అతీవశోకసంతప్తా ముహుర్నిశ్శ్వస్య విహ్వలా । ఉవాచ భైమీ నిశ్శ్వస్య రుదత్యథ పతివ్రతా॥ ౧౫॥ యస్యాభిశాపాద్దుఃఖార్తో దుఃఖం విందతి నైషధః । తస్య భూతస్య నో దుఃఖాద్దుఃఖమభ్యధికం భవేత్॥ ౧౬॥ అపాపచేతసం పాపో య ఏవం కృతవాన్నలమ్ । తస్మాద్దుఃఖతరం ప్రాప్య జీవత్వసుఖజీవికామ్॥ ౧౭॥ ఏవం తు విలపంతీ సా రాజ్ఞో భార్యా మహాత్మనః । అన్వేషమాణా భర్తారం వనే శ్వాపదసేవితే॥ ౧౮॥ ఉన్మత్తవద్భీమసుతా విలపంతీ ఇతస్తతః । హాహా రాజన్నితి ముహురితశ్చేతశ్చ ధావతి॥ ౧౯॥ తాం క్రోశమానామత్యర్థం కురరీమివ వాశతీమ్ । కరుణం బహు శోచంతీం విలపంతీం ముహుర్ముహుః॥ ౨౦॥ సహసాభ్యాగతాం భైమీమభ్యాశపరివర్తినీమ్ । జగ్రాహాజగరో గ్రాహో మహాకాయః క్షుధాన్వితః॥ ౨౧॥ సా గ్రస్యమానా గ్రాహేణ శోకేన చ పరిప్లుతా । నాత్మానం శోచతి తథా యథా శోచతి నైషధమ్॥ ౨౨॥ హా నాథ మామిహ వనే గ్రస్యమానామనాథవత్ । గ్రాహేణానేన విజనే కిమర్థం నానుధావసి॥ ౨౩॥ కథం భవిష్యసి పునర్మామనుస్మృత్య నైషధ । కథం భవాన్ జగామాద్య మాముత్సృజ్య వనే ప్రభో॥ ౨౪॥ శాపాన్ముక్తః పునర్లబ్ధ్వా బుద్ధిం చేతో ధనాని చ । శ్రాంతస్య తే క్షుధార్తస్య పరిగ్లానస్య నైషధ॥ ౨౫॥ కః శ్రమం రాజశార్దూల నాశయిష్యతి తేఽనఘ । తతః కశ్చిన్మృగవ్యాధో విచరన్గహనే వనే॥ ౨౬॥ ఆక్రందమానాం సంశ్రుత్య జవేనాభిససార హ । తాం తు దృష్ట్వా తథా గ్రస్తామురగేణాయతేక్షణామ్॥ ౨౭॥ త్వరమాణో మృగవ్యాధః సమభిక్రమ్య వేగతః । ముఖతః పాటయామాస శస్త్రేణ నిశితేన చ॥ ౨౮॥ నిర్విచేష్టం భుజంగం తం విశస్య మృగజీవనః । మోక్షయిత్వా స తాం వ్యాధః ప్రక్షాల్య సలిలేన హ॥ ౨౯॥ సమాశ్వాస్య కృతాహారామథ పప్రచ్ఛ భారత । కస్య త్వం మృగశావాక్షి కథం చాభ్యాగతా వనమ్॥ ౩౦॥ కథం చేదం మహత్కృచ్ఛ్రం ప్రాప్తవత్యసి భామిని । దమయంతీ తథా తేన పృచ్ఛ్యమానా విశాంపతే॥ ౩౧॥ సర్వమేతద్యథావృత్తమాచచక్షేఽస్య భారత । తామర్ధవస్త్రసంవీతాం పీనశ్రోణిపయోధరామ్॥ ౩౨॥ సుకుమారానవద్యాంగీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్ । అరాలపక్ష్మనయనాం తథా మధురభాషిణీమ్॥ ౩౩॥ లక్షయిత్వా మృగవ్యాధః కామస్య వశమీయివాన్ । తామేవం శ్లక్ష్ణయా వాచా లుబ్ధకో మృదుపూర్వయా॥ ౩౪॥ సాంత్వయామాస కామార్తస్తదబుధ్యత భామినీ । దమయంతీ తు తం దుష్టముపలభ్య పతివ్రతా॥ ౩౫॥ తీవ్రరోషసమావిష్టా ప్రజజ్వాలేవ మన్యునా । స తు పాపమతిః క్షుద్రః ప్రధర్షయితుమాతురః॥ ౩౬॥ దుర్ధర్షాం తర్కయామాస దీప్తామగ్నిశిఖామివ । దమయంతీ తు దుఃఖార్తా పతిరాజ్యవినాకృతా॥ ౩౭॥ అతీతవాక్పథే కాలే శశాపైనం రుషాన్వితా । యథాహం నైషధాదన్యం మనసాపి న చింతయే॥ ౩౮॥ తథాయం పతతాం క్షుద్రః పరాసుర్మృగజీవనః । ఉక్తమాత్రే తు వచనే తథా స మృగజీవనః॥ ౩౯॥ వ్యసుః పపాత మేదిన్యామగ్నిదగ్ధ ఇవ ద్రుమః॥ ౪౦॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - దమయంతీసర్పగ్రాసమోచనే - త్ర్యధికషష్టితమోధ్యాయః.

బృహదశ్వః॥ సా నిహత్య మృగవ్యాధం ప్రతస్థే కమలేక్షణా । వనం ప్రతిభయం శూన్యం ఝిల్లికాగణనాదితమ్ ॥ ౧ ॥ సింహద్వీపిరురువ్యాఘ్రమహిష
ర్క్షగణైర్యుతమ్ । నానాపక్షిగణాకీర్ణం మ్లేచ్ఛతస్కరసేవితమ్॥ ౨॥ శాలవేణుధవాశ్వత్థతిందుకేంగుదకింశుకైః । అర్జునారిష్టసంఛన్నం స్యందనై
శ్చ సశాల్మలైః॥ ౩॥ జమ్బ్వామ్రలోధ్రఖదిరసాలవేత్రసమాకులమ్ । పద్మకామలకప్లక్షకదంబోదుంబరావృతమ్॥ ౪॥ బదరీబిల్వసంఛన్నం న్యగ్రోధై
శ్చ సమాకులమ్ । ప్రియాలతాలఖర్జూరహరీతకవిభీతకైః॥ ౫॥ నానాధాతుశతైర్నద్ధాన్ వివిధానపి చాచలాన్ । నికుంజాన్ పక్షిసంఘుష్టాన్ దరీశ్చా
ద్భుతదర్శనాః॥ ౬॥ నదీస్సరాంసి వాపీశ్చ వివిధాంశ్చ మృగద్విజాన్ । సా బహూన్ భీమరూపాంశ్చ పిశాచోరగరాక్షసాన్॥ ౭॥ పల్వలాని తటాకాని గిరి
కూటాని సర్వశః । సరితో నిర్ఝరాంశ్చైవ దదర్శాద్భుతదర్శనాన్॥ ౮॥ యూథశో దదృశే చ త్ర విదర్భాధిపనందినీ । మహిషాంశ్చ వరాహాంశ్చ ఋ
క్షాంశ్చ వనపన్నగాన్॥ ౯॥ తేజసా యశసా లక్ష్మ్యా స్థిత్యా చ పరయా యుతా । వైదర్భీ విచరత్యేకా నళమన్వేషతీ తదా॥ ౧౦॥ నాబిభ్యత్సా నృపసుతా
భైమీ తత్రాథ కస్యచిత్ । దారుణామటవీం ప్రాప్య భర్తృవ్యసనపీడితా॥ ౧౧॥ విదర్భతనయా రాజన్ విలలాప సుదుఃఖితా । భర్తృశోకపరీతాంగీ
శిలాతలమథాశ్రితా ॥ ౧౨॥ దమయంత్యువాచ॥ వ్యూఢోరస్క మహాబాహో నైషధానాం జనాధిప । క్వ ను రాజన్ గతోఽస్యద్య విసృజ్య విజనే వనే॥
౧౩॥ అశ్వమేధాదిభిర్వీర క్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః । కథమిష్ట్వా నరవ్యాఘ్ర మయి మిథ్యా ప్రవర్తసే॥ ౧౪॥ యత్త్వయోక్తం నరశ్రేష్ఠ మత్సమక్షం మ
హాద్యుతే । స్మర్తుమర్హసి కల్యాణ వచనం పార్థివర్షభ॥ ౧౫॥ యచ్చోక్తం విహగైర్హంసైః సమీపే తవ భూమిప । మత్సమక్షం యదుక్తం చ తదవే
క్షితుమర్హసి॥ ౧౬॥ చత్వార ఏకతో వేదాః సాంగోపాంగాస్సవిస్తరాః । స్వధీతా మనుజవ్యాఘ్ర సత్యమేకం కిలైకతః ॥ ౧౭॥ తస్మాదర్హసి శత్రు
ఘ్న సత్యం కర్తుం నరేశ్వర । ఉక్తవానసి యద్వీర మత్సకాశే పురా వచః॥ ౧౮॥ హా వీర నను నామాహమిష్టా కిల తవానఘ। అస్యామటవ్యాం ఘోరాయాం
కిం మాం న ప్రతిభాషసే॥ ౧౯॥ భర్త్సయత్యేష మాం రౌద్రో వ్యాత్తాస్యో దారుణాకృతిః । అరణ్యరాట్ క్షుధావిష్టః కిం మాం న త్రాతుమర్హసి ॥ ౨౦॥ న
మే త్వదన్యా కాచిద్ధి ప్రియాస్తీత్యబ్రవీస్సదా । తామృతాం కురు కల్యాణ పురోక్తాం భారతీం నృప॥ ౨౧॥ ఉన్మత్తాం విలపంతీం మాం భార్యామిష్టాం నరాధి
ప । ఈప్సితామీప్సితోఽపి త్వం కిం మాం న ప్రతిభాషసే॥ ౨౨॥ కృశాం దీనాం వివర్ణాం చ మలినాం వసుధాధిప। వస్త్రార్ధప్రావృతామేకాం విలపంతీమ
నాథవత్॥ ౨౩॥ యూథభ్రష్టామివైకాం మాం హరిణీం పృథులోచన । న మానయసి మామార్య రుదతీమరికర్శన॥ ౨౪॥ మహారాజ మహారణ్యే అహమేకా
కినీ సతీ । దమయంత్యభిభాషే త్వాం కిం మాం న ప్రతిభాషసే॥ ౨౫॥ కులశీలోపసంపన్నం చారుసర్వాంగశోభనమ్ । నాద్య త్వామనుపశ్యామి గిరావ
స్మిన్నరోత్తమ॥ ౨౬॥ వనే చాస్మిన్మహాఘోరే సింహవ్యాఘ్రనిషేవితే । శయానముపవిష్టం వా స్థితం వా నిషధాధిప ॥ ౨౭॥ ప్రస్థితం వా నరశ్రేష్ఠ మమ
శోకవివర్ధన । కం ను పృచ్ఛామి దుఃఖార్తా త్వదర్థే శోకకర్శితా ॥ ౨౮ ॥ కచ్చిద్దృష్టస్త్వయారణ్యే సంగత్యేహ నళో నృపః । కో ను మే వాథ ప్రష్ట
వ్యో వనేఽస్మిన్ ప్రస్థితం నళమ్॥ ౨౯॥ అభిరూపం మహాత్మానం పరవ్యూహవినాశనమ్ । యమన్వేషసి రాజానం నళం పద్మనిభేక్షణమ్ ॥ ౩౦॥ అయం స ఇ
తి కస్యాద్య శ్రోష్యామి మధురాం గిరమ్। అరణ్యరాడయం శ్రీమాంశ్చతుర్దంష్ట్రో మహాహనుః॥ ౩౧॥ శార్దూలోఽభిముఖోఽభ్యేతి వ్రజామ్యేనమశంకితా॥
భవాన్మృగాణామధిపస్త్వమస్మిన్ కాననే ప్రభుః । ౩౨॥ విదర్భరాజతనయాం దమయంతీతి విద్ధి మామ్ । నిషధాధిపతేర్భార్యాం నళస్యామిత్రఘా
తినః॥ ౩౩॥ పతిమన్వేషతీమేకాం కృపణాం శోకకర్శితామ్ । ఆశ్వాసయ మృగేంద్రేహ యది దృష్టస్త్వయా నళః ॥ ౩౪॥ అథవా త్వం వనపతే నళం యది
న శంససి । మాం ఖాదయ మృగశ్రేష్ఠ దుఃఖాదస్మాద్విమోచయ॥ ౩౫॥ శ్రుత్వారణ్యే విలపితం న మామాశ్వాసయత్యయమ్ । యాతీమాం స్వాదుసలిలా
మాపగాం సాగరంగమామ్॥ ౩౬॥ ఇమం శిలోచ్చయం పుణ్యం శృంగైర్బహుభిరుచ్ఛ్రితమ్ । విరాజద్భిరివానేకైర్నైకవర్ణైర్మనోరమైః॥ ౩౭॥ నానా
ధాతుసమాకీర్ణం వివిధోపలభూషితమ్ । అస్యారణ్యస్య మహతః కేతుభూతమివోచ్ఛ్రితమ్॥ ౩౮॥ సింహశార్దూలమాతంగవరాహర్క్షమృగాయు

తమ్ । పతత్రిభిర్బహువిధైః సమంతాదనునాదితమ్॥ ౩౯ కింశుకాశోకబకుళపున్నాగైరుపశోభితమ్ । కర్ణికారధవప్లక్షైః సుపుష్పైరుపశోభితమ్॥
౪౦॥ సరిద్భిః సవిహంగాభిః శిఖరైశ్చ సమాకులమ్ । గిరిరాజమిమం తావత్ పృచ్ఛామి నృపతిం ప్రతి ॥ ౪౧॥ భగవన్నచలశ్రేష్ఠ దివ్యదర్శన విశ్రుత । శ
రణ్య బహుకల్యాణ నమస్తేఽస్తు మహీధర॥ ౪౨॥ ప్రణమే త్వాభిగమ్యాహం రాజపుత్రీం నిబోధ మామ్ । రాజ్ఞః స్నుషాం రాజభార్యాం దమయంతీతి విశ్రు
తామ్॥ ౪౩॥ రాజా విదర్భాధిపతిః పితా మమ మహారథః । భీమో నామ క్షితిపతిశ్చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా ॥ ౪౪॥ రాజసూయాశ్వమేధానాం క్రతూనాం
దక్షిణావతామ్ । ఆహర్తా పార్థివశ్రేష్ఠః పృథుచార్వంచితేక్షణః ॥ ౪౫॥ బ్రహ్మణ్యః సాధువృత్తశ్చ సత్యవాగనసూయకః । శీలవాన్ వీర్యసంపన్నః
పృథుశ్రీర్ధర్మవిచ్ఛుచిః॥ ౪౬॥ సమ్యగ్గోప్తా విదర్భాణాం నిర్జితారిగణః ప్రభుః । తస్య మాం విద్ధి తనయాం భగవంస్త్వాముపస్థితామ్॥ ౪౭॥ నిషధే
షు మహారాజః శ్వశురో మే నరోత్తమః । గృహీతనామా విఖ్యాతో వీరసేన ఇతి స్మ హ॥ ౪౮॥ తస్య రాజ్ఞః సుతో వీరః శ్రీమాన్ సత్యపరాక్రమః । క్రమప్రా
ప్తం పితుః స్వం యో రాజ్యం సమనుశాస్తి హ॥ ౪౯॥ నలో నామారిహా శ్యామః పుణ్యశ్లోక ఇతి శ్రుతః । బ్రహ్మణ్యో వేదవిద్వాగ్మీ పుణ్యకృత్సోమపోఽగ్నిమాన్॥
యష్టా దాతా చ యోద్ధా చ సమ్యక్చైవ ప్రశాసితా । తస్య మామబలాం శ్రేష్ఠాం విద్ధి భార్యామిహాగతామ్ ॥ ౫౧॥ త్యక్తశ్రియం భర్తృహీనామనాథాం
వ్యసనాన్వితామ్ । అన్వేషమాణాం భర్తారం త్వం మాం పర్వతసత్తమ॥ ౫౨॥ సముల్లిఖద్భిరేతైర్హి త్వయా శృంగశతైర్నృపః । కచ్చిద్దృష్టోఽచలశ్రే
ష్ఠ వనేఽస్మిన్ దారుణే నలః॥ ౫౩॥ గజేంద్రవిక్రమో ధీమాన్ దీర్ఘబాహురమర్షణః । విక్రాంతః సత్యవాగ్ధీరో భర్తా మమ మహాయశాః॥ ౫౪॥ నిష
ధానామధిపతిః కచ్చిద్దృష్టస్త్వయా నలః । కిం మాం విలపతీమేకాం పర్వతశ్రేష్ఠ విహ్వలామ్॥ ౫౫॥ గిరా నాశ్వాసయస్యద్య స్వాం సుతామివ దుఃఖితామ్।
వీర విక్రాంత ధర్మజ్ఞ సత్యసంధ మహీపతే । ౫౬ । యద్యస్యస్మిన్ వనే రాజన్ దర్శయాత్మానమాత్మనా । కదా ను స్నిగ్ధగంభీరాం జీమూతఘనసన్ని
భామ్॥ ౫౭॥ శ్రోష్యామి నైషధస్యాహం వాచం తామమృతోపమామ్ । వైదర్భీత్యేవ విస్పష్టాం శుభాం రాజ్ఞో మహాత్మనః॥ ౫౮॥ ఆమ్నాయసారిణీమృద్ధాం
మమ శోకవినాశినీమ్ । భీతామాశ్వాసయ మాం నృపతే ధర్మవత్సల ॥ ౫౯ ॥ ఇతి సా తం గిరిశ్రేష్ఠముక్త్వా పార్థివనందినీ । దమయంతీ తతో భూయో జ
గామ దిశముత్తరామ్॥ ౬౦॥ సా గత్వా త్రీనహోరాత్రాన్ దదర్శ పరమాంగనా । తాపసారణ్యమతులం దివ్యకాననశోభితమ్॥ ౬౧॥ వసిష్ఠభృగ్వత్రి
సమైస్తాపసైరుపశోభితమ్ । నియతైః సంయతాహారైర్దమశౌచసమన్వితైః॥ ౬౨॥ అబ్భక్షైర్వాయుభక్షైశ్చ పర్ణాహారైస్తథైవ చ । వల్కలాజిన
సంవీతైర్మునిభిః సంయతేంద్రియైః॥ ౬౩॥ తాపసాధ్యుషితం రమ్యం దదర్శాశ్రమమండలమ్ । నానామృగగణైర్జుష్టం శాఖామృగగణాయుతమ్॥ ౬౪॥
తాపసైః సముపేతం చ సా దృష్ట్వైవ సమాశ్వసత్ । సుభ్రూః సుకేశీ సుశ్రోణీ సుకుచా సుద్విజాననా॥ ౬౫॥ వర్చస్వినీ సుప్రతిష్ఠా స్వసితాయతలోచనా ।
సా వివేశాశ్రమపదం వీరసేనసుతప్రియా॥ ౬౬॥ యోషిద్రత్నం మహాభాగా దమయంతీ తపస్వినీ । సాభివాద్య తపోవృద్ధాన్ వినయావనతా స్థితా । ౬౭॥
స్వాగతం త ఇతి ప్రోక్తా తైః సర్వైస్తాపసైశ్చ సా । పూజాం చాస్యా యథాన్యాయం కృత్వా తత్ర తపోధనాః ॥ ౬౮॥ ఆస్యతామిత్యథోచుస్తే బ్రూహి కిం
కరవామహే । తానువాచ వరారోహా కచ్చిద్భగవతామిహ॥ ౬౯॥ తపస్యగ్నిషు ధర్మేషు మృగపక్షిషు చానఘాః । కుశలం వో మహాభాగాః స్వధర్మాచర
ణేషు చ॥ ౭౦॥ తైరుక్తా కుశలం భద్రే సర్వత్రేతి యశస్వినీ । బ్రూహి సర్వానవద్యాంగి కా త్వం కిం చ చికీర్షసి॥ ౭౧॥ దృష్ట్వైవ తే పరం రూపం ద్యుతిం చ ప
రమామివ । విస్మయో నః సముత్పన్నః సమాశ్వసిహి మా శుచః॥ ౭౨॥ అస్యారణ్యస్య దేవీ త్వముతాహోస్య మహీభృతః । అస్యాశ్చ నద్యాః కల్యాణి వద
సత్యమనిందితే॥ ౭౩॥ సాబ్రవీత్తానృషీన్నాహమరణ్యస్యాస్య దేవతా । న చాప్యస్య గిరేర్విప్రా నైవ నద్యాశ్చ దేవతా॥ ౭౪॥ మానుషీం మాం విజానీత
యూయం సర్వే తపోధనాః । విస్తరేణాభిధాస్యామి తన్మే శృణుత సర్వశః॥ ౭౫॥ విదర్భేషు మహీపాలో భీమో నామ మహీపతిః । తస్య మాం తనయాం స
ర్వే జానీత ద్విజసత్తమాః॥ ౭౬॥ నిషధాధిపతిర్ధీమాన్ నలో నామ మహాయశాః । వీరః సంగ్రామజిద్విద్వాన్ మమ భర్తా విశాంపతిః॥ ౭౭॥ దేవతాభ్య

దానపరో ద్విజాతిజనవత్సలః। గోప్తా నిషధవంశస్య మహాతేజా మహాబలః॥ ౭౮॥ సత్యవాగ్ధర్మవిత్ప్రాజ్ఞః సత్యసంధోరిమర్దనః। బ్రహ్మణ్యో దై
వతపరః శ్రీమాన్ పరపురంజయః॥ ౭౯॥ నలో నామ నృపశ్రేష్ఠో దేవరాజసమద్యుతిః। మమ భర్తా విశాలాక్షః పూర్ణేందువదనోరిహా॥ ౮౦॥ ఆహ
ర్తా క్రతుముఖ్యానాం వేదవేదాంగపారగః। సపత్నానాం మృధే హంతా రవిసోమసమప్రభః॥ ౮౧॥ స కైశ్చిన్నికృతిప్రజ్ఞైరనార్యైరకృతాత్మభిః
ఆహూయ పృథివీపాలః సత్యధర్మపరాయణః॥ ౮౨॥ దేవనే కుశలైర్జిహ్మైర్జితో రాజ్యం వసూని చ। తస్య మామవగచ్ఛ త్వం భార్యాం రాజర్షభస్య
వై॥ ౮౩॥ దమయంతీతి విఖ్యాతాం భర్తృదర్శనలాలసామ్। వనాని గిరిశ్రేష్ఠ సరాంసి సరితస్తథా॥ ౮౪॥ పల్వలాని చ సర్వాణి తథారణ్యాని సర్వ
శః। అన్వేషమాణా భర్తారం నలం రణవిశారదమ్॥ ౮౫॥ మహాత్మానం కృతాస్త్రం చ విచరామీహ దుఃఖితా। కచ్చిద్భగవతాం రమ్యం తపోవనమిదం నృపః
౮౬॥ భవేత్ప్రాప్తో నలో నామ నిషధానాం జనాధిపః। యత్కృతేహమిదం బ్రహ్మన్ ప్రపన్నా భృశదారుణమ్॥ ౮౭॥ వనం ప్రతిభయం ఘోరం శార్దూ
లమృగసేవితమ్। యది కైశ్చిదహోరాత్రైర్న ద్రక్ష్యామి నలం నృపమ్॥ ౮౮॥ ఆత్మానం శ్రేయసా యోక్ష్యే దేహస్యాస్య విమోచనాత్। కో ను మే
జీవితేనార్థస్తమృతే పురుషర్షభమ్॥ ౮౯॥ కథం భవిష్యామ్యద్యాహం భర్తృశోకాభిపీడితా। తథా విలపతీమేకామరణ్యే భీమనందినీమ్॥ ౯౦॥ దమయం
తీమథోచుస్తే తాపసాః సత్యదర్శినః। ఉదర్కః సర్వకల్యాణి కల్యాణో భవితా శుభే॥ ౯౧॥ వయం పశ్యామ తపసా క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి నైషధమ్। నిషధానామ
ధిపతిం నలం రిపునిపాతినమ్॥ ౯౨॥ భైమి ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠం ద్రక్ష్యసే విగతజ్వరమ్। విముక్తం సర్వపాపేభ్యః సర్వరత్నసమన్వితమ్॥ ౯౩॥ తదేవ నగ
రం శ్రేష్ఠం ప్రశాసంతమరిందమమ్। ద్విషతాం భయకర్తారం సుహృదాం శోకనాశనమ్॥ ౯౪॥ పతిం ద్రక్ష్యసి కల్యాణి కల్యాణాభిజనం నృపమ్। ఏవము
క్త్వా నలస్యేష్టాం మహిషీం పార్థివాత్మజామ్॥ ౯౫॥ తాపసాంతర్హితాః సర్వే సాగ్నిహోత్రాశ్రమాస్తథా। సా దృష్ట్వా మహదాశ్చర్యం విస్మితా
హ్యభవత్తదా॥ ౯౬॥ దమయంత్యనవద్యాంగీ వీరసేననృపస్నుషా। కిం ను స్వప్నో మయా దృష్టః కోయం విధిరిహాభవత్॥ ౯౭॥ క్వ ను తే తాపసాః సర్వే క్వ
తదాశ్రమమండలమ్। క్వ సా పుణ్యజలా రమ్యా నదీ ద్విజనిషేవితా॥ ౯౮॥ ధ్యాత్వా చిరం భీమసుతా దమయంతీ శుచిస్మితా। భర్తృశోకపరా దీనా వివర్ణ
వదనాభవత్॥ ౯౯॥ సా గత్వాథాపరాం భూమిం బాష్పసందిగ్ధయా గిరా। విలలాపాశ్రుపూర్ణాక్షీ దృష్ట్వాశోకతరుం తతః॥ ౧౦౦॥ ....
ఉపగమ్య తరుశ్రేష్ఠమశోకం పుష్పితం వనే। పల్లవాపీడితం హృద్యం విహంగైరనునాదితమ్॥ ౧౦౧॥ అహో బతాయమగమః శ్రీమానస్మిన్ వనాంత
రే। ఆపీడైర్బహుభిర్భాతి శ్రీమాన్ పర్వతరాడివ॥ ౧౦౨॥ విశోకాం కురు మాం క్షిప్రమశోక ప్రియదర్శన। వీతశోకభయాబాధం కచ్చిత్త్వం దృష్టవా
న్నృపమ్॥ ౧౦౩॥ నలం నామారిదమనం దమయంత్యాః ప్రియం పతిమ్। నిషధానామధిపతిం దృష్టవానసి మే ప్రియమ్॥ ౧౦౪॥ ఏకవస్త్రార్ధసంవీతం
సుకుమారతనుత్వచమ్। వ్యసనేనార్దితం వీరమరణ్యమిదమాగతమ్॥ ౧౦౫॥ యథా విశోకా గచ్ఛేయమశోకనగ తత్కురు। సత్యనామా భవాశోక అశో
కశ్శోకనాశనః॥ ౧౦౬॥ ఏవం సాశోకవృక్షం తమార్తా వై పరిగమ్య హ। జగామ దారుణతరం దేశం భైమీ వరాంగనా॥ ౧౦౭॥ సా దదర్శ నగాన్నైకాన్
నైకాశ్చ సరితస్తథా। నైకాంశ్చ పర్వతాన్ రమ్యాన్నైకాంశ్చ మృగపక్షిణః॥ ౧౦౮॥ కందరాంశ్చ నితంబాంశ్చ నదీశ్చాద్భుతదర్శనాః। దదర్శ సా
భీమసుతా పతిమన్వేషతీ తదా॥ ౧౦౯॥ గత్వా ప్రకృష్టమధ్వానం దమయంతీ శుచిస్మితా। దదర్శాథ మహాసార్థం హస్త్యశ్వరథసంకులమ్॥ ౧౧౦॥ ఉ
త్తరంతం నదీం రమ్యాం ప్రసన్నసలిలాం శుభామ్। సుశాంతతోయాం విస్తీర్ణాం హ్రదినీం వేతసైర్వృతామ్॥ ౧౧౧॥ ప్రోద్ఘుష్టాం క్రౌంచకురరైశ్చ
క్రవాకోపకూజితామ్। కూర్మగ్రాహఝషాకీర్ణాం విపులద్వీపశోభితామ్॥ ౧౧౨॥ సా దృష్ట్వైవ మహాసార్థం నలపత్నీ యశస్వినీ। ఉపసర్పద్వరారో
హా జనమధ్యం వివేశ హ॥ ౧౧౩॥ ఉన్మత్తరూపా శోకార్తా తథా వస్త్రార్ధసంవృతా। కృశా వివర్ణా మలినా పాంసుధ్వస్తశిరోరుహా॥ ౧౧౪॥ తాం

దృష్ట్వా తత్ర మనుజాః కేచిద్భీతాః ప్రదుద్రువుః । కేచిచ్చింతాం పరాం జగ్ముః కేచిత్తత్ర చుక్రుశుః ॥ ౧౧౫॥ ప్రహసంతి స్మ తాం కేచిదభ్యసూయంతి చా
పరే । అకుర్వత దయాం కేచిత్పప్రచ్ఛుశ్చాపి భారత ॥౧౧౬॥ కాసి కస్యాసి కల్యాణి కిం వా మృగయసే వనే । త్వాం దృష్ట్వా వ్యథితాః స్మేహ కచ్చిత్త్వమసి
మానుషీ ॥ ౧౧౭॥ వద సత్యం వనస్యాస్య పర్వతస్యాథ వా దిశః । దేవతా త్వం హి కల్యాణి త్వాం వయం శరణం గతాః ॥ ౧౧౮॥ యక్షీ వా రాక్షసీ వా త్వం
ఉతాహోఽసి వరాంగనా । సర్వథా కురు నస్స్వస్తి రక్షస్వాస్మాననిందితే ॥ ౧౧౯॥ యథాయం సర్వథా సార్థః క్షేమీ శీఘ్రమితో వ్రజేత్ । తథా విధ
త్స్వ కల్యాణి యథా శ్రేయో హి నో భవేత్ ॥ ౧౨౦॥ తథోక్తా తేన సార్థేన దమయంతీ నృపాత్మజా । ప్రత్యువాచ తతస్సాధ్వీ భర్తృవ్యసనపీడితా ॥
౧౨౧॥ సార్థవాహం చ సార్థం చ జనా యే తత్ర కేచన । యువస్థవిరబాలాశ్చ సార్థస్య చ పురోగమాః ॥ ౧౨౨॥ మానుషీం మాం విజానీత మనుజాధిప
తేస్సుతామ్ । నృపస్నుషాం రాజభార్యాం భర్తృదర్శనలాలసామ్ ॥ ౧౨౩॥ విదర్భరాణ్మమ పితా భర్తా రాజా చ నైషధః । నలో నామ మహాభాగ
స్తం మార్గామ్యపరాజితమ్ ॥ ౧౨౪॥ యది జానీత నృపతిం క్షిప్రం శంసత మే ప్రియమ్ । నళం పురుషశార్దూలమమిత్రగణసూదనమ్ ॥౧౨౫॥ తాము వా
చానవద్యాంగీం సార్థస్య మహతః ప్రభుః । సార్థవాహశ్శుచిర్నామ శృణు కల్యాణి మద్వచః ॥౧౨౬॥ అహం సార్థస్య నేతా వై సార్థవాహశ్శుచిస్మి
తే । మనుష్యం నళనామానం న పశ్యామి యశస్విని ॥ ౧౨౭॥ కుంజరద్వీపిమహిషశార్దూలర్క్షమృగానపి । పశ్యామ్యస్మిన్వనే కృత్స్నే హ్యమనుష్యని
షేవితే ॥ ౧౨౮॥ ఋతే త్వాం మానుషీం మర్త్యం న పశ్యామి మహావనే । తథా నో యక్షరాడద్య మణిభద్రః ప్రసీదతు ॥౧౨౯॥ సాబ్రవీద్వణిజస్సర్వాన్
సార్థవాహం చ తం తతః । క్వ ను యాస్యతి సార్థోఽయమేతదాఖ్యాతుమర్హసి ॥౧౩౦॥ సార్థవాహ ఉవాచ ॥ సార్థోఽయం చేదిరాజస్య సుబాహో
స్సత్యదర్శినః । క్షిప్రం జనపదం గంతా లాభాయ మనుజాత్మజే ॥ ౧౩౧ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - ద
మయంతీవిలాపే - చతుష్షష్టితమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వ ఉవాచ ॥ సా తచ్ఛ్రుత్వానవద్యాంగీ సార్థవాహవచస్తదా । జగామ సహ తేనైవ సార్థేన పతిలాలసా ॥౧॥ అథ కాలే బహుతిథే వనే మహతి దారు
ణే । తటాకం సర్వతోభద్రం పద్మసౌగంధికం మహత్ ॥ ౨॥ దదృశుర్వణిజో రమ్యం ప్రభూతయవసేంధనమ్ । బహుపుష్పఫలోపేతం నానాపక్షినిషేవి
తమ్ ॥ ౩॥ నిర్మలస్వాదుసలిలం మనోహారి సుశీతలమ్ । సుపరిశ్రాంతవాహాస్తే నివేశాయ మనో దధుః ॥ ౪॥ సమ్మతే సార్థవాహస్య వివిశుర్వనముత్త
మమ్ । ఉవాస సార్థస్సుమహాన్ వేలామాసాద్య పశ్చిమామ్ ॥ ౫॥ అథార్ధరాత్రసమయే నిశ్శబ్దస్తిమితే తదా । సుప్తే సార్థే పరిశ్రాంతే హస్తియూ
థముపాగమత్ ॥ ౬॥ పానీయార్థం గిరినదీం మదప్రస్రవణావిలామ్ । అథాపశ్యత సార్థం తం సార్థజాన్సుబహూన్గజాన్ ॥ ౭॥ తే తాన్ గ్రామ్య
గజాన్దృష్ట్వా సర్వే వనగజాస్తదా । సమాద్రవంత వేగేన జిఘాంసంతో మదోత్కటాః ॥౮॥ తేషామాపతతాం వేగః కరిణాం దుస్సహోఽభవత్ । నగా
గ్రాదివ శీర్ణానాం శృంగాణాం పతతాం క్షితౌ ॥౯॥ స్పందతామపి నాగానాం మార్గా నష్టా వనోద్భవాః । మార్గం సంరుధ్య సంసుప్తం పద్మిన్యాస్సా
ర్థముత్తమమ్ ॥౧౦॥ తే తం మమర్దుస్సహసా చేష్టమానం మహీతలే । హాహాకారం ప్రముంచంతః సార్థికాశ్శరణార్థినః ॥౧౧॥ వనగుల్మాంశ్చ ధావం
తో నిద్రాంధా బహవోఽభవన్ । కేచిద్దంతైః కరైః కేచిత్కేచిత్పద్భ్యాం హతా గజైః ॥ ౧౨॥ నిహతోష్ట్రాశ్వబహులాః పదాతిజనసంకులాః । భయాదా
ధావమానాశ్చ పరస్పరహతాస్తదా ॥ ౧౩॥ ఘోరాన్నాదాన్విముంచంతో నిపేతుర్ధరణీతలే । వృక్షేష్వారుహ్య సంరబ్ధాః పతితా విషమేషు చ ॥ ౧౪॥
ఏవం ప్రకారైర్బహుభిర్దైవేనాక్రమ్య హస్తిభిః । రాజన్వినిహతం సర్వం సమృద్ధం సార్థమండలమ్ ॥ ౧౫ ॥ ఆరావస్సుమహాంశ్చాసీత్త్రైలోక్య
భయకారకః । ఏషోఽగ్నిరుత్థితః కష్టస్త్రాయధ్వం ధావతాధునా ॥ ౧౬॥ రత్నరాశిర్విశీర్ణోఽయం గృహ్ణీధ్వం కిం ప్రధావత । సామాన్యమేతద్ద్రవిణం న మి
థ్యా వచనం మమ ॥౧౭॥ ఏవమేవాభిభాషంతో విద్రవంతి భయాత్తదా । పునరేవాభిధాస్యామి చింతయధ్వం సకాతరాః ॥ ౧౮॥ తస్మింస్తథా వర్తమానే

దారుణే జనసంక్షయే । దమయంతీ చ బుబుధే భయసంత్రస్తమానసా ॥ ౧౯ ॥ అపశ్యద్వైశసం తత్ర సర్వలోకభయంకరమ్ । అదృష్టపూర్వం తద్దృష్ట్వా బాలా పద్మనిభేక్షణా ॥ ౨౦ ॥ సంసక్తవదనా శ్వాసానుత్తస్థౌ భయవిహ్వలా । యే తు తత్ర వినిర్ముక్తాః సార్థాత్కేచిదవిక్షతాః ॥ ౨౧ ॥ తే బ్రువన్ సహితాస్సర్వే కస్యేదం కర్మణః ఫలమ్ । నూనం న పూజితోఽస్మాభిర్మణిభద్రో మహాయశాః ॥ ౨౨ ॥ తథా యక్షాధిపః శ్రీమాన్న వై వైశ్రవణః ప్రభుః । న పూజా విఘ్నకర్తౄణామథవా ప్రథమం కృతా ॥ ౨౩ ॥ శకునానాం ఫలం వాఽథ విపరీతమిదం ధ్రువమ్ । గ్రహా న విపరీతాః స్యుః కిమన్యదిదమాగతమ్ ॥ ౨౪ ॥ అపరే త్వబ్రువన్ దీనా జ్ఞాతిద్రవ్యవినాకృతాః । యాఽసావద్య మహాసార్థే నారీ హ్యున్మత్తదర్శనా ॥ ౨౫ ॥ ప్రవిష్టా వికృతాకారా కృత్వా రూపమమానుషమ్ । తయేయం విహితా పూర్వం మాయా పరమదారుణా ॥ ౨౬ ॥ రాక్షసీ వా ధ్రువం యక్షీ పిశాచీ వా భయంకరీ । తస్యాస్సర్వమిదం పాపం నాత్ర కార్యా విచారణా ॥ ౨౭ ॥ యది పశ్యామ తాం పాపాం సార్థఘ్నీం నైకదుఃఖదామ్ । లోష్టభిః పాంసుభిశ్చైవ తృణైః కాష్ఠైశ్చ ముష్టిభిః ॥ ౨౮ ॥ అవశ్యమేవ హన్యామః సార్థస్య కిల కృత్యకామ్ । దమయంతీ తు తచ్ఛ్రుత్వా వాక్యం తేషాం సుదారుణమ్ ॥ ౨౯ ॥ హ్రీతా భీతా చ సంవిగ్నా ప్రాద్రవద్యత్ర కాననమ్ । ఆశంకమానా తత్పాపమాత్మానం పర్యదేవయత్ ॥ ౩౦ ॥ అహో మమోపరి విధేః సంరంభో దారుణో మహాన్ । నానుబధ్నాతి కుశలం కస్యేదం కర్మణః ఫలమ్ ॥ ౩౧ ॥ న స్మరామ్యశుభం కించిత్కృతం కస్యచిదణ్వపి । కర్మణా మనసా వాచా కస్యేదం కర్మణః ఫలమ్ ॥ ౩౨ ॥ నూనం జన్మాంతరకృతం పాపమాపతితం మహత్ । అపశ్చిమామిమాం కష్టామాపదం ప్రాప్తవత్యహమ్ ॥ ౩౩ ॥ భర్తూ రాజ్యాపహరణం స్వజనాచ్చ పరాజయః । భర్త్రా సహ వియోగశ్చ తనయాభ్యాం చ విచ్యుతిః ॥ ౩౪ ॥ నిర్నాథతా వనే వాసో బహువ్యాళనిషేవితే । అథాపరేద్యుస్సంప్రాప్తే హతశిష్టా జనాస్తదా ॥ ౩౫ ॥ దేశాత్తస్మాద్వినిష్క్రమ్య శోచంతే వైశసం కృతమ్ । భ్రాతరం పితరం పుత్రం సఖాయం చ నరాధిప ॥ ౩౬ ॥ అశోచత్తత్ర వైదర్భీ కిం ను మే దుష్కృతం కృతమ్ । యోఽపి మే నిర్జనేఽరణ్యే సంప్రాప్తోఽయం జనార్ణవః ॥ ౩౭ ॥ స హతో హస్తియూథేన మందభాగ్యాన్మమైవ తత్ । ప్రాప్తవ్యం సుచిరం దుఃఖం నూనమద్యాపి వై మయా ॥ ౩౮ ॥ నాప్రాప్తకాలో మ్రియతే శ్రుతం వృద్ధానుశాసనమ్ । యా నాహమద్య మృదితా హస్తియూథేన దుఃఖితా ॥ ౩౯ ॥ న హ్యదైవకృతం కించిన్నరాణామిహ విద్యతే । న చ మే బాలభావేఽపి కించిద్వ్యపకృతం కృతమ్ ॥ ౪౦ ॥ కర్మణా మనసా వాచా యదిదం దుఃఖమాగతమ్ । మన్యే స్వయంవరకృతే లోకపాలాస్సమాగతాః ॥ ౪౧ ॥ ప్రత్యాఖ్యాతా మయా తత్ర నలస్యార్థాయ దేవతాః । నూనం తేషాం ప్రభావేన వియోగం ప్రాప్తవత్యహమ్ ॥ ౪౨ ॥ ఏవమాదీని దుఃఖార్తా సా విలప్య వరాంగనా । ప్రలాపాని తదా తాని దమయంతీ పతివ్రతా ॥ ౪౩ ॥ హతశేషైస్సహ తదా బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః । అగచ్ఛద్రాజశార్దూల చంద్రలేఖేవ శారదీ ॥ ౪౪ ॥ గచ్ఛంతీ సా చిరాద్బాలా పురమాసాదయన్మహత్ । సాయాహ్నే చేదిరాజస్య సుబాహోస్సత్యదర్శినః ॥ ౪౫ ॥ అథ వస్త్రార్ధసంవీతా ప్రవివేశ పురోత్తమమ్ । తాం విహ్వలాం కృశాం దీనాం ముక్తకేశీమమార్జితామ్ ॥ ౪౬ ॥ ఉన్మత్తామివ గచ్ఛంతీం దదృశుః పురవాసినః । ప్రవిశంతీం తు తాం దృష్ట్వా చేదిరాజపురీం తదా ॥ ౪౭ ॥ అనుజగ్ముస్తత్ర బాలా గ్రామిపుత్రాః కుతూహలాత్ । సా తైః పరివృతాగచ్ఛత్సమీపం రాజవేశ్మనః ॥ ౪౮ ॥ తాం ప్రాసాదగతాపశ్యద్రాజమాతా జనైర్వృతామ్ । ధాత్రీమువాచ గచ్ఛైనామానయేహ మమాంతికమ్ ॥ ౪౯ ॥ .... జనేన క్లిశ్యతే బాలా దుఃఖితా శరణార్థినీ । తాదృగ్రూపం చ పశ్యామి విద్యోతయతి మే గృహమ్ ॥ ౫౦ ॥ ఉన్మత్తవేషా కల్యాణీ శ్రీరివాయతలోచనా । సా జనం వారయిత్వా తం ప్రాసాదతలముత్తమమ్ ॥ ౫౧ ॥ ఆరోప్య విస్మితా రాజ్ఞీ దమయంతీమపృచ్ఛత । ఏవమప్యసుఖావిష్టా బిభర్షి పరమం వపుః ॥ ౫౨ ॥ భాసి విద్యుదివాభ్రేషు శంస మే కాఽసి కస్య వా । న హి తే మానుషం రూపం భూషణైరపి వర్జితమ్ ॥ ౫౩ ॥ అసహాయా నరేభ్యశ్చ నోద్విజస్యమరప్రభే । తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్యా భైమీ వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫౪ ॥ మానుషీం మాం విజానీహి భర్తారం సమనువ్రతామ్ । సైరంధ్రీం జాతిసంపన్నాం భుజిష్యాం

కామవాసినీమ్॥ ౫౫॥ ఫలమూలాశనామేకాం యత్ర సాయం ప్రతిశ్రయామ్। అసంఖ్యేయగుణో భర్తా మాంచ నిత్యమనువ్రతః॥ ౫౬॥ భక్తాహమపి తం వీరం ఛాయేవానుగతా పథి। తస్యా దైవాత్ప్రసంగోఽభూదతిమాత్రం సుదేవనే॥ ౫౭॥ ద్యూతే స నిర్జితశ్చైవ వనమేక ఉపేయివాన్। తమేకవసనం వీరమున్మత్తమివ విహ్వలమ్॥ ౫౮॥ ఆశ్వాసయంతీ భర్తారమహమభ్యగమం వనమ్। స కదాచిద్వనే వీరః కస్మింశ్చిత్కారణాంతరే॥ ౫౯॥ క్షుత్పరీతస్తు విమనాస్తదప్యేకం వ్యసర్జయత్। తమేకవసనా నగ్నమున్మత్తవదచేతసమ్॥ ౬౦॥ అనువ్రజంతీ బహులా న స్వపామి నిశాస్తదా। తతో బహుతిథే కాలే సుప్తాముత్సృజ్య మాం క్వచిత్॥ ౬౧॥ వాససోఽర్ధం పరిచ్ఛిద్య త్యక్తవాన్మామనాగసమ్। తం మార్గమాణా భర్తారం దహ్యమానా దివానిశమ్॥ ౬౨॥ సాహం కమలగర్భాభమపశ్యంతీ హృది ప్రియమ్। న విందామ్యమరప్రఖ్యం ప్రియం ప్రాణేశ్వరం ప్రభుమ్. ౬౩॥ తామశ్రుపరిపూర్ణాక్షీం విలపంతీం తథా బహు। రాజమాతాబ్రవీదార్తాం భైమీమార్తతరా స్వయమ్॥ ౬౪॥ వస స్వ మయి కల్యాణి ప్రీతిర్మే పరమా త్వయి। మృగయిష్యంతి తే భద్రే భర్తారం పురుషా మమ॥ ౬౫॥ అపి వా స్వయమాగచ్ఛేత్పరిధావన్నితస్తతః। ఇహైవ వసతీ భద్రే భర్తారముపలప్స్యసే॥ ౬౬॥ రాజమాతుర్వచః శ్రుత్వా దమయంతీ వచోఽబ్రవీత్। సమయేనోత్సహే వస్తుం త్వయి వీరప్రజాయిని॥ ౬౭॥ ఉచ్ఛిష్టం నైవ భుంజీయాం న కుర్యాం పాదధావనమ్। న చాహం పురుషానన్యాన్ప్రభాషేయం కథంచన॥ ౬౮॥ ప్రార్థయేద్యది మాం కశ్చిద్దండ్యస్తే స పుమాన్భవేత్। వధ్యశ్చ తే సకృన్మంద ఇతి మే వ్రతమాహితమ్॥ ౬౯॥ భర్తురన్వేషణార్థం తు పశ్యేయం బ్రాహ్మణానహమ్। యద్యేవమిహ వత్స్యామి త్వత్సకాశే న సంశయః॥ ౭౦॥ అతోఽన్యథా న మే వాసో వర్తతే హృదయే క్వచిత్। తాం ప్రహృష్టేన మనసా రాజమాతేదమబ్రవీత్॥ ౭౧॥ సర్వమేతత్కరిష్యామి దిష్ట్యా తే వ్రతమీదృశమ్। ఏవముక్త్వా తతో భైమీం రాజమాతా విశాంపతే॥ ౭౨॥ ఉవాచేదం దుహితరం సునందాం నామ భారత। సైరంధ్రీమభిజానీష్వ సునందే దేవరూపిణీమ్॥ ౭౩॥ వయసా తుల్యతాం ప్రాప్తా సఖీ తవ భవత్వియమ్। ఏతయా సహ మోదస్వ నిరుద్విగ్నమనాః సదా॥ ౭౪॥ తతః పరమసంహృష్టా సునందా గృహమాగమత్। దమయంతీముపాదాయ సఖీభిః పరివారితా॥ ౭౫॥ సా తత్ర పూజ్యమానా వై దమయంతీ వ్యనందత। సర్వకామైస్సువిహితైర్నిరుద్వేగావసత్తదా॥ ౭౬॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత నలోపాఖ్యానపర్వణి - దమయంతీచేదిరాజగృహవాసే - పంచషష్టితమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః॥ ఉత్సృజ్య దమయంతీం తు నలో రాజా విశాంపతే। దదర్శ దావం దహ్యంతం మహాంతం గహనే వనే॥ ౧॥ తత్ర శుశ్రావ శబ్దం వై మధ్యే భూతస్య కస్యచిత్। అభిధావ నలేత్యుచ్చైః పుణ్యశ్లోకేతి చాసకృత్॥ ౨॥ మా భైరితి నలశ్చోక్త్వా మధ్యమగ్నేః ప్రవిశ్య తమ్। దదర్శ నాగరాజానం శయానం కుండలీకృతమ్॥ ౩॥ స నాగః ప్రాంజలిర్భూత్వా వేపమానో నలం తదా। ఉవాచ మాం విద్ధి రాజన్నాగం కర్కోటకం నృప॥ ౪॥ మయా ప్రలబ్ధో మహర్షిర్నారదస్సుమహాతపాః। తేన మన్యుపరీతేన శప్తోఽస్మి మనుజాధిప॥ ౫॥ తిష్ఠ త్వం స్థావర ఇవ యావదేవ నలః క్వచిత్। ఇతో నేతా హి తత్ర త్వం శాపాన్మోక్ష్యసి మత్కృతాత్॥ ౬॥ తస్య శాపాన్న శక్తోఽస్మి పదాద్విచలితుం పదమ్। ఉపదేక్ష్యామి తే శ్రేయస్త్రాతుమర్హతి మాం భవాన్॥ ౭॥ సఖా చ తే భవిష్యామి మత్సమో నాస్తి పన్నగః। లఘుశ్చ తే భవిష్యామి శీఘ్రమాదాయ గచ్ఛ మామ్॥ ౮॥ ఏవముక్త్వా స నాగేంద్రో బభూవాంగుష్ఠమాత్రకః। తం గృహీత్వా నలః ప్రాయాదుద్దేశం దావవివర్జితమ్॥ ౯॥ ఆకాశదేశమాసాద్య విముక్తం కృష్ణవర్త్మనా। ఉత్స్రష్టుకామం తం నాగః పునః కర్కోటకోఽబ్రవీత్॥ ౧౦॥ పదాని గణయన్గచ్ఛ స్వాని నైషధ కానిచిత్। తత్ర తేఽహం మహాబాహో శ్రేయో ధాస్యామి యత్పరమ్॥ ౧౧॥ తతస్సంఖ్యాతుమారబ్ధమదశద్దశమే పదే। తస్య దష్టస్య తద్రూపం క్షిప్రమంతరధీయత॥ ౧౨॥ స దృష్ట్వా విస్మితస్తస్థావాత్మానం వికృతం నలః। స్వరూపధారిణం నాగం దదర్శ స మహీపతిః॥ ౧౩॥ తతః కర్కోటకో నాగః సాంత్వయన్నలమబ్రవీత్। మయా తేఽంతర్హితం రూపం న త్వాం విద్యుర్జనా ఇతి॥ ౧౪॥ యత్కృతే చాసి నికృతో దుఃఖేన మహతా నల। విషేణ స మదీయేన దుఃఖం త్వయి నివత్స్యతి॥ ౧౫॥ విషేణ సంవృతైర్గాత్రైర్యావత్త్వాం న విమోక్ష్యతి। తావత్త్వయి మహారా

జనః ఖం వై స నివత్స్యతి॥ ౧౬॥ అనాగా యేన నికృతస్త్వయా స న పురా జనాధిప। క్రోధాదసూయయిత్వా తం రక్షా మే భవతః కృతా॥ ౧౭॥ న తే భయం నరవ్యాఘ్ర దంష్ట్రిభ్యః శత్రుతోఽపి వా। బ్రహ్మవిద్భ్యశ్చ భవితా మత్ప్రసాదాన్నరాధిప॥ ౧౮॥ రాజన్విషనిమిత్తా చ న తే పీడా భవిష్యతి। సంగ్రామేషు చ రాజేంద్ర శశ్వజ్జయమవాప్స్యసి॥ ౧౯॥ గచ్ఛ రాజన్నితః సూతో బాహుకోఽహమితి బ్రువన్। సమీపమృతుపర్ణస్య స హి చైవాక్షనైపుణః॥ ౨౦॥ అయోధ్యాం నగరీం రమ్యామద్యైవ నిషధేశ్వర। స తేఽక్షహృదయం దాతా రాజాశ్వహృదయేన వై॥ ౨౧॥ ఇక్ష్వాకుకులజః శ్రీమాన్మిత్రం చైవ భవిష్యతి। భవిష్యసి యదాక్షజ్ఞః శ్రేయసా యోక్ష్యసే తదా॥ ౨౨॥ సమేష్యసి చ దారైస్త్వం మా స్మ శోకే మనః కృథాః। రాజ్యేన తనయాభ్యాం చ సత్యమేతద్బ్రవీమి తే॥ ౨౩॥ స్వం రూపం చ యదా ద్రష్టుమిచ్ఛేథాస్త్వం నరాధిప। సంస్మర్తవ్యస్తదా తేఽహం వాసశ్చేదం నివాసయేః॥ ౨౪॥ అనేన వాససా చ్ఛన్నః స్వం రూపం ప్రతిపత్స్యసే। ఇత్యుక్త్వా ప్రదదావస్మై దివ్యం వాసోయుగం తదా॥ ౨౫॥ ఏవం నలం చ సందిశ్య వాసో దత్త్వా చ కౌరవ। నాగరాజస్తతో రాజంస్తత్రైవాంతరధీయత॥ ౨౬॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గత-నలోపాఖ్యానపర్వణి-నలకర్కోటకసంవాదే-షట్షష్టితమోఽధ్యాయః. ❖❖❖

బృహదశ్వః॥ తస్మిన్నంతర్హితే నాగే ప్రయయౌ నైషధో నలః। ఋతుపర్ణస్య నగరం ప్రావిశద్దశమేఽహని॥ ౧॥ స రాజానముపాతిష్ఠద్బాహుకోఽహమితి బ్రువన్। అశ్వానాం వాహనే యుక్తః పృథివ్యాం నాస్తి మత్సమః॥ ౨॥ అర్థకృచ్ఛ్రేషు చైవాహం ప్రష్టవ్యో నైపుణేషు చ। అన్నసంస్కారమపి చ జానామ్యన్యైర్విశేషతః॥ ౩॥ యాని శిల్పాని లోకేఽస్మిన్యచ్చైవాన్యత్సుదుష్కరమ్। సర్వం యతిష్యే తత్కర్తుమృతుపర్ణ భరస్వ మామ్॥ ౪॥ ఋతుపర్ణ ఉవాచ॥ వస బాహుక భద్రం తే సర్వమేతత్కరిష్యసి। శీఘ్రయానే సదా బుద్ధిర్ధీయతే మే విశేషతః॥ ౫॥ స త్వమాతిష్ఠ యోగం తం యేన శీఘ్రా హయా మమ। భవేయురశ్వాధ్యక్షోఽసి వేతనం తే శతం శతాః॥ ౬॥ త్వాముపస్థాస్యతశ్చైవ నిత్యం వార్ష్ణేయజీవలౌ। ఏతాభ్యాం రంస్యసే సార్ధం వస వై మయి బాహుక॥ ౭॥ బృహదశ్వః॥ ఏవముక్తో నలస్తేన న్యవసత్తత్ర పూజితః। ఋతుపర్ణస్య నగరే సహవార్ష్ణేయజీవలః॥ ౮॥ స వై తత్ర వసన్రాజా వైదర్భీమనుచింతయన్। సాయం సాయం సదా చేమం శ్లోకమేకం జగాద హ॥ ౯॥ క్వ ను సా క్షుత్పిపాసార్తా శ్రాంతా శేతే తపస్వినీ। స్మరంతీ తస్య మందస్య కం వా సాద్యోపతిష్ఠతి॥ ౧౦॥ ఏవం బ్రువంతం రాజానం నిశాయాం జీవలోఽబ్రవీత్। కామేవం శోచసే నిత్యం శ్రోతుమిచ్ఛామి బాహుక॥ ౧౧॥ ఆయుష్మన్కస్య వా నారీ యామేవమనుశోచసి। తమువాచ నలో రాజా మందప్రజ్ఞస్య కస్యచిత్॥ ౧౨॥ ఆసీద్బహుమతా నారీ తస్యా దృఢతరం వచః। స వై కేనచిదర్థేన తయా మందో వ్యయుజ్యత॥ ౧౩॥ విప్రయుక్తశ్చ మందాత్మా భ్రమత్యసుఖపీడితః। దహ్యమానః స శోకేన దివారాత్రమతంద్రితః॥ ౧౪॥ నిశాకాలే స్మరంస్తస్యాః శ్లోకమేవం స గాయతి। స విభ్రమన్మహీం సర్వాం క్వచిదాసాద్య కించన॥ ౧౫॥ వసత్యనర్హస్తద్దుఃఖం భూయ ఏవానుసంస్మరన్। సా తు తం పురుషం నారీ కృచ్ఛ్రేఽప్యనుగతా వనే॥ ౧౬॥ త్యక్తా తేనాల్పపుణ్యేన దుష్కరం యది జీవతి। ఏకా బాలానభిజ్ఞా చ మార్గాణామతథోచితా॥ ౧౭॥ క్షుత్పిపాసాపరీతాంగీ దుష్కరం యది జీవతి। శ్వాపదాచరితే నిత్యం వనే మహతి దారుణే॥ ౧౮॥ త్యక్తా తేనాల్పభాగ్యేన మందప్రజ్ఞేన మారిష। ఇత్యేవం నైషధో రాజా దమయంతీమనుస్మరన్॥ ౧౯॥ అజ్ఞాతవాసమన్యవసద్రాజ్ఞస్తస్య నివేశనే॥ ౨౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - నలవిలాపే - సప్తషష్టితమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః॥ హృతరాజ్యే నలే భైమీ సభార్యే ప్రేష్యతాం గతే। ద్విజాన్ప్రస్థాపయామాస నలదర్శనకాంక్షయా॥ ౧॥ సందిదేశ చ తాన్భీమో వసు దత్త్వా చ పుష్కలమ్। మృగయధ్వం నలం చైవ దమయంతీం చ మే సుతామ్॥ ౨॥ అస్మిన్కర్మణి సంపన్నే విజ్ఞాతే నిషధాధిపే। గవాం సహస్రం దాస్యా

మియోవస్తావానయిష్యతి। ౩। అగ్రహారాంశ్చ దాస్యామి గ్రామం నగరసమ్మితమ్। న చేచ్ఛక్యావిహానేతుం దమయంతీ నళో౽పి వా। ౪। జ్ఞాతమాత్రే
పి దాస్యామి గవాం దశశతం ధనమ్। ఇత్యుక్తాస్తే యయుర్హృష్టా బ్రాహ్మణాః సర్వతో దిశమ్। ౫। పురరాష్ట్రాణి విన్వంతో నైషధం సహ భార్యయా। నైవ
క్వాపి ప్రపశ్యంతి నళం వా భీమపుత్రికామ్। ౬। తతశ్చేదిపురీం రమ్యాం సుదేవో నామ వై ద్విజః। విచిన్వానో౽థ వైదర్భీమపశ్యద్రాజవేశ్మని। ౭। పు
ణ్యాహవాచనే రాజ్ఞః సునందాసహితాం స్థితామ్। మందం ప్రఖ్యాయమానేన రూపేణాప్రతిమేన తామ్। ౮। నిబద్ధాం ధూమజాలేన ప్రభామివ విభావ
సోః। తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీమధికం మలినాం కృశామ్। ౯। తర్కయామాస భైమీతి కారణైరుపపాదయన్। సుదేవః। యథేయం మే పురా దృష్టా త
థారూపేయమంగనా। ౧౦। కృతార్థో౽స్మ్యద్య దృష్ట్వేమాం లోకకాంతామివ శ్రియమ్। పూర్ణచంద్రనిభాం శ్యామాం చారువృత్తపయోధరామ్। ౧౧।
కుర్వంతీం ప్రభయా దేవీం సర్వా వితిమిరా దిశః। చారుపద్మవిశాలాక్షీం మన్మథస్య రతీమివ। ౧౨। ఇష్టాం సమస్తలోకస్య పూర్ణచంద్రప్రభామివ। వి
దర్భసరసస్తస్మాద్దైవదోషాదివోద్ధృతామ్। ౧౩। మలపంకానులిప్తాంగీం మృణాళీమివ చోద్ధృతామ్। పౌర్ణమాసీమివ నిశాం రాహుగ్రస్తనిశాకరామ్।
౧౪। పతిశోకాకులాం దీనాం శుష్కస్రోతాం నదీమివ। విధ్వస్తపర్ణకమలాం విత్రాసితవిహంగమామ్। ౧౫। హస్తిహస్తపరామృష్టాం వ్యాకులామివ ప
ద్మినీమ్। సుకుమారీం సుజాతాంగీం రత్నగర్భగృహోచితామ్। ౧౬। దహ్యమానామివార్కేణ మృణాళీమివ చోద్ధృతామ్। రూపౌదార్యగుణోపేతాం
మండనార్హామమండితామ్। ౧౭। చంద్రలేఖామివ నవాం వ్యోమ్ని నీలాభ్రసంవృతామ్। కామభోగైః ప్రియైర్హీనాం హీనాం బంధుజనేన చ। ౧౮।
దేహం ధారయతీం దీనాం భర్తృదర్శనకాంక్షయా। భర్తా నామ పరం నార్యా భూషణం భూషణైర్వినా। ౧౯। ఏషా హి రహితా తేన శోభమానా న శోభ
తే। దుష్కరం కురుతే౽త్యంతం హీనో యదనయా నళః। ౨౦। ధారయత్యాత్మనో దేహం న శోకేనావసీదతి। ఇమామసితకేశాంతాం శతపత్రాయతేక్ష
ణామ్। ౨౧। సుఖార్హాం దుఃఖితాం దృష్ట్వా మమాపి వ్యథతే మనః। కదా ను ఖలు దుఃఖస్య పారం యాస్యతి వై శుభా। ౨౨। భర్తుః సమాగమాత్ సాధ్వీ రో
హిణీ శశినో యథా। అస్యా నూనం పునర్లాభాన్నైషధః ప్రీతిమేష్యతి। ౨౩। రాజా రాజ్యపరిభ్రష్టః పునర్లబ్ధ్వేవ మేదినీమ్। తుల్యశీలవయోయు
క్తాం తుల్యాభిజనసంవృతామ్। ౨౪। నైషధో౽ర్హతి వైదర్భీం తం చేయమసితేక్షణా। యుక్తం తస్యాప్రమేయస్య వీర్యసత్త్వవతో మయా। ౨౫। స
మాశ్వాసయితుం భార్యాం పతిదర్శనలాలసామ్। అయమాశ్వాసయామ్యేనాం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్। ౨౬। అదృష్టపూర్వాం దుఃఖస్య దుఃఖా
ర్తాం ధ్యానతత్పరామ్। బృహదశ్వః। ఏవం విమృశ్య వివిధైః కారణైర్లక్షణైశ్చ తామ్। ౨౭। ఉపగమ్య తతో భైమీం సుదేవో బ్రాహ్మణో౽బ్రవీత్।
అహం సుదేవో వైదర్భి భ్రాతుస్తే దయితః సఖా। ౨౮। భీమస్య వచనాద్రాజ్ఞస్త్వామన్వేష్టుమిహాగతః। కుశలీ తే పితా రాజ్ఞి జననీ భ్రాతరశ్చ తే। ౨౯।
ఆయుష్మంతౌ కుశలినౌ తత్రస్థౌ దారకౌ చ తౌ। త్వత్కృతే బంధువర్గాశ్చ గతసత్త్వా ఇవాసతే। ౩౦। అన్వేష్టారో బ్రాహ్మణాశ్చ భ్రమంతి శతశో మ
హీమ్। బృహదశ్వః। అభిజ్ఞాయ సుదేవం తం దమయంతీ యుధిష్ఠిర। ౩౧। పర్యపృచ్ఛత తాన్ సర్వాన్ క్రమేణ సుహృదః స్వకాన్। రురోద చ భృశం
రాజన్ వైదర్భీ శోకకర్శితా। ౩౨। దృష్ట్వా సుదేవం సహసా భ్రాతురిష్టం ద్విజోత్తమమ్। తతో రుదంతీం తాం దృష్ట్వా సునందా శోకకర్శితా। ౩౩। సు
దేవేన సహైకాంతే కథయంతీం చ భారత। జనిత్ర్యైః కథయామాస సైరంధ్రీ రుదతీం భృశమ్। ౩౪। బ్రాహ్మణేన సమాగమ్య తాం వేద యది మన్యసే।
అథ చేదిపతేర్మాతా రాజ్ఞశ్చాంతఃపురాత్తదా। ౩౫। జగామ యత్ర సా బాలా బ్రాహ్మణేన సమాభవత్। తతః సుదేవమానాయ్య రాజమాతా విశాం
పతే। ౩౬। పప్రచ్ఛ భార్యా కస్యేయం సుతా వా కస్య భామినీ। కథం చ నష్టా జ్ఞాతిభ్యో భర్తుర్వా వామలోచనా। ౩౭। త్వయా చ విదితా విప్ర కథమే
వంగతా సతీ। ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం త్వత్తః సర్వమశేషతః। ౩౮। తత్త్వేన హి మమాచక్ష్వ పృచ్ఛంత్యా దేవరూపిణీమ్। ఏవముక్తస్తయా రాజన్
సుదేవో ద్విజసత్తమః। ౩౯। సుఖోపవిష్ట ఆచష్ట దమయంత్యా యథాతథమ్। ౪౦। ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత - నలోపాఖ్యానపర్వణి
దమయంతీసుదేవసంవాదే - అష్టషష్టితమో౽ధ్యాయః

సుదేవః ॥ విదర్భరాజో ధర్మాత్మా భీమో నామ మహాద్యుతిః । సుతేయం తస్య కల్యాణీ దమయంతీతి విశ్రుతా ॥ ౧ ॥ రాజా తు నైషధో నామ వీరసేనసుతో నలః । భార్యేయం తస్య కల్యాణీ పుణ్యశ్లోకస్య ధీమతః ॥ ౨ ॥ స ద్యూతేన జితో భ్రాత్రా హృతరాజ్యో మహీపతిః । దమయంత్యా గతః సార్ధం న ప్రాజ్ఞాయత కస్యచిత్ ॥ ౩ ॥ తే వయం దమయంత్యర్థం చరామః పృథివీమిమామ్ । సేయమాసాదితా బాలా తవ పుత్రనివేశనే ॥ ౪ ॥ అస్యా రూపేణ సదృశీ మానుషీ నహి విద్యతే । అస్యా హ్యేష భ్రువోర్మధ్యే సహజః పిప్లురుత్తమః ॥ ౫ ॥ శ్యామాయాః పద్మసంకాశో లక్షితోంతర్హితో మయా । మలేన సంవృతో హ్యస్యాశ్ఛన్నోభ్రేణేవ చంద్రమాః ॥ ౬ ॥ చిహ్నభూతో విభూత్యర్థమయం ధాత్రా వినిర్మితః । ప్రతిపత్కలుషస్యేందోర్లేఖా నాతివిరాజతే ॥ ౭ ॥ న చాస్యా దృశ్యతే రూపం వపుర్మలసమాచితమ్ । అసంస్కృతమపి వ్యక్తం భాతి కాంచనసన్నిభమ్ ॥ ౮ ॥ అనేన వపుషా బాలా పిప్లునానేన సూచితా । లక్షితేయం మయా దేవీ నిభృతోగ్నిరివోష్మణా ॥ ౯ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య సుదేవస్య విశాంపతే । సునందా శోధయామాస పిప్లుప్రచ్ఛాదనం మలమ్ ॥ ౧౦ ॥ స మలేనాపకృష్టేన పిప్లుస్తస్యా వ్యరోచత । దమయంత్యా యథా వ్యభ్రే నభసీవ నిశాకరః ॥ ౧౧ ॥ పిప్లుం దృష్ట్వా సునందా చ రాజమాతా చ భారత । రుదంత్యౌ తాం పరిష్వజ్య ముహూర్తమివ తస్థతుః ॥ ౧౨ ॥ ఉత్సృజ్య బాష్పం శనకై రాజమాతేదమబ్రవీత్ । భగిన్యా దుహితా మేసి పిప్లునానేన సూచితా ॥ ౧౩ ॥ అహం చ తవ మాతా చ రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః । సుతే దశార్ణాధిపతేః సుదామ్నశ్చారుదర్శనే ॥ ౧౪ ॥ భీమస్య రాజ్ఞః సా దత్తా వీరబాహోరహం పునః । త్వం తు జాతా మయా దృష్టా దశార్ణేషు పితుర్గృహే ॥ ౧౫ ॥ యథైవ తే పితుర్గేహం తథైవ మమ భామిని । యథైవ చ మమైశ్వర్యం దమయంతి తథా తవ ॥ ౧౬ ॥ తాం ప్రహృష్టేన మనసా దమయంతీ విశాంపతే । ప్రణమ్య మాతుర్భగినీమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥ అజ్ఞాయమానాపి సతీ సుఖమస్మ్యుషితా త్వయి । సర్వకామైః సువిహితా రక్ష్యమాణా సదా త్వయా ॥ ౧౮ ॥ సుఖాత్సుఖతరం వాసో భవిష్యతి న సంశయః । చిరవిప్రోషితాం మాతర్మామనుజ్ఞాతుమర్హసి ॥ ౧౯ ॥ దారకౌ చ హి మే నీతౌ వసతస్తత్ర బాలకౌ । పిత్రా విహీనౌ శోకార్తౌ మయా చైవ కథం ను తౌ ॥ ౨౦ ॥ యది చాపి ప్రియం కించిన్మయి కర్తుమిహేచ్ఛసి । విదర్భాన్యాతుమిచ్ఛామి శీఘ్రం మే యానమాదిశ ॥ ౨౧ ॥ బాఢమిత్యేవ తాముక్త్వా హృష్టా మాతృష్వసా నృప । గుప్తాం బలేన మహతా పుత్రస్యానుమతే తతః ॥ ౨౨ ॥ ప్రాస్థాపయద్రాజమాతా శ్రీమతీం నరవాహినా । యానేన భరతశ్రేష్ఠ హ్యన్నపానపరిచ్ఛదామ్ ॥ ౨౩ ॥ తతః సా నచిరాదేవ విదర్భానగమత్పునః । తాం తు బంధుజనః సర్వః ప్రహృష్టః సమపూజయత్ ॥ ౨౪ ॥ సర్వాన్కుశలినో దృష్ట్వా బాంధవాన్దారకౌ చ తౌ । మాతరం పితరం చోభౌ సర్వం చైవ సఖీజనమ్ ॥ ౨౫ ॥ దేవతాః పూజయామాస బ్రాహ్మణాంశ్చ యశస్వినీ । పరేణ విధినా దేవీ దమయంతీ విశాంపతే ॥ ౨౬ ॥ అతర్పయత్సుదేవం చ గోసహస్రేణ పార్థివః । ప్రీతో దృష్ట్వైవ తనయాం గ్రామేణ ద్రవిణేన చ ॥ ౨౭ ॥ సా వ్యుష్టా రజనీం తత్ర పితుర్వేశ్మని భామినీ । విశ్రాంతా మాతరం రాజన్నిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౮ ॥ దమయంత్యువాచ ॥ మాం చేదిచ్ఛసి జీవంతీం మాతః సత్యం బ్రవీమి తే । నరవీరస్య వై తస్య నలస్యానయనే యత ॥ ౨౯ ॥ దమయంత్యా తథోక్తా తు సా దేవీ భృశదుఃఖితా । బాష్పేణాపిహితా రాజ్ఞీ నోత్తరం కించిదబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ తదవస్థాం తు తాం దృష్ట్వా సర్వమంతఃపురం తదా । హాహాభూతమతీవాసీద్భృశం చ ప్రరురోద హ ॥ ౩౧ ॥ తతో భీమం మహారాజం భార్యా వచనమబ్రవీత్ । దమయంతీ తవ సుతా భర్తారమనుశోచతి ॥ ౩౨ ॥ అపకృష్య చ లజ్జాం సా స్వయముక్తవతీ నృప । ప్రయతంతు తవ ప్రేష్యాః పుణ్యశ్లోకస్య మార్గణే ॥ ౩౩ ॥ తయా ప్రచోదితో రాజా బ్రాహ్మణాన్వశవర్తినః । ప్రాస్థాపయద్దిశః సర్వా యతధ్వం నలమార్గణే ॥ ౩౪ ॥ తతో విదర్భాధిపతేర్నియోగాద్బ్రాహ్మణాస్తదా । దమయంతీమథో సృత్వా ప్రస్థితాః స్మేత్యథాబ్రువన్ ॥ ౩౫ ॥ అథ తానబ్రవీద్భైమీ సర్వరాష్ట్రేష్విదం వచః । బ్రువధ్వం జనసంసత్సు తత్ర తత్ర పునః పునః ॥ ౩౬ ॥ క్వ ను త్వం కితవ ఛిత్త్వా వస్త్రార్ధం ప్రస్థితో మమ । ఉత్సృజ్య విపినే సుప్తామనురక్తాం ప్రియాం ప్రియ ॥ ౩౭ ॥ సా వై యథా త్వయాదిష్టా త

థా స్థితా త్వత్ప్రతీక్షిణీ । దహ్యమానా భృశం బాలా వస్త్రార్ధేనాభిసంవృతా ॥ ౩౮॥ తస్యా రుదంత్యాః సతతం తేన శోకేన పార్థివ । ప్రసాదం కురు వై వీ
ర ప్రతివాక్యం వదస్వ చ ॥ ౩౯॥ ఏవమన్యచ్చ వక్తవ్యం కృపాం కుర్యాద్యథా మయి । వాయునా ధూయమానో హి వనం దహతి పావకః ॥ ౪౦॥ భర్తవ్యా
రక్షణీయా చ పత్నీ హి పతినా సదా । తన్నష్టముభయం కస్మాద్ధర్మజ్ఞస్య సతస్తవ ॥ ౪౧॥ ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః కులీనశ్చ సానుక్రోశో భవాన్ సదా । సంవృత్తో
నిరనుక్రోశశ్శంకే మద్భాగ్యసంక్షయాత్ ॥ ౪౨॥ తత్కురుష్వ నరవ్యాఘ్ర దయాం మయి నరర్షభ । ఆనృశంస్యం పరో ధర్మస్త్వత్త ఏవ హి మే శ్రుతః ॥
౪౩॥ ఏవం బ్రువాణాం యది వః ప్రతిబ్రూయాత్కథంచన । స నరస్సర్వథా జ్ఞేయః కశ్చాసౌ క్వ ను వర్తతే ॥ ౪౪॥ యస్త్వేవం వచనం శ్రుత్వా బ్రూ
యాత్ప్రతివచో నరః । తదాదాయ వచస్తస్య మమావేద్యం ద్విజోత్తమాః ॥ ౪౫॥ యథా చ వో న జానీయాద్బ్రువతో మమ శాసనాత్ । పునరాగమనం
చైవ తథా కార్యమతంద్రితైః ॥ ౪౬॥ యది వాసౌ సమృద్ధస్స్యాద్యది వాప్యధనో భవేత్ । యది వాప్యసమర్థస్స్యాత్ జ్ఞేయమస్య చికీర్షితమ్ ॥ ౪౭॥
ఏవముక్తాస్త్వగచ్ఛంస్తే బ్రాహ్మణాస్సర్వతో దిశః । నళం మృగయితుం రాజంస్తదా వ్యసనినం తథా ॥ ౪౮॥ తే పురాణి సరాష్ట్రాణి గ్రామాన్ఘో
షాంస్తథాశ్రమాన్ । అన్వేషంతో నళం రాజన్నాధిజగ్ముర్ద్విజాతయః ॥ ౪౯॥ తచ్చ వాక్యం తథా సర్వే తత్ర తత్ర విశాంపతే । శ్రావయాంచక్రిరే విప్రా ద
మయంత్యా యథేరితమ్ ॥ ౫౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - నలాన్వేషణే - ఏకోనసప్తతితమోఽధ్యాయః ❋❋❋

బృహదశ్వః ॥ అథ దీర్ఘస్య కాలస్య పర్ణాదో నామ వై ద్విజః । ప్రత్యేత్య నగరం భైమీమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧॥ నైషధం మృగయానేన దమయంతి ది
వానిశమ్ । అయోధ్యాం నగరీం గత్వా భాంగాసురిరుపస్థితః ॥ ౨॥ శ్రావితశ్చ మయా వాక్యం త్వదీయం స మహాజనే । ఋతుపర్ణో మహాభాగో యథో
క్తం వరవర్ణిని ॥ ౩॥ తచ్ఛ్రుత్వా నాబ్రవీత్కించిదృతుపర్ణో నరాధిపః । న చ పారిషదః కశ్చిద్భాష్యమాణో మయాసకృత్ ॥ ౪॥ అనుజ్ఞాతం తు మాం రా
జ్ఞా విజనే కశ్చిదబ్రవీత్ । ఋతుపర్ణస్య పురుషో బాహుకో నామ నామతః ॥ ౫॥ సూతస్తస్య నరేంద్రస్య విరూపో హ్రస్వబాహుకః । శీఘ్రయానే తు కు
శలో మృష్టకర్తా చ భోజనే ॥ ౬॥ స వినిశ్వస్య బహుశో రుదిత్వా చ పునః పునః । కుశలం చైవ మాం పృష్ట్వా పశ్చాదిదమభాషత ॥ ౭॥ వైషమ్యమపి సంప్రా
ప్తా గోపాయంతి కులస్త్రియః । ఆత్మానమాత్మనా సత్యో జితస్వర్గా న సంశయః ॥ ౮॥ రహితా భర్తృభిశ్చైవ న కుప్యంతి కదాచన । ప్రాణాంశ్చా
రిత్రకవచా ధారయంతి వరస్త్రియః ॥ ౯॥ విషమస్థేన మూఢేన పరిభ్రష్టసుఖేన తు । యత్సా తేన పరిత్యక్తా తత్ర న క్రోద్ధుమర్హతి ॥ ౧౦॥ ప్రాణయా
త్రాం పరిప్రేప్సోః శకునైర్హృతవాససః । ఆధిభిర్దహ్యమానస్య శ్యామా న క్రోద్ధుమర్హతి ॥ ౧౧॥ సత్కృతాసత్కృతా వాపి పతిం దృష్ట్వా తథా
గతమ్ । భ్రష్టరాజ్యం శ్రియా హీనం క్షుధితం వ్యసనాప్లుతమ్ ॥ ౧౨॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా త్వరితోఽహమిహాగతః । శ్రుత్వా ప్రమాణం భవతీ రాజ్ఞ
శ్చైవ నివేదయ ॥ ౧౩॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వాశ్రుపూర్ణాక్షీ పర్ణాదస్య విశాంపతే । దమయంతీ రహోఽభ్యేత్య మాతరం ప్రత్యభాషత ॥ ౧౪॥ అయమర్థో న
సంవేద్యో భీమే మాతః కదాచన । త్వత్సన్నిధౌ నియోక్ష్యేఽహం సుదేవం ద్విజసత్తమమ్ ॥ ౧౫॥ యథా న నృపతిర్భీమః ప్రతిపద్యేత మే మతమ్ । తథా త్వ
యా ప్రకర్తవ్యం మమ చేత్ప్రియమిచ్ఛసి ॥ ౧౬॥ యథా చాహం సమానీతా సుదేవేనాశు బాంధవాన్ । తేనైవ మంగళేనాశు సుదేవో యాతు మాచి
రమ్ ॥ ౧౭॥ సమానేతుం నళం మాతరయోధ్యాం నగరీమితః । విశ్రాంతం తు తతః పశ్చాత్పర్ణాదం ద్విజసత్తమమ్ ॥ ౧౮॥ అర్చయామాస వైదర్భీ ధనే
నాతీవ భామినీ । నళే చేహాగతే విప్ర భూయో దాస్యామి తే వసు ॥ ౧౯॥ త్వయా హి మే బహు కృతం యదన్యో న కరిష్యతి । యద్భర్త్రాహం సమేష్యామి
శీఘ్రమేవ ద్విజోత్తమ ॥ ౨౦॥ స ఏవముక్తోఽథాశ్వాస్య ఆశీర్వాదైస్సుమంగళైః । గృహానుపయయౌ చాపి కృతార్థస్స మహామనాః ॥ ౨౧॥ తతస్సుదేవ
మాభాష్య దమయంతీ యుధిష్ఠిర । అబ్రవీత్సన్నిధౌ మాతుర్దుఃఖశోకసమన్వితా ॥ ౨౨॥ గత్వా సుదేవ నగరీమయోధ్యావాసినం నృపమ్ । ఋతుపర్ణం వచో

బ్రూహి సంపతన్నివ కామగః॥౨౩॥ ఆస్థాస్యతి పునర్భైమీ దమయంతీ స్వయంవరమ్ । తత్ర గచ్ఛంతి రాజానో రాజపుత్రాశ్చ సర్వశః॥౨౪॥ తథా చ గణితః కాలః శ్వోభూతే స భవిష్యతి । యది సంభావనీయం తే గచ్ఛ శీఘ్రమరిందమ॥౨౫॥ సూర్యోదయే ద్వితీయం సా భర్తారం వరయిష్యతి । న హి స జ్ఞాయతే వీరో నలో జీవతి వా న వా॥౨౬॥ ఏవం తయా యథోక్తం వై గత్వా రాజానమబ్రవీత్ । ఋతుపర్ణం మహారాజం సుదేవో బ్రాహ్మణస్తదా॥౨౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - దమయంతీపునస్స్వయంవరకథనే - సప్తతితమోఽధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

బృహదశ్వః॥ శ్రుత్వా వచస్సుదేవస్య ఋతుపర్ణో నరాధిపః । సాంత్వయఞ్శ్లక్ష్ణయా వాచా బాహుకం ప్రత్యభాషత॥ ౧॥ విదర్భాన్యాతుమిచ్ఛామి దమయంత్యాస్స్వయంవరమ్ । ఏకాహ్నా హయతత్త్వజ్ఞ మన్యసే యది బాహుక ॥ ౨॥ ఏవముక్తస్య కౌంతేయ తేన రాజ్ఞా నలస్య హ । వ్యదీర్యత మనో దుఃఖాత్ప్రదధ్యౌ చ మహామనాః॥౩॥ దమయంతీ భవేదేతత్కుర్యాద్దుఃఖేన మోహితా । అస్మదర్థే భవేద్వాయముపాయశ్చింతితో మహాన్॥౪॥ నృశంసం బత వైదర్భీ కర్తుకామా తపస్వినీ । మయా క్షుద్రేణ నికృతా కృపణా పాపబుద్ధినా॥ ౫॥ స్త్రీస్వభావశ్చలో లోకే మమ దోషశ్చ దారుణః । స్యాదేవమపి కుర్యాత్సా వివాసాద్గతసౌహృదా॥ ౬॥ మమ శోకేన సంవిగ్నా నైరాశ్యాత్తనుమధ్యమా । నైవం సా కర్హిచిత్కుర్యాత్సాపత్యా చ విశేషతః॥ ౭॥ యదత్ర సత్యం వాఽసత్యం గత్వా వేత్స్యామి నిశ్చయమ్ । ఋతుపర్ణస్య వై కామమాత్మార్థం చ కరోమ్యహమ్ ॥ ౮॥ ఇతి నిశ్చిత్య మనసా బాహుకో దీనమానసః । కృతాంజలిరువాచేదమృతుపర్ణం నరాధిపమ్॥౯॥ ప్రతిజానామి తే వాక్యం గమిష్యామి నరాధిప । ఏకాహ్నా పురుషవ్యాఘ్ర విదర్భనగరీం నృప॥ ౧౦॥ తతః పరీక్షామశ్వానాం చక్రే రాజన్స బాహుకః । అశ్వశాలాముపాగమ్య భాంగాసురినృపాజ్ఞయా॥ ౧౧॥ స త్వర్యమాణో బహుశ ఋతుపర్ణేన బాహుకః । అశ్వాన్జిజ్ఞాసమానో వై విచార్య చ పునః పునః॥ ౧౨॥ అధ్యగచ్ఛత్కృశానశ్వాన్సమర్థానధ్వని క్షమాన్ । తేజోబలసమాయుక్తాన్కులశీలసమన్వితాన్ ॥౧౩॥ వర్జితాఁల్లక్షణైర్హీనైః పృథుప్రోథాన్మహాహనూన్ । శుద్ధాన్దశభిరావర్తైః సింధుజాన్వాతరంహసః॥ ౧౪॥ దృష్ట్వా తానబ్రవీద్రాజా కించిత్కోపసమన్వితః । కిమిదం ప్రార్థితం కర్తుం ప్రలబ్ధవ్యా న తే వయమ్॥ ౧౫॥ కథమల్పబలప్రాణా వక్ష్యంతీమే హయా మమ । మహానధ్వా చ తురగైర్గంతవ్యః కథమీదృశైః॥౧౬॥ బాహుకః॥ ఏకో లలాటే ద్వౌ మూర్ధ్ని ద్వౌ ద్వౌ పార్శ్వోపపార్శ్వయోః । ద్వౌ ద్వౌ వక్షసి విజ్ఞేయౌ ప్రయాణే చైక ఏవ తు॥౧౭॥ ఏతే హయా గమిష్యంతి విదర్భాన్నాత్ర సంశయః । అథాన్యాన్మన్యసే రాజన్బ్రూహి తాన్యోజయామి తే॥ ౧౮॥ ఋతుపర్ణః॥ త్వమేవ హయతత్త్వజ్ఞః కుశలో హ్యసి బాహుక । యాన్మన్యసే సమర్థాంస్త్వం క్షిప్రం తానేవ యోజయ॥ ౧౯॥ తతస్సదశ్వాంశ్చతురః కులశీలసమన్వితాన్ । యోజయామాస కుశలో జవయుక్తాన్రథే నలః॥ ౨౦ ॥ తతో యుక్తం రథం రాజా సమారోహత్త్వరాన్వితః । అథ పర్యపతన్భూమౌ జానుభిస్తే హయోత్తమాః॥౨౧॥ తతో నరవరః శ్రీమాన్నలో రాజా విశాంపతే । సాంత్వయామాస తానశ్వాంస్తేజోబలసమన్వితాన్॥౨౨॥ రశ్మిభిశ్చ సముద్యమ్య నలో యాతుమియేష సః । సూతమారోప్య వార్ష్ణేయం జవమాస్థాయ వై పరమ్ ॥ ౨౩॥ తే చోద్యమానా విధివద్బాహుకేన హయోత్తమాః । సముత్పేతురథాకాశం రథినం మోహయన్నివ॥౨౪॥ తథా తు దృష్ట్వా తానశ్వాన్వహతో వాతరంహసః॥ అయోధ్యాధిపతిః శ్రీమాన్విస్మయం పరమం యయౌ॥౨౫॥ రథఘోషం తు తం శ్రుత్వా హయసంగ్రహణం చ తత్ । వార్ష్ణేయశ్చింతయామాస బాహుకస్య హయజ్ఞతామ్॥౨౬॥ కిం ను స్యాన్మాతలిరయం దేవరాజస్య సారథిః। తథా హి లక్షణం వీరే బాహుకే దృశ్యతే మహత్॥ ౨౭॥ శాలిహోత్రోఽథ కిం ను స్యాద్ధయానాం కులతత్త్వవిత్ । మానుషం సమనుప్రాప్తో వపుః పరమశోభనమ్ ॥ ౨౮॥ ఉతాహో స్విద్భవేద్రాజా నలః పరపురంజయః । సోఽయం నృపతిరాయాత ఇత్యేవం సమచింతయత్॥ ౨౯॥ అథవా యాం నలో విద్యాం వేత్తి తామేవ బాహుకః । తుల్యం హి లక్షయే జ్ఞానం బాహుకస్య నలస్య చ॥ ౩౦॥ అపి చేదం వయస్తుల్యం బాహుకస్య నలస్య చ । నాయం నలో మహావీర్యస్తద్విద్యశ్చ భవిష్యతి॥ ౩౧॥ ప్రచ్ఛన్నా హి మహాత్మానశ్చరంతి పృథివీమిమామ్ । దైవేన విధినా యుక్తాః శాస్త్రోక్తైశ్చ నిరూప

త్తైః ॥ ౩౨ ॥ భవేన్నమతి భేదో మే గాత్రవైరూప్యతాం ప్రతి । ప్రమాణాత్పరిహీనస్తు భవేదితి మతిర్మమ ॥ ౩౩ ॥ వయఃప్రమాణం తత్తుల్యం రూపేణ తు విప
ర్యయః । నలం సర్వగుణైర్యుక్తం మన్యే బాహుకమంతతః ॥ ౩౪ ॥ ఏవం విచార్య బహుశో వార్ష్ణేయః పర్యచింతయత్ । హృదయేన మహారాజ పుణ్యశ్లో
కస్య సారథిః ॥ ౩౫ ॥ ఋతుపర్ణశ్చ రాజేంద్రో బాహుకస్య హయజ్ఞతామ్ । చింతయన్ముముదే రాజా సహ వార్ష్ణేయసారథిః ॥ ౩౬ ॥ ఏకాగ్ర్యం చ
తథోత్సాహం హయసంగ్రహణం చ తత్ । పరం యత్నం చ సంప్రేక్ష్య పరాం ముదమవాప హ ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత-
నలోపాఖ్యానపర్వణి - ఋతుపర్ణవిదర్భగమనే - ఏకసప్తతితమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖
బృహదశ్వః ॥ స నదీః పర్వతాంశ్చైవ వనాని చ సరాంసి చ । అచిరేణాతిచక్రామ ఖేచరః ఖే చరన్నివ ॥ ౧ ॥ తథా ప్రయాతే తు రథే తదా భాంగాసురిర్నృ
పః । ఉత్తరీయమధోఽపశ్యద్భ్రష్టం పరపురంజయః ॥ ౨ ॥ తతస్స త్వరమాణస్తు పటే నిపతితే తదా । గ్రహీష్యామీతి తం రాజా నలమాహ మహామనాః ॥ ౩ ॥ ని
గృహ్ణీష్వ మహాబుద్ధే హయానేతాన్ మహాజవాన్ । వార్ష్ణేయో యావదేతం మే పటమానయతామిహ ॥ ౪ ॥ నలస్తం ప్రత్యువాచాథ దూరే భ్రష్టః
పటస్తవ । యోజనం సమతిక్రాంతో నాహర్తుం శక్యతే పునః ॥ ౫ ॥ ఏవముక్తే నలేనాథ తదా భాంగాసురిర్నృపః । ఆససాద వనే రాజన్ ఫలవంతం విభీత
కమ్ ॥ ౬ ॥ తం దృష్ట్వా బాహుకం రాజా త్వరమాణోఽభ్యభాషత । మమాపి సూత పశ్య త్వం సంఖ్యానే పరమం బలమ్ ॥ ౭ ॥ సర్వస్సర్వం న జానాతి సర్వజ్ఞో
నాస్తి కశ్చన । నైకత్ర పరినిష్ఠాస్తి జ్ఞానస్య పురుషే క్వచిత్ ॥ ౮ ॥ వృక్షేఽస్మిన్ యాని పర్ణాని ఫలాన్యపి చ బాహుక । పతితాన్యపి యాన్యత్ర తత్రైకమ
ధికం శతమ్ ॥ ౯ ॥ ఏకపత్రాధికం పత్రం ఫలమేకం చ బాహుక । పంచకోట్యోఽథ పత్రాణాం ద్వయోరపి చ శాఖయోః ॥ ౧౦ ॥ ప్రచినుహ్యస్య శాఖే ద్వే
యాశ్చాప్యన్యాః ప్రశాఖికాః । ఆభ్యాం ఫలసహస్రే ద్వే పంచోనం శతమేవ చ ॥ ౧౧ ॥ తతో రథమవస్థాప్య రాజానం బాహుకోఽబ్రవీత్ । పరోక్షమివ
మే రాజన్ కత్థసే శత్రుకర్షణ ॥ ౧౨ ॥ ప్రత్యక్షమేతత్కర్తాస్మి శాతయిత్వా విభీతకమ్ । అథాత్ర గణితే రాజన్ విద్యతే న పరోక్షతా ॥ ౧౩ ॥ ప్రత్య
క్షం తే మహారాజ శాతయిష్యే విభీతకమ్ । అహం హి నాభిజానామి భవేదేవం న వేతి వా ॥ ౧౪ ॥ సంఖ్యాస్యామి ఫలాన్యస్య పశ్యతస్తే జనాధిప । ముహూ
ర్తమపి వార్ష్ణేయో రశ్మీన్ యచ్ఛతు వాజినామ్ ॥ ౧౫ ॥ తమబ్రవీన్నృపస్సూతం నాయం కాలో విలంబితుమ్ । బాహుకస్త్వబ్రవీదేనం పరం యత్నం స
మాస్థితః ॥ ౧౬ ॥ ప్రతీక్షస్వ ముహూర్తం త్వమథవా త్వరతే భవాన్ । ఏష యాతి శివః పంథా యాహి వార్ష్ణేయసారథిః ॥ ౧౭ ॥ అబ్రవీదృతుపర్ణస్తు
సాంత్వయన్ కురునందన । త్వమేవ యంతా నాన్యోఽస్తి పృథివ్యామపి బాహుక ॥ ౧౮ ॥ త్వత్కృతే యాతుమిచ్ఛామి విదర్భాన్ హయకోవిద । శరణం త్వాం
ప్రపన్నోఽస్మి న విఘ్నం కర్తుమర్హసి ॥ ౧౯ ॥ కామం చ తే కరిష్యామి యన్మాం వక్ష్యసి బాహుక । విదర్భాన్ యది యాత్వాద్య సూర్యం దర్శయితాసి
మే ॥ ౨౦ ॥ అథాబ్రవీద్బాహుకస్తం సంఖ్యాయ చ విభీతకమ్ । తతో విదర్భాన్ యాస్యామి కురుష్వైవం వచో మమ ॥ ౨౧ ॥ అకామ ఇవ తం రాజా గణయ
స్వేత్యువాచ హ । ఏకదేశం చ శాఖాయాః సమాదిష్టం మయానఘ ॥ ౨౨ ॥ గణయస్వాశ్వతత్త్వజ్ఞ తతస్త్వం ప్రీతిమావహ । సోఽవతీర్య రథాత్తూర్ణం
శాతయామాస తం ద్రుమమ్ ॥ ౨౩ ॥ తతస్స విస్మయావిష్టో రాజానమిదమబ్రవీత్ । గణయిత్వా యథోక్తాని తావంత్యేవ ఫలాని చ ॥ ౨౪ ॥ అత్యద్భుతమిదం
రాజన్ దృష్టవానస్మి తే బలమ్ । శ్రోతుమిచ్ఛామి తాం విద్యాం యయైతజ్జ్ఞాయతే నృప ॥ ౨౫ ॥ తమువాచ తతో రాజా త్వరితో గమనే నృపః । విద్ధ్యక్షహృద
యజ్ఞం మాం సంఖ్యానే చ విశారదమ్ ॥ ౨౬ ॥ బాహుకస్తమువాచాథ దేహి విద్యామిమాం మమ । మత్తోఽపి చాశ్వహృదయం గృహాణ పురుషర్షభ ॥ ౨౭ ॥ ఋ
తుపర్ణస్తతో రాజా బాహుకం కార్యగౌరవాత్ । హయజ్ఞానస్య లోభాచ్చ తథేత్యేవాబ్రవీద్వచః ॥ ౨౮ ॥ యథోక్తం త్వం గృహాణేదమక్షాణాం హృద
యం పరమ్ । నిక్షేపో మేఽశ్వహృదయం త్వయి తిష్ఠతు బాహుక ॥ ౨౯ ॥ ఏవముక్త్వా దదౌ విద్యామృతుపర్ణో నలాయ వై । తస్యాక్షహృదయజ్ఞస్య శరీరా
న్నిస్సృతః కలిః ॥ ౩౦ ॥ కర్కోటకవిషం తీక్ష్ణం ముఖాత్సతతముద్వమన్ । కలేస్తస్య తదార్తస్య శాపాగ్నిస్స వినిస్సృతః ॥ ౩౧ ॥ స తేన కర్శితో రాజా దీర్ఘ-

కాలమనాత్మవాన్ । తతోవిషవిముక్తాత్మా స్వంరూపమకరోత్కలిః ॥ ౩౨ ॥ తంశప్తుమైచ్ఛత్కుపితో నిషధాధిపతిర్నలః । తమువాచకలిర్భీతో వేపమా
నఃకృతాంజలిః ॥ ౩౩ ॥ కోపంసంయచ్ఛనృపతే కీర్తిందాస్యామి తే పరామ్ । ఇంద్రసేనస్యజననీకుపితా మాంశపత్పురా ॥ ౩౪ ॥ యదాత్వయాపరిత్య
క్తాతతోఽహంభృశపీడితః । అవసంత్వయిరాజేంద్ర సుదుఃఖమపరాజిత ॥ ౩౫ ॥ విషేణనాగరాజస్యదహ్యమానోదివానిశమ్ । శరణంత్వాంప్రపన్నోఽ
స్మిశృణుచేదంవచోమమ ॥ ౩౬ ॥ యేచత్వాంమనుజా లోకే కీర్తయిష్యంత్యతంద్రితాః । మత్ప్రసూతంభయం తేషాంనకదాచిద్భవిష్యతి ॥ ౩౭ ॥ భయా
ర్తంశరణంయాతంయదిమాంత్వంనశప్స్యసే । ఏవముక్తోనలోరాజాన్యయచ్ఛత్కోపమాత్మనః ॥ ౩౮ ॥ తతోభీతఃకలిఃక్షిప్రంప్రవివేశవిభీతకమ్ । కలి
స్త్వన్యేనదృశ్యఃకథయన్నైషధేనవై ॥ ౩౯ ॥ తతోగతజ్వరోరాజా నైషధఃపరవీరహా । సంప్రనష్టేకలౌరాజా సంఖ్యాయాస్యఫలాన్యుత ॥ ౪౦ ॥
ముదాపరమయాయుక్తస్తేజసాథపరేణవై । రథమారుహ్య తేజస్వీ ప్రయయౌజవనైర్హయైః ॥ ౪౧ ॥ విభీతకశ్చాప్రశస్తస్సంవృత్తఃకలిసంశ్రయాత్ ।
హయోత్తమానుత్పతతోద్విజానివపునఃపునః ॥ ౪౨ ॥ నలస్సంచోదయామాస ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా । విదర్భాభిముఖోరాజాప్రయయౌసమ
హాయశాః ॥ ౪౩ ॥ నలేతుసమతిక్రాంతేకలిరప్యగమద్గృహమ్ । తతోగతజ్వరోరాజానలోభూత్పృథివీపతిః ॥ ౪౪ ॥ విముక్తఃకలినారాజన్రూపమాత్ర
వియోజితః ॥ ౪౫ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత - నలోపాఖ్యానపర్వణి-నలస్యకలిత్యాగే-ద్విసప్తతితమోఽధ్యాయః. ❈❈❈❈❈❈❈
బృహదశ్వః ॥ తతోవిదర్భాన్సంప్రాప్తంసాయాహ్నేసత్యవిక్రమమ్ । ఋతుపర్ణంజనారాజ్ఞేభీమాయప్రత్యపాదయన్ ॥ ౧ ॥ సభీమవచనాద్రా
జాకుండినంప్రావిశత్పురమ్ । నాదయన్రథఘోషేణసర్వాస్సవిదిశోదిశః ॥ ౨ ॥ తతస్తంరథనిర్ఘోషంనలాశ్వాస్తత్రశుశ్రువుః । శ్రుత్వాతుస
మహృష్యంతపురేవనలసన్నిధౌ ॥ ౩ ॥ దమయంతీతుశుశ్రావరథఘోషంనలస్యతమ్ । యథామేఘస్యనదతోగంభీరంజలదాగమే ॥ ౪ ॥ పరంవిస్మయమా
పన్నా శ్రుత్వానాదంమహాస్వనమ్ । నలేనసంగృహీతేషుపురేవనలవాజిషు ॥ ౫ ॥ సదృశంరథనిర్ఘోషంమేనేభైమీతథాహయాః । ప్రాసాదస్థా
శ్చశిఖినశ్శాలాస్థాశ్చైవవారణాః ॥ ౬ ॥ హయాశ్చశుశ్రువుస్తస్యరథఘోషంమహీపతేః । తేశ్రుత్వారథనిర్ఘోషంవారణాశ్శిఖినస్తథా ॥ ౭ ॥ ప్ర
ణేదురున్ముఖారాజన్మేఘనాదఇవోత్సుకాః ॥ దమయంత్యువాచ ॥ యథాసౌరథనిర్ఘోషఃపూరయన్నివమేదినీమ్ ॥ ౮ ॥ మమాహ్లాదయతేచేతోనలఏష
మహీపతిః । అద్యచంద్రాభవక్త్రంతంనపశ్యామినలంయది ॥ ౯ ॥ అసంఖ్యేయగుణంవీరంవినశ్యామ్యసంశయః । యదివైతస్యవీరస్యబాహ్వోర్నా
ద్యాహమంతరమ్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రవిశామిసుఖస్పర్శంనభవిష్యామ్యసంశయమ్ । యదిమాంమేఘనిర్ఘోషోనోపగచ్ఛతినైషధః ॥ ౧౧ ॥ అద్యచామీకరప్రఖ్యం
ప్రవేక్ష్యామిహుతాశనమ్ । యదిమాంసింహవిక్రాంతోమత్తవారణవిక్రమః ॥ ౧౨ ॥ నాభిగచ్ఛతిరాజేంద్రోవినశ్యామ్యసంశయః । నస్మరామ్యనృ
తంకించిన్నస్మరామ్యపకారతామ్ ॥ ౧౩ ॥ నచపర్యుషితంవాక్యంస్వైరేష్వపికదాచన । ప్రభుఃక్షమావాన్వీరశ్చదాతాచాభ్యధికోనృపైః ॥ ౧౪ ॥ రహో
నీచానువర్తీచక్లీబవన్మమనైషధః । గుణాంస్తస్యస్మరంత్యామేతత్పరాయాదివానిశమ్ ॥ ౧౫ ॥ హృదయందీర్యతఇదంశోకాత్ప్రియవినాకృతమ్ । ఏవం
విలపమానాసానష్టసంజ్ఞేవభారత ॥ ౧౬ ॥ ఆరురోహమహద్వేశ్మపుణ్యశ్లోకదిదృక్షయా । తతోమధ్యమకక్ష్యాయాందదర్శరథమాస్థితమ్ ॥ ౧౭ ॥ ఋతుప
ర్ణంమహీపాలంసహవార్ష్ణేయబాహుకమ్ । తతోవతీర్య వార్ష్ణేయోబాహుకశ్చరథోత్తమాత్ ॥ ౧౮ ॥ హయాంస్తానవముచ్యాథస్థాపయామాస
వైరథమ్ । సోవతీర్యరథోపస్థాదృతుపర్ణోనరాధిపః ॥ ౧౯ ॥ ఉపతస్థేమహారాజంభీమంభీమపరాక్రమమ్ । తంభీమఃప్రతిజగ్రాహపూజయాపర
యాతతః ॥ ౨౦ ॥ సతేనపూజితోరాజ్ఞాఋతుపర్ణోనరాధిపః । సతత్రకుండినేరమ్యేవసమానోమహీపతిః ॥ ౨౧ ॥ నచకించిత్తదాపశ్యత్ప్రేక్ష్యమా
ణోముహుర్ముహుః । సతురాజ్ఞాసమాగమ్యవిదర్భపతినాతదా ॥ ౨౨ ॥ అకస్మాత్సహసాప్రాప్తంస్త్రీమంత్రంనస్మవిందతి । కింకార్యంస్వాగతం

తేస్తు రాజ్ఞా పృష్టస్స భారత॥౨౩॥ నాభిజజ్ఞే స నృపతిర్మహిత్రర్థే సమాగతమ్। ఋతుపర్ణోऽపి రాజా స ధీమాన్ సత్యపరాక్రమః॥౨౪॥ రాజానం
రాజపుత్రం వా న స్మ పశ్యతి కంచన। నైవ స్వయంవరకథాం న చ విప్రసమాగమమ్॥౨౫॥ తతో విగణయన్ రాజా మనసా కోసలాధిపః। ఆగతోऽస్మీత్యు
వాచైనం భవంతమభివాదకః॥౨౬॥ రాజాపి చ స్మయన్ భీమో మనసా సమచింతయత్। అధికం యోజనశతం తస్యాగమనకారణమ్॥౨౭॥ రాజ్ఞశ్చాన్యా
నతిక్రమ్య ప్రాప్తోऽయమభివాదకః। గ్రామాన్ బహూనతిక్రమ్య నాధ్యగచ్ఛద్యథాతథమ్॥౨౮॥ అల్పకార్యం వినిర్దిష్టం తస్యాగమనకారణమ్। పశ్చాదు
దర్కేణ జ్ఞాస్యామి కారణం యద్భవిష్యతి॥౨౯॥ నైతదేవం స నృపతిస్తం సత్కృత్య వ్యసర్జయత్। విశ్రామ్యతామిత్యువాచ క్లాంతోऽసీతి పునః పునః॥౩౦॥
స సత్కృతః ప్రహృష్టాత్మా ప్రీతః ప్రీతేన పార్థివః। రాజప్రేష్యైరనుగతో దిష్టం వేశ్మ సమావిశత్॥౩౧॥ ఋతుపర్ణే గతే రాజన్ వార్ష్ణేయసహి
తే నృపే। బాహుకో రథమాదాయ రథశాలాముపాగమత్॥౩౨॥ స మోచయిత్వా తానశ్వాననుపచర్య చ శాస్త్రతః। స్వయం చైతాన్ సమాశ్వాస్య
రథోపస్థ ఉపావిశత్॥౩౩॥ దమయంతీ తు శోకార్తా దృష్ట్వా భాంగాసురిం నృపమ్। సూతపుత్రం చ వార్ష్ణేయం బాహుకం చ తథావిధమ్॥౩౪॥ చింత
యామాస వైదర్భీ కస్యైష రథనిస్వనః। నలస్యైవ మహానాసీన్న చ పశ్యామి నైషధమ్॥౩౫॥ వార్ష్ణేయేన భవేన్నూనం విద్యా సైవోపశిక్షితా। తే
నాద్య రథనిర్ఘోషో నలస్యేవ మహానభూత్॥౩౬॥ ఆహోస్విదృతుపర్ణోऽపి యథా రాజా నలస్తథా। తథాయం రథనిర్ఘోషో నైషధస్యేవ లక్ష్యతే॥
౩౭॥ ఏవం సా తర్కయిత్వా తు దమయంతీ విశాంపతే। దూతీం ప్రస్థాపయామాస నైషధాన్వేషణే శుభా॥౩౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాం
తర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - నలస్య భీమపురప్రవేశే - త్రిసప్తతితమోऽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

దమయంత్యువాచ॥ గచ్ఛ కేశిని జానీహి క ఏష రథబాహుకః। ఉపవిష్టో రథోపస్థే వికృతో హ్రస్వబాహుకః॥౧॥ అభ్యేత్య కుశలం భద్రే మృదుపూర్వం స
మాహితా। పృచ్ఛేథాః పురుషం హ్యేనం యథాతత్త్వమనిందితే॥౨॥ అత్ర మే మహతీ శంకా భవేదేష నలో నృపః। యథా చ మనసస్తుష్టిర్హృదయస్య చ
నిర్వృతిః॥౩॥ బ్రూయాశ్చైనం కథాంతే త్వం పర్ణాదవచనం యథా। ప్రతివాక్యం చ సుశ్రోణి బుధ్యేథాస్త్వమనిందితే॥౪॥ తతస్సమాహితా గత్వా
దూతీ బాహుకమబ్రవీత్। దమయంత్యపి కల్యాణీ ప్రాసాదస్థాహ్యుపైక్షత॥౫॥ కేశిన్యువాచ॥ స్వాగతం తే మనుష్యేంద్ర కుశలం తే బ్రవీమ్యహమ్। దమ
యంత్యా వచస్సాధు నిబోధ పురుషర్షభ॥౬॥ కదా వై ప్రస్థితా యూయం కిమర్థమిహ చాగతాః। తత్త్వం బ్రూహి యథాన్యాయం వైదర్భీ శ్రోతుమి
చ్ఛతి॥౭॥ బాహుకః॥ శ్రుతస్స్వయంవరో రాజ్ఞా కౌశలేన మహాత్మనా। ద్వితీయో దమయంత్యా వై భవితా శ్వ ఇతి ద్విజాత్॥౮॥ శ్రుత్వైతత్ ప్రస్థితో
రాజా శతయోజనయాయిభిః। హయైర్వాతజవైర్ముఖ్యైరహమస్య చ సారథిః॥౯॥ కేశిన్యువాచ॥ అథ యోऽసౌ తృతీయో వః స కుతః కస్య వా పునః। త్వం
చ కస్య కథం చేదం త్వయి కర్మ సమాహితమ్॥౧౦॥ బాహుకః॥ పుణ్యశ్లోకస్య వై సూతో వార్ష్ణేయ ఇతి విశ్రుతః। స నలే విద్రుతే భద్రే భాంగాసురిము
పస్థితః॥౧౧॥ అహమప్యశ్వకుశలః సూతత్వే చ ప్రతిష్ఠితః। ఋతుపర్ణేన సారథ్యే భోజనే చ వృతస్స్వయమ్॥౧౨॥ కేశినీ॥ అథ జానాతి వార్ష్ణేయః క్వ
ను రాజా నలో గతః। కథం చ త్వయి చైతేన కథితం స్యాత్తు బాహుక॥౧౩॥ బాహుకః॥ ఇహైవ పుత్రౌ నిక్షిప్య నలస్య శుభకర్మణః। గతస్తతో యథాకామం
నైష జానాతి నైషధమ్॥౧౪॥ న చాన్యః పురుషః కశ్చిన్నలం వేత్తి యశస్విని। గూఢశ్చరతి లోకేऽస్మిన్నష్టరూపో మహీపతిః॥౧౫॥ ఆత్మైవ హి నలం వేద యా చా
స్య తదనంతరా। న హి వై స్వాని లింగాని నలశ్శంసతి కర్హిచిత్॥౧౬॥ కేశినీ॥ యోऽసావయోధ్యాం ప్రథమం గతోऽసౌ బ్రాహ్మణస్తదా। ఇమాని నారీ
వాక్యాని కథయానః పునః పునః॥౧౭॥ క్వ ను త్వం కితవ ఛిత్త్వా వస్త్రార్ధం ప్రస్థితో మమ। ఉత్సృజ్య విపినే సుప్తామనురక్తాం ప్రియాం ప్రియ॥౧౮॥ సా
వై యథా సమాదిష్టా తథాస్తే త్వత్ప్రతీక్షిణీ। దహ్యమానా దివారాత్రౌ వస్త్రార్ధేనాభిసంవృతా॥౧౯॥ తస్యా రుదంత్యాస్సతతం తేన దుఃఖేన పార్థివ

వ। ప్రసాదం కురు మే వీర ప్రతివాక్యం వదస్వ చ॥ ౨౦॥ తస్యాస్తత్ప్రియమాఖ్యానం ప్రవదస్వ మహామతే। తదేవ వాక్యం వైదర్భీ శ్రోతుమిచ్ఛత్యనిందితా॥ ౨౧॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా ప్రతివచస్తస్య దత్తం త్వయా కిల। యత్పురా తత్పునస్త్వత్తో వైదర్భీ శ్రోతుమిచ్ఛతి॥ ౨౨॥ బృహదశ్వః॥ ఏవముక్తస్య కేశిన్యా నలస్య కురునందన। హృదయం వ్యథితం చాసీదశ్రుపూర్ణే చ లోచనే॥ ౨౩॥ స నిగృహ్యాత్మనో దుఃఖం దహ్యమానో మహీపతిః। బాష్పసందిగ్ధయా వాచా పునరేవేదమబ్రవీత్॥ ౨౪॥ బాహుకః॥ వైషమ్యమపి సంప్రాప్తా గోపాయంతి కులస్త్రియః। ఆత్మానమాత్మనా సత్యో జితస్స్వర్గో న సంశయః॥ ౨౫॥ రహితా భర్తృభిశ్చాపి న క్రుధ్యంతి కదాచన। ప్రాణాంశ్చారిత్రకవచా ధారయంతి వరస్త్రియః॥ ౨౬॥ విషమస్థేన మూఢేన పరిభ్రష్టసుఖేన చ। యత్సా తేన పరిత్యక్తా తత్ర న క్రోద్ధుమర్హతి॥ ౨౭॥ ప్రాణయాత్రాం పరిప్రేప్సోః శకునైర్హృతవాససః। ఆధిభిర్దహ్యమానస్య శ్యామా న క్రోద్ధుమర్హతి॥ ౨౮॥ సత్కృతాసత్కృతా వాపి పతిం దృష్ట్వా తథావిధమ్। రాజ్యభ్రష్టం శ్రియా హీనం క్షుధితం వ్యసనాప్లుతమ్॥ ౨౯॥ ఏవం బ్రువాణస్తద్వాక్యం నలః పరమదుర్మనాః। న బాష్పమశకత్సోఢుం ప్రరురోద స భారత॥ ౩౦॥ తతస్సా కేశినీ గత్వా దమయంత్యై న్యవేదయత్। తత్సర్వం కథితం చైవ వికారం తస్య చైవ తమ్॥ ౩౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి- కేశినీవాక్యే-చతుస్సప్తతితమోధ్యాయః. ❋

బృహదశ్వః॥ దమయంతీ తు తచ్ఛ్రుత్వా భృశం శోకపరాయణా। శంకమానా నలం తం వై కేశినీమిదమబ్రవీత్॥ ౧॥ గచ్ఛ కేశిని భూయస్త్వం పరీక్షాం కురు బాహుకే। అబ్రువాణా సమీపస్థా చరితాన్యస్య లక్షయ॥ ౨॥ యదా చ కించిత్కుర్యాత్స కారణం తత్ర భామిని। తత్ర సంచేష్టమానస్య లక్షయంతీ విచేష్టితమ్॥ ౩॥ న చాస్య ప్రతిబంధేన దేయోఽగ్నిరపి కేశిని। యాచతే న జలం దేయం సర్వథా త్వరమాణయా॥ ౪॥ ఏతత్సర్వం సమీక్ష్య త్వం చరితం మే నివేదయ। నిమిత్తం యత్త్వయా దృష్టం బాహుకే దైవమానుషమ్॥ ౫॥ యచ్చాన్యదపి పశ్యేథాస్తచ్చాఖ్యేయం త్వయా మమ। దమయంత్యైవముక్తా సా జగామాథ చ కేశినీ॥ ౬॥ నిశమ్యాథ హయజ్ఞస్య లింగాని పునరాగమత్। సా తత్సర్వం యథావృత్తం దమయంత్యై న్యవేదయత్॥ ౭॥ నిమిత్తం యత్తయా దృష్టం బాహుకే దైవమానుషమ్॥ కేశిన్యువాచ॥ దృఢం శుచ్యుపచారోఽసౌ న మయా మానుషః క్వచిత్॥ ౮॥ దృష్టపూర్వశ్శ్రుతో వాపి దమయంతి తథావిధః। హ్రస్వమాసాద్య సంచారం నాసౌ వినమతే క్వచిత్॥ ౯॥ తం తు దృష్ట్వా యథాసంగముత్సర్పతి యథాసుఖమ్। సంకటేఽప్యస్య సుమహద్వివరో జాయతేఽధికః॥ ౧౦॥ ఋతుపర్ణస్య చార్థాయ భోజనీయమనేకశః। ప్రేషితం తత్ర రాజ్ఞా తు మాంసం బహు చ పాశవమ్॥ ౧౧॥ తస్య ప్రక్షాలనార్థాయ కుంభాస్తత్రోపకల్పితాః। తే తేనావేక్షితాః కుంభాః పూర్ణా ఏవాభవంస్తతః॥ ౧౨॥ తతః ప్రక్షాలనం కృత్వా సమధిశ్రిత్య బాహుకః। తృణముష్టిం సమాదాయ సవితుస్తం సమాదధత్॥ ౧౩॥ అథ ప్రజ్వలితస్తత్ర సహసా హవ్యవాహనః। తదద్భుతతమం దృష్ట్వా విస్మితాహమిహాగతా॥ ౧౪॥ అన్యచ్చ తస్మిన్సుమహదాశ్చర్యం లక్షితం మయా। యదగ్నిమపి సంస్పృశ్య నైవాసౌ దహ్యతే శుభే॥ ౧౫॥ ఛందేన చోదకం తస్య వహత్యావర్జితం ద్రుతమ్। అతీవ చాన్యత్సుమహదాశ్చర్యం దృష్టవత్యహమ్॥ ౧౬॥ యత్స పుష్పాణ్యుపాదాయ హస్తాభ్యాం మమృదే శనైః। మృద్యమానాని పాణిభ్యాం తేన పుష్పాణి నాన్యథా॥ ౧౭॥ భూయ ఏవ సుగంధీని హృషితాని భవంతి హి। ఏతాన్యద్భుతలింగాని దృష్ట్వాహం ద్రుతమాగతా॥ ౧౮॥ బృహదశ్వః॥ దమయంతీ తు తచ్ఛ్రుత్వా పుణ్యశ్లోకస్య చేష్టితమ్। అమన్యత నలం ప్రాప్తం కర్మచేష్టాభిసూచితమ్॥ ౧౯॥ సా శంకమానా భర్తారం బాహుకం పునరింగితైః। కేశినీం శ్లక్ష్ణయా వాచా రుదతీ పునరబ్రవీత్॥ ౨౦॥ పునర్గచ్ఛ ప్రమత్తస్య బాహుకస్యోపసంస్కృతమ్। మహానసాచ్ఛృతం మాంసం సమానయస్వేహ భామిని॥ ౨౧॥ సా గత్వా బాహుకస్యాగ్రే తన్మాంసమపకృష్య చ। అత్యుష్ణమేవ త్వరితా తత్క్షణాత్ప్రియకారిణీ॥ ౨౨॥ దమయంత్యై తతః ప్రాదాత్కేశినీ కురునందన। సోచితా నలసిద్ధస్య మాంసస్య బహుశః పురా॥ ౨౩॥ ప్రాశ్య మత్వా నలం సూతం ప్రాక్రోశద్భృశదుఃఖితా। వైక్లబ్యం పరమం గత్వా ప్రక్షాల్య చ ముఖం

తతః ॥ ౨౪॥ మిథునం ప్రేషయామాస కేశిన్యా సహ భారత । ఇంద్రసేనాం సహ భ్రాత్రా సమభిజ్ఞాయ బాహుకః ॥ ౨౫॥ అభిద్రుత్య తతో రాజా
పరిష్వజ్యాంకమానయత్ । బాహుకస్తు సమాసాద్య సుతౌ సురసుతోపమౌ ॥ ౨౬॥ భృశం దుఃఖపరీతాత్మా సుస్వరం ప్రరురోద హ । నైషధో దర్శయి
త్వా తు వికారమసకృత్తదా ॥ ౨౭॥ ఉత్సృజ్య సహసా పుత్రౌ కేశినీమిదమబ్రవీత్ । ఇదం చ సదృశం భద్రే మిథునం మమ పుత్రయోః ॥ ౨౮॥ తతో దృష్ట్వై
వ సహసా బాష్పముత్సృష్టవానహమ్ । బహుశస్సంపతంతీం త్వాం జనశ్శంకేత దోషతః ॥ ౨౯ ॥ వయం చ దేశాతిథయో గచ్ఛ భద్రే నమోస్తు తే ॥ ౩౦॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - నళస్య సుతదర్శనే - పంచసప్తతితమోధ్యాయః

బృహదశ్వః ॥ సర్వం వికారం దృష్ట్వా తు పుణ్యశ్లోకస్య ధీమతః । ఆగత్య కేశినీ సర్వం దమయంత్యై న్యవేదయత్ ॥ ౧॥ దమయంతీ తతో భూయః ప్రేషయా
మాస కేశినీమ్ । మాతుస్సకాశం దుఃఖార్తా నళదర్శనకాంక్షయా ॥ ౨॥ పరీక్షితో మే బహుశో బాహుకో నళశంకయా । రూపే మే సంశయస్త్వేకః స్వ
యమిచ్ఛామి వేదితుమ్ ॥ ౩॥ స వా ప్రవేశ్యతాం మాతర్మాం వానుజ్ఞాతుమర్హసి । విదితం వాథ వాజ్ఞాతం పితుర్మే సంవిధీయతామ్ ॥ ౪॥ ఏవముక్తా తు
వైదర్భ్యా సా దేవీ భీమమబ్రవీత్ । దుహితుస్తమభిప్రాయమన్వజానాత్స పార్థివః ॥ ౫॥ సా వై పిత్రాభ్యనుజ్ఞాతా మాత్రా చ భరతర్షభ । నళం
ప్రవేశయామాస యత్ర తస్యాః ప్రతిశ్రయః ॥ ౬॥ తాం స్మ దృష్ట్వైవ సహసా దమయంతీం నళో నృపః । ఆవిష్టశ్శోకదుఃఖాభ్యాం బభూవాశ్రుపరిప్లుతః ॥
౭॥ తం తు దృష్ట్వా తథాయుక్తం దమయంతీ నళం తదా । తీవ్రశోకసమావిష్టా బభూవ వరవర్ణినీ ॥ ౮॥ తతః కాషాయవసనా జటిలా మలపంకినీ । దమయంతీ
మహారాజ బాహుకం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯॥ పూర్వం దృష్టస్త్వయా కశ్చిద్ధర్మజ్ఞో నామ బాహుక । సుప్తాముత్సృజ్య విపినే గతో యః పురుషః స్త్రియమ్ ॥ ౧౦॥
అనాగసం ప్రియాం భార్యాం విజనే శ్రమమోహితామ్ । అపహాయ తు కో గచ్ఛేత్పుణ్యశ్లోకమృతే నళమ్ ॥ ౧౧॥ కిము తస్య మయా బాల్యాదపరాద్ధం మ
హీపతేః । యో మాముత్సృజ్య విపినే గతవాన్నిద్రయార్దితామ్ ॥ ౧౨॥ సాక్షాద్దేవానపాహాయ వృతో యస్స పురా మయా । అనువ్రతాం సాభికా
మాం పుత్రిణీం త్యక్తవాన్కథమ్ ॥ ౧౩॥ అగ్నౌ పాణిం గృహీత్వా తు దేవానామగ్రతస్తథా । భవిష్యామీతి సత్యం తు ప్రతిశ్రుత్య క్వ తద్గతమ్ ॥ ౧౪॥ దమ
యంత్యా బ్రువంత్యాస్తు సర్వమేతదరిందమ । శోకజం వారి నేత్రాభ్యామసుఖం ప్రాస్రవద్బహు ॥ ౧౫॥ అతీవ కృష్ణసారాభ్యాం రక్తాంతాభ్యాం జ
లం తు తత్ । పరిస్రవన్నళో దృష్ట్వా శోకార్తామిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౬॥ మమ రాజ్యం ప్రణష్టం యన్నాహం తత్కృతవాన్స్వయమ్ । కలినా తత్కృతం భీ
రు యచ్చ త్వామహమత్యజమ్ ॥ ౧౭॥ యత్త్వయా ధర్మకృచ్ఛ్రే తు శాపేనాభిహతః పురా । వనస్థయా దుఃఖితయా శోచంత్యా మాం దివానిశమ్ ॥ ౧౮॥
స మచ్ఛరీరే త్వచ్ఛాపాద్దహ్యమానోవసత్కలిః । త్వచ్ఛాపదగ్ధస్సతతం సోగ్నావగ్నిరివాహితః ॥ ౧౯॥ మమ చ వ్యవసాయేన తపసా చైవ నిర్జితః । దుః
ఖస్యాంతేన చానేన భవితవ్యం హి నౌ శుభే ॥ ౨౦॥ విముచ్య మాం గతః పాపస్తతోహమిహ చాగతః । త్వదర్థం విపులశ్రోణి న హి మేన్యత్ప్రయోజనమ్ ॥ ౨౧॥
కథం ను నారీ భర్తారమనురక్తమనువ్రతమ్ । ఉత్సృజ్య వరయేదన్యం యథా త్వం భీరు కర్హిచిత్ ॥ ౨౨॥ దూతాశ్చరంతి పృథివీం కృత్స్నాం నృపతిశాస
నాత్ । భైమీ కిల స్మ భర్తారం ద్వితీయం వరయిష్యతి ॥ ౨౩॥ స్వైరవృత్తా యథాకామమనురూపమివాత్మనః । శ్రుత్వైవ చైనం త్వరితో భాంగాసురిరుప
స్థితః ॥ ౨౪॥ దమయంతీ తు తచ్ఛ్రుత్వా నళస్య పరిదేవితమ్ । ప్రాంజలిర్వేపమానా చ భీతా వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౫॥ దమయంతీ ॥ న మామర్హసి కల్యా
ణ దోషేణ పరిశంకితుమ్ । మయా హి దేవానుత్సృజ్య వృతస్త్వం నిషధాధిప ॥ ౨౬॥ తవాభిగమనార్థం తు సర్వతో బ్రాహ్మణా గతాః । వాక్యాని మ
మ గాథాభిర్గాయమానా దిశో దశ ॥ ౨౭॥ తతస్త్వాం బ్రాహ్మణో విద్వాన్పర్ణాదో నామ పార్థివ । అభ్యగచ్ఛత్కోసలాయామృతుపర్ణనివేశనే ॥
౨౮॥ తేన వాక్యే కృతే సమ్యక్ప్రతివాక్యే తథాహృతే । ఉపాయోయం మయా దృష్టో నైషధానయనే తవ ॥ ౨౯ ॥ త్వామృతే న హి లోకేన్య ఏకాహ్నా

పృథివీపతే । సమతీతా యోజనశతం గంతుమశ్వైర్నరాధిప ॥ ౩౦ ॥ స్పృశేయం తేన సత్యేన పాదావేతౌ మహీపతే । యథా నాసత్కృతం కించిన్మనసాపి చరామ్యహమ్ ॥ ౩౧ ॥ అయం చరతి లోకేస్మిన్ భూతసాక్షీ సదాగతిః । ఏష ముంచతు మే ప్రాణాన్ యది పాపం చరామ్యహమ్ ॥ ౩౨ ॥ తథా చరతి తిగ్మాంశుః పరేణ భువనం సదా । స ముంచతు మమ ప్రాణాన్ యది పాపం చరామ్యహమ్ ॥ ౩౩ ॥ చంద్రమాస్సర్వభూతానామంతశ్చరతి సాక్షివత్ । స ముంచతు మమ ప్రాణాన్ యది పాపం చరామ్యహమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఏతే దేవాస్త్రయః కృత్స్నం త్రైలోక్యం ధారయంతి వై । విబ్రువంతు యథాసత్యమేతద్దేవాస్త్యజంతు మామ్ ॥ ౩౫ ॥ ఏవముక్తస్తతో వాయురంతరిక్షాదభాషత । నైషా కృతవతీ పాపం నల సత్యం బ్రవీమి తే ॥ ౩౬ ॥ రాజన్ శీలనిధిః స్ఫీతో దమయంత్యా సురక్షితః । సాక్షిణో రక్షిణశ్చాస్యా వయం త్రీన్ పరివత్సరాన్ ॥ ౩౭ ॥ ఉపాయో విహితశ్చాయం త్వదర్థమతులోనయా । న హ్యేకాహ్నా శతం గంతా త్వామృతేన్యః పుమానిహ ॥ ౩౮ ॥ ఉపపన్నా త్వయా భైమీ త్వం చ భైమ్యా మహీపతే । నాత్ర శంకా త్వయా కార్యా సంగచ్ఛ సహ భార్యయా ॥ ౩౯ ॥ తథా బ్రువతి వాయౌ తు పుష్పవృష్టిః పపాత హ । దేవదుందుభయో నేదుర్వవౌ చ పవనశ్శివః ॥ ౪౦ ॥ తదద్భుతమయం దృష్ట్వా నలో రాజాథ భారత । దమయంత్యాం విశంకాం తాముపాకర్షదరిందమః ॥ ౪౧ ॥ తతస్తద్వస్త్రమరజః ప్రావృణోద్వసుధాధిపః । సంస్మృత్య నాగరాజం తం తతో లేభే స్వకం వపుః ॥ ౪౨ ॥ స్వరూపిణం తు భర్తారం దృష్ట్వా భీమసుతా తదా । ప్రాక్రోశదుచ్చైరాలింగ్య పుణ్యశ్లోకమనిందితా ॥ ౪౩ ॥ భైమీమపి నలో రాజా భ్రాజమానో యథాపురా । సస్వజే స్వసుతౌ చాపి యథావత్ప్రత్యనందత ॥ ౪౪ ॥ తతస్స్వోరసి విన్యస్య వక్త్రం తస్య శుభాననా । పరీతా తేన దుఃఖేన నిశశ్వాసాయతేక్షణా ॥ ౪౫ ॥ తథైవ మలదిగ్ధాంగీం పరిష్వజ్య శుచిస్మితామ్ । సుచిరం పురుషవ్యాఘ్రస్తస్థౌ శోకపరిప్లుతః ॥ ౪౬ ॥ తతస్సర్వం యథావృత్తం దమయంత్యా నలస్య చ । భీమాయాకథయత్ప్రీత్యా వైదర్భీజననీ నృప ॥ ౪౭ ॥ తతోబ్రవీన్మహారాజః కృతశౌచమహం నలమ్ । దమయంత్యా సహోపేతం కాల్యే ద్రష్టా సుఖోషితమ్ ॥ ౪౮ ॥ తతస్తౌ సహితౌ రాత్రిం కథయంతౌ పురాతనమ్ । వనే విచరితం సర్వమూషతుర్ముదితౌ నృప ॥ ౪౯ ॥ గృహే భీమస్య నృపతేః పరస్పరసుఖైషిణౌ । వసేతాం హృష్టసంకల్పౌ వైదర్భీ చ నలశ్చ హ ॥ ౫౦ ॥ స చతుర్థే తతో వర్షే సంగమ్య సహ భార్యయా । సర్వకామస్సుసిద్ధార్థో లబ్ధవాన్ పరమాం ముదమ్ ॥ ౫౧ ॥ దమయంత్యపి భర్తారమాసాద్యాప్యాయితా భృశమ్ । అర్ధసంజాతసస్యేవ తోయం ప్రాప్య వసుంధరా ॥ ౫౨ ॥ సైవం సమేత్య వ్యపనీయ తంద్రాం శాంతజ్వరా హర్షవివృద్ధసత్త్వా । రరాజ భైమీ సమవాప్తకామా శీతాంశునా రాత్రిరివోదితేన ॥ ౫౩ ॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - నలదమయంతీమేళనే - షట్సప్తతితమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బృహదశ్వః ॥ అథ తాం వ్యుషితో రాత్రిం నలో రాజా స్వలంకృతః । వైదర్భ్యా సహితః కాలే దదర్శ వసుధాధిపమ్ ॥ ౧ ॥ తతోభివాదయామాస ప్రయతశ్శ్వశురం నలః । తతోను దమయంతీ చ వవందే పితరం శుభా ॥ ౨ ॥ తం భీమః ప్రతిజగ్రాహ పుత్రవత్పరయా ముదా । యథార్హం పూజయిత్వా చ సమాశ్వాసయత ప్రభుః ॥ ౩ ॥ నలేన సహితాం తత్ర దమయంతీం పతివ్రతామ్ । తామర్హణాం నలో రాజా ప్రతిగృహ్య యథావిధి ॥ ౪ ॥ పరిచర్యాం స్వకాం తస్మై యథావత్ప్రత్యవేదయత్ । తతో బభూవ నగరే సుమహాన్ హర్షజస్స్వనః ॥ ౫ ॥ జనస్య సంప్రహృష్టస్య నలం దృష్ట్వా తథాగతమ్ । అశోభయచ్చ నగరం పతాకాధ్వజమాలినమ్ ॥ ౬ ॥ సిక్తాస్సుమృష్టపుష్పాఢ్యా రాజమార్గాః స్వలంకృతాః । ద్వారి ద్వారి చ పౌరాణాం పుష్పభంగోపకల్పితాః ॥ ౭ ॥ అర్చితాని చ సర్వాణి దేవతాయతనాని చ । ఋతుపర్ణోపి శుశ్రావ బాహుకచ్ఛద్మినం నలమ్ ॥ ౮ ॥ దమయంత్యా సమాయుక్తం జహృషే చ నరాధిపః । తమానాయ్య నలం రాజా క్షమయామాస పార్థివమ్ ॥ ౯ ॥ స చ తం క్షమయామాస హేతుభిర్బుద్ధిసమ్మతః । స సత్కృతో మహీపాలో నైషధం విస్మితాననః ॥ ౧౦ ॥ ఉవాచ వాక్యం తత్త్వజ్ఞో నైషధం వదతాం వరః । దిష్ట్యా సమేతో దారైః స్వైర్భవానిత్యభ్యనందత ॥ ౧౧ ॥ కించిత్తు నాపరాధం తే కృతవానస్మి నైషధ । అజ్ఞాతవాసం వసతో మద్గృహే వసుధాధిప ॥ ౧౨ ॥ యది వా బుద్ధిపూర్వాణి యద్యబుద్ధ్యాపి కానిచిత్ । మయా కృతాన్యకార్యాణి తాని త్వం

క్షంతుమర్హసి॥౧౩॥ నళః॥ న మేపరాధం కృతవాంస్త్వం స్వల్పమపి పార్థివ। కృతేపి చ న మే కోపః క్షంతవ్యం హి మయా తవ॥౧౪॥ పూర్వం హ్యసి సఖా మేసి సంబంధీ చ జనాధిప। అత ఊర్ధ్వం తు భూయస్త్వం ప్రీతిమాహర్తుమర్హసి॥౧౫॥ సర్వకామైస్సువిహితైః సుఖమస్మ్యుషితస్త్వయి। న తథా స్వగృహే రాజన్ యథా తవ గృహే సదా॥౧౬॥ ఇదం చైవ హయజ్ఞానం త్వదీయం మయి తిష్ఠతి। తదుపాకర్తుమిచ్ఛామి మన్యసే యది పార్థివ॥౧౭॥ ఏవముక్త్వా దదౌ విద్యామృతుపర్ణాయ నైషధః। స చ తాం ప్రతిజగ్రాహ విధిదృష్టేన కర్మణా॥౧౮॥ గృహీత్వా చాశ్వహృదయం రాజన్ భాంగాసురిర్నృపః। పూర్వదత్తం ప్రతినిధింను త్వాఽక్షహృదయం నృపః॥౧౯॥ సూతమన్యముపాదాయ యయౌ స్వపురమేవ హ। ఋతుపర్ణే గతే రాజన్ నలో రాజా విశాంపతే॥౨౦॥ నగరే కుండినే కాలం నాతిదీర్ఘమివావసత్॥౨౧॥ ఇతి నలోపాఖ్యానపర్వణి- ఋతుపర్ణస్వదేశగమనే- సప్తసప్తతితమోఽధ్యాయః.

బృహదశ్వః॥ స మాసముష్య కౌంతేయ భీమమామంత్ర్య నైషధః। పురాదల్పపరీవారో జగామ నిషధాన్ ప్రతి॥౧॥ రథేనైకేన శుభ్రేణ దంతిభిః పరిషోడశైః। పంచాశద్భిర్హయైశ్చైవ షట్శతైశ్చ పదాతిభిః॥౨॥ స కంపయన్నివ మహీం త్వరమాణో మహీపతిః। ప్రవివేశాసుసంరబ్ధస్తరసైవ మహామనాః॥౩॥ తతః పుష్కరమాసాద్య వీరసేనసుతో నళః। ఉవాచ దీవ్యావ పునర్బహు విత్తం మయార్జితమ్॥౪॥ దమయంతీ చ యచ్చాన్యన్మమ కించన విద్యతే। ఏష వై మమ సన్న్యాసస్తవ రాజ్యం తు పుష్కర॥౫॥ పునః ప్రవర్తతాం ద్యూతమితి మే నిశ్చితా మతిః। ఏకపాణేన భద్రం తే ప్రాణయోశ్చ పణావహే॥౬॥ జిత్వా పరస్వమాహృత్య రాజ్యం వా యది వా వసు। ప్రతిపాణః ప్రదాతవ్యః పరమో ధర్మ ఉచ్యతే॥౭॥ న చేద్వాంఛసి ద్యూతం త్వం యుద్ధద్యూతం ప్రవర్తతామ్। ద్వైరథేనాస్తు వై శాంతిస్తవ వా మమ వా నృప॥౮॥ వంశభోజ్యమిదం రాజ్యం మార్గితవ్యం యథా తథా। యేన కేనాప్యుపాయేన వృద్ధానామితి శాసనమ్॥౯॥ ద్వయోరేకతరే బుద్ధిః క్రియతామద్య పుష్కర। కైతవేనాక్షవత్యాం తు యుద్ధే వా నామ్యతాం ధనుః॥౧౦॥ నైషధేనైవముక్తస్తు పుష్కరః ప్రహసన్నివ। ధ్రువమాత్మజయం మత్వా ప్రత్యాహ పృథివీపతిమ్॥౧౧॥ దిష్ట్యా త్వయార్జితం విత్తం ప్రతిపాణాయ నైషధ। దిష్ట్యా చ దుష్కృతం కర్మ దమయంత్యాః క్షయం గతమ్॥౧౨॥ దిష్ట్యా చ ధ్రియసే రాజన్ సదారోఽద్య మహాభుజ। ధనేనానేన వైదర్భీ జితేన సమలంకృతా॥౧౩॥ మాముపస్థాస్యతి వ్యక్తం దివి శక్రమివాప్సరాః। నిత్యశో హి స్మరామి త్వాం ప్రతీక్షేపి చ నైషధ॥౧౪॥ దేవనేన మమ ప్రీతిర్న భవత్యసుహృద్గణైః। జిత్వా త్వద్య వరారోహాం దమయంతీమనిందితామ్॥౧౫॥ కృతకృత్యో భవిష్యామి సా హి మే నిత్యశో హృది। శ్రుత్వా తస్య తు తా వాచో బహ్వబద్ధప్రలాపినః॥౧౬॥ ఇయేష స శిరశ్ఛేత్తుం ఖడ్గేన కుపితో నళః। స్మయంస్తు రోషతామ్రాక్షస్తమువాచ నలో నృపః॥౧౭॥ పణావః కిం వ్యాహరసే జితో న వ్యాహరిష్యసి। తతః ప్రావర్తత ద్యూతం పుష్కరస్య నళస్య చ॥౧౮॥ ఏకపాణేన భద్రం తే నలేన స పరాజితః। సరత్నకోశనిచయైః ప్రాణేన పణితోపి చ॥౧౯॥ జిత్వా చ పుష్కరం రాజా ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్। మమ సర్వమిదం రాజ్యమవ్యగ్రం హతకంటకమ్॥౨౦॥ వైదర్భీ న త్వయా శక్యా రాజాపసద వీక్షితుమ్। తస్యాస్త్వం సపరీవారో మూఢ దాసత్వమాగతః॥౨౧॥ న త్వయా తత్కృతం కర్మ యేనాహం విజితః పురా। కలినా తత్కృతం కర్మ త్వం చ మూఢ న బుధ్యసే॥౨౨॥ నాహం పరకృతం దోషం త్వయ్యాధాస్యే కథంచన। యథాసుఖం వై జీవ త్వం ప్రాణానవసృజామి తే॥౨౩॥ తథైవ సర్వసంభారం స్వమంశం వితరామి తే। తథైవ చ మమ ప్రీతిస్త్వయి వీర న సంశయః॥౨౪॥ సౌహార్దం చాపి మే త్వత్తో న కదాచిత్ప్రహాస్యతి। పుష్కర త్వం హి మే భ్రాతా సంజీవ శరదశ్శతమ్॥౨౫॥ ఏవం నళస్సాంత్వయిత్వా భ్రాతరం సత్యవిక్రమః। స్వపురం ప్రేషయామాస పరిష్వజ్య పునః పునః॥౨౬॥ సాంత్వితో నైషధేనైవం పుష్కరః ప్రత్యువాచ తమ్। పుణ్యశ్లోకం తదా రాజన్నభివాద్య కృతాంజలిః॥౨౭॥ కీర్తిరస్తు తవాక్షయ్యా జీవ వర్షాయుతం సుఖీ। యో మే వితరసి ప్రాణానధిష్ఠానం చ పార్థివ॥౨౮॥ స తథా సత్కృతో రాజ్ఞా మాసముష్య తదా నృపః। ప్రయయౌ స్వపురం హృష్టః పుష్కరస్స్వజనావృతః॥౨౯॥ మహత్యా సేనయా సార్ధం వినీతైః పరిచారకైః। భ్రాజమాన ఇవాదిత్యో వపుషా పురుషర్షభ॥౩౦॥ ప్రస్థాప్య పుష్కరం రాజా విత్తవంతమనామయమ్। ప్రవివేశ పురీం శ్రీ

మానత్యర్థముపశోభితామ్॥ ౩౧॥ ప్రవిశ్య సాంత్వయామాస పౌరాంశ్చ నిషధాధిపః। పౌరజానపదాశ్చాపి సంప్రహృష్టతనూరుహాః॥ ౩౨॥ ఊచుః ప్రాంజలయస్సర్వే సామాత్యప్రముఖా జనాః। అద్యస్మ నిర్వృతా రాజన్ పురే జనపదేపి చ॥ ౩౩॥ ఉపాసితుం పునః ప్రాప్తా దేవా ఇవ శతక్రతుమ్॥ ౩౪॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - పుష్కరాశ్వాసనే - అష్టసప్తతితమోధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

బృహదశ్వః॥ ప్రశాంతే తు పురే హృష్టే సంప్రవృత్తే మహోత్సవే। మహత్యా సేనయా రాజా దమయంతీముపానయత్॥ ౧॥ దమయంతీమపి పితా సత్కృత్య పరవీరహా। ప్రస్థాపయదమేయాత్మా భీమో భీమపరాక్రమః॥ ౨॥ ఆగతాయాం తు వైదర్భ్యాం సపుత్రాయాం నలో నృపః। వర్తయామాస ముదితో దేవరాడివ నందనే॥ ౩॥ తతః ప్రకాశతాం యాతో జంబూద్వీపే పరరాజసు। పునశ్శశాస తద్రాజ్యం ప్రత్యాహృత్య మహాయశాః॥ ౪॥ ఈజే చ వివిధైర్యజ్ఞైర్విధివచ్చాప్తదక్షిణైః। తథా త్వమపి రాజేంద్ర ససుహృద్యక్ష్యసే చిరాత్॥ ౫॥ దుఃఖమేతాదృశం ప్రాప్తో నలః పరపురంజయః। దేవనేన నరశ్రేష్ఠ సభార్యో భరతర్షభ॥ ౬॥ ఏకాకినైవ సుమహన్నలేన పృథివీపతే। దుఃఖమాసాదితం ఘోరం ప్రాప్తశ్చాభ్యుదయః పునః॥ ౭॥ త్వం పునర్భ్రాతృసహితః కృష్ణయా చైవ పాండవ। రమసేస్మిన్మహారణ్యే ధర్మమేవానుచింతయన్॥ ౮॥ బ్రాహ్మణైశ్చ మహాభాగైర్వేదవేదాంగపారగైః। నిత్యమన్వాస్యసే రాజంస్తత్ర కా పరిదేవనా॥ ౯॥ కర్కోటకస్య నాగస్య దమయంత్యా నలస్య చ। ఋతుపర్ణస్య రాజర్షేః కీర్తనం కలినాశనమ్॥ ౧౦॥ ఇతిహాసమిమం చాపి కలినాశనమచ్యుత। శక్యమాశ్వసితుం శ్రుత్వా త్వద్విధేన విశాంపతే॥ ౧౧॥ అస్థిరత్వం చ సంచింత్య పురుషార్థస్య నిత్యదా। తస్యోదయే వ్యయే చాపి న చింతయితుమర్హసి॥ ౧౨॥ శ్రుత్వేతిహాసం నృపతే సమాశ్వసిహి మా శుచః। వ్యసనే త్వం మహారాజ న విషీదితుమర్హసి॥ ౧౩॥ విషమావస్థితే దైవే పౌరుషేఫలతాం గతే। విషాదయంతి నాత్మానం సత్త్వోపాశ్రయిణో నరాః॥ ౧౪॥ యే చేదం కథయిష్యంతి నలస్య చరితం మహత్। శ్రోష్యంతి చాప్యభీక్ష్ణం వై నాలక్ష్మీస్తాన్ భజిష్యతి॥ ౧౫॥ అర్థాస్తస్యోపపన్నాశ్చ ధన్యతాం చ గమిష్యతి। ఇతిహాసమిమం శ్రుత్వా పురాణం శశ్వదుత్తమమ్॥ ౧౬॥ పుత్రాన్ పౌత్రాన్ పశూంశ్చాపి లభతే నృషు చాగ్ర్యతామ్। సారోగ్యః ప్రీతిమాంశ్చైవ భవిష్యతి న సంశయః॥ ౧౭॥ భయాత్త్రస్యసి యచ్చ త్వమాహ్వయిష్యతి మాం పునః। అక్షజ్ఞ ఇతి తత్తేహం నాశయిష్యామి పార్థివ॥ ౧౮॥ వేదాక్షహృదయం కృత్స్నమహం సత్యపరాక్రమ। ఉపపద్యస్వ కౌంతేయ ప్రసన్నోహం బ్రవీమి తే॥ ౧౯॥ వైశంపాయనః॥ తతో హృష్టమనా రాజా బృహదశ్వమువాచ హ। భగవన్నక్షహృదయం జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః॥ ౨౦॥ తతోక్షహృదయం ప్రాదాత్పాండవాయ మహాత్మనే। దత్త్వా చాశ్వశిరోగచ్ఛదుపస్ప్రష్టుం మహాతపాః॥ ౨౧॥ బృహదశ్వే గతే పార్థమశ్రౌషీత్సవ్యసాచినమ్। వర్తమానం తపస్యుగ్రే వాయుభక్షం మనీషిణమ్॥ ౨౨॥ బ్రాహ్మణేభ్యస్తపస్విభ్యః సంపతద్భ్యస్తతస్తతః। తీర్థశైలవనేభ్యశ్చ సమేతేభ్యో దృఢవ్రతః॥ ౨౩॥ ఇతి పార్థో మహాబాహుర్దురాపం తప ఆస్థితః। న తథా దృష్టపూర్వోన్యః కశ్చిదుగ్రతపా ఇతి॥ ౨౪॥ యథా ధనంజయః పార్థస్తపస్వీ నియతవ్రతః। మునిరేకచరః శ్రీమాన్ ధర్మో విగ్రహవానివ॥ ౨౫॥ తం శ్రుత్వా పాండవో రాజంస్తప్యమానం మహావనే। అన్వశోచత కౌంతేయః ప్రియం వై భ్రాతరం జయమ్॥ ౨౬॥ దహ్యమానేన తు హృదా శరణార్థీ మహావనే। బ్రాహ్మణాన్ వివిధజ్ఞానాన్ పర్యపృచ్ఛద్యుధిష్ఠిరః॥ ౨౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనలోపాఖ్యానపర్వణి - నలోపాఖ్యానసమాప్తిర్నామ - ఏకోనాశీతితమోధ్యాయః ❋❋❋

❋ అథ తీర్థయాత్రాపర్వప్రారంభః. ❋

జనమేజయః॥ భగవన్ కామ్యకాత్పార్థే గతే మే ప్రపితామహే। పాండవాః కిమకుర్వంస్తే తమృతే సవ్యసాచినమ్॥ ౧॥ స హి తేషాం మహేష్వాసో గతిరాసీదనీకజిత్। ఆదిత్యానాం యథా విష్ణుస్తథైవ ప్రతిభాతి మే॥ ౨॥ తేనేంద్రసమవీర్యేణ సంగ్రామేష్వనివర్తినా। వినాభూతా వనే వీరాః కథమా

సర్వపితామహః ॥ ౩ ॥ వైశంపాయనః ॥ గతే తు పాండవే తాత కామ్యకాత్సత్యవిక్రమే । బభూవుః పాండవేయాస్తే దుఃఖశోకపరాయణాః ॥ ౪ ॥ ఆక్షిప్తసూత్రా మణయశ్ఛిన్నపక్షా ఇవ ద్విజాః । అప్రీతమనసస్సర్వే బభూవురథ పాండవాః ॥ ౫ ॥ వనం తు తదభూత్తేన హీనమక్లిష్టకర్మణా । కుబేరేణ యథా హీనం వనం చైత్రరథం తథా ॥ ౬ ॥ తమృతే తే నరవ్యాఘ్రాః పాండవా జనమేజయ । ముదమప్రాప్నువంతో వై కామ్యకే న్యవసంస్తదా ॥ ౭ ॥ బ్రాహ్మణార్థే పరాక్రాంతాః శుద్ధైర్బాణైర్మహారథాః । నిఘ్నంతో భరతశ్రేష్ఠ మేధ్యాన్బహువిధాన్మృగాన్ ॥ ౮ ॥ నిత్యం హి పురుషవ్యాఘ్రా వన్యాహారమరిందమాః । ఉపాకృత్య సమాహృత్య బ్రాహ్మణేభ్యో న్యవేదయన్ ॥ ౯ ॥ ఏవం సంన్యవసంస్తత్ర సోత్కంఠాః పురుషర్షభాః । అహృష్టమనసస్సర్వే గతే రాజన్ధనంజయే ॥ ౧౦ ॥ విశేషతస్తు పాంచాలీ స్మరంతీ మధ్యమం పతిమ్ । ఉద్విగ్నం పాండవశ్రేష్ఠమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౧ ॥ యోఽర్జునేనార్జునస్తుల్యో ద్విబాహుర్బహుబాహునా । తమృతే పాండవశ్రేష్ఠ వనం న ప్రతిభాతి మే ॥ ౧౨ ॥ శూన్యామివ ప్రపశ్యామి తత్ర తత్ర మహీమిమామ్ । బహ్వాశ్చర్యమిదం చాపి వనం కుసుమితద్రుమమ్ ॥ ౧౩ ॥ న తథా రమణీయం వై తమృతే సవ్యసాచినమ్ । నీలాంబుదసమప్రఖ్యం మత్తమాతంగగామినమ్ ॥ ౧౪ ॥ తమృతే పుండరీకాక్షం కామ్యకం నాతిభాతి మే । యస్య స్మ ధనుషో ఘోషః శ్రూయతే శనినిస్వనః ॥ ౧౫ ॥ న లభే శర్మ వై రాజన్ స్మరంతీ సవ్యసాచినమ్ । తథా లాలప్యమానాం తాం నిశమ్య పరవీరహా ॥ ౧౬ ॥ భీమసేనో మహారాజ ద్రౌపదీమిదమబ్రవీత్ ॥ భీమసేనః ॥ మనఃప్రీతికరం భద్రే యద్బ్రవీషి సుమధ్యమే ॥ ౧౭ ॥ తన్మే ప్రీణాతి హృదయమమృతప్రాశనోపమమ్ । యస్య దీర్ఘౌ సమౌ పీనౌ భుజౌ పరిఘసన్నిభౌ ॥ ౧౮ ॥ మౌర్వీకృతకిణౌ వృత్తౌ ఖడ్గాయుధధనుర్ధరౌ । నిష్కాంగదకృతాపీడౌ పంచశీర్షావివోరగౌ ॥ ౧౯ ॥ తమృతే పురుషవ్యాఘ్రం నష్టసూర్యమివాంబరమ్ । యమాశ్రిత్య మహాబాహుం పాంచాలాః కురవస్తథా ॥ ౨౦ ॥ సురాణామపి యత్తానాం పృతనాసు న బిభ్యతి । యస్య బాహూ సమాశ్రిత్య వయం సర్వే మహాత్మనః ॥ ౨౧ ॥ మన్యామహే జితానాజౌ పరాన్ప్రాప్తాం చ మేదినీమ్ । తమృతే ఫల్గునం వీరం న లభే కామ్యకే ధృతిమ్ ॥ ౨౨ ॥ పశ్యామి చ దిశస్సర్వాస్తిమిరేణావృతా ఇవ । తతోఽబ్రవీత్సాశ్రుకంఠో నకులః పాండునందనః ॥ ౨౩ ॥ నకులః ॥ యస్మిన్దివ్యాని కర్మాణి కథయంతి రణాజిరే । దేవా అపి యుధాం శ్రేష్ఠం తమృతే కా రతిర్వనే ॥ ౨౪ ॥ ఉదీచీం యో దిశం గత్వా జిత్వా యుధి మహాబలాన్ । గంధర్వముఖ్యాన్శతశో హయాఁల్లేభే మహాద్యుతిః ॥ ౨౫ ॥ రాజ్ఞే తిత్తిరికల్మాషాన్ శ్రీమతోఽనిలరంహసః । ప్రాదాద్భ్రాత్రే ప్రియప్రేమ్ణా రాజసూయే మహాక్రతౌ ॥ ౨౬ ॥ తమృతే భీమధన్వానం భీమాదవరజం వనే । కామయే కామ్యకే వాసం నేదానీమమరోపమమ్ ॥ ౨౭ ॥ సహదేవః ॥ యో ధనాని చ కన్యాశ్చ యుధి జిత్వా మహారథః । ఆజహార పురా రాజ్ఞో రాజసూయే మహాక్రతౌ ॥ ౨౮ ॥ యస్సమేతాన్మృధే జిత్వా యాదవానమితద్యుతిః । సుభద్రామాజహారైకో వాసుదేవస్య సమ్మతే ॥ ౨౯ ॥ తస్య జిష్ణోర్బృసీం దృష్ట్వా శూన్యాముపనివేశనే । హృదయం మే మహారాజ న శామ్యతి కదాచన ॥ ౩౦ ॥ వనాదస్మాద్వివాసం తు రోచయేఽహమరిందమ । న హి నస్తమృతే వీరం రమణీయమిదం వనమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - అర్జునానుశోచనే - అశీతితమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ ధనంజయోత్సుకానాం తు భ్రాతౄణాం కృష్ణయా సహ । శ్రుత్వా వాక్యాని విమనా ధర్మరాజోఽప్యజాయత ॥ ౧ ॥ అథాపశ్యన్మహాత్మానం దేవర్షిం తత్ర నారదమ్ । దీప్యమానం శ్రియా బ్రాహ్మ్యా హుతార్చిషమివానలమ్ ॥ ౨ ॥ తమాగతమభిప్రేక్ష్య భ్రాతృభిస్సహ ధర్మరాట్ । ప్రత్యుత్థాయ యథాన్యాయం పూజాం చక్రే మహాత్మనే ॥ ౩ ॥ స తైః పరివృతః శ్రీమాన్భ్రాతృభిః కురుసత్తమః । విబభావతిదీప్తౌజా దేవైరివ శతక్రతుః ॥ ౪ ॥ యథా చ వేదాన్సావిత్రీ యాజ్ఞసేనీ తథా పతీన్ । న జహౌ ధర్మతః పార్థాన్మేరుమర్కప్రభా యథా ॥ ౫ ॥ ప్రతిగృహ్య చ తాం పూజాం నారదో భగవానృషిః । ఆశ్వాసయద్ధర్మసుతం యుక్తరూపమివానఘ ॥ ౬ ॥ ఉవాచ చ మహాత్మానం ధర్మరాజం యుధిష్ఠిరమ్ । బ్రూహి ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠ కేనార్థః

కింవదామి తే ॥ ౭॥ అథ ధర్మసుతో రాజా ప్రణమ్య భ్రాతృభిస్సహ । ఉవాచ ప్రాంజలిర్భూత్వా నారదం దేవసమ్మతమ్ ॥ ౮॥ త్వయి తుష్టే మహాభాగ సర్వలోకాభిపూజితే । కృతమిత్యేవ మన్యేఽహం ప్రసాదాత్తవ సువ్రత ॥ ౯॥ యది త్వహమనుగ్రాహ్యో భ్రాతృభిస్సహితోఽనఘ । సందేహం మే మునిశ్రేష్ఠ హృత్స్థం త్వం ఛేత్తుమర్హసి ॥ ౧౦॥ ప్రదక్షిణం యః కురుతే పృథివీం తీర్థతత్పరః । కింఫలం తస్య కాత్స్న్యేన తద్భవాన్ వక్తుమర్హసి ॥ ౧౧॥ నారదః ॥ శృణు రాజన్నవహితో యథా భీష్మేణ ధీమతా । పులస్త్యస్య సకాశాద్వై సర్వమేతదుపశ్రుతమ్ ॥ ౧౨॥ పురా భాగీరథీతీరే భీష్మో ధర్మభృతాం వరః । పిత్ర్యం వ్రతం సమాస్థాయ న్యవసన్మునిభిస్సహ ॥ ౧౩॥ శుభే దేశే తథా రాజన్ పుణ్యే దేవర్షిసేవితే । గంగాద్వారే మహాభాగ దేవగంధర్వసేవితే ॥ ౧౪॥ స పితౄంస్తర్పయామాస దేవాంశ్చ పరమద్యుతిః । ఋషీంశ్చ తర్పయామాస విధిదృష్టేన కర్మణా ॥ ౧౫॥ కస్యచిత్త్వథ కాలస్య జపన్నేవ మహాయశాః । దదర్శాద్భుతసంకాశం పులస్త్యమృషిసత్తమమ్ ॥ ౧౬॥ స తం దృష్ట్వోగ్రతపసం దీప్యమానమివ శ్రియా । ప్రహర్షమతులం లేభే విస్మయం పరమం యయౌ ॥ ౧౭॥ ఉపస్థితం మహాభాగం పూజయామాస భారత । భీష్మో ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠో విధిదృష్టేన కర్మణా ॥ ౧౮॥ శిరసా చార్ఘ్యమాదాయ శుచిః ప్రయతమానసః । నామ సంకీర్తయామాస తస్మిన్ బ్రహ్మర్షిసత్తమే ॥ ౧౯॥ భీష్మోఽహమితి భద్రం తే దాసోఽస్మి తవ సువ్రత । తవ సందర్శనాదేవ ముక్తోఽహం సర్వకిల్బిషైః ॥ ౨౦॥ ఏవముక్త్వా మహారాజ భీష్మో ధర్మభృతాం వరః । వాగ్యతః ప్రాంజలిర్భూత్వా తూష్ణీమాసీద్యుధిష్ఠిర ॥ ౨౧॥ తం దృష్ట్వా నియమేనాథ స్వాధ్యాయామ్నాయకర్శితమ్ । భీష్మం కురుకులశ్రేష్ఠం మునిః ప్రీతోఽభవత్తదా ॥ ౨౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - పార్థనారదసంవాదే - ఏకాశీతితమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

పులస్త్యః ॥ అనేన తవ ధర్మజ్ఞ ప్రశ్రయేణ దమేన చ । సత్యేన చ మహాభాగ తుష్టోఽస్మి తవ సువ్రత ॥ ౧॥ యస్యేదృశస్తే ధర్మోఽయం పితృభక్త్యాశ్రితోఽనఘ । తేన పశ్యసి మాం పుత్ర ప్రీతిశ్చాపి మమ త్వయి ॥ ౨॥ అమోఘదర్శీ భీష్మాహం బ్రూహి కిం కరవాణి తే । యద్వక్ష్యసి కురుశ్రేష్ఠ తస్య దాతాస్మి తేఽనఘ ॥ ౩॥ భీష్మః ॥ ప్రీతే త్వయి మహాభాగ సర్వలోకాభిపూజితే । కృతమేతావతా మన్యే యదహం దృష్టవాన్ ప్రభుమ్ ॥ ౪॥ యది త్వహమనుగ్రాహ్యస్తవ ధర్మభృతాం వర । సందేహం తే ప్రవక్ష్యామి తన్మే త్వం ఛేత్తుమర్హసి ॥ ౫॥ అస్తి మే హృదయే కశ్చిత్తీర్థేభ్యో ధర్మసంశయః । తమహం శ్రోతుమిచ్ఛామి తద్భవాన్ వక్తుమర్హసి ॥ ౬॥ ప్రదక్షిణాం యః పృథివీం కరోత్యమరసన్నిభ । కింఫలం తస్య విప్రర్షే తన్మే బ్రూహి సునిశ్చితమ్ ॥ ౭॥ పులస్త్యః ॥ హంత తే కథయిష్యామి యదృషీణాం పరాయణమ్ । తదేకాగ్రమనాః పుత్ర శృణు తీర్థేషు యత్ఫలమ్ ॥ ౮॥ యస్య హస్తౌ చ పాదౌ చ మనశ్చైవ సుసంయతమ్ । విద్యా తపశ్చ కీర్తిశ్చ స తీర్థఫలమశ్నుతే ॥ ౯॥ ప్రతిగ్రహాదపావృత్తస్సంతుష్టో యేన కేనచిత్ । అహంకారనివృత్తశ్చ స తీర్థఫలమశ్నుతే ॥ ౧౦॥ అకల్కకో నిరారంభో లఘ్వాహారో జితేంద్రియః । విముక్తస్సర్వపాపేభ్యస్స తీర్థఫలమశ్నుతే ॥ ౧౧॥ అక్రోధనశ్చ రాజేంద్ర సత్యశీలో దృఢవ్రతః । ఆత్మోపమశ్చ భూతేషు స తీర్థఫలమశ్నుతే ॥ ౧౨॥ ఋషిభిః క్రతవః ప్రోక్తా వేదేష్విహ యథాక్రమమ్ । ఫలం చైవ యథాతత్త్వం ప్రేత్య చేహ చ సర్వశః ॥ ౧౩॥ న తే శక్యా దరిద్రేణ యజ్ఞాః ప్రాప్తుం మహీపతే । బహూపకరణా యజ్ఞా నానాసంభారవిస్తరాః ॥ ౧౪॥ ప్రాప్యంతే పార్థివైరేతైస్సమృద్ధైర్వా నరైః క్వచిత్ । నార్థన్యూనైర్నావగణైరేకాత్మభిరసాధనైః ॥ ౧౫॥ యో దరిద్రైరపి విధిశ్శక్యః ప్రాప్తుం నరేశ్వర । తుల్యో యజ్ఞఫలైః పుణ్యైస్తన్నిబోధ యుధాం వర ॥ ౧౬॥ ఋషీణాం పరమం గుహ్యమిదం భరతసత్తమ । తీర్థాభిగమనం పుణ్యం యజ్ఞైరపి విశిష్యతే ॥ ౧౭॥ అనుపోష్య త్రిరాత్రాణి తీర్థాన్యనభిగమ్య చ । అదత్త్వా కాంచనం గాశ్చ దరిద్రో నామ జాయతే ॥ ౧౮॥ అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైరిష్ట్వా విపులదక్షిణైః । న తత్ఫలమవాప్నోతి తీర్థాభిగమనేన యత్ ॥ ౧౯॥ నృలోకే దేవదేవస్య తీర్థం త్రైలోక్యవిశ్రుతమ్ । పుష్కరం నామ విఖ్యాతం మహాభాగ స్సమావిశేత్ ॥ ౨౦॥ దశకోటిసహస్రాణి తీర్థానాం

నాం వై మహాత్మనే। సాన్నిధ్యం పుష్కరేష్వేషాం త్రిసంధ్యం కురునందన॥ ౨౧॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రాః సాధ్యాశ్చ సమరుద్గణాః। గంధర్వాప్సరస
శ్చైవ నిత్యం సన్నిహితా విభో॥ ౨౨॥ యత్ర దేవాస్తపస్తప్త్వా దైత్యా బ్రహ్మర్షయస్తథా। దివ్యయోగా మహారాజ పుణ్యేన మహతాన్వితాః॥ ౨౩॥
మనసాప్యభికామస్య పుష్కరాణి మనస్వినః। పూయంతే సర్వపాపాని నాకపృష్ఠే చ పూజ్యతే॥ ౨౪॥ అస్మిన్ తీర్థే మహారాజ నిత్యమేవ పితామహః। ఉ
వాస పరమప్రీతో భగవాన్ కమలాసనః॥ ౨౫॥ పుష్కరేషు మహాభాగ దేవాస్సర్షిగణాః పురా। సిద్ధిం పరమికాం ప్రాప్తాః పుణ్యేన మహతాన్వితాః॥ ౨౬॥
తత్రాభిషేకం యః కుర్యాత్ పితృదేవార్చనే రతః। అశ్వమేధాద్దశగుణం ఫలం ప్రాహుర్మనీషిణః॥ ౨౭॥ అప్యేకం భోజయేద్విప్రం పుష్కరారణ్య
మాశ్రితః। తేనాసౌ కర్మణా భీష్మ ప్రేత్య చేహ చ మోదతే॥ ౨౮॥ శాకైర్మూలైః ఫలైర్వాపి యేన వర్తయతే స్వయమ్। తద్వై దద్యాద్బ్రాహ్మణాయ
శ్రద్ధావాననసూయకః॥ ౨౯॥ తేనైవ ప్రాప్నుయాత్ ప్రాజ్ఞో హయమేధఫలం నరః। బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రా వా రాజసత్తమ॥ ౩౦॥
న వై యోనౌ ప్రజాయంతే స్నాతాస్తీర్థే మహాత్మనః। కార్తికీం తు విశేషేణ యోఽభిగచ్ఛతి పుష్కరమ్॥ ౩౧॥ ప్రాప్నుయాత్స నరో లోకాన్ బ్రహ్మణ
స్సదనేఽక్షయాన్। సాయం ప్రాతః స్మరేద్యస్తు పుష్కరాణి కృతాంజలిః॥ ౩౨॥ ఉపస్పృష్టం భవేత్తేన సర్వతీర్థేషు భారత। జన్మప్రభృతి యత్పాపం
స్త్రియా వా పురుషస్య వా॥ ౩౩॥ పుష్కరే స్నాతమాత్రస్య సర్వమేవ ప్రణశ్యతి। యథా సురాణాం సర్వేషామాదిస్తు మధుసూదనః॥ ౩౪॥ తథైవ పు
ష్కరం రాజంస్తీర్థానామాదిరుచ్యతే। ఉష్య ద్వాదశ వర్షాణి పుష్కరే నియతః శుచిః॥ ౩౫॥ క్రతూన్ సర్వానవాప్నోతి బ్రహ్మలోకం స గచ్ఛతి। య
స్తు వర్షశతం పూర్ణమగ్నిహోత్రముపాసతే॥ ౩౬॥ కార్తికీం వా వసేదేకాం పుష్కరే సమమేవ తత్। త్రీణి శృంగాణి శుభ్రాణి త్రీణి ప్రస్రవణాని
చ॥ ౩౭॥ పుష్కరాణ్యాదిసిద్ధాని న విద్మస్తత్ర కారణమ్। దుష్కరం పుష్కరే గంతుం దుష్కరం పుష్కరే తపః॥ ౩౮॥ దుష్కరం పుష్కరే దానం వస్తుం చైవ సు
దుష్కరమ్। ఉష్య ద్వాదశరాత్రం తు నియతో నియతాశనః॥ ౩౯॥ ప్రదక్షిణముపావృత్య జంబూమార్గం సమావిశేత్। జంబూమార్గం సమావిశ్య దే
వర్షిపితృసేవితమ్॥ ౪౦॥ అశ్వమేధమవాప్నోతి సర్వకామసమన్వితః। తత్రోష్య రజనీః పంచ పూతాత్మా జాయతే నరః॥ ౪౧॥ న దుర్గతిమవాప్నోతి
సిద్ధిం ప్రాప్నోతి చోత్తమామ్। జంబూమార్గాదుపావృత్య గచ్ఛేత్తండులికాశ్రమమ్॥ ౪౨॥ న దుర్గతిమవాప్నోతి బ్రహ్మలోకం చ గచ్ఛతి। అగస్త్యం
సర ఆసాద్య పితృదేవార్చనే రతః॥ ౪౩॥ త్రిరాత్రోపోషితో రాజన్నగ్నిష్టోమఫలం లభేత్। శాకవృత్తిః ఫలైర్వాపి కౌమారం విందతే పదమ్॥ ౪౪॥ కణ్వా
శ్రమం తతో గచ్ఛేత్ శ్రీజుష్టం లోకపూజితమ్। ధర్మారణ్యం హి తత్పుణ్యమాద్యం చ భరతర్షభ॥ ౪౫॥ యత్ర ప్రవిష్టమాత్రో వై సర్వపాపైః ప్రము
చ్యతే। అర్చయిత్వా పితౄన్ దేవాన్ నియతో నియతాశనః॥ ౪౬॥ సర్వకామసమృద్ధస్య యజ్ఞస్య ఫలమశ్నుతే। ప్రదక్షిణం గతః కృత్వా యయాతిప
తనం వ్రజేత్॥ ౪౭॥ హయమేధస్య యజ్ఞస్య ఫలం ప్రాప్నోతి తత్ర వై। మహాకాళం తతో గచ్ఛేన్నియతో నియతాశనః॥ ౪౮॥ కోటితీర్థముపస్పృశ్య హయ
మేధఫలం లభేత్। తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞః స్థాణోస్తీర్థముమాపతేః॥ ౪౯॥ నామ్నా రుద్రవటం నామ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్। తత్రాభిగమ్య చేశానం
....
గోసహస్రఫలం లభేత్॥ ౫౦॥ ....
మహాదేవప్రసాదాచ్చ గాణపత్యం చ విందతి। సమృద్ధమసపత్నం చ శ్రియా యుక్తం నరోత్తమః॥ ౫౧॥ నర్మదాం స సమాసాద్య నదీం త్రైలోక్యవిశ్రు
తామ్। తర్పయిత్వా పితౄన్ దేవానగ్నిష్టోమఫలం లభేత్॥ ౫౨॥ దక్షిణం సింధుమాసాద్య బ్రహ్మచారీ జితేంద్రియః। అగ్నిష్టోమమవాప్నోతి విమానం
చాధిరోహతి॥ ౫౩॥ చర్మణ్వతీం సమాసాద్య నియతో నియతాశనః। రంతిదేవాభ్యనుజ్ఞాతో హ్యగ్నిష్టోమఫలం లభేత్॥ ౫౪॥ తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ హిమవత్సు
తమర్బుదమ్। పృథివ్యాం యత్ర వై ఛిద్రం పూర్వమాసీద్యుధిష్ఠిర॥ ౫౫॥ తత్రాశ్రమో వసిష్ఠస్య త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః। తత్రోష్య రజనీమేకాం
గోసహస్రఫలం లభేత్॥ ౫౬॥ పింగతీర్థముపస్పృశ్య బ్రహ్మచారీ జితేంద్రియః। కపిలానాం నరశ్రేష్ఠ శతస్య ఫలమశ్నుతే॥ ౫౭॥ తతో గచ్ఛేత రాజేం

ద్ర ప్రభాసం తీర్థముత్తమమ్ । తత్ర సన్నిహితో నిత్యం స్వయమేవ హుతాశనః ॥ ౫౮ ॥ దేవతానాం ముఖం వీర జ్వలనోఽనిలసారథిః । తస్మింస్తీర్థే నరస్స్నాత్వా శుచిః ప్రయతమానసః ॥ ౫౯ ॥ అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం ఫలం ప్రాప్నోతి మానవః । తతో గత్వా సరస్వత్యాః సాగరస్య చ సంగమే ॥ ౬౦ ॥ గోసహస్రఫలం తస్య స్వర్గలోకం చ విందతి । ప్రభయా దీప్యతే నిత్యమగ్నివద్భరతర్షభ ॥ ౬౧ ॥ తీర్థే సలిలరాజస్య స్నాత్వా ప్రయతమానసః । త్రిరాత్రముషితస్స్నాతస్తర్పయేత్పితృదేవతాః ॥ ౬౨ ॥ ప్రభాసతే యథా సోమస్సోఽశ్వమేధం చ విందతి । వరదానం తతో గచ్ఛేత్తీర్థం భరతసత్తమ ॥ ౬౩ ॥ విష్ణోర్దుర్వాససా యత్ర వరో దత్తో యుధిష్ఠిర । వరదానే నరస్స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ ౬౪ ॥ తతో ద్వారవతీం గచ్ఛేన్నియతో నియతాశనః । పిండారకే నరస్స్నాత్వా లభేద్బహుసువర్ణకమ్ ॥ ౬౫ ॥ తస్మింస్తీర్థే మహాభాగ పద్మలక్షణలక్షితాః । అద్యాపి ముద్రా దృశ్యంతే తదద్భుతమరిందమ ॥ ౬౬ ॥ త్రిశూలాంకాని పద్మాని దృశ్యంతే కురునందన । మహాదేవస్య సాన్నిధ్యం తత్రైవ పురుషర్షభ ॥ ౬౭ ॥ సాగరస్య చ సింధోశ్చ సంగమం ప్రాప్య భారత । తీర్థే సలిలరాజస్య స్నాత్వా ప్రయతమానసః ॥ ౬౮ ॥ తర్పయిత్వా పితౄన్దేవానృషీంశ్చ భరతర్షభ । ప్రాప్నోతి వారుణం లోకం దీప్యమానస్స్వతేజసా ॥ ౬౯ ॥ శంకుకర్ణేశ్వరం దేవమర్చయిత్వా యుధిష్ఠిర । అశ్వమేధాద్దశగుణం ప్రవదంతి మనీషిణః ॥ ౭౦ ॥ ప్రదక్షిణముపావృత్య గచ్ఛేత భరతర్షభ । తీర్థం కురువరశ్రేష్ఠ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ ॥ ౭౧ ॥ దమీతి నామ్నా విఖ్యాతం సర్వపాపప్రణాశనమ్ । తత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా ఉపాసంతే మహేశ్వరమ్ ॥ ౭౨ ॥ తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ రుద్రం దేవగణైర్వృతమ్ । జన్మప్రభృతి యత్పాపం తత్స్నాతస్య ప్రణశ్యతి ॥ ౭౩ ॥ దమీ చాత్ర నరశ్రేష్ఠ సర్వదేవైరభిష్టుతః । తత్ర స్నాత్వా నరవ్యాఘ్ర హయమేధమవాప్నుయాత్ ॥ ౭౪ ॥ గత్వా యత్ర మహాప్రాజ్ఞ విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా । పురా శౌచం కృతం రాజన్హత్వా దైతేయదానవాన్ ॥ ౭౫ ॥ తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ వసోర్ధారామభిష్టుతామ్ । గమనాదేవ తస్యాం హి హయమేధఫలం లభేత్ ॥ ౭౬ ॥ స్నాత్వా కురువరశ్రేష్ఠ ప్రయతాత్మా సమాహితః । తర్ప్య దేవాన్పితౄంశ్చైవ విష్ణులోకే మహీయతే ॥ ౭౭ ॥ తీర్థం చాత్ర సరః పుణ్యం వసూనాం భరతర్షభ । తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ వసూనాం సమ్మతో భవేత్ ॥ ౭౮ ॥ సింధూత్తమమితి ఖ్యాతం సర్వపాపప్రణాశనమ్ । తత్ర స్నాత్వా నరశ్రేష్ఠ లభేద్బహుసువర్ణకమ్ ॥ ౭౯ ॥ భద్రతుంగం సమాసాద్య శుచిశ్శీలసమన్వితః । బ్రహ్మలోకమవాప్నోతి గతిం చ పరమాం వ్రజేత్ ॥ ౮౦ ॥.................... కుమారికాణాం శక్రస్య తీర్థం సిద్ధనిషేవితమ్ । తత్ర స్నాత్వా నరః క్షిప్రం స్వర్గలోకమవాప్నుయాత్ ॥ ౮౧ ॥ రేణుకాయాశ్చ తత్రైవ తీర్థం సిద్ధనిషేవితమ్ । తత్ర స్నాత్వా భవేద్విప్రో నిర్మలశ్చంద్రమా యథా ॥ ౮౨ ॥ అథ పంచనదం గత్వా నియతో నియతాశనః । పంచయజ్ఞానవాప్నోతి క్రమశో యేఽనుకీర్తితాః ॥ ౮౩ ॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర భీమాయాస్స్థానముత్తమమ్ । తత్ర స్నాత్వా తు యోన్యాం వై నరో భరతసత్తమ ॥ ౮౪ ॥ దేవ్యాః పుత్రో భవేద్రాజంస్తప్తకుండలవిగ్రహః । గవాం శతసహస్రస్య ఫలం ప్రాప్నోతి మానవః ॥ ౮౫ ॥ శ్రీకుండం తు సమాసాద్య త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ । పితామహం నమస్కృత్య గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ ౮౬ ॥ తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ విమలం తీర్థముత్తమమ్ । అద్యాపి యత్ర దృశ్యంతే మత్స్యాస్సౌవర్ణరాజతాః ॥ ౮౭ ॥ తత్ర స్నాత్వా నరః క్షిప్రం వాసవం లోకమాప్నుయాత్ । సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా గచ్ఛేత పరమాం గతిమ్ ॥ ౮౮ ॥ వితస్తాం చ సమాసాద్య సంతర్ప్య పితృదేవతాః । నరః ఫలమవాప్నోతి వాజపేయస్య భారత ॥ ౮౯ ॥ కాశ్మీరేష్వేవ నాగస్య భవనం తక్షకస్య చ । వితస్తాఖ్యమితి ఖ్యాతం సర్వపాపప్రమోచనమ్ ॥ ౯౦ ॥ తత్ర స్నాత్వా నరో నూనం వాజపేయమవాప్నుయాత్ । సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా గచ్ఛేచ్చ పరమాం గతిమ్ ॥ ౯౧ ॥ తతో గచ్ఛేత బడబాం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతామ్ । పశ్చిమాయాం తు సంధ్యాయాముపస్పృశ్య యథావిధి ॥ ౯౨ ॥ చరుం సప్తార్చిషే రాజన్యథాశక్తి నివేదయేత్ । పితౄణామక్షయం దానం ప్రవదంతి మనీషిణః ॥ ౯౩ ॥ ఋషయః పితరో దేవా గంధర్వాప్సరసాం గణాః । గుహ్యకాః కిన్నరా యక్షాస్సిద్ధా విద్యాధరా నరాః ॥ ౯౪ ॥ రాక్షసా దితిజా రుద్రా బ్రహ్మా చ మనుజాధిప । నియతః పరమాం దీక్షామాస్థాయాబ్దసహస్రికీమ్ ॥ ౯౫ ॥ విష్ణోః ప్రసాదనం కుర్వంశ్చరుం చ శ్రపయం

స్తథా । స ప్తభిస్సప్తభిశ్చైవ ఋగ్భిస్తుష్టావ కేశవమ్ ||౯౬|| దదావష్టగుణైశ్వర్యం తేషాం తుష్టస్తు కేశవః । యథాభిలషితానన్యాన్కామాన్దత్త్వా వైమ
హీపతే ||౯౭|| తత్రైవాంతర్దధే దేవో విద్యుదభ్రేష్వివ యథా । నామ్నా సప్తచరుస్తేన ఖ్యాతో లోకేషు భారత ||౯౮|| గవాం శతసహస్రేణ రాజ
సూయశతేన చ । అశ్వమేధసహస్రేణ శ్రేయాన్ సప్తార్చిషే చరుః ||౯౯|| తతో నివృత్తో రాజేంద్ర రుద్రం పదముపావిశేత్ । అర్చయిత్వా మహాదే
వమశ్వమేధఫలం లభేత్ ||౧౦౦|| మణిమంతం సమాసాద్య బ్రహ్మచారీ సమాహితః । ఏకరాత్రోషితో రాజన్నగ్నిష్టోమఫలం లభేత్ ||౧౦౧|| అథ గచ్ఛే
త రాజేంద్ర దేవికాం లోకవిశ్రుతామ్ । ప్రసూతిర్యత్ర విప్రాణాం శ్రూయతే భరతర్షభ ||౧౦౨|| త్రిశూలపాణేః స్థానం చ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ ।
దేవికాయాం నరః స్నాత్వా సమభ్యర్చ్య మహేశ్వరమ్ ||౧౦౩|| యథాశక్తి చరుం తత్ర నివేద్య భరతర్షభ । సర్వకామసమృద్ధస్య యజ్ఞస్య లభతే ఫలమ్ ।
||౧౦౪|| కామాఖ్యం తత్ర రుద్రస్య తీర్థం దేవనిషేవితమ్ । తత్ర స్నాత్వా నరః క్షిప్రం సిద్ధిం ప్రాప్నోతి మానవః ||౧౦౫|| యజనం యాజనం చైవ తథైవ
బ్రహ్మవాలుకమ్ । పుష్పాంభశ్చ ఉపస్పృశ్య న శోచేన్మరణం గతః ||౧౦౬|| అర్ధయోజనవిస్తారా పంచయోజనమాయతా । ఏతావతీ దేవికా తు పు
ణ్యా దేవర్షిసేవితా ||౧౦౭|| తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ దీర్ఘసత్త్రం యథాక్రమమ్ । తత్ర బ్రహ్మాదయో దేవాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ||౧౦౮|| దీర్ఘస
త్త్రముపాసంతే దీక్షితా నియతవ్రతాః । గమనాదేవ రాజేంద్ర దీర్ఘసత్త్రమరిందమ ||౧౦౯|| రాజసూయాశ్వమేధాభ్యాం ఫలం ప్రాప్నోతి భారత ।
తతో వినశనం గచ్ఛేన్నియతో నియతాశనః ||౧౧౦|| గచ్ఛత్యంతర్హితా యత్ర మేరుపృష్ఠే సరస్వతీ । చమసే చ శివోద్భేదే నాగోద్భేదే చ దృశ్యతే ||
౧౧౧|| స్నాత్వా తు చమసోద్భేదే అగ్నిష్టోమఫలం లభేత్ । శివోద్భేదే నరః స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్ ||౧౧౨|| నాగోద్భేదే నరః స్నాత్వా నాగలో
కమవాప్నుయాత్ । శశయానం చ రాజేంద్ర తీర్థమాసాద్య దుర్లభమ్ ||౧౧౩|| శశరూపప్రతిచ్ఛన్నాః పుష్కరా యత్ర భారత । సరస్వత్యాం మహా
రాజ అను సంవత్సరం చ తే ||౧౧౪|| దృశ్యంతే భరతశ్రేష్ఠ వృత్తాం వై కార్తికీం సదా । తత్ర స్నాత్వా నరవ్యాఘ్ర ద్యోతతే శశివత్సదా ||౧౧౫|| గోసహ
స్రఫలం చైవ ప్రాప్నుయాద్భరతర్షభ । కుమారకోటిమాసాద్య నియతః కురునందన ||౧౧౬|| తత్రాభిషేకం కుర్వీత పితృదేవార్చనే రతః । గవామ
యుతమాప్నోతి కులం చైవ సముద్ధరేత్ ||౧౧౭|| తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ రుద్రకోటిం సమాహితః । పురా యత్ర మహారాజ మునికోటిః సమాగతా ||౧౧౮|| హ
ర్షేణ మహతావిష్టా రుద్రదర్శనకాంక్షయా । అహం పూర్వమహం పూర్వం ద్రక్ష్యామి వృషభధ్వజమ్ ||౧౧౯|| ఏవం సంప్రస్థితా రాజన్ ఋషయః కిల
భారత । తతో యోగీశ్వరేణాపి యోగమాస్థాయ భూపతే ||౧౨౦|| తేషాం మన్యుప్రణాశార్థమృషీణాం భావితాత్మనామ్ । సృష్టా కోటీతి రుద్రాణా
మృషీణామగ్రతః స్థితా ||౧౨౧|| మయా పూర్వతరం దృష్ట ఇతి తే మేనిరే పృథక్ । తేషాం తుష్టో మహాదేవో మునీనాం భావితాత్మనామ్ ||౧౨౨|| భక్త్యా
పరమయా రాజన్ వరం తేషాం ప్రదిష్టవాన్ । అద్యప్రభృతి యుష్మాకం ధర్మవృద్ధిర్భవిష్యతి ||౧౨౩|| తత్ర స్నాత్వా నరవ్యాఘ్ర రుద్రకోట్యాం నరః
శుచిః । అశ్వమేధమవాప్నోతి కులం చైవ సముద్ధరేత్ ||౧౨౪|| తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర సంగమం లోకవిశ్రుతమ్ । సరస్వత్యా మహాపుణ్యం కేశవం స
ముపాసతే ||౧౨౫|| యత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా ఋషయశ్చ తపోధనాః । అభిగచ్ఛంతి రాజేంద్ర చైత్రశుక్లచతుర్దశీమ్ ||౧౨౬|| తత్ర స్నాత్వా నర
వ్యాఘ్ర విందేద్బహుసువర్ణకమ్ । సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా బ్రహ్మలోకం చ గచ్ఛతి ||౧౨౭|| ఋషీణాం యత్ర సత్త్రాణి సమాప్తాని నరాధిప । తత్రావసా
నమాసాద్య గోసహస్రఫలం లభేత్ ||౧౨౮|| ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - నానాతీర్థకథనే - ద్వ్యశీతితమోఽధ్యాయః ❀ ❀ ❀ ❀ ❀

పులస్త్య ఉవాచ || తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర కురుక్షేత్రమభిష్టుతమ్ । పాపేభ్యో యత్ర ముచ్యంతే దర్శనాత్సర్వజంతవః ||౧|| కురుక్షేత్రం గమిష్యామి
కురుక్షేత్రే వసామ్యహమ్ । య ఏవం సతతం బ్రూయాత్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ||౨|| పాంసవోఽపి కురుక్షేత్రే వాయునా సముదీరితాః । అపి దుష్కృ
తకర్మాణం నయంతి పరమాం గతిమ్ ||౩|| దక్షిణేన సరస్వత్యా దృషద్వత్యుత్తరేణ చ । యే వసంతి కురుక్షేత్రే తే వసంతి త్రివిష్టపే ||౪|| తత్ర మాసం వసే

ధీర సరస్వత్యాం యుధిష్ఠిర। యత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా ఋషయస్సిద్ధచారణాః॥ ౫ । గన్ధర్వాప్సరసో యక్షాః పన్నగాశ్చ మహీపతే। బ్రహ్మక్షే-
త్రం మహాపుణ్యమభిగచ్ఛతి భారత॥ ౬॥ మనసాప్యభికామస్య కురుక్షేత్రం యుధిష్ఠిర। పాపాని విప్రణశ్యన్తి బ్రహ్మలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౭॥ గత్వా హి
శ్రద్ధయాయుక్తః కురుక్షేత్రం కురూద్వహ। ఫలం ప్రాప్నోతి చ తదా రాజసూయాశ్వమేధయోః॥ ౮॥ తతో మంకణకం నామ ద్వారపాలం మహాబలమ్।
యక్షం సమభివాద్యైవ గోసహస్రఫలం లభేత్॥ ౯॥ తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ విష్ణోః స్థానమనుత్తమమ్। సతతం నామ రాజేన్ద్ర యత్ర సన్నిహితో హరిః॥ ౧౦॥
తత్ర స్నాత్వా చ నత్వా చ త్రిలోకప్రభవం హరిమ్। అశ్వమేధమవాప్నోతి విష్ణులోకం చ గచ్ఛతి। ౧౧। తతః పారిప్లవం గచ్ఛేత్ తీర్థం త్రైలోక్యవిశ్రు-
తమ్। అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం ఫలం ప్రాప్నోతి భారత॥ ౧౨॥ పృథివీతీర్థమాసాద్య గోసహస్రఫలం లభేత్। తతశ్శాలూకినీం గత్వా తీర్థసేవీ నరా-
ధిప॥ ౧౩॥ దశాశ్వమేధే స్నాత్వా చ తదేవ ఫలమాప్నుయాత్। సర్పదేవీం సమాసాద్య నాగానాం తీర్థముత్తమమ్। అగ్నిష్టోమమవాప్నోతి నా-
గలోకం చ విన్దతి। తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ ద్వారపాలం తరన్తుకమ్॥ ౧౫॥ తత్రోష్య రజనీమేకాం గోసహస్రఫలం లభేత్। తతః పంచనదం గత్వా నియతో
నియతాశనః॥ ౧౬॥ కోటితీర్థముపస్పృశ్య హయమేధఫలం లభేత్। అశ్వినోస్తీర్థమాసాద్య రూపవానభిజాయతే ౧౭॥ తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ వారా-
హం తీర్థముత్తమమ్। విష్ణుర్వారాహరూపేణ పూర్వం యత్ర స్థితోऽభవత్॥ ౧౮॥ తత్ర స్నాత్వా నరశ్రేష్ఠ అగ్నిష్టోమఫలం లభేత్। తతో జయన్త్యాం
రాజేన్ద్ర సోమతీర్థం సమావిశేత్॥ ౧౯॥ స్నాత్వా ఫలమవాప్నోతి రాజసూయస్య మానవః। ఏకహంసే నరస్స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్॥ ౨౦॥
కృతశౌచం సమాసాద్య తీర్థసేవీ నరాధిప। పుణ్డరీకమవాప్నోతి కృతశౌచో భవేచ్చ సః॥ ౨౧॥ తతో ముంజవటం నామ స్థాణోః స్థానం మహాత్మనః। ఉషో-
ష్య రజనీమేకాం గాణపత్యమవాప్నుయాత్॥ ౨౨॥ తత్రైవ చ మహారాజ యక్షిణీం లోకవిశ్రుతామ్। స్నాత్వాభిగమ్య రాజేన్ద్ర సర్వాన్ కామానవా-
ప్నుయాత్॥ ౨౩॥ కురుక్షేత్రస్య తద్ద్వారం విశ్రుతం భరతర్షభ। ప్రదక్షిణముపావృత్య తీర్థసేవీ సమాహితః॥ ౨౪॥ సమ్మితం పుష్కరాణాం చ స్నా-
త్వార్చ్య పితృదేవతాః। జామదగ్న్యేన రామేణ కృతం తత్సుమహాత్మనా॥ ౨౫॥ కృతకృత్యో భవేద్రాజన్నశ్వమేధం చ విన్దతి। తతో రామహ్రదాన్ గ-
చ్ఛేత్ తీర్థసేవీ సమాహితః॥ ౨౬॥ తత్ర రామేణ రాజేన్ద్ర తరసా దీప్తతేజసా। క్షత్రముత్సాద్య వీరేణ హ్రదాః పంచ నివేశితాః॥ ౨౭॥ పూరయిత్వా
నరవ్యాఘ్ర రుధిరేణేతి విశ్రుతమ్। పితరస్తర్పితాస్సర్వే తథైవ ప్రపితామహాః॥ ౨౮॥ తతస్తే పితరః ప్రీతా రామమూచుర్నరాధిప॥ పితర ఊచుః॥ రా-
మ రామ మహాభాగ ప్రీతాస్స్మ తవ భార్గవ। ౨౯ ॥ అనయా పితృభక్త్యా చ విక్రమేణ చ తే విభో। వరం వృణీష్వ భద్రం తే కిమిచ్ఛసి మహాద్యుతే॥ ౩౦॥
ఏవముక్తస్స రాజేన్ద్ర రామః ప్రహరతాం వరః। అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం పితౄన్ స గగనే స్థితాన్॥ ౩౧ ॥ భవన్తో యది మే ప్రీతా యద్యనుగ్రా-
హ్యతా మయి। పితృప్రసాదమిచ్ఛేయం తపఆప్యాయనం పునః॥ ౩౨॥ యచ్చ రోషాభిభూతేన క్షత్రముత్సాదితం మయా। తతశ్చ పాపాన్ముచ్యేయం యు-
ష్మాకం తేజసాప్యహమ్॥ ౩౩॥ హ్రదాశ్చ తీర్థభూతా మే భవేయుర్భువి విశ్రుతాః। ఏతచ్ఛ్రుత్వా శుభం వాక్యం రామస్య పితరస్తదా॥ ౩౪॥ ప్రత్యూ-
చుః పరమప్రీతా రామం హర్షసమన్వితాః। తపస్తే వర్ధతాం భూయః పితృభక్త్యా విశేషతః॥ ౩౫॥ యచ్చ రోషాభిభూతేన క్షత్రముత్సాదితం త్వయా।
తతశ్చ పాపాన్ముక్తస్త్వం పతితాస్తే స్వకర్మభిః॥ ౩౬॥ హ్రదాశ్చ తవ తీర్థత్వం గమిష్యన్తి న సంశయః। హ్రదేషు తేషు యః స్నాత్వా పితౄన్ సంత-
ర్పయిష్యతి॥ ౩౭॥ పితరస్తస్య వై ప్రీతా దాస్యన్తి భువి దుర్లభమ్। ఈప్సితం చ మనఃకామం స్వర్గలోకం చ శాశ్వతమ్॥ ౩౮॥ ఏవం దత్వా వరాన్ రాజన్
రామస్య పితరస్తదా। ఆమన్త్ర్య భార్గవం ప్రీత్యా తత్రైవాన్తర్హితాస్తతః॥ ౩౯॥ ఏవం రామహ్రదాః పుణ్యా భార్గవస్య మహాత్మనః। స్నాత్వా
హ్రదేషు రామస్య బ్రహ్మచారీ శుభవ్రతః॥ ౪౦॥ రామమభ్యర్చ్య రాజేన్ద్ర లభేద్బహుసువర్ణకమ్। వంశమూలకమాసాద్య తీర్థసేవీ కురూద్వహ॥
౪౧॥ స్వం వంశముద్ధరేద్రాజన్ స్నాత్వా వై వంశమూలకే। కాయశోధనమాసాద్య తీర్థం భరతసత్తమ॥ ౪౨॥ శరీరశుద్ధిః స్నాతస్య తస్మింస్తీర్థే న సం-

శయః । శుద్ధదేహశ్చ సంయాతి శుభాఁల్లోకాననుత్తమాన్ ॥ ౪౩ ॥ తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ తీర్థం త్రైలోక్యవిశ్రుతమ్ । లోకా యత్రోద్ధృతాః పూర్వం విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా ॥ ౪౪ ॥ లోకోద్ధారం సమాసాద్య తీర్థం త్రైలోక్యపూజితమ్ । స్నాత్వా తీర్థవరే రాజఁల్లోకానుద్ధరతే స్వకాన్ ॥ ౪౫ ॥ శ్రీతీర్థం చ సమాసాద్య స్నాత్వా నియతమానసః । అర్చయిత్వా పితౄన్దేవాన్విందతే శ్రియముత్తమామ్ ॥ ౪౬ ॥ కపిలాతీర్థమాసాద్య బ్రహ్మచారీ సమాహితః । తత్ర స్నాత్వార్చయిత్వా చ పితౄన్స్వాన్దైవతాన్యపి ॥ ౪౭ ॥ కపిలానాం సహస్రస్య ఫలం విందతి మానవః । సూర్యతీర్థం సమాసాద్య స్నాత్వా నియతమానసః ॥ ౪౮ ॥ అర్చయిత్వా పితౄన్దేవానుపవాసపరాయణః । అగ్నిష్టోమమవాప్నోతి సూర్యలోకం చ గచ్ఛతి ॥ ౪౯ ॥ గవాం భవనమాసాద్య తీర్థసేవీ యథాక్రమమ్ । తత్రాభిషేకం కుర్వాణో గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ ౫౦ ॥ ....

శంఖినీం తత్ర ఆసాద్య తీర్థసేవీ కురూద్వహ । దేవ్యాస్తీర్థే నరః స్నాత్వా లభతే రూపముత్తమమ్ ॥ ౫౧ ॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర ద్వారపాలం తరండకమ్ । తచ్చ తీర్థం సరస్వత్యాం యక్షేంద్రస్య మహాత్మనః ॥ ౫౨ ॥ తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్నగ్నిష్టోమఫలం లభేత్ । తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర బ్రహ్మావర్తం నరోత్తమః ॥ ౫౩ ॥ బ్రహ్మావర్తే నరః స్నాత్వా బ్రహ్మలోకమవాప్నుయాత్ । తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర సుతీర్థకమనుత్తమమ్ ॥ ౫౪ ॥ తత్ర సన్నిహితా నిత్యం పితరో దైవతైః సహ । తత్రాభిషేకం కుర్వీత పితృదేవార్చనే రతః ॥ ౫౫ ॥ అశ్వమేధమవాప్నోతి పితృలోకం చ గచ్ఛతి । తతోఽంబుమత్యాం ధర్మజ్ఞ సుతీర్థకమనుత్తమమ్ ॥ ౫౬ ॥ కాశీశ్వరస్య తీర్థే చ స్నాత్వా భరతసత్తమ । సర్వవ్యాధివినిర్ముక్తో బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥ ౫౭ ॥ మాతృతీర్థం చ తత్రైవ యత్ర స్నాతస్య భారత । ప్రజా వివర్ధతే రాజన్నతన్వీం శ్రియమశ్నుతే ॥ ౫౮ ॥ తతః శీతవనం గచ్ఛేన్నియతో నియతాశనః । తీర్థం తత్ర మహారాజ మహదన్యత్ర దుర్లభమ్ ॥ ౫౯ ॥ పునాతి గమనాదేవ దృష్టమేకం నరాధిప । కేశానభ్యుక్ష్య వై తస్మిన్పూతో భవతి భారత ॥ ౬౦ ॥ తీర్థం తత్ర మహారాజ శ్వావిల్లోమాపహం స్మృతమ్ । యత్ర విప్రా నరవ్యాఘ్ర విద్వాంసస్తీర్థతత్పరాః ॥ ౬౧ ॥ ప్రీతిం గచ్ఛంతి పరమాం స్నాత్వా భరతసత్తమ । శ్వావిల్లోమాపనయనే తీర్థే భరతసత్తమ ॥ ౬౨ ॥ ప్రాణాయామైర్నిర్హరంతి స్వలోమాని ద్విజోత్తమాః । పూతాత్మానశ్చ రాజేంద్ర ప్రయాంతి పరమాం గతిమ్ ॥ ౬౩ ॥ దశాశ్వమేధికం చైవ తస్మింస్తీర్థే మహీపతే । తత్ర స్నాత్వా నరవ్యాఘ్ర గచ్ఛేత పరమాం గతిమ్ ॥ ౬౪ ॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర మానుషం లోకవిశ్రుతమ్ । యత్ర కృష్ణమృగా రాజన్వ్యాధేన శరపీడితాః ॥ ౬౫ ॥ విగాహ్య తస్మిన్సరసి మానుషత్వముపాగతాః । తస్మింస్తీర్థే నరః స్నాత్వా బ్రహ్మచారీ సమాహితః ॥ ౬౬ ॥ సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా స్వర్గలోకే మహీయతే । మానుషస్య తు పూర్వేణ క్రోశమాత్రే మహీపతే ॥ ౬౭ ॥ ఆపగా నామ విఖ్యాతా నదీ సిద్ధనిషేవితా । శ్యామాకం భోజనం తత్ర యః ప్రయచ్ఛతి మానవః ॥ ౬౮ ॥ దేవాన్పితౄన్సముద్దిశ్య తస్య ధర్మఫలం మహత్ । ఏకస్మిన్భోజితే విప్రే కోటిర్భవతి భోజితా ॥ ౬౯ ॥ తత్ర స్నాత్వార్చయిత్వా చ పితౄన్వై దైవతాని చ । ఉషిత్వా రజనీమేకామగ్నిష్టోమఫలం లభేత్ ॥ ౭౦ ॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర బ్రహ్మణః స్థానముత్తమమ్ । బ్రహ్మోదుంబరమిత్యేవం ప్రకాశం భువి భారత ॥ ౭౧ ॥ తత్ర సప్తర్షికుండేషు స్నాతస్య నరపుంగవ । కేదారే చైవ రాజేంద్ర కపిలస్య మహాత్మనః ॥ ౭౨ ॥ బ్రహ్మాణమధిగత్వా చ శుచిః ప్రయతమానసః । సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా బ్రహ్మలోకం ప్రపద్యతే ॥ ౭౩ ॥ కపిలస్య చ కేదారం సమాసాద్య సుదుర్లభమ్ । అంతర్ధానమవాప్నోతి తపసా దగ్ధకిల్బిషః ॥ ౭౪ ॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర సరకం లోకవిశ్రుతమ్ । కృష్ణపక్షే చతుర్దశ్యామభిగమ్య వృషధ్వజమ్ ॥ ౭౫ ॥ లభేత సర్వకామాన్హి స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి । తిస్రః కోట్యస్తు తీర్థానాం సరకే కురునందన ॥ ౭౬ ॥ రుద్రకోట్యాం తథా కూపే హ్రదేషు చ మహీపతే । ఇలాస్పదం చ తత్రైవ తీర్థం భరతసత్తమ ॥ ౭౭ ॥ తత్ర స్నాత్వార్చయిత్వా చ దైవతాని పితౄనథ । న దుర్గతిమవాప్నోతి వాజపేయం చ విందతి ॥ ౭౮ ॥ కిందానే చ నరః స్నాత్వా కింజప్యే చ మహీపతే । అప్రమేయమవాప్నోతి దానం జప్యం చ భారత ॥ ౭౯ ॥ కలస్యాం వార్యుపస్పృశ్య శ్రద్దధానో జితేంద్రియః । అగ్నిష్టోమస్య యజ్ఞస్య ఫలం ప్రాప్నోతి మానవః ॥ ౮౦ ॥ సరకస్య తు పూ

ర్వేణ నారదస్య మహాత్మనః । తీర్థం కురుకులశ్రేష్ఠ లంబాజన్మేతి విశ్రుతమ్ ॥ ౮౧॥ తత్ర తీర్థే నరస్స్నాత్వా ప్రాణానుత్సృజ్య భారత । నారదేనా
భ్యనుజ్ఞాతో లోకాన్ ప్రాప్నోత్యనుత్తమాన్ ॥ ౮౨॥ శుక్లపక్షే దశమ్యాం చ పుండరీకం సమావిశేత్ । తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్ పుండరీకఫలం లభేత్ ॥
౮౩॥ తతస్త్రివిష్టపం గచ్ఛేత్ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ । తత్ర వైతరణీ పుణ్యా నదీ పాపప్రణాశినీ ॥ ౮౪॥ తత్ర స్నాత్వార్చయిత్వా చ శూలపాణిం వృష
ధ్వజమ్ । సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా గచ్ఛేత పరమాం గతిమ్ ॥ ౮౫॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర ఫలకీవనముత్తమమ్ । తత్ర దేవాస్సదా రాజన్ ఫలకీవనమాశ్రి
తాః ॥ ౮౬॥ తపశ్చరంతి విపులం బహువర్షసహస్రకమ్ । దృషద్వత్యాం నరః స్నాత్వా తర్పయిత్వా చ దేవతాః ॥ ౮౭॥ అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం ఫ
లం విందతి భారత । తీర్థే చ సర్వదేవానాం స్నాత్వా భరతసత్తమ ॥ ౮౮॥ గోసహస్రస్య రాజేంద్ర ఫలం విందతి మానవః । పాణిఖాతే నరః స్నాత్వా త
ర్పయిత్వా చ దేవతాః ॥ ౮౯॥ అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం ఫలం విందతి భారత । రాజసూయమవాప్నోతి ఋషిలోకం చ విందతి ॥ ౯౦॥ తతో గచ్ఛేత రా
జేంద్ర మిశ్రకం తీర్థముత్తమమ్ । తత్ర తీర్థాని రాజేంద్ర మిశ్రితాని మహాత్మనా ॥ ౯౧॥ వ్యాసేన నృపశార్దూల ద్విజార్థమితి నః శ్రుతమ్ । సర్వతీర్థే
షు స స్నాతి మిశ్రకే స్నాతి యో నరః ॥ ౯౨॥ తతో వ్యాసవనం గచ్ఛేన్నియతో నియతాశనః । మనోజవే నరస్స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ ౯౩॥ గ
త్వా మధువటీం చైవ దేవ్యాస్తీర్థే నరః శుచిః । తత్ర స్నాత్వార్చయిత్వా చ పితౄన్ దేవాంశ్చ పూరుషః ॥ ౯౪॥ స దేవ్యాసమనుజ్ఞాతో గోసహస్రఫలం
లభేత్ । కౌశిక్యాస్సంగమే యస్తు దృషద్వత్యాశ్చ భారత ॥ ౯౫॥ స్నాతి వై నియతాహారః సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే । తతో వ్యాసస్థలీ నామ యత్ర వ్యాసే
న ధీమతా ॥ ౯౬॥ పుత్రశోకాభితప్తేన దేహత్యాగే కృతా మతిః । తతో దేవైస్తు రాజేంద్ర పునరుత్థాపితస్తదా ॥ ౯౭॥ అభిగత్వా స్థలీం తస్య గోసహస్రఫలం
లభేత్ । కిందతం కూపమాసాద్య తిలప్రస్థం ప్రదాయ చ ॥ ౯౮॥ గచ్ఛేత పరమాం సిద్ధిమృణైర్ముక్తః కురూద్వహ । దేవీతీర్థే నరః స్నాత్వా గోసహ
స్రఫలం లభేత్ ॥ ౯౯॥ అహశ్చ సుదినం చైవ ద్వే తీర్థే లోకవిశ్రుతే । తయోస్స్నాత్వా నరవ్యాఘ్ర సూర్యలోకమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౦౦॥..............
మృగధూమం తతో గచ్ఛేత్ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ । తత్రాభిషేకం కుర్వీత గంగాయాం నృపసత్తమ ॥ ౧౦౧॥ అర్చయిత్వా మహాదేవమశ్వమేధఫలం
లభేత్ । దేవ్యాస్తీర్థే నరః స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ ౧౦౨॥ తతో వామనకం గచ్ఛేత్ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ । తత్ర విష్ణుపదే స్నాత్వా అర్చ
యిత్వా చ వామనమ్ ॥ ౧౦౩॥ సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా విష్ణులోకం స గచ్ఛతి । కులంపునే నరః స్నాత్వా పునాతి స్వకులం తతః ॥ ౧౦౪॥ పవనస్య హ్రదే స్నా
త్వా మరుతాం తీర్థముత్తమమ్ । తత్ర స్నాత్వా నరవ్యాఘ్ర వాయులోకే మహీయతే ॥ ౧౦౫॥ అమరాణాం హ్రదే స్నాత్వా సమభ్యర్చ్యామరాధి
పమ్ । అమరాణాం ప్రభావేన స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౧౦౬॥ శాలిహోత్రస్య తీర్థం చ శాలిసూర్యే యథావిధి । స్నాత్వా నరవర శ్రేష్ఠ గోసహ
స్రఫలం లభేత్ ॥ ౧౦౭॥ శ్రీకుంజం చ సరస్వత్యాం తీర్థం భరతసత్తమ । తత్ర స్నాత్వా నరశ్రేష్ఠ అగ్నిష్టోమఫలం లభేత్ ॥ ౧౦౮॥ తతో నైమిషకుంజం చ
సమాసాద్య కురూద్వహ । ఋషయః కిల రాజేంద్ర నైమిశేయాస్తపస్వినః ॥ ౧౦౯॥ తీర్థయాత్రాం పురస్కృత్య కురుక్షేత్రం గతాః పురా । తతః కుం
జః సరస్వత్యాః కృతో భరతసత్తమ ॥ ౧౧౦॥ ఋషీణామవకాశస్స్యాద్యథా తుష్టికరో మహాన్ । తస్మిన్ కుంజే నరః స్నాత్వా అగ్నిష్టోమఫలం లభేత్ ॥ ౧౧౧॥
తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ కన్యాతీర్థమనుత్తమమ్ । కన్యాతీర్థే నరః స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ ౧౧౨॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర బ్రహ్మణస్తీర్థముత్తమమ్ ।
తత్ర వర్ణావరః స్నాత్వా బ్రాహ్మణ్యం లభతే నరః ॥ ౧౧౩॥ బ్రాహ్మణశ్చ విశుద్ధాత్మా గచ్ఛేత పరమాం గతిమ్ । తతో గచ్ఛేన్నరశ్రేష్ఠ సోమతీర్థమను
త్తమమ్ ॥ ౧౧౪॥ తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్ సోమలోకమవాప్నుయాత్ । సప్తసారస్వతం తీర్థం తతో గచ్ఛేన్నరాధిప ॥ ౧౧౫॥ యత్ర మంకణకస్సిద్ధో
మహర్షిర్లోకవిశ్రుతః । పురా మంకణకో రాజన్ కుశాగ్రేణేతి నః శ్రుతమ్ ॥ ౧౧౬॥ క్షతః కిల కరే రాజంస్తస్య శాకరసోఽస్రవత్ । స వై శాకరసం దృ
ష్ట్వా హర్షావిష్టః ప్రనృత్యవాన్ ॥ ౧౧౭॥ తతస్తస్మిన్ ప్రనృత్తే తు స్థావరం జంగమం చ యత్ । ప్రనృత్తముభయం వీర తేజసా తస్య మోహితమ్ ॥ ౧౧౮॥

బ్రహ్మాదిభిఃసురై రాజన్నృషిభిశ్చతపోధనైః। విజ్ఞప్తోవై మహాదేవ ముషేరర్థే నరాధిప॥౧౯॥ నాయంనృత్యేద్యథాదేవ తథాత్వంకర్తుమర్హసి॥
తంప్రనృత్తంసమాసాద్య హర్షావిష్టేనచేతసా। ౨౦॥ సురాణాంహితకామార్థ మృషిందేవోభ్యభాషత। భోభోమహర్షే ధర్మజ్ఞ కిమర్థంనృ
త్యసేభవాన్॥ ౨౧॥ హర్షస్థానంకిమర్థంవా తవాద్య మునిపుంగవ॥ ఋషిః॥ తపస్వినోధర్మపథే స్థితస్య ద్విజసత్తమ॥ ౨౨॥ కిన్నపశ్యసిమే బ్ర
హ్మన్ కరాచ్ఛాకరసంస్రుతమ్। యందృష్ట్వా సంప్రనృత్తోహం హర్షేణమహతాన్వితః॥ ౨౩॥ తంప్రహస్యాబ్రవీద్దేవ ముషింరాగేణమోహితమ్॥
అహంతువిస్మయంవిప్ర నగచ్ఛామీతిపశ్యవామ్॥౨౪॥ ఏవముక్త్వా నరశ్రేష్ఠ మహాదేవేనధీమతా। అంగుళ్యగ్రేణరాజేంద్ర స్వాంగుష్ఠస్తాడితోనఘ॥
౨౫॥ తతోభస్మక్షతాద్రాజన్నిర్గతంహిమసన్నిభమ్। తందృష్ట్వావ్రీడితోరాజన్ సమునిఃపాదయోర్గతః॥ ౨౬॥ నాన్యద్దేవాద్వరంమేనే రుద్రా
త్పరతరంమహత్। సురాసురస్యజగతో గతిస్త్వమసిశూలధృక్॥౨౭॥ త్వయాసర్వమిదంసృష్టం త్రైలోక్యంసచరాచరమ్। త్వామేవసర్వాన్గ్రస
సేపునరేవయుగక్షయే॥౨౮॥ దేవైరపినశక్యస్త్వం పరిజ్ఞాతుంకుతోమయా। త్వయిసర్వేప్రదృశ్యంతే సురాబ్రహ్మాదయోనఘ॥ ౨౯॥ సర్వస్త్వమ
సిలోకానాంకర్తాకారయితాచహ। త్వత్ప్రసాదాత్సురాఃసర్వే మోదంతీహాకుతోభయాః॥ ౩౦॥ ఏవంస్తుత్వామహాదేవ మృషిర్వచనమబ్రవీత్॥
త్వత్ప్రసాదాన్మహాదేవ తపోమేనక్షరేణవై॥ ౩౧॥ తతోదేవఃప్రహృష్టాత్మా బ్రహ్మర్షిమిదమబ్రవీత్। తపస్తేవర్ధతాంవిప్ర మత్ప్రసాదాత్స
హస్రధా॥ ౩౨॥ ఆశ్రమేచేహవత్స్యామి త్వయాసహమహామునే। సప్తసారస్వతేస్నాత్వా అర్చయిష్యంతియేతుమామ్॥ ౩౩॥ నతేషాందుర్ల
భంకించిదిహలోకేపరత్రచ। సారస్వతంచతేలోకం గమిష్యంతినసంశయః॥ ౩౪॥ ఏవముక్త్వామహాదేవ స్తత్రైవాంతరధీయత। తతస్త్వౌశనసం
గచ్ఛేత్త్రిషులోకేషువిశ్రుతమ్॥ ౩౫॥ యత్రబ్రహ్మాదయోదేవా ఋషయశ్చతపోధనాః। కార్తికేయశ్చభగవాం స్త్రిసంధ్యంకిలభారత॥ ౩౬॥
సాన్నిధ్యమకరోన్నిత్యం భార్గవప్రియకామ్యయా। కపాలమోచనంతీర్థం సర్వపాపప్రమోచనమ్॥ ౩౭॥ తత్రస్నాత్వానరవ్యాఘ్ర సర్వపా
పైఃప్రముచ్యతే। అగ్నితీర్థంతతోగచ్ఛేత్తత్రస్నాత్వానరర్షభ॥౩౮॥ అగ్నిలోకమవాప్నోతి కులంచైవసముద్ధరేత్। విశ్వామిత్రస్యతత్రైవతీర్థం
భరతసత్తమ॥ ౩౯॥ తత్రస్నాత్వానరశ్రేష్ఠ బ్రాహ్మణ్యమధిగచ్ఛతి। బ్రహ్మయోనింసమాసాద్య శుచిఃప్రయతమానసః॥ ౪౦॥ తత్రస్నాత్వా
నరవ్యాఘ్ర బ్రహ్మలోకంప్రపద్యతే। పునాత్యాసప్తమంచైవకులంనాస్త్యత్రసంశయః॥ ౪౧॥ తతోగచ్ఛేతరాజేంద్ర తీర్థంత్రైలోక్యవిశ్రుతమ్॥
పృథూదకమితిఖ్యాతం కార్తికేయస్యవైనృప॥ ౪౨॥ తత్రాభిషేకంకుర్వీత పితృదేవార్చనేరతః। అజ్ఞానాజ్జ్ఞానతోవాపి స్త్రియావాపురుషేణ
వా॥ ౪౩॥ యత్కించిదశుభంకర్మ కృతంమానుషబుద్ధినా। తత్సర్వంనశ్యతేతస్య స్నాతమాత్రస్యభారత॥ ౪౪॥ అశ్వమేధఫలంచాస్య స్వర్గలోకం
చగచ్ఛతి। పుణ్యమాహుఃకురుక్షేత్రం కురుక్షేత్రాత్సరస్వతీ॥ ౪౫॥ సరస్వత్యాశ్చతీర్థాని తీర్థేభ్యశ్చపృథూదకమ్। ఉత్తమంసర్వతీర్థానాం
యస్త్యజేదాత్మనస్తనుమ్॥ ౪౬॥ పృథూదకేజప్యపరో నతఃశ్వోమరణంభవేత్। గీతంసనత్కుమారేణ వ్యాసేనచమహాత్మనా॥ ౪౭॥ ఏవంసనియతం
రాజన్నభిగచ్ఛేత్పృథూదకమ్। పృథూదకాత్తీర్థతమం నాన్యత్తీర్థంకురూద్వహ॥ ౪౮॥ తన్మేధ్యంతత్పవిత్రంచ పావనంచనసంశయః। తత్రస్నాత్వాది
వంయాంతియేపిపాపకృతోనరాః॥ ౪౯॥ పృథూదకేనరశ్రేష్ఠ ఏవమాహుర్మనీషిణః। మధుస్రవంచతత్రైవతీర్థంభరతసత్తమ॥ ౫౦॥ ....
తత్రస్నాత్వానరోరాజన్ గోసహస్రఫలంలభేత్। తతోగచ్ఛేతరాజేంద్రతీర్థంమేధ్యంయథాక్రమమ్॥ ౫౧॥ సరస్వత్యరుణాయాశ్చ సంగమంలో
కవిశ్రుతమ్। త్రిరాత్రోపోషితఃస్నాత్వా ముచ్యతేబ్రహ్మహత్యయా॥ ౫౨॥ అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం ఫలంవిందతిమానవః। ఆసప్తమంకులంచైవపు
నాతిభరతర్షభ॥ ౫౩॥ అవతీర్ణంచతత్రైవతీర్థంకురుకులోద్వహ। విప్రాణామనుకంపార్థం దర్భిణానిర్మితంపురా॥ ౫౪॥ వ్రతోపనయనా
అర్ధకీలంచతత్రైవతీర్థం...

ఖ్యం చాప్నుయాదుపవాసేన చాప్యుత । క్రియామంత్రైశ్చ సంయుక్తో బ్రాహ్మణస్స్యాన్న సంశయః ॥ ౧౧౫ ॥ క్రియామంత్రవిహీనోఽపి తత్ర స్నాత్వా నరర్షభ । చీర్ణవ్రతో భవేచ్చ దృష్టమేతత్పురాతనైః ॥ ౧౧౬ ॥ సముద్రాశ్చాపి చత్వారః సమానీతాశ్చ దధీచినా । తేషు స్నాతో నరశ్రేష్ఠ న దుర్గతిమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౧౭ ॥ ఫలం గోసహస్రాణాం చతుర్ణాం విందతే చ సః । తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ తీర్థం శతసహస్రకమ్ ॥ ౧౧౮ ॥ సాహస్రకం చ తత్రైవ ద్వే తీర్థే లోకవిశ్రుతే । ఉభయోర్హి నరస్స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ ౧౧౯ ॥ దానం చాప్యుపవాసో వా సహస్రగుణితో భవేత్ । తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర రేణుకాతీర్థముత్తమమ్ ॥ ౧౨౦ ॥ తీర్థాభిషేకం కుర్వీత పితృదేవార్చనే రతః । సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా అగ్నిష్టోమఫలం లభేత్ ॥ ౧౨౧ ॥ విమోచనముపస్పృశ్య జితమన్యుర్జితేంద్రియః । ప్రతిగ్రహకృతైర్దోషైః సర్వైస్స పరిముచ్యతే ॥ ౧౨౨ ॥ తతః పంచవటీం గత్వా బ్రహ్మచారీ జితేంద్రియః । పుణ్యేన మహతా యుక్తః సతాం లోకే మహీయతే ॥ ౧౨౩ ॥ యత్ర యోగేశ్వరః స్థాణుః స్వయమేవ వృషధ్వజః । తమర్చయిత్వా దేవేశం గమనాదేవ సిద్ధ్యతి ॥ ౧౨౪ ॥ తైజసం వారుణం తీర్థం దీప్యమానం స్వతేజసా । యత్ర బ్రహ్మాదిభిర్దేవైరృషిభిశ్చ తపోధనైః ॥ ౧౨౫ ॥ సైనాపత్యేన దేవానామభిషిక్తో గుహస్తదా । తైజసస్య తు పూర్వేణ కురుతీర్థం కురూద్వహ ॥ ౧౨౬ ॥ కురుతీర్థే నరస్స్నాత్వా బ్రహ్మచారీ జితేంద్రియః । సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా బ్రహ్మలోకం ప్రపద్యతే ॥ ౧౨౭ ॥ స్వర్గద్వారం తతో గచ్ఛేన్నియతో నియతాశనః । స్వర్గలోకమవాప్నోతి బ్రహ్మలోకం స గచ్ఛతి ॥ ౧౨౮ ॥ తతో గచ్ఛేత నరకం తీర్థసేవీ నరాధిప । తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్న దుర్గతిమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౨౯ ॥ తత్ర బ్రహ్మా స్వయం నిత్యం దేవైస్సహ మహీయతే । అన్వాస్తే పురుషవ్యాఘ్ర నారాయణపురోగమైః ॥ ౧౩౦ ॥ సాన్నిధ్యం తత్ర రాజేంద్ర రుద్రపత్న్యాః కురూద్వహ । అభిగమ్య చ తాం దేవీం న దుర్గతిమవాప్నుయాత్ ॥ ౧౩౧ ॥ తత్రైవ చ మహారాజ విశ్వేశ్వరముమాపతిమ్ । అభిగమ్య మహాదేవం ముచ్యతే సర్వకిల్బిషైః ॥ ౧౩౨ ॥ నారాయణం చాభిగమ్య పద్మనాభమరిందమ । శోభమానో మహారాజ విష్ణులోకం చ గచ్ఛతి ॥ ౧౩౩ ॥ తీర్థేషు సర్వదేవానాం స్నాతస్స పురుషర్షభ । సర్వదుఃఖైః పరిత్యక్తో ద్యోతతే శశివన్నరః ॥ ౧౩౪ ॥ తతస్స్వస్తిపురం గచ్ఛేత్తీర్థసేవీ నరాధిప । ప్రదక్షిణముపావృత్య గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ ౧౩౫ ॥ పావనం తీర్థమాసాద్య తర్పయేత్పితృదేవతాః । అగ్నిష్టోమస్య యజ్ఞస్య ఫలం ప్రాప్నోతి భారత ॥ ౧౩౬ ॥ గంగాహ్రదశ్చ తత్రైవ కూపశ్చ భరతర్షభ । తిస్రః కోట్యస్తు తీర్థానాం తస్మిన్కూపే మహీపతే ॥ ౧౩౭ ॥ తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్స్వర్గలోకం ప్రపద్యతే । ఆపగాయాం నరస్స్నాత్వా అర్చయిత్వా మహేశ్వరమ్ ॥ ౧౩౮ ॥ గాణపత్యమవాప్నోతి కులం చైవ సముద్ధరేత్ । తతః స్థాణువటం గచ్ఛేత్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ ॥ ౧౩౯ ॥ తత్ర స్నాత్వా స్థితో రాత్రిం రుద్రలోకమవాప్నుయాత్ । బదరీపాచనం గచ్ఛేద్వసిష్ఠస్యాశ్రమం గతః ॥ ౧౪౦ ॥ బదరం భక్షయేత్తత్ర త్రిరాత్రోపోషితో నరః । సమ్యగ్ద్వాదశవర్షాణి బదరాన్భక్షయేత్తు యః ॥ ౧౪౧ ॥ త్రిరాత్రోపోషితశ్చైవ భవేత్తుల్యో నరాధిప । ఇంద్రమార్గం సమాసాద్య తీర్థసేవీ నరాధిప ॥ ౧౪౨ ॥ అహోరాత్రోపవాసేన శక్రలోకే మహీయతే । ఏకరాత్రం సమాసాద్య ఏకరాత్రోషితో నరః ॥ నియతస్సత్యవాదీ చ బ్రహ్మలోకే మహీయతే ॥ ౧౪౩ ॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర తీర్థం త్రైలోక్యవిశ్రుతమ్ । ఆదిత్యస్యాశ్రమో యత్ర తేజోరాశేర్మహాత్మనః ॥ ౧౪౪ ॥ తస్మిన్తీర్థే నరస్స్నాత్వా పూజయిత్వా విభావసుమ్ । ఆదిత్యలోకం వ్రజతి కులం చైవ సముద్ధరేత్ ॥ ౧౪౫ ॥ సోమతీర్థే నరస్స్నాత్వా తీర్థసేవీ నరాధిప । సోమలోకమవాప్నోతి నరో నాస్త్యత్ర సంశయః ॥ ౧౪౬ ॥ తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ దధీచస్య మహాత్మనః । తీర్థం పుణ్యతమం రాజన్పావనం లోకవిశ్రుతమ్ ॥ ౧౪౭ ॥ యత్ర సారస్వతో రాజన్సోంగిరాస్తపసో నిధిః । తస్మిన్తీర్థే నరస్స్నాత్వా వాజిమేధఫలం లభేత్ ॥ ౧౪౮ ॥ సారస్వతీం గతిం చైవ లభతే నాత్ర సంశయః । తతః కన్యాశ్రమం గచ్ఛేన్నియతో బ్రహ్మచర్యవాన్ ॥ ౧౪౯ ॥ త్రిరాత్రోపోషితో రాజన్నియతో నియతాశనః । లభేత్కన్యాశతం దివ్యం స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి ॥ ౧౫౦ ॥ తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ తీర్థం సన్నిహతీమపి । తత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా ఋషయశ్చ తపోధనాః ॥ ౧౫౧ ॥ మాసి మాసి సమాయాంతి పుణ్యేన మహతాన్వితాః । సన్నిహ

త్యాముపస్పృశ్య రాహుగ్రస్తే దివాకరే || ౧౯౨ || అశ్వమేధశతం తేన త్రేష్టం శాశ్వతం భవేత్ | పృథివ్యాం యాని తీర్థాని అంతరిక్షచరాణి చ | ౧౯౩ || నద్యో హ్రదాస్తడాగాశ్చ సర్వప్రస్రవణాని చ | ఉదపానాని వాప్యశ్చ తీర్థాన్యాయతనాని చ || ౧౯౪ || నిస్సంశయమమావాస్యాం సమేష్యంతి నరాధిప | మాసి మాసి నరవ్యాఘ్ర సన్నిహత్యాం న సంశయః || ౧౯౫ || తీర్థసన్నిహనాదేవ సన్నిహత్యేతి విశ్రుతా | తత్ర స్నాత్వా చ పీత్వా చ స్వర్గలోకే మహీయతే || ౧౯౬ || అమావాస్యాం తు తత్రైవ రాహుగ్రస్తే దివాకరే | యః శ్రాద్ధం కురుతే మర్త్యస్తస్య పుణ్యఫలం శృణు || ౧౯౭ || అశ్వమేధసహస్రస్య సమ్యగిష్టస్య యత్ఫలమ్ | స్నాత ఏవ సమాప్నోతి కృత్వా శ్రాద్ధం చ మానవః || ౧౯౮ || యత్కించిద్దుష్కృతం కర్మ స్త్రియా వా పురుషస్య వా | స్నాతమాత్రస్య తత్సర్వం నశ్యతే నాత్ర సంశయః | ౧౯౯ || పద్మవర్ణేన యానేన బ్రహ్మలోకం ప్రపద్యతే | అభివాద్య తతో యక్షం ద్వారపాలం మచక్రుకమ్ || ౨౦౦ || కోటితీర్థముపస్పృశ్య లభేద్బహుసువర్ణకమ్ | గంగాహ్రదశ్చ తత్రైవ తీర్థం భరతసత్తమ || ౨౦౧ || తత్ర స్నాయీత ధర్మజ్ఞ బ్రహ్మచారీ సమాహితః | రాజసూయాశ్వమేధాభ్యాం ఫలం విందతి మానవః || ౨౦౨ || పృథివ్యాం నైమిశం తీర్థమంతరిక్షే చ పుష్కరమ్ | త్రయాణామపి లోకానాం కురుక్షేత్రం విశిష్యతే | ౨౦౩ || పాంసవోఽపి కురుక్షేత్రాద్వాయునా సముదీరితాః | అపి దుష్కృతకర్మాణం నయంతి పరమాం గతిమ్ || ౨౦౪ || ఉత్తరేణ దృషద్వత్యా దక్షిణేన సరస్వతీమ్ | యే వసంతి కురుక్షేత్రే తే వసంతి త్రివిష్టపే || ౨౦౫ || కురుక్షేత్రం గమిష్యామి కురుక్షేత్రే వసామ్యహమ్ | అప్యేకాం వాచముత్సృజ్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే || ౨౦౬ || బ్రహ్మవేదీ కురుక్షేత్రం పుణ్యం బ్రహ్మర్షిసేవితమ్ | తస్మిన్వసంతి యే మర్త్యా న తే శోచ్యాః కథంచన || ౨౦౭ || తరంతుకారంతుకయోర్యదంతరం రామహ్రదానాం చ మచక్రుకస్య చ | ఏతత్కురుక్షేత్రసమంతపంచకం పితామహస్యోత్తరవేదిరుచ్యతే || ౨౦౮ ||

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - నానాతీర్థకథనే - త్ర్యశీతితమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖

పులస్త్యః || తతో గచ్ఛేన్మహారాజ ధర్మతీర్థమనుత్తమమ్ | యత్ర ధర్మో మహాభాగస్తప్తవానుత్తమం తపః || ౧ || తేన తీర్థం కృతం పుణ్యం స్వేన నామ్నా చ విశ్రుతమ్ | తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్ ధర్మశీలః సమాహితః || ౨ || ఆసప్తమం కులం చైవ పునీతే నాత్ర సంశయః | తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర జ్ఞానపావనముత్తమమ్ || ౩ || అగ్నిష్టోమమవాప్నోతి మునిలోకం చ గచ్ఛతి | సౌగంధికవనం రాజంస్తతో గచ్ఛేత మానవః || ౪ || తత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా ఋషయశ్చ తపోధనాః | సిద్ధచారణగంధర్వాః కిన్నరాశ్చ మహోరగాః || ౫ || తద్వనం ప్రవిశన్నేవ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే | తతశ్చాపి సరిచ్ఛ్రేష్ఠా నదీనాముత్తమా నదీ || ౬ || ప్లక్షాద్దేవీ స్రుతా రాజన్ పుణ్యా దేవీ సరస్వతీ | తత్రాభిషేకం కుర్వీత వల్మీకాన్నిస్సృతే జలే || ౭ || అర్చయిత్వా పితౄన్ దేవానశ్వమేధఫలం లభేత్ | ఈశానాధ్యుషితం నామ తత్ర తీర్థం సుదుర్లభమ్ || ౮ || షట్సు శమ్యానిపాతేషు వల్మీకాదితి నిశ్చయః | కపిలానాం సహస్రం తు వాజిమేధం తు విందతి || ౯ || తత్ర స్నాత్వా నరవ్యాఘ్ర దృష్టమేతత్పురాతనైః | సుగంధాం శతకుంభాం చ పంచయజ్ఞాం చ భారత || ౧౦ || అభిగమ్య నరశ్రేష్ఠ స్వర్గలోకే మహీయతే | త్రిశూలఖాతం తత్రైవ తీర్థమాసాద్య భారత || ౧౧ || తత్రాభిషేకం కుర్వీత పితృదేవార్చనే రతః | గాణపత్యం చ లభతే దేహం త్యక్త్వా న సంశయః || ౧౨ || తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర దేవ్యాః స్థానం సుదుర్లభమ్ | శాకంభరీతి విఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతా || ౧౩ || దివ్యం వర్షసహస్రం హి శాకేన కిల సువ్రతా | ఆహారం సా కృతవతీ మాసి మాసి నరాధిప || ౧౪ || ఋషయోఽభ్యాగతాస్తత్ర దేవ్యా భక్త్యా తపోధనాః | ఆతిథ్యం చ కృతం తేషాం శాకేన కిల భారత || ౧౫ || తతశ్శాకంభరీత్యేవ నామ తస్యాః ప్రతిష్ఠితమ్ | శాకంభరీం సమాసాద్య బ్రహ్మచారీ సమాహితః || ౧౬ || త్రిరాత్రముషిత్వా శాకం భక్షయిత్వా నరశ్శుచిః | శాకాహారస్య యత్సమ్యగ్వర్షైర్ద్వాదశభిః కృతైః || ౧౭ || తత్ఫలం తస్య భవతి దేవ్యాశ్ఛందేన భారత | తతో గచ్ఛేత్సువర్ణాఖ్యం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ || ౧౮ || తత్ర విష్ణుః ప్రసాదార్థం రుద్రమారాధయత్పురా | వరాంశ్చ సుబహూన్ లేభే దైవతేషు సుదుర్లభాన్ ||

౧౯॥ ఉక్తశ్చ త్రిపురఘ్నేన పరితుష్టేన భారత । అపి చ త్వం ప్రియతరో లోకే కృష్ణ భవిష్యసి ॥ ౨౦॥ త్వన్ముఖం చ జగత్సర్వం భవిష్యతి న సంశయః । తత్రాభిగమ్య రాజేంద్ర పూజయిత్వా వృషధ్వజమ్॥ ౨౧॥ అశ్వమేధమవాప్నోతి గాణపత్యం చ విందతి। ధూమావతీం తతో గచ్ఛేత్ త్రిరాత్రోపోషితో నరః॥ ౨౨॥ మనసా ప్రార్థితాన్ కామాన్ లభతే నాత్ర సంశయః । దేవ్యాస్తు దక్షిణార్ధేన రథావర్తో నరాధిప॥ ౨౩॥ తత్రారోహేత ధర్మజ్ఞ శ్రద్దధానో జితేంద్రియః। మహాదేవప్రసాదాద్ధి గచ్ఛేత పరమాం గతిమ్ ॥ ౨౪॥ ప్రదక్షిణముపావృత్య గచ్ఛేత భరతర్షభ । ధారాం నామ మహాప్రాజ్ఞ సర్వపాపప్రమోచనీమ్॥ ౨౫॥ తత్ర స్నాత్వా నరవ్యాఘ్ర న శోచతి నరాధిప। తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ నమస్కృత్య మహాగిరిమ్ ॥ ౨౬॥ స్వర్గద్వారేణ యత్తుల్యం గంగాద్వారం న సంశయః॥ తత్రాభిషేకం కుర్వీత కోటితీర్థే సమాహితః ॥ ౨౭॥ పుండరీకమవాప్నోతి కులం చైవ సముద్ధరేత్ । ఉష్యైకాం రజనీం తత్ర గోసహస్రఫలం లభేత్ ॥ ౨౮॥ సప్తగంగే త్రిగంగే చ శక్రావర్తే చ తర్పయన్। దేవాన్ పితౄంశ్చ విధివత్పుణ్యే లోకే మహీయతే॥ ౨౯॥ తతః కనఖలే స్నాత్వా త్రిరాత్రోపోషితో నరః। అశ్వమేధమవాప్నోతి స్వర్గలోకం చ విందతి ॥ ౩౦॥ కపిలావటం తతో గచ్ఛేత్తీర్థసేవీ నరాధిప। ఉపోష్య రజనీం తత్ర గోసహస్రఫలం లభేత్॥ ౩౧॥ నాగరాజస్య రాజేంద్ర కపిలస్య మహాత్మనః। తీర్థం కురువరశ్రేష్ఠ సర్వలోకేషు విశ్రుతమ్॥ ౩౨॥ తత్రాభిషేకం కుర్వీత నాగతీర్థే నరాధిప । కపిలానాం సహస్రస్య ఫలం విందతి మానవః ॥ ౩౩ ॥ తతో లలితికం గచ్ఛేచ్ఛంతనోస్తీర్థముత్తమమ్। తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్న దుర్గతిమవాప్నుయాత్ ॥ ౩౪॥ గంగాయమునయోర్మధ్యే స్నాతి యస్సంగమే నరః। దశాశ్వమేధానాప్నోతి కులం చైవ సముద్ధరేత్ ॥ ౩౫॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర సుగంధం లోకవిశ్రుతమ్। సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా బ్రహ్మలోకే మహీయతే॥ ౩౬॥ రుద్రావర్తం తతో గచ్ఛేత్తీర్థసేవీ నరాధిప। తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్ స్వర్గలోకే చ గచ్ఛతి॥ ౩౭॥ గంగాయాశ్చ నరశ్రేష్ఠ సరస్వత్యాశ్చ సంగమే। స్నాత్వాశ్వమేధం ప్రాప్నోతి స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౩౮॥ భద్రకర్ణేశ్వరం గత్వా దేవమర్చ్య యథావిధి। న దుర్గతిమవాప్నోతి నాకపృష్ఠే చ పూజ్యతే ॥ ౩౯॥ తతః కుంజామ్రకే గచ్ఛేత్తీర్థసేవీ నరాధిప। గోసహస్రమవాప్నోతి స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౪౦॥ ....

అరుంధతీవటం గచ్ఛేత్తీర్థసేవీ నరాధిప। సాముద్రకముపస్పృశ్య బ్రహ్మచారీ సమాహితః॥ ౪౧॥ అశ్వమేధమవాప్నోతి త్రిరాత్రోపోషితో నరః। గోసహస్రఫలం విందేత్కులం చైవ సముద్ధరేత్ ॥ ౪౨ ॥ బ్రహ్మావర్తం తతో గచ్ఛేద్బ్రహ్మచారీ సమాహితః। అశ్వమేధమవాప్నోతి సోమలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౪౩॥ యమునాప్రభవం గత్వా సముపస్పృశ్య యామునమ్। అశ్వమేధఫలం లబ్ధ్వా స్వర్గలోకే మహీయతే॥ ౪౪॥ దర్వీసంక్రమణం ప్రాప్య తీర్థం త్రైలోక్యపూజితమ్। అశ్వమేధమవాప్నోతి స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౪౫॥ సింధోశ్చ ప్రభవం గత్వా సిద్ధగంధర్వసేవితమ్। తతోష్య రజనీః పంచ విందేద్బహుసువర్ణకమ్॥ ౪౬॥ అథ వేదీం సమాసాద్య నరః పరమదుర్గమామ్ । అశ్వమేధమవాప్నోతి స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౪౭॥ ఋషికుల్యాం సమాసాద్య వాసిష్ఠం చైవ భారత । వాసిష్ఠీం సమతిక్రమ్య సర్వే వర్ణా ద్విజాతయః॥ ౪౮ ॥ ఋషికుల్యాం సమాసాద్య నరః స్నాత్వా వికల్మషః। దేవాన్ పితౄంశ్చార్చయిత్వా ఋషిలోకం ప్రపద్యతే॥ ౪౯ ॥ యది తత్ర వసేన్మాసం శాకాహారో నరాధిప । భృగుతుంగం సమాసాద్య వాజిమేధఫలం లభేత్॥ ౫౦॥ గత్వా వీరప్రమోక్షం చ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే। కృత్తికామఘయోశ్చైవ తీర్థమాసాద్య భారత॥ ౫౧ ॥ అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం ఫలమాప్నోతి మానవః । తత్ర సంధ్యాం సమాసాద్య విద్యాతీర్థమనుత్తమమ్॥ ౫౨॥ ఉపస్పృశ్య చ వై విద్యాం యత్ర తత్రోపపద్యతే। మహాశ్రమే వసేద్రాత్రిం సర్వపాపప్రమోచనే॥ ౫౩॥ ఏకకాలం నిరాహారో లోకానావసతే శుభాన్। షష్ఠకాలోపవాసేన మాసముష్య మహాలయే॥ ౫౪ ॥ సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా విందేద్బహుసువర్ణకమ్। దశాపరాన్ దశ పూర్వాన్ నరానుద్ధరతే కులమ్॥ ౫౫ ॥ అథ వేతసికాం గత్వా పితామహనిషేవితామ్ । అశ్వమేధ

మవాప్నోతిగచ్ఛేదౌశనసీంగతిమ్॥ ౫౬॥ అథసుందరికాతీర్థం ప్రాప్యసిద్ధనిషేవితమ్। రూపస్యభాగీభవతిదృష్టమేతత్పురాతనైః॥ ౫౭॥ తతో వై బ్రా
హ్మణీంగత్వా బ్రహ్మచారీజితేంద్రియః। పద్మవర్ణేనయానేన బ్రహ్మలోకం ప్రపద్యతే॥ ౫౮॥ తతస్తు నైమిశంగచ్ఛేత్పుణ్యంసిద్ధనిషేవితమ్। తత్ర నిత్యం
నివసతి బ్రహ్మా దేవగణైస్సహ। ౫౯॥ నైమిశంమృగయానస్యపాపస్యార్ధం ప్రణశ్యతి। ప్రవిష్టమాత్రస్తునరః సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే। ౬౦॥
తత్ర మాసంవసేద్ధీర నైమిశే తీర్థతత్పరః। పృథివ్యాంయానితీర్థాని తానితీర్థాని నైమిశే। ౬౧॥ కృతాభిషేకస్తత్రైవ నియతోనియతాశనః। గ
వాంమేధస్యయజ్ఞస్యఫలం ప్రాప్నోతిభారత॥ ౬౨॥ పునాత్యాసప్తమంచైవకులంభరతసత్తమ। యస్త్యజేన్నైమిశే ప్రాణానుపవాసపరాయణః॥
౬౩॥ సమోదేత్సర్వలోకేషు ఏవమాహుర్మనీషిణః। నిత్యంమేధ్యంచపుణ్యంచ నైమిశంనృపసత్తమ॥ ౬౪॥ గంగోద్భేదంసమాసాద్య త్రిరాత్రోపోషి
తోనరః। వాజపేయమవాప్నోతి బ్రహ్మభూతోభవేత్సదా॥ ౬౫॥ సరస్వతీంసమాసాద్యతర్పయేత్పితృదేవతాః। సారస్వతేషులోకేషు మోదతేనా
త్రసంశయః॥ ౬౬॥ తతశ్చబాహుదాంగచ్ఛేద్బ్రహ్మచారీసమాహితః। తత్రోష్యరజనీమేకాంస్వర్గలోకేమహీయతే॥ ౬౭॥ దేవసత్రస్యయజ్ఞ
స్యఫలం ప్రాప్నోతికౌరవ। తతఃక్షీరవతీంగచ్ఛేత్పుణ్యాంపుణ్యతరైర్వృతామ్॥ ౬౮॥ పితృదేవార్చనపరో వాజపేయమవాప్నుయాత్। విమలాశోక
మాసాద్య బ్రహ్మచారీసమాహితః॥ ౬౯॥ తత్రోష్యరజనీమేకాంస్వర్గలోకేమహీయతే। గోప్రతారంతతోగచ్ఛేత్సరయ్వాస్తీర్థముత్తమమ్॥ ౭౦॥
యత్రరామోగతస్స్వర్గంసభృత్యబలవాహనః। దేహంత్యక్త్వామహారాజ తస్యతీర్థస్యతేజసా। ౭౧॥ రామస్యచప్రసాదేనవ్యవసాయాచ్చ
భారత। తస్మింస్తీర్థేనరఃస్నాత్వాగోప్రతారేననరాధిప॥ ౭౨॥ సర్వపాపవిశుద్ధాత్మాస్వర్గలోకేమహీయతే। రామతీర్థేనరఃస్నాత్వాగోమత్యాం
కురునందన॥ ౭౩॥ అశ్వమేధమవాప్నోతిపునాతిచకులంనరః। శతసాహస్రకంతీర్థంతత్రైవభరతర్షభ॥ ౭౪॥ తత్రోపస్పర్శనంకృత్వానియతో
నియతాశనః। గోసహస్రఫలంపుణ్యం ప్రాప్నోతిభరతర్షభ। ౭౫॥ తతోగచ్ఛేతరాజేంద్ర భర్తృస్థానమనుత్తమమ్। అశ్వమేధస్యయజ్ఞస్యఫలం
ప్రాప్నోతిమానవః। ౭౬॥ కోటితీర్థేనరఃస్నాత్వాఅర్చయిత్వాగుహంనృప। గోసహస్రఫలంవింద్యాత్తేజస్వీచభవేన్నరః॥ ౭౭॥ తతోవారాణ
సీంగత్వాఅర్చయిత్వావృషధ్వజమ్। కపిలాహ్రదేనరఃస్నాత్వారాజసూయమవాప్నుయాత్। ౭౮॥ అవిముక్తంసమాసాద్యతీర్థసేవీకురూద్వహ।
దర్శనాద్దేవదేవస్యముచ్యతేబ్రహ్మహత్యయా॥ ౭౯॥ ప్రాణానుత్సృజ్యతత్రైవమోక్షం ప్రాప్నోతిమానవః। మార్కండేయస్యరాజేంద్రతీర్థ
మాసాద్యదుర్లభమ్॥ ౮౦॥ గోమతీగంగయోశ్చైవసంగమేలోకవిశ్రుతే। అగ్నిష్టోమమవాప్నోతికులంచైవసముద్ధరేత్। ౮౧॥ తతోగయాంసమా
సాద్యబ్రహ్మచారీసమాహితః। అశ్వమేధమవాప్నోతిగమనాదేవభారత॥ ౮౨॥ తత్రాక్షయవటోనామత్రిషులోకేషువిశ్రుతః। తత్రదత్తంపితృభ్యస్తు
భవత్యక్షయముచ్యతే॥ ౮౩॥ మహానద్యాముపస్పృశ్యతర్పయేత్పితృదేవతాః। అక్షయాన్ప్రాప్నుయాల్లోకాన్కులంచైవసముద్ధరేత్। ౮౪॥
తతోబ్రహ్మసరోగత్వాధర్మారణ్యోపశోభితమ్। బ్రహ్మలోకమవాప్నోతిప్రభాతామేవశర్వరీమ్॥ ౮౫॥ బ్రహ్మణాతత్రసరసియూపశ్శ్రేష్ఠస్సముచ్ఛ్రి
తః। యూపంప్రదక్షిణంకృత్వావాజపేయఫలంలభేత్। ౮౬॥ తతోగచ్ఛేతరాజేంద్రధేనుకంలోకవిశ్రుతమ్। ఏకరాత్రోషితోరాజన్ప్రయచ్ఛేత్తిల
ధేనుకామ్। ౮౭॥ సర్వపాపవిశుద్ధాత్మాసోమలోకంవ్రజేద్ధ్రువమ్। తత్రచిహ్నంమహద్రాజన్నద్యాపిసుమహద్భృశమ్। ౮౮॥ కపిలాయాస్సవ
త్సాయాశ్చరంత్యాఃపర్వతేకృతమ్। సవత్సాయాఃపదానిస్మదృశ్యంతేద్యాపిభారత। ౮౯॥ తేషూపస్పృశ్యరాజేంద్రపదేషునృపసత్తమ। య
త్కించిదశుభంకర్మతత్ప్రణశ్యతిభారత॥ ౯౦॥ ....
తతోగృధ్రవటంగచ్ఛేత్స్థానందేవస్యధీమతః। స్నాయాతభస్మనాతత్ర అభిగమ్యవృషధ్వజమ్। ౯౧॥ బ్రాహ్మణేనభవేచ్చీర్ణంవ్రతంద్వాదశవా
ర్షికమ్। ఇతరేషాంతువర్ణానాంసర్వపాపంప్రణశ్యతి॥ ౯౨॥ ఉద్యంతంచతతోగచ్ఛేత్పర్వతంగీతనాదితమ్। సావిత్ర్యాస్తుపదంతత్రదృశ్యతేభ

భరతర్షభ॥ ౯౩॥ తత్ర సంధ్యాముపాసీత బ్రాహ్మణస్సంశితవ్రతః। తేనహ్యుపాస్తా భవతి సంధ్యా ద్వాదశవార్షికీ॥ ౯౪॥ యోనిద్వారం చ తత్రైవ విశ్రుతం భరతర్షభ। తత్రాభిగమ్య ముచ్యేత పురుషో యోనిసంకటాత్॥ ౯౫॥ కృష్ణశుక్లావుభౌ పక్షౌ గయాయాం యో వసేన్నరః। పునాత్యాసప్తమం రాజన్ కులం నాస్త్యత్ర సంశయః॥ ౯౬॥ ఏష్టవ్యా బహవః పుత్రా యద్యప్యేకో గయాం వ్రజేత్। యజేత వాశ్వమేధేన నీలం వా వృషముత్సృజేత్॥ ౯౭॥ తతః ఫల్గుం వ్రజేద్రాజన్ తీర్థసేవీ నరాధిప। అశ్వమేధమవాప్నోతి సిద్ధిం చ మహతీం వ్రజేత్॥ ౯౮॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర ధర్మప్రస్థం సమాహితః। తత్ర ధర్మో మహారాజ నిత్యమాస్తే యుధిష్ఠిర॥ ౯౯॥ తత్ర కూపోదకం కృత్వా తతః స్నాతశ్శుచిస్తథా। పితౄన్ దేవాంస్తు సంతర్ప్య ముక్తపాపో దివం వ్రజేత్॥ ౧౦౦॥ మతంగస్యాశ్రమస్తత్ర మహర్షేర్భావితాత్మనః। తం ప్రవిశ్యాశ్రమం శ్రీమచ్ఛ్రమశోకవినాశనమ్॥ ౧౦౧॥ గవామయనయజ్ఞస్య ఫలం ప్రాప్నోతి మానవః। ధర్మం తత్రాభిసంస్పృశ్య వాజిమేధమవాప్నుయాత్॥ ౧౦౨॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర బ్రహ్మస్థానమనుత్తమమ్। తత్రాభిగమ్య రాజేంద్ర బ్రహ్మాణం పురుషర్షభమ్॥ ౧౦౩॥ రాజసూయాశ్వమేధాభ్యాం ఫలం విందతి మానవః। తతో రాజగృహం గచ్ఛేత్తీర్థసేవీ నరాధిప॥ ౧౦౪॥ ఉపస్పృశ్య తతస్తత్ర కాక్షీవానివ మోదతే। యక్షిణ్యా నైత్యకం తత్ర ప్రాశ్నీత పురుషశ్శుచిః॥ ౧౦౫॥ యక్షిణ్యాస్తు ప్రసాదేన ముచ్యతే బ్రహ్మహత్యయా। మణినాగం తతో గత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్॥ ౧౦౬॥ తైర్థికం భుంజతే యస్తు మణినాగస్య భారత। దష్టస్యాశీవిషేణాపి న తస్య క్రమతే విషమ్॥ ౧౦౭॥ తత్రోష్య రజనీమేకాం గోసహస్రఫలం లభేత్। తతో గచ్ఛేత బ్రహ్మర్షేర్గౌతమస్య వనం ప్రియమ్॥ ౧౦౮॥ అహల్యాయా హ్రదే స్నాత్వా వ్రజేత పరమాం గతిమ్। అభిగత్వాశ్రమం రాజన్ విందతే శ్రియమాత్మనః॥ ౧౦౯॥ తత్రోదపానం ధర్మజ్ఞ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్। తత్రాభిషేకం కృత్వా తు వాజిమేధమవాప్నుయాత్॥ ౧౧౦॥ జనకస్య తు రాజర్షేః కూపస్త్రిదశపూజితః। తత్రాభిషేకం కృత్వా తు విష్ణులోకమవాప్నుయాత్॥ ౧౧౧॥ తతో వినశనం గచ్ఛేత్సర్వపాపప్రమోచనమ్। వాజపేయమవాప్నోతి సోమలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౧౧౨॥ గండకీం తు సమాసాద్య సర్వతీర్థజలోద్భవామ్। వాజపేయమవాప్నోతి సూర్యలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౧౧౩॥ తతో విశల్యామాసాద్య నదీం త్రైలోక్యవిశ్రుతామ్। అగ్నిష్టోమమవాప్నోతి స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౧౧౪॥ తతోధివంగం ధర్మజ్ఞ సమావిశ్య తపోవనమ్। గుహ్యకేషు మహారాజ మోదతే నాత్ర సంశయః॥ ౧౧౫॥ కంపనాం తు సమాసాద్య నదీం సిద్ధనిషేవితామ్। పుండరీకమవాప్నోతి స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౧౧౬॥ అథ మాహేశ్వరీం ధారాం సమాసాద్య నరాధిప। అశ్వమేధమవాప్నోతి కులం చైవ సముద్ధరేత్॥ ౧౧౭॥ దివౌకసాం పుష్కరిణీం సమాసాద్య నరాధిప। న దుర్గతిమవాప్నోతి వాజిమేధం చ విందతి॥ ౧౧౮॥ అథ సోమపదం గచ్ఛేద్బ్రహ్మచారీ సమాహితః। మాహేశ్వరపదే స్నాత్వా వాజిమేధఫలం లభేత్॥ ౧౧౯॥ తత్ర కోటీ తు తీర్థానాం విశ్రుతా భరతర్షభ। కూర్మరూపేణ రాజేంద్ర హ్యసురేణ దురాత్మనా॥ ౧౨౦॥ హ్రియమాణా కృతా రాజన్ విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా। తత్రాభిషేకం కుర్వీత తీర్థకోట్యాం నరాధిప॥ ౧౨౧॥ పుండరీకమవాప్నోతి విష్ణులోకం చ గచ్ఛతి। తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర స్థానం నారాయణస్య చ॥ ౧౨౨॥ సదా సన్నిహితో యత్ర విష్ణుర్వసతి భారత। యత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా ఋషయశ్చ తపోధనాః॥ ౧౨౩॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రా జనార్దనముపాసతే। సాలగ్రామ ఇతి ఖ్యాతో విష్ణురద్భుతకర్మకః॥ ౧౨౪॥ అభిగమ్య త్రిలోకేశం వరదం విష్ణుమవ్యయమ్। అశ్వమేధమవాప్నోతి విష్ణులోకం చ గచ్ఛతి॥ ౧౨౫॥ తత్రోదపానం ధర్మజ్ఞ సర్వపాపప్రమోచనమ్। సముద్రాస్తత్ర చత్వారః కూపే సన్నిహితాస్సదా॥ ౧౨౬॥ తత్రోపస్పృశ్య రాజేంద్ర న దుర్గతిమవాప్నుయాత్। అభిగమ్య మహాదేవం వరదం రుద్రమవ్యయమ్॥ ౧౨౭॥ విరాజతి యథా సోమో మేఘైర్ముక్తో నరాధిప। జాతిస్మరముపస్పృశ్య శుచిః ప్రయతమానసః॥ ౧౨౮॥ జాతిస్మరత్వమాప్నోతి స్నాత్వా తత్ర న సంశయః। మాహేశ్వరపురం గత్వా అర్చయిత్వా వృషధ్వజమ్॥ ౧౨౯॥ ఈప్సితాంల్లభతే కామానుపవాసాన్న సంశయః। తతస్తు వామనం గత్వా సర్వపాపప్రమోచనమ్॥ ౧౩౦॥ అభిగమ్య హరిం దేవం న దుర్గతిమవాప్నుయాత్। కుశికస్యాశ్రమం గచ్ఛేత్సర్వపాపప్రమోచనమ్॥

౧౩౧॥ కౌశికీం తత్ర గచ్ఛేత మహాపాపప్రణాశినీమ్। రాజసూయస్య యజ్ఞస్య ఫలం ప్రాప్నోతి మానవః॥౧౩౨॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర చంపకారణ్య
ముత్తమమ్। తత్రోష్య రజనీమేకాం గోసహస్రఫలం లభేత్॥౧౩౩॥ అథ జ్యేష్ఠిలమాసాద్య తీర్థం పరమదుర్లభమ్। తత్రోష్య రజనీమేకాం గోసహ
స్రఫలం లభేత్॥౧౩౪॥ తత్ర విశ్వేశ్వరం దృష్ట్వా దేవ్యా సహ మహాద్యుతిమ్। మిత్రావరుణయోర్లోకానాప్నోతి పురుషర్షభ॥౧౩౫॥ త్రిరాత్రో
పోషితస్తత్ర అగ్నిష్టోమఫలం లభేత్। కన్యాసంవేద్యమాసాద్య నియతో నియతాశనః॥౧౩౬॥ మనోః ప్రజాపతేర్లోకానాప్నోతి పురుషర్షభ। క
న్యాయాం యే ప్రయచ్ఛంతి దానమణ్వపి భారత॥౧౩౭॥ తదక్షయమితి ప్రాహురృషయస్సంశితవ్రతాః। తతో నిర్వీరమాసాద్య త్రిషు లోకేషు విశ్రు
తమ్॥౧౩౮॥ అశ్వమేధమవాప్నోతి విష్ణులోకం చ గచ్ఛతి। యే తు దానం ప్రయచ్ఛంతి నిర్వీరాసంగమే నరాః॥౧౩౯॥ తే యాంతి నరశార్దూల శక్రలోక
మనామయమ్। తత్రాశ్రమో వసిష్ఠస్య త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః॥౧౪౦॥ తత్రాభిషేకం కుర్వాణో వాజపేయమవాప్నుయాత్। దేవకూటం సమా
పాద్య దేవర్షిగణసేవితమ్॥౧౪౧॥ అశ్వమేధమవాప్నోతి కులం చైవ సముద్ధరేత్। తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర కౌశికస్య మునేర్హ్రదమ్॥౧౪౨॥ యత్ర
సిద్ధిం పరాం ప్రాప్తో విశ్వామిత్రోథ కౌశికః। తత్ర మాసం వసేద్వీర కౌశిక్యాం భరతర్షభ॥౧౪౩॥ అశ్వమేధస్య యత్పుణ్యం తన్మాసేనాధిగచ్ఛతి। స
ర్వతీర్థవరే చైవ యో వసేత మహాహ్రదే॥౧౪౪॥ న దుర్గతిమవాప్నోతి విందేద్బహుసువర్ణకమ్। కుమారమభిగమ్యాథ వీరాశ్రమనివాసినమ్॥
౧౪౫॥ అశ్వమేధమవాప్నోతి నరో నాస్త్యత్ర సంశయః। అగ్నిధారాం సమాసాద్య త్రిషు లోకేషు విశ్రుతామ్॥౧౪౬॥ తత్రాభిషేకం కుర్వాణో హ్య
గ్నిష్టోమమవాప్నుయాత్। అభిగమ్య మహాదేవం వరదం విష్ణుమవ్యయమ్॥౧౪౭॥ పితామహసరో గత్వా శైలరాజసమీపతః। తత్రాభిషేకం కుర్వా
ణో హ్యగ్నిష్టోమమవాప్నుయాత్॥౧౪౮॥ పితామహస్య సరసః ప్రస్రుతా లోకపావనీ। కుమారధారా తత్రైవ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతా॥౧౪౯॥
యత్ర స్నాత్వా కృతార్థోస్మీత్యాత్మానమవగచ్ఛతి। షష్ఠకాలోపవాసేన ముచ్యతే బ్రహ్మహత్యయా॥౧౫౦॥ తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ తీర్థసేవనతత్ప
రః। శిఖరం వై మహాదేవ్యా గౌర్యాస్త్రైలోక్యవిశ్రుతమ్॥౧౫౧॥ సమారుహ్య నరశ్రేష్ఠ స్తనకుండేషు సంవిశేత్। స్తనకుండముపస్పృశ్య వాజపేయ
ఫలం లభేత్॥౧౫౨॥ తత్రాభిషేకం కుర్వాణః పితృదేవార్చనే రతః। హయమేధమవాప్నోతి శక్రలోకం చ గచ్ఛతి॥౧౫౩॥ తామ్రారుణం సమాసా
ద్య బ్రహ్మచారీ సమాహితః। అశ్వమేధమవాప్నోతి బ్రహ్మలోకం చ గచ్ఛతి॥౧౫౪॥ నందిన్యాం చ సమాసాద్య కూపం దేవనిషేవితమ్। నరమేధస్య య
త్పుణ్యం తదాప్నోతి నరాధిప॥౧౫౫॥ కాలికాసంగమే స్నాత్వా కౌశికారుణయోర్గతః। త్రిరాత్రోపోషితో రాజన్ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥౧౫౬॥ ఉ
ర్వశీతీర్థమాసాద్య తతస్సోమాశ్రమం బుధః। కుంభకర్ణాశ్రమం గత్వా పూజ్యతే భువి మానవః॥౧౫౭॥ కోకాముఖముపస్పృశ్య బ్రహ్మచారీ యతవ్ర
తః। జాతిస్మరత్వమాప్నోతి దృష్టమేతత్పురాతనైః॥౧౫౮॥ సకృన్నందాం సమాసాద్య కృతాత్మా భవతి ద్విజః। సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా శక్రలోకం చ గ
చ్ఛతి॥౧౫౯॥ ఋషభద్వీపమాసాద్య సేవ్యం క్రౌంచనిషూదనమ్। సరస్వత్యాముపస్పృశ్య విమానస్థో విరాజతే॥౧౬౦॥ ఔద్దాలకం మహారాజ తీర్థం
మునినిషేవితమ్। తత్రాభిషేకం కృత్వా వై సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥౧౬౧॥ ధర్మతీర్థం సమాసాద్య పుణ్యం బ్రహ్మర్షిసేవితమ్। వాజపేయమవా
ప్నోతి విమానస్థశ్చ పూజ్యతే॥౧౬౨॥ అథ చంపాం సమాసాద్య భాగీరథ్యాం కృతోదకః। దండార్కమభిగత్వా తు గోసహస్రఫలం లభేత్॥౧౬౩॥ లలీతి
కాంతతో గచ్ఛేత్పుణ్యాం పుణ్యోపశోభితామ్। రాజసూయమవాప్నోతి విమానస్థశ్చ పూజ్యతే॥౧౬౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీ
ర్థయాత్రాపర్వణి - తీర్థకథనే - చతురశీతితమోధ్యాయః.

పులస్త్యః॥ అథ సంధ్యాం సమాసాద్య సంవేద్యం తీర్థముత్తమమ్। ఉపస్పృశ్య నరో విద్యాం లభతే నాత్ర సంశయః॥౧॥ రామస్య చ ప్రభావేన తీర్థం
రాజన్ కృతం పురా। తల్లౌహిత్యం సమాసాద్య విందేద్బహుసువర్ణకమ్॥౨॥ కరతోయాం సమాసాద్య త్రిరాత్రోపోషితో నరః। అశ్వమేధమవాప్నో

తిః ప్రజాపతికృతో విధిః॥ ౩॥ గంగాయాస్తత్ర రాజేంద్ర సాగరస్య చ సంగమే। అశ్వమేధం దశగుణం ప్రవదంతి మనీషిణః॥ ౪॥ గంగాయాస్త్వపరం పా
రం ప్రాప్య యస్స్నాతి మానవః। త్రిరాత్రముషితో రాజన్ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥ ౫॥ తతో వైతరణీం గచ్ఛేత్సర్వపాపప్రమోచనీమ్। విరజం తీ
ర్థమాసాద్య విరాజతి యథా శశీ॥ ౬॥ ప్రతరేచ్చ కులం పుణ్యం సర్వపాపం వ్యపోహతి। గోసహస్రఫలం లబ్ధ్వా పునాతి స్వకులం నరః॥ ౭॥ శోణస్య జ్యోతి
రథ్యాయాః సంగమే నియతశ్శుచిః। తర్పయిత్వా పితౄన్దేవానగ్నిష్టోమఫలం లభేత్॥ ౮॥ శోణస్య నర్మదాయాశ్చ ప్రభవే కురునందన। వంశగుల్మ ఉ
పస్పృశ్య వాజిమేధఫలం లభేత్॥ ౯॥ ఋషభం తీర్థమాసాద్య కోసలాయాం నరాధిప। వాజపేయమవాప్నోతి త్రిరాత్రోపోషితో నరః॥ ౧౦॥ గోసహ
స్రఫలం వింద్యాత్కులం చైవ సముద్ధరేత్। కోసలాం తు సమాసాద్య కాలతీర్థముపస్పృశేత్॥ ౧౧॥ వృషభైకాదశఫలం లభతే నాత్ర సంశయః। పుష్పవ
త్యాముపస్పృశ్య త్రిరాత్రోపోషితో నరః॥ ౧౨॥ గోసహస్రఫలం లబ్ధ్వా పునాతి స్వకులం నృప। తతో బదరికాతీర్థే స్నాత్వా భరతసత్తమ॥ ౧౩॥ దీర్ఘ
మాయురవాప్నోతి స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి। తథా చంపాం సమాసాద్య భాగీరథ్యాం కృతోదకః॥ ౧౪॥ దండాఖ్యమభిగమ్యైవ గోసహస్రఫలం లభేత్।
లపేటికాం తతో గచ్ఛేత్పుణ్యాం పుణ్యోపశోభితామ్॥ ౧౫॥ వాజపేయమవాప్నోతి దేవైస్సర్వైశ్చ పూజ్యతే। తతో మహేంద్రమాసాద్య జామదగ్న్య
నిషేవితమ్॥ ౧౬॥ రామతీర్థే నరః స్నాత్వా అశ్వమేధఫలం లభేత్। మతంగస్య తు కేదారస్తత్రైవ కురునందన॥ ౧౭॥ తత్ర స్నాత్వా కురుశ్రేష్ఠ గోసహ
స్రఫలం లభేత్। శ్రీపర్వతం సమాసాద్య నదీతీరముపస్పృశేత్॥ ౧౮॥ అశ్వమేధమవాప్నోతి పూజయిత్వా వృషధ్వజమ్। శ్రీపర్వతే మహాదేవో దే
వ్యా సహ మహాద్యుతిః॥ ౧౯॥ న్యవసత్పరమప్రీతో బ్రహ్మా చ త్రిదశైస్సహ। తత్ర దేవహ్రదే స్నాత్వా శుచిః ప్రయతమానసః॥ ౨౦॥ అశ్వమేధమవా
ప్నోతి పరాం సిద్ధిం చ గచ్ఛతి। ఋషభం పర్వతం గత్వా ఋషభం దేవపూజితమ్॥ ౨౧॥ వాజపేయమవాప్నోతి నాకపృష్ఠే చ మోదతే। తతో గచ్ఛేత కావే
రీం వృతామప్సరసాం గణైః॥ ౨౨॥ తత్ర స్నాత్వా నరో రాజన్ గోసహస్రఫలం లభేత్। తతస్తీరే సముద్రస్య కన్యాతీర్థముపస్పృశేత్॥ ౨౩॥ తత్రో
పస్పృశ్య రాజేంద్ర సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే। అథ గోకర్ణమాసాద్య త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్॥ ౨౪॥ సముద్రమధ్యే రాజేంద్ర సర్వలోకనమస్కృ
తమ్। యత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా ఋషయశ్చ తపోధనాః॥ ౨౫॥ భూతయక్షపిశాచాశ్చ కిన్నరాస్సమహోరగాః। సిద్ధచారణగంధర్వా మానుషాః ప
న్నగాస్తథా॥ ౨౬॥ సరితస్సాగరాశ్శైలా ఉపాసంత ఉమాపతిమ్। తత్రేశానం సమభ్యర్చ్య త్రిరాత్రోపోషితో నరః॥ ౨౭॥ అశ్వమేధమవాప్నో
తి గాణపత్యం చ విందతి। ఉష్య ద్వాదశరాత్రం తు పూతాత్మా చ భవేన్నరః॥ ౨౮॥ తత ఏవ చ గాయత్ర్యాః స్థానం త్రైలోక్యపూజితమ్। త్రిరాత్ర
ముషితస్తత్ర గోసహస్రఫలం లభేత్॥ ౨౯॥ నిదర్శనం చ ప్రత్యక్షం బ్రాహ్మణానాం నరాధిప। గాయత్రీం పఠతే యస్తు యోనిసంకరజస్తథా॥ ౩౦॥
గాథా వా గీతికా వాపి తస్య సంపద్యతే నృప। అబ్రాహ్మణస్య సావిత్రీం పఠతస్తు ప్రణశ్యతి॥ ౩౧॥ సంవర్తస్య తు విప్రర్షేర్వాపీమాసాద్య దుర్ల
భామ్। రూపస్య భాగీ భవతి సుభగశ్చ ప్రజాయతే॥ ౩౨॥ తతో వేణాం సమాసాద్య త్రిరాత్రోపోషితో నరః। మయూరహంససంయుక్తం విమానం లభ
తే నరః॥ ౩౩॥ తతో గోదావరీం ప్రాప్య నిత్యం సిద్ధనిషేవితామ్। గవామయమవాప్నోతి వాసుకేర్లోకముత్తమమ్॥ ౩౪॥ వేణాయాస్సంగమే స్నాత్వా
వాజిమేధఫలం లభేత్। వరదాసంగమే స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్॥ ౩౫॥ బ్రహ్మస్థానం సమాసాద్య త్రిరాత్రోపోషితో నరః। గోసహస్రఫలం విం
ద్యాత్స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి॥ ౩౬॥ కుశప్లవనమాసాద్య బ్రహ్మచారీ సమాహితః। త్రిరాత్రముషితస్స్నాత్వా అశ్వమేధఫలం లభేత్॥ ౩౭॥ తతో దేవ
హ్రదే రమ్యే కృష్ణవేణాజలోద్భవే। జాతిస్మరహ్రదే స్నాత్వా భవేజ్జాతిస్మరో నరః॥ ౩౮॥ యత్ర క్రతుశతైరిష్ట్వా దేవరాజో దివం గతః। అగ్నిష్టోమఫలం
వింద్యాద్గమనాదేవ భారత॥ ౩౯॥ తతస్సర్వహ్రదే స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్। తతో వాపీం మహాపుణ్యాం పయోష్ణీం సరితాం వరామ్॥ ౪౦॥ పి
తృదేవార్చనరతో గోసహస్రఫలం లభేత్। దండకారణ్యమాసాద్య పుణ్యం రాజన్నుపస్పృశేత్॥ ౪౧॥ గోసహస్రఫలం తస్య స్నాతమాత్రస్య భారత।

శరభంగాశ్రమం గత్వా శుకస్య చ మహాత్మనః॥ ౪౨॥ న దుర్గతిమవాప్నోతి పునాతి చ కులం నరః। తతశ్శూర్పారకం గచ్ఛేజ్జామదగ్న్యనిషేవితమ్॥ ౪౩॥ రామతీర్థే నరః స్నాత్వా విందేద్బహుసువర్ణకమ్। సప్తగోదావరే స్నాత్వా నియతో నియతాశనః॥ ౪౪॥ మహత్పుణ్యమవాప్నోతి దేవలోకం చ గచ్ఛతి। తతో దేవపథం గత్వా నియతో నియతాశనః॥ ౪౫॥ దేవసత్రస్య యత్పుణ్యం తదవాప్నోతి మానవః। తుంగకారణ్యమాసాద్య బ్రహ్మచారీ జితేంద్రియః॥ ౪౬॥ వేదానధ్యాపయత్తత్ర ఋషిస్సారస్వతః పురా। తత్ర వేదేషు నష్టేషు మునేరంగిరసస్సుతః॥ ౪౭॥ ఋషీణాముత్తరీయేషు సూపవిష్టో యథాసుఖమ్। ఓంకారేణ యథాన్యాయం సమ్యగుచ్చారితేన హ॥ ౪౮॥ యేన యత్పూర్వమభ్యస్తం తత్తత్సర్వం సముపస్థితమ్। ఋషయస్తత్ర దేవాశ్చ వరుణోఽగ్నిః ప్రజాపతిః॥ ౪౯॥ హరిర్నారాయణస్తత్ర మహాదేవస్తథైవ చ। పితామహశ్చ భగవాన్దేవైస్సహ మహాద్యుతిః॥ ౫౦॥ భృగుం నియోజయామాస యాజనార్థం మహాద్యుతిమ్। తతః స చక్రే భగవానృషీణాం విధివత్తదా॥ ౫౧॥ సర్వేషాం పునరాధానం విధిదృష్టేన కర్మణా। ఆజ్యభాగేన తత్రాగ్నీంస్తర్పయిత్వా యథావిధి॥ ౫౨॥ దేవాః స్వభవనం యాతా ఋషయశ్చ యథాక్రమమ్। తదరణ్యం ప్రవిష్టస్య తుంగకం రాజసత్తమ॥ ౫౩॥ పాపం ప్రణశ్యత్యఖిలం స్త్రియో వా పురుషస్య వా। తత్ర మాసం వసేద్ధీరో నియతో నియతాశనః॥ ౫౪॥ బ్రహ్మలోకం వ్రజేద్రాజన్కులం చైవ సముద్ధరేత్। మేధావికం సమాసాద్య పితౄందేవాంశ్చ తర్పయేత్॥ ౫౫॥ అగ్నిష్టోమమవాప్నోతి స్మృతిం మేధాం చ విందతి। అత్ర కాలంజరం నామ పర్వతం లోకవిశ్రుతమ్॥ ౫౬॥ తత్ర దేవహ్రదే స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్। యో స్నాతస్తాపయేత్తత్ర గిరౌ కాలంజరే నృప॥ ౫౭॥ స్వర్గలోకే మహీయేత నరో నాస్త్యత్ర సంశయః। తతో గిరివరశ్రేష్ఠే చిత్రకూటే విశాంపతే॥ ౫౮॥ మందాకినీం సమాసాద్య సర్వపాపప్రణాశినీమ్। తత్రాభిషేకం కుర్వాణః పితృదేవార్చనే రతః॥ ౫౯॥ అశ్వమేధమవాప్నోతి గతిం చ పరమాం వ్రజేత్। తతో గచ్ఛేత ధర్మజ్ఞ భర్తృస్థానమనుత్తమమ్॥ ౬౦॥ యత్ర నిత్యం మహాసేనో గుహస్సన్నిహితో నృప। తత్ర గత్వా నృపశ్రేష్ఠ గమనాదేవ సిధ్యతి॥ ౬౧॥ కోటితీర్థే నరః స్నాత్వా గోసహస్రఫలం లభేత్॥ ప్రదక్షిణముపావృత్య జ్యేష్ఠస్థానం వ్రజేన్నరః॥ ౬౨॥ అభిగమ్య మహాదేవం విరాజతి యథా శశీ। తత్ర కూపే మహారాజ విశ్రుతా భరతర్షభ॥ ౬౩॥ సముద్రాస్తత్ర చత్వారో నివసంతి యుధిష్ఠిర। తత్రోపస్పృశ్య రాజేంద్ర పితృదేవార్చనే రతః॥ ౬౪॥ నియతాత్మా నరః పూతో స యాతి పరమాం గతిమ్॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర శృంగబేరపురం మహత్॥ ౬౫॥ యత్ర తీర్ణో మహారాజ రామో దాశరథిః పురా। తస్మింస్తీర్థే మహాబాహో స్నాత్వా పాపైః ప్రముచ్యతే॥ ౬౬॥ గంగాయాం తు నరః స్నాత్వా బ్రహ్మచారీ సమాహితః। విధూతపాప్మా భవతి వాజపేయం చ విందతి॥ ౬౭॥ తతో ముంజవటం గచ్ఛేత్స్థానం దేవస్య ధీమతః। అభిగమ్య మహాదేవమభివాద్య చ భారత॥ ౬౮॥ ప్రదక్షిణముపావృత్య గాణపత్యమవాప్నుయాత్। తస్మింస్తీర్థే తు జాహ్నవ్యాం స్నాత్వా పాపైః ప్రముచ్యతే॥ ౬౯॥ తతో గచ్ఛేత రాజేంద్ర ప్రయాగమృషిసంస్తుతమ్। యత్ర బ్రహ్మాదయో దేవా దిశశ్చ సదిగీశ్వరాః॥ ౭౦॥ లోకపాలాశ్చ సాధ్యాశ్చ పితరో లోకసంమతాః। సనత్కుమారప్రముఖాస్తథైవ పరమర్షయః॥ ౭౧॥ అంగిరఃప్రముఖాశ్చైవ తథా బ్రహ్మర్షయోఽమలాః। తథా నాగాస్సుపర్ణాశ్చ సిద్ధాశ్చక్రచరాస్తథా॥ ౭౨॥ సరితస్సాగరాశ్చైవ గంధర్వాప్సరసోఽపి చ। హరిశ్చ భగవానాస్తే ప్రజాపతిపురస్కృతః॥ ౭౩॥ తత్ర త్రీణ్యగ్నికుండాని యేషాం మధ్యేన జాహ్నవీ। వేగేన సమతిక్రాంతా సర్వతీర్థపురస్కృతా॥ ౭౪॥ తపనస్య సుతా దేవీ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతా। యమునా గంగయా సార్ధం సంగతా లోకపావనీ॥ ౭౫॥ గంగాయమునయోర్మధ్యే పృథివ్యా జఘనం స్మృతమ్। ప్రయాగం జఘనస్థానముపస్థమృషయో విదుః॥ ౭౬॥ ప్రయాగం సప్రతిష్ఠానం కంబలాశ్వతరౌ తథా। తీర్థం భోగవతీ చైవ వేదిరేషా ప్రజాపతేః॥ ౭౭॥ తత్ర వేదాశ్చ యజ్ఞాశ్చ మూర్తిమంతో యుధిష్ఠిర। ప్రజాపతిముపాసంతే ఋషయశ్చ తపోధనాః॥ ౭౮॥ యజంతే క్రతుభిర్దేవాస్తథా చక్రధరా నృపాః। తతః పుణ్యతమం నాస్తి త్రిషు లోకేషు భారత॥ ౭౯॥ ప్రయాగం సర్వతీర్థేభ్యః ప్రవదంత్యధికం విభో। గమనాత్తస్య తీర్థస్య నామసంకీర్తనాదపి॥ ౮౦॥ మృత్తికాలంభనాచ్చాపి నరః పాపాత్ప్రముచ్యతే। తత్రాభిషేకం యః కుర్యాత్సంగమే లోకవిశ్రుతే॥ ౮౧॥ పుణ్యం స ఫలమాప్నోతి రాజసూ

యాశ్వమేధయోః । ఏషా యజనభూమిర్హి దేవానామభిసంస్కృతా ॥ ౮౨ ॥ తత్ర దత్తం సూక్ష్మమపి మహద్భవతి భారత । న వేదవచనాత్తాత న లోకవచనాదపి ॥ ౮౩ ॥ మతిరుత్క్రమణీయా తే ప్రయాగమరణం ప్రతి । దశతీర్థసహస్రాణి షష్టికోట్యస్తథాపరాః ॥ ౮౪ ॥ యేషాం సాన్నిధ్యమత్రైవ కీర్తితం కురునందన । చాతుర్విద్యే చ యత్పుణ్యం సత్యవాదిషు చైవ యత్ ॥ ౮౫ ॥ స్నాత ఏవ తదాప్నోతి గంగాయమునసంగమే । తత్ర భోగవతీ నామ వాసుకేస్తీర్థముత్తమమ్ ॥ ౮౬ ॥ తత్రాభిషేకం యః కుర్యాత్ సోఽశ్వమేధఫలం లభేత్ । తత్ర హంసప్రపతనం తీర్థం త్రైలోక్యవిశ్రుతమ్ ॥ ౮౭ ॥ దశాశ్వమేధికం చైవ గంగాయాం కురునందన । కురుక్షేత్రసమా గంగా యత్ర తత్రావగాహితా ॥ ౮౮ ॥ విశేషో వై కనఖలే ప్రయాగే పరమం మహత్ । యద్యకార్యశతం కృత్వా కృతం గంగావసేచనమ్ ॥ ౮౯ ॥ సర్వం తత్తస్య గంగాపో దహంత్యగ్నిరివేంధనమ్ । సర్వం కృతయుగే పుణ్యం త్రేతాయాం పుష్కరం స్మృతమ్ ॥ ౯౦ ॥ ద్వాపరేఽపి కురుక్షేత్రం గంగా కలియుగే స్మృతా । పుష్కరే తు తపస్తప్యేద్దానం దద్యాన్మహాలయే ॥ ౯౧ ॥ మలయే త్వగ్నిమారోహేద్భృగుతుంగే త్వనాశనమ్ । పుష్కరే తు కురుక్షేత్రే గంగాయాం మగధేషు చ ॥ ౯౨ ॥ స్నాత్వా తారయతే జంతుః సప్త సప్తావరాంస్తథా । పునాతి కీర్తితా పాపం దృష్ట్వా భద్రం ప్రయచ్ఛతి ॥ ౯౩ ॥ అవగాఢా చ పీతా చ పునాత్యాసప్తమం కులమ్ । యావదస్థి మనుష్యస్య గంగాయాః స్పృశతే జలమ్ ॥ ౯౪ ॥ తావత్స పురుషో రాజన్ స్వర్గలోకే మహీయతే । యథా పుణ్యాని తీర్థాని పుణ్యాన్యాయతనాని చ ॥ ౯౫ ॥ ఉపాస్య పుణ్యం లబ్ధ్వా చ భవత్యమరలోకభాక్ । న గంగాసదృశం తీర్థం న దేవః కేశవాత్పరః ॥ ౯౬ ॥ బ్రాహ్మణేభ్యః పరం నాస్తి ఏవమాహ పితామహః । యత్ర గంగా మహారాజ స దేశస్తత్తపోవనమ్ ॥ ౯౭ ॥ సిద్ధక్షేత్రం చ తజ్జ్ఞేయం గంగాతీరసమాశ్రితమ్ । ఇదం సత్యం ద్విజాతీనాం సాధూనామాత్మజస్య చ ॥ ౯౮ ॥ సుహృదాం చ జపేత్కర్ణే శిష్యస్యానుగతస్య చ । ఇదం ధన్యమిదం మేధ్యమిదం స్వర్గ్యమనుత్తమమ్ ॥ ౯౯ ॥ ఇదం పుణ్యమిదం రమ్యం పావనం ధర్మ్యముత్తమమ్ । మహర్షీణామిదం గుహ్యం సర్వపాపప్రమోచనమ్ ॥ ౧౦౦ ॥ అధీత్య ద్విజమధ్యే చ నిర్మలః స్వర్గమాప్నుయాత్ । శ్రీమత్స్వర్గ్యం తథా పుణ్యం సపత్నశమనం శివమ్ ॥ ౧౦౧ ॥ మేధాజననమగ్ర్యం వై తీర్థవంశానుకీర్తనమ్ । అపుత్రో లభతే పుత్రమధనో ధనమాప్నుయాత్ ॥ ౧౦౨ ॥ మహీం విజయతే రాజా వైశ్యో ధనమవాప్నుయాత్ । శూద్రో యథేప్సితాన్ కామాన్ బ్రాహ్మణః పారగః పఠన్ ॥ ౧౦౩ ॥ యశ్చేదం శృణుయాన్నిత్యం తీర్థపుణ్యం నరః శుచిః । జాతీః స స్మరతే బహ్వీర్నాకపృష్ఠే చ మోదతే ॥ ౧౦౪ ॥ గమ్యాన్యపి చ తీర్థాని కీర్తితాన్యగమాని చ । మనసా తాని గచ్ఛేత సర్వతీర్థసమీక్షయా ॥ ౧౦౫ ॥ ఏతాని వసుభిః సాధ్యైరాదిత్యైర్మరుదశ్విభిః । ఋషిభిర్దేవకల్పైశ్చ స్నాతాని సుకృతైషిభిః ॥ ౧౦౬ ॥ ఏవం త్వమపి కౌరవ్య విధినానేన సువ్రత । వ్రజ తీర్థాని నియతః పుణ్యం పుణ్యేన వర్ధయన్ ॥ ౧౦౭ ॥ భావితైః కరణైః పూర్వమాస్తిక్యాచ్ఛ్రుతిదర్శనాత్ । ప్రాప్యంతే తాని తీర్థాని సద్భిః శాస్త్రానుదర్శిభిః ॥ ౧౦౮ ॥ నావ్రతీ నాకృతాత్మా చ నాశుచిర్న చ తస్కరః । స్నాతి తీర్థేషు కౌరవ్య న చ వక్రమతిర్నరః ॥ ౧౦౯ ॥ త్వయా తు సమ్యగ్వృత్తేన నిత్యం ధర్మార్థదర్శినా । పితా పితామహశ్చైవ సర్వే చ ప్రపితామహాః ॥ ౧౧౦ ॥ పితామహపురోగాశ్చ దేవాః సర్షిగణా నృప । తవ ధర్మేణ ధర్మజ్ఞ నిత్యమేవాభితోషితాః ॥ ౧౧౧ ॥ అవాప్స్యసి త్వం లోకాన్వై వసూనాం వాసవోపమ । కీర్తిం చ మహతీం భీష్మ ప్రాప్స్యసే భువి శాశ్వతీమ్ ॥ ౧౧౨ ॥ నారద ఉవాచ ॥ ఏవముక్త్వాభ్యనుజ్ఞాయ పులస్త్యో భగవానృషిః । ప్రీతః ప్రీతేన మనసా తత్రైవాంతరధీయత ॥ ౧౧౩ ॥ భీష్మశ్చ కురుశార్దూల శాస్త్రతత్త్వార్థదర్శివాన్ । పులస్త్యవచనాచ్చైవ పృథివీం పరిచక్రమే ॥ ౧౧౪ ॥ ఏవమేషా మహాభాగా ప్రతిష్ఠానే ప్రతిష్ఠితా । తీర్థయాత్రా మహాపుణ్యా సర్వపాపప్రమోచనీ ॥ ౧౧౫ ॥ అనేన విధినా యస్తు పృథివీం సంచరిష్యతి । అశ్వమేధశతస్యాగ్ర్యం ఫలం ప్రేత్య స భోక్ష్యతి ॥ ౧౧౬ ॥ తతశ్చాష్టగుణం పార్థ ప్రాప్స్యసే ధర్మముత్తమమ్ । భీష్మః కురూణాం ప్రవరో యథా పూర్వమవాప్తవాన్ ॥ ౧౧౭ ॥ నేతా చ త్వమృషీన్యస్మాత్తేన తేఽష్టగుణం ఫలమ్ । రక్షోగణావకీర్ణాని తీర్థాన్యేతాని భారత ॥ ౧౧౮ ॥ న గతాని మనుష్యైంద్రైస్త్వామృతే కురునందన । ఇదం దేవర్షిచరితం సర్వతీర్థాభిసం

వృతమ్॥ ౧౧౯॥ యః పఠేత్తాల్యముత్థాయ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే । ఋషిముఖ్యాః సదా యత్ర వాల్మీకిస్త్వథ కశ్యపః॥ ౧౨౦॥ ఆత్రేయః కుండజఠరో
విశ్వామిత్రోథ గౌతమః । అసితో దేవలశ్చైవ మార్కండేయోథ గాలవః॥ ౧౨౧॥ భరద్వాజో వసిష్ఠశ్చ మునిరుద్దాలకస్తథా । శౌనకః సహపుత్రేణ
వ్యాసశ్చ తపతాం వరః॥ ౧౨౨॥ దుర్వాసాశ్చ మునిశ్రేష్ఠో జాబాలిశ్చ మహాతపాః॥ ఏతే ఋషివరాః సర్వే త్వత్ప్రతీక్షాస్తపోధనాః॥ ౧౨౩॥ ఏభిః సహ
మహారాజ తీర్థాన్యేతాన్యనువ్రజ । ఏష వై లోమశో నామ మహర్షిరమితద్యుతిః॥ ౧౨౪ ॥ సమేష్యతి మహారాజ తేన సార్ధమనువ్రజ । మయాపి స
హ ధర్మజ్ఞ తీర్థాన్యేతాన్యనుక్రమాత్ ॥౧౨౫॥ ప్రాప్స్యసే మహతీం కీర్తిం యథా రాజా మహాభిషక్ । యథా యయాతిర్ధర్మాత్మా యథా రాజా పురూ
రవాః॥ ౧౨౬॥ తథా త్వం రాజశార్దూల స్వేన ధర్మేణ శోభసే । యథా భగీరథో రాజా యథా రామశ్చ విశ్రుతః॥ ౧౨౭ ॥ తథా త్వం సర్వరాజభ్యో
భ్రాజసే రశ్మివానివ । యథా మనుర్యథేక్ష్వాకుర్యథా పూరుర్మహాయశాః ॥ ౧౨౮॥ యథా వైన్యో మహారాజ తథా త్వమపి విశ్రుతః । యథా చ వృత్ర
ఘ్నః సర్వాన్ సపత్నాన్నిర్దహన్ పురా ॥౧౨౯॥ త్రైలోక్యం పాలయామాస దేవరాడ్విగతజ్వరః । తథా శత్రుక్షయం కృత్వా త్వం ప్రజాః పాలయిష్య
సి॥ ౧౩౦॥ స్వధర్మవిజితాముర్వీం ప్రాప్య రాజీవలోచన । ఖ్యాతిం యాస్యసి ధర్మేణ కార్తవీర్యార్జునో యథా॥ ౧౩౧ ॥ వైశంపాయన ఉవాచ॥
ఏవమాశ్వాస్య రాజానం నారదో భగవానృషిః । అనుజ్ఞాప్య మహారాజ తత్రైవాంతరధీయత॥ ౧౩౨ ॥ యుధిష్ఠిరోపి ధర్మాత్మా తమేవార్థం విచింత
యన్ । తీర్థయాత్రాశ్రితం పుణ్యమృషీణాం ప్రత్యవేదయత్ ॥ ౧౩౩ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - తీ
ర్థయాత్రాయాం నారదవాక్యే - పంచాశీతితమోధ్యాయః ॥

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయన ఉవాచ ॥ భ్రాతౄణాం మతమాజ్ఞాయ నారదస్య చ ధీమతః । పితామహసమం ధౌమ్యం ప్రాహ రాజా యుధిష్ఠిరః॥ ౧॥ త్వయా స పురు
షవ్యాఘ్రో జిష్ణుః సత్యపరాక్రమః । అస్త్రహేతోర్మహాబాహురమితాత్మా వివాసితః॥ ౨ ॥ స హి వీరోనురక్తశ్చ సమర్థశ్చ తపోధన । కృతీ చ భృశ
మప్యస్త్రే వాసుదేవ ఇవ ప్రభుః ॥ ౩॥ అహం హ్యేతావుభౌ బ్రహ్మన్ కృష్ణావరిఘాతినౌ । అభిజానామి విక్రాంతౌ తథా వ్యాసః ప్రతాపవాన్॥ ౪॥
త్రియుగౌ పుండరీకాక్షౌ వాసుదేవధనంజయౌ । నారదోపి తథా వేద సోప్యశంసత్సదా మమ॥ ౫॥ తథాహమపి జానామి నరనారాయణావృషీ । శక్తోయ
మిత్యతో మత్వా మయా సంప్రేషితోర్జునః॥ ౬॥ ఇంద్రాదనవమః శక్రం సురసూనుః సురాధిపమ్ । ద్రష్టుమస్త్రాణి చాదాతుమింద్రాదితి వివాసితః॥ ౭॥
భీష్మద్రోణావతిరథౌ కృపో ద్రౌణిశ్చ దుర్జయః । ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రేణ వృతా యుధి మహారథాః॥ ౮॥ సర్వే వేదవిదః శూరాః సర్వాస్త్రవిదుషస్తథా ।
యోద్ధుకామాశ్చ పార్థేన సతతం తే మహాబలాః॥ ౯॥ స చ దివ్యాస్త్రవిత్కర్ణః సూతపుత్రో మహారథః । సోస్త్రవేగానిలబలః శరార్చిస్తలనిస్వనః॥
౧౦॥ రజోధూమోస్త్రసంపాతో ధార్తరాష్ట్రానిలోద్ధతః । నిసృష్ట ఇవ కాలేన యుగాంతే జ్వలనో మహాన్॥ ౧౧ ॥ మమ సైన్యమయం కక్షం ప్రధక్ష్య
తి న సంశయః । తం స కృష్ణానిలోద్ధూతో దివ్యాస్త్రజ్వలనో మహాన్॥ ౧౨॥ శ్వేతవాజిబలాకాభృద్గాండీవేంద్రాయుధోల్బణః । సంరబ్ధః శరధారాభిః
ముదీర్ణం తం కర్ణపావకమ్॥ ౧౩॥ అర్జునోదీరితో మేఘః శమయిష్యతి సంయుగే । స సాక్షాద్దేవసర్వాణి శక్రాత్పరపురంజయః॥ ౧౪॥ దివ్యాన్యస్త్రా
ణి బీభత్సుస్తత్త్వతః ప్రతిపత్స్యతే । అలం స తేషాం సర్వేషామితి మే ధీయతే మతిః ॥ ౧౫॥ నాస్తి త్వతికృతార్థానాం రణే రీణాం ప్రతిక్రియా । తే వయం
పాండవం సర్వే గృహీతాస్త్రమరిందమమ్॥ ౧౬॥ ద్రష్టారో న హి బీభత్సుర్భారముద్యమ్య సీదతి । వయం తు తమృతే వీరం వనేస్మిన్ ద్విపదాం వరమ్॥ ౧౭॥
అవధానం న గచ్ఛామః కామ్యకే సహ కృష్ణయా । భవానన్యద్వనం సాధు బహ్వన్నం ఫలవచ్ఛుచి॥ ౧౮॥ ఆఖ్యాతు రమణీయం చ సేవితం పుణ్యకర్మభిః। య
త్ర కంచిద్వయం కాలం వసంతః సత్యవిక్రమమ్॥౧౯॥ ప్రతీక్షామోర్జునం వీరం వృష్టికామా ఇవాంబుదమ్ । వివిధానాశ్రమాన్ కాంశ్చిద్ద్విజాతిభ్యః ప్ర

తీర్థాః॥ ౨౦॥ సరాంసి సరితశ్చైవ రమణీయాంశ్చ పర్వతాన్ ।ఆచక్ష్వ నహి మే బ్రహ్మన్ రోచతే తమృతేఽర్జునమ్ ॥ వనేఽస్మిన్ కామ్యకే వాసో గచ్ఛామోఽన్యాం దిశం ప్రతి॥ ౨౧॥ ఇతిఅరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-ధౌమ్యయుధిష్ఠిరకథాయాం-షడశీతితమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖

వైశంపాయన ఉవాచ॥ తాన్ సర్వానుత్సుకాన్ దృష్ట్వా పాండవాన్ దీనచేతసః । ఆశ్వాసయంస్తథా ధౌమ్యో బృహస్పతిసమోఽబ్రవీత్ ॥ ౧॥ బ్రాహ్మణానుమతాన్ పుణ్యానాశ్రమాన్ భరతర్షభ । దిశస్తీర్థాని శైలాంశ్చ శృణు మే వదతోఽనఘ॥ ౨॥ యాన్ శ్రుత్వా గదతో రాజన్ విశోకో భవితాసి హ । ద్రౌపద్యా చానయా సార్థం భ్రాతృభిశ్చ నరేశ్వర॥ ౩॥ శ్రవణాచ్చైవ తేషాం త్వం పుణ్యమాప్స్యసి పాండవ । గత్వా శతగుణం చైవ తేభ్య ఏవ నరోత్తమ॥ ౪॥ పూర్వం ప్రాచీం దిశం రాజన్ రాజర్షిగణసేవితామ్ । రమ్యాం తే కథయిష్యామి యుధిష్ఠిర యథాస్మృతి॥ ౫ ॥ తస్యాం దేవర్షిజుష్టాయాం నైమిశం నామ భారత । యత్ర తీర్థాని దేవానాం పుణ్యాని చ పృథక్ పృథక్ ॥ ౬॥ యత్ర సా గోమతీ పుణ్యా రమ్యా దేవర్షిసేవితా ।యజ్ఞభూమిశ్చ దేవానాం శామిత్రం చ వివస్వతః ॥ ౭॥ తస్యాం గిరివరః పుణ్యో గయో రాజర్షిసత్కృతః । శివం బ్రహ్మసరో యత్ర సేవితం త్రిదశర్షిభిః॥ ౮ ॥ యదర్థం పురుషవ్యాఘ్ర కీర్తయంతి పురాతనాః । ఏష్టవ్యా బహవః పుత్రా యద్యప్యేకో గయాం వ్రజేత్ ॥ ౯ ॥ యజేత వాశ్వమేధేన నీలం వా వృషముత్సృజేత్ । ఉత్తారయతి సంతత్యా దశ పూర్వాన్ దశాపరాన్ ॥ ౧౦ ॥ మహానదీ చ తత్రైవ తథా గయశిరో నృప । యత్రాసౌ కీర్త్యతే విప్రైరక్షయ్యకరణో వటః॥ ౧౧॥ యత్ర దత్తం పితృభ్యోఽన్నమక్షయం భవతి ప్రభో । సా చ పుణ్యజలా తత్ర ఫల్గునామా మహానదీ॥ ౧౨॥ బహుమూలఫలా చాపి కౌశికీ భరతర్షభ । విశ్వామిత్రోఽభ్యగాద్యత్ర బ్రాహ్మణత్వం తపోధనః॥ ౧౩॥ గంగా యత్ర నదీ పుణ్యా యస్యాస్తీరే భగీరథః। అయజత్తత్ర బహుభిః క్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః॥ ౧౪॥ పాంచాలేషు చ కౌరవ్య కథయంత్యుత్పలావనమ్ । విశ్వామిత్రోఽయజద్యత్ర పుత్రేణ సహ కౌశికః॥ ౧౫॥ యత్రానువంశం భగవాన్ జామదగ్న్యస్తథా జగౌ । విశ్వామిత్రస్య తాం దృష్ట్వా విభూతిమతిమానుషీమ్॥ ౧౬॥ కన్యకుబ్జేఽపిబత్సోమమింద్రేణ సహ కౌశికః ।తతః క్షత్రాదపాక్రామద్బ్రాహ్మణోఽస్మీతి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౭॥ పవిత్రమృషిభిర్జుష్టం పుణ్యం పావనముత్తమమ్ । గంగాయమునయోర్వీర సంగమం లోకవిశ్రుతమ్॥ ౧౮॥ యత్రాయజత భూతాత్మా పూర్వమేవ పితామహః ।ప్రయాగమితి విఖ్యాతం తస్మాద్భరతసత్తమ॥ ౧౯॥ అగస్త్యస్య తు రాజేంద్ర తత్రాశ్రమవరో నృప। తత్తథా తాపసారణ్యం తాపసైరుపశోభితమ్॥ ౨౦॥ హిరణ్యబిందుః కథితో గిరౌ కాలంజరే మహాన్ । అగస్త్యపర్వతో రమ్యః పుణ్యో గిరివరః శివః॥ ౨౧॥ మహేంద్రో నామ కౌరవ్య భార్గవస్య మహాత్మనః ।అయజత్తత్ర కౌంతేయ పూర్వమేవ పితామహః॥ ౨౨॥ యత్ర భాగీరథీ పుణ్యా సరస్యాసీద్యుధిష్ఠిర।యత్రాసౌ బ్రహ్మశాలేతి పుణ్యా ఖ్యాతా విశాంపతే॥ ౨౩॥ ధూతపాప్మభిరాకీర్ణా పుణ్యం తస్యాశ్చ దర్శనమ్ । పవిత్రో మంగలీయశ్చ ఖ్యాతో లోకే మహాత్మనః॥ ౨౪॥ కేదారశ్చ మతంగస్య మహానాశ్రమ ఉత్తమః । కుండోదః పర్వతో రమ్యో బహుమూలఫలోదకః॥ ౨౫॥ నైషధస్తృషితో యత్ర జలం శర్మ చ లబ్ధవాన్ । యత్ర దేవవనం రమ్యం తాపసైరుపశోభితమ్॥ ౨౬॥ బాహుదా చ నదీ యత్ర నందా చ గిరిమూర్ధని। తీర్థాని సరితః శైలాః పుణ్యాన్యాయతనాని చ॥ ౨౭॥ ప్రాచ్యాం దిశి మహారాజ కీర్తితాని మయా తవ॥ తిసృష్వన్యాసు పుణ్యాని దిక్షు తీర్థాని మే శృణు । సరితః పర్వతాంశ్చైవ పుణ్యాన్యాయతనాని చ॥ ౨౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - ధౌమ్యతీర్థకథనే-సప్తాశీతితమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖

ధౌమ్య ఉవాచ॥ దక్షిణస్యాం తు పుణ్యాని శృణు తీర్థాని భారత ।విస్తరేణ యథాబుద్ధి కీర్త్యమానాని తాని వై॥ ౧॥ యస్యామాఖ్యాయతే పుణ్యా దిశి గోదావరీ నదీ । బహ్వారామా బహుజలా తాపసాచరితా శివా॥ ౨॥ వేణా భీమరథీ చైవ నద్యౌ పాపభయాపహే । మృగద్విజసమాకీర్ణే తాపసాలయభూషితే॥ ౩॥ రాజర్షేస్తస్య చ సరిన్నృగస్య భరతర్షభ । రమ్యతీర్థా బహుజలా పయోష్ణీ ద్విజసేవితా ॥ ౪॥ అపి చాత్ర మహాయోగీ మార్కండేయో

మహాయశాః । అనువంశ్యాం జగౌ గాథాం నృగస్య ధరణీపతేః ॥౫॥ నృగస్య యజమానస్య ప్రత్యక్షమితి నః శ్రుతమ్ । అమాద్యదింద్రః సోమేన దక్షిణాభి-
ర్ద్విజాతయః ॥౬॥ పయోష్ణ్యాం యజమానస్య వారాహే తీర్థ ఉత్తమే । ఉద్ధృతం భూతలస్థం వా వాయునా సముదీరితమ్ ॥౭॥ పయోష్ణ్యా హరతే తో-
యం పాపమామరణాంతికమ్ । స్వర్గాదుత్తుంగమమలం విషాణం యత్ర శూలినః ॥౮॥ స్వమాత్మవిహితం దృష్ట్వా మర్త్యః శివపురం వ్రజేత్ । ఏకతః సరి-
తః సర్వాః గంగాద్యాః సలిలోచ్చయాః ॥౯॥ పయోష్ణీ చైకతః పుణ్యా తీర్థేభ్యో హి మతా మమ । మాఠరస్య వనం పుణ్యం బహుమూలఫలం శివమ్ ॥౧౦॥
యూపశ్చ భరతశ్రేష్ఠ వరుణస్రోతసే గిరౌ । ప్రవేణ్యుత్తరమార్గే తు పుణ్యే కణ్వాశ్రమే తథా ॥౧౧॥ తాపసానామరణ్యాని కీర్తితాని యథాశ్రుతి । వే-
దీ శూర్పారకే తాత జమదగ్నేర్మహాత్మనః ॥౧౨॥ రమ్యా పాషాణతీర్థా చ పునశ్చంద్రా చ భారత । అశోకతీర్థం తత్రైవ కౌంతేయ బహులాశ్ర-
మమ్ ॥౧౩॥ అగస్త్యతీర్థం పాండ్యేషు వారుణం చ యుధిష్ఠిర । కుమార్యః కథితాః పుణ్యాః పాండ్యేష్వేవ నరర్షభ ॥౧౪॥ తామ్రపర్ణీం తు కౌంతే-
య కీర్తయిష్యామి తాం శృణు । యత్ర దేవైస్తపస్తప్తం మహదిచ్ఛద్భిరాశ్రమే ॥౧౫॥ గోకర్ణ ఇతి విఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః । శీతతోయో బహు-
జలః పుణ్యస్తాత శివః శుభః ॥౧౬॥ హ్రదః పరమదుష్ప్రాపో మానుషైరకృతాత్మభిః । తత్ర వృక్షతృణాద్యైశ్చ సంపన్నఫలమూలవాన్ ॥౧౭॥ ఆశ్రమో-
ఽగస్త్యశిష్యస్య పుణ్యో దేవసమో గిరిః । వైడూర్యపర్వతస్తత్ర శ్రీమాన్మణిమయః శివః ॥౧౮॥ అగస్త్యస్యాశ్రమశ్చైవ బహుమూలఫలోదకః । సు-
రాష్ట్రేష్వపి వక్ష్యామి పుణ్యాన్యాయతనాని చ ॥౧౯॥ ఆశ్రమాః సరితశ్శైలాః సరాంసి చ నరాధిప । చమసోద్భేదనం విప్రాస్తత్రాపి కథయంత్యుత ॥
౨౦॥ ప్రభాసం చోదధౌ తీర్థం త్రిదశానాం యుధిష్ఠిర । తత్ర పిండారకం నామ తాపసాచరితం శివమ్ ॥౨౧॥ ఉజ్జయంతశ్చ శిఖరీ క్షిప్రం సిద్ధికరో మహాన్ ॥
తత్ర దేవర్షివర్యేణ నారదేనానుకీర్తితః ॥౨౨॥ పురాణః శ్రూయతే శ్లోకస్తన్నిబోధ యుధిష్ఠిర । పుణ్యే గిరౌ సురాష్ట్రేషు మృగపక్షినిషేవితే ॥౨౩॥ ఉ-
జ్జయంతే స్మ తప్తాంగో నాకపృష్ఠే మహీయతే । పుణ్యా ద్వారవతీ తత్ర యత్రాసౌ మధుసూదనః ॥౨౪॥ సాక్షాద్దేవః పురాణోఽసౌ స హి ధర్మః సనాతనః ।
యే చ వేదవిదో విప్రా యే చాధ్యాత్మవిదో జనాః ॥౨౫॥ తే వదంతి మహాత్మానం కృష్ణం ధర్మం సనాతనమ్ । పవిత్రాణాం హి గోవిందః పవిత్రం పరముచ్య-
తే ॥౨౬॥ పుణ్యానామపి పుణ్యోఽసౌ మంగళానాం చ మంగళమ్ । త్రైలోక్యం పుండరీకాక్షో దేవదేవః సనాతనః ॥౨౭॥ అవ్యయాత్మా వ్యయాత్మా చ క్షేత్ర-
జ్ఞః పరమేశ్వరః । ఆస్తే హరిరచింత్యాత్మా తత్రైవ మధుసూదనః ॥౨౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - ధౌమ్య-
తీర్థకథనే - అష్టాశీతితమోఽధ్యాయః ✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿

ధౌమ్య ఉవాచ ॥ అవంతిషు ప్రతీచ్యాం వై కీర్తయిష్యామి తే దిశి । యాని తత్ర పవిత్రాణి పుణ్యాన్యాయతనాని చ ॥౧॥ ప్రియంగ్వామ్రవనోపేతా వానీ-
రఫలమాలినీ । ప్రత్యక్స్రోతా నదీ పుణ్యా నర్మదా తత్ర భారత ॥౨॥ త్రైలోక్యే యాని తీర్థాని పుణ్యాన్యాయతనాని చ । సరిద్వనాని శైలేంద్రా దేవా-
శ్చ సపితామహాః ॥౩॥ నర్మదాయాం కురుశ్రేష్ఠ సహ సిద్ధర్షిచారణైః । స్నాతుమాయాంతి పుణ్యౌఘైః సదా వారిషు భారత ॥౪॥ నికేతః శ్రూయతే
పుణ్యో యత్ర విశ్రవసో మునేః । జజ్ఞే ధనపతిర్యత్ర కుబేరో నరవాహనః ॥౫॥ వైడూర్యశిఖరో నామ పుణ్యో గిరివరః శివః । నిత్యపుష్పఫలాస్తత్ర పా-
దపా హరితచ్ఛదాః ॥౬॥ తస్య శైలస్య శిఖరే సరః పుణ్యం మహీపతే । ఫుల్లపద్మం మహారాజ దేవగంధర్వసేవితమ్ ॥౭॥ బహ్వాశ్చర్యం మహారాజ దృ-
శ్యతే తత్ర పర్వతే । పుణ్యే స్వర్గోపమే చైవ దేవర్షిగణసేవితే ॥౮॥ హ్రదినీ పుణ్యతీర్థా చ రాజర్షేస్తత్ర వై సరిత్ । విశ్వామిత్రనదీ రాజపు-
ణ్యా పరపురంజయ ॥౯॥ యస్యాస్తీరే సతాం మధ్యే యయాతిర్నహుషాత్మజః । పపాత స పునర్లోకాల్లేభే ధర్మాన్ సనాతనాన్ ॥౧౦॥ తత్ర పుణ్యో
హ్రదః ఖ్యాతో మైనాకశ్చైవ పర్వతః । బహుమూలఫలోపేతస్త్వసితో నామ పర్వతః ॥౧౧॥ ఆశ్రమః కక్షసేనస్య పుణ్యస్తత్ర యుధిష్ఠిర । చ్యవనస్యా-
శ్రమశ్చైవ విఖ్యాతస్తత్ర పాండవ ॥౧౨॥ తత్రాల్పేనైవ సిధ్యంతి మానవాస్తపసా విభో । జంబూమార్గో మహారాజ ఋషీణాం భావితాత్మనామ్ ॥౧౩॥

ఆశ్రమః శామ్యకాణాం శ్రేష్ఠమృగద్విజనిషేవితః । తతః పుణ్యతమా రాజన్ సతతం తాపసైర్యుతా ॥ ౧౪ ॥ కేతుమాలా చ మేధ్యా చ గంగాద్వారం చ భూమిప । ఖ్యాతం చ సైంధవారణ్యం పుణ్యం ద్విజనిషేవితమ్ ॥ ౧౫ ॥ పితామహసరః పుణ్యం పుష్కరం నామ నామతః । వైఖానసానాం సిద్ధానామృషీణామాశ్రమః ప్రియః ॥ ౧౬ ॥ అప్యత్ర సంశ్రయార్థాయ ప్రజాపతిరథో జగౌ । పుష్కరేషు కురుశ్రేష్ఠ గాథాం సుకృతినాం వర ॥ ౧౭ ॥ మనసాప్యభికామస్య పుష్కరాణి మనస్వినః । విప్రణశ్యంతి పాపాని నాకపృష్ఠే చ మోదతే ॥ ౧౮ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - ధౌమ్యతీర్థకథనే ఏకోననవతితమోధ్యాయః

❖ ❖

ధౌమ్య ఉవాచ ॥ ఉదీచ్యాం రాజశార్దూల దిశి పుణ్యాని యాని వై । తాని తే కీర్తయిష్యామి పుణ్యాన్యాయతనాని చ ॥ ౧ ॥ శృణుష్వావహితో భూత్వా మమ మంత్రయతః ప్రభో । కథాప్రతిగ్రహో వీర శ్రద్ధాం జనయతే శుభామ్ ॥ ౨ ॥ సరస్వతీ మహాపుణ్యా హ్రదినీ తీర్థశాలినీ । సముద్రగా మహావేగా యమునా యత్ర పాండవ ॥ ౩ ॥ యత్ర పుణ్యతమం తీర్థం ప్లక్షావతరణం శుభమ్ । యత్ర సారస్వతైరిష్ట్వా గచ్ఛంత్యవభృథైర్ద్విజాః ॥ ౪ ॥ పుణ్యం చాఖ్యాయతే దివ్యం శివమగ్నిశిరోనఘ । సహదేవోయజద్యత్ర శమ్యాక్షేపేణ భారత ॥ ౫ ॥ ఏతస్మిన్నేవ చార్థేసౌ ఇంద్రగీతా యుధిష్ఠిర । గాథా చరతి లోకేస్మిన్ గీయమానా ద్విజాతిభిః ॥ ౬ ॥ అగ్నయః సహదేవేన సేవితా యమునామను । తే తస్య కురుశార్దూల సహస్రశతదక్షిణాః ॥ ౭ ॥ తత్రైవ భరతో రాజా చక్రవర్తీ మహాయశాః । వింశతిః సప్త చాష్టౌ చ హయమేధానుపాహరత్ ॥ ౮ ॥ కామకృద్యో ద్విజాతీనాం శ్రుతస్తాత యథా పురా । అత్యంతమాశ్రమః పుణ్యః శరభంగస్య విశ్రుతః ॥ ౯ ॥ సరస్వతీ నదీ సద్భిః సతతం పార్థ పూజితా । వాలఖిల్యైర్మహారాజ యత్రేష్టమృషిభిః పురా ॥ ౧౦ ॥ దృషద్వతీ మహాపుణ్యా యత్ర ఖ్యాతా యుధిష్ఠిర । న్యగ్రోధాఖ్యస్తు పుణ్యాఖ్యః పాంచాల్యో ద్విపదాంవర ॥ ౧౧ ॥ దాల్భ్యఘోషశ్చ దాల్భ్యశ్చ ధరణీస్థో మహాత్మనః । కౌంతేయానంతయశసః సువ్రతస్యామితౌజసః ॥ ౧౨ ॥ ఆశ్రమః ఖ్యాయతే పుణ్యస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః । ఏతావర్ణావవర్ణౌ చ విశ్రుతౌ మనుజాధిప ॥ ౧౩ ॥ వేదజ్ఞౌ వేదవిద్వాంసౌ వేదవిద్యావిదావుభౌ । ఈజాతే క్రతుభిర్ముఖ్యైః పుణ్యైర్భరతసత్తమ ॥ ౧౪ ॥ సమేత్య బహుశో దేవాః సేంద్రాః సవరుణాః పురా । విశాఖయూపేతప్యంత తేన పుణ్యతమశ్చ సః ॥ ౧౫ ॥ ఋషిర్మహాన్మహాభాగో జమదగ్నిర్మహాయశాః । పలాశకేషు పుణ్యేషు రమ్యేష్వయజత ప్రభుః ॥ ౧౬ ॥ యత్ర సర్వాః సరిచ్ఛ్రేష్ఠాః సాక్షాత్తమృషిసత్తమమ్ । స్వం స్వం తోయముపాదాయ పరివార్యోపతస్థిరే ॥ ౧౭ ॥ అపి చాత్ర మహారాజ స్వయం విశ్వావసుర్జగౌ । ఇమం శ్లోకం తదా వీర ప్రేక్ష్య దీక్షాం మహాత్మనః ॥ ౧౮ ॥ యజమానస్య వై దేవాన్ జమదగ్నేర్మహాత్మనః । ఆగమ్య సరితో విప్రాన్ మధునా సమతర్పయన్ ॥ ౧౯ ॥ గంధర్వయక్షరక్షోభిరప్సరోభిశ్చ సేవితమ్ । కిరాతకిన్నరావాసం శైలం శిఖరిణాం వరమ్ ॥ ౨౦ ॥ బిభేద తరసా గంగా గంగాద్వారం యుధిష్ఠిర । పుణ్యం తత్ఖ్యాయతే రాజన్ బ్రహ్మర్షిగణసేవితమ్ ॥ ౨౧ ॥ సనత్కుమారః కౌరవ్య పుణ్యం కనఖలం తథా । పర్వతశ్చ పురుర్నామ యత్ర యాతః పురూరవాః ॥ ౨౨ ॥ భృగుర్యత్ర తపస్తేపే మహర్షిగణసేవితే । రాజన్ స ఆశ్రమః ఖ్యాతో భృగుతుంగో మహాగిరిః ॥ ౨౩ ॥ యః స భూతం భవిష్యచ్చ భవచ్చ భరతర్షభ । నారాయణః ప్రభుర్విష్ణుః శాశ్వతః పురుషోత్తమః ॥ ౨౪ ॥ తస్యాతియశసః పుణ్యాం విశాలాం బదరీమను । ఆశ్రమః ఖ్యాయతే పుణ్యస్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ॥ ౨౫ ॥ ఉష్ణతోయవహా గంగా శీతతోయవహాపరా । సువర్ణసికతా రాజన్ విశాలాం బదరీమను ॥ ౨౬ ॥ ఋషయో యత్ర దేవాశ్చ మహాభాగా మహౌజసః । ప్రాప్య నిత్యం నమస్యంతి దేవం నారాయణం ప్రభుమ్ ॥ ౨౭ ॥ యత్ర నారాయణో దేవః పరమాత్మా సనాతనః । తత్ర కృత్స్నం జగత్సర్వం తీర్థాన్యాయతనాని చ ॥ ౨౮ ॥ తత్పుణ్యం పరమం బ్రహ్మ తత్తీర్థం తత్తపోవనమ్ । తత్పరం పరమం దేవం భూతానాం పరమీశ్వరమ్ ॥ ౨౯ ॥ శాశ్వతం పరమం చైవ ధాతారం పరమం పదమ్ । యం విదిత్వా న శోచంతి విద్వాంసః శాస్త్రదృష్టయః ॥ ౩౦ ॥ తత్ర దేవర్షయః సిద్ధాః సర్వే చైవ తపోధనాః । ఆదిదేవో మహాయోగీ యత్రాస్తే మధుసూదనః ॥ ౩౧ ॥ పుణ్యానామపి తత్పుణ్యమత్ర తే సంశ

మోత్తమా। ఏతానిరాజన్పుణ్యానిపృథివ్యాంపృథివీపతే| ౩౨| కీర్తితానినరశ్రేష్ఠతీర్థాన్యాయతనానిచ। ఏతానివసుభిఃసాధ్యైరాదిత్యైర్మ
రుదశ్విభిః| ౩౩| ఋషిభిర్దేవకల్పైశ్చసేవితానిమహాత్మభిః। చరన్నేతానికౌంతేయసహితోబ్రాహ్మణర్షభైః| ౩౪| భ్రాతృభిశ్చమహాభాగైరు
త్కంఠాంవిజహిష్యసి|౩౫|ఇతి శ్రీ మహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-ధౌమ్యతీర్థకథనేనవతితమోధ్యాయః. ❀❀❀❀❀❀

వైశంపాయనః॥ ఏవంసంభాష్యమాణేతుధౌమ్యేకౌరవనందన। లోమశఃసుమహాతేజాఋషిస్తత్రాజగామహ॥ ౧॥ తంపాండవాగ్రజోరాజాస
గణోబ్రాహ్మణాశ్చతే। ఉపాతిష్ఠన్మహాభాగందివిశక్రమివామరాః॥ ౨॥ సమభ్యర్చ్యయథాన్యాయంధర్మపుత్రోయుధిష్ఠిరః। పప్రచ్ఛాగమ
నేహేతుమటనేచప్రయోజనమ్, ౩| సపృష్టఃపాండుపుత్రేణప్రీయమాణోమహామనాః। ఉవాచశ్లక్ష్ణయావాచాహర్షయన్నివపాండవాన్| ౪|
సంచరన్నస్మికౌంతేయసర్వాన్లోకాన్యదృచ్ఛయా। గతఃశక్రస్యభవనంతత్రాపశ్యంసురేశ్వరమ్| ౫| తవచభ్రాతరంవీరమపశ్యంసవ్యసా
చినమ్। శక్రస్యార్ధాసనగతంతత్రమేవిస్మయోమహాన్ ॥ ౬ ॥ ఆసీత్పురుషశార్దూలదృష్ట్వాపార్థంతథాగతమ్। ఆహమాంతత్రదేవేశోగచ్ఛ
పాండుసుతాన్ప్రతి| ౭| సోహమభ్యాగతఃక్షిప్రందిదృక్షుస్త్వాంసహానుజమ్। వచనాత్పురుహూతస్యపార్థస్యచమహాత్మనః|౮| ఆఖ్యాస్యేతే
ప్రియంతాతమహత్పాండవనందన। భ్రాతృభిఃసహితోరాజన్కృష్ణయాచైవతచ్ఛృణు|౯| యత్త్వయోక్తోమహాబాహురస్త్రార్థంభరతర్ష
భ। తదస్త్రమాప్తంపార్థేనరుద్రాదప్రతిమంప్రభో| ౧౦| యత్తద్బ్రహ్మశిరోనామతపసారుద్రమాగతమ్। అమృతాదుత్థితంరౌద్రంతల్లబ్ధంస
వ్యసాచినా ॥ ౧౧ ॥ తత్సమంత్రంససంహారంసప్రాయశ్చిత్తమంగళమ్। వజ్రమస్త్రాణిచాన్యానిదండాదీనియుధిష్ఠిర| ౧౨| యమాత్కుబేరా
ద్వరుణాదింద్రాచ్చకురునందన। అస్త్రాణ్యవాప్తవాన్పార్థోదివ్యాన్యమితవిక్రమః| ౧౩| విశ్వావసోస్తుతనయాత్గీతంనృత్యంచసామచ। వాది
త్రంచయథాన్యాయంప్రత్యవిందద్యథావిధి| ౧౪| ఏవంకృతాస్త్రఃకౌంతేయోగాంధర్వంవేదమాప్తవాన్। సుఖంవసతిబీభత్సురనుజస్యానుజస్తవ॥
౧౫| యదర్థంమాంసురశ్రేష్ఠఇదంవచనమబ్రవీత్। తచ్చతేకథయిష్యామియుధిష్ఠిరనిబోధమే ॥౧౬॥ భవాన్మనుష్యలోకేపిగమిష్యతినసంశయః।
బ్రూయాద్యుధిష్ఠిరంతత్రవచనాన్మేద్విజోత్తమ॥ ౧౭॥ ఆగమిష్యతితేభ్రాతాకృతాస్త్రఃక్షిప్రమర్జునః। సురకార్యంమహత్కృత్వాయదశక్యందివౌ
కసైః|౧౮| తపసాత్వమాత్మానంయోజయభ్రాతృభిఃసహ। తపసోహిపరంనాస్తితపసావిందతేమహత్|౧౯| అహంచకర్ణంజానామియథావ
ద్భరతర్షభ। సత్యసంధంమహోత్సాహంమహావీర్యంమహాబలమ్| ౨౦| మహాహవేష్వప్రతిమంమహాయుద్ధవిశారదమ్। మహాధనుర్ధరంవీరం
మహాస్త్రంవరవర్ణినమ్,౨౧| మహేశ్వరసుతప్రఖ్యమాదిత్యతనయంప్రభుమ్। యథార్జునమతిస్కంధంసహజోల్బణపౌరుషమ్|౨౨| నసపార్థ
స్యసంగ్రామేకళామర్హతిషోడశీమ్। యచ్చాపితేభయంకర్ణాన్మనసిస్థమరిందమ ॥ ౨౩| తచ్చాప్యపహరిష్యామిసవ్యసాచిన్యథాగతే। యచ్చతే
మానసంవీరతీర్థయాత్రామిమాంప్రతి। ౨౪| సమహర్షిర్లోమశస్తేకథయిష్యత్యసంశయమ్। యచ్చకించిత్తపోయుక్తంఫలంతీర్థేషుభారత॥
౨౫| బ్రహ్మర్షిరేషబ్రూయాత్తేనతచ్ఛ్రద్ధేయమన్యథా|౨౬| ఇతిఅరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-ఏకనవతితమోధ్యాయః. ❀❀❀

లోమశః॥ ధనంజయేనచాప్యుక్తంయత్తచ్ఛృణుయుధిష్ఠిర। యుధిష్ఠిరంభ్రాతరంమేయోజయేర్ధర్మ్యయాశ్రియా ॥ ౧॥ త్వంహిధర్మాన్పరాన్
వేత్థతపాంసిచతపోధన। శ్రీమతాంచాపిజానాసిధర్మంరాజ్ఞాంసనాతనమ్ ॥ ౨॥ సభవాన్పరమంవేదపావనంపురుషంప్రతి। తేనసంయోజయేథా
స్త్వంతీర్థపుణ్యేనపాండవాన్| ౩| యథాతీర్థానిగచ్ఛేతగాశ్చదద్యాత్సపార్థివః। తథాసర్వాత్మనాకార్యమితిమాంవిజయోబ్రవీత్| ౪| భ
వతాచానుగుప్తోసౌచరేత్తీర్థానిసర్వశః। రక్షోభ్యోరక్షితవ్యశ్చదుర్గేషువిషమేషుచ|౫| దధీచఇవదేవేంద్రంయథాచాప్యంగిరారవిమ్। తథారక్ష
స్వకౌంతేయాన్రాక్షసేభ్యోద్విజోత్తమ ॥ ౬॥ యాతుధానాహిబహవోరాక్షసాఃపర్వతోపమాః। త్వయాభిగుప్తంకౌంతేయంనవివర్తేయురం

తికమ్॥ ౭॥ సోహమింద్రస్య వచనాన్నియోగాదర్జునస్య చ। రక్షమాణో భయేభ్యస్త్వాం చరిష్యామి త్వయా సహ॥ ౮॥ ద్విస్తీర్థాని మయా పూర్వం దృష్టాని కురునందన। ఇదం తృతీయం ద్రక్ష్యామి తాన్యేవ భవతా సహ ॥ ౯॥ ఇయం రాజర్షిభిర్యాతా పుణ్యకృద్భిర్యుధిష్ఠిర। మన్వాదిభిర్మహారాజ తీర్థయాత్రా భయాపహా॥ ౧౦॥ నానృజుర్నాకృతాత్మా చ నావిద్యో న చ పాపకృత్। స్నాతి తీర్థేషు కౌరవ్య న చ వక్రమతిర్నరః॥ ౧౧॥ త్వం తు ధర్మమతిర్నిత్యం ధర్మజ్ఞః సత్యసంగరః। విముక్తః సర్వసంగేభ్యో భూయ ఏవ భవిష్యసి॥ ౧౨॥ యథా భగీరథో రాజా రాజానశ్చ గయాదయః। యథా యయాతిః కౌంతేయ తథా త్వమపి పాండవ ॥ ౧౩॥ యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥ న హర్షాత్సంప్రపశ్యామి వాక్యస్యాస్యోత్తరం క్వచిత్। స్మరేద్ధి దేవరాజో యం కో నామాభ్యధికస్తతః॥ ౧౪॥ భవతా సంగమో యస్య భ్రాతా చైవ ధనంజయః। వాసవః స్మరతే యస్య కో నామాభ్యధికస్తతః॥ ౧౫॥ యచ్చ మాం భగవానాహ తీర్థానాం దర్శనం ప్రతి। ధౌమ్యస్య వచనాదేషా బుద్ధిః పూర్వం కృతైవ మే ॥ ౧౬॥ తద్యదా మన్యసే బ్రహ్మన్గమనం తీర్థదర్శనే। తదైవ గంతాస్మి తీర్థాన్యేష మే నిశ్చయః పరః॥ ౧౭॥ వైశంపాయనః॥ గమనే కృతబుద్ధిం తం పాండవం లోమశోఽబ్రవీత్। లఘుర్భవ మహారాజ లఘుః స్వైరం గమిష్యసి॥ ౧౮॥ యుధిష్ఠిర ఉవాచ॥ భిక్షాభుజో నివర్తంతాం బ్రాహ్మణా యతయశ్చ యే। క్షుత్తృష్ణాధ్వశ్రమాయాసశీతార్తిమసహిష్ణవః॥ ౧౯॥ తే సర్వే వినివర్తంతాం యే చ మృష్టభుజో ద్విజాః। పక్వాన్నలేహ్యపానానాం మాంసానాం చ వికల్పకాః॥ ౨౦॥ తేపి సర్వే నివర్తంతాం యే పి సూదానుయాయినః। మయాయాయథోచితాజీవ్యైః సంవిభక్తాశ్చ వృత్తిభిః॥ ౨౧॥ యే చాప్యనుగతాః పౌరా రాజభక్తిపురస్సరాః। ధృతరాష్ట్రం మహారాజమభిగచ్ఛంతు తే చ వై॥ ౨౨॥ స దాస్యతి యథాకాలముచితా యస్య యా భృతిః। స చేద్యథోచితాం వృత్తిం న దద్యాన్మనుజేశ్వరః॥ ౨౩॥ అస్మత్ప్రియహితార్థాయ పాంచాల్యో వః ప్రదాస్యతి ॥ వైశంపాయనః॥ తతో భూయిష్ఠశః పౌరా గురుభారప్రపీడితాః॥ ౨౪॥ విప్రాశ్చ యతయో ముఖ్యా జగ్ముర్నాగపురం ప్రతి। తాన్సర్వాన్ధర్మరాజస్య ప్రేమ్ణా రాజాంబికాసుతః॥ ౨౫॥ ప్రతిజగ్రాహ విధివద్ధనైశ్చ సమతర్పయత్। తతః కుంతీసుతో రాజా లఘుభిర్బ్రాహ్మణైః సహ ॥ లోమశేన చ సుప్రీతస్త్రిరాత్రం కామ్యకేవసత్॥ ౨౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - యుధిష్ఠిరతీర్థయాత్రాయాం ద్వినవతితమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయన ఉవాచ॥ తతః ప్రయాంతం కౌంతేయం బ్రాహ్మణా వనవాసినః। అభిగమ్య తదా రాజన్నిదం వచనమబ్రువన్ ॥ ౧॥ రాజంస్తీర్థాని గంతాసి పుణ్యాని భ్రాతృభిః సహ। ఋషిణా చైవ సహితో లోమశేన మహాత్మనా॥ ౨॥ అస్మానపి మహారాజ నేతుమర్హసి పాండవ। అస్మాభిర్హి న శక్యాని త్వదృతే తాని కౌరవ॥ ౩॥ శ్వాపదైరుపసృష్టాని దుర్గాణి విషమాణి చ। అగమ్యాని నరైరల్పైస్తీర్థాని మనుజేశ్వర॥ ౪॥ భవంతో భ్రాతరః శూరా ధనుర్ధరవరాః సదా। భవద్భిః పాలితాః శూరైర్గచ్ఛామో వయమప్యుత॥ ౫॥ భవత్ప్రసాదాద్ధి వయం ప్రాప్నుయామః సుఖం ఫలమ్। తీర్థానాం పృథివీపాల వనానాం చ విశాంపతే ॥ ౬॥ తవ వీర్యపరిత్రాతాః శుద్ధాస్తీర్థపరిప్లుతాః। భవేమ ధూతపాప్మానస్తీర్థసందర్శనాన్నృప॥ ౭॥ భవానపి నరేంద్రస్య కార్తవీర్యస్య భారత। అష్టకస్య చ రాజర్షేర్లోమపాదస్య చైవ హ॥ ౮॥ భరతస్య చ వీరస్య సార్వభౌమస్య పార్థివ। ధ్రువం ప్రాప్స్యసి దుష్ప్రాపాఁల్లోకాంస్తీర్థపరిప్లుతః॥ ౯॥ ప్రభాసాదీని తీర్థాని మహేంద్రాదీంశ్చ పర్వతాన్। గంగాద్యాః సరితశ్చైవ ప్లక్షాదీంశ్చ వనస్పతీన్॥ ౧౦॥ త్వయా సహ మహీపాల ద్రష్టుమిచ్ఛామహే వయమ్। యది తే బ్రాహ్మణేష్వస్తి కాచిత్ప్రీతిర్జనాధిప॥ ౧౧॥ కురు క్షిప్రం వచోస్మాకం తతః శ్రేయోఽభిపత్స్యతే। తీర్థాని హి మహాబాహో తపోవిఘ్నకరైః సదా॥ ౧౨॥ అనుకీర్ణాని రక్షోభిస్తేభ్యో నస్త్రాతుమర్హసి। తీర్థాన్యుక్తాని ధౌమ్యేన నారదేన చ ధీమతా॥ ౧౩॥ యాన్యువాచ చ దేవర్షిర్లోమశః సుమహాతపాః। విధివత్తాని సర్వాణి పర్యటస్వ నరాధిప॥ ౧౪॥ ధూతపాప్మా సహాస్మాభిర్లోమశేనాభిపాలితః। స రాజా పూజ్యమానస్తైర్హర్షాదశ్రుపరిప్లుతః॥ ౧౫॥ భీమసేనాదిభిర్వీరైర్భ్రాతృభిః పరివారితః। బాఢమి

త్వబ్రవీత్సర్వాంస్తానృషీన్పాండవర్షభః॥ ౧౬॥ లోమశం సమనుజ్ఞాప్య ధౌమ్యం చైవ పురోహితమ్। తతః స పాండవశ్రేష్ఠో భ్రాతృభిః సహితో వశీ॥
౧౭॥ ద్రౌపద్యా చానవద్యాంగ్యా గమనాయ మనో దధే। అథ వ్యాసో మహాభాగస్తథా పర్వతనారదౌ॥ ౧౮॥ కామ్యకే పాండవం ద్రష్టుం సమాజగ్ము
ర్మనీషిణః। తేషాం యుధిష్ఠిరో రాజా పూజాం చక్రే యథావిధి॥ ౧౯॥ సత్కృతాస్తే మహాభాగా యుధిష్ఠిరమథాబ్రువన్। ఋషయ ఊచుః॥ యుధి
ష్ఠిర యమౌ భీమ మనసా కురుతార్జవమ్॥ ౨౦॥ మనసా కృతశౌచా వై శుద్ధాస్తీర్థాని యాస్యథ। శరీరనియమం ప్రాహుర్బ్రాహ్మణా మానుషం వ్రతమ్॥
౨౧॥ మనోవిశుద్ధాం బుద్ధిం చ దైవమాహుర్వ్రతం ద్విజాః। మనో హ్యదుష్టం శౌచాయ పర్యాప్తం వై నరాధిప॥ ౨౨॥ మైత్రీం బుద్ధిం సమాస్థాయ శు
ద్ధాస్తీర్థాని ద్రక్ష్యథ। తే యూయం మానసైః శుద్ధాః శరీరనియమవ్రతైః॥ ౨౩॥ దైవం వ్రతం సమాస్థాయ యథోక్తం ఫలమాప్స్యథ। తే తథేతి ప్ర
తిజ్ఞాయ కృష్ణయా సహ పాండవాః॥ ౨౪॥ కృతస్వస్త్యయనాః సర్వే మునిభిర్దివ్యమానుషైః। లోమశస్యోపసంగృహ్య పాదౌ ద్వైపాయనస్య చ॥
౨౫॥ నారదస్య చ రాజేంద్ర దేవర్షేః పర్వతస్య చ। ధౌమ్యేన సహితా వీరాస్తథా తైర్వనవాసిభిః॥ ౨౬॥ మార్గశీర్ష్యామతీతాయాం పుష్యేణ ప్ర
యయుస్తతః। కఠినాని సమాదాయ చీరాజినజటాధరాః॥ ౨౭॥ అభేద్యైః కవచైర్యుక్తాస్తీర్థాన్యన్వచరంస్తతః। ఇంద్రసేనాదిభిర్భృత్యై రథైః
పరిచతుర్దశైః॥ ౨౮॥ మహానసవ్యాపృతైశ్చ తథాన్యైః పరిచారకైః। సాయుధా బద్ధనిస్త్రింశాస్తూణవంతః సమార్గణాః॥ ౨౯॥ ప్రాఙ్ముఖాః ప్ర
యయుర్వీరాః పాండవా జనమేజయ॥ ౩౦॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - యుధిష్ఠిరగమనే - త్రినవతితమోఽధ్యాయః. ❀❀❀

యుధిష్ఠిరః॥ న వై నిర్గుణమాత్మానం మన్యే దేవర్షిసత్తమ। తథాస్మి దుఃఖసంతప్తో యథా నాన్యో మహీపతిః॥ ౧॥ పరాంశ్చ నిర్గుణాన్మన్యే న చ ధర్మ
గతానపి। తే చ లోమశ లోకేఽస్మిన్నృధ్యంతే కేన హేతునా॥ ౨॥ లోమశః॥ నాత్ర దుఃఖం త్వయా రాజన్కార్యం పార్థ కథంచన। యదధర్మేణ వర్ధేయుర
ధర్మరుచయో జనాః॥ ౩॥ వర్ధత్యధర్మేణ నరస్తతో భద్రాణి పశ్యతి। తతః సపత్నాంజయతి సమూలస్తు వినశ్యతి॥ ౪॥ మయా హి దృష్టా దైతేయా దా
నవాశ్చ మహీపతే। వర్ధమానా హ్యధర్మేణ క్షయం చోపగతాః పునః॥ ౫॥ పురా దేవయుగే చైవ దృష్టం సర్వం మయా విభో। అరోచయన్సురా ధ
ర్మం ధర్మం తత్యజిరేఽసురాః॥ ౬॥ తీర్థాని దేవా వివిశుర్నావిశన్భారతాసురాః। తానధర్మకృతో దర్పః పూర్వమేవ సమావిశత్॥ ౭॥ దర్పాన్మానః
సమభవన్మానాత్క్రోధో వ్యజాయత। క్రోధాదహ్రీస్తతో లజ్జా వృత్తం తేషాం తతోఽనశత్॥ ౮॥ తానలజ్జాన్గతహ్రీకాన్హీనవృత్తాన్వృథావ్ర
తాన్। క్షమా లక్ష్మీశ్చ ధర్మశ్చ నచిరాత్ప్రజహుస్తతః॥ ౯॥ లక్ష్మీస్తు దేవానగమదలక్ష్మీరసురాన్నృప। తానలక్ష్మీసమావిష్టాన్దర్పోపహతచేతసః॥
౧౦॥ దైతేయాన్దానవాంశ్చైవ కలిరప్యావిశత్తతః। తానలక్ష్మీసమావిష్టాన్దానవాన్కలినా హతాన్॥ ౧౧॥ దర్పాభిభూతాన్కౌంతేయ క్రియా
హీనానచేతసః। మానాభిభూతానచిరాద్వినాశః సమపద్యత॥ ౧౨॥ నిర్యశస్యాస్తతో దైత్యాః కృత్స్నశో విలయం గతాః। దేవాస్తు సాగరాంశ్చైవ స
రితశ్చ సరాంసి చ॥ ౧౩॥ అభ్యగచ్ఛన్ధర్మశీలాః పుణ్యాన్యాయతనాని చ। తపోభిః క్రతుభిర్దానైరాశీర్వాదైశ్చ పాండవ॥ ౧౪॥ ప్రజహుః సర్వపా
పాని శ్రేయశ్చ ప్రతిపేదిరే। ఏవమాదానవంతశ్చ నిరాదానాశ్చ సర్వశః॥ ౧౫॥ తీర్థాన్యగచ్ఛన్విబుధాస్తేనాపుర్భూతిముత్తమామ్। తథా త్వమ
పి రాజేంద్ర స్నాత్వా తీర్థేషు సానుజః॥ ౧౬॥ పునర్వేత్స్యసి తాం లక్ష్మీమేష పంథాః సనాతనః। యథైవ హి నృగో రాజా శిబిరౌశీనరో యథా॥ ౧౭॥ భగీర
థో వసుమనా గయః పూరుః పురూరవాః। చరమాణాస్తపో నిత్యం స్పర్శనాదంభసశ్చ తే॥ ౧౮॥ తీర్థాభిగమనాత్పూతా దర్శనాచ్చ మహాత్మనామ్। అ
లంభంత యశః పుణ్యం ధనాని చ విశాంపతే॥ ౧౯॥ తథా త్వమపి రాజేంద్ర లబ్ధ్వా సువిపులాం శ్రియమ్। యథా చేక్ష్వాకురభవత్సపుత్రజనబాంధవః॥
౨౦॥ ముచుకుందోఽథ మాంధాతా మరుత్తశ్చ మహీపతిః। కీర్తిం పుణ్యామవిందంత యథా దేవాస్తపోబలాత్॥ ౨౧॥ దేవర్షయశ్చ కార్త్స్న్యేన తథా
త్వమపి వేత్స్యసి। ధార్తరాష్ట్రాస్త్వధర్మేణ మోహేన చ వశీకృతాః॥ ౨౨॥ నచిరాద్వై వినంక్ష్యంతి దైత్యా ఇవ న సంశయః॥ ౨౩॥ ఇతి శ్రీమహాభార
తే-అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-యుధిష్ఠిరతీర్థగమనే - చతుర్నవతితమోఽధ్యాయః. ❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀

వైశంపాయనః॥ తతస్తే సహితా వీరా వసంత స్తత్ర తత్ర హ। క్రమేణ పృథివీపాల నైమిశారణ్యమాగతాః॥ ౧॥ తత స్తీర్థేషు పుణ్యేషు గోమత్యాః పాం-
డవా నృప। కృతాభిషేకాః ప్రదదు ర్గాశ్చ విత్తంచ భారత॥ ౨॥ తత్ర దేవాన్పితౄన్విప్రాం స్తర్పయిత్వా పునః పునః। కన్యాతీర్థేఽశ్వతీర్థేచ గ-
వాంతీర్థేచ భారత॥ ౩॥ కాలకోట్యాం వృషప్రస్థే గిరావుష్య చ పాండవాః। బాహుదాయాం మహీపాల చక్రుః సర్వేఽభిషేచనమ్॥ ౪॥ ప్రయాగే దేవ-
యజనే దేవానాం పృథివీపతే। ఊషు రాప్లుత్య గాత్రాణి తపశ్చాతస్థు రుత్తమమ్॥ ౫॥ గంగాయమునయో శ్చైవ సంగమే సత్యసంగరాః। విపాప్మా-
నో మహాత్మానో విప్రేభ్యః ప్రదదుర్వసు॥ ౬॥ తపస్విజనజుష్టాం చ తతో వేదీం ప్రజాపతేః। జగ్ముః పాండుసుతా రాజన్ బ్రాహ్మణైః సహ భారత॥ ౭॥
తత్ర తే న్యవసన్వీరా స్తపశ్చాతస్థు రుత్తమమ్। సంతర్పయంత స్సతతం వన్యేన హవిషా ద్విజాన్॥ ౮॥ తతో మహీధరం జగ్ము ర్ధర్మజ్ఞేనాభిసంస్కృతమ్।
రాజర్షిణా పుణ్యకృతా గయేనానుపమద్యుతే॥ ౯॥ నగో గయశిరో యత్ర పుణ్యా చైవ మహానదీ। వానీరమాలినీ రమ్యా నదీపులినశోభితా॥ ౧౦॥ దివ్యం
పవిత్రకూటం చ పవిత్రం ధరణీధరమ్। ఋషిజుష్టం సుపుణ్యం తత్ తీర్థం బ్రహ్మసరోత్తమమ్॥ ౧౧॥ అగస్త్యో భగవాన్యత్ర గతో వైవస్వతం ప్రతి। ఉవా-
స చ స్వయం తత్ర ధర్మరాజః సనాతనః॥ ౧౨॥ సర్వాసాం సరితాం చైవ సముద్భేదో విశాంపతే। యత్ర సన్నిహితో నిత్యం మహాదేవః పినాకధృక్॥ ౧౩॥
తత్ర తే పాండవా వీరా శ్చాతుర్మాస్యై స్తదేజిరే। ఋషియజ్ఞేన మహతా యత్రాక్షయవటో మహాన్॥ ౧౪॥ అక్షయే దేవయజనే అక్షయం యత్ర వై ఫ-
లమ్। తే తు తత్రోపవాసాం స్తు చక్రు ర్నిశ్చితమానసాః॥ ౧౫॥ బ్రాహ్మణా స్తత్ర శతశః సమాజగ్ము స్తపోధనాః। చాతుర్మాస్యేనాయజంత ఆర్షేణ విధి-
నా తదా॥ ౧౬॥ తత్ర విద్యాతపోవృద్ధా బ్రాహ్మణా వేదపారగాః। కథాం ప్రచక్రిరే పుణ్యాం సదసిస్థా మహాత్మనామ్॥ ౧౭॥ తత్ర విద్యావ్రతస్నాతః
కౌమారం వ్రతమాస్థితః। శమఠోఽకథయ ద్రాజన్నమూర్తరయసం గయమ్॥ ౧౮॥ శమఠ ఉవాచ॥ అమూర్తరయసః పుత్రో గయో రాజర్షిసత్త-
మః। పుణ్యాని యస్య కర్మాణి తాని మే శృణు భారత॥ ౧౯॥ యస్య యజ్ఞో బభూవేహ బహ్వన్నో బహుదక్షిణః। యత్రాన్నపర్వతా రాజన్ శతశోఽథ
సహస్రశః॥ ౨౦॥ ఘృతకుల్యాశ్చ దధ్నశ్చ నద్యో బహుశతా స్తథా। వ్యంజనానాం ప్రవాహాశ్చ మహార్హాణాం సహస్రశః॥ ౨౧॥ అహన్యహని చా-
ప్యేవం యాచతాం సంప్రదీయతే। అన్యచ్చ బ్రాహ్మణా రాజన్ భుంజతేఽన్నం సుసంస్కృతమ్॥ ౨౨॥ తత్ర వై దక్షిణాకాలే బ్రహ్మఘోషో దివం గతః।
న చ ప్రజ్ఞాయతే కించి ద్బ్రహ్మశబ్దేన భారత॥ ౨౩॥ పుణ్యేన చరతా రాజన్ భూర్దిశః ఖం నభ స్తథా। ఆపూర్ణ మాసీచ్ఛబ్దేన తదప్యాసీ న్మహాద్భుతమ్॥
౨౪॥ తత్ర స్మ గాథా గాయంతి మనుష్యా భరతర్షభ। అన్నపానైః శుభై స్తృప్తా దేశే దేశే సువర్చసః॥ ౨౫॥ గయస్య యజ్ఞే కే త్వద్య ప్రాణినో భోక్తు-
మీప్సవః। తత్ర భోజనశిష్టస్య పర్వతాః పంచవింశతిః॥ ౨౬॥ న తత్పూర్వే జనాశ్చక్రు ర్న కరిష్యంతి చాపరే। గయో యదకరో ద్యజ్ఞే రాజర్షి రమితద్యు-
తిః॥ ౨౭॥ కథం ను దేవా హవిషా గయేన పరితర్పితాః। పునః శక్ష్యంత్యుపాదాతు మన్యైర్దత్తాని కానిచిత్॥ ౨౮॥ సికతా వా యథా లోకే యథా వా దివి తా-
రకాః। యథా వా వర్షతో ధారా అసంఖ్యేయాః స్మ కేనచిత్॥ ౨౯॥ తథా గణయితుం శక్యా గయయజ్ఞే న దక్షిణాః। ఏవంవిధాః సుబహవ స్తస్య యజ్ఞా మ-
హీపతే॥ ౩౦॥ బభూవు రస్య సరసః సమీపే కురునందన॥ ౩౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - గయయజ్ఞక-
థనే - పంచనవతితమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ వైశంపాయనః॥ తతః సంప్రస్థితో రాజా కౌంతేయో భూరిదక్షిణః।
అగస్త్యాశ్రమమాసాద్య దుర్జయాయా ముపావసత్॥ ౧॥ తత్ర వై లోమశం రాజా పప్రచ్ఛ వదతాం వరః। అగస్త్యేనేహ వాతాపిః కిమర్థ ముపశామి-
తః॥ ౨॥ ఆసీ ద్వా కింప్రభావశ్చ స దైత్యో మానవాంతకః। కిమర్థం చోదితో మన్యు రగస్త్యస్య మహాత్మనః॥ ౩॥ లోమశ ఉవాచ॥ ఇల్వలో నామ దైతే-
య ఆసీత్ కౌరవనందన। మణిమత్యాం పురి పురా వాతాపి స్తస్య చానుజః॥ ౪॥ స బ్రాహ్మణం తపోయుక్త మువాచ దితినందనః। పుత్రం మే భగవా నేక-
మింద్రతుల్యం ప్రయచ్ఛతు॥ ౫॥ తస్మై స బ్రాహ్మణో నాదా త్పుత్రం వాసవసమ్మితమ్। చుక్రోధ సోఽసుర స్తస్య బ్రాహ్మణస్య తతో భృశమ్॥ ౬॥ త

దాప్రభృతి రాజేంద్ర ఇల్వలో బ్రహ్మహాసురః । మన్యమానో భ్రాతరం ఛాగం మాయావీ హ్యకరోత్తతః ॥౭॥ మేషరూపీచ వాతాపిః కామరూప్యభవత్ క్షణాత్ । సంస్కృత్యచ భోజయతి తతో విప్రం జిఘాంసతి ॥౮॥ సచాహ్వయతి యం వాచా గతం వైవస్వతక్షయమ్ । సపునర్దేహమాస్థాయ జీవన్ స్మ ప్రత్యదృశ్యత ॥౯॥ తతో వాతాపిమసురం ఛాగం కృత్వా సుసంస్కృతమ్ । తం బ్రాహ్మణం భోజయిత్వా పునరేవ సమాహ్వయత్ ॥౧౦॥ తామిల్వలేన మహతా స్వరేణ వాచమీరితామ్ । శ్రుత్వాతిమాయో బలవాన్ క్షిప్రం బ్రాహ్మణకంటకః ॥౧౧॥ తస్య పార్శ్వం వినిర్భిద్య బ్రాహ్మణస్య మహాసురః । వాతాపిః ప్రహసన్రాజన్నిశ్చక్రామ విశాంపతే ॥౧౨॥ ఏవం స బ్రాహ్మణాన్రాజన్ భోజయిత్వా పునః పునః । హింసయామాస దైతేయ ఇల్వలో దుష్టచేతనః ॥౧౩॥ అగస్త్యశ్చాపి భగవానేతస్మిన్ కాలపర్యయే । పితౄన్ దదర్శ గర్తే వై లంబమానానధోముఖాన్ ॥౧౪॥ సోऽపృచ్ఛల్లంబమానాంస్తాన్ భవంత ఇవ కంపితాః । సంతానహేతోరితి తే ప్రత్యూచుర్బ్రహ్మవాదినః ॥౧౫॥ తే తస్మై కథయామాసుర్వయం తే పితరః స్వకాః । గర్తమేతమనుప్రాప్తా లంబామః ప్రసవార్థినః ॥౧౬॥ యది నో జనయేథాస్త్వమగస్త్యాపత్యముత్తమమ్ । స్యాన్నోऽస్మాన్నిరయాన్మోక్షస్త్వం చ పుత్రాప్నుయా గతిమ్ ॥౧౭॥ స తాను వాచ తేజస్వీ సత్యధర్మపరాయణః । కరిష్యే పితరః కామం వ్యేతు వో మానసో జ్వరః ॥౧౮॥ తతః ప్రసవసంతానం చింతయన్ భగవానృషిః । ఆత్మనః ప్రసవస్యార్థే నాపశ్యత్సదృశీం స్త్రియమ్ ॥౧౯॥ స తస్య తస్య సత్త్వస్య తత్తదంగమనుత్తమమ్ । సంగృహ్య తత్సమైరంగైర్నిర్మమే స్త్రియముత్తమామ్ ॥౨౦॥ స తాం విదర్భరాజస్య పుత్రార్థం తప్యతస్తపః । నిర్మితామాత్మనోऽర్థాయ మునిః ప్రాదాన్మహాతపాః ॥౨౧॥ సా తత్ర జజ్ఞే సుభగా విద్యుత్సౌదామినీ యథా । విభ్రాజమానా వపుషా వ్యవర్ధత శుభాననా ॥౨౨॥ జాతమాత్రాం చ తాం దృష్ట్వా వైదర్భః పృథివీపతిః । ప్రహర్షేణ ద్విజాతిభ్యో న్యవేదయత భారత ॥౨౩॥ అభ్యనందత తాం సర్వే బ్రాహ్మణా వసుధాధిప । లోపాముద్రేతి తస్యాశ్చ చక్రిరే నామ తే ద్విజాః ॥౨౪॥ వవృధే సా మహారాజ బిభ్రతీ రూపముత్తమమ్ । అప్సు వోత్పలినీ శీఘ్రమగ్నేరివ శిఖా శుభా ॥౨౫॥ తాం యౌవనస్థాం రాజేంద్ర శతం కన్యాః స్వలంకృతాః । దాసీశతం చ కల్యాణీముపతస్థుర్వశానుగాః ॥౨౬॥ సా స్మ దాసీశతవృతా మధ్యే కన్యాశతస్య చ । ఆస్తే తేజస్వినీ కన్యా రోహిణీవ దివి ప్రభా ॥౨౭॥ యౌవనస్థామపి చ తాం శీలాచారసమన్వితామ్ । న వవ్రే పురుషః కశ్చిద్భయాత్తస్య మహాత్మనః ॥౨౮॥ సా తు సత్యవతీ కన్యా రూపేణాప్సరసోऽప్యతి । తోషయామాస పితరం శీలేన స్వజనం తథా ॥౨౯॥ వైదర్భీం తు తథాయుక్తాం యువతీం ప్రేక్ష్య వై పితా । మనసా చింతయామాస కస్మై దద్యామిమాం సుతామ్ ॥౩౦॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - అగస్త్యోపాఖ్యానే - షణ్ణవతితమోऽధ్యాయః - ❋❋❋

లోమశ ఉవాచ ॥ యదా త్వమన్యతాగస్త్యో గార్హస్థ్యే తాం క్షమామితి । తదాభిగమ్య ప్రోవాచ వైదర్భం పృథివీపతిమ్ ॥౧॥ రాజన్నివేశబుద్ధిర్మే వర్తతే పుత్రకారణాత్ । వరయే త్వాం మహీపాల లోపాముద్రాం ప్రయచ్ఛ మే ॥౨॥ ఏవముక్తః స మునినా మహీపాలో విచేతనః । ప్రత్యాఖ్యానాయ చాశక్తః ప్రదాతుమపి నైచ్ఛత ॥౩॥ తతః స భార్యామభ్యేత్య ప్రోవాచ పృథివీపతిః । మహర్షిర్వీర్యవానేష క్రుద్ధః శాపాగ్నినా దహేత్ ॥౪॥ తం తథా దుఃఖితం దృష్ట్వా సభార్యం పృథివీపతిమ్ । లోపాముద్రాభిగమ్యేదం కాలే వచనమబ్రవీత్ ॥౫॥ న మత్కృతే మహీపాల పీడామభ్యేతుమర్హసి । ప్రయచ్ఛ మామగస్త్యాయ త్రాహ్యాత్మానం మయా పితః ॥౬॥ దుహితుర్వచనాద్రాజా సోऽగస్త్యాయ మహాత్మనే । లోపాముద్రాం తతః ప్రాదాద్విధిపూర్వం విశాంపతే ॥౭॥ ప్రాప్య భార్యామగస్త్యస్తు లోపాముద్రామభాషత । మహార్హాణ్యుత్సృజైతాని వాసాంస్యాభరణాని చ ॥౮॥ తతః సా దర్శనీయాని మహార్హాణి తనూని చ । సముత్ససర్జ రంభోరుర్వసనాన్యాయతేక్షణా ॥౯॥ తతశ్చీరాణి జగ్రాహ వల్కలాన్యజినాని చ । సమానవ్రతచర్యా చ బభూవాయతలోచనా ॥౧౦॥ గంగాద్వారమథాగమ్య భగవానృషిసత్తమః । ఉగ్రమాతిష్ఠత తపః సహపత్న్యానుకూలయా ॥౧౧॥ సా ప్రీత్యా బహుమానాచ్చ పతిం పర్యచరత్తదా । అగస్త్యశ్చ పరాం ప్రీతిం భార్యాయామాచరత్ప్రభుః ॥౧౨॥ తతో బహుతిథే కాలే లోపాముద్రాం విశాంపతే ।

ప్రసాదాద్ద్యోతితాం స్నాతాం దదర్శ భగవానృషిః ॥ ౧౩॥ సతస్యాః పరిచారేణ శౌచేనచ దమేనచ । శ్రియారూపేణచ ప్రీతో మైథునాయాజుహావ తామ్॥
౧౪॥ తతః సా ప్రాంజలిర్భూత్వా లజ్జమానేవ భామినీ। సా తదా ప్రణయం వాక్యం భగవంతమథాబ్రవీత్ ॥౧౫॥ అసంశయం ప్రజాహేతోర్భార్యాం ప
తిరవిందత । యాతుత్వయి మమ ప్రీతిస్తామృషే కర్తుమర్హసి॥౧౬॥ యథా పితుర్గృహే విప్ర ప్రాసాదే శయనం మమ । తథావిధే త్వం శయనే మాము
పైతుమిహార్హసి॥ ౧౭॥ ఇచ్ఛామి త్వాం స్రగ్విణంచ భూషణైశ్చ విభూషితమ్ । ఉపసర్తుం యథాకామం దివ్యాభరణభూషితా॥౧౮॥ అన్యథా నోప
తిష్ఠేయం చీరకాషాయవాసినీ। నైవాపవిత్రో విప్రర్షే భూషణోయం కథంచన॥ ౧౯॥ అగస్త్య ఉవాచ ॥ న తే ధనాని విద్యంతే లోపాముద్రే తథా మ
మ । యథావిధాని కల్యాణి పితుస్తవ సుమధ్యమే॥ ౨౦॥ లోపాముద్రోవాచ ॥ ఈశోసి తపసా సర్వం సమాహర్తుం తపోధన । క్షణేన జీవలోకే యద్వసు
కించన విద్యతే॥ ౨౧॥ అగస్త్య ఉవాచ ॥ ఏవమేతద్యథాత్థ త్వం తపోవ్యయకరం తు తత్ । యథా తు మే న నశ్యేత తపస్తన్మాం ప్రచోదయ॥ ౨౨॥ లోపాము
ద్రోవాచ ॥ అల్పావశిష్టః కాలోయమృతౌ మమ తపోధన । న చాన్యథాహమిచ్ఛామి త్వాముపేతుం కథంచన ॥ ౨౩॥ న చాపధర్మమిచ్ఛామి విలోప్తుం తే క
థంచన । ఏవం తు మే యథాకామం సంపాదయితుమర్హసి ॥ ౨౪ ॥ అగస్త్య ఉవాచ ॥ యద్యేష కామః సుభగే తవ బుద్ధ్యా వినిశ్చితః । హర్తుం గచ్ఛా
మ్యహం భద్రే చర కామమిహ స్థితా॥౨౫॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - అగస్త్యోపాఖ్యానే - సప్తనవతితమోధ్యాయః. ❖❖❖

లోమశ ఉవాచ ॥ తతో జగామ కౌరవ్య సోగస్త్యో భిక్షితుం వసు । శ్రుతర్వాణం మహీపాలం యం వేదాభ్యధికం నృపైః॥ ౧॥ స విదిత్వా తు నృపతిః కుంభయో
నిముపాగతమ్ । విషయాంతే సహామాత్యః ప్రత్యగృహ్ణాత్సుసత్కృతమ్॥౨॥ తస్మై చార్ఘ్యం యథాన్యాయమానీయ పృథివీపతిః ప్రాంజలిః ప్రయతో
భూత్వా పప్రచ్ఛాగమనేర్థితామ్॥ ౩॥ అగస్త్య ఉవాచ॥ విత్తార్థినమనుప్రాప్తం విద్ధి మాం పృథివీపతే। యథాశక్త్యవిహింస్యాన్యాన్ సంవిభాగం ప్ర
యచ్ఛ మే॥ ౪॥ లోమశ ఉవాచ ॥ తత ఆయవ్యయౌ పూర్ణౌ తస్మై రాజా న్యవేదయత్ । అతో విద్వన్నుపాదత్స్వ యదత్ర వసు మన్యసే ॥ ౫॥ తత ఆయ
వ్యయౌ దృష్ట్వా సమౌ సమమతిర్ద్విజః । సర్వథా ప్రాణినాం పీడాముపాదానాదమన్యత॥౬॥ స శ్రుతర్వాణమాదాయ బ్రధ్నశ్వమగమత్తతః । స చ
తౌ విషయస్యాంతే ప్రత్యగృహ్ణాద్యథావిధి॥౭॥ తయోరర్ఘ్యం చ పాద్యం చ బ్రధ్నశ్వః ప్రత్యవేదయత్ । అనుజ్ఞాప్య చ పప్రచ్ఛ ప్రయోజనముపక్ర
మే॥ ౮॥ అగస్త్య ఉవాచ ॥ విత్తకామావిహ ప్రాప్తౌ విద్ధ్యావాం పృథివీపతే । యథాశక్త్యవిహింస్యాన్యాన్ సంవిభాగం ప్రయచ్ఛ నౌ॥ ౯॥ లోమశ
ఉవాచ ॥ తత ఆయవ్యయౌ పూర్ణౌ తాభ్యాం రాజా న్యవేదయత్ । అతో జ్ఞాత్వా తు గృహ్ణీతం యదత్ర వ్యతిరిచ్యతే॥౧౦॥ తత ఆయవ్యయౌ దృష్ట్వా సమౌ
సమమతిర్ద్విజః। సర్వథా ప్రాణినాం పీడాముపాదానాదమన్యత॥ ౧౧॥ పౌరుకుత్సం తతో జగ్ముస్త్రసదస్యుం మహాధనమ్ । అగస్త్యశ్చ శ్రుతర్వా చ
బ్రధ్నశ్వశ్చ మహీపతిః॥౧౨॥ త్రసదస్యుస్తు తాన్ దృష్ట్వా ప్రత్యగృహ్ణాద్యథావిధి । అభిగమ్య మహారాజ విషయాంతే మహామనాః॥౧౩॥ అర్చయిత్వా
యథాన్యాయమిక్ష్వాకూ రాజసత్తమః । సమస్తాంశ్చ తతోపృచ్ఛత్ప్రయోజనముపక్రమే॥౧౪॥ అగస్త్య ఉవాచ ॥ విత్తకామానిహ ప్రాప్తాన్ విద్ధి నః
పృథివీపతే । యథాశక్త్యవిహింస్యాన్యాన్ సంవిభాగం ప్రయచ్ఛ నః॥ ౧౫॥ లోమశ ఉవాచ ॥ తత ఆయవ్యయౌ పూర్ణౌ తేషాం రాజా న్యవేదయత్ ।
ఏతత్ జ్ఞాత్వా హ్యుపాదధ్వం యదత్ర వ్యతిరిచ్యతే । ౧౬॥ తత ఆయవ్యయౌ దృష్ట్వా సమౌ సమమతిర్ద్విజః। సర్వథా ప్రాణినాం పీడాముపాదానాదమ
న్యత॥ ౧౭॥ తతః సర్వే సమేత్యాథ తే నృపాస్తం మహామునిమ్ । ఇదమూచుర్మహారాజ సమవేక్ష్య పరస్పరమ్॥ ౧౮॥ అయం వై దానవో బ్రహ్మన్నిల్వ
లో వసుమాన్ భువి । తమభిక్రమ్య సర్వేద్య వయం చార్థామహే వసు॥ ౧౯॥ లోమశ ఉవాచ ॥ తేషాం తదాసీదుచితమిల్వలస్యైవ భిక్షణమ్ । తతస్తే స
హితా రాజన్నిల్వలం సముపాద్రవన్॥౨౦ ॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - అగస్త్యోపాఖ్యానే - అష్టనవతితమోధ్యాయః ❖❖❖

లోమశ ఉవాచ | ఇల్వలస్తాన్విదిత్వా తు మహర్షిసహితాన్నృపాన్ | ఉపస్థితాన్ సహామాత్యో విషయాంతే హ్యపూజయత్ ||౧|| తేషాం తతోఽసురశ్రేష్ఠస్త్వాతిథ్యమకరోత్తదా | సుసంస్కృతేన కౌరవ్య భ్రాత్రా వాతాపినా తదా ||౨|| తతో రాజర్షయః సర్వే విషణ్ణా గతచేతసః | వాతాపిం సంస్కృతం దృష్ట్వా మేషభూతం మహాసురమ్ ||౩|| అథాబ్రవీదగస్త్యస్తాన్ రాజర్షీన్ నృపసత్తమః | విషాదో వో న కర్తవ్యో హ్యహం భోక్ష్యే మహాసురమ్ ||౪|| ధుర్యాసనమథాసాద్య నిషసాద మహామునిః | తం పర్యవేషద్దైత్యేంద్ర ఇల్వలః ప్రహసన్నివ ||౫|| అగస్త్య ఏవ కృత్స్నం తు వాతాపిం బుభుజే తతః | భుక్తవత్యసురోఽహ్వానమకరోత్తస్య చేల్వలః ||౬|| తతో వాయుః ప్రాదురభూదగస్త్యస్య మహాత్మనః | శబ్దేన మహతా తాత గర్జన్నివ యథా ఘనః ||౭|| వాతాపే నిష్క్రామస్వేతి పునః పునరువాచ హ | తం ప్రహస్యాబ్రవీద్రాజన్నగస్త్యో మునిసత్తమః ||౮|| కుతో నిష్క్రమితుం శక్తో మయా జీర్ణస్తు సోఽసురః | ఇల్వలస్తు విషణ్ణోఽభూద్దృష్ట్వా జీర్ణం మహాసురమ్ ||౯|| ప్రాంజలిశ్చ సహామాత్యైరిదం వచనమబ్రవీత్ | కిమర్థముపయాతాః స్థ బ్రూత కిం కరవాణి వః ||౧౦|| ప్రత్యువాచ తతోఽగస్త్యః ప్రహసన్నిల్వలం తదా | ఈశం హ్యసుర విద్మ త్వాం వయం సర్వే ధనేశ్వరమ్ ||౧౧|| ఏతే చ నాతిధనినో ధనార్థశ్చ మహాన్ మమ | యథాశక్త్యవిహింస్యాన్యాన్ సంవిభాగం ప్రయచ్ఛ నః ||౧౨|| తతోఽభివాద్య తమృషిమిల్వలో వాక్యమబ్రవీత్ | దిత్సితం యది వేత్సి త్వం తతో దాస్యామి తే వసు ||౧౩|| అగస్త్య ఉవాచ || గవాం దశ సహస్రాణి రాజ్ఞామేకైకశోఽసుర | తావదేవ సువర్ణస్య దిత్సితం తే మహాసుర ||౧౪|| మహ్యం తతో వై ద్విగుణం రథశ్చైవ హిరణ్మయః | మనోజవౌ వాజినౌ చ దిత్సితం తే మహాసుర ||౧౫|| జిజ్ఞాస్యతాం రథః సద్యో వ్యక్తమేష హిరణ్మయః | జిజ్ఞాస్యమానః స రథః కౌంతేయాసీద్ధిరణ్మయః ||౧౬|| తతః ప్రవ్యథితో దైత్యో దదావభ్యధికం వసు | విరావశ్చ సురావశ్చ తస్మిన్ యుక్తౌ రథే హయౌ ||౧౭|| ఊహతుస్తౌ వసూన్యాశు తావగస్త్యాశ్రమం ప్రతి | సర్వాన్ రాజ్ఞః సహాగస్త్యాన్ నిమేషాదివ భారత ||౧౮|| అగస్త్యేనాభ్యనుజ్ఞాతా జగ్మూ రాజర్షయస్తదా | కృతవాంశ్చ మునిః సర్వం లోపాముద్రాచికీర్షితమ్ ||౧౯|| లోపాముద్రోవాచ || కృతవానసి తత్సర్వం భగవన్మమ కాంక్షితమ్ | ఉత్పాదయ సకృన్మహ్యమపత్యం వీర్యవత్తరమ్ ||౨౦|| అగస్త్య ఉవాచ || తుష్టోఽహమస్మి కల్యాణి తవ వృత్తేన శోభనే | విచారణామపత్యే తు తవ వక్ష్యామి తాం శృణు ||౨౧|| సహస్రం తేఽస్తు పుత్రాణాం శతం వా దశసమ్మితమ్ | దశ వా శతతుల్యాః స్యురేకో వాపి సహస్రజిత్ ||౨౨|| లోపాముద్రోవాచ || సహస్రసమ్మితః పుత్ర ఏకోఽస్తు తపోధన | ఏకో హి బహుభిః శ్రేయాన్ విద్వాన్ సాధురసాధుభిః ||౨౩|| స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ తయా సమభవన్మునిః | సమయే సమశీలిన్యా శ్రద్ధావాన్ శ్రద్దధానయా ||౨౪|| తత ఆధాయ గర్భం తమగమద్వనమేవ సః | తస్మిన్ వనగతే గర్భో వవృధే సప్త శారదాన్ ||౨౫|| సప్తమేఽబ్దే గతే చాపి ప్రాచ్యవత్స మహాకవిః | జ్వలన్నివ ప్రభావేన దృఢస్యుర్నామ భారత ||౨౬|| సాంగోపనిషదాన్ వేదాన్ జపన్నివ మహాతపాః | తస్య పుత్రోఽభవదృషేః స తేజస్వీ మహాద్విజః ||౨౭|| స బాల ఏవ తేజస్వీ పితుస్తస్య నివేశనే | ఇధ్మానాం భారమాజహ్రే ఇధ్మవాహస్తతోఽభవత్ ||౨౮|| తథాయుక్తం తు తం దృష్ట్వా ముముదే స మునిస్తదా | ఏవం స జనయామాస భారతాపత్యముత్తమమ్ ||౨౯|| లేభిరే పితరశ్చాస్య లోకాన్ రాజన్ యథేప్సితాన్ | తత ఊర్ధ్వమయం ఖ్యాతస్త్వగస్త్యస్యాశ్రమో భువి ||౩౦|| ప్రాహ్లాదిరేవం వాతాపిరగస్త్యేనోపశామితః | తస్యాయమాశ్రమో రాజన్ రమణీయో గుణైర్యుతః ||౩౧|| ఏషా భాగీరథీ పుణ్యా దేవగంధర్వసేవితా | వాతేరితా పతాకేవ విరాజతి నభస్తలే ||౩౨|| ప్రతార్యమాణా నామా కేషు యథా నిమ్నా ఘునిత్యశః | శిలాతలేషు సంత్రస్తా పన్నగేంద్రవధూరివ ||౩౩|| దక్షిణాం వై దిశం సర్వాం ప్లావయంతీ చ మాతృవత్ | పూర్వం శంభోర్జటాభ్రష్టా సముద్రమహిషీ ప్రియా ||౩౪|| అస్యాం నద్యాం సుపుణ్యాయాం యథేష్టమవగాహ్యతామ్ | లోమశ ఉవాచ || యుధిష్ఠిర నిబోధేదం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతమ్ ||౩౫|| భృగోస్తీర్థం మహారాజ మహర్షిగణసేవితమ్ | యత్రోపస్పృష్టవాన్ రామో హృతం తేజస్తదా పునః ||౩౬|| తత్ర త్వం భ్రాతృభిః సార్ధం కృష్ణయా చైవ పాండవ | దుర్యోధనహృతం తేజః పునరాదాతుమర్హసి ||౩౭|| కృతవైరేణ రామేణ యథా చోపహృతం పునః | వైశంపాయన ఉవాచ || స తత్ర భ్రాతృభిశ్చైవ కృష్ణయా చైవ పాండవః ||౩౮|| స్నాత్వా దేవాన్ పితౄంశ్చైవ తర్పయామాస భారత | తస్య తీ

ర్థస్య రూపం వై దీప్తాసీత్తత్ర రంభా॥ ౩౯॥ అప్రధృష్యతరశ్చాసీచ్ఛత్రవాణాం నరర్షభ। అపృచ్ఛచ్చైవ రాజేంద్ర లోమశం పాండునందనః॥ ౪౦॥ భగవన్ కిమర్థం రామస్య హృతమాసీద్వపుః ప్రభో। కథం ప్రత్యాహృతం చైవ ఏతదాచక్ష్వ పృచ్ఛతః॥ ౪౧॥ లోమశః॥ శృణు రామస్య రాజేంద్ర భార్గవస్య చ ధీమతః। జాతో దశరథస్యాసీత్ పుత్రో రామో మహాత్మనః॥ ౪౨॥ .... విష్ణుః స్వేన శరీరేణ రావణస్య వధాయ వై। పశ్యామస్తమయోధ్యాయాం జాతం దాశరథిం తతః॥ ౪౩॥ ఋచీకనందనో రామో భార్గవో రేణుకాసుతః। తస్య దాశరథేః శ్రుత్వా రామస్యాక్లిష్టకర్మణః॥ ౪౪॥ కౌతూహలాన్వితో రామస్త్వయోధ్యామగమత్పునః। ధనురాదాయ తద్దివ్యం క్షత్రియాణాం నిబర్హణమ్॥ ౪౫॥ జిజ్ఞాసమానో రామస్య వీర్యం దాశరథేస్తదా। తం వై దశరథః శ్రుత్వా విషయాంతముపాగతమ్॥ ౪౬॥ ప్రేషయామాస రామస్య రామం పుత్రం పురస్కృతమ్। స తమభ్యాగతం దృష్ట్వా ఉద్యతాస్త్రమవస్థితమ్॥ ౪౭॥ ప్రహసన్నివ కౌంతేయ రామో వచనమబ్రవీత్। కృతకాలం హి రాజేంద్ర ధనురేతన్మయా విభో॥ ౪౮॥ సమారోపయ యత్నేన యది శక్నోషి పార్థివ। ఇత్యుక్తస్త్వాహ భగవంస్త్వం నాధిక్షేప్తుమర్హసి॥ ౪౯॥ నాహమప్యధమో ధర్మే క్షత్రియాణాం ద్విజాతిషు। ఇక్ష్వాకూణాం విశేషేణ బాహువీర్యేణ కత్థనమ్॥ ౫౦॥ తమేవం వాదినం తత్ర రామో వచనమబ్రవీత్। అలం వై వ్యపదేశేన ధనురాయచ్ఛ రాఘవ॥ ౫౧॥ తతో జగ్రాహ రోషేణ క్షత్రియర్షభసూదనమ్। రామో దాశరథిర్దివ్యం హస్తాద్రామస్య కార్ముకమ్॥ ౫౨॥ ధనురారోపయామాస స లీలన్నివ భారత। జ్యాశబ్దమకరోచ్చైవ స్మయమానః స వీర్యవాన్॥ ౫౩॥ తస్య శబ్దస్య భూతాని విత్రసంత్యశనేరివ। అథాబ్రవీత్తదా రామో రామం దాశరథిస్తదా॥ ౫౪॥ ఇదమారోపితం బ్రహ్మన్ కిమన్యత్ కరవాణి తే। తస్య రామో దదౌ దివ్యం జామదగ్న్యో మహాత్మనః॥ ౫౫॥ శరమాకర్ణదేశాంతమయమాకృష్యతామితి॥ లోమశః॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వాబ్రవీద్రామః ప్రదీప్త ఇవ మన్యునా॥ ౫౬॥ శ్రూయతే క్షమ్యతే చైవ దర్పపూర్ణోఽసి భార్గవ। త్వయా హ్యధిగతం తేజః క్షత్రియేభ్యో విశేషతః॥ ౫౭॥ పితామహప్రసాదేన తేన మాం క్షిపసి ధ్రువమ్। పశ్య మాం స్వేన రూపేణ చక్షుస్తే వితరామ్యహమ్॥ ౫౮॥ తతో రామశరీరే వై రామః పశ్యతి భార్గవ। ఆదిత్యాన్ సవసూన్ రుద్రాన్ సాధ్యాంశ్చ సమరుద్గణాన్॥ ౫౯॥ పితరో జాతవేదాశ్చ నక్షత్రాణి గ్రహాస్తథా। గంధర్వా రాక్షసా యక్షా నద్యస్తీర్థాని యాని చ॥ ౬౦॥ ఋషయో వాలఖిల్యాశ్చ బ్రహ్మభూతాః సనాతనాః। దేవర్షయశ్చ కార్త్స్న్యేన సముద్రాః పర్వతాస్తథా॥ ౬౧॥ వేదాశ్చ సోపనిషదో వషట్కారైః సహాధ్వరైః। చేతోమంతి చ సామాని ధనుర్వేదశ్చ భారత॥ ౬౨॥ మేఘబృందాని వర్షాణి విద్యుతశ్చ యుధిష్ఠిర। తతః స భగవాన్ విష్ణుస్తం వై బాణం ముమోచ హ॥ ౬౩॥ శుష్కాశనిసమాకీర్ణం మహోల్కాభిశ్చ భారత। పాంసువర్షేణ మహతా మేఘవర్షైశ్చ భూతలమ్॥ ౬౪॥ భూమికంపైశ్చ నిర్ఘాతైర్నాదైశ్చ విపులైరపి। స రామం విహ్వలం కృత్వా తేజశ్చాక్షిప్య కేవలమ్॥ ౬౫॥ ఆగచ్ఛజ్జ్వలితో బాణో రామబాహుప్రచోదితః। స తు విహ్వలతాం గత్వా ప్రతిలభ్య చ చేతనామ్॥ ౬౬॥ రామః ప్రత్యాగతప్రాణః ప్రాణమద్విష్ణుతేజసమ్। విష్ణునా సోఽభ్యనుజ్ఞాతో మహేంద్రమగమత్పునః॥ ౬౭॥ భీమస్తు తత్ర న్యవసత్ వ్రీడితస్తు మహాతపాః। తతః సంవత్సరేఽతీతే హృతౌజసమవస్థితమ్॥ ౬౮॥ నిర్మదం దుఃఖితం దృష్ట్వా పితరో రామమబ్రువన్। పితర ఊచుః॥ న వై సమ్యగిదం పుత్ర విష్ణుమాసాద్య వై కృతమ్॥ ౬౯॥ స హి పూజ్యశ్చ మాన్యశ్చ త్రిషు లోకేషు సర్వదా। గచ్ఛ పుత్ర నదీం పుణ్యాం వధూసరకృతాహ్వయామ్॥ ౭౦॥ తత్రోపస్పృశ్య తీర్థేషు పునర్వపురవాప్స్యసి। దీప్తోదం నామ తత్తీర్థం యత్ర తే ప్రపితామహః॥ ౭౧॥ భృగుర్దేవయుగే రామ తప్తవానుత్తమం తపః। తత్తథా కృతవాన్ రామః కౌంతేయ వచనాత్పితుః॥ ౭౨॥ ప్రాప్తవాంశ్చ పునస్తేజస్తీర్థేఽస్మిన్ పాండునందన। ఏతదీదృశకం తాత రామేణాక్లిష్టకర్మణా॥ ౭౩॥ ప్రాప్తమాసీన్మహారాజ విష్ణుమాసాద్య వై పురా॥ ౭౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - జామదగ్న్యతేజోహానికథనే ఏకోనశతతమోఽధ్యాయః॥ ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ యుధిష్ఠిరః॥ భూయ ఏవాహమిచ్ఛామి మహర్షేస్తస్య ధీమతః॥

కర్మణాం విస్తరం శ్రోతుమగస్త్యస్య ద్విజోత్తమ॥ ౧॥ లోమశః॥ శృణు రాజన్ కథాం దివ్యామద్భుతామతిమానుషీమ్। అగస్త్యస్య మహారాజ ప్రభావమమితౌజసః॥ ౨॥ ఆసన్ కృతయుగే ఘోరా దానవా యుద్ధదుర్మదాః। కాలకేయా ఇతి ఖ్యాతా గణాః పరమదారుణాః॥ ౩॥ తే తు వృత్రం సమాశ్రిత్య నానాప్రహరణోద్యతాః। సమంతాత్పర్యధావంత మహేంద్రప్రముఖాన్ సురాన్ ॥ ౪॥ తతో వృత్రవధే యత్నమకుర్వంస్త్రిదశాః పురా। పురందరం పురస్కృత్య బ్రహ్మాణముపతస్థిరే॥ ౫॥ కృతాంజలీంస్తు తాన్ సర్వాన్ పరమేష్ఠీత్యువాచ హ। విదితం మే సురాః సర్వం యద్వః కార్యం చికీర్షితమ్॥ ౬॥ తముపాయం ప్రవక్ష్యామి యథా వృత్రం వధిష్యథ। దధీచ ఇతి విఖ్యాతో మహానృషిరుదారధీః॥ ౭॥ తం గత్వా సహితాః సర్వే వరం వై సంప్రయాచత। స వో దాస్యతి ధర్మాత్మా సుప్రీతేనాంతరాత్మనా॥ ౮॥ స వాచ్యః సహితైః సర్వైర్భవద్భిర్జయకాంక్షిభిః। స్వాన్యస్థీని ప్రయచ్ఛేతి త్రైలోక్యస్య హితాయ వై॥ ౯॥ స శరీరం సముత్సృజ్య స్వాన్యస్థీని ప్రదాస్యతి। తస్యాస్థిభిర్మహాఘోరం వజ్రం సంక్రియతాం దృఢమ్ ॥ ౧౦॥ మహచ్ఛత్రుహణం ఘోరం షడశ్రం భీమనిస్వనమ్। తేన వజ్రేణ వై వృత్రం వధిష్యతి శతక్రతుః॥ ౧౧॥ ఏతద్వః సర్వమాఖ్యాతం తస్మాచ్ఛీఘ్రం విధీయతామ్। ఏవముక్తాస్తతో దేవా అనుజ్ఞాప్య పితామహమ్॥ ౧౨॥ నారాయణం పురస్కృత్య దధీచస్యాశ్రమం యయుః। సరస్వత్యాః పరే పారే నానాద్రుమలతావృతమ్॥ ౧౩॥ షట్పదోద్గీతనినదైర్విఘుష్టం సామగైరివ। పుంస్కోకిలరవోన్మిశ్రం జీవంజీవకనాదితమ్॥ ౧౪॥ మహిషైశ్చ వరాహైశ్చ సృమరైశ్చమరైరపి। తత్ర తత్రానుచరితం శార్దూలభయవర్జితైః॥ ౧౫॥ కరేణుభిర్వారణైశ్చ ప్రభిన్నకరటాముఖైః। సరోవగాఢైః క్రీడద్భిః సమంతాదనునాదితమ్॥ ౧౬॥ సింహవ్యాఘ్రైర్మహానాదం నదద్భిరనునాదితమ్। అపరైశ్చాపి సంలీనైర్గుహాకందరశాయిభిః॥ ౧౭॥ తేషు తేష్వవకాశేషు శోభితం సుమనోరమమ్। త్రివిష్టపసమప్రఖ్యం దధీచాశ్రమమాగమన్॥ ౧౮॥ తత్రాపశ్యన్ దధీచం తే దివాకరసమద్యుతిమ్। జాజ్వల్యమానం వపుషా యథా లక్ష్మ్యా పితామహమ్ ॥ ౧౯॥ తస్య పాదౌ సురా రాజన్నభివాద్య ప్రణమ్య చ। అయాచంత వరం సర్వే యథోక్తం పరమేష్ఠినా॥ ౨౦॥ తతో దధీచః పరమః ప్రతీతః సురోత్తమాంస్తానిదమభ్యువాచ। కరోమి యద్వో హితమద్య దేవాః స్వం చాపి దేహం స్వయముత్సృజామి ॥ ౨౧॥ స ఏవముక్త్వా ద్విపదాం వరిష్ఠః ప్రాణాన్ వశీ స్వాన్ సహసోత్ససర్జ। తతః సురాస్తే జగృహుః పరాసోరస్థీని తస్యాథ యథోపదేశమ్॥ ౨౨॥ ప్రహృష్టరూపాశ్చ జయాయ దేవాస్త్వష్టారమాగమ్య తమర్థమూచుః। త్వష్టా తు తేషాం వచనం నిశమ్య ప్రహృష్టరూపః ప్రయతః ప్రయత్నాత్॥ ౨౩॥ చకార వజ్రం భృశముగ్రరూపం కృత్వా చ శక్రం స ఉవాచ హృష్టః। అనేన వజ్రప్రవరేణ దేవ భస్మీకురుష్వాద్య సురారిముగ్రమ్॥ ౨౪॥ తతో హతారిః సగణః సుఖం వై ప్రశాధి కృత్స్నం త్రిదివం దివిష్ఠః। త్వష్ట్రా తథోక్తస్తు పురందరస్తు వజ్రం ప్రహృష్టః ప్రయతోఽభ్యగృహ్ణాత్॥ ౨౫॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - వజ్రనిర్మాణకథనే - శతతమోధ్యాయః ❈ ❈

లోమశః॥ తతః స వజ్రీ బలిభిర్దైవతైరభిరక్షితః। ఆససాద తతో వృత్రం స్థితమావృత్య రోదసీ॥ ౧॥ కాలకేయైర్మహాకాయైః సమంతాదభిరక్షితమ్। సముద్యతప్రహరణైః సశృంగైరివ పర్వతైః॥ ౨॥ తతో యుద్ధం సమభవద్దేవానాం దానవైః సహ। ముహూర్తం భరతశ్రేష్ఠ లోకత్రాసకరం మహత్॥ ౩॥ ఉద్యతప్రతిసృష్టానాం ఖడ్గానాం వీరబాహుభిః। ఆసీత్ సుతుములః శబ్దః శరీరేష్వభిపాత్యతామ్॥ ౪॥ శిరోభిః ప్రపతద్భిశ్చాప్యంతరిక్షాన్మహీతలమ్। తాలైరివ మహారాజ వృంతాద్భ్రష్టైరదృశ్యత॥ ౫॥ తే హేమకవచా భూత్వా కాలేయాః పరిఘాయుధాః। త్రిదశానభ్యవర్తంత దావదగ్ధా ఇవాద్రయః॥ ౬॥ తేషాం వేగవతాం వేగం సాభిమానం ప్రధావతామ్। న శేకుస్త్రిదశాః సోఢుం తే భగ్నాః ప్రాద్రవన్ భయాత్॥ ౭॥ తాన్ దృష్ట్వా ద్రవతో భీతాన్ సహస్రాక్షః పురందరః। వృత్రే వివర్ధమానే చ కశ్మలం మహదావిశత్॥ ౮॥ కాలేయభయసంత్రస్తో దేవః సాక్షాత్ పురందరః। జగామ శరణం శీఘ్రం తం తు నారాయణం ప్రభుమ్॥ ౯॥ తం శక్రం కశ్మలావిష్టం దృష్ట్వా విష్ణుః సనాతనః। స్వం తేజో వ్యదధచ్ఛక్రే బలమస్య వివర్ధయన్ ॥ ౧౦॥ విష్ణునాగోపితం శక్రం దృష్ట్వా దేవగణాస్తతః। సర్వే తేజః సమాదధ్యుస్తథా బ్రహ్మర్షయోఽమలాః॥ ౧౧॥ స సమాప్యాయితః శక్రో విష్ణునా దైవతైః సహ। ఋషిభిశ్చ

మహాభాగైర్బలవాన్సమపద్యత ॥ ౧౨॥ జ్ఞాత్వా బలస్థం త్రిదశాధిపం తు ననాద వృత్రో మహతో నినాదాన్ । తస్య ప్రణాదేన ధరా దిశశ్చ ఖం ద్యౌర్నగాశ్చాపి చచాల సర్వమ్ ॥ ౧౩॥ తతో మహేంద్రః పరమాభితప్తః శ్రుత్వా రవం ఘోరరూపం మహాంతమ్ । భయేన మగ్నస్త్వరితో ముమోచ వజ్రం మహత్తస్య వధాయ రాజన్ ॥ ౧౪॥ స శక్రవజ్రాభిహతః పపాత మహాసురః కాంచనమాల్యధారీ । యథా మహాశైలవరః పురస్తాత్స మందరో విష్ణుకరాద్విముక్తః ॥ ౧౫॥ తస్మిన్హతే దైత్యవరే భయార్తః శక్రః ప్రదుద్రావ సరః ప్రవేష్టుమ్ । వజ్రం స మేనే న కరాద్విముక్తం వృత్రం భయాచ్చాపి హతం న మేనే ॥ ౧౬॥ సర్వే చ దేవా ముదితాః ప్రహృష్టా మహర్షయశ్చేంద్రమభిష్టువంతః । సర్వాంశ్చ దైత్యాంస్త్వరితాః సమేత్య జఘ్నుః సురా వృత్రవధాభితప్తాన్ ॥ ౧౭॥ తే త్రాస్యమానాస్త్రిదశైః సమేతైః సముద్రమేవావివిశుర్భయార్తాః । ప్రవిశ్య చైవోదధిమప్రమేయం ఝషాకులం నక్రసమాకులం చ ॥ ౧౮॥ తదా స్మ మంత్రం సహితాః ప్రచక్రుస్త్రైలోక్యనాశార్థమభిస్మయంతః । తత్ర స్మ కేచిన్మతినిశ్చయజ్ఞాస్తాంస్తానుపాయాననువర్ణయంతి ॥ ౧౯॥ తేషాం తు తత్ర క్రమకాలయోగాద్ఘోరా మతిశ్చింతయతాం బభూవ । యే సంతి విద్యాతపసోపపన్నాస్తేషాం వినాశః ప్రథమం తు కార్యః ॥ ౨౦॥ లోకా హి సర్వే తపసా ధ్రియంతే తస్మాత్త్వరధ్వం తపసః క్షయాయ । యే సంతి కేచిద్వసుంధరాయాం తపస్వినో ధర్మవిదశ్చ తద్జ్ఞాః ॥ ౨౧॥ తేషాం వధః క్రియతాం క్షిప్రమేవ తేషు ప్రణష్టేషు జగత్ప్రణష్టమ్ । ఏవం హి సర్వే గతబుద్ధిభావా జగద్వినాశే పరమప్రహృష్టాః ॥ ౨౨॥ దుర్గం సమాశ్రిత్య మహోర్మిమంతం రత్నాకరం వరుణస్యాలయం స్మ ॥ ౨౩॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-వృత్రవధోపాఖ్యానే-ఏకశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖

లోమశః ॥ సముద్రం తే సమాశ్రిత్య వారుణం నిధిమంభసః । కాలేయాః సంప్రవర్తంత త్రైలోక్యస్య వినాశనే ॥ ౧॥ తే రాత్రౌ సమభిక్రుద్ధా భక్షయంతి సదా మునీన్ । ఆశ్రమేషు చ యే సంతి పుణ్యేష్వాయతనేషు చ ॥ ౨॥ వసిష్ఠస్యాశ్రమే విప్రా భక్షితాస్తైర్దురాత్మభిః । అశీతిః శతమష్టౌ చ నవ చాన్యే తపస్వినః ॥ ౩॥ చ్యవనస్యాశ్రమం గత్వా పుణ్యం ద్విజనిషేవితమ్ । ఫలమూలాశనానాం హి మునీనాం భక్షితం శతమ్ ॥ ౪॥ ఏవం రాత్రౌ స్మ కుర్వంతి వివిశుశ్చార్ణవం దివా । భరద్వాజాశ్రమే చైవ నియతా బ్రహ్మచారిణః ॥ ౫॥ వాయ్వాహారాంబుభక్షాశ్చ వింశతిః సంనిషూదితాః । ఏవం క్రమేణ సర్వాంస్తానాశ్రమాన్దానవాస్తదా ॥ ౬॥ నిశాయాం పరిబాధంతే మత్తా భుజబలాశ్రయాత్ । కాలోపసృష్టాః కాలేయా ఘ్నంతో ద్విజగణాన్బహూన్ ॥ ౭॥ న చైనానన్వబుధ్యంత మనుజా మనుజోత్తమ । ఏవం ప్రవృత్తాన్దైత్యాంస్తాంస్తాపసేషు తపస్విషు ॥ ౮॥ ప్రభాతే సమదృశ్యంత నియమాహారకర్శితాః । మహీతలస్థా మునయః శరీరైర్గతజీవితైః ॥ ౯॥ క్షీణమాంసైర్విరుధిరైర్విమజ్జాంత్రైర్విసంధిభిః । ఆకీర్ణైరాబభౌ భూమిః శంఖానామివ రాశిభిః ॥ ౧౦॥ కలశైర్విప్రవిద్ధైశ్చ స్రువైర్భగ్నైస్తథైవ చ । వికీర్ణైరగ్నిహోత్రైశ్చ భూర్బభూవ సమావృతా ॥ ౧౧॥ నిఃస్వాధ్యాయవషట్కారం నష్టయజ్ఞోత్సవక్రియమ్ । జగదాసీన్నిరుత్సాహం కాలేయభయపీడితమ్ ॥ ౧౨॥ ఏవం సంక్షీయమాణాశ్చ మానవా మనుజేశ్వర । ఆత్మత్రాణపరా భీతాః ప్రాద్రవంత దిశో భయాత్ ॥ ౧౩॥ కేచిద్గుహాః ప్రవివిశుర్నిర్ఝరాంశ్చాపరే తథా । అపరే మరణోద్విగ్నా భయాత్ప్రాణాన్సముత్సృజన్ ॥ ౧౪॥ కేచిదత్ర మహేష్వాసాః శూరాః పరమహర్షితాః । మార్గమాణాః పరం యత్నం దానవానాం ప్రచక్రిరే ॥ ౧౫॥ న చైతానధిజగ్ముస్తే సముద్రం సముపాశ్రితాన్ । శ్రమం జగ్ముశ్చ పరమమాజగ్ముః క్షయమేవ చ ॥ ౧౬॥ జగత్యుపశమం జాతే నష్టయజ్ఞోత్సవక్రియే । ఆజగ్ముః పరమామార్తిం త్రిదశా మనుజేశ్వర ॥ ౧౭॥ సమేత్య సమహేంద్రాశ్చ భయాన్మంత్రం ప్రచక్రిరే । శరణ్యం శరణం దేవం నారాయణమజం విభుమ్ ॥ ౧౮॥ తేఽభిగమ్య నమస్కృత్య వైకుంఠమపరాజితమ్ । తతో దేవాః సమస్తాస్తే తదోచుర్మధుసూదనమ్ ॥ ౧౯॥ త్వం నః స్రష్టా చ కర్తా చ హర్తా చ జగతః ప్రభో । త్వయా సృష్టమిదం విశ్వం యచ్చేంగం యచ్చ నేంగతి ॥ ౨౦॥ త్వయా భూమిః పురా నష్టా సముద్రాత్పుష్కరేక్షణ । వారాహం వపురాశ్రిత్య జగదర్థే సముద్ధృతా ॥ ౨౧॥ త్వ

దిదైత్యో మహావీర్యో హిరణ్యకశిపుః పురా । నారసింహం వపుః కృత్వా సూదితః పురుషోత్తమ ॥ ౨౨॥ అవధ్యః సర్వభూతానాం బలిశ్చాపి మహాసురః । వామనం వపురాశ్రిత్య త్రైలోక్యాద్భ్రంశితస్త్వయా ॥ ౨౩॥ అసురశ్చ మహేష్వాసో జంభ ఇత్యభివిశ్రుతః । యజ్ఞక్షోభకరః క్రూరస్త్వయైవ వినిపాతితః ॥ ౨౪॥ ఏవమాదీని కర్మాణి యేషాం సంఖ్యా న విద్యతే । అస్మాకం భయభీతానాం త్వం గతిర్మధుసూదన ॥ ౨౫॥ తస్మాత్త్వాం దేవదేవేశ లోకార్థం జ్ఞాపయామహే । రక్ష లోకాంశ్చ దేవాంశ్చ శక్రం చ మహతో భయాత్ ॥ ౨౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - విష్ణుస్తవే ద్వ్యధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖

దేవా ఊచుః ॥ తవ ప్రసాదాద్వర్ధంతే ప్రజాః సర్వాశ్చతుర్విధాః । తా భావితా భావయంతి హవ్యకవ్యైర్దివౌకసః ॥ ౧॥ లోకా హ్యేవం వివర్ధంతే హ్యన్యోన్యం సముపాశ్రితాః । త్వత్ప్రసాదాన్నిరుద్విగ్నాస్త్వయైవ పరిరక్షితాః ॥ ౨॥ ఇదం చ సమనుప్రాప్తం లోకానాం భయముత్తమమ్ । నచ జానీమః కేన మే రాత్రౌ వధ్యంతి బ్రాహ్మణాః ॥ ౩॥ క్షీణేషు చ బ్రాహ్మణేషు పృథివీ క్షయమేష్యతి । తతః పృథివ్యాం క్షీణాయాం త్రిదివం క్షయమేష్యతి ॥ ౪॥ త్వత్ప్రసాదాన్మహాబాహో లోకాః సర్వే జగత్పతే । వినాశం నాధిగచ్ఛేయుస్త్వయా వై పరిరక్షితాః ॥ ౫॥ విష్ణురువాచ ॥ విదితం మే సురాః సర్వం ప్రజానాం క్షయకారణమ్ । భవతాం చాపి వక్ష్యామి శృణుధ్వం విగతజ్వరాః ॥ ౬॥ కాలేయ ఇతి విఖ్యాతో గణః పరమదారుణః । తైశ్చ వృత్రం సమాశ్రిత్య జగత్సర్వం ప్రమాథితమ్ ॥ ౭॥ తే వృత్రం నిహతం దృష్ట్వా సహస్రాక్షేణ ధీమతా । జీవితం పరిరక్షంతః ప్రవిష్టా వరుణాలయమ్ ॥ ౮॥ తే ప్రవిశ్యోదధిం ఘోరం నక్రగ్రాహసమాకులమ్ । ఉత్సాదనార్థం లోకానాం రాత్రౌ ఘ్నంతి ఋషీనిహ ॥ ౯॥ న తు శక్యాః క్షయం నేతుం సముద్రాశ్రయగా హి తే । సముద్రస్య క్షయే బుద్ధిర్భవద్భిః సంప్రధార్యతామ్ ॥ ౧౦॥ అగస్త్యేన వినా కో హి శక్తోఽన్యోఽర్ణవశోషణే । అన్యథా హి న శక్యాస్తే వినా సాగరశోషణమ్ ॥ ౧౧॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తదా దేవా విష్ణునా సముదాహృతమ్ । పరమేష్ఠినమాజ్ఞాప్య అగస్త్యస్యాశ్రమం యయుః ॥ ౧౨॥ తత్రాపశ్యన్మహాత్మానం వారుణిం దీప్తతేజసమ్ । ఉపాస్యమానమృషిభిర్దేవైరివ పితామహమ్ ॥ ౧౩॥ తేఽభిగమ్య మహాత్మానం మైత్రావరుణిమచ్యుతమ్ । ఆశ్రమస్థం తపోరాశిం కర్మభిః స్వైరభిష్టువన్ ॥ ౧౪॥ దేవా ఊచుః ॥ నహుషేణాభితప్తానాం త్వం లోకానాం గతిః పురా । భ్రంశితశ్చ సురైశ్వర్యాత్స్వర్లోకాల్లోకకంటకః ॥ ౧౫॥ క్రోధాత్ప్రవృద్ధః సహసా భాస్కరస్య నగోత్తమః । వచస్తవానతిక్రామన్వింధ్యః శైలో న వర్ధతే ॥ ౧౬॥ తమసా చావృతే లోకే మృత్యునాభ్యర్దితాః ప్రజాః । త్వామేవ నాథమాసాద్య నిర్వృతిం పరమాం గతాః ॥ ౧౭॥ అస్మాకం భయభీతానాం నిత్యశో భగవాన్గతిః । తతస్త్వార్తాః ప్రయాచామో వరం త్వాం వరదో హ్యసి ॥ ౧౮॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - అగస్త్యమాహాత్మ్యకథనే - త్ర్యధికశతతమోధ్యాయః ❖

యుధిష్ఠిరః ॥ కిమర్థం సహసా వింధ్యః ప్రవృద్ధః క్రోధమూర్ఛితః । ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం విస్తరేణ మహామునే ॥ ౧॥ లోమశః ॥ అద్రిరాజం మహాశైలం మేరుం కనకపర్వతమ్ । ఉదయాస్తమనే భానుః ప్రదక్షిణమవర్తత ॥ ౨॥ తం తు దృష్ట్వా తథా వింధ్యః శైలః సూర్యమథాబ్రవీత్ । యథా హి మేరుర్భవతా నిత్యశః పరిగమ్యతే ॥ ౩॥ ప్రదక్షిణశ్చ క్రియతే మామేవం కురు భాస్కర । ఏవముక్తస్తతః సూర్యః శైలేంద్రం ప్రత్యభాషత ॥ ౪॥ నాహమాత్మేచ్ఛయా శైల కరోమ్యేనం ప్రదక్షిణమ్ । ఏష మార్గః ప్రదిష్టో మే యేనేదం నిర్మితం జగత్ ॥ ౫॥ ఏవముక్తస్తతః క్రోధాత్ప్రవృద్ధః సహసాచలః ॥ సూర్యాచంద్రమసోర్మార్గం రోద్ధుమిచ్ఛన్ పరంతప ॥ ౬॥ తతో దేవాః సహితాః సర్వ ఏవ వింధ్యం సమాగమ్య మహాద్రిరాజమ్ । నివారయామాసురుపాయతస్తం న చ స్మ తేషాం వచనం చకార ॥ ౭॥ అథాభిజగ్ముర్మునిమాశ్రమస్థం తపస్వినం ధర్మభృతాం వరిష్ఠమ్ । అగస్త్యమత్యద్భుతవీర్యవంతం తం చార్థమూచుః సహితాః సురాస్తే ॥ ౮॥ దేవా ఊచుః ॥ సూర్యాచంద్రమసోర్మార్గం నక్షత్రాణాం గతిం తథా । శైలరాజో వృణోత్యేష వింధ్యః కోపవశానుగః ॥ ౯॥ తం నివారయితుం శక్తో నాన్యః కశ్చిద్ద్విజోత్తమ । ఋతే త్వాం హి మహాభాగ తస్మాదేనం నివారయ ॥ ౧౦॥ తచ్ఛ్రుత్వా వచనం విప్రః సురా

తాం శైలమభ్యాగాత్ । సోఽభిగమ్యాబ్రవీద్వింధ్యం సదారః సముపస్థితమ్ ॥ ౧౧ ॥ మార్గమిచ్ఛామ్యహం దత్తం భవతా పర్వతోత్తమ । దక్షిణామభిగం తాస్మి దిశం కార్యేణ కేనచిత్ ॥ ౧౨ ॥ యావదాగమనం మహ్యం తావత్త్వం ప్రతిపాలయ । నివృత్తే మయి శైలేంద్ర తతో వర్ధస్వ కామతః ॥ ౧౩ ॥ ఏవం స సమయం కృత్వా వింధ్యేనామిత్రకర్షణ । అద్యాపి దక్షిణాద్దేశాద్వారుణిర్న నివర్తతే ॥ ౧౪ ॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథా వింధ్యో న వర్ధతే । అగస్త్యస్య ప్రభావేన యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి ॥ ౧౫ ॥ కాలేయాస్తు యథా రాజన్ సురైః సర్వైర్నిషూదితాః । అగస్త్యాద్వరమాసాద్య తన్మే నిగదతః శృణు ॥ ౧౬ ॥ త్రిదశానాం వచః శ్రుత్వా మైత్రావరుణిరబ్రవీత్ । కిమర్థమభియాతాః స్థ వరం మత్తః కిమిచ్ఛథ ॥ ఏవముక్తాస్తతస్తేన దేవతా మునిమబ్రువన్ ॥ ౧౭ ॥ ఏవం త్వయేచ్ఛామ సుకృతం హి కార్యం మహార్ణవం పీయమానం మహాత్మన్ । తతో వధిష్యామ సహానుబంధాన్ కాలేయసంజ్ఞాన్ సురవిద్విషస్తాన్ ॥ ౧౮ ॥ త్రిదశానాం వచః శ్రుత్వా తథేతి మునిరబ్రవీత్ । కరిష్యే భవతాం కామం లోకానాం చ మహత్సుఖమ్ ॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్త్వా తతోఽగచ్ఛత్సముద్రం సరితాం పతిమ్ । ఋషిభిశ్చ తపఃసిద్ధైః సార్ధం దేవైశ్చ సువ్రత ॥ ౨౦ ॥ మనుష్యోరగగంధర్వయక్షకింపురుషాస్తథా । అనుజగ్ముర్మహాత్మానం ద్రష్టుకామాస్తదద్భుతమ్ ॥ ౨౧ ॥ తతోఽభ్యగచ్ఛన్ సహితాః సముద్రం భీమనిస్వనమ్ । నృత్యంతమివ చోర్మీభిర్వల్గంతమివ వాయునా ॥ ౨౨ ॥ హసంతమివ ఫేనౌఘైః స్ఖలంతం కందరేషు చ । నానాగ్రాహసమాకీర్ణం నానాద్విజగణాన్వితమ్ ॥ ౨౩ ॥ అగస్త్యసహితా దేవాః సగంధర్వమహోరగాః । ఋషయశ్చ మహాభాగాః సమాసేదుర్మహోదధిమ్ ॥ ౨౪ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - అగస్త్యమాహాత్మ్యకథనే - చతురధికశతతమోఽధ్యాయః- ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః ॥ సముద్రం స సమాసాద్య వారుణిర్భగవానృషిః । ఉవాచ సహితాన్ దేవానృషీంశ్చైవ సమాగతాన్ ॥ ౧ ॥ అహం లోకహితార్థం వై పిబామి వరుణాలయమ్ । భవద్భిర్యదనుష్ఠేయం తచ్ఛీఘ్రం సంవిధీయతామ్ ॥ ౨ ॥ ఏతావదుక్త్వా వచనం మైత్రావరుణిరచ్యుతః । సముద్రమపిబత్క్రుద్ధః సర్వలోకస్య పశ్యతః ॥ ౩ ॥ పీయమానం సముద్రం తు దృష్ట్వా సేంద్రాస్తదాఽమరాః । విస్మయం పరమం జగ్ముః స్తుతిభిశ్చాప్యపూజయన్ ॥ ౪ ॥ త్వం నస్త్రాతా విధాతా చ లోకానాం లోకభావనః । త్వత్ప్రసాదాత్సముచ్ఛేదం న గచ్ఛేత్సామరం జగత్ ॥ ౫ ॥ స పూజ్యమానస్త్రిదశైర్మహాత్మా గంధర్వతూర్యేషు నదత్సు సర్వశః । దివ్యైశ్చ పుష్పైరవకీర్యమాణో మహార్ణవం నిస్సలిలం చకార ॥ ౬ ॥ దృష్ట్వా కృతం నిస్సలిలం మహార్ణవం సురాః సమస్తాః పరమప్రహృష్టాః । ప్రగృహ్య దివ్యాని వరాయుధాని తాన్ దానవాన్ జఘ్నురదీనసత్త్వాః ॥ ౭ ॥ తే వధ్యమానాస్త్రిదశైర్మహాత్మభిర్మహాబలైర్వేగిభిరున్నదద్భిః । న సేహిరే వేగవతాం మహాత్మనాం వేగం తదా ధారయితుం దివౌకసామ్ ॥ ౮ ॥ తే వధ్యమానాస్త్రిదశైర్దానవా భీమనిస్వనాః । చక్రుః సుతుములం యుద్ధం ముహూర్తమివ భారత ॥ ౯ ॥ తే పూర్వం తపసా దగ్ధా మునిభిర్భావితాత్మభిః । యతమానాః పరం శక్త్యా త్రిదశైర్వినిషూదితాః ॥ ౧౦ ॥ తే హేమనిష్కాభరణాః కుండలాంగదధారిణః । నిహతా బహ్వశోభంత పుష్పితా ఇవ కింశుకాః ॥ ౧౧ ॥ హతశేషాస్తతః కేచిత్కాలేయా మనుజోత్తమ । విదార్య వసుధాం దేవీం పాతాలతలమాస్థితాః ॥ ౧౨ ॥ నిహతాన్ దానవాన్ దృష్ట్వా త్రిదశా మునిపుంగవమ్ । తుష్టువుర్వివిధైర్వాక్యైరిదం వచనమబ్రువన్ ॥ ౧౩ ॥ త్వత్ప్రసాదాన్మహాబాహో లోకైః ప్రాప్తం మహత్సుఖమ్ । త్వత్తేజసా చ నిహతాః కాలేయాః క్రూరవిక్రమాః ॥ ౧౪ ॥ పూరయస్వ మహాబాహో సముద్రం లోకభావన । యత్త్వయా సలిలం పీతం తదస్మిన్ పునరుత్సృజ ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ భగవాన్ మునిపుంగవః । జీర్ణం తద్ధి మయా తోయముపాయోఽన్యః ప్రచింత్యతామ్ ॥ ౧౬ ॥ పూరణార్థం సముద్రస్య భవద్భిర్యత్నమాస్థితైః । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వచనం మహర్షేర్భావితాత్మనః ॥ ౧౭ ॥ విస్మితాశ్చ విషణ్ణాశ్చ బభూవుః సహితాః సురాః । పరస్పరమనుజ్ఞాప్య ప్రణమ్య మునిపుంగవమ్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రజాః సర్వా మహారాజ విప్రజగ్ముర్యథాగతమ్ । త్రిదశా విష్ణునా సార్ధముపజగ్ముః

పితామహమ్॥ ౧౯॥ పూరణార్థం సముద్రస్య మంత్రయిత్వా పునః పునః। ఊచుః ప్రాంజలయః సర్వే సాగరస్యాభిపూరణమ్॥ ౨౦॥ ఇతి శ్రీమహాభా
రతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-సముద్రపూరణమంత్రణే-పంచాధికశతతమోఽధ్యాయః ❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁
లోమశః॥ తానువాచ సమేతాంస్తు బ్రహ్మా లోకపితామహః। గచ్ఛధ్వం విబుధాః సర్వే యథాకామం యథేప్సితమ్॥ ౧॥ మహతా కాలయోగేన ప్రకృ
తిం యాస్యతేఽర్ణవః। జ్ఞాతీన్ వై కారణం కృత్వా మహారాజ్ఞో భగీరథాత్॥ ౨॥ పితామహవచః శ్రుత్వా సర్వే విబుధసత్తమాః। కాలయోగం ప్రతీ
క్షంతో జగ్ముశ్చాపి యథాగతమ్॥ ౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ కథం వై జ్ఞాతయో బ్రహ్మన్ కారణం చాత్ర కిం మునే। కథం సముద్రః పూర్ణశ్చ భగీరథపరిశ్ర
మాత్॥ ౪॥ ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం విస్తరేణ తపోధన। కథ్యమానం త్వయా విప్ర రాజ్ఞాం చరితముత్తమమ్॥ ౫॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్తస్తు విప్రేం
ద్రో ధర్మరాజ్ఞా మహాత్మనా। కథయామాస మాహాత్మ్యం సగరస్య మహాత్మనః॥ ౬॥ లోమశః॥ ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతః సగరో నామ పార్థివః।
రూపసత్త్వబలోపేతః స చాపుత్రః ప్రతాపవాన్॥ ౭॥ స హైహయాన్ సముత్సాద్య తాలజంఘాంశ్చ భారత। వశే చ కృత్వా రాజన్యాన్ స్వరాజ్యమన్వ
శాసత॥ ౮॥ తస్య భార్యే త్వభవతాం రూపయౌవనదర్పితే। వైదర్భీ భరతశ్రేష్ఠ శైబ్యా చ భరతర్షభ॥ ౯॥ స పుత్రకామో నృపతిస్తతాప సుమ
హత్తపః। పత్నీభ్యాం సహ రాజేంద్ర కైలాసం గిరిమాశ్రితః॥ ౧౦॥ స తప్యమానః సుమహత్తపో యోగసమన్వితః। ఆససాద మహాత్మానం త్ర్యక్షం
త్రిపురమర్దనమ్॥ ౧౧॥ శంకరం భవమీశానం పినాకిం శూలపాణినమ్। త్ర్యంబకం శివముగ్రేశం బహురూపముమాపతిమ్॥ ౧౨॥ స తం దృష్ట్వైవ వర
దం పత్నీభ్యాం సహితో నృపః। ప్రణిపత్య మహాబాహుః పుత్రార్థం సమయాచత॥ ౧౩॥ తం ప్రీతిమాన్ హరః ప్రాహ సభార్యం నృపసత్తమమ్। య
స్మిన్ వృతో ముహూర్తేఽహం త్వయేహ నృప తే వరమ్॥ ౧౪॥ షష్టిః పుత్రసహస్రాణి శూరాః పరమదర్పితాః। ఏకస్యాం సంభవిష్యంతి పత్న్యాం నరవ
రోత్తమ॥ ౧౫॥ తే చైవ సర్వే సహితాః క్షయం యాస్యంతి పార్థివ। ఏకో వంశధరః శూర ఏకస్యాం సంభవిష్యతి॥ ౧౬॥ ఏవముక్త్వా తు తం రుద్రస్తత్రై
వాంతరధీయత। స చాపి సగరో రాజా జగామ స్వం నివేశనమ్॥ ౧౭॥ పత్నీభ్యాం సహితస్తత్ర సోఽతిహృష్టమనాస్తదా। తస్యాథ మనుజశ్రేష్ఠ భార్యే కమ
లలోచనే॥ ౧౮॥ వైదర్భీ చైవ శైబ్యా చ గర్భిణ్యౌ సంబభూవతుః। తతః కాలేన వైదర్భీ గర్భాలాబుం వ్యజాయత॥ ౧౯॥ శైబ్యా చ సుషువే పుత్రం కు
మారం దేవరూపిణమ్। తదాలాబుం సముత్స్రష్టుం మనశ్చక్రే స పార్థివః॥ ౨౦॥ అథాంతరిక్షాచ్ఛుశ్రావ వాచం గంభీరనిస్వనామ్। రాజన్ మా సా
హసం కార్షీః పుత్రాన్ న త్యక్తుమర్హసి॥ ౨౧॥ అలాబుమధ్యాన్నిష్కృష్య బీజం యత్నేన గోప్యతామ్। సోపస్వేదేషు పాత్రేషు ఘృతపూర్ణేషు
భాగశః॥ ౨౨॥ తతః పుత్రసహస్రాణి షష్టిం ప్రాప్స్యసి భారత। మహాదేవేన దిష్టం తే పుత్రజన్మ నరాధిప॥ ౨౩॥ అనేన క్రమయోగేన మా తే బుద్ధిరతో
న్యథా॥ ౨౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-సగరసంతతికథనే-షడధికశతతమోఽధ్యాయః ❁❁❁❁❁❁❁
లోమశః॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వాంతరిక్షాచ్చ స రాజా రాజసత్తమ। యథోక్తం తచ్చకారాథ శ్రద్దధద్భరతర్షభ॥ ౧॥ ఏకైకశస్తతః కృత్వా బీజం బీజం నరాధి
పః। ఘృతపూర్ణేషు కుంభేషు తాన్ భాగాన్ విదధే తతః॥ ౨॥ ధాత్రీశ్చైకైకశః ప్రాదాత్పుత్రరక్షణతత్పరః। తతః కాలేన మహతా సముత్తస్థు
ర్మహాబలాః॥ ౩॥ షష్టిః పుత్రసహస్రాణి తస్యాప్రతిమతేజసః। రుద్రప్రసాదాద్రాజర్షేః సమజాయంత పార్థివ॥ ౪॥ తే ఘోరాః క్రూరక
ర్మాణ ఆకాశపరిసర్పిణః। బహుత్వాచ్చావజానంతః సర్వాఁల్లోకాన్ సహామరాన్॥ ౫॥ త్రిదశాంశ్చాప్యబాధంత తథా గంధర్వరాక్షసాన్। స
ర్వాణి చైవ భూతాని శూరాః సమరశాలినః॥ ౬॥ బాధ్యమానాస్తతో లోకాః సాగరైర్మందబుద్ధిభిః। బ్రహ్మాణం శరణం జగ్ముః సహితాః సర్వదైవతైః॥ ౭॥
తానువాచ మహాభాగః సర్వలోకపితామహః। గచ్ఛధ్వం త్రిదశాః సర్వే లోకైః సార్ధం యథాగతమ్॥ ౮॥ నాతిదీర్ఘేణ కాలేన సాగరాణాం క్షయో
మహాన్। భవిష్యతి మహాఘోరః స్వకృతైః కర్మభిః సురాః॥ ౯॥ ఏవముక్తాస్తు తే దేవా లోకాశ్చ మనుజేశ్వర। పితామహమనుజ్ఞాప్య విప్రజగ్ముర్యథాగ

తమ్॥ ౧౦॥ తతః కాలే బహుతిథే వ్యతీతే భరతర్షభ। దీక్షితః సగరో రాజా హయమేధేన వీర్యవాన్॥ ౧౧॥ తస్యాశ్వో వ్యచరద్భూమిం పుత్రైః సుపరిరక్షితః। సముద్రం స సమాసాద్య నిస్తోయం భీమదర్శనమ్॥ ౧౨॥ రక్ష్యమాణః ప్రయత్నేన తత్రైవాంతరధీయత। తతస్తే సాగరాస్తాత హృతం మత్వా హయోత్తమమ్॥ ౧౩॥ ఆగమ్య పితురాచఖ్యురదృశ్యం తురగం హృతమ్। తేనోక్తా దిక్షు సర్వాసు సర్వే మార్గత వాజినమ్॥ ౧౪॥ తతస్తే పితురాజ్ఞయా దిక్షు సర్వాసు తం హయమ్। అమార్గంత మహారాజ సర్వం చ పృథివీతలమ్॥ ౧౫॥ తతస్తే సాగరాః సర్వే సముపేత్య పరస్పరమ్। నాధ్యగచ్ఛంత తురగమశ్వహర్తారమేవ చ॥ ౧౬॥ ఆగమ్య పితరం చోచుస్తతః ప్రాంజలయోఽగ్రతః। ససముద్రవనద్వీపా సనదీనదకందరా॥ ౧౭॥ సపర్వతవనోద్దేశా నిఖిలేన మహీ నృప। అస్మాభిర్విచితా రాజన్ శాసనాత్తవ పార్థివ॥ ౧౮॥ న చాశ్వమధిగచ్ఛామో నాశ్వహర్తారమేవ చ। శ్రుత్వా తు వచనం తేషాం స రాజా క్రోధమూర్ఛితః॥ ౧౯॥ ఉవాచ వచనం సర్వాంస్తదా దైవవశాన్నృప। అనాగమాయ గచ్ఛధ్వం భూయో మార్గత వాజినమ్॥ ౨౦॥ యజ్ఞీయం తం వినా హ్యశ్వం నాగంతవ్యం హి పుత్రకాః। ప్రతిగృహ్య తు సందేశం పితుస్తే సగరాత్మజాః॥ ౨౧॥ భూయ ఏవ మహీం కృత్స్నాం విచేతుముపచక్రముః। అథాపశ్యంత తే వీరాః పృథివీమవదారితామ్॥ ౨౨॥ సమాసాద్య బిలం తచ్చాప్యఖనన్ సగరాత్మజాః। కుద్దాలైర్హ్రేషుకైశ్చైవ సముద్రం యత్నమాస్థితాః॥ ౨౩॥ స ఖన్యమానః సహితైః సాగరైర్వరుణాలయః। అగచ్ఛత్పరమామార్తిం దీర్యమాణః సమంతతః॥ ౨౪॥ అసురోరగరక్షాంసి సత్త్వాని వివిధాని చ। ఆర్తనాదమకుర్వంత వధ్యమానాని సాగరైః॥ ౨౫॥ ఛిన్నశీర్షా విదేహాశ్చ భిన్నత్వగస్థిసంధయః। ప్రాణినః సమదృశ్యంత శతశోఽథ సహస్రశః॥ ౨౬॥ ఏవం హి ఖనతాం తేషాం సముద్రం వరుణాలయమ్। వ్యతీతః సుమహాన్ కాలో న చాశ్వః సమదృశ్యత॥ ౨౭॥ తతః పూర్వోత్తరే దేశే సముద్రస్య మహీపతే। విదార్య పాతాళమథ సంక్రుద్ధాః సగరాత్మజాః॥ ౨౮॥ అపశ్యంత హయం తత్ర విచరంతం మహీతలే। కపిలం చ మహాత్మానం తేజోరాశిమనుత్తమమ్॥ ౨౯॥ తేజసా దీప్యమానం తు జ్వాలాభిరివ పావకమ్। తే తం దృష్ట్వా హయం రాజన్ సంప్రహృష్టతనూరుహాః॥ ౩౦॥ అనాదృత్య మహాత్మానం కపిలం కాలచోదితాః। సంక్రుద్ధాః సమధావంత హ్యశ్వగ్రహణకాంక్షిణః॥ ౩౧॥ తతః క్రుద్ధో మహారాజ కపిలో మునిసత్తమః। వాసుదేవేతి యం ప్రాహుః కపిలం మునిపుంగవాః॥ ౩౨॥ స చక్షుర్వివృతం కృత్వా తేజస్తేషు సముత్సృజన్। దదాహ సుమహాతేజా మందబుద్ధీన్ స సాగరాన్॥ ౩౩॥ తాన్ దృష్ట్వా భస్మసాద్భూతాన్నారదః సుమహాతపాః। సగరాంతికమాగచ్ఛత్తచ్చ తస్మై న్యవేదయత్॥ ౩౪॥ స తచ్ఛ్రుత్వా వచో ఘోరం రాజా మునిముఖోద్గతమ్। ముహూర్తం విమనా భూత్వా స్థాణోర్వాక్యమచింతయత్॥ ౩౫॥ అంశుమంతం సమాహూయ అసమంజస్సుతం తదా। పౌత్రం భరతశార్దూల ఇదం వచనమబ్రవీత్॥ ౩౬॥ షష్టిస్తాని సహస్రాణి పుత్రాణామమితౌజసామ్। కాపిలం తేజ ఆసాద్య మత్కృతే నిధనం గతాః॥ ౩౭॥ తవ చాపి పితా తాత పరిత్యక్తో మయాఽనఘ। ధర్మం సంరక్షమాణేన పౌరాణాం హితమిచ్ఛతా॥ ౩౮॥ ....

యుధిష్ఠిరః॥ కిమర్థం రాజశార్దూలః సగరః పుత్రమాత్మజమ్। త్యక్తవాన్ దుస్త్యజం వీరం తన్మే బ్రూహి తపోధన॥ ౩౯॥ లోమశః॥ అసమంజా ఇతి ఖ్యాతః సగరస్య సుతో హ్యభూత్। యం శైబ్యా జనయామాస పౌరాణాం స హి దారకాన్॥ ౪౦॥ గలేషు క్రోశతో గృహ్య నద్యాం చిక్షేప దుర్బలాన్। తతః పౌరాః సమాజగ్ముర్భయశోకపరిప్లుతాః॥ ౪౧॥ సగరం చాభ్యయాచంత సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః। త్వం నస్త్రాతా మహారాజ పరచక్రాదిభిర్భయాత్॥ ౪౨॥ అసమంజోభయాద్ఘోరాత్తతో నస్త్రాతుమర్హసి। పౌరాణాం వచనం శ్రుత్వా ఘోరం నృపతిసత్తమః॥ ౪౩॥ ముహూర్తం విమనా భూత్వా సచివానిదమబ్రవీత్। అసమంజాః పురాదద్య సుతో మే విప్రవాస్యతామ్॥ ౪౪॥ యది వో మత్ప్రియం కార్యమేతచ్ఛీఘ్రం విధీయతామ్। ఏవముక్తా నరేంద్రేణ సచివాస్తే నరాధిప॥ ౪౫॥ యథోక్తం త్వరితాశ్చక్రుర్యథాజ్ఞాపితవాన్నృపః। ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథా పుత్రో మహాత్మనా

౪౬॥ పౌరాణాంహితకామేన సగరేణవివాసితః । అంశుమాంస్తుమహేష్వాసోయముక్తః సగరేణహ ॥౪౭॥ తత్తేసర్వంప్రవక్ష్యామికీర్త్యమానంనిబోధమే ॥ సగరః ॥ పితుశ్చతేహంత్యాగేనపుత్రాణాంనిధనేనచ ॥౪౮॥ అలాభేనతథాశ్వస్యపరితప్యామిపుత్రక । తస్మాద్దుఃఖాభిసంతప్తంయజ్ఞవిఘ్నాచ్చమోహితమ్ ॥౪౯॥ హయస్యానయనాత్పౌత్ర నరకాన్మాంసముద్ధర । అంశుమానేవముక్తస్తుసగరేణమహాత్మనా ॥౫౦॥ జగామదుఃఖాత్తందేశంయత్రవైదారితామహీ । సతుతేనైవమార్గేణసముద్రంప్రవివేశహ ॥౫౧॥ అపశ్యచ్చమహాత్మానంకపిలంతురగంచతమ్ । సదృష్ట్వాతేజసోరాశింపురాణమృషిసత్తమమ్ ॥౫౨॥ ప్రణమ్యశిరసాభూమౌకార్యమస్మైన్యవేదయత్ । తతఃప్రీతోమహారాజకపిలోంశుమతోభవత్ ॥౫౩॥ ఉవాచచైనంధర్మాత్మావరదోస్మీతిభారత । సవవ్రేతురగంతత్రప్రథమంయజ్ఞకారణాత్ ॥౫౪॥ ద్వితీయంవరకంవవ్రేపితౄణాంపావనేచ్ఛయా । తమువాచమహాతేజాఃకపిలోమునిపుంగవః ॥౫౫॥ దదానితవభద్రంతేయద్యత్ప్రార్థయసేనఘ । త్వయిక్షమాచధర్మశ్చసత్యంచాపిప్రతిష్ఠితమ్ ॥౫౬॥ త్వయాకృతార్థఃసగరఃపుత్రవాంశ్చత్వయాపితా । తవచైవప్రభావేనస్వర్గంయాస్యంతిసాగరాః ॥౫౭॥ పౌత్రశ్చతేత్రిపథగాంత్రిదివాదానయిష్యతి । పావనార్థంసాగరాణాంతోషయిత్వామహేశ్వరమ్ ॥౫౮॥ హయంనయస్వభద్రంతేయజ్ఞీయంనరపుంగవ । యజ్ఞస్సమాప్యతాంతాతసగరస్యమహాత్మనః ॥౫౯॥ అంశుమానేవముక్తస్తుకపిలేనమహాత్మనా । ఆజగామహయంగృహ్యయజ్ఞవాటంమహాత్మనః ॥౬౦॥ సోభివాద్యతతఃపాదౌసగరస్యమహాత్మనః । మూర్ధ్నితేనాప్యుపాఘ్రాతస్తస్మైసర్వంన్యవేదయత్ ॥౬౧॥ యథాదృష్టంశ్రుతంచాపిసాగరాణాంక్షయంతథా । తంచాస్మైహయమాచష్టయజ్ఞవాటముపాగతమ్ ॥౬౨॥ తచ్ఛ్రుత్వాసగరోరాజాపుత్రజందుఃఖమత్యజత్ । అంశుమంతంచసంపూజ్యసమాపయతతంక్రతుమ్ ॥౬౩॥ సమాప్తయజ్ఞఃసగరోదేవైఃసర్వైఃసభాజితః । పుత్రత్వేకల్పయామాససముద్రంవరుణాలయమ్ ॥౬౪॥ ప్రశాస్యసుచిరంకాలంరాజ్యంరాజీవలోచనః । పౌత్రేభారంసమావేశ్యజగామత్రిదివంతదా ॥౬౫॥ అంశుమానపిధర్మాత్మామహీంసాగరమేఖలామ్ । ప్రశశాసమహారాజయథైవాస్యపితామహః ॥౬౬॥ తస్యపుత్రఃసమభవద్దిలీపోనామధర్మవిత్ । తస్మైరాజ్యంసమాధాయఅంశుమానపిసంస్థితః ॥౬౭॥ దిలీపస్తుతతఃశ్రుత్వాపితౄణాంనిధనంమహత్ । పర్యతప్యతదుఃఖేనతేషాంగతిమచింతయత్ ॥౬౮॥ గంగావతరణేయత్నంసుమహచ్చాకరోన్నృపః । నచావతారయామాసచేష్టమానోయథాబలమ్ ॥౬౯॥ తస్యపుత్రఃసమభవచ్ఛ్రీమాన్ధర్మపరాయణః । భగీరథఇతిఖ్యాతఃసత్యవాగనసూయకః ॥౭౦॥ అభిషిచ్యతుతంరాజ్యేదిలీపోవనమాశ్రితః । తపఃసిద్ధిసమాయోగాత్సరాజాభరతర్షభ ॥౭౧॥ వనాజ్జగామత్రిదివంకాలయోగేనభారత ॥౭౨॥ ఇతిశ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-గంగావతరణే-సప్తాధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః ॥ సతురాజామహేష్వాసశ్చక్రవర్తీమహారథః । బభూవసర్వలోకస్యమనోనయననందనః ॥౧॥ సశుశ్రావమహాబాహుఃకపిలేనమహాత్మనా । పితౄణాంనిధనంఘోరమప్రాప్తింత్రిదివస్యచ ॥౨॥ సరాజ్యంసచివేన్యస్యహృదయేనవిదూయతా । జగామహిమవత్పార్శ్వంతపస్తప్తుంనరేశ్వర ॥౩॥ ఆరిరాధయిషుర్గంగాంతపసాదగ్ధకిల్బిషః । సోపశ్యతనరశ్రేష్ఠహిమవంతంనగోత్తమమ్ ॥౪॥ శృంగైర్బహువిధాకారైర్ధాతుమద్భిరలంకృతమ్ । పవనాలంబిభిర్మేఘైఃపరిష్వక్తంసమంతతః ॥౫॥ నదీకుంజనితంబైశ్చప్రాసాదైరుపశోభితమ్ । గుహాకందరసంలీనైఃసింహవ్యాఘ్రైర్నిషేవితమ్ ॥౬॥ శకునైశ్చవిచిత్రాంగైఃకూజద్భిర్వివిధాగిరః । భృంగరాజైస్తథాహంసైర్దాత్యూహైర్జలకుక్కుటైః ॥౭॥ మయూరైఃశతపత్రైశ్చజీవంజీవకకోకిలైః । చకోరైరసితాపాంగైస్తథాపుత్రప్రియైరపి ॥౮॥ జలస్థానేషురమ్యేషుపద్మినీభిశ్చసంకులమ్ । సారసానాంచమధురైర్వ్యాహృతైఃసమలంకృతమ్ ॥౯॥ కిన్నరైరప్సరోభిశ్చనిషేవితశిలాతలమ్ । దిగ్వారణవిషాణాగ్రైఃసమంతాద్ఘృష్టపాదపమ్ ॥౧౦॥ విద్యాధరానుచరితం

నానారత్నసమాకులమ్ । విషోల్బణభుజంగైశ్చ దీప్తజిహ్వైర్నిషేవితమ్ ॥ ౧౧ ॥ క్వచిత్కనకసంకాశం క్వచిద్రజతసన్నిభమ్ । క్వచిదంజనపుంజాభం హిమవంతముపాగమత్ ॥ ౧౨ ॥ స తు తత్ర నరశ్రేష్ఠస్తపో ఘోరం సమాశ్రితః । ఫలమూలాంబుసంభక్షః సహస్రం పరివత్సరాన్ ॥ ౧౩ ॥ సంవత్సరసహస్రే తు గతే దివ్యే మహానదీ । దర్శయామాస తం గంగా తదా మూర్తిమతీ స్వయమ్ ॥ ౧౪ ॥ గంగోవాచ ॥ కిమిచ్ఛసి మహారాజ మత్తః కిం చ దదాని తే । తద్బ్రవీహి నరశ్రేష్ఠ కరిష్యామి వచస్తవ ॥ ౧౫ ॥ ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ రాజా హైమవతీం తదా । పితామహా మే వరదే కపిలేన మహానది ॥ ౧౬ ॥ అన్వేషమాణాస్తురగం నీతా వై వస్వతక్షయమ్ । షష్టిస్తాని సహస్రాణి సాగరాణాం మహాత్మనామ్ ॥ ౧౭ ॥ కపిలం దేవమాసాద్య క్షణేన నిధనం గతాః । తేషామేవం వినష్టానాం స్వర్గే వాసో న విద్యతే ॥ ౧౮ ॥ యావత్తాని శరీరాణి త్వం జలైర్నాభిషించసి । తావత్తేషాం గతిర్నాస్తి సాగరాణాం మహానది ॥ ౧౯ ॥ స్వర్గం నయ మహాభాగే మత్పితౄన్ సగరాత్మజాన్ । తేషామర్థే నయాచామి త్వామహం వై మహానది ॥ ౨౦ ॥ లోమశః ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచో రాజ్ఞో గంగా లోకనమస్కృతా । భగీరథమిదం వాక్యం సుప్రీతా సమభాషత ॥ ౨౧ ॥ కరిష్యామి మహారాజ వచస్తే నాత్ర సంశయః । వేగం తు మమ దుర్ధార్యం పతంత్యా గగనాచ్చ్యుతమ్ ॥ ౨౨ ॥ న శక్తస్త్రిషు లోకేషు కశ్చిద్ధారయితుం నృప । అన్యత్ర విబుధశ్రేష్ఠాన్నీలకంఠాన్మహేశ్వరాత్ ॥ ౨౩ ॥ తం తోషయ మహాబాహో తపసా వరదం హరమ్ । స తు మాం ప్రచ్యుతాం దేవః శిరసా ధారయిష్యతి ॥ ౨౪ ॥ స కరిష్యతి తే కామం పితౄణాం హితకామ్యయా । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తతో రాజన్ మహారాజో భగీరథః ॥ ౨౫ ॥ కైలాసం పర్వతం గత్వా తోషయామాస శంకరమ్ । తపస్తీవ్రముపాగమ్య కాలయోగేన కేనచిత్ ॥ ౨౬ ॥ అగృహ్ణాచ్చ వరం తస్మాద్గంగాయా ధారణే నృప । స్వర్గే వాసం సముద్దిశ్య పితౄణాం స నరోత్తమః ॥ ౨౭ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - గంగావతరణకథనే - అష్టాధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః ॥ భగీరథవచః శ్రుత్వా ప్రియార్థం చ దివౌకసామ్ । ఏవమస్త్వితి రాజానం భగవాన్ ప్రత్యభాషత ॥ ౧ ॥ ధారయిష్యే మహాబాహో గగనాత్ ప్రచ్యుతాం శివామ్ । దివ్యాం దేవనదీం పుణ్యాం త్వత్కృతే నృపసత్తమ ॥ ౨ ॥ ఏవముక్త్వా మహాబాహో హిమవంతముపాగమత్ । వృతః పారిషదైర్ఘోరైర్నానాప్రహరణోద్యతైః ॥ ౩ ॥ తత్ర స్థిత్వా నరశ్రేష్ఠం భగీరథమువాచ హ । ప్రయాచస్వ మహాబాహో శైలరాజసుతాం నదీమ్ ॥ ౪ ॥ పతమానాం సరిచ్ఛ్రేష్ఠాం ధారయిష్యే త్రివిష్టపాత్ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచో రాజా శర్వేణ సముదాహృతమ్ ॥ ౫ ॥ ప్రయతః ప్రణతో భూత్వా గంగాం సమనుచింతయత్ । తతః పుణ్యజలా రమ్యా రాజ్ఞా సమనుచింతితా ॥ ౬ ॥ ఈశానం చ స్థితం దృష్ట్వా గగనాత్సహసాచ్యుతా । తాం ప్రచ్యుతామథో దృష్ట్వా దేవాః సార్ధం మహర్షిభిః ॥ ౭ ॥ గంధర్వోరగయక్షాశ్చ సమాజగ్ముర్దిదృక్షవః । తతః పపాత గగనాద్గంగా హిమవతః సుతా ॥ ౮ ॥ సముద్ధతమహావర్తా మీనగ్రాహసమాకులా । తాం దధార హరో రాజన్ గంగాం గగనమేఖలామ్ ॥ ౯ ॥ లలాటదేశే పతితాం మాలాం ముక్తామయీమివ । సా బభూవ విసర్పంతీ త్రిధా రాజన్ సముద్రగా ॥ ౧౦ ॥ ఫేనపుంజాకులజలా హంసానామివ పంక్తయః । క్వచిదాభోగకుటిలా ప్రస్ఖలంతీ క్వచిత్క్వచిత్ ॥ ౧౧ ॥ సా ఫేనపటసంవీతా మత్తేవ ప్రమదా వ్రజత్ । క్వచిత్సా తోయనినదైర్నదంతీ నాదముత్తమమ్ ॥ ౧౨ ॥ ఏవం ప్రకారాన్ సుబహూన్ కుర్వంతీ గగనాచ్చ్యుతా । పృథివీతలమాసాద్య భగీరథమథాబ్రవీత్ ॥ ౧౩ ॥ దర్శయస్వ మహారాజ మార్గం కేన వ్రజామ్యహమ్ । త్వదర్థమవతీర్ణాస్మి పృథివీం పృథివీపతే ॥ ౧౪ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచో రాజా ప్రాతిష్ఠత భగీరథః । యత్ర తాని శరీరాణి సాగరాణాం మహాత్మనామ్ ॥ ౧౫ ॥ ప్లావనార్థం నరశ్రేష్ఠ పుణ్యేన సలిలేన చ । గంగాయా ధారణం కృత్వా హరో లోకనమస్కృతః ॥ ౧౬ ॥ కైలాసం పర్వతశ్రేష్ఠం జగామ త్రిదశైః సహ । సమాసాద్య సముద్రం చ గంగయా సహితో నృపః ॥ ౧౭ ॥ పూరయామాస వేగేన సముద్రం వరుణాలయమ్ । దుహితృత్వే చ నృపతిర్గంగాం సమనుకల్పయత్ ॥ ౧౮ ॥ పితౄణాం చోదకం తత్ర ద

దాపూర్ణో మనోరథః। ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం గంగా త్రిపథగా యథా॥ ౧౯॥ పూరణార్థం సముద్రస్య పృథివీమవతారితా। సముద్రశ్చ యథా పీతః కారణార్థం మహాత్మనా॥ ౨౦॥ వాతాపిశ్చ యథా నీతః క్షయం స బ్రహ్మహా ప్రభో। అగస్త్యేన మహారాజ యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి॥ ౨౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - గంగావతరణకథనే - నవాధిక శతతమోధ్యాయః-

వైశంపాయనః॥ తతః ప్రయాతః కౌంతేయః క్రమేణ భరతర్షభ। నందామపరనందాం చ నద్యౌ పాపభయాపహే॥ ౧॥ పర్వతం స సమాసాద్య హేమకూటమనామయమ్। అచింత్యానద్భుతాన్ భావాన్ దదర్శ సుబహూన్ నృపః॥ ౨॥ వాతా బద్ధా భవన్మేఘా ఉపలాశ్చ సహస్రశః। నాశక్నువంస్తమారోఢుం విషణ్ణమనసో జనాః॥ ౩॥ వాయుర్నిత్యం వవౌ తత్ర నిత్యం దేవశ్చ వర్షతి। స్వాధ్యాయఘోషశ్చ తథా శ్రూయతే న చ దృశ్యతే॥ ౪॥ సాయం ప్రాతశ్చ భగవాన్ దృశ్యతే హవ్యవాహనః। మక్షికాశ్చాదశంస్తత్ర తపసః ప్రతిఘాతికాః॥ ౫॥ నిర్వేదో జాయతే తత్ర గృహాణి స్మరతే జనః। ఏవం బహువిధాన్ భావానద్భుతాన్ వీక్ష్య పాండవః॥ ౬॥ లోమశం పునరేవాథ పర్యపృచ్ఛత్తదద్భుతమ్। లోమశః॥ యథా శ్రుతమిదం పూర్వమస్మాభిరరికర్షణ॥ ౭॥ తదేకాగ్రమనా రాజన్నిబోధ గదతో మమ। అస్మిన్నృషభకూటేభూదృషభో నామ తాపసః॥ ౮॥ అనేకశతవర్షాయుస్తపస్వీ కోపనో భృశమ్। స వై సంభాష్యమాణోన్యైః కోపాద్గిరిమువాచ హ॥ ౯॥ య ఇహ వ్యాహరేత్కశ్చిదుపలానుత్సృజేస్తథా। వాతం చాహూయ మా శబ్దమిత్యువాచ స తాపసః॥ ౧౦॥ వ్యాహరంశ్చేహ పురుషో మేఘశబ్దేన వార్యతే। ఏవమేతాని కర్మాణి రాజంస్తేన మహర్షిణా॥ ౧౧॥ కృతాని కానిచిత్క్రోధాత్ప్రతిషిద్ధాని కానిచిత్। నందామభిగతా దేవాః పురా రాజన్నితి శ్రుతిః॥ ౧౨॥ అన్వపద్యంత సహసా పురుషా దేవదర్శినః। తే దర్శనమనిచ్ఛంతో దేవాః శక్రపురోగమాః॥ ౧౩॥ దుర్గం చక్రురిమం దేశం గిరిప్రత్యూహరూపకమ్। తదాప్రభృతి కౌంతేయ నరా గిరిమిమం సదా॥ ౧౪॥ నాశక్నువన్నభిద్రష్టుం కుత ఏవాధిరోహితుమ్। నాతప్తతపసా శక్యో ద్రష్టుమేష మహాగిరిః॥ ౧౫॥ ఆరోఢుం వాపి కౌంతేయ తస్మాన్నియతవాగ్భవ। ఇహ దేవాస్తదా సర్వే యజ్ఞానాజహ్రురుత్తమాన్॥ ౧౬॥ తేషామేతాని లింగాని దృశ్యంతేద్యాపి భారత। కుశాకారేవ దూర్వేయం సంస్తీర్ణేవ చ భూరియమ్॥ ౧౭॥ యూపప్రకారా బహవో వృక్షాశ్చేమే విశాంపతే। దేవాశ్చ ఋషయశ్చైవ వసంత్యద్యాపి భారత॥ ౧౮॥ తేషాం సాయం తథా ప్రాతర్దృశ్యతే హవ్యవాహనః। ఇహాప్లుతానాం కౌంతేయ సద్యః పాప్మా విహన్యతే॥ ౧౯॥ కురుశ్రేష్ఠాభిషేకం వై తస్మాత్కురు సహానుజః। తతో నందాప్లుతాంగస్త్వం కౌశికీమభియాస్యసి॥ ౨౦॥ విశ్వామిత్రేణ యత్రోగ్రం తపస్తప్తమనుత్తమమ్। తతస్తత్ర సమాప్లుత్య గాత్రాణి సగణో నృపః॥ ౨౧॥ జగామ కౌశికీం పుణ్యాం రమ్యాం శీతజలాం శుభామ్॥ లోమశః॥ ఏషా దేవనదీ పుణ్యా కౌశికీ భరతర్షభ॥ ౨౨॥ విశ్వామిత్రాశ్రమో రమ్య ఏష చాత్ర ప్రకాశతే। ఆశ్రమశ్చైవ పుణ్యాఖ్యః కాశ్యపస్య మహాత్మనః॥ ౨౩॥ ఋష్యశృంగః సుతో యస్య తపస్వీ సంయతేంద్రియః। తపసో యః ప్రభావేన వర్షయామాస వాసవమ్॥ ౨౪॥ అనావృష్ట్యాం భయాద్యస్య వవర్ష బలవృత్రహా। మృగ్యాం జాతః స తేజస్వీ కాశ్యపస్య సుతః ప్రభుః॥ ౨౫॥ విషయే రోమపాదస్య యశ్చకారాద్భుతం మహత్। నివర్తితేషు సస్యేషు యస్మై శాంతాం దదౌ నృపః॥ ౨౬॥ రోమపాదో దుహితరం సావిత్రీం సవితా యథా॥ యుధిష్ఠిరః॥ ఋష్యశృంగః కథం మృగ్యాముత్పన్నః కాశ్యపాత్మజః॥ ౨౭॥ విరుద్ధే యోనిసంసర్గే కథం చ తపసా యుతః। కిమర్థం చ భయాచ్ఛక్రస్తస్య బాలస్య ధీమతః॥ ౨౮॥ అనావృష్ట్యాం ప్రవృత్తాయాం వవర్ష బలవృత్రహా। కథంరూపా చ సా శాంతా రాజపుత్రీ యతవ్రతా॥ ౨౯॥ లోభయామాస యా చేతో మృగభూతస్య తస్య వై। రోమపాదశ్చ రాజర్షిర్యదా శ్రూయత ధార్మికః॥ ౩౦॥ కథం వై విషయే తస్య నావర్షత్పాకశాసనః। ఏతన్మే భగవన్ సర్వం విస్తరేణ యథాతథమ్॥ ౩౧॥ వక్తుమర్హసి శుశ్రూషోః ఋష్యశృంగస్య చేష్టితమ్॥ లోమశః॥ విభాండకస్య విప్రర్షేస్తపసా భావితాత్మనః॥ ౩౨॥ అమోఘవీర్యస్య సతః ప్రజాపతిసమద్యుతేః। శృణు పుత్రో యథా జాతః ఋష్యశృంగః ప్రతాపవాన్॥ ౩౩॥ మహాహ్రదే మహాతేజా బాలః స్థవిరసంమతః। మహాహ్రదం సమాసాద్య

కాశ్యపస్తపసి స్థితః ॥౩౪॥ దీర్ఘకాలం పరిశ్రాంత ఋషిః స దేవసమ్మితః। తస్య రేతః ప్రచస్కంద దృష్ట్వాప్సరసముర్వశీమ్॥౩౫॥ అప్సూపస్పృశతో రాజన్ మృగీ తచ్చాపిబత్తదా। సహ తోయేన తృషితా గర్భిణీ చాభవత్తతః ॥ ౩౬॥ సా పురోక్తా భగవతా బ్రహ్మణా లోకకర్తృణా। దేవకన్యా మృగీ భూత్వా మునిం సూయ విమోక్ష్యసే॥౩౭॥ అమోఘత్వాద్విధేశ్చైవ భావిత్వాద్దైవనిర్మితాత్। తస్యాం మృగ్యాం సమభవత్తస్య పుత్రో మహానృషిః॥౩౮॥ ఋష్యశృంగస్తపోనిత్యో వన ఏవాభ్యవర్తత। తస్యర్షేః శృంగం శిరసి రాజన్నాసీన్మహాత్మనః॥ ౩౯॥ తేనర్ష్యశృంగ ఇత్యేవం తదా స ప్రథితోఽభవత్॥ న తేన దృష్టపూర్వోఽన్యః పితురన్యత్ర మానుషః ॥ ౪౦ ॥ తస్మాత్తస్య మనో నిత్యం బ్రహ్మచర్యేఽభవన్నృప। ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు సఖా దశరథస్య వై॥ ౪౧॥ రోమపాద ఇతి ఖ్యాతః అంగానామీశ్వరోఽభవత్। తేన కామాత్ కృతం మిథ్యా బ్రాహ్మణస్యేతి నః శ్రుతిః ॥ ౪౨॥ స బ్రాహ్మణైః పరిత్యక్తస్తదా వై జగతః పతిః॥ పురోహితాపచారాచ్చ తస్య రాజ్ఞో యదృచ్ఛయా॥ ౪౩॥ న వవర్ష సహస్రాక్షస్తతోఽపీడ్యంత వై ప్రజాః। స బ్రాహ్మణాన్ పర్యపృచ్ఛత్తపోయుక్తాన్ మనీషిణః॥ ౪౪॥ ప్రవర్షణే సురేంద్రస్య సమర్థాన్ పృథివీపతే। కథం ప్రవర్షేత్ పర్జన్య ఉపాయః పరిదృశ్యతామ్॥౪౫॥ తమూచుశ్చోదితాస్తే తు స్వమతాని మనీషిణః। తత్ర త్వేకో మునివరస్తం రాజానమువాచ హ॥ ౪౬॥ కుపితాస్తవ రాజేంద్ర బ్రాహ్మణా నిష్కృతిం చర। ఋష్యశృంగం మునిసుతమానయస్వ చ పార్థివ॥౪౭॥ వానేయమనభిజ్ఞం చ నారీణామార్జవే రతమ్। స చేదవతరేద్రాజన్ విషయం తే మహాతపాః॥ ౪౮॥ సద్యః ప్రవర్షేత్ పర్జన్య ఇతి మే నాత్ర సంశయః। ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచో రాజన్ కృత్వా నిష్కృతిమాత్మనః॥ ౪౯॥ స గత్వా పునరాగచ్ఛత్ ప్రసన్నేషు ద్విజాతిషు। రాజానమాగతం శ్రుత్వా ప్రతిసంజహృషుః ప్రజాః॥౫౦॥ తతోఽంగపతిరాహూయ సచివాన్ మంత్రకోవిదాన్। ఋష్యశృంగాగమే యత్నమకరోన్మంత్రనిశ్చయే॥౫౧॥ సోఽధ్యగచ్ఛదుపాయం తు తైరమాత్యైః సహాచ్యుత। శాస్త్రజ్ఞైరలమర్థజ్ఞైర్నీత్యాం చ పరినిష్ఠితైః ॥ ౫౨॥ తత ఆనాయయామాస వారముఖ్యా మహీపతిః। వేశ్యాః సర్వత్ర నిష్ణాతాస్తా ఉవాచ స పార్థివః॥ ౫౩॥ ఋష్యశృంగమృషేః పుత్రమానయధ్వముపాయతః॥ లోభయిత్వాభివిశ్వాస్య విషయం మమ శోభనాః॥౫౪॥ తా రాజభయభీతాశ్చ శాపభీతాశ్చ యోషితః॥ నశక్యమూచుస్తత్కార్యం వివర్ణా గతచేతసః॥ ౫౫॥ తత్ర త్వేకా జరద్యోషా రాజానమిదమబ్రవీత్। ప్రయతిష్యే మహారాజ తమానేతుం తపోధనమ్ ॥ ౫౬ ॥ అభిప్రేతాంస్తు మే కామాన్ త్వమనుజ్ఞాతుమర్హసి। తతః శక్ష్యామ్యానయితుమృష్యశృంగమృషేః సుతమ్॥ ౫౭॥ తస్యాః సర్వమభిప్రేతమన్వజానాత్ స పార్థివః। ధనం చ ప్రదదౌ భూరి రత్నాని వివిధాని చ॥ ౫౮॥ తతో రూపేణ సంపన్నా వయసా చ మహీపతే। స్త్రియ ఆదాయ కాశ్చిత్ సా జగామ వనమంజసా॥౫౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - ఋష్యశృంగోపాఖ్యానే - దశాధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః॥ సా తు నావ్యాశ్రమం చక్రే రాజకార్యార్థసిద్ధయే। సందేశాచ్చైవ నృపతేః స్వబుద్ధ్యా చైవ భారత॥౧॥ నానాపుష్పఫలైర్వృక్షైః కృత్రిమైరుపశోభితైః। నానాగుల్మలతోపేతైః స్వాదుకామఫలప్రదైః॥౨॥ అతీవ రమణీయం తదతీవ చ మనోహరమ్। చక్రే నావ్యాశ్రమం రమ్యమద్భుతోపమదర్శనమ్॥ ౩॥ తతో నిబధ్య తాం నావమదూరే కాశ్యపాశ్రమాత్। చారయామాస పురుషైర్విహారం తస్య వై మునేః॥ ౪॥ తతో దుహితరం వేశ్యాం సమాధాయేతికార్యతామ్। దృష్ట్వాంతరం కాశ్యపస్య ప్రాహిణోద్బుద్ధిసమ్మతామ్॥ ౫॥ సా తత్ర గత్వా కుశలా తపోనిత్యస్య సన్నిధౌ। ఆశ్రమం తం సమాసాద్య దదర్శ తమృషేః సుతమ్ ॥ ౬॥ వేశ్యోవాచ॥ కచ్చిన్మునే కుశలం తాపసానాం కచ్చిచ్చ వో మూలఫలం ప్రభూతమ్। కచ్చిద్భవాన్ రమతే చాశ్రమేఽస్మింస్త్వాం వై ద్రష్టుం సాంప్రతమాగతోఽస్మి॥ ౭॥ కచ్చిత్తపో వర్ధతే తాపసానాం పితా చ తే కచ్చిదహీనతేజాః। కచ్చిత్త్వయా ప్రీయతే చైవ విప్ర కచ్చిత్ స్వాధ్యాయః క్రియతే ఋష్యశృంగ॥౮॥ ఋష్యశృంగః॥ ఋద్ధో భవాన్ జ్యోతిరివ ప్రకాశతే మన్యే చాహం త్వామభివాదనీయమ్। పాద్యం వై తే

సంప్రదాస్యామి కామాద్యథాధర్మం ఫలమూలాని చైవ॥ ౯॥ కౌశ్యాం బృస్యామాస స్వయథోపజోషం కృష్ణాజినేనావృతాయాం సుఖాయామ్। క్వ చాశ్రమస్తవ కిం నామ చేదం వ్రతం బ్రహ్మంశ్చరసి హి దేవవత్త్వమ్॥ ౧౦॥ వేశ్యోవాచ॥ మమాశ్రమః కాశ్యపపుత్ర రమ్యస్త్రియోజనం శైలమిమం పరేణ। తత్ర స్వధర్మో నభివాదనం మే న చోదకం పాద్యముపస్పృశామి॥ ౧౧॥ భవతా నభివాద్యోఽహమభివాద్యో భవాన్మయా। వ్రతమేతాదృశం బ్రహ్మన్ పరిష్వజ్యో భవాన్మయా॥ ౧౨॥ ఋష్యశృంగః॥ ఫలాని పక్వాని దదాని తేఽహం భల్లాతకాన్యామలకాని చైవ। కరూషకాణీంగుదధన్వనాని ప్రియాళూనాం కామకారం కురుష్వ॥ ౧౩॥ లోమశః॥ సా తాని సర్వాణి వివర్జయిత్వా భక్ష్యాణ్యనర్హాణి దదౌ తతోఽస్య॥ ౧౪॥ తాన్యృష్యశృంగస్య మహారసాని భృశం సురూపాణి రుచిం దదుర్హి। దదౌ చ మాల్యాని సుగంధవంతి చిత్రాణి వాసాంసి చ భానుమంతి॥ ౧౫॥ పేయాని చాగ్ర్యాణి తతో ముమోద చిక్రీడ చైవ ప్రజహాస చైవ। సా కందుకేనారమతాస్య మూలే విభజ్యమానా ఫలితా లతేవ॥ ౧౬॥ గాత్రైశ్చ గాత్రాణి నిషేవమాణా సమాశ్లిషచ్చాసకృదృష్యశృంగమ్। సర్జానశోకాంస్తిలకాంశ్చ వృక్షాన్ సుపుష్పితానవనామ్యావభజ్య॥ ౧౭॥ విలజ్జమానేవ మదాభిభూతా ప్రలోభయామాస సుతం మహర్షేః॥ అథర్ష్యశృంగం వికృతం సమీక్ష్య పునః పునః పీడ్య చ కాయమస్య॥ ౧౮॥ అవేక్షమాణా శనకైర్జగామ కృత్వాగ్నిహోత్రస్య తదాపదేశమ్। తస్యాం గతాయాం మదనేన మత్తో విచేతనశ్చాభవదృష్యశృంగః॥ ౧౯॥ తామేవ భావేన గతేన శూన్యో వినిశ్వసన్నార్తరూపో బభూవ॥ ౨౦॥ తతో ముహూర్తాద్ధరిపింగళాక్షః ప్రవేష్టితో రోమభిరానఖాగ్రాత్। స్వాధ్యాయవాన్ వృత్తసమాధియుక్తో విభాండకః కాశ్యపః ప్రాదురాసీత్॥ ౨౧॥ సోఽపశ్యదాసీనముపేత్య పుత్రం ధ్యాయంతమేకం విపరీతచిత్తమ్। వినిశ్వసంతం ముహురూర్ధ్వదృష్టిం విభాండకః పుత్రమువాచ దీనమ్॥ ౨౨॥ న కల్ప్యంతే సమిధః కిం ను తాత కచ్చిద్ధుతం చాగ్నిహోత్రం త్వయాద్య। సునిర్ణిక్తం స్రుక్స్రువం హోమధేనుః కచ్చిత్సవత్సా న కృతా త్వయాద్య॥ ౨౩॥ న వై యథాపూర్వమివాసి పుత్ర చింతాపరశ్చాసి విచేతనశ్చ। దీనోఽతిమాత్రం త్వమిహాద్య కిం తత్పృచ్ఛామి త్వాం క ఇహాద్యాగతోఽభూత్॥ ౨౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - ఋష్యశృంగోపాఖ్యానే - ఏకాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

ఋష్యశృంగః॥ ఇహాగతో జటిలో బ్రహ్మచారీ న వై హ్రస్వో నాతిదీర్ఘో మనస్వీ। సువర్ణవర్ణః కమలాయతాక్షః స్వతః సురాణామివ శోభమానః॥ ౧॥ సమృద్ధరూపః సవితేవ దీప్తః సుశుక్లకృష్ణాక్షిరతీవ గౌరః। నీలాః ప్రసన్నాశ్చ జటాః సుగంధా హిరణ్యరజ్జుగ్రథితాః సుదీర్ఘాః॥ ౨॥ ఆధారరూపా పునరస్య కంఠే విభ్రాజతే విద్యుదివాంతరిక్షే। ద్వౌ చాస్య పిండావధరేణ కంఠాదజాతరోమౌ సుమనోహరౌ చ॥ ౩॥ విలగ్నమధ్యశ్చ స నాభిదేశే కటిశ్చ తస్యాతికృతప్రమాణా। తథాస్య చీరాంతరితః ప్రభాతి హిరణ్మయీ మేఖలా మే యథేయమ్॥ ౪॥ అన్యచ్చ తస్యాద్భుతదర్శనీయం వికూజితం పాదయోః సంప్రభాతి। పాణ్యోశ్చ తద్వత్స్వనవన్నిబద్ధౌ కలాపకావక్షమాలా యథేయమ్॥ ౫॥ విచేష్టమానస్య చ తస్య తాని కూజంతి హంసాః సరసీవ మత్తాః। చీరాణి తస్యాద్భుతదర్శనాని నేమాని తద్వన్మమ రూపవంతి॥ ౬॥ వక్త్రం చ తస్యాద్భుతదర్శనీయం ప్రవ్యాహృతం హ్లాదయతీవ చేతః। పుంస్కోకిలస్యేవ చ తస్య వాణీ తాం శృణ్వతో మే వ్యథితోఽంతరాత్మా॥ ౭॥ యథా వనం మాధవమాసి మధ్యే సమీరితం శ్వసనేనైవ భాతి। తథా స భాత్యుత్తమపుణ్యగంధీ నిషేవ్యమాణః పవనేన తాత॥ ౮॥ సుసంయతాశ్చాపి జటా విషక్తా ద్వైధీకృతా నాతిసమా లలాటే। కర్ణౌ చ చిత్రైరివ చక్రవాకైః సమావృతౌ తస్య సురూపవద్భిః॥ ౯॥ తథా ఫలం వృత్తమథో విచిత్రం సమాహరత్పాణినా దక్షిణేన। తద్భూమిమాసాద్య పునః పునశ్చ సముత్పతత్యద్భుతరూపముచ్చైః॥ ౧౦॥ తచ్చాభిహత్వా పరివర్తతేఽసౌ వాతేరితో వృక్ష ఇవావఘూర్ణన్। తం ప్రేక్ష్యతః పుత్రమివామరాణాం ప్రీతిః పరా తాత రతిశ్చ జాతా॥ ౧౧॥ స మే సమాశ్లిష్య పునః శరీరం జటాసు గృహ్యాభ్యవనామ్య వక్త్రమ్। వక్త్రేణ వక్త్రం ప్రణిధాయ శబ్దం చకార తన్మేఽజనయత్ప్రహర్షమ్॥ ౧౨॥ న చాపి పాద్యం బహుమన్యతేఽసౌ ఫలాని చేమాని మయాహృతాని। ఏవం వ్రతోఽస్మీతి చ మామవోచత్ఫలాని చాన్యాని సమాదదన్మే॥ ౧౩॥ మయోపయు

శ్రాణిఫలానియాని నేమానితుల్యానిరసేన తేషామ్ । నచాపి తేషాంత్వగియంయథైషాంసారాణినైషామివసంతి తేషామ్॥ ౧౪॥ తోయానిచైవాతిరసాని
మహ్యం ప్రాదత్స వై పాతుముదారరూపః । పీత్వైవయాన్యభ్యధికః ప్రహర్షోమమాభవద్భూశ్చలితేవచాసీత్ ॥ ౧౫॥ ఇమానిచిత్రాణిచగంధవంతి
మాల్యానితస్యోద్గ్రథితానిపట్టైః యానిప్రకీర్యేహగతః స్వమేవస ఆశ్రమంతపసాద్యోతమానః॥ ౧౬ ॥ గతేన తేనాస్మికృతోవిచేతా గాత్రంచ మేసం
పరిదహ్యతీవ । ఇచ్ఛామితస్యాంతికమాశుగంతుంతం చేహనిత్యంపరివర్తమానమ్ ॥ ౧౭॥ గచ్ఛామితస్యాంతికమేవ తాత కానామసా బ్రహ్మచర్యావ్రత
స్య । ఇచ్ఛామ్యహంచరితుం తేనసార్ధంయథాతపః సచరత్యార్యధర్మా ॥ ౧౮॥ చర్తుంతథేచ్ఛాహృదయేమమాస్తిదునోతిచిత్తంయదితంనపశ్యే॥ ౧౯॥
ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-ఋష్యశృంగోపాఖ్యానే- ద్వాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖
విభాండకః॥ రక్షాంసిచైతానిచరంతిపుత్ర రూపేణ తేనాద్భుతదర్శనేన । అతుల్యవీర్యాణ్యభిరూపవంతివిఘ్నంసదాతపసశ్చింతయంతి॥ ౧॥ సురూపరూ
పాణిచ తాని తాత ప్రలోభయంతే వివిధైరుపాయైః । సుఖాచ్చలోకాచ్చనిపాతయంతితాన్యుగ్రరూపాణిమునీన్వనేషు॥ ౨॥ న తాని సేవేతమునిర్యతా
త్మా సతాంలోకాన్ప్రార్థయానఃకథంచిత్ । కృత్వావిఘ్నంతాపసానాంరమంతేపాపాచారాస్తాపసస్తాన్నపశ్యేత్ ॥ ౩॥ అసజ్జనేనాచరితాని
పుత్ర పాపాన్యపేయానిమధూని తాని । మాల్యానిచైతానినవై మునీనాంస్మృతానిచిత్రోజ్జ్వలగంధవంతి॥ ౪॥ రక్షాంసితానీతినివార్యపుత్రంవిభాండక
స్తాంమృగయాంబభూవ ।నాసాదయామాసయదాత్ర్యహేణతదాసపర్యావవృతేశ్రమాయ॥ ౫॥ యదాపునఃకాశ్యపోవైజగామఫలాన్యాహర్తుం
విధినాశ్రావణేన । తదాపునర్లోభయితుంజగామసావేశయోషామునిమృష్యశృంగమ్॥ ౬॥ దృష్ట్వైవతామృష్యశృంగః ప్రహృష్టఃసంభ్రాంతరూపో
భ్యపతత్తదానీమ్ ।ప్రోవాచచైనాంభవతోఽశ్రమాయగచ్ఛావయావన్నపితామమైతి ॥ ౭॥ తతోరాజన్ కాశ్యపస్యైకపుత్రంప్రవేశ్యయోగేనవిము
చ్యనావమ్ ।ప్రమోదయంత్యోవివిధైరుపాయైరాజగ్మురంగాధిపతేఃసమీపమ్ ॥ ౮॥ సంస్థాప్యతామాశ్రమదర్శనేతుసంతారితాంనావమథాతిశు
భ్రామ్ । నీరాదుపాదాయతథైవచక్రేనావ్యాశ్రమంనామవనంవిచిత్రమ్ ॥ ౯॥ అంతఃపురేతంతునివేశ్యరాజావిభాండకస్యాత్మజమేకపుత్రమ్।దద
ర్శదేవంసహసాప్రవృష్టమాపూర్యమాణంచజగజ్జలేన॥ ౧౦॥ సరోమపాదఃపరిపూర్ణకామఃసుతాందదావృష్యశృంగాయశాంతామ్ ।క్రోధప్రతీ
కారకరంచచక్రేగాశ్చైవమార్గేషుచకర్షణాని॥ ౧౧॥ విభాండకస్యావ్రజతఃసరాజాపశూన్ప్రభూతాన్పశుపాంశ్చవీరాన్ । సమాదిశత్పు
త్రగృద్ధీమహర్షిర్విభాండకఃపరిపృచ్ఛేద్యదావః॥౧౨॥ సవక్తవ్యఃప్రాంజలిభిర్భవద్భిఃపుత్రస్యతేపశవఃకర్షణంచ । కింతేప్రియంవైక్రియతాం
మహర్షేదాసాఃస్మసర్వేతవవాచిబద్ధాః॥ ౧౩॥ అథోపాయాత్సమునిశ్చండకోపఃస్వమాశ్రమంమూలఫలంగృహీత్వా । అన్వేషమాణశ్చనతత్రపు
త్రందదర్శచుక్రోధతతోభృశంసః ॥ ౧౪॥ తతఃసకోపేనవిదార్యమాణఆశంకమానోనృపతేర్విధానమ్ । జగామచంపాంప్రతిధక్ష్యమాణస్తమంగ
రాజంసపురంసరాష్ట్రం॥ ౧౫॥ సవైశ్రాంతఃక్షుధితఃకాశ్యపస్తాన్ఘోషాన్సమాసాదితవాన్సమృద్ధాన్ । గోపైశ్చతైర్విధివత్పూజ్యమానో
రాజేవతాంరాత్రిముపాసతత్ర॥ ౧౬॥ అవాప్యసత్కారమతీవతేభ్యఃప్రోవాచకస్యప్రథితాఃస్థగోపాః।ఊచుస్తతస్తేఽభ్యుపగమ్యసర్వేధనంతవేదం
విహితంసుతస్య॥ ౧౭॥ దేశేషుదేశేషుసపూజ్యమానస్తాంశ్చైవశృణ్వన్మధురాన్ప్రలాపాన్ ।ప్రశాంతభూయిష్ఠరజాఃప్రవిష్టఃసమాససాదాం
గపతింపురస్థమ్॥ ౧౮॥ సపూజితస్తేననరర్షభేణదదర్శపుత్రందివిదేవంయథేంద్రమ్ । శాంతాంస్నుషాంచైవదదర్శతత్రసౌదామినీముచ్చరంతీం
యథైవ॥ ౧౯॥ గ్రామాంశ్చఘోషాంశ్చసుతస్యదృష్ట్వాశాంతాంచశాంతోఽస్యపరఃసకోపః । చకారతస్యైవపరంప్రసాదంవిభాండకోభూమిపతే
ర్నరేంద్ర॥ ౨౦॥ సతత్రనిక్షిప్యసుతంమహర్షిరువాచసూర్యాగ్నిసమప్రభావః । జాతేతుపుత్రేవనమేవావ్రజేథారాజ్ఞఃప్రియాణ్యస్యసర్వా
ణికృత్వా॥ ౨౧॥ సతద్వచఃకృతవానృష్యశృంగోయయౌచయత్రాస్యపితాబభూవ । శాంతాచైనంపర్యచరన్నరేంద్రఖేరోహిణీసోమమివానుకూలా

లా॥ ౨౨॥ అరుంధతీ వా సుభగా వసిష్ఠం లోపాముద్రా వా యథా హ్యగస్త్యమ్। నలస్య వై దమయంతీ యథాభూద్యథా శచీ వజ్రధరస్యైవ॥ ౨౩॥ నారాయణీ వేంద్రసేనా బభూవ వశ్యా నిత్యం ముద్గలస్యాజమీఢ। తథా శాంతా ఋశ్యశృంగం వనస్థం ప్రీత్యా యుక్తా పర్యచరన్నరేంద్ర॥ ౨౪॥ తస్యాశ్రమః పుణ్య ఏషో విభాతి మహాహ్రదం శోభయన్ పుణ్యకీర్తిః। అత్ర స్నాతః కృతకృత్యో విశుద్ధస్తీర్థాన్యన్యాన్యనుసంయాహి రాజన్॥ ౨౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- ఋష్యశృంగోపాఖ్యానే- త్రయోదశాధికశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తతః ప్రయాతః కౌశిక్యాః పాండవో జనమేజయ। ఆనుపూర్వ్యేణ సర్వాణి జగామాయతనాన్యథ॥ ౧॥ స సాగరం సమాసాద్య గంగాయాః సంగమే నృప। నదీశతానాం పంచానాం మధ్యే చక్రే సమాప్లవమ్॥ ౨॥ తతః సముద్రతీరేణ జగామ వసుధాధిపః। భ్రాతృభిః సహితో వీరః కళింగాన్ప్రతి భారత॥ ౩॥ లోమశః॥ ఏతే కళింగాః కౌంతేయ యత్ర వైతరణీ నదీ। యత్రాయజత ధర్మోపి దేవాన్ శరణమేత్య వై॥ ౪॥ ఋషిభిః సముపాయుక్తం యజ్ఞియం గిరిశోభితమ్। ఉత్తరం తీరమేతద్ధి సతతం ద్విజసేవితమ్॥ ౫॥ సమానం దేవయానేన పథా స్వర్గముపేయుషః। అత్ర వై ఋషయోన్యేపి పురా క్రతుభిరీజిరే॥ ౬॥ అత్రైవ రుద్రో రాజేంద్ర పశుమాదత్తవాన్మఖే। పశుమాదాయ రాజేంద్ర భాగోయమితి చాబ్రవీత్॥ ౭॥ హృతే పశౌ తదా దేవాస్తమూచుర్భరతర్షభ। మా పరస్వమభిద్రోగ్ధా మా ధర్మాన్సకలాన్నశీః॥ ౮॥ తతః కల్యాణరూపాభిర్వాగ్భిస్తే రుద్రమస్తువన్। ఇష్ట్యా చైనం తర్పయిత్వా మానయాంచక్రిరే తదా॥ ౯॥ తతః స పశుముత్సృజ్య దేవయానేన జగ్మివాన్। తత్రానువంశో రుద్రస్య తన్నిబోధ యుధిష్ఠిర॥ ౧౦॥ అయాతయామం సర్వేభ్యో భాగేభ్యో భాగముత్తమమ్। దేవాః సంకల్పయామాసుర్భయాద్రుద్రస్య శాశ్వతమ్॥ ౧౧॥ ఇమాం గాథామత్ర గాయన్నపః స్పృశతి యో నరః। దేవయానోస్య పంథాశ్చ చక్షుషాభిప్రకాశతే॥ ౧౨॥ వైశంపాయనః॥ తతో వైతరణీం సర్వే పాండవా ద్రౌపదీ తథా। అవతీర్య మహాభాగాస్తర్పయాంచక్రిరే పితౄన్॥ ౧౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ ఉపస్పృశ్యేహ విధివదస్యాం నద్యాం తపోబలాత్। మానుషాదస్మి విషయాదపేతః పశ్య లోమశ॥ ౧౪॥ సర్వాన్ లోకాన్ ప్రపశ్యామి ప్రసాదాత్తవ సువ్రత। వైఖానసానాం జపతామేష శబ్దో మహాత్మనామ్॥ ౧౫॥ లోమశః॥ త్రిశతం వై సహస్రాణి యోజనానాం యుధిష్ఠిర। యత్ర ధ్వనిం శృణోష్యేనం తూష్ణీమాస్స్వ విశాంపతే॥ ౧౬॥ ఏతత్ స్వయంభువో రాజన్ వనం దివ్యం ప్రకాశతే। యత్రాయజత రాజేంద్ర విశ్వకర్మా ప్రతాపవాన్॥ ౧౭॥ యస్మిన్ యజ్ఞే హి భూర్దత్తా కశ్యపాయ మహాత్మనే। సపర్వతవనోద్దేశా దక్షిణార్థే స్వయంభువా॥ ౧౮॥ అవాసీదచ్చ కౌంతేయ దత్తమాత్రా మహీ తదా। ఉవాచ చాపి కుపితా లోకేశ్వరమిదం ప్రభుమ్॥ ౧౯॥ న మాం మర్త్యాయ భగవన్ కస్మైచిద్దాతుమర్హసి। ప్రదానం మోఘమేతత్తే యాస్యామ్యేషా రసాతలమ్॥ ౨౦॥ విషీదంతీం తు తాం దృష్ట్వా కశ్యపో భగవానృషిః। ప్రసాదయాంబభూవాథ తతో భూమిం విశాంపతే॥ ౨౧॥ తతః ప్రసన్నా పృథివీ తపసా తస్య పాండవ। పునరున్మజ్య సలిలాద్వేదీరూపా స్థితా బభౌ॥ ౨౨॥ సైషా ప్రకాశతే రాజన్ వేదీసంస్థానలక్షణా। ఆరుహ్యాత్ర మహారాజ వీర్యవాన్ వై భవిష్యసి॥ ౨౩॥ సైషా సాగరమాసాద్య రాజన్ వేదీ సమాశ్రితా। ఏతామారుహ్య భద్రం తే త్వమేకస్తర సాగరమ్॥ ౨౪॥ అహం చ తే స్వస్త్యయనం ప్రయోక్ష్యే యథా త్వమేనామధిరోహసేద్య। స్పృష్టా హి మర్త్యేన తతః సముద్రమేషా వేదీ ప్రవిశత్యాజమీఢ॥ ౨౫॥ ఓం నమో విశ్వగుప్తాయ నమో విశ్వపరాయ తే। సాన్నిధ్యం కురు దేవేశ సాగరే లవణాంభసి॥ ౨౬॥ అగ్నిర్మిత్రో యోనిరాపోథ దేవ్యో విష్ణోరేతస్త్వమమృతస్య నాభిః। ఏవం బ్రువన్ పాండవ సత్యవాక్యం వేదీమిమాం త్వం తరసాధిరోహ॥ ౨౭॥ అగ్నిశ్చ తే యోనిరిడా చ దేహో రేతోధా విష్ణోరమృతస్య నాభిః। ఏవం జపన్ పాండవ సత్యవాక్యం తతోవగాహేత పతిం నదీనామ్॥ ౨౮॥ అన్యథా హి కురుశ్రేష్ఠ దేవయోనిరపాం పతిః। కుశాగ్రేణాపి కౌంతేయ న స్ప్రష్టవ్యో మహోదధిః॥ ౨౯॥ వైశంపాయనః॥ తతః కృతస్వస్త్యయనో మహాత్మా యుధిష్ఠిరః సాగరమభ్యగచ్ఛత్। కృత్వా చ తచ్ఛాసనమస్య సర్వం మహేంద్రమాసాద్య నిశాముపావాస॥ ౩౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- మహేం

త్రాచలగమనే- చతుర్దశాధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ వైశంపాయనః॥ స తత్ర తాముషిత్వైకాం రజనీం పృథివీపతిః॥ తాపసానాం పరం చక్రే సత్కారం భ్రాతృభిః సహ ॥౧॥ లోమశస్తస్య తాన్ సర్వానాచఖ్యౌ తత్ర తాపసాన్। భృగూనంగిరసశ్చైవ వాసిష్ఠానథ కాశ్యపాన్॥౨॥ తాన్ సమేత్య స రాజర్షిరభివాద్య కృతాంజలిః। రామస్యానుచరం వీరమపృచ్ఛదకృతవ్రణమ్॥౩॥ కదా ను రామో భగవాంస్తాపసాన్ దర్శయిష్యతి। తేనైవాహం ప్రసంగేన ద్రష్టుమిచ్ఛామి భార్గవమ్ ॥౪॥ అకృతవ్రణః॥ ఆయానేవాసి విదితో రామస్య విదితాత్మనః। ప్రీతిస్త్వయి చ రామస్య క్షిప్రం త్వాం దర్శయిష్యతి॥౫॥ చతుర్దశీమష్టమీం చ రామం పశ్యంతి తాపసాః। అస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం భవిత్రీ శ్వశ్చతుర్దశీ॥౬॥ యుధిష్ఠిరః॥ భవాననుగతో రామం జామదగ్న్యం మహాబలమ్। ప్రత్యక్షదర్శీ సర్వస్య పూర్వవృత్తస్య కర్మణః॥ ౭॥ స భవాన్ కథయత్వద్య యథా రామేణ నిర్జితాః॥ ఆహవే క్షత్రియాః సర్వే కథం కేన చ హేతునా ॥ ౮॥ అకృతవ్రణః॥ హంత తే కథయిష్యామి మహదాఖ్యానముత్తమమ్। భృగూణాం రాజశార్దూల వంశే జాతస్య భారత॥ ౯॥ రామస్య జామదగ్న్యస్య చరితం దేవసమ్మితమ్। హైహయాధిపతేశ్చైవ కార్తవీర్యస్య భారత॥ ౧౦॥ రామేణ చార్జునో నామ హైహయాధిపతిర్హతః। తస్య బాహుశతాన్యాసంస్త్రీణి సప్త చ పాండవ॥ ౧౧॥ దత్తాత్రేయప్రసాదేన విమానం కాంచనం తథా। ఐశ్వర్యం సర్వభూతేషు పృథివ్యాం పృథివీపతే॥ ౧౨॥ అవ్యాహతగతిశ్చైవ రథస్తస్య మహాత్మనః। రథేన తేన తు సదా వరదానేన వీర్యవాన్॥౧౩॥ మమర్ద దేవాన్ యక్షాంశ్చ ఋషీంశ్చైవ సమంతతః। భూతాంశ్చైవ స సర్వాంస్తు పీడయామాస సర్వతః॥ ౧౪॥ తతో దేవాః సమేత్యాహుః ఋషయశ్చ మహావ్రతాః। దేవదేవం సురారిఘ్నం విష్ణుం సత్యపరాక్రమమ్॥ ౧౫॥ భగవన్ భూతరక్షార్థమర్జునం జహి వై ప్రభో। విమానేన చ దివ్యేన హైహయాధిపతిః ప్రభుః॥ ౧౬॥ శచీసహాయం క్రీడంతం ధర్షయామాస వాసవమ్। తతస్తు భగవాన్ దేవః శక్రేణ సహితస్తదా ॥ ౧౭॥ కార్తవీర్యవినాశార్థం మంత్రయామాస భారత। యత్తద్భూతహితం కార్యం సురేంద్రేణ నివేదితమ్ ॥ ౧౮॥ సంప్రతిశ్రుత్య తత్సర్వం భగవాన్ లోకపూజితః॥ జగామ బదరీం రమ్యాం స్వమేవాశ్రమమండలమ్॥ ౧౯॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు పృథివ్యాం పృథివీపతిః॥ కాన్యకుబ్జే మహానాసీత్పార్థివః సుమహాబలః॥ గాధీతి విశ్రుతో లోకే వనవాసం జగామ హ। వనే తు తస్య వసతః కన్యా జజ్ఞేఽప్సరస్సమా॥ ౨౧॥ ఋచీకో భార్గవస్తాం చ వరయామాస భారత। తమువాచ తతో గాధిర్బ్రాహ్మణం సంశితవ్రతమ్ ౨౨॥ ఉచితం నః కులే కించిత్ పూర్వైర్యత్ సంప్రవర్తితమ్। ఏకతః శ్యామకర్ణానాం పాండురాణాం తరస్వినామ్॥ ౨౩॥ సహస్రం వాజినాం శుల్కమితి విద్ధి ద్విజోత్తమ। న చాపి భగవాన్ వాచ్యో దీయతామితి భార్గవ ॥ ౨౪॥ దేయా మే దుహితా చైవ త్వద్విధాయ మహాత్మనే॥ ఋచీకః॥ ఏకతః శ్యామకర్ణానాం పాండురాణాం తరస్వినామ్॥ ౨౫॥ దాస్యామ్యశ్వసహస్రం తే మమ భార్యా సుతాస్తు తే॥ అకృతవ్రణః॥ స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ రాజన్ వరుణమబ్రవీత్ ॥౨౬॥ ఏకతః శ్యామకర్ణానాం పాండురాణాం తరస్వినామ్। సహస్రం వాజినామేకం శుల్కార్థం ప్రదీయతామ్॥ ౨౭॥ తస్మై ప్రాదాత్ సహస్రం వై వాజినాం వరుణస్తదా। తదశ్వతీర్థం విఖ్యాతముత్థితా యత్ర తే హయాః॥ ౨౮॥ గంగాయాం కాన్యకుబ్జే వై దదౌ సత్యవతీం తదా। తతో గాధిః సుతాం చాస్మై జన్యాశ్చాసన్ సురాస్తదా॥౨౯॥ లబ్ధ్వా హయసహస్రం తు తాంశ్చ దృష్ట్వా దివౌకసః। ధర్మేణ లబ్ధ్వా తాం భార్యామృచీకో ద్విజసత్తమః ॥ ౩౦ ॥ యథాకామం యథాజోషం తయా రేమే సుమధ్యయా। తం వివాహే కృతే రాజన్ సభార్యమవలోకకః॥ ౩౧॥ ఆజగామ భృగుః శ్రేష్ఠం పుత్రం దృష్ట్వా ననంద హ। భార్యాపతీ తమాసీనం గురుం సురగణార్చితమ్॥౩౨॥ అర్చిత్వా పర్యుపాసీనౌ ప్రాంజలీ తస్థతుస్తదా। తతః స్నుషాం స భగవాన్ ప్రహృష్టో భృగురబ్రవీత్ ॥ ౩౩॥ వరం వృణీష్వ సుభగే దాతా హ్యస్మి తవేప్సితమ్। సా వై ప్రసాదయామాస తం గురుం పుత్రకారణాత్ ॥ ౩౪ ॥ ఆత్మనశ్చైవ మాతుశ్చ ప్రసాదం చ చకార సః॥ ౩౫॥ భృగురువాచ॥ ఋతౌ త్వం చైవ మాతా చ స్నాతే పుంసవనాయ వై। ఆలింగేతాం పృథగ్వృక్షౌ సాశ్వత్థం త్వముదుంబరమ్॥ ౩౬॥ చరుద్వయమిదం భద్రే జనన్యాశ్చ తవైవ చ। విశ్వమావర్తయిత్వా తు మయా యత్నేన సాధి

తమ్॥ ౩౭॥ ప్రాశితవ్యం ప్రయత్నేన తేత్యుక్త్వాఽదర్శనం గతః। ఆలింగనే చరోశ్చైవ చక్రతుస్తే విపర్యయమ్॥ ౩౮॥ తతః పునః స భగవాన్కాలే బహుతిథే గతే। దివ్యజ్ఞానాద్విదిత్వా తు భగవానాగతః పునః॥ ౩౯॥ అథోవాచ మహాతేజా భృగుః సత్యవతీం స్నుషామ్। ఉపయుక్తశ్చరుర్భద్రే వృక్షే చాలింగనం కృతమ్॥ ౪౦॥ విపరీతేన తే సుభ్రూర్మాత్రా చైవాసి వంచితా। బ్రాహ్మణః క్షత్రవృత్తిర్వై తవ పుత్రో భవిష్యతి॥ ౪౧॥ క్షత్రియో బ్రాహ్మణాచారో మాతుస్తవ సుతో మహాన్। భవిష్యతి మహావీర్యః సాధూనాం మార్గమాస్థితః॥ ౪౨॥ తతః ప్రసాదయామాస శ్వశురం సా పునః పునః। న మే పుత్రో భవేదీదృక్ కామం పౌత్రో భవేదితి॥ ౪౩॥ ఏవమస్త్వితి సా తేన పాండవ ప్రతినందితా। జమదగ్నిం తతః పుత్రం జజ్ఞే సా కాల ఆగతే॥ ౪౪॥ తేజసా వర్చసా చైవ యుక్తం భార్గవనందనమ్। స వర్ధమానస్తేజస్వీ వేదస్యాధ్యయనేన చ॥ ౪౫॥ బహూనృషీన్మహాతేజాః పాండవేయాత్యవర్తత। తం తు కృత్స్నో ధనుర్వేదః ప్రత్యభాద్భరతర్షభ॥ ౪౬॥ చతుర్విధాని చాస్త్రాణి భాస్కరోపమవర్చసమ్॥ ౪౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - జమదగ్న్యుత్పత్తౌ పంచదశాధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

అకృతవ్రణః॥ స వేదాధ్యయనే యుక్తో జమదగ్నిర్మహాతపాః। తపస్తేపే తతో వేదాన్నియమాద్వశమానయత్॥ ౧॥ స ప్రసేనజితం రాజన్నధిగమ్య నరాధిపమ్। రేణుకాం వరయామాస స చ తస్మై దదౌ నృపః॥ ౨॥ రేణుకాం త్వథ సంప్రాప్య భార్యాం భార్గవనందనః। ఆశ్రమస్థస్తయా సార్ధం తపస్తేపేఽనుకూలయా॥ ౩॥ తస్యాః కుమారాశ్చత్వారో జజ్ఞిరే రామపంచమాః। సర్వేషామజఘన్యస్తు రామ ఆసీజ్జఘన్యజః॥ ౪॥ ఫలాహారేషు సర్వేషు గతేష్వథ సుతేషు వై। రేణుకా స్నాతుమగమత్కదాచిన్నియతవ్రతా॥ ౫॥ సా తు చిత్రరథం నామ మార్తికావతకం నృపమ్। దదర్శ రేణుకా రాజన్నాగచ్ఛంతీ యదృచ్ఛయా॥ ౬॥ క్రీడంతం సలిలే దృష్ట్వా సభార్యం పద్మమాలినమ్। ఋద్ధిమంతం తతస్తస్య స్పృహయామాస రేణుకా॥ ౭॥ వ్యభిచారాచ్చ తస్మాత్క్లిన్నాంభసి విచేతనా। ప్రవివేశాశ్రమం త్రస్తా తాం వై భర్తాన్వబుధ్యత॥ ౮॥ స తాం దృష్ట్వా చ్యుతాం ధైర్యాద్బ్రాహ్మ్యా లక్ష్మ్యా వివర్జితామ్॥ ధిక్శబ్దేన మహాతేజా గర్హయామాస వీర్యవాన్॥ ౯॥ తతో జ్యేష్ఠో జామదగ్న్యో రుమణ్వాన్నామ నామతః। ఆజగామ సుషేణశ్చ వసుర్విశ్వావసుస్తథా॥ ౧౦॥ తానానుపూర్వ్యాద్భగవాన్వధే మాతురచోదయత్। న చ తే జాతసంస్నేహాః కించిదూచుర్విచేతసః॥ ౧౧॥ తతః శశాప తాన్క్రోధాత్తే శప్తాశ్చేతనాం జహుః। మృగపక్షిసధర్మాణః క్షిప్రమాసన్జడోపమాః॥ ౧౨॥ తతో రామోఽభ్యగాత్పశ్చాదాశ్రమం పరవీరహా। తమువాచ మహాబాహుర్జమదగ్నిర్మహాతపాః॥ ౧౩॥ జహీమాం మాతరం పాపాం మా చ పుత్ర వ్యథాం కృథాః। తత ఆదాయ పరశుం రామో మాతుః శిరోఽహరత్॥ ౧౪॥ తతస్తస్య మహారాజ జమదగ్నేర్మహాత్మనః। కోపోఽభ్యగచ్ఛత్సహసా ప్రసన్నశ్చాబ్రవీదిదమ్॥ ౧౫॥ మమేదం వచనాత్తాత కృతం తే కర్మ దుష్కరమ్। వృణీష్వ కామాన్ధర్మజ్ఞ యావతో వాంఛసే హృదా॥ ౧౬॥ స వవ్రే మాతురుత్థానమస్మృతిం చ వధస్య వై। పాపేన తేన చాస్పర్శం భ్రాతౄణాం ప్రకృతిం తథా॥ ౧౭॥ అప్రతిద్వంద్వతాం యుద్ధే దీర్ఘమాయుశ్చ భారత। దదౌ చ సర్వాన్కామాంస్తాఞ్జమదగ్నిర్మహాతపాః॥ ౧౮॥ కదాచిత్తు తథైవాస్య వినిష్క్రాంతాః సుతాః ప్రభో। అథానూపపతిర్వీరః కార్తవీర్యోఽభ్యవర్తత॥ ౧౯॥ తమాశ్రమపదం ప్రాప్తమృషేర్భార్యా సమార్చయత్। స యుద్ధమదసంమత్తో నాభ్యనందత్తథార్చనమ్॥ ౨౦॥ ప్రమథ్య చాశ్రమాత్తస్మాద్ధోమధేనోస్తథా బలాత్। జహార వత్సం క్రోశంత్యా బభంజ చ మహాద్రుమాన్॥ ౨౧॥ ఆగతాయ చ రామాయ తదాచష్ట పితా స్వయమ్। గాం చ రోరుదతీం దృష్ట్వా కోపో రామం సమావిశత్॥ ౨౨॥ స మృత్యువశమాపన్నం కార్తవీర్యముపాద్రవత్। తస్యాథ యుధి విక్రమ్య భార్గవః పరవీరహా॥ ౨౩॥ చిచ్ఛేద నిశితైర్భల్లైర్బాహూన్పరిఘసన్నిభాన్। సహస్రసమ్మితాన్రాజన్ప్రగృహ్య రుచిరం ధనుః॥ ౨౪॥ అభిభూతః స రామేణ సంయుక్తః కాలధర్మణా। అర్జునస్యాథ దాయాదా రామేణ కృతమన్యవః॥ ౨౫॥ ఆశ్ర

మస్థం వినా రామం జమదగ్నిముపాద్రవన్ । తే తం జఘ్నుర్మహావీర్యమయుధ్యంతం తపస్వినమ్॥ ౨౬॥ అసకృద్రామ రామేతి విక్రోశంతమనాథవత్ ॥ కార్తవీర్యస్య పుత్రాస్తు జమదగ్నిం యుధిష్ఠిర॥ ౨౭॥ పీడయిత్వా శరైర్జగ్ముర్యథాగతమరిందమాః । అపక్రాంతేషు చైతేషు జమదగ్నౌ తథాగతే॥ ౨౮॥ సమిత్పాణిరుపాగచ్ఛదాశ్రమం భృగునందనః । స దృష్ట్వా పితరం వీరస్తథా మృత్యువశంగతమ్॥ ౨౯॥ అనర్హంతం తథాభూతం విలలాప సుదుఃఖితః॥ ౩౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- జమదగ్నివధే షోడశాధికశతతమోఽధ్యాయః. ❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀

రామః॥ మమాపరాధాత్తైః క్షుద్రైర్హతస్త్వం తాత బాలిశైః । కార్తవీర్యస్య దాయాదైర్వనే మృగ ఇవేషుభిః॥ ౧॥ ధర్మజ్ఞస్య కథం తాత వర్తమానస్య సత్పథే । మృత్యురేవంవిధో యుక్తః సర్వభూతేష్వనాగసః॥ ౨॥ కిన్ను తైర్న కృతం పాపం యైర్భవాంస్తపసి స్థితః । అయుధ్యమానో వృద్ధస్సన్ హతః శరశతైః శితైః॥ ౩॥ కిన్ను తే తత్ర వక్ష్యంతి సచివేషు సుహృత్సు చ । అయుధ్యమానం ధర్మజ్ఞమేకం హత్వాఽనపత్రపాః॥ ౪॥ లాలప్యైవం స కరుణం బహు నానావిధం నృప । ప్రేతకార్యాణి సర్వాణి పితుశ్చక్రే మహాతపాః ॥ ౫॥ దదాహ పితరం చాగ్నౌ రామః పరపురంజయః । ప్రతిజజ్ఞే వధం చాపి సర్వక్షత్రస్య భారత॥ ౬॥ సంక్రుద్ధోఽతిబలః సంఖ్యే శస్త్రమాదాయ వీర్యవాన్ । జఘ్నివాన్కార్తవీర్యస్య సుతానేకోఽంతకోపమః॥ ౭॥ తేషాం చానుగతా యే చ క్షత్రియాః క్షత్రియర్షభ । తాంశ్చ సర్వానవామృద్నాద్రామః ప్రహరతాం వరః॥ ౮॥ త్రిస్సప్తకృత్వః పృథివీం కృత్వా నిఃక్షత్రియాం ప్రభుః॥ సమంతపంచకే పంచ చకార రౌధిరాన్ హ్రదాన్ ॥ ౯॥ స తేషు తర్పయామాస భృగూన్ భృగుకులోద్వహః । సాక్షాద్దదర్శ చర్చీకం స చ రామం న్యవేదయత్॥ ౧౦॥ తతో యజ్ఞేన మహతా జామదగ్న్యః ప్రతాపవాన్ । తర్పయామాస దేవేంద్రమృత్విగ్భ్యః ప్రదదౌ మహీమ్॥ ౧౧॥ వేదీం చాప్యదదద్ధైమీం కశ్యపాయ మహాత్మనే । దశవ్యామాయతాం కృత్వా నవోత్సేధాం విశాంపతే॥ ౧౨॥ తాం కశ్యపస్యానుమతే బ్రాహ్మణాః ఖండశస్తదా॥ వ్యభజంస్తే తదా రాజన్ ప్రఖ్యాతాః ఖాండవాయనాః॥ ౧౩॥ స ప్రదాయ మహీం తస్మై కశ్యపాయ మహాత్మనే । అస్మిన్మహేంద్రే శైలేంద్రే వసత్యమితవిక్రమః॥ ౧౪॥ ఏవం వైరమభూత్తస్య క్షత్రియైర్లోకవాసిభిః । పృథివీ చాపి విజితా రామేణామితతేజసా॥ ౧౫॥ వైశంపాయనః॥ తతశ్చతుర్దశీం రామః సమయేన మహామనాః । దర్శయామాస తాన్విప్రాన్ధర్మరాజం చ సానుజమ్ ॥ ౧౬ ॥ స తమానర్చ రాజేంద్ర భ్రాతృభిః సహితః ప్రభుః॥ ద్విజానాం చ పరాం పూజాం చక్రే నృపతిసత్తమః । ౧౭॥ అర్చిత్వా జామదగ్న్యం స పూజితస్తేన చోదితః । మహేంద్ర ఉష్య తాం రాత్రిం ప్రయయౌ దక్షిణాముఖః॥ ౧౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- జామదగ్న్యోపాఖ్యానే- సప్తదశాధికశతతమోఽధ్యాయః ❀

వైశంపాయనః॥ గచ్ఛన్స తీర్థాని మహానుభావః పుణ్యాని రమ్యాణి దదర్శ రాజా । సర్వాణి విప్రైరుపశోభితాని క్వచిత్క్వచిద్భారతసాగరస్య॥ ౧॥ స వృత్తవాంస్తేషు కృతాభిషేకః సహానుజః పార్థివపుత్రపౌత్రః । సముద్రగాం పుణ్యతమాం ప్రశస్తాం జగామ పారిక్షిత పాండుపుత్రః॥ ౨॥ తత్రాపి చాప్లుత్య మహానుభావః సంతర్పయామాస పితౄన్సురాంశ్చ । ద్విజాతిముఖ్యేషు ధనం విసృజ్య గోదావరీం సాగరగామగచ్ఛత్ ॥ ౩॥ తతో విపాప్మా ద్రవిడేషు రాజన్ సముద్రమాసాద్య చ లోకపుణ్యమ్ । అగస్త్యతీర్థం చ మహాపవిత్రం నారీతీర్థాన్యథ వీరో దదర్శ॥ ౪॥ తత్రార్జునస్యాగ్ర్యధనుర్ధరస్య నిశమ్య తత్కర్మ నరైరశక్యమ్ । సంపూజ్యమానః పరమర్షిసంఘైః పరాం ముదం పాండుసుతః స లేభే॥ ౫॥ స తేషు తీర్థేష్వభిషిక్తగాత్రః కృష్ణాసహాయః సహితోఽనుజైశ్చ । సంపూజయన్విక్రమమర్జునస్య రేమే మహీపాలపతిః పృథివ్యాః॥ ౬॥ తతః సహస్రాణి గవాం ప్రదాయ తీర్థేషు తేష్వంబుధరోత్తమస్య । హృష్టః సహ భ్రాతృభిరర్జునస్య సంకీర్తయామాస గవాం ప్రదానమ్ ॥ ౭॥ స తాని తీర్థాని చ సాగరస్య పుణ్యాని చాన్యాని బహూని రాజన్ । క్రమేణ గచ్ఛన్పరిపూర్ణకామః శూర్పారకం పుణ్యతమం దదర్శ॥ ౮॥ తత్రోదధేః కంచిదతీత్య దేశం ఖ్యాతం పృథివ్యాం వన

మాససాద। తప్తం సురైరత్ర తపః పురస్తాద్దృష్టం తథా పుణ్యపరైర్నరేంద్రైః ॥ ౯॥ స తత్ర తామగ్ర్యధనుర్ధరస్య వేదీం దదర్శాయతపీనబాహుః। ఋచీకపుత్రస్య తపస్విసంఘైః సమావృతాం పుణ్యకృదర్చనీయామ్॥ ౧౦॥ తతో వసూనాం వసుధాధిపః స మరుద్గణానాం చ తథాశ్వినోశ్చ। వైవస్వతాదిత్యధనేశ్వరాణామింద్రస్య విష్ణోః సవితుర్విభోశ్చ ॥ ౧౧॥ భవస్య చంద్రస్య దివాకరస్య పతేరపాం సాధ్యగణస్య చైవ। ధాతుః పితౄణాం చ తథా మహాత్మా రుద్రస్య రాజన్ సగణస్య చైవ ॥ ౧౨॥ సరస్వత్యాః సిద్ధగణస్య చైవ పుణ్యాశ్చ యే చాప్యమరాస్తథాన్యే। పుణ్యాని చాప్యాయతనాని తేషాం దదర్శ రాజా సుమనోహరాణి ॥ ౧౩॥ తేషూపవాసాన్వివిధానుపోష్య దత్త్వా చ రత్నాని మహాంతి రాజా। తీర్థేషు సర్వేషు పరిప్లుతాంగః పునః స శూర్పారకమాజగామ॥ ౧౪॥ స తేన తీర్థేన తు సాగరస్య పునః ప్రయాతః సహ సోదరీయైః। ద్విజైః పృథివ్యాం ప్రథితం మహద్భిస్తీర్థం ప్రభాసం సముపాజగామ॥ ౧౫॥ తత్రాభిషిక్తః పృథులోహితాక్షః సహానుజైర్దేవగణాన్పితౄంశ్చ। సంతర్పయామాస తథైవ కృష్ణా తే చాపి విప్రాః సహ లోమశేన॥ ౧౬॥ స ద్వాదశాహం జలవాయుభక్షః కుర్వన్ క్షపాహస్సు తదాభిషేకమ్। సమంతతోఽగ్నీనుపదీపయిత్వా తేపే తపో ధర్మభృతాం వరిష్ఠః॥ ౧౭॥ తముగ్రమాస్థాయ తపశ్చరంతం శుశ్రావ రామశ్చ జనార్దనశ్చ। తౌ సర్వవృష్ణిప్రవరౌ ససైన్యౌ యుధిష్ఠిరం జగ్మతురాజమీఢమ్॥ ౧౮॥ తే వృష్ణయః పాండుసుతాన్సమీక్ష్య భూమౌ శయానాన్మలదిగ్ధగాత్రాన్। అనర్హతీం ద్రౌపదీం చాపి దృష్ట్వా సుదుఃఖితాశ్చుక్రుశురార్తనాదమ్॥ ౧౯॥ తతః స రామం చ జనార్దనం చ కార్ష్ణిం చ సాంబం చ శినేశ్చ పౌత్రమ్। అన్యాంశ్చ వృష్ణీనుపగమ్య పూజాం చక్రే యథాధర్మమహీనసత్త్వః॥ ౨౦॥ తే చాపి సర్వాన్ప్రతిపూజ్య పార్థాంస్తైః సత్కృతాః పాండుసుతైస్తథైవ। యుధిష్ఠిరం సంపరివార్య రాజన్నుపావిశన్దేవగణా యథేంద్రమ్॥ ౨౧॥ తేషాం స సర్వం చరితం పరేషాం వనే చ వాసం పరమప్రతీతః। అస్త్రార్థమింద్రస్య గతం చ పార్థం నివేశయన్ప్రీతమనాః శశంస॥ ౨౨॥ శ్రుత్వా తు తే తస్య వచః ప్రతీతాస్తాంశ్చాపి దృష్ట్వా సుకృశానతీవ। నేత్రోద్భవం సంముముచుర్మహార్హా దుఃఖార్తిజం వారి మహానుభావాః॥ ౨౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- వార్ష్ణేయయుధిష్ఠిరసంవాదే - అష్టాదశాధికశతతమోఽధ్యాయః.

జనమేజయః॥ ప్రభాసతీర్థమాసాద్య పాండవా వృష్ణయస్తథా। కిమకుర్వన్కథాశ్చైషాం కాస్తత్రాసంస్తపోధన ॥ ౧॥ తే హి సర్వే మహాత్మానః సర్వశాస్త్రవిశారదాః। వృష్ణయః పాండవాశ్చైవ సుహృదశ్చ పరస్పరమ్॥ ౨॥ వైశంపాయనః॥ ప్రభాసతీర్థం సంప్రాప్య పుణ్యం తీర్థం మహోదధేః। వృష్ణయః పాండవాన్వీరాః పరివార్యోపతస్థిరే॥ ౩॥ తతో గోక్షీరకుందేందుమృణాలరజతప్రభః। వనమాలీ హలీ రామో బభాషే పుష్కరేక్షణమ్ ॥ ౪॥ బలదేవః॥ న కృష్ణ ధర్మశ్చరితో భవాయ జంతోరధర్మశ్చ పరాభవాయ। యుధిష్ఠిరో యత్ర జటీ మహాత్మా వనాశ్రయః క్లిశ్యతి చీరవాసాః॥ ౫॥ దుర్యోధనశ్చాపి మహీం ప్రశాస్తి న చాస్య భూమిర్వివరం దదాతి। ధర్మాదధర్మశ్చరితో గరీయానితీవ మన్యేత నరోఽల్పబుద్ధిః॥ ౬॥ దుర్యోధనే చాపి వివర్ధమానే యుధిష్ఠిరే చాసుఖమాత్తరాజ్యే। కిం త్వద్య కర్తవ్యమితి ప్రజాభిః శంకా మిథః సంజనితా నరాణామ్॥ ౭॥ అయం స ధర్మప్రభవో నరేంద్రో ధర్మే ధృతః సత్యధృతిః ప్రదాతా। చలేద్ధి రాజ్యాచ్చ సుఖాచ్చ పార్థో ధర్మాదపేతస్తు కథం వివర్ధేత్॥ ౮॥ కథం ను భీష్మశ్చ కృపశ్చ విప్రో ద్రోణశ్చ రాజా చ కులస్య వృద్ధః। ప్రవ్రాజ్య పార్థాన్సుఖమాప్నువంతి ధిక్పాపబుద్ధీన్భరతప్రధానాన్॥ ౯॥ కిం నామ వక్ష్యత్యవనిప్రధానః పితౄన్సమాగమ్య పరత్ర పాపః। పుత్రేషు సమ్యక్చరితం మయేతి పుత్రాననపాపాన్వ్యపరోప్య రాజ్యాత్॥ ౧౦॥ నాసౌ ధియా సంప్రతిపశ్యతి స్మ కిం నామ కృత్వాహమచక్షురేవమ్। జాతః పృథివ్యామితి పార్థివేషు ప్రవ్రాజ్య కౌంతేయమితి స్మ రాజ్యాత్॥ ౧౧॥ నూనం సమృద్ధాన్పితృలోకభూమౌ చామీకరాభాన్క్షితిజాన్ప్రఫుల్లాన్। విచిత్రవీర్యస్య సుతః సపుత్రః కృత్వా నృశంసం బత పశ్యతి స్మ॥ ౧౨॥ వ్యూఢోత్తరాంసాన్పృథులోహితాక్షాన్నేమాన్స్మ పృచ్ఛన్స శృణోతి నూనమ్। ప్రాస్థాపయద్యత్స వనం సశంకో యుధిష్ఠిరం సానుజమాత్తశస్త్రమ్ ॥ ౧౩ ॥ యోఽయం పరేషాం పృతనాం సమృద్ధాం నిరాయుధో దీర్ఘభు

భుజో నిహన్యాత్ । శ్రుత్వైవ శబ్దం హి వృకోదరస్య ముంచంతి సైన్యాని శకృత్సమూత్రమ్ ॥ ౧౪॥ స తక్షుత్పిపాసాధ్వకృశస్తరస్వీ సమేత్య నానాయుధబాణపాణిః । వనే స్మరన్ వాసమిమం సుఘోరం శేషం న కుర్యాదితి నిశ్చితం మే ॥ ౧౫॥ న హ్యస్య వీర్యేణ బలేన కశ్చిత్సమః పృథివ్యామపి విద్యతేఽన్యః । స శీతవాతాతపకర్శితాంగో న శేషమాజావసుహృత్సు కుర్యాత్ ॥ ౧౬॥ ప్రాచ్యాం నృపానేకరథేన జిత్వా వృకోదరః సానుచరాన్ రణేషు । స్వస్త్యాగమద్యోఽతిరథస్తరస్వీ సోఽయం వనే క్లిశ్యతి చీరవాసాః ॥ ౧౭॥ యః సింధుకూలే వ్యజయన్నృదేవాన్ సమాగతాన్ దాక్షిణాత్యాన్ మహీపాన్ । తం పశ్యతేమం సహదేవమద్య తరస్వినం తాపసవేశరూపమ్ ॥ ౧౮॥ యః పార్థివానేకరథేన జిగ్యే దిశం ప్రతీచీం ప్రతియుద్ధశౌండః । సోఽయం వనే మూలఫలేన జీవన్ జటీ చరత్యద్య మలాచితాంగః ॥ ౧౯॥ సత్రే సమృద్ధేఽతిరథస్య రాజ్ఞో వేదీతలాదుత్పతితా సుతా యా । సేయం వనే వాసమిమం సుదుఃఖం కథం సహత్యద్య సతీ సుఖార్హా ॥ ౨౦॥ త్రివర్గముఖ్యస్య సమీరణస్య దేవేశ్వరస్యాప్యథ వాశ్వినోశ్చ । ఏషాం సురాణాం తనయాః కథం ను వనే చరంత్యస్తసుఖాః సుఖార్హాః ॥ ౨౧॥ జితే హి ధర్మస్య సుతే సభార్యే సభ్రాతృకే సానుచరే నిరస్తే । దుర్యోధనే చాపి వివర్ధమానే కథం న సీదత్యవనిః సశైలా ॥ ౨౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- బలరామవాక్యే ఏకోనవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

సాత్యకిరువాచ ॥ న రామ కాలః పరిదేవనాయ యదుత్తరం త్వత్ర తదేవ సర్వే । సమాచరామో హ్యనతీతకాలం యుధిష్ఠిరో యద్యపి నాహ కించిత్ ॥ ౧॥ యే నాథవంతోఽద్య భవంతి లోకే తేఽనాత్మనా కర్మ సమారభంతే । తేషాం తు కార్యేషు భవంతి నాథాః శైబ్యాదయో రామ యథా యయాతేః ॥ ౨॥ యేషాం తథా రామ సమారభంతే కార్యాణి నాథాః స్వమతేన లోకే । తే నాథవంతః పురుషప్రవీరా నానాథవత్ కృచ్ఛ్రమవాప్నువంతి ॥ ౩॥ కస్మాదిమౌ రామజనార్దనౌ చ ప్రద్యుమ్నసాంబౌ చ మయా సమేతౌ । వసంత్యరణ్యే సహ సోదరీయైస్త్రైలోక్యనాథానధిగమ్య పార్థాః ॥ ౪॥ నిర్యాతు సాధ్వద్య దశార్హసేనా ప్రభూతనానాయుధచిత్రవర్మా । యమక్షయం గచ్ఛతు ధార్తరాష్ట్రః సబాంధవో వృష్ణిబలాభిభూతః ॥ ౫॥ త్వం హ్యేవ కోపాత్ పృథివీమపీమాం సంవేష్టయేస్తిష్ఠతు శార్ఙ్గధన్వా । స ధార్తరాష్ట్రం జహి సానుబంధం వృత్రం యథా దేవపతిర్మహేంద్రః ॥ ౬॥ భ్రాతా చ మే యశ్చ సఖా గురుశ్చ జనార్దనస్యాత్మసమశ్చ పార్థః । యదర్థమైచ్ఛన్మనుజాః సుపుత్రం శిష్యం గురుశ్చాప్రతికూలవాదమ్ ॥ ౭॥ యదర్థమభ్యుద్యతముత్తమం తత్ కరోతి కర్మాగ్ర్యమపారణీయమ్ । తస్యాస్త్రవర్షాణ్యహముత్తమాస్త్రైర్విహత్య సర్వాణి రణేఽభిభూయ ॥ ౮॥ కోపాచ్ఛిరః సర్పవిషాగ్నికల్పైః శరోత్తమైరున్మథితాస్మి రామ । ఖడ్గేన చాహం నిశితేన సంఖ్యే కాయాచ్ఛిరస్తస్య బలాత్ ప్రమథ్య ॥ ౯॥ తతోఽస్య సర్వాననుగాన్ హనిష్యే దుర్యోధనం చాపి కురూంశ్చ సర్వాన్ । ఆత్తాయుధం మామిహ రౌహిణేయ పశ్యంతు భౌమా యుధి జాతహర్షాః ॥ ౧౦॥ నిఘ్నంతమేకం కురుయోధముఖ్యానగ్నిం మహాకక్షమివాంతకాలే । ప్రద్యుమ్నముక్తాన్నిశితాన్న శక్తాః సోఢుం కృపద్రోణవికర్ణకర్ణాః ॥ ౧౧॥ జానామి వీర్యం చ జయాత్మజస్య కార్ష్ణిర్భవత్యేష యథా రణస్థః । సాంబః ససూతం సరథం భుజాభ్యాం దుఃశాసనం శాస్తు బలాత్ ప్రమథ్య ॥ ౧౨॥ న విద్యతే జాంబవతీసుతస్య రణే విషహ్యం హి రణోత్కటస్య । ఏతేన బాలేన హి శంబరస్య దైత్యస్య సైన్యం సహసా ప్రణున్నమ్ ॥ ౧౩॥ వృత్తోరురత్యాయతపీనబాహురేతేన సంఖ్యే నిహతోఽశ్వచక్రః । కో నామ సాంబస్య మహారథస్య రణే సమక్షం రథమభ్యుదీయాత్ ॥ ౧౪॥ యథా ప్రవిశ్యాంతరమంతకస్య కో వై మనుష్యో హి వినిష్క్రమేత । తథా ప్రవిశ్యాంతరమస్య సంఖ్యే కోనాను జీవన్ పునరావ్రజేచ్చ ॥ ౧౫॥ ద్రోణం చ భీష్మం చ మహారథౌ తౌ సుతైర్వృతం చాప్యథ సోమదత్తమ్ । సర్వాణి సైన్యాని చ వాసుదేవః ప్రధక్ష్యతే సాయకవహ్నిజాలైః ॥ ౧౬॥ కిం నామ లోకేష్వవిషహ్యమస్తి కృష్ణస్య సర్వేషు సదైవతేషు । ఆత్తాయుధస్యోత్తమబాణపాణేశ్చక్రాయుధస్యాప్రతిమస్య యుద్ధే ॥ ౧౭॥ తతోఽనిరుద్ధోఽప్యసిచర్మపాణిర్మహీమిమాం ధార్తరాష్ట్రైర్విసంజ్ఞైః । హృతోత్తమాంగైర్నిహతైః కరోతు కీర్ణాం కుశైర్వేదిమి

వాధ్వరేషు॥౧౮॥ గదోల్ముకౌ బాహుకభానునీథాః శూరశ్చ సంఖ్యే నిశటః కుమారః। రణోత్కటౌ సారణచారుదేష్ణౌ కులోచితం విప్రథయంతు కర్మ॥౧౯॥ సవృష్ణిభోజాంధకయోధముఖ్యా సమాగతా సాత్వతశూరసేనా। హత్వా రణే తాన్ధృతరాష్ట్రపుత్రాన్ లోకే యశః స్ఫీతముపాకరోతు॥౨౦॥ తతోభిమన్యుః పృథివీం ప్రశాస్తు యావద్వ్రతం ధర్మభృతాం వరిష్ఠః। యుధిష్ఠిరః పారయతే మహాత్మా ద్యూతే యథోక్తం కురుసత్తమేన॥౨౧॥ అస్మత్ప్రముక్తైర్విశిఖైర్జితారిస్తతో మహీం భోక్ష్యతి ధర్మరాజః। నిర్ధార్తరాష్ట్రాం హతసూతపుత్రామేతద్ధి నః కృత్యతమం యశస్యమ్॥౨౨॥ వాసుదేవః॥ అసంశయం మాధవ సత్యమేతద్గృహ్ణీమ తే వాక్యమదీనసత్త్వ। స్వాభ్యాం భుజాభ్యామజితాం తు భూమిం నైచ్ఛేత్ కురూణామృషభః కథంచిత్॥౨౩॥ న హ్యేష కామాన్న భయాన్న లోభాద్యుధిష్ఠిరో జాతు జహ్యాత్స్వధర్మమ్। భీమార్జునౌ చాతిరథౌ యమౌ చ తథైవ కృష్ణా ద్రుపదాత్మజేయమ్॥౨౪॥ ఉభావయుద్ధే ప్రతిమౌ పృథివ్యాం వృకోదరశ్చైవ ధనంజయశ్చ। కస్మాన్న కృత్స్నాం పృథివీం ప్రశాసేన్మాద్రీసుతాభ్యాం చ పురస్కృతోయమ్॥౨౫॥ యదా తు పాంచాలపతిర్మహాత్మా సకేకయశ్చేదిపతిర్వయం చ। యుధ్యేమ విక్రమ్య రణే సమేతాస్తదైవ సర్వే రిపవో హి న స్యుః॥౨౬॥ యుధిష్ఠిరః॥ నైదం చిత్రం మాధవ యద్బ్రవీషి సత్యం తు మే రక్ష్యతమం న రాజ్యమ్। కృష్ణస్తు మాం వేద యథావదేకః కృష్ణం చ వేదాహమథో యథావత్॥౨౭॥ యదైవ కాలం పురుషప్రవీర వేత్స్యత్యయం మాధవ విక్రమస్య। తదా రణే త్వం చ శినిప్రవీర సుయోధనం జేష్యసి కేశవశ్చ॥౨౮॥ ప్రతిప్రయాంత్వద్య దశార్హవీరా దృఢోస్మి నాథైర్నరలోకనాథైః। ధర్మేప్రమాదం కురుతాప్రమేయా ద్రష్టాస్మి భూయః సుఖినః సమేతాన్॥౨౯॥ తేన్యోన్యమామంత్ర్య తథాభివాద్య వృద్ధాన్ పరిష్వజ్య శిశూంశ్చ సర్వాన్। యదుప్రవీరాః స్వగృహాణి జగ్మూ రాజాపి తీర్థాన్యనుసంవిచేరుః॥౩౦॥ విసృజ్య కృష్ణం త్వథ ధర్మరాజో విదర్భరాజోపచితాం సుతీర్థామ్। జగామ పుణ్యాం సరితం పయోష్ణీం సభ్రాతృభృత్యః సహ లోమశేన॥౩౧॥ సుతేన సోమేన విమిశ్రతోయాం పయః పయోష్ణీం ప్రతి సోధ్యువాస। ద్విజాతిముఖ్యైర్ముదితైర్మహాత్మా సంస్తూయమానః స్తుతిభిర్వరాభిః॥౩౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- వృష్ణిగమనే వింశత్యధికశతతమోధ్యాయః-

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః॥ గయేన యజమానేన సోమేనేహ పురందరః। తర్పితః శ్రూయతే రాజన్ స తృప్తో ముదమభ్యగాత్॥౧॥ ఇహ దేవైః సహేంద్రైశ్చ ప్రజాపతిభిరేవ చ। ఇష్టం బహువిధైర్యజ్ఞైర్మహద్భిర్భూరిదక్షిణైః॥౨॥ ఆమూర్తరయసశ్చేహ రాజా వజ్రధరం ప్రభుః। తర్పయామాస సోమేన హయమేధేషు సప్తసు॥౩॥ తస్య సప్తసు యజ్ఞేషు సర్వమాసీద్ధిరణ్మయమ్। వానస్పత్యం చ భౌమం చ యద్ద్రవ్యం నియతం మఖే॥౪॥ చషాలయూపచమసాః స్థాల్యః పాత్ర్యః స్రుచః స్రువాః। తేష్వేవ చాస్య యజ్ఞేషు ప్రయోగాః సప్త విశ్రుతాః॥౫॥ సప్తైకైకస్య యూపస్య చషాలాశ్చోపరిస్థితాః। తస్య స్మ యూపాన్యజ్ఞేషు భ్రాజమానాన్హిరణ్మయాన్॥౬॥ స్వయముత్థాపయామాసుర్దేవాః సేంద్రా యుధిష్ఠిర। తేషు తస్య మఖాగ్ర్యేషు గయస్య పృథివీపతేః॥౭॥ అమాద్యదింద్రః సోమేన దక్షిణాభిర్ద్విజాతయః। ప్రసంఖ్యానానసంఖ్యేయాన్ ప్రత్యగృహ్ణన్ ద్విజాతయః॥౮॥ సికతా వా యథా లోకే యథా వా దివి తారకాః। యథా వా వర్షతో ధారా అసంఖ్యేయాః స్మ కేనచిత్॥౯॥ తథైవ తదసంఖ్యేయం ధనం యత్ప్రదదౌ గయః। సదస్యేభ్యో మహారాజ తేషు యజ్ఞేషు సప్తసు॥౧౦॥ భవేత్ సంఖ్యేయమేతద్ధి యదేతత్పరికీర్తితమ్। న తస్య శక్యాః సంఖ్యాతుం దక్షిణా దక్షిణావతః॥౧౧॥ హిరణ్మయీభిర్గోభిశ్చ కృతాభిర్విశ్వకర్మణా। బ్రాహ్మణాంస్తర్పయామాస నానాదిగ్భ్యః సమాగతాన్॥౧౨॥ అల్పావశేషా పృథివీ చైత్యైరాసీన్మహాత్మనః। గయస్య యజమానస్య తత్ర తత్ర విశాంపతే॥౧౩॥ స లోకాన్ ప్రాప్తవానైంద్రాన్ కర్మణా తేన భారత। సలోకతాం తస్య గచ్ఛేత్పయోష్ణ్యాం య ఉపస్పృశేత్॥౧౪॥ తస్మాత్త్వమత్ర రాజేంద్ర భ్రాతృభిః సహితోచ్యుత। ఉపస్పృశ్య మహీపాల ధూతపాప్మా భవిష్యసి॥౧౫॥

వైశంపాయనః॥ సపయోష్ణ్యాం నరశ్రేష్ఠః స్నాత్వా వై భ్రాతృభిః సహ । వైదూర్యపర్వతం చైవ నర్మదాం చ మహానదీమ్॥౧౬॥ సమాగమత తేజస్వీ భ్రాతృభిః సహితోఽనఘ । తత్రాస్య సర్వానాచఖ్యౌ లోమశో భగవానృషిః॥ ౧౭॥ తీర్థాని రమణీయాని పుణ్యాన్యాయతనాని చ । యథాయోగం యథాప్రీతి ప్రయయౌ భ్రాతృభిః సహ ॥ ౧౮॥ తత్ర తత్రాదదద్విత్తం బ్రాహ్మణేభ్యః సహస్రశః ॥ లోమశః ॥ దేవానామేతి కౌంతేయ తథా రాజ్ఞాం సలోకతామ్॥ ౧౯॥ వైదూర్యపర్వతం దృష్ట్వా నర్మదామవతీర్య చ । సంధిరేష నరశ్రేష్ఠ త్రేతాయా ద్వాపరస్య చ॥ ౨౦॥ ఏనమాసాద్య కౌంతేయ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే । ఏష శర్యాతియజ్ఞస్య దేశస్తాత ప్రకాశతే ॥ ౨౧॥ సాక్షాద్యత్రాపిబత్సోమమశ్విభ్యాం సహ కౌశికః । చుకోప భార్గవశ్చాపి మహేంద్రస్య మహాతపాః॥ ౨౨॥ సంస్తంభయామాస చ తం వాసవం చ్యవనః ప్రభుః । సుకన్యాం చాపి భార్యాం చ రాజపుత్రీమవాప్తవాన్॥ ౨౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ కథం విష్టంభితస్తేన భగవాన్పాకశాసనః । కిమర్థం భార్గవశ్చాపి కోపం చక్రే మహాతపాః॥ ౨౪॥ నాసత్యౌ చ కథం బ్రహ్మన్కృతవాన్ సోమపీథినౌ । ఏతత్సర్వం యథావృత్తమాఖ్యాతు భగవాన్మమ ॥ ౨౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - సుకన్యోపాఖ్యానే - ఏకవింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ❖❖

లోమశః॥ భృగోర్మహర్షేః పుత్రోఽభూచ్చ్యవనో నామ భారత । సమీపే సరసస్తస్య తపస్తేపే మహాద్యుతిః॥ ౧॥ స్థాణుభూతో మహాతేజా వీరస్థానేన పాండవ । అతిష్ఠత్స చిరం కాలమేకదేశే విశాంపతే॥ ౨॥ స వల్మీకోఽభవదృషిర్లతాభిరివ సంవృతః । కాలేన మహతా రాజన్ సమాకీర్ణః పిపీలికైః॥ ౩॥ తథా స సంవృతో ధీమాన్ మృత్పిండ ఇవ సర్వశః । తప్యతే స్మ తపో ఘోరం వల్మీకేన సమావృతః॥ ౪ ॥ అథ దీర్ఘస్య కాలస్య శర్యాతిర్నామ పార్థివః । ఆజగామ సరో రమ్యం విహర్తుమిదముత్తమమ్॥ ౫॥ తస్య స్త్రీణాం సహస్రాణి చత్వార్యాసన్ పరిగ్రహః । ఏకైవ చ సుతా సుభ్రూః సుకన్యా నామ భారత॥ ౬॥ సా సఖీభిః పరివృతా దివ్యాభరణభూషితా । సంక్రమ్యమాణా వల్మీకం భార్గవస్య సమాసదత్ ॥ ౭ ॥ సా వై వసుమతీం తత్ర పశ్యంతీ సుమనోరమామ్ । వనస్పతీన్ విచిన్వంతీ విజహార సఖీవృతా॥ ౮॥ రూపేణ వయసా చైవ మదనేన మదేన చ । బభంజ వనవృక్షాణాం శాఖాః పరమపుష్పితాః॥ ౯॥ తాం సఖీరహితామేకామేకవస్త్రామలంకృతామ్ । దదర్శ భార్గవో ధీమాంశ్చరంతీమివ విద్యుతమ్॥ ౧౦॥ తాం పశ్యమానో విజనే స రేమే పరమద్యుతిః । క్షామకంఠశ్చ విప్రర్షిస్తపోబలసమన్వితః॥ ౧౧॥ తామాబభాషే కల్యాణీం సా చాస్య న శృణోతి వై । తతః సుకన్యా వల్మీకే దృష్ట్వా భార్గవచక్షుషీ॥ ౧౨॥ కౌతూహలాత్ కంటకేన బుద్ధిమోహబలాత్కృతా । కిన్ను ఖల్విదమిత్యుక్త్వా నిర్బిభేదాస్య లోచనే ॥ ౧౩ ॥ అక్రుధ్యత్స తయా విద్ధే నేత్రే పరమమన్యుమాన్ । తతః శర్యాతిసైన్యస్య శకృన్మూత్రే సమావృణోత్ ॥ ౧౪ ॥ తతో రుద్ధే శకృన్మూత్రే సైన్యమాసీత్ సుదుఃఖితమ్ । తథాగతమభిప్రేక్ష్య పర్యపృచ్ఛత్ స పార్థివః॥ ౧౫॥ తపోనిత్యస్య వృద్ధస్య రోషణస్య విశేషతః । కేనాపకృతమద్యేహ భార్గవస్య మహాత్మనః॥ ౧౬॥ జ్ఞాతం వా యది వాజ్ఞాతం తద్ద్రుతం బ్రూత మా చిరమ్ । తమూచుః సైనికాః సర్వే న విద్మోఽపకృతం వయమ్॥ ౧౭॥ సర్వోపాయైర్యథాకామం భవాంస్తదధిగచ్ఛతు । తతః స పృథివీపాలః సామ్నా చోగ్రేణ చ స్వయమ్॥ ౧౮॥ పర్యపృచ్ఛత్ సుహృద్వర్గం పర్యజానన్న చైవ తే । సా తదార్తం తతో దృష్ట్వా తత్ సైన్యమసుఖార్దితమ్॥ ౧౯॥ పితరం దుఃఖితం దృష్ట్వా సుకన్యేదమథాబ్రవీత్ । మయాటంత్యేహ వల్మీకే దృష్టం సత్త్వమభిజ్వలత్ ॥ ౨౦॥ ఖద్యోతవదభిజ్ఞాతం తన్మయా విద్ధమంతికాత్ । ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వల్మీకం శర్యాతిస్తూర్ణమభ్యయాత్ ॥ ౨౧॥ తత్రాపశ్యత్తపోవృద్ధం వయోవృద్ధం చ భార్గవమ్ । అయాచదథ సైన్యార్థం ప్రాంజలిః పృథివీపతిః॥ ౨౨॥ అజ్ఞానాద్బాలయా యత్తే కృతం తత్ క్షంతుమర్హసి । తతోఽబ్రవీన్మహీపాలం చ్యవనో భార్గవస్తదా॥ ౨౩॥ అపమానాదహం విద్ధో హ్యనయా దర్పపూర్ణయా । రూపౌదార్యసమాయుక్తాం లోభమోహబలాత్కృతామ్॥ ౨౪॥ తామేవ ప్రతిగృహ్యాహం రాజన్ దుహితరం తవ । క్షంస్యామీతి మహీపాల సత్యమేతద్బ్రవీమి తే ॥ ౨౫॥ లోమశః ॥ ఋషేర్వచనమాజ్ఞాయ శర్యాతిరవిచారయన్ । దదౌ దుహితరం తస్మై చ్యవనాయ మ

హాత్మనే॥ ౨౬॥ ప్రతిగృహ్యచ తాంకన్యాంభగవాన్ప్రససాదహ। ప్రాప్తప్రసాదోరాజావైససైన్యఃపురమావ్రజత్॥ ౨౭॥సుకన్యాపిపతింలబ్ధ్వా
తపస్వినమనిందితా। నిత్యంపర్యచరత్ప్రీత్యాతపసానియమేనచ॥ ౨౮॥ అగ్నీనామతిథీనాంచశుశ్రూషురనసూయికా। సమారాధయతక్షిప్రంచ్య
వనంసాశుభాననా॥ ౨౯॥ ఇతిఅరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - సుకన్యోపాఖ్యానే - ద్వావింశత్యధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖

లోమశః॥ కస్యచిత్త్వథకాలస్య త్రిదశావశ్వినౌనృప। కృతాభిషేకాంవివృతాంసుకన్యాంతామపశ్యతామ్.౧॥ తాందృష్ట్వాదర్శనీయాంగీందేవరాజ
సుతామివ। ఊచతుఃసమభిద్రుత్యనాసత్యావశ్వినావిదమ్॥ ౨॥ కస్యత్వమసివామోరువనేస్మిన్కింకరోషిచ। ఇచ్ఛావభద్రేజ్ఞాతుంత్వాం తత్త్వమా
ఖ్యాహిశోభనే॥ ౩॥ తతఃసుకన్యాసవ్రీడాతావువాచసురోత్తమౌ।శర్యాతితనయాంవిత్తం భార్యాంమాంచ్యవనస్యచ॥ ౪॥ అథాశ్వినౌప్రహస్యైవ
తామబ్రూతాంపునరేవతు। కథంత్వమసికల్యాణిపిత్రా దత్తాగతాధ్వనే॥ ౫॥ భ్రాజసేస్మిన్వనేభీరువిద్యుత్సౌదామినీయథా। నదేవేష్వపితుల్యాం
హిత్వంయాపశ్యావభామిని॥ ౬॥ అనాభరణసంపన్నాపరమాంబరవర్జితా। శోభయస్యధికంభద్రేవనమప్యనలంకృతా॥ ౭॥సర్వాభరణసంపన్నా
పరమాంబరధారిణీ। శోభసేత్వనవద్యాంగిన త్వేవంమలపంకినీ॥ ౮॥ కస్మాదేవంవిధాభూత్వాజరాజర్జరితంపతిమ్। త్వముపాస్యసికల్యాణికామభో
గబహిష్కృతమ్॥ ౯॥ అసమర్థంపరిత్రాణేపోషణేచశుచిస్మితే। సాత్వంచ్యవనముత్సృజ్యవరయస్వైకమావయోః॥ ౧౦॥ పత్యర్థం దేవగర్భా
భేమావృథాయౌవనంకృథాః। ఏవముక్తాసుకన్యాపిసురౌతావిదమబ్రవీత్॥ ౧౧॥ రతాహంచ్యవనేపత్యౌమైవంమాంపర్యశంకిథాః। తావబ్రూతాంపు
నస్త్వేనామావాం దేవభిషగ్వరౌ॥ ౧౨॥ యువానంరూపసంపన్నంకరిష్యావఃపతింతవ। తతస్తస్యావయోశ్చైవవృణీష్వాన్యతమంపతిమ్॥ ౧౩॥ ఏతే
నసమయేనైనమామంత్ర్యపతింశుభే। సాతయోర్వచనాద్రాజన్నుపసంగమ్యభార్గవమ్॥ ౧౪॥ఉవాచవాక్యంయత్తాభ్యాముక్తంభృగుసుతంప్ర
తి। తచ్ఛ్రుత్వాచ్యవనోభార్యామువాచక్రియతామితి॥ ౧౫॥ భర్త్రాసాసమనుజ్ఞాతాక్రియతామిత్యథాబ్రవీత్। శ్రుత్వాతదశ్వినౌవాక్యం
తత్తస్యాఃక్రియతామితి॥ ౧౬॥ ఊచతూ రాజపుత్రీంతాంపతిస్తవవిశత్వపః। తతోంభశ్చ్యవనఃశీఘ్రంరూపార్థీప్రవివేశహ॥ ౧౭॥ అశ్వినావపిత
ద్రాజన్సరఃప్రావిశతాంతదా। తతోముహూర్తాదుత్తీర్ణాఃసర్వేతేసరసస్తదా॥ ౧౮॥ దివ్యరూపధరాఃసర్వేయువానోమృష్టకుండలాః।తు
ల్యవేషధరాశ్చైవమనసఃప్రీతివర్ధనాః॥ ౧౯॥ తేబ్రువన్సహితాఃసర్వేవృణీష్వాన్యతమంశుభే। అస్మాకమీప్సితంభద్రేపతిత్వేవరవర్ణిని॥ ౨౦॥
యత్రవాప్యభికామాసితంవృణీష్వసుశోభనే। సాసమీక్ష్యతుతాన్సర్వాంస్తుల్యరూపధరాన్స్థితాన్॥ ౨౧॥ నిశ్చిత్య మనసాబుద్ధ్యా దేవీవవ్రేస్వ
కంపతిమ్। లబ్ధ్వాతుచ్యవనోభార్యాంవయోరూపంచవాంఛితమ్॥ ౨౨॥ హృష్టోబ్రవీన్మహాతేజాస్తౌనాసత్యావిదంవచః।యథాహంరూపసంపన్నో
వయసాచసమన్వితః॥ ౨౩॥ కృతోభవద్భ్యాంవృద్ధఃసన్భార్యాంచప్రాప్తవానిమామ్। తస్మాద్యువాంకరిష్యామిప్రీత్యాహంసోమపీథినౌ॥ ౨౪॥ మి
షతోదేవరాజస్యసత్యమేతద్బ్రవీమివామ్। తచ్ఛ్రుత్వాహృష్టమనసౌదివంతౌప్రతిజగ్మతుః॥ ౨౫॥ చ్యవనశ్చసుకన్యాచసురావివవిజహ్రతుః॥ ౨౬॥
ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - సుకన్యోపాఖ్యానే - త్రయోవింశత్యధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖

లోమశః॥ తతఃశుశ్రావశర్యాతిర్వయఃస్థంచ్యవనంకృతమ్। సంహృష్టఃసేనయాసార్ధముపాయాద్భార్గవాశ్రమమ్॥ ౧॥ చ్యవనంచసుకన్యాంచదృ
ష్ట్వాదేవసుతావివ। రేమేసభార్యఃశర్యాతిఃకృత్స్నాంప్రాప్యమహీమివ॥ ౨॥ ఋషిణాసత్కృతస్తేనసభార్యఃపృథివీపతిః। ఉపోపవిష్టఃకల్యాణీఃకథా
శ్చక్రేమనోరమాః॥ ౩॥ అథైనంభార్గవోరాజన్నువాచపరిసాంత్వయన్। యాజయిష్యామిరాజంస్త్వాంసంభారానవకల్పయ॥ ౪॥ తతఃపరమ
సంహృష్టఃశర్యాతిరవనీపతిః। చ్యవనస్యమహారాజతద్వాక్యంప్రత్యపూజయత్॥ ౫॥ ప్రశస్తేహనియజ్ఞీయేసర్వకామసమృద్ధిమత్। కారయామా

సశర్యాతిర్యజ్ఞాయతనముత్తమమ్॥౬॥ తత్రైనం చ్యవనో రాజన్ యాజయామాస భార్గవః। అద్భుతాని చ తత్రాసన్ యాని తాని నిబోధ మే॥ ౭॥ అ-
గృహ్ణాచ్చ్యవనః సోమమశ్వినోర్దేవయోస్తదా। తమింద్రో వారయామాస గృహ్ణానం స తయోర్గ్రహమ్॥ ౮॥ ఇంద్రః॥ ఉభావేతౌ న సోమార్హౌ నా-
సత్యావితి మే మతిః। భిషజౌ దివి దేవానాం కర్మణా తేన నార్హతః॥ ౯॥ చ్యవనః॥ మహోత్సాహౌ మహాత్మానౌ రూపద్రవిణవత్తరౌ। యౌ చక్రతు-
ర్మాం మఘవన్ బృందారకమివాజరమ్॥ ౧౦॥ ఋతే త్వాం విబుధాంశ్చాన్యాన్ కథం వై నార్హతః సవమ్। అశ్వినావపి దేవేంద్ర దేవౌ విద్ధి పురందర॥ ౧౧॥
ఇంద్రః॥ చికిత్సకౌ కర్మకరౌ కామరూపసమన్వితౌ। లోకే చరంతౌ మర్త్యానాం కథం సోమమిహార్హతః॥ ౧౨॥ లోమశః॥ ఏతదేవ యదా వాక్యమా-
మ్రేడయతి దేవరాట్। అనాదృత్య తతః శక్రం గ్రహం జగ్రాహ భార్గవః॥ ౧౩॥ గ్రహీష్యంతం తు తం సోమమశ్వినోరుత్తమం తదా। సమీక్ష్య బలభిద్దే-
వ ఇదం వచనమబ్రవీత్॥ ౧౪॥ ఆభ్యామర్థాయ సోమం త్వం గ్రహీష్యసి యది స్వయమ్। వజ్రం తే ప్రహరిష్యామి ఘోరరూపమనుత్తమమ్॥ ౧౫॥ ఏవము-
క్తః స్మయన్నింద్రమభివీక్ష్య స భార్గవః। జగ్రాహ విధివత్ సోమమశ్విభ్యాముత్తమం గ్రహమ్॥ ౧౬॥ తతోఽస్మై ప్రాహరద్వజ్రం ఘోరరూపం శచీపతిః।
తస్య ప్రహరతో బాహుం స్తంభయామాస భార్గవః॥ ౧౭॥ తం స్తంభయిత్వా చ్యవనో జుహువే మంత్రతోఽనలమ్। కృత్యార్థీ సుమహాతేజా దేవం హిం-
సితుముద్యతః॥ ౧౮॥ తతః కృత్యాథ సంజజ్ఞే మునేస్తస్య తపోబలాత్। మదో నామ మహావీర్యో బృహత్కాయో మహాసురః॥ ౧౯॥ శరీరం యస్య నిర్దేష్టుమశ-
క్యం తు సురాసురైః। తస్యాస్యమభవద్ఘోరం తీక్ష్ణాగ్రదశనం మహత్॥ ౨౦॥ హనురేకా స్థితా తస్య భూమావేకా దివం గతా। చతస్రశ్చాయతా దంష్ట్రా
యోజనానాం శతం శతమ్॥ ౨౧॥ ఇతరే తస్య దశనా బభూవుర్దశయోజనాః। ప్రాసాదశిఖరాకారాః శూలాగ్రసమదర్శనాః॥ ౨౨॥ బాహూ పర్వత-
సంకాశావాయతావయుతం సమౌ। నేత్రే రవిశశిప్రఖ్యే వక్త్రం కాలాగ్నిసన్నిభమ్॥ ౨౩॥ లేలిహజ్జిహ్వయా వక్త్రం విద్యుచ్చపలలోలయా। వ్యా-
త్తాననో ఘోరదృష్టిర్గ్రసన్నివ జగద్బలాత్॥ ౨౪॥ స భక్షయిష్యన్ సంక్రుద్ధః శతక్రతుముపాద్రవత్। మహతా ఘోరరూపేణ లోకాన్ శబ్దేన నా-
దయన్॥ ౨౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రా పర్వణి- సుకన్యోపాఖ్యానే- చతుర్వింశత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋
లోమశః॥ తం దృష్ట్వా ఘోరవదనం మదం దేవః శతక్రతుః। ఆయాంతం భక్షయిష్యంతం వ్యాత్తాననమివాంతకమ్॥ ౧॥ భయాత్సంస్తంభితభుజః సృక్కిణీ
లేలిహన్ముహుః। తతోఽబ్రవీద్దేవరాజశ్చ్యవనం భయపీడితః॥ ౨॥ సోమార్హావశ్వినావేతావద్య ప్రభృతి భార్గవ। భవిష్యతః సత్యమేతద్వచో విప్ర ప్ర-
సీద మే॥ ౩॥ న తే మిథ్యా సమారంభో భవత్వేష పరో విధిః। జానామి చాహం విప్రర్షే న మిథ్యా త్వం కరిష్యసి॥ ౪॥ సోమార్హావశ్వినావేతౌ యథా వా-
ద్య కృతౌ త్వయా। భూయ ఏవ తు తే వీర్యం ప్రకాశేదితి భార్గవ॥ ౫॥ సుకన్యాయాః పితుశ్చాస్య లోకే కీర్తిః ప్రథేదితి। అతో మయైతద్విహితం తవ వీర్య-
ప్రకాశనమ్॥ ౬॥ తస్మాత్ప్రసాదం కురు మే భవత్వేవం యథేచ్ఛసి। ఏవముక్తస్య శక్రేణ భార్గవస్య మహాత్మనః॥ ౭॥ స మన్యుర్వ్యగమచ్ఛీఘ్రం ముమో-
చ చ పురందరమ్। మదం చ వ్యభజద్రాజన్ పానే స్త్రీషు చ వీర్యవాన్॥ ౮॥ అక్షేషు మృగయాయాం చ పూర్వసృష్టం పునః పునః। తదా మదం వినిక్షిప్య శ-
క్రం సంతర్ప్య చేందునా॥ ౯॥ అశ్విభ్యాం సహితాన్ దేవాన్ యాజయిత్వా చ తం నృపమ్। విఖ్యాప్య వీర్యం లోకేషు సర్వేషు వదతాం వరః॥ ౧౦॥ సుకన్య-
యా సహారణ్యే విజహారానుకూలయా। తస్యైతద్ద్విజసంఘుష్టం సరో రాజన్ ప్రకాశతే॥ ౧౧॥ అత్ర త్వం సహసోదర్యైః పితౄన్ దేవాంశ్చ తర్ప-
య। ఏతద్దృష్ట్వా మహీపాల సికతాక్షం చ భారత॥ ౧౨॥ సైంధవారణ్యమాసాద్య కుల్యానాం కురు దర్శనమ్। పుష్కరేషు మహారాజ సర్వేషు చ జలం స్పృ-
శ॥ ౧౩॥ స్థాణోర్మంత్రాణి చ జపన్ సిద్ధిం ప్రాప్స్యసి భారత। సంధిర్ద్వయోర్నరశ్రేష్ఠ త్రేతాయా ద్వాపరస్య చ॥ ౧౪॥ అయం హి దృశ్యతే పార్థ
సర్వపాపప్రణాశనః। అత్రోపస్పృశ చైవ త్వం సర్వపాపప్రణాశనే॥ ౧౫॥ ఆర్చీకపర్వతశ్చైవ నివాసో వై మనీషిణామ్। సదాఫలః సదాస్రో-
తా మరుతాం స్థానముత్తమమ్॥ ౧౬॥ చైత్యాశ్చైతే బహువిధాస్త్రిదశానాం యుధిష్ఠిర। ఏతచ్చంద్రమసస్తీర్థమృషయః పర్యుపాసతే॥ ౧౭॥ వైఖాన-

సావాలిఖిల్యాః పావకా వాయుభోజనాః। శృంగాణి త్రీణి పుణ్యాని త్రీణి ప్రస్రవణాని చ ॥ ౧౮ ॥ సర్వాణ్యనుపరిక్రమ్య యథాకామముపస్పృశ। శం
తనుశ్చాత్ర రాజేంద్ర శునకశ్చ నరాధిపః ॥ ౧౯ ॥ నరనారాయణౌ చోభౌ స్థానం ప్రాప్తాః సనాతనమ్। ఇహ నిత్యశయా దేవాః పితరశ్చ మహర్షిభిః॥
౨౦॥ ఆర్చీకపర్వతే తేపుస్తాన్యజస్వ యుధిష్ఠిర। ఇహ తే వై చరూన్ ప్రాశ్నన్నృషయశ్చ విశాంపతే ॥ ౨౧ ॥ యమునా చాక్షయస్రోతాః కృష్ణశ్చే
హ తపోరతః। యమజౌ చ భీమసేనశ్చ కృష్ణా చామిత్రకర్శన ॥ ౨౨ ॥ సర్వే చాత్ర గమిష్యామస్త్వయైవ సహ పాండవ। ఏతత్ప్రస్రవణం పుణ్యమింద్ర
స్య మనుజేశ్వర॥ ౨౩॥ యత్ర ధాతా విధాతా చ వరుణశ్చోర్ధ్వమాగతాః। ఇహ తేఽప్యవసన్ రాజన్ క్షాంతాః పరమధర్మిణః॥ ౨౪॥ మైత్రాణామృజుబు
ద్ధీనామయం గిరివరః శుభః। ఏషా సా యమునా రాజన్ మహర్షిగణసేవితా ॥ ౨౫ ॥ నానాయజ్ఞచితా రాజన్ పుణ్యా పాపభయాపహా। అత్ర రాజా
మహేష్వాసో మాంధాతా యజత స్వయమ్॥ ౨౬॥ సాహదేవిశ్చ కౌంతేయ సోమకో వదతాం వర॥ ౨౭ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గ
తతీర్థయాత్రాపర్వణి - సుకన్యోపాఖ్యానే - పంచవింశత్యధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖
యుధిష్ఠిరః॥ మాంధాతా రాజశార్దూల త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః। కథం జాతో మహారాజ బ్రహ్మన్ యౌవనాశ్వో నృపోత్తమః॥ ౧॥ కథం చైనాం పరాం కాష్ఠాం
ప్రాప్తవానమితద్యుతిః। యస్య లోకాస్త్రయో వశ్యా విష్ణోరివ మహాత్మనః॥ ౨॥ ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం చరితం తస్య ధీమతః। యథా మాంధాతృశబ్ద
శ్చ తస్య శక్రసమద్యుతేః॥ ౩॥ జన్మ చాప్రతివీర్యస్య కుశలో హ్యసి భాషితుమ్॥ లోమశః॥ శృణుష్వావహితో రాజన్ రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః ॥ ౪॥ యథా
మాంధాతృశబ్దో వై లోకేషు పరిగీయతే। ఇక్ష్వాకువంశప్రభవో యువనాశ్వో మహీపతిః॥ ౫॥ సోఽయజత్ పృథివీపాలః క్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః॥ అశ్వమే
ధసహస్రం చ ప్రాప్య ధర్మభృతాం వరః॥ ౬॥ అన్యైశ్చ క్రతుభిర్ముఖ్యైరయజత్ స్వాప్తదక్షిణైః॥ అనపత్యస్తు రాజర్షిః స మహాత్మా మహావ్ర
తః॥ ౭॥ మంత్రిష్వాధాయ తద్రాజ్యం వననిత్యో బభూవ హ। శాస్త్రదృష్టేన విధినా సంయోజ్యాత్మానమాత్మవాన్॥ ౮॥ స కదాచిన్నృపో రాజన్నుపవా
సేన దుఃఖితః। పిపాసా శుష్కహృదయః ప్రవివేశాశ్రమం భృగోః॥ ౯॥ తామేవ రాత్రిం రాజేంద్ర మహాత్మా భృగునందనః। ఇష్టిం చకార సౌద్యుమ్నేర్మ
హర్షిః పుత్రకారణాత్॥ ౧౦ ॥ సంభృతో మంత్రపూతేన వారిణా కలశో మహాన్। తత్రాతిష్ఠత రాజేంద్ర పూర్వమేవ సమాహితః॥ ౧౧॥ యత్ప్రా
శ్య ప్రసవేత్తస్య పత్నీ శక్రసమం సుతమ్। సంన్యస్య వేద్యాం కలశం సుషుపుస్తే మహర్షయః॥ ౧౨॥ రాత్రిజాగరణాచ్ఛ్రాంతాన్ సౌద్యుమ్నిః సమ
తీత్య తాన్। శుష్కకంఠః పిపాసార్తః పానీయార్థీ భృశం నృపః॥ ౧౩॥ తం ప్రవిశ్యాశ్రమం శ్రాంతః పానీయం సోఽభ్యయాచత। తస్య శ్రాంతస్య శుష్కే
ణ కంఠేన క్రోశతస్తదా॥ ౧౪॥ నాశ్రౌషీత్ కశ్చన తదా శకునేరివ వాశతః। తతస్తం కలశం దృష్ట్వా జలపూర్ణం స పార్థివః॥ ౧౫॥ అభ్యద్రవత వేగేన పీ
త్వా చాంభో వ్యవాసృజత్। స పీత్వా శీతలం తోయం పిపాసార్తో మహీపతిః॥ ౧౬॥ నిర్వాణమగమద్ధీమాన్ సుసుఖీ చాభవత్తదా। తతస్తే ప్రత్యబుధ్యం
త మునయః స తపోధనాః॥ ౧౭॥ నిస్తోయం తం చ కలశం దదృశుః సర్వ ఏవ తే। కస్య కర్మేదమితి తే పర్యపృచ్ఛన్ సమాగతాః॥ ౧౮॥ యువనాశ్వో మమే
త్యేవం సత్యం సమభిపద్యత। న యుక్తమితి తం ప్రాహ భగవాన్ భార్గవస్తదా ॥ ౧౯॥ సుతార్థం స్థాపితా హ్యాపస్తపసా చైవ సంభృతాః। మయా
హ్యత్రాహితం బ్రహ్మ తప ఆస్థాయ దారుణమ్॥ ౨౦॥ పుత్రార్థం తవ రాజర్షే మహాబలపరాక్రమ। మహాబలో మహావీర్యస్తపోబలసమేధితః॥ ౨౧॥
యః శక్రమపి వీర్యేణ గమయేద్యమసాదనమ్। అనేన విధినా రాజన్ మయైతదుపపాదితమ్॥ ౨౨॥ అబ్భక్షణాత్త్వయా రాజన్నయుక్తం కృతమద్య వై। న త్వ
ద్య శక్యమస్మాభిరేతత్కర్తుమతోన్యథా॥ ౨౩॥ నూనం దైవకృతం హ్యేతద్యదేవం కృతవానసి। పిపాసితేన యాః పీతా విధిమంత్రపురస్కృతాః॥ ౨౪॥
ఆపస్త్వయా మహారాజ మత్తపోవీర్యసంభృతాః। తాభ్యస్త్వమాత్మనా పుత్రమీదృశం జనయిష్యసి॥ ౨౫॥ విధాస్యామో వయం తత్ర తవేష్టిం పరమా
ద్భుతమ్। యథా శక్రసమం పుత్రం జనయిష్యసి వీర్యవాన్ ॥ ౨౬॥ గర్భధారణజం వాపి న ఖేదం సముపాప్స్యసి। తతో వర్షశతే పూర్ణే తస్య రాజ్ఞో

మహాత్మనః॥ ౨౭॥ వామపార్శ్వం వినిర్భిద్య సుతః సూర్య ఇవ స్థితః। నిశ్చక్రామ మహాతేజా న చ తం మృత్యురావిశత్॥ ౨౮॥ యువనాశ్వం నరపతిం తదద్భుతమివాభవత్। తతః శక్రో మహాతేజాస్తం దిదృక్షురుపాగమత్॥ ౨౯॥ తతో దేవా మహేంద్రం తమపృచ్ఛన్ధాస్యతీతి కిమ్। ప్రదేశినీం తతోస్యాస్యే శక్రః సమభిసందధే॥ ౩౦॥ మామయం ధాస్యతీత్యేవం భాషితే చైవ వజ్రిణా। మాంధాతేతి చ నామాస్య చక్రుః సేంద్రా దివౌకసః॥ ౩౧॥ ప్రదేశినీం శక్రదత్తామాస్వాద్య స శిశుస్తదా। అవర్ధత మహాతేజాః కిష్కూన్రాజంస్త్రయోదశ॥ ౩౨॥ వేదాస్తం సధనుర్వేదా దివ్యాన్యస్త్రాణి చేశ్వరమ్। ఉపతస్థుర్మహారాజ ధ్యాతమాత్రాస్య సర్వశః॥ ౩౩॥ ఆజగవం నామ ధనుః శరాః శృంగోద్భవాశ్చ యే। అభేద్యం కవచం చైవ సద్యస్తముపశిశ్రియుః॥ ౩౪॥ సోభిషిక్తో మఘవతా స్వయం శక్రేణ భారత। ధర్మేణ వ్యజయల్లోకాంస్త్రీన్విష్ణురివ విక్రమైః॥ ౩౫॥ తస్యాప్రతిహతం చక్రం ప్రావర్తత మహాత్మనః। రత్నాని చైవ రాజర్షిం స్వయమేవోపతస్థిరే॥ ౩౬॥ తస్యేయం వసుసంపూర్ణా వసుధా వసుధాధిప। తేనేష్టం వివిధైర్యజ్ఞైర్బహుభిః స్వాప్తదక్షిణైః॥ ౩౭॥ చితచైత్యో మహాతేజా ధర్మాన్ప్రాప్య చ పుష్కలాన్। శక్రస్యార్ధాసనం రాజన్లబ్ధవానమితద్యుతిః॥ ౩౮॥ ఏకాహాత్పృథివీ తేన ధర్మనిత్యేన ధీమతా। విజితా శాసనాదేవ సరత్నాకరపత్తనా॥ ౩౯॥ తస్య చైత్యైర్మహారాజ క్రతూనాం దక్షిణావతామ్। చతురంతా మహీ వ్యాప్తా నాసీత్కించిదనావృతమ్॥ ౪౦॥ తేన పద్మసహస్రాణి గవాం దశ మహాత్మనా। బ్రాహ్మణానాం మహారాజ దత్తానీతి ప్రచక్షతే॥ ౪౧॥ తేన ద్వాదశవార్షిక్యామనావృష్ట్యాం మహాత్మనా। వృష్టం సస్యవివృద్ధ్యర్థం మిషతో వజ్రపాణినః॥ ౪౨॥ తేన సోమకులోత్పన్నో గాంధారాధిపతిర్మహాన్। గర్జన్నివ మహామేఘః ప్రమథ్య నిహతః శరైః॥ ౪౩॥ ప్రజాశ్చతుర్విధాస్తేన త్రాతా రాజన్కృతాత్మనా। తేనాత్మతపసా లోకాస్తాపితాశ్చాతితేజసా॥ ౪౪॥ తస్యైతద్దేవయజనం స్థానమాదిత్యవర్చసః। యస్య పుణ్యతమే దేశే కురుక్షేత్రస్య మధ్యతః॥ ౪౫॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం మాంధాతుశ్చరితం మహత్। జన్మ చాగ్ర్యం మహీపాల యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి॥ ౪౬॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్తః స కౌంతేయో లోమశేన మహర్షిణా। పప్రచ్ఛానంతరం భూయః సోమకం ప్రతి భారత॥ ౪౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- మాంధాతృచరితే - షడ్వింశత్యధికశతతమోధ్యాయః ❋❋❋❋

యుధిష్ఠిరః॥ కథంవీర్యః స రాజాభూత్సోమకో వదతాం వర। కర్మాణ్యస్య ప్రభావం చ శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః॥ ౧॥ లోమశః॥ యుధిష్ఠిరాసీన్నృపతిః సోమకో నామ ధార్మికః। తస్య భార్యాశతం రాజన్సదృశీనామభూత్తదా॥ ౨॥ స వై యత్నేన మహతా తాసు పుత్రం మహీపతిః। కంచిన్నాసాదయామాస కాలేన మహతాప్యపి॥ ౩॥ కదాచిత్తస్య వృద్ధస్య ఘటమానస్య యత్నతః। జంతుర్నామ సుతస్తస్మిన్స్త్రీశతే సమజాయత॥ ౪॥ తం జాతం మాతరః సర్వాః పరివార్య సమాసతే। సతతం పృష్ఠతః కృత్వా కామభోగాన్విశాంపతే॥ ౫॥ తతః పిపీలికా జంతుం కదాచిదదశత్స్ఫిచి। స దష్టో వ్యనదన్నాదం తేన దుఃఖేన బాలకః॥ ౬॥ తతస్తా మాతరః సర్వాః ప్రాక్రోశన్భృశదుఃఖితాః। ప్రవార్య జంతుం సహసా స శబ్దస్తుములోభవత్॥ ౭॥ తమార్తనాదం సహసా శుశ్రావ స మహీపతిః। అమాత్యపర్షదో మధ్యే ఉపవిష్టః సహర్త్విజః॥ ౮॥ తతః ప్రస్థాపయామాస కిమేతదితి పార్థివః। తస్మై క్షత్తా యథావృత్తమాచచక్షే సుతం ప్రతి॥ ౯॥ త్వరమాణః స చోత్థాయ సోమకః సహ మంత్రిభిః। ప్రవిశ్యాంతఃపురం పుత్రమాశ్వాసయదరిందమ॥ ౧౦॥ సాంత్వయిత్వా తు తం పుత్రం నిష్క్రమ్యాంతఃపురాన్నృపః। ఋత్విజా సహితో రాజన్సహామాత్య ఉపావిశత్॥ ౧౧॥ సోమకః॥ ధిగస్త్విహైకపుత్రత్వమపుత్రత్వం వరం భవేత్। నిత్యాతురత్వాద్భూతానాం శోక ఏవైకపుత్రతా॥ ౧౨॥ ఇదం భార్యాశతం బ్రహ్మన్పరీక్ష్య సదృశం ప్రభో। పుత్రార్థినా మయా వోఢం న తాసాం విద్యతే ప్రజా॥ ౧౩॥ ఏకః కథంచిదుత్పన్నః పుత్రో జంతురయం మమ। యతమానాసు సర్వాసు కిం ను దుఃఖమతః పరమ్॥ ౧౪॥ వయశ్చ సమతీతం మే సభార్యస్య ద్విజోత్తమ। ఆసాం ప్రాణాః సమాయత్తా మమ చాత్రైకపుత్రకే॥ ౧౫॥ స్యాత్తు కర్మ తథా యుక్తం యేన పుత్రశతం భవేత్। మహతా లఘునా వాపి కర్మణా దుష్కరేణ వా॥ ౧౬॥ ఋత్విగువాచ॥ అస్తి చైతాదృశం కర్మ యేన పుత్రశతం భవేత్। యది శక్నోషి తత్కర్తుమథవ

ష్యామి సోమక ॥ ౧౭॥ సోమకః ॥ కార్యం వా యది వాకార్యం యేన పుత్రశతం భవేత్ । కృతమేవేతి తద్విద్ధి భగవాన్ ప్రబ్రవీతు మే ॥ ౧౮॥ ఋత్విగువాచ ॥
యజస్వ జంతునా రాజంస్త్వం మయా వితతే క్రతౌ । తతః పుత్రశతం శ్రీమద్భవిష్యత్యచిరేణ తే ॥ ౧౯॥ వపాయాం హూయమానాయాం ధూమమాఘ్రా
య మాతరః । తతస్తాః సుమహావీర్యాన్ జనయిష్యంతి తే సుతాన్ ॥ ౨౦॥ తస్యామేవ తు తే జంతుర్భవితా పునరాత్మజః । ఉత్తరే చాస్య సౌవర్ణం లక్ష్మ పా
ర్శ్వే భవిష్యతి ॥ ౨౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- జంతూపాఖ్యానే- సప్తవింశత్యధికశతతమోధ్యాయః.

సోమకః ॥ బ్రహ్మన్ యద్యద్యథా కార్యం తత్తత్కురు తథా తథా । పుత్రకామతయా సర్వం కరిష్యామి వచస్తవ ॥ ౧॥ లోమశః ॥ తతస్స యాజయామాస
సోమకం తేన జంతునా । మాతరస్తు బలాత్పుత్రమపాకర్షుః కృపాన్వితాః ॥ ౨॥ హా హతాః స్మేతి వాశంత్యస్తీవ్రశోకసమాహతాః । రుదంత్యః కరుణం
చాపి గృహీత్వా దక్షిణే కరే ॥ ౩॥ సవ్యే పాణౌ గృహీత్వా తు యాజకోపి స్మ కర్షతి । కురరీణామివార్తానాం సమాకృష్య తు తం సుతమ్ ॥ ౪॥ విశస్య చైనం వి
ధివద్వపామస్య జుహావ సః । వపాయాం హూయమానాయాం గంధమాఘ్రాయ మాతరః ॥ ౫॥ ఆర్తా నిపేతుః సహసా పృథివ్యాం కురునందన । సర్వాశ్చ
గర్భానలభంస్తతస్తాః పరమాంగనాః ॥ ౬॥ తతో దశసు మాసేషు సోమకస్య విశాంపతే । జజ్ఞే పుత్రశతం పూర్ణం తాసు సర్వాసు భారత ॥ ౭॥ జంతుర్జ్యేష్ఠ
స్సమభవజ్జనిత్ర్యామేవ పార్థివ । స తాసామిష్ట ఏవాసీన్న తథా తే నిజాః సుతాః ॥ ౮॥ తచ్చ లక్షణమస్యాసీత్ సౌవర్ణం పార్శ్వ ఉత్తరే । తస్మిన్ పుత్రశ
తే చాగ్ర్యస్స బభూవ గుణైరపి ॥ ౯॥ తతస్స లోకమగమత్ సోమకస్య గురుః పరమ్ । అథ కాలే వ్యతీతే తు సోమకోప్యగమత్ పరమ్ ॥ ౧౦॥ అథ తం నరకే ఘోరే
పచ్యమానం దదర్శ సః । తమపృచ్ఛత్ కిమర్థం త్వం నరకే పచ్యసే ద్విజ ॥ ౧౧॥ తమబ్రవీద్గురుః సోథ పచ్యమానోగ్నినా భృశమ్ । త్వం మయా యాజితో
రాజంస్తస్యేదం కర్మణః ఫలమ్ ॥ ౧౨॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు రాజర్షిర్ధర్మరాజానమబ్రవీత్ । అహమత్ర ప్రవేక్ష్యామి ముచ్యతాం మమ యాజకః ॥ ౧౩॥
మత్కృతే హి మహాభాగః పచ్యతే నరకాగ్నినా ॥ ధర్మ ఉవాచ ॥ నాన్యః కర్తుః ఫలం రాజన్నుపభుంక్తే కదాచన ॥ ౧౪॥ ఇమాని తవ దృశ్యంతే ఫలాని వదతాం
వర ॥ సోమకః ॥ పుణ్యాన్న కామయే లోకాన్ ఋతేహం బ్రహ్మవాదినమ్ ॥ ౧౫॥ ఇచ్ఛామ్యహమనేనైవ సహ వస్తుం సురాలయే । నరకే వా ధర్మరాజ కర్మ
ణాస్య సమో హ్యహమ్ ॥ ౧౬॥ పుణ్యాపుణ్యఫలం దేవ సమమస్త్వావయోరిదమ్ ॥ ధర్మరాజః ॥ యద్యేవమీప్సితం రాజన్ భుంక్ష్వాస్య సహితః ఫలమ్ ।
౧౭॥ తుల్యకాలం సహానేన పశ్చాత్ ప్రాప్స్యసి సంగమ్ ॥ లోమశః ॥ స చకార తథా సర్వం రాజా రాజీవలోచనః ॥ ౧౮॥ క్షీణపాపశ్చ తస్మాత్ స విము
క్తో గురుణా సహ । లేభే కామాన్ శుభాన్ రాజన్ కర్మణా నిర్జితాన్ స్వయమ్ ॥ ౧౯॥ సహ తేనైవ విప్రేణ గురుణా స గురుప్రియః । ఏష తస్యాశ్రమః పు
ణ్యో య ఏషోగ్రే విరాజతే ॥ ౨౦॥ క్షాంత ఉష్యాత్ర షడ్రాత్రం ప్రాప్నోతి సుగతిం నరః । ఏతస్మిన్నపి రాజేంద్ర వత్స్యామో విగతజ్వరాః ॥ ౨౧॥ షడ్రా
త్రం నియతాత్మానః సజ్జీభవ కురూద్వహ ॥ ౨౨॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి-జంతూపాఖ్యానే-అష్టావింశత్యధికశతతమోధ్యాయః.

లోమశః ॥ అస్మిన్ కిల స్వయం రాజన్నిష్టవాన్ వై ప్రజాపతిః । సత్రమిష్టీకృతం నామ పురా వర్షసహస్రికమ్ ॥ ౧॥ అంబరీషశ్చ నాభాగ ఇష్టవాన్ య
మునామను । యత్రేష్ట్వా దశ పద్మాని సదస్యేభ్యో విసృష్టవాన్ ॥ ౨॥ యజ్ఞైశ్చ తపసా చైవ పరాం సిద్ధిమవాప సః । దేశశ్చ నాహుషస్యాయం యజ్వనః పు
ణ్యకర్మణః ॥ ౩॥ సార్వభౌమస్య కౌంతేయ యయాతేరమితౌజసః । స్పర్ధమానస్య శక్రేణ తస్యేదం యజ్ఞవాస్తు వై ॥ ౪॥ పశ్య నానావిధాకారైర
గ్నిభిర్నిచితాం మహీమ్ । మజ్జంతీమివ చాక్రాంతాం యయాతేర్యజ్ఞకర్మభిః ॥ ౫॥ ఏషా శమ్యేకపత్రా సా శరకం చైతదుత్తమమ్ । పశ్య రామహ్ర
దానేతాన్ పశ్య నారాయణాశ్రమమ్ ॥ ౬॥ ఏతచ్చర్చీకపుత్రస్య యోగైర్విచరతో మహీమ్ । ప్రసర్పణం మహీపాల రౌప్యాయామమితౌజసః ॥ ౭॥ అ
త్రానువంశం పఠతః శృణు మే కురునందన । ఉలూఖలైరాభరణైః పిశాచీ యదభాషత ॥ ౮॥ యుగంధరే దధి ప్రాశ్య ఉషిత్వా చాచ్యుతస్థలే । తద్వద్భూతిల
యే స్నాత్వా సపుత్రా వస్తుమర్హసి ॥ ౯॥ ఏకరాత్రముషిత్వేహ ద్వితీయం యది వత్స్యసి । ఏతద్వై తే దివా వృత్తం రాత్రౌ వృత్తమతోన్యథా ॥ ౧౦॥ అ

ద్యచాత్ర నివత్స్యామః క్షపాం భరతసత్తమ। ద్వారమేతత్తు కౌంతేయ కురుక్షేత్రస్య భారత॥౧౧॥ అత్రైవ నాహుషో రాజా రాజన్ క్రతుభిరిష్టవాన్। యయాతిర్బహురత్నైర్యత్రేంద్రో ముదమభ్యగాత్ ॥౧౨॥ ఏతత్ ప్లక్షావతరణం యమునాతీర్థముత్తమమ్। ఏతద్వై నాకపృష్ఠస్య ద్వారమాహుర్మనీషిణః॥౧౩॥ అత్ర సారస్వతైర్యజ్ఞైరీజానాః పరమర్షయః। యూపోలూఖలికాస్తాత గచ్ఛంత్యవభృథప్లవమ్॥౧౪॥ అత్రైవ భరతో రాజా రాజన్ క్రతుభిరిష్టవాన్। హయమేధేన యజ్ఞేన మేధ్యమశ్వమవాసృజత్ ॥౧౫॥ అసకృత్ కృష్ణసారంగం ధర్మేణాప్య చ మేదినీమ్। అత్రైవ పురుషవ్యాఘ్ర మరుత్తస్సత్రముత్తమమ్॥౧౬॥ ప్రాప చైవర్షిముఖ్యేన సంవర్తేనాభిపాలితః। అత్రోపస్పృశ్య రాజేంద్ర సర్వాన్ లోకాన్ ప్రపశ్యతి॥౧౭॥ పూయతే దుష్కృతాచ్చైవ అత్రాపి సముపస్పృశ॥ వైశంపాయనః॥ తత్ర స భ్రాతృకః స్నాత్వా స్తూయమానో మహర్షిభిః॥ ౧౮॥ లోమశం పాండవశ్రేష్ఠ ఇదం వచనమబ్రవీత్। సర్వాన్ లోకాన్ ప్రపశ్యామి తపసా సత్యవిక్రమ॥ ౧౯॥ ఇహస్థః పాండవశ్రేష్ఠం పశ్యామి శ్వేతవాహనమ్॥ లోమశః॥ ఏవమేతన్మహాబాహో పశ్యంతి పరమర్షయః ॥ ౨౦॥ సరస్వతీమిమాం పుణ్యాం పుణ్యైకశరణావృతామ్। యత్ర స్నాత్వా నరశ్రేష్ఠ ధూతపాప్మా భవిష్యసి॥ ౨౧॥ ఇహ సారస్వతైర్యజ్ఞైరిష్టవంతః సురర్షయః। ఋషయశ్చైవ కౌంతేయ తథా రాజర్షయోపి చ॥ ౨౨॥ వేదీ ప్రజాపతేరేషా సమంతాత్పంచయోజనా। కురోర్వై యజ్ఞశీలస్య క్షేత్రమేతన్మహాత్మనః ॥ ౨౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి- ప్లక్షావతరణగమనే- ఏకోనత్రింశదధిక శతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః॥ ఇహ మర్త్యాస్తనూస్త్యక్త్వా స్వర్గం గచ్ఛంతి భారత। మర్తుకామా నరా రాజన్నిహాయాంతి సహస్రశః ॥ ౧॥ ఏవమాశీః ప్రయుక్తా హి దక్షేణ యజతా పురా। ఇహ యే వై మరిష్యంతి తే వై స్వర్గజితా నరాః॥ ౨॥ ఏషా సరస్వతీ రమ్యా దివ్యా చౌఘవతీ నదీ। ఏతద్వినశనం నామ సరస్వత్యా విశాంపతే॥ ౩॥ ద్వారం నిషాదరాష్ట్రస్య యేషాం ద్వేషాత్సరస్వతీ। ప్రవిష్టా పృథివీం వీర మా నిషాదా హి మాం విదుః ॥ ౪॥ ఏష వై చమసోద్భేదో యత్ర దృశ్యా సరస్వతీ। యత్రైనామభ్యవర్తంత సర్వాః పుణ్యాః సముద్రగాః ॥ ౫॥ ఏతత్సింధోర్మహాతీర్థం యత్రాగస్త్యమరిందమ। లోపాముద్రా సమాగమ్య భర్తారమవృణీత వై॥ ౬॥ ఏతత్ప్రకాశతే తీర్థం ప్రభాసం భాస్కరద్యుతే। ఇంద్రస్య దయితం పుణ్యం పవిత్రం పాపనాశనమ్ ॥ ౭॥ ఏతద్విష్ణుపదం నామ దృశ్యతే తీర్థముత్తమమ్। ఏషా రమ్యా విపాశా చ నదీ పరమపావనీ ॥ ౮॥ అత్ర వై పుత్రశోకేన వసిష్ఠో భగవానృషిః। బద్ధ్వాత్మానం నిపతితో విపాశః పునరుత్థితః॥ ౯॥ కాశ్మీరమండలం చైతత్సర్వపుణ్యమరిందమ। మహర్షిభిశ్చాధ్యుషితం పశ్యేదం భ్రాతృభిః సహ ॥ ౧౦॥ యత్రోత్తరాణాం సర్వేషామృషీణాం నాహుషస్య చ। అగ్నేశ్చైవాత్ర సంవాదః కాశ్యపస్య చ భారత॥ ౧౧॥ ఏతద్ద్వారం మహారాజ మానసస్య ప్రకాశతే। వర్షమస్య గిరేర్మధ్యే రామేణ శ్రీమతా కృతమ్॥ ౧౨॥ ఏష వాతికఖండో వై ప్రఖ్యాతః సత్యవిక్రమః। నాత్యవర్తత యద్ద్వారం విదేహాదుత్తరం చ యః ॥ ౧౩॥ ఇదమాశ్చర్యమపరం దేశేస్మిన్ పురుషర్షభ। క్షీణే యుగే తు కౌంతేయ శర్వస్య సహ పార్షదైః॥ ౧౪॥ సహోమయా చ భవతి దర్శనం కామరూపిణః॥ అస్మిన్ సరసి సత్రైర్వై చైత్రే మాసి పినాకినమ్ ॥ ౧౫॥ యజంతే యాజకాః సమ్యక్పరివారశుభార్థినః। అత్రోపస్పృశ్య సరసి శ్రద్దధానో జితేంద్రియః॥ ౧౬॥ క్షీణపాపః శుభాన్ లోకాన్ ప్రాప్నుతే నాత్ర సంశయః। ఏష ఉజ్జానకో నామ పావకిర్యత్ర శాంతవాన్ ॥ ౧౭॥ అరుంధతీసహాయశ్చ వసిష్ఠో భగవానృషిః। హ్రదశ్చ కుశవానేష యత్ర పద్మం కుశేశయమ్ ॥ ౧౮॥ ఆశ్రమశ్చైవ రుక్మిణ్యా యత్రాశామ్యదకోపనా। సమాధీనాం సమాసస్తు పాండవేయ శ్రుతస్త్వయా॥ ౧౯॥ తం ద్రక్ష్యసి మహారాజ భృగుతుంగం మహాగిరిమ్। వితస్తాం పశ్య రాజేంద్ర సర్వపాపప్రమోచనీమ్ ॥ ౨౦॥ మహర్షిభిశ్చాధ్యుషితాం శీతతోయాం సునిర్మలామ్। జలాం చోపజలాం చైవ యమునామభితో నదీమ్ ॥ ౨౧॥ ఉశీనరో వై యత్రేష్ట్వా వాసవాదత్యరిచ్యత।

తాం దేవసమితిం తస్య వాసవశ్చ విశాంపతే ॥ ౨౨ ॥ అభ్యాగచ్ఛన్నృపవరం జ్ఞాతుమగ్నిశ్చ భారత । జిజ్ఞాసమానౌ వరదౌ మహాత్మానముశీనరమ్ ॥ ౨౩ ॥ ఇంద్రః శ్యేనః కపోతోఽగ్నిర్భూత్వా యజ్ఞేఽభిజగ్మతుః । ఊరుం రాజ్ఞః సమాసాద్య కపోతః శ్యేనజాద్భయాత్ ॥ ౨౪ ॥ శరణార్థీ తదా రాజన్నిలిల్యే భయపీడితః ॥ ౨౫ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - శ్యేనకపోతీయే - త్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋❋❋❋

శ్యేనః ॥ ధర్మాత్మానం త్వాఽఽహురేకం సర్వే రాజన్ మహీక్షితః । సర్వధర్మవిరుద్ధం త్వం కస్మాత్కర్మ చికీర్షసి ॥ ౧ ॥ విహితం భక్షణం రాజన్ పీడ్యమానస్య మే క్షుధా । మా రక్షీర్ధర్మలోభేన ధర్మముత్సృష్టవానసి ॥ ౨ ॥ రాజోవాచ ॥ సంత్రస్తరూపస్త్రాణార్థీ త్వత్తో భీతో మహాద్విజః । మత్సకాశమనుప్రాప్తః ప్రాణగృధ్నురయం ద్విజః ॥ ౩ ॥ ఏవమభ్యాగతస్యేహ కపోతస్యాభయార్థినః । అప్రదానే పరం ధర్మం కథం శ్యేన న పశ్యసి ॥ ౪ ॥ ప్రస్పందమానః సంభ్రాంతః కపోతః శ్యేన లక్ష్యతే । మత్సకాశం జీవితార్థీ తస్య త్యాగో విగర్హితః ॥ ౫ ॥ యో హి కశ్చిద్ద్విజాన్ హన్యాద్గాం వా లోకస్య మాతరమ్ । శరణాగతం చ త్యజతే తుల్యం తేషాం హి పాతకమ్ ॥ ౬ ॥ శ్యేనః ॥ ఆహారాత్సర్వభూతాని సంభవంతి మహీపతే । ఆహారేణ వివర్ధంతే తేన జీవంతి జంతవః ॥ ౭ ॥ శక్యతే దుస్త్యజేఽప్యర్థే చిరరాత్రాయ జీవితుమ్ । న తు భోజనముత్సృజ్య శక్యం వర్తయితుం చిరమ్ ॥ ౮ ॥ భక్ష్యాద్వియోజితస్యాద్య మమ ప్రాణా విశాంపతే । విసృజ్య కాయమేష్యంతి పంథానమకుతోభయమ్ ॥ ౯ ॥ ప్రమృతే మయి ధర్మాత్మన్ పుత్రదారాది నంక్ష్యతి । రక్షమాణః కపోతం త్వం బహూన్ ప్రాణాన్న రక్షసి ॥ ౧౦ ॥ ధర్మం యో బాధతే ధర్మో న స ధర్మః కుధర్మ తత్ । అవిరోధాత్తు యో ధర్మః స ధర్మః సత్యవిక్రమ ॥ ౧౧ ॥ విరోధిషు మహీపాల నిశ్చిత్య గురులాఘవమ్ । న బాధా విద్యతే యత్ర తం ధర్మం సముపాచరేత్ ॥ ౧౨ ॥ గురులాఘవమాదాయ ధర్మాధర్మవినిశ్చయే । యతో భూయాంస్తతో రాజన్ కురుష్వ ధర్మనిశ్చయమ్ ॥ ౧౩ ॥ రాజోవాచ ॥ బహుకల్యాణసంయుక్తం భాషసే విహగోత్తమ । సుపర్ణః పక్షిరాట్ కిం త్వం ధర్మజ్ఞశ్చాస్యసంశయమ్ ॥ ౧౪ ॥ తథా హి ధర్మసంయుక్తం బహు చిత్రం చ భాషసే । న తేఽస్త్యవిదితం కించిదితి త్వాం లక్షయామ్యహమ్ ॥ ౧౫ ॥ శరణైషిపరిత్యాగం కథం సాధ్వితి మన్యసే ॥ ఆహారార్థం సమారంభస్తవ చాయం విహంగమ ॥ ౧౬ ॥ శక్యశ్చాప్యన్యథా కర్తుమాహారోఽప్యధికస్త్వయా । గోవృషో వా వరాహో వా మృగో వా మహిషోఽపి వా ॥ ౧౭ ॥ త్వదర్థమద్య క్రియతాం యచ్చాన్యదిహ కాంక్షసి ॥ ౧౮ ॥ శ్యేనః ॥ న వరాహం న చోక్షాణం న మృగాన్ వివిధాంస్తథా । భక్షయామి మహారాజ కిం మమాన్యేన కేనచిత్ ॥ ౧౯ ॥ యస్తు మే దేవవిహితో భక్షః క్షత్రియపుంగవ । తముత్సృజ మహీపాల కపోతమిమమేవ మే ॥ ౨౦ ॥ శ్యేనః కపోతానత్తీతి స్థితిరేషా సనాతనీ । మా రాజన్ సారమజ్ఞాత్వా కదలీస్కంధమారుహ ॥ ౨౧ ॥ రాజోవాచ ॥ రాష్ట్రం శిబీనామృద్ధం వై దదాని తవ ఖేచర । యం వా కామయసే కామం శ్యేన సర్వం దదాని తే ॥ ౨౨ ॥ వినేమం పక్షిణం శ్యేన శరణార్థినమాగతమ్ । యేనేమం వర్జయేథాస్త్వం కర్మణా పక్షిసత్తమ ॥ ౨౩ ॥ తదాచక్ష్వ కరిష్యామి న హి దాస్యే కపోతకమ్ ॥ శ్యేనః ॥ ఉశీనర కపోతే తే యది స్నేహో నరాధిప ॥ ౨౪ ॥ ఆత్మనో మాంసముత్కృత్య కపోతతులయా ధృతమ్ । యదా సమం కపోతేన తవ మాంసం నృపోత్తమ ॥ ౨౫ ॥ తదా దేయం తు తన్మహ్యం సా మే తుష్టిర్భవిష్యతి ॥ రాజోవాచ ॥ అనుగ్రహమిమం మన్యే శ్యేన యన్మాభియాచసే ॥ ౨౬ ॥ తస్మాత్తేఽద్య ప్రదాస్యామి స్వమాంసం తులయా ధృతమ్ ॥ లోమశః ॥ ఉత్కృత్య స స్వయం మాంసం రాజా పరమధర్మవిత్ ॥ ౨౭ ॥ తులయామాస కౌంతేయ కపోతేన సమం విభో । ధ్రియమాణః కపోతస్తు మాంసేనాత్యతిరిచ్యతే ॥ ౨౮ ॥ పునశ్చోత్కృత్య మాంసాని రాజా ప్రాదాదుశీనరః । న విద్యతే యదా మాంసం కపోతేన సమం ధృతమ్ ॥ ౨౯ ॥ తత ఉత్కృత్తమాంసోఽసావారురోహ స్వయం తులామ్ ॥ శ్యేనః ॥ ఇంద్రోఽహమస్మి ధర్మజ్ఞ కపోతో హవ్యవాడయమ్ ॥ ౩౦ ॥ జిజ్ఞాసమానౌ ధర్మం త్వాం యజ్ఞవాటముపాగతౌ । యత్తే మాంసాని గాత్రేభ్య ఉత్కృత్తాని విశాంపతే ॥ ౩౧ ॥ ఏషా తే భాస్వతీ కీర్తిర్లోకానభిభవిష్యతి । యావల్లోకే మనుష్యాస్త్వాం కథయిష్యంతి పార్థివ ॥ ౩౨ ॥ తావత్కీర్తిశ్చ లోకాశ్చ స్థాస్యంతి తవ శాశ్వతాః । ఇత్యేవముక్త్వా రాజానమారురోహ దివం పునః ॥ ౩౩ ॥ ఉశీనరోఽపి ధర్మాత్మా ధర్మేణావృత్య రోదసీ । విభ్రాజమానో వపుషా ప్రారురోహ త్రివిష్టపమ్ ॥

౩౪॥ తదేతత్సదనం రాజన్ రాజ్ఞస్తస్య మహాత్మనః। పశ్యస్వైతన్మయా సార్ధం పుణ్యం పాపప్రమోచనమ్॥ ౩౫॥ తత్ర వై సతతం దేవా మునయశ్చ సనాతనాః। దృశ్యంతే బ్రాహ్మణై రాజన్ పుణ్యవద్భిర్మహాత్మభిః॥ ౩౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - శ్యైనకపోతీయం - ఏకత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః॥ యః కథ్యతే మంత్రవిదగ్ర్యబుద్ధిరౌద్దాలకిః శ్వేతకేతుః పృథివ్యామ్। తస్యాశ్రమం పశ్య నరేంద్ర పుణ్యం సదాఫలైరుపపన్నం మహీజైః॥ ౧॥ సాక్షాదత్ర శ్వేతకేతుర్దదర్శ సరస్వతీం మానుషదేహరూపామ్। వేత్స్యామి వాణీమితి సంప్రవృత్తాం సరస్వతీం శ్వేతకేతుర్బభాషే॥ ౨॥ తస్మిన్ యుగే బ్రహ్మకృతాం వరిష్ఠావాస్తాం మునీ మాతులభాగినేయౌ। అష్టావక్రశ్చైవ కహోళసూనురౌద్దాలకిః శ్వేతకేతుః పృథివ్యామ్॥ ౩॥ విదేహరాజస్య మహీపతేస్తౌ విప్రావుభౌ మాతులభాగినేయౌ। ప్రవిశ్య యజ్ఞాయతనం వివాదే వందిం నిజగ్రాహతురప్రమేయౌ॥ ౪॥ ఉపాస్స్వ కౌంతేయ సహానుజస్త్వం తస్యాశ్రమం పుణ్యతమం ప్రవిశ్య। అష్టావక్రం యస్య దౌహిత్రమాహుర్యోఽసౌ వందిం జనకస్యాథ యజ్ఞే॥ ౫॥ వాదీ విప్రాగ్ర్యో బాల ఏవాభిగమ్య వాదే భఙ్క్త్వా వ్యమజ్జయామాస నద్యామ్॥ యుధిష్ఠిరః॥ కథం ప్రభావః స బభూవ విప్రస్తథాభూతం యో నిజగ్రాహ వందిమ్॥ ౬॥ అష్టావక్రః కేన వాసౌ బభూవ తత్సర్వం మే లోమశ శంస తత్త్వమ్॥ లోమశః॥ ఉద్దాలకస్య నియతః శిష్య ఏకో నామ్నా కహోళ ఇతి విశ్రుతోఽభూత్॥ ౭॥ శుశ్రూషురాచార్యవశానువర్తీ దీర్ఘం కాలం సోఽధ్యయనం చకార। తం వై విప్రః పర్యచరత్స శిష్యస్తాం చ జ్ఞాత్వా పరిచర్యాం గురుస్సః॥ ౮॥ తస్మై ప్రాదాత్సద్య ఏవ శ్రుతం చ భార్యాం చ వై దుహితరం స్వాం సుజాతామ్। తస్యా గర్భః సమభవదగ్నికల్పః సోఽధీయానం పితరం చాప్యువాచ॥ ౯॥ సర్వాం రాత్రిమధ్యయనం కరోషి నేదం పితః సమ్యగివోపవర్తతే। వేదాన్సాంగాన్సర్వశాస్త్రైరుపేతానధీతవానస్మి తవ ప్రసాదాత్॥ ౧౦॥ ఇహైవ గర్భే తేన పితః బ్రవీమి నేదం త్వత్తః సమ్యగివోపవర్తతే। ఉపాలబ్ధః శిష్యమధ్యే మహర్షిః స తం కోపాదుదరస్థం శశాప॥ ౧౧॥ యస్మాత్కుక్షౌ వర్తమానో బ్రవీషి తస్మాద్వక్రో భవితాస్యష్టకృత్వః। స వై తథా వక్ర ఏవాభ్యజాయదష్టావక్రః ప్రథితో వై మహర్షిః॥ ౧౨॥ తస్యాసీద్వై మాతులః శ్వేతకేతుః స తేన తుల్యో వయసా బభూవ। సంపీడ్యమానా తు తదా సుజాతా సా వర్ధమానేన సుతేన కుక్షౌ॥ ౧౩॥ ఉవాచ భర్తారమిదం రహోగతా ప్రసాద్య హీనం వసునా ధనార్థినీ। కథం కరిష్యామ్యధనా మహర్షే మాసశ్చాయం దశమో వర్తతే మే॥ ౧౪॥ నైవాస్తి తే వసు కించిత్ప్రజాతా యేనాహమేతామాపదం నిస్తరేయమ్॥ ౧౫॥ ఉక్తస్త్వేవం భార్యయా వై కహోళో విత్తస్యార్థే జనకమథాభ్యగచ్ఛత్। స వై తదా వాదవిదా నిగృహ్య నిమజ్జితో వందినేహాప్సు విప్రః॥ ౧౬॥ ఉద్దాలకస్తం తు తదా నిశమ్య సూతేన వాదేఽప్సు నిమజ్జితం తదా। ఉవాచ తాం తత్ర తతః సుజాతామష్టావక్రే గూహితవ్యోఽయమర్థః॥ ౧౭॥ రరక్ష సా చాపి తమస్య మంత్రం జాతోఽప్యసౌ నైవ శుశ్రావ విప్రః। ఉద్దాలకం పితృవచ్చాపి మేనే తథాష్టావక్రో భ్రాతృవచ్ఛ్వేతకేతుమ్॥ ౧౮॥ తతో వర్షే ద్వాదశే శ్వేతకేతురష్టావక్రం పితురంకే నిషణ్ణమ్। అపాకర్షద్గృహ్య పాణౌ రుదంతం నాయం తవాంకః పితురిత్యుక్తవాంశ్చ॥ ౧౯॥ యత్తేనోక్తం దురుక్తం తత్తదానీం హృది స్థితం తస్య సుదుఃఖమాసీత్। గృహం గత్వా మాతరం సోఽభిగమ్య పప్రచ్ఛేదం క్వను తాతో మమేతి॥ ౨౦॥ తతః సుజాతా పరమార్తరూపా శాపాద్భీతా సర్వమేవాచచక్షే। తద్వై తత్త్వం సర్వమాజ్ఞాయ రాత్రావిత్యబ్రవీత్ శ్వేతకేతుం స విప్రః॥ ౨౧॥ గచ్ఛావ యజ్ఞం జనకస్య రాజ్ఞో బహ్వాశ్చర్యః శ్రూయతే తస్య యజ్ఞః। శ్రోష్యావహే బ్రాహ్మణానాం వివాదమన్నం చాగ్ర్యం తత్ర భోక్ష్యావహే చ॥ ౨౨॥ విచక్షణత్వం చ భవిష్యతే నౌ శివశ్చ సౌమ్యశ్చ హి బ్రహ్మఘోషః। తౌ జగ్మతుర్మాతులభాగినేయౌ యజ్ఞం సమృద్ధం జనకస్య రాజ్ఞః॥ ౨౩॥ అష్టావక్రః పథి రాజ్ఞా సమేత్య ప్రోత్సార్యమాణో వాక్యమిదం జగాద॥ ౨౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - అష్టావక్రీయే - ద్వాత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

అష్టావక్రః॥ అంధస్య పంథా బధిరస్య పంథాః స్త్రియః పంథా భారవాహస్య పంథాః॥

రాజ్ఞః పంథా బ్రాహ్మణేనాసమేత్య సమేత్య తు బ్రాహ్మణస్యైవ పంథాః ॥ ౧ ॥ రాజోవాచ ॥ పంథా అయం తేఽద్య మయా నిదిష్టో యేనేచ్ఛసి తేన కామం వ్ర
జ స్వ । న పావకో విద్యతే వై లఘీయానింద్రోఽపి నిత్యం నమతే బ్రాహ్మణానామ్ ॥ ౨ ॥ అష్టావక్రః ॥ ప్రాప్తాః స్వ యజ్ఞం నృప సందిదృక్షూ కౌతూహలం నో బ
లవన్నరేంద్ర । ప్రాప్తావిహావామతిథీ ప్రవేశం కాంక్షావహే ద్వారపతే తవాజ్ఞామ్ ॥ ౩ ॥ ఐంద్రద్యుమ్నేర్యజ్ఞమిహాగతావావాం వివక్షూ వై జనకేంద్రం
దిదృక్షూ । తౌ వై క్రోధవ్యాధినా దహ్యమానావయం చ నౌ ద్వారపాలో రుణద్ధి ॥ ౪ ॥ ద్వారపాలః ॥ వందేః సమాదేశకరా వయం స్మ నిబోధ వాక్యం చ మ
యేర్యమాణమ్ । న వై బాలాః ప్రవిశంత్యత్ర విప్రా వృద్ధా విద్వాంసః ప్రవిశంత్యత్ర విప్రాః ॥ ౫ ॥ అష్టావక్రః ॥ యద్యత్ర వృద్ధేషు కృతః ప్రవేశో యుక్తం ప్ర
వేష్టుం మమ ద్వారపాల । వయం చ వృద్ధాశ్చరితవ్రతాశ్చ వేదప్రభావేన సమన్వితాశ్చ ॥ ౬ ॥ శుశ్రూషవశ్చాపి జితేంద్రియాశ్చ జ్ఞానాగమే చాపి గతాః
స్మ నిష్ఠామ్ । న బాల ఇత్యవమంతవ్యమాహుర్బాలోఽప్యగ్నిర్దహతి స్పృశ్యమానః ॥ ౭ ॥ ద్వారపాలః ॥ సరస్వతీమీరయ వేదజుష్టామేకాక్షరాం బహు
రూపాం విరాజమ్ । అంగాత్మానం సమవేక్షస్వ బాలం కిం శ్లాఘసే దుర్లభో వై మనీషీ ॥ ౮ ॥ అష్టావక్రః ॥ న జ్ఞాయతే కాయవృద్ధ్యా వివృద్ధిర్యథాష్ఠీలా
శాల్మలేః సంప్రవృద్ధాః । హ్రస్వోఽల్పకాయః ఫలితో వివృద్ధో యశ్చాఫలస్తస్య న వృద్ధభావః ॥ ౯ ॥ ద్వారపాలః ॥ వృద్ధేభ్య ఏవేహ మతిం స్మ బాలా గృహ్ణంతి కా
లేన భవంతి వృద్ధాః । న హి జ్ఞానమల్పకాలేన శక్యం కస్మాద్బాలః స్థవిర ఇవ ప్రభాషసే ॥ ౧౦ ॥ అష్టావక్రః ॥ న తేన స్థవిరో భవతి యేనాస్య పలితం శిరః । బాలో
ఽపి యః ప్రజానాతి తం దేవాః స్థవిరం విదుః ॥ ౧౧ ॥ న హాయనైర్న పలితైర్న విత్తేన న బంధుభిః । ఋషయశ్చక్రిరే ధర్మం యోఽనూచానః స నో మహాన్ ॥ ౧౨ ॥
దిదృక్షురస్మి సంప్రాప్తో వందినం రాజసంసది । నివేదయస్వ మాం ద్వాఃస్థ రాజ్ఞే పుష్కరమాలినే ॥ ౧౩ ॥ ద్రష్టాస్యద్య వదతో ద్వారపాల మనీషిభిః
సహ వాదే వివృద్ధే తు వందినం చాపి నిర్జితమ్ ॥ ౧౪ ॥ పశ్యంతు విప్రాః పరిపూర్ణవిద్యాః సహైవ రాజ్ఞా సపురోధముఖ్యాః । ఉతాహో వాప్యుచ్చతాం
నీచతాం వా తూష్ణీం భూతేష్వేవ సర్వేష్వథాద్య ॥ ౧౫ ॥ ....
ద్వారపాలః ॥ కథం యజ్ఞం దశవర్షో విశేస్త్వం వినీతానాం విదుషాం సంప్రవేశమ్ । ఉపాయతః ప్రయతిష్యే తవాహం ప్రవేశనే కురు యత్నం యథా
వత్ ॥ ౧౬ ॥ అష్టావక్రః ॥ భో భో రాజన్ జనకానాం వరిష్ఠ త్వం వై సమ్రాట్ త్వయి సర్వం సమృద్ధమ్ । త్వం వా కర్తా కర్మణాం యజ్ఞియానాం యయాతి
రేకో నృపతిర్వా పురస్తాత్ ॥ ౧౭ ॥ విద్వాన్ వందీ వాదవిదో నిగృహ్య వాదే భగ్నానప్రతిశంకమానః । త్వయాభిసృష్టైః పురుషైరాప్తకృద్భిర్జలే సర్వాన్
మజ్జయతీతి నః శ్రుతమ్ ॥ ౧౮ ॥ సోఽహం శ్రుత్వా బ్రాహ్మణానాం సకాశే బ్రహ్మాద్వైతం కథయితుమాగతోఽస్మి । క్వాసౌ వందీ యావదేనం సమేత్య నక్ష
త్రాణీవ సవితా నాశయామి ॥ ౧౯ ॥ రాజోవాచ ॥ ఆశంససే వందినం వై విజేతుమవిజ్ఞాయ త్వం వాక్యబలం పరస్య । విజ్ఞాతవీర్యైః శక్యమేవం ప్రవక్తుం దృ
ష్టశ్చాసౌ బ్రాహ్మణైర్వేదశీలైః ॥ ౨౦ ॥ ఆశంససే త్వం వందినం వై విజేతుమవిజ్ఞాత్వా తు బలం వందినోఽస్య । సమాగతా బ్రాహ్మణాస్తేన పూర్వం నశో
భంతే భాస్కరేణేవ తారాః ॥ ౨౧ ॥ ఆశంసంతో వందినం జేతుకామాస్తస్యాంతికం ప్రాప్య విలుప్తశోభాః । విజ్ఞానమత్తా నిఃసృతాశ్చ తాత కథం సదస్యై
ర్వచనం విస్తరేయుః ॥ ౨౨ ॥ అష్టావక్రః ॥ వివాదితోఽసౌ న హి మాదృశైర్హి సింహీకృతస్తేన వదత్యభీతః । సమేత్య మాం నిహతః శేష్యతేఽద్య మార్గే భగ్నం
శకటమివాబలాక్షమ్ ॥ ౨౩ ॥ రాజోవాచ ॥ త్రింశకద్వాదశాంశస్య చతుర్వింశతిపర్వణః । యస్త్రిషష్టిశతారస్య వేదార్థం స పరః కవిః ॥ ౨౪ ॥ అష్టావ
క్రః ॥ చతుర్వింశతిపర్వ త్వాం షణ్ణాభి ద్వాదశప్రధి । తత్త్రిషష్టిశతారం వై చక్రం పాతు సదాగతి ॥ ౨౫ ॥ రాజోవాచ ॥ బడబే ఇవ సంయుక్తే శ్యేనపాతే దివౌ
కసామ్ । కస్తయోర్గర్భమాధత్తే గర్భం సుషువతుశ్చ కమ్ ॥ ౨౬ ॥ అష్టావక్రః ॥ మా స్మ తే తే గృహే రాజన్ శాత్రవాణామపి ధ్రువమ్ । వాతసారథి
రాగంతా గర్భం సుషువతుశ్చ తమ్ ॥ ౨౭ ॥ రాజోవాచ ॥ కింస్విత్ సుప్తం న నిమిషతి కింస్విజ్జాతం న చేంగతే । కస్యస్విద్ధృదయం నాస్తి కింస్విద్వేగేన వర్ధ
తే ॥ ౨౮ ॥ అష్టావక్రః ॥ మత్స్యః సుప్తో న నిమిషత్యండం జాతం న చేంగతే । అశ్మనో హృదయం నాస్తి నదీ వేగేన వర్ధతే ॥ ౨౯ ॥ రాజోవాచ ॥ న త్వాం మన్యే మా

నుషం దేవ సత్త్వ న త్వం బాలః స్థవిరః సంమతో మే। న తే తుల్యో విద్యతే వాక్ప్రలాపే తస్మాద్ద్వారం వితరామ్యేష వందీ ॥ ౩౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - అష్టావక్రీయే- త్రయస్త్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

అష్టావక్రః॥ అత్రోగ్రసేనసమితేషు రాజన్ సమాగతేష్వప్రతిమేషు రాజసు। నావైమి వందిం వరముత్ర వాదినాం మహాజలే హంసమివాదదామి ॥ ౧॥ న మేఽద్య వక్ష్యత్యతివాదిమానీ గ్లహం ప్రపన్నః సరితామివాగమః। హుతాశనస్యేవ సమిద్ధతేజసః స్థిరో భవస్వేహ మమాద్య వందిన్ ॥ ౨॥ వ్యాఘ్రం శయానం ప్రతి మా ప్రబోధ ఆశీవిషం సృక్కిణీ సంలిహానమ్। పదాహతస్యేవ శిరోఽభిహత్య నాదష్టో వై మోక్ష్యసే తన్నిబోధ ॥ ౩॥ యో వై దర్పాత్ సంహననోపపన్నః సుదుర్బలః పర్వతమావిహంతి। తస్యైవ పాణిః సనఖో విదీర్యతే నచైవ శైలస్య హి దృశ్యతే వ్రణః ॥ ౪॥ సర్వే రాజ్ఞో మైథిలస్య మైనాకస్యేవ పర్వతాః। నికృష్టభూతా రాజానో వత్సా హ్యనడుహో యథా ॥ ౫॥ యథా మహేంద్రః ప్రవరః సురాణాం నదీషు గంగా ప్రవరా యథైవ। తథా నృపాణాం ప్రవరస్త్వమేకో వందిం సమాభ్యానయ మత్సకాశమ్ ॥ ౬॥ లోమశః॥ ఏవమష్టావక్రః సమితౌ హి గర్జన్ జాతక్రోధో వందినమాహ రాజన్। ఉక్తే వాక్యే చోత్తరం మే బ్రవీహి వాక్యస్య చాప్యుత్తరం తే బ్రవీమి ॥ ౭॥ వంద్యువాచ॥ ఏక ఏవాగ్నిర్బహుధా సమిధ్యతే ఏకః సూర్యః సర్వమిదం విభాతి। ఏకో వీరో దేవరాజోఽరిహంతా యమః పితౄణామీశ్వరశ్చైక ఏవ ॥ ౮॥ అష్టావక్రః॥ ద్వావింద్రాగ్నీ చరతో వై సఖాయౌ ద్వౌ దేవర్షీ నారదపర్వతౌ చ। ద్వావశ్వినౌ ద్వే రథస్యాపి చక్రే భార్యాపతీ ద్వౌ విహితౌ విధాత్రా ॥ ౯॥ వంద్యువాచ॥ త్రిః సూయతే కర్మణా వై ప్రజేయం త్రయో యుక్తా వాజపేయం వహంతి। అధ్వర్యవస్త్రిసవనాని తన్వతే త్రయో లోకాస్త్రీణి జ్యోతీంషి చాహుః ॥ ౧౦॥ అష్టావక్రః॥ చతుష్టయం బ్రాహ్మణానాం నికేతం చత్వారో వర్ణా యజ్ఞమిమం వహంతి। దిశశ్చతస్రో వర్ణచతుష్టయం చ చతుష్పదా గౌరపి శశ్వదుక్తా ॥ ౧౧॥ వంద్యువాచ॥ పంచాగ్నయః పంచపదా చ పంక్తిర్యజ్ఞాః పంచైవాప్యథ పంచేంద్రియాణి। దృష్టా వేదే పంచచూడాశ్చాప్సరాశ్చ లోకే ఖ్యాతం పంచనదం చ పుణ్యమ్ ॥ ౧౨॥ అష్టావక్రః॥ షడాధానే దక్షిణామాహురేకే షట్ చైవేమే ఋతవః కాలచక్రమ్। షడింద్రియాణ్యుత షట్ కృత్తికాశ్చ షట్ సాద్యస్కాః సర్వవేదేషు దృష్టాః ॥ ౧౩॥ వంద్యువాచ॥ సప్త గ్రామ్యాః పశవః సప్త వన్యాః సప్త ఛందాంసి క్రతుమేకం వహంతి। సప్తర్షయః సప్త చాప్యర్హణాని సప్తతంత్రీ ప్రథితా చైవ వీణా ॥ ౧౪॥ అష్టావక్రః॥ అష్టౌ శాణాః శతమానం వహంతి తథాష్టపాదః శరభః సింహఘాతీ। అష్టౌ వసూన్ శుశ్రుమ దేవతాసు యూపశ్చాష్టాశ్రిర్విహితః సర్వయజ్ఞే ॥ ౧౫॥ వంద్యువాచ॥ నవైవోక్తాః సామిధేన్యః పితౄణాం తథా ప్రాహుర్నవయోగం విసర్గమ్। నవాక్షరా బృహతీ సంప్రదిష్టా నవైవ యోగో గణనామేతి శశ్వత్ ॥ ౧౬॥ అష్టావక్రః॥ దశ దశోక్తాః పురుషస్య లోకే సహస్రమాహుర్దశ పూర్ణం శతాని। దశైవ మాసాన్ బిభ్రతి గర్భవత్యో దశైరకాదశ దాశాదశార్హాః ॥ ౧౭॥ వంద్యువాచ॥ ఏకాదశైకాదశినః పశూనామేకాదశైవాత్ర భవంతి యూపాః। ఏకాదశ ప్రాణభృతాం వికారా ఏకాదశోక్తా దివి దేవేషు రుద్రాః ॥ ౧౮॥ అష్టావక్రః॥ సంవత్సరం ద్వాదశ మాసమాహుర్జగత్యాః పాదో ద్వాదశైవాక్షరాణి। ద్వాదశాహః ప్రాకృతో యజ్ఞ ఉక్తో ద్వాదశాదిత్యాన్కథయంతీహ ధీరాః ॥ ౧౯॥ వంద్యువాచ॥ త్రయోదశీ తిథిరుక్తా ప్రశస్తా త్రయోదశద్వీపవతీ మహీ చ॥ లోమశః॥ ఏతావదుక్త్వా విరరామ వందీ శ్లోకస్యార్ధం వ్యాజహారాష్టవక్రః ॥ ౨౦॥ అష్టావక్రః॥ త్రయోదశాహాని ససార కేశీ త్రయోదశాదీన్యతిచ్ఛందాంసి చాహుః। తతో మహానుదతిష్ఠన్నినాదస్తూష్ణీంభూతం సూతపుత్రం నిశమ్య। అధోముఖం ధ్యానపరం తదానీమష్టావక్రం చాప్యుదీర్యంతమేవ ॥ ౨౧॥ తస్మింస్తథా సంకులే వర్తమానే స్ఫీతే యజ్ఞే జనకస్యాథ రాజ్ఞః। అష్టావక్రం పూజయంతోఽభ్యుపేయుర్విప్రాః సర్వే ప్రాంజలయః ప్రతీతాః ॥ ౨౨॥ అష్టావక్రః॥ అనేనైవ బ్రాహ్మణాః శుశ్రువాంసో వాదే జిత్వా సలిలే మజ్జితాః ప్రాక్। తానేవ ధర్మానయమద్య వందీ ప్రాప్నోతు గృహ్యాశు నిమజ్జయైనమ్ ॥ ౨౩॥ వంద్యువాచ॥ అహం పుత్రో వరుణస్యోత రాజ్ఞస్తత్రాస సత్రం ద్వాదశవార్షికం వై। సత్రేణ తే జనక తుల్యకాలం తదర్థం తే ప్రహితా మే ద్విజాగ్ర్యాః ॥ ౨౪॥ తే తు సర్వే వరుణస్యో

తయజ్ఞం ద్రష్టుం గతా ఇమ ఆయాంతి భూయః। అష్టావక్రం పూజయే పూజనీయం యస్య హేతోర్జనితారం సమేష్యే ॥ ౨౫ ॥ అష్టావక్రః ॥ విప్రాః సముద్రాంభసి మజ్జితా యే వాచా జితా మేధయా వా విదానాః। తాం మేధయా వాచమథోజ్జహార యథా వాచమవచిన్వంతి సంతః ॥ ౨౬ ॥ అగ్నిర్దహన్ జాతవేదాః సతాం గృహాన్ విసర్జయంస్తేజసా న స్మ ధాక్షీత్ । బాలేషు పుత్రేషు కృపణం వదత్సు తథా వాచమవచిన్వంతి సంతః ॥ ౨౭ ॥ శ్లేష్మాతకీక్షీణవర్చాః శృణోషి ఉతాహో త్వా స్తుతయో మాదయంతి। హస్తీవ త్వం జనక వితుద్యమానో న మామికాం వాచమిమాం శృణోషి ॥ ౨౮ ॥ జనకః ॥ శృణోమి వాచం తవ దివ్యరూపాం మానుషీం దివ్యరూపోఽసి సాక్షాత్ । అజైషీర్యద్వందినం త్వం వివాదే నిసృష్ట ఏష తవ కామోఽద్య వందీ ॥ ౨౯ ॥ అష్టావక్రః ॥ నానేన జీవతా కశ్చిదర్థో మే వందినాన్నృప। పితా యద్యస్య వరుణో మజ్జయైనం జలాశయే ॥ ౩౦ ॥ వంద్యువాచ ॥ అహం పుత్రో వరుణస్యోత రాజ్ఞః న మే భయం విద్యతే మజ్జితస్య। ఇమం ముహూర్తం పితరం ద్రక్ష్యతేఽయమష్టావక్రశ్చిరనష్టం కహోళమ్ ॥ ౩౧ ॥ లోమశః ॥ తతస్తే పూజితా విప్రా వరుణేన మహాత్మనా । ఉదతిష్ఠంస్తతః సర్వే జనకస్య సమీపతః ॥ ౩౨ ॥ కహోళః ॥ ఇత్యర్థమిచ్ఛంతి సుతాన్ జనా జనక కర్మణా । యదహం నాశకం కర్తుం తత్పుత్రః కృతవాన్ క్షమ ॥ ౩౩ ॥ ఉతాబలస్య బలవానుత బాలస్య పండితః। ఉత వా విదుషో విద్వాన్ పుత్రో జనక జాయతే ॥ ౩౪ ॥ శితేన తే పరశునా స్వయమేవాంతకో నృప శిరాంస్యపహరన్నాజౌ రిపూణాం భద్రమస్తు తే ॥ ౩౫ ॥ మహదౌక్థ్యం గీయతే సామ చాగ్ర్యం సమ్యక్ సోమః పీయతే చాత్ర సత్రే । శుచీన్ భాగాన్ ప్రతిజగృహుశ్చ హృష్టాః సాక్షాద్దేవా జనకస్యోత రాజ్ఞః ॥ ౩౬ ॥ లోమశః ॥ సముత్థితేష్వథ సర్వేషు రాజన్ విప్రేషు తేష్వధికం సుప్రభేషు । అనుజ్ఞాతో జనకేనాథ రాజ్ఞా వివేశ తోయం సాగరస్యోత వందీ ॥ ౩౭ ॥ అష్టావక్రః పితరం పూజయిత్వా సంపూజితో బ్రాహ్మణైస్తైర్యథావత్ । ప్రత్యాజగామాశ్రమమేవ చాగ్ర్యం జిత్వా సౌతిం సహితో మాతులేన ॥ ౩౮ ॥ తతోఽష్టావక్రం మాతురథాంతికే పితా నదీం సమంగాం శీఘ్రమిమాం విశస్వ । ప్రోవాచ చైనం స తథా వివేశ సమైరంగైశ్చాపి బభూవ సద్యః ॥ ౩౯ ॥ నదీ సమంగా చ బభూవ పుణ్యా యస్యాం స్నాతో ముచ్యతే కిల్బిషాద్ధి । త్వమప్యేనాం స్నానపానావగాహైః సభ్రాతృకః సహభార్యో విశస్వ ॥ ౪౦ ॥ అత్ర కౌంతేయ సహితో భ్రాతృభిస్త్వం సుఖోషితః సహ విప్రైః ప్రతీతః । పుణ్యాన్యన్యాని శుచికర్మైకభక్తిర్మయా సార్ధం చరితాస్యాజమీఢ ॥ ౪౧ ॥

ఇతి ఆరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - అష్టావక్రీయే - చతుస్త్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః ❁❁❁

లోమశః ॥ ఏషా మధుబిలా రాజన్ సమంగా సంప్రకాశతే । ఏతత్కర్దమిలం నామ భరతస్యాభిషేచనమ్ ॥ ౧ ॥ అలక్ష్మ్యా కిల సంయుక్తో వృత్రం హత్వా శచీపతిః । ఆప్లుతః సర్వపాపేభ్యః సమంగాయాం వ్యముచ్యత ॥ ౨ ॥ ఏతద్వినశనం కుక్షౌ మైనాకస్య నరర్షభ । అదితిర్యత్ర పుత్రార్థం తదన్నమపచత్పురా ॥ ౩ ॥ ఏనం పర్వతరాజానమారుహ్య భరతర్షభాః । అయశస్యామసంశబ్ద్యామలక్ష్మీం వ్యపనోత్స్యథ ॥ ౪ ॥ ఏతే కనఖలా రాజన్నృషీణాం దయితా నగాః ॥ ఏషా ప్రకాశతే గంగా యుధిష్ఠిర మహానదీ ॥ ౫ ॥ సనత్కుమారో భగవానత్ర సిద్ధిమగాత్పురా । ఆజమీఢావగాహ్యైనాం సర్వపాపైః ప్రమోక్ష్యసే ॥ ౬ ॥ అపాం హ్రదం చ పుణ్యాఖ్యం భృగుతుంగం చ పర్వతమ్ । ఉష్ణీగంగే చ కౌంతేయ సామాత్యః సముపస్పృశ ॥ ౭ ॥ ఆశ్రమః స్థూలశిరసో రమణీయః ప్రకాశతే । అత్ర మానం చ కౌంతేయ క్రోధం చైవ వివర్జయ ॥ ౮ ॥ ఏష రైభ్యాశ్రమః శ్రీమాన్ పాండవేయ ప్రకాశతే । భారద్వాజో యత్ర కవిర్యవక్రీతో వ్యనశ్యత ॥ ౯ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ కథం యుక్తోఽభవదృషిర్భారద్వాజః ప్రతాపవాన్ । కిమర్థం చ యవక్రీతః పుత్రో నశ్యత వై మునేః ॥ ౧౦ ॥ ఏతత్సర్వం యథావృత్తం శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః । కర్మభిర్దేవకల్పానాం కీర్త్యమానైర్భృశం రమే ॥ ౧౧ ॥ లోమశః ॥ భరద్వాజశ్చ రైభ్యశ్చ సఖాయౌ సంబభూవతుః । తావూషతురిహాత్యంతం ప్రీయమాణావనంతరమ్ ॥ ౧౨ ॥ రైభ్యస్య తు సుతావాస్తామర్వావసుపరావసూ । ఆసీద్యవక్రీః పుత్రస్తు భరద్వాజస్య భారత ॥ ౧౩ ॥ రైభ్యో విద్వాన్ సహాపత్యస్తపస్వీ చేతరోఽభవత్ । తయోశ్చాప్యతులా కీర్తిర్బాల్యాత్ప్రభృతి భారత ॥ ౧౪ ॥ యవక్రీః పితరం దృష్ట్వా తపస్వినమసత్కృతమ్ । దృష్ట్వా చ సత్కృతం విప్రై రైభ్యం పుత్రైః సహానఘ ॥ ౧౫ ॥ పర్యతప్యత తేజస్వీ మన్యునాభిపరిప్లుతః । తపస్తేపే తతో ఘోర

రం వేదజ్ఞానాయ పాండవ ॥ ౧౬॥ స సమిద్ధే మహత్యగ్నౌ శరీరముపతాపయన్ । జనయామాస సంతాపమింద్రస్య సుమహాతపాః ॥ ౧౭॥ తత ఇంద్రో
యవక్రీతముపగమ్య యుధిష్ఠిర । అబ్రవీత్కస్య హేతోస్త్వమాస్థితస్తప ఉత్తమమ్ ॥ ౧౮॥ యవక్రీతః ॥ ద్విజానామనధీతా వై వేదాః సురగణార్చిత । ప్ర-
తిభాంత్వితి తప్యేహమిదం పరమకం తపః ॥ ౧౯ ॥ స్వాధ్యాయార్థం సమారంభో మమాయం పాకశాసన । తపసా జ్ఞాతుమిచ్ఛామి సర్వజ్ఞానాని కౌశిక ॥
౨౦॥ కాలేన మహతా వేదాః శక్యా గురుముఖాద్విభో । ప్రాప్తుం తస్మాదయం యత్నః పరమో మే సమాస్థితః ॥ ౨౧॥ ఇంద్రః ॥ అమార్గ ఏష విప్రర్షే
యేన త్వం యాతుమిచ్ఛసి । కిం విఘాతేన తే విప్ర గచ్ఛాధీహి గురోర్ముఖాత్ ॥ ౨౨ ॥ లోమశః ॥ ఏవముక్త్వా గతః శక్రో యవక్రీరపి భారత । భూయ ఏవాకరో-
ద్యత్నం తపస్యమితవిక్రమః ॥ ౨౩॥ ఘోరేణ తపసా రాజంస్తప్యమానో మహాతపాః । సంతాపయామాస భృశం దేవేంద్రమితి నః శ్రుతమ్ ॥ ౨౪॥ తం
తథా తప్యమానం తు తపస్తీవ్రం మహామునిమ్ । ఉపేత్య బలభిద్దేవో వారయామాస వై పునః ॥ ౨౫॥ అశక్యోఽర్థః సమారబ్ధో నైతద్బుద్ధికృతం తవ । ప్రతి-
భాస్యంతి వై వేదాస్తవ చైవ పితుశ్చ తే ॥ ౨౬॥ యవక్రీతః ॥ న చైతదేవం క్రియతే దేవరాజ మమేప్సితమ్ । మహతా నియమేనాహం తప్స్యే ఘోరతరం త-
పః ॥ ౨౭॥ సమిద్ధేఽగ్నావుపాకృత్యాంగమంగం హోష్యామి వా మఘవంస్తన్నిబోధ । యద్యేతదేవం న కరోషి కామం మమేప్సితం దేవరాజేహ సర్వమ్ ॥
౨౮॥ లోమశః ॥ నిశ్చయం తమభిజ్ఞాయ మునేస్తస్య మహాత్మనః । ప్రతివారణహేత్వర్థం బుద్ధ్యా సంచింత్య బుద్ధిమాన్ ॥ ౨౯॥ తత ఇంద్రోఽకరోద్రూపం
బ్రాహ్మణస్య తపస్వినః । అనేకశతవర్షస్య దుర్బలస్య సయక్ష్మణః ॥ ౩౦॥ యవక్రీతస్య యత్తీర్థముచితం శౌచకర్మణి । భాగీరథ్యాం తత్ర సేతుం
వాలుకాభిశ్చకార సః ॥ ౩౧॥ యదాస్య వదతో వాక్యం న స చక్రే ద్విజోత్తమః । వాలుకాభిస్తతః శక్రో గంగాం సమభిపూరయన్ ॥ ౩౨॥ వాలుకాము-
ష్టిమనిశం భాగీరథ్యాం వ్యసర్జయత్ । సేతుమభ్యారభచ్ఛక్రో యవక్రీతం నిదర్శయన్ ॥ ౩౩॥ తం దదర్శ యవక్రీతో యత్నవంతం నిబంధనే । ప్రహ-
సంశ్చాబ్రవీద్వాక్యమిదం స మునిపుంగవః ॥ ౩౪॥ కిమిదం వర్తతే బ్రహ్మన్ కిం చ తేహ చికీర్షితమ్ । అతీవ హి మహాన్ యత్నః క్రియతేఽయం నిరర్థకః ॥
౩౫॥ ఇంద్రః ॥ బంధిష్యే సేతునా గంగాం సుఖః పంథా భవిష్యతి । క్లిశ్యతే హి జనస్తాత తరమాణః పునః పునః ॥ ౩౬॥ యవక్రీతః ॥ నాయం శక్యస్త్వయా బద్ధుం
మహానోఘస్తపోధన । అశక్యాద్వినివర్తస్వ శక్యమర్థం సమారభ ॥ ౩౭॥ ఇంద్రః ॥ యథైవ భవతా చేదం తపో వేదార్థముద్యతమ్ । అశక్యం తద్వద-
స్మాభిరయం భారః సమాహితః ॥ ౩౮॥ యవక్రీతః ॥ యథా తవ నిరర్థోఽయమారంభస్త్రిదశేశ్వర । తథా యది మమాపీదం మన్యసే పాకశాసన ॥ ౩౯ ॥
క్రియతాం యద్భవేచ్ఛక్యం త్వయా సురగణేశ్వర । వరాంశ్చ మే ప్రయచ్ఛాన్యాన్ యైరన్యాన్ భవితాస్మ్యతి ॥ ౪౦॥ లోమశః ॥ తస్మై ప్రాదాద్వరానింద్ర
ఉక్తవాన్ యాన్ మహాతపాః । ప్రతిభాస్యంతి తే వేదాః పిత్రా సహ యథేప్సితాః ॥ ౪౧॥ యచ్చాన్యత్కాంక్షసే కామం యవక్రీత గమ్యతామితి । స
లబ్ధకామః పితరమభ్యేత్యాథేదమబ్రవీత్ ॥ ౪౨॥ యవక్రీతః ॥ ప్రతిభాస్యంతి వై వేదా మమ తాతస్య చోభయోః । అతీవాన్యాన్ భవిష్యావో వరా లబ్ధా-
స్తథా మయా ॥ ౪౩ ॥ భరద్వాజః ॥ దర్పస్తే భవితా తాత వరాఁల్లబ్ధ్వా యథేప్సితాన్ । స దర్పపూర్ణః కృపణః క్షిప్రమేవ వినంక్ష్యసి ॥ ౪౪॥ అత్రా-
ప్యుదాహరంతీమా గాథా దేవైరుదాహృతాః । మునిరాసీత్పురా పుత్ర బాలధిర్నామ వీర్యవాన్ ॥ ౪౫॥ స పుత్రశోకాదుద్విగ్నస్తపస్తేపే సుదుశ్చరమ్ । భ-
వేన్మమ సుతోఽమర్త్య ఇతి తం లబ్ధవాంశ్చ సః ॥ ౪౬॥ తస్య ప్రసాదో వై దేవైః కృతో న త్వమరైః సమః । నామర్త్యో విద్యతే మర్త్యో నిమిత్తాయుర్భవిష్యతి ॥ ౪౭॥
బాలధిరువాచ ॥ యథేమే పర్వతాః శశ్వత్తిష్ఠంతి సురసత్తమాః । అక్షయాస్తన్నిమిత్తం మే సుతస్యాయుర్భవిష్యతి ॥ ౪౮॥ భరద్వాజః ॥ తస్య పుత్రస్త-
దా జజ్ఞే మేధావీ క్రోధనస్తదా । స తచ్ఛ్రుత్వాకరోద్దర్పమృషీంశ్చైవావమన్యత ॥ ౪౯॥ వికుర్వాణో మునీనాం చ వ్యచరత్స మహీమిమామ్ । ఆససాద మ-
హావీర్యం ధనుషాక్షం మనీషిణమ్ ॥ ౫౦॥ తస్యాపచక్రే మేధావీ తం శశాప స వీర్యవాన్ । భవ భస్మేతి చోక్తః స న భస్మ సముపద్యత ॥ ౫౧॥ ధనుషాక్షస్తతం
దృష్ట్వా మేధావినమనామయమ్ । నిమిత్తమస్య మహిషైర్భేదయామాస వీర్యవాన్ ॥ ౫౨॥ స నిమిత్తే వినష్టే తు మమార సహసా శిశుః । తం మృతం పుత్ర-

మాదాయ నిలలాప తతః పితా ॥ ౫౩ ॥ లాలప్యమానం తం దృష్ట్వా మునయః పరమార్తవత్ । ఊచుర్వేదవిదః సర్వే గాథాం యాం తాం నిబోధ మే ॥ ౫౪ ॥ న దిష్టమర్థమత్యేతుమీశో మర్త్యః కథంచన । మహిషైర్భేదయామాస ధనుషా కో మహీధరాన్ ॥ ౫౫ ॥ ఏవం లబ్ధ్వా వరాన్ బాలా దర్పపూర్ణాస్తపస్వినః । క్షిప్రమేవ వినశ్యంతి యథా న స్యాత్తథా భవాన్ ॥ ౫౬ ॥ ఏష రైభ్యో మహావీర్యః పుత్రౌ చాస్య తథావిధౌ । తం యథా పుత్ర నాభ్యేషి తథా కుర్యాస్త్వతంద్రితః ॥ ౫౭ ॥ స హి క్రుద్ధః సమర్థశ్చ పుత్ర పీడయితుం రుషా । రైభ్యశ్చాపి తపస్వీ చ కోపనశ్చ మహానృషిః ॥ ౫౮ ॥ యవక్రీతః ॥ ఏవం కరిష్యే మా తాపం తాత కార్షీః కథంచన । యథా హి మే భవాన్మాన్యస్తథా రైభ్యః పితా మమ ॥ లోమశః ॥ ఉక్త్వా స పితరం శ్లక్ష్ణం యవక్రీరకుతోభయః । విప్రకుర్వన్ ఋషీన్న్యానతుష్యత్పరయా ముదా ॥ ౬౦ ॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - యవక్రీతోపాఖ్యానే - పంచత్రింశదధికశతతమోధ్యాయః. ❀

లోమశః ॥ చంక్రమ్యమాణః స తదా యవక్రీరకుతోభయః । జగామ మాధవే మాసి రైభ్యాశ్రమపదం ప్రతి ॥ ౧ ॥ స దదర్శాశ్రమే రమ్యే పుష్పితద్రుమభూషితే । విచరంతీం స్నుషాం తస్య కిన్నరీమివ భారత ॥ ౨ ॥ యవక్రీస్తామువాచేదముపతిష్ఠస్వ మామితి । నిర్లజ్జో లజ్జయా యుక్తాం కామేన హృతచేతనః ॥ ౩ ॥ సా తస్య శీలమాజ్ఞాయ తస్మాచ్ఛాపాచ్చ బిభ్యతీ । తేజస్వితాం చ రైభ్యస్య తథేత్యుక్త్వా జగామ హ ॥ ౪ ॥ తత ఏకాంతమున్నీయ మజ్జయామాస భారత । ఆజగామ తదా రైభ్యః స్వమాశ్రమమరిందమ ॥ ౫ ॥ రుదంతీం చ స్నుషాం దృష్ట్వా భార్యామార్తాం పరావసోః । సాంత్వయన్ శ్లక్ష్ణయా వాచా పర్యపృచ్ఛద్యుధిష్ఠిర ॥ ౬ ॥ సా తస్మై సర్వమాచష్ట యవక్రీభాషితం శుభా । ప్రత్యుక్తం చ యవక్రీతం ప్రేక్షాపూర్వం తథాత్మనా ॥ ౭ ॥ శృణ్వానస్యైవ రైభ్యస్య యవక్రేస్తద్విచేష్టితమ్ । దహన్నివ తదా చేతః క్రోధః సమభవన్మహాన్ ॥ ౮ ॥ స తదా మన్యునావిష్టస్తపస్వీ కోపనో భృశమ్ । అవలుంచ్య జటామేకాం జుహావాగ్నౌ సుసంస్కృతే ॥ ౯ ॥ తతః సమభవన్నారీ తస్యా రూపేణ సంమితా । అవలుంచ్యాపరాం చాథ జుహావాగ్నౌ జటాం పునః ॥ ౧౦ ॥ తతః సమభవద్రక్షో ఘోరాక్షం భీమదర్శనమ్ । అబ్రూతాం తౌ తదా రైభ్యం కిం కార్యం కరవావహే ॥ ౧౧ ॥ తావబ్రవీదృషిః క్రుద్ధో యవక్రీర్బధ్యతామితి । జగ్మతుస్తౌ తథేత్యుక్త్వా యవక్రీతజిఘాంసయా ॥ ౧౨ ॥ తతస్తం సముపస్థాయ కృత్యా సృష్టా మహాత్మనా । కమండలుం జహారాస్య మోహయిత్వైవ భారత ॥ ౧౩ ॥ ఉచ్ఛిష్టం తు యవక్రీతమపకృష్టకమండలుమ్ । తత ఉద్యతశూలః స రాక్షసః సముపాద్రవత్ ॥ ౧౪ ॥ తమాద్రవంతం సంప్రేక్ష్య శూలహస్తం జిఘాంసయా । యవక్రీః సహసోత్థాయ ప్రాద్రవద్యేన వై సరః ॥ ౧౫ ॥ జలహీనం సరో దృష్ట్వా యవక్రీస్త్వరితః పునః । జగామ సరితః సర్వాస్తాశ్చాప్యాసన్ విశోషితాః ॥ ౧౬ ॥ స కాల్యమానో ఘోరేణ శూలహస్తేన రక్షసా । అగ్నిహోత్రం పితుర్భీతః సహసా ప్రవివేశ హ ॥ ౧౭ ॥ స వై ప్రవిశమానస్తు శూద్రేణాంధేన రక్షిణా । నిగృహీతో బలాద్ద్వారి సోవాతిష్ఠత పార్థివ ॥ ౧౮ ॥ నిగృహీతం తు శూద్రేణ యవక్రీతం స రాక్షసః । తాడయామాస శూలేన స భిన్నహృదయోపతత్ ॥ ౧౯ ॥ యవక్రీతం స హత్వా తు రాక్షసో రైభ్యమాగమత్ । అనుజ్ఞాతస్తు రైభ్యేణ తయా నార్యా సహావసత్ ॥ ౨౦ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - యవక్రీతోపాఖ్యానే - షట్త్రింశదధికశతతమోధ్యాయః. ❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀

లోమశః ॥ భరద్వాజస్తు కౌంతేయ కృత్వా స్వాధ్యాయమాహ్నికమ్ । సమిత్కలాపమాదాయ ప్రవివేశ స్వమాశ్రమమ్ ॥ ౧ ॥ తం స్మ దృష్ట్వా పురా సర్వే ప్రత్యుత్తిష్ఠంతి పావకాః । న త్వేనముపతిష్ఠంతి హతపుత్రం తదాగ్నయః ॥ ౨ ॥ వైకృతం త్వగ్నిహోత్రే స లక్షయిత్వా మహాతపాః । తమంధం శూద్రమాసీనం గృహపాలమథాబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ కిం ను మే నాగ్నయః శూద్ర ప్రతినందంతి దర్శనమ్ । త్వం చాపి న యథాపూర్వం కచ్చిత్ క్షేమమిహాశ్రమే ॥ ౪ ॥ కచ్చిన్న రైభ్యం పుత్రో మే గతవానల్పచేతనః । ఏతదాచక్ష్వ మే శీఘ్రం న హి శుధ్యతి మే మనః ॥ ౫ ॥ శూద్రః ॥ రైభ్యం యాతో నూనమయం పుత్రస్తే మందచేతనః । తథా హి నిహతః శేతే రాక్షసేన బలీయసా ॥ ౬ ॥ ప్రకాల్యమానస్తేనాయం శూలహస్తేన రక్షసా । అగ్న్యగారం ప్రతి ద్వారి మయా దోర్భ్యాం నివారితః ॥ ౭ ॥ తతః స విహతస్తత్ర జలకామోశుచిర్ధ్రువమ్ । నిహతః సోతివేగేన శూలహస్తేన రక్షసా ॥ ౮ ॥ భరద్వాజస్తు తచ్ఛ్రుత్వా శూద్రస్య విప్రియం మహత్ ।

గతాసుం పుత్రమాదాయ విలలాప సుదుఃఖితః ॥ ౯॥ భరద్వాజః॥ బ్రాహ్మణానాం కిలార్థాయ ననుత్వం తప్తవాంస్తపః। ద్విజానామనధీతా వై వేదాః సంప్రతిభాంత్వితి। ౧౦॥ తథా కల్యాణశీలస్త్వం బ్రాహ్మణేషు మహాత్మసు। అనాగాః సర్వభూతేషు కర్కశత్వముపేయివాన్ ॥ ౧౧॥ ప్రతిషిద్ధో మయా తాత రైభ్యావసథదర్శనాత్। గతవానేవ తం క్షుద్రం కాలాంతకయమోపమమ్ ॥ ౧౨॥ యః స జానన్మహాతేజా వృద్ధస్యైకం మమాత్మజమ్। గతవానేవ కోపస్య వశం పరమదుర్మతిః॥ ౧౩॥ పుత్రశోకమనుప్రాప్య ఏష రైభ్యస్య కర్మణా। త్యక్ష్యామి త్వామృతే పుత్ర ప్రాణానిష్టతమాన్ భువి॥ ౧౪॥ యథాహం పుత్రశోకేన దేహం త్యక్ష్యామి కిల్బిషాత్। తథా జ్యేష్ఠః సుతో రైభ్యం హింస్యాచ్ఛీఘ్రమనాగసమ్॥ ౧౫॥ సుఖినో వై నరా యేషాం జాత్యా పుత్రో న విద్యతే। యే పుత్రశోకమప్రాప్య విచరంతి యథాసుఖమ్॥ ౧౬॥ యే తు పుత్రకృతాచ్ఛోకాత్ భృశం వ్యాకులచేతసః। శపంతీష్టాన్ సఖీనార్తాస్తేభ్యః పాపతరో ను కః॥ ౧౭॥ పరాసుశ్చ సుతో దృష్టః శప్తశ్చేష్టః సఖా మయా। ఈదృశీమాపదం కోఽత్ర ద్వితీయోఽనుభవిష్యతి॥ ౧౮॥ లోమశః॥ విలప్యైవం బహువిధం భరద్వాజోఽదహత్సుతమ్। సుసమిద్ధం తతః పశ్చాత్ ప్రవివేశ హుతాశనమ్॥ ౧౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - యవక్రీతోపాఖ్యానే - సప్తత్రింశదధికశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు బృహద్యుమ్నో మహీపతిః। సత్రం తేనే మహాభాగో రైభ్యయాజ్యః ప్రతాపవాన్॥ ౧॥ తేన రైభ్యస్య వై పుత్రావర్వావసుపరావసూ। వృతౌ సహాయౌ సత్రార్థం బృహద్యుమ్నేన ధీమతా ॥ ౨॥ తత్ర తౌ సమనుజ్ఞాతౌ పిత్రా కౌంతేయ జగ్మతుః। ఆశ్రమే త్వభవద్రైభ్యో భార్యా చైవ పరావసోః॥ ౩॥ అథావలోకకోఽగచ్ఛద్గృహానేకః పరావసుః। కృష్ణాజినేన సంవీతం దదర్శ పితరం వనే॥ ౪॥ జఘన్యరాత్రే నిద్రాంధః సావశేషే తమస్యపి। చరంతం గహనేఽరణ్యే మేనే స పితరం మృగమ్॥ ౫॥ మృగం తు మన్యమానేన పితా వై తేన హింసితః। అకామయానేన తదా శరీరత్రాణమిచ్ఛతా॥ ౬॥ తస్య స ప్రేతకార్యాణి కృత్వా సర్వాణి భారత। పునరాగత్య తత్సత్రమబ్రవీద్భ్రాతరం వచః॥ ౭॥ ఇదం కర్మ న శక్తస్త్వం వోఢుమేకః కథంచన। మయా చ హింసితస్తాతో మన్యమానేన తం మృగమ్॥ ౮॥ సోఽస్మదర్థే వ్రతం తాత చర త్వం బ్రహ్మహింసనమ్। సమర్థో హ్యహమేకాకీ కర్మ కర్తుమిదం మునే॥ ౯॥ అర్వావసురువాచ॥ కరోతు వై భవాన్ సత్రం బృహద్యుమ్నస్య ధీమతః। బ్రహ్మవధ్యాం చరిష్యేఽహం త్వదర్థం నియతేంద్రియః॥ ౧౦॥ లోమశః॥ స తస్యా బ్రహ్మవధ్యాయాః పారం గత్వా యుధిష్ఠిర। అర్వావసుస్తదా సత్రమాజగామ పునర్మునిః॥ ౧౧॥ తతః పరావసుర్దృష్ట్వా భ్రాతరం సముపస్థితమ్। బృహద్యుమ్నమువాచేదం వచనం హర్షగద్గదమ్॥ ౧౨॥ ఏష తే బ్రహ్మహా యజ్ఞం మా ద్రష్టుం ప్రవిశేదితి। బ్రహ్మహా ప్రేక్షితేనాపి పీడయేత్త్వామసంశయమ్॥ ౧౩॥ లోమశః॥ తచ్ఛ్రుత్వైవ తదా రాజా ప్రేష్యానాహ స విట్పతే। ప్రేష్యైరుత్సార్యమాణస్తు రాజన్నర్వావసుస్తదా॥ ౧౪॥ న మయా బ్రహ్మహత్యేయం కృతేత్యాహ పునః పునః। ఉచ్యమానోఽసకృత్ ప్రేష్యైర్బ్రహ్మహన్నితి భారత॥ ౧౫॥ నైవ స్మ ప్రతిజానాతి బ్రహ్మవధ్యాం స్వయం కృతామ్। మమ భ్రాత్రా కృతమిదం మయా స పరిమోక్షితః॥ ౧౬॥ స తథా ప్రవదన్ క్రోధాత్తైశ్చ ప్రేష్యైః ప్రభాషితః। తూష్ణీం జగామ బ్రహ్మర్షిర్వనమేవ మహాతపాః॥ ౧౭॥ ఉగ్రం తపః సమాస్థాయ దివాకరమథాశ్రితః। రహస్యమేవం కృతవాన్సూర్యస్య ద్విజసత్తమః॥ ౧౮॥ మూర్తిమాంస్తం దదర్శాథ స్వయమగ్రభుగవ్యయః ॥ లోమశః ॥ ప్రీతాస్తస్యాభవన్ దేవాః కర్మణార్వావసోర్నృప॥ ౧౯॥ తం తే ప్రవరయామాసుర్నిరాసుశ్చ పరావసుమ్। తతో దేవా వరం తస్మై దదురగ్నిపురోగమాః॥ ౨౦॥ స చాపి వరయామాస పితురుత్థానమాత్మనః। అనాగస్త్వం తతో భ్రాతుః పితుశ్చాస్మరణం వధే॥ ౨౧॥ భరద్వాజస్య చోత్థానం యవక్రీతస్య చోభయోః॥ ప్రతిష్ఠాం చాపి వేదస్య సౌరస్య ద్విజసత్తమః॥ ౨౨॥ ఏవమస్త్వితి తం దేవాః ప్రోచుశ్చాపి వరాన్ దదుః। తతః ప్రాదుర్బభూవుస్తే సర్వ ఏవ యుధిష్ఠిర ॥ ౨౩॥ అథాబ్రవీద్యవక్రీతో దేవానగ్నిపురోగమాన్। సమధీతం మయా బ్ర

హ్మవ్రతాని చరితాని చ॥ ౨౪॥ కథం చ రైభ్యః శక్తో మామధీయానం తపస్వినమ్। తథాయుక్తేన విధినా నిహంతుమమరోత్తమాః॥ ౨౫॥ దేవా ఊచుః॥ మైవం కృథా యవక్రీత యథా వదసి వై మునే। ఋతే గురుమధీతా హి సుఖం వేదాస్త్వయా పురా॥ ౨౬॥ అనేన తు గురూన్ దుఃఖాత్తోషయిత్వాత్మకర్మణా। కాలేన మహతా క్లేశాద్బ్రహ్మాధిగతముత్తమమ్॥ ౨౭॥ లోమశః॥ యవక్రీతమథోక్త్వైవం దేవాః సేంద్రపురోగమాః। సంజీవయిత్వా తాన్ సర్వాన్ పునర్జగ్ముస్త్రివిష్టపమ్॥ ౨౮॥ ఆశ్రమస్తస్య పుణ్యోఽయం సదా పుష్పఫలద్రుమః। అత్రోష్య రాజశార్దూల సర్వం పాపం ప్రమోక్ష్యసి॥ ౨౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - యవక్రీతోపాఖ్యానే - అష్టత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః॥ ఉశీరబీజం మైనాకం గిరిం శ్వేతం చ భారత। సమతీతోఽసి కౌంతేయ కాలశైలం చ పార్థివ॥ ౧॥ ఏషా గంగా సప్తవిధా రాజతే భరతర్షభ। స్థానం విరజసం పుణ్యం యత్రాగ్నిర్నిత్యమిధ్యతే॥ ౨॥ ఏతద్వై మానుషేణాద్య న శక్యం ద్రష్టుమద్భుతమ్। సమాధిం కురుతావ్యగ్రాస్తీర్థాన్యేతాని ద్రక్ష్యథ॥ ౩॥ ఏతత్స్రక్ష్యథ దేవానామాక్రీడం చరణాంకితమ్। అతిక్రాంతోఽసి కౌంతేయ కాలశైలం చ పర్వతమ్॥ ౪॥ శ్వేతం గిరిం ప్రవేక్ష్యామో మందరం చైవ పర్వతమ్। యత్ర మాణివరో యక్షః కుబేరశ్చైవ యక్షరాట్॥ ౫॥ అష్టాశీతిసహస్రాణి గంధర్వాః శీఘ్రగామినః। తథా కింపురుషా రాజన్ యక్షాశ్చైవ చతుర్గుణాః॥ ౬॥ అనేకరూపసంస్థానా నానాప్రహరణాశ్చ తే। యక్షేంద్రం మనుజశ్రేష్ఠ మాణిభద్రముపాసతే॥ ౭॥ తేషామృద్ధిరతీవాత్ర గతౌ వాయుసమాశ్చ తే। స్థానాత్ప్రచ్యావయేయుర్యే దేవరాజమపి ధ్రువమ్॥ ౮॥ తైస్తాత బలిభిర్గుప్తా యాతుధానైశ్చ రక్షితాః। దుర్గమాః పర్వతాః పార్థ సమాధిం పరమం కురు॥ ౯॥ కుబేరసచివాశ్చాన్యే రౌద్రా మైత్రాశ్చ రాక్షసాః। తైః సమేష్యామ కౌంతేయ సంయతో విక్రమేణ చ॥ ౧౦॥ కైలాసః పర్వతో రాజన్ షడ్యోజనసముచ్ఛ్రితః। యత్ర దేవాః సమాయాంతి విశాలా యత్ర భారత॥ ౧౧॥ అసంఖ్యేయాస్తు కౌంతేయ యక్షరాక్షసకిన్నరాః। నాగాః సుపర్ణా గంధర్వాః కుబేరసదనం ప్రతి॥ ౧౨॥ తాన్ విగాహస్వ పార్థాద్య తపసా చ దమేన చ। రక్ష్యమాణో మయా రాజన్ భీమసేనబలేన చ॥ ౧౩॥ స్వస్తి తే వరుణో రాజా యమశ్చ సమితింజయః। గంగా చ యమునా చైవ పర్వతశ్చ దధాతు తే॥ ౧౪॥ మరుతశ్చ సహాశ్విభ్యాం సరితశ్చ సరాంసి చ। స్వస్తి దేవాసురేభ్యశ్చ వసుభ్యశ్చ మహాద్యుతే॥ ౧౫॥ ఇంద్రస్య జాంబూనదపర్వతాద్వై శృణోమి ఘోషం తవ దేవి గంగే। గోపాయయేనం సుభగే గిరిభ్యః సర్వాజమీఢాపచితం నరేంద్రమ్॥ ౧౬॥ దదస్వ శర్మ ప్రవివిక్షతోఽస్య శైలానిమాన్ శైలసుతే నృపస్య। ఉక్త్వా తథా సాగరగాం స విప్రో యత్తో భవస్వేతి శశాస పార్థమ్॥ ౧౭॥ యుధిష్ఠిరః॥ అపూర్వోఽయం సంభ్రమో లోమశస్య కృష్ణాం చ సర్వే రక్షత మా ప్రమాదమ్। దేశోఽప్యయం దుర్గతమో మతోఽస్య తస్మాత్పరం శౌచమిహాచరధ్వమ్॥ ౧౮॥ వైశంపాయనః॥ తతోఽబ్రవీద్భీమముదారవీర్యం కృష్ణాం యత్తః పాలయ భీమసేన। శూన్యేఽర్జునే సన్నిహితే చ తాత త్వామేవ కృష్ణా భజతే భయేషు॥ ౧౯॥ తతో మహాత్మా స యమౌ సమేత్య మూర్ధన్యుపాఘ్రాయ విమృజ్య గాత్రే। ఉవాచ తౌ బాష్పకలం స రాజా మా భైష్టమాగచ్ఛతమప్రమత్తౌ॥ ౨౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - యుధిష్ఠిరవాక్యే - ఏకోనచత్వారింశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః॥ అంతర్హితాని భూతాని బలవంతి మహాంతి చ। అగ్నినా తపసా చైవ శక్యం గంతుం వృకోదర॥ ౧॥ సన్నివర్తయ కౌంతేయ క్షుత్పిపాసే బలాశ్రయాత్। తతో బలం చ దాక్ష్యం చ సంశ్రయస్వ వృకోదర॥ ౨॥ ఋషేస్త్వయా శ్రుతం వాక్యం కైలాసం పర్వతం ప్రతి। బుద్ధ్యా ప్రపశ్య కౌంతేయ కథం కృష్ణా గమిష్యతి॥ ౩॥ అథవా సహదేవేన ధౌమ్యేన చ సమం విభో। సూదైః పౌరోగవైశ్చైవ సర్వైశ్చ పరిచారకైః॥ ౪॥ రథైరశ్వైశ్చ యే చాన్యే విప్రాః క్లేశసహాః పథి। సర్వైస్త్వం సహితో భీమ నివర్తస్వాయతేక్షణ॥ ౫॥ త్రయో వయం గమిష్యామో లఘ్వాహారా యతవ్రతాః। అహం చ నకులశ్చైవ లోమశశ్చ మహాతపాః॥ ౬॥ మమాగమనమాకాంక్షన్ గంగాద్వారే సమాహితః। వసేహ ద్రౌపదీం రక్షన్ యావదాగమనం మమ॥ ౭॥ భీమః॥

గతాసుం పుత్రమాదాయ విలలాప సుదుఃఖితః ॥ ౯॥ భరద్వాజః ॥ బ్రాహ్మణానాం కిలార్థాయ ననుతప్తం తపో మయా । ద్విజానామనధీతా వై వేదాః సంప్రతిభాంత్వితి ॥ ౧౦॥ తథా కల్యాణశీలస్త్వం బ్రాహ్మణేషు మహాత్మసు । అనాగాః సర్వభూతేషు కర్కశత్వముపేయివాన్ ॥ ౧౧॥ ప్రతిషిద్ధో మయా తాత రైభ్యావసథదర్శనాత్ । గతవానేవ తం క్షుద్రం కాలాంతకయమోపమమ్ ॥ ౧౨॥ యః స జానన్మహాతేజా వృద్ధస్యైకం మమాత్మజమ్ । గతవానేవ కోపస్య వశం పరమదుర్మతిః ॥ ౧౩॥ పుత్రశోకమనుప్రాప్య ఏష రైభ్యస్య కర్మణా । త్యక్ష్యామి త్వామృతే పుత్ర ప్రాణానిష్టతమాన్ భువి ॥ ౧౪॥ యథాహం పుత్రశోకేన దేహం త్యక్ష్యామి కిల్బిషీ । తథా జ్యేష్ఠః సుతో రైభ్యం హింస్యాచ్ఛీఘ్రమనాగసమ్ ॥ ౧౫॥ సుఖినో వై నరా యేషాం జాత్యా పుత్రో న విద్యతే । యే పుత్రశోకమప్రాప్య విచరంతి యథాసుఖమ్ ॥ ౧౬॥ యే తు పుత్రకృతాచ్ఛోకాత్ భృశం వ్యాకులచేతసః । శపంతీష్టాన్ సఖీనార్తాస్తేభ్యః పాపతరో ను కః ॥ ౧౭॥ పరాసుశ్చ సుతో దృష్టః శప్తశ్చేష్టః సఖా మయా । ఈదృశీమాపదం కోఽత్ర ద్వితీయోఽనుభవిష్యతి ॥ ౧౮॥ లోమశః ॥ విలప్యైవం బహువిధం భరద్వాజోఽదహత్సుతమ్ । సుసమిద్ధం తతః పశ్చాత్ప్రవివేశ హుతాశనమ్ ॥ ౧౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - యవక్రీతోపాఖ్యానే - సప్తత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః ॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు బృహద్యుమ్నో మహీపతిః । సత్త్రం తేనే మహాభాగో రైభ్యయాజ్యః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧॥ తేన రైభ్యస్య వై పుత్రావర్వావసుపరావసూ । వృతౌ సహాయౌ సత్త్రార్థం బృహద్యుమ్నేన ధీమతా ॥ ౨॥ తత్ర తౌ సమనుజ్ఞాతౌ పిత్రా కౌంతేయ జగ్మతుః । ఆశ్రమే త్వభవద్రైభ్యో భార్యా చైవ పరావసోః ॥ ౩॥ అథావలోకకోఽగచ్ఛద్గృహానేకః పరావసుః । కృష్ణాజినేన సంవీతం దదర్శ పితరం వనే ॥ ౪॥ జఘన్యరాత్రే నిద్రాంధః సావశేషే తమస్యపి । చరంతం గహనేఽరణ్యే మేనే స పితరం మృగమ్ ॥ ౫॥ మృగం తు మన్యమానేన పితా వై తేన హింసితః । అకామయానేన తదా శరీరత్రాణమిచ్ఛతా ॥ ౬॥ తస్య స ప్రేతకార్యాణి కృత్వా సర్వాణి భారత । పునరాగత్య తత్సత్త్రమబ్రవీద్భ్రాతరం వచః ॥ ౭॥ ఇదం కర్మ న శక్తస్త్వం వోఢుమేకః కథంచన । మయా చ హింసితస్తాతో మన్యమానేన తం మృగమ్ ॥ ౮॥ సోఽస్మదర్థే వ్రతం తాత చర త్వం బ్రహ్మహింసనమ్ । సమర్థో హ్యహమేకాకీ కర్మ కర్తుమిదం మునే ॥ ౯॥ అర్వావసురువాచ ॥ కరోతు వై భవాన్ సత్త్రం బృహద్యుమ్నస్య ధీమతః । బ్రహ్మవధ్యాం చరిష్యేఽహం త్వదర్థం నియతేంద్రియః ॥ ౧౦॥ లోమశః ॥ స తస్య బ్రహ్మవధ్యాయాః పారం గత్వా యుధిష్ఠిర । అర్వావసుస్తదా సత్త్రమాజగామ పునర్మునిః ॥ ౧౧॥ తతః పరావసుర్దృష్ట్వా భ్రాతరం సముపస్థితమ్ । బృహద్యుమ్నమువాచేదం వచనం హర్షగద్గదమ్ ॥ ౧౨॥ ఏష తే బ్రహ్మహా యజ్ఞం మా ద్రష్టుం ప్రవిశేదితి । బ్రహ్మహా ప్రేక్షితేనాపి పీడయేత్త్వామసంశయమ్ ॥ ౧౩॥ లోమశః ॥ తచ్ఛ్రుత్వైవ తదా రాజా ప్రేష్యానాహ స విట్పతే । ప్రేష్యైరుత్సార్యమాణస్తు రాజన్నర్వావసుస్తదా ॥ ౧౪॥ న మయా బ్రహ్మహత్యేయం కృతేత్యాహ పునః పునః । ఉచ్యమానోఽసకృత్ ప్రేష్యైర్బ్రహ్మహన్నితి భారత ॥ ౧౫॥ నైవ స్మ ప్రతిజానాతి బ్రహ్మవధ్యాం స్వయం కృతామ్ । మమ భ్రాత్రా కృతమిదం మయా స పరిమోక్షితః ॥ ౧౬॥ స తథా ప్రవదన్ క్రోధాత్తైశ్చ ప్రేష్యైః ప్రభాషితః । తూష్ణీం జగామ బ్రహ్మర్షిర్వనమేవ మహాతపాః ॥ ౧౭॥ ఉగ్రం తపః సమాస్థాయ దివాకరమథాశ్రితః । రహస్యమేవం కృతవాన్ సూర్యస్య ద్విజసత్తమః ॥ ౧౮॥ మూర్తిమాంస్తం దదర్శాథ స్వయమగ్రభుగవ్యయః ॥ లోమశః ॥ ప్రీతాస్తస్యాభవన్ దేవాః కర్మణార్వావసోర్నృప ॥ ౧౯॥ తం తే ప్రవరయామాసుర్నిరాసుశ్చ పరావసుమ్ । తతో దేవా వరం తస్మై దదురగ్నిపురోగమాః ॥ ౨౦॥ స చాపి వరయామాస పితురుత్థానమాత్మనః । అనాగస్త్వం తతో భ్రాతుః పితుశ్చాస్మరణం వధే ॥ ౨౧॥ భరద్వాజస్య చోత్థానం యవక్రీతస్య చోభయోః । ప్రతిష్ఠాం చాపి వేదస్య సౌరస్య ద్విజసత్తమః ॥ ౨౨॥ ఏవమస్త్వితి తం దేవాః ప్రోచుశ్చాపి వరాన్ దదుః । తతః ప్రాదుర్బభూవుస్తే సర్వ ఏవ యుధిష్ఠిర ॥ ౨౩॥ అథాబ్రవీద్యవక్రీతో దేవానగ్నిపురోగమాన్ । సమధీతం మయా బ్ర

ష్ణువ్రతానిచరితానిచ॥ ౨౪॥ కథంచరైభ్యః శక్తో మామధీయానం తపస్వినమ్। తథాయుక్తేనవిధినా నిహంతుమమరోత్తమాః ॥ ౨౫॥ దేవా ఊచుః॥ నైవంకృథా యవక్రీత యథావదసి వై మునే। ఋతే గురుమధీతా హి సుఖం వేదాస్త్వయా పురా॥ ౨౬॥ అనేనతు గురూన్దుఃఖాత్తోషయిత్వాత్మకర్మణా। కాలేన మహతా క్లేశాద్బ్రహ్మాధిగతముత్తమమ్॥ ౨౭॥ లోమశః॥ యవక్రీతమథోక్త్వైవం దేవాః సేంద్రపురోగమాః। సంజీవయిత్వా తాన్సర్వాన్పునర్జగ్ముస్త్రివిష్టపమ్॥ ౨౮॥ ఆశ్రమస్తస్య పుణ్యోఽయం సదాపుష్పఫలద్రుమః। అత్రోష్య రాజశార్దూల సర్వం పాపం ప్రమోక్ష్యసి॥ ౨౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - యవక్రీతోపాఖ్యానే - అష్టత్రింశదధికశతతమోఽధ్యాయః.

లోమశః॥ ఉశీరబీజం మైనాకం గిరిం శ్వేతంచ భారత। సమతీతోఽసి కౌంతేయ కాలశైలంచ పార్థివ॥ ౧॥ ఏషా గంగా సప్తవిధా రాజతే భరతర్షభ। స్థానం విరజసం పుణ్యం యత్రాగ్నిర్నిత్యమిధ్యతే॥ ౨॥ ఏతద్వై మానుషేణాద్య న శక్యం ద్రష్టుమద్భుతమ్। సమాధిం కురుతావ్యగ్రాస్తీర్థాన్యేతాని ద్రక్ష్యథ॥ ౩॥ ఏతద్ద్రక్ష్యతి దేవానామాక్రీడం చరణాంకితమ్। అతిక్రాంతోఽసి కౌంతేయ కాలశైలంచ పర్వతమ్॥ ౪॥ శ్వేతం గిరిం ప్రవేక్ష్యామో మందరంచైవ పర్వతమ్। యత్ర మాణివరో యక్షః కుబేరశ్చైవ యక్షరాట్॥ ౫॥ అష్టాశీతిసహస్రాణి గంధర్వాః శీఘ్రగామినః। తథా కింపురుషా రాజన్యక్షాశ్చైవ చతుర్గుణాః॥ ౬॥ అనేకరూపసంస్థానా నానాప్రహరణాశ్చ తే। యక్షేంద్రం మనుజశ్రేష్ఠ మాణిభద్రముపాసతే॥ ౭॥ తేషామృద్ధిరతీవాత్ర గతౌ వాయుసమాశ్చ తే। స్థానాత్ప్రచ్యావయేయుర్యే దేవరాజమపి ధ్రువమ్॥ ౮॥ తైస్తాత బలిభిర్గుప్తా యాతుధానైశ్చ రక్షితాః। దుర్గమాః పర్వతాః పార్థ సమాధిం పరమం కురు॥ ౯॥ కుబేరసచివాశ్చాన్యే రౌద్రా మైత్రాశ్చ రాక్షసాః। తైః సమేష్యామ కౌంతేయ సంయత్తో విక్రమేణ చ॥ ౧౦॥ కైలాసః పర్వతో రాజన్షడ్యోజనసముచ్ఛ్రితః। యత్ర దేవాః సమాయాంతి విశాలా యత్ర భారత॥ ౧౧॥ అసంఖ్యేయాస్తు కౌంతేయ యక్షరాక్షసకిన్నరాః। నాగాః సుపర్ణా గంధర్వాః కుబేరసదనం ప్రతి॥ ౧౨॥ తాన్విగాహస్వ పార్థాద్య తపసా చ దమేన చ। రక్ష్యమాణో మయా రాజన్భీమసేనబలేన చ॥ ౧౩॥ స్వస్తి తే వరుణో రాజా యమశ్చ సమితింజయః। గంగా చ యమునా చైవ పర్వతశ్చ దధాతు తే॥ ౧౪॥ మరుతశ్చ సహాశ్విభ్యాం సరితశ్చ సరాంసి చ। స్వస్తి దేవాసురేభ్యశ్చ వసుభ్యశ్చ మహాద్యుతే॥ ౧౫॥ ఇంద్రస్య జాంబూనదపర్వతాద్వై శృణోమి ఘోషం తవ దేవి గంగే। గోపాయయేమం సుభగే గిరిభ్యః సర్వాజమీఢాపచితం నరేంద్రమ్॥ ౧౬॥ భవస్వ శర్మ ప్రవివిక్షతోఽస్య శైలానిమాన్శైలసుతే నృపస్య। ఉక్త్వా తథా సాగరగాం స విప్రో యత్తో భవస్వేతి శశాస పార్థమ్॥ ౧౭॥ యుధిష్ఠిరః॥ అపూర్వోఽయం సంభ్రమో లోమశస్య కృష్ణాం చ సర్వే రక్షత మా ప్రమాదమ్। దేశో హ్యయం దుర్గతమో మతోఽస్య తస్మాత్పరం శౌచమిహాచరధ్వమ్॥ ౧౮॥ వైశంపాయనః॥ తతో బ్రవీద్భీమముదారవీర్యం కృష్ణాం యత్తః పాలయ భీమసేన। శూన్యేఽర్జునే సన్నిహితే చ తాత త్వామేవ కృష్ణా భజతే భయేషు॥ ౧౯॥ తతో మహాత్మా స యమౌ సమేత్య మూర్ధన్యుపాఘ్రాయ విమృజ్య గాత్రే। ఉవాచ తౌ బాష్పకలం స రాజా మా భైష్టమాగచ్ఛతమప్రమత్తౌ॥ ౨౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - యుధిష్ఠిరవాక్యే - ఏకోనచత్వారింశదధికశతతమోఽధ్యాయః.

యుధిష్ఠిరః॥ అంతర్హితాని భూతాని బలవంతి మహాంతి చ। అగ్నినా తపసా చైవ శక్యం గంతుం వృకోదర॥ ౧॥ సన్నివర్తయ కౌంతేయ క్షుత్పిపాసే బలాశ్రయాత్। తతో బలంచ దాక్ష్యంచ సంశ్రయస్వ వృకోదర॥ ౨॥ ఋషేస్త్వయా శ్రుతం వాక్యం కైలాసం పర్వతం ప్రతి। బుద్ధ్యా ప్రపశ్య కౌంతేయ కథం కృష్ణా గమిష్యతి॥ ౩॥ అథవా సహదేవేన ధౌమ్యేన చ సమం విభో। సూదైః పౌరోగవైశ్చైవ సర్వైశ్చ పరిచారకైః॥ ౪॥ రథైరశ్వైశ్చ యే చాన్యే విప్రాః క్లేశసహాః పథి। సర్వైస్త్వం సహితో భీమ నివర్తస్వాయతేక్షణ॥ ౫॥ త్రయో వయం గమిష్యామో లఘ్వాహారా యతవ్రతాః। అహం చ నకులశ్చైవ లోమశశ్చ మహాతపాః॥ ౬॥ మమాగమనమాకాంక్షన్గంగాద్వారే సమాహితః। వసేహ ద్రౌపదీం రక్షన్యావదాగమనం మమ॥ ౭॥ భీమః॥

రాజపుత్రీ శ్రమేణార్తా దుఃఖార్తా చైవ భారత । వ్రజత్యేవ హి కల్యాణీ శ్వేతవాహదిదృక్షయా ॥ ౮॥ తవ చాప్యరతిస్తీవ్రా వర్తతే తమపశ్యతః ॥
గుడాకేశం మహాత్మానం సంగ్రామేష్వపలాయినమ్ ॥ ౯॥ కిం పునః సహదేవం చ మాం చ కృష్ణాం చ భారత । ద్విజాః కామం నివర్తంతాం సర్వే చ పరిచార
కాః ॥ ౧౦॥ సూదాః పౌరోగవాశ్చైవ యం చ మన్యేత నో భవాన్ । న హ్యహం హాతుమిచ్ఛామి భవంతమిహ కర్హిచిత్ ॥ ౧౧॥ శైలేఽస్మిన్ రాక్షసాకీర్ణే
దుర్గేషు విషమేషు చ । ఇయం చాపి మహాభాగా రాజపుత్రీ పతివ్రతా ॥ ౧౨॥ త్వామృతే పురుషవ్యాఘ్ర నోత్సహేద్వినివర్తితుమ్ । తథైవ సహదేవో
ఽయం సతతం త్వామనువ్రతః ॥ ౧౩॥ న జాతు వినివర్తేత మనోజ్ఞో హ్యహమస్య వై । అపి చాత్ర మహారాజ సవ్యసాచిదిదృక్షయా ॥ ౧౪॥ సర్వే లాలస
భూతాః స్మ తస్మాద్యాస్యామహే సహ । యద్యశక్యో రథైర్గంతుం శైలోఽయం బహుకందరః ॥ ౧౫॥ పద్భిరేవ గమిష్యామో మా రాజన్ విమనా భవ । అ
హం వహిష్యే పాంచాలీం యత్ర యత్ర న శక్ష్యతి ॥ ౧౬॥ ఇతి మే వర్తతే బుద్ధిర్మా రాజన్ విమనా భవ । సుకుమారౌ తథా వీరౌ మాద్రీనందనకావుభౌ ॥ ౧౭॥
దుర్గే సంతారయిష్యామి యత్రాశక్తౌ భవిష్యతః ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ ఏవం తే భాషమాణస్య బలం భీమాభివర్ధతామ్ ॥ ౧౮॥ యత్త్వముత్సహసే వోఢుం పాం
చాలీం చ యశస్వినీమ్ । యమజౌ చాపి భద్రం తే నైతదన్యత్ర విద్యతే ॥ ౧౯॥ బలం తవ యశశ్చైవ ధర్మః కీర్తిశ్చ వర్ధతామ్ । యత్త్వముత్సహసే నేతుం భ్రా
తరౌ సహ కృష్ణయా ॥ ౨౦॥ మా తే గ్లానిర్మహాబాహో మా చ తేఽస్తు పరాభవః ॥ వైశంపాయనః ॥ తతః కృష్ణాబ్రవీద్వాక్యం ప్రహసంతీ మనోరమా ॥
౨౧॥ గమిష్యామి న సంతాపః కార్యో మాం ప్రతి భారత ॥ లోమశః ॥ తపసా శక్యతే గంతుం పర్వతం గంధమాదనమ్ ॥ ౨౨॥ తపసా చైవ కౌంతేయ సర్వే
యోక్ష్యామహే వయమ్ । నకులః సహదేవశ్చ భీమసేనశ్చ పార్థివ ॥ ౨౩॥ అహం చ త్వం చ కౌంతేయ ద్రక్ష్యామః శ్వేతవాహనమ్ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏ
వం సంభాషమాణాస్తే సుబాహువిషయం మహత్ ॥ ౨౪॥ దదృశుర్ముదితా రాజన్ ప్రభూతగజవాజిమత్ । కిరాతతంగణాకీర్ణం పుళిందశతసంకులమ్ ॥
౨౫॥ హిమవత్యమరైర్జుష్టం బహ్వాశ్చర్యసమాకులమ్ । సుబాహుశ్చాపి తాన్ దృష్ట్వా పూజయా ప్రత్యగృహ్ణత ॥ ౨౬॥ విషయాంతే కుళిందానామీశ్వరః
ప్రీతిపూర్వకమ్ । తతస్తే పూజితాస్తేన సర్వ ఏవ సుఖోషితాః ॥ ౨౭॥ ప్రతస్థుర్విమలే సూర్యే హిమవంతం గిరిం ప్రతి । ఇంద్రసేనముఖాంశ్చాపి భృత్యాన్
పౌరోగవాంస్తథా ॥ ౨౮॥ సూదాంశ్చ పారిబర్హాంశ్చ ద్రౌపద్యాః సర్వశో నృప । రాజ్ఞః కుళిందాధిపతేః పరిదాయ మహారథాః ॥ ౨౯॥ పద్భిరేవ మహా
వీర్యా యయుః కౌరవనందనాః । తే శనైః ప్రాద్రవన్ సర్వే కృష్ణయా సహ పాండవాః ॥ ౩౦॥ తస్మాద్దేశాత్సుసంహృష్టా ద్రష్టుకామా ధనంజయమ్ ॥ ౩౧॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - గంధమాదనప్రవేశే చత్వారింశదధికశతతమోఽధ్యాయః ❁❁❁❁❁❁❁❁

యుధిష్ఠిరః ॥ భీమసేన యమౌ చోభౌ పాంచాలి చ నిబోధత । నాస్తి భూతస్య నాశో వై పశ్యతాస్మాన్ వనేచరాన్ ॥ ౧॥ దుర్బలాః క్లేశితాః స్మేతి యద్బ్రవామే
తరేతరమ్ । అశక్యేఽపి వ్రజామో యద్ధనంజయదిదృక్షయా ॥ ౨॥ తన్మే దహతి గాత్రాణి తూలరాశిమివానలః । యచ్చ వీరం న పశ్యామి ధనంజయముపాం
తికాత్ ॥ ౩॥ తస్య దర్శనతృష్ణం మాం సానుజం వనమాస్థితమ్ । యాజ్ఞసేన్యాః పరామర్శః స చ వీర దహత్యుత ॥ ౪॥ నకులాత్పూర్వజం పార్థం న పశ్యామ్య
మితౌజసమ్ । అజేయముగ్రధన్వానం తేన తప్యే వృకోదర ॥ ౫॥ తీర్థాని చైవ రమ్యాణి వనాని చ సరాంసి చ । చరామి సహ యుష్మాభిస్తస్య దర్శనకాంక్ష
యా ॥ ౬॥ పంచ వర్షాణ్యహం వీరం సత్యసంధం ధనంజయమ్ । యన్న పశ్యామి బీభత్సుం తేన తప్యే వృకోదర ॥ ౭॥ తం వై శ్యామం గుడాకేశం సింహవి
క్రాంతగామినమ్ । న పశ్యామి మహాబాహుం తేన తప్యే వృకోదర ॥ ౮॥ కృతాస్త్రం నిపుణం యుద్ధే ప్రతిమానం ధనుష్మతామ్ । న పశ్యామి కురుశ్రేష్ఠం తేన
తప్యే వృకోదర ॥ ౯॥ చరంతమరిసంఘేషు కాలే క్రుద్ధమివాంతకమ్ । ప్రభిన్నమివ మాతంగం సింహస్కంధం ధనంజయమ్ ॥ ౧౦॥ యః స శక్రాదనవరో వీ
ర్యేణ ద్రవిణేన చ । యమయోః పూర్వజః పార్థః శ్వేతాశ్వోఽమితవిక్రమః ॥ ౧౧ ॥ దుఃఖేన మహతావిష్టస్తం న పశ్యామి ఫల్గునమ్ । అజేయముగ్రధన్వా
నం తేన తప్యే వృకోదర ॥ ౧౨॥ సతతం యః క్షమాశీలః క్షిప్యమాణోఽప్యణీయసా । ఋజుమార్గప్రపన్నస్య శర్మదాతాభయస్య చ ॥ ౧౩ ॥ స తు జిహ్మ
ప్రవృత్తస్య మాయయాభిజిఘాంసతః । అపి వజ్రధరస్యాపి భవేత్కాలవిషోపమః ॥ ౧౪॥ శత్రోరపి ప్రపన్నస్య సోఽనృశంసః ప్రతాపవాన్ । దాతాభ

యస్య బీభత్సురమితాత్మా మహాబలః ॥ ౧౫॥ సర్వేషామాశ్రయోఽస్మాకం రణే రిపూణాం ప్రమర్దితా । ఆహర్తా సర్వరత్నానాం సర్వేషాం నః సుఖావహః ॥
౧౬॥ రత్నాని యస్య వీర్యేణ దివ్యాన్యాసన్ పురా మమ । బహూని బహుజాతీని యాని ప్రాప్తః సుయోధనః ॥ ౧౭॥ యస్య బాహుబలాద్వీర సభా చాసీ
త్పురా మమ । సర్వరత్నమయీ ఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు పాండవ ॥ ౧౮॥ వాసుదేవసమం వీర్యే కార్తవీర్యసమం యుధి । అజేయమమితం యుద్ధే తం న ప
శ్యామి ఫాల్గునమ్ ॥ ౧౯॥ సంకర్షణం మహావీర్యం త్వాం చ భీమాపరాజితమ్ । అనుయాతః స్వవీర్యేణ వాసుదేవం చ శత్రుహా ॥ ౨౦॥ యస్య బాహుబ
లే తుల్యః ప్రభావే చ పురందరః । జవే వాయుర్ముఖే సోమః క్రోధే మృత్యుః సనాతనః ॥ ౨౧॥ తే వయం తం నరవ్యాఘ్రం సర్వే వీర దిదృక్షవః । ప్రవేక్ష్యా
మో మహాబాహో పర్వతం గంధమాదనమ్ ॥ ౨౨॥ విశాలా బదరీ యత్ర నరనారాయణాశ్రమః । తం సదాధ్యుషితం యక్షైర్ద్రక్ష్యామో గిరిముత్తమమ్ ॥
౨౩॥ కుబేరనలినీం రమ్యాం రాక్షసైరభిసేవితామ్ । పద్భిరేవ గమిష్యామస్తప్యమానా మహత్తపః ॥ ౨౪॥ న చ యానవతా శక్యో గంతుం దేశో వృకోదర । న
నృశంసేన లుబ్ధేన నాప్రశాంతేన భారత ॥ ౨౫॥ తత్ర సర్వే గమిష్యామో భీమార్జునగవేషిణః । సాయుధా బద్ధనిస్త్రింశాః సార్ధం విప్రైర్మహావ్రతైః ॥
౨౬॥ మక్షికాదంశమశకాన్ సింహాన్ వ్యాఘ్రాన్ సరీసృపాన్ । ప్రాప్నోత్యనియతః పార్థ నియతస్తాన్న పశ్యతి ॥ ౨౭॥ తే వయం నియతాత్మానః ప
ర్వతం గంధమాదనమ్ । ప్రవేక్ష్యామో మితాహారా ధనంజయదిదృక్షవః ॥ ౨౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి -
గంధమాదనప్రవేశే - ఏకచత్వారింశదధిక శతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

లోమశః ॥ ద్రష్టారః పర్వతాః సర్వే నద్యః సపురకాననాః । తీర్థాని చైవ శ్రీమంతి స్పృష్టం చ సలిలం కరైః ॥ ౧॥ పర్వతం మందరం దివ్యమేష పంథాః ప్ర
యాస్యతి । సమాహితా నిరుద్విగ్నాః సర్వే భవత పాండవాః ॥ ౨॥ అయం దేవనివాసో వై గంతవ్యో వో భవిష్యతి । ఋషీణాం చైవ దివ్యానాం నివాసః
పుణ్యకర్మణామ్ ॥ ౩॥ ఏషా శివజలా పుణ్యా యాతి సౌమ్య మహానదీ । బదరీప్రభవా రాజన్ దేవర్షిగణసేవితా ॥ ౪॥ ఏషా వైహాయసైర్నిత్యం వాలఖి
ల్యైర్మహాత్మభిః । అర్చితా చోపయాతా చ గంధర్వైశ్చ మహాత్మభిః ॥ ౫॥ అత్ర సామస్మ గాయంతి సామగాః పుణ్యనిఃస్వనాః । మరీచిః పులహశ్చైవ
భృగుశ్చైవాంగిరాస్తథా ॥ ౬॥ అత్రాహ్నికం సురశ్రేష్ఠో జపతే సమరుద్గణః । సాధ్యాశ్చైవాశ్వినౌ చైవ పరిధావంతి తం తదా ॥ ౭॥ చంద్రమాస్సహ
సూర్యేణ జ్యోతీంషి చ గ్రహైః సహ । అహోరాత్రవిభాగేన నదీమేనామనువ్రజన్ ॥ ౮॥ ఏతస్యాస్సలిలం మూర్ధ్నా వృషాంకః పర్యధారయత్ ।
గంగాద్వారే మహాభాగ యేన లోకస్థితిర్భవేత్ ॥ ౯॥ ఏతాం భగవతీం దేవీం భవంతస్సర్వ ఏవ హి । ప్రయతేనాత్మనా తాత ప్రతిగమ్యాభివాదత ॥ ౧౦॥ త
స్య తద్వచనం శ్రుత్వా లోమశస్య మహాత్మనః । ఆకాశగంగాం ప్రయతాః పాండవాస్తేఽభ్యవాదయన్ ॥ ౧౧॥ అభివాద్య చ తే సర్వే పాండవా ధర్మచా
రిణః । పునః ప్రయాతాః సంహృష్టాస్సర్వే ఋషిగణైస్సహ ॥ ౧౨॥ తతో దూరాత్ ప్రకాశంతం పాండురం మేరుసన్నిభమ్ । దదృశుస్తే నరశ్రేష్ఠా వి
స్తీర్ణం సర్వతో దిశమ్ ॥ ౧౩॥ తాన్ ప్రష్టుకామాన్ విజ్ఞాయ పాండవాన్ స తు లోమశః । ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞః శృణుధ్వం పాండునందనాః ॥ ౧౪॥ ఏతద్వి
కీర్ణం సుశ్రీమత్ కైలాసశిఖరోపమమ్ । యత్ పశ్యసి నరశ్రేష్ఠ పర్వతప్రతిమం స్థితమ్ ॥ ౧౫॥ ఏతాన్యస్థీని దైత్యస్య నరకస్య మహాత్మనః । పర్వతప్రతి
మం భాతి పర్వతప్రస్తరాశ్రితమ్ ॥ ౧౬॥ పురాతనేన దేవేన విష్ణునా పరమాత్మనా । దైత్యో వినిహతస్తాత సురరాజహితైషిణా ॥ ౧౭॥ దశవర్షసహస్రా
ణి తపస్తప్యన్ మహామనాః । ఐంద్రం ప్రార్థయతే స్థానం తపఃస్వాధ్యాయవిక్రమాత్ ॥ ౧౮॥ తపోబలేన మహతా బాహువేగబలేన చ । నిత్యమేవ దురాధ
ర్షో ధర్షయన్ స దితేః సుతః ॥ ౧౯॥ స తు తస్య బలం జ్ఞాత్వా ధర్మే చ చరితం వ్రతమ్ । భయాభిభూతః సంవిగ్నః శక్ర ఆసీత్తదానఘ ॥ ౨౦॥ తేన సంచింతి
తో దేవో మనసా విష్ణురవ్యయః । సర్వత్రగః ప్రభుః శ్రీమానాగతశ్చ స్థితో బభౌ ॥ ౨౧॥ ఋషయశ్చాపి తం సర్వే తుష్టువుశ్చ దివౌకసః । తం దృష్ట్వా జ్వలమా
నశ్రీర్భగవాన్ హవ్యవాహనః ॥ ౨౨॥ నష్టతేజాః సమభవత్తస్య తేజోభిభర్త్సితః । తం దృష్ట్వా వరదం దేవం విష్ణుం దేవగణేశ్వరమ్ ॥ ౨౩॥ ప్రాంజలిః ప్ర

తతో భూత్వా నమస్కృత్య చ వజ్రభృత్ । ప్రాహ వాక్యం తతస్తత్త్వం యతస్తస్య భయం భవేత్ ॥ ౨౪ ॥ విష్ణురువాచ ॥ జానామి తే భయం శక్ర దైత్యేంద్రాన్నరకాత్తతః । ఐంద్రం ప్రార్థయతే స్థానం తపస్సిద్ధేన కర్మణా ॥ ౨౫ ॥ సోఽహమేనం తవ ప్రీత్యా తపస్సిద్ధమపి ధ్రువమ్ । వియునజ్మ్యేష తం దేహాన్ముహూర్తం ప్రతిపాలయ ॥ ౨౬ ॥ తస్య విష్ణుర్మహాతేజాః పాణినా చేతనాం హరత్ । స పపాత తతో భూమౌ గిరిరాజ ఇవాహతః ॥ ౨౭ ॥ తస్యైతదస్థిసంఘాతం మాయావినిహతస్య వై । ఇదం ద్వితీయమపరం విష్ణోః కర్మ ప్రకాశతే ॥ ౨౮ ॥ నష్టా వసుమతీ కృత్స్నా పాతాలే చైవ మజ్జితా । పునరుద్ధరితా తేన వారాహేణైకశృంగిణా ॥ ౨౯ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ భగవన్విస్తరేణేమాం కథాం కథయ తత్త్వతః । కథం తేన సురేశేన నష్టా వసుమతీ తదా ॥ ౩౦ ॥ యోజనానాం శతం బ్రహ్మన్పునరుద్ధరితా తదా । కేన చైవ ప్రకారేణ జగతో ధరణీ ధ్రువా ॥ ౩౧ ॥ శివా దేవీ మహాభాగా సర్వసస్యప్రరోహిణీ । కస్య చైవ ప్రభావాద్ధి యోజనానాం శతం గతా ॥ ౩౨ ॥ కేనైతద్వీర్యసర్వస్వం దర్శితం పరమాత్మనః । ఏతత్సర్వం యథాతత్త్వమిచ్ఛామి ద్విజసత్తమ ॥ ౩౩ ॥ శ్రోతుం విస్తరశః సర్వం త్వం హి తస్య ప్రతిశ్రయః ॥ లోమశః ॥ యత్తేఽహం పరిపృష్టోఽస్మి కథామేతాం యుధిష్ఠిర ॥ ౩౪ ॥ తత్సర్వమఖిలేనేహ శ్రూయతాం మమ భాషతః । పురా కృతయుగే తాత వర్తమానే భయంకరే ॥ ౩౫ ॥ యమత్వం కారయామాస ఆదిదేవః పురాతనః । యమత్వం కుర్వతస్తస్య దేవదేవస్య ధీమతః ॥ ౩౬ ॥ న తత్ర మ్రియతే కశ్చిజ్జాయతే వా తథాచ్యుత । వర్ధంతే పక్షిసంఘాశ్చ తథా పశుగవేడకమ్ ॥ ౩౭ ॥ గవాశ్వం చ మృగాశ్చైవ సర్వే తే పిశితాశనాః । తథా పురుషశార్దూల మానుషాశ్చ పరంతప ॥ ౩౮ ॥ సహస్రశో హ్యయుతశో వర్ధంతే సలిలం యథా । ఏతస్మిన్సంకులే తాత వర్తమానే భయంకరే ॥ ౩౯ ॥ అతిభారాద్వసుమతీ యోజనానాం శతం గతా । సా వై వ్యథితసర్వాంగీ భారేణాక్రాంతచేతనా ॥ ౪౦ ॥ నారాయణం వరం దేవం ప్రపన్నా శరణం గతా ॥ పృథివ్యువాచ ॥ భగవంస్త్వత్ప్రసాదాద్ధి స్థితేయం సుచిరం త్విహ ॥ ౪౧ ॥ భారేణాస్మి సమాక్రాంతా న శక్నోమి స్మ వర్తితుమ్ । మమేయం భగవన్భారం వ్యపనేతుం త్వమర్హసి ॥ ౪౨ ॥ శరణాగతాస్మి తే దేవ ప్రసాదం కురు మే విభో । తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా భగవానక్షరః ప్రభుః ॥ ౪౩ ॥ ప్రోవాచ వచనం హృష్టః శ్రావ్యాక్షరసమీరితమ్ ॥ విష్ణురువాచ ॥ న తే మహి భయం కార్యం భారార్తే వసుధారిణి ॥ ౪౪ ॥ అయమేవం తథా కుర్మి యథా లఘ్వీ భవిష్యసి ॥ స తాం విసర్జయిత్వాథ వసుధాం శైలకుండలామ్ ॥ ౪౫ ॥ తతో వరాహః సంవృత్త ఏకశృంగో మహాద్యుతిః । రక్తాభ్యాం నయనాభ్యాం తు భయముత్పాదయన్నివ ॥ ౪౬ ॥ ధూమం చ జ్వలయఁల్లక్ష్మ్యా తత్ర దేశే వ్యవర్ధత । స గృహీత్వా వసుమతీం శృంగేణైకేన భాస్వతా ॥ ౪౭ ॥ యోజనానాం శతం వీర సముద్ధరన్సోఽక్షరః ॥ తస్యాం చోద్ధార్యమాణాయాం సంక్షోభః సమజాయత ॥ ౪౮ ॥ దేవాః సంక్షుభితాః సర్వే ఋషయశ్చ తపోధనాః । హాహాభూతమభూత్సర్వం త్రిదివం వ్యోమ భూస్తథా ॥ ౪౯ ॥ న పర్యవస్థితః కశ్చిద్దేవో వా మానుషోఽపి వా । తతో బ్రహ్మాణమాసీనం జ్వలమానమివ శ్రియా ॥ ౫౦ ॥ దేవాః సర్షిగణాశ్చైవ ఉపతస్థురనేకశః । ఉపసర్ప్య చ దేవేశం బ్రహ్మాణం లోకసాక్షికమ్ ॥ ౫౧ ॥ భూత్వా ప్రాంజలయః సర్వే వాక్యముచ్చారయంస్తదా । లోకాః సంక్షుభితాః సర్వే వ్యాకులం చ చరాచరమ్ ॥ ౫౨ ॥ సముద్రాణాం చ సంక్షోభస్త్రిదశేశ ప్రకాశతే । సైషా వసుమతీ కృత్స్నా యోజనానాం శతం గతా ॥ ౫౩ ॥ కిమేతత్కింప్రభావేన యేనేదం వ్యాకులం జగత్ । ఆఖ్యాతు నో భవాఞ్శీఘ్రం విసంజ్ఞాః స్మ హ సర్వశః ॥ ౫౪ ॥ బ్రహ్మోవాచ ॥ అసురేభ్యో భయం నాస్తి యుష్మాకం కుత్రచిత్ । శ్రూయతాం యత్కృతే త్వేష సంక్షోభో జాయతేఽమరాః ॥ ౫౫ ॥ యోఽసౌ సర్వత్రగః శ్రీమానక్షరాత్మా వ్యవస్థిత । తస్య ప్రభావాత్సంక్షోభస్త్రిదివస్య ప్రకాశతే ॥ ౫౬ ॥ యైషా వసుమతీ కృత్స్నా యోజనానాం శతం గతా । సముద్ధృతా పునస్తేన విష్ణునా పరమాత్మనా ॥ ౫౭ ॥ తస్యాముద్ధార్యమాణాయాం సంక్షోభః సమజాయత । ఏవం భవంతో జానంతు ఛిద్యతాం సంశయశ్చ వః ॥ ౫౮ ॥ దేవా ఊచుః ॥ క్వ తద్భూతం వసుమతీం సముద్ధరతి హృష్టవత్ । తం దేశం భగవన్బ్రూహి తత్ర యాస్యామహే వయమ్ ॥ ౫౯ ॥ బ్రహ్మోవాచ ॥ హంత గచ్ఛత భద్రం వో నందనే పశ్యత స్థితమ్ । ఏషోఽత్ర భగవాన్ శ్రీమాన్సుపర్ణః సంప్రకాశతే ॥ ౬౦ ॥ వారాహేణైవ రూపేణ భగవాఁల్లోమభావనః । కాలానల ఇవాభా-

తిపృథివీతలముద్ధరన్ ॥౬౧॥ ఏతస్యోరసి సువ్యక్తం శ్రీవత్సమభిరాజతే। పశ్యధ్వం విబుధాః సర్వే భూతమేతదనామయమ్ ॥ ౬౨॥ లోమశః॥ తతో దృష్ట్వా
మహాత్మానం శ్రుత్వా చామంత్ర్య చామరాః। పితామహం పురస్కృత్య జగ్ముర్దేవా యథాగతమ్ ॥౬౩ ॥ వైశంపాయనః ॥ శ్రుత్వా తు తాం కథాం స
ర్వే పాండవా జనమేజయ। లోమశాదేశితేనాశు యథా జగ్ముః ప్రహృష్టవత్ ॥ ౬౪ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాప
ర్వణి - గంధమాదనప్రవేశే - ద్విచత్వారింశదధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తే శూరాస్తతధన్వానస్తూణవంతః సమార్గణాః। బద్ధగోధాంగులిత్రాణాః ఖడ్గవంతోమితౌజసః ॥ ౧ ॥ పరిగృహ్య ద్విజశ్రేష్ఠా
జ్యేష్ఠాః సర్వే ధనుష్మతామ్। పాంచాలీసహితా రాజన్ ప్రయయుర్గంధమాదనమ్ ॥ ౨॥ సరాంసి సరితశ్చైవ పర్వతాంశ్చ వనాని చ। వృక్షాంశ్చ బ
హుళచ్ఛాయాన్ దదృశుర్గిరిమూర్ధని ॥౩॥ నిత్యపుష్పఫలాన్ దేశాన్ దేవర్షిగణసేవితాన్ । ఆత్మన్యాత్మానమాధాయ వీరా మూలఫలాశినః ॥ ౪ ॥ చే
రురుచ్చావచాకారాన్ దేశాన్ విషమసంకటాన్ । పశ్యంతో మృగజాతాని బహూని వివిధాని చ ॥ ౫ ॥ ఋషిసిద్ధామరయుతం గంధర్వాప్సరసాం ప్రి
యమ్। వివిశుస్తే మహాత్మానః కిన్నరాచరితం గిరిమ్ ॥ ౬ ॥ ప్రవిశత్స్వథ వీరేషు పర్వతం గంధమాదనమ్। చండవాతం మహద్వర్షం ప్రాదురాసీద్వి
శాంపతే॥౭॥ తతో రేణుః సముద్భూతః సపత్రబహుళో మహాన్ । పృథివీం చాంతరిక్షం చ ద్యాం చైవ సహసావృణోత్ ॥౮॥ నస్మ ప్రజ్ఞాయతే కించిదావృ
తే వ్యోమ్ని రేణునా। నచాపి శేకుస్తత్ కర్తుమన్యోన్యస్యాభిభాషణమ్॥ ౯॥ నచాపశ్యంస్తతో న్యోన్యం తమసావృతచక్షుషః । ఆకృష్యమాణా వా
తేన సాశ్మచూర్ణేన భారత ॥ ౧౦॥ ద్రుమాణాం వాతభగ్నానాం పతతాం భూతలే నిశమ్ । అన్యేషాం చ మహీజానాం శబ్దః సమభవన్మహాన్ ॥౧౧॥ ద్యౌః
స్విత్ పతతి కిం భూమిర్దీర్యతే పర్వతో ను కిమ్ । ఇతి తే మేనిరే సర్వే పవనేనాపి మోహితాః ॥ ౧౨ ॥ తే యథానంతరాన్ వృక్షాన్ వల్మీకాన్ విషమాణి చ।
పాణిభిః పరిమార్గంతో భీతా వాయోర్నిలిల్యిరే॥ ౧౩॥ తతః కార్ముకమాదాయ భీమసేనో మహాబలః । కృష్ణామాదాయ సంగమ్య తస్థావాశ్రిత్య పా
దపమ్॥౧౪॥ ధర్మరాజశ్చ ధౌమ్యశ్చ నిలిల్యాతే మహావనే । అగ్నిహోత్రాణ్యుపాదాయ సహదేవస్తు పర్వతమ్ ॥ ౧౫॥ నకులో బ్రాహ్మణాశ్చాన్యే
లోమశశ్చ మహాతపాః । వృక్షానాసాద్య సంత్రస్తాస్తత్ర తత్ర నిలిల్యిరే ॥ ౧౬॥ మందీభూతే తు పవనే తస్మిన్ రజసి శామ్యతి । మహద్భిర్జలధారౌఘై
ర్వర్షమభ్యాజగామ హ॥ ౧౭॥ భృశం చటచటాశబ్దో వజ్రాణాం క్షిప్యతామివ । తతస్తాశ్చంచలాభాసశ్చేరురభ్రేషు విద్యుతః ॥ ౧౮॥ తతోశ్మసహి
తా ధారాః సంవృణ్వంత్యః సమంతతః । ప్రపేతురనిశం తత్ర శీఘ్రవాతసమీరితాః॥౧౯॥ తత్ర సాగరగా హ్యాపః కీర్యమాణాః సమంతతః । ప్రాదురా
సన్ సకలుషాః ఫేనవత్యో విశాంపతే॥ ౨౦॥ వహంత్యో వారిబహుళం ఫేనోడుపపరిప్లుతమ్ । పరిసస్రుర్మహాశబ్దాః ప్రకర్షంత్యో మహీరుహాన్॥
౨౧॥ తస్మిన్నుపరతే శబ్దే వాతే చ సమతాం గతే । గతే హ్యంభసి నిమ్నాని ప్రాదుర్భూతే దివాకరే॥ ౨౨॥ నిర్జగ్ముస్తే శనైః సర్వే సమాజగ్ముశ్చ భార
త। ప్రతస్థిరే పునర్వీరాః పర్వతం గంధమాదనమ్॥౨౩॥ ఇతి తీర్థయాత్రాపర్వణి - త్రిచత్వారింశదధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ క్రోశమాత్రం ప్రయాతేషు పాండవేషు మహాత్మసు । పద్భ్యామనుచితా గంతుం ద్రౌపదీ సముపావిశత్ ॥౧॥ శ్రాంతా దుఃఖపరీతా
చ వాతవర్షేణ తేన చ । సౌకుమార్యాచ్చ పాంచాలీ సంముమోహ తపస్వినీ॥ ౨॥ సా కంపమానా మోహేన బాహుభ్యామసితేక్షణా । వృత్తాభ్యామను
రూపాభ్యామూరూ సముపలంబత ॥ ౩॥ ఆలంబమానా సహితావూరూ గజకరోపమౌ । పపాత సహసా భూమౌ వేపంతీ కదళీ యథా॥ ౪॥ తాం పతంతీం వ
రారోహాం భజ్యమానాం లతామివ । నకులః సమభిద్రుత్య పరిజగ్రాహ వీర్యవాన్ ॥ ౫॥ నకులః॥ రాజన్ పాంచాలరాజస్య సుతేయమసితేక్షణా । శ్రాం
తా నిపతితా భూమౌ తామవేక్షస్వ భారత ॥ ౬ ॥ అదుఃఖార్హా పరం దుఃఖం ప్రాప్తేయం మృదుగామినీ। ఆశ్వాసయ మహారాజ తామిమాం శ్రమకర్శి
తామ్ ॥ ౭॥ వైశంపాయనః॥ రాజా తు వచనాత్తస్య భృశదుఃఖసమన్వితః । భీమశ్చ సహదేవశ్చ సహసా సముపాద్రవత్ ॥ ౮॥ తామవేక్ష్య తు కాంతే

తమో వివర్ణవదనాం కృశామ్ । అంకమానీయ ధర్మాత్మా పర్యదేవయదాతురః ॥ ౯ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ కథం వేశ్మసు గుప్తేషు స్వాస్తీర్ణశయనోచితా । భూమౌ నిపతితా శేతే సుఖార్హా వరవర్ణినీ ॥ ౧౦ ॥ సుకుమారౌ కథం పాదౌ ముఖం చ కమలప్రభమ్ । మత్కృతే ఽద్య వరార్హాయాః శ్యామతాం సముపాగతమ్ ॥ ౧౧ ॥ కిమిదం ద్యూతకామేన మయా కృతమబుద్ధినా । ఆదాయ కృష్ణాం చరతా వనే మృగగణాయుతే ॥ ౧౨ ॥ సుఖం ప్రాప్స్యతి కల్యాణీ పాండవాన్ ప్రాప్య వై పతీన్ । ఇతి ద్రుపదరాజేన పిత్రా దత్తాయతేక్షణా ॥ ౧౩ ॥ తత్సర్వమనవాప్యేయం శ్రమశోకాధ్వకర్శితా । శేతే నిపతితా భూమౌ పాపస్య మమ కర్మభిః ॥ ౧౪ ॥ వైశంపాయనః ॥ తథా లాలప్యమానే తు ధర్మరాజే యుధిష్ఠిరే । ధౌమ్యప్రభృతయః సర్వే తత్రాజగ్ముర్ద్విజోత్తమాః ॥ ౧౫ ॥ తే సమాశ్వాసయామాసురాశీర్భిశ్చాప్యపూజయన్ । రక్షోఘ్నాంశ్చ తథా మంత్రాన్ జేపుశ్చక్రుశ్చ తే క్రియాః ॥ ౧౬ ॥ పఠ్యమానేషు మంత్రేషు శాంత్యర్థం పరమర్షిభిః । స్పృశ్యమానా కరైః శీతైః పాండవైశ్చ ముహుర్ముహుః ॥ ౧౭ ॥ సేవ్యమానా చ శీతేన జలమిశ్రేణ వాయునా । పాంచాలీ సుఖమాసాద్య లేభే చేతః శనైః శనైః ॥ ౧౮ ॥ పరిగృహ్య చ తాం దీనాం కృష్ణామజినసంస్తరే । పార్థా విశ్రామయామాసుర్లబ్ధసంజ్ఞాం తపస్వినీమ్ ॥ ౧౯ ॥ తస్యా యమౌ రక్తతలౌ పాదౌ పూజితలక్షణౌ । కరాభ్యాం కిణజాతాభ్యాం శనకైః సంవవాహతుః ॥ ౨౦ ॥ పర్యాశ్వాసయదప్యేనాం ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః । ఉవాచ చ కురుశ్రేష్ఠో భీమసేనమిదం వచః ॥ ౨౧ ॥ బహవః పర్వతా భీమ విషమా హిమదుర్గమాః । తేషు కృష్ణా మహాబాహో కథం ను విచరిష్యతి ॥ ౨౨ ॥ భీమసేనః ॥ త్వాం రాజన్ రాజపుత్రీం చ యమౌ చ పురుషర్షభ । స్వయం నేష్యామి రాజేంద్ర మా విషాదే మనః కృథాః ॥ ౨౩ ॥ హైడింబశ్చ మహావీర్యో విహగో మద్బలోపమః । వహేదనఘ సర్వాన్నో వచనాత్తే ఘటోత్కచః ॥ ౨౪ ॥ వైశంపాయనః ॥ అనుజ్ఞాతో ధర్మరాజ్ఞా పుత్రం సస్మార రాక్షసమ్ । ఘటోత్కచస్తు ధర్మాత్మా స్మృతమాత్రః పితుస్తదా ॥ ౨౫ ॥ కృతాంజలిరుపాతిష్ఠదభివాద్యాథ పాండవాన్ । బ్రాహ్మణాంశ్చ మహాబాహుః స చ తైరభినందితః ॥ ౨౬ ॥ ఉవాచ భీమసేనం చ పితరం భీమవిక్రమమ్ । స్మృతోఽస్మి భవతా శీఘ్రం శుశ్రూషురహమాగతః ॥ ౨౭ ॥ ఆజ్ఞాపయ మహాబాహో సర్వం కర్తాస్మ్యసంశయమ్ । తచ్ఛ్రుత్వా భీమసేనస్తు రాక్షసం పరిషస్వజే ॥ ౨౮ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి - గంధమాదనప్రవేశే - చతుశ్చత్వారింశదధికశతతమోఽధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః ॥ ధర్మజ్ఞో బలవాన్ శూరః సత్యో రాక్షసపుంగవః । భక్తోఽస్మానౌరసః పుత్రో భీమ గృహ్ణాతు మా చిరమ్ ॥ ౧ ॥ తవ బాహుబలేనాహమక్షతో భీమపరాక్రమ । అక్షతః సహ పాంచాల్యా గచ్ఛేయం గంధమాదనమ్ ॥ ౨ ॥ వైశంపాయనః ॥ భ్రాతుర్వచనమాజ్ఞాయ భీమసేనో ఘటోత్కచమ్ । ఆదిదేశ నరవ్యాఘ్రస్తనయం శత్రుకర్శనమ్ ॥ ౩ ॥ భీమసేనః ॥ హైడింబేయ పరిశ్రాంతా తవ మాతాపరాజితా । త్వం చ కామగమస్తాత బలవాన్ వహ తాం ఖగ ॥ ౪ ॥ స్కంధమారోప్య భద్రం తే మధ్యేఽస్మాకం విహాయసా । గచ్ఛ నీచికయా గత్యా యథా చైనాం న పీడయేః ॥ ౫ ॥ ఘటోత్కచః ॥ ధర్మరాజం చ ధౌమ్యం చ కృష్ణాం చ యమజౌ తథా । ఏకోఽప్యహమలం వోఢుం కిము తాద్య సహాయవాన్ ॥ ౬ ॥ అన్యే చ శతశః శూరా విహగాః కామరూపిణః । సర్వాన్ వో బ్రాహ్మణైః సార్ధం వక్ష్యంతి సహితానఘ ॥ ౭ ॥ ఏవముక్త్వా తతః కృష్ణాముువాహ స ఘటోత్కచః । పాండూనాం మధ్యగో వీరః పాండవానపి చాపరే ॥ ౮ ॥ లోమశః సిద్ధమార్గేణ జగామానుపమద్యుతిః । స్వేనైవ స్వప్రభావేన ద్వితీయ ఇవ భాస్కరః ॥ ౯ ॥ బ్రాహ్మణాంశ్చాపి తాన్ సర్వాన్ సముపాదాయ రాక్షసాః । నియోగాద్రాక్షసేంద్రస్య జగ్ముర్భీమపరాక్రమాః ॥ ౧౦ ॥ ఏవం సురమణీయాని వనాన్యుపవనాని చ । ఆలోకయంతస్తే జగ్ముర్విశాలాం బదరీం ప్రతి ॥ ౧౧ ॥ తే త్వాశుగతిభిర్వీరా రాక్షసైస్తైర్మహాజవైః । ఉహ్యమానా యయుః శీఘ్రం మహదధ్వానమల్పవత్ ॥ ౧౨ ॥ దేశాన్ మ్లేచ్ఛజనాకీర్ణాన్ నానారత్నాకరాయుతాన్ । దదృశుర్గిరిపాదాంశ్చ నానాధాతుసమాచితాన్ ॥ ౧౩ ॥ విద్యాధరసమాకీర్ణాన్ యుతాన్ వానరకిన్నరైః । తథా కింపురుషైశ్చైవ గంధర్వైశ్చ సమంతతః ॥ ౧౪ ॥ మయూరైశ్చమరైశ్చైవ వానరై రురుభిస్తథా । వరాహైర్గవయైశ్చైవ మహిషైశ్చ సమావృతాన్ ॥

౧౫॥ నదీజాలసమాకీర్ణాన్నానాపక్షియుతాన్బహూన్। నానావిధమృగైర్జుష్టాన్వానరైశ్చోపశోభితాన్॥౧౬॥ సమదేశాంశ్చ విహగైః పాదపైరన్వితాంస్తథా। తేవతీర్య బహూన్దేశానుత్తరాంశ్చ కురూనపి॥ ౧౭॥ దదృశుర్వివిధాశ్చర్యం కైలాసం పర్వతోత్తమమ్। తస్యాభ్యాశే తు దదృశుర్నరనారాయణాశ్రమమ్॥౧౮॥ ఉపేతం పాదపైర్దివ్యైః సదాపుష్పఫలోపగైః। దదృశుస్తాం చ బదరీం వృత్తస్కంధాం మనోహరామ్॥ ౧౯॥ స్నిగ్ధామవిరళచ్ఛాయాం శ్రియా పరమయా యుతామ్। పత్రైః స్నిగ్ధైరవిరళైరుపేతాం మృదుభిః శుభామ్॥౨౦॥ విశాలశాఖాం విస్తీర్ణామతిద్యుతిసమన్వితామ్। ఫలైరుపచితైర్దివ్యైరాచితాం స్వాదుభిర్భృశమ్॥౨౧॥ మధుస్రవైః సదా దివ్యాం మహర్షిగణసేవితామ్। మదప్రముదితైర్నిత్యం నానాద్విజగణైర్యుతామ్॥౨౨॥ అదంశమశకే దేశే బహుమూలఫలోదకే। నీలశాద్వలసంఛన్నే దేవగంధర్వసేవితే॥ ౨౩॥ సుసమీకృతభూభాగే స్వభావవిహితే శుభే। జాతాం హిమమృదుస్పర్శే దేశేఽపహతకంటకే॥౨౪॥ తాముపేత్య మహాత్మానః సహ తైర్బ్రాహ్మణర్షభైః। అవతేరుస్తతః సర్వే రాక్షసస్కంధతః శనైః॥ ౨౫॥ తతస్తమాశ్రమం రమ్యం నరనారాయణాశ్రితమ్। దదృశుః పాండవా రాజన్సహితా ద్విజపుంగవైః॥ ౨౬॥ తమసా రహితం పుణ్యమనామృష్టం రవేః కరైః। క్షుత్తృట్ఛీతోష్ణదోషైశ్చ వర్జితం శోకనాశనమ్॥ ౨౭॥ మహర్షిగణసంబాధం బ్రాహ్మ్యా లక్ష్మ్యా సమన్వితమ్। దుష్ప్రవేశం మహారాజ నరైర్ధర్మబహిష్కృతైః॥ ౨౮॥ బలిహోమార్చితం దివ్యం సుసంమృష్టానులేపనమ్। దివ్యపుష్పోపహారైశ్చ సర్వతోఽభివిరాజితమ్॥౨౯॥ విశాలైరగ్నిశరణైః స్రుగ్భాండైరాచితం శుభైః। మహద్భిస్తోయకలశైః కఠినైశ్చోపశోభితమ్॥ ౩౦॥ శరణ్యం సర్వభూతానాం బ్రహ్మఘోషనినాదితమ్। దివ్యమాశ్రయణీయం తమాశ్రమం శ్రమనాశనమ్॥ ౩౧॥ శ్రియాయుతమనిర్దేశ్యం దేవచర్యోపశోభితమ్। ఫలమూలాశనైర్దాంతైశ్చీరకృష్ణాజినాంబరైః॥౩౨॥ సూర్యవైశ్వానరసమైస్తపసా భావితాత్మభిః। మహర్షిభిర్మోక్షపరైర్యతిభిర్నియతేంద్రియైః॥ ౩౩॥ బ్రహ్మభూతైర్మహాభాగైరుపేతం బ్రహ్మవాదిభిః। సోఽభ్యగచ్ఛన్మహాతేజాస్తానృషీన్ప్రయతః శుచిః॥౩౪॥ భ్రాతృభిః సహితో ధీమాన్ధర్మపుత్రో యుధిష్ఠిరః। దివ్యజ్ఞానోపపన్నాస్తే దృష్ట్వా ప్రాప్తం యుధిష్ఠిరమ్॥ ౩౫॥ అభ్యగచ్ఛంత సుప్రీతాః సర్వ ఏవ మహర్షయః। ఆశీర్వాదాన్ప్రయుంజానాః స్వాధ్యాయనిరతా భృశమ్॥౩౬॥ ప్రీతాస్తే తస్య సత్కారం విధినా పావకోపమాః। ఉపాజహ్రుశ్చ సలిలం పుష్పమూలఫలం శుచి॥ ౩౭॥ స తైః ప్రీత్యాథ సత్కారముపనీతం మహర్షిభిః। ప్రయతః ప్రతిగృహ్యాథ ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః॥ ౩౮॥ తం శక్రసదనప్రఖ్యం దివ్యగంధం మనోరమమ్। ప్రీతః స్వర్గోపమం పుణ్యం పాండవః సహ కృష్ణయా॥ ౩౯॥ వివేశ శోభయా యుక్తం భ్రాతృభిశ్చ సహానఘ। బ్రాహ్మణైర్వేదవేదాంగపారగైశ్చ సహస్రశః॥ ౪౦॥ తత్రాపశ్యత ధర్మాత్మా దేవదేవర్షిపూజితమ్। నరనారాయణస్థానం భాగీరథ్యోపశోభితమ్॥ ౪౧ ॥ పశ్యంతస్తే నరవ్యాఘ్రా రేమిరే తత్ర పాండవాః। మధుస్రవఫలం దివ్యం బ్రహ్మర్షిగణసేవితమ్॥ ౪౨॥ తముపేత్య మహాత్మానస్తే వసన్బ్రాహ్మణైః సహ। ముదాయుక్తా మహాత్మానో రేమిరే తత్ర తే తదా॥ ౪౩॥ ఆలోకయంతో మైనాకం నానాద్విజగణాయుతమ్। హిరణ్యశిఖరం చైవ తచ్చ బిందుసరః శివమ్॥ ౪౪॥ తస్మిన్విహరమాణాశ్చ పాండవాః సహ కృష్ణయా। మనోజ్ఞే కాననవరే సర్వర్తుకుసుమోజ్జ్వలే॥ ౪౫॥ పాదపైః పుష్పవికచైః ఫలభారావనామిభిః। శోభితే సర్వతో రమ్యైః పుంస్కోకిలగణాయుతైః॥ ౪౬॥ స్నిగ్ధపత్రైరవిరళైః శీతచ్ఛాయైర్మనోరమైః। సరాంసి చ విచిత్రాణి ప్రసన్నసలిలాని చ॥ ౪౭॥ కమలైః సోత్పలైశ్చైవ భ్రాజమానాని సర్వశః। పశ్యంతశ్చారురూపాణి రేమిరే తత్ర పాండవాః॥ ౪౮॥ పుణ్యగంధః సుఖస్పర్శో వవౌ తత్ర సమీరణః। హ్లాదయన్పాండవాన్సర్వాన్సాధ్వ్యా సహితాన్ప్రభో॥ ౪౯॥ భాగీరథీం సుతీర్థాం చ శీతాం విమలపంకజామ్। మణిప్రవాళప్రస్తారాం పాదపైరుపశోభితామ్॥ ౫౦॥ దివ్యపుష్పసమాకీర్ణాం మనఃప్రీతివివర్ధనీమ్। వీక్షమాణా మహాత్మానో విశాలాం బదరీమను॥ ౫౧॥ తస్మిందేవర్షిచరితే దేశే పరమదుర్గమే। భాగీరథీపుణ్యజలే తర్పయాంచక్రిరే తదా॥ ౫౨॥ దేవానృషీంశ్చ కౌంతేయాః పరమం శౌచమాస్థితాః। తత్ర తే తర్పయంతశ్చ జపంతశ్చ కురూద్వహాః॥ ౫౩॥ బ్రాహ్మ

ణైః సహితా వీరా హ్యవసన్ పురుషర్షభాః । కృష్ణాయాస్తత్ర పశ్యంతః క్రీడితాన్యమరప్రభాః ॥ ౫౪ ॥ విచిత్రాణి నరవ్యాఘ్రా రేమిరే తత్ర పాండవాః ॥ ౫౫ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి- పంచచత్వారింశదధికశతతమోధ్యాయః.

వైశంపాయనః ॥ తత్ర తే పురుషవ్యాఘ్రాః పరమం శౌచమాస్థితాః । షడ్రాత్రమవసన్ వీరా ధనంజయదిదృక్షవః ॥ ౧ ॥ తతః పూర్వోత్తరో వాయుః ప్లవమానో యదృచ్ఛయా । సహస్రపత్రమర్కాభం దివ్యం పద్మముపాహరత్ ॥ ౨ ॥ తదపశ్యత పాంచాలీ దివ్యగంధం మనోరమమ్ । అనిలేనాహృతం భూమౌ పతితం జలజం శుచి ॥ ౩ ॥ తచ్ఛుభా శుభమాసాద్య సౌగంధికమనుత్తమమ్ । అతీవ ముదితా రాజన్ భీమసేనమథాబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ పశ్య దివ్యం సురుచిరం భీమ పుష్పమనుత్తమమ్ । గంధసంస్థానసంపన్నం మనసో మమ నందనమ్ ॥ ౫ ॥ ఇదం చ ధర్మరాజాయ ప్రదాస్యామి పరంతప । హరేరిదం మమ కామాయ కామ్యకే పునరాశ్రమే ॥ ౬ ॥ యది తేఽహం ప్రియా పార్థ బహూనీమాన్యుపాహర । తాన్యహం నేతుమిచ్ఛామి కామ్యకం పునరాశ్రమమ్ ॥ ౭ ॥ ఏవముక్త్వా శుభాపాంగీ భీమసేనమనిందితా । జగామ పుష్పమాదాయ ధర్మరాజాయ తత్తదా ॥ ౮ ॥ అభిప్రాయం తు విజ్ఞాయ మహిష్యాః పురుషర్షభః । ప్రియాయాః ప్రియకామః స ప్రాయాద్భీమో మహాబలః ॥ ౯ ॥ వాతం తమేవాభిముఖో యతస్తత్పుష్పమాగతమ్ । ఆజిహీర్షుర్జగామాశు స పుష్పాణ్యపరాణ్యపి ॥ ౧౦ ॥ రుక్మపృష్ఠం ధనుర్గృహ్య శరాంశ్చాశీవిషోపమాన్ । మృగరాడివ సంక్రుద్ధః ప్రభిన్న ఇవ కుంజరః ॥ ౧౧ ॥ దదృశుః సర్వభూతాని మహాబాణధనుర్ధరమ్ । న గ్లానిర్న చ వైక్లబ్యం న భయం న చ సంభ్రమః ॥ ౧౨ ॥ కదాచిజ్జుషతే పార్థమాత్మజం మాతరిశ్వనః । ద్రౌపద్యాః ప్రియమన్విచ్ఛన్ స బాహుబలమాశ్రితః ॥ ౧౩ ॥ వ్యపేతభయసమ్మోహః శైలమభ్యపతద్బలీ । స తం ద్రుమలతాగుల్మచ్ఛన్నం నీలశిలాతలమ్ ॥ ౧౪ ॥ గిరించచారారిహరః కిన్నరాచరితం శుభమ్ । నానావర్ణధరైశ్చిత్రం ధాతుద్రుమమృగాండజైః ॥ ౧౫ ॥ సర్వభూషణసంపూర్ణం భూమేర్భుజమివోచ్ఛ్రితమ్ । సర్వత్ర రమణీయేషు గంధమాదనసానుషు ॥ ౧౬ ॥ సక్తచక్షురభిప్రాయాన్ హృదయేనానుచింతయన్ । పుంస్కోకిలనినాదేషు షట్పదాచరితేషు చ ॥ ౧౭ ॥ బద్ధశ్రోత్రమనశ్చక్షుర్జగామామితవిక్రమః । ఆజిఘ్రన్ స మహాతేజాః సర్వర్తుకుసుమోద్భవమ్ ॥ ౧౮ ॥ గంధముద్దామముద్దామో వనే మత్త ఇవ ద్విపః । వీజ్యమానః సుపుణ్యేన నానాకుసుమగంధినా ॥ ౧౯ ॥ పితుస్సంస్పర్శశీతేన గంధమాదనవాయునా । హ్రియమాణశ్రమః పిత్రా సంప్రహృష్టతనూరుహః ॥ ౨౦ ॥ స యక్షగంధర్వసురబ్రహ్మర్షిగణసేవితమ్ । విలోకయామాస తదా పుష్పహేతోరరిందమః ॥ ౨౧ ॥ విషమచ్ఛదరచితైరనులిప్తమివాంగులైః । విమలైర్ధాతువిచ్ఛేదైః కాంచనాంజనరాజతైః ॥ ౨౨ ॥ సపక్షమివ నృత్యంతం పార్శ్వలగ్నైః పయోధరైః । ముక్తాహారైరివ చితం చ్యుతైః ప్రస్రవణోదకైః ॥ ౨౩ ॥ అభిరామనదీకుంజనిర్ఝరోదకకందరమ్ । అప్సరోనూపురరవైః ప్రనృత్తవరబర్హిణమ్ ॥ ౨౪ ॥ దిగ్వారణవిషాణాగ్రైర్ఘృష్టోపలశిలాతలమ్ । స్రస్తాంశుకమివాక్షోభ్యైర్నిమ్నగానిఃసృతైర్జలైః ॥ ౨౫ ॥ సశష్పకబలైః స్వస్థైరదూరపరివర్తిభిః । భయానభిజ్ఞైర్హరిణైః కౌతూహలనిరీక్షితః ॥ ౨౬ ॥ చాలయానః స వేగేన లతాజాలాన్యనేకశః । ఆక్రీడమానో హృష్టాత్మా శ్రీమాన్ వాయుసుతోఽయయౌ ॥ ౨౭ ॥ ప్రియామనోరథం కర్తుముద్యతశ్చారులోచనః । ప్రాంశుః కనకవర్ణాభః సింహసంహననో యువా ॥ ౨౮ ॥ మత్తవారణవిక్రాంతో మత్తవారణవేగవాన్ । మత్తవారణతామ్రాక్షో మత్తవారణవారణః ॥ ౨౯ ॥ ప్రియపార్శ్వోపవిష్టాభిర్వ్యావృత్తాభిర్విచేష్టితైః । యక్షగంధర్వయోషాభిరదృశ్యాభిర్నిరీక్షితః ॥ ౩౦ ॥ నవావతారం రూపస్య విక్రీడన్నివ పాండవః । చచార రమణీయేషు గంధమాదనసానుషు ॥ ౩౧ ॥ సంస్మరన్ వివిధాన్ క్లేశాన్ దుర్యోధనకృతాన్ బహూన్ । ద్రౌపద్యా వనవాసిన్యాః ప్రియం కర్తుం సముద్యతః ॥ ౩౨ ॥ సోఽచింతయద్గతే స్వర్గమర్జునే మయి చాగతే । పుష్పహేతోః కథం త్వార్యః కరిష్యతి యుధిష్ఠిరః ॥ ౩౩ ॥ స్నేహాన్నరవరో నూనమవిశ్వాసాద్బలస్య చ । నకులం సహదేవం చ న మోక్ష్యతి యుధిష్ఠిరః ॥ ౩౪ ॥ కథం ను కుసుమావాప్తిః స్యాచ్ఛీఘ్రమితి చింతయన్ । ప్రతస్థే నరశార్దూలః పక్షిరాడివ వేగితః ॥ ౩౫ ॥ సజ్జమానమనోదృష్టిః ఫుల్లేషు గిరిసానుషు । ద్రౌపదీవాక్యపాథేయో భీమః

శీఘ్రతరం యయౌ ॥ ౩౬ ॥ కంపయన్ మేదినీం పద్భ్యాం నిర్ఘాత ఇవ పర్వసు । త్రాసయన్ గజయూథాని వాతరంహా వృకోదరః ॥ ౩౭ ॥ సింహవ్యా
ఘ్రమృగాంశ్చైవ మర్దయానో మహాబలః । ఉన్మూలయన్ మహావృక్షాన్ పోథయంస్తరసా బలీ ॥ ౩౮ ॥ లతావల్లీశ్చ వేగేన వికర్షన్ పాండునందనః । ఉప
ర్యుపరి శైలాగ్రమారురుక్షురివ ద్విపః ॥ ౩౯ ॥ వినర్దమానోఽతిభృశం సవిద్యుదివ తోయదః । తేన శబ్దేన మహతా భీమస్య ప్రతిబోధితాః ॥ ౪౦ ॥ గుహాం
సంత్యజ్య వ్యాఘ్రా నిలిల్యుర్వనవాసినః । సముత్పేతుః ఖగాస్త్రస్తా మృగయూథాని దుద్రువుః ॥ ౪౧ ॥ ఋక్షాశ్చోత్ససృజుర్వృక్షాంస్తత్యజుర్హరయో
గుహామ్ । వ్యజృంభంత మహాసింహా మహిషాశ్చావలోకయన్ ॥ ౪౨ ॥ తేన విత్రాసితా నాగాః కరేణుపరివారితాః । తద్వనం సంపరిత్యజ్య జగ్ముర్న్యన్మ
హావనమ్ ॥ ౪౩ ॥ వరాహా మృగసింహాశ్చ మహిషాశ్చైవ నేచరాః । వ్యాఘ్రగోమాయుసంఘాశ్చ ప్రణేదుర్గవయైః సహ ॥ ౪౪ ॥ రథాంగసాహ్వా దాత్యూ
హా హంసకారండవప్లవాః । శుకాః పుంస్కోకిలాః క్రౌంచా విసంజ్ఞా భేజిరే దిశః ॥ ౪౫ ॥ తథాన్యే దర్పితా నాగాః కరేణుశరపీడితాః । సింహవ్యాఘ్రాశ్చ
సంక్రుద్ధా భీమసేనమథాద్రవన్ ॥ ౪౬ ॥ శకృన్మూత్రం చ ముంచానా భయవిభ్రాంతమానసాః । వ్యాదితాస్యా మహారౌద్రా వ్యనదన్ భీషణాన్ ర
వాన్ ॥ ౪౭ ॥ తతో వాయుసుతః క్రోధాత్ స్వబాహుబలమాశ్రితః । గజేనాన్యాన్ గజాన్ శ్రీమాన్ సింహం సింహేన వా విభుః ॥ ౪౮ ॥ తలప్రహారైర
న్యాంశ్చ వ్యహనత్ పాండవో బలీ । తే వధ్యమానా భీమేన సింహవ్యాఘ్రతరక్షవః ॥ ౪౯ ॥ భయాద్విససృజుర్భీమం శకృన్మూత్రం చ సుస్రువుః । ప్రవివేశ
తతః క్షిప్రం తానపాస్య మహాబలః ॥ ౫౦ ॥ వనం పాండుసుతః శ్రీమాన్ శబ్దేనాపూరయన్ దిశః । అథాపశ్యన్మహాబాహుర్గంధమాదనసానుషు ॥ ౫౧ ॥ సు
రమ్యం కదలీషండం బహుయోజనవిస్తృతమ్ । తమభ్యగచ్ఛద్వేగేన క్షోభయిష్యన్ మహాబలః ॥ ౫౨ ॥ మహాగజ ఇవాస్రావీ ప్రభంజన్ వివిధాన్ ద్రుమాన్ ।
ఉత్పాట్య కదలీస్తంభాన్ బహుతాలసముచ్ఛ్రయాన్ ॥ ౫౩ ॥ చిక్షేప తరసా భీమః సమంతాద్బలినాం వరః । వినదన్ సుమహాతేజా నృసింహ ఇవ దర్పితః ॥
౫౪ ॥ తతః సత్త్వాన్యుపాక్రామన్ బహూని సుమహాంతి చ । రురువానరసింహాంశ్చ మహిషాంశ్చ జలాశయాన్ ॥ ౫౫ ॥ తేన శబ్దేన చైవాథ భీమసేనరవేణ
చ । వనాంతరగతాశ్చాపి విత్రేసుర్మృగపక్షిణః ॥ ౫౬ ॥ తం శబ్దం సహసా శ్రుత్వా మృగపక్షిసమీరితమ్ । జలార్ద్రపక్షా విహగాః సముత్పేతుః సహస్ర
శః ॥ ౫౭ ॥ తానౌదకాన్ పక్షిగణాన్ నిరీక్ష్య భరతర్షభః । తానేవానుసరన్ రమ్యం దదర్శ సుమహత్సరః ॥ ౫౮ ॥ కాంచనైః కదలీషండైర్మందమారుత
కంపితైః । వీజ్యమానమివాక్షోభ్యం తీరాంతరవిసర్పిభిః ॥ ౫౯ ॥ తత్సరోఽథావతీర్యాశు ప్రభూతనలినోత్పలమ్ । మహాగజ ఇవోద్దామశ్చిక్రీడ బలవద్బలీ ॥
౬౦ ॥ విక్రీడ్య తస్మిన్ సుచిరముత్తతారామితద్యుతిః । తతోఽవగంతుం వేగేన తద్వనం బహుపాదపమ్ ॥ ౬౧ ॥ దధ్మౌ చ శంఖం స్వనవత్సర్వప్రాణేన పాండవః ।
ఆస్ఫోటయచ్చ బలవాన్ భీమః సన్నాదయన్ దిశః ॥ ౬౨ ॥ తస్య శంఖస్య శబ్దేన భీమసేనరవేణ చ । బాహుశబ్దేన చోగ్రేణ నదంతీవ గిరేర్గుహాః ॥ ౬౩ ॥
తం వజ్రనిష్పేషసమమాస్ఫోటితమహారవమ్ । శ్రుత్వా శైలగుహాసుప్తైః సింహైర్ముక్తో మహాస్వనః ॥ ౬౪ ॥ సింహనాదభయత్రస్తైః కుంజరైరపి భారత ।
ముక్తో విరావః సుమహాన్ పర్వతో యేన పూరితః ॥ ౬౫ ॥ తం తు నాదం తతః శ్రుత్వా ముక్తం వారణపుంగవైః । భ్రాతరం భీమసేనం తు విజ్ఞాయ హనుమాన్
కపిః ॥ ౬౬ ॥ దివంగమం రురోధాథ మార్గం భీమస్య కారణాత్ । అనేన హి పథా మా వై గచ్ఛేదితి విచార్య సః ॥ ౬౭ ॥ ఆస్త ఏకాయనే మార్గే కదలీషండమం
డితే । భ్రాతుర్భీమస్య రక్షార్థం తం మార్గమవరుధ్య వై ॥ ౬౮ ॥ మాత్ర ప్రాప్స్యతి శాపం వా ధర్షణాం వేతి పాండవః । కదలీషండమధ్యస్థో హ్యేవం
సంచింత్య వానరః ॥ ౬౯ ॥ ప్రాజృంభత మహాకాయో హనూమాన్ నామ వానరః । కదలీషండమధ్యస్థో నిద్రావశగతస్తదా ॥ ౭౦ ॥ జృంభమాణః సువిపు
లం శక్రధ్వజమివోచ్ఛ్రితమ్ । ఆస్ఫోటయచ్చ లాంగూలమింద్రాశనిసమస్వనమ్ ॥ ౭౧ ॥ తస్య లాంగూలనినదం పర్వతః సగుహాముఖైః । ఉద్గారమివ గౌ
ర్నదన్నుత్ససర్జ సమంతతః ॥ ౭౨ ॥ లాంగూలాస్ఫోటశబ్దాచ్చ చలితః స మహాగిరిః । విఘూర్ణమానశిఖరః సమంతాత్ పర్యశీర్యత ॥ ౭౩ ॥ స లాంగూల
రవస్తస్య మత్తవారణనిస్వనమ్ । అంతర్ధాయ విచిత్రేషు చచార గిరిసానుషు ॥ ౭౪ ॥ స భీమసేనస్తం శ్రుత్వా సంప్రహృష్టతనూరుహః । శబ్దప్రభవ

మున్విచ్ఛంశ్చ చారకదళీవనమ్॥ ౭౫॥ కదళీవనమధ్యస్థమథపీనే శిలాతలే। దదర్శ సుమహాబాహుర్వానరాధిపతిం తదా॥ ౭౬॥ విద్యుత్సంపాతదుష్ప్రేక్ష్యం విద్యుత్సంపాతపింగళమ్। విద్యుత్సంపాతనినదం విద్యుత్సంపాతచంచలమ్॥ ౭౭॥ బాహుస్వస్తికవిన్యస్తపీనహ్రస్వశిరోధరమ్। స్కంధభూయిష్ఠకాయత్వాత్తనుమధ్యకటీతటమ్॥ ౭౮॥ కించిచ్చాభుగ్నశీర్షేణ దీర్ఘరోమాంచితేన చ। లాంగూలేనోర్ధ్వగతినా ధ్వజేనేవ విరాజితా॥ ౭౯॥ హ్రస్వోష్ఠం తామ్రజిహ్వాస్యం రక్తకర్ణం చలద్భ్రువమ్। వివృత్తదంష్ట్రాదశనం శుక్లతీక్ష్ణాగ్రశోభితమ్॥ ౮౦॥ అపశ్యద్వదనం తస్య రశ్మివంతమివోడుపమ్। వదనాభ్యంతరగతైః శుక్లైర్దంతైరలంకృతమ్॥ ౮౧॥ కేసరోత్కరసమ్మిశ్రమశోకానామివోత్కరమ్। హిరణ్మయీనాం మధ్యస్థం కదలీనాం మహాద్యుతిమ్॥ ౮౨॥ దీప్యమానేన వపుషా స్వర్చిష్మంతమివానలమ్। నిరీక్షంతమమిత్రఘ్నం లోచనైర్మధుపింగళైః॥ ౮౩॥ తం వానరవరం ధీమానతికాయం మహాబలమ్। స్వర్గపంథానమావృత్య హిమవంతమివ స్థితమ్॥ ౮౪॥ దృష్ట్వా చైనం మహాబాహురేకస్తస్మిన్ మహావనే। అథోపసృత్య తరసా విభీర్భీమస్తతో బలీ॥ ౮౫॥ సింహనాదం చ కారోగ్రం వజ్రాశనిసమం బలీ। తేన శబ్దేన భీమస్య విత్రేసుర్మృగపక్షిణః॥ ౮౬॥ హనూమాంశ్చ మహాసత్త్వ ఈషదున్మీల్య లోచనే। దృష్ట్వా తమథ సావజ్ఞం లోచనైర్మధుపింగళైః॥ ౮౭॥ స్మితేన చైనమాసాద్య హనూమానిదమబ్రవీత్ ॥ హనూమానువాచ॥ కిమర్థం సరుజస్తేఽహం సుఖసుప్తః ప్రబోధితః॥ ౮౮॥ ననునామ త్వయా కార్యా దయా భూతేషు జానతా। వయం ధర్మం న జానీమస్తిర్యగ్యోనిముపాశ్రితాః॥ ౮౯॥ నరాస్తు బుద్ధిసంపన్నా దయాం కుర్వంతి జంతుషు। క్రూరేషు కర్మసు కథం దేహవాక్చిత్తదూషిషు॥ ౯౦॥ ధర్మఘాతిషు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః। న త్వం ధర్మం విజానాసి బుధా నోపాసితాస్త్వయా॥ ౯౧॥ అల్పబుద్ధితయా బాల్యాదుత్సాదయసి యన్మృగాన్। బ్రూహి కస్త్వం కిమర్థం వా కిమిదం వనమాగతః॥ ౯౨॥ వర్జితం మానుషైర్భావైస్తథైవ పురుషైరపి। క్వ వా త్వయాద్య గంతవ్యం ప్రబ్రూహి పురుషర్షభ॥ ౯౩॥ అతః పరమగమ్యోఽయం పర్వతః సుదురారుహః। వినా సిద్ధగతిం వీర గతిరత్ర న విద్యతే॥ ౯౪॥ దేవలోకస్య మార్గోఽయమగమ్యో మానుషైః సదా। కారుణ్యాత్త్వామహం వీర వారయామి నిబోధ మే॥ ౯౫॥ నాతః పరం త్వయా శక్యం గంతుమాశ్వసిహి ప్రభో। స్వాగతం సర్వథైవేహ తవాద్య మనుజర్షభ॥ ౯౬॥ ఇమాన్యమృతకల్పాని మూలాని చ ఫలాని చ। భక్షయిత్వా నివర్తస్వ మా వృథా ప్రాప్స్యసే వధమ్॥ గ్రాహ్యం యది వచో మహ్యం హితం మనుజపుంగవ॥ ౯౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత తీర్థయాత్రాపర్వణి- భీమకదళీషండప్రవేశే షట్చత్వారింశదధికశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య వానరేంద్రస్య ధీమతః। భీమసేనస్తదా వీరః ప్రోవాచామిత్రకర్శనః॥ ౧॥ భీమసేనః॥ కో భవాన్ కిం నిమిత్తం వా వానరం వపురాస్థితః। బ్రాహ్మణానంతరో వర్ణః క్షత్రియస్త్వాం తు పృచ్ఛతి॥ ౨॥ కౌరవః సోమవంశీయః కుంత్యా గర్భేణ ధారితః। పాండవో వాయుతనయో భీమసేన ఇతి శ్రుతః॥ ౩॥ స వాక్యం కురువీరస్య స్మితేన ప్రతిగృహ్య తత్। హనూమాన్ వాయుతనయో వాయుపుత్రమభాషత॥ ౪॥ హనూమానువాచ॥ వానరోఽహం న తే మార్గం ప్రదాస్యామి యథేప్సితమ్। సాధు గచ్ఛ నివర్తస్వ మా త్వం ప్రాప్స్యసి వైశసమ్॥ ౫॥ భీమసేనః॥ వైశసం వాస్తు యదా వాన్యన్న త్వాం పృచ్ఛామి వానర। ప్రయచ్ఛ మార్గముత్తిష్ఠ మా మత్తః ప్రాప్స్యసే వ్యథామ్॥ ౬॥ హనూమాన్॥ నాస్తి శక్తిర్మమోత్థాతుం వ్యాధినా క్లేశితో హ్యహమ్। యద్యవశ్యం ప్రయాతవ్యం లంఘయిత్వా ప్రయాహి మామ్॥ ౭॥ భీమః॥ నిర్గుణః పరమాత్మా తు దేహం వ్యాప్యావతిష్ఠతే। తమహం జ్ఞానవిజ్ఞేయం నావమన్యే న లంఘయే॥ ౮॥ యద్యాగమైర్న విద్యాం చ తమహం భూతభావనమ్। క్రమేయం త్వాం గిరిం చైవ హనూమానివ సాగరమ్॥ ౯॥ హనూమాన్॥ క ఏష హనుమాన్నామ సాగరో యేన లంఘితః। పృచ్ఛామి త్వాం నరశ్రేష్ఠ కథ్యతాం యది శక్యతే॥ ౧౦॥ భీమసేనః॥ భ్రాతా మమ గుణశ్లాఘ్యో బుద్ధిసత్త్వబలాన్వితః। రామాయణేఽతివిఖ్యాతః శ్రీమాన్ వానరపుంగవః॥ ౧౧॥ రామపత్నీకృతే యేన శతయోజనవిస్తృతః। సాగ

రః ప్లవగేంద్రేణ క్రమేణైకేన లంఘితః ॥౧౨॥ స మే భ్రాతా మహావీర్యస్తుల్యోఽహం తస్య తేజసా । బలే పరాక్రమే యుద్ధే శక్తోఽహం తవ నిగ్రహే ॥౧౩॥ ఉత్తిష్ఠ దేహి మే మార్గం పశ్య మే చాద్య పౌరుషమ్ । మచ్ఛాసనమకుర్వాణం త్వాం వా నేష్యే యమక్షయమ్ ॥౧౪॥ వైశంపాయనః ॥ విజ్ఞాయ తం బలోన్మత్తం బాహువీర్యేణ దర్పితమ్ । హృదయేనావహస్యైనం హనూమాన్ వాక్యమబ్రవీత్ ॥౧౫॥ హనూమానువాచ ॥ ప్రసీద నాస్తి మే శక్తిరుత్థాతుం జరయానఘ । మమానుకంపయా త్వేతత్పుచ్ఛముత్సార్య గమ్యతామ్ ॥౧౬॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్తే హనుమతా హీనవీర్యపరాక్రమమ్ । మనసా చింతయద్భీమః స్వబాహుబలదర్పితః ॥౧౭॥ పుచ్ఛే ప్రగృహ్య తరసా హీనవీర్యపరాక్రమమ్ । సాలోక్యమంతకస్యైనం నయామ్యద్యేహ వానరమ్ ॥౧౮॥ సావజ్ఞమథ వామేన స్మయఞ్జగ్రాహ పాణినా । న చాశకచ్చాలయితుం భీమః పుచ్ఛం మహాకపేః ॥౧౯॥ ఉచ్చిక్షేప పునర్దోర్భ్యామింద్రాయుధమివోచ్ఛ్రితమ్ । నోద్ధర్తుమశకద్భీమో దోర్భ్యామపి మహాబలః ॥౨౦॥ ఉత్క్షిప్తభ్రూర్వివృత్తాక్షః సంహతభ్రుకుటీముఖః । స్విన్నగాత్రోఽభవద్భీమో న చోద్ధర్తుం శశాక తమ్ ॥౨౧॥ యత్నవానపి తు శ్రీమాంల్లాంగూలోద్ధరణోద్ధరః । కపేః పార్శ్వగతో భీమస్తస్థౌ వ్రీడానతాననః ॥౨౨॥ ప్రణిపత్య చ కౌంతేయః ప్రాంజలిర్వాక్యమబ్రవీత్ । ప్రసీద కపిశార్దూల దురుక్తం క్షమ్యతాం మమ ॥౨౩॥ సిద్ధో వా యది వా దేవో గంధర్వో వాథ గుహ్యకః । పృష్టః సన్ కామయా బ్రూహి కస్త్వం వానరరూపధృక్ ॥౨౪॥ న చేద్గుహ్యం మహాబాహో శ్రోతవ్యం చేద్భవేన్మమ । శిష్యవత్త్వాం తు పృచ్ఛామి ఉపపన్నోఽస్మి తేఽనఘ ॥౨౫॥ హనూమానువాచ ॥ యత్తే మమ పరిజ్ఞానే కౌతూహలమరిందమ । తత్సర్వమఖిలేన త్వం శృణు పాండవనందన ॥౨౬॥ అహం కేసరిణః క్షేత్రే వాయునా జగదాయుషా । జాతః కమలపత్రాక్ష హనూమాన్నామ వానరః ॥౨౭॥ సూర్యపుత్రం చ సుగ్రీవం శక్రపుత్రం చ వాలినమ్ । సర్వే వానరరాజానస్తథా వానరయూథపాః ॥౨౮॥ ఉపతస్థుర్మహావీర్యా మమ చామిత్రకర్శన । సుగ్రీవేణాభవత్ప్రీతిరనిలస్యాగ్నినా యథా ॥౨౯॥ నికృతః స తతో భ్రాత్రా కస్మింశ్చిత్కారణాంతరే । ఋశ్యమూకే మయా సార్ధం సుగ్రీవో న్యవసచ్చిరమ్ ॥౩౦॥ అథ దాశరథిర్వీరో రామో నామ మహాబలః । విష్ణుర్మానుషరూపేణ చచార వసుధాతలమ్ ॥౩౧॥ స పితుః ప్రియమన్విచ్ఛన్ సహభార్యః సహానుజః । సధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠో దండకారణ్యమాశ్రితః ॥౩౨॥ తస్య భార్యా జనస్థానాచ్ఛలేనాపహృతా బలాత్ । రాక్షసేంద్రేణ బలినా రావణేన దురాత్మనా ॥౩౩॥ సువర్ణరత్నచిత్రేణ మృగరూపేణ రక్షసా । వంచయిత్వా నరవ్యాఘ్రం మారీచేన తదానఘ ॥౩౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - హనూమద్భీమసంవాదే - సప్తచత్వారింశదధికశతతమోఽధ్యాయః.

❖❖❖

హనూమానువాచ ॥ హృతదారః సహ భ్రాత్రా పత్నీం మార్గన్ స రాఘవః । దృష్టవాన్ శైలశిఖరే సుగ్రీవం వానరర్షభమ్ ॥౧॥ తేన తస్యాభవత్సఖ్యం రాఘవస్య మహాత్మనః । స హత్వా వాలినం రాజ్యే సుగ్రీవమభిషిక్తవాన్ ॥౨॥ స రాజ్యం ప్రాప్య సుగ్రీవః సీతాయాః పరిమార్గణే । వానరాన్ ప్రేషయామాస శతశోఽథ సహస్రశః ॥౩॥ తతో వానరకోటీభిః సహితోఽహం నరర్షభ । సీతాం మార్గన్మహాబాహో ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్ ॥౪॥ తతః ప్రవృత్తిః సీతాయా గృధ్రేణ సుమహాత్మనా । సంపాతినా సమాఖ్యాతా రావణస్య నివేశనే ॥౫॥ తతోఽహం కార్యసిద్ధ్యర్థం రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । శతయోజనవిస్తారమర్ణవం సహసాప్లుతః ॥౬॥ అహం స్వవీర్యాదుత్తీర్య సాగరం మకరాలయమ్ । సుతాం జనకరాజస్య సీతాం సురసుతోపమామ్ ॥౭॥ దృష్టవాన్ భరతశ్రేష్ఠ రావణస్య నివేశనే । సమేత్య తామహం దేవీం వైదేహీం రాఘవప్రియామ్ ॥౮॥ దగ్ధ్వా లంకామశేషేణ సప్రాకారతోరణామ్ । ప్రత్యాగతశ్చాపి పునర్నామ తత్ర ప్రకాశ్య వై ॥౯॥ మద్వాక్యం చావధార్యాశు రామో రాజీవలోచనః । సబుద్ధిపూర్వం సైన్యస్య బద్ధ్వా సేతుం మహోదధౌ ॥౧౦॥ వృతో వానరకోటీభిః సముత్తీర్ణో మహార్ణవమ్ । తతో రామేణ వీరేణ హత్వా తాన్ సర్వరాక్షసాన్ ॥౧౧॥ రణే స రాక్షసగణం రావణం లోకరావణమ్ । నిశాచరేంద్రం హత్వా తు సభ్రాతృసుతబాంధవమ్ ॥౧౨॥ రాజ్యేఽభిషిచ్య లంకాయాం రాక్షసేంద్రం విభీషణమ్ । ధార్మికం భక్తిమంతం చ

భక్తానుగతవత్సలమ్॥౧౩॥ తతః ప్రత్యాహృతా భార్యా నష్టా వేదశ్రుతిర్యథా। తయైవ సహితః సాధ్వ్యా పత్న్యా రామో మహాయశాః॥౧౪॥ గత్వా
తతోఽత్వరితః స్వాం పురీం రఘునందనః। అయోధ్యాం స తతో యోధ్యామయోధ్యాం ద్విషతాం ప్రభుః॥ ౧౫॥ తతః ప్రతిష్ఠితో రాజ్యే రామో నృపతిసత్తమః।
వరం మయా యాచితోఽసౌ రామో రాజీవలోచనః॥౧౬॥ యావద్రామకథేయం తే భవేల్లోకేషు శత్రుహన్। తావజ్జీవేయమిత్యేవం తథాస్త్వితి చ సోఽబ్ర
వీత్॥౧౭॥ సీతాప్రసాదాచ్చ సదా మామిహస్థమరిందమ। ఉపతిష్ఠంతి మే దివ్యా భోగా భీమ యథేప్సితాః॥౧౮॥ దశవర్షసహస్రాణి దశవర్షశతాని
చ। రాజ్యం కారితవాన్ రామస్తతః స్వభవనం గతః॥౧౯॥ తదిహాప్సరసస్తాత గంధర్వాశ్చ సదానఘ। తస్య వీరస్య చరితం గాయంతో రమయంతి మామ్॥
౨౦॥ అయం చ మార్గో మర్త్యానామగమ్యః కురునందన। తతోఽహం రుద్ధవాన్ మార్గం తవేమం దేవసేవితమ్॥ ౨౧॥ ధర్షయేద్వా శపేద్వాపి మా కశ్చిది
తి భారత। దివ్యో దేవపథో హ్యేష నాత్ర గచ్ఛంతి మానుషాః॥ యదర్థమాగతశ్చాసి అత ఏవ సరశ్చ తత్॥ ౨౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంత
ర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - హనూమద్భీమసేనసంవాదే - అష్టచత్వారింశదధికశతతమోధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ ఏవముక్తో మహాబాహుర్భీమసేనః ప్రతాపవాన్। ప్రణిపత్య తతః ప్రీత్యా భ్రాతరం హృష్టమానసః॥ ౧॥ ఉవాచ శ్లక్ష్ణయా వాచా
హనూమంతం కపీశ్వరమ్। మయా ధన్యతరో నాస్తి యదార్యం దృష్టవానహమ్॥ ౨॥ అనుగ్రహో మే సుమహాంస్తృప్తిశ్చ తవ దర్శనాత్। ఏవం తు
కృతమిచ్ఛామి త్వయాద్య ప్రియమాత్మనః॥౩॥ యత్తే తదాసీత్ ప్లవతః సాగరం మకరాలయమ్। రూపమప్రతిమం వీర తదిచ్ఛామి నిరీక్షితుమ్॥ ౪॥ ఏవం తు
ష్టో భవిష్యామి శ్రద్ధాస్యామి చ తే వచః। ఏవముక్తః స తేజస్వీ ప్రహస్య హరిరబ్రవీత్॥ ౫॥ హనూమాన్॥ న తచ్ఛక్యం త్వయా ద్రష్టుం రూపం నాన్యేన కే
నచిత్। కాలావస్థా తదా హ్యన్యా వర్తతే సా న సాంప్రతమ్॥ ౬॥ అన్యః కృతయుగే కాలస్త్రేతాయాం ద్వాపరే పరః। అయం ప్రధ్వంసనః కాలో నాద్య
తద్రూపమస్తి మే॥ ౭॥ భూమిర్నద్యో నగాః శైలాః సిద్ధా దేవా మహర్షయః। కాలం సమనువర్తంతే యథా భావా యుగే యుగే॥ ౮॥ బలవర్ష్మప్ర
భావా హి ప్రహీయంత్యుద్భవంతి చ। తదలం తవ తద్రూపం ద్రష్టుం కురుకులోద్వహ॥ ౯॥ యుగం సమనువర్తే హం కాలో హి దురతిక్రమః॥ భీమసేనః॥
యుగసంఖ్యాం సమాచక్ష్వ ఆచారం చ యుగే యుగే॥ ౧౦॥ ధర్మకామార్థభావాంశ్చ కర్మవీర్యం భవాభవౌ॥ హనూమాన్॥ కృతం నామ యుగం తా
త యత్ర ధర్మః సనాతనః॥ ౧౧॥ కృతమేవ న కర్తవ్యం తస్మిన్ కాలే యుగోత్తమే। న తత్ర ధర్మాః సీదంతి క్షీయంతే న చ వై ప్రజాః॥ ౧౨॥ తతః కృతయుగం
నామ కాలేన గుణతాం గతమ్। దేవదానవగంధర్వయక్షరాక్షసపన్నగాః॥ ౧౩ ॥ నాసన్ కృతయుగే తాత తదా న క్రయవిక్రయః। న సామఋగ్యజుర్వ
ర్ణాః క్రియా నాసీచ్చ మానవీ॥ ౧౪॥ అభిధ్యాయ ఫలం తత్ర ధర్మః సన్న్యాస ఏవ చ। న తస్మిన్ యుగసంసర్గే వ్యాధయో నేంద్రియక్షయః॥౧౫॥ నా
సూయా నాపి రుదితం న దర్పో నాపి వైకృతమ్। న విగ్రహః కుతస్తంద్రీ న ద్వేషో న చ పైశునమ్॥౧౬॥ న భయం నాపి సంతాపో న చేర్ష్యా న చ మత్సరః। తతః పర
మకం బ్రహ్మ సా గతిర్యోగినాం పరా॥ ౧౭॥ ఆత్మా చ సర్వభూతానాం శుక్లో నారాయణస్తదా। బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః శూద్రాశ్చ కృతలక్షణాః॥
౧౮॥ కృతే యుగే సమభవన్ స్వకర్మనిరతాః ప్రజాః। సమాశ్రయం సమాచారం సమజ్ఞానం చ కేవలమ్॥ ౧౯ ॥ తదా హి సమకర్మాణో వర్ణా ధర్మాన
వాప్నువన్। ఏకదేవసమాయుక్తా ఏకమంత్రవిధిక్రియాః॥౨౦॥ పృథగ్ధర్మాస్త్వేకవేదా ధర్మమేకమనువ్రతాః। చాతురాశ్రమయుక్తేన కర్మణా కాలయో
గినా॥౨౧॥ అకామఫలసంయోగాత్ ప్రాప్నువంతి పరాం గతిమ్। ఆత్మయోగసమాయుక్తో ధర్మోయం కృతలక్షణః॥ ౨౨॥ కృతే యుగే చతుష్పాదశ్చాతు
ర్వర్ణ్యస్య శాశ్వతః। ఏతత్ కృతయుగం నామ త్రైగుణ్యపరివర్జితమ్॥ ౨౩॥ త్రేతామపి నిబోధ త్వం తస్మిన్ సత్రం ప్రవర్తతే। పాదేన హ్రసతే
ధర్మో రక్తతాం యాతి చాచ్యుతః॥ ౨౪॥ సత్యప్రవృత్తాశ్చ నరాః క్రియాధర్మపరాయణాః। తతో యజ్ఞాః ప్రవర్తంతే ధర్మాశ్చ వివిధాః క్రియాః॥ ౨౫॥
త్రేతాయాం భావసంకల్పాః క్రియాదానఫలోపగాః। ప్రచలంతి న వై ధర్మాత్తపోదానపరాయణాః॥ ౨౬ ॥ స్వధర్మస్థాః క్రియావంతో నరాస్త్రేతా

యుగే భవతి। ద్వాపరేఽపి యుగే ధర్మో ద్విభాగోనః ప్రవర్తతే॥ ౨౭॥ విష్ణుర్వై పీతతాం యాతి చతుర్ధా వేదమేవ చ। తతోఽన్యే చ చతుర్వేదాస్త్రివేదాశ్చ త
థాపరే॥ ౨౮॥ ద్వివేదాశ్చైకవేదాశ్చాప్యనృచశ్చ తథాపరే। ఏవం శాస్త్రేషు భిన్నేషు బహుధా నీయతే క్రియా॥ ౨౯॥ తపోదానప్రవృత్తా చ రాజసీ
భవతి ప్రజా। ఏకవేదస్య చాజ్ఞానాద్వేదాస్తే బహవః కృతాః॥ ౩౦॥ సత్త్వస్య చేహ విభ్రంశాత్ సత్యే కశ్చిదవస్థితః। సత్యాత్ ప్రచ్యవమానానాం వ్యా
ధయో బహవోఽభవన్॥ ౩౧॥ కామాశ్చోపద్రవాశ్చైవ తదా దైవకారితాః। యైరర్ద్యమానాః సుభృశం తపస్తప్యంతి మానవాః॥ ౩౨॥ కామకా
మాః స్వర్గకామా యజ్ఞాంస్తన్వంతి చాపరే। ఏవం ద్వాపరమాసాద్య ప్రజాః క్షీయంత్యధర్మతః॥ ౩౩॥ పాదేనైకేన కౌంతేయ ధర్మః కలియుగే స్థితః। తా
మసం యుగమాసాద్య కృష్ణో భవతి కేశవః॥ ౩౪॥ వేదాచారాః ప్రశామ్యంతి ధర్మయజ్ఞక్రియాస్తథా। ఈతయో వ్యాధయస్తంద్రీ దోషాః క్రోధాదయస్త
థా॥ ౩౫॥ ఉపద్రవాశ్చ వర్తంతే ఆధయః క్షుద్భయం తథా। యుగేష్వావర్తమానేషు ధర్మో వ్యావర్తతే పునః॥ ౩౬॥ ధర్మే వ్యావర్తమానే తు లోకో
వ్యావర్తతే పునః। లోకే క్షీణే క్షయం యాంతి భావా లోకప్రవర్తకాః॥ ౩౭॥ యుగక్షయకృతా ధర్మాః ప్రార్థనాని వికుర్వతే। ఏతత్ కలియుగం నామ
అచిరాద్యత్ ప్రవర్తతే॥ ౩౮॥ యుగానువర్తనం త్వేతత్ కుర్వంతి చిరజీవినః। యచ్చ తే మత్పరిజ్ఞానే కౌతూహలమరిందమ॥ ౩౯॥ అనర్థకేషు కో భావః
పురుషస్య విజానతః। ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి॥ యుగసంఖ్యాం మహాబాహో స్వస్తి ప్రాప్నుహి గమ్యతామ్॥ ౪౦॥ ఇతి శ్రీ
మహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి - హనూమద్భీమసంవాదే - ఏకోనపంచాశదధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖

భీమసేనః॥ పూర్వరూపమదృష్ట్వా తే న యాస్యామి కథంచన। యది తేఽహమనుగ్రాహ్యో దర్శయాత్మానమాత్మనా॥ ౧॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్త
స్తు భీమేన స్మితం కృత్వా ప్లవంగమః। తద్రూపం దర్శయామాస యద్వై సాగరలంఘనే॥ ౨॥ భ్రాతుః ప్రియమభీప్సన్వై చకార సుమహద్వపుః। దేహస్త
స్య తతోఽతీవ వర్ధత్యాయామవిస్తరైః॥ ౩॥ స ద్రుమం కదలీషండం ఛాదయన్నమితద్యుతిః। గిరిం చోచ్ఛ్రయమాక్రమ్య తస్థౌ తత్ర చ వానరః॥ ౪॥ సము
చ్ఛ్రితమహాకాయో ద్వితీయ ఇవ పర్వతః। తామ్రేక్షణస్తీక్ష్ణదంష్ట్రో భ్రుకుటీకుటిలాననః॥ ౫॥ దీర్ఘలాంగూలమావిధ్య దిశో వ్యాప్య స్థితః కపిః। తద్రూ
పం మహదాలక్ష్య భ్రాతుః కౌరవనందనః॥ ౬॥ విసిస్మియే తదా భీమో జహృషే చ పునః పునః। తమర్కమివ తేజోభిః సౌవర్ణమివ పర్వతమ్॥ ౭॥ ప్రదీప్తమి
వ చాకాశం దృష్ట్వా భీమో న్యమీలయత్। ఆబభాషే చ హనుమాన్ భీమసేనం స్మయన్నివ॥ ౮॥ ఏతావదిహ శక్తస్త్వం రూపం ద్రష్టుం మమానఘ। వర్ధే
హం చాప్యతో భూయో యావన్మే మనసి స్థితమ్॥ ౯॥ భీమ శత్రుషు చాత్యర్థం వర్ధతే మూర్తిరోజసా॥ వైశంపాయనః॥ తదద్భుతం మహారౌద్రం వింధ్య
పర్వతసన్నిభమ్॥ ౧౦॥ దృష్ట్వా హనుమతో వర్ష్మ సంభ్రాంతః పవనాత్మజః। ప్రత్యువాచ తతో భీమః సంప్రహృష్టతనూరుహః॥ ౧౧॥ కృతాంజలిరదీనా
త్మా హనూమంతమవస్థితమ్। దృష్టం ప్రమాణం విపులం శరీరస్యాస్య తే విభో॥ ౧౨॥ సంహర స్వ మహావీర్య స్వయమాత్మానమాత్మనా। న హి శక్నోమి
త్వాం ద్రష్టుం దివాకరమివోదితమ్॥ ౧౩॥ అప్రమేయమనాధృష్యం మైనాకమివ పర్వతమ్। విస్మయశ్చైవ మే వీర సుమహాన్మనసోఽద్య వై॥ ౧౪॥ యద్రా
మస్త్వయి పార్శ్వస్థే స్వయం రావణమభ్యయాత్। త్వమేవ శక్తస్తాం లంకాం సయోధాం సహవాహనామ్॥ ౧౫॥ స్వబాహుబలమాశ్రిత్య వినాశయి
తుమంజసా। న హి తే కించిదప్రాప్యం మారుతాత్మజ విద్యతే॥ ౧౬॥ తవ నైకస్య పర్యాప్తో రావణః సగణో యుధి॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్తస్తు భీమేన
హనూమాన్ ప్లవగోత్తమః॥ ౧౭॥ ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం స్నిగ్ధగంభీరయా గిరా। ఏవమేతన్మహాబాహో యథా వదసి భారత॥ ౧౮॥ భీమసేన న ప
ర్యాప్తో మమాసౌ రాక్షసాధమః। మయా తు నిహతే తస్మిన్ రావణే లోకకంటకే॥ ౧౯॥ కీర్తిర్నశ్యేద్రాఘవస్య తత ఏతదుపేక్షితమ్। తేన వీరేణ తం హ
త్వా సగణం రాక్షసాధమమ్॥ ౨౦॥ ఆనీతా స్వపురీం సీతా కీర్తిశ్చాఖ్యాపితా నృషు। తద్గచ్ఛ విపులప్రజ్ఞ భ్రాతుః ప్రియహితే రతః॥ ౨౧॥ అరిష్టం క్షేమమ
ధ్వానం వాయునా పరిరక్షితః। ఏష పంథాః కురుశ్రేష్ఠ సౌగంధికవనాయ తే॥ ౨౨॥ ద్రక్ష్యసే ధనదోద్యానం రక్షితం యక్షరాక్షసైః। న చ తే తరసా కార్యః

కుసుమాపచయః స్వయమ్॥ ౨౩॥ దైవతాని హి మాన్యాని పురుషేణ విశేషతః। బలిహోమనమస్కారైర్మంత్రైశ్చ భరతర్షభ॥ ౨౪॥ దైవతాని ప్రసాదం హి భక్త్యా కుర్వంతి భారత। మా తాత సాహసం కార్షీః స్వధర్మం పరిపాలయ॥ ౨౫॥ స్వధర్మస్థః పరం ధర్మం బుధ్యస్వ గమయస్వ చ। నహి ధర్మమవిజ్ఞాయ వృద్ధానను పసేవ్య చ॥ ౨౬॥ ధర్మార్థౌ విదితుం శక్యౌ బృహస్పతిసమైరపి। అధర్మో యత్ర ధర్మాఖ్యో ధర్మశ్చాధర్మసంజ్ఞితః॥ ౨౭॥ స విజ్ఞేయో విభాగేన యత్ర ముహ్యంత్యబుద్ధయః॥ ఆచారసంభవో ధర్మో ధర్మే వేదాః ప్రతిష్ఠితాః॥ ౨౮॥ వేదైర్యజ్ఞాః సముత్పన్నా యజ్ఞైర్దేవాః ప్రతిష్ఠితాః॥ వేదాచారవిధానోక్తైర్యజ్ఞైర్ధార్యంతి దేవతాః॥ ౨౯॥ బృహస్పత్యుశనోక్తైశ్చ నయైర్ధార్యంతి మానవాః। పణ్యాకరవణిజ్యాభిః కృష్యా గోజావిపోషణైః॥ ౩౦॥ వార్తయా ధార్యతే సర్వం ధర్మైరేతైర్ద్విజాతిభిః। త్రయీ వార్తా దండనీతిస్తిస్రో విద్యా విజానతామ్॥ ౩౧॥ తాభిః సమ్యక్ ప్రయుక్తాభిర్లోకయాత్రా విధీయతే। సా చేద్ధర్మకృతా న స్యాత్త్రయీధర్మమృతే భువి॥ ౩౨॥ దండనీతిమృతే చాపి నిర్మర్యాదమిదం భవేత్। వార్తాధర్మే హ్యవర్తిన్యో వినశ్యేయురిమాః ప్రజాః॥ ౩౩॥ సుప్రవృత్తైస్త్రిభిర్హ్యేతైర్ధర్మైః సూయంతి వై ప్రజాః। ద్విజాతీనామృతం ధర్మో హ్యేకశ్చైవైకవర్ణికః॥ ౩౪॥ యజ్ఞాధ్యయనదానాని త్రయః సాధారణాః స్మృతాః। యాజనాధ్యాపనం విప్రే ధర్మశ్చైవ ప్రతిగ్రహః॥ ౩౫॥ పాలనం క్షత్రియాణాం వై వైశ్యధర్మశ్చ పోషణమ్। శుశ్రూషా చ ద్విజాతీనాం శూద్రాణాం ధర్మ ఉచ్యతే॥ ౩౬॥ భైక్ష్యహోమవ్రతైర్హీనాస్తథైవ గురువాసితాః। క్షత్రధర్మోఽత్ర కౌంతేయ తవ ధర్మోఽత్ర రక్షణమ్॥ ౩౭॥ స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్వ వినీతో నియతేంద్రియః। వృద్ధైః సమ్మంత్ర్య సద్భిశ్చ బుద్ధిమద్భిః శ్రుతాన్వితైః॥ ౩౮॥ ఆస్థితః శాస్తి దండేన వ్యసనీ పరిభూయతే। నిగ్రహానుగ్రహైః సమ్యగ్యదా రాజా ప్రవర్తతే॥ ౩౯॥ తదా భవంతి లోకస్య మర్యాదాః సువ్యవస్థితాః। తస్మాద్దేశే చ దుర్గే చ శత్రుదుర్గబలేషు చ॥ ౪౦॥ నిత్యం చారేణ బోద్ధవ్యం స్థానం వృద్ధిః క్షయస్తథా। రాజ్ఞాముపాయశ్చారశ్చ బుద్ధిమంత్రపరాక్రమాః॥ ౪౧॥ నిగ్రహప్రగ్రహౌ చైవ దాక్ష్యం వై కార్యసాధకమ్। సామ్నా దానేన భేదేన దండేనోపేక్షణేన చ॥ ౪౨॥ సాధనీయాని కార్యాణి సమాసవ్యాసయోగతః। మంత్రమూలా నయాః సర్వే చారాశ్చ భరతర్షభ॥ ౪౩॥ సుమంత్రితేన యా సిద్ధిస్తాం ద్విజైః సహ మంత్రయేత్। స్త్రియా మూఢేన బాలేన లుబ్ధేన లఘునాపి వా॥ ౪౪॥ న మంత్రయీత గుహ్యాని యేషాం చోన్మాదలక్షణమ్। మంత్రయేత్సహ విద్వద్భిః శక్తైః కర్మాణి కారయేత్॥ ౪౫॥ స్నిగ్ధైశ్చ నీతివిన్యాసాన్మూర్ఖాన్సర్వత్ర వర్జయేత్। ధార్మికాన్ధర్మకార్యేషు అర్థకార్యేషు పండితాన్॥ ౪౬॥ స్త్రీషు క్లీబాన్నియుంజీత క్రూరాన్క్రూరేషు కర్మసు। స్వేభ్యశ్చైవ పరేభ్యశ్చ కార్యాకార్యసముద్భవా॥ ౪౭॥ బుద్ధిః కర్మసు విజ్ఞేయా రిపూణాం చ బలాబలమ్। బుద్ధ్యా స్వప్రతిపన్నేషు కుర్యాత్సాధుష్వనుగ్రహమ్॥ ౪౮॥ నిగ్రహం చాప్యశిష్టేషు నిర్మర్యాదేషు కారయేత్। నిగ్రహే ప్రగ్రహే సమ్యగ్యదా రాజా ప్రవర్తతే॥ ౪౯॥ తదా భవతి లోకస్య మర్యాదా సువ్యవస్థితా। ఏష తేఽభిహితః పార్థ ఘోరో ధర్మో దురన్వయః॥ ౫౦॥ తం స్వధర్మవిభాగేన వినయస్థోఽనుపాలయ। తపోధర్మదమేజ్యాభిర్విప్రా యాంతి యథా దివమ్॥ ౫౧॥ దానాతిథ్యక్రియాధర్మైర్యాంతి వైశ్యాశ్చ సద్గతిమ్। క్షత్రం యాతి తథా స్వర్గం భువి నిగ్రహపాలనైః॥ ౫౨॥ సమ్యక్ ప్రణీతదండా హి కామద్వేషవివర్జితాః। అలుబ్ధా విగతక్రోధాః సతాం యాంతి సలోకతామ్॥ ౫౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి- హనూమద్భీమసేనసంవాదే- పంచాశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తతః సంహృత్య విపులం తద్వపుః కామతః కృతమ్। భీమసేనం పునర్దోర్భ్యాం పర్యష్వజత వానరః॥ ౧॥ పరిష్వక్తస్య తస్యాశు భ్రాత్రా భీమస్య భారత। శ్రమో నాశముపాగచ్ఛత్ సర్వం చాసీత్ ప్రదక్షిణమ్॥ ౨॥ బలం చాతిబలో మేనే న మేఽస్తి సదృశో మహాన్। తతః పునరథోవాచ పర్య

శ్రు నయనో హరిః ॥ ౩ ॥ భీమమాభాష్య సౌహార్దాద్బాష్పగద్గదయా గిరా । గచ్ఛవీర స్వమావాసం స్మర్తవ్యోఽస్మి కథాంతరే ॥ ౪ ॥ ఇహస్థశ్చ కురుశ్రే
ష్ఠ న నివేద్యోఽస్మి కర్హిచిత్ । ధనదస్యాలయాచ్చాపి విశిష్టానాం మహాబల ॥ ౫ ॥ దేశకాల ఇహాయాతుం దేవగంధర్వయోషితామ్ । మమాపి సఫలం చక్షుః
స్మారితశ్చాస్మి రాఘవమ్ ॥ ౬ ॥ రామాభిధానం విష్ణుం హి జగద్ధృదయనందనమ్ । సీతావక్త్రారవిందార్కం దశాస్యధ్వాంతభాస్కరమ్ ॥ ౭ ॥ మానుషం గా
త్రసంస్పర్శం గత్వా భీమ త్వయా సహ । తదస్మద్దర్శనం వీర కౌంతేయామోఘమస్తు తే ॥ ౮ ॥ భ్రాతృత్వం త్వం పురస్కృత్య వరం వరయ భారత । యది
తావన్మయా క్షుద్రా గత్వా వారణసాహ్వయమ్ ॥ ౯ ॥ ధార్తరాష్ట్రా నిహంతవ్యా యావదేతత్ కరోమ్యహమ్ । శిలయా నగరం చాపి మర్దితవ్యం మ
యా యది ॥ ౧౦ ॥ బద్ధ్వా దుర్యోధనం చాద్య ఆనయామి తవాంతికమ్ । యావదేతత్ కరోమ్యద్య కామం తవ మహాబల ॥ ౧౧ ॥ వైశంపాయనః ॥ భీమసేనస్తు
తద్వాక్యం శ్రుత్వా తస్య మహాత్మనః । ప్రత్యువాచ హనూమంతం ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ॥ ౧౨ ॥ కృతమేవ త్వయా సర్వం మమ వానరపుంగవ । స్వస్తి
తేఽస్తు మహాబాహో కామయే త్వాం ప్రసీద మే ॥ ౧౩ ॥ సనాథాః పాండవాః సర్వే త్వయా నాథేన వీర్యవన్ । తవైవ తేజసా సర్వాన్ విజేష్యామో వయం
పరాన్ ॥ ౧౪ ॥ ఏవముక్తస్తు హనుమాన్ భీమసేనమభాషత । భ్రాతృత్వాత్ సౌహృదాచ్చైవ కరిష్యామి ప్రియం తవ ॥ ౧౫ ॥ చమూం విగాహ్య శత్రూ
ణాం పరశక్తిసమాకులామ్ । యదా సింహరవం వీర కరిష్యసి మహాబల ॥ ౧౬ ॥ తదాహం బృంహయిష్యామి స్వరవేణ రవం తవ । విజయస్య ధ్వజస్థశ్చ నాదా
న్మోక్ష్యామి దారుణాన్ ॥ ౧౭ ॥ శత్రూణాం యే ప్రాణహరాః సుఖం యేన హనిష్యథ । ఏవమాభాష్య హనుమాంస్తదా పాండవనందనమ్ ॥ ౧౮ ॥ మా
ర్గమాఖ్యాయ భీమాయ తత్రైవాంతరధీయత ॥ ౧౯ ॥ ఇతి తీర్థయాత్రాపర్వణి - ఏకపంచాశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ గతే తస్మిన్ హరివరే భీమోఽపి బలినాం వరః । తేన మార్గేణ విపులం వ్యచరద్గంధమాదనమ్ ॥ ౧ ॥ అనుస్మరన్ వపుస్తస్య శ్రియం చాప్రతి
మాం భువి । మాహాత్మ్యమనుభావం చ స్మరన్ దాశరథేర్యయౌ ॥ ౨ ॥ స తాని రమణీయాని వనాన్యుపవనాని చ । విలోకయామాస తదా సౌగంధికవనేప్సు
యా ॥ ౩ ॥ ఫుల్లద్రుమవిచిత్రాణి సరాంసి సరితస్తథా । నానాకుసుమచిత్రాణి పుష్పితాని వనాని చ ॥ ౪ ॥ మత్తవారణయూథాని పంకక్లిన్నాని భారత । వ
ర్షతామివ మేఘానాం బృందాని దదృశే తదా ॥ ౫ ॥ హరిణైశ్చపలాపాంగైర్హరిణీసహితైర్వనమ్ । సశష్పకబలైః శ్రీమాన్ పథి దృష్ట్వా ద్రుతం యయౌ ॥
౬ ॥ మహిషైశ్చ వరాహైశ్చ శార్దూలైశ్చ నిషేవితమ్ । వ్యపేతభీర్గిరిం శౌర్యాద్భీమసేనో వ్యగాహత ॥ ౭ ॥ కుసుమానంతగంధైశ్చ తామ్రపల్లవకో
మలైః । యాచ్యమాన ఇవారణ్యే ద్రుమైర్మారుతకంపితైః ॥ ౮ ॥ కృతపద్మాంజలిపుటా మత్తషట్పదసేవితాః । ప్రియతీర్థవనా మార్గే పద్మినీః సమతి
క్రమన్ ॥ ౯ ॥ మజ్జమానమనోదృష్టిః ఫుల్లేషు గిరిసానుషు । ద్రౌపదీవాక్యపాథేయో భీమః శీఘ్రతరం యయౌ ॥ ౧౦ ॥ పరివృత్తేఽహని తతః ప్రకీర్ణహరిణే
వనే । కాంచనైర్విమలైః పద్మైర్దదర్శ విపులాం నదీమ్ ॥ ౧౧ ॥ హంసకారండవయుతాం చక్రవాకోపశోభితామ్ । రచితామివ తస్యాద్రేర్మాలాం విమల
పంకజామ్ ॥ ౧౨ ॥ తస్యాం నద్యాం మహాసత్త్వః సౌగంధికవనం మహత్ । అపశ్యత్ ప్రీతిజననం బాలార్కసదృశద్యుతి ॥ ౧౩ ॥ తద్దృష్ట్వా లబ్ధకామః స మన
సా పాండునందనః । వనవాసపరిక్లిష్టాం జగామ మనసా ప్రియామ్ ॥ ౧౪ ॥ ఇతి తీర్థయాత్రాపర్వణి - ద్విపంచాశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ స గత్వా నలినీం రమ్యాం రాక్షసైరభిరక్షితామ్ । కైలాసశిఖరాభ్యాశే దదర్శ శుభకాననామ్ ॥ ౧ ॥ కుబేరభవనాభ్యాశే జాతాం పర్వ
తనిర్ఝరే । సురమ్యాం విపులచ్ఛాయాం నానాద్రుమలతాకులామ్ ॥ ౨ ॥ హరితాంబుజసంఛన్నాం దివ్యాం కనకపుష్కరామ్ । నానాపక్షిగణాకీర్ణాం
సూపతీర్థామకర్దమామ్ ॥ ౩ ॥ అతీవ రమ్యాం సుజలాం జాతాం పర్వతసానుషు । విచిత్రభూతాం లోకస్య శుభామద్భుతదర్శనామ్ ॥ ౪ ॥ తత్రామృత
రససంశీతలం లఘు కుంతీసుతః శుభమ్ । దదర్శ విమలం తోయం పిబంశ్చ బహు పాండవః ॥ ౫ ॥ తాం తు పుష్కరిణీం రమ్యాం దివ్యసౌగంధికావృతామ్ । జాతరూ

పమద్మైః పద్మైశ్ఛన్నాం పరమగంధిభిః ॥ ౬ ॥ వైడూర్యవరనాలైశ్చ బహుచిత్రైర్మనోరమైః । హంసకారండవోద్ధూతైః సృజద్భిరమలం రజః ॥ ౭ ॥ ఆ
క్రీడం రాజరాజస్య కుబేరస్య మహాత్మనః । గంధర్వైరప్సరోభిశ్చ దేవైశ్చ పరమార్చితామ్ ॥ ౮ ॥ సేవితామృషిభిర్దివ్యైర్యక్షైః కింపురుషైస్తథా ।
రాక్షసైః కిన్నరైశ్చాపి గుప్తాం వైశ్రవణేనచ ॥ ౯ ॥ తాంచ దృష్ట్వైవ కౌంతేయో భీమసేనో మహాబలః । బభూవ పరమప్రీతో దివ్యం సంప్రేక్ష్య తత్సరః ॥
౧౦ ॥ తచ్చ క్రోధవశా నామ రాక్షసా రాజశాసనాత్ । రక్షంతి శతసాహస్రాశ్చిత్రాయుధపరిచ్ఛదాః ॥ ౧౧ ॥ తేతు దృష్ట్వైవ కౌంతేయమజినైః ప్రతి
వాసితమ్ । రుక్మాంగదధరం వీరం భీమం భీమపరాక్రమమ్ ॥ ౧౨ ॥ సాయుధం బద్ధనిస్త్రింశమశంకితమరిందమమ్ । పుష్కరేప్సుముపాయాంతమన్యో
న్యమభిచుక్రుశుః ॥ ౧౩ ॥ అయం పురుషశార్దూలః సాయుధోఽజినసంవృతః । యచ్చికీర్షురిహ ప్రాప్తస్తత్సంప్రష్టుమిహార్హథ ॥ ౧౪ ॥ తతః సర్వే మ
హాబాహుం సమాసాద్య వృకోదరమ్ । తేజోయుక్తమపృచ్ఛంత కస్త్వమాఖ్యాతుమర్హసి ॥ ౧౫ ॥ మునివేషధరశ్చైవ సాయుధశ్చైవ లక్ష్యసే । యద
ర్థమభిసంప్రాప్తః క్షతదాచక్ష్వ మహామతే ॥ ౧౬ ॥ ఇతి తీర్థయాత్రాపర్వణి - సౌగంధికాహరణే - త్రిపంచాశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❋❋❋

భీమసేనః ॥ పాండవో భీమసేనోఽహం ధర్మరాజాదనంతరః । విశాలాం బదరీం ప్రాప్తో భ్రాతృభిః సహ రాక్షసాః ॥ ౧ ॥ అపశ్యత్తత్ర పాంచాలీ సౌగంధి
కముత్తమమ్ । అనిలోద్ధమితో నూనం సా బహూని పరీప్సతి ॥ ౨ ॥ తస్యా మామనవద్యాంగ్యా ధర్మపత్న్యాః ప్రియే స్థితమ్ । పుష్పాహారమిహ ప్రాప్తం నిబో
ధత నిశాచరాః ॥ ౩ ॥ రాక్షసాః ॥ ఆక్రీడోఽయం కుబేరస్య దయితః పురుషర్షభ । నేహ శక్యం మనుష్యేణ విహర్తుం మర్త్యధర్మిణా ॥ ౪ ॥ దేవర్షయస్తథా
యక్షా దేవాశ్చాత్ర వృకోదర । ఆమంత్ర్య యక్షప్రవరం పిబంతి రమయంతి చ ॥ ౫ ॥ గంధర్వాప్సరసశ్చైవ విహరంత్యత్ర పాండవ । అన్యాయేనేహ యః
కశ్చిదవమన్య ధనేశ్వరమ్ ॥ ౬ ॥ విహర్తుమిచ్ఛేద్దుర్వృత్తః స వినశ్యేన్న సంశయః । తమనాదృత్య పద్మాని జిహీర్షసి బలాదితః ॥ ౭ ॥ ధర్మరాజస్య చాత్మా
నం బ్రవీషి భ్రాతరం కథమ్ । ఆమంత్ర్య యక్షరాజం వై తతః పిబ హరస్వ చ ॥ ౮ ॥ నాతోఽన్యథా త్వయా శక్యం కించిత్ పుష్కరమీక్షితుమ్ ॥ భీమసేనః ॥ రా
క్షసాస్తం న పశ్యామి ధనేశ్వరమిహాంతికే ॥ ౯ ॥ దృష్ట్వాపి చ మహారాజం నాహం యాచితుముత్సహే । నహి యాచంతి రాజాన ఏష ధర్మః సనాతనః ॥ ౧౦ ॥ న
చాహం హాతుమిచ్ఛామి క్షాత్రం ధర్మం కథంచన । ఇయం చ నళినీ రమ్యా జాతా పర్వతనిర్ఝరే ॥ ౧౧ ॥ నేయం భవనమాసాద్య కుబేరస్య మహాత్మనః । తు
ల్యా హి సర్వభూతానామియం వైశ్రవణస్య చ ॥ ౧౨ ॥ ఏవంగతేషు ద్రవ్యేషు కః కం యాచితుమర్హతి ॥ వైశంపాయనః ॥ ఇత్యుక్త్వా రాక్షసాన్ సర్వాన్
భీమసేనో హ్యమర్షణః ॥ ౧౩ ॥ వ్యగాహత మహాబాహుర్నళినీం తాం మహాబలః । తతః స రాక్షసైర్వాచా ప్రతిషిద్ధః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౪ ॥ మా మైవ
మితి సక్రోధైర్భర్త్సయద్భిః సమంతతః । కదర్థీకృత్య తు స తాన్ రాక్షసాన్ భీమవిక్రమః ॥ ౧౫ ॥ వ్యగాహత మహాతేజాస్తే తం సర్వే న్యవారయన్ ॥
గృహ్ణీత బధ్నీత నికృంతతేమం పచామ ఖాదామ చ భీమసేనమ్ । క్రుద్ధా బ్రువంతోఽభియయుర్ద్రుతం తే శస్త్రాణి చోద్యమ్య వివృత్తనేత్రాః ॥ ౧౬ ॥
తతః స గుర్వీం యమదండకల్పాం మహాగదాం కాంచనపట్టనద్ధామ్ । ప్రగృహ్య తానభ్యపతత్తరస్వీ తతోఽబ్రవీత్తిష్ఠత తిష్ఠతేతి ॥ ౧౭ ॥ తే తం తదా తోమర
పట్టసాద్యైర్వ్యావిధ్య శస్త్రైః సహసాఽభిపేతుః । జిఘాంసవః క్రోధవశాః సుభీమా భీమం సమంతాత్ పరివవ్రురుగ్రాః ॥ ౧౮ ॥ వాతేన కుంత్యాం బల
వాన్ సుజాతః శూరస్తరస్వీ ద్విషతాం నిహంతా । సత్యే చ ధర్మే చ రతః స చైవ పరాక్రమైః శత్రుభిరప్రధృష్యః ॥ ౧౯ ॥ తేషాం స మార్గాన్ వివిధాన్ మహా
త్మా నిహత్య శస్త్రాణి చ శాత్రవాణామ్ । యథా ప్రవీరాన్ నిజఘాన భీమః పరం శతం పుష్కరిణీసమీపే ॥ ౨౦ ॥ తే తస్య వీర్యం చ బలం చ దృష్ట్వా విద్యాబలం
బాహుబలం తథైవ । అశక్నువంతః సహితుం సమంతాత్ ద్రుతం ప్రవీరాః సహసా నివృత్తాః ॥ ౨౧ ॥ విదీర్యమాణాస్తత ఏవ హంతుమాకాశమాస్థాయ వి
మూఢసంజ్ఞాః । కైలాసశృంగాణ్యభిదుద్రువుస్తే భీమార్దితాః క్రోధవశాః ప్రభగ్నాః ॥ ౨౨ ॥ స శక్రవద్దానవదైత్యసంఘాన్ విక్రమ్య జిత్వా చ రణే

రిసంఘాన్। విగాహ్య తాంపుష్కరిణీంజితారిః కామాయ జగ్రాహ తతోంబుజాని॥ ౨౩॥ తతః సపీత్వామృతకల్పమంభో భూయో బభూవోత్తమవీర్యతే
జాః॥ ఉత్పాట్య జగ్రాహ చ సోంబుజాని సౌగంధికాన్యుత్తమగంధవంతి॥ ౨౪॥ తతస్తు తే క్రోధవశాః సమేత్య ధనేశ్వరం భీమబలప్రణున్నాః। భీమస్య వీ
ర్యంచ బలంచ సంఖ్యే యథావదాచఖ్యురతీవభీతాః॥ ౨౫॥ తేషాంవచస్తత్తు నిశమ్య దేవః ప్రహస్య రక్షాంసి తతోభ్యువాచ। గృహ్ణాతు భీమో జలజాని కా
మాత్ కృష్ణానిమిత్తం విదితం మమైతత్॥ ౨౬॥ తతోభ్యనుజ్ఞాప్య ధనేశ్వరం తే జగ్ముః కురూణాం ప్రవరం విరోషాః॥ భీమంచ తస్యాం దదృశుర్నలిన్యాం య
థోపజోషం విహరంతమేకమ్॥ ౨౭॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి సౌగంధికాహరణే-చతుఃపంచాశదధికశతతమోధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తతస్తాని మహార్హాణి దివ్యాని భరతర్షభ। బహూని బహురూపాణి విరజాంసి సమాదదే॥ ౧॥ తతో వాయుర్మహాఞ్శీఘ్రో నీచైః శర్కర
కర్షణః॥ ప్రాదురాసీత్ ఖరస్పర్శః సంగ్రామమభిచోదయన్॥ ౨॥ పపాత మహతీ చోల్కా సనిర్ఘాతా మహాభయా। నిష్ప్రభశ్చాభవత్ సూర్య
శ్ఛన్నరశ్మిస్తమోవృతః॥ ౩॥ నిర్ఘాతశ్చాభవద్భీమో భీమే విక్రమమాస్థితే। చచాల పృథివీ చాపి పాంసువర్షం పపాత చ॥ ౪॥ సలోహితా దిశశ్చా
సన్ ఖరవాచో మృగద్విజాః। తమోవృతమభూత్సర్వం న ప్రాజ్ఞాయత కించన॥ ౫॥ అన్యే చ బహవో భీమా ఉత్పాతాస్తత్ర జజ్ఞిరే। తదద్భుతమభిప్రేక్ష్య
ధర్మపుత్రో యుధిష్ఠిరః॥ ౬॥ ఉవాచ వదతాం శ్రేష్ఠః కోస్మానభిభవిష్యతి। సజ్జీభవత భద్రం వః పాండవా యుద్ధదుర్మదాః॥ ౭॥ యథారూపాణి పశ్యామి
స్వభ్యగ్రో నః పరాక్రమః। ఏవముక్త్వా తతో రాజా వీక్షాంచక్రే సమంతతః॥ ౮॥ అపశ్యమానో భీమంతు ధర్మపుత్రో యుధిష్ఠిరః। తతః కృష్ణాం యమౌ
చాపి సమీపస్థావరిందమః॥ ౯॥ పప్రచ్ఛ భ్రాతరం భీమం భీమకర్మాణమాహవే। కచ్చిత్ కృ భీమః పాంచాలి కించిత్ కృత్యం చికీర్షతి॥ ౧౦॥ కృతవానపి
వా వీరః సాహసం సాహసప్రియః। ఇమే హ్యకస్మాదుత్పాతా మహాసమరదర్శనాః॥ ౧౧॥ దర్శయంతో భయం తీవ్రం ప్రాదుర్భూతాః సమంతతః॥
తం తథా వాదినం కృష్ణా ప్రత్యువాచ మనస్వినీ॥ ౧౨॥ ప్రియా ప్రియం చికీర్షంతీ మహిషీ చారుహాసినీ॥ ద్రౌపద్యువాచ॥ యత్తత్ సౌగంధికం రాజన్నా
హృతం మాతరిశ్వనా॥ ౧౩॥ తన్మయా భీమసేనస్య ప్రీతయాద్యోపపాదితమ్। అపి చోక్తో మయా వీరో యది పశ్యేద్బహూన్యపి॥ ౧౪॥ తాని సర్వాణ్యు
పాదాయ శీఘ్రమాగమ్యతామితి। స తు నూనం మహాబాహుః ప్రియార్థం మమ పాండవః॥ ౧౫॥ ప్రాగుదీచీం దిశం రాజంస్తాన్యాహర్తుమితో గతః॥
ఉక్తస్త్వేవం తయా రాజా యమావిదమథాబ్రవీత్॥ ౧౬॥ గచ్ఛామ సహితాస్తూర్ణం యేన యాతో వృకోదరః। వహంతు రాక్షసా విప్రాన్ యథా
శ్రాంతాన్ యథాకృశాన్॥ ౧౭॥ త్వమప్యమరసంకాశ వహ కృష్ణాం ఘటోత్కచ। వ్యక్తం దూరమితో భీమః ప్రవిష్ట ఇతి మే మతిః॥ ౧౮॥ చిరం చ తస్య
కాలోయం స చ వాయుసమో జవే। తరస్వీ వైనతేయస్య సదృశో భువి లంఘనే॥ ౧౯॥ ఉత్పతేదపి వాకాశం నిపతేచ్చ యథేచ్ఛకమ్। తమన్వియామ భవ
తాం ప్రభావాద్రజనీచరాః॥ ౨౦॥ పురా స నాపరాధ్నోతి సిద్ధానాం బ్రహ్మవాదినామ్। తథేత్యుక్త్వా తు తే సర్వే హైడింబప్రముఖాస్తదా॥ ౨౧॥ ఉద్దేశ
జ్ఞాః కుబేరస్య నలిన్యా భరతర్షభ। ఆదాయ పాండవాంశ్చైవ తాంశ్చ విప్రాననేకశః॥ ౨౨॥ లోమశేనైవ సహితాః ప్రయయుః ప్రీతమానసాః॥ తే స
ర్వే త్వరితా గత్వా దదృశుః శుభకాననామ్॥ ౨౩॥ గంధసౌగంధికవతీం నలినీం సుమనోరమామ్। తంచ భీమం మహాత్మానం తస్యాస్తీరే మనస్వినమ్॥ ౨౪॥
దదృశుర్నిహతాంశ్చైవ యక్షాంశ్చ విపులేక్షణాన్। భిన్నకాయాక్షిబాహూరూన్ సంచూర్ణితశిరోధరాన్॥ ౨౫॥ తంచ భీమం మహాత్మానం తస్యాస్తీరే
వ్యవస్థితమ్। సక్రోధం స్తబ్ధనయనం సందష్టదశనచ్ఛదమ్॥ ౨౬॥ ఉద్యమ్య చ గదాం దోర్భ్యాం నదీతీరే వ్యవస్థితమ్। ప్రజాసంక్షేపసమయే దండహస్త
మివాంతకమ్॥ ౨౭॥ తం దృష్ట్వా ధర్మరాజస్తు పరిష్వజ్య పునః పునః। ఉవాచ శ్లక్ష్ణయా వాచా కౌంతేయ కిమిదం కృతమ్॥ ౨౮॥ సాహసం బత భద్రం తే దే
వానామథ వాప్రియమ్। పునరేవం న కర్తవ్యం మమ చేదిచ్ఛసి ప్రియమ్॥ ౨౯॥ అనుశిష్య తు కౌంతేయం పద్మాని పరిగృహ్య చ। తస్యామేవ నలిన్యాం తు విజ
హ్రురమరోపమాః॥ ౩౦॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు ప్రగృహీతశిలాయుధాః। ప్రాదురాసన్మహాకాయాస్తస్యోద్యానస్య రక్షిణః॥ ౩౧॥ తే దృష్ట్వా ధర్మ

రాజానం మహర్షీంశ్చాపి లోమశమ్। నకులం సహదేవం చ తథాన్యాన్ బ్రాహ్మణర్షభాన్॥ ౩౨॥ వినయేనానతాః సర్వే ప్రణిపేతుశ్చ భారత। సాంత్వితా ధర్మరాజేన ప్రసేదుః క్షణదాచరాః॥ ౩౩॥ విదితాశ్చ కుబేరస్య తత్ర తే కురుపుంగవాః। ఊషుర్నాతిచిరం కాలం రమమాణాః కురూద్వహాః॥ ౩౪॥ ప్రతీక్షమాణా బీభత్సుం గంధమాదనసానుషు॥ ౩౫॥ ఇతి తీర్థయాత్రాపర్వణి-సౌగంధికాహరణే- పంచపంచాశదధికశతతమోఽధ్యాయః

వైశంపాయనః॥ తస్మిన్నివసమానస్తు ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః। కృష్ణయా సహితాన్ భ్రాతౄనిత్యువాచ సహద్విజాన్॥ ౧॥ దృష్టానీతీర్థాన్యస్మాభిః పుణ్యాని చ శివాని చ। మనసో హ్లాదనీయాని వనాని చ పృథక్ పృథక్॥ ౨॥ దేవైః పూర్వం విచీర్ణాని మునిభిశ్చ మహాత్మభిః। యథాక్రమవిశేషేణ ద్విజైః సంపూజితాని చ॥ ౩॥ ఋషీణాం పూర్వచరితం తథా కర్మవిచేష్టితమ్। రాజర్షీణాం చ చరితం కథాశ్చ వివిధాః శుభాః॥ ౪॥ శృణ్వానాస్తత్ర తత్రస్థ ఆశ్రమేషు శివేషు చ। అభిషేకం ద్విజైః సార్ధం కృతవంతో విశేషతః॥ ౫॥ అర్చితాః సతతం దేవాః పుష్పైరద్భిః సదా భవః। యథాలబ్ధైర్మూలఫలైః పితరశ్చాపి తర్పితాః॥ ౬॥ పర్వతేషు చ రమ్యేషు సర్వేషు చ సరస్సు చ। ఉదధౌ చ మహాపుణ్యే సూపస్పృష్టం మహాత్మభిః॥ ౭॥ ఇలా సరస్వతీ సింధుర్యమునా నర్మదా తథా। నానాతీర్థేషు రమ్యేషు సూపస్పృష్టం సహ ద్విజైః॥ ౮॥ గంగాద్వారమతిక్రమ్య బహవః పర్వతాః శుభాః। హిమవాన్ పర్వతశ్చైవ నానాద్విజగణాయుతః॥ ౯॥ విశాలా బదరీ దృష్టా నరనారాయణాశ్రమః। దివ్యపుష్కరిణీ దృష్టా సిద్ధదేవర్షిపూజితా॥ ౧౦॥ యథాక్రమవిశేషేణ సర్వాణ్యాయతనాని చ। దర్శితాని ద్విజశ్రేష్ఠా లోమశేన మహాత్మనా॥ ౧౧॥ ఇమం వైశ్రవణావాసం పుణ్యం సిద్ధనిషేవితమ్। కథం భీమ గమిష్యామో గతిరత్ర విధీయతామ్॥ ౧౨॥ వైశంపాయనః॥ ఏవం బ్రువతి రాజేంద్రే వాగువాచాశరీరిణీ। న శక్యో దుర్గమో గంతుమితో వైశ్రవణాశ్రమాత్॥ ౧౩॥ అనేనైవ పథా రాజన్ ప్రతిగచ్ఛ యథాగతమ్। నరనారాయణస్థానం బదరీత్యభివిశ్రుతమ్॥ ౧౪॥ తస్మాద్యాస్యసి కౌంతేయ సిద్ధచారణసేవితమ్। బహుపుష్పఫలం రమ్యమాశ్రమం వృషపర్వణః॥ ౧౫॥ అతిక్రమ్య చ తం పార్థ చార్ష్టిషేణాశ్రమే వసేః। తతో ద్రక్ష్యసి కౌంతేయ నివేశం ధనదస్య చ॥ ౧౬॥ ఏతస్మిన్నంతరే వాయుర్దివ్యగంధవహః శుచిః। సుఖప్రహ్లాదనః శీతః పుష్పవర్షం వవర్ష చ॥ ౧౭॥ శ్రుత్వా తు దివ్యామాకాశాద్వాచం సర్వే విసిస్మియుః। ఋషీణాం బ్రాహ్మణానాం చ పార్థివానాం విశేషతః॥ ౧౮॥ శ్రుత్వా తన్మహదాశ్చర్యం ద్విజో ధౌమ్యోఽబ్రవీత్తదా। న శక్యముత్తరం గంతుమేవం భవతు భారత॥ ౧౯॥ తతో యుధిష్ఠిరో రాజా ప్రతిజగ్రాహ తద్వచః। ప్రత్యాగమ్య పునస్తం తు నరనారాయణాశ్రమమ్॥ ౨౦॥ భీమసేనాదిభిః సర్వైర్భ్రాతృభిః పరివారితః। పాంచాల్యా బ్రాహ్మణైశ్చైవ న్యవసంత సుఖం తదా॥ ౨౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతతీర్థయాత్రాపర్వణి నరనారాయణాశ్రమాగమనే - షట్పంచాశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖ సమాప్తం చ తీర్థయాత్రాపర్వ. ❖❖❖❖❖❖❖

❖ అథ జటాసురవధపర్వప్రారంభః. ❖

వైశంపాయనః॥ తతస్తాన్ పరివిశ్వస్తాన్ వసతస్తత్ర పాండవాన్। పర్వతేంద్రే ద్విజైః సార్ధం పార్థాగమనకాంక్షయా॥ ౧॥ గతేషు తేషు రక్షస్సు భీమసేనాత్మజేఽపి చ। రహితాన్ భీమసేనేన కదాచిత్తాన్ యదృచ్ఛయా॥ ౨॥ జహార ధర్మరాజానం యమౌ కృష్ణాం చ రాక్షసః। బ్రాహ్మణో మంత్రకుశలః సర్వశాస్త్రవిదుత్తమః॥ ౩॥ ఇతి బ్రువన్ పాండవేయాన్ పర్యుపాస్తే స్మ నిత్యదా। పరీప్సమానః పార్థానాం కలాపాంశ్చ ధనూంషి చ॥ ౪॥ అంతరం సంప్రేప్సుర్ద్రౌపద్యా హరణం ప్రతి। దుష్టాత్మా పాపబుద్ధిః స నామ్నా ఖ్యాతో జటాసురః॥ ౫॥ పోషణం తస్య రాజేంద్ర చక్రే పాండవనందనః। బుబుధే న చ తం పాపం భస్మచ్ఛన్నమివానలమ్॥ ౬॥ స భీమసేనే నిష్క్రాంతే మృగయార్థమరిందమ। ఘటోత్కచం సానుచరం దృష్ట్వా విప్రద్రుతం దిశః॥ ౭॥ లోమశప్రభృతీంస్తాంస్తు మహర్షీంశ్చ సమాహితాన్। స్నాతుం వినిర్గతాన్ దృష్ట్వా పుష్పార్థం చ తపోధనాన్॥ ౮॥ రూపమన్యత్సమాస్థాయ వికృతం భైరవం మహత్। గృహీత్వా సర్వశస్త్రాణి ద్రౌపదీం పరిగృహ్య చ॥ ౯॥ ప్రాతిష్ఠత స దుష్టాత్మా త్రీన్ గృహీత్వా చ పాండవాన్। సహదేవస్తు యత్నేన తత

తోఽపక్రమ్య పాండవః ॥ ౧౦ ॥ విక్రమ్యాస్య కౌశికం ఖడ్గం మోచయిత్వా గ్రహం రిపోః । ఆక్రందద్భీమసేనం వై యేన యాతో మహాబలః ॥ ౧౧ ॥ తమబ్రవీత్తదా రాజా హ్రియమాణో యుధిష్ఠిరః । ధర్మస్తే హీయతే మూఢ న తత్త్వం సమవేక్షసే ॥ ౧౨ ॥ యే న్యే కేచిన్మనుష్యేషు తిర్యగ్యోనిగతాశ్చ యే । ధర్మం తే సమవేక్షంతే రక్షాంసి చ విశేషతః ॥ ౧౩ ॥ ధర్మస్య రాక్షసా మూలం ధర్మం తే విదురుత్తమమ్ । ఏతత్పరీక్ష్య సర్వం త్వం సమీపే స్థాతుమర్హసి ॥ ౧౪ ॥ దేవాశ్చ ఋషయః సిద్ధాః పితరశ్చాపి రాక్షస । గంధర్వోరగరక్షాంసి వయాంసి పశవస్తథా ॥ ౧౫ ॥ తిర్యగ్యోనిగతాశ్చైవ అపి కీటపిపీలికాః । మనుష్యానుపజీవంతి తతస్త్వముపజీవసి ॥ ౧౬ ॥ సమృద్ధ్యా హ్యస్య లోకస్య లోకో యుష్మాకమృధ్యతి । ఇమం తు లోకం శోచంతమనుశోచంతి దేవతాః ॥ ౧౭ ॥ పూజ్యమానాశ్చ వర్ధంతే హవ్యకవ్యైర్యథావిధి । వయం రాష్ట్రస్య గోప్తారో రక్షితారశ్చ రాక్షస ॥ ౧౮ ॥ రాష్ట్రస్యారక్ష్యమాణస్య కుతో భూతిః కుతః సుఖమ్ । న చ రాజావమంతవ్యో రక్షసా జాత్వనాగసి ॥ ౧౯ ॥ అణురప్యుపచారశ్చ నాస్త్యస్మాకం నరాశన । విఘసాశా యథాశక్త్యా కుర్మహే దేవతాదిషు ॥ ౨౦ ॥ గురూంశ్చ బ్రాహ్మణాంశ్చైవ ప్రణామప్రవణాః సదా । ద్రోగ్ధవ్యం న చ మిత్రేషు న విశ్వస్తేషు కర్హిచిత్ ॥ ౨౧ ॥ యేషాం చాన్నాని భుంజీత యత్ర చ స్యాత్ ప్రతిశ్రయః । స త్వం ప్రతిశ్రయేఽస్మాకం పూజ్యమానః సుఖోషితః ॥ ౨౨ ॥ భుక్త్వా చాన్నాని దుష్ప్రజ్ఞ కథమస్మాఞ్జిహీర్షసి । ఏవమేవ వృథాచారో వృథావృద్ధో వృథామతిః ॥ ౨౩ ॥ వృథామరణమర్హశ్చ వృథాద్య న భవిష్యసి । అథ చేద్దుష్టబుద్ధిస్త్వం సర్వైర్ధర్మైర్వివర్జితః ॥ ౨౪ ॥ ప్రదాయ శస్త్రాణ్యస్మాకం యుద్ధేన ద్రౌపదీం హర । అథ చేత్త్వమవిజ్ఞానాదిదం కర్మ కరిష్యసి ॥ ౨౫ ॥ అధర్మం చాప్యకీర్తిం చ లోకే ప్రాప్స్యసి కేవలమ్ । ఏతామద్య పరామృశ్య స్త్రియం రాక్షస మానుషీమ్ ॥ ౨౬ ॥ విషమేతత్సమాలోడ్య కుంభేన ప్రాశితం త్వయా । తతో యుధిష్ఠిరస్తస్య గురుకః సమపద్యత ॥ ౨౭ ॥ స తు భారాభిభూతాత్మా న తథా శీఘ్రగోఽభవత్ । అథాబ్రవీద్ద్రౌపదీం చ నకులం చ యుధిష్ఠిరః ॥ ౨౮ ॥ మా భైష్ట రాక్షసాన్మూఢాద్గతిరస్య మయా హృతా । నాతిదూరే మహాబాహుర్భవితా పవనాత్మజః ॥ ౨౯ ॥ అస్మిన్ముహూర్తే సంప్రాప్తే న భవిష్యతి రాక్షసః । సహదేవస్తు తం దృష్ట్వా రాక్షసం మూఢచేతనమ్ ॥ ౩౦ ॥ ఉవాచ వచనం రాజన్ కుంతీపుత్రం యుధిష్ఠిరమ్ । రాజన్ కిం నామ తత్ కృత్యం క్షత్రియస్యాస్త్యతోఽధికమ్ ॥ ౩౧ ॥ యద్యుద్ధేఽభిముఖః ప్రాణాంస్త్యజేచ్ఛత్రూన్ జయేత వా । ఏష చాస్మాన్ వయం చైనం యుధ్యమానాః పరంతప ॥ ౩౨ ॥ సూదయేమ మహాబాహో దేశకాలో హ్యయం నృప । క్షత్రధర్మస్య సంప్రాప్తః కాలః సత్యపరాక్రమ ॥ ౩౩ ॥ జయంతో హన్యమానా వా ప్రాప్తుమర్హామ సద్గతిమ్ । రాక్షసే జీవమానేఽద్య రవిరస్తమియాద్యది ॥ ౩౪ ॥ నాహం బ్రూయాం పునర్జాతు క్షత్రియోఽస్మీతి భారత । భో భో రాక్షస తిష్ఠస్వ సహదేవోఽస్మి పాండవః ॥ ౩౫ ॥ హత్వా వా మాం నయస్వైనాన్ హతో వాద్యేహ స్వప్స్యసి । తథా బ్రువతి మాద్రేయే భీమసేనో యదృచ్ఛయా ॥ ౩౬ ॥ ప్రత్యదృశ్యత గదాహస్తః సవజ్ర ఇవ వాసవః । సోఽపశ్యద్భ్రాతరౌ తత్ర ద్రౌపదీం చ యశస్వినీమ్ ॥ ౩౭ ॥ క్షితిస్థం సహదేవం చ క్షిపంతం రాక్షసం తదా । అగాచ్ఛ రాక్షసం మూఢం కాలోపహతచేతసమ్ ॥ ౩౮ ॥ భ్రమంతం తత్ర తత్రైవ దైవేన వినివారితమ్ । భ్రాతౄంస్తాన్ హ్రియతో దృష్ట్వా ద్రౌపదీం చ మహాబలః ॥ ౩౯ ॥ క్రోధమాహారయద్భీమో రాక్షసం చేదమబ్రవీత్ । విజ్ఞాతోఽసి మయా పూర్వం పాప శస్త్రపరీక్షణే ॥ ౪౦ ॥ ఆస్థా తు త్వయి మే నాస్తి యతోఽసి న హతస్తదా । బ్రహ్మరూపప్రతిచ్ఛన్నో న నో వదసి చాప్రియమ్ ॥ ౪౧ ॥ ప్రియేషు రమమాణం త్వాం న చైవాప్రియకారిణమ్ । అతిథిం బ్రహ్మరూపం చ కథం హన్యామనాగసమ్ ॥ ౪౨ ॥ రాక్షసం జానమానో యో హన్యాన్నరకం వ్రజేత్ । అపక్వస్య చ కాలేన వధస్తవ న విద్యతే ॥ ౪౩ ॥ నూనమద్యాసి సంపక్వో యథా తే మతిరీదృశీ । దత్తా కృష్ణాపహరణే కాలేనాద్భుతకర్మణా ॥ ౪౪ ॥ బడిశోఽయం త్వయా గ్రస్తః కాలసూత్రేణ లంబితః । మత్స్యోఽంభసీవ స్యూతాస్యః కథమన్య భవిష్యసి ॥ ౪౫ ॥ యం చాసి ప్రస్థితో దేశం మనః పూర్వం గతం చ తే । గతం గంతాసి గంతాసి మార్గం బకహిడింబయోః ॥ ౪౬ ॥ ఏవముక్తస్తు భీమేన రాక్షసః కాలచోదితః । భీతస్తూత్సృజ్య తాన్ సర్వాన్ యుద్ధాయ సముపస్థితః ॥ ౪౭ ॥ అబ్రవీచ్చ పునర్భీమం రోషాత్ ప్రస్ఫురితాధరః । న మే మూఢా దిశః పాప త్వదర్థం మే విలంబితమ్ ॥

౪౭॥ శ్రుతా మే రాక్షసా యే యే త్వయా వినిహతా రణే। తేషామద్య కరిష్యామి తవాస్రేణోదకక్రియామ్ ॥ ౪౮॥ ఏవముక్తస్తతో భీమః సృక్కిణీ పరిసంలిహన్। స్మయమాన ఇవ క్రోధాత్ సాక్షాత్ కాలాంతకోపమః॥ ౫౦॥ బాహుసంరంభమేవైచ్ఛన్నభిదుద్రావ రాక్షసమ్। రాక్షసోఽపి తదా భీమం యుద్ధార్థినమవస్థితమ్ ॥ ౫౧॥ ముహుర్ముహుర్వ్యాదదానః సృక్కిణీ పరిసంలిహన్। అభిదుద్రావ సంరబ్ధో బలిర్వజ్రధరం యథా ॥ ౫౨॥ వర్తమానే తదా తాభ్యాం బాహుయుద్ధే సుదారుణే। మాద్రీపుత్రావభిక్రుద్ధావుభావప్యభ్యధావతామ్॥ ౫౩॥ న్యవారయత్తౌ ప్రహసన్ కుంతీపుత్రో వృకోదరః॥ శక్తోఽహం రాక్షసస్యేతి ప్రేక్షధ్వమితి చాబ్రవీత్ ॥ ౫౪॥ ఆత్మనా భ్రాతృభిశ్చైవ ధర్మేణ సుకృతేన చ। ఇష్టేన చ శపే రాజన్ సూదయిష్యామి రాక్షసమ్॥ ౫౫॥ ఇత్యేవముక్త్వా తౌ వీరౌ స్పర్ధమానౌ పరస్పరమ్। బాహుభ్యాం సమసజ్జేతాముభౌ రక్షోవృకోదరౌ॥ ౫౬॥ తయోరాసీత్సంప్రహారః క్రుద్ధయోర్భీమరక్షసోః। అమృష్యమాణయోః సంఖ్యే దేవదానవయోరివ॥ ౫౭॥ ఆరుజ్యారుజ్య తౌ వృక్షానన్యోన్యమభిజఘ్నతుః। జీమూతావివ గర్జంతౌ నినదంతౌ మహాబలౌ॥ ౫౮॥ బభంజతుర్మహావృక్షానూరుభిర్బలినాం వరౌ। అన్యోన్యేనాతిసంరబ్ధౌ పరస్పరవధైషిణౌ॥ ౫౯॥ తద్వృక్షయుద్ధమభవన్మహీరుహవినాశనమ్। వాలిసుగ్రీవయోర్భ్రాత్రోః పురా స్త్రీకాంక్షిణోర్యథా॥ ౬౦॥ ఆవిధ్యావిధ్య తౌ వృక్షాన్ముహూర్తమితరేతరమ్। తాడయామాసతురుభౌ వినదంతౌ ముహుర్ముహుః॥ ౬౧॥ తస్మిన్దేశే యదా వృక్షాః సర్వ ఏవ నిపాతితాః। పుంజీకృతాశ్చ శతశః పరస్పరవధేప్సయా॥ ౬౨॥ తతః శిలాః సమాదాయ ముహూర్తమివ భారత। మహాభ్రైరివ శైలేంద్రౌ యుయుధాతే మహాబలౌ॥ ౬౩॥ శిలాభిరుగ్రరూపాభిర్బృహతీభిః పరస్పరమ్। వజ్రైరివ మహావేగైరాజఘ్నతురమర్షణౌ॥ ౬౪ ॥ అభిద్రుత్య చ భూయస్తావన్యోన్యం బలదర్పితౌ। భుజాభ్యాం పరిగృహ్యాథ చకర్షాతే గజావివ॥ ౬౫॥ ముష్టిభిశ్చ మహాఘోరైరన్యోన్యమభిజఘ్నతుః। తతః కటకటాశబ్దో బభూవ సుమహాత్మనోః॥ ౬౬॥ తతః సంహృత్య ముష్టిం తు పంచశీర్షమివోరగమ్। వేగేనాభ్యహనద్భీమో రాక్షసస్య శిరోధరామ్ ॥ ౬౭॥ తతః శ్రాంతం తు తద్రక్షో భీమసేనభుజాహతమ్। సుపరిశ్రాంతమాలక్ష్య భీమసేనోఽభ్యవర్తత॥ ౬౮॥ తత ఏనం మహాబాహుర్బాహుభ్యామమరోపమః। సముత్క్షిప్య బలాద్భీమో వినిష్పిష్య మహీతలే॥ ౬౯॥ తస్య గాత్రాణి సర్వాణి చూర్ణయామాస పాండవః। అరత్నినా చాభిహత్య శిరః కాయాదపాహరత్ ॥ ౭౦॥ సందష్టోష్ఠం వివృత్తాక్షం ఫలం వృక్షాదివ చ్యుతమ్। జటాసురస్య తు శిరో భీమసేనబలాద్ధృతమ్॥ ౭౧॥ పపాత రుధిరాదిగ్ధం సందష్టదశనచ్ఛదమ్। తం నిహత్య మహేష్వాసో యుధిష్ఠిరముపాగమత్ ॥ ౭౨॥ స్తూయమానో ద్విజాగ్ర్యైస్తు మరుద్భిరివ వాసవః॥ ౭౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - జటాసురవధపర్వణి- జటాసురవధో నామ- సప్తపంచాశదధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ సమాప్తం చ జటాసురవధపర్వ. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అథ యక్షయుద్ధపర్వప్రారంభః. ❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ నిహతే రాక్షసే తస్మిన్ పునర్నారాయణాశ్రమమ్। అభ్యేత్య రాజా కౌంతేయో నివాసమకరోత్ప్రభుః ॥ ౧॥ స సమానీయ తాన్ సర్వాన్ భ్రాతౄనిత్యబ్రవీద్వచః। ద్రౌపద్యా సహితాన్ కాలే సంస్మరన్ భ్రాతరం జయమ్॥ ౨॥ సమాశ్చతస్రోఽభిగతాః శివేన చరతాం వనే। కృతోద్దేశస్తు బీభత్సుః పంచమీమభితః సమామ్॥ ౩॥ ప్రాప్య పర్వతరాజానం శ్వేతం శిఖరిణాం వరమ్। పుష్పితైర్ద్రుమషండైశ్చ మత్తకోకిలషట్పదైః॥ ౪॥ మయూరైశ్చాతకైశ్చాపి నిత్యోత్సవవిభూషితమ్। వ్యాఘ్రైర్వరాహైర్మహిషైర్గవయైర్హరిణైస్తథా॥ ౫॥ శ్వాపదైర్వ్యాలరూపైశ్చ రురుభిశ్చ నిషేవితమ్। ఫుల్లైః సహస్రపత్రైశ్చ శతపత్రైస్తథోత్పలైః॥ ౬॥ ప్రఫుల్లైః కమలైశ్చైవ తథా నీలోత్పలైరపి। మహాపుణ్యం పవిత్రం చ సురాసురనిషేవితమ్॥ ౭॥ తత్రాపి చ కృతోద్దేశః సమాగమదిదృక్షుభిః। కృతశ్చ సమయస్తేన పార్థేనామితతేజసా॥ ౮॥ పంచ వర్షాణి వత్స్యామి విద్యార్థీతి పురా మయి। అత్ర గాండీవధన్వానమవాప్తాస్త్రమరిందమమ్॥ ౯॥ దేవలోకాదిమం లోకం ద్రక్ష్యామః పునరాగతమ్। ఇత్యుక్త్వా బ్రాహ్మణాన్ సర్వానామంత్రయత పాండవః॥ ౧౦ ॥ కారణం చైవ తత్తేషామాచచక్షే తపస్వినామ్। తానుగ్రతపసః ప్రీతాన్ కృత్వా పార్థాః ప్రదక్షిణమ్ ॥ ౧౧ ॥

బ్రాహ్మణాస్తేఽన్వమోదంత శివేన కుశలేన చ। సుఖోదర్కమిమం క్లేశమచిరాద్భరతర్షభ॥ ౧౨॥ క్షత్రధర్మేణ ధర్మజ్ఞ తీర్త్వా గాం పాలయిష్యసి। తతస్తు రాజా వచస్తేషాం ప్రతిగృహ్య తపస్వినామ్॥ ౧౩॥ ప్రతస్థే సహ విప్రైస్తైర్భ్రాతృభిశ్చ పరంతపః। రాక్షసైరనుయాతో వై రోమశేనాభిరక్షితః॥ ౧౪॥ క్వచిత్ పద్భ్యాం తతో గచ్ఛద్రాక్షసైరుహ్యతే క్వచిత్। తత్ర తత్ర మహాతేజా భ్రాతృభిః సహ సువ్రతః॥ ౧౫॥.....................

తతో యుధిష్ఠిరో రాజా బహూన్ క్లేశాన్ విచింతయన్। సింహవ్యాఘ్రగజాకీర్ణాముదీచీం ప్రయయౌ దిశమ్॥ ౧౬॥ అవేక్షమాణః కైలాసం మైనాకం చైవ పర్వతమ్। గంధమాదనపాదాంశ్చ శ్వేతం చాపి శిలోచ్చయమ్॥ ౧౭॥ ఉపర్యుపరి శైలస్య బహ్వీశ్చ సరితః శివాః। పృష్ఠం హిమవతః పుణ్యం యయౌ సప్తదశేఽహని॥ ౧౮॥ దదృశుః పాండవా రాజన్ గంధమాదనమంతికాత్। పృష్ఠే హిమవతః పుణ్యే నానాద్రుమలతావృతే॥ ౧౯॥ సలిలావర్తసంజాతైః పుష్పితైశ్చ మహీరుహైః। సమావృతం పుణ్యతమమాశ్రమం వృషపర్వణః॥ ౨౦॥ తముపాగమ్య రాజర్షిం ధర్మాత్మానమరిందమాః। పాండవా వృషపర్వాణమవవందంత గతక్లమాః॥ ౨౧॥ అభ్యనందత రాజర్షిః పుత్రవద్భరతర్షభ। పూజితాశ్చావసంస్తత్ర సప్తరాత్రమరిందమాః॥ ౨౨॥ అష్టమేఽహని సంప్రాప్తే తమృషిం లోకవిశ్రుతమ్। ఆమంత్ర్య వృషపర్వాణం ప్రస్థానం ప్రత్యరోచయన్॥ ౨౩॥ ఏకైకశశ్చ తాన్ విప్రాన్ నివేద్య వృషపర్వణే। న్యాసభూతాన్ యథాకాలం బంధూనివ సుసత్కృతాన్॥ ౨౪॥ పారిబర్హం చ తం శేషం పరిదాయ మహాత్మనే। తతస్తే యజ్ఞపాత్రాణి రత్నాన్యాభరణాని చ॥ ౨౫॥ న్యదధుః పాండవా రాజన్నాశ్రమే వృషపర్వణః। అతీతానాగతే విద్వాన్ కుశలః సర్వధర్మవిత్॥ ౨౬॥ అన్వశాసత్ స ధర్మజ్ఞః పుత్రవద్భరతర్షభాన్। తేఽనుజ్ఞాతా మహాత్మానః ప్రయయుర్దిశముత్తరామ్॥ ౨౭॥ తాన్ ప్రస్థితానభ్యగచ్ఛద్వృషపర్వా మహామతిః। ఉపన్యస్య మహాతేజా విప్రేభ్యః పాండవాంస్తదా॥ ౨౮॥ అనుసంసార్య కౌంతేయానాశీర్భిరభినంద్య చ। వృషపర్వా నివవృతే పంథానముపదిశ్య చ॥ ౨౯॥ నానామృగగణైర్జుష్టం కౌంతేయాః సత్యవిక్రమాః। పదాతిభ్రాతృభిః సార్ధం ప్రాతిష్ఠత యుధిష్ఠిరః॥ ౩౦॥ నానాద్రుమనిరోధేషు వసంతః శైలసానుషు। పర్వతం వివిశుః శ్వేతం చతుర్థేఽహని పాండవాః॥ ౩౧॥ మహాభ్రఘనసంకాశం సలిలోపహితం శుభమ్। మణికాంచనరూప్యస్య శిలానాం చ సముచ్చయమ్॥ ౩౨॥ తే సమాసాద్య పంథానం యథోక్తం వృషపర్వణా। అనుసస్రుర్యథోద్దేశం పశ్యంతో వివిధాన్ నగాన్॥ ౩౩॥ ఉపర్యుపరి శైలస్య గుహాః పరమదుర్గమాః। సుదుర్గమాంస్తే సుబహూన్ సుఖేనైవాభిచక్రముః॥ ౩౪॥ ధౌమ్యః కృష్ణా చ పార్థాశ్చ రోమశశ్చ మహానృషిః। అగచ్ఛన్ సహితాస్తత్ర న కశ్చిదవహీయతే॥ ౩౫॥ తే మృగద్విజసంఘుష్టం నానాద్రుమలతాయుతమ్। శాఖామృగగణైశ్చైవ సేవితం సుమనోరమమ్॥ ౩౬॥ పుణ్యం పద్మసరోయుక్తం సపల్వలమహావనమ్। ఉపతస్థుర్మహాభాగా మాల్యవంతం మహాగిరిమ్॥ ౩౭॥ తతః కింపురుషావాసం సిద్ధచారణసేవితమ్। దదృశుర్హృష్టరోమాణః పర్వతం గంధమాదనమ్॥ ౩౮॥ విద్యాధరానుచరితం కిన్నరీభిస్తథైవ చ। గజసంఘసమావాసం సింహవ్యాఘ్రగణాయుతమ్॥ ౩౯॥ శరభోన్నాదసంఘుష్టం నానామృగనిషేవితమ్। తే గంధమాదనవనం తన్నందనవనోపమమ్॥ ౪౦॥ ముదితాః పాండుతనయా మనోహృదయనందనమ్। వివిశుః క్రమశో వీరా అరణ్యం శుభకాననమ్॥ ౪౧॥ ద్రౌపదీసహితా వీరాస్తైశ్చ విప్రైర్మహాత్మభిః। శృణ్వంతః ప్రీతిజననాన్ వల్గూన్ మదకలాన్ శుభాన్॥ ౪౨॥ శ్రోత్రరమ్యాన్ సుమధురాన్ శబ్దాన్ ఖగముఖేరితాన్। సర్వర్తుఫలభారాఢ్యాన్ సర్వర్తుకుసుమోజ్జ్వలాన్॥ ౪౩॥ పశ్యంతః పాదపాంశ్చాపి ఫలభారావనామితాన్। ఆమ్రానామ్రాతకాన్ భవ్యాన్ నారికేలాన్ సతిందుకాన్॥ ౪౪॥ ముంజాతకాంస్తథాంజీరాన్ దాడిమాన్ బీజపూరకాన్। పనసాన్ లకుచాన్ మోచాన్ ఖర్జూరానమ్లవేతసాన్॥ ౪౫॥ పారావతాంస్తథా క్షౌద్రాన్ నీపాంశ్చాపి మనోరమాన్। బిల్వాన్ కపిత్థాన్ జంబూంశ్చ కాశ్మరీర్బదరీస్తథా॥ ౪౬॥ ప్లక్షానుదుంబరవటానశ్వత్థాన్ క్షీరికాంస్తథా। భల్లాతకానామలకీర్హరీతకవిభీతకాన్॥ ౪౭॥ ఇంగుదాన్ కరమర్దాంశ్చ తిందుకాంశ్చ మహాఫలాన్। ఏతానన్యాంశ్చ వివిధాన్ గంధమాదనసానుషు॥ ౪౮॥ ఫలైరమృతకల్పైస్తానాచితాన్ స్వాదుభిస్తరూన్। తథైవ చంపకాశో

కాః కేతకాః వకుళాంస్తథా॥౪౯॥ పున్నాగాన్ సప్తపర్ణాంశ్చ కర్ణికారాన్ సకేతకాన్। పాటలాః కుటజాన్ రమ్యాన్ మందారేందీవరాంస్తథా।
౫౦॥ పారిజాతాన్ కోవిదారాన్ దేవదారుద్రుమాంస్తథా। సాలాంస్తాళాంస్తమాలాంశ్చ పిప్పలాన్ హింగుకాంస్తథా॥౫౧॥ శాల్మలీః కింశుకాశోకాన్
శింశపాః సరళాంస్తథా। చకోరైః శతపత్రైశ్చ భృంగరాజైస్తథా శుకైః॥౫౨॥ కోకిలైః కలవింకైశ్చ హారీతైర్జీవజీవకైః। ప్రియకైశ్చాతకైశ్చై
వ తథాన్యైర్వివిధైః ఖగైః॥ ౫౩॥ శ్రోత్రరమ్యం సుమధురం కూజద్భిశ్చాప్యధిష్ఠితాన్। సరాంసి చ మనోజ్ఞాని సమంతాజ్జలచారిభిః॥ ౫౪॥ కుముదైః
పుండరీకైశ్చ తథా కోకనదోత్పలైః। కల్హారైః కమలైశ్చైవ ఆచితాని సమంతతః॥౫౫॥ కాదంబైశ్చక్రవాకైశ్చ కురరైర్జలకుక్కుటైః। కారండవైః
ప్లవైర్హంసైర్బకైర్మద్గుభిరేవ చ॥౫౬॥ ఏతైశ్చాన్యైశ్చ కీర్ణాని సమంతాజ్జలచారిభిః। హృష్టైస్తథా తామరసరసాసవమదాలసైః॥ ౫౭॥ పద్మో
దరచ్యుతరజఃకింజల్కారుణరంజితైః। మంజుస్వరైర్మధుకరైర్విరుతాన్ కమలాకరాన్॥ ౫౮॥ అపశ్యంస్తే నరవ్యాఘ్రా గంధమాదనసానుషు। తథైవ
పద్మమండైశ్చ మండితాంశ్చ సమంతతః॥౫౯॥ శిఖండినీభిః సహితాన్ లతామండలకేషు చ। మేఘతూర్యరవోద్దామమదనాకులితాన్ భృశమ్, ౬౦॥ కృ
త్వైవ కేకామధురం సంగీతం మధురస్వరమ్। చిత్రాన్ కలాపాన్ విస్తీర్య సవిలాసాన్ మదాలసాన్॥౬౧॥ మయూరాన్ దదృశుర్హృష్టాన్ నృత్యతో వన
లాలసాన్। కాంశ్చిత్ ప్రియాభిః సహితాన్ భ్రమమాణాన్ కలాపినః॥ ౬౨॥ వల్లీలతాసంకటేషు కుటజేషు స్థితాంస్తథా। కాంశ్చిచ్చ కుటజానాం తు విట
పేషూత్కటానివ॥౬౩॥ కలాపరుచిరాటోపవిచిత్రాన్ మకుటానివ। వివరేషు తరూణాం చ రుచిరాన్ దదృశుశ్చ తే॥ ౬౪॥ సింధువారాంస్తథోదారాన్ మన్మథ
స్యేవ తోమరాన్। సువర్ణవర్ణకుసుమాన్ గిరీణాం శిఖరేషు చ ॥ ౬౫ ॥ కర్ణికారాన్ వికసితాన్ కర్ణపూరానివోత్తమాన్। తథాపశ్యన్ కురువ
కాన్ వనరాజిషు పుష్పితాన్॥౬౬॥ కామవశ్యోత్సుక్యకరాన్ కామస్యేవ శరోత్కరాన్। తథైవ వనరాజీనాముదారాన్ రచితానివ॥౬౭॥ విరాజమానాం
స్తే పశ్యంస్తిలకాంస్తిలకానివ। తథానంగశరాకారాన్ సహకారాన్ మనోరమాన్॥౬౮॥ అపశ్యన్ భ్రమరారావాన్ మంజరీభిర్విరాజితాన్। హిర
ణ్యసదృశైః పుష్పైర్దావాగ్నిసదృశైరపి॥౬౯॥ లోహితైరంజనాభైశ్చ వైడూర్యసదృశైరపి। అతీవ వృక్షా రాజంతే పుష్పితాః శైలసానుషు॥౭౦॥ త
థా సాలాంస్తమాలాంశ్చ పాటలాన్ వకుళానపి। మాలా ఇవ సమాసక్తాః శైలానాం శిఖరేషు చ॥౭౧॥ విమలస్ఫాటికాభాని పాండురచ్ఛదనైర్ద్విజైః। కల
హంసైరుపేతాని సారసాభిరుతాని చ॥ ౭౨॥ సరాంసి బహుశః పార్థాః పశ్యంతః శైలసానుషు। పద్మోత్పలవిమిశ్రాణి సుఖశీతజలాని చ॥ ౭౩॥ ఏవం క్ర
మేణ తే వీరా వీక్షమాణాః సమంతతః। గంధవంత్యథ మాల్యాని రసవంతి ఫలాని చ॥ ౭౪॥ సరాంసి చ మనోజ్ఞాని వృక్షాంశ్చాతిమనోరమాన్। వివిశుః
పాండవాః సర్వే విస్మయోత్ఫుల్లలోచనాః॥ ౭౫॥ కమలోత్పలకల్హారపుండరీకసుగంధినా। సేవ్యమానా వనే తస్మిన్ సుఖస్పర్శేన వాయునా॥ ౭౬॥ త
తో యుధిష్ఠిరో భీమమాహేదం ప్రీతిమద్వచః। అహో శ్రీమదిదం భీమ గంధమాదనకాననమ్॥ ౭౭॥ వనేఽస్మిన్ మనోరమ్యే దివ్యాః కాననజా ద్రు
మాః। లతాశ్చ వివిధాకారాః పత్రపుష్పఫలోపగాః ॥ ౭౮॥ భాంత్యేతే పుష్పవికచాః పుంస్కోకిలకులాకులాః। నాత్ర కంటకినః కేచిన్నచ విద్యంత్యపుష్పి
తాః॥౭౯॥ స్నిగ్ధపత్రఫలా వృక్షా గంధమాదనసానుషు। భ్రమరారావమధురా నళినీః ఫుల్లపంకజాః॥ ౮౦॥ విలోడ్యమానాః పశ్యేమాః కరిభిః సకరేణు
భిః। పశ్యేమాం నళినీం చాన్యాం కమలోత్పలమాలినీమ్॥ ౮౧॥ స్రగ్ధరాం విగ్రహవతీం సాక్షాచ్ఛ్రియమివాపరామ్। నానాకుసుమగంధాఢ్యాస్తస్యేమాః
కాననోత్తమే॥ ౮౨॥ ఉపగీయమానా భ్రమరై రాజంతే వనరాజయః। పశ్య భీమ శుభాన్ దేశాన్ దేవాక్రీడాన్ సమంతతః॥ ౮౩॥ అమానుషగతిం
ప్రాప్తాః సంసిద్ధాః స్మ వృకోదర। లతాభిః పుష్పితాగ్రాభిః పుష్పితాః పాదపోత్తమాః॥౮౪॥ సంశ్లిష్టాః పార్థ శోభంతే గంధమాదనసానుషు। శిఖండినీ
భిశ్చరతాం సహితానాం శిఖండినామ్॥ ౮౫॥ నదతాం శృణు నిర్ఘోషం భీమ పర్వతసానుషు। చకోరాః శతపత్రాశ్చ మత్తకోకిలశారికాః॥ ౮౬॥ పత్రి
ణః పుష్పితానేతాన్ సంపతంతి మహాద్రుమాన్। రక్తపీతారుణాః పార్థ పాదపాగ్రగతాః ఖగాః॥ ౮౭॥ పరస్పరముదీక్షంతే బహవో జీవజీవకాః॥

హరితారుణవర్ణానాం శాద్వలానాం సమీపతః॥౮౮॥ సారసాః ప్రతినృత్యంతే శైలప్రస్రవణేష్వపి। వదంతి మధురా వాచః సర్వభూతమనోరమాః॥౮౯॥ భృంగరాజోపచక్రాశ్చ లోహపృష్ఠాః పతత్రిణః। చతుర్విషాణాః పద్మాభాః కుంజరాః సకరేణవః॥౯౦॥ ఏతే వైడూర్యవర్ణాభం క్షోభయంతి మహత్సరః। బహుతాళసముత్సేధాః శైలశృంగపరిచ్యుతాః॥౯౧॥ నానాప్రస్రవణేభ్యశ్చ వారిధారాః పతంతి చ। భాస్వరాభప్రభాభీమాః శారదాభ్రఘనోపమాః॥౯౨॥ శోభయంతి మహాశైలం నానారజతధాతవః। క్వచిదంజనవర్ణాభాః క్వచిత్కాంచనసన్నిభాః॥౯౩॥ ధాతవో హరితాళస్య క్వచిద్ధింగులకస్య చ। మనఃశిలాగుహాశ్చైవ సంధ్యాభ్రనికరోపమాః॥౯౪॥ శోభయంతి మహాశైలం నానారజతధాతవః। శశలోహితవర్ణాభాః క్వచిద్గైరికధాతవః॥౯౫॥ సితాసితాభ్రప్రతిమాః బాలసూర్యసమప్రభాః। ఏతే బహువిధాః శైలం శోభయంతి మహాప్రభాః॥౯౬॥ గంధర్వాః సహకాంతాభిర్యథోక్తం వృషపర్వణా। దృశ్యంతే శైలశృంగేషు పార్థ కింపురుషైః సహ॥౯౭॥ గీతానాం సమతాళానాం తథా సామ్నాం చ నిస్వనః। శ్రూయతే బహుధా భీమ సర్వభూతమనోహరః॥౯౮॥ మహాగంగాముదీక్షస్వ పుణ్యాం దేవనదీం శుభామ్। కలహంసగణైర్జుష్టామృషికిన్నరసేవితామ్॥౯౯॥ ధాతుభిశ్చ సరిద్భిశ్చ కిన్నరైర్మృగపక్షిభిః। గంధర్వైరప్సరోభిశ్చ కాననైశ్చ మనోరమైః॥౧౦౦॥ వ్యాళైశ్చ వివిధాకారైః శతశీర్షైః సమంతతః। ఉపేతం పశ్య కౌంతేయ శైలరాజమరిందమ॥౧౦౧॥ వైశంపాయనః॥ తే ప్రీతమనసః శూరాః ప్రాప్తా గతిమనుత్తమామ్। నాతృప్యన్ పర్వతేంద్రస్య దర్శనేన పరంతపాః॥౧౦౨॥ ఉపేతమథ మాల్యైశ్చ ఫలవద్భిశ్చ పాదపైః। ఆర్ష్టిషేణస్య రాజర్షేరాశ్రమం దదృశుస్తదా॥౧౦౩॥ తతస్తే తిగ్మతపసం కృశం ధమనిసంతతమ్। పారగం సర్వధర్మాణామార్ష్టిషేణముపాగమన్॥౧౦౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత యక్షయుద్ధపర్వణి గంధమాదనశోభాదర్శనం నామ-అష్టపంచాశదధికశతతమోధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ యుధిష్ఠిరస్తమాసాద్య తపసా దగ్ధకిల్బిషమ్। అభ్యవాదయత ప్రీతః శిరసా నామ కీర్తయన్॥౧॥ తతః కృష్ణా చ భీమశ్చ యమౌ చ సుతపస్వినా। శిరోభిః ప్రాప్య రాజర్షిం పరివార్యోపతస్థిరే॥౨॥ తథైవ ధౌమ్యో ధర్మజ్ఞః పాండవానాం పురోహితః। యథాన్యాయముపాక్రాంతస్తమృషిం శంసితవ్రతమ్॥౩॥ అన్వజానాత్స ధర్మజ్ఞో మునిర్దివ్యేన చక్షుషా। పాండోః పుత్రాన్ కురుశ్రేష్ఠానాస్యతామితి చాబ్రవీత్॥౪॥ కురూణామృషభం ప్రాప్తం పూజయిత్వా మహాతపాః। సహ భ్రాతృభిరాసీనం పర్యపృచ్ఛదనామయమ్॥౫॥ నానృతే కురుషే భావం కచ్చిద్ధర్మే ప్రవర్తసే। మాతాపిత్రోశ్చ తే వృత్తిః కచ్చిత్పార్థ న సీదతి॥౬॥ కచ్చిత్తే గురవః సర్వే వృద్ధా వైద్యాశ్చ పూజితాః। కచ్చిన్న కురుషే భావం పార్థ పాపేషు కర్మసు॥౭॥ సుకృతప్రతికర్తుం చ కచ్చిద్ధాతుం చ దుష్కృతమ్। యథాన్యాయం కురుశ్రేష్ఠ జానాసి న వికత్థసే॥౮॥ యథార్హం మానితాః కచ్చిత్త్వయా నందంతి సాధవః। వనేష్వపి వసన్ కచ్చిద్ధర్మమేవానువర్తసే॥౯॥ కచ్చిద్ధౌమ్యస్త్వదాచారైర్న పార్థ పరితప్యతే। దానధర్మతపఃశౌచైరార్జవేన తితిక్షయా॥౧౦॥ పితృపైతామహం వృత్తం కచ్చిత్పార్థానువర్తసే। కచ్చిద్రాజర్షియాతేన పథా గచ్ఛస్యరిందమ॥౧౧॥ స్వే స్వే కిల కులే జాతే పుత్రే నప్తరి వా పునః। పితరః పితృలోకస్థాః శోచంతి చ హసంతి చ॥౧౨॥ కిం తస్య దుష్కృతేస్మాభిః సంప్రాప్తవ్యం భవిష్యతి। కిం చాస్య సుకృతేస్మాభిః ప్రాప్తవ్యమితి శోభనమ్॥౧౩॥ పితా మాతా తథైవాగ్నిర్గురురాత్మా చ పంచమః। యస్యైతే పూజితాః పార్థ తస్య లోకావుభౌ జితౌ॥౧౪॥ యుధిష్ఠిరః॥ భగవన్నార్యమాహైతద్యథావద్ధర్మనిశ్చయమ్। యథాశక్తి యథాన్యాయం క్రియతే విధివన్మయా॥౧౫॥ ఆర్ష్టిషేణః॥ అబ్భక్షా వాయుభక్షాశ్చ ప్లవమానా విహాయసా। జుషంతే పర్వతశ్రేష్ఠమృషయః పర్వసంధిషు॥౧౬॥ కామినః సహకాంతాభిః పరస్పరమనువ్రతాః। దృశ్యంతే శైలశృంగస్థా యథా కింపురుషా నృప॥౧౭॥ అరజాంసి చ వాసాంసి వసానాః కాశికాని చ। దృశ్యంతే బహవః పార్థ గంధర్వాప్సరసాం గణాః॥౧౮॥ విద్యాధరగణాశ్చైవ స్రగ్విణః ప్రియదర్శనాః। మహోరగగణాశ్చైవ సుపర్ణాశ్చోరగాదయః॥౧౯॥ అస్య చోపరి శైలస్య శ్రూయతే పర్వసంధిషు। భేరీపణవశంఖానాం మృదం

గానాంచ నిస్వనః॥ ౨౦॥ ఇహస్థైరేవ తత్ సర్వం శ్రోతవ్యం భరతర్షభాః। న కార్యా వః కథంచిత్స్యాత్ తత్రాభిగమనే మతిః॥ ౨౧॥ న చాప్యతః పరం శక్యం గంతుం భరతసత్తమాః। విహారో యత్ర దేవానామమానుషగతిస్తు సా॥ ౨౨॥ ఈషచ్చపలకర్మాణం మనుష్యమిహ భారత। ద్విషంతి సర్వభూతాని తాడయంతి చ రాక్షసాః॥ ౨౩॥ అస్యాతిక్రమ్య శిఖరం కైలాసస్య యుధిష్ఠిర। గతిః పరమసిద్ధానాం దేవర్షీణాం ప్రకాశతే॥ ౨౪॥ చాపలాదిహ గచ్ఛంతం పార్థ యానమతః పరమ్। అయఃశూలాదిభిర్ఘ్నంతి రాక్షసాః శత్రుసూదన॥ ౨౫॥ అప్సరోభిః పరివృతః సమృద్ధ్యా నరవాహనః। ఇహ వైశ్రవణస్తాత పర్వసంధిషు దృశ్యతే॥ ౨౬॥ శిఖరస్థం సమాసీనమధిపం యక్షరక్షసామ్। ప్రేక్షంతే సర్వభూతాని భానుమంతమివోదితమ్॥ ౨౭॥ దేవదానవసిద్ధానాం తథా వైశ్రవణస్య చ। గిరేః శిఖరముద్యానమిదం భరతసత్తమ॥ ౨౮॥ ఉపాసీనస్య ధనదం తుంబురోః పర్వసంధిషు। గీతసామస్వనస్తాత శ్రూయతే గంధమాదనే॥ ౨౯॥ ఏతదేవంవిధం చిత్రమిహ తాత యుధిష్ఠిర। ప్రేక్షంతే సర్వభూతాని బహుశః పర్వసంధిషు॥ ౩౦॥ భుంజానా మునిభోజ్యాని రసవంతి ఫలాని చ। వసధ్వం పాండవశ్రేష్ఠా యావదర్జునదర్శనాత్॥ ౩౧॥ న తాత చపలైర్భావ్యమిహ ప్రాప్తైః కథంచన। ఉషిత్వేహ యథాకామం యథాశ్రద్ధం విహృత్య చ॥ ౩౨॥ తతః శస్త్రజితాం తాత పృథివీం పాలయిష్యసి॥ ౩౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత యక్షయుద్ధపర్వణి- ఆర్ష్టిషేణయుధిష్ఠిరసంవాదే-ఏకోనషష్ట్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

జనమేజయః॥ ఆర్ష్టిషేణాశ్రమే తస్మిన్ మమ పూర్వపితామహాః। పాండోః పుత్రా మహాత్మానః సర్వే దివ్యపరాక్రమాః॥ ౧॥ కియంతం కాలమవసన్ పర్వతే గంధమాదనే। కించ చక్రుర్మహావీర్యాః సర్వేఽతిబలపౌరుషాః॥ ౨॥ కాని చాభ్యవహార్యాణి తత్ర తేషాం మహాత్మనామ్। వసతాం లోకవీరాణామాసంస్తద్బ్రూహి సత్తమ॥ ౩॥ విస్తరేణ చ మే శంస భీమసేనపరాక్రమమ్। యద్యచ్చక్రే మహాబాహుస్తస్మిన్ హైమవతే గిరౌ॥ ౪॥ న ఖల్వాసీత్ పునర్యుద్ధం తస్య యక్షైర్ద్విజోత్తమ। కచ్చిత్సమాగమస్తేషామాసీద్వైశ్రవణేన చ॥ ౫॥ తత్ర హ్యాయాతి ధనద ఆర్ష్టిషేణో యథాబ్రవీత్। ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం విస్తరేణ తపోధన। న హి మే శృణ్వతస్తృప్తిరస్తి తేషాం విచేష్టితమ్॥ ౬॥ వైశంపాయనః॥ ఏతదాత్మహితం శ్రుత్వా తస్యాప్రతిమతేజసః॥ ౭॥ శాసనం సతతం చక్రుస్తథైవ భరతర్షభాః। భుంజానా మునిభోజ్యాని రసవంతి ఫలాని చ॥ ౮॥ శుద్ధబాణహతానాం చ మృగాణాం పిశితాన్యపి। మేధ్యాని హిమవత్ పృష్ఠే మధూని వివిధాని చ॥ ౯॥ ఏవం తే న్యవసంస్తత్ర పాండవా భరతర్షభ। తథా నివసతాం తేషాం పంచమం వర్షమభ్యగాత్॥ ౧౦॥ శృణ్వతాం లోమశోక్తాని వాక్యాని వివిధాన్యుత। కృత్యకాల ఉపస్థాస్య ఇతి చోక్త్వా ఘటోత్కచః॥ ౧౧॥ రాక్షసైః సహ సర్వైశ్చ పూర్వమేవ గతః ప్రభో॥ ఆర్ష్టిషేణాశ్రమే తేషాం వసతాం వై మహాత్మనామ్॥ ౧౨॥ అగచ్ఛన్ బహవో మాసాః పశ్యతాం మహదద్భుతమ్। తైస్తత్ర విహరద్భిశ్చ రమమాణైశ్చ పాండవైః॥ ౧౩॥ ప్రీతిమంతో మహాభాగా మునయశ్చారణాస్తథా। ఆజగ్ముః పాండవాన్ ద్రష్టుం శుద్ధాత్మానో యతవ్రతాః॥ ౧౪॥ తే తైః సహ కథాంచక్రుర్దివ్యాం భరతసత్తమాః। తతః కతిపయాహస్య మహాహ్రదనివాసినమ్॥ ౧౫॥ ఋద్ధిమంతం మహానాగం సుపర్ణః సహసాహరత్। ప్రాకంపత మహాశైలః ప్రామృద్యంత మహాద్రుమాః॥ ౧౬॥ దదృశుః సర్వభూతాని పాండవాశ్చ తదద్భుతమ్। తతః శైలోత్తమస్యాగ్రాత్ పాండవాన్ ప్రతి మారుతః॥ ౧౭॥ అవహత్ సర్వమాల్యాని గంధవంతి శుభాని చ। తత్ర పుష్పాణి దివ్యాని సుహృద్భిః సహ పాండవాః॥ ౧౮॥ దదృశుః పంచవర్ణాని ద్రౌపదీ చ యశస్వినీ। భీమసేనం తతః కృష్ణా కాలే వచనమబ్రవీత్॥ ౧౯॥ వివిక్తే పర్వతోద్దేశే సుఖాసీనం మహాభుజమ్। సుపర్ణానిలవేగేన శ్వసనేన మహాబలాత్॥ ౨౦॥ పంచవర్ణాని పాత్యంతే పుష్పాణి భరతర్షభ। ప్రత్యక్షం సర్వభూతానాం నదీమశ్వరథాం ప్రతి॥ ౨౧॥ ఖాండవే సత్యసంధేన భ్రాత్రా తవ మహాత్మనా। గంధర్వోరగరక్షాంసి వాసవశ్చ నివారితః॥ ౨౨॥ హతా మాయావినశ్చోగ్రా ధనుః ప్రాప్తం చ గాండివమ్। తవాపి సుమహత్తేజో మహద్బాహుబలం చ తే॥ ౨౩॥ అవిషహ్యమనాధృష్యం శక్రతుల్యబలోపమమ్। త్వద్బాహుబలవేగేన త్రాసితాః సర్వరాక్షసాః॥ ౨౪॥ హిత్వా శైలం ప్ర-

పద్యంతాం భీమసేన దిశో దశ । తతః శైలోత్తమస్యాగ్రం చిత్రమాల్యధరం శివమ్ ॥ ౨౫॥ వ్యపేతభయసంమోహాః పశ్యంతు సుహృదస్తవ । ఏవం ప్రణో
హితం భీమ చిరాత్ ప్రభృతి మే మనః ॥ ౨౬॥ ద్రష్టుమిచ్ఛామి శైలాగ్రం త్వద్బాహుబలపాలితా । తతః క్షిప్తమివాత్మానం ద్రౌపద్యా స పరంతపః ॥ ౨౭॥
నామృష్యత మహాబాహుః ప్రహారమివ సద్గవః । సింహర్షభగతిః శ్రీమానుదారః కనకప్రభః ॥ ౨౮॥ మనస్వీ బలవాన్ దృప్తో మానీ శూరశ్చ పాండవః । లో
హితాక్షః పృథువ్యంసో మత్తవారణవిక్రమః ॥ ౨౯॥ సింహదంష్ట్రో బృహత్స్కంధః సాలపోత ఇవోద్గతః । మహాత్మా చారుసర్వాంగః కంబుగ్రీవో మహా
భుజః ॥ ౩౦॥ రుక్మపృష్ఠం ధనుః ఖడ్గం తూణాంశ్చాపి పరామృశత్ । స కేసరీవ చోత్సిక్తః ప్రభిన్న ఇవ వారణః ॥ ౩౧॥ వ్యపేతభయసంమోహః శైలమ
భ్యపతద్బలీ । తం మృగేంద్రమివాయాంతం ప్రభిన్నమివ వారణమ్ ॥ ౩౨॥ దదృశుః సర్వభూతాని బాణకార్ముకధారిణమ్ । ద్రౌపద్యా వర్ధయన్ హ
ర్షం గదామాదాయ పాండవః ॥ ౩౩॥ వ్యపేతభయసంమోహః శైలరాజం సమాశ్రితః । న గ్లానిర్న చ కాతర్యం న వైక్లబ్యం న మత్సరః ॥ ౩౪॥ కదాచిజ్జు
షతే పార్థమాత్మజం మాతరిశ్వనః । తదేకాయనమాసాద్య విషమం భీమదర్శనమ్ ॥ ౩౫॥ బహుతాలోచ్ఛ్రయం శృంగమారురోహ మహాబలః । స కిన్న
రమహానాగమునిగంధర్వరాక్షసాన్ ॥ ౩౬॥ హర్షయన్ పర్వతస్యాగ్రమారుహ్య స మహాబలః । తతో వైశ్రవణావాసం దదర్శ భరతర్షభః ॥ ౩౭॥
కాంచనైః స్ఫాటికైశ్చైవ వేశ్మభిః సమలంకృతమ్ । ప్రాకారేణ పరిక్షిప్తం సౌవర్ణేన సమంతతః ॥ ౩౮॥ సర్వరత్నద్యుతిమతా సర్వోద్యానవతా తథా ।
శైలాదభ్యుచ్ఛ్రయవతా చయాట్టాలకశోభినా ॥ ౩౯॥ ద్వారతోరణనిర్వ్యూహధ్వజసంవాహశోభినా । విలాసినీభిరత్యర్థం నృత్యంతీభిః సమంతతః ॥ ౪౦॥
వాయునాధూయమానాభిః పతాకాభిరలంకృతమ్ । ధనుష్కోటీమవష్టభ్య వక్రభావేన బాహునా ॥ ౪౧॥ పశ్యమానః సఖేదేన ద్రవిణాధిపతేః పురమ్ । మో
దయన్ సర్వభూతాని గంధమాదనసంభవః ॥ ౪౨॥ సర్వగంధవహస్తత్ర మారుతః సుసుఖో వవౌ । చిత్రా వివిధవర్ణాభాశ్చిత్రమంజరిధారిణః ॥ ౪౩॥
అచింత్యా వివిధాస్తత్ర ద్రుమాః పరమశోభినః । రత్నజాలపరిక్షిప్తం చిత్రమాల్యవిభూషితమ్ ॥ ౪౪॥ రాక్షసాధిపతేః స్థానం దదృశే భరతర్షభః । గదాఖ
డ్గధనుష్పాణిః సమభిత్యక్తజీవితః ॥ ౪౫॥ భీమసేనో మహాబాహుస్తస్థౌ గిరిరివాచలః । తతః శంఖముపాధ్మాసీద్ద్విషతాం రోమహర్షణమ్ ॥ ౪౬॥ జ్యా
ఘోషతలశబ్దం చ కృత్వా భూతాన్యమోహయత్ । తతః ప్రహృష్టరోమాణస్తం శబ్దమభిదుద్రువుః ॥ ౪౭॥ యక్షరాక్షసగంధర్వాః పాండవస్య సమీపతః ।
గదాపరిఘనిస్త్రింశశూలశక్తిపరశ్వధాః ॥ ౪౮॥ ప్రగృహీతా వ్యరోచంత యక్షరాక్షసబాహుభిః । తతః ప్రవవృతే యుద్ధం తేషాం తస్య చ భారత ॥ ౪౯॥
తైః ప్రయుక్తాన్మహామాయైః శూలశక్తిపరశ్వధాన్ । భల్లైర్భీమః ప్రచిచ్ఛేద భీమవేగతరైస్తతః ॥ ౫౦॥ అంతరిక్షగతానాం చ భూమిష్ఠానాం చ గర్జతామ్ ।
శరైర్వివ్యాధ గాత్రాణి రాక్షసానాం మహాబలః ॥ ౫౧॥ సా లోహితమహావృష్టిరభ్యవర్షన్మహాబలమ్ । గదాపరిఘపాణీనాం రక్షసాం కాయసంభవా ॥
౫౨॥ కాయేభ్యః ప్రచ్యుతా ధారా రాక్షసానాం సమంతతః । భీమబాహుబలోత్సృష్టైరాయుధైర్యక్షరక్షసామ్ ॥ ౫౩॥ వినికృత్తాని దృశ్యంతే శరీరాణి
శిరాంసి చ । ప్రచ్ఛాద్యమానం రక్షోభిః పాండవం ప్రియదర్శనమ్ ॥ ౫౪॥ దదృశుః సర్వభూతాని సూర్యమభ్రగణైరివ । స రశ్మిభిరివాదిత్యః శరైరరిఘా
తిభిః ॥ ౫౫॥ సర్వానాచ్ఛన్మహాబాహుర్బలవాన్ సత్యవిక్రమః । అభితర్జయమానా నాశ్చరువంతశ్చ మహారవాన్ ॥ ౫౬॥ న మోహం భీమసేనే చ దద
దృశుః సర్వరాక్షసాః । యక్షా వికృతసర్వాంగా భీమసేనభయార్దితాః ॥ ౫౭॥ భీమమార్తస్వరం చక్రుర్విప్రకీర్ణమహాయుధాః । ఉత్సృజ్య తే గ
దాశూలానసిశక్తిపరశ్వధాన్ ॥ ౫౮॥ దక్షిణాం దిశమాజగ్ముస్త్రాసితా దృఢధన్వనా । తత్ర శూలగదాపాణిర్వ్యూఢోరస్కో మహాభుజః ॥ ౫౯॥ సఖా వై
శ్రవణస్యాసీన్మణిమాన్నామ రాక్షసః । అదర్శయత్ప్రతీకారం పౌరుషం చ మహాబలః ॥ ౬౦॥ స తాన్ దృష్ట్వా పరావృత్తాన్ స్మయమాన ఇవాబ్రవీత్ । ఏకే
న బహవః సంఖ్యే మానుషేణ పరాజితాః ॥ ౬౧॥ ప్రాప్య వైశ్రవణావాసం కిం వక్ష్యథ ధనేశ్వరమ్ । ఏవమాభాష్య తాన్ సర్వానభ్యవర్తత రాక్షసః ॥

౨౨॥ శక్తిశూలగదాపాణిరభ్యధావత్ స పాండవమ్। తమాపతంతం వేగేన ప్రభిన్నమివ వారణమ్॥ ౨౩॥ వత్సదంతైస్త్రిభిః పార్శ్వే భీమసేనః సమార్దయత్। మణిమానపి సంక్రుద్ధః ప్రగృహ్య మహతీం గదామ్॥ ౨౪॥ ప్రాహిణోద్భీమసేనాయ పరిగృహ్య మహాబలః। విద్యుద్రూపాం మహాఘోరామాకాశే మహతీం గదామ్॥ ౨౫॥ శరైర్బహుభిరభ్యాచ్ఛద్భీమసేనః శిలాశితైః। ప్రత్యహన్యంత తే సర్వే గదామాసాద్య సాయకాః॥ ౨౬॥ న వేగం ధారయామాసుర్గదావేగస్య వేగితాః। గదాయుద్ధసమాచారం బుధ్యమానః స వీర్యవాన్॥ ౨౭॥ వ్యంసయామాస తం తస్య ప్రహారం భీమవిక్రమః। తతః శక్తిం మహాఘోరాం రుక్మదండామయస్మయీమ్॥ ౨౮॥ తస్మిన్నేవాంతరే ధీమాన్ ప్రజహారాథ రాక్షసః। సా భుజం భీమనిర్హ్రాదా భిత్త్వా భీమస్య దక్షిణమ్॥ ౨౯॥ సాగ్నిజ్వాలా మహారౌద్రా పపాత సహసా భువి। సోఽతివిద్ధో మహేష్వాసః శక్త్యామితపరాక్రమః॥ ౩౦॥ గదాం జగ్రాహ కౌంతేయః క్రోధపర్యాకులేక్షణః। రుక్మపట్టపినద్ధాం తాం శత్రూణాం భయవర్ధనీమ్॥ ౩౧॥ ప్రగృహ్యాథానదద్భీమః శైక్యాం సర్వాయసీం గదామ్। తరసా చాభిదుద్రావ మణిమంతం మహాబలమ్॥ ౩౨॥ దీప్యమానం మహాశూలం ప్రగృహ్య మణిమానపి। ప్రాహిణోద్భీమసేనాయ వేగేన మహతా నదన్॥ ౩౩॥ భఙ్క్త్వా శూలం గదాగ్రేణ గదాయుద్ధవిశారదః। అభిదుద్రావ తం హంతుం గరుత్మానివ పన్నగమ్॥ ౩౪॥ సోఽంతరిక్షముపప్లుత్య విధూయ సహసా గదామ్। ప్రచిక్షేప మహాబాహుర్వినద్య రణమూర్ధని॥ ౩౫॥ సేంద్రాశనిరివేంద్రేణ విసృష్టా వాతరంహసా। హత్వా రక్షః క్షితిం ప్రాప్య కృత్యేవ నిపపాత హ॥ ౩౬॥ తం రాక్షసం భీమబలం భీమసేనేన పాతితమ్। దదృశుః సర్వభూతాని సింహేనేవ మహాద్విపమ్॥ ౩౭॥ తం ప్రేక్ష్య నిహతం భూమౌ హతశేషా నిశాచరాః। భీమమార్తస్వరం కృత్వా జగ్ముః ప్రాచీం దిశం ప్రతి॥ ౩౮॥ ఇతి యక్షయుద్ధపర్వణి - మణిమద్వధో నామ షష్ట్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❁❁❁

వైశంపాయనః॥ శ్రుత్వా బహువిధైః శబ్దైర్నాద్యమానాం గిరేర్గుహామ్। అజాతశత్రుః కౌంతేయో మాద్రీపుత్రావుభావపి॥ ౧॥ ధౌమ్యః కృష్ణా చ విప్రాశ్చ సర్వే చ సుహృదస్తథా। భీమసేనమపశ్యంతః సర్వే విమనసోఽభవన్॥ ౨॥ ద్రౌపదీమార్ష్టిషేణాయ సంప్రధార్య మహారథాః। సహితాః సాయుధాః శూరాః శైలమారురుహుస్తదా॥ ౩॥ తతః సంప్రాప్య శైలాగ్రం వీక్షమాణా మహారథాః। దదృశుస్తే మహేష్వాసా భీమసేనమరిందమాః॥ ౪॥ స్ఫురతశ్చ మహాకాయాన్ గతసత్త్వాంశ్చ రాక్షసాన్। మహాబలాన్ మహాసత్త్వాన్ భీమసేనేన పాతితాన్॥ ౫॥ శుశుభే స మహాబాహుర్గదాఖడ్గధనుర్ధరః। నిహత్య సమరే సర్వాన్ దానవాన్మఘవానివ॥ ౬॥ తతస్తే భ్రాతరం దృష్ట్వా పరిష్వజ్య మహారథాః। తత్రోపవివిశుః పార్థాః ప్రాప్తా గతిమనుత్తమామ్॥ ౭॥ తైశ్చతుర్భిర్మహేష్వాసైర్గిరిశృంగమశోభత। లోకపాలైర్మహాభాగైర్దివం దేవవరైరివ॥ ౮॥ కుబేరసదనం దృష్ట్వా రాక్షసాంశ్చ నిపాతితాన్। భ్రాతా భ్రాతరమాసీనమబ్రవీత్ పృథివీపతిః॥ ౯॥ యుధిష్ఠిరః॥ సాహసాద్యది వా మోహాద్భీమ పాపమిదం కృతమ్। నైతత్తే సదృశం వీర మునేరివ మృషావచః॥ ౧౦॥ రాజద్విష్టం న కర్తవ్యమితి ధర్మవిదో విదుః। త్రిదశానామిదం ద్విష్టం భీమసేన త్వయా కృతమ్॥ ౧౧॥ అర్థధర్మావనాదృత్య యః పాపే కురుతే మనః। కర్మణాం పార్థ పాపానాం స ఫలం విందతే ధ్రువమ్॥ ౧౨॥ పునరేవం న కర్తవ్యం మమ చేదిచ్ఛసి ప్రియమ్॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్త్వా స ధర్మాత్మా భ్రాతా భ్రాతరమచ్యుతమ్॥ ౧౩॥ అర్థతత్త్వవిభాగజ్ఞః కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః। విరరామ మహాతేజాస్తమేవార్థం విచింతయన్॥ ౧౪॥ తతస్తే హతశిష్టా యే భీమసేనేన రాక్షసాః। సహితాః ప్రత్యపద్యంత కుబేరసదనం ప్రతి॥ ౧౫॥ తే జవేన మహావేగాః ప్రాప్య వైశ్రవణాలయమ్। భీమమార్తస్వరం చక్రుర్భీమసేనభయార్దితాః॥ ౧౬॥ న్యస్తశస్త్రాయుధాః క్లాంతాః శోణితాక్తతనుచ్ఛదాః। ప్రకీర్ణమూర్ధజా రాజన్ యక్షాధిపతిమబ్రువన్॥ ౧౭॥ గదాపరిఘనిస్త్రింశతోమరప్రాసయోధినః। రాక్షసా నిహతాః సర్వే తవ దేవ పురస్సరాః॥ ౧౮॥ ప్రమృద్య తరసా శైలం మానుషేణ ధనేశ్వర। ఏకేన సహితాః సంఖ్యే రణే క్రోధవశాగణాః॥ ౧౯॥ ప్రవరా రాక్షసేంద్రాణాం యక్షాణాం చ నరాధిప। శేరతే నిహతా దేవ గతసత్త్వాః పరాసవః॥ ౨౦॥ లబ్ధశేషా వయం ముక్తా మణిమాంస్తే సఖా హతః। మానుషేణ కృతం కర్మ విధత్స్వ యదనంతరమ్॥ ౨౧॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా సుసంక్రుద్ధః సర్వయక్షగణాధిపః । కోపసంరక్తనయనః కథమిత్యబ్రవీద్వచః ॥ ౨౨ ॥ ద్వితీయమపరాధ్యంతం భీమం శ్రుత్వా ధనేశ్వరః ॥
చుక్రోధ యక్షాధిపతిర్యుజ్యతామితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౩ ॥ అథాభ్రఘనసంకాశం గిరిశృంగమివోచ్ఛ్రితమ్ । రథం సంయోజయామాసుర్గంధర్వైః
హేమమాలిభిః ॥ ౨౪ ॥ తస్య సర్వగుణోపేతా విమలాక్షా హయోత్తమాః । తేజోబలగుణోపేతా నానారత్నవిభూషితాః ॥ ౨౫ ॥ శోభమానా రథే యు
క్తాస్తరిష్యంత ఇవాశుగాః । ప్రహర్షయామాసురన్యోన్యం హ్రేషితైర్విజయావహైః ॥ ౨౬ ॥ స తమాస్థాయ భగవాన్ రాజరాజో మహారథమ్ । ప్రయ
యౌ దేవగంధర్వైః స్తూయమానో మహాద్యుతిః ॥ ౨౭ ॥ తం ప్రయాంతం మహాత్మానం సర్వే యక్షా ధనాధిపమ్ । రక్తాక్షా హేమసంకాశా మహాకాయా
మహాబలాః ॥ ౨౮ ॥ సాయుధా బద్ధనిస్త్రింశా యక్షా దశశతావరాః । తే జవేన మహావేగాః ప్లవమానా విహాయసా ॥ ౨౯ ॥ గంధమాదనమాజగ్ముః ప్రకర్షం
త ఇవాంబరమ్ । తత్ కేసరిమహాజాలం ధనాధిపతిపాలితమ్ ॥ ౩౦ ॥ కుబేరం చ మహాత్మానం యక్షరక్షోగణావృతమ్ । దదృశుర్హృష్టరోమాణః పాండవాః
ప్రియదర్శనమ్ ॥ ౩౧ ॥ కుబేరస్తు మహాసత్త్వాన్ పాండోః పుత్రాన్ మహారథాన్ । ఆత్తకార్ముకనిస్త్రింశాన్ దృష్ట్వా ప్రీతోభవత్తదా ॥ ౩౨ ॥ దేవకా
ర్యం చికీర్షన్ స హృదయేన తుతోష హ । తే పక్షిణ ఇవాపేతుర్గిరిశృంగం మహాజవాః ॥ ౩౩ ॥ తస్థుస్తేషాం సమభ్యాశే ధనేశ్వరపురస్సరాః । తతస్తం హృ
ష్టమనసం పాండవాన్ ప్రతి భారత ॥ ౩౪ ॥ సమీక్ష్య యక్షగంధర్వా నిర్వికారమవస్థితాః । పాండవాశ్చ మహాత్మానః ప్రణమ్య ధనదం ప్రభుమ్ ॥ ౩౫ ॥ నకు
లః సహదేవశ్చ ధర్మపుత్రశ్చ ధర్మవిత్ । అపరాద్ధమివాత్మానం మన్యమానా మహారథాః ॥ ౩౬ ॥ తస్థుః ప్రాంజలయః సర్వే పరివార్య ధనేశ్వరమ్ । స హ్యా
సనవరం శ్రీమత్పుష్పకం విశ్వకర్మణా ॥ ౩౭ ॥ విహితం చిత్రపర్యంతమాతిష్ఠత ధనాధిపః । తమాసీనం మహాకాయాః శంకుకర్ణా మహాజవాః ॥ ౩౮ ॥ ఉపో
పవివిశుర్యక్షా రాక్షసాశ్చ సహస్రశః । శతశశ్చాపి గంధర్వాస్తథైవాప్సరసాం గణాః ॥ ౩౯ ॥ పరివార్యోపతిష్ఠంత యథా దేవాః శతక్రతుమ్ । కాం
చనీం శిరసా బిభ్రద్భీమసేనః స్రజం శుభామ్ ॥ ౪౦ ॥ పాశఖడ్గధనుష్పాణిరుదైక్షత ధనాధిపమ్ । భీమసేనస్య న గ్లానిర్విక్షతస్యాపి రాక్షసైః ॥ ౪౧ ॥ ఆసీత్త
స్యామవస్థాయాం కుబేరమపి పశ్యతః । ఆదదానం శితాన్ బాణాన్ యోద్ధుకామమవస్థితమ్ ॥ ౪౨ ॥ దృష్ట్వా భీమం ధర్మసుతమబ్రవీన్నరవాహనః । విదుస్త్వాం
సర్వభూతాని పార్థ భూతహితే రతమ్ ॥ ౪౩ ॥ నిర్భయశ్చాపి శైలాగ్రే వస త్వం భ్రాతృభిః సహ । న చ మన్యుస్త్వయా కార్యో భీమసేనస్య పాండవ ॥
౪౪ ॥ కాలేనైతే హతాః పూర్వం నిమిత్తమనుజస్తవ । వ్రీడా చాత్ర న కర్తవ్యా సాహసం యదిదం కృతమ్ ॥ ౪౫ ॥ దృష్టశ్చాపి సురైః పూర్వం వినాశో యక్ష
రక్షసామ్ । న భీమసేనే కోపో మే ప్రీతోస్మి భరతర్షభ ॥ ౪౬ ॥ కర్మణా భీమసేనస్య మమ తుష్టిరభూత్ పురా ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్త్వా తు రాజానం భీ
మసేనమభాషత ॥ ౪౭ ॥ నైతన్మనసి మే తాత వర్తతే కురుసత్తమ । యదిదం సాహసం భీమ కృష్ణార్థే కృతవానసి ॥ ౪౮ ॥ మామనాదృత్య దేవాంశ్చ వినాశం
యక్షరక్షసామ్ । స్వబాహుబలమాశ్రిత్య తేనాహం ప్రీతిమాంస్త్వయి ॥ ౪౯ ॥ శాపాదద్య వినిర్ముక్తో ఘోరాదస్మి వృకోదర । అహం పూర్వమగస్త్యేన
క్రుద్ధేన పరమర్షిణా ॥ ౫౦ ॥ శప్తోపరాధే కస్మింశ్చిత్తస్యైషా నిష్కృతిః కృతా । దృష్టో హి మమ సంక్లేశః పురా పాండవనందన ॥ ౫౧ ॥ న తవాత్రాపరాధో
స్తి కథంచిదపి పాండవ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ కథం శప్తోసి భగవన్నగస్త్యేన మహాత్మనా ॥ ౫౨ ॥ శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహం దేవ తవైతచ్ఛాపకారణమ్ । ఇదం చాశ్చర్య
భూతం మే యత్ క్రోధాత్తస్య ధీమతః ॥ ౫౩ ॥ తదైవ త్వం న నిర్దగ్ధః సబలః సపదానుగః ॥ ధనేశ్వరః ॥ దేవతానామభూన్మంత్రః కుశవత్యాం నరేశ్వర ॥
౫౪ ॥ వృతస్తత్రాహమగమం మహాపద్మశతైస్త్రిభిః । యక్షాణాం ఘోరరూపాణాం వివిధాయుధధారిణామ్ ॥ ౫౫ ॥ అధ్వన్యహమథాపశ్యమగస్త్య
మృషిసత్తమమ్ । ఉగ్రం తపస్తప్యమానం యమునాతీరమాశ్రితమ్ ॥ ౫౬ ॥ నానాపక్షిగణాకీర్ణం పుష్పితద్రుమశోభితమ్ । తమూర్ధ్వబాహుం దృష్ట్వైవ
సూర్యస్యాభిముఖే స్థితమ్ ॥ ౫౭ ॥ తేజోరాశిం దీప్యమానం హుతాశనమివైధితమ్ । రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్ మణిమాన్నామ మే సఖా ॥ ౫౮ ॥ మౌర్ఖ్యాదజ్ఞాన
భావాచ్చ దర్పాన్మోహాచ్చ పార్థివ । న్యష్ఠీవదాకాశగతో మహర్షేస్తస్య మూర్ధని ॥ ౫౯ ॥ స కోపాన్మామువాచేదం దిశః సర్వా దహన్నివ । మా

మవజ్ఞాయ దుష్టాత్మా యస్మాదేష సఖా తవ॥ ౬౦॥ ధర్షణాం కృతవానేతాం పశ్యత స్తే ధనేశ్వర। తస్మాత్ సహైభిః సైన్యైస్త్వేవధం ప్రాప్స్యతి మానుషాత్ ॥౬౧॥ త్వం చాప్యేభిర్హతైః సైన్యైః క్లేశం ప్రాప్స్యేహ దుర్మతిః। తమేవ మానుషం దృష్ట్వా కిల్బిషాద్విప్రమోక్ష్యసే॥ ౬౨॥ సైన్యానాం తు తవైతేషాం పుత్రపౌత్రబలాన్వితమ్। న శాపం ప్రాప్స్యతే ఘోరం తత్త్వాజ్ఞాం కరిష్యతి॥౬౩॥ ఏష శాపో మయా ప్రాప్తః ప్రాక్ తస్మాదృషిసత్తమాత్। స భీమేన మహారాజ భ్రాత్రా తవ విమోక్షితః॥౬౪॥ ఇతి యక్షయుద్ధపర్వణి కుబేరదర్శనే ఏకషష్ట్యధికశతతమోఽధ్యాయః.

ధనదః॥ యుధిష్ఠిర ధృతిర్దాక్ష్యం దేశకాలపరాక్రమాః। లోకతంత్రవిధానానామేష పంచవిధో విధిః॥౧॥ ధృతిమంతశ్చ దక్షాశ్చ స్వే స్వే కర్మణి భారత। పరాక్రమవిధానజ్ఞా నరాః కృతయుగేఽభవన్॥౨॥ ధృతిమాన్ దేశకాలజ్ఞః సర్వధర్మవిధానవిత్। క్షత్రియః క్షత్రియశ్రేష్ఠ ప్రశాస్తి పృథివీం చిరమ్॥౩॥ య ఏవం వర్తతే పార్థ పురుషః సర్వకర్మసు। స లోకే లభతే వీర యశః ప్రేత్య చ సద్గతిమ్॥౪॥ దేశకాలాంతరప్రేప్సుః కృత్వా శక్రః పరాక్రమమ్। సంప్రాప్తస్త్రిదివే రాజ్యం వృత్రహా వసుభిః సహ॥౫॥ యస్తు కేవలసంరంభాత్ ప్రపాతం న నిరీక్షతే। పాపాత్మా పాపబుద్ధిర్యః పాపమేవానువర్తతే॥౬॥ కర్మణామవిభాగజ్ఞః ప్రేత్య చేహ వినశ్యతి। అకాలజ్ఞః సుదుర్మేధాః కార్యాణామవిశేషవిత్॥౭॥ వృథాచారసమారంభః ప్రేత్య చేహ వినశ్యతి। సాహసే వర్తమానానాం నికృతీనాం దురాత్మనామ్॥౮॥ సర్వసామర్థ్యలిప్సూనాం పాపో భవతి నిశ్చయః। అధర్మజ్ఞోఽవలిప్తశ్చ బాలబుద్ధిరమర్షణః॥౯॥ నిర్భయో భీమసేనోఽయం తం శాధి పురుషర్షభ। ఆర్ష్టిషేణస్య రాజర్షేః ప్రాప్య భూయస్త్వమాశ్రమమ్॥౧౦॥ తామిస్రం ప్రథమం పక్షం వీతశోకభయో వస। అలకాః సహ గంధర్వైర్యక్షాశ్చ సహ కిన్నరైః॥౧౧॥ మన్నియుక్తా మనుష్యేంద్ర సర్వే చ గిరివాసినః। రక్షిష్యంతి మహాబాహో సహితం ద్విజసత్తమైః॥౧౨॥ సాహసాదనుసంప్రాప్తః ప్రతిబుధ్య వృకోదరః। వార్యతాం సాధ్వయం రాజంస్త్వయా ధర్మభృతాం వర॥౧౩॥ అతః పరం చ వో రాజన్ ద్రక్ష్యంతి వనగోచరాః। ఉపస్థాస్యంతి వో రాజన్ రక్షిష్యంతి చ వః సదా॥౧౪॥ తథైవ చాన్నపానాని స్వాదూని చ బహూని చ। ఆహరిష్యంతి మత్ప్రేష్యాః సదా వః పురుషర్షభాః॥౧౫॥ యథా జిష్ణుర్మహేంద్రస్య యథా వాయోర్వృకోదరః। ధర్మస్య త్వం యథా తాత యోగోత్పన్నో నిజః సుతః॥౧౬॥ ఆత్మజావాత్మసంపన్నౌ యమౌ చోభౌ యథాశ్వినోః। రక్ష్యాస్తద్వన్మమాపీహ యూయం సర్వే యుధిష్ఠిర॥౧౭॥ అర్థతత్త్వవిధానజ్ఞః సర్వధర్మవిధానవిత్। భీమసేనాదవరజః ఫల్గునః కుశలీ దివి॥౧౮॥ యాః కాశ్చన మతా లోకే స్వర్గ్యాః పరమసంపదః। జన్మప్రభృతి తాః సర్వాః స్థితాస్తాత ధనంజయే॥౧౯॥ దమో దానం బలం బుద్ధిర్హ్రీర్ధృతిస్తేజ ఉత్తమమ్। ఏతాన్యపి మహాసత్త్వే స్థితాన్యమితతేజసి॥౨౦॥ న మోహాత్ కురుతే జిష్ణుః కర్మ పాండవ గర్హితమ్। న పార్థస్య మృషోక్తాని కథయంతి నరా నృప॥౨౧॥ స దేవపితృగంధర్వైః కురూణాం కీర్తివర్ధనః। మానితః కురుతేఽస్త్రాణి శక్రసద్మని భారత॥౨౨॥ యోఽసౌ సర్వాన్ మహీపాలాన్ ధర్మేణ వశమానయత్। స శంతనుర్మహాతేజాః పితుస్తవ పితామహః॥౨౩॥ ప్రీయతే పార్థ పార్థేన దివి గాండీవధన్వనా। సమ్యక్ చాసౌ మహావీర్యః కులధుర్యేణ పార్థివః॥౨౪॥ పితౄన్ దేవానృషీన్ విప్రాన్ పూజయిత్వా మహాతపాః। సప్తముఖ్యాన్ మహామేధానాహరద్యమునాం ప్రతి॥౨౫॥ అధిరాజః స రాజంస్త్వాం శంతనుః ప్రపితామహః। స్వర్గజిత్ శక్రలోకస్థః కుశలం పరిపృచ్ఛతి॥౨౬॥ వైశంపాయనః॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు వచనం ధనదేన ప్రభాషితమ్। పాండవాశ్చ తతస్తేన బభూవుః సంప్రహర్షితాః॥౨౭॥ తతః శక్తిం గదాం ఖడ్గం ధనుశ్చ భరతర్షభః। ప్రాధ్వం కృత్వా నమశ్చక్రే కుబేరాయ వృకోదరః॥౨౮॥ తతోఽబ్రవీద్ధనాధ్యక్షః శరణ్యః శరణాగతమ్। మానహా భవ శత్రూణాం సుహృదాం నందివర్ధనః॥౨౯॥ స్వేషు వేశ్మసు రమ్యేషు వసతామిత్రతాపనాః। కామాన్న పరిహాస్యంతి యక్షా వో భరతర్షభాః॥౩౦॥ శీఘ్రమేవ గుడాకేశః కృతాస్త్రః పునరేష్యతి। సాక్షాన్మఘవతా సృష్టః సంప్రాప్స్యతి ధనంజయః॥౩౧॥ ఏవముత్తమకర్మాణమనుశిష్య యుధిష్ఠిరమ్।

అస్తంగిరివరశ్రేష్ఠం ప్రయయౌ గుహ్యకాధిపః॥ ౩౨॥ తం పరిస్తోమసంకీర్ణైర్నానారత్నవిభూషితైః। యానైరనుయయుర్యక్షా రాక్షసాశ్చ సహస్రశః॥ ౩౩॥ పక్షిణామివ నిర్ఘోషః కుబేరసదనం ప్రతి। బభూవ పరమాశ్వానామైరావతపథేష్వివ॥ ౩౪॥ తే జగ్ముస్తూర్ణమాకాశం ధనాధిపతివాజినః। ప్రకర్షంత ఇవాభ్రాణి పిబంత ఇవ మారుతమ్॥ ౩౫॥ తతస్తాని శరీరాణి గతసత్త్వాని రక్షసామ్। అపాకృష్యంత శైలాగ్రాద్ధనాధిపతిశాసనాత్॥ ౩౬॥ తేషాం హి శాపకాలః స కృతోఽగస్త్యేన ధీమతా। సమరేణ హతాస్తస్మాచ్ఛాపస్యాంతోఽభవత్తదా॥ ౩౭॥ పాండవాశ్చ మహాత్మానస్తేషు వేశ్మసు తేషు తాః। సుఖమూషుర్గతోద్వేగాః పూజితాః సర్వరాక్షసైః॥ ౩౮॥ ఇతి యక్షయుద్ధపర్వణి- కుబేరవాక్యే - ద్విషష్ట్యధికశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తతస్సూర్యోదయే ధౌమ్యః కృత్వాహ్నికమరిందమ। ఆర్ష్టిషేణేన సహితః పాండవానభ్యవర్తత॥ ౧॥ తేఽభివాద్యార్ష్టిషేణస్య పాదౌ ధౌమ్యస్య చైవ హ। తతః ప్రాంజలయః సర్వే బ్రాహ్మణాంస్తానపూజయన్॥ ౨॥ తతో యుధిష్ఠిరం ధౌమ్యో గృహీత్వా దక్షిణే కరే। ప్రాచీం దిశమభిప్రేక్ష్య మహర్షిరిదమబ్రవీత్॥ ౩॥ అసౌ సాగరపర్యంతాం భూమిమావృత్య తిష్ఠతి। శైలరాజో మహారాజ మందరోఽతివిరాజతే॥ ౪॥ ఇంద్రవైశ్రవణావేతాం దిశం పాండవ రక్షతః। పర్వతైశ్చ వనాంతైశ్చ కాననైశ్చైవ శోభితామ్॥ ౫॥ ఏతదాహుర్మహేంద్రస్య రాజ్ఞో వైశ్రవణస్య చ। ఋషయః సర్వధర్మజ్ఞాః సద్మ తాత మనీషిణః॥ ౬॥ అతశ్చోద్యంతమాదిత్యముపతిష్ఠంతి వై ద్విజాః। ఋషయశ్చాపి ధర్మజ్ఞాః సిద్ధాః సాధ్యాశ్చ దేవతాః॥ ౭॥ యమస్తు రాజా ధర్మజ్ఞః సర్వప్రాణభృతాం ప్రభుః। ప్రేతసత్త్వగతిం హ్యేనాం దక్షిణామాశ్రితో దిశమ్॥ ౮॥ ఏతత్సంయమనం పుణ్యమతీవాద్భుతదర్శనమ్। ప్రేతరాజస్య భవనమృద్ధ్యా పరమయా యుతమ్॥ ౯॥ తం ప్రాప్య సవితా రాజన్ సత్యేన ప్రతితిష్ఠతి। అస్తం పర్వతరాజానమేతమాహుర్మనీషిణః॥ ౧౦॥ ఏనం పర్వతరాజానం సముద్రం చ మహోదధిమ్। ఆవసన్ వరుణో రాజా భూతాని పరిరక్షతి॥ ౧౧॥ ఉదీచీం దీపయన్నేష దిశం తిష్ఠతి వీర్యవాన్। మహామేరుర్మహాభాగః శివో బ్రహ్మవిదాం గతిః॥ ౧౨॥ యస్మిన్ బ్రహ్మసదశ్చైవ భూతాత్మా చావతిష్ఠతే। ప్రజాపతిః సృజన్ సర్వం యత్కించిజ్జంగమాగమమ్॥ ౧౩॥ యానాహుర్బ్రహ్మణః పుత్రాన్ మానసాన్ దక్షసప్తమాన్। తేషామపి మహామేరుః శివం స్థానమనామయమ్॥ ౧౪॥ అత్రైవ ప్రతితిష్ఠంతి పునరేవోదయంతి చ। సప్త దేవర్షయస్తాత వసిష్ఠప్రముఖాస్తదా॥ ౧౫॥ దేశం విరజసం పశ్య మేరోః శిఖరముత్తమమ్। యత్రాత్మతృప్తైరధ్యాస్తే దేవైః సహ పితామహః॥ ౧౬॥ యమాహుః సర్వభూతానాం ప్రకృతేః ప్రకృతిం ధ్రువమ్। అనాదినిధనం దేవం ప్రభుం నారాయణం పరమ్॥ ౧౭॥ బ్రహ్మణః సదనాత్తస్య పరం స్థానం ప్రకాశతే। దేవాశ్చ యన్న పశ్యంతి సర్వతేజోమయం శుభమ్॥ ౧౮॥ అత్యర్కానలదీప్తం తత్ స్థానం విష్ణోర్మహాత్మనః। స్వయైవ ప్రభయా రాజన్ దుష్ప్రేక్ష్యం దేవదానవైః॥ ౧౯॥ ప్రాచ్యాం నారాయణస్థానం మేరావతివిరాజతే। యత్ర భూతేశ్వరస్తాత సర్వప్రకృతిరాత్మభూః॥ ౨౦॥ భాసయన్ సర్వభూతాని సుశ్రియాభివిరాజతే। నాత్ర బ్రహ్మర్షయస్తాత కుత ఏవ మహర్షయః॥ ౨౧॥ ప్రాప్నువంతి గతిం హ్యేతాం యతీనాం కురుసత్తమ। న తం జ్యోతీంషి సర్వాణి ప్రాప్య భాసంతి పాండవ॥ ౨౨॥ స్వయం ప్రభురచింత్యాత్మా తత్ర హ్యతివిరాజతే। యతయస్తత్ర గచ్ఛంతి భక్త్యా నారాయణం హరిమ్॥ ౨౩॥ పరేణ తపసా యుక్తా భావితాః కర్మభిః శుభైః। యోగసిద్ధా మహాత్మానస్తమోమోహవివర్జితాః॥ ౨౪॥ తత్ర గత్వా పునర్నేమం లోకమాయాంతి భారత। స్వయంభువం మహాత్మానం దేవదేవం సనాతనమ్॥ ౨౫॥ స్థానమేతన్మహాభాగ ధ్రువమక్షయమవ్యయమ్। ఈశ్వరస్య సదా హ్యేతత్ ప్రణమాత్ర యుధిష్ఠిర॥ ౨౬॥ ఏనం త్వహరహర్మేరుం సూర్యాచంద్రమసౌ ధ్రువమ్। ప్రదక్షిణముపావృత్య కురుతః కురునందన॥ ౨౭॥ జ్యోతీంషి చాప్యశేషేణ సర్వాణ్యనఘ సర్వతః। పరియాంతి మహారాజ గిరిరాజం ప్రదక్షిణమ్॥ ౨౮॥ ఏనం జ్యోతీంషి సర్వాణి ప్రకర్షన్ భగవానపి। కురుతే వితమస్కర్మా ఆదిత్యోఽపి ప్రదక్షిణమ్॥ ౨౯॥ అస్తం ప్రాప్య తతః సంధ్యామతిక్రమ్య దివాకరః। ఉదీచీం భజతే కాష్ఠాం దిశమేష విభావసుః॥ ౩౦॥ స మేరుమనువృత్తః సన్ పునర్గచ్ఛతి పాండవ। ప్రాఙ్ముఖః సవితా దేవః సర్వభూతహితే రతః॥ ౩౧॥ స మాసాన్ విభజన్ కాలే బహుధా పర్వసం

ధిము । తథైవ భగవాన్సోమో నక్షత్రైః సహ గచ్ఛతి॥ ౩౨॥ ఏవమేష హ్యతిక్రమ్య మహామేరుమతంద్రితః । భావయన్ సర్వభూతాని పునర్గచ్ఛతి మందరమ్॥ ౩౩॥ తథా తమిస్రహా దేవో మయూఖైర్భావయన్ జగత్ । మార్గమేతదసంబాధమాదిత్యః పరివర్తతే॥ ౩౪॥ సిసృక్షుః శిశిరాణ్యేష దక్షిణాం భజతే దిశమ్। తతః సర్వాణి భూతాని కాలోఽభ్యర్ఛతి శైశిరః॥ ౩౫॥ స్థావరాణాం చ భూతానాం జంగమానాం చ తేజసా। తేజాంసి సముపాదత్తే నివృత్తః స విభావసుః॥ ౩౬॥ తతః స్వేదక్లమతంద్రీ గ్లానిశ్చ భజతే నరాన్ । ప్రాణిభిః సతతం స్వప్నో హ్యభీక్ష్ణం చ నిషేవ్యతే॥ ౩౭॥ ఏవమేతదనిర్దేశ్యం మార్గమావృత్య భానుమాన్। పునః సృజతి వర్షాణి భగవాన్ భావయన్ ప్రజాః॥ ౩౮॥ వృష్టిమారుతసంతాపైః సుఖైః స్థావరజంగమాన్। వర్ధయన్ సుమహాతేజాః పునః ప్రతినివర్తతే॥ ౩౯॥ ఏవమేష చరన్ పార్థ కాలచక్రమతంద్రితః। ప్రకర్షన్ సర్వభూతాని సవితా పరివర్తతే॥ ౪౦॥ సంతతా గతిరేతస్య నైష తిష్ఠతి పాండవ। ఆదాయైవం తు భూతానాం తేజో విసృజతే పునః॥ ౪౧॥ విభజన్ సర్వభూతానామాయుః కర్మ చ భారత। అహోరాత్రం కలాః కాష్ఠాః సృజత్యేష సదా విభుః॥ ౪౨॥ ఇతి యక్షయుద్ధపర్వణి - మేరుదర్శనే - త్రిషష్ట్యధికశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తస్మిన్నగేంద్రే వసతాం చ తేషాం మహాత్మనాం సద్వ్రతమాస్థితానామ్ । రతిః ప్రమోదశ్చ బభూవ తేషామాకాంక్షతాం దర్శనమర్జునస్య॥ ౧॥ తాన్ వీర్యయుక్తాన్ సువిశుద్ధకామాంస్తేజస్వినః సత్యధృతిప్రధానాన్ । సంప్రీయమాణా బహవోఽభిజగ్ముర్గంధర్వసంఘాశ్చ మహర్షయశ్చ॥ ౨॥ తం పాదపైః పుష్పధరైరుపేతం నగోత్తమం ప్రాప్య మహారథానామ్। మనఃప్రసాదః పరమో బభూవ యథా దివం ప్రాప్య మరుద్గణానామ్॥ ౩॥ మయూరహంసస్వననాదితాని పుష్పోపకీర్ణాని మహాచలస్య। శృంగాణి సానూని చ పశ్యమానా గిరేః పరం హర్షమవాప్య తస్థుః॥ ౪॥ సాక్షాత్ కుబేరేణ కృతాశ్చ తస్మిన్నగోత్తమే సంవృతకూలరోధసః। కాదంబకారండవహంససంజుష్టాః పద్మాకులాః పుష్కరిణీరపశ్యన్॥ ౫॥ క్రీడాప్రదేశాంశ్చ సమృద్ధరూపాన్ సుచిత్రమాల్యావృతజాతశోభాన్। మణిప్రకీర్ణాంశ్చ మనోరమాంశ్చ యథా భవేయుర్ధనదస్య రాజ్ఞః॥ ౬॥ అనేకవర్ణైశ్చ సుగంధిభిశ్చ మహాద్రుమైః సంతతమభ్రజాలైః। తపఃప్రధానాః సతతం చరంతః శృంగం గిరేశ్చింతయితుం న శేకుః॥ ౭॥ స్వతేజసా తస్య నగోత్తమస్య మహౌషధీనాం చ తథా ప్రభావాత్। విభక్తభావో న బభూవ కశ్చిదహర్నిశానాం పురుషప్రవీర॥ ౮॥ యమాస్థితః స్థావరజంగమాని విభావసుర్భావయతేఽమితౌజాః। తస్యోదయం చాస్తమనం చ వీరాస్తత్ర స్థితాస్తే దదృశుర్నృసింహాః॥ ౯॥ రవేస్తమిస్రాగమనిర్గమాంస్తే తథోదయం చాస్తమనం చ వీరాః। సమావృతాః ప్రేక్ష్య తమోనుదస్య గభస్తిజాలైః ప్రదిశో దిశశ్చ॥ ౧౦॥ స్వాధ్యాయవంతః సతతక్రియాశ్చ ధర్మప్రధానాశ్చ శుచివ్రతాశ్చ। సత్యే స్థితాస్తస్య మహారథస్య సత్యవ్రతస్యాగమనప్రతీక్షాః॥ ౧౧॥ ఇహైవ హర్షోఽస్తు సమాగతానాం క్షిప్రం కృతాస్త్రేణ ధనంజయేన। ఇతి బ్రువంతః పరమాశిషస్తే పార్థాస్తపోయోగపరా బభూవుః॥ ౧౨॥ దృష్ట్వా విచిత్రాణి గిరౌ వనాని కిరీటినం చింతయతామభీక్ష్ణమ్। బభూవ రాత్రిర్దివసశ్చ తేషాం సంవత్సరేణైవ సమానరూపః॥ ౧౩॥ యదైవ ధౌమ్యానుమతే మహాత్మా కృత్వా జటాం ప్రవ్రజితః స జిష్ణుః। తదైవ తేషాం న బభూవ హర్షః కుతో రతిస్తద్గతమానసానామ్॥ ౧౪॥ భ్రాతుర్నియోగాత్తు యుధిష్ఠిరస్య వనాదసౌ వారణమత్తగామీ। యత్ కామ్యకాత్ ప్రవ్రజితః స జిష్ణుస్తదైవ తే శోకహతా బభూవుః॥ ౧౫॥ తథైవ తం చింతయతాం సితాశ్వమస్త్రార్థినం వాసవమభ్యుపేతమ్। మాసోఽథ కృచ్ఛ్రేణ తదా వ్యతీతస్తస్మిన్నగే భారత భారతానామ్॥ ౧౬॥ ఉషిత్వా పంచవర్షాణి సహస్రాక్షనివేశనే। అవాప్య దివ్యాన్యస్త్రాణి సర్వాణి విబుధేశ్వరాత్॥ ౧౭॥ ఆగ్నేయం వారుణం సౌమ్యం వాయవ్యమథ వైష్ణవమ్। ఐంద్రం పాశుపతం బ్రాహ్మ్యం పారమేష్ఠ్యం ప్రజాపతేః॥ ౧౮॥ యమస్య ధాతుః సవితుస్త్వష్టుర్వైశ్రవణస్య చ। తాని ప్రాప్య సహస్రాక్షాదభివాద్య శతక్రతుమ్॥ ౧౯॥ అనుజ్ఞాతస్తదా తేన కృత్వా చాపి ప్రదక్షిణమ్। ఆగచ్ఛదర్జునః ప్రీతః ప్రహృష్టో గంధమాదనమ్॥ ౨౦॥

ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతయక్షయుద్ధపర్వణి - మహర్షిగణదర్శనే - చతుష్షష్ట్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥ సమాప్తం చ యక్షయుద్ధపర్వ॥

——✾ అథనివాతకవచయుద్ధపర్వప్రారంభః. ✾——

వైశంపాయనః॥ తతఃకదాచిద్ధరిసంప్రయుక్తంమహేంద్రవాహంసహసోపయాతమ్ । విద్యుత్ప్రభంప్రేక్ష్యమహారథానాంహర్షోఽర్జునంచింత
యతాంబభూవ॥ ౧॥ సదీప్యమానఃసహసాంతరిక్షంప్రకాశయన్మాతలిసంగృహీతః । బభౌమహోల్కేవఘనాంతరస్థాశిఖేవచాగ్నేర్జ్వలితావి
ధూమా॥ ౨॥ తమాస్థితఃసందదృశేకిరీటీస్రగ్వీనవాన్యాభరణానిబిభ్రత్ । ధనంజయోవజ్రధరప్రభావఃశ్రియాజ్వలన్పర్వతమాజగామ॥ ౩॥ సశై
లమాసాద్య కిరీటమాలీమహేంద్రవాహాదవరుహ్యతస్మాత్ । ధౌమ్యస్యపాదావభివాద్యధీమానజాతశత్రోస్తదనంతరంచ॥ ౪॥ వృకోదరస్యాపిచవం
ద్యపాదౌమాద్రీసుతాభ్యామభివాదితశ్చ। సమేత్యకృష్ణాంపరిసాంత్వ్యచైనాంప్రహ్వోఽభవద్భ్రాతురుపహ్వరేసః॥౫॥ బభూవతేషాంపరమప్ర
హర్షస్తేనాప్రమేయేణసమాగతానామ్ । సచాపితాన్ప్రేక్ష్యకిరీటమాలీననంద రాజానమభిప్రశంసన్॥ ౬॥ యమాస్థితఃస ప్రజఘాన పూగాన్ది
తేఃసుతానాంనముచేర్నిహంతా । తమింద్ర వాహంసము పేత్యపార్థాఃప్రదక్షిణంచక్రురదీనసత్త్వాః॥ ౭॥ తేమాతలేశ్చక్రురతీవహృష్టాఃసత్కార
మగ్ర్యంసురరాజతుల్యమ్ । సర్వాన్యథావచ్చదివౌకసస్తేపప్రచ్ఛురేనంకురురాజపుత్రాః॥ ౮॥ తానప్యసౌమాతలిరభ్యనందత్పితేవపుత్రాన
నుశిష్యపార్థాన్। యయౌరథేనాప్రతిమప్రభేణపునఃసకాశంత్రిదివేశ్వరస్య॥ ౯॥ గతేతుతస్మిన్నరదేవవర్యఃశక్రాత్మజఃశక్రరిపుప్రమాథీ।శక్రే
ణదత్తానిదదౌమహాత్మామహాధనాన్యుత్తమరూపవంతి॥ ౧౦॥ దివాకరాభాణివిభూషణానిప్రియఃప్రియాయైవినయావనమ్రః॥ తతఃసతేషాంకురుపుం
గవానాంతేషాంచసూర్యాగ్నిసమప్రభాణామ్॥ ౧౧॥ విప్రర్షభాణాముపవిశ్యమధ్యేసర్వంయథావత్కథయాంబభూవ। ఏవంమయాస్త్రాణ్యుప
శిక్షితానిశక్రాచ్చవాతాచ్ఛివాచ్చసాక్షాత్। ౧౨॥ తథైవశీలేన సమాధినాచప్రీతాఃసురామేసహితాఃసహేంద్రాః। సంక్షేపతోవై సవిశుద్ధక
ర్మా తేభ్యఃసమాఖ్యాయదివిప్రవాసమ్॥ ౧౩॥ మాద్రీసుతాభ్యాంసహితఃకిరీటీసుష్వాపతామావసతింప్రతీతః॥౧౪॥ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యప
ర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధపర్వణి - అర్జునాగమనే- పంచషష్ట్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾✾

వైశంపాయనః॥తతోరజన్యాంవ్యుష్టాయాంధర్మరాజంయుధిష్ఠిరమ్। భ్రాతృభిఃసహితఃసర్వైరవందతధనంజయః॥౧॥ ఏతస్మిన్నేవకాలేతుసర్వవా
దిత్రనిస్వనః॥ బభూవతుములఃశబ్దస్త్వంతరిక్షేదివౌకసామ్॥ ౨॥ రథనేమిస్వనశ్చైవఘంటాశబ్దశ్చభారత । పృథగ్వ్యాళమృగాణాంచపక్షిణామివ
సర్వశః॥ ౩॥ తంసమంతాదనుయయుర్గంధర్వాప్సరసాంగణాః । విమానైఃసూర్యసంకాశైర్దేవరాజమరిందమమ్॥౪॥ తతఃసహరిభిర్యుక్తంజాం
బూనదపరిష్కృతమ్। మేఘనాదినమారుహ్యశ్రియాపరమయాజ్వలన్ । ౫॥ పార్థానభ్యాజగామాథ దేవరాజఃపురందరః। ఆగత్యచసహస్రాక్షో
రథాదవరురోహవై। ౬॥ తందృష్ట్వైవమహాత్మానంధర్మరాజోయుధిష్ఠిరః। భ్రాతృభిఃసహితఃశ్రీమాన్దేవరాజముపాగమత్.। ౭॥ పూజయామా
సవై చాథవిధివద్భూరిదక్షిణః॥ యథార్హమమితాత్మానంవిధిదృష్టేనకర్మణా॥౮॥ ధనంజయశ్చతేజస్వీప్రణిపత్యపురందరమ్ । భృత్యవత్ప్రణతస్త
స్థౌదేవరాజసమీపతః॥ ౯॥ ఆప్రాయతంమహాతేజాఃకుంతీపుత్రోయుధిష్ఠిరః । ధనంజయమభిప్రేక్ష్యవినీతంస్థితమంతికే॥ ౧౦॥ జటిలందేవరాజస్య
తపోయుక్తమకల్మషమ్। హర్షేణమహతావిష్టఃఫాల్గునస్యాస్యదర్శనాత్ ॥౧౧॥ బభూవపరమప్రీతోదేవరాజంచపూజయన్।తంతథాదీనమనసం
రాజానంహర్షసంప్లుతమ్॥ ౧౨॥ ఉవాచవచనంధీమాన్దేవరాజఃపురందరః॥ త్వమిమాంపృథివీంరాజన్ప్రశాసిష్యసిపాండవ॥ స్వస్తిప్రాప్నుహి
కౌంతేయకామ్యకంపునరాశ్రమమ్॥ ౧౩॥ అస్త్రాణిలబ్ధానిచపాండవేనసర్వాణిమత్తఃప్రయతేనరాజన్ । కృతప్రియశ్చాస్మిధనంజయేనజేతుంనశ
క్యస్త్రిభిరేషలోకైః॥ ౧౪॥ ఏవముక్త్వాసహస్రాక్షఃకుంతీపుత్రంయుధిష్ఠిరమ్ । జగామత్రిదివంహృష్టఃస్తూయమానోమహర్షిభిః॥ ౧౫॥ ధనేశ్వర

గృహస్థానాంపాండవానాంసమాగమమ్। శక్రేణయఇసంవిద్వానధీయీత సమాహితః॥ ౧౮॥ సంవత్సరంబ్రహ్మచారీనియతఃసంశితవ్రతః। సజీవేద్ధి నిరాబాధఃసుసుఖీశరదాంశతమ్॥ ౧౯॥ ఇతినివాతకవచయుద్ధపర్వణి - ఇంద్రాగమే - షట్షష్ట్యధికశతతమోऽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ యథాగతంగతేశక్రే భ్రాతృభిఃసహ సంగతః। కృష్ణయాచైవబీభత్సుర్ధర్మపుత్రమపూజయత్॥ ౧॥ అభివాదయమానంతమూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయపాండవమ్। హర్షగద్గదయావాచాప్రహృష్టోऽర్జునమబ్రవీత్॥ ౨॥ కథమర్జునకాలోऽయంస్వర్గేవ్యతిగతస్తవ। కథంచాస్త్రాణ్యవాప్తానిదేవరాజశ్చతోషితః॥ ౩॥ సమ్యగ్వాతేగృహీతానికచ్చిదస్త్రాణిపాండవ। కచ్చిత్సురాధిపఃప్రీతోరుద్రోవాస్త్రాణ్యదాత్తవ॥ ౪॥ యథాదృష్టశ్చతేశక్రోభగవాన్వాపినాకధృత్। యథైవాస్త్రాణ్యవాప్తానియథైవారాధితశ్చతే॥ ౫॥ యథోక్తవాంస్త్వాంభగవాన్శతక్రతురరిందమ। కృతప్రియస్త్వయాస్మీతితస్యతేకింప్రియంకృతమ్॥ ౬॥ ఏతదిచ్ఛామ్యహంశ్రోతుంవిస్తరేణమహాద్యుతే। యథాతుష్టోమహాదేవోదేవరాజస్తథానఘ॥ ౭॥ యచ్చాపివజ్రపాణేస్తుప్రియంకృతమరిందమ। ఏతదాఖ్యాహిమేసర్వమఖిలేనధనంజయ॥ ౮॥ అర్జునః॥ శృణుహంతమహారాజవిధినాయేనదృష్టవాన్। శతక్రతుమహందేవంభగవంతంచశంకరమ్॥ ౯॥ విద్యామధీత్యతాంరాజంస్త్వయోక్తామరిమర్దన। భవతాచసమాదిష్టస్తపసేప్రస్థితోవనమ్॥ ౧౦॥ భృగుతుంగమథోగత్వాకామ్యకాదాస్థితస్తపః। ఏకరాత్రోషితఃకంచిదపశ్యంబ్రాహ్మణంపథి॥ ౧౧॥ సమామపృచ్ఛత్కౌంతేయక్వాసిగంతాబ్రవీహిమే। తస్మాఅవితథంసర్వమబ్రువంకురునందన॥ ౧౨॥ సతథ్యంమమతచ్ఛ్రుత్వాబ్రాహ్మణోరాజసత్తమ। అపూజయతమాంరాజన్ప్రీతిమాంశ్చాభవన్మయి॥ ౧౩॥ తతోమామబ్రవీత్ప్రీతస్తపఆతిష్ఠభారత। తపస్వ్యనచిరేణత్వంద్రక్ష్యసేవిబుధాధిపమ్॥ ౧౪॥ తతోహంవచనాత్తస్యగిరిమారుహ్యశైశిరమ్। తపోతప్యంమహారాజమాసంమూలఫలాశనః॥ ౧౫॥ ద్వితీయశ్చాపిమేమాసోజలంభక్షయతోగతః। నిరాహారస్తృతీయేథమాసేపాండవనందన॥ ౧౬॥ ఊర్ధ్వబాహుశ్చతుర్థంతుమాసమస్మిస్థితస్తదా। నచమేహీయతేప్రాణస్తదద్భుతమివాభవత్॥ ౧౭॥ పంచమేత్వథసంప్రాప్తేప్రథమేదివసేగతే। వరాహసంస్థితంభూతంమత్సమీపంసమాగమత్॥ ౧౮॥ నిఘ్నన్ప్రోథేనపృథివీంవిలిఖంశ్చరణైరపి। సంమార్జన్జఠరేణోర్వీంవివర్తంశ్చముహుర్ముహుః॥ ౧౯॥ అనుతస్యాపరంభూతంమహత్కైరాతసంస్థితమ్। ధనుర్బాణాసిమత్ప్రాప్తంస్త్రీగణానుగతంతదా॥ ౨౦॥ తతోహంధనురాదాయతథాక్షయ్యౌమహేషుధీ। అతాడయంశరేణాథతద్భూతంలోమహర్షణమ్॥ ౨౧॥ యుగపత్తంకిరాతస్తువికృష్యబలవద్ధనుః। అభ్యాజఘ్నేదృఢతరంకంపయన్నివమేమనః॥ ౨౨॥ సతుమామబ్రవీద్రాజన్మమపూర్వపరిగ్రహః। మృగయాధర్మముత్సృజ్యకిమర్థంతాడితస్త్వయా॥ ౨౩॥ ఏషతేనిశితైర్బాణైర్దర్పంహన్మిస్థిరోభవ। సధనుష్మాన్మహాకాయస్తతోమామభ్యధావత॥ ౨౪॥ తతోగిరిమివాత్యర్థమావృణోన్మాంమహాశరైః। తంచాహంశరవర్షేణమహతాసమవాకిరమ్॥ ౨౫॥ తతఃశరైర్దీప్తముఖైర్యంత్రితైరనుమంత్రితైః। ప్రత్యవిధ్యమహంతంతువజ్రైరివశిలోచ్చయమ్॥ ౨౬॥ తస్యతచ్ఛతధారూపమభవచ్చసహస్రధా। తానిచాస్యశరీరాణిశరైరహమతాడయమ్॥ ౨౭॥ పునస్తానిశరీరాణిఏకీభూతానిభారత। అదృశ్యంతమహారాజతాన్యహంవ్యధమంపునః॥ ౨౮॥ అణుర్బృహచ్ఛిరాభూత్వాబృహచ్చాణుశిరాఃపునః। ఏకీభూతస్తదారాజన్సోభ్యవర్తతమాంయుధి॥ ౨౯॥ యదాభిభవితుంబాణైర్నైవశక్నోమితంరణే। తతోమహాస్త్రమాతిష్ఠంవాయవ్యంభరతర్షభ॥ ౩౦॥ నచైనమశకంహంతుంతదద్భుతమివాభవత్। తస్మిన్ప్రతిహతేచాస్త్రేవిస్మయోమేమహానభూత్॥ ౩౧॥ భూయఏవమహారాజసవిశేషమహంతతః। అస్త్రపూగేనమహతారణేభూతమవాకిరమ్॥ ౩౨॥ స్థూణాకర్ణమథోజాలంశరవర్షమథోల్బణమ్। శలభాస్త్రమశ్మవర్షంసమాస్థాయాహమభ్యయామ్॥ ౩౩॥ జగ్రాసప్రసభంతానిసర్వాణ్యస్త్రాణిమేనృప। తేషుసర్వేషుజగ్ధేషుబ్రహ్మాస్త్రమహమాదిశమ్॥ ౩౪॥ తతఃప్రజ్వ

లితైర్బాణైః సర్వతః సోపచీయతే। ఉపచీయమానశ్చ మయా మహాస్త్రేణ వ్యవర్ధత॥ ౩౫॥ తతః సంతాపితా లోకా మత్ప్రసూతేన తేజసా। క్షణేనహి దిశః ఖంచ సర్వతో హి విదీపితమ్॥ ౩౬॥ తదప్యస్త్రం మహాతేజాః క్షణేనైవ వ్యశాతయత్। బ్రహ్మాస్త్రే తు హతే రాజన్ భయం మాం మహదావిశత్॥ ౩౭॥ తతోఽహం ధనురాదాయ తథాక్షయ్యౌ మహేషుధీ। సహసాభ్యహనం భూతం తాన్యప్యస్త్రాణ్యభక్షయత్॥ ౩౮॥ హతేష్వస్త్రేషు సర్వేషు భక్షితేష్వాయుధేషు చ। మమ తస్య చ భూతస్య బాహుయుద్ధమవర్తత॥ ౩౯॥ వ్యాయామం ముష్టిభిః కృత్వా తలైరపి సమాగతైః। అపారయంశ్చ తద్భూతం నిశ్చేష్టమగమం మహీమ్॥ ౪౦॥ తతః ప్రహస్య తద్భూతం తత్రైవాంతరధీయత। సహ స్త్రీభిర్మహారాజ పశ్యతో మేఽద్భుతోపమమ్॥ ౪౧॥ ఏవం కృత్వా స భగవాంస్తతోఽన్యద్రూపమాస్థితః। దివ్యమేవ మహారాజ వసానోఽద్భుతమంబరమ్॥ ౪౨॥ హిత్వా కిరాతరూపం చ భగవాంస్త్రిదశేశ్వరః। స్వరూపం దివ్యమాస్థాయ తస్థౌ తత్ర మహేశ్వరః॥ ౪౩॥ అదృశ్యత తతః సాక్షాద్భగవాన్ గోవృషధ్వజః। ఉమాసహాయో వ్యాళకృద్బహురూపః పినాకధృత్॥ ౪౪॥ స మామభ్యేత్య సమరే తథైవాభిముఖం స్థితమ్। శూలపాణిరథోవాచ తుష్టోఽస్మీతి పరంతప॥ ౪౫॥ తతస్తద్ధనురాదాయ తూణౌ చాక్షయ్యసాయకౌ। ప్రాదాన్మమైవ భగవాన్ ధారయస్వేతి చాబ్రవీత్॥ ౪౬॥ తుష్టోఽస్మి తవ కౌంతేయ బ్రూహి కిం కరవాణి తే। మనోగతం వీర యత్తే తద్బ్రూహి వితరామ్యహమ్॥ ౪౭॥ అమరత్వమపాహాయ బ్రూహి యత్తే మనోగతమ్। తతః ప్రాంజలిరేవాహమస్త్రేషు గతమానసః॥ ౪౮॥ ప్రణమ్య మనసా శర్వం తతో వచనమాదదే। భగవాన్మే ప్రసన్నశ్చేదీప్సితోఽయం వరో మమ॥ ౪౯॥ అస్త్రాణీచ్ఛామ్యహం జ్ఞాతుం యాని దేవేషు కానిచిత్। దదానీత్యేవ భగవానబ్రవీత్త్ర్యంబకశ్చ మామ్॥ ౫౦॥ రౌద్రమస్త్రం మదీయం త్వాముపస్థాస్యతి పాండవ। ప్రదదౌ చ మమ ప్రీతః సోఽస్త్రం పాశుపతం మహత్॥ ౫౧॥ ఉవాచ చ మహాదేవో దత్త్వా మేఽస్త్రం సనాతనమ్। న ప్రయోజ్యం భవేదేతన్మానుషేషు కథంచన॥ ౫౨॥ జగద్వినిర్దహేదేవమల్పతేజసి పాతితమ్। పీడ్యమానేన బలవత్ ప్రయోజ్యం స్యాద్ధనంజయ॥ ౫౩॥ అస్త్రాణాం ప్రతిఘాతే చ సర్వథైవ ప్రయోజయేః। తదప్రతిహతం దివ్యం సర్వాస్త్రప్రతిషేధనమ్॥ ౫౪॥ మూర్తిమన్మే స్థితం పార్శ్వే ప్రసన్నే గోవృషధ్వజే। ఉత్సాదనమమిత్రాణాం పరసేనానికర్తనమ్॥ ౫౫॥ దురాసదం దుష్ప్రసహం సురదానవరాక్షసైః। అనుజ్ఞాతస్త్వహం తేన తత్రైవ సముపావిశమ్॥ ప్రేక్షతశ్చైవ మే దేవస్తత్రైవాంతరధీయత॥ ౫౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధపర్వణి - అర్జునయుధిష్ఠిరసంవాదే - సప్తషష్ట్యధికశతతమోఽధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

అర్జునః॥ తతస్తామవసం ప్రీతో రజనీం తత్ర భారత। ప్రసాదాద్దేవదేవస్య త్ర్యంబకస్య మహాత్మనః॥ ౧॥ వ్యుషితో రజనీం చాహం కృత్వా పూర్వాహ్ణికీః క్రియాః। అపశ్యం తం ద్విజశ్రేష్ఠం దృష్టవానస్మి యం పురా॥ ౨॥ తస్మై చాహం యథావృత్తం సర్వమేవ న్యవేదయమ్। భగవంతం మహాదేవం సమేతోఽస్మీతి భారత॥ ౩॥ స మామువాచ రాజేంద్ర ప్రీయమాణో ద్విజోత్తమః। దృష్టస్త్వయా మహాదేవో యథా నాన్యేన కేనచిత్॥ ౪॥ సమేత్య లోకపాలైస్తు సర్వైర్వైవస్వతాదిభిః। ద్రష్టాస్యనఘ దేవేంద్రం స చ తేఽస్త్రాణి దాస్యతి॥ ౫॥ ఏవముక్త్వా స మాం రాజన్నాశ్లిష్య చ పునః పునః। అగచ్ఛత స యథాకామం బ్రాహ్మణః సూర్యసన్నిభః॥ ౬॥ అథాపరాహ్ణే తస్యాహ్నః ప్రావాత్ పుణ్యః సమీరణః। పునర్నవమిమం లోకం కుర్వన్నివ సపత్నహా॥ ౭॥ దివ్యాని చైవ మాల్యాని సుగంధీని నవాని చ। శైశిరస్య గిరేః పాదే ప్రాదురాసన్ సమీపతః॥ ౮॥ వాదిత్రాణి చ దివ్యాని సుఘోరాణి సమంతతః। స్తుతయశ్చేంద్రసంయుక్తా అశ్రూయంత మనోహరాః॥ ౯॥ గణాశ్చాప్సరసాం తత్ర గంధర్వాణాం తథైవ చ। పురస్తాద్దేవదేవస్య జగుర్గీతాని సర్వశః॥ ౧౦॥ మరుతాం చ గణాస్తత్ర దేవయానైరుపాగమన్। మహేంద్రానుచరా యే చ దేవసద్మనివాసినః॥ ౧౧॥ తతో మరుత్వాన్ హరిభిర్యుక్తైర్వాహైః స్వలంకృతైః। శచీసహాయస్తత్రాయాత్ సహ సర్వైస్తదామరైః॥ ౧౨॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు కుబేరో నరవాహనః। దర్శయామాస మాం రాజన్ ల

క్ష్మ్యా పరమయా యుతః ॥ ౧౩ ॥ దక్షిణస్యాం దిశి యమం ప్రత్యపశ్యం వ్యవస్థితమ్। వరుణం దేవరాజం చ యథాస్థానమవస్థితమ్ ॥ ౧౪ ॥ తే మామూచుర్మహా
రాజ సాంత్వయిత్వా నరర్షభ। సవ్యసాచిన్నిరీక్షస్వ లోకపాలానవస్థితాన్ ॥ ౧౫ ॥ సురకార్యార్థసిద్ధ్యర్థం దృష్టవానసి శంకరమ్। అస్మత్తోఽపి గృహా
ణ త్వమస్త్రాణీతి సమంతతః ॥ ౧౬ ॥ తతోఽహం ప్రయతో భూత్వా ప్రణిపత్య సురర్షభాన్। ప్రత్యగృహ్ణం తదాస్త్రాణి మహాంతి విధివద్విభో ॥ ౧౭ ॥ గృ
హీతాస్త్రస్తతో దేవైరనుజ్ఞాతోఽస్మి భారత। అథ దేవా యయుః సర్వే యథాగతమరిందమ ॥ ౧౮ ॥ మఘవానపి దేవేశో రథమారుహ్య సుప్రభమ్। ఉవా
చ భగవాన్స్వర్గం గంతవ్యం ఫాల్గున త్వయా ॥ ౧౯ ॥ పురైవాగమనాదస్మాద్వేదాహం త్వాం ధనంజయ। అతః పరం త్వహం వై త్వాం దర్శయే భరతర్ష
భ ॥ ౨౦ ॥ త్వయా హి తీర్థేషు పురా సమాప్లావః కృతోఽసకృత్। తపశ్చేదం మహత్తప్తం స్వర్గం గంతాసి పాండవ ॥ ౨౧ ॥ భూయశ్చైవ చ తప్తవ్యం
తపశ్చరణముత్తమమ్। స్వర్గం త్వవశ్యం గంతవ్యం త్వయా శత్రునిషూదన ॥ ౨౨ ॥ మాతలిర్మన్నియోగాత్త్వాం త్రిదివం ప్రాపయిష్యతి। విదితస్త్వం
హి దేవానాం మునీనాం చ మహాత్మనామ్ ॥ ౨౩ ॥ తతోఽహమబ్రువం శక్రం ప్రసీద భగవన్మమ। ఆచార్యం వరయేఽహం త్వామస్త్రార్థం త్రిదశేశ్వర ॥ ౨౪ ॥
ఇంద్రః ॥ క్రూరకర్మాస్త్రవిత్తాత భవిష్యసి పరంతప। యదర్థమస్త్రాణీప్సుస్త్వం తం కామం పాండవాప్నుహి ॥ ౨౫ ॥ తతోఽహమబ్రువం నాహం ది
వ్యాన్యస్త్రాణి శత్రుహన్। మానుషేషు ప్రయోక్ష్యామి వినాస్త్రప్రతిఘాతనాత్ ॥ ౨౬ ॥ తాని దివ్యాని మేఽస్త్రాణి ప్రయచ్ఛ విబుధాధిప। లోకాంశ్చా
స్త్రజితాన్పశ్చాల్లభేయం సురపుంగవ ॥ ౨౭ ॥ ఇంద్రః ॥ పరీక్షార్థం మయైతత్తే వాక్యముక్తం ధనంజయ। మమాత్మజస్య వచనం సూపపన్నమిదం తవ ॥
౨౮ ॥ శిక్షామి భవనం గత్వా సర్వాణ్యస్త్రాణి భారత। వాయోరగ్నేర్వసుభ్యోఽపి వరుణాత్సమరుద్గణాత్ ॥ ౨౯ ॥ సాధ్యం పైతామహం చైవ గంధర్వోర
గరక్షసామ్। వైష్ణవాని చ సర్వాణి నైరృతాని తథైవ చ ॥ ౩౦ ॥ మద్గతాని చ జానీహి సర్వాస్త్రాణి కురూద్వహ। ఏవముక్త్వా తు మాం శక్రస్తథైవాం
తరధీయత ॥ ౩౧ ॥ అథాపశ్యం హరియుజం రథమైంద్రముపస్థితమ్। దివ్యం మాయామయం పుణ్యం యత్తం మాతలినా నృప ॥ ౩౨ ॥ లోకపాలేషు యాతేషు
మామువాచాథ మాతలిః। ద్రష్టుమిచ్ఛతి శక్రస్త్వాం దేవరాజో మహాద్యుతే ॥ ౩౩ ॥ సంసిధ్యస్వ మహాబాహో కురు కార్యమనంతరమ్। పశ్య పుణ్యకృ
తాం లోకాన్సశరీరో దివం వ్రజ ॥ ౩౪ ॥ దేవరాజః సహస్రాక్షస్త్వాం దిదృక్షతి భారత। ఇత్యుక్తోఽహం మాతలినా గిరిమామంత్ర్య శైశిరమ్ ॥ ౩౫ ॥ ప్రదక్షి
ణముపావృత్య సమారోహం రథోత్తమమ్। చోదయామాస స హయాన్మనోమారుతరంహసః ॥ ౩౬ ॥ మాతలిర్హయతత్త్వజ్ఞో సర్వశాస్త్రవిశార
దః। అవైక్షత చ మే వక్త్రం స్థితస్యాథ స సారథిః ॥ ౩౭ ॥ తథా భ్రాంతే రథే రాజన్విస్మితశ్చేదమబ్రవీత్। అత్యద్భుతమిదం త్వద్య విచిత్రం ప్రతిభాతి
మే ॥ ౩౮ ॥ యదాస్థితో రథం దివ్యం పదాన్న చలితః పదమ్। దేవరాజోఽపి హి మయా నిత్యమత్రోపలక్షితః ॥ ౩౯ ॥ విచలన్ప్రథమోత్పాతే హయానాం భర
తర్షభ। త్వం పునః స్థిత ఏవాత్ర రథే భ్రాంతే కురూద్వహ ॥ ౪౦ ॥ అతిశక్రమిదం సర్వం తవేతి ప్రతిభాతి మే। ఇత్యుక్త్వాకాశమావిశ్య మాతలిర్విబుధా
లయాన్ ॥ ౪౧ ॥ దర్శయామాస మే రాజన్విమానాని చ భారత। స రథో హరిభిర్యుక్తో హ్యూర్ధ్వమాచక్రమే తతః ॥ ౪౨ ॥ ఋషయో దేవతాశ్చైవ
పూజయంతి నరోత్తమ। తతః కామగమాంల్లోకానపశ్యం వై సురర్షిణామ్ ॥ ౪౩ ॥ గంధర్వాప్సరసాం చైవ ప్రభావమమితౌజసామ్। నందనాదీని దేవా
నాం వనాన్యుపవనాని చ ॥ ౪౪ ॥ దర్శయామాస మే శీఘ్రం మాతలిః శక్రసారథిః। తతః శక్రస్య భవనమపశ్యమమరావతీమ్ ॥ ౪౫ ॥ దివ్యైః కామఫ
లైర్వృక్షైరత్నైశ్చ సమలంకృతామ్। న తత్ర సూర్యస్తపతి న శీతోష్ణే న చ క్లమః ॥ ౪౬ ॥ న బాధతే తత్ర రజస్తత్రాస్తి న జరా నృప। న తత్ర శోకో దైన్యం
వా దౌర్బల్యం చోపలక్ష్యతే ॥ ౪౭ ॥ దివౌకసాం మహారాజ న గ్లానిరరిమర్దన। న క్రోధలోభౌ తత్రాస్తాం సురాదీనాం విశాంపతే ॥ ౪౮ ॥ నిత్యం తుష్టాశ్చ
తే రాజన్ప్రాణినః సురవేశ్మని। నిత్యపుష్పఫలాస్తత్ర పాదపా హరితచ్ఛదాః ॥ ౪౯ ॥ పుష్కరిణ్యశ్చ వివిధాః పద్మసౌగంధికాయుతాః। శీతస్తత్ర వవౌ

వాయుః సుగంధీ జీవనః శుచిః ॥ ౨౦ ॥ సర్వరత్నవిచిత్రా చ భూమిః పుష్పవిభూషితా । మృగద్విజాశ్చ బహవో రుచిరా మధురస్వరాః ॥ ౨౧ ॥ విమానగా
మినశ్చాత్ర దృశ్యంతే బహవోంబరే । తతోపశ్యం వసూన్ రుద్రాన్ సాధ్యాంశ్చ సమరుద్గణాన్ ॥ ౨౨ ॥ ఆదిత్యానశ్వినౌ చైవ తాన్ సర్వాన్ ప్రత్యపూ
జయమ్ । తే మాం వీర్యేణ యశసా తేజసా చ బలేన చ ॥ ౨౩ ॥ అస్త్రైశ్చాప్యన్వజానంత సంగ్రామే విజయేన చ । ప్రవిశ్య తాం పురీం దివ్యాం దేవగంధర్వపూ
జితామ్ ॥ ౨౪ ॥ దేవరాజం సహస్రాక్షముపాతిష్ఠం కృతాంజలిః । దదావర్ధాసనం ప్రీతః శక్రో మే వదతాంవరః ॥ ౨౫ ॥ బహుమానాచ్చ గాత్రాణి ప
స్పర్శ మమ వాసవః । తత్రాహం దేవగంధర్వైః సహితో భూరిదక్షిణైః ॥ ౨౬ ॥ అస్త్రార్థమవసం స్వర్గే శిక్షాణోస్త్రాణి భారత । విశ్వావసోశ్చ వై
పుత్రశ్చిత్రసేనోభవత్ సఖా ॥ ౨౭ ॥ స చ గాంధర్వమఖిలం గ్రాహయామాస మాం నృప । తత్రాహమవసం రాజన్ గృహీతాస్త్రః సుపూజితః ॥ ౨౮ ॥
సుఖం శక్రస్య భవనే సర్వకామసమన్వితః । శృణ్వన్ వై గీతశబ్దం చ తూర్యశబ్దం చ పుష్కలమ్ ॥ ౨౯ ॥ పశ్యంశ్చాప్సరసః శ్రేష్ఠా నృత్యంతీర్భరతర్షభ ।
తత్ సర్వమనవజ్ఞాయ తథ్యం విజ్ఞాయ భారత ॥ ౩౦ ॥ అత్యర్థం ప్రతిగృహ్యాహమస్త్రేష్వేవ వ్యవస్థితః । తతోతుష్యత్ సహస్రాక్షస్తేన కామేన మే వి
భుః ॥ ౩౧ ॥ ఏవం మే వసతో రాజన్నేష కాలోత్యగాద్దివి । కృతాస్త్రమభివిశ్వస్తమథ మాం హరివాహనః ॥ ౩౨ ॥ సంస్పృశ్య మూర్ధ్ని పాణిభ్యామిదం వచ
నమబ్రవీత్ । న త్వమద్య యుధా జేతుం శక్యః సురగణైరపి ॥ ౩౩ ॥ కిం పునర్మానుషే లోకే మానుషైరకృతాత్మభిః । అప్రమేయోప్రధృష్యశ్చ యుద్ధేష్వప్ర
తిమస్తథా ॥ ౩౪ ॥ అథాబ్రవీత్ పునర్దేవః సంప్రహృష్టతనూరుహః । అస్త్రయుద్ధే సమో వీర న తే కశ్చిద్భవిష్యతి ॥ ౩౫ ॥ అప్రమత్తః సదా దక్షః సత్య
వాదీ జితేంద్రియః । బ్రహ్మణ్యశ్చాస్త్రవిచ్చాసి శూరశ్చాసి కురూద్వహ ॥ ౩౬ ॥ అస్త్రాణి సమవాప్తాని త్వయా దశ చ పంచ చ । పంచభిర్విధిభిః పార్థ వి
ద్యతే న త్వయా సమః ॥ ౩౭ ॥ ప్రయోగముపసంహారమావృత్తిం చ ధనంజయ । ప్రాయశ్చిత్తం చ వేత్థ త్వం ప్రతిఘాతం చ సర్వశః ॥ ౩౮ ॥ తతో గుర్వర్థ
కాలోయం సముత్పన్నః పరంతప । ప్రతిజానీష్వ తం కర్తుం తతో వేత్స్యామ్యహం పరమ్ ॥ ౩౯ ॥ తతోహమబ్రువం రాజన్ దేవరాజమిదం వచః । విష
హ్యం యన్మయా కర్తుం కృతమేవ నిబోధ తత్ ॥ ౪౦ ॥ తతో మామబ్రవీద్రాజన్ ప్రహస్య బలవృత్రహా । నావిషహ్యం తవాద్యాస్తి త్రిషు లోకేషు కిం
చన ॥ ౪౧ ॥ నివాతకవచా నామ దానవా మమ శత్రవః । సముద్రకుక్షిమాశ్రిత్య దుర్గే ప్రతివసంత్యుత ॥ ౪౨ ॥ తిస్రః కోట్యః సమాఖ్యాతాస్తుల్యరూప
బలప్రభాః । తాంస్తత్ర జహి కౌంతేయ గుర్వర్థస్తే భవిష్యతి ॥ ౪౩ ॥ తతో మాతలిసంయుక్తం మయూరసమరోమభిః । హయైరుపేతం ప్రాదాన్మే ర
థం దివ్యం మహాప్రభమ్ ॥ ౪౪ ॥ బబంధ చైవ మే మూర్ధ్ని కిరీటమిదముత్తమమ్ । స్వరూపసదృశం చైవ ప్రాదాదంగవిభూషణమ్ ॥ ౪౫ ॥ అభేద్యం కవచం
చేదం స్పర్శరూపవదుత్తమమ్ । అజరాం జ్యామిమాం చాపి గాండీవే సమయోజయత్ ॥ ౪౬ ॥ తతః ప్రాయామహం తేన స్యందనేన విరాజతా । యేనా
జయద్దేవపతిర్బలిం వైరోచనిం పురా ॥ ౪౭ ॥ తతో దేవాః సర్వ ఏవ తేన ఘోషేణ బోధితాః । మన్వానా దేవరాజం మాం సమాజగ్ముర్విశాంపతే ॥ ౪౮ ॥
దృష్ట్వా చ మామపృచ్ఛంత కిం కరిష్యసి ఫాల్గున । తానబ్రువం యథాభూతమిదం కర్తాస్మి సంయుగే ॥ ౪౯ ॥ నివాతకవచానాం తు ప్రస్థితం మాం వధైషి
ణమ్ । నిబోధత మహాభాగాః శివం చాశాస్త మేనఘాః ॥ ౫౦ ॥ తుష్టువుర్మాం ప్రసన్నాస్తే యథా దేవం పురందరమ్ । రథేనానేన మఘవా జితవాన్ శంబ
రం యుధి ॥ ౫౧ ॥ నముచిం బలవృత్రౌ చ ప్రహ్లాదనరకావపి । బహూని చ సహస్రాణి ప్రయుతాన్యర్బుదాని చ ॥ ౫౨ ॥ రథేనానేన దైత్యానాం జితవాన్ మ
ఘవా యుధి । త్వమప్యనేన కౌంతేయ నివాతకవచాన్ రణే ॥ ౫౩ ॥ విజేతా యుధి విక్రమ్య పురేవ మఘవా వశీ । అయం చ శంఖప్రవరో యేన జితాసి దాన
వాః ॥ ౫౪ ॥ అనేన విజితా లోకాః శక్రేణాపి మహాత్మనా । ప్రదీయమానం దేవైస్తం దేవదత్తం జలోద్భవమ్ ॥ ౫౫ ॥ ప్రత్యగృహ్ణాం జయాయైనం స్తూయ
మానస్తదామరైః । స శంఖీ కవచీ బాణీ ప్రగృహీతశరాసనః । దానవాలయమత్యుగ్రం ప్రయాతోస్మి యుయుత్సయా ॥ ౫౬ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అర
ణ్యపర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధపర్వణి - అర్జునవాక్యే - అష్టషష్ట్యధికశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

అర్జునః॥ తతోహం స్తూయమానస్తు తత్ర తత్ర మహర్షిభిః। అపశ్యముదధిం భీమమపాంపతిమథావ్యయమ్॥ ౧॥ ఫేనవత్యః ప్రకీర్ణాశ్చ సంహతా
శ్చ సముత్థితాః। ఊర్మయశ్చాత్ర దృశ్యంతే వల్గంత ఇవ పర్వతాః॥ ౨॥ నావస్సహస్రశస్తత్ర రత్నపూర్ణాస్సమంతతః। తిమింగిలాః కచ్ఛపాశ్చ తథా తి
మితిమింగిలాః॥ ౩॥ మకరాశ్చాత్ర దృశ్యంతే జలే మగ్నా ఇవాద్రయః। శంఖానాంచ సహస్రాణి మగ్నాన్యప్సు సమంతతః॥ ౪॥ దృశ్యంతే స్మ యథా
రాత్రౌ తారాస్తన్వభ్రసంవృతాః। తథా సహస్రశస్తత్ర రత్నసంఘాః ప్లవంత్యుత॥ ౫॥ వాయుశ్చ ఘూర్ణతే భీమస్తదద్భుతమివాభవత్। తమ
తీత్య మహావేగం సర్వాంభోనిధిముత్తమమ్॥ ౬॥ అపశ్యం దానవాకీర్ణం తద్దైత్యపురమంతికాత్। తత్రైవ మాతలిస్తూర్ణం నిపత్య పృథివీతలే॥ ౭॥ రథం
తం తు సమాశ్లిష్య ప్రాద్రవద్రథయోగవిత్। త్రాసయన్ రథఘోషేణ తత్పురం సముపాద్రవత్॥ ౮॥ రథఘోషం తు తం శ్రుత్వా స్తనయిత్నోరి
వాంబరే। మన్వానా దేవరాజం మామావిగ్నా దానవాభవన్॥ ౯॥ సర్వే సంభ్రాంతమనసః శరచాపధరాః స్థితాః। తథాసిశూలపరశుగదాముసలపా
ణయః॥ ౧౦॥ తతో ద్వారాణి పిదధుర్దానవాస్త్రస్తచేతసః। సంవిధాయ పురే రక్షాం న స్మ కశ్చన దృశ్యతే॥ ౧౧॥ తతః శంఖముపాదాయ దేవదత్తం మహా
స్వనమ్। పరమాం ముదమాశ్రిత్య ప్రాధమం తం శనైరహమ్॥ ౧౨॥ స తు శబ్దో దివం స్తబ్ధ్వా ప్రతిశబ్దమజీజనత్। విత్రేసుశ్చ నిలిల్యుశ్చ భూతాని సుమ
హాంత్యపి॥ ౧౩॥ తతో నివాతకవచాస్సర్వ ఏవ స్వలంకృతాః। దంశితా వివిధైస్త్రాణైర్విచిత్రాయుధపాణయః॥ ౧౪॥ ఆయసైశ్చ మహాశూలైర్గదాభి
ర్ముసలైరపి। పట్టిశైః కరవాలైశ్చ రథచక్రైశ్చ భారత॥ ౧౫॥ శతఘ్నీభిర్భుశుండీభిః ఖడ్గైశ్చిత్రైః స్వలంకృతైః। ప్రగృహీతైర్దితేః పుత్రాః
ప్రాదురాసన్ సహస్రశః॥ ౧౬॥ తతో విచార్య బహుశో రథమార్గేషు తాన్ హయాన్। ప్రాచోదయత్ సమే దేశే మాతలిర్భరతర్షభ॥ ౧౭॥ తేన
తేషాం ప్రణున్నానామాశుత్వాచ్ఛీఘ్రగామినామ్। నాన్వపశ్యం తదా కించిత్ తన్మేద్భుతమివాభవత్॥ ౧౮॥ తతస్తే దానవాస్తత్ర వాదిత్రాణి సహస్ర
శః। వికృతస్వరరూపాణి భృశం సర్వాణ్యవాదయన్॥ ౧౯॥ తేన శబ్దేన సహసా సముద్రే పర్వతోపమాః। ఆప్లవంత గతైస్సత్త్వైర్మత్స్యాః శతసహ
స్రశః॥ ౨౦॥ తతో వేగేన మహతా దానవా మాముపాద్రవన్। విముంచంతః శితాన్ బాణాన్ శతశోథ సహస్రశః॥ ౨౧॥ స సంప్రహారస్తుములస్తేషాం
చ మమ భారత। అవర్తత మహాఘోరో నివాతకవచాంతకః॥ ౨౨॥ తతో దేవర్షయశ్చైవ దానవర్షిగణాశ్చ యే। బ్రహ్మర్షయశ్చ సిద్ధాశ్చ సమాజ
గ్ముర్మహామృధే॥ ౨౩॥ తే వై మామనురూపాభిర్మధురాభిర్జయైషిణః। అస్తువన్ మునయో వాగ్భిర్యథేంద్రం తారకామయే॥ ౨౪॥ ఇతి శ్రీమహాభా
రతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధపర్వణి- నివాతకవచవధే - ఏకోనసప్తత్యధికశతతమోధ్యాయః.❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

అర్జునః॥ తతో నివాతకవచాః సర్వే వేగేన భారత। అభ్యద్రవన్ మాం సహితాః ప్రగృహీతాయుధా రణే॥ ౧॥ ఆచ్ఛాద్య రథపంథానముత్క్రోశంతో మ
హారథాః। ఆవృత్య సర్వతస్తే మాం శరవర్షైరవాకిరన్॥ ౨॥ తతోపరే మహావీర్యాః శూలపట్టిశపాణయః। శూలాని చ భుశుండీశ్చ ముముచుర్దానవా
మయి॥ ౩॥ తచ్ఛూలవర్షం సుమహద్గదాశక్తిసమాకులమ్। అనిశం సృజ్యమానం తైరపతన్మద్రథోపరి॥ ౪॥ అన్యే మామభ్యధావంత నివాతకవచా
యుధి। శితశస్త్రాయుధా రౌద్రాః కాలరూపాః ప్రహారిణః॥ ౫॥ తానహం వివిధైర్బాణైర్వేగవద్భిరజిహ్మగైః। గాండీవముక్తైరభ్యఘ్నమేకైకం దశభి
ర్మృధే॥ ౬॥ తే కృతా విముఖాః సర్వే మత్ప్రయుక్తైః శిలాశితైః। తతో మాతలినా తూర్ణం హయాస్తే సంప్రచోదితాః॥ ౭॥ మార్గాన్ బహువిధాంస్త
త్ర విచేరుర్వాతరంహసః। సుసంయతా మాతలినా ప్రామథ్నంత దితేః సుతాన్॥ ౮॥ శతం శతాస్తే హరయస్తస్మిన్ యుక్తా మహారథే। తదా మాతలినా
యత్తా వ్యచరన్నల్పకా ఇవ॥ ౯॥ తేషాం చరణపాతేన రథనేమిస్వనేన చ। మమ బాణనిపాతైశ్చ హతాస్తే శతశోసురాః॥ ౧౦॥ గతాసవస్తథైవాన్యే
ప్రగృహీతశరాసనాః। హతసారథయస్తత్ర వ్యకృష్యంత తురంగమైః॥ ౧౧॥ తే దిశో విదిశః సర్వే ప్రతిరుధ్య ప్రహారిణః। అభ్యఘ్నన్ వివిధైః శస్త్రైస్త

తో మే వ్యథితం మనః॥ ౧౨॥ తతోఽహం మాతలేర్వీర్యమపశ్యం పరమాద్భుతమ్। అశ్వాంస్తథా వేగవతో యః ప్రయత్నాదధారయత్॥ ౧౩॥ తతోఽహం లఘుభిశ్చిత్రైరస్త్రైస్తానసురాన్ రణే। చిచ్ఛేద సాయుధాన్ రాజన్ శతశోఽథ సహస్రశః॥ ౧౪॥ ఏవం మే చరతస్తత్ర సర్వయత్నేన శత్రుహన్। ప్రీతిమానభవద్వీరో మాతలిః శక్రసారథిః॥ ౧౫॥ వధ్యమానాస్తతస్తే తు హయైస్తేన రథేన చ। అగమన్ ప్రక్షయం కేచిన్న్యవర్తంత తథాపరే॥ ౧౬॥ స్పర్ధమానా ఇవాస్మాభిర్నివాతకవచా రణే। శరవర్షైః శరార్తం మాం మహద్భిః ప్రత్యవారయన్॥ ౧౭॥ తతోఽహం లఘుభిశ్చిత్రైర్బ్రహ్మాస్త్రపరిమంత్రితైః। వ్యధమం సాయకైరాశు శతశోఽథ సహస్రశః॥ ౧౮॥ తతః సంపీడ్యమానాస్తే క్రోధావిష్టా మహాసురాః। అపీడయన్మాం సహితాః శరశూలాసివృష్టిభిః॥ ౧౯॥ తతోఽహమస్త్రమాతిష్ఠం పరమం తిగ్మతేజసమ్। దయితం దేవరాజస్య మాధవం నామ భారత॥ ౨౦॥ తతః ఖడ్గత్రిశూలాంస్తోమరాంశ్చ సహస్రశః। అస్త్రవీర్యేణ శతధా తైర్ముక్తానహమచ్ఛిదమ్॥ ౨౧॥ ఛిత్త్వా ప్రహరణాన్యేషాం తతస్తానపి సర్వశః। ప్రత్యవిధ్యమహం రోషాద్దశభిర్దశభిః శరైః॥ ౨౨॥ గాండీవాద్ధి తదా సంఖ్యే యథా భ్రమరపంక్తయః। నిష్పతంతి మహాబాణాస్తన్మాతలిరపూజయత్॥ ౨౩॥ తేషామపి తు బాణాస్తే తన్మాతలిరపూజయత్। అవాకిరన్మాం బలవత్తానహం వ్యధమం శరైః॥ ౨౪॥ వధ్యమానాస్తతస్తే తు నివాతకవచాః పునః। శరవర్షైర్మహద్భిర్మాం సమంతాత్ప్రత్యవారయన్॥ ౨౫॥ శరవేగాన్నిహత్యాహమస్త్రైః శరవిఘాతిభిః। జ్వలద్భిః పరమైః శీఘ్రైస్తానవిధ్యం సహస్రశః॥ ౨౬॥ తేషాం ఛిన్నాని గాత్రాణి విసృజంతి స్మ శోణితమ్। ప్రావృషీవాభివృష్టాని శృంగాణ్యథ ధరాభృతామ్॥ ౨౭॥ ఇంద్రాశనిసమస్పర్శైర్వేగవద్భిరజిహ్మగైః। మద్బాణైర్వధ్యమానాస్తే సముద్విగ్నాః స్మ దానవాః॥ ౨౮॥ శతధా భిన్నదేహాస్తే క్షీణప్రహరణౌజసః। తతో నివాతకవచా మామయుధ్యంత మాయయా॥ ౨౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధపర్వణి - నివాతకవచవధే-సప్తత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

అర్జునః॥ తతోఽశ్మవర్షం సుమహత్ప్రాదురాసీత్సమంతతః। నగమాత్రైః శిలాఖండైస్తన్మాం దృఢమపీడయత్॥ ౧॥ తదహం వజ్రసంకాశైః శరైరింద్రాస్త్రచోదితైః। అచూర్ణయం వేగవద్భిః శరజాలైర్మహాహవే॥ ౨॥ చూర్ణ్యమానేఽశ్మవర్షే తు పావకః సమజాయత। తత్రాశ్మచూర్ణాన్యపతత్ పావకప్రకరా ఇవ॥ ౩॥ తతోఽశ్మవర్షే విహతే జలవర్షం మహత్తరమ్। ధారాభిరక్షమాత్రాభిః ప్రాదురాసీన్మమాంతికే॥ ౪॥ నభసః ప్రచ్యుతా ధారాస్తిగ్మవీర్యాః సహస్రశః। ఆవృణ్వన్ సర్వతో వ్యోమ దిశశ్చోపదిశస్తథా॥ ౫॥ ధారాణాం చ నిపాతేన వాయోర్విస్ఫూర్జితేన చ। గర్జితేన చ దైత్యానాం న ప్రాజ్ఞాయత కించన॥ ౬॥ ధారా దివి చ సంబద్ధా వసుధాయాం చ సర్వశః। వ్యామోహయంత మాం తత్ర నిపతంత్యోఽనిశం భువి॥ ౭॥ తత్రోపదిష్టమింద్రేణ దివ్యమస్త్రం విశోషణమ్। దీప్తం ప్రాహిణవం ఘోరమశుష్యత్తేన తజ్జలమ్॥ ౮॥ హతేఽశ్మవర్షే చ మయా జలవర్షే చ శోషితే। ముముచుర్దానవా మాయామగ్నిం వాయుం చ భారత॥ ౯॥ ....

తతోఽహమగ్నిం వ్యధమం సలిలాస్త్రేణ సర్వశః। శైలేన చ మహాస్త్రేణ వాయోర్వేగమధారయమ్॥ ౧౦॥ తస్యాం ప్రతిహతాయాం తు దానవా యుద్ధదుర్మదాః। ప్రాకుర్వన్ వివిధా మాయా యౌగపద్యేన భారత॥ ౧౧॥ అస్త్రాణాం ఘోరరూపాణామగ్నేర్వాయోస్తథాశ్మనామ్। సా తు మాయామయీ వృష్టిః పీడయామాస మాం యుధి॥ ౧౨॥ అథ ఘోరం తమస్తీవ్రం ప్రాదురాసీత్సమంతతః। తమసా సంవృతే లోకే ఘోరేణావరణేన చ॥ ౧౩॥ తురగా విముఖాశ్చాసన్ ప్రాస్ఖలచ్చాపి మాతలిః। అసకృచ్చాపి మాం భీతః కిం కరిష్యామ ఇత్యపి॥ ౧౪॥ మాం చ భీరావిశత్తీవ్రా తస్మిన్ విగతచేతసి। స చ మాం విగతజ్ఞానస్సంత్రస్త ఇదమబ్రవీత్॥ ౧౫॥ సురాణామసురాణాం చ సంగ్రామస్సుమహానపి। అమృతార్థే పురా పార్థ స మే దృష్టస్సుదారుణః॥ ౧౬॥ శంబరస్య వధే చాపి సంగ్రామస్సుమహానభూత్। సారథ్యం దేవరాజస్య తత్రాపి కృతవానహమ్॥ ౧౭॥ తథైవ వృత్రస్య వధే సంగృహీతా మయా

హయాః। వైరోచనేన మహా యుద్ధం స్పృష్టం చాపి సుదారుణమ్॥ ౧౮ । ఏ తేషామాయామయా ఘోరాస్సంగ్రామాః పర్యుపాసితాః। నచాపి విగతజ్ఞానో భూతపూర్వోఽపి పాండవ॥౧౯॥ పితామహేన సంహారః ప్రజానాం విహితో ధ్రువమ్। నహి యుద్ధమిదం యుక్తమన్యత్ర జగతాం క్షయాత్॥౨౦॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సంస్తభ్యాత్మానమాత్మనా। మోహయన్ దానవేంద్రాణాం మహామాయాం మహద్బలమ్॥౨౧॥ అబ్రువం మాతలిం భీతం పశ్య మే భుజయోర్బలమ్। అస్త్రాణాంచ ప్రభావం మే ధనుషో గాండీవస్య చ॥౨౨॥ తదాస్త్రమాయయా తేషాం మాయామేతాం సుదారుణామ్। వినిహన్మి తతశ్శోప్రగ్రాం మాభైస్సూత స్థిరో భవ॥౨౩॥ ఏవముక్త్వాహమసృజమస్త్రమాయాం నరాధిప। మోహనీం సర్వశత్రూణాం హితామపి దివౌకసామ్॥౨౪॥ పీడ్యమానాసు మాయాసు తాసు తాస్వసురేశ్వరాః। పునర్బహువిధా మాయాః ప్రాకుర్వన్నమితౌజసః॥ ౨౫॥ పునః ప్రకాశమగమత్తమసా గ్రస్యతే పునః। వ్రజత్యదర్శనం లోకః పునరప్సు నిమజ్జతి॥౨౬॥ సుసంగృహీతైర్హరిభిః ప్రకాశే సతి మాతలిః। వ్యచరత్స్యందనాగ్ర్యేణ సంగ్రామే రోమహర్షణే॥౨౭॥ తతః పరిపతంత్యుగ్రాః నివాతకవచా మయి। తానహం వివరం దృష్ట్వా ప్రాహిణ్వం యమసాదనమ్॥౨౮॥ వర్తమానే తదా యుద్ధే నివాతకవచాంతకే। నాపశ్యం సహసా సర్వాన్ దానవాన్ మాయయా వృతాన్ ॥ ౨౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధపర్వణి - నివాతకవచవధే - ఏకసప్తత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

అర్జునః॥ అదృశ్యమానాస్తే దైత్యాః యోధయంతి స్మ మాం యుధి। అదృశ్యానస్త్రవీర్యేణ తానప్యహమయోధయమ్॥ ౧॥ గాండీవముక్తైర్విశిఖైస్సమ్యగస్త్రప్రయోజితైః। అఛిందముత్తమాంగాని యత్ర యత్ర స్మ తే భవన్॥ ౨ ॥ తతో నివాతకవచా వధ్యమానా మయా రణే। సంహృత్య మాయాం తరసా ప్రావిశన్ పురమాత్మనః॥ ౩॥ వ్యపయాతేషు దైత్యేషు ప్రాదుర్భూతే చ దర్శనే। అపశ్యం దానవాంస్తత్ర హతాన్ శతసహస్రశః॥ ౪॥ వినిష్పిష్టానితత్రైషాం సహస్రాభరణాన్యుత। కూటవత్ప్రత్యదృశ్యంత గాత్రాణి చ శరాంసి చ॥ ౫॥ హయానాం నాంతరం చాసీత్పదాద్విచలితుం పదమ్। తతో నివాతకవచాః వ్యోమ సంఛాద్య కేవలమ్॥ ౬॥ అదృశ్యా హ్యభ్యవర్తంత విసృజంతశ్శిలోచ్చయాన్। అంతర్భూమిం గతాశ్చాన్యే హయానాం చరణాన్ యథా॥ ౭॥ న్యగృహ్ణన్ దానవా ఘోరా రథచక్రే చ భారత। సర్వతో మామచిన్వంత సరథం ధరణీధరైః॥ ౮॥ పర్వతైరుపచీయద్భిః పతద్భిశ్చ తథాపరైః। స దేశో యత్ర వర్తేఽహం గుహేవ సమపద్యత॥ ౯॥ పర్వతైశ్ఛాద్యమానోఽహం నిరూహ్యైశ్చైవ వాజిభిః। అగచ్ఛం పరమామార్తిం మాతలిస్తదలక్షయత్॥౧౦॥ లక్షయిత్వా తు మాం భీతమిదం వచనమబ్రవీత్। అర్జునార్జున మాభైస్త్వం వజ్రమస్త్రముదీరయ॥ ౧౧॥ తతోఽహమస్య తద్వాక్యం శ్రుత్వా వజ్రముదీరయమ్। దేవరాజస్య దయితం వజ్రమస్త్రం నరాధిప॥౧౨॥ అచలం స్థానమాసాద్య గాండీవమనుమంత్ర్య చ। అముంచం వజ్రసంస్పర్శాన్నాయసాన్నిశితాన్ శరాన్॥ ౧౩॥ తతో మాయాశ్చ తాస్సర్వా నివాతకవచాంస్తథా। తే వజ్రచోదితా బాణా వజ్రభూతాస్సమావిశన్॥ ౧౪॥ తే వజ్రవేగాభిహతా దానవాః పర్వతోపమాః। ఇతరేతరమాశ్లిష్య న్యపతన్ పృథివీతలే॥ ౧౫ ॥ అంతర్భూమౌ తు యే గృహ్ణన్ దానవా రథవాజినః। అనుప్రవిశ్య తాన్ బాణాః ప్రాహిణ్వన్ యమసాదనమ్॥ ౧౬ ॥ తదా నివాతకవచైః నిగస్తైః పర్వతోపమైః। సమాచ్ఛాద్యత దేశస్స వికీర్ణైరివ పర్వతైః ॥ ౧౭॥ నహయానాం క్షతః కశ్చిన్న రథస్య న మాతలేః। మమ చాదృశ్యత తదా తదద్భుతమివాభవత్ ॥ ౧౮॥ తతో మాం ప్రహసన్ రాజన్ మాతలిస్సమభాషత। నైతదర్జున దేవేషు త్వయి వీర్యం యదీక్ష్యతే॥ ౧౯॥ హతేష్వసురసంఘేషు దానవానాంచ సర్వశః। ప్రాక్రోశన్నగరే దారా యథా శరది లక్ష్మణాః॥౨౦॥ తతో మాతలినా సార్ధం మహాంతత్పురమభ్యగామ్। త్రాసయన్ రథఘోషేణ నివాతకవచస్త్రియః॥ ౨౧॥ తాన్ దృష్ట్వా శతసాహస్రాన్ మయూరసదృశాన్ హయాన్। రథం చ రవిసంకాశం పర్జన్యనినదం తదా॥౨౨॥ విత్రస్తా దైత్యనార్యస్తాః స్థానాని వేశ్మాన్యథావిశన్ । బహురత్నవిచిత్రాణి శాతకుంభమయాని చ॥౨౩॥ తదద్భుతమివారంభం దృష్ట్వాహం నగరముత్తమమ్। విశిష్టం దేవనగరాదపృచ్ఛం మాతలిం తతః॥౨౪॥ ఇదమేవంవిధం కస్మాద్దేవతా నవిశంత్యు

త । పురందరపురాద్ధీదం విశిష్టమివ లక్షయే ॥౨౫॥ మాతలిః ॥ ఆసీదిదం పురా పార్థ దేవరాజస్య వై పురమ్ । తతో నివాతకవచైరితః ప్రచ్యావితాస్సురాః ॥౨౬॥ తపస్తప్త్వా మహత్తీవ్రం ప్రసాద్య చ పితామహమ్ । ప్రాప్తాః పురం నివాసాయ దేవేభ్యశ్చాభయం యుధి ॥౨౭॥ తతశ్శక్రేణ భగవాన్ స్వయంభూరుపచోదితః । తత ఉక్తో భగవతా దిష్టమత్రాస్త్వితి వాసవః ॥౨౮॥ భవితాంతస్త్వమేతేషాం దేహేనాన్యేన వృత్రహన్ । తత ఏషాం వధార్థాయ శక్రోఽస్త్రాణి దదౌ తవ ॥౨౯॥ నహి శక్యాస్సురైర్హంతుం యుక్తా యే నిహతాస్త్వయా । కాలస్య పరిణామేన తతస్త్వమిహ భారత ॥౩౦॥ తేషామంతకరః పార్థ త్వమేత్యుపకృతం తథా । దానవానాం వినాశార్థం మహాస్త్రాణాం మహద్బలమ్ ॥౩౧॥ గ్రాహితస్త్వం సురేంద్రేణ పురుషేంద్రైవముత్తమమ్ । తతః ప్రవిశ్య నగరం దానవాంశ్చ నిహత్య తాన్ ॥౩౨॥ పునర్మాతలినా సార్ధమగమం దేవసద్మ తత్ । ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధపర్వణి నివాతకవచవధే - ద్విసప్తత్యధికశతతమోఽధ్యాయః.

అర్జునః ॥ నివర్తమానేన మయా మహద్దృష్టం తతోఽపరమ్ । పురం కామగమం దివ్యం పావకార్కసమప్రభమ్ ॥౧॥ ద్రుమై రత్నమయైశ్చిత్రైర్భాస్వరైశ్చ పతత్రిభిః । పౌలోమైః కాలకేయైశ్చ నిత్యహృష్టైర్దురాసదైః ॥౨॥ గోపురాట్టాలకోపేతం చతుర్ద్వారం దురాసదమ్ । సర్వరత్నమయం దివ్యమద్భుతోపమదర్శనమ్ ॥౩॥ ద్రుమైః పుష్పఫలోపేతైః సర్వరత్నమయైర్వృతమ్ । తథా పతత్రిభిర్దివ్యైరుపేతం సుమనోహరైః ॥౪॥ అసురైర్నిత్యముదితైః శూలర్ష్టిముసలాయుధైః । చాపముద్గరహస్తైశ్చ స్రగ్విభిః సర్వతో వృతమ్ ॥౫॥ తదహం ప్రేక్ష్య దైత్యానాం పురమద్భుతదర్శనమ్ । అపృచ్ఛం మాతలిం రాజన్ కిమిదం వర్తతేఽద్భుతమ్ ॥౬॥ మాతలిరువాచ ॥ పులోమా నామ దైతేయీ కాలకా చ మహాసురీ । దివ్యం వర్షసహస్రం తే చేరతుః పరమం తపః ॥౭॥ తపసోఽన్తే తతస్తాభ్యాం స్వయంభూరదదద్వరమ్ । అగృహ్ణీతాం వరం తే తు సుతానామల్పదుఃఖతామ్ ॥౮॥ అవధ్యతాం చ రాజేంద్ర సురరాక్షసపన్నగైః । పురం సురమణీయం చ ఖచరం సుమహాప్రభమ్ ॥౯॥ సర్వరత్నైః సముదితం దుర్ధర్షమమరైరపి । మహర్షియక్షగంధర్వపన్నగాసురరాక్షసైః ॥౧౦॥ సర్వకామగుణోపేతం వీతశోకమనామయమ్ । బ్రహ్మణా భరతశ్రేష్ఠ కాలకేయకృతే కృతమ్ ॥౧౧॥ తదేతత్ ఖపురం దివ్యం చరత్యమరవర్జితమ్ । పౌలోమాధ్యుషితం వీర కాలకంజైశ్చ దానవైః ॥౧౨॥ హిరణ్యపురమిత్యేవం ఖ్యాయతే నగరం మహత్ । రక్షితం కాలకేయైశ్చ పౌలోమైశ్చ మహాసురైః ॥౧౩॥ త ఏతే ముదితా రాజన్నవధ్యాః సర్వదైవతైః । నివసంత్యత్ర రాజేంద్ర గతోద్వేగా నిరుత్సుకాః ॥౧౪॥ మానుషాన్మృత్యురేతేషాం నిర్దిష్టో బ్రహ్మణా పురా । ఏతానపి రణే పార్థ కాలకంజాన్ దురాసదాన్ ॥౧౫॥ వజ్రాస్త్రేణ నయస్వాశు వినాశం సుమహాబలాన్ ॥

అర్జునః ॥ సురాసురైరవధ్యాంస్తానహం జ్ఞాత్వా విశాంపతే ॥౧౬॥ అబ్రువం మాతలిం హృష్టో యాహ్యేతత్ పురమంజసా । త్రిదశేశద్విషో యావత్ క్షయమస్త్రైర్నయామ్యహమ్ ॥౧౭॥ న కథంచిద్ధి మే పాపా న వధ్యా యే సురద్విషః । ఉవాహ మాం తతః శీఘ్రం హిరణ్యపురమంతికాత్ ॥౧౮॥ రథేన తేన దివ్యేన హరియుక్తేన మాతలిః । తే మామాలక్ష్య దైతేయా విచిత్రాభరణాంబరాః ॥౧౯॥ సముత్పేతుర్మహావేగా రథానాస్థాయ దంశితాః । తతో నాలీకనారాచైర్భల్లైః శక్త్యృష్టితోమరైః ॥౨౦॥ ప్రత్యఘ్నన్ దానవేంద్రా మాం క్రుద్ధాస్తీవ్రపరాక్రమాః । తదహం శరవర్షేణ మహతా ప్రత్యవారయమ్ ॥౨౧॥ శస్త్రవర్షం మహద్రాజన్ విద్యాబలముపాశ్రితః । వ్యామోహయం చ తాన్ సర్వాన్ రథమార్గైశ్చరన్ రణే ॥౨౨॥ తేఽన్యోన్యమభిసంమూఢాః పాతయంతి స్మ దానవాః । తేషామేవం విమూఢానామన్యోన్యమభిధావతామ్ ॥౨౩॥ శిరాంసి విశిఖైర్దీప్తైర్వ్యహనం శతసంఘశః । తే వధ్యమానా దైతేయాః పురమాస్థాయ తత్పునః ॥౨౪॥ సముత్పేతుః స్వనగరం మాయామాస్థాయ దానవీమ్ । తతోఽహం శరవర్షేణ మహతా కురునందన ॥౨౫॥ మార్గమావృత్య దైత్యానాం గతిం చైషామవారయమ్ । తత్పురం ఖచరం దివ్యం కామగం సూర్యసప్రభమ్ ॥౨౬॥ దైతేయైర్వరదానేన ధార్య

తేఽస్మ యథాసుఖమ్। అంతర్భూమౌ నిపతితం పునరూర్ధ్వం ప్రతిష్ఠితమ్॥ ౨౭॥ పునస్తిర్యక్ ప్రయాత్యాశు పునరప్సు నిమజ్జతి। అమరావతిసంకాశం తత్పురం కామగమం మహత్॥ ౨౮॥ అహమస్త్రైర్బహువిధైః ప్రత్యగృహ్ణాం పరంతప। తతోఽహం శరజాలేన దివ్యాస్త్రముదితేన చ॥ ౨౯॥ వ్యగృహ్ణాం సహ దైతేయైస్తత్పురం పురుషర్షభ। విక్షతం చాయసైర్బాణైర్మత్ప్రయుక్తైరజిహ్మగైః॥ ౩౦॥ మహీమభ్యపతద్రాజన్ ప్రభగ్నం పురమాసురమ్। తే వధ్యమానా మద్బాణైర్వజ్రవేగైరయస్మయైః॥ ౩౧॥ పర్యభ్రమంత వై రాజన్నసురాః కాలచోదితాః। తతో మాతలిరప్యాశు పురస్తాన్నిపతన్నివ॥ ౩౨॥ మహీమవాతరత్ క్షిప్రం రథేనాదిత్యవర్చసా। తతో రథసహస్రాణి షష్టిస్తేషామమర్షిణామ్॥ ౩౩॥ యుయుత్సూనాం మయా సార్ధం పర్యవర్తంత భారత। తాన్యహం నిశితైర్బాణైర్వ్యధమం గార్ధ్రరాజితైః॥ ౩౪॥ తే యుద్ధే సంన్యవర్తంత సముద్రస్యేవ యథోర్మయః। నేమే శక్యా మనుష్యేణ యుద్ధేనేతి ప్రచింత్య తత్॥ ౩౫॥ తతోఽహమానుపూర్వ్యేణ దివ్యాన్యస్త్రాణ్యయోజయమ్। తతస్తాని సహస్రాణి రథినాం చిత్రయోధినామ్॥ ౩౬॥ అస్త్రాణి మమ దివ్యాని ప్రత్యఘ్నన్ శనకైరివ। రథమార్గాన్ విచిత్రాంస్తే విచరంతో మహాబలాః॥ ౩౭॥ ప్రత్యదృశ్యంత సంగ్రామే శతశోఽథ సహస్రశః। విచిత్రమకుటాపీడా విచిత్రకవచధ్వజాః॥ ౩౮॥ విచిత్రాభరణాశ్చైవ నందయంతీవ మే మనః। అహం తు శరవర్షైస్తానస్త్రైస్సముదితై రణే॥ ౩౯॥ నాశక్నువం పీడయితుం తే తు మాం ప్రత్యపీడయన్। తైః పీడ్యమానో బహుభిః కృతాస్త్రైః కుశలైర్యుధి॥ ౪౦॥ వ్యథితోఽస్మి మహాయుద్ధే భయం చాగాన్మహన్మమ। తతోఽహం దేవదేవాయ రుద్రాయ ప్రయతో రణే॥ ౪౧॥ స్వస్తి భూతేభ్య ఇత్యుక్త్వా మహాస్త్రం సమచోదయమ్। యత్తద్రౌద్రమితి ఖ్యాతం సర్వామిత్రవినాశనమ్॥ ౪౨॥ తతోఽపశ్యం త్రిశిరసం పురుషం నవలోచనమ్। త్రిముఖం షడ్భుజం దీప్తమర్కజ్వలనమూర్ధజమ్॥ ౪౩॥ లేలిహానైర్మహానాగైః కృతచూడమమిత్రహన్। విభీస్తతస్తదస్త్రం తు ఘోరం రౌద్రం సనాతనమ్॥ ౪౪॥ దృష్ట్వా గాండీవసంయోగమానీయ భరతర్షభ। నమస్కృత్వా త్రినేత్రాయ శర్వాయామితతేజసే॥ ౪౫॥ ముక్తవాన్ దానవేంద్రాణామభావాయ పరంతప। ముక్తమాత్రే తతస్తస్మిన్ రూపాణ్యాసన్ సహస్రశః॥ ౪౬॥ మృగాణామథ సింహానాం వ్యాఘ్రాణాం చ విశాంపతే। ఋక్షాణాం మహిషాణాం చ పన్నగానాం తథా గవామ్॥ ౪౭॥ శరభాణాం గజానాం చ వానరాణాం చ సంఘశః। ఋషభాణాం వరాహాణాం మార్జారాణాం తథైవ చ॥ ౪౮॥ సాలావృకాణాం ప్రేతానాం భురుండానాం చ సర్వశః। గృధ్రాణాం గరుడానాం చ చమరాణాం తథైవ చ॥ ౪౯॥ దేవానాం చ ఋషీణాం చ గంధర్వాణాం చ సర్వశః। పిశాచానాం సయక్షాణాం తథైవ చ సురద్విషామ్॥ ౫౦॥ గుహ్యకానాం చ సంగ్రామే నైరృతానాం తథైవ చ। ఝషాణాం గజవక్త్రాణాముల్కూకానాం తథైవ చ॥ ౫౧॥ మీనవాజిస్వరూపాణాం నానాశస్త్రాసిపాణినామ్। తథైవ యాతుధానానాం గదాముద్గరధారిణామ్॥ ౫౨॥ ఏతైశ్చాన్యైశ్చ బహుభిర్నానారూపధరైస్తథా। సర్వమాసీజ్జగద్వ్యాప్తం తస్మిన్నస్త్రే విసర్జితే॥ ౫౩॥ త్రిశిరోభిశ్చతుర్దంష్ట్రైశ్చతురాస్యైశ్చతుర్భుజైః। అనేకరూపసంయుక్తైర్మాంసమేదోవసాస్థిభిః॥ ౫౪॥ అభీక్ష్ణం వధ్యమానాస్తే దానవా నాశమాగతాః। అర్కజ్వలనతేజోభిర్వజ్రాశనిసమప్రభైః॥ ౫౫॥ అద్రిసారమయైశ్చాన్యైర్బాణైరపి నిబర్హణైః। న్యహనం దానవాన్ సర్వాన్ ముహూర్తేనైవ భారత॥ ౫౬॥ గాండీవాస్త్రప్రణున్నాంస్తాన్ గతాసూన్నభసశ్చ్యుతాన్। దృష్ట్వాహం ప్రాణమం భూయస్త్రిపురఘ్నాయ వేధసే॥ ౫౭॥ తథా రౌద్రాస్త్రనిష్పిష్టాన్ దివ్యాభరణభూషితాన్। నిశమ్య పరమం హర్షమగమద్దేవసారథిః॥ ౫౮॥ తదసహ్యం కృతం కర్మ దేవైరపి దురాసదమ్। దృష్ట్వా మాం పూజయామాస మాతలిః శక్రసారథిః॥ ౫౯॥ ఉవాచ వచనం చేదం ప్రీయమాణః కృతాంజలిః। సురాసురైరసహ్యం హి కర్మ యత్ సాధితం త్వయా॥ ౬౦॥ న హ్యేతత్ సంయుగే కర్తుమపి శక్తః సురేశ్వరః। సురాసురైరవధ్యం హి పురమేతత్ ఖగం మహత్॥ ౬౧॥ త్వయా విమథితం వీర స్వవీర్యతపసో బలాత్। విధ్వస్తే ఖపురేఽతస్మిన్ దానవేష్వహతేషు చ॥ ౬౨॥ వినదంత్యః స్త్రియః

సర్వాణి ప్రేతుర్నగరాద్బహిః। ప్రకీర్ణకేశ్యో వ్యథితాః కురర్య ఇవ దుఃఖితాః॥ ౨౩॥ పేతుః పుత్రాన్పితౄన్ భ్రాతౄన్ శోచమానా మహీతలే। రుదంత్యో దీనకంఠాస్తా నినదంత్యో హతేశ్వరాః॥ ౨౪॥ ఉరాంసి పరినిఘ్నంత్యో విస్రస్తస్రగ్విభూషణాః। తచ్ఛోకయుక్తమశ్రీకం దుఃఖదైన్యసమాహతమ్॥ ౨౫॥ న బభౌ దానవపురం హతత్విట్కం హతేశ్వరమ్। గంధర్వనగరాకారం హృతనాగమివ హ్రదమ్॥ ౨౬॥ శుష్కవృక్షమివారణ్యమదృశ్యమభవత్పురమ్। మాం తు సంహృష్టమనసం క్షిప్రం మాతలిరానయత్॥ ౨౭॥ దేవరాజస్య భవనం కృతకర్మాణమాహవాత్। హిరణ్యపురముత్సృజ్య నిహత్య చ మహాసురాన్॥ ౨౮॥ నివాతకవచాంశ్చైవ తతోఽహం శక్రమాగమమ్। మమ కర్మ చ దేవేంద్రం మాతలిర్విస్తరేణ తత్॥ ౨౯॥ సర్వం విశ్రావయామాస యథాభూతం మహాద్యుతే। హిరణ్యపురపాతం చ మాయానాం చ నివారణమ్॥ ౩౦॥ నివాతకవచానాం చ వధం సంఖ్యే మహౌజసామ్। తచ్ఛ్రుత్వా భగవాన్ ప్రీతః సహస్రాక్షః పురందరః॥ ౩౧॥ మరుద్భిః సహితః శ్రీమాన్ సాధు సాధ్విత్యథాబ్రవీత్। తతో మాం దేవరాజో వై సమాశ్వాస్య పునః పునః॥ ౩౨॥ అబ్రవీద్విబుధైః సార్ధమిదం సుమధురం వచః। అతిదేవాసురం కర్మ కృతమేతత్త్వయా రణే॥ ౩౩॥ గుర్వర్థశ్చ కృతః పార్థ మహాశత్రూన్ఘ్నతా మమ। ఏవమేవ సదా భావ్యం స్థిరేణాజౌ ధనంజయ॥ ౩౪॥ అసంమూఢేన చాస్త్రాణాం కర్తవ్యం ప్రతిపాదనమ్। అవిషహ్యో రణే హి త్వం దేవదానవరాక్షసైః॥ ౩౫॥ సయక్షాసురగంధర్వైః సపక్షిగణపన్నగైః। వసుధాం చాపి కౌంతేయ త్వద్బాహుబలనిర్జితామ్॥ పాలయిష్యతి ధర్మాత్మా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః॥ ౩౬॥ ఇతిఅరణ్యపర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధపర్వణి - హిరణ్యపురదైత్యవధే - త్రిసప్తత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❁❁❁❁❁

అర్జునః॥ తతో మామతివిశ్వస్తం సంరూఢశరవిక్షతమ్। దేవరాజోఽనుగృహ్యేదం కాలే వచనమబ్రవీత్॥ ౧॥ దివ్యాన్యస్త్రాణి సర్వాణి త్వయి తిష్ఠంతి భారత। న త్వాభిభవితుం శక్తో మానుషో భువి కశ్చన॥ ౨॥ భీష్మో ద్రోణః కృపః కర్ణః శకునిః సహ రాజభిః। సంగ్రామస్థస్య తే పుత్ర కలాం నార్హంతి షోడశీమ్॥ ౩॥ ఇదం చ మే తనుత్రాణం ప్రాయచ్ఛన్మఘవాన్ప్రభుః। అభేద్యం కవచం దివ్యం స్రజం చైవ హిరణ్మయీమ్॥ ౪॥ దేవదత్తం చ మే శంఖం పునః ప్రాదాన్మహారవమ్। దివ్యం చేదం కిరీటం మే స్వయమింద్రో యుయోజ హ॥ ౫॥ తతో దివ్యాని వస్త్రాణి దివ్యాన్యాభరణాని చ। ప్రాదాచ్ఛక్రో మమైతాని రుచిరాణి బృహంతి చ॥ ౬॥ ఏవం సంపూజితస్తత్ర సుఖమస్మ్యుషితో నృప। ఇంద్రస్య భవనే పుణ్యే గంధర్వశిశుభిః సహ॥ ౭॥ తతో మామబ్రవీచ్ఛక్రః ప్రీతిమానమరైః సహ। సమయోఽర్జున గంతుం తే భ్రాతరో హి స్మరంతి తే॥ ౮॥ ఏవమింద్రస్య భవనే పంచ వర్షాణి భారత। ఉషితాని మయా రాజన్స్మరతా ద్యూతజం కలిమ్॥ ౯॥ తతో భవంతమద్రాక్షం భ్రాతృభిః పరివారితమ్। గంధమాదనపాదస్య పర్వతస్యాస్య మూర్ధని॥ ౧౦॥ యుధిష్ఠిరః॥ దిష్ట్యా ధనంజయాస్త్రాణి త్వయా ప్రాప్తాని భారత। దిష్ట్యా చారాధితో రాజా దేవానామీశ్వరః ప్రభుః॥ ౧౧॥ దిష్ట్యా చ భగవాన్స్థాణుర్దేవ్యా సహ పరంతప। సాక్షాద్దృష్టః స్వయుద్ధేన తోషితశ్చ త్వయానఘ॥ ౧౨॥ దిష్ట్యా చ లోకపాలైస్త్వం సమేతో భరతర్షభ। దిష్ట్యా వర్ధామహే పార్థ దిష్ట్యాసి పునరాగతః॥ ౧౩॥ అద్య కృత్స్నాం మహీం దేవీం విజితాం పురమాలినీమ్। మన్యే చ ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రానపి వశీకృతాన్॥ ౧౪॥ ఇచ్ఛామి తాని చాస్త్రాణి ద్రష్టుం దివ్యాని భారత। యైస్తథా వీర్యవంతస్తే నివాతకవచా హతాః॥ ౧౫॥ అర్జునః॥ శ్వః ప్రభాతే భవాన్ ద్రష్టా దివ్యాన్యస్త్రాణి సర్వశః। నివాతకవచా ఘోరా యైర్మయా వినిపాతితాః॥ ౧౬॥ వైశంపాయనః॥ ఏవమాగమనం తత్ర కథయిత్వా ధనంజయః। భ్రాతృభిః సహితః సర్వై రజనీం తామువాస హ॥ ౧౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - ఆరణ్యపర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధపర్వణి - అస్త్రదర్శనే - చతుస్సప్తత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❁❁❁❁❁❁❁❁❁

వైశంపాయనః॥ తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః। ఉత్థాయావశ్యకార్యాణి కృతవాన్ భ్రాతృభిః సహ॥ ౧॥ తతః సంచోదయామాస సోఽర్జునం మాతృనందనమ్। దర్శయాస్త్రాణి కౌంతేయ యైర్జితా దానవాస్త్వయా॥ ౨॥ తతో ధనంజయో రాజన్ దేవైర్దత్తాని పాండవః। ఆ

స్త్రాణితానిదివ్యానిదర్శయామాసభారత॥ ౩॥ యథాన్యాయంమహాతేజాఃశ చంపరమమాస్థితః। గిరికూబరపాదాక్షంశుభవేణుత్రివేణుమత్ ।౪॥
పార్థివంరథమాస్థాయశోభమానోధనంజయః। దివ్యేనసంవృతస్తైనకవచేనసువర్చసా॥ ౫॥ ధనురాదాయగాండీవందేవదత్తంసవారిజమ్। శోభ
భ్యమానఃకౌంతేయఆనుపూర్వ్యమహాభుజః॥ ౬॥ అస్త్రాణితానిదివ్యానిదర్శనాయోపచక్రమే। అథప్రయోక్ష్యమాణేషుదివ్యేష్వస్త్రేషుతేషు
వై॥ ౭॥ సమాక్రాంతామహీపద్భ్యాంసమకంపతసద్రుమా। క్షుభితాఃసరితశ్చైవతథైవచమహోదధిః॥ ౮॥ శైలాశ్చాపివ్యదీర్యంతనవవౌచ
సమీరణః। నబభాసేసహస్రాంశుర్నజజ్వాలచపావకః॥ ౯॥ నవేదాఃప్రతిభాంతిస్మద్విజాతీనాంకథంచన। అంతర్భూమిగతాయేచప్రాణినోజన
మేజయ॥ ౧౦॥ పీడ్యమానాసముత్థాయపాండవంపర్యవారయన్। వేపమానాఃప్రాంజలయస్తేసర్వేవికృతాననాః॥ ౧౧॥ దహ్యమానాస్తదాస్త్రైస్తై
యాచంతిస్మధనంజయమ్। తతోబ్రహ్మర్షయశ్చైవసిద్ధాయేచమహర్షయః॥ ౧౨॥ జంగమానిచభూతానిసర్వాణ్యేవావతస్థిరే। దేవర్షయశ్చప్ర
వరాస్తథైవచదివౌకసః॥ ౧౩॥ యక్షరాక్షసగంధర్వాస్తథైవచపతత్రిణః। ఖేచరాణిచభూతానిసర్వాణ్యేవావతస్థిరే॥ ౧౪॥ తతఃపితామహశ్చైవ
లోకపాలాశ్చసర్వశః। భగవాంశ్చమహాదేవఃసగణోఽభ్యాయయౌతదా॥ ౧౫॥ తతోవాయుర్మహారాజదివ్యైర్మాల్యైస్సమన్వితః। అభితఃపాండ
వంచిత్రైరవచక్రేసమంతతః॥ ౧౬॥ జగుశ్చగాథావివిధాగంధర్వాఃసురచోదితాః। ననృతుస్సంఘశశ్చైవరాజన్నప్సరసాంగణాః॥ ౧౭॥ తస్మింశ్చతా
దృశేకాలేనారదశ్చోదితఃసురైః। ఆగమ్యాహవచఃపార్థశ్రవణీయమిదంనృప॥ ౧౮॥ అర్జునార్జున మాయుంక్ష్వదివ్యాన్యస్త్రాణిభారత। నైతా
నినిరధిష్ఠానేప్రయుజ్యంతేకథంచన॥ ౧౯॥ అధిష్ఠానేనచానార్తఃప్రయుంజీతకదాచన। ప్రయోగేసుమహాన్దోషోహ్యస్త్రాణాంకురునందన॥ ౨౦॥
పతానిరక్ష్యమాణానిధనంజయయథాగమమ్। బలవంతిసుఖార్హాణిభవిష్యంతినసంశయః॥ ౨౧॥ అరక్ష్యమాణాన్యేతానిత్రైలోక్యస్యాపిపాండవ। భ
వంతిస్మవినాశాయమైవంభూయఃకృథాఃక్వచిత్॥ ౨౨॥ అజాతశత్రోస్త్వంచైవద్రక్ష్యసేతానిసంయుగే। యోజ్యమానానిపార్థేనద్విషతామవమర్ద
నే॥ ౨౩॥ వైశంపాయనః॥ నివార్యాథతతఃపార్థంసర్వేదేవాయథాగతమ్। జగ్మురన్యేచయేతత్రసమాజగ్ముర్నరర్షభ॥ ౨౪॥ తేషుసర్వేషుకౌర
వ్యప్రతీయాతేషుపాండవాః। తస్మిన్నేవవనేహృష్టాస్తఊషుస్సహకృష్ణయా॥ ౨౫॥ ఇతిశ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతనివాతకవచయుద్ధ
పర్వణి - అస్త్రదర్శనే - పంచసప్తత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ సమాప్తంచనివాతకవచయుద్ధపర్వ. ❖❖❖❖

⟶ ❖ అథఆజగరపర్వప్రారంభః. ❖ ⟵

జనమేజయః॥ తస్మిన్కృతాస్త్రే రథినాంప్రవీరేప్రత్యాగతేభవనాద్వృత్రహంతుః। అతఃపరంకిమకుర్వంతపార్థాఃసమేత్యశూరేణధనంజయేన॥ ౧॥
వైశంపాయనః॥ వనేషుతేష్వేవతుతేనరేంద్రాఃసహార్జునేనేంద్రసమేనవీరాః। తస్మింశ్చశైలప్రవరేసురమ్యేధనేశ్వరాక్రీడగతావిజహ్రుః॥ ౨॥
వేశ్మానితాన్యప్రతిమానిపశ్యన్క్రీడాశ్చనానాద్రుమసన్నిబద్ధాః। చచారధన్వీబహుధానరేంద్రఃసోఽస్త్రేషుయత్తఃసతతంకిరీటీ॥ ౩॥ అవాప్యవాసం
నరదేవపుత్రాఃప్రసాదజంవైశ్రవణస్యరాజ్ఞః। నప్రాణినాంతేస్పృహయంతిరాజన్శివశ్చకాలఃసబభూవతేషామ్॥ ౪॥ సమేత్యపార్థేనయ
థైకరాత్రమూషుఃసమాస్తత్రతదాచతస్రః। పూర్వాశ్చషట్తాదశపాండవానామ్శివాబభూవుర్వసతాంవనేషు॥ ౫॥ తతోఽబ్రవీద్వాయుసుత
స్తరస్వీజిష్ణుశ్చరాజానముపోపవిశ్య। యమౌచవీరౌసురరాజకల్పావేకాంతమాస్థాయహితంప్రియంచ॥ ౬॥ తవప్రతిజ్ఞాంకురురాజసత్యాంచికీర్ష
మాణాస్తదనుప్రియంచ। తతోఽభిగచ్ఛేమవనాన్యపాస్యసుయోధనంసానుచరంనిహంతుమ్॥ ౭॥ ఏకాదశంవర్షమిదంవసామఃసుయోధనేనాత్తసుఖాః
సుఖార్హాః॥ తంవంచయిత్వాధమబుద్ధిశీలమజ్ఞాతవాసంసుఖమాప్నుయామః॥ ౮॥ తవాజ్ఞయాపార్థివనిర్విశంకావిహాయమానంవిచరన్వనాని। స

మీపవాసేనవిలోభితాస్తేజ్ఞాస్యంతినాస్మానపకృష్టదేశాః॥ ౯॥ సంవత్సరంతత్ర విహృత్యగూఢంనరాధమంతంసుఖముద్ధరేమ। నిర్యాత్య వైరంసఫలం సపుష్పంతస్మినరేంద్రాధమపూరుషాయ॥ ౧౦॥ సుయోధనాయానుచరైర్వృతాయతతో మహీమావహధర్మరాజ। స్వర్గోపమం దేశమిమంచర ద్భిఃశక్యోఽపిహంతుంనరదేవశోకః॥ ౧౧॥ కీర్తిస్తుతే భారతపుణ్యగంధానశ్యేద్ధిలోకేషుచరాచరేషు। తత్ ప్రాప్య రాజ్యంకురుపుంగవానాంశక్యంమహత్ ప్రాప్తుమథక్రియాశ్చ॥ ౧౨॥ ఇదంతుశక్యంసతతంనరేంద్ర ప్రాప్తుంత్వయాయల్లభసేకుబేరాత్। కురుష్వబుద్ధిం ద్విషతాంవధాయకృతాగసాంభారతనిగ్రహేచ॥ ౧౩॥ తేజస్తవోగ్రంనసహేతరాజన్సమేత్యసాక్షాదపివజ్రపాణిః। నహివ్యథాంజాతుకరిష్యతస్తౌసమేత్యదేవైరపిధర్మరాజ॥ ౧౪॥ తవార్థసిద్ధ్యర్థమభిప్రవృత్తౌసుపర్ణకేతుశ్చశినేశ్చనప్తా। తథైవకృష్ణోప్రతిమోబలేనతథైవచాసౌనరదేవవర్య॥ ౧౫॥ తవార్థసిద్ధ్యర్థమభిప్రపన్నోయథైవకృష్ణఃసహయాదవైస్తైః। తథైవచాహంనరదేవవర్యయమౌచవీరౌకృతినౌప్రయోగే॥ ౧౬॥ త్వదర్థయోగప్రభవప్రధానాఃశమంకరిష్యామపరాన్సమేత్య॥ వైశంపాయనః॥ తతస్తదాజ్ఞాయమతంమహాత్మా తేషాంచధర్మస్యసుతోవరిష్ఠః॥ ౧౭॥ ప్రదక్షిణం వైశ్రవణాధివాసంచకారధర్మార్థవిదుత్తమౌజాః। ఆమంత్ర్య వేశ్మానినదీఃసరాంసిసర్వాణిరక్షాంసిచధర్మరాజః॥ ౧౮॥ యథాగతంమార్గమవేక్షమాణఃపునర్గిరించైవనిరీక్షమాణః। తతోమహాత్మాసవిశుద్ధబుద్ధిఃసంప్రార్థయామాసనగేంద్రవర్యమ్॥ ౧౯॥ సమాప్తకర్మాసహితఃసుహృద్భిర్జిత్వాసపత్నాన్ప్రతిలభ్యరాజ్యమ్। శైలేంద్రభూయస్తపసేజితాత్మాద్రష్టాతవాస్మీతిమతించకార॥ ౨౦॥ వృతశ్చసర్వైరనుజైర్ద్విజైశ్చతేనైవమార్గేణపతిఃకురూణామ్। ఉవాహచైతాన్గణశస్తథైవఘటోత్కచఃపర్వతనిర్ఝరేషు॥ ౨౧॥ తాన్ప్రస్థితాన్ప్రీతమనామహర్షిఃపితేవపుత్రాననుశిష్యసర్వాన్। సరోమశఃప్రీతమనాజగామదివౌకసాంపుణ్యతమంనివాసమ్॥ ౨౨॥ తేనాష్టిషేణేనతథానుశిష్టాస్తీర్థానిరమ్యాణితపోవనాని। మహాంతిచాన్యానిసరాంసిపార్థాఃసంపశ్యమానాఃప్రయయుర్నరాగ్ర్యాః॥ ౨౩॥ ఇతిశ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతఆజగరపర్వణి- రోమశగమనే - షట్సప్తత్యధికశతతమోధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ నగోత్తమంప్రస్రవణైరుపేతందిశాంగజైఃకిన్నరపక్షిభిశ్చ। సుఖంనివాసంజహతాంహి తేషాంనప్రీతిరాసీద్భరతర్షభాణామ్॥ ౧॥ తతస్తుతేషాంపునరేవహర్షఃకైలాసమాలోక్య మహాన్బభూవ। కుబేరకాంతంభరతర్షభాణాంమహీధరంవారిధరప్రకాశమ్ ॥ ౨ ॥ సముచ్ఛ్రయాన్పర్వతసన్నిరోధాన్గోష్ఠాన్హరీణాంగిరిసేతుమాలాః। బహూన్ప్రపాతాంశ్చసమీక్ష్యవీరాఃస్థలానినిమ్నానిచతత్రతత్ర॥ ౩॥ తథైవచాన్యానిమహావనానిమృగద్విజానేకపసేవితాని। ఆలోకయంతోఽభియయుఃప్రతీతాస్తేధన్వినఃఖడ్గధరానరాగ్ర్యాః॥ ౪॥ వనానిరమ్యాణినదీఃసరాంసిగుహాగిరీణాంగిరిగహ్వరాణి। ఏతేనివాసాఃసతతంబభూవుర్నిశానిశంప్రాప్యనరర్షభాణామ్॥ ౫॥ తేదుర్గవాసంబహుధానిరుష్యవ్యతీత్యకైలాసమచింత్యరూపమ్। ఆసేదురత్యర్థమనోరమంతేతమాశ్రమాగ్ర్యంవృషపర్వణస్తు॥ ౬॥ సమేత్యరాజ్ఞావృషపర్వణాతేప్రత్యర్చితాస్తేనచవీతమోహాః। శశంసిరేవిస్తరశఃప్రవాసంగిరౌయథావద్వృషపర్వణస్తే॥ ౭॥ సుఖోషితాస్తత్రతఏకరాత్రంపుణ్యాశ్రమేదేవమహర్షిజుష్టే। అభ్యాయయుస్తేబదరీంవిశాలాంసుఖేనవీరాఃపునరేవవాసమ్॥ ౮॥ ఊషుస్తతస్తత్రమహానుభావానారాయణస్థానగతాఃసమగ్రాః। కుబేరకాంతాంనలినీంవిశోకాఃసంపశ్యమానాఃసురసిద్ధజుష్టామ్॥ ౯॥ తాంచాథదృష్ట్వానలినీంవిశోకాఃపాండోఃసుతాఃసర్వనరప్రధానాః। తేరేమిరేనందనవాసమేత్యద్విజర్షయోవీతభయాయథైవ॥ ౧౦॥ తతఃక్రమేణోపయయుర్నృవీరాయథాగతేనైవపథాసమగ్రాః। విహృత్యమాసంసుఖినోబదర్యాంకిరాతరాజ్ఞోవిషయంసుబాహోః॥ ౧౧॥ చీనాంస్తుషారాన్దరదాంశ్చసర్వాన్దేశాన్కులిందస్యచభూరిరత్నాన్। అతీత్యదుర్గంహిమవత్ప్రదేశంపురం

సుబాహోర్బార్దర్శనృవీరాః॥ ౧౨॥ శ్రుత్వా చ తాన్ పార్థివపుత్రపౌత్రాన్ ప్రాప్తాన్ సుబాహుర్విషయే సమగ్రాన్। ప్రత్యుద్యయౌ ప్రీతియుతః స రాజా తం చాభ్యనందన్ వృషభాః కురూణామ్॥ ౧౩॥ సమేత్య రాజ్ఞా తు సుబాహునా తే సూతైర్విశోకప్రముఖైశ్చ సర్వే। మహేంద్రసేనైః పరిచారకైశ్చ పౌరోగవైర్యే చ మహానసస్థాః॥ ౧౪॥ సుఖోషితాస్తత్ర త ఏకరాత్రం సూతాన్ సమాదాయ రథాంశ్చ సర్వాన్। ఘటోత్కచం సానుచరం విసృజ్య తతోఽభ్యయుర్యామునమద్రిరాజమ్॥ ౧౫॥ తస్మిన్ గిరౌ ప్రస్రవణోపపన్నే హిమోత్తరీయారుణపాండుసానౌ। విశాఖయూపం సముపేత్య చక్రుస్తదా నివాసం పురుషప్రవీరాః॥ ౧౬॥ వరాహనానామృగపక్షిజుష్టం మహావనం చైత్రరథప్రకాశమ్। శివేన పార్థా మృగయాప్రధానాః సంవత్సరం తత్ర వనే విజహ్రుః॥ ౧౭॥ తత్రాససాదాతిబలం భుజంగం క్షుధార్దితం మృత్యుమివోగ్రరూపమ్। వృకోదరః పర్వతకందరాయాం విషాదమోహవ్యథితాంతరాత్మా॥ ౧౮॥ ద్వీపోఽభవద్యత్ర వృకోదరస్య యుధిష్ఠిరో ధర్మభృతాం వరిష్ఠః। అమోక్షయద్యస్తమనంతతేజా గ్రాహేణ సంవేష్టితసర్వగాత్రమ్॥ ౧౯॥ తే ద్వాదశం వర్షముపోపయాంతం వనే విహర్తుం కురవః ప్రతీతాః। తస్మాద్వనాచ్చైత్రరథప్రకాశాచ్ఛ్రియా జ్వలంతస్తపసా చ యుక్తాః॥ ౨౦॥ తతశ్చ యాత్వా మరుధన్వపార్శ్వం సదా ధనుర్వేదరతిప్రధానాః। సరస్వతీమేత్య నివాసకామాః సరస్తతో ద్వైతవనం ప్రతీయుః॥ ౨౧॥ సమీక్ష్య తాన్ ద్వైతవనే నివిష్టాన్ నివాసినస్తత్ర తతోఽభిజగ్ముః। తపోదమాచారసమాధియుక్తాస్తృణోదపాత్రాహరణాశ్మకుట్టాః॥ ౨౨॥ ప్లక్షాక్షరౌహీతకవేతసాశ్చ తథా బదర్యః ఖదిరాః శిరీషాః। బిల్వేంగుదాః పీలుశమీకరీరాః సరస్వతీతీరరుహా బభూవుః॥ ౨౩॥ తాం యక్షగంధర్వమహర్షికాంతామాగారభూతామివ దేవతానామ్। సరస్వతీం ప్రీతియుతాశ్చరంతః సుఖం విజహ్రుర్నరదేవపుత్రాః॥ ౨౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఅజగరపర్వణి - పునర్ద్వైతవనప్రవేశే - సప్తసప్తత్యధికశతతమోఽధ్యాయః.

జనమేజయః॥ కథం నాగాయుతప్రాణో భీమో భీమపరాక్రమః। భయమాహారయత్తీవ్రం తస్మాదజగరాన్మునే॥ ౧॥ పౌలస్త్యం ధనదం యుద్ధే య ఆహ్వయత దర్పితః। నళిన్యాం కదనం కృత్వా నిహంతా యక్షరక్షసామ్॥ ౨॥ తం శంససి భయావిష్టమాపన్నమరిసూదనమ్। ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం పరం కౌతూహలం హి మే॥ ౩॥ వైశంపాయనః॥ బహ్వాశ్చర్యే వనే తేషాం వసతాముగ్రధన్వినామ్। ప్రాప్తానామాశ్రమాద్రాజన్ రాజర్షే వృషపర్వణః॥ ౪॥ యదృచ్ఛయా ధనుష్పాణిర్బద్ధఖడ్గో వృకోదరః। దదర్శ తద్వనం రమ్యం దేవగంధర్వసేవితమ్॥ ౫॥ స దదర్శ శుభాన్ దేశాన్ గిరేర్హిమవతస్తదా। దేవర్షిసిద్ధచరితానప్సరోగణసేవితాన్॥ ౬॥ చకోరైరుపచక్రైశ్చ పక్షిభిర్జీవజీవకైః। కోకిలైర్భృంగరాజైశ్చ తత్ర తత్ర వినాదితాన్॥ ౭॥ నిత్యపుష్పఫలైర్వృక్షైర్హిమసంస్పర్శకోమలైః। ఉపేతాన్ బహులచ్ఛాయైర్మనోనయననందనైః॥ ౮॥ స సంపశ్యన్ గిరినదీర్వైడూర్యమణిసన్నిభైః। సలిలైర్హిమసంకాశైర్హంసకారండవాయుతైః॥ ౯॥ వనాని దేవదారూణాం మేఘానామివ వాగురాః। హరిచందనమిశ్రాణి తుంగకాలీయకాన్యపి॥ ౧౦॥ మృగయాం పరిధావన్ స సమేషు మరుధన్వసు। విధ్యన్ మృగాన్ శరైః శుద్ధైశ్చచార సుమహాబలః॥ ౧౧॥ భీమసేనస్తు విఖ్యాతో మహాంతం దంష్ట్రిణం బలాత్। నిఘ్నన్నాగశతప్రాణో వనే తస్మిన్ మహాభుజః॥ ౧౨॥ మృగాణాం స వరాహాణాం మహిషాణాం మహాభుజః। వినిఘ్నంస్తత్ర తత్రైవ భీమో భీమపరాక్రమః॥ ౧౩॥ స మాతంగశతప్రాణో మనుష్యశతవారణః। సింహశార్దూలవిక్రాంతో వనే తస్మిన్ మహాబలః॥ ౧౪॥ వృక్షానుత్పాటయామాస తరసా వై బభంజ చ। పృథివ్యాశ్చ ప్రదేశాన్ వై నాదయంస్తు వనాని చ॥ ౧౫॥ పర్వతాగ్రాణి వై మృద్నన్నాదయానశ్చ విజ్వరః। ప్రక్షిపన్ పాదపాంశ్చాపి నాదేనాపూరయన్మహీమ్॥ ౧౬॥ వేగేన న్యపతద్భీమో నిర్భయశ్చ పునః పునః। ఆస్ఫోటయన్ క్ష్వేళయంశ్చ తలతాళాంశ్చ వాదయన్॥ ౧౭॥ చిరం సంబద్ధదర్పస్తు భీమసేనో వనే తదా। గజేంద్రాశ్చ మహాసత్త్వా మృగేంద్రాశ్చ మహాబలాః॥ ౧౮॥ భీమసేనస్య నాదేన వ్యముంచంత సహాభ

యాత్। క్వచిత్ ప్రధావంస్తిష్ఠంశ్చ క్వచిచ్చోపవిశంస్తథా॥ ౧౯॥ మృగప్రేప్సుర్మహారాద్రేవ నేచరతి నిర్భయః। స తత్ర మనుజవ్యాఘ్రో వనే
వనచరోపమః॥ ౨౦॥ పద్భ్యామపి సమాపేదే భీమసేనో మహాబలః। స ప్రవిష్టో మహారణ్యే నానాదలితచాద్భుతాన్॥ ౨౧॥ త్రాసయన్ సర్వభూ
తాని మహాసత్త్వపరాక్రమః। తతో భీమస్య శబ్దేన భీతాః సర్పా గుహాశయాః॥ ౨౨॥ అతిక్రాంతస్తు వేగేన జగామానుసృతం శనైః। తతోఽమరవరప్ర
ఖ్యో భీమసేనో మహాబలః॥ ౨౩॥ స దదర్శ మహాకాయం భుజంగం రోమహర్షణమ్। గిరిదుర్గే సమాపన్నం కాయేనావృత్య కందరమ్॥ ౨౪॥ పర్వ
తాభోగవష్మాణమతికాయం మహాబలమ్। చిత్రాంగమంగజైశ్చిత్రైః హారిద్రసదృశచ్ఛవిమ్॥ ౨౫॥ గుహాకారేణ వక్త్రేణ చతుర్దంష్ట్రేణ రా
జతా। దీప్తాక్షేణాతితామ్రేణ లిహానం సృక్కిణీ ముహుః॥ ౨౬॥ త్రాసనం సర్వభూతానాం కాలాంతకయమోపమమ్। నిశ్వాసక్ష్వేళనాదేన భర్త్సయం
తమివ స్థితమ్॥ ౨౭॥ స భీమం సహసాభ్యేత్య పృదాకుః కుపితో భృశమ్। జగ్రాహాజగరో గ్రాహో భుజయోరుభయోర్బలాత్॥ ౨౮॥ తేన సంస్పృష్ట
గాత్రస్య భీమసేనస్య వై తదా। సంజ్ఞా ముమోహ సహసా వరదానేన తస్య హి॥ ౨౯॥ దశనాగసహస్రాణి ధారయంతి హి యద్బలమ్। తద్బలం భీమసే
నస్య భుజయోరసమం పరైః॥ ౩౦॥ స తేజస్వీ తథా తేన భుజగేన వశీకృతః। విస్ఫురన్ శనకైర్భీమో నాశశాక విచేష్టితుమ్॥ ౩౧॥ నాగాయుతసమప్రాణః
సింహస్కంధో మహాభుజః। గృహీతో వ్యజహాత్ సత్త్వం వరదానవిమోహితః॥ ౩౨॥ స హి ప్రయత్నమకరోత్ తీవ్రమాత్మవిమోక్షణే। న చైనమశకద్వీరః
కథంచిత్ ప్రతిబాధితుమ్॥ ౩౩॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతఆజగరపర్వణి - భీమస్యాజగరగ్రహణే అష్టసప్తత్యధికశతతమోధ్యాయః ❁❁❁❁❁

వైశంపాయనః॥ స భీమసేనస్తేజస్వీ తథా సర్పవశం గతః। చింతయామాస సర్పస్య వీర్యమత్యద్భుతం మహత్॥ ౧॥ ఉవాచ చ మహాసర్పం కిమే
వం బ్రూహి పన్నగ। కస్త్వం భో భుజగశ్రేష్ఠ కిం మయా చ కరిష్యసి॥ ౨॥ పాండవో భీమసేనోఽహం ధర్మరాజాదనంతరః। నాగాయుతసమప్రాణ
స్త్వయా నీతః కథం వశమ్॥ ౩॥ సింహాః కేసరిణో వ్యాఘ్రా మహిషా వారణాస్తథా। సమాగతాశ్చ బహుశో నిహతాశ్చ మయా యుధి॥ ౪॥ దానవాశ్చ
పిశాచాశ్చ పన్నగాశ్చ మహాబలాః। భుజవేగమశక్తా మే సోఢుం పన్నగసత్తమ॥ ౫॥ కిన్ను విద్యాబలం కిన్ను వరదానమథో తవ। ఉద్యోగమపి కుర్వాణో వశ
గోఽస్మి కృతస్త్వయా॥ ౬॥ అసత్యో విక్రమో నౄణామితి మే నిశ్చితా మతిః। యథేదం మే త్వయా నాగ బలం ప్రతిహతం మహత్॥ ౭॥ వైశంపాయనః॥ ఇ
త్యేవం వాదినం వీరం భీమమక్లిష్టకారిణమ్। భోగేన మహతా గృహ్య సమంతాత్ పర్యవేష్టయత్॥ ౮॥ నిగృహ్య తం మహాబాహుం తతః స భుజగస్తదా। వి
ముచ్యాస్య భుజౌ పీనావిదం వచనమబ్రవీత్॥ ౯॥ దిష్ట్యా త్వం క్షుధితస్యాద్య దేవైర్భక్ష్యో మహాభుజ। దిష్ట్యా కాలస్య మహతః ప్రియాః ప్రాణా హి దే
హినామ్॥ ౧౦॥ యథా త్విదం మయా ప్రాప్తం సర్పరూపమరిందమ। తథావశ్యం మయాఖ్యాప్యం తద్వాద్య శృణు సత్తమ॥ ౧౧॥ ఇమామవస్థాం సంప్రా
ప్తో హ్యహం కోపాన్మహర్షిణామ్। శాపస్యాంతం పరిప్రేప్సుః సర్వం తత్ కథయామి తే॥ ౧౨॥ నహుషో నామ రాజర్షిర్వ్యక్తం తే శ్రోత్రమాగతః।
తవైవ పూర్వః పూర్వేషామాయోర్వంశధరః సుతః॥ ౧౩॥ సోఽహం శాపాదగస్త్యస్య బ్రాహ్మణానవమన్య చ। ఇమామవస్థామాపన్నః పశ్య దైవమిదం
మమ॥ ౧౪॥ త్వాం చేదవధ్యం దాయాదమతీవ ప్రియదర్శనమ్। అహమద్యోపయోక్ష్యామి విధానం పశ్య యాదృశమ్॥ ౧౫॥ నహి మే ముచ్యతే కశ్చిత్ క
థంచిత్ ప్రగ్రహం గతః। గజో వా మహిషో వాపి షష్ఠే కాలే నరోత్తమ॥ ౧౬॥ నాసి కేవలసర్పేణ తిర్యగ్యోనిషు వర్తతా। గృహీతః కౌరవశ్రేష్ఠ వరదాన
మిదం మమ॥ ౧౭॥ పతతా హి విమానాగ్రాన్మయా శక్రాసనాద్ద్రుతమ్। కురు శాపాంతమిత్యుక్తో భగవాన్ మునిసత్తమః॥ ౧౮॥ స మామువాచ తేజస్వీ
కృపయాభిపరిప్లుతః। మోక్షస్తే భవితా రాజన్ కస్మాచ్చిత్ కాలపర్యయాత్॥ ౧౯॥ తతోఽస్మి పతితో భూమౌ న చ మామజహాత్ స్మృతిః। స్మార్తమస్తి పు
రాణం మే యథైవాధిగతం తథా॥ ౨౦॥ యస్తు తే వ్యాహృతాన్ ప్రశ్నాన్ ప్రతిబ్రూయాద్విభాగవిత్। స త్వాం మోక్షయితా శాపాదితి మామబ్రవీదృ
షిః॥ ౨౧॥ గృహీతస్య త్వయా రాజన్ ప్రాణినోఽపి బలీయసః। సత్త్వభ్రంశోఽధికస్యాపి సర్వస్యాశు భవిష్యతి॥ ౨౨॥ ఇహ చాప్యహమశ్రౌషం వచస్తేషాం

దయావతామ్। మయి సంజాతహార్దానామథ తేంతర్హితా ద్విజాః॥ ౨౩॥ సోహం పరమదుష్టాత్మా వసామి నిరయే శుచా। సర్పయోనిమిమాం ప్రా-
ప్య కాలాకాంక్షీ మహామతే॥ ౨౪॥ తమువాచ మహాబాహుర్భీమసేనో భుజంగమమ్। న చ కుప్యే మహాసర్ప న చాత్మానం విగర్హయే॥ ౨౫॥ యస్మాద-
భావీ భావీ వా మనుష్యః సుఖదుఃఖయోః। ఆగమే యది వాపాయే న తత్ర గ్లపయేన్మనః॥ ౨౬॥ దైవం పురుషకారేణ కో వంచయితుమర్హతి। దైవమేవ పరం
మన్యే పురుషార్థో నిరర్థకః॥ ౨౭॥ పశ్య దైవోపఘాతాద్ధి భుజవీర్యవ్యపాశ్రయమ్। ఇమామవస్థాం సంప్రాప్తమనిమిత్తమిహాద్య మామ్॥ ౨౮॥ కింతు
నాద్యానుశోచామి తథాత్మానం వినాశితమ్। యథా తు విపినే న్యస్తాన్ భ్రాతౄన్ రాజ్యపరిచ్యుతాన్॥ ౨౯॥ హిమవాంశ్చ సుదుర్గోయం యక్షరాక్షస-
సంకులః। మాం సముద్వీక్షమాణాస్తే ప్రపతిష్యంతి విహ్వలాః॥ ౩౦॥ వినష్టమథ మాం శ్రుత్వా భవిష్యంతి నిరుద్యమాః। ధర్మశీలా మయా తే హి బాధ్యంతే
రాజ్యగృద్ధినా॥ ౩౧॥ అథవా నార్జునో ధీమాన్ విషాదముపయాస్యతి। సర్వాస్త్రవిదనాధృష్యో దేవగంధర్వరాక్షసైః॥ ౩౨॥ సమర్థః స మహాబా-
హురేకోపి సుమహాబలః। దేవరాజమపి స్థానాత్ ప్రచ్యావయితుమంజసా॥ ౩౩॥ కిం పునర్ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రం దుర్ద్యూతదేవినమ్। విద్విష్టం సర్వలోక-
స్య దంభమోహపరాయణమ్॥ ౩౪॥ మాతరం చైవ శోచామి కృపణాం పుత్రగృద్ధినీమ్। యాస్మాకం నిత్యమాశాస్తే మహత్త్వమధికం పరైః॥ ౩౫॥ తస్యాః క-
థం త్వనాథాయా మద్వినాశాద్భుజంగమ। అఫలాస్తే భవిష్యంతి మయి సర్వే మనోరథాః॥ ౩౬॥ నకులః సహదేవశ్చ యమజౌ గురువర్తినౌ। మద్బాహు-
బలసంగుప్తౌ నిత్యం పురుషమానినౌ॥ ౩౭॥ భవిష్యతో నిరుత్సాహౌ భ్రష్టవీర్యపరాక్రమౌ। మద్వినాశాత్ పరిద్యూనావితి మే వర్తతే మతిః॥ ౩౮॥ ఏవంవి-
ధం బహు తదా విలలాప వృకోదరః। భుజంగభోగసంరుద్ధో నాశకచ్చ విచేష్టితుమ్॥ ౩౯॥ యుధిష్ఠిరస్తు కౌంతేయో బభూవాస్వస్థచేతనః। అనిష్టదర్శనాన్
ఘోరానుత్పాతాన్ పరిచింతయన్॥ ౪౦॥ దారుణం హ్యశివం నాదం శివా దక్షిణతః స్థితా। దీప్తాయాం దిశి విత్రస్తా రౌతి తస్యాశ్రమస్య హ॥ ౪౧॥ ఏకపక్షా-
క్షిచరణా వర్తికా ఘోరదర్శనా। రక్తం వమంతీ దదృశే ప్రత్యాదిత్యమభాస్వరా॥ ౪౨॥ ప్రవవౌ చానిలో రూక్షశ్చండః శర్కరకర్షణః। అపసవ్యాని
సర్వాణి మృగపక్షిరుతాని చ॥ ౪౩॥ పృష్ఠతో వాయసః కృష్ణో యాహి యాహీతి శంసతి। ముహుర్ముహుః స్ఫురతి చ దక్షిణోస్య భుజస్తథా॥ ౪౪॥ హృద-
యం చరణశ్చాపి వామోస్య పరివర్తతే। సవ్యస్యాక్ష్ణో వికారశ్చాప్యనిష్టః సమపద్యత॥ ౪౫॥ ధర్మరాజోపి మేధావీ మన్యమానో మహద్భయమ్। ద్రౌప-
దీం పరిపప్రచ్ఛ క్వ భీమ ఇతి భారత॥ ౪౬॥ శశంస తస్మై పాంచాలీ చిరయాతం వృకోదరమ్। స ప్రతస్థే మహాబాహుర్ధౌమ్యేన సహితో నృప॥ ౪౭॥ ద్రౌప-
ద్యా రక్షణం కార్యమిత్యువాచ ధనంజయమ్। నకులం సహదేవం చ వ్యాదిదేశ ద్విజాన్ ప్రతి॥ ౪౮॥ స తస్య పదమున్నీయ తస్మాదేవాశ్రమాత్ ప్రభుః।
మృగయామాస కౌంతేయో భీమసేనం మహావనే॥ ౪౯॥ స ప్రాచీం దిశమాస్థాయ మహతో గజయూథపాన్। దదర్శ పృథివీం చిహ్నైర్భీమస్య పరిచి-
హ్నితామ్॥ ౫౦॥ తతో మృగసహస్రాణి మృగేంద్రాణాం శతాని చ। పతితాని వనే దృష్ట్వా మార్గం తస్యావిశన్నృపః॥ ౫౧॥ ధావతస్తస్య వీరస్య మా-
ర్గార్థం వాతరంహసః। ఊరువాతవినిర్భగ్నా ద్రుమా వ్యావర్తితాః పథి॥ ౫౨॥ స గత్వా తైస్తదా చిహ్నైర్దదర్శ గిరిగహ్వరే। రూక్షమారుతభూ-
యిష్ఠే నిష్పత్రద్రుమసంకులే॥ ౫౩॥ ఇరిణే నిర్జలే దేశే కంటకిద్రుమసంకులే। అశ్మస్థాణుక్షుపాకీర్ణే సుదుర్గే విషమోత్కటే॥ గృహీతం భుజగేంద్రేణ
నిశ్చేష్టమనుజం తదా॥ ౫౪॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గత ఆజగరపర్వణి - యుధిష్ఠిరస్య భీమదర్శనే - ఏకోనాశీత్యధికశతతమోధ్యాయః. ❉❉❉❉❉❉❉

వైశంపాయనః॥ యుధిష్ఠిరస్తమాసాద్య సర్పభోగేన వేష్టితమ్। దయితం భ్రాతరం ధీమానిదం వచనమబ్రవీత్॥ ౧॥ కుంతీమాతః కథమిమామాపదం త్వ-
మవాప్తవాన్। కశ్చాయం పర్వతాభోగప్రతిమః పన్నగోత్తమః॥ ౨॥ స ధర్మరాజమాలక్ష్య భ్రాతా భ్రాతరమగ్రజమ్। కథయామాస తత్ సర్వం
గ్రహణాది విచేష్టితమ్॥ ౩॥ భీమసేనః॥ అయమార్య మహాసత్త్వో భక్షార్థం మాం గృహీతవాన్। నహుషో నామ రాజర్షిః ప్రాణవానివ సంస్థితః॥ ౪॥
యుధిష్ఠిరః॥ ముచ్యతామయమాయుష్మన్ భ్రాతా మేమితవిక్రమః। వయమాహారమన్యం తే దాస్యామః క్షున్నివారణమ్॥ ౫॥ సర్ప ఉవాచ॥ ఆహారో

రాజపుత్రోఽయం మయా ప్రాప్తో ముఖాగతః । గమ్యతాం నేహ స్థాతవ్యం శ్వోఽభవానపి మే భవేత్ ॥ ౬ ॥ వ్రతమేతన్మహాబాహో విషయం మమ యో వ్రజేత్ । స మే భక్ష్యో భవేత్తాత త్వం చాపి విషయే మమ ॥ ౭ ॥ చిరేణాద్య మయాహారః ప్రాప్తోఽయమనుజస్తవ । నాహమేనం విమోక్ష్యామి న చాన్యమభికాంక్షయే ॥ ౮ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ దేవో వా యది వా దైత్య ఉరగో వా భవాన్ యది । సత్యం సర్ప వచో బ్రూహి పృచ్ఛతి త్వాం యుధిష్ఠిరః ॥ ౯ ॥ కిమర్థం చ త్వయా గ్రస్తో భీమసేనో భుజంగమ । కిమాహృత్య విదిత్వా వా ప్రీతిస్తే స్యాద్భుజంగమ ॥ ౧౦ ॥ కిమాహారం ప్రయచ్ఛామి కథం ముంచేద్భవానిమమ్ ॥ సర్ప ఉవాచ ॥ నహుషో నామ రాజాహమాసం పూర్వస్తవానఘ ॥ ౧౧ ॥ ప్రథితః పంచమః సోమాదాయోః పుత్రో నరాధిప । క్రతుభిస్తపసా చైవ స్వాధ్యాయేన దమేన చ ॥ ౧౨ ॥ త్రైలోక్యైశ్వర్యమవ్యగ్రం ప్రాప్తోఽహం విక్రమేణ చ । తదైశ్వర్యం సమాసాద్య దర్పో మామగమత్తదా ॥ ౧౩ ॥ సహస్రం హి ద్విజాతీనాముువాహ శిబికాం మమ । ఐశ్వర్యమదమత్తోఽహమవమన్య తతో ద్విజాన్ ॥ ౧౪ ॥ ఇమామగస్త్యేన దశామానీతః పృథివీపతే । న తు మామజహాత్ ప్రజ్ఞా యావదద్యేతి పాండవ ॥ ౧౫ ॥ తస్యైవానుగ్రహాద్రాజన్నగస్త్యస్య మహాత్మనః । షష్ఠే కాలే మయాహారః ప్రాప్తోఽయమనుజస్తవ ॥ ౧౬ ॥ నాహమేనం విమోక్ష్యామి న చాన్యదపి కామయే । ప్రశ్నానుచ్చరితానద్య వ్యాహరిష్యసి చేన్మమ ॥ ౧౭ ॥ అథ పశ్చాద్విమోక్ష్యామి భ్రాతరం తే వృకోదరమ్ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ బ్రూహి సర్ప యథాకామం ప్రతివక్ష్యామి తే వచః ॥ ౧౮ ॥ అపి చేచ్ఛక్నుయాం ప్రీతిమాహర్తుం తే భుజంగమ । వేద్యం చ బ్రాహ్మణేనేహ తద్భవాన్ వేత్తి కేవలమ్ ॥ ౧౯ ॥ సర్పరాజ తతః శ్రుత్వా ప్రతివక్ష్యామి తే వచః ॥ సర్పః ॥ బ్రాహ్మణః కో భవేద్రాజన్ వేద్యం కిం చ యుధిష్ఠిర ॥ ౨౦ ॥ బ్రవీహ్యతిమతిం త్వాం హి వాక్యైరనుమిమీమహే ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ సత్యం దానం క్షమా శీలమానృశంస్యం తపో ఘృణా ॥ ౨౧ ॥ దృశ్యంతే యత్ర నాగేంద్ర స బ్రాహ్మణ ఇతి స్మృతిః ॥ వేద్యం సర్ప పరం బ్రహ్మ నిర్దుఃఖమసుఖం చ యత్ ॥ ౨౨ ॥ యత్ర గత్వా న శోచంతి భవతః కిం వివక్షితమ్ ॥ సర్పః ॥ చాతుర్వర్ణ్యం ప్రమాణం చ సత్యం చ బ్రహ్మ చైవ హి ॥ ౨౩ ॥ శూద్రేష్వపి చ సత్యం చ దానమక్రోధ ఏవ చ । ఆనృశంస్యమహింసా చ ఘృణా చైవ యుధిష్ఠిర ॥ ౨౪ ॥ వేద్యం యచ్చాత్ర నిర్దుఃఖమసుఖం చ నరాధిప । తాభ్యాం హీనం పదం చాన్యన్న తదస్తీతి లక్షయే ॥ ౨౫ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ శూద్రే తు యద్భవేల్లక్ష్మ ద్విజే తచ్చ న విద్యతే । న వై శూద్రో భవేచ్ఛూద్రో బ్రాహ్మణో న చ బ్రాహ్మణః ॥ ౨౬ ॥ యత్రైతల్లక్ష్యతే సర్ప వృత్తం స బ్రాహ్మణః స్మృతః । యత్రైతన్న భవేత్సర్ప తం శూద్రమితి నిర్దిశేత్ ॥ ౨౭ ॥ యత్పునర్భవతా ప్రోక్తం న వేద్యం విద్యతేతి చ । తాభ్యాం హీనమతోఽన్యత్ర పదం నాస్తీతి చేదపి ॥ ౨౮ ॥ ఏవమేతన్మతం సర్ప తాభ్యాం హీనం న విద్యతే । యథా శీతోష్ణయోర్మధ్యే భవేన్నోష్ణం న శీతతా ॥ ౨౯ ॥ ఏవం వై సుఖదుఃఖాభ్యాం హీనం నాస్తి పదం క్వచిత్ । ఏషా మమ మతిః సర్ప యథా వా మన్యతే భవాన్ ॥ ౩౦ ॥ సర్పః ॥ యది తే వృత్తతో రాజన్ బ్రాహ్మణః ప్రసమీక్షితః । వృథా జాతిస్తదాయుష్మన్ కృతిర్యావన్న విద్యతే ॥ ౩౧ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ జాతిరత్ర మహాసర్ప మనుష్యత్వే మహామతే । సంకరాత్సర్వవర్ణానాం దుష్పరీక్ష్యేతి మే మతిః ॥ ౩౨ ॥ సర్వే సర్వాస్వపత్యాని జనయంతి సదా నరాః । వాఙ్మైథునమథో జన్మ మరణం చ సమం నృణామ్ ॥ ౩౩ ॥ ఇదమార్షం ప్రమాణం చ యే యజామహ ఇత్యపి । తస్మాచ్ఛీలం ప్రధానేష్టం విదుర్యే తత్త్వదర్శినః ॥ ౩౪ ॥ ప్రాఙ్నాభివర్ధనాత్పుంసో జాతకర్మ విధీయతే । తదాస్య మాతా సావిత్రీ పితా త్వాచార్య ఉచ్యతే ॥ ౩౫ ॥ తావచ్ఛూద్రసమో హ్యేష యావద్వేదే న జాయతే । తస్మిన్నేవం మతిద్వైధే మనుః స్వాయంభువోఽబ్రవీత్ ॥ ౩౬ ॥ కృతకృత్యాః పునర్వర్ణా యది వృత్తం న విద్యతే । సంకరస్తత్ర నాగేంద్ర బలవాన్ ప్రసమీక్షితః ॥ ౩౭ ॥ యత్రేదానీం మహాసర్ప సంస్కృతం వృత్తమిష్యతే । తం బ్రాహ్మణమహం పూర్వముక్తవాన్ భుజగోత్తమ ॥ ౩౮ ॥ సర్పః ॥ శ్రుతం విదితవేద్యస్య తవ వాక్యం యుధిష్ఠిర । భక్షయేయమహం కస్మాద్భ్రాతరం తే వృకోదరమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గతాజగరపర్వణి అజగరయుధిష్ఠిరసంవాదే అశీత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥

యుధిష్ఠిరః॥ భవానేతాదృశో లోకే వేదవేదాంగపారగః। బ్రూహి కిం కుర్వతః కర్మ భవేద్గతిరనుత్తమా ॥౧॥ సర్పః॥ పాత్రే దత్త్వా ప్రియాణ్యుక్త్వా సత్యముక్త్వా చ భారత। అహింసానిరతః స్వర్గం గచ్ఛేదితి మతిర్మమ॥ ౨॥ యుధిష్ఠిరః॥ దానాద్వా సర్ప సత్యాద్వా కిమతో గురు దృశ్యతే। అహింసాప్రియయోశ్చైవ గురులాఘవముచ్యతామ్॥౩॥ సర్పః॥ దానం చ సత్యం తత్త్వం వా అహింసా ప్రియమేవ చ। ఏషాం కార్యగరీయస్త్వాద్దృశ్యతే గురులాఘవమ్॥ ౪॥ కస్మాచ్చిద్దానయోగాద్ధి సత్యమేవ విశిష్యతే। సత్యవాక్యాచ్చ రాజేంద్ర కించిద్దానం విశిష్యతే॥ ౫॥ ఏవమేవ మహేష్వాస ప్రియవాక్యాన్మహీపతే। అహింసా దృశ్యతే గుర్వీ తతశ్చ ప్రియమిష్యతే॥ ౬॥ ఏవమేతద్భవేద్రాజన్ కార్యాపేక్షమనంతరమ్। యదభిప్రేతమన్యత్తే బ్రూహి యావద్బ్రవీమ్యహమ్॥ ౭॥ యుధిష్ఠిరః॥ కథం స్వర్గే గతిః సర్ప కర్మణాం చ ఫలం ధ్రువమ్। అశరీరస్య దృశ్యేత ప్రబ్రూహి విషయాంశ్చ మే॥ ౮॥ సర్పః॥ తిస్రో వై గతయో రాజన్ పరిదిష్టాః స్వకర్మభిః। మానుష్యం స్వర్గవాసశ్చ తిర్యగ్యోనిశ్చ తత్త్రిధా॥ తత్ర వై మానుషాల్లోకాద్దానాదిభిరతంద్రితః। అహింసార్థసమాయుక్తైః కారణైః స్వర్గమశ్నుతే॥ ౧౦॥ విపరీతైశ్చ రాజేంద్ర కారణైర్మానుషో భవేత్। తిర్యగ్యోనిస్తథా తాత విశేషశ్చాత్ర వక్ష్యతే॥ ౧౧॥ కామక్రోధసమాయుక్తో హింసాలోభసమన్వితః। మనుష్యత్వాత్పరిభ్రష్టస్తిర్యగ్యోనౌ ప్రసూయతే॥ ౧౨॥ తిర్యగ్యోన్యాః పృథగ్భావో మనుష్యార్థే విధీయతే। గవాదిభ్యస్తథాశ్వేభ్యో దేవత్వమపి దృశ్యతే॥ ౧౩॥ సోఽయమేతా గతీః సర్వా జంతుశ్చరతి కార్యవాన్। నిత్యే మహతి చాత్మానమవస్థాపయతే ద్విజః॥ ౧౪॥ జాతో జాతశ్చ బలవాన్ భుంక్తే చాత్మా స దేహవాన్। ఫలార్థస్తాత నిస్పృక్తః ప్రజాలక్షణభావనః॥ ౧౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ శబ్దే స్పర్శే చ రూపే చ తథైవ రసగంధయోః। తస్యాధిష్ఠానమవ్యగ్రో బ్రూహి సర్ప యథాతథమ్॥ ౧౬॥ కిం న గృహ్ణాసి విషయాన్ యుగపత్త్వం మహామతే। ఏతావదుచ్యతాం చోక్తం సర్వం పన్నగసత్తమ॥ ౧౭॥ సర్పః॥ యదాత్మద్రవ్యమాయుష్మన్ దేహసంశ్రయణాన్వితమ్। కరణాధిష్ఠితం భోగానుపభుంక్తే యథావిధి॥ ౧౮॥ జ్ఞానం చైవాత్ర బుద్ధిశ్చ మనశ్చ భరతర్షభ। తస్య భోగాధికరణే కరణాని నిబోధ మే॥ ౧౯॥ మనసా తాత పర్యేతి క్రమశో విషయానిమాన్। విషయాయతనస్థేన భూతాత్మా క్షేత్రనిఃసృతః॥ ౨౦॥ తత్ర చాపి నరవ్యాఘ్ర మనో జంతోర్విధీయతే। తస్మాద్యుగపదత్రాస్య గ్రహణం నోపపద్యతే॥ ౨౧॥ స ఆత్మా పురుషవ్యాఘ్ర భ్రువోరంతరమాశ్రితః। బుద్ధిం ద్రవ్యేషు సృజతి వివిధేషు పరావరామ్॥ ౨౨॥ బుద్ధేరుత్తరకాలం చ వేదనా దృశ్యతే బుధైః। ఏష వై రాజశార్దూల విధిః క్షేత్రజ్ఞభావనః॥ ౨౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ మనసశ్చాపి బుద్ధేశ్చ బ్రూహి మే లక్షణం పరమ్। ఏతదధ్యాత్మవిదుషాం పరం కార్యం విధీయతే॥ ౨౪॥ సర్పః॥ బుద్ధిరాత్మానుగా తీవ్రాడుత్పాతేన విధీయతే। తదాశ్రితా హి సా జ్ఞేయా బుద్ధిస్తస్యైషిణీ భవేత్॥ ౨౫॥ బుద్ధిరుత్పద్యతే కార్యాన్మనస్తూత్పన్నమేవ హి। బుద్ధేర్గుణవిధిర్నాస్తి మనస్తు గుణవద్భవేత్॥ ౨౬॥ ఏతద్విశేషణం తాత మనోబుద్ధ్యోర్యదంతరమ్। త్వమప్యత్రాభిసంబుద్ధః కథం వా మన్యతే భవాన్॥ ౨౭॥ యుధిష్ఠిరః॥ అహో బుద్ధిమతాం శ్రేష్ఠ శుభా బుద్ధిరియం తవ। విదితం వేదితవ్యం తే కస్మాత్సమనుపృచ్ఛసి॥ ౨౮॥ సర్వజ్ఞం త్వాం కథం మోహ ఆవిశత్స్వర్గవాసినమ్। ఏవమద్భుతకర్మాణమితి మే సంశయో మహాన్॥ ౨౯॥ సర్పః॥ సుప్రజ్ఞమపి చేచ్ఛూరమృద్ధిర్మోహయతే నరమ్। వర్తమానః సుఖే సర్వో ముహ్యతీతి మతిర్మమ॥ ౩౦॥ సోఽహమైశ్వర్యమోహేన మదావిష్టో యుధిష్ఠిర। పతితః ప్రతిసంబుద్ధస్త్వాం తు సంబోధయామ్యహమ్॥ ౩౧॥ కృతం కార్యం మహారాజ త్వయా మమ పరంతప। క్షీణః శాపః సుకృచ్ఛ్రో మే త్వయా సంభాష్య సాధునా॥ ౩౨॥ అహం హి దివి దివ్యేన విమానేన చరన్ పురా। అభిమానేన మత్తః సన్ కంచిన్నాన్యమచింతయమ్॥ ౩౩॥ బ్రహ్మర్షిదేవగంధర్వయక్షరాక్షసపన్నగాః। కరాన్మమ ప్రయచ్ఛంతి సర్వే త్రైలోక్యవాసినః॥ ౩౪॥ చక్షుషా యం ప్రపశ్యామి ప్రాణినం పృథివీపతే। తస్య తేజో హరామ్యాశు తద్ధి దృష్టిబలం మమ॥ ౩౫॥ బ్రహ్మర్షీణాం సహస్రం హి ఉవాహ శిబికాం మమ। స మామపనయో రాజన్ భ్రంశయామాస వై శ్రియః॥ ౩౬॥ తత్ర హ్యా

గస్త్యః పాదేన వహన్ స్పృష్టో మయా మునిః। అగస్త్యేన తతోఽస్మ్యుక్తో ధ్వంస సర్పేతి వై రుషా॥ ౩౭॥ తతస్తస్మాద్విమానాగ్రాత్ ప్రచ్యుతశ్చ్యుతలక్షణః। ప్రపతన్ బుబుధే ఽఽత్మానం వ్యాళీభూతమధోముఖమ్॥ ౩౮॥ అయాచం తమహం విప్రం శాపస్యాంతో భవేదితి। ప్రమాదాత్ సంప్రమూఢస్య భగవన్ క్షంతుమర్హసి॥ ౩౯॥ తతః స మామువాచేదం ప్రపతంతం కృపాన్వితః। యుధిష్ఠిరో ధర్మరాజః శాపాత్త్వాం మోక్షయిష్యతి॥ ౪౦ ॥ అభిమానస్య ఘోరస్య పాపస్య చ నరాధిప। ఫలే క్షీణే మహారాజ ఫలం పుణ్యమవాప్స్యసి॥ ౪౧॥ తతో మే విస్మయో జాతస్తద్దృష్ట్వా తపసో బలమ్। బ్రహ్మ చ బ్రాహ్మణత్వం చ యేన త్వాహమచూచుదమ్॥ ౪౨ ॥ సత్యం దమస్తపో దానమహింసా ధర్మనిత్యతా। సాధకాని సదా పుంసాం న జాతిర్న కులం నృప ॥ ౪౩॥ అరిష్ట ఏష తే భ్రాతా భీమసేనో మహాబలః। స్వస్తి తేఽస్తు మహారాజ గమిష్యామి దివం పునః॥ ౪౪॥ వైశంపాయనః॥ ఇత్యుక్త్వాఽజగరం దేహం ముక్త్వా స నహుషో నృపః। దివ్యం వపుః సమాస్థాయ గతస్త్రిదివమేవ హ॥ ౪౫॥ యుధిష్ఠిరోఽపి ధర్మాత్మా భ్రాత్రా భీమేన సంగతః। ధౌమ్యేన సహితః శ్రీమానాశ్రమం పునరాగమత్॥ ౪౬॥ తతో ద్విజేభ్యః సర్వేభ్యః సమేతేభ్యో యథాతథమ్। కథయామాస తత్సర్వం ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః॥ ౪౭ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా తే ద్విజాః సర్వే భ్రాతరశ్చాస్య తే త్రయః। ఆసన్ సువ్రీడితా రాజన్ ద్రౌపదీ చ యశస్వినీ॥ ౪౮॥ తే తు సర్వే ద్విజశ్రేష్ఠాః పాండవానాం హితేప్సయా। మైవమిత్యబ్రువన్ భీమం గర్హయంతోఽస్య సాహసమ్॥ ౪౯॥ పాండవాస్తు భయాన్ముక్తం ప్రేక్ష్య భీమం మహాబలమ్। హర్షమాహారయాంచక్రుర్విజహ్రుశ్చ ముదాయుతాః॥ ౫౦॥ ఇత్యాజగరపర్వణి-భీమమోచనే- ఏకాశీత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖ సమాప్తం చాజగరపర్వ. ❖❖❖❖❖❖❖❖

—— ❖❖❖ అథ మార్కండేయసమాస్యాపర్వప్రారంభః. ❖❖❖ ——

వైశంపాయనః॥ నిదాఘాంతకరః కాలః సర్వభూతసుఖావహః। తత్రైవ వసతాం తేషాం ప్రావృట్ సమభిపద్యత॥ ౧॥ ఛాదయంతో మహాఘోషాః ఖం దిశశ్చ బలాహకాః। ప్రవవర్షుర్దివారాత్రమసితాః సతతం తదా॥ ౨॥ తపాత్యయనికేతాశ్చ శతశోఽథ సహస్రశః। అపేతార్కప్రభాజాలాః సవిద్యుద్విమలప్రభాః॥ ౩॥ విరూఢశష్పా ధరణీ మత్తదంశసరీసృపా। బభూవ పయసా సిక్తా శాంతా సర్వమనోరమా॥ ౪॥ న స్మ ప్రజ్ఞాయతే కించిదంభసా సమవస్తృతే। సమం వా విషమం వాపి నద్యో వా స్థావరాణి చ॥ ౫॥ క్షుబ్ధతోయా మహావేగాః శ్వసమానా ఇవాశుగాః। సింధవః శోభయాంచక్రుః కాననాని తపాత్యయే॥ ౬॥ నదతాం కాననానాం చ శ్రూయంతే వివిధాః స్వనాః। వృష్టిభిశ్ఛాద్యమానానాం వరాహమృగపక్షిణామ్॥ ౭॥ స్తోకకాః శిఖినశ్చైవ పుంస్కోకిలగణైః సహ। మత్తాః పరిపతంతి స్మ దర్దురాశ్చైవ దర్పితాః॥ ౮॥ తథా బహువిధాకారా ప్రావృణ్మేఘానునాదితా। అభ్యతీతా శివా తేషాం చరతాం మరుధన్వసు॥ ౯॥ క్రౌంచహంససమాకీర్ణా శరత్ప్రముదితాభవత్। రూఢకక్షవనప్రస్థా ప్రసన్నజలనిమ్నగా॥ ౧౦॥ విమలాకాశనక్షత్రా శరత్తేషాం శివాభవత్। మృగద్విజసమాకీర్ణా పాండవానాం మహాత్మనామ్॥ ౧౧ ॥ దృశ్యంతే శాంతరజసః క్షపా జలదశీతలాః। గ్రహనక్షత్రసంఘైశ్చ సోమేన చ విరాజితాః॥ ౧౨॥ కుముదైః పుండరీకైశ్చ శీతవారిధరాః శివాః। నదీః పుష్కరిణీశ్చైవ దదృశుః సమలంకృతాః॥ ౧౩ ॥ ఆకాశనీకాశతటాం తీరవానీరసంకులామ్। బభూవ చరతాం హర్షః పుణ్యతీర్థాం సరస్వతీమ్॥ ౧౪॥ తే వై ముముదిరే వీరాః ప్రసన్నసలిలాం శివామ్। పశ్యంతో దృఢధన్వానః పరిపూర్ణాం సరస్వతీమ్॥ ౧౫॥ తేషాం పుణ్యతమా రాత్రిః పర్వసంధౌ స్మ శారదీ। తత్రైవ వసతామాసీత్ కార్తికీ జనమేజయ॥ ౧౬॥ పుణ్యకృద్భిర్మహాసత్త్వైస్తాపసైః సహ పాండవాః। తత్ సర్వే భరతశ్రేష్ఠాః సమూహుర్యోగముత్తమమ్॥ ౧౭ ॥ తమిస్రాభ్యుదయే తస్మిన్ ధౌమ్యేన సహ పాండవాః। సూతైః పౌరోగవైశ్చైవ కామ్యకం ప్రయయుర్వనమ్॥ ౧౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత మార్కండేయ సమాస్యాపర్వణి- కామ్యకప్రత్యాగమనే-ద్వ్యశీత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ కామ్యకం ప్రాప్య కౌరవ్యా యుధిష్ఠిరపురోగమాః। కృతాతిథ్యా మునిగణైర్నిషేదుః సహకృష్ణయా॥౧॥ తతస్తాన్ పరివిశ్వస్తాన్వసతః పాండునందనాన్। బ్రాహ్మణాబహవస్తత్ర సమంతాత్ పర్యవారయన్॥ ౨॥ అథాబ్రవీద్ద్విజః కశ్చిదర్జునస్య ప్రియః సఖా। సఏష్యతి మహాబాహుర్వశీ శౌరిరుదారధీః॥ ౩॥ విదితాహిహరేర్యూయమిహాయాతాః కురూద్వహాః। సదాహిదర్శనాకాంక్షీ శ్రేయోన్వేషీచ వోహరిః॥ ౪ ॥ బహువత్సరజీవీచమార్కండేయోమహాతపాః॥ స్వాధ్యాయతపసాయుక్తః క్షిప్రంయుష్మాన్సమేష్యతి॥ ౫ ॥ తథైవబ్రువతస్తస్య ప్రత్యదృశ్యత కేశవః। శైబ్యసుగ్రీవయుక్తేనరథేనరథినాంవరః॥ ౬ ॥ మఘవానివపౌలోమ్యా సహితః సత్యభామయా। ఉపాయాద్దేవకీపుత్రో దిదృక్షుః కురుసత్తమాన్॥ ౭॥ అవతీర్యరథాత్ కృష్ణో ధర్మరాజం యథావిధి। వవందే ముదితో ధీమాన్ భీమంచ బలినాం వరమ్॥ ౮॥ పూజయామాస ధౌమ్యంసయమాభ్యామభివాదితః॥ పరిష్వజ్య గుడాకేశం ద్రౌపదీం పర్యసాంత్వయత్॥౯॥ సదృష్ట్వా ఫాల్గునం వీరం చిరస్య ప్రియమాగతమ్। పర్యష్వజత దాశార్హః పునఃపునరరిందమః॥౧౦॥ తథైవ సత్యభామాపి ద్రౌపదీం పరిషస్వజే। పాండవానాం ప్రియాం భార్యాం కృష్ణస్య మహిషీ ప్రియా॥౧౧॥ తతస్తే పాండవాస్సర్వే సభార్యాః సపురోహితాః॥ ఆనర్చుః పుండరీకాక్షం పరివవ్రుశ్చ సర్వశః॥ ౧౨॥ కృష్ణస్తు పార్థేన సమేత్య విద్వాన్ ధనంజయేనాసురతర్జనేన। బభౌ యథా భూతపతిర్మహాత్మా సమేత్య సాక్షాద్భగవాన్ గుహేన॥౧౩॥ తతస్సమస్తాని కిరీటమాలీ వనేషు వృత్తాని గదాగ్రజాయ। ఉక్త్వా యథావత్ పునరవ్యపృచ్ఛత్ కథం సుభద్రా చ స చాభిమన్యుః॥ ౧౪ ॥ సపూజయిత్వా మధుహా యథావత్ పార్థంచ కృష్ణాంచ పురోహితంచ। ఉవాచ రాజానమభిప్రశంసన్ యుధిష్ఠిరం తత్ర సహోపవిశ్య॥౧౫॥ ధర్మః పరః పాండవ రాజ్యలాభాత్తస్యార్థమాహుస్తప ఏవ రాజన్। సత్యార్జవాభ్యాం చరతా స్వధర్మం జితస్త్వయాయంచ పరశ్చ లోకః॥౧౬॥ అధీతమగ్రే చరతా వ్రతాని సమ్యగ్ధనుర్వేదమవాప్య కృత్స్నమ్। క్షాత్త్రేణ ధర్మేణ వసూని లబ్ధ్వా సర్వేహ్యవాప్తాః క్రతవః పురాణాః॥౧౭॥ న గ్రామ్యధర్మేషు రతిస్తవాస్తి కామాన్న కించిత్ కురుషే నరేంద్ర। న చార్థలోభాత్ ప్రజహాసి ధర్మం తస్మాత్ ప్రభావాదసి ధర్మరాజః॥ ౧౮॥ దానంచ సత్యంచ తపశ్చ రాజన్ శ్రద్ధాచ బుద్ధిశ్చ క్షమా ధృతిశ్చ। అవాప్య రాష్ట్రాణి వసూని భోగానేషా పరా పార్థ సదా రతిస్తే॥౧౯॥ యదా జనౌఘః కురుజాంగలానాం కృష్ణాం సభాయామవశామపశ్యత్। అపేతధర్మవ్యవహారవృత్తం సహేత తత్ పాండవ కస్త్వదన్యః॥౨౦॥ అసంశయం సర్వసమృద్ధకామః క్షిప్రం ప్రజాః పాలయితాసి సమ్యక్। ఇమే వయం నిగ్రహణే కురూణాం యది ప్రతిజ్ఞా భవతః సమాప్తా॥ ౨౧॥ ధౌమ్యంచ భీమంచ యుధిష్ఠిరంచ యమౌచ కృష్ణాంచ దశార్హసింహః। ఉవాచ దిష్ట్యా భవతాం శివేన ప్రాప్తః కిరీటీ ముదితః కృతాస్త్రః॥ ౨౨॥ ప్రోవాచ కృష్ణామపి యాజ్ఞసేనీం దశార్హభర్తా సహితః సుహృద్భిః। దిష్ట్యా సమగ్రాసి ధనంజయేన సమాగతేత్యేవమువాచ కృష్ణః॥ ౨౩ ॥ కృష్ణే ధనుర్వేదరతిప్రధానాస్తవాత్మజాస్తే శిశవః సుశీలాః। సద్భిః సదైవాచరితం సుహృద్భిశ్చరంతి పుత్రాస్తవ యాజ్ఞసేని॥ ౨౪॥ రాజ్యేన రాష్ట్రైశ్చ నిమంత్ర్యమాణాః పిత్రా చ కృష్ణే తవ సోదరైశ్చ। న యజ్ఞసేనస్య న మాతులానాం గృహేషు బాలా రతిమాప్నువంతి॥ ౨౫॥ ఆనర్తమేవాభిముఖాః శివేన గత్వా ధనుర్వేదరతిప్రధానాః। తవాత్మజా వృష్ణిపురం ప్రవిశ్య న దైవతేభ్యః స్పృహయంతి కృష్ణే॥ ౨౬॥ యథా త్వమేవార్హసి తేషు వృత్తం ప్రయోక్తుమార్యా చ యథైవ కుంతీ। తేష్వప్రమాదేన తథా కరోతి తథైవ భూయశ్చ తథా సుభద్రా॥ ౨౭॥ యథానిరుద్ధస్య యథాభిమన్యోర్యథా సునీథస్య యథైవ భానోః। తథా వినేతా చ గతిశ్చ కృష్ణే తవాత్మజానామపి రౌక్మిణేయః॥ ౨౮॥ గదాసిచర్మగ్రహణేషు శూరానస్త్రేషు శిక్షాసు రథాశ్వయానే। సమ్యగ్వినేతా వినయత్యతంద్రీస్తాంశ్చాభిమన్యుః సతతం కుమారః॥ ౨౯॥ సచాపి సమ్యక్ ప్రణిధాయ శిక్షామస్త్రాణి చైషాం విధివత్ ప్రదాయ। తవాత్మజానాంచ తథాభిమన్యోః పరాక్రమే తుష్యతి రౌక్మిణేయః॥ ౩౦॥ యదా విహారం ప్రసమీక్షమాణాః ప్రయాంతి పుత్రాస్తవ యాజ్ఞసేని। ఏకైకమేషామనుయాంతి తత్ర రథాశ్చ యానాని చ దంతినశ్చ॥ ౩౧॥ అథాబ్రవీద్ధర్మరాజం తు కృష్ణో దశార్హయోధాః కుకురాంధకాశ్చ। ఏతే నిదేశం తవ పాలయంతస్తిష్ఠం

తుయత్రేచ్ఛసితత్రరాజన్॥ ౩౨॥ ఆనర్తానాం కార్ముకవేగవాతా హలాయుధప్రగ్రహణా మధూనామ్। సేనా తవార్థేషు నరేంద్ర యత్తా ససాదిపత్త్యశ్వరథా సనాగా॥ ౩౩॥ ప్రస్థాప్యతాం పాండవ ధార్తరాష్ట్రః సుయోధనః పాపకృతాం వరిష్ఠః। సహానుబంధః ససుహృద్గణశ్చ భౌమస్య సౌభాధిపతేశ్చ మార్గమ్॥ ౩౪॥ కామం తథా తిష్ఠ నరేంద్ర తస్మిన్ యథా కృతస్తే సమయః సభాయామ్। దశార్హయోధైస్తు హతారియోధం ప్రతీక్షతాం నాగపురం భవంతమ్॥ ౩౫॥ వ్యపేతమన్యుర్వ్యపనీతపాప్మా విహృత్య యత్రేచ్ఛసి తత్ర కామమ్। తతః ప్రసిద్ధం ప్రథమం విశోకః ప్రపత్స్యసే నాగపురం సరాష్ట్రమ్॥ ౩౬॥ తతస్తదాజ్ఞాయ మతం మహాత్మా యథావదుక్తం పురుషోత్తమేన। ప్రశస్య విప్రేక్ష్య చ ధర్మరాజః కృతాంజలిః కేశవమిత్యువాచ॥ ౩౭॥ అసంశయం కేశవ పాండవానాం భవాన్ గతిస్త్వచ్ఛరణా హి పార్థాః। కాలోదయే తచ్చ తతశ్చ భూయః కర్తా భవాన్ కర్మ న సంశయోఽస్తి॥ ౩౮॥ యథాప్రతిజ్ఞం విహృతశ్చ కాలః సర్వాః సమా ద్వాదశ నిర్జనేషు। అజ్ఞాతచర్యాం విధివత్సమాప్య భవద్గతాః కేశవ పాండవేయాః॥ ౩౯॥ ఏషైవ బుద్ధిర్జుషతాం సదా త్వాం సత్యే స్థితాః కేశవ పాండవేయాః। సదానధర్మాః సజనాః సదారాః సబాంధవాస్త్వచ్ఛరణా హి పార్థాః॥ ౪౦॥ వైశంపాయనః॥ తథా వదతి వార్ష్ణేయే ధర్మరాజే చ భారత। అథ పశ్చాత్తపోవృద్ధో బహువర్షసహస్రధృత్॥ ౪౧॥ ప్రత్యదృశ్యత ధర్మాత్మా మార్కండేయో మహాతపాః। అజరశ్చామరశ్చైవ రూపౌదార్యగుణాన్వితః॥ ౪౨॥ వ్యదృశ్యత తథాయుక్తో యథా స్యాత్ పంచవింశకః। తమాగతమృషిం వృద్ధం బహువర్షసహస్రిణమ్॥ ౪౩॥ ఆనర్చుర్బ్రాహ్మణాః సర్వే కృష్ణశ్చ సహ పాండవైః। తమర్చితం సువిశ్వస్తమాసీనమృషిసత్తమమ్॥ ౪౪॥ బ్రాహ్మణానాం మతేనాహ పాండవానాం చ కేశవః॥ కృష్ణః॥ శుశ్రూషవః పాండవాస్తే బ్రాహ్మణాశ్చ సమాగతాః॥ ౪౫॥ ద్రౌపదీ సత్యభామా చ తథాహం పరమం వచః। పురావృత్తాః కథాః పుణ్యాః సదాచారాన్ సనాతనాన్॥ ౪౬॥ రాజ్ఞాం స్త్రీణామృషీణాం చ మార్కండేయ విచక్ష్వ నః॥ వైశంపాయనః॥ తేషు తత్రోపవిష్టేషు దేవర్షిరపి నారదః॥ ౪౭॥ ఆజగామ విశుద్ధాత్మా పాండవానవలోకకః। తమప్యథ మహాత్మానం సర్వే తే పురుషర్షభాః॥ ౪౮॥ పాద్యార్ఘ్యాభ్యాం యథాన్యాయముపతస్థుర్మనీషిణః। నారదస్త్వథ దేవర్షిర్జ్ఞాత్వా తాం సుకృతక్షణామ్॥ ౪౯॥ మార్కండేయస్య వదతస్తాం కథామన్వమోదత। ఉవాచ చైనం కాలజ్ఞః స్మయన్నివ సనాతనః॥ ౫౦॥ బ్రహ్మర్షే కథ్యతాం యత్తే పాండవేషు వివక్షితమ్। ఏవముక్తః ప్రత్యువాచ మార్కండేయో మహాతపాః॥ ౫౧॥ క్షణం కురుధ్వం విపులమాఖ్యాతవ్యం భవిష్యతి। ఏవముక్తాః క్షణం చక్రుః పాండవాః సహ తైర్ద్విజైః॥ ౫౨॥ మధ్యందినే యథాదిత్యం ప్రేక్షంతస్తే మహామునిమ్॥ వైశంపాయనః॥ తం వివక్షంతమాలక్ష్య కురురాజో మహామునిమ్॥ ౫౩॥ కథాసంజననార్థాయ చోదయామాస పాండవః। భవాన్ దైవతదైత్యానామృషీణాం చ మహాత్మనామ్॥ ౫౪॥ రాజర్షీణాం చ సర్వేషాం చరితజ్ఞః పురాతనః। సేవ్యశ్చోపాసితవ్యశ్చ మతో నః కాంక్షితశ్చిరమ్॥ ౫౫॥ అయం చ దేవకీపుత్రః ప్రాప్తోఽస్మానవలోకకః। భవత్యేవ హి మే బుద్ధిర్దృష్ట్వాత్మానం సుఖాచ్చ్యుతమ్॥ ౫౬॥ ధార్తరాష్ట్రాంశ్చ దుర్వృత్తానృధ్యతః ప్రేక్ష్య సర్వశః। కర్మణః పురుషః కర్తా శుభస్యాప్యశుభస్య వా॥ ౫౭॥ స ఫలం తదుపాశ్నాతి కథం కర్తా స్విదీశ్వరః। కుతో వా సుఖదుఃఖేషు నృణాం బ్రహ్మవిదాం వర॥ ౫౮॥ ఇహ వా కృతమన్వేతి పరదేహేఽథ వా పునః। దేహీ చ దేహం సంత్యజ్య మృగ్యమాణః శుభాశుభైః॥ ౫౯॥ కథం సంయుజ్యతే ప్రేత్య ఇహ వా ద్విజసత్తమ। ఐహలౌకికమేవేహ ఉతాహో పారలౌకికమ్॥ ౬౦॥ క్వ చ కర్మాణి తిష్ఠంతి జంతోః ప్రేతస్య భార్గవ॥ మార్కండేయః॥ త్వద్యుక్తోఽయమనుప్రశ్నో యథావద్వదతాం వర॥ ౬౧॥ విదితం వేదితవ్యం తే స్థిత్యర్థం త్వం తు పృచ్ఛసి। అత్ర తే కథయిష్యామి తదిహైకమనాః శృణు॥ ౬౨॥ యథేహాముత్ర చ నరః సుఖదుఃఖముపాశ్నుతే। నిర్మలాని శరీరాణి విశుద్ధాని శరీరిణామ్॥ ౬౩॥ ససర్జ ధర్మతంత్రాణి పూర్వోత్పన్నః ప్రజాపతిః। అమోఘఫలసంకల్పాః సువ్రతాః సత్యవాదినః॥ ౬౪॥ బ్రహ్మభూతా నరాః పుణ్యాః పురాణాః కురుసత్తమ। సర్వే దేవైః సమాయాంతి స్వచ్ఛందేన నభస్తలమ్॥ ౬౫॥ తతశ్చ పునరాయాంతి సర్వే స్వచ్ఛందచారిణః। స్వచ్ఛందమరణాశ్చాపి నరాః స్వచ్ఛందచారిణః॥ ౬౬॥ అల్పబాధా నిరాతం

కాః సిద్ధార్థా నిరుపద్రవాః। ద్రష్టారో దేవసంఘానామృషీణాంచ మహాత్మనామ్॥ ౧౭॥ ప్రత్యక్షాః సర్వధర్మాణాం దాంతా విగతమత్సరాః। ఆసన్ వర్షసహస్రీయాస్తథా పుత్రసహస్రిణః॥ ౧౮॥ తతః కాలాంతరేఽన్యస్మిన్ పృథివీతలచారిణః। కామక్రోధాభిభూతాస్తే మాయావ్యాజోపజీవినః॥ ౧౯॥ లోభమోహాభిభూతాస్తే సక్తా దేహైస్తతో నరాః। అశుభైః కర్మభిః పాపాస్తిర్యఙ్నిరయగామినః॥ ౨౦॥ ....

సంసారేషు విచిత్రేషు పచ్యమానాః పునః పునః। మోఘేష్టా మోఘసంకల్పా మోఘజ్ఞానా విచేతసః॥ ౨౧॥ సర్వాభిశంకినశ్చైవ సంవృత్తాః క్లేశదాయినః। అశుభైః కర్మభిశ్చాపి ప్రాయశః పరిచిహ్నితాః॥ ౨౨॥ దౌష్కుల్యా వ్యాధిబహులా దురాత్మానః ప్రతాపినః। భవంత్యల్పాయుషః పాపా రౌద్రకర్మఫలోదయాః॥ ౨౩॥ నాథంతః సర్వకామానాం నాస్తికా భిన్నచేతసః। జంతోః ప్రేతస్య కౌంతేయ గతిః స్వైరిహ కర్మభిః॥ ౨౪॥ ప్రాజ్ఞస్య హీనబుద్ధేశ్చ కర్మకోశః క్వ తిష్ఠతి। క్వస్థస్తత్సముపాశ్నాతి సుకృతం యది వేతరత్॥ ౨౫॥ ఇతి తే దర్శనం యచ్చ తత్రాప్యనునయం శృణు। అయమాదిశరీరేణ దేవసృష్టేన మానవః॥ ౨౬॥ శుభానామశుభానాంచ కురుతే సంచయం మహత్। ఆయుషోఽంతే ప్రహాయేదం క్షీణప్రాయం కలేబరమ్॥ ౨౭॥ సంభవత్యేవ యుగపద్యోనౌ నాస్త్యంతరాభవః। తత్రాస్య స్వకృతం కర్మ ఛాయేవానుగతం తదా॥ ౨౮॥ ఫలత్యథ సుఖార్హో వా దుఃఖార్హో వాఽథ జాయతే। కృతాంతవిధిసంయుక్తః స జంతుర్లక్షణైః శుభైః॥ ౨౯॥ అశుభైర్వా నిరాదానో లక్ష్యతే జ్ఞానదృష్టిభిః। ఏషా తావదబుద్ధీనాం గతిరుక్తా యుధిష్ఠిర॥ ౩౦॥ అతః పరం జ్ఞానవతాం నిబోధ గతిముత్తమామ్। మనుష్యాస్తప్తతపసః సర్వాగమపరాయణాః॥ ౩౧॥ స్థిరవ్రతాః సత్యపరా గురుశుశ్రూషణే రతాః। సుశీలాః శుక్లజాతీయాః క్షాంతా దాంతాః సుతేజసః॥ ౩౨॥ శుచియోన్యంతరగతాః ప్రాయశః శుభలక్షణాః। జితేంద్రియత్వాద్వశినః శుక్లత్వాన్మందరోగిణః॥ ౩౩॥ అబాధాశ్చాపరిత్రాసా భవంతి నిరుపద్రవాః। చ్యవంతం జాయమానంచ గర్భస్థం చైవ సర్వశః॥ ౩౪॥ స్వమాత్మానం పరం చైవ బుధ్యంతే జ్ఞానచక్షుషా। ఋషయస్తే మహాత్మానః ప్రత్యక్షాగమబుద్ధయః॥ ౩౫॥ కర్మభూమిమిమాం ప్రాప్య పునర్యాంతి సురాలయమ్। కించిద్దైవాద్ధఠాత్ కించిత్ కించిదేవ స్వకర్మభిః॥ ౩౬॥ ప్రాప్నువంతి నరా రాజన్ మా తేఽస్త్వన్యా విచారణా। ఇమామన్యోపమాం చాపి నిబోధ వదతాం వర॥ ౩౭॥ మనుష్యలోకే యచ్ఛ్రేయః పరం మన్యే యుధిష్ఠిర। ఇహైవైకస్య నాముత్ర అముత్రైకస్య నో ఇహ॥ ఇహ చాముత్ర చైకస్య నాముత్రైకస్య నో ఇహ॥ ౩౮॥ ధనాని యేషాం విపులాని సంతి నిత్యం రమంతే సువిభూషితాంగాః। తేషామయం శత్రువరఘ్న లోకో నాసౌ సదా దేహసుఖే రతానామ్॥ ౩౯॥ యే యోగయుక్తాస్తపసి ప్రసక్తాః స్వాధ్యాయశీలా జరయంతి దేహాన్। జితేంద్రియాః ప్రాణివధే నివృత్తాస్తేషామసౌ నైవ పరశ్చ లోకః॥ ౪౦॥ యే ధర్మమేవ ప్రథమం చరంతి ధర్మేణ లబ్ధ్వా చ ధనాని కాలే। దారానవాప్య క్రతుభిర్యజంతే తేషామయం చైవ పరశ్చ లోకః॥ ౪౧॥ యే నైవ విద్యాం న తపో న దానం న చాపి మూఢాః ప్రజనే యతంతి। న చానుగచ్ఛంతి సుఖాని భోగాంస్తేషామయం నైవ పరశ్చ లోకః॥ ౪౨॥ సర్వే భవంతస్త్వతివీర్యసత్త్వా దివ్యౌజసః సంహననోపపన్నాః। లోకాదముష్మాదవనిం ప్రపన్నాః స్వధీతవిద్యాః సురకార్యహేతోః॥ ౪౩॥ కృత్వైవ కర్మాణి మహాంతి శూరాస్తపోదమాచారవిహారశీలాః। దేవానృషీన్ ప్రేతగణాంశ్చ సర్వాన్ సంతర్పయిత్వా విధినా పరేణ॥ ౪౪॥ స్వర్గం పరం పుణ్యకృతో నివాసం క్రమేణ సంప్రాప్స్యథ కర్మభిః స్వైః। మా భూద్విశంకా తవ కౌరవేంద్ర దృష్ట్వాఽఽత్మనః క్లేశమిమం సుఖార్హమ్॥ ౪౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- మార్కండేయకథాయాం త్ర్యశీత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ మార్కండేయం మహాత్మానమూచుః పాండుసుతాస్తదా। మాహాత్మ్యం ద్విజముఖ్యానాం శ్రోతుమిచ్ఛామ కథ్యతామ్॥ ౧॥ ఏవముక్తః స భగవాన్ మార్కండేయో మహాతపాః। ఉవాచ సుమహాతేజాః సర్వశాస్త్రవిశారదః॥ ౨॥ మార్కండేయః॥ హైహయానాం కులకరో రాజా పరపురంజయః। కుమారో రూపసంపన్నో మృగయాం వ్యచరద్బలీ॥ ౩॥ చరమాణస్తు సోఽరణ్యే తృణవీరుత్సమావృతే। కృష్ణాజినోత్తరాసంగం దదర్శ

మునిమంతికే॥ ౪॥ స తేన నిహతోఽరణ్యే నువ్యమానేన వై మృగమ్ । వ్యనితః కర్మ తత్ కృత్వా శోకోపహతచేతనః॥ ౫॥ జగామ హైహయానాం వై సకాశం ప్రథితాత్మనామ్। రాజ్ఞాం రాజీవనేత్రోఽసౌ కుమారః పృథివీపతిః ॥ ౬॥ తేషాం చ తద్యథావృత్తం కథయామాస వై తదా । తం చాపి హింసితం తాత మునిం మూలఫలాశినమ్॥ ౭॥ శ్రుత్వాప్యషాచ నేత్ర బభూవుర్దీనమానసాః । కస్యాయమితి తే సర్వే మార్గమాణాస్తతస్తతః॥ ౮॥ జగ్ముశ్చారిష్టనేమేస్తే థతార్క్ష్యస్యాశ్రమం జనాః। తేఽభివాద్య మహాత్మానం తం మునిం నియతవ్రతమ్॥ ౯॥ తస్థుః సర్వే స తు మునిస్తేషాం పూజామథాహరత్। తే తమూచుర్మహాత్మానం న వయం సత్క్రియాం మునే॥ ౧౦॥ త్వత్తో హార్హాః కర్మదోషేణ బ్రాహ్మణో హింసితో హి నః। తానబ్రవీత్ స విప్రర్షిః కథం వో బ్రాహ్మణో హతః॥ ౧౧॥ క్వ చాసౌ బ్రూత సహితాః పశ్యధ్వం మే తపోబలమ్। తే తు తత్ సర్వమఖిలమాఖ్యాయాస్మై యథాతథమ్॥ ౧౨॥ నాపశ్యంస్తమృషిం తత్ర గతాసుం తే సమాగతాః। అన్వేషమాణాః సవ్రీళాః స్వప్నవద్గతచేతనాః॥ ౧౩॥ తానబ్రవీత్తత్ర మునిస్తార్క్ష్యః పరపురంజయః। స్యాదయం బ్రాహ్మణః సోఽథ యుష్మాభిర్యో వినాశితః॥ ౧౪॥ పుత్రో హ్యయం మమ నృపాస్తపోబలసమన్వితః। తే చ దృష్ట్వైవ తమృషిం విస్మయం పరమం గతాః॥ ౧౫॥ మహదాశ్చర్యమితి వై తే బ్రువాణా మహీపతే। మృతో హ్యయముపానీతః కథం జీవితమాప్తవాన్॥ ౧౬॥ కిమేతత్తపసో వీర్యం యేనాయం జీవితః పునః। శ్రోతుమిచ్ఛామ హే విప్ర యది శ్రోతవ్యమిత్యుత॥ ౧౭॥ స తానువాచ నాస్మాకం మృత్యుః ప్రభవతే నృపాః। కారణం వః ప్రవక్ష్యామి హేతుయోగసమాసతః॥ ౧౮॥ సత్యమేవాభిజానీమో నానృతే కుర్మహే మనః। స్వధర్మమనుతిష్ఠామస్తస్మాన్మృత్యుభయం న నః॥ ౧౯॥ యద్బ్రాహ్మణానాం కుశలం తదేషాం కథయామహే। నైషాం దుశ్చరితం బ్రూమస్తస్మాన్మృత్యుభయం న నః॥ ౨౦॥ అతిథీనన్నపానేన భృత్యానత్యశనేన చ। సంభోజ్య శేషమశ్నీమస్తస్మాన్మృత్యుభయం న నః॥ ౨౧॥ శాంతా దాంతాః క్షమాశీలాస్తీర్థదానపరాయణాః। పుణ్యదేశనివాసాచ్చ తస్మాన్మృత్యుభయం న నః॥ ౨౨॥ తేజస్విదేశవాసాచ్చ తస్మాన్మృత్యుభయం న నః। ఏతద్వై లేశమాత్రం వః సమాఖ్యాతం విమత్సరాః॥ ౨౩॥ గచ్ఛధ్వం సహితాః సర్వే న పాపాద్భయమస్తి వః। ఏవమస్త్వితి తే సర్వే ప్రతిపూజ్య మహామునిమ్॥ ౨౪॥ స్వదేశమగమన్ హృష్టా రాజానో భరతర్షభ॥ ౨౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - బ్రాహ్మణమాహాత్మ్యకథనే - చతురశీత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ భూయ ఏవ మహాభాగ్యం బ్రాహ్మణానాం నిబోధ మే। వైన్యో నామ హి రాజర్షిరశ్వమేధాయ దీక్షితః॥ ౧॥ తమత్రిర్గంతుమారేభే విత్తార్థమితి నః శ్రుతమ్। భూయోఽర్థం నానురుధ్యత్ స ధర్మవ్యక్తినిదర్శనాత్॥ ౨॥ స విచింత్య మహాతేజా వనమేవాన్వరోచయత్। ధర్మపత్నీం సమాహూయ పుత్రాంశ్చేదమువాచ హ॥ ౩॥ ప్రాప్స్యామః ఫలమత్యంతం బహులం నిరుపద్రవమ్। అరణ్యగమనం క్షిప్రం రోచతాం వో గుణాధికమ్॥ ౪॥ తం భార్యా ప్రత్యువాచాథ ధర్మమేవానువర్తినీ। వైన్యం గత్వా మహాత్మానమర్థయస్వ ధనం బహు॥ ౫॥ స తే దాస్యతి రాజర్షిర్యజమానోఽర్థినే ధనమ్। తత ఆదాయ విప్రర్షే ప్రతిగృహ్య ధనం బహు॥ ౬॥ భృత్యాన్ సుతాన్ సంవిభజ్య తతో వ్రజ యథేప్సితమ్। ఏష వై పరమో ధర్మో ధర్మవిద్భిరుదాహృతః॥ ౭॥ అత్రిరువాచ॥ కథితో మే మహాభాగే గౌతమేన మహాత్మనా। వైన్యో ధర్మార్థసంయుక్తః సత్యవ్రతసమన్వితః॥ ౮॥ కిం త్వస్తి తత్ర ద్వేష్టారో నివసంతి హి మే ద్విజాః। యథా మే గౌతమః ప్రాహ తతో న వ్యవసామ్యహమ్॥ ౯॥ తత్ర స్మ వాచం కల్యాణీం ధర్మకామార్థసంహితామ్। మయోక్తామన్యథా బ్రూయుస్తతస్తే వై నిరర్థకామ్॥ ౧౦॥ గమిష్యామి మహాప్రాజ్ఞే రోచతే మే వచస్తవ। గాశ్చ మే దాస్యతే వైన్యః ప్రభూతం చార్థసంచయమ్॥ ౧౧॥ ఏవముక్త్వా జగామాశు వైన్యయజ్ఞం మహాతపాః। గత్వా చ యజ్ఞాయతనమత్రిస్తుష్టావ తం నృపమ్॥ ౧౨॥ వాక్యైర్మంగళసంయుక్తైః పూజయన్నబ్రవీద్వచః॥ అత్రిరువాచ॥ రాజన్ ధన్యస్త్వమీశశ్చ భువి త్వం ప్రథమో నృపః॥ ౧౩॥ స్తువంతి త్వాం మునిగణాస్త్వదన్యో నాస్తి

ధర్షయేత్। తమబ్రవీదృషిః క్రుద్ధో వచనం వై మహాతపాః॥ ౧౪॥ గౌతమః॥ నైవమత్రే పునర్బ్రూయా న తే ప్రజ్ఞా సమాహితా। అత్ర నః ప్రథమంస్థాతా మహేంద్రో వై ప్రజాపతిః॥ ౧౫॥ అథాత్రిరపి రాజేంద్ర గౌతమం ప్రత్యభాషత॥ అత్రిరువాచ॥ అయమేవ విధాతా హి యథైవేంద్రః ప్రజాపతిః॥ ౧౬॥ త్వమేవ ముహ్యసే మోహాన్న ప్రజ్ఞానం తవాస్తి హ॥ గౌతమః॥ జానామి నాహం ముహ్యామి త్వమేవాత్ర విముహ్యసే॥ ౧౭॥ స్తోషి త్వం దర్శనప్రేప్సూ రాజానం జనసంసది। న వేత్థ పరమం ధర్మం న చావైషి ప్రయోజనమ్॥ ౧౮॥ బాలస్త్వమసి మూఢశ్చ వృద్ధః కేనాపి హేతునా। మార్కండేయః॥ వివదంతౌ తథా తౌ తు మునీనాం దర్శనే స్థితౌ॥ ౧౯॥ యే తస్య యజ్ఞే సంవృత్తాస్తేఽపృచ్ఛంత కథం త్విమౌ। ప్రవేశః కేన దత్తోయముభయోర్వైన్యస్య సంసది॥ ౨౦॥ ఉచ్చైః సమభిభాషంతౌ కేన కార్యేణ ధిష్ఠితౌ। తతః పరమధర్మాత్మా కాశ్యపః సర్వధర్మవిత్॥ ౨౧॥ వివాదినావనుప్రాప్తౌ తావుభౌ ప్రత్యవేదయత్। అథాబ్రవీత్ సదస్యాంస్తు గౌతమో మునిసత్తమాన్॥ ౨౨॥ గౌతమః॥ ఆవయోర్వ్యాహృతం ప్రశ్నం శృణుత ద్విజసత్తమాః। వైన్యం విధాతేత్యాహాత్రిరత్ర నౌ సంశయో మహాన్॥ ౨౩॥ మార్కండేయః॥ శ్రుత్వైవ తు మహాత్మానో మునయోభ్యద్రవన్ ద్రుతమ్। సనత్కుమారం ధర్మజ్ఞం సంశయచ్ఛేదనాయ వై॥ ౨౪॥ స చ తేషాం వచః శ్రుత్వా యథాతత్త్వం మహాతపాః। ప్రత్యువాచాథ తానేవం ధర్మార్థసహితం వచః॥ ౨౫॥ సనత్కుమారః॥ బ్రహ్మ క్షత్రేణ సహితం క్షత్రం చ బ్రహ్మణా సహ। సంయుక్తౌ దహతః శత్రూన్ వనానీవాగ్నిమారుతౌ॥ ౨౬॥ రాజా వై ప్రథమో ధర్మః ప్రజానాం పతిరేవ చ। స ఏవ శక్రః శుక్రశ్చ స ధాతా చ బృహస్పతిః॥ ౨౭॥ ప్రజాపతిర్విరాట్ సమ్రాట్ క్షత్రియో భూపతిర్నృపః। య ఏభిః స్తూయతే శబ్దైః కస్తం నార్చితుమర్హతి॥ ౨౮॥ పురాయోనిర్యుధాజిచ్చ అభియా ముదితో భవః। స్వర్ణేతా సహజిద్బభ్రురితి రాజాభిధీయతే॥ ౨౯॥ సత్యయోనిః పురావిచ్చ ప్రవృత్తధర్మప్రవర్తకః। అధర్మాదృషయో భీతా బలం క్షత్రే సమాదధుః॥ ౩౦॥ ఆదిత్యో దివి దేవేషు తమో నుదతి తేజసా। తథైవ నృపతిర్భూమావధర్మాన్నుదతే భృశమ్॥ ౩౧॥ తతో రాజ్ఞః ప్రధానత్వం శాస్త్రప్రామాణ్యదర్శనాత్। ఉత్తరః సిధ్యతే పక్షో యేన రాజేతి భాషితమ్॥ ౩౨॥ మార్కండేయః॥ తతః స రాజా సంహృష్టః సిద్ధే పక్షే మహామనాః। తమత్రిమబ్రవీత్ ప్రీతః పూర్వం యేనాభిసంస్తుతః॥ ౩౩॥ యస్మాత్ పూర్వం మనుష్యేషు జ్యాయాంసం మామిహాబ్రవీః। సర్వదేవైశ్చ విప్రర్షే సమ్మితం శ్రేష్ఠమేవ చ॥ ౩౪॥ తస్మాత్తేహం ప్రదాస్యామి వివిధం వసు భూరి చ। దాసీసహస్రం శ్యామానాం సువస్త్రాణామలంకృతమ్॥ ౩౫॥ దశకోటీర్హిరణ్యస్య రుక్మభారాంస్తథా దశ। ఏతద్దదాని విప్రర్షే సర్వజ్ఞస్త్వం మతో హి మే॥ ౩౬॥ తదత్రిర్న్యాయతః సర్వం ప్రతిగృహ్యాభిసత్కృతః। ప్రత్యాజగామ తేజస్వీ గృహానేవ మహాతపాః॥ ౩౭॥ ప్రదాయ చ ధనం ప్రీతః పుత్రేభ్యః ప్రయతాత్మవాన్। తపః సమభిసంధాయ వనమేవాన్వపద్యత॥ ౩౮॥ ఇతి మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి బ్రాహ్మణమాహాత్మ్యకథనే పంచాశీత్యధికశతతమోధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ అత్రైవ చ సరస్వత్యా గీతం పరపురంజయ। పృష్టయా మునినా వీర శృణు తార్క్ష్యేణ ధీమతా॥ ౧॥ తార్క్ష్యః॥ కిన్ను శ్రేయః పురుషస్యేహ భద్రే కథం కుర్వన్న చ్యవతే స్వధర్మాత్। ఆచక్ష్వ మే చారుసర్వాంగి సర్వం త్వయానుశిష్టో న చ్యవేయం స్వధర్మాత్॥ ౨॥ కథం వాగ్నిం జుహుయాత్ పూజయేద్వా కస్మిన్ కాలే కేన ధర్మో న నశ్యేత్। ఏతత్ సర్వం సుభగే ప్రబ్రవీహి యథా లోకాన్ విరజాః సంచరేయమ్॥ ౩॥ మార్కండేయః॥ ఏవం పృష్టా ప్రీతియుక్తేన తేన శుశ్రూషుమీక్ష్యోత్తమబుద్ధియుక్తమ్। తార్క్ష్యం విప్రం ధర్మయుక్తం హితం చ సా సరస్వతీ వాక్యమిదం బభాషే॥ ౪॥ సరస్వత్యువాచ॥ యో బ్రహ్మ జానాతి యథాప్రదేశం స్వాధ్యాయనిత్యః శుచిరప్రమత్తః। స వై పారం దేవలోకస్య గంతా సహామరైః ప్రాప్నుయాత్ ప్రీతియోగమ్॥ ౫॥ తత్ర స్మ రమ్యా విపులా విశోకాః సుపుష్పితాః పుష్కరిణ్యః సుపుణ్యాః। అకర్దమా మీనవత్యః సుతీర్థా హిరణ్మయైరావృతాః పుండరీకైః॥ ౬॥ తాసాం తీరేష్వాసతే పుణ్యభాజో మహీయమానాః పృథగప్సరోభిః। సుపుణ్యగంధాభిరలంకృతాభిర్హిరణ్యవర్ణాభిరతీవ హృష్టాః॥ ౭॥ పరం లోకం గోప్రదాస్త్వాప్నువంతి దత్త్వానడ్వాహం సూర్యలోకం వ్రజంతి। వాసో దత్త్వా చాంద్రమసం తు లోకం దత్త్వా హిరణ్యమమృతత్వమేతి॥ ౮॥ ధేనుం దత్త్వా సు

ప్రభాంసు ప్రదోషేహం కల్యాణవత్సామపలాయినీంచ । యావంతి రోమాణి భవంతి తస్యాస్తావత్సమాః ప్రాప్నోతి దేవలోకే॥ ౯॥ అనడ్వాహం సువ్రతం యో దదాతి హలస్య వోఢారమనంతవీర్యమ్। ధురంధరం బలవంతం యువానం ప్రాప్నోతి లోకాన్ దశ ధేనుదస్య॥ ౧౦॥ దద్యాతి యో వై కపిలాం సచైలాం కాంస్యోపదోహాం ద్రవిణైరుత్తరీయైః। తైస్తైర్గుణైః కామదుహాస్య భూత్వా నరం ప్రదాతారముపైతి సాగౌః॥ ౧౧ ॥ యావంతి రోమాణి భవంతి ధేన్వాస్తావత్ఫలం భవతి గోప్రదానే। పుత్రాంశ్చ పౌత్రాంశ్చ కులంచ సర్వమాసప్తమం తారయతే పరత్ర॥ ౧౨॥ సదక్షిణాం కాంచనచారుశృంగీం కాంస్యోపదోహాం ద్రవిణైరుత్తరీయైః। ధేనుం తిలానాం దదతో ద్విజాయ లోకా వసూనాం సులభా భవంతి॥ ౧౩॥ స్వకర్మభిర్మానవ సంనిరుద్ధం తీవ్రాంధకారే నరకే సంపతంతమ్। మహార్ణవే నౌరివ వాతయుక్తా దానం గవాం తారయతే పరత్ర॥ ౧౪॥ యో బ్రహ్మదేయాం తు దదాతి కన్యాం భూమిప్రదానంచ కరోతి విప్రే। దదాతి దానం విధినా చ యశ్చ స లోకమాప్నోతి పురందరస్య॥ ౧౫ ॥ యః సప్తవర్షాణి జుహోతి తార్క్ష్య హవ్యం త్వగ్నౌ నియతః సాధుశీలః। సప్తావరాన్ సప్తపూర్వాన్పునాతి పితామహానాత్మనా కర్మభిః స్వైః॥ ౧౬ ॥ తార్క్ష్యః॥ కిమగ్నిహోత్రస్య వ్రతం పురాణమాచక్ష్వ మే పృచ్ఛతశ్చారురూపే। త్వయానుశిష్టోహమిహాద్య విద్యాం యదగ్నిహోత్రస్య వ్రతం పురాణమ్॥ ౧౭॥ సరస్వత్యువాచ॥ న చాశుచిర్నాప్యనిర్ణిక్తపాణిర్నాబ్రహ్మవిజ్జుహుయాన్నావిపశ్చిత్। బుభుక్షవః శుచికామా హి దేవా నాశ్రద్దధానాద్ధి హవిర్జుషంతి॥ ౧౮ ॥ నాశ్రోత్రియం దేవహవ్యే నియుంజ్యాన్మోఘం తథా ప్రాహ తం తార్క్ష్య శోభే। అపూర్ణమశ్రోత్రియమాహ తార్క్ష్య న వై తాదృగ్జుహుయాదగ్నిహోత్రమ్॥ ౧౯ ॥ కృశాశ్చ యే జుహ్వతి శ్రద్దధానాః సత్యవ్రతా హుతశిష్టాశినశ్చ। గవాం లోకం ప్రాప్య తే పుణ్యగంధం పశ్యంతి దేవం పరమం చాపి సత్యమ్॥ ౨౦॥ తార్క్ష్యః॥ క్షేత్రజ్ఞభూతాం పరలోకభావే కర్మోదయే బుద్ధిమతిం ప్రవిష్టామ్। ప్రజ్ఞాంచ దేవీం సుభగే విమృశ్య పృచ్ఛామి త్వాం కా హ్యసి చారురూపే॥ ౨౧ ॥ సరస్వతీ॥ అగ్నిహోత్రాదహమభ్యాగతాస్మి విప్రర్షభాణాం సంశయచ్ఛేదనాయ। త్వత్సంయోగాదహమేతదబ్రువం భావే స్థితా తథ్యమర్థం యథావత్ ॥ ౨౨ ॥ తార్క్ష్యః॥ న హి త్వయా సదృశీ కాచిదస్తి విభ్రాజసే హ్యతిమాత్రం యథా శ్రీః। రూపంచ తే దివ్యమనంతకాంతి ప్రజ్ఞాంచ దేవీం సుభగే బిభర్షి॥ ౨౩॥ సరస్వతీ॥ శ్రేష్ఠాని యాని ద్విపదాం వరిష్ఠ యజ్ఞేషు విద్వన్నుపపాదయంతి। తైరేవ చాహం సంప్రవృద్ధా భవామి ఆప్యాయితా రూపవతీ చ విప్ర॥ ౨౪॥ యచ్చాపి ద్రవ్యముపయుజ్యతే హ వానస్పత్యమాయసం పార్థివం వా। దివ్యేన రూపేణ చ ప్రజ్ఞయా చ తేనైవ సిద్ధిరితి విద్ధి విద్వన్॥ ౨౫॥ తార్క్ష్యః॥ ఇదం శ్రేయః పరమం మన్యమానా వ్యాయచ్ఛంతే మునయః సంప్రతీతాః। ఆచక్ష్వ మే తం పరమం విశోకం మోక్షం పరం యం ప్రవిశంతి ధీరాః॥ ౨౬॥ సాంఖ్యా యోగాః పరమం యం విదంతి పరం పురాణం తమహం న వేద్మి॥ సరస్వతీ॥ తం వై పరం వేదవిదః ప్రపన్నాః పరం పరేభ్యః ప్రథితం పురాణమ్ ॥ ౨౭॥ స్వాధ్యాయవంతో వ్రతపుణ్యయోగైస్తపోధనా వీతశోకా విముక్తాః। తస్యాథ మధ్యే వేతసః పుణ్యగంధః సహస్రశాఖో విపులో విభాతి॥ ౨౮ ॥ తస్య మూలాత్సరితః ప్రస్రవంతి మధూదకప్రస్రవణాః సుపుణ్యాః॥ ౨౯॥ శాఖాం శాఖాం మహానద్యః సంయాంతి సికతాశయాః। ధానాపూపా మాంసశాకాః సదా పాయసకర్దమాః॥ ౩౦॥ యస్మిన్నగ్నిముఖా దేవాః సేంద్రాః సహ మరుద్గణాః। ఈజిరే క్రతుభిః శ్రేష్ఠైస్తత్పదం పరమం మమ॥ ౩౧. ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - సరస్వతీతార్క్ష్యసంవాదే - షడశీత్యధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తతస్స పాండవో విప్రం మార్కండేయమువాచ హ । కథయస్వేతి చరితం మనోర్వైవస్వతస్య చ॥ ౧॥ మార్కండేయః॥ వివస్వతః సుతో రాజన్ మహర్షిః సుప్రతాపవాన్ । బభూవ నరశార్దూల ప్రజాపతిసమద్యుతిః॥ ౨॥ ఓజసా తేజసా లక్ష్మ్యా తపసా చ విశేషతః। అతిచక్రామ పితరం మనుః స్వంచ పితామహమ్॥ ౩॥ ఊర్ధ్వబాహుర్విశాలాయాం బదర్యాం స నరాధిపః । ఏకపాదస్థితస్తీవ్రం చచార సుమహత్తపః॥ ౪॥ అవాక్శిరాస్తథా చాపి నేత్రైరనిమిషైర్దృఢమ్ । సోతప్యత తపో ఘోరం వర్షాణామయుతం తదా॥ ౫॥ తం కదాచిత్తపస్యంతమార్ద్రచీరం జటాధరమ్। చీరిణీ

తీరమాగమ్య మత్స్యో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬ ॥ భగవన్ క్షుద్రమత్స్యోఽస్మి బలవద్భ్యో భయం మమ । మత్స్యేభ్యో హి తతో మాం త్వం త్రాతుమర్హసి సువ్రత ॥ ౭ ॥ దుర్బలం బలవంతో హి మత్స్యం మత్స్యా విశేషతః । ఆస్వదంతి సదా వృత్తిర్విహితా నః సనాతనీ ॥ ౮ ॥ తస్మాద్భయౌఘాన్మహతో మజ్జంతం మాం విశేషతః । త్రాతుమర్హసి కర్తాస్మి కృతే ప్రతికృతం తవ ॥ ౯ ॥ స మత్స్యవచనం శ్రుత్వా కృపయాభిపరిప్లుతః । మనుర్వైవస్వతోఽగృహ్ణాత్తం మత్స్యం పాణినా స్వయమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఉదకాంతముపానీయ మత్స్యం వైవస్వతో మనుః । అలింజరే ప్రాక్షిపత్తం చంద్రాంశుసదృశప్రభమ్ ॥ ౧౧ ॥ స తత్ర వవృధే రాజన్ మత్స్యః పరమసత్కృతః । పుత్రవత్ స్వీకరోత్తస్మిన్ మనుర్భావం విశేషతః ॥ ౧౨ ॥ అథ కాలేన మహతా స మత్స్యః సుమహానభూత్ । అలింజరే యథా చైవ నాసౌ సమభవత్ కిల ॥ ౧౩ ॥ అథ మత్స్యో మనుం దృష్ట్వా పునరేవాభ్యభాషత । భగవన్ సాధు మేఽద్యాన్యత్ స్థానం సంప్రతిపాదయ ॥ ౧౪ ॥ ఉద్ధృత్యాలింజరాత్తస్మాత్తతః స భగవాన్ మనుః । తం మత్స్యమనయద్వాపీం మహతీం స మనుస్తదా ॥ ౧౫ ॥ ....

తత్ర తం ప్రాక్షిపచ్చాపి మనుః పరపురంజయ । అథావర్ధత మత్స్యః స పునర్వర్షగణాన్ బహూన్ ॥ ౧౬ ॥ ద్వియోజనాయతా వాపీ విస్తృతా చాపి యోజనమ్ । తస్యాం నాసౌ సమభవన్మత్స్యో రాజీవలోచన ॥ ౧౭ ॥ విచేష్టితుం చ కౌంతేయ మత్స్యో వాప్యాం విశాంపతే । మనుం మత్స్యస్తతో దృష్ట్వా పునరేవాభ్యభాషత ॥ ౧౮ ॥ నయ మాం భగవన్ సాధో సముద్రమహిషీం ప్రియామ్ । గంగాం తత్ర నివత్స్యామి యథా వా తాత మన్యసే ॥ ౧౯ ॥ నిదేశే హి మయా తుభ్యం స్థాతవ్యమనసూయతా । వృద్ధిర్హి పరమా ప్రాప్తా త్వత్కృతే హి మయానఘ ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్తో మనుర్మత్స్యమనయద్భగవాన్ వశీ । నదీం గంగాం తత్ర చైనం స్వయం ప్రాక్షిపదచ్యుతః ॥ ౨౧ ॥ స తత్ర వవృధే మత్స్యః కంచిత్కాలమరిందమ । తతః పునర్మనుం దృష్ట్వా మత్స్యో వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౨ ॥ గంగాయాం హి న శక్నోమి బృహత్త్వాచ్చేష్టితుం ప్రభో । సముద్రం నయ మామాశు ప్రసీద భగవన్నితి ॥ ౨౩ ॥ ఉద్ధృత్య గంగాసలిలాత్తతో మత్స్యం మనుః స్వయమ్ । సముద్రమనయత్ పార్థ తత్ర చైనమవాసృజత్ ॥ ౨౪ ॥ సుమహానపి మత్స్యస్తు స మనోర్నయతస్తదా । ఆసీద్యథేష్టహార్యశ్చ స్పర్శగంధసుఖశ్చ వై ॥ ౨౫ ॥ యదా సముద్రే ప్రక్షిప్తః స మత్స్యో మనునా తదా । తత ఏనమిదం వాక్యం స్మయమాన ఇవాబ్రవీత్ ॥ ౨౬ ॥ భగవన్ హి కృతా రక్షా త్వయా సర్వా విశేషతః । ప్రాప్తకాలం తు యత్కార్యం త్వయా తచ్ఛ్రూయతాం మమ ॥ ౨౭ ॥ అచిరాద్భగవన్ భౌమమిదం స్థావరజంగమమ్ । సర్వమేవ మహాభాగ ప్రలయం వై గమిష్యతి ॥ ౨౮ ॥ సంప్రక్షాలనకాలోఽయం లోకానాం సముపస్థితః । తస్మాత్త్వాం బోధయామ్యద్య యత్తే హితమనుత్తమమ్ ॥ ౨౯ ॥ త్రసానాం స్థావరాణాం చ యచ్చేంగం యచ్చ నేంగతి । తస్య సర్వస్య సంప్రాప్తః కాలః పరమదారుణః ॥ ౩౦ ॥ నౌశ్చ కారయితవ్యా తే దృఢా యుక్తవటారకా । తత్ర సప్తర్షిభిః సార్ధమారుహేథా మహామునే ॥ ౩౧ ॥ బీజాని చైవ సర్వాణి యథోక్తాని ద్విజైః పురా । తస్యామారోహయేర్నావి సుసంగుప్తాని భాగశః ॥ ౩౨ ॥ నౌస్థశ్చ మాం ప్రతీక్షేథాస్తతో మునిజనప్రియ । ఆగమిష్యామ్యహం శృంగీ విజ్ఞేయస్తేన తాపస ॥ ౩౩ ॥ ఏవమేతత్త్వయా కార్యమాపృష్టోఽసి వ్రజామ్యహమ్ । తా న శక్యా మహత్యో వై ఆపస్తర్తుం మయా వినా ॥ ౩౪ ॥ నాభిశంక్యమిదం చాపి వచనం మే త్వయా విభో । ఏవం కరిష్య ఇతి తం స మత్స్యం ప్రత్యభాషత ॥ ౩౫ ॥ జగ్మతుశ్చ యథాకామమనుజ్ఞాప్య పరస్పరమ్ । తతో మనుర్మహారాజ యథోక్తం మత్స్యకేన హ ॥ ౩౬ ॥ బీజాన్యాదాయ సర్వాణి సాగరం పుప్లువే తదా । నౌకయా శుభయా వీర మహోర్మిణమరిందమ ॥ ౩౭ ॥ చింతయామాస చ మనుస్తం మత్స్యం పృథివీపతే । స చ తచ్చింతితం జ్ఞాత్వా మత్స్యః పరపురంజయ ॥ ౩౮ ॥ శృంగీ తత్రాజగామాశు తదా భరతసత్తమ । తం దృష్ట్వా మనుజవ్యాఘ్ర మనుర్మత్స్యం జలార్ణవే ॥ ౩౯ ॥ శృంగిణం తం యథోక్తేన రూపేణాద్రిమివోచ్ఛ్రితమ్ । వటారకమయం పాశమథ మత్స్యస్య మూర్ధని ॥ ౪౦ ॥ మనుర్మనుజశార్దూల తస్మిన్ శృంగే న్యవేశయత్ । సంయతస్తేన పాశేన మత్స్యః పరపురంజయ ॥ ౪౧ ॥ వేగేన మహతా నావం ప్రాకర్షల్లవణాంభసి । స చ తాంస్తారయన్నావా సముద్రం మనుజేశ్వర ॥ ౪౨ ॥ నృత్యమానమివోర్మీభిర్గర్జమానమివాంభసా । క్షోభ్యమాణా మహావాతైః సా నౌస్తస్మిన్ మహోదధౌ ॥ ౪౩ ॥

ఘూర్ణతే చపలేవ స్త్రీ మత్తా పరపురంజయ । నైవ భూమిర్న చ దిశః ప్రదిశో వా చకాశిరే ॥ ౪౪ ॥ సర్వమాంభసమేవాసీత్ ఖం ద్యౌశ్చ నరపుంగవ । ఏవంభూతే తదా లోకే సంకులే భరతర్షభ ॥ ౪౫ ॥ సప్తర్షయో హ్యదృశ్యంత మనుర్మత్స్యస్తథైవ హ । ఏవం బహూన్ వర్షగణాంస్తాం నావం సోఽథ మత్స్యకః ॥ ౪౬ ॥ చకర్షాతంద్రితో రాజంస్తస్మిన్ సలిలసంచయే । తతో హిమవతః శృంగం యత్పరం భరతర్షభ ॥ ౪౭ ॥ తత్రాకర్షత్ తతో నావం స మత్స్యః కురునందన । అథాబ్రవీత్ తదా మత్స్యస్తానృషీన్ ప్రహసఞ్ఛనైః ॥ ౪౮ ॥ అస్మిన్ హిమవతః శృంగే నావం బధ్నీత మాచిరమ్ । సా బద్ధా తత్ర తైస్తూర్ణమృషిభిర్భరతర్షభ ॥ ౪౯ ॥ నౌర్మత్స్యస్య వచః శ్రుత్వా శృంగే హిమవతస్తదా । తచ్చ నౌబంధనం నామ శృంగం హిమవతః పరమ్ ॥ ౫౦ ॥ ఖ్యాతమద్యాపి కౌంతేయ తద్విద్ధి భరతర్షభ । అథాబ్రవీదనిమిషస్తానృషీన్ సహితాంస్తదా ॥ ౫౧ ॥ అహం ప్రజాపతిర్బ్రహ్మా యత్పరం నాధిగమ్యతే । మత్స్యరూపేణ యూయం చ మయాఽస్మాన్మోక్షితా భయాత్ ॥ ౫౨ ॥ మనునా చ ప్రజాః సర్వాః సదేవాసురమానుషాః । స్రష్టవ్యాః సర్వలోకాశ్చ యచ్చేంగం యచ్చ నేంగతి ॥ ౫౩ ॥ తపసా చాపి తీవ్రేణ ప్రతిభాఽస్య భవిష్యతి । మత్ప్రసాదాత్ ప్రజాసర్గే న చ మోహం గమిష్యతి ॥ ౫౪ ॥ ఇత్యుక్త్వా వచనం మత్స్యః క్షణేనాదర్శనం గతః । స్రష్టుకామః ప్రజాశ్చాపి మనుర్వైవస్వతః స్వయమ్ ॥ ౫౫ ॥ ప్రమూఢోఽభూత్ ప్రజాసర్గే తపస్తేపే మహత్ తతః । తపసా మహతా యుక్తః సోఽథ స్రష్టుం ప్రచక్రమే ॥ ౫౬ ॥ సర్వాః ప్రజా మనుః సాక్షాద్యథావద్భరతర్షభ । ఇత్యేతన్మాత్స్యకం నామ పురాణం పరికీర్తితమ్ ॥ ౫౭ ॥ ఆఖ్యానమిదమాఖ్యాతం సర్వపాపహరం మయా । య ఇదం శృణుయాన్నిత్యం మనోశ్చరితమాదితః ॥ ౫౮ ॥ స సుఖీ సర్వపూర్ణార్థః స్వర్గలోకమియాన్నరః ॥ ౫౯ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి వైవస్వతోపాఖ్యానే సప్తాశీత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❋

వైశంపాయనః ॥ తతః స పునరేవాథ మార్కండేయం యశస్వినమ్ । పప్రచ్ఛ వినయోపేతో ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః ॥ ౧ ॥ నైకయుగసహస్రాంతాస్త్వయా దృష్టా మహామునే । న చాపీహ సమః కశ్చిదాయుష్మాన్ దృశ్యతే తవ ॥ ౨ ॥ వర్జయిత్వా మహాత్మానం బ్రహ్మాణం పరమేష్ఠినమ్ । న తేఽస్తి సదృశః కశ్చిదాయుషా బ్రహ్మవిత్తమ ॥ ౩ ॥ అనంతరిక్షే లోకేఽస్మిన్ దేవదానవవర్జితే । త్వమేవ ప్రలయే విప్ర బ్రహ్మాణముపతిష్ఠసే ॥ ౪ ॥ ప్రలయే చాపి నిర్వృత్తే ప్రబుద్ధే చ పితామహే । త్వమేకః సృజ్యమానాని భూతానీహ ప్రపశ్యసి ॥ ౫ ॥ చతుర్విధాని విప్రర్షే యథావత్ పరమేష్ఠినా । వాయుభూతా దిశః కృత్వా విక్షిప్యాపస్తతస్తతః ॥ ౬ ॥ త్వయా లోకగురుః సాక్షాత్ సర్వలోకపితామహః । ఆరాధితో ద్విజశ్రేష్ఠ తత్పరేణ సమాధినా ॥ ౭ ॥ త్వప్రమాణమథో విప్ర త్వయాకృతమనేకశః । ఘోరేణావిశ్య తపసా వేధసో నిర్జితాస్త్వయా ॥ ౮ ॥ నారాయణాంకప్రఖ్యస్త్వం సాంపరాయేతిపద్యసే । భగవానేకశః కృత్వా త్వయా విష్ణోశ్చ విశ్వకృత్ ॥ ౯ ॥ కర్ణికోద్ధరణం దివ్యం బ్రహ్మణః కామరూపిణః । రత్నాలంకారయోగ్యాభ్యాం దృగ్భ్యాం దృష్టస్త్వయా పురా ॥ ౧౦ ॥ తస్మాత్ త్వామంతకో మృత్యుర్జరా వా దేహనాశినీ । న త్వాం విశతి విప్రర్షే ప్రసాదాత్ పరమేష్ఠినః ॥ ౧౧ ॥ యదా నైవ రవిర్నాగ్నిర్న వాయుర్న చ చంద్రమాః । నైవాంతరిక్షం నైవోర్వీ శేషం భవతి కించన ॥ ౧౨ ॥ తస్మిన్నేకార్ణవే లోకే నష్టే స్థావరజంగమే । నష్టే దేవాసురగణే సముత్సన్నమహోరగే ॥ ౧౩ ॥ శయానమమితాత్మానం పద్మోత్పలనికేతనమ్ । త్వమేకః సర్వభూతేశం బ్రహ్మాణముపతిష్ఠసే ॥ ౧౪ ॥ ఏతత్ ప్రత్యక్షతః సర్వం పూర్వవృత్తం ద్విజోత్తమ । తస్మాదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం సర్వహేత్వాత్మికాం కథామ్ ॥ ౧౫ ॥ అనుభూతం హి బహుశస్త్వయైకేన ద్విజోత్తమ । న తేఽస్త్యవిదితం కించిత్ సర్వలోకేషు నిత్యదా ॥ ౧౬ ॥ మార్కండేయః ॥ హంత తే వర్తయిష్యామి నమస్కృత్వా స్వయంభువే । పురుషాయ పురాణాయ శాశ్వతాయావ్యయాయ చ ॥ ౧౭ ॥ అవ్యక్తాయ సుసూక్ష్మాయ గుణాయ నిర్గుణాత్మనే । స ఏష పురుషవ్యాఘ్ర పీతవాసా జనార్దనః ॥ ౧౮ ॥ ఏష కర్తా వికర్తా చ భూతాత్మా భూతకృత్ ప్రభుః । అచింత్యం మహదాశ్చర్యం పవిత్రమితి చోచ్యతే ॥ ౧౯ ॥ అనాదినిధనం భూతం విశ్వమవ్యయమక్షయమ్ । ఏష కర్తా న క్రియతే కారణం చాపి పౌరుషే ॥ ౨౦ ॥ యద్వై ష పురుషో వేద వేదా అపి న తం విదుః । సర్వమాశ్చర్యమేవైతన్నిర్వృత్తం రాజసత్తమ ॥ ౨౧ ॥ ఆదితో మనుజవ్యా

క్షయే కృత్స్నస్య జగతః క్షయే । చత్వార్యాహుః సహస్రాణి వర్షాణాం తత్కృతం యుగమ్ ॥ ౨౨ ॥ తస్య తావచ్ఛతీ సంధ్యా సంధ్యాంశశ్చ తథావిధః ॥
త్రీణి వర్షసహస్రాణి త్రేతాయుగమిహోచ్యతే ॥ ౨౩ ॥ తస్య తావచ్ఛతీ సంధ్యా సంధ్యాంశశ్చ తతః పరమ్ । తథా వర్షసహస్రే ద్వే ద్వాపరం
పరిమాణతః ॥ ౨౪ ॥ తస్యాపి ద్విశతీ సంధ్యా సంధ్యాంశశ్చ తథావిధః । సహస్రమేకం వర్షాణాం తథా కలియుగం స్మృతమ్ ॥ ౨౫ ॥ తస్య వర్షశతం సం
ధిః సంధ్యాంశశ్చ తతః పరమ్ । సంధిసంధ్యాంశయోస్తుల్యం ప్రమాణముపధారయ ॥ ౨౬ ॥ క్షీణే కలియుగే చైవ ప్రవర్తతి కృతం యుగమ్ । ఏషా ద్వాద
శసాహస్రీ యుగాఖ్యా పరికీర్తితా ॥ ౨౭ ॥ ఏతత్ సహస్రపర్యంతమహో బ్రాహ్మముదాహృతమ్ । విశ్వం హి బ్రహ్మభవనే సర్వతః పరివర్తతే ॥
౨౮ ॥ లోకానాం మనుజవ్యాఘ్ర ప్రలయం తం విదుర్బుధాః । అల్పావశిష్టే తు తదా యుగాంతే భరతర్షభ ॥ ౨౯ ॥ సహస్రాంతే నరాః సర్వే ప్రాయ
శోఽనృతవాదినః । యజ్ఞప్రతినిధిః పార్థ దానప్రతినిధిస్తథా ॥ ౩౦ ॥ వ్రతప్రతినిధిశ్చైవ తస్మిన్ కాలే ప్రవర్తతే । బ్రాహ్మణాః శూద్రకర్మాణస్తథా
శూద్రా ధనార్జకాః ॥ ౩౧ ॥ క్షత్రధర్మేణ చాప్యత్ర వర్తయంతి గతే యుగే । నివృత్తయజ్ఞస్వాధ్యాయాః పిండోదకవివర్జితాః ॥ ౩౨ ॥ బ్రాహ్మణాః స
ర్వభక్ష్యాశ్చ భవిష్యంతి కలౌ యుగే । అజపా బ్రాహ్మణాస్తాత శూద్రా జపపరాయణాః ॥ ౩౩ ॥ విపరీతే తదా లోకే పూర్వరూపం క్షయస్య తత్ । బహ
వో మ్లేచ్ఛరాజానః పృథివ్యాం మనుజాధిప ॥ ౩౪ ॥ మృషానుశాసినః పాపా మృషావాదపరాయణాః । ఆంధ్రాః శకాః పులిందాశ్చ యవనాశ్చ నరాధిపాః ॥
౩౫ ॥ కాంభోజా బాహ్లికాః శూరాస్తథాభీరా నరోత్తమ । న తదా బ్రాహ్మణః కశ్చిత్ స్వధర్మముపజీవతి ॥ ౩౬ ॥ క్షత్రియాశ్చాపి వైశ్యాశ్చ వికర్మస్థా న
రాధిప । అల్పాయుషః స్వల్పబలాః స్వల్పవీర్యపరాక్రమాః ॥ ౩౭ ॥ అల్పదేహాఽల్పసారాస్తథా సత్యాః ప్రభాషిణః । బహుశూన్యా జనపదా మృగవ్యా
ళావృతా దిశః ॥ ౩౮ ॥ యుగాంతే సమనుప్రాప్తే వృథా చ బ్రహ్మవాదినః । భోవాదినస్తథా శూద్రా బ్రాహ్మణాశ్చార్యవాదినః ॥ ౩౯ ॥ యుగాంతే మ
నుజవ్యాఘ్ర భవంతి బహుజంతవః । న తథా ఘ్రాణయుక్తాశ్చ సర్వగంధా విశాంపతే ॥ ౪౦ ॥ రసాశ్చ మనుజవ్యాఘ్ర న తథా స్వాదుయోగినః ॥ బహుప్ర
జా హ్రస్వదేహాః శీలాచారవివర్జితాః ॥ ౪౧ ॥ ముఖేభగాః స్త్రియో రాజన్ భవిష్యంతి యుగక్షయే । అట్టశూలా జనపదాః శివశూలాశ్చతుష్పథాః ॥ ౪౨ ॥
కేశశూలాః స్త్రియో రాజన్ భవిష్యంతి యుగక్షయే । అల్పక్షీరాస్తథా గావో భవిష్యంతి జనాధిప ॥ ౪౩ ॥ అల్పపుష్పఫలాశ్చాపి పాదపా బహువాయసాః ॥
బ్రహ్మవధ్యోపలిప్తానాం తథా మిథ్యాభిశంసినామ్ ॥ ౪౪ ॥ నృపాణాం పృథివీపాల ప్రతిగృహ్ణంతి వై ద్విజాః । లోభమోహపరీతాశ్చ మిథ్యాధర్మధ్వ
జావృతాః ॥ ౪౫ ॥ భిక్షార్థం పృథివీపాల చంక్రూర్యంతే ద్విజైర్దిశః । కరభారభయాద్భీతా గృహస్థాః పరిమోషకాః ॥ ౪౬ ॥ మునిచ్ఛద్మాకృతిచ్ఛన్నా
వాణిజ్యముపజీవినః । మిథ్యా చ నఖరోమాణి ధారయంతి తదా ద్విజాః ॥ ౪౭ ॥ అర్థలోభాన్నరవ్యాఘ్ర తథా చ బ్రహ్మచారిణః । ఆశ్రమేషు వృథాచారాః
పానపా గురుతల్పగాః ॥ ౪౮ ॥ ఐహలౌకికమీహంతే మాంసశోణితవర్ధనమ్ । బహుపాషండసంకీర్ణాః పరాన్నగుణవాదినః ॥ ౪౯ ॥ ఆశ్రమా మనుజ
వ్యాఘ్ర భవిష్యంతి యుగక్షయే । యథర్తువర్షీ భగవాన్న తథా పాకశాసనః ॥ ౫౦ ॥ న చాపి సర్వబీజాని సమ్యగ్రోహంతి భారత । హింసాభిరామశ్చ
జనస్తథా సంపద్యతేఽశుచిః ॥ ౫౧ ॥ అధర్మఫలమత్యర్థం తదా భవతి చానఘ । తదా చ పృథివీపాల యో భవేద్ధర్మసంయుతః ॥ ౫౨ ॥ అల్పాయుః స హి మంత
వ్యో న హి ధర్మోఽస్తి కశ్చన । భూయిష్ఠం కూటమానైశ్చ పణ్యం విక్రీణతే జనాః ॥ ౫౩ ॥ వణిజశ్చ నరవ్యాఘ్ర బహుమాయా భవంత్యుత । ధర్మిష్ఠాః పరిహీ
యంతే పాపీయాన్ వర్ధతే జనః ॥ ౫౪ ॥ ధర్మస్య బలహానిః స్యాదధర్మశ్చ బలీ తథా । అల్పాయుషో దరిద్రాశ్చ ధర్మిష్ఠా మానవాస్తథా ॥ ౫౫ ॥ దీర్ఘాయుషః
సమృద్ధాశ్చ విధర్మాణో యుగక్షయే । నగరాణాం విహారేషు విధర్మాణో యుగక్షయే ॥ ౫౬ ॥ అధర్మిష్ఠైరుపాయైశ్చ ప్రజా వ్యవహరంత్యుత । సంచయేన త
థాల్పేన భవంత్యాఢ్యా మదాన్వితాః ॥ ౫౭ ॥ ధనం విశ్వాసతోఽన్యస్తం మిథో భూయిష్ఠశో నరాః । హర్తుం వ్యవసితా రాజన్ పాపాచారసమన్వితాః ॥ ౫౮ ॥
నైతదస్తీతి మనుజా వర్తంతే నిరపత్రపాః । పురుషాదాని సత్త్వాని పక్షిణోఽథ మృగాస్తథా ॥ ౫౯ ॥ నగరాణాం విహారేషు చైత్యేష్వపి చ శేరతే । సత్త్వవశాః

ష్టవర్షా చ స్త్రియో గర్భధరా నృప ॥ ౬౦ ॥ దశద్వాదశవర్షాణాం పుంసాం పుత్రః ప్రజాయతే । భవంతి షోడశే వర్షే నరాః పలితినస్తథా ॥ ౬౧ ॥ ఆయుఃక్షయో మనుష్యాణాం క్షిప్రమేవ ప్రపద్యతే । క్షీణాయుషో మహారాజ తరుణా వృద్ధశీలినః ॥ ౬౨ ॥ తరుణానాం చ యచ్ఛీలం తద్వృద్ధేషు ప్రజాయతే । విపరీతాస్తదా నార్యో వంచయిత్వా హ్యతః పతీన్ ॥ ౬౩ ॥ వ్యుచ్చరంత్యపి మఃశీలా దాసైః పశుభిరేవ చ । వీరపత్న్యస్తథా నార్యః సంశ్రయంతి నరాన్నృప ॥ ౬౪ ॥ భర్తారమపి జీవంతమన్యాన్ వ్యభిచరంత్యుత । తస్మిన్ యుగసహస్రాంతే సంప్రాప్తే చాయుషః క్షయే ॥ ౬౫ ॥ అనావృష్టిర్మహారాజ జాయతే బహువార్షికీ । తతస్తాన్యల్పసారాణి సత్త్వాని క్షుధితాని వై ॥ ౬౬ ॥ ప్రలయం యాంతి భూయిష్ఠం పృథివ్యాం పృథివీపతే । తతో దినకరైర్దీప్తైః సప్తభిర్మనుజాధిప ॥ ౬౭ ॥ పీయతే సలిలం సర్వం సముద్రేషు సరిత్సు చ । యచ్చ కాష్ఠం తృణం చాపి శుష్కం చార్ద్రం చ భారత ॥ ౬౮ ॥ సర్వం తద్భస్మసాద్భూతం దృశ్యతే భరతర్షభ । తతః సంవర్తకో వహ్నిర్వాయునా సహ భారత ॥ ౬౯ ॥ లోకమావిశతే పూర్వమాదిత్యైరుపశోషితమ్ । తతః స పృథివీం భిత్వా ప్రవిశ్య చ రసాతలమ్ ॥ ౭౦ ॥ దేవదానవయక్షాణాం భయం జనయతే మహత్ । నిర్దహన్నాగలోకం చ యచ్చ కించిత్ క్షితావిహ ॥ ౭౧ ॥ అధస్తాత్ పృథివీపాల సర్వం నాశయతే క్షణాత్ । తతో యోజనవింశానాం సహస్రాణి శతాని చ ॥ ౭౨ ॥ నిర్దహత్యశివో వాయుః స చ సంవర్తకోఽనలః । స దేవాసురగంధర్వం సయక్షోరగరాక్షసమ్ ॥ ౭౩ ॥ తతో దహతి దీప్తః స సర్వమేవ జగద్విభుః । తతో గజకులప్రఖ్యాస్తటిన్మాలావిభూషితాః ॥ ౭౪ ॥ ఉత్తిష్ఠంతి మహామేఘా నభస్యద్భుతదర్శనాః । కేచిన్నీలోత్పలశ్యామాః కేచిత్కుముదసన్నిభాః ॥ ౭౫ ॥ కేచిత్ కింజల్కసంకాశాః కేచిత్పీతాః పయోధరాః । కేచిద్ధరిద్రాసంకాశాః కాకాండకనిభాస్తథా ॥ ౭౬ ॥ కేచిత్కమలపత్రాభాః కేచిద్ధింగులసప్రభాః । కేచిత్ పురవరాకారాః కేచిద్గజకులోపమాః ॥ ౭౭ ॥ కేచిదంజనసంకాశాః కేచిన్మకరసన్నిభాః । విద్యున్మాలాపినద్ధాంగాః సముత్తిష్ఠంతి వై ఘనాః ॥ ౭౮ ॥ ఘోరరూపా మహారాజ ఘోరస్వననినాదితాః । తతో జలధరాః సర్వే వ్యాప్నువంతి నభస్తలమ్ ॥ ౭౯ ॥ తైరియం పృథివీ సర్వా సపర్వతవనాకరా । ఆపూర్యతే మహారాజ సలిలౌఘపరిప్లుతా ॥ ౮౦ ॥ తతస్తే జలదా ఘోరారావిణః పురుషర్షభ । సర్వతః ప్లావయంత్యాశు చోదితాః పరమేష్ఠినా ॥ ౮౧ ॥ వర్షమాణా మహత్తోయం పూరయంతో వసుంధరామ్ । సుఘోరమశివం రౌద్రం నాశయంతి చ పావకమ్ ॥ ౮౨ ॥ తతో ద్వాదశ వర్షాణి పయోదాస్త ఉపప్లవే । ధారాభిః పూరయంతో వై చోద్యమానా మహాత్మనా ॥ ౮౩ ॥ తతస్సముద్రః స్వాం వేలామతిక్రామతి భారత । పర్వతాశ్చ విదీర్యంతే మహీ చాప్సు నిమజ్జతి ॥ ౮౪ ॥ సర్వతః సహసా భ్రాంతాస్తే పయోదా నభస్తలమ్ । సంవేష్టయిత్వా నశ్యంతి వాయువేగపరాహతాః ॥ ౮౫ ॥ తతస్తం మారుతం ఘోరం స్వయంభూర్మనుజాధిప । ఆదిపద్మాలయో దేవః పీత్వా స్వపితి భారత ॥ ౮౬ ॥ తస్మిన్నేకార్ణవే ఘోరే నష్టే స్థావరజంగమే । నష్టే దేవాసురగణే యక్షరాక్షసవర్జితే ॥ ౮౭ ॥ నిర్మనుష్యే మహీపాల నిఃశ్వాపదమహీరుహే । అనంతరిక్షే లోకేఽస్మిన్ భ్రమామ్యేకోఽహమాహతః ॥ ౮౮ ॥ ఏకార్ణవే జలే ఘోరే విచరన్ పార్థివోత్తమ । అపశ్యన్ సర్వభూతాని వైక్లబ్యమగమం తతః ॥ ౮౯ ॥ తతః సుదీర్ఘం గత్వాహం ప్లవమానో నరాధిప । శ్రాంతః క్వచిన్న శరణం లభామ్యహమతంద్రితః ॥ ౯౦ ॥ తతః కదాచిత్ పశ్యామి తస్మిన్ సలిలసంచయే । న్యగ్రోధం సుమహాంతం వై విశాలం పృథివీపతే ॥ ౯౧ ॥ శాఖాయాం తస్య వృక్షస్య విస్తీర్ణాయాం నరాధిప । పర్యంకే పృథివీపాల దివ్యాస్తరణసంస్తృతే ॥ ౯౨ ॥ ఉపవిష్టం మహారాజ పద్మేందుసదృశాననమ్ । ఫుల్లపద్మవిశాలాక్షం బాలం పశ్యామి భారత ॥ ౯౩ ॥ తతో మే పృథివీపాల విస్మయః సుమహానభూత్ । కథం త్వయం శిశుః శేతే లోకే నాశముపాగతే ॥ ౯౪ ॥ తపసా చింతయంశ్చాపి తం శిశుం నోపలక్షయే । భూతం భవ్యం భవిష్యం చ జానన్నపి నరాధిప ॥ ౯౫ ॥ అతసీపుష్పవర్ణాభః శ్రీవత్సకృతభూషణః । సాక్షాల్లక్ష్మ్యా ఇవావాసః స తదా ప్రతిభాతి మే ॥ ౯౬ ॥ తతో మామబ్రవీద్బాలః స పద్మనిభలోచనః । శ్రీవత్సధారీ ద్యుతిమాన్ వాక్యం శ్రుతిసుఖావహమ్ ॥ ౯౭ ॥ జానామి త్వాం పరిశ్రాంతం తతో విశ్రామకాంక్షిణమ్ । మార్కండేయ ఇహాస్స్వ త్వం యావదిచ్ఛసి భార్గవ ॥ ౯౮ ॥ అభ్యంతరం శరీరం మే ప్రవిశ్య మునిసత్తమ । ఆస్స్వ విహితో వాసః ప్రసాదస్తే కృతో మయా ॥ ౯౯ ॥ తతో బాలేన

తేనైవముక్తస్యాసీత్తదా మమ। నిర్వేదో జీవితే దీర్ఘే మనుష్యత్వే చ భారత॥ ౧౦౦॥ ....

తతో బాలేన తేనాస్యం సహసా వివృతం కృతమ్। తస్యాహమవశో వక్త్రం దైవయోగాత్ ప్రవేశితః॥౧౦౧॥ తతః ప్రవిష్టస్తత్కుక్షిం సహసా మనుజాధిప। సరాష్ట్రనగరాకీర్ణాం కృత్స్నాం పశ్యామి మేదినీమ్॥౧౦౨॥ గంగాం శతద్రుం సీతాం చ యమునామథ కౌశికీమ్। చర్మణ్వతీం వేత్రవతీం చంద్రభాగాం సరస్వతీమ్॥౧౦౩॥ సింధుం చైవ విపాశాం చ నదీం గోదావరీమపి। వస్వోకసారాం నలినీం నర్మదాం చైవ భారత॥౧౦౪॥ నదీం తామ్రాం చ వేణాం చ పుణ్యతోయాం శుభావహామ్। సువేణాం కృష్ణవేణీం చ ఇరామాం చ మహానదీమ్॥౧౦౫॥ వితస్తాం చ మహారాజ కావేరీం చ మహానదీమ్। శోణాం చ పురుషవ్యాఘ్ర విశల్యాం కింపునామపి॥౧౦౬॥ ఏతాశ్చాన్యాశ్చ నద్యోఽహం పృథివ్యాం యా నరోత్తమ। పరిక్రామన్ ప్రపశ్యామి తస్య కుక్షౌ మహాత్మనః॥౧౦౭॥ తతః సముద్రం పశ్యామి యాదోగణనిషేవితమ్। రత్నాకరమమిత్రఘ్న పయసో నిధిముత్తమమ్॥౧౦౮॥ తత్ర పశ్యామి గగనం చంద్రసూర్యవిరాజితమ్। జాజ్వల్యమానం తేజోభిః పావకార్కసమప్రభమ్॥౧౦౯॥ పశ్యామి చ మహీం రాజన్ కాననైరుపశోభితామ్। యజంతే హి తదా రాజన్ బ్రాహ్మణా బహుభిర్మఖైః॥౧౧౦॥ క్షత్రియాశ్చ ప్రవర్తంతే సర్వవర్ణానురంజనైః। వైశ్యాః కృషిం యథాన్యాయం కారయంతి నరాధిప॥౧౧౧॥ శుశ్రూషాం చ నిరతా ద్విజానాం వృషలాస్తథా। తతః పరిపతన్ రాజన్ తస్య కుక్షౌ మహాత్మనః॥౧౧౨॥ హిమవంతం చ పశ్యామి హేమకూటం చ పర్వతమ్। నిషధం చాపి పశ్యామి శ్వేతం చ రజతాన్వితమ్॥౧౧౩॥ పశ్యామి చ మహీపాల పర్వతం గంధమాదనమ్। మందరం మనుజవ్యాఘ్ర నీలం చాపి మహాగిరిమ్॥౧౧౪॥ పశ్యామి చ మహారాజ మేరుం కనకపర్వతమ్। మహేంద్రం చైవ పశ్యామి వింధ్యం చ గిరిముత్తమమ్॥౧౧౫॥ మలయం చైవ పశ్యామి పారియాత్రం చ పర్వతమ్। ఏతే చాన్యే చ బహవో యావంతః పృథివీధరాః॥౧౧౬॥ తస్యోదరే మయా దృష్టాః సర్వే రత్నవిభూషితాః। సింహాన్ వ్యాఘ్రాన్ వరాహాంశ్చ పశ్యామి మనుజాధిప॥౧౧౭॥ పృథివ్యాం యాని చాన్యాని సత్త్వాని జగతీపతే। తాని సర్వాణ్యహం తత్ర పశ్యన్ పర్యచరం తదా॥౧౧౮॥ కుక్షౌ తస్య నరవ్యాఘ్ర ప్రవిష్టః సంచరన్ దిశః। శక్రాదీంశ్చాపి పశ్యామి కృత్స్నాన్ దేవగణానహమ్॥౧౧౯॥ సాధ్యాన్ రుద్రాంస్తథాదిత్యాన్ గుహ్యకాన్ పితరస్తథా। సర్పాన్నాగాన్ సుపర్ణాంశ్చ వసూనప్యశ్వినావపి॥౧౨౦॥ గంధర్వాప్సరసో యక్షానృషీంశ్చైవ మహీపతే। దైత్యదానవసంఘాంశ్చ కాలేయాంశ్చ నరాధిప॥౧౨౧॥ సింహికాతనయాంశ్చాపి యే చాన్యే సురశత్రవః। యచ్చ కించిన్మయా లోకే దృష్టం స్థావరజంగమమ్॥౧౨౨॥ సర్వం పశ్యామ్యహం రాజన్ తస్య కుక్షౌ మహాత్మనః। చరమాణః ఫలాహారః కృత్స్నం జగదిదం విభో॥౧౨౩॥ అంతః శరీరే తస్యాహం వర్షాణామధికం శతమ్। న చ పశ్యామి తస్యాహం దేహస్యాంతం కదాచన॥౧౨౪॥ సతతం ధావమానశ్చ చింతయానో విశాంపతే। ఆసాదయామి నైవాంతం తస్య రాజన్ మహాత్మనః॥౧౨౫॥ తతస్తమేవ శరణం గతోఽస్మి విధివత్తదా। వరేణ్యం వరదం దేవం మనసా కర్మణైవ చ॥౧౨౬॥ తతోఽహం సహసా రాజన్ వాయువేగేన నిఃసృతః। మహాత్మనో ముఖాత్తస్య వివృతాత్ పురుషోత్తమ॥౧౨౭॥ తతస్తస్యైవ శాఖాయాం న్యగ్రోధస్య విశాంపతే। ఆస్తే మనుజశార్దూల కృత్స్నమాదాయ వై జగత్॥౧౨౮॥ తేనైవ బాలవేషేణ శ్రీవత్సకృతలక్షణమ్। ఆసీనం తం నరవ్యాఘ్ర పశ్యామ్యమితతేజసమ్॥౧౨౯॥ తతో మామబ్రవీద్బాలః సప్రీతః ప్రహసన్నివ। శ్రీవత్సధారీ ద్యుతిమాన్ పీతవాసా మహాద్యుతిః॥౧౩౦॥ అపీదానీం శరీరేఽస్మిన్ మామకే మునిసత్తమ। ఉషితస్త్వం పరిశ్రాంతో మార్కండేయ బ్రవీమి తే॥౧౩౧॥ ముహూర్తాదథ మే దృష్టిః ప్రాదుర్భూతా పునర్నవా। యయా నిర్ముక్తమాత్మానమపశ్యం లబ్ధచేతసమ్॥౧౩౨॥ తస్య తామ్రతలౌ తాత చరణౌ సుప్రతిష్ఠితౌ। సుజాతౌ మృదురక్తాభిరంగులీభిర్విరాజితౌ॥౧౩౩॥ ప్రయత్నేన మయా మూర్ధ్నా గృహీత్వా హ్యభివందితౌ। దృష్ట్వాపరిమితం తస్య ప్రభావమమితౌజసః॥౧౩౪॥ వినయేనాంజలిం కృత్వా ప్రయత్నేనోపగమ్య హ। దృష్టో మయా స భూతాత్మా దేవః కమలలోచనః॥౧౩౫॥ తమహం ప్రాంజలిర్భూత్వా నమస్కృత్యేదమబ్రువమ్। జ్ఞాతుమిచ్ఛామి దేవ త్వాం మాయాం చైతాం తవోత్తమామ్॥౧౩౬॥ ఆస్యేనాను

ప్రవిష్టోఽహం శరీరే తే భగవంస్తవ । దృష్టవానఖిలాన్ సర్వాన్ సమస్తాన్ జఠరే హి తే ॥ ౧౩౭ ॥ తవ దేవ శరీరస్థా దేవదానవరాక్షసాః । యక్షా గంధర్వనాగాశ్చ జగత్ స్థావరజంగమమ్ ॥ ౧౩౮ ॥ త్వత్ప్రసాదాచ్చ మే దేవ స్మృతిర్న పరిహీయతే । ద్రుతమంతః శరీరే తే సతతం పరివర్తినః ॥ ౧౩౯ ॥ నిర్గతోఽహం కామతస్త్విచ్ఛయా తే మహాప్రభో । ఇచ్ఛామి పుండరీకాక్ష జ్ఞాతుం త్వాహమనిందితమ్ ॥ ౧౪౦ ॥ ఇహ భూత్వా శిశుః సాక్షాత్ కిం భవానవతిష్ఠతే । పీత్వా జగదిదం సర్వమేతదాఖ్యాతుమర్హసి ॥ ౧౪౧ ॥ కిమర్థం చ జగత్ సర్వం శరీరస్థం తవానఘ । కియంతం చ త్వయా కాలమిహ స్థేయమరిందమ ॥ ౧౪౨ ॥ ఏతదిచ్ఛామి దేవేశ శ్రోతుం బ్రాహ్మణకామ్యయా । త్వత్తః కమలపత్రాక్ష విస్తరేణ యథాతథమ్ ॥ ౧౪౩ ॥ మహద్ధ్యేతదచింత్యం చ యదహం పృష్టవాన్ ప్రభో । ఇత్యుక్తః స మయా శ్రీమాన్ దేవదేవో మహాద్యుతిః ॥ ౧౪౪ ॥ సాంత్వయన్ మామిదం వాక్యమువాచ వదతాం వరః ॥ ౧౪౫ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - మార్కండేయప్రశ్నే - అష్టాశీత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

దేవః ॥ అపి దేవాశ్చ మాం విప్ర న హి జానంతి తత్త్వతః । త్వత్ప్రీత్యా తు ప్రవక్ష్యామి యథేదం విసృజామ్యహమ్ ॥ ౧ ॥ పితృభక్తోఽసి విప్రర్షే మాం చైవ శరణం గతః । తతో దృష్టోఽసి మే సాక్షాత్ బ్రహ్మచర్యం చ తే మహత్ ॥ ౨ ॥ ఆపో నారా ఇతి పురా సంజ్ఞాకర్మ కృతం మయా । తేన నారాయణోఽప్యుక్తో మమ తత్ త్వయనం సదా ॥ ౩ ॥ అహం నారాయణో నామ ప్రభవః శాశ్వతోఽవ్యయః । విధాతా సర్వభూతానాం సంహర్తా చ ద్విజోత్తమ ॥ ౪ ॥ అహం విష్ణురహం బ్రహ్మా శక్రశ్చాహం సురాధిపః । అహం వైశ్రవణో రాజా యమః ప్రేతాధిపస్తథా ॥ ౫ ॥ అహం శివశ్చ సోమశ్చ కశ్యపోఽథ ప్రజాపతిః । అహం ధాతా విధాతా చ యజ్ఞశ్చాహం ద్విజోత్తమ ॥ ౬ ॥ అగ్నిరాస్యం క్షితిః పాదౌ చంద్రాదిత్యౌ చ లోచనే । ద్యౌర్మూర్ధా ఖం దిశః శ్రోత్రే తథాపః స్వేదసంభవాః ॥ ౭ ॥ సదిశం చ నభః కాయో వాయుర్మనసి మే స్థితః । మయా క్రతుశతైరిష్టం బహుభిః స్వాప్తదక్షిణైః ॥ ౮ ॥ యజంతే వేదవిదుషో మాం దేవయజనే స్థితమ్ । పృథివ్యాం క్షత్రియేంద్రాశ్చ పార్థివాః స్వర్గకాంక్షిణః ॥ ౯ ॥ యజంతే మాం తథా వైశ్యాః స్వర్గలోకజిగీషవః । చతుఃసముద్రపర్యంతాం మేరుమందరభూషణామ్ ॥ ౧౦ ॥ శేషో భూత్వాహమేవైతాం ధారయామి వసుంధరామ్ । వారాహం రూపమాస్థాయ మయేయం జగతీ పురా ॥ ౧౧ ॥ మజ్జమానా జలే విప్ర వీర్యేణాసీత్ సముద్ధృతా । అగ్నిశ్చ బడబావక్త్రో భూత్వాహం ద్విజసత్తమ ॥ ౧౨ ॥ పిబామ్యపః సమావిద్ధాస్తాశ్చైవ విసృజామ్యహమ్ । బ్రహ్మ వక్త్రం భుజౌ క్షత్రమూరూ మే సంస్థితా విశః ॥ ౧౩ ॥ పాదౌ శూద్రా భవంతీమే విక్రమేణ క్రమేణ చ । ఋగ్వేదః సామవేదశ్చ యజుర్వేదోఽప్యథర్వణః ॥ ౧౪ ॥ మత్తః ప్రాదుర్భవంత్యేతే మామేవ ప్రవిశంతి చ । యతయః శాంతిపరమా యతాత్మానో ముముక్షవః ॥ ౧౫ ॥ కామక్రోధద్వేషముక్తా నిఃసంగా వీతకల్మషాః । సత్త్వస్థా నిరహంకారా నిత్యమధ్యాత్మకోవిదాః ॥ ౧౬ ॥ మామేవ సతతం విప్రాశ్చింతయంత ఉపాసతే । అహం సంవర్తకో వహ్నిరహం సంవర్తకోఽనిలః ॥ ౧౭ ॥ అహం సంవర్తకః సూర్యస్త్వహం సంవర్తకోఽనలః । తారారూపాణి దృశ్యంతే యాన్యేతాని నభస్తలే ॥ ౧౮ ॥ మమ వై రోమకూపాణి విద్ధి త్వం ద్విజసత్తమ । రత్నాకరాః సముద్రాశ్చ సర్వ ఏవ చతుర్దిశమ్ ॥ ౧౯ ॥ వసనం శయనం చైవ నిలయం చైవ విద్ధి మే । మయైవ సువిభక్తాస్తే దేవ కార్యార్థసిద్ధయే ॥ ౨౦ ॥ కామం క్రోధం చ హర్షం చ భయం మోహం తథైవ చ । మమైవ విద్ధి రోమాణి సర్వాణ్యేతాని సత్తమ ॥ ౨౧ ॥ ప్రాప్నువంతి నరా విప్ర యత్ కృత్వా కర్మ శోభనమ్ । సత్యం దానం తపశ్చోగ్రమహింసాం చైవ జంతుషు ॥ ౨౨ ॥ మద్విధానేన విహితా మమ దేహవిహారిణః । మయాభిభూతవిజ్ఞానా విచేష్టంతే న కామతః ॥ ౨౩ ॥ సమ్యగ్వేదమధీయానా యజంతే వివిధైర్మఖైః । శాంతాత్మానో జితక్రోధాః ప్రాప్నువంతి ద్విజాతయః ॥ ౨౪ ॥ ప్రాప్తుం న శక్యో యో విద్వన్నరైర్దుష్కృతకర్మభిః । లోభాభిభూతైః కృపణైరనార్యైరకృతాత్మభిః ॥ ౨౫ ॥ తస్మాన్మహాఫలం విద్ధి నరాణాం భావితాత్మనామ్ । సుదుష్ప్రాపం విమూఢానాం మార్గం యోగైర్నిషేవితమ్ ॥ ౨౬ ॥ యదా యదా చ ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత । అభ్యుత్థానమధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహమ్ ॥ ౨౭ ॥ దైత్యా హింసానురక్తాశ్చ అవధ్యాః సురసత్తమైః । రాక్షసాశ్చాపి లోకేఽస్మిన్ యదోత్పత్స్యంతి దా

...ఉణాః ॥ ౨౮ ॥ తదాహం సంప్రసూయామి గృహేష్వశుభకర్మణామ్ । ప్రవిష్టో మానుషం దేహం సర్వం ప్రశమయామ్యహమ్ ॥ ౨౯ ॥ సృష్ట్వా దేవమనుష్యాంస్తు గంధర్వోరగరాక్షసాన్ । స్థావరాణి చ భూతాని సంహరామ్యాత్మమాయయా ॥ ౩౦ ॥ కర్మకాలే పునర్దేహమనువిచింత్య సృజామ్యహమ్ ॥ ఆవిశ్య మానుషం దేహం మర్యాదాబంధకారణాత్ ॥ ౩౧ ॥ శ్వేతః కృతయుగే వర్ణః పీతస్త్రేతాయుగే మమ । రక్తో ద్వాపరమాసాద్య కృష్ణః కలియుగే తథా ॥ ౩౨ ॥ త్రయో భాగా హ్యధర్మస్య తస్మిన్ కాలే భవంతి చ । అంతకాలే చ సంప్రాప్తే కాలో భూత్వాతిదారుణః ॥ ౩౩ ॥ త్రైలోక్యం నాశయామ్యేకః కృత్స్నం స్థావరజంగమమ్ । అహం త్రివర్త్మా విశ్వాత్మా సర్వలోకసుఖావహః ॥ ౩౪ ॥ అభిభూః సర్వగోఽనంతో హృషీకేశ ఉరుక్రమః । కాలచక్రం నయామ్యేకో బ్రహ్మన్నహమరూపకమ్ ॥ ౩౫ ॥ శమనం సర్వభూతానాం సర్వలోకకృతోద్యమమ్ । ఏవం ప్రణిహితః సమ్యఙ్మమాత్మా మునిసత్తమ ॥ ౩౬ ॥ సర్వభూతేషు విప్రేంద్ర న చ మాం వేత్తి కశ్చన । సర్వలోకే చ మాం భక్తాః పూజయంతి చ సర్వశః ॥ ౩౭ ॥ యచ్చ కించిత్త్వయా ప్రాప్తం మయి క్లేశాత్మకం ద్విజ । సుఖోదయాయ తత్సర్వం శ్రేయసే చ తవానఘ ॥ ౩౮ ॥ యచ్చ కించిత్త్వయా లోకే దృష్టం స్థావరజంగమమ్ । విహితః సర్వథైవాసౌ మమాత్మా భూతభావనః ॥ ౩౯ ॥ అర్ధం మమ శరీరస్య సర్వలోకపితామహః ॥ అహం నారాయణో నామ శంఖచక్రగదాధరః ॥ ౪౦ ॥ యావద్యుగానాం విప్రర్షే సహస్రపరివర్తనాత్ । తావత్స్వపిమి విశ్వాత్మా సర్వభూతాని మోహయన్ ॥ ౪౧ ॥ ఏవం సర్వమహం కాలమిహాస్సే మునిసత్తమ । అశిశుః శిశురూపేణ యావద్బ్రహ్మా న బుధ్యతే ॥ ౪౨ ॥ మయా చ దత్తో విప్రాగ్ర్య వరస్తే బ్రహ్మరూపిణా । అసకృత్పరితుష్టేన విప్రర్షిగణపూజిత ॥ ౪౩ ॥ సర్వమేకార్ణవం దృష్ట్వా నష్టం స్థావరజంగమమ్ । విక్లబోఽసి మయా జ్ఞాతస్తతస్తే దర్శితం జగత్ ॥ ౪౪ ॥ అభ్యంతరం శరీరస్య ప్రవిష్టోఽసి యదా మమ । దృష్ట్వా లోకం సమస్తం చ విస్మితో నావబుధ్యసే ॥ ౪౫ ॥ తతోఽసి వక్త్రాద్విప్రర్షే ద్రుతం నిఃసారితో మయా । ఆఖ్యాతస్తే మయా చాత్మా దుర్జ్ఞేయో హి సురాసురైః ॥ ౪౬ ॥ యావత్స భగవాన్ బ్రహ్మా న బుధ్యేత మహాతపాః । తావత్త్వమిహ విప్రర్షే విస్రబ్ధశ్చర వై సుఖమ్ ॥ ౪౭ ॥ తతో విబుద్ధే తస్మింస్తు సర్వలోకపితామహే । ఏకీభూతో హి స్రక్ష్యామి శరీరాణి ద్విజోత్తమ ॥ ౪౮ ॥ ఆకాశం పృథివీం జ్యోతిర్వాయుః సలిలమేవ చ । లోకే యచ్చ భవేచ్ఛేషమిహ స్థావరజంగమమ్ ॥ ౪౯ ॥ మార్కండేయః ॥ ఇత్యుక్త్వాంతర్హితస్తాత స దేవః పరమాద్భుతః । ప్రజాశ్చేమాః ప్రపశ్యామి విచిత్రా వివిధాః కృతాః ॥ ౫౦ ॥ ఏవం దృష్టం మయా రాజంస్తస్మిన్ప్రాప్తే యుగక్షయే । ఆశ్చర్యం భరతశ్రేష్ఠ సర్వధర్మభృతాం వర ॥ ౫౧ ॥ యః స దేవో మయా దృష్టః పురా పద్మాయతేక్షణః । స ఏష పురుషవ్యాఘ్ర సంబంధీ తే జనార్దనః ॥ ౫౨ ॥ అస్యైవ వరదానాద్ధి స్మృతిర్న ప్రజహాతి మామ్ । దీర్ఘమాయుశ్చ కౌంతేయ స్వచ్ఛందమరణం మమ ॥ ౫౩ ॥ స ఏష కృష్ణో వార్ష్ణేయః పురాణపురుషో విభుః । ఆస్తే హరిరచింత్యాత్మా క్రీడన్నివ మహాభుజః ॥ ౫౪ ॥ ఏష ధాతా విధాతా చ సంహర్తా చైవ శాశ్వతః । శ్రీవత్సవక్షా గోవిందః ప్రజాపతిపతిః ప్రభుః ॥ ౫౫ ॥ దృష్ట్వేమం వృష్ణిప్రవరం స్మృతిర్మామియమాగతా । ఆదిదేవమజం విష్ణుం పురుషం పీతవాససమ్ ॥ ౫౬ ॥ సర్వేషామేవ భూతానాం పితా మాతా చ మాధవః ॥ గచ్ఛధ్వమేనం శరణం శరణ్యం కౌరవర్షభాః ॥ ౫౭ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్తాశ్చ తే పార్థా యమౌ చ భరతర్షభౌ । ద్రౌపద్యా సహితాః సర్వే నమశ్చక్రుర్జనార్దనమ్ ॥ ౫౮ ॥ స చైతాన్ పురుషవ్యాఘ్రః సామ్నా పరమవల్గునా । సాంత్వయామాస మానార్హో మన్యమానో యథావిధి ॥ ౫౯ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత మార్కండేయ సమాస్యాపర్వణి - మార్కండేయ నారాయణసంవాదే- ఏకోననవత్యధికశతతమోఽధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ యుధిష్ఠిరస్తు కౌంతేయో మార్కండేయం మహామునిమ్ । పునః పప్రచ్ఛ సామ్రాజ్యే భవిష్యాం జగతో గతిమ్ ॥ ౧ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ ఆశ్చర్యభూతం భవతః శ్రుతం నో వదతాం వర । మునే భార్గవ యద్వృత్తం యుగాదౌ ప్రభవాప్యయమ్ ॥ ౨ ॥ అస్మిన్ కలియుగే త్వస్తి పునః కౌతూహలం మమ ॥

సమాకులే మధర్మే మునే కిన్ను శేషం భవిష్యతి ॥ ౩ ॥ కింవీర్యా మానవాస్తత్ర కిమాహారవిహారిణః । కిమాయుషః కింవసనా భవిష్యంతి యుగక్షయే ॥ ౪ ॥ కాంచ
కాష్ఠాం సమాసాద్య పునః సంపత్స్యతే కృతమ్ । విస్తరేణ మునే బ్రూహి విచిత్రాణీహ భాషసే ॥ ౫ ॥ ఇత్యుక్తః స మునిశ్రేష్ఠః పునరేవాభ్యభాషత । రమ
యన్ వృష్ణిశార్దూలం పాండవాంశ్చ మహానృషిః ॥ ౬ ॥ మార్కండేయః ॥ శృణు రాజన్ మయా దృష్టం యత్ త్వయా శ్రుతమేవ చ । అనుభూతం చ రాజేంద్ర దే
వదేవప్రసాదజమ్ ॥ ౭ ॥ భవిష్యం సర్వలోకస్య వృత్తాంతం భరతర్షభ । కలుషం కాలమాసాద్య కథ్యమానం నిబోధ మే ॥ ౮ ॥ కృతే చతుష్పాత్ సకలో ని
ర్వ్యాజోపాధివర్జితః । వృషః ప్రతిష్ఠితో ధర్మో మనుష్యే భరతర్షభ ॥ ౯ ॥ అధర్మపాదవిద్ధస్తు త్రిభిరంశైః ప్రతిష్ఠితః । త్రేతాయాం ద్వాపరేఽర్ధేన వ్యా
మిశ్రో ధర్మ ఉచ్యతే ॥ ౧౦ ॥ త్రిభిరంశైరధర్మస్తు లోకానాక్రమ్య తిష్ఠతి । తామసం యుగమాసాద్య తదా భరతసత్తమ ॥ ౧౧ ॥ చతుర్థాంశేన ధర్మస్తు మ
నుష్యానుపతిష్ఠతి । ఆయుర్వీర్యమథో బుద్ధిర్బలం తేజశ్చ పాండవ ॥ ౧౨ ॥ మనుష్యాణామనుయుగం హ్రసతీతి నిబోధ మే । రాజానో బ్రాహ్మణా వైశ్యాః శూ
ద్రాశ్చైవ యుధిష్ఠిర ॥ ౧౩ ॥ వ్యాజైర్ధర్మం చరిష్యంతి ధర్మవైతంసికా నరాః । సత్యం సంక్షేప్స్యతే లోకే నరైః పండితమానిభిః ॥ ౧౪ ॥ సత్యహాన్యా తతస్తే
షామాయురల్పం భవిష్యతి । ఆయుషః ప్రక్షయాద్విద్యాం న శక్ష్యంత్యుపజీవితుమ్ ॥ ౧౫ ॥ విద్యాహీనానవిజ్ఞానాల్లోభోఽప్యభిభవిష్యతి । లోభక్రోధపరా
మూఢాః కామాసక్తాశ్చ మానవాః ॥ ౧౬ ॥ వైరబద్ధా భవిష్యంతి పరస్పరవధైషిణః । బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాః సంకీర్యంతే పరస్పరమ్ ॥ ౧౭ ॥
శూద్రతుల్యా భవిష్యంతి తపఃసత్యవివర్జితాః । అంత్యా మధ్యా భవిష్యంతి మధ్యాశ్చాంత్యా న సంశయః ॥ ౧౮ ॥ ఈదృశో భవితా లోకో యుగాంతే పర్యుప
స్థితే । వస్త్రాణాం ప్రవరా శాణీ ధాన్యానాం కోరదూషకాః ॥ ౧౯ ॥ భార్యామిత్రాశ్చ పురుషా భవిష్యంతి యుగక్షయే । మత్స్యామిషేణ జీవంతో దుహంత
శ్చాప్యజైడకమ్ ॥ ౨౦ ॥ గోషు నష్టాసు పురుషా యేఽపి నిత్యం ధృతవ్రతాః । తేఽపి లోభసమాయుక్తా భవిష్యంతి యుగక్షయే ॥ ౨౧ ॥ అన్యోన్యం పరిముష్ణంతో హింస
యంతశ్చ మానవాః । అజపా నాస్తికాః స్తేనా భవిష్యంతి యుగక్షయే ॥ ౨౨ ॥ సరిత్తీరేషు కుద్దాలైర్వాపయిష్యంతి చౌషధీః । తాశ్చాప్యల్పఫలాస్తేషాం భవి
ష్యంతి యుగక్షయే ॥ ౨౩ ॥ శ్రాద్ధే దైవేఽపి పురుషా యేఽపి నిత్యం ధృతవ్రతాః । తేఽపి లోభసమాయుక్తా భోక్ష్యంతీహ పరస్పరమ్ ॥ ౨౪ ॥ పితా పుత్రస్య భోక్తా చ పి
తుః పుత్రస్తథైవ చ । అతిక్రాంతాని భోజ్యాని భవిష్యంతి యుగక్షయే ॥ ౨౫ ॥ న వ్రతాని చరిష్యంతి బ్రాహ్మణా వేదనిందకాః । న యక్ష్యంతి న హోష్యంతి
హేతువాదవిమోహితాః ॥ ౨౬ ॥ నిమ్నేష్వహాం కరిష్యంతి హేతువాదవిమోహితాః । నిమ్నే కృషిం కరిష్యంతి యోక్ష్యంతి ధురి ధేనుకాః ॥ ౨౭ ॥ ఏకహాయనవ
త్సాంశ్చ యోజయిష్యంతి మానవాః । పుత్రః పితృవధం కృత్వా పితా పుత్రవధం తథా ॥ ౨౮ ॥ నిరుద్వేగో బృహద్వాదీ న నిందాముపలప్స్యతే । మ్లేచ్ఛభూతం
జగత్సర్వం నిష్క్రియం యజ్ఞవర్జితమ్ ॥ ౨౯ ॥ భవిష్యతి నిరానందమనుత్సవమథో తథా । ప్రాయశః కృపణానాం హి తథా బంధుమతామపి ॥ ౩౦ ॥ విధ
వానాం చ విత్తాని హరిష్యంతీహ మానవాః । స్వల్పవీర్యబలాస్తబ్ధా లోభమోహపరాయణాః ॥ ౩౧ ॥ తత్కథాదానసంతుష్టా దుష్టానామపి మానవాః । ప్ర
తిగ్రహం కరిష్యంతి మాయాచారపరిగ్రహాః ॥ ౩౨ ॥ సమాహ్వయంతః కౌంతేయ రాజానః పాపబుద్ధయః । పరస్పరవధోద్యుక్తా మూర్ఖాః పండితమాని
నః ॥ ౩౩ ॥ భవిష్యంతి యుగస్యాంతే క్షత్రియా లోకకంటకాః । అరక్షితారో లుబ్ధాశ్చ మానాహంకారదర్పితాః ॥ ౩౪ ॥ కేవలం దండరుచయో భవిష్యంతి యు
గక్షయే । ఆక్రమ్యాక్రమ్య సాధూనాం దారాంశ్చాపి ధనాని చ ॥ ౩౫ ॥ భోక్ష్యంతే నిరనుక్రోశా రుదతామపి భారత । న కన్యాం యాచతే కశ్చిన్నాపి కన్యా ప్ర
దీయతే ॥ ౩౬ ॥ స్వయంగ్రాహా భవిష్యంతి యుగాంతే సముపస్థితే । రాజానశ్చాప్యసంతుష్టాః పరార్థాన్ మూఢచేతసః ॥ ౩౭ ॥ ....
సర్వోపాయైర్హరిష్యంతి యుగాంతే పర్యుపస్థితే । మ్లేచ్ఛీభూతం జగత్సర్వం భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౩౮ ॥ హస్తో హస్తం పరిముషేద్యుగాంతే స
ముపస్థితే । సత్యం సంక్షిప్యతే లోకే నరైః పండితమానిభిః ॥ ౩౯ ॥ స్థవిరా బాలమతయో బాలాః స్థవిరబుద్ధయః । భీరుస్తథా శూరమానీ శూరా భీరువిషా
దినః ॥ ౪౦ ॥ న విశ్వసంతి చాన్యోన్యం యుగాంతే పర్యుపస్థితే । ఏకహార్యం యుగం సర్వం లోభమోహవ్యవస్థితమ్ ॥ ౪౧ ॥ అధర్మో వర్ధతే తత్ర న తు ధర్మః

ప్రవర్తతే। బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియావైశ్యానశిష్యంతిజనాధిప॥ ౪౨॥ ఏకవర్ణస్తదాలోకోభవిష్యతియుగక్షయే। నక్షంస్యతిపితాపుత్రంపుత్రశ్చపి-
తరంతథా॥౪౩॥ భార్యాశ్చపతిశుశ్రూషాంనకరిష్యంతిసంక్షయే। యేయవాన్నాజనపదాగోధూమాన్నాస్తథైవచ॥ ౪౪॥ తాన్దేశాన్సంశ్రయి-
ష్యంతియుగాంతేపర్యుపస్థితే। స్వైరాచారాశ్చపురుషాయోషితశ్చవిశాంపతే॥ ౪౫ ॥ అన్యోన్యంనసహిష్యంతియుగాంతేపర్యుపస్థితే। మ్లేచ్ఛీభూ-
తంజగత్సర్వంభవిష్యతియుధిష్ఠిర॥ ౪౬॥ నశ్రాద్ధైస్తర్పయిష్యంతిదైవతానీహమానవాః। నకశ్చిత్కస్యచిచ్ఛ్రోతానకశ్చిత్కస్యచిద్గురుః॥౪౭॥ త-
మోగ్రస్తస్తదాలోకోభవిష్యతిజనాధిప। పరమాయుశ్చభవితాతదావర్షాణిషోడశ॥ ౪౮॥ తతఃప్రాణాన్విమోక్ష్యంతియుగాంతేసముపస్థితే। పం-
చమేవాథషష్ఠేవావర్షేకన్యాప్రసూయతే॥ ౪౯॥ సప్తవర్షాష్టవర్షాశ్చప్రజాస్యంతినరాస్తదా। పత్యౌస్త్రీతుతదారాజన్పురుషోవాస్త్రి-
యంప్రతి॥౫౦॥ యుగాంతేరాజశార్దూలనతోషముపయాస్యతి। అల్పద్రవ్యావృథాలింగాహింసాచప్రభవిష్యతి॥ ౫౧॥ నకశ్చిత్కస్యచిద్దాతాభ-
విష్యతియుగక్షయే। అట్టశూలాజనపదాఃశివశూలాశ్చతుష్పథాః॥ ౫౨ ॥ కేశశూలాఃస్త్రియశ్చాపిభవిష్యంతియుగక్షయే। మ్లేచ్ఛాచారాఃసర్వభక్షా
దారుణాఃసర్వకర్మసు॥౫౩॥ భావినఃపశ్చిమేకాలేమనుష్యానాత్రసంశయః। క్రయవిక్రయకాలేచసర్వఃసర్వస్యవంచనమ్॥ ౫౪॥ యుగాంతేభరత
శ్రేష్ఠవిత్తలోభాత్కరిష్యతి। జ్ఞానానిచాప్యవిజ్ఞాయకరిష్యంతిక్రియాస్తథా॥౫౫॥ ఆత్మచ్ఛందేనవర్తంతేయుగాంతేసముపస్థితే। స్వభావాత్క్రూ-
రకర్మాణశ్చాన్యోన్యమభిశంసినః॥ ౫౬॥ భవితారోజనాఃసర్వేసంప్రాప్తేతుయుగక్షయే। ఆరామాంశ్చైవవృక్షాంశ్చనాశయిష్యంతినిర్వ్యథాః॥
౫౭॥ భవితాసంశయోలోకేజీవితస్యహిదేహినామ్। తథాలోభాభిభూతాశ్చభవిష్యంతినరానృప॥ ౫౮॥ బ్రాహ్మణాంశ్చహనిష్యంతిబ్రాహ్మణస్వో-
పభోగినః। హాహాకృతాద్విజాశ్చైవభయార్తావృషలార్దితాః॥ ౫౯ ॥ త్రాతారమలభంతోవైభ్రమిష్యంతిమహీమిమామ్। జీవితాంతకరాః
క్రూరారౌద్రాఃప్రాణివిహింసకాః॥౬౦॥ యదాభవిష్యంతినరాస్తదాసంక్షేప్స్యతేయుగమ్। ఆశ్రయిష్యంతిచనదీఃపర్వతాన్విషమాణిచ॥ ౬౧॥
ప్రధావమానావిత్రస్తాద్విజాఃకురుకులోద్వహ। దస్యుభిఃపీడితారాజన్కాకాఇవద్విజోత్తమాః॥ ౬౨ ॥ కురాజభిశ్చసతతంకరభారప్రపీడితాః। ధై-
ర్యంత్యక్త్వామహీపాలదారుణేయుగసంక్షయే॥ ౬౩॥ వికర్మాణికరిష్యంతిశూద్రాణాంపరిచారకాః। శూద్రాధర్మంప్రవక్ష్యంతిబ్రాహ్మణాఃపర్యు-
పాసకాః॥ ౬౪॥ శ్రోతారశ్చభవిష్యంతిప్రామాణ్యేనవ్యవస్థితాః। విపరీతశ్చలోకోఽయంభవిష్యత్యధరోత్తరః॥ ౬౫॥ ఏడూకాన్పూజయిష్యంతివర్జ-
యిష్యంతిదేవతాః। శూద్రాఃపరిచరిష్యంతినద్విజాన్యుగసంక్షయే॥ ౬౬ ॥ ఆశ్రమేషుమహర్షీణాంబ్రాహ్మణావసథేషుచ। దేవస్థానేషుచైత్యే-
షునాగానామాలయేషుచ॥ ౬౭॥ ఏడూకచిహ్నాపృథివీనదేవగృహభూషితా। భవిష్యతియుగేక్షీణేతద్యుగాంతస్యలక్షణమ్॥ ౬౮॥ యదారౌద్రాధర్మ-
హీనామాంసాదాఃపానపాస్తథా। భవిష్యంతినరానిత్యంతదాసంక్షేప్స్యతేయుగమ్॥ ౬౯ ॥ పుష్పంపుష్పేయదారాజన్ఫలేవాఫలమాశ్రితమ్। ప్ర-
జాస్యతిమహారాజతదాసంక్షేప్స్యతేయుగమ్॥౭౦॥ అకాలవర్షీపర్జన్యోభవిష్యతిగతేయుగే। అక్రమేణమనుష్యాణాంభవిష్యంతితదాక్రియాః॥
౭౧॥ విరోధమథయాస్యంతివృషలాబ్రాహ్మణైఃసహ। మహీమ్లేచ్ఛజనాకీర్ణాభవిష్యతితతోచిరాత్॥ ౭౨ ॥ కరభారభయాద్విప్రాభజిష్యంతిది-
శోదశ। నిర్విశేషాజనపదాస్తదావిష్టికరార్దితాః॥ ౭౩ ॥ ఆశ్రమానుపలప్స్యంతిఫలమూలోపజీవినః। ఏవంపర్యాకులేలోకేమర్యాదానభవిష్యతి॥
౭౪॥ నస్థాస్యంత్యుపదేశేచశిష్యావిప్రియకారిణః। ఆచార్యోపనిధిశ్చైవభర్త్స్యతేతదనంతరమ్॥ ౭౫॥ అర్థయుక్త్యాప్రవత్స్యంతిమిత్రసంబంధి-
బాంధవాః। అభావఃసర్వభూతానాంయుగాంతేసంభవిష్యతి॥ ౭౬॥ దిశఃప్రజ్వలితాఃసర్వానక్షత్రాణ్యప్రభాణిచ। జ్యోతీంషిప్రతికూలానివాతాః
పర్యాకులాస్తథా॥ ౭౭ ॥ ఉల్కాపాతాశ్చబహవోమహాభయనిదర్శకాః। షడ్భిరన్యైశ్చసహితోభాస్కరఃప్రతపిష్యతి॥ ౭౮ ॥ తుములాశ్చాపిని-
ర్హ్రాదాదిగ్దాహాశ్చాపిసర్వశః। కబంధాంతర్హితోభానురుదయాస్తమనేతదా॥ ౭౯॥ అకాలవర్షీభగవాన్భవిష్యతిసహస్రదృక్। సస్యానిచ

నరోత్స్యంతియుగాంతే పర్యుపస్థితే॥ ౭౯॥ అభీక్ష్ణం క్రూరవాదిన్యః పరుషా రుదితప్రియాః। భర్తౄణాం వచనే చైవ న స్థాస్యంతి తదా స్త్రియః॥ ౮౦॥ పుత్రాశ్చ మాతాపితరౌ హనిష్యంతి యుగక్షయే। సూదయిష్యంతి చ పతీన్ స్త్రియః పుత్రానపాశ్రితాః॥ ౮౧॥ అపర్వణి మహారాజ సూర్యం రాహురుపైష్యతి। యుగాంతే హుతభుక్చాపి సర్వతః ప్రజ్వలిష్యతి॥ ౮౨॥ పానీయం భోజనం చాపి యాచమానాస్తదాఽధ్వగాః। న లప్స్యంతే నివాసం చ నిరస్తాః పథి శేరతే॥ ౮౩॥ నిర్ఘాతవాయసా నాగాః శకునాః సమృగద్విజాః। రూక్షా వాచో విమోక్ష్యంతి యుగాంతే పర్యుపస్థితే॥ ౮౪॥ మిత్రం సంబంధినశ్చాపి సంత్యక్ష్యంతి నరాస్తదా। జనం పరిజనం చాపి యుగాంతే పర్యుపస్థితే॥ ౮౫॥ అథ దేశాన్ దిశశ్చాపి పత్తనాని పురాణి చ। క్రమశః సంశ్రయిష్యంతి యుగాంతే పర్యుపస్థితే॥ ౮౬॥ హా తాత హా సుతేత్యేవం తదా వాచః సుదారుణాః। విక్రోశమానశ్చాన్యోన్యం జనో గాం పర్యటిష్యతి॥ ౮౭॥ తతస్తుములసంఘాతే వర్తమానే యుగక్షయే। ద్విజాతిపూర్వకో లోకః క్రమేణ ప్రభవిష్యతి॥ ౮౮॥ తతః కాలాంతరేఽన్యస్మిన్ పునర్లోకవివృద్ధయే। భవిష్యతి పునర్దైవమనుకూలం యదృచ్ఛయా॥ ౮౯॥ యదా సూర్యశ్చ చంద్రశ్చ తథా తిష్యబృహస్పతీ। ఏకరాశౌ సమేష్యంతి ప్రపత్స్యతి తదా కృతమ్॥ ౯౦॥ కాలవర్షీ చ పర్జన్యో నక్షత్రాణి శుభాని చ। ప్రదక్షిణా గ్రహాశ్చాపి భవిష్యంత్యనులోమగాః॥ ౯౧॥ క్షేమం సుభిక్షమారోగ్యం భవిష్యతి నిరామయమ్। కల్కిర్విష్ణుయశా నామ ద్విజః కాలప్రచోదితః॥ ౯౨॥ ఉత్పత్స్యతే మహావీర్యో మహాబుద్ధిపరాక్రమః। సంభూతః సంభలగ్రామే బ్రాహ్మణావసథే శుభే॥ ౯౩॥ మనసా తస్య సర్వాణి వాహనాన్యాయుధాని చ। ఉపస్థాస్యంతి యోధాశ్చ శస్త్రాణి కవచాని చ॥ ౯౪॥ స ధర్మవిజయీ రాజా చక్రవర్తీ భవిష్యతి॥ స చేమం సంకులం లోకం ప్రసాదముపనేష్యతి॥ ౯౫॥ ఉత్థితో బ్రాహ్మణో దీప్తః క్షయాంతకృదుదారధీః। సంక్షేపకో హి సర్వస్య యుగస్య పరివర్తకః॥ ౯౬॥ స సర్వత్ర గతాన్ క్షుద్రాన్ బ్రాహ్మణైః పరివారితః। ఉత్సాదయిష్యతి తదా సర్వమ్లేచ్ఛగణాన్ ద్విజః॥ ౯౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- కలియుగకృత్యకథనే- నవత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ తతశ్చోరక్షయం కృత్వా ద్విజేభ్యః పృథివీమిమామ్। వాజిమేధే మహాయజ్ఞే విధివత్ కల్పయిష్యతి॥ ౧॥ స్థాపయిత్వా చ మర్యాదాః స్వయంభూవిహితాః శుభాః। వనం పుణ్యయశః కర్మా రమణీయం ప్రవేక్ష్యతి॥ ౨॥ తచ్ఛీలమనువత్స్యంతి మనుష్యా లోకవాసినః। విప్రైశ్చోరక్షయే చైవ కృతే క్షేమం భవిష్యతి॥ ౩॥ కృష్ణాజినాని శక్తీశ్చ త్రిశూలాన్యాయుధాని చ। స్థాపయన్ ద్విజశార్దూలో దేశేషు విజితేషు చ॥ ౪॥ సంస్తూయమానో విప్రేంద్రైర్మానయానో ద్విజోత్తమాన్। కల్కిశ్చరిష్యతి మహీం సదా దస్యువధే రతః॥ ౫॥ హా మాత స్తాత పుత్రేతి తాస్తా వాచః సుదారుణాః। విక్రోశమానాన్ సుభృశం దస్యూన్నేష్యతి సంక్షయమ్॥ ౬॥ తతోఽధర్మవినాశో వై ధర్మవృద్ధిశ్చ భారత। భవిష్యతి కృతే ప్రాప్తే క్రియావాంశ్చ జనస్తథా॥ ౭॥ ఆరామాశ్చైవ చైత్యాశ్చ తటాకావసథాస్తథా। పుష్కరిణ్యశ్చ వివిధా దేవతాయతనాని చ॥ ౮॥ యజ్ఞక్రియాశ్చ వివిధా భవిష్యంతి కృతే యుగే। బ్రాహ్మణాః సాధవశ్చైవ మునయశ్చ తపస్వినః॥ ౯॥ ఆశ్రమాః సహ పాషండాః స్థితాః సత్యజనాః ప్రజాః। ప్రయంతి సర్వబీజాని రోప్యమాణాని చైవ హి॥ ౧౦॥ సర్వేష్వృతుషు రాజేంద్ర సర్వం సస్యం భవిష్యతి। నరా దానేషు నిరతా వ్రతేషు నియమేషు చ॥ ౧౧॥ జప్యయజ్ఞపరా విప్రా ధర్మకామా ముదా యుతాః। పాలయిష్యంతి రాజానో ధర్మేణేమాం వసుంధరామ్॥ ౧౨॥ వ్యవహారరతా వైశ్యా భవిష్యంతి కృతే యుగే। షట్కర్మనిరతా విప్రాః క్షత్రియా విక్రమే రతాః॥ ౧౩॥ శుశ్రూషాయాం రతాః శూద్రాస్తథా వర్ణత్రయస్య చ। ఏష ధర్మః కృతయుగే త్రేతాయాం ద్వాపరే తథా॥ ౧౪॥ పశ్చిమే యుగకాలే చ యః స తే సంప్రకీర్తితః। సర్వలోకస్య విదితా యుగసంఖ్యా చ పాండవ॥ ౧౫॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతమతీతానాగతం తథా। వాయుప్రోక్తమనుస్మృత్య పురాణమృషిసంస్తుతమ్॥ ౧౬॥ ఏవం సంసారమార్గా మే బహుశశ్చిరజీవినః। దృష్టాశ్చైవానుభూతాశ్చ తాంస్తే కథితవానహమ్॥ ౧౭॥ ఇదం చైవాపరం భూయః సహ భ్రాతృభిరచ్యుత। ధర్మసంశయమోక్షార్థం నిబోధ వచనం మమ॥ ౧౮॥ ధర్మే త్వయాత్మా సంయోజ్యో నిత్యం ధ

త్మభృతాం వర । ధర్మాత్మా హి సుఖం రాజన్ ప్రేత్య చేహ చ విందతి ॥ ౧౯ ॥ నిబోధ చ శుభాం వాణీం యాం ప్రవక్ష్యామి తేఽనఘ । న బ్రాహ్మణే పరిభవః క
ర్తవ్యస్తే కదాచన ॥ ౨౦ ॥ బ్రాహ్మణః కుపితో హన్యాదపి లోకాన్ ప్రతిజ్ఞయా ॥ వైశంపాయనః ॥ మార్కండేయవచః శ్రుత్వా కురూణాం ప్రవరో నృపః ॥
౨౧ ॥ ఉవాచ వచనం ధీమాన్ పరమం పరమద్యుతిః ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ కస్మిన్ ధర్మే మయా స్థేయం ప్రజాః సంరక్షతా మునే ॥ ౨౨ ॥ కథం చ వర్తమానో వై న
చ్యవేయం స్వధర్మతః ॥ మార్కండేయః ॥ దయావాన్ సర్వభూతేషు హితో రక్తోఽనసూయకః ॥ ౨౩ ॥ సత్యవాదీ మృదుర్దాంతః ప్రజానాం రక్షణే రతః । చ
ర ధర్మం త్యజాధర్మం పితౄన్ దేవాంశ్చ పూజయ ॥ ౨౪ ॥ ప్రమాదాద్ యత్ కృతం తేఽభూత్ సమ్యగ్దానేన తజ్జయ । అలం తే మానమాశ్రిత్య సతతం పర
వాన్ భవ ॥ ౨౫ ॥ విజిత్య పృథివీం సర్వాం మోదమానః సుఖీ భవ । ఏష భూతో భవిష్యశ్చ ధర్మస్తే సముదీరితః ॥ ౨౬ ॥ న తేఽస్త్యవిదితం కించిదతీతానాగతం భు
వి । తస్మాదిదం పరిక్లేశం త్వం తాత హృది మా కృథాః ॥ ౨౭ ॥ ప్రాజ్ఞాస్తాత న ముహ్యంతి కాలేనాపి ప్రపీడితాః । ఏష కాలో మహాబాహో అపి సర్వదివౌక
సామ్ ॥ ౨౮ ॥ ముహ్యంతి హి ప్రజాస్తాత కాలేనాపి ప్రచోదితాః । మా చ తత్ర విశంకా భూద్యన్మయోక్తం తవానఘ ॥ ౨౯ ॥ ఆశంక్య మద్వచో హ్యేతద్ధర్మ
లోపో భవేత్తవ । జాతోఽసి ప్రథితే వంశే కురూణాం భరతర్షభ ॥ ౩౦ ॥ కర్మణా మనసా వాచా సర్వమేతత్ సమాచర ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ యత్త్వయోక్తం ద్విజ
శ్రేష్ఠ వాక్యం శ్రుతిమనోహరమ్ ॥ ౩౧ ॥ తథా కరిష్యే యత్నేన భవతః శాసనం విభో । న మే లోభోఽస్తి విప్రేంద్ర న భయం న చ మత్సరః ॥ ౩౨ ॥ కరిష్యామి
హి తత్ సర్వముక్తం యత్తే మయి ప్రభో ॥ వైశంపాయనః ॥ శ్రుత్వా తు వచనం తస్య మార్కండేయస్య ధీమతః ॥ ౩౩ ॥ సంప్రహృష్టాః పాండవా రాజన్ స
హితాః శార్ఙ్గధన్వనా । విప్రర్షభాశ్చ తే సర్వే యే తత్రాసన్ సమాగతాః ॥ ౩౪ ॥ తథా కథాం శుభాం శ్రుత్వా మార్కండేయస్య ధీమతః । విస్మి
తాః సమపద్యంత పురాణస్య నివేదనాత్ ॥ ౩౫ ॥ ఇతి మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - యుధిష్ఠిరానుశాసనే - ఏకనవత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ॥
జనమేజయః ॥ భూయ ఏవ బ్రాహ్మణానాం మాహాత్మ్యం వక్తుమర్హసి । పాండవానాం యథాచష్ట మార్కండేయో మహాతపాః ॥ ౧ ॥ వైశంపాయనః ॥
భూయ ఏవ బ్రాహ్మణమాహాత్మ్యం భగవన్ వక్తుమర్హతీత్యబ్రవీత్ పాండవేయో మార్కండేయమ్ । అథాచష్ట మార్కండేయః - శ్రూయతాం
బ్రాహ్మణానాం చరితమితి ॥ ౨ ॥ మార్కండేయః ॥ అయోధ్యాయామిక్ష్వాకుకులోద్వహః పార్థివః పరీక్షిన్నామ మృగయామగమత్ । తమేకాశ్వేన మృ
గమనుసరంతం మృగో దూరమపాహరత్ ॥ ౩ ॥ అధ్వని జాతశ్రమః క్షుత్తృష్ణాభిభూతశ్చైకస్మిన్ దేశే నీలం గహనం వనఖండమపశ్యత్ । తచ్చ వివేశ తత
స్తస్య వనఖండస్య మధ్యేఽతీవ రమణీయం సరో దృష్ట్వా సాశ్వ ఏవ వ్యగాహత ॥ ౪ ॥ అథాశ్వస్తః స బిసమృణాలమశ్వస్యాగ్రతో నిక్షిప్య పుష్కరిణీతీరే సం
వివేశ । తతః శయానో మధురం గీతమశృణోత్ స శ్రుత్వా చింతయన్నేహ మనుష్యగతిం పశ్యామి కస్య ఖల్వయం గీతశబ్ద ఇతి ॥ ౫ ॥ అథాపశ్యత్ క
న్యాం పరమరూపదర్శనీయాం పుష్పాణ్యవచిన్వతీం గాయంతీం చ । అథ సా రాజ్ఞః సమీపే పర్యక్రామత్ ॥ ౬ ॥ తామబ్రవీద్రాజా కస్యాసి భద్రే కా వా
త్వమితి । సా ప్రత్యువాచ కన్యాస్మీతి తాం రాజోవాచార్థీ త్వయాహమితి ॥ ౭ ॥ అథోవాచ కన్యా సమయేనాహం శక్యా త్వయా లబ్ధుం నాన్యథేతి రాజా
తాం సమయమపృచ్ఛత్ । కన్యోవాచ నోదకం మే దర్శయితవ్యమితి ॥ ౮ ॥ స రాజా తాం బాఢమిత్యుక్త్వా తాముపయేమే - కృతోద్వాహశ్చ రాజా ప
రీక్షిత్ క్రీడమానో ముదా పరమయా యుక్తస్తూష్ణీం సంగమ్య తయా సహాస్తే । తతస్తత్రైవాసీనే రాజని సేనాన్వగచ్ఛత్ ॥ ౯ ॥ సా సేనోపవిష్టం రా
జానం పరివార్యాతిష్ఠత్ । పర్యాశ్వస్తశ్చ రాజా తథైవ సహ శిబికయా ప్రాయాదవఘోటితయా స్వనగరమనుప్రాప్య రహసి తయా సహాస్తే ॥
౧౦ ॥ తత్రాభ్యాశస్థోఽపి కశ్చిన్నాపశ్యదథ ప్రధానామాత్యోఽభ్యాశచరాస్తస్య స్త్రియోఽపృచ్ఛత్ । కిమత్ర ప్రయోజనం వర్తత ఇత్యథాబ్రువం
స్తాః స్త్రియః ॥ ౧౧ ॥ అపూర్వమివ పశ్యామ ఉదకం నాత్ర నీయత ఇత్యథామాత్యోఽనుదకం వనం కారయిత్వోదారవృక్షం బహుపుష్పఫలమూలం తస్య మ
ధ్యే ముక్తాజాలమయీం పార్శ్వే వాపీం సుగూఢాం సుధాసలిలలిప్తామ్ । స రహస్యుపగమ్య రాజానమబ్రవీత్ ॥ ౧౨ ॥ వనమిదముదారమనుదకం సా

థ్యత్ర రమ్యతామితి । స తస్య వచనాత్తయైవ సహ దేవ్యా తద్వనం ప్రావిశత్ ॥ ౧౩॥ స కదాచిత్తస్మిన్ కాననే రమ్యే తయైవ సహ వ్యవహరత్ । అథ క్షుత్తృష్ణార్దితః శ్రాంతోఽతిముక్తకాగారమపశ్యత్ తత్ ప్రవిశ్య రాజా ప్రియయా సుధాకృతాం విమలాం సలిలపూర్ణాం వాపీమపశ్యత్ ॥ ౧౪॥ దృష్ట్వైవ తాం తస్యాశ్చ తీరే సహైవ తయా దేవ్యా వ్యతిష్ఠత ॥౧౫॥ అథ తాం దేవీం స రాజాబ్రవీత్ సాధ్వవతర వాపీసలిలమితి । సా తద్వచః శ్రుత్వావతీర్య వాపీం న్యమజ్జన్న పునరుదమజ్జత్ ॥ ౧౬ ॥ తాం మృగయమాణో రాజా నాపశ్యద్వాపీమథ నిఃస్రావ్య మండూకం శ్వభ్రముఖే దృష్ట్వా క్రుద్ధ ఆజ్ఞాపయామాస ॥౧౭॥ స రాజా సర్వత్ర మండూకవధః క్రియతామితి - యో మయార్థీ స మాం మృతమండూకోపాయనమాదాయోపతిష్ఠేదితి ॥౧౮॥ అథ మండూకవధే ఘోరే క్రియమాణే దిక్షు సర్వాసు మండూకాన్ భయమావివేశ - తే భీతా మండూకరాజ్ఞే యథావృత్తం న్యవేదయన్ ॥ ౧౯ ॥ తతో మండూకరాట్ తాపసవేషధారీ రాజానమభ్యగచ్ఛదుపేత్య చైనమువాచ । మా రాజన్ క్రోధవశం గమః ప్రసాదం కురు నార్హసి మండూకానామనపరాధినాం వధం కర్తుమితి శ్లోకౌ చాత్ర భవతః ॥౨౦॥ మా మండూకాన్ జిఘాంస త్వం కోపం సంధారయాచ్యుత । ప్రక్షీయతే ధనోద్రేకో జనానామవిజానతామ్ ॥ ౨౧॥ ప్రతిజానీహి నైతాంస్త్వం ప్రాప్య క్రోధం విమోక్ష్యసి । అలంకృత్వాత వాధర్మం మండూకైః కిం హతైర్హితే ॥ ౨౨॥ తమేవం వాదినమిష్టజనశోకపరీతాత్మా రాజాథోవాచ । న హి క్షమ్యతే తన్మయా హనిష్యామ్యేతాన్నైతైర్దురాత్మభిః ప్రియా మే భక్షితా సర్వథైవ మే వధ్యా మండూకా నార్హసి విద్వన్మాముపరోద్ధుమితి ॥ ౨౩॥ స తద్వాక్యముపలభ్య వ్యథితేంద్రియమనాః ప్రోవాచ ప్రసీద రాజన్నహమాయుర్నామ మండూకరాజో మమ సా దుహితా సుశోభనా నామ ॥ ౨౪॥ తస్యా హి దౌశ్శీల్యమేతత్ బహవస్తయా రాజానో విప్రలబ్ధాః పూర్వా ఇతి॥ తమబ్రవీద్రాజా తయాస్మ్యహమర్థీ సా మే దీయతామితి । అథైనాం రాజ్ఞే పితా దదావబ్రవీచ్చైనామేనం రాజానం శుశ్రూషస్వేతి ॥౨౫॥ స ఏవముక్త్వా దుహితరం క్రుద్ధః శశాప యస్మాత్త్వయా రాజానో విప్రలబ్ధా బహవస్తస్మాదబ్రహ్మణ్యాని తవాపత్యాని భవిష్యంతీత్యనృతకత్వాత్తవేతి ॥ ౨౬ ॥ స చ రాజా తాముపలభ్య తస్యాం సురతగుణనిబద్ధహృదయో లోకత్రయైశ్వర్యమివోపలభ్య హర్షేణ బాష్పకలయా వాచా ప్రణిపత్యాభిపూజ్య మండూకరాజమబ్రవీత్ అనుగృహీతోఽస్మీతి । స చ మండూకరాజో మహితరమనుజ్ఞాప్య యథాగతమగచ్ఛత్ ॥ ౨౭ ॥ అథ కస్యచిత్ కాలస్య తస్యాం కుమారాస్త్రయస్తస్య రాజ్ఞః సంబభూవుః శలో దలో బలశ్చేతి - తతస్తేషాం జ్యేష్ఠం శలం సమయే పితా రాజ్యేఽభిషిచ్య తపసి ధృతాత్మా వనం జగామ । అథ కదాచిచ్ఛలో మృగయామనుచరన్ మృగమాసాద్య రథేనాన్వధావత్ ॥ ౨౮॥ సూతం చోవాచ శీఘ్రం మాం వహస్వేతి - స తథోక్తః సూతో రాజానమబ్రవీత్ ॥ న క్రియతామనుబంధో నైష శక్యస్త్వయా మృగోయం గృహీతుమ్ । యద్యపి తే రథే యుక్తౌ వామ్యౌ స్యాతామితి ॥ తతోఽబ్రవీద్రాజా సూతమాచక్ష్వ మే వామ్యౌ హన్మి వా త్వామితి । స ఏవముక్తో రాజభయభీతః సూతో వామదేవశాపభీతశ్చ సన్నాచఖ్యౌ రాజ్ఞే ॥ తతః పునః స రాజా స్వంగముద్యమ్య శీఘ్రం కథయస్వేతి తమాహ హనిష్యే త్వామితి । స తదాహ రాజభయభీతః సూతో వామదేవస్యాశ్వౌ వామ్యావనోజవావితి ॥ ౨౯ ॥ అథైనమేవం బ్రువాణమబ్రవీద్రాజా వామదేవాశ్రమం యాహీతి । స గత్వా వామదేవాశ్రమం తమృషిమబ్రవీత్ ॥ ౩౦ ॥ భగవన్ మృగో మే విద్ధః పలాయతే సంభావయితుమర్హసి వామ్యౌ దాతుమితి । తమబ్రవీదృషిర్దదాని తే వామ్యౌ కృతకార్యేణ భవతా మమ వామ్యౌ నిర్యాత్యౌ క్షిప్రమితి । స చ తావశ్వౌ ప్రతిగృహ్యానుజ్ఞాప్య ఋషిం ప్రాయాద్వామిప్రయుక్తేన రథేన మృగం ప్రతిగచ్ఛంశ్చాబ్రవీత్ సూత మశ్వరత్నావిమావయోగ్యౌ బ్రాహ్మణానాం నైతౌ ప్రతిదేయౌ వామదేవాయేత్యుక్త్వా మృగమవాప్యాస్వనగరమేత్యాశ్వావంతఃపురే స్థాపయత్ ॥ ౩౧॥ అథర్షిశ్చింతయామాస తరుణో రాజపుత్రః కల్యాణం పత్రమాసాద్య రమతే । న మే ప్రతినిర్యాతయత్యహో కష్టమితి ॥ ౩౨॥ స మనసా విచింత్య మాసి పూర్ణే శిష్యమబ్రవీత్ । గచ్ఛాత్రేయ రాజానం బ్రూహి యది పర్యాప్తం తదా నిర్యాతయోపాధ్యాయ వామ్యావితి ॥ ౩౩॥ స గత్వైవం తం రాజానమబ్రవీత్ - తం రాజా ప్రత్యువాచ - రాజ్ఞామేతద్వాహనమనర్హా బ్రాహ్మణా రత్నానామేవం

విధానాం కిం బ్రాహ్మణానామశ్వైః కార్యం సాధు గమ్యతామ్॥ ౩౪॥ స గత్వైతదుపాధ్యాయాయాచష్ట తచ్ఛ్రుత్వా వచనమప్రియం వామదేవః క్రో-
ధపరీతాత్మా స్వయమేవ రాజానమభిగమ్యాశ్వార్థమచోదయన్న చాదదద్రాజా॥ ౩౫॥ వామదేవః॥ ప్రయచ్ఛ వామ్యౌ మమ పార్థివ త్వం కృతం
హి తే కార్యమన్యైరశక్యమ్। మా త్వా వధీద్వరుణో ఘోరపాశైర్బ్రహ్మక్షత్రస్యాన్తరే వర్తమానమ్॥ ౩౬॥ రాజోవాచ॥ అనడ్వాహౌ సువ్రతౌ సా-
ధు దాన్తావేతద్విప్రాణాం వాహనం వామదేవ। తాభ్యాం యాహి త్వం యత్ర కామో మహర్షే ఛన్దాంసి వై త్వాదృశం సంవహన్తి॥ ౩౭॥ వామ-
దేవః॥ ఛన్దాంసి వై మాదృశం సంవహన్తి లోకేఽముష్మిన్ పార్థివ యాని సన్తి। అస్మింస్తు లోకే మమ యానమేతదస్మద్విధానామపరేషాం చ రాజన్॥ ౩౮॥
రాజోవాచ॥ చత్వారస్త్వాం వా గర్దభాః సంవహన్తు శ్రేష్ఠాశ్వతర్యో హరయో వాతరంహాః। తైస్త్వం యాహి క్షత్రియస్యైష వాహో మమైవ
వామ్యౌ న తవైతౌ హి విద్ధి॥ ౩౯॥ వామదేవః॥ ఘోరం వ్రతం బ్రాహ్మణస్యైతదాహురేతద్రాజన్ యదిహాజీవమానః। అయస్మయా ఘోరరూపా మ-
హాన్తశ్చత్వారో వా యాతుధానాః సురౌద్రాః॥ మయా ప్రయుక్తాస్త్వద్వధమీప్సమానా వహన్తు త్వాం శితశూలాశ్చతుర్ధా॥ ౪౦॥ రాజోవాచ॥
యే త్వాం విదుర్బ్రాహ్మణం వామదేవ వాచా హన్తుం మనసా కర్మణా వా। తే త్వాం సశిష్యమిహ పాతయన్తు మద్వాక్యనున్నాః శితశూలాసిహస్తాః॥ ౪౧॥
వామదేవః॥ మమైవైతౌ వామ్యౌ పరిగృహ్య రాజన్ పునర్దదామీతి ప్రపద్య మే త్వమ్। ప్రయచ్ఛ శీఘ్రం మమ వామ్యౌ త్వమశ్వౌ యద్యాత్మానం జీవి-
తుం తే క్షమం స్యాత్॥ ౪౨॥ రాజోవాచ॥ న బ్రాహ్మణేభ్యో మృగయా ప్రసూతా న త్వానుశాస్మ్యద్య ప్రభృతి హ్యసత్యమ్। తవైవాజ్ఞాం సంప్రణి-
ధాయ సర్వాం తథా బ్రహ్మన్ పుణ్యలోకం లభేయమ్॥ ౪౩॥ వామదేవః॥ నానుయోగా బ్రాహ్మణానాం భవన్తి వాచా రాజన్ మనసా కర్మణా వా। య-
స్త్వేవం బ్రహ్మ తపసా న్వేతి విద్వాంస్తేన శ్రేష్ఠో భవతి హి జీవమానః॥ ౪౪॥ మార్కండేయః॥ ఏవముక్తే వామదేవేన రాజన్ సముత్తస్థూ రాక్షసా ఘోర-
రూపాః। తైః శూలహస్తైర్వధ్యమానః స రాజా ప్రోవాచేదం వాక్యముచ్చైస్తదానీమ్॥ ౪౫॥ ఇక్ష్వాకవో యది బ్రహ్మన్ దలో వా విధేయా మే యది వి-
శోఽపి। నోత్స్రక్ష్యేఽహం వామదేవస్య వామ్యౌ నైవంవిధా ధర్మశీలా భవన్తి॥ ౪౬॥ ఏవం బ్రువన్నేవ స యాతుధానైర్హతో జగామాశు మహీం
క్షితీశః। తతో విదిత్వా నృపతిం నిపాతితమిక్ష్వాకవో వై దలమభ్యషించన్॥ ౪౭॥ రాజ్యే తదా తత్ర గత్వా స విప్రః ప్రోవాచేదం వచనం వామదేవః॥
దలం రాజానం బ్రాహ్మణానాం హి దేయమేవం రాజన్ సర్వధర్మేషు దృష్టమ్॥ ౪౮॥ బిభేషి చేత్త్వమధర్మాన్నరేన్ద్ర ప్రయచ్ఛ మే శీఘ్రమేవాద్య వా-
మ్యౌ। ఏతచ్ఛ్రుత్వా వామదేవస్య వాక్యం స పార్థివః సూతమువాచ రోషాత్॥ ౪౯॥ ఏకం హి మే సాయకం చిత్రరూపం దిగ్ధం విషేణాహర సంగృహీ-
తమ్। యేన విద్ధో వామదేవః శయీత సందృశ్యమానః శ్వభిరార్తరూపః॥ ౫౦॥ వామదేవః॥ జానామి పుత్రం దశవర్షం తవాహం జాతం మహిష్యాం శ్యే-
నజితం నరేన్ద్ర। తం జహి త్వం మద్వచనాత్ ప్రణున్నస్తూర్ణం ప్రియం సాయకైర్ఘోరరూపైః॥ ౫౧॥ మార్కండేయః॥ ఏవముక్తే వామదేవేన రాజ-
న్నన్తఃపురే రాజపుత్రం జఘాన। స సాయకస్తిగ్మతేజా విసృష్టః శ్రుత్వా దలస్తత్ర వాక్యం బభాషే॥ ౫౨॥ రాజోవాచ॥ ఇక్ష్వాకవో హన్త చరామి వః
ప్రియం నిహన్మీమం విప్రం మద్య ప్రమథ్య। ఆనీయతామపరస్తిగ్మతేజాః పశ్యధ్వం మే వీర్యమద్య క్షితీశాః॥ ౫౩॥ వామదేవః॥ యత్త్వమేనం సాయకం ఘో-
రరూపం విషేణ దిగ్ధం మమ సందధాసి। న త్వేతం త్వం శరవర్యం విమోక్తుం సంధాతుం వా శక్ష్యసే మానవేన్ద్ర॥ ౫౪॥ రాజోవాచ॥ ఇక్ష్వాకవః పశ్యత
మాం గృహీతం న వై శక్నోమ్యేష శరం విమోక్తుమ్। న చాస్య కర్తుం నాశమభ్యుత్సహామి ఆయుష్మాన్ వై జీవతు వామదేవః॥ ౫౫॥ వామదేవః॥ సంస్పృ-
శైతాం మహిషీం సాయకేన తతస్తస్మాదేనసో మోక్ష్యసే త్వమ్। తతస్తథా కృతవాన్ పార్థివస్తు తతో మునిం రాజపుత్రీ బభాషే॥ ౫౬॥ రాజపుత్రీ॥ య-
థా యుక్తా వామదేవాహమేనం దినే దినే సందిశన్తీ నృశంసమ్। బ్రాహ్మణేభ్యో మృగయన్తీ సూనృతాని తథా బ్రహ్మన్ పుణ్యలోకం లభేయమ్॥ ౫౭॥ వా-

మదేవః॥ త్వయా త్రాతం రాజకులం శుభేక్షణే వరం వృణీష్వాప్రతిమం దదామి తే । ప్రశాధీమం స్వజనం రాజపుత్రి ఇక్ష్వాకురాజ్యం సుమహచ్చాప్యనిం
ద్యే। ౨౭। రాజపుత్రీ॥ వరం వృణే భగవన్నేవ మేవ విముచ్యతాం కిల్బిషాదద్య భర్తా। శివేన చ ధ్యాహి స పుత్రబాంధవం వరో వృతో హ్యేష మయా ద్విజా
గ్ర్య॥ ౨౮॥ మార్కండేయః॥ శ్రుత్వా వచః స మునీ రాజపుత్ర్యాస్తథాస్త్వితి ప్రాహ కురుప్రవీర। ౨౯। తతః స రాజా ముదితో బభూవ వామ్యౌ చాస్మై ప్ర
దదౌ సంప్రణమ్య॥ ౩౦॥ ఇత్యారణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- వామదేవచరితే - ద్వినవత్యధికశతతమోఽధ్యాయః. ❋❋❋❋❋

వైశంపాయనః॥ మార్కండేయమృషయో బ్రాహ్మణా యుధిష్ఠిరశ్చ పర్యపృచ్ఛన్నృషిః కేన దీర్ఘాయురాసీద్బక ఇతి-మార్కండేయస్తు తాన్ సర్వా
నువాచ॥ మహాతపా దీర్ఘాయుశ్చ బకో రాజర్షిర్నాత్ర కార్యా విచారణా। ౧। ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు కౌంతేయో భ్రాతృభిః సహ భారత। మార్కండే
యం పర్యపృచ్ఛద్ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః। ౨। బకదాల్భ్యౌ మహాత్మానౌ శ్రూయేతే చిరజీవినౌ। సఖాయౌ దేవరాజస్య తావృషీ లోకసమ్మతౌ। ౩। ఏత
దిచ్ఛామి భగవన్ బకశక్రసమాగమమ్। సుఖదుఃఖసమాయుక్తం తత్త్వేన కథయస్వ మే। ౪। మార్కండేయః॥ వృత్తే దేవాసురే రాజన్ సంగ్రామే రోమ
హర్షణే। త్రయాణామపి లోకానామింద్రో లోకాధిపోఽభవత్। ౫। సమ్యగ్వర్షతి పర్జన్యః సస్యసంపద ఉత్తమాః। నిరామయాః సుధర్మిష్ఠాః
ప్రజా ధర్మపరాయణాః॥ ౬ ॥ ముదితశ్చ జనః సర్వః స్వధర్మేషు వ్యవస్థితః। తాః ప్రజా ముదితాః సర్వా దృష్ట్వా బలనిషూదనః॥ ౭ ॥ తతస్తు ముదితో రా
జన్ దేవరాజః శతక్రతుః॥ ఐరావతం సమాస్థాయ తాః పశ్యన్ముదితాః ప్రజాః॥ ౮ ॥ ఆశ్రమాంశ్చ విచిత్రాంశ్చ నదీశ్చ వివిధాః శుభాః। నగరాణి సమృ
ద్ధాని ఖేటాన్ జనపదాంస్తథా॥ ౯॥ ప్రజాపాలనదక్షాంశ్చ నరేంద్రాన్ ధర్మచారిణః॥ ఉదపానం ప్రపా వాపీ తటాకాని సరాంసి చ॥ ౧౦॥ నానా బ్రహ్మ
సమాచారైః సేవితాని ద్విజోత్తమైః। తతోఽవతీర్య రమ్యాయాం పృథ్వ్యాం రాజన్ శతక్రతుః॥ ౧౧॥ తత్ర రమ్యే శివే దేశే బహువృక్షసమాకులే పూర్వ
స్యాం దిశి రమ్యాయాం సముద్రాభ్యాశతో నృప॥ ౧౨ ॥ తత్రాశ్రమపదం రమ్యం మృగద్విజనిషేవితమ్ । తత్రాశ్రమపదే రమ్యే బకం పశ్యతి దేవ
రాట్॥ ౧౩॥ బకస్తు దృష్ట్వా దేవేంద్రం దృఢం ప్రీతమనాభవత్ । పాద్యాసనార్ఘ్యదానేన ఫలమూలైరథార్చయత్॥ ౧౪ ॥ సుఖోపవిష్టో వరదస్త
తస్తు బలసూదనః । తతః ప్రశ్నం బకం దేవ ఉవాచ త్రిదశేశ్వరః॥ ౧౫॥ శతం వర్షసహస్రాణి మునే జాతస్య తేఽనఘ । సమాఖ్యాహి మమ బ్రహ్మన్ కిం
దుఃఖం చిరజీవినామ్॥ ౧౬॥ బక ఉవాచ॥ అప్రియైః సహ సంవాసః ప్రియైశ్చాపి వినాభవః॥ అసద్భిః సంప్రయోగశ్చ తద్దుఃఖం చిరజీవినామ్॥ ౧౭॥ పుత్ర
దారవినాశోఽత్ర జ్ఞాతీనాం సుహృదామపి। పరేష్వాయత్తతా కృచ్ఛ్రం కిన్ను దుఃఖతరం తతః॥ ౧౮ ॥ నాన్యద్దుఃఖతరం కించిల్లోకేషు ప్రతిభాతి మే। అర్థై
ర్విహీనః పురుషః పరైః సంపరిభూయతే॥ ౧౯॥ అకులానాం కులే భావం కులీనానాం కులక్షయమ్ । సంయోగం విప్రయోగం చ పశ్యంతి చిరజీవినః॥ ౨౦॥ అ
పి ప్రత్యక్షమేవైతత్తవ దేవ శతక్రతో। అకులానాం సమృద్ధానాం కథం కులవిపర్యయః॥ ౨౧॥ దేవదానవగంధర్వమనుష్యోరగరాక్షసాః । ప్రాప్నువం
తి విపర్యాసం కిన్ను దుఃఖతరం తతః॥ ౨౨॥ కులే జాతాశ్చ క్లిశ్యంతే దౌష్కులేయవశానుగాః॥ ఆఢ్యైర్దరిద్రా అవమతాః కిన్ను దుఃఖతరం తతః॥ ౨౩॥ లోకే
వైధర్మ్యమేతత్తు దృశ్యతే బహువిస్తరమ్ । హీనజ్ఞానాశ్చ దృశ్యంతే క్లిశ్యంతే ప్రాజ్ఞకోవిదాః॥ ౨౪॥ బహుదుఃఖపరిక్లేశం మానుష్యమిహ దృశ్యతే॥ ఇంద్రః॥
పునరేవ మహాభాగ దేవర్షిగణసేవిత॥ ౨౫॥ సమాఖ్యాహి మమ బ్రహ్మన్ కిం సుఖం చిరజీవినామ్॥ బక ఉవాచ॥ అష్టమే ద్వాదశే వాపి శాకం యః పచతే
గృహే॥ ౨౬॥ కుమిత్రాణ్యనపాశ్రిత్య కిం వై సుఖతరం తతః॥ యత్రాహాని న గణ్యంతే నైనమాహుర్మహాశనమ్॥ ౨౭॥ అపి శాకం పచానస్య సుఖం వై
మఘవన్ గృహే।అర్జితం స్వేన వీర్యేణ నాప్యపాశ్రిత్య కంచన॥ ౨౮ ॥ ఫలం శాకమపి శ్రేయో భోక్తుం హ్యకృపణం గృహే। పరస్య తు గృహే భోక్తుః పరి
భూతస్య నిత్యశః॥ ౨౯॥ సుమృష్టమపి న శ్రేయో వికల్పోఽయమతః సతామ్। శ్వవత్ కీలాలపో యస్తు పరాన్నం భోక్తుమిచ్ఛతి॥ ౩౦॥ ధిగస్తు తస్య తద్భుక్తం

కృపణస్య దురాత్మనః। యో దత్వాऽతిథిభూతేభ్యః పితృభ్యశ్చ ద్విజోత్తమః॥ ౩౧ ॥ శిష్టాన్యన్నాని యో భుఙ్క్తే కిం వై సుఖతరం తతః। అతో మృష్టతరం నాన్యత్
పూతం కించిచ్ఛతక్రతో॥ ౩౨॥ దత్వా యస్త్వతిథిభ్యోన్నం భుఙ్క్తే తేనైవ నిత్యశః। యావతో హ్యన్ధసః పిణ్డానశ్నాతి సతతం ద్విజః॥ ౩౩॥ తావతాం
గోసహస్రాణాం ఫలం ప్రాప్నోతి దాయకః। యదేనో యౌవనకృతం తత్సర్వం నశ్యతే ధ్రువమ్॥ ౩౪॥ సదక్షిణస్య భుక్తస్య ద్విజస్య తు కరే గతమ్। య
ద్వారి వారిణా సించేత్తద్ధ్యేనస్తరతే క్షణాత్॥ ౩౫॥ ఏతాశ్చాన్యాశ్చ వై బహ్వీః కథయిత్వా కథాః శుభాః। బకేన సహ దేవేన్ద్ర ఆపృచ్ఛ్య త్రిదివం గతః॥
౩౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాన్తర్గతమార్కణ్డేయసమాస్యాపర్వణి - బకశక్రసంవాదే - త్రినవత్యధికశతతమోऽధ్యాయః. ❋❋❋❋❋
వైశంపాయనః॥ తతః పాణ్డవాః పునర్మార్కణ్డేయమూచుః కథితం మహద్బ్రాహ్మణభాగ్యం రాజన్యమహాభాగ్యమిదానీం శుశ్రూషామహ ఇతి - తా
నువాచ మార్కణ్డేయో మహర్షిః శ్రూయతామిదానీం రాజన్యానాం మహాభాగ్యమితి॥ ౧ ॥ కురూణామన్యతమః సుహోత్రో నామ రాజా మహ
ర్షీనభిగమ్య నివృత్య రథస్థ ఏవ రాజానమౌశీనరిం శిబిం దదర్శాభిముఖం తౌ సమేత్య పరస్పరేణ యథావయః పూజాం ప్రయుజ్య గుణసామ్యేన పరస్పరే
ణ తుల్యాత్మానౌ విదిత్వా - అన్యోన్యస్య పన్థానం న దదతుస్తత్ర నారదః ప్రాదురాసీత్ కిమిదం భవన్తౌ పరస్పరస్య పన్థానమావృత్య తిష్ఠత ఇతి॥ ౨॥
తావూచతుర్నారదం నైతద్భగవన్ పూర్వకర్మకర్త్రాదిభిర్విశిష్టస్య పన్థా ఉపదృశ్యతే - సమర్థాయ వా - ఆవాం చ సఖ్యం పరస్పరేణోపగతౌ॥
౩॥ తచ్చావధానతో హ్యుత్సృష్టమధరోత్తరం పరిభ్రష్టం నారదస్త్వేవముక్తః శ్లోకత్రయమపఠత్॥ ౪ ॥ క్రూరః కౌరవ్య మృదవే మృదుః క్రూరే చ కౌ
రవ। సాధుశ్చాసాధవే సాధుః సాధవే నాప్నుయాత్ కథమ్॥ ౫॥ కృతం శతగుణం కుర్యాన్నాస్తి దేవేషు నిర్ణయః। ఔశీనరః సాధుశీలో భవతో వై మహీ
పతిః॥ ౬॥ జయేత్ కదర్యం దానేన సత్యేనానృతవాదినమ్। క్షమయా క్రూరకర్మాణమసాధుం సాధునా జయేత్॥ ౭ ॥ తదుభావేవ భవన్తావుదారౌ య
ఇదానీం భవద్భ్యామన్యతమః సోపసర్పతు పతదైవ్యనిదర్శనమిత్యుక్త్వా తూష్ణీం నారదో బభూవ॥ ౮ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు కౌరవ్యః శిబిం ప్రదక్షిణం కృ
త్వా పన్థానం దత్వా బహుకర్మభిః ప్రశస్య ప్రయయౌ। తదేతద్రాజ్ఞో మహాభాగ్యమిత్యుక్తవాన్నారదః॥ ౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వా
న్తర్గతమార్కణ్డేయసమాస్యాపర్వణి - శిబిమహాభాగ్యకథనే - చతుర్నవత్యధికశతతమోऽధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋
మార్కణ్డేయః॥ ఇదమన్యచ్ఛ్రూయతాం యయాతిర్నాహుషో రాజా రాజ్యస్థః పౌరజనావృత ఆసాంచక్రే - గుర్వర్థీ బ్రాహ్మణ ఉపేత్యాబ్రవీత్ - భో
రాజన్ గుర్వర్థం భిక్షేయం సమయాదితి॥ రాజోవాచ - బ్రవీతు భగవాన్ సమయమితి॥ ౧ ॥ బ్రాహ్మణః ॥ విద్వేషణం పరమం జీవలోకే కుర్యాన్నరః
పార్థివ యాచ్యమానః। తత్త్వాం పృచ్ఛామి కథం ను రాజన్ దద్యాద్భవాన్ దయితం చ మేద్య॥ ౨॥ రాజోవాచ॥ న చానుకీర్తయేదద్య దత్వా అయాచ్య
మర్థం న చ సంశృణోమి ప్రాప్యమర్థం చ సంశ్రుత్య తం చాపి దత్వా సుసుఖీ భవామి॥ ౩॥ దదామి తే రోహిణీనాం సహస్రం ప్రియో హి మే బ్రాహ్మ
ణో యాచ్యమానః। న మే మనః కుప్యతి యాచ్యమానే దత్తం న శోచామి కదాచిదర్థమ్॥ ౪॥ ఇత్యుక్త్వా బ్రాహ్మణాయ రాజా గోసహస్రం దదౌ - ప్రాప్త
వాంశ్చ సహస్రం బ్రాహ్మణ ఇతి॥ ౫॥ ఇతి మార్కణ్డేయసమాస్యాపర్వణి - నాహుషచరిత్రే పంచనవత్యధికశతతమోऽధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋❋❋
వైశంపాయనః ॥ భూయ ఏవ మహాభాగ్యం కథ్యతామిత్యబ్రవీత్ పాణ్డవః। అథాచష్ట మార్కణ్డేయో మహారాజ వృషదర్భసేదుకనామానౌ రాజా
నౌ నీతిమార్గరతావస్త్రోపాస్త్రకృతినౌ॥ ౧॥ సేదుకో వృషదర్భస్య బాలస్యైవ ఉపాంశు వ్రతమభ్యజానాదప్యనుదేయం బ్రాహ్మణస్య॥ ౨॥ అథ
తం సేదుకం బ్రాహ్మణః కశ్చిద్వేదాధ్యయనసంపన్నః। ఆశిషం దత్వా గుర్వర్థీ భిక్షితవాన్॥ ౩॥ అశ్వసహస్రం మే భవాన్ దదాత్వితి - తం సేదుకో బ్రా
హ్మణమబ్రవీత్॥ నాస్తి సంభవో గుర్వర్థం దాతుమితి॥ ౪ ॥ స త్వం గచ్ఛ వృషదర్భసకాశం రాజా పరమధర్మజ్ఞో బ్రాహ్మణ తం భిక్షస్వ స తే దాస్య

తితస్యైతదుపాంశువ్రతమితి॥ ౫॥ అథ బ్రాహ్మణో వృషదర్భస్స కాశం గత్వాఽశ్వసహస్రమయాచత - స రాజా తం కశేనాతాడయత్ ॥౬॥ తం బ్రా-
హ్మణోఽబ్రవీత్ కింహింస్యనాగసం మామితి - ఏవముక్త్వా తం శపంతం రాజాహ విప్ర కిం మోఽన దదాతి తుభ్యముతాహో స్విత్ బ్రాహ్మణ్యమేతత్ ॥
౭॥ బ్రాహ్మణః॥ రాజాధిరాజ తవ సమీపం సేదుకేన ప్రేషితోఽభిక్షితుమాగతః - తేనానుశిష్టేన మయా త్వం భిక్షితోఽసి॥ ౮॥ రాజోవాచ॥ పూర్వాహ్ణే తే
-దాస్యామి యో మేఽద్య బలిరాగమిష్యతి - యో హ్యన్యతే కశయా కథం మోఘం తత్పణం తస్య స్యాత్ ॥ ౯॥ ఇత్యుక్త్వా బ్రాహ్మణాయ దైవసికాముత్పత్తిం
ప్రాదాత్ - దధికస్యాశ్వసహస్రస్య మూల్యమేవాదాదితి॥ ౧౦॥ దేవానాం కథా సంజాతా మహీతలం గత్వా మహీపతిం శిబిమౌశీనరం సాధ్వేనం శిబిం
జిజ్ఞాస్యామ ఇతి - ఏవం భో ఇత్యుక్త్వాఽగ్నీంద్రావుపతిష్ఠేతామ్॥ ౧౧॥ అగ్నిః కపోతరూపేణ తమభ్యధావదామిషార్థమింద్రః శ్యేనరూపేణ - అథ కపో-
తో రాజ్ఞో దివ్యాసనాసీనస్య ఉత్సంగం న్యపతత్ ॥ ౧౨॥ అథ పురోహితో రాజానమబ్రవీత్ - ప్రాణరక్షార్థం శ్యేనాద్భీతో భవంతం ప్రాణార్థీ ప్రప-
ద్యతే॥ ౧౩॥ వసు దదాతు అంతవాన్ పార్థివో హ్యస్య నిష్కృతిం కుర్యాత్ ఘోరం కపోతస్య నిపాతమాహుః॥ ౧౪॥ అథ కపోతో రాజానమబ్రవీత్ ప్రాణ-
రక్షార్థం శ్యేనాద్భీతో భవంతం ప్రాణార్థీ ప్రపద్యే - అంగైరంగాని ప్రాప్యార్థీ మునిర్భూత్వా ప్రాణాంస్త్వాం ప్రపద్యే॥౧౫॥ స్వాధ్యాయేన
కర్శితం బ్రహ్మచారిణం మాం విద్ధి తపసా దమేన యుక్తమాచార్యస్యాప్రతికూలభాషిణమేవం యుక్తమపాపం మాం విద్ధి॥ ౧౬॥ గదామి వేదాన్ విచినో-
మి ఛందః సర్వే వేదా అక్షరశో మేఽధీతాః - న సాధు దానం శ్రోత్రియస్య ప్రదానం మా ప్రాదాః శ్యేనాయ న కపోతోఽస్మి - అథ శ్యేనో రాజానమబ్రవీత్॥
౧౭॥ పర్యాయేణ వసతిర్మా భవేషు సర్గే జాతః పూర్వమస్మాత్ కపోతాత్ - త్వమాదదానోఽథ కపోతమేనం మా త్వం రాజన్ విఘ్నకర్తా భవేథాః॥
౧౮॥ రాజోవాచ॥ కేనేదృశీ జాతు పరా హి దృష్టా వాగుచ్యమానా శకునేన సంస్కృతా। యో వై కపోతో వదతే యాం చ శ్యేన ఉభౌ విదిత్వా కథమస్తు సా-
ధు॥ ౧౯॥ నాస్య వర్షతి వర్షకాలే నాస్య బీజం రోహతి కాల ఉప్తమ్। భీతం ప్రపన్నం యో హి దదాతి శత్రవే న త్రాణం లభతే త్రాణమిచ్ఛన్ స కాలే॥
౨౦॥ జాతా హ్రస్వా ప్రజా ప్రమీయతే సదా న వై వాసం పితరోఽస్య కుర్వతే। భీతం ప్రపన్నం యో హి దదాతి శత్రవే నాస్య దేవాః ప్రతిగృహ్ణంతి హ-
వ్యమ్॥ ౨౧॥ మోఘమన్నం విందతి చాప్రచేతాః స్వర్గాల్లోకాద్భ్రశ్యతి శీఘ్రమేవ। భీతం ప్రపన్నం యో హి దదాతి శత్రవే సేంద్రా దేవాః ప్రహ-
రంత్యస్య వజ్రమ్॥ ౨౨॥ ఉక్షాణం పక్త్వా సహ ఓదనేన అస్మాత్ కపోతాత్ ప్రతి తే నయంతు। యస్మిన్ దేశే రమసేతీవ శ్యేన తత్ర మాంసం శిబయస్తే వ-
హంతు॥ ౨౩॥ శ్యేనః॥ నోక్షాణం రాజన్ ప్రార్థయే యం న చాన్యదస్మాన్మాంసమధికం వా కపోతాత్। దేవైర్దత్తః సోఽద్య మమైష భక్షస్తన్మే దదస్వ
శకునానామభావాత్॥ ౨౪॥ రాజోవాచ॥ ఉక్షాణం వేహతమనూనం నయంతు తే పశ్యంతు పురుషా మమైవ - భయాద్ధి తస్య దాయం మమాంతికాత్త్వ
ప్రాపయంతు త్వం హ్యేనం మా హింసీః॥ ౨౫॥ త్యజే ప్రాణాన్నైవ దద్యాం కపోతం సౌమ్యో హ్యయం కిన్న జానాసి శ్యేన। యథా క్లేశం మా కురుష్వ
హ సౌమ్య నాహం కపోతమర్పయిష్యే కథంచిత్॥ ౨౬॥ యథా మాం హి వై సాధువాదైః ప్రసన్నాః ప్రశంసేయుః శిబయః కర్మణా తు। యథా శ్యేన ప్రి-
యమేవ కుర్యాం ప్రశాధి మాం యద్వదేస్తత్కరోమి॥ ౨౭॥ శ్యేనః॥ ఊరోర్దక్షిణాదుత్కృత్య స్వపిశితం తావద్రాజన్ యావన్మాంసం కపోతేన సమమ్।
తథా తస్మాత్ సాధు త్రాతః కపోతః ప్రశంసేయుః శిబయః కృతం చ ప్రియం స్యాన్మమేతి॥ ౨౮॥ అథ స దక్షిణాదూరోరుత్కృత్య స్వమాంసపేశీం తుల-
యా ధారయన్ గురుతర ఏవ కపోత ఆసీత్॥ ౨౯॥ పునరన్యముచ్చకర్త గురుతర ఏవ కపోతః - ఏవం సర్వం సమధికృత్య శరీరం తులాయామారోపయామా-
స - తత్తథాపి గురుతర ఏవ కపోత ఆసీత్॥ ౩౦॥ అథ రాజా స్వయమేవ తులామారురోహ - న చ వ్యలీకమాసీద్రాజ్ఞ ఏతద్వృత్తాంతం దృష్ట్వా ప్రాత ఇత్యు-
క్త్వా ప్రాలీయత శ్యేనః అథ రాజాఽబ్రవీత్॥ ౩౧॥ కపోతం విద్యుః శిబయస్త్వాం కపోత పృచ్ఛామి తే శకునే కో ను శ్యేనః। నానీశ్వర ఈదృశం జాతు కుర్యా-
దేతం ప్రశ్నం భగవన్మే వివక్ష్వ॥ ౩౨॥ కపోతః॥ వైశ్వానరోఽహం జ్వలనో ధూమకేతురథైవ శ్యేనో వజ్రహస్తః శచీపతిః। సాధు జ్ఞాతుం త్వామృషభ-

సౌరథేయం నౌజిజ్ఞాసయా త్వత్సకాశం ప్రపన్నౌ ॥ ౩౩ ॥ యామేతాం పేశీం మమ నికృత్య యాయ ప్రాదాద్భవానసి నోత్కృత్యేత్య రాజా ఏతద్వోల
త్మశివం కరోమి హిరణ్యవర్ణం రుచిరం పుణ్యగంధమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఏతాసాం ప్రజానాం పాలయితా యశస్వీ సురర్షీణామథ సంమతో భృశం ఏతస్మాత్ పా
ర్శ్వాత్ పురుషో జనిష్యతి కపోతరోమేతి చ తస్య నామ ॥ ౩౫ ॥ కపోతరోమాణం శిబినోద్భిదం పుత్రం ప్రాప్స్యతి నృపవృషం సంహననం యశోదీప్యమానం
ద్రష్టాసి శూరమృషభం సౌరథానామ్ ॥ ౩౬ ॥ ఇతి మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి శిబిచరితే షణ్ణవత్యధికశతతమోఽధ్యాయః ❁❁❁❁❁❁❁❁❁

వైశంపాయనః ॥ భూయ ఏవ మహాభాగ్యం కథ్యతామిత్యబ్రవీత్ పాండవో మార్కండేయమ్ - అథాచష్ట మార్కండేయః - అష్టకస్య వైశ్వామిత్రేరశ్వ
మేధే సర్వే రాజానః ప్రాగచ్ఛంత ॥ ౧ ॥ భ్రాతరశ్చాస్య ప్రతర్దనో వసుమనాః శిబిరౌశీనర ఇతి - స చ సమాప్తయజ్ఞో భ్రాతృభిః సహ రథేన ప్రాయా
త్తే చ నారదమాగచ్ఛంతం తమభివాద్యారోహతు భవాన్ రథమిత్యబ్రువన్ ॥ ౨ ॥ తాంస్తథేత్యుక్త్వా రథమారురోహ - అథ తేషామేకః సురర్షిం నారదమ
బ్రవీత్ - ప్రసాద్య భగవంతం కించిదిచ్ఛేయం ప్రష్టుమితి ॥ ౩ ॥ పృచ్ఛేత్యబ్రవీదృషిః సోఽబ్రవీదాయుష్మంతః సర్వగుణసముదితాః - అథాయుష్మంతం స్వ
ర్గవిశేషం చ శుభ్రం యాతవ్యం స్యాత్ కశ్చావతరేత్ - అయమష్టకోఽవతరేదిత్యబ్రవీదృషిః ॥ ౪ ॥ కింకారణమిత్యపృచ్ఛత్ । తథాచష్ట అష్టకస్య గృహే
మయా ఉషితం స మాం రథేనానుప్రావహత్ తథాపశ్యమనేకాని గోసహస్రాణి వర్ణశో వివిక్తాని తమహమపృచ్ఛం కస్యేమా గావ ఇతి సోఽబ్రవీత్ ॥ ౫ ॥
మయా నిసృష్టా ఇత్యేతా నేవ స్వయం శ్లాఘతి కథితేన ఏషోఽవతరేదథ త్రిభిర్యాతవ్యం సాంప్రతం కోఽవతరేత్ ॥ ౬ ॥ ప్రతర్దన ఇత్యబ్రవీదృషిః తత్ర కిం
కారణం ప్రతర్దనస్యాపి గృహే మయోషితమ్ । స మాం రథేనానుప్రావహత్ ॥ ౭ ॥ అథైనం బ్రాహ్మణోఽభిక్షత అశ్వం మమ దదాతు భవాన్నివృత్తో
దాస్యామీత్యబ్రవీత్ బ్రాహ్మణం త్వరితమేవ దీయతామిత్యబ్రవీత్ బ్రాహ్మణస్త్వరితమేవ బ్రాహ్మణస్యైవముక్త్వా దక్షిణం పార్శ్వమదదత్ ॥ ౮ ॥
అథాన్యోఽప్యశ్వార్థీ బ్రాహ్మణ ఆగచ్ఛత్ - తథైవ చైనముక్త్వా వామపార్ష్ణిమభ్యాదాదథ ప్రాయాత్ పునరపి చాన్యోఽప్యశ్వార్థీ బ్రాహ్మణ ఆగ
చ్ఛత్ । త్వరితోఽథ తస్మై అపనహ్యావాసం ధుర్యమదదత్ ॥ ౯ ॥ అథ ప్రాయాత్ పునరన్య ఆగచ్ఛదశ్వార్థీ బ్రాహ్మణస్తమబ్రవీదతియాతో దాస్యా
మి త్వరితమేవ దీయతామిత్యబ్రవీ బ్రాహ్మణస్తస్మై దత్వాశ్వం రథధురం గృహ్ణాతా వ్యాహృతం బ్రాహ్మణానాం సాంప్రతం నాస్తి కించిదితి ॥ ౧౦ ॥......
య ఏష దదాతి చాసూయతి చ తేన వ్యాహృతేన తథావతరేత్ । దథ ద్వాభ్యాం యాతవ్యమితి కోఽవతరేత్ ॥ ౧౧ ॥ వసుమనా అవతరేదిత్యబ్రవీదృషిః - కింకా
రణమిత్యపృచ్ఛదథాచష్ట నారదః - అహం పరిభ్రమన్ వసుమనసో గృహముపస్థితః ॥ ౧౨ ॥ స్వస్తివాచనమాసీత్ పుష్పరథస్య ప్రయోజనేన తమహమ
న్వగచ్ఛం స్వస్తివాచితేషు బ్రాహ్మణేషు రథో బ్రాహ్మణానాం దర్శితః ॥ ౧౩ ॥ తమహం రథం ప్రాశంసమథ రాజాబ్రవీద్భగవతా రథః ప్రశస్తః ఏష
భగవతో భవతో రథ ఇతి - అథ కదాచిత్ పునరప్యహముపస్థితః - పునరేవ రథప్రయోజనమాసీత్ ॥ ౧౪ ॥ సమ్యగయమేష భగవత ఇత్యేవం రాజాబ్రవీది
తి - పునరేవ చతృతీయం స్వస్తివాచనం సముభావయమథ రాజా బ్రాహ్మణానాం దర్శయన్ మామభిప్రేక్ష్యాబ్రవీత్ ॥ ౧౫ ॥ అథో భగవతా పుష్పరథ
స్య స్వస్తివాచనాని సుష్ఠు సంభావితానీతి తేన ద్రోహవచనేనావతరేత్ - అథైకేన యాతవ్యం స్యాత్ కోఽవతరేత్ పునర్నారదమాహ ॥ ౧౬ ॥ శిబిర్యా
యాదహమవతరేయమ్ అథ కిం కారణమిత్యబ్రవీత్ - అసావహం శిబినా న సమానోఽస్మి యతస్తం శిబిం బ్రాహ్మణోఽభ్యాగచ్ఛత్ స చైనమబ్రవీత్ ॥ ౧౭ ॥
శిబే అన్నార్థ్యస్మీతి తమబ్రవీచ్ఛిబిః కిం క్రియతామాజ్ఞాపయతు భవానితి - అథైనం బ్రాహ్మణోఽబ్రవీత్ య ఏష తే పుత్రో బృహద్గర్భో నామ ఏష ప్ర
మాతవ్య ఇతి తమేనం సంస్కురు ॥ ౧౮ ॥ అన్నం చోపపాదయ తతోఽహం ప్రతీక్ష్య ఇతి - తతః పుత్రం ప్రమాప్య సంస్కృత్య విధినా సాధయిత్వా పాత్ర్యా
ముపర్ణయిత్వా శిరసా ప్రతిగృహ్య బ్రాహ్మణమమృగయత్ ॥ ౧౯ ॥ అథాస్య మృగయమాణస్య కశ్చిదాచష్ట ఏష తే బ్రాహ్మణో నగరం ప్రవిశ్య దహతి

తేగృహం కోశాగారమాయుధాగారమశ్వశాలాం హస్తిశాలాంచ క్రుద్ధ ఇతి॥ ౨౦॥ అథ శిబిస్తథైవావికృతముఖవర్ణో నగరం ప్రవిశ్య బ్రాహ్మణం త
మబ్రవీత్-సిద్ధం భగవన్నన్నమితి బ్రాహ్మణో న కించిద్వ్యాజహార విస్మయాదధోముఖ ఆసీత్॥ ౨౧॥ తతః ప్రసాదయద్బ్రాహ్మణం భగవన్ భుజ్య
తామితి ముహూర్తాదుద్వీక్ష్య శిబిమబ్రవీత్। త్వమేవైతదశానేతి-తత్రాహ తథేతి శిబిస్తథైవావిమనా మహిత్వా కపాలమభ్యుద్ధార్య భోక్తుమైచ్ఛత్॥
౨౨॥ అథాస్య బ్రాహ్మణో హస్తమగృహ్ణాత్। అబ్రవీచ్చైనం జితక్రోధోసి న తే కించిదపరిత్యాజ్యం బ్రాహ్మణార్థే బ్రాహ్మణోపి తం మహాభాగం
సభాజయత్॥ ౨౩॥ స హ్యుద్వీక్షమాణః పుత్రమపశ్యదగ్రే తిష్ఠంతం దేవకుమారమివ పుణ్యగంధాన్వితమలంకృతమ్। సర్వం చ తమర్థం విధాయ
బ్రాహ్మణోంతరధీయత తస్య రాజర్షేర్విధాతా తేనైవ వేషేణ పరీక్షార్థమాగత ఇతి తస్మిన్నంతర్హితే అమాత్యా రాజానమూచుః కిం ప్రేప్సు
నా భవతా ఇదమేవం జానతా కృతమితి॥ ౨౪॥ శిబిరువాచ॥ నైవాహమేతద్యశసే దదాని న చార్థహేతోర్న చ భోగతృష్ణయా। పాపైరనాసేవితఏష
మార్గ ఇత్యేవమేతత్ సకలం కరోమి॥ ౨౫॥ సద్భిః సదాధ్యాసితం తు ప్రశస్తం తస్మాత్ ప్రశస్తం శ్రయతే మతిర్మే। ఏతన్మహాభాగ్యవరం శిబేస్తు తస్మా
దహం వేద యథావదేతత్॥ ౨౬॥ ఇతి మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - రాజన్యమహాభాగ్యకథనే - సప్తనవత్యధికశతతమోధ్యాయః. ❋❋❋❋

వైశంపాయనః॥ మార్కండేయమృషయః పాండవాః పర్యపృచ్ఛన్నస్తి కశ్చిద్భవతశ్చిరజాతతర ఇతి॥ ౧॥ స తానువాచాస్తి ఖలు రాజర్షిరింద్రద్యు
మ్నో నామ క్షీణపుణ్యస్త్రిదివాత్ ప్రచ్యుతః కీర్తిస్తే వ్యుచ్ఛిన్నేతి స మాముపాతిష్ఠదథ ప్రత్యభిజానాతి మాం భవానితి॥ ౨॥ తమహమబ్రువం న వయం
వాసాయనికాః కార్యచేష్టాపలత్వాన్న ప్రత్యభిజానామ్యాత్మనోర్థానామనుష్ఠానం న శరీరోపతాపేనాత్మనః సమారంభామోర్థానామనుష్ఠానమ్॥
౩॥ స మామువాచాస్త్యన్యస్త్వత్తశ్చిరజాత ఇతి తమహమబ్రువమస్తి ఖలు హిమవతి ప్రావారకర్ణో నామోలూకః ప్రతివసతి స మత్తశ్చిరజాతో
భవంతం యది జానీయాదితః ప్రకృష్టే చాధ్వని హిమవాంస్తత్రాసౌ ప్రతివసతీతి॥ ౪॥ తతః స మామశ్వో భూత్వా తత్రావహద్యత్ర బభూవోలూ
కః-అథైనం స రాజాపప్రచ్ఛ ప్రతిజానాతి మాం భవానితి॥ ౫॥ స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వాబ్రవీదేనం నాభిజానామి భవంతమితి। స ఏవముక్త ఇంద్ర
ద్యుమ్నః పునస్తములూకమబ్రవీద్రాజర్షిః॥ ౬॥ అథాస్తి కశ్చిద్భవతః సకాశాచ్చిరజాత ఇతి-స ఏవముక్తోబ్రవీదస్తి ఖల్వింద్రద్యుమ్నం నామ సరస్తస్మి
న్నాడీజంఘో నామ బకః ప్రతివసతి-సోస్మత్తశ్చిరజాతతరస్తం పృచ్ఛేతి। తత ఇంద్రద్యుమ్నో మాం చోలూకమాదాయ తత్ సరోగచ్ఛద్యత్రాసౌ నాడీ
జంఘో నామ బకో బభూవ॥ ౭॥ సోస్మాభిః పృష్టో భవానిమమింద్రద్యుమ్నం రాజానమభిజానాతి స ఏనం ముహూర్తం ధ్యాత్వాబ్రవీన్నాభిజానామ్యహ
మింద్రద్యుమ్నం రాజానమితి-తతః సోస్మాభిః పృష్టః కశ్చిద్భవతోన్యశ్చిరజాతతరోస్తీతి-స నోబ్రవీదస్తి ఖల్వస్మిన్నేవ సరస్యకూపారో నామ కచ్ఛపః
ప్రతివసతి-స మత్తశ్చిరజాతతరః స యది కథంచిదభిజానీయాదిమం రాజానం తమకూపారం పృచ్ఛధ్వమితి॥ ౮॥ తతః స బకస్తమకూపారం కచ్ఛపం వి
జ్ఞాపయామాస-అస్త్యస్మాకమభిప్రేతం భవంతం కంచిదర్థమభిప్రష్టుం సాధ్వాగమ్యతాం తావదితి-తచ్ఛ్రుత్వా కచ్ఛపస్తస్మాత్ సరసః ఉత్థాయా
భ్యగచ్ఛద్యత్ర తిష్ఠామో వయం-తస్య సరసస్తీరే ఆగతం చైనం వయం పృచ్ఛామః భవానిమమింద్రద్యుమ్నం రాజానమభిజానాతీతి॥ ౯॥ స ముహూ
ర్తం ధ్యాత్వా బాష్పసంపూర్ణనయన ఉద్విగ్నహృదయో వేపమానో విసంజ్ఞకల్పః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ - కిమహమేనం న ప్రత్యభిజ్ఞాస్యామి అహం హ్య
నేన సహస్రకృత్వశ్చితిషు యూపా ఆహితాః॥ ౧౦॥ సరశ్చేదమస్య దక్షిణాభిర్దత్తాభిర్గోభిరతిక్రమమాణాభిః కృతమ్- అత్ర చాహం ప్రతివసా
మీతి॥ ౧౧॥ అథైతత్ సకలం కచ్ఛపేనోదాహృతం శ్రుత్వా తదనంతరం దేవలోకాద్దేవరథః ప్రాదురాసీద్వాచశ్చాశ్రూయంత ఇంద్రద్యుమ్నం
ప్రతి ప్రస్తుతస్తే స్వర్గో యథోచితం స్థానం ప్రతిపద్యస్వ కీర్తిమానస్యవ్యగ్రో యాహీతి॥ ౧౨॥ భవంతి చాత్ర శ్లోకాః॥ దివం స్పృశతి భూమిం చ శబ్దః
పుణ్యస్య కర్మణః॥ యావత్ స శబ్దో భవతి తావత్ పురుష ఉచ్యతే॥ ౧౩॥ అకీర్తిః కీర్త్యతే లోకే యస్య భూతస్య కస్యచిత్। స పతత్యధమాఁల్లోకాన్

యావచ్ఛబ్దః ప్రకీర్త్యతే ॥ ౧౪ ॥ తస్మాత్ కల్యాణవృత్తః స్యాదనంతాయ నరః సదా । విహాయ చిత్తం పాపిష్ఠం ధర్మమేవ సమాశ్రయేత్ ॥ ౧౫ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా స రాజా బ్రవీత్ తిష్ఠత తావద్యావదిమౌ వృద్ధౌ యథాస్థానం ప్రతిపాదయామీతి ॥ ౧౬ ॥ స మాం ప్రావారకర్ణం చోలూకం యథోచితే స్థానే ప్రతిపాద్య తేనైవ యానేన సంస్థితో యథోచితస్థానం ప్రతిపేదే తన్మయానుభూతం చిరజీవినేదృశమితి పాండవానువాచ మార్కండేయః ॥ ౧౭ ॥ పాండవాశ్చోచుః సాధు శోభనం భవతా కృతం రాజానమింద్రద్యుమ్నం స్వర్గలోకాచ్చ్యుతం స్వస్థానే ప్రతిపాదయతేత్యథైతానబ్రవీదసౌ నను దేవకీపుత్రేణాపి కృష్ణేన నరకే మజ్జమానో రాజర్షిర్నృగస్తస్మాత్ కృచ్ఛ్రాత్ పునః సముద్ధృత్య స్వర్గం ప్రాపిత ఇతి ॥ ౧౮ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - ఇంద్రద్యుమ్నోపాఖ్యానే - అష్టనవత్యధికశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ శ్రుత్వా స రాజా రాజర్షేరింద్రద్యుమ్నస్య తత్తదా । మార్కండేయాన్మహాభాగాత్ స్వర్గస్య ప్రతిపాదనమ్ ॥ ౧ ॥ యుధిష్ఠిరో మహారాజః పునః పప్రచ్ఛ తం మునిమ్ । కీదృశీషు హ్యవస్థాసు దత్త్వా దానం మహామునే ॥ ౨ ॥ ఇంద్రలోకం భవాన్ వేద పురుషస్య బ్రవీహి మే । గార్హస్థ్యే హ్యథవా బాల్యే యౌవనే స్థావిరేపి వా ॥ ౩ ॥ యథా ఫలం సమశ్నాతి తథా త్వం కథయస్వ మే ॥ మార్కండేయః ॥ వృథా జన్మాని చత్వారి వృథా దానాని షోడశ ॥ ౪ ॥ వృథా జన్మ హ్యపుత్రస్య యే చ ధర్మబహిష్కృతాః । పరపాకేషు యేశ్నంతి ఆత్మార్థం తు పచేత్తు యః ॥ ౫ ॥ పర్యశ్నంతి వృథా యత్ర తదసత్యం ప్రకీర్త్యతే । ఆరూఢపతితే దత్తమన్యాయోపహితం చ యత్ ॥ ౬ ॥ వ్యర్థం తు పతితే దానం బ్రాహ్మణే తస్కరే తథా । గురౌ చానృతికే పాపే కృతఘ్నే గ్రామయాజకే ॥ ౭ ॥ వేదవిక్రయిణే దత్తం తథా వృషలపాచకే । బ్రహ్మబంధుషు యద్దత్తం యద్దత్తం వృషలీపతౌ ॥ ౮ ॥ స్త్రీజనేషు చ యద్దత్తం వ్యాళగ్రాహే తథైవ చ । పరిచారకేషు యద్దత్తం వృథా దానాని షోడశ ॥ ౯ ॥ తమోవృతస్తు యో దద్యాద్భయాత్ క్రోధాత్తథైవ చ । భుంక్తే చ దానం తత్సర్వం గర్భస్థస్తు నరః సదా ॥ ౧౦ ॥ దదద్దానం ద్విజాతిభ్యో వృద్ధభావేన మానవః । తస్మాత్సర్వాస్వవస్థాసు సర్వదానాని పార్థివ ॥ ౧౧ ॥ దాతవ్యాని ద్విజాతిభ్యః స్వర్గమార్గజిగీషయా ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ చాతుర్వర్ణ్యస్య సర్వస్య వర్తమానాః ప్రతిగ్రహే ॥ ౧౨ ॥ కేన విప్రా విశేషేణ తారయంతి తరంతి చ ॥ మార్కండేయః ॥ జపైర్మంత్రైశ్చ హోమైశ్చ స్వాధ్యాయాధ్యయనేన చ ॥ ౧౩ ॥ నావం వేదమయీం కృత్వా తారయంతి తరంతి చ । బ్రాహ్మణాంస్తోషయేద్యస్తు తుష్యంతే తస్య దేవతాః ॥ ౧౪ ॥ వచనాచ్చాపి విప్రాణాం స్వర్గలోకమవాప్నుయాత్ । పితృదైవతపూజాభిర్బ్రాహ్మణాభ్యర్చనేన చ ॥ ౧౫ ॥ అనంతపుణ్యలోకం తు గంతాసి త్వం న సంశయః । శ్లేష్మాదిభిర్వ్యాప్తతనుర్మ్రియమాణో విచేతనః ॥ ౧౬ ॥ బ్రాహ్మణా ఏవ సంపూజ్యాః పుణ్యం స్వర్గమభీప్సతా । శ్రాద్ధకాలే తు యత్నేన భోక్తవ్యా హ్యజుగుప్సితాః ॥ ౧౭ ॥ దుర్వర్ణః కునఖీ కుష్ఠీ మాయావీ కుండగోళకౌ । వర్జనీయాః ప్రయత్నేన కాండపృష్ఠాశ్చ దేహినః ॥ ౧౮ ॥ జుగుప్సితం హి యచ్ఛ్రాద్ధం దహత్యగ్నిరివేంధనమ్ । యే యే శ్రాద్ధే నియుజ్యంతే మూకాంధబధిరాదయః ॥ ౧౯ ॥ తేపి సర్వే నియోక్తవ్యా మిశ్రితా వేదపారగైః । ప్రతిగ్రహశ్చ వై దేయః శృణు యస్య యుధిష్ఠిర ॥ ౨౦ ॥ ప్రదాతారం తథాత్మానం యస్తారయతి శక్తిమాన్ । తస్మై దేయం ద్విజే దానం సర్వాగమవిజానతా ॥ ౨౧ ॥ ప్రదాతారం తథాత్మానం తారయేద్యః స శక్తిమాన్ । న తథా హవిషో హోమైర్న పుష్పైర్నానులేపనైః ॥ ౨౨ ॥ అగ్నయః పార్థ తుష్యంతి యథా హ్యతిథిభోజనే । తస్మాత్త్వం సర్వయత్నేన యతస్వాతిథిభోజనే ॥ ౨౩ ॥ పాదోదకం పాదఘృతం దీపమన్నం ప్రతిశ్రయమ్ । ప్రయచ్ఛంతి తు యే రాజన్ నోపసర్పంతి తే యమమ్ ॥ ౨౪ ॥ దేవమాల్యాపనయనం ద్విజోచ్ఛిష్టాపమార్జనమ్ । ఆకల్పపరిచర్యా చ గాత్రసంవాహనాని చ ॥ ౨౫ ॥ అత్రైకైకం నృపశ్రేష్ఠ గోదానాద్వ్యతిరిచ్యతే । కపిలాయాః ప్రదానాత్తు ముచ్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౨౬ ॥ తస్మాదలంకృతాం దద్యాత్ కపిలాం తు ద్విజాతయే । శ్రోత్రియాయ దరిద్రాయ గృహస్థాయాగ్నిహోత్రిణే ॥ ౨౭ ॥ పు

త్రదారాభిభూతాయ తథా హ్యనుపకారిణే। ఏవంవిధేషు దాతవ్యాన సమృద్ధేషు భారత॥ ౨౮॥ కోఽగుణో భరతశ్రేష్ఠ సమృద్ధేష్వభివర్జితమ్। ఏకస్యైక
స్యా ప్రదాతవ్యా న బహూనాం కదాచన॥ ౨౯॥ సా గౌర్విక్రయమాపన్నా హన్యాత్త్రిపురుషం కులమ్। న తారయతి దాతారం బ్రాహ్మణం నైవ నైవ తు॥
౩౦॥ సువర్ణస్య విశుద్ధస్య సువర్ణం యః ప్రయచ్ఛతి। సువర్ణానాం శతం తేన దత్తం భవతి శాశ్వతమ్॥ ౩౧॥ అనడ్వాహం తు యో దద్యాద్బలవంతం
ధురంధరమ్। స నిస్తరతి దుర్గాణి స్వర్గలోకే చ గచ్ఛతి॥ ౩౨॥ వసుంధరాం తు యో దద్యాద్ ద్విజాయ విదుషాత్మనే। దాతారం హ్యనుగచ్ఛంతి సర్వే
కామాభివాంఛితాః॥ ౩౩॥ పృచ్ఛంతి చాన్నదాతారం వదంతి పురుషా భువి। అధ్వని క్షీణగాత్రాశ్చ పాంసుపాదావకుంఠితాః॥ ౩౪॥ తేషామేవం శ్రమా
ర్తానాం యో హ్యన్నం కథయేద్బుధః। అన్నదాతృసమః సోఽపి కీర్త్యతే నాత్ర సంశయః॥ ౩౫॥ తస్మాత్త్వం సర్వదానాని హిత్వాన్నం సంప్రయచ్ఛ హ।
న హీదృశం పుణ్యఫలం విచిత్రమిహ దృశ్యతే॥ ౩౬॥ యథాశక్తి చ యో దద్యాదన్నం విప్రేషు సంస్కృతమ్। స తేన కర్మణా ప్రైతి ప్రజాపతిసలోక
తామ్॥ ౩౭॥ అన్నమేవ విశిష్టం హి యస్మాత్ పరతరం న చ। అన్నం ప్రజాపతిశ్చోక్తః స చ సంవత్సరో మతః॥ ౩౮॥ సంవత్సరస్తు యజ్ఞోఽసౌ సర్వం యజ్ఞే
ప్రతిష్ఠితమ్। తస్మాత్ సర్వాణి భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ॥ తస్మాదన్నం విశిష్టం హి సర్వేభ్య ఇతి విశ్రుతమ్॥ ౩౯॥ యేషాం తటాకాని మహోదకాని
వాప్యశ్చ కూపాశ్చ ప్రతిశ్రయాశ్చ। అన్నస్య దానం మధురా చ వాణీ యమస్య తే నిర్వచనా భవంతి॥ ౪౦॥ ధాన్యం శ్రమేణార్జితవిత్తసంచితం విప్రే
సుశీలే చ ప్రయచ్ఛతే యః। వసుంధరా తస్య భవేత్సుతుష్టా ధారాం వసూనాం ప్రతిముంచతీవ॥ ౪౧॥ అన్నదాః ప్రథమం యాంతి సత్యవాక్ తదనంత
రమ్। అయాచితప్రదాతా చ సమం యాంతి త్రయో జనాః॥ ౪౨॥ వైశంపాయనః॥ కౌతూహలసముత్పన్నః పర్యపృచ్ఛద్యుధిష్ఠిరః। మార్కండేయం మ
హాత్మానం పునరేవ స హానుజః॥ ౪౩॥ యమలోకస్య చాధ్వానమంతరం మానుషస్య చ। కీదృశం కిం ప్రమాణం వా కథం వా తన్మహామునే॥ ౪౪॥ తరంతి పు
రుషాశ్చైవ యేనోపాయేన శంస మే॥ మార్కండేయః॥ సర్వగుహ్యతమం ప్రశ్నం పవిత్రమృషిసంస్తుతమ్॥ ౪౫॥ కథయిష్యామి తే రాజన్ ధర్మ్యం ధర్మ
భృతాం వర। షడశీతిసహస్రాణి యోజనానాం నరాధిప॥ ౪౬॥ యమలోకస్య చాధ్వానమంతరం మానుషస్య చ। ఆకాశం తదపానీయం ఘోరకాంతార
దర్శనమ్॥ న తత్ర వృక్షచ్ఛాయా వా పానీయం కేతనాని చ॥ ౪౭॥ విశ్రమేద్యత్ర వై శ్రాంతః పురుషోఽధ్వని కర్శితః। నీయంతే యమదూతైస్తు యమ
స్యాజ్ఞాకరైర్బలాత్॥ ౪౮॥ నరాః స్త్రియస్తథైవాన్యే పృథివ్యాం జీవసంజ్ఞితాః। బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రదానాని నానారూపాణి పార్థివ॥ ౪౯॥ హ
యాదీనాం ప్రకృష్టాని తేఽధ్వానం యాంతి వై నరాః। సన్నివార్యాతపం యాంతి ఛత్రైశ్చైవ హి ఛత్రదాః॥ ౫౦॥ తృప్తాశ్చైవాన్నదాతారో హ్యతృ
ప్తాశ్చాప్యనన్నదాః। వస్త్రిణో వస్త్రదా యాంతి అవస్త్రా యాంత్యవస్త్రదాః॥ ౫౧॥ హిరణ్యదాః సుఖం యాంతి పురుషాస్త్వభ్యలంకృతాః। భూమి
దాస్తు సుఖం యాంతి సర్వకామైః సుతర్పితాః॥ ౫౨॥ యాంతి చైవాపరిక్లిష్టా నరాః సస్యప్రదాయకాః। నరాః సుఖతరం యాంతి విమానేషు గృహప్ర
దాః॥ ౫౩॥ పానీయదా హ్యతృషితాః ప్రహృష్టమనసో నరాః। పంథానం ద్యోతయంతశ్చ యాంతి దీపప్రదాః సుఖమ్॥ ౫౪॥ గోప్రదాస్తు సుఖం యాం
తి నిర్ముక్తాః సర్వపాతకైః। విమానైర్హంససంయుక్తైర్యాంతి మాసోపవాసినః॥ ౫౫॥ తథా బర్హిప్రయుక్తైశ్చ షష్ఠరాత్రోపవాసినః। త్రిరా
త్రం తు పవేయస్తు ఏకభక్తేన పాండవ॥ ౫౬॥ అంతరా చైవ నాశ్నాతి తస్య లోకా హ్యనామయాః। పానీయస్య గుణా దివ్యాః ప్రేతలోకసుఖావహాః।
౫౭॥ తత్ర పుష్పోదకా నామ నదీ తేషాం విధీయతే। శీతలం సలిలం తత్ర పిబంతి హ్యమృతోపమమ్॥ ౫౮॥ యే చ దుష్కృతకర్మాణః పూయం తేషాం విధీయ
తే। ఏవం నదీ మహారాజ సర్వకామప్రదా హి సా॥ ౫౯॥ తస్మాత్త్వమపి రాజేంద్ర పూజయైనాన్ యథావిధి। అధ్వని క్షీణగాత్రశ్చ పథి పాంసుసమన్వితః।
౬౦॥ పృచ్ఛతే హ్యన్నదాతారం గృహమాయాతి చాశయా। తం పూజయేత్ ప్రయత్నేన సోఽతిథిర్బ్రాహ్మణశ్చ సః॥ ౬౧॥ తం యాంతమనుగచ్ఛంతి
దేవాః సర్వే సవాసవాః। తస్మిన్ సంపూజితే ప్రీతా నిరాశా యాంత్యపూజితే॥ ౬౨॥ తస్మాత్త్వమపి రాజేంద్ర పూజయైనం యథావిధి। ఏతత్తే శతశః

ప్రోక్తం కిం భూయః శ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ ౬౩ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ పునః పునరహం శ్రోతుం కథాం ధర్మసమాశ్రయామ్ । పుణ్యామిచ్ఛామి ధర్మజ్ఞ కథ్యమానాం త్వయా విభో ॥ ౬౪ ॥ మార్కండేయః ॥ ధర్మాంతరం ప్రతికథాం కథ్యమానాం మయా నృప । సర్వపాపహరాం నిత్యం శృణుష్వావహితో మమ ॥ ౬౫ ॥ కపిలాయాం తు దత్తాయాం యత్ఫలం జ్యేష్ఠపుష్కరే । తత్ఫలం భరతశ్రేష్ఠ విప్రాణాం పాదధావనే ॥ ౬౬ ॥ ద్విజపాదోదకక్లిన్నా యావత్తిష్ఠతి మేదినీ । తావత్ పుష్కరపర్ణేన పిబంతి పితరో జలమ్ ॥ ౬౭ ॥ స్వాగతేనాగ్నయస్తృప్తా ఆసనేన శతక్రతుః । పితరః పాదశౌచేన అన్నాద్యేన ప్రజాపతిః ॥ ౬౮ ॥ యావద్వత్సస్య వై పాదౌ శిరశ్చైవ ప్రదృశ్యతే । తస్మిన్ కాలే ప్రదాతవ్యా ప్రయతేనాంతరాత్మనా ॥ ౬౯ ॥ అంతరిక్షగతో వత్సో యావద్యోన్యాం ప్రదృశ్యతే । తావద్గౌః పృథివీ జ్ఞేయా యావద్గర్భం న ముంచతి ॥ ౭౦ ॥ యావంతి తస్యా రోమాణి వత్సస్య చ యుధిష్ఠిర । తావద్యుగసహస్రాణి స్వర్గలోకే మహీయతే ॥ ౭౧ ॥ సువర్ణనాసాం యః కృత్వా సఖురాం కృష్ణధేనుకామ్ । తిలైః ప్రచ్ఛాదితాం దద్యాత్ సర్వరత్నైరలంకృతామ్ ॥ ౭౨ ॥ ప్రతిగ్రహం గృహీత్వా యః దదాతీహ సుసాధవే । ఫలానాం ఫలమశ్నాతి తద్దత్త్వా చ భారత ॥ ౭౩ ॥ ససముద్రగుహా తేన సశైలవనకాననా । చతురంతా భవేద్దత్తా పృథివీ నాత్ర సంశయః ॥ ౭౪ ॥ అంతర్జానుభుజో యస్తు భుంక్తే వై సక్తభాజనః । యో ద్విజః శబ్దరహితం స తు సంతారణాయ వై ॥ ౭౫ ॥ అపానపా నగదితాస్తథాన్యే యే ద్విజాతయః । జపంతి సంహితాం సమ్యక్ తే నిత్యం తారణక్షమాః ॥ ౭౬ ॥ హవ్యం కవ్యం చ యత్ కించిత్ సర్వం తత్ శ్రోత్రియోఽర్హతి । దత్తం హి శ్రోత్రియే సాధౌ జ్వలితేఽగ్నౌ యథా హుతమ్ ॥ ౭౭ ॥ మన్యుప్రహరణా విప్రా న విప్రాః శస్త్రయోధినః । నిహన్యుర్మన్యునా విప్రా వజ్రపాణిరివాసురాన్ ॥ ౭౮ ॥ ధర్మాశ్రితేయం తు కథా కథితేయం తవానఘ । యాం శ్రుత్వా మునయః ప్రీతా నైమిశారణ్యవాసినః ॥ ౭౯ ॥ వీతశోకభయక్రోధా విపాప్మానస్తథైవ చ । శ్రుత్వేమాం తు కథాం రాజన్న భవంతీహ మానవాః ॥ ౮౦ ॥ ....

యుధిష్ఠిరః ॥ కిం తచ్ఛౌచం భవేద్యేన విప్రః శుద్ధః సదా భవేత్ । తదిచ్ఛామి మహాప్రాజ్ఞ శ్రోతుం ధర్మభృతాం వర ॥ ౮౧ ॥ మార్కండేయః ॥ వాక్శౌచం కర్మశౌచం చ యచ్చ శౌచం జలాత్మకమ్ । త్రిభిః శౌచైరుపేతో యః స స్వర్గీ నాత్ర సంశయః ॥ ౮౨ ॥ సాయం ప్రాతశ్చ సంధ్యాం యో బ్రాహ్మణోఽభ్యుపసేవతే । ప్రజపన్ పావనీం దేవీం గాయత్రీం వేదమాతరమ్ ॥ ౮౩ ॥ స తయా పావితో దేవ్యా బ్రాహ్మణో నష్టకిల్బిషః । న సీదేత్ ప్రతిగృహ్ణానో మహీమపి ససాగరామ్ ॥ ౮౪ ॥ యే చాస్య దారుణాః కేచిద్గ్రహాః సూర్యాదయో దివి । తే చాస్య సౌమ్యా జాయంతే శివాః శివతరాః సదా ॥ ౮౫ ॥ సర్వే నానుగతం చైనం దారుణాః పిశితాశినః । ఘోరరూపా మహాకాయా ధర్షయంతి ద్విజోత్తమమ్ ॥ ౮౬ ॥ నాధ్యాపనాద్యాజనాద్వా అన్యస్మాద్వా ప్రతిగ్రహాత్ । దోషో భవతి విప్రాణాం జ్వలితాగ్నిసమా ద్విజాః ॥ ౮౭ ॥ దుర్వేదా వా సువేదా వా ప్రాకృతాః సంస్కృతాస్తథా । బ్రాహ్మణా నావమంతవ్యా భస్మచ్ఛన్నా ఇవాగ్నయః ॥ ౮౮ ॥ యథా శ్మశానే దీప్తౌజాః పావకో నైవ దుష్యతి । ఏవం విద్వానవిద్వాన్ వా బ్రాహ్మణో దైవతం మహత్ ॥ ౮౯ ॥ ప్రాకారైశ్చ పురద్వారైః ప్రాసాదైశ్చ పృథగ్విధైః । నగరాణి న శోభంతే హీనాని బ్రాహ్మణోత్తమైః ॥ ౯౦ ॥ వేదాఢ్యా వృత్తసంపన్నా జ్ఞానవంతస్తపస్వినః । యత్ర తిష్ఠంతి వై విప్రాస్తన్నామ నగరం నృప ॥ ౯౧ ॥ వ్రజే వాప్యథవారణ్యే యత్ర సంతి బహుశ్రుతాః । తత్తన్నగరమిత్యాహుః పార్థ తీర్థం చ తద్భవేత్ ॥ ౯౨ ॥ రక్షితారం చ రాజానం బ్రాహ్మణం చ తపస్వినమ్ । అభిగమ్యాభిపూజ్యాథ సద్యః పాపాత్ ప్రముచ్యతే ॥ ౯౩ ॥ పుణ్యతీర్థాభిషేకం చ పవిత్రాణాం చ కీర్తనమ్ । సద్భిః సంభాషణం చైవ ప్రశస్తం కీర్త్యతే బుధైః ॥ ౯౪ ॥ సాధుసంగమపూతేన వాక్సుభాషితవారిణా । పవిత్రీకృతమాత్మానం సంతో మన్యంతి నిత్యశః ॥ ౯౫ ॥ త్రిదండధారణం మౌనం జటాభారోఽథ ముండనమ్ । వల్కలాజినసంవేష్టం వ్రతచర్యాభిషేచనమ్ ॥ ౯౬ ॥ అగ్నిహోత్రం వనే వాసః శరీరపరిశోషణమ్ । సర్వాణ్యేతాని మిథ్యా స్యుర్యది భావో న నిర్మలః ॥ ౯౭ ॥ న దుష్కరమనాశిత్వం సుకరం హ్యాశనం వినా । విశుద్ధిం చక్షురాదీనాం షణ్ణామింద్రియగామినామ్ ॥ ౯౮ ॥ వికారి తేషాం రాజేంద్ర సుదుష్కరతరం మనః । యే పాపాని న కుర్వంతి మనోవాక్

కర్త్రుబుద్ధిభిః ॥ ౯౯ ॥ తేతపంతి మహాత్మానో నశరీరస్య శోషణమ్ । నజ్ఞాతిభ్యో దయా యస్య శుక్లదేహో వికల్మషః ॥ ౧౦౦ ॥ హింసా సా తపసస్తస్య నానాశిత్వం తపః స్మృతమ్ । తిష్ఠన్ గృహే చైవ మునిర్నిత్యం శుచిరలంకృతః ॥ ౧౦౧ ॥ యావజ్జీవం దయావాంశ్చ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే । నహి పాపాని కర్మాణి శుధ్యంత్యనశనాదిభిః ॥ ౧౦౨ ॥ సీదత్యనశనాదేవమాంసశోణితలేపనః । అజ్ఞాతం కర్మ కృత్వా చ క్లేశో నాన్యత్ ప్రహీయతే ॥ ౧౦౩ ॥ నాగ్నిర్దహతి కర్మాణి భావశూన్యస్య దేహినః । పుణ్యాదేవ ప్రవ్రజంతి శుద్ధ్యంత్యనశనాని చ ॥ ౧౦౪ ॥ నమూలఫలభక్షిత్వాన్న పానాన్నానిలాశనాత్ । శిరసో ముండనాద్వాపి న స్థానకుటికాసనాత్ ॥ ౧౦౫ ॥ నజటాధారణాద్వాపి నతు స్థండిలశయ్యయా । నిత్యం హ్యనశనాద్వాపి నాగ్నిశుశ్రూషణాదపి ॥ ౧౦౬ ॥ నచోదకప్రవేశేన నచ క్ష్మాశయనాదపి । జ్ఞానేన కర్మణో వాపి జరామరణమేవ చ ॥ ౧౦౭ ॥ వ్యాధయశ్చ ప్రహీయంతే ప్రాప్యతే చోత్తమం పదమ్ । బీజాని హ్యగ్నిదగ్ధాని నరోహంతి పునర్యథా ॥ ౧౦౮ ॥ జ్ఞానదగ్ధైస్తథా క్లేశైర్నాత్మా సంయుజ్యతే పునః । ఆత్మనా విప్రహీనాని కాష్ఠకుడ్యోపమాని చ ॥ ౧౦౯ ॥ వినశ్యంతి న సందేహః ఫేనానీవ మహార్ణవే । ఆత్మానం విందతే యేన సర్వభూతగుహాశయమ్ ॥ ౧౧౦ ॥ శ్లోకేన యది వార్ధేన క్షీణం తస్య ప్రయోజనమ్ । ద్వ్యక్షరాదభిసంధాయ కేచిత్ శ్లోకపదాంకితైః ॥ ౧౧౧ ॥ శతైరన్యైః సహస్రైశ్చ ప్రత్యయో మోక్షలక్షణమ్ । నాయం లోకోస్తి న పరో న సుఖం సంశయాత్మనః ॥ ౧౧౨ ॥ ఊచుర్జ్ఞానవిదో వృద్ధాః ప్రత్యయో మోక్షలక్షణమ్ । విదితార్థస్తు వేదానాం పరివేదప్రయోజనమ్ ॥ ౧౧౩ ॥ ఉద్విజేత్స తు వేదేభ్యో దావాగ్నేరివ మానవః । శుష్కతర్కం పరిత్యజ్య ఆశ్రయస్వ శ్రుతిం స్మృతిమ్ ॥ ౧౧౪ ॥ ఏకాక్షరాభిసంబంధం తత్త్వం హేతుభిరిచ్ఛసి । బుద్ధిర్నతస్య సిధ్యేత సాధనస్య విపర్యయాత్ ॥ ౧౧౫ ॥ వేదపూర్వం వేదితవ్యం ప్రయత్నాత్తద్వై వేదస్తస్య వేదః శరీరమ్ । వేదస్తత్త్వం తత్సమాసోపలబ్ధా క్లీబస్త్వాత్మా తత్స వేద్యస్య వేద్యమ్ ॥ ౧౧౬ ॥ వేదోక్తమాయుర్దేవానామాశిషశ్చైవ కర్మణామ్ । ఫలత్యనుయుగం లోకే ప్రభావశ్చ శరీరిణామ్ ॥ ౧౧౭ ॥ ఇంద్రియాణాం ప్రసాదేన తదేతత్ పరివర్జయేత్ । తస్మాదనశనం దివ్యం నిరుద్ధేంద్రియగోచరమ్ ॥ ౧౧౮ ॥ తపసా స్వర్గగమనం భోగో దానేన జాయతే । జ్ఞానేన మోక్షో విజ్ఞేయస్తీర్థస్నానాదఘక్షయః ॥ ౧౧౯ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్తస్తు రాజేంద్ర ప్రత్యువాచ మహాయశాః । భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి ప్రదానవిధిముత్తమమ్ ॥ ౧౨౦ ॥ మార్కండేయః ॥ యత్త్వమిచ్ఛసి రాజేంద్ర దానధర్మం యుధిష్ఠిర । ఇష్టం చేదం సదా మహ్యం రాజన్ గౌరవాత్తథా ॥ ౧౨౧ ॥ శృణు దానరహస్యాని శ్రుతిస్మృత్యుదితాని చ । ఛాయాయాం కరిణః శ్రాద్ధం తత్కర్ణపరివీజితమ్ ॥ ౧౨౨ ॥ దశకల్పాయుతానీహ న క్షీయేత యుధిష్ఠిర । జీవనాయ సమాక్లిన్నం వసు దత్వా మహీపతే ॥ ౧౨౩ ॥ వైశ్యం తు వాసయేద్యస్తు సర్వయజ్ఞైః స ఇష్టవాన్ । ప్రతిస్రోతశ్చిత్రవాహాః పర్యన్యోన్యాను సంచరన్ ॥ ౧౨౪ ॥ మహోధురి యథా నావా మహాపాపైః ప్రముచ్యతే । విప్లవే విప్రదత్తాని దధిమస్త్వక్షయాణి చ ॥ ౧౨౫ ॥ పర్వసు ద్విగుణం దానమృతౌ దశగుణం భవేత్ । అబ్దే శతగుణం ప్రోక్తమనంతం విషువే భవేత్ ॥ ౧౨౬ ॥ అయనే విషువే చైవ షడశీతిముఖేషు చ । చంద్రసూర్యోపరాగే చ దత్తమక్షయమశ్నుతే ॥ ౧౨౭ ॥ ఋతుషు దశగుణం వదంతి దత్తం శతగుణమృత్వయనాదిషు ధ్రువమ్ । భవతి సహస్రగుణం దినస్య రాహోర్విషువతి చాక్షయమశ్నుతే ఫలమ్ ॥ ౧౨౮ ॥ నాభూమిదో భూమిమశ్నాతి రాజన్నాయానదో యానమారుహ్య యాతి । యాన్ యాన్ కామాన్ బ్రాహ్మణేభ్యో దదాతి తాంస్తాన్ కామాన్ జాయమానః స భుంక్తే ॥ ౧౨౯ ॥ అగ్నేరపత్యం ప్రథమం సువర్ణం భూర్వైష్ణవీ సూర్యసుతాశ్చ గావః । లోకాస్త్రయస్తేన భవంతి దత్తా యః కాంచనం గాశ్చ మహీం చ దద్యాత్ ॥ ౧౩౦ ॥ పరం హి దానాన్న బభూవ శాశ్వతం భవ్యం త్రిలోకే భవతే కుతః పునః । తస్మాత్ ప్రధానం పరమం హి దానం వదంతి లోకేషు విశిష్టబుద్ధయః ॥ ౧౩౧ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - దానకథనే - ఏకోనద్విశతతమోధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ శ్రుత్వాతు రాజా రాజర్షేరింద్రద్యుమ్నస్య తత్తథా। మార్కండేయాన్మహాభాగాత్ స్వర్గస్య ప్రతిపాదనమ్ ॥ ౧॥ యుధిష్ఠిరో మహారాజ పప్రచ్ఛ భరతర్షభ। మార్కండేయం తపోవృద్ధం దీర్ఘాయుషమకల్మషమ్॥ ౨॥ విదితాస్తవ ధర్మజ్ఞ దేవదానవరాక్షసాః। రాజవంశాశ్చ వివిధా ఋషివంశాశ్చ శాశ్వతాః॥౩॥ న తేఽస్త్యవిదితం కించిదస్మిఁల్లోకే ద్విజోత్తమ। కథాం వేత్సి మనుష్యోరగరక్షసామ్ ॥ ౪॥ దేవగంధర్వయక్షాణాం కిన్నరాప్సరసాం తథా। ఇదమిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం తత్త్వేన ద్విజసత్తమ ॥౫॥ కువలాశ్వ ఇతి ఖ్యాత ఇక్ష్వాకురపరాజితః। కథం నామ విపర్యాసాద్ధుంధుమారత్వమాగతః॥౬॥ ఏతదిచ్ఛామి తత్త్వేన జ్ఞాతుం భార్గవసత్తమ। విపర్యస్తం యథా నామ కువలాశ్వస్య ధీమతః॥ ౭॥ వైశంపాయనః॥ యుధిష్ఠిరేణైవముక్తో మార్కండేయో మహామునిః। ధౌంధుమారముపాఖ్యానం కథయామాస భారత ॥ ౮ ॥ మార్కండేయః॥ హంత తే కథయిష్యామి శృణు రాజన్ యుధిష్ఠిర। ధర్మిష్ఠమిదమాఖ్యానం ధుంధుమారస్య తచ్ఛృణు॥౯॥ యథా స రాజా ఇక్ష్వాకుః కువలాశ్వో మహీపతిః। ధుంధుమారత్వమగమత్తచ్ఛృణుష్వ మహీపతే॥౧౦॥ మహర్షిర్విశ్రుతస్తాత ఉదంక ఇతి భారత। మరుధన్వసు రమ్యేషు ఆశ్రమస్తస్య కౌరవ ॥ ౧౧॥ ఉదంకస్తు మహారాజ తపోతప్యత్సుదుశ్చరమ్। ఆరిరాధయిషుర్విష్ణుం బహూన్వర్షగణాన్విభుః॥౧౨॥ తస్య ప్రీతః స భగవాన్ సాక్షాద్దర్శనమేయివాన్। దృష్ట్వైవ చర్షిః ప్రహ్వస్తం తుష్టావ వివిధైః స్తవైః॥౧౩॥ ఉదంకః॥ త్వయా దేవ ప్రజాః సర్వాః ససురాసురమానవాః। స్థావరాణి చ భూతాని జంగమాని తథైవ చ ॥ ౧౪॥ బ్రహ్మ వేదాశ్చ వేద్యం చ త్వయా సృష్టం మహాద్యుతే। శిరస్తే గగనం దేవ నేత్రే శశిదివాకరౌ ॥ ౧౫॥ నిశ్వాసః పవనశ్చాపి తేజోఽగ్నిశ్చ తవాచ్యుత। బాహవస్తే దిశః సర్వాః కుక్షిశ్చాపి మహార్ణవః॥౧౬॥ ఊరూ తే పర్వతా దేవ ఖం జంఘే మధుసూదన। పాదౌ తే పృథివీ దేవీ రోమాణ్యోషధయస్తథా ॥ ౧౭ ॥ ఇంద్రసోమాగ్ని వరుణా దేవాసురమహోరగాః। ప్రహ్వాస్త్వాముపతిష్ఠంతి స్తువంతో వివిధైః స్తవైః॥ ౧౮ ॥ త్వయా వ్యాప్తాని సర్వాణి భూతాని భువనేశ్వర। యోగినః సుమహావీర్యాః స్తువంతి త్వాం మహర్షయః॥ ౧౯॥ త్వయి తుష్టే జగత్ స్వస్థం త్వయి క్రుద్ధే మహద్భయమ్। భయానామపనేతాసి త్వమేకః పురుషోత్తమ॥ ౨౦॥ దేవానాం మానుషాణాం చ సర్వభూతసుఖావహః। త్రిభిర్విక్రమణైర్దేవ త్రయో లోకాస్త్వయా హృతాః॥ ౨౧॥ అసురాణాం సమృద్ధానాం వినాశశ్చ త్వయా కృతః। తవ విక్రమణైర్దేవా నిర్వాణమగమన్ పదమ్॥ ౨౨॥ పరాభూతాశ్చ దైత్యేంద్రాస్త్వయి క్రుద్ధే మహాద్యుతే॥ త్వం హి కర్తా వికర్తా చ భూతానామిహ సర్వశః। ఆరాధయిత్వా త్వాం దేవాః సుఖమేధంతి సర్వశః॥ ౨౩॥ ఏవం స్తుతో హృషీకేశ ఉదంకేన మహాత్మనా। ఉదంకమబ్రవీద్విష్ణుః ప్రీతస్తేఽహం వరం వృణు। ౨౪॥ ఉదంకః॥ పర్యాప్తో మే వరో హ్యేష యదహం దృష్టవాన్ హరిమ్। పురుషం శాశ్వతం దివ్యం స్రష్టారం జగతః ప్రభుమ్॥ ౨౫॥ విష్ణురువాచ॥ ప్రీతస్తేఽహమలౌల్యేన భక్త్యా చ తవ సత్తమ। అవశ్యం హి త్వయా బ్రహ్మన్మత్తో గ్రాహ్యో వరో ద్విజ॥ ౨౬॥ ఏవం సంఛంద్యమానస్తు వరేణ హరిణా తదా। ఉదంకః ప్రాంజలిర్వవ్రే వరం భరతసత్తమ॥ ౨౭ ॥ యది మే భగవన్ ప్రీతః పుండరీకనిభేక్షణ। ధర్మే సత్యే దమే చైవ బుద్ధిర్భవతు మే సదా॥ ౨౮ ॥ అభ్యాసశ్చ భవేద్భక్త్యా త్వయి నిత్యం మహేశ్వర॥ శ్రీభగవానువాచ ॥ సర్వమేతద్ధి భవితా మత్ప్రసాదాత్తవ ద్విజ॥ ౨౯॥ ప్రతిభాస్యతి యోగశ్చ యేన యుక్తో దివౌకసామ్। త్రయాణామపి లోకానాం మహత్ కార్యం కరిష్యసి॥ ౩౦ ॥ ఉత్సాదనార్థం లోకానాం ధుంధుర్నామ మహాసురః। తపస్యతి తపో ఘోరం శృణు యస్తం హనిష్యసి॥ ౩౧ ॥ రాజా హి వీర్యవాంస్తాత ఇక్ష్వాకురపరాజితః। బృహదశ్వ ఇతి ఖ్యాతో భవిష్యతి మహీపతిః॥ ౩౨ ॥ తస్య పుత్రః శుచిర్దాంతః కువలాశ్వ ఇతి శ్రుతః। స యోగబలమాస్థాయ మామకం పార్థివోత్తమః॥ ౩౩॥ శాసనాత్తవ విప్రర్షే ధుంధుమారో భవిష్యతి। ఏవముక్త్వా తు తం విప్రం విష్ణురంతరధీయత॥ ౩౪ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- ధుంధుమారోపాఖ్యానే - ద్విశతతమోధ్యాయః.

❖ ❖

మార్కండేయః॥ ఇక్ష్వాకౌ సంస్థితే రాజన్ శశాదః పృథివీమిమామ్। ప్రాప్తః పరమధర్మాత్మా సోఽయోధ్యాయాం నృపోఽభవత్ ॥ ౧॥ శశాదస్య తు దాయా

దః కకుత్స్థో నామ వీర్యవాన్। అనేనాశ్చాపి కాకుత్స్థః పృథుశ్చానేనసః సుతః॥ ౨॥ విష్వగశ్వః పృథోః పుత్రస్తస్మాదద్రిశ్చ జజ్ఞివాన్। అద్రేశ్చ యువనాశ్వస్తు శ్రావస్తస్యాత్మజోఽభవత్॥ ౩॥ తస్య శ్రావస్తకో జ్ఞేయః శ్రావస్తీ యేన నిర్మితా। శ్రావస్తకస్య దాయాదో బృహదశ్వో మహాబలః॥ ౪॥ బృహదశ్వస్య దాయాదః కువలాశ్వ ఇతి స్మృతః। కువలాశ్వస్య పుత్రాణాం సహస్రాణ్యేకవింశతిః॥ ౫॥ సర్వే విద్యాసు నిష్ణాతా బలవంతః సుదారుణాః। కువలాశ్వశ్చ పితృతో గుణైరభ్యధికోఽభవత్॥ ౬॥ సమయే తం పితా రాజ్యే బృహదశ్వోఽభ్యషేచయత్। కువలాశ్వం మహారాజ శూరముత్తమధార్మికమ్॥ ౭॥ పుత్రసంక్రామితశ్రీస్తు బృహదశ్వో మహీపతిః। జగామ తపసే ధీమాంస్తపోవనమమిత్రహా॥ ౮॥ మార్కండేయః॥ అథ శుశ్రావ రాజర్షిం తముదంకో నరాధిప। వనం సంప్రస్థితం రాజన్ బృహదశ్వం ద్విజోత్తమః॥ ౯॥ తముదంకో మహాతేజాః సర్వాస్త్రవిదుషాం వరమ్। న్యవారయదమేయాత్మా సమాసాద్య నరోత్తమమ్॥ ౧౦॥ ఉదంకః॥ భవతా రక్షణం కార్యం తత్తావత్కర్తుమర్హసి। నిరుద్విగ్నా వయం రాజంస్త్వత్ప్రసాదాద్భవేమహి॥ ౧౧॥ త్వయా హి పృథివీ రాజన్ రక్ష్యమాణా మహాత్మనా। భవిష్యతి నిరుద్విగ్నా నారణ్యం గంతుమర్హసి॥ ౧౨॥ పాలనే హి మహాన్ ధర్మః ప్రజానామిహ దృశ్యతే। న తథా దృశ్యతేఽరణ్యే మాభూత్తే బుద్ధిరీదృశీ॥ ౧౩॥ ఈదృశో న హి రాజేంద్ర ధర్మః క్వచన దృశ్యతే। ప్రజానాం పాలనే యో వై పురా రాజర్షిభిః కృతః॥ ౧౪॥ రక్షితవ్యాః ప్రజా రాజ్ఞా తాస్త్వం రక్షితుమర్హసి। నిరుద్విగ్నస్తపశ్చర్తుం న హి శక్నోమి పార్థివ॥ ౧౫॥ మమాశ్రమసమీపే వై సమేషు మరుధన్వసు। సముద్రో వాలుకాపూర్ణ ఉజ్జాలక ఇతి స్మృతః॥ ౧౬॥ బహుయోజనవిస్తీర్ణో బహుయోజనమాయతః। తత్ర రౌద్రో దానవేంద్రో మహారౌద్రపరాక్రమః॥ ౧౭॥ మధుకైటభయోః పుత్రో ధుంధుర్నామ సుదారుణః। అంతర్భూమిగతో రాజన్ వసత్యమితవిక్రమః॥ ౧౮॥ తం నిహత్య మహారాజ వనం త్వం గంతుమర్హసి। శేతే లోకవినాశాయ తప ఆస్థాయ దారుణమ్॥ ౧౯॥ త్రిదశానాం వినాశాయ లోకానాం చాపి పార్థివ। అవధ్యో దేవతానాం హి దైత్యానామథ రక్షసామ్॥ ౨౦॥ నాగానామథ యక్షాణాం గంధర్వాణాం చ సర్వశః। అవాప్య స వరం రాజన్ సర్వలోకపితామహాత్॥ ౨౧॥ తం వినాశయ భద్రం తే మా తే బుద్ధిరతోఽన్యథా। ప్రాప్స్యసే మహతీం కీర్తిం శాశ్వతీమవ్యయాం ధ్రువామ్॥ ౨౨॥ క్రూరస్య తస్య స్వపతో వాలుకాంతర్హితస్య చ। సంవత్సరస్య పర్యంతే నిశ్వాసః సంప్రవర్తతే॥ ౨౩॥ యదా తదా భూశ్చలతి సశైలవనకాననా। తస్య నిశ్వాసవాతేన రజ ఉద్ధూయతే మహత్॥ ౨౪॥ ఆదిత్యపథమాశ్రిత్య సప్తాహం భూమికంపనమ్। సవిస్ఫులింగం సజ్వాలం ధూమమిశ్రం సుదారుణమ్॥ ౨౫॥ తేన రాజన్న శక్నోమి తస్మిన్ స్థాతుం స్వ ఆశ్రమే। తం వినాశయ రాజేంద్ర లోకానాం హితకామ్యయా॥ ౨౬॥ లోకాః స్వస్థా భవిష్యంతి తస్మిన్ వినిహతేఽసురే। త్వం హి తస్య వినాశాయ పర్యాప్త ఇతి మే మతిః॥ ౨౭॥ తేజసా తవ తేజశ్చ విష్ణురాప్యాయయిష్యతి। విష్ణునా చ వరో దత్తః పూర్వం మమ మహీపతే॥ ౨౮॥ యస్తం మహాసురం రౌద్రం వధిష్యతి మహీపతిః। తేజస్తం వైష్ణవమితి ప్రవేక్ష్యతి దురాసదమ్॥ ౨౯॥ తత్తేజస్త్వం సమాధాయ రాజేంద్ర భువి దుఃసహమ్। తం నిషూదయ రాజేంద్ర దైత్యం రౌద్రపరాక్రమమ్॥ ౩౦॥ న హి ధుంధుర్మహాతేజాస్తేజసాల్పేన శక్యతే। నిర్దగ్ధుం పృథివీపాల స హి వర్షశతైరపి॥ ౩౧॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి ధుంధుమారోపాఖ్యానే ఏకాధికద్విశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ స ఏవముక్తో రాజర్షిరుదంకేనాపరాజితః। ఉదంకం కౌరవశ్రేష్ఠ కృతాంజలిరథాబ్రవీత్॥ ౧॥ న తేఽభిగమనం బ్రహ్మన్ మోఘమేతద్భవిష్యతి। పుత్రో మమాయం భగవన్ కువలాశ్వ ఇతి స్మృతః॥ ౨॥ ధృతిమాన్ క్షిప్రకారీ చ వీర్యేణాప్రతిమో భువి। ప్రియం చ తే సర్వమేతత్కరిష్యతి న సంశయః॥ ౩॥ పుత్రైః పరివృతః సర్వైః శూరైః పరిఘబాహుభిః। విసర్జయస్వ మాం బ్రహ్మన్ న్యస్తశస్త్రోఽస్మి సాంప్రతమ్॥ ౪॥ తథాస్త్వితి చ తేనోక్తో మునినామితతేజసా। స తమాదిశ్య తనయముదంకాయ మహాత్మనే॥ ౫॥ క్రియతామితి రాజర్షిర్జగామ వనముత్తమమ్॥ యుధిష్ఠిరః॥ క ఏష భగవన్ దైత్యో మహావీర్యస్తపోధన॥ ౬॥ కస్య పుత్రోఽథ నప్తా వా ఏతదిచ్ఛామి వేదితుమ్। ఏవం మహాబలో దైత్యో న శ్రుతో మే తపోధన॥ ౭॥ ఏతదిచ్ఛామి భగవన్ యా

థాతథ్యేన వేదితుమ్। సర్వమేతన్మహాప్రాజ్ఞ విస్తరేణ తపోధన॥౮॥ మార్కండేయః॥ శృణు రాజన్నిదం సర్వం యథావృత్తం నరాధిప। కథ్యమానం మహాప్రాజ్ఞ విస్తరేణ యథాతథమ్॥౯॥ ఏకార్ణవే తదా లోకే నష్టే స్థావరజంగమే। ప్రణష్టేషు చ భూతేషు సర్వేషు భరతర్షభ॥౧౦॥ ప్రభవం లోకకర్తారం విష్ణుం శాశ్వతమవ్యయమ్। యమాహుర్మునయః సిద్ధాః సర్వలోకమహేశ్వరమ్॥౧౧॥ సుష్వాప భగవాన్ విష్ణురప్సు యోగతపవసః। నాగస్య భోగే మహతి శేషస్యామిత తేజసః॥౧౨॥ లోకకర్తా మహాభాగ భగవానచ్యుతో హరిః। నాగభోగేన మహతా పరిరభ్య మహీమిమామ్॥౧౩॥ స్వపతస్తస్య దేవస్య పద్మం సూర్యసమప్రభమ్। నాభ్యాం వినిస్సృతం దివ్యం తత్రోత్పన్నః పితామహః॥౧౪॥ సాక్షాల్లోకగురుర్బ్రహ్మా పద్మే సూర్యసమప్రభః। చతుర్వేదశ్చతుర్మూర్తిస్తథైవ చ చతుర్ముఖః॥౧౫॥ స్వప్రభావాద్దురాధర్షో మహాబలపరాక్రమః। కస్యచిత్త్వథ కాలస్య దానవౌ వీర్యవత్తరౌ॥౧౬॥ మధుశ్చ కైటభశ్చైవ దృష్టవంతౌ హరిం ప్రభుమ్। శయానం శయనే దివ్యే నాగభోగే మహాద్యుతిమ్॥౧౭॥ బహుయోజనవిస్తీర్ణే బహుయోజనమాయతే। కిరీటకౌస్తుభధరం పీతకౌశేయవాససమ్॥౧౮॥ దీప్యమానం శ్రియా రాజన్ తేజసా వపుషా తథా। సహస్రసూర్యప్రతిమమద్భుతోపమదర్శనమ్॥౧౯॥ విస్మయః సుమహానాసీన్మధుకైటభయోస్తథా। దృష్ట్వా పితామహం చాపి పద్మే పద్మనిభేక్షణమ్॥౨౦॥ విత్రాసయేతామథ తౌ బ్రహ్మాణమమితౌజసమ్। విత్రాస్యమానో బహుశో బ్రహ్మా తాభ్యాం మహాయశాః॥౨౧॥ అకంపయత్పద్మనాళం తతోఽబుధ్యత కేశవః। అథాపశ్యత గోవిందో దానవౌ వీర్యవత్తరౌ॥౨౨॥ దృష్ట్వా తావబ్రవీద్దేవః స్వాగతం వాం మహాబలౌ। దదామి వాం వరం శ్రేష్ఠం ప్రీతిర్హి మమ జాయతే॥౨౩॥ తౌ ప్రహస్య హృషీకేశం మహాదర్పౌ మహాబలౌ। ప్రత్యబ్రూతాం మహారాజ సహితౌ మధుసూదనమ్॥౨౪॥ ఆవాం వరయ దేవ త్వం వరదౌ స్వః సురోత్తమ। దాతారౌ స్వో వరం తుభ్యం తద్బ్రవీహ్యవిచారయన్॥౨౫॥ భగవాన్॥ ప్రతిగృహ్ణే వరం వీరావీప్సితశ్చ వరో మమ। యువాం హి వీర్యసంపన్నౌ న వామస్తి సమః పుమాన్॥౨౬॥ వధ్యత్వముపగచ్ఛేతాం మమ సత్యపరాక్రమౌ। ఏతదిచ్ఛామ్యహం కామం ప్రాప్తుం లోకహితాయ వై॥౨౭॥ మధుకైటభావూచతుః॥ అనృతం నోక్తపూర్వం వై స్వైరేష్వపి కుతోఽన్యథా। సత్యే ధర్మే చ నిరతౌ విద్ధ్యావాం పురుషోత్తమ॥౨౮॥ బలే రూపే చ శౌర్యే చ శమే చ న సమోఽస్తి నౌ। ధర్మే తపసి దానే చ శీలసత్త్వదమేషు చ॥౨౯॥ ఉపప్లవో మహానస్మానుపావర్తత కేశవ। ఉక్తం ప్రతికురుష్వ త్వం కాలో హి దురతిక్రమః॥౩౦॥ ఆవామిచ్ఛావహే దేవ కృతమేకం త్వయా విభో। అనావృతేఽస్మిన్నాకాశే వధం సురవరోత్తమ॥౩౧॥ పుత్రత్వమధిగచ్ఛావ తవ చాపి సులోచన। వర ఏవ వృతో దేవ తద్విద్ధి సురసత్తమ॥౩౨॥ అనృతం మా భవేద్దేవ యద్ధి నౌ సంశ్రుతం తదా॥ శ్రీభగవానువాచ॥ బాఢమేవం కరిష్యామి సర్వమేతద్భవిష్యతి॥౩౩॥ విచింత్య త్వథ గోవిందో నాపశ్యద్యదనావృతమ్। అవకాశం పృథివ్యాం వా దివి వా మధుసూదనః॥౩౪॥ స్వకావనావృతావూరూ దృష్ట్వా దేవవరస్తదా। మధుకైటభయో రాజన్ శిరసీ మధుసూదనః॥౩౫॥ చక్రేణ శితధారేణ న్యకృంతత మహాయశాః॥౩౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - ధుంధుమారోపాఖ్యానే - ద్వ్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ ధుంధుర్నామ మహారాజ తయోః పుత్రో మహాద్యుతిః। స తపోఽతప్యత మహన్మహావీర్యపరాక్రమః॥౧॥ అతిష్ఠదేకపాదేన కృశో ధమనిసంతతః। తస్మై బ్రహ్మా దదౌ ప్రీతో వరం వవ్రే స చ ప్రభుమ్॥౨॥ దేవదానవయక్షాణాం సర్పగంధర్వరక్షసామ్। అవధ్యోఽహం భవేయం వై వర ఏష వృతో మయా॥౩॥ ఏవం భవతు గచ్ఛేతి తమువాచ పితామహః। స ఏవముక్తస్తత్పాదౌ మూర్ధ్నా స్పృశ్య జగామ హ॥౪॥ స తు ధుంధుర్వరం లబ్ధ్వా మహావీర్యపరాక్రమః। అనుస్మరన్ పితృవధం ద్రుతం విష్ణుముపాగమత్॥౫॥ స తు దేవాన్ సగంధర్వాన్ జిత్వా ధుంధురమర్షణః। బబాధ సర్వానసకృద్విష్ణుం దేవాంశ్చ వై భృశమ్॥౬॥ సముద్రే వాలుకాపూర్ణే ఉజ్జాలక ఇతి స్మృతే। ఆగమ్య చ స దుష్టాత్మా తం దేశం భరతర్షభ॥౭॥ బాధతే స్మ పరం శక్త్యా తముదంకాశ్రమం విభో। అంతర్భూమిగతస్తత్ర వాలుకాంతర్హితస్తథా॥౮॥ మధుకైటభయోః పుత్రో ధుంధుర్భీమపరాక్రమః। శేతే లోకవినాశాయ

తపోబలముపాశ్రితః॥౯॥ ఉదంకస్యాశ్రమాభ్యాశే నిఃశ్వసన్ పావకార్చిషః। ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు రాజా సబలవాహనః॥౧౦॥ ఉదంకవిప్రసహితః కు
వలాశ్వో మహీపతిః। పుత్రైః స సహ మహీపాల ప్రయయౌ భరతర్షభ॥౧౧॥ సహస్రైరేకవింశత్యా పుత్రాణామరిమర్దనః। కువలాశ్వో నరపతి
రన్వితో బలశాలినామ్॥౧౨॥ తమావిశత్తతో విష్ణుర్భగవాంస్తేజసా ప్రభుః। ఉదంకస్య నియోగేన లోకానాం హితకామ్యయా॥౧౩॥ తస్మిన్ప్రయా
తే దుర్ధర్షే దివి శబ్దో మహానభూత్। ఏష శ్రీమానవధ్యోఽద్య ధుంధుమారో భవిష్యతి॥౧౪॥ దివ్యైశ్చ పుష్పైస్తం దేవాః సమంతాత్ పర్యవాకిరన్।
దేవదుందుభయశ్చాపి నేదుః స్వయమనీరితాః॥౧౫॥ శీతశ్చ వాయుః ప్రవవౌ ప్రయాణే తస్య ధీమతః। విపాంసులాం మహీం కుర్వన్ వవర్ష చ సురేశ్వ
రః॥౧౬॥ అంతరిక్షే విమానాని దేవతానాం యుధిష్ఠిర। తత్రైవ సమదృశ్యంత ధుంధుర్యత్ర మహాసురః॥౧౭॥ కువలాశ్వస్య ధుంధోశ్చ యుద్ధకౌతూ
హలాన్వితాః। దేవగంధర్వసహితాః సమవైక్షన్మహర్షయః॥౧౮॥ నారాయణేన కౌరవ్య తేజసాప్యాయితస్తదా। స గతో నృపతిః క్షిప్రం పుత్రైస్తైః
సర్వతోదిశమ్॥౧౯॥ అర్ణవం ఖానయామాస కువలాశ్వో మహీపతిః। కువలాశ్వస్య పుత్రైశ్చ తస్మిన్వై వాలుకార్ణవే॥౨౦॥ స ప్తభిర్దివసైః ఖా
తాద్దృష్టో ధుంధుర్మహాబలః। ఆసీద్ఘోరం వపుస్తస్య వాలుకాంతర్హితం మహత్॥౨౧॥ దీప్యమానం యథా సూర్యం తేజసా భరతర్షభ। తతో ధుంధు
ర్మహారాజ దిశమావృత్య పశ్చిమామ్॥౨౨॥ సుప్తోఽభూద్రాజశార్దూల కాలానలసమద్యుతిః। కువలాశ్వస్య పుత్రైస్తు సర్వతః పరివారితః॥౨౩॥ అ
భిద్రుతః శరైస్తీక్ష్ణైర్గదాభిర్ముసలైరపి। పట్టిసైః పరిఘైః ప్రాసైః ఖడ్గైశ్చ విమలైః శితైః॥౨౪॥ స వధ్యమానః సంక్రుద్ధః సముత్తస్థౌ మహాబలః।
క్రుద్ధశ్చాభక్షయత్తేషాం శస్త్రాణి వివిధాని చ॥౨౪॥ ఆస్యాద్వమన్ పావకం స సంవర్తకసమం తదా। తాన్ సర్వాన్ నృపతేః పుత్రానదహత్ స్వే
న తేజసా॥౨౫॥ ముఖజేనాగ్నినా క్రుద్ధో లోకానుద్వర్తయన్నివ। క్షణేన రాజశార్దూల పురేవ కపిలః ప్రభుః॥౨౬॥ సగరస్యాత్మజాన్ క్రుద్ధస్తదద్భు
తమివాభవత్। తేషు క్రోధాగ్నిదగ్ధేషు తదా భరతసత్తమ॥౨౭॥ తం ప్రబుద్ధం మహాత్మానం కుంభకర్ణమివాపరమ్। ఆససాద మహాతేజాః కువలా
శ్వో మహీపతిః॥౨౮॥ తస్య వారి మహారాజ సుస్రావ బహు దేహతః। తదాపీయత తత్తేజో రాజా వారిమయం నృప॥౨౯॥ యోగీ యోగేన వహ్నిం చ శ
మయామాస వారిణా। బ్రహ్మాస్త్రేణ చ రాజేంద్ర దైత్యం క్రూరపరాక్రమమ్॥౩౦॥ దదాహ భరతశ్రేష్ఠ సర్వలోకాభయాయ వై। సోఽస్త్రేణ ద
గ్ధ్వా రాజర్షిః కువలాశ్వో మహాసురమ్॥౩౧॥ సురశత్రుమమిత్రఘ్నం త్రైలోక్యేశ ఇవాపరః। ధుంధోర్వధాత్తదా రాజా కువలాశ్వో మహామనాః॥
౩౨॥ ధుంధుమార ఇతి ఖ్యాతో నామ్నా ప్రతిరథోఽభవత్। ప్రీతైశ్చ త్రిదశైః సర్వైర్మహర్షిసహితైస్తదా॥౩౩॥ వరం వృణీష్వేత్యుక్తః స ప్రాంజ
లిః ప్రణతస్తదా। అతీవ ముదితో రాజన్నిదం వచనమబ్రవీత్॥౩౪॥ దద్యాం విత్తం ద్విజాగ్ర్యేభ్యః శత్రూణాం చాపి దుర్జయః। సఖ్యం చ విష్ణునా మే స్యా
ద్భూతేష్వద్రోహ ఏవ చ॥౩౫॥ ధర్మే రతిశ్చ సతతం స్వర్గే వాసస్తథాక్షయః। తథాస్త్వితి తతో దేవైః ప్రీతైరుక్తః స పార్థివః॥౩౬॥ ఋషిభిశ్చ
సగంధర్వైరుదంకేన చ ధీమతా। సంభాష్య చైనం వివిధైరాశీర్వాదైస్తతో నృప॥౩౭॥ దేవా మహర్షయశ్చాపి స్వాని స్థానాని భేజిరే। తస్య పుత్రా
స్త్రయః శిష్టా యుధిష్ఠిర తదాభవన్॥౩౮॥ దృఢాశ్వః కపిలాశ్వశ్చ చంద్రాశ్వశ్చైవ భారత। తేభ్యః పరంపరా రాజన్నిక్ష్వాకూణాం మహాత్మనామ్॥
౩౯॥ వంశస్య సుమహాభాగ రాజ్ఞామమితతేజసామ్। ఏవం స నిహతస్తేన కువలాశ్వేన సత్తమ॥౪౦॥ ధుంధుర్నామ మహాదైత్యో మధుకైటభయోః సు
తః। కువలాశ్వశ్చ నృపతిర్ధుంధుమార ఇతి స్మృతః॥౪౧॥ నామ్నా చ గుణసంయుక్తస్తదా ప్రభృతి సోఽభవత్। ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యన్మాం త్వం పరి
పృచ్ఛసి॥౪౨॥ ధౌంధుమారముపాఖ్యానం ప్రథితం యస్య కర్మణా। ఇదం తు పుణ్యమాఖ్యానం విష్ణోః సమనుకీర్తనమ్॥౪౩॥ శృణుయాద్యః స ధర్మాత్మా
పుత్రవాంశ్చ భవేన్నరః। ఆయుష్మాన్ భూతిమాంశ్చైవ శ్రుత్వా భవతి పర్వసు॥ న చ వ్యాధిభయం కించిత్ప్రాప్నోతి విగతజ్వరః॥౫౪॥ ఇతి శ్రీమహాభార

తే-అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- ధుంధుమారోపాఖ్యానే -త్ర్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తతో యుధిష్ఠిరో రాజా మార్కండేయం మహాద్యుతిమ్। పప్రచ్ఛ భరతశ్రేష్ఠ ధర్మప్రశ్నం సుదుర్విదమ్॥ ౧॥ శ్రోతుమిచ్ఛామి భగవన్ స్త్రీణాం మాహాత్మ్యముత్తమమ్। కథ్యమానం త్వయా విప్ర సూక్ష్మం ధర్మం చ తత్త్వతః॥ ౨॥ ప్రత్యక్షేణ హి దృశ్యంతే దేవా విప్రర్షిసత్తమ। సూర్యాచంద్రమసౌ వాయుః పృథివీ వహ్నిరేవ చ॥ ౩॥ పితా మాతా చ భగవన్ గురురేవ చ సత్తమ। యచ్చాన్యద్దేవవిహితం తచ్చాపి భృగునందన॥ ౪॥ మాన్యా హి గురవః సర్వే హ్యేకపత్న్యస్తథా స్త్రియః। పతివ్రతానాం శుశ్రూషా దుష్కరా ప్రతిభాతి మే॥ ౫॥ పతివ్రతానాం మాహాత్మ్యం వక్తుమర్హసి నః ప్రభో। నిరుధ్య చేంద్రియగ్రామం మనః సంరుధ్య చానఘ॥ ౬॥ పతిం దైవతవచ్చాపి చింతయంత్యః స్థితా హి యాః। భగవన్ దుష్కరం త్వేతత్ ప్రతిభాతి మమ ప్రభో॥ ౭॥ మాతాపిత్రోశ్చ శుశ్రూషా స్త్రీణాం భర్తరి చ ద్విజ। స్త్రీణాం ధర్మాత్ సుఘోరాద్ధి నాన్యం పశ్యామి దుష్కరమ్॥ ౮॥ సాధ్వాచారాః స్త్రియో బ్రహ్మన్ యత్ కుర్వంతి సదాదృతాః। దుష్కరం ఖలు కుర్వంతి పితరం మాతరం చ వై॥ ౯॥ ఏకపత్న్యశ్చ యా నార్యో యాశ్చ సత్యం వదంత్యుత। కుక్షిణా దశ మాసాంశ్చ గర్భం సంధారయంతి యాః॥ ౧౦॥ నార్యః కాలేన సంభూయ కిమద్భుతతరం తతః। సంశయం పరమం ప్రాప్య వేదనామతులామపి॥ ౧౧॥ ప్రజాయంతే సుతాన్నార్యో దుఃఖేన మహతా విభో। పుష్ణంతి చాపి మహతా స్నేహేన ద్విజపుంగవ॥ ౧౨॥ యే చ క్రూరేషు సర్వేషు వర్తమానా జుగుప్సితాః। స్వకర్మ కుర్వంతి సదా దుష్కరం తచ్చ మే మతమ్॥ ౧౩॥ క్షత్రధర్మసమాచారం తత్త్వం చాఖ్యాహి మే ద్విజ। ధర్మః సుదుర్లభో విప్ర నృశంసేన మహాత్మనామ్॥ ౧౪॥ ఏతదిచ్ఛామి భగవన్ ప్రశ్నం ప్రశ్నవిదాం వర। శ్రోతుం భృగుకులశ్రేష్ఠ శుశ్రూషే తవ సువ్రత॥ ౧౫॥ మార్కండేయః॥ హంత తే సర్వమాఖ్యాస్యే ప్రశ్నమేతం సుదుర్లభమ్। తత్త్వేన భరతశ్రేష్ఠ గదతస్తన్నిబోధ మే॥ ౧౬॥ మాతౄస్తు గౌరవాదన్యే పితౄనన్యే తు మేనిరే। దుష్కరం కురుతే మాతా వివర్ధయతి యా ప్రజాః॥ ౧౭॥ తపసా దేవతేజ్యాభిర్వందనేన తితిక్షయా। అభిచారైరుపాయైశ్చ ఈహంతే పితరః సుతాన్॥ ౧౮॥ ఏవం కృచ్ఛ్రేణ మహతా పుత్రం ప్రాప్య సుదుర్లభమ్। చింతయంతి సదా వీర కీదృశోఽయం భవిష్యతి॥ ౧౯॥ ఆశంసతే హి పుత్రేషు పితా మాతా చ భారత। యశః కీర్తిమథైశ్వర్యం ప్రజా ధర్మం తథైవ చ॥ ౨౦॥ తయోరాశాం తు సఫలాం యః కరోతి స ధర్మవిత్। పితా మాతా చ రాజేంద్ర తుష్యతో యస్య నిత్యశః॥ ౨౧॥ ఇహ ప్రేత్య చ తస్యాథ కీర్తిర్ధర్మశ్చ శాశ్వతః। నైవ యజ్ఞక్రియాః కాశ్చిన్న శ్రాద్ధం నోపవాసకమ్॥ ౨౨॥ యా తు భర్తరి శుశ్రూషా తయా స్వర్గం జయత్యుత। ఏతత్ప్రకరణం రాజన్నధికృత్య యుధిష్ఠిర। పతివ్రతానాం నియతం ధర్మం చావహితః శృణు॥ ౨౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి-పతివ్రతోపాఖ్యానే-చతురధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ కశ్చిద్ద్విజాతిప్రవరో వేదాధ్యాయీ తపోధనః। తపస్వీ ధర్మశీలశ్చ కౌశికో నామ భారత॥ ౧॥ సాంగోపనిషదో వేదానధీతే ద్విజసత్తమః। స వృక్షమూలే కస్మింశ్చిద్వేదానుచ్చారయన్ స్థితః॥ ౨॥ ఉపరిష్టాచ్చ వృక్షస్య బలాకా సంన్యలీయత। తయా పురీషముత్సృష్టం బ్రాహ్మణస్య తదోపరి॥ ౩॥ తామవేక్ష్య తతః క్రుద్ధః సమపధ్యాయత ద్విజః। భృశం క్రోధాభిభూతేన బలాకా సా నిరీక్షితా॥ ౪॥ అపధ్యాతా చ విప్రేణ న్యపతద్ధరణీతలే। బలాకాం పతితాం దృష్ట్వా గతసత్త్వామచేతనామ్॥ ౫॥ కారుణ్యాదభిసంతప్తః పర్యశోచత తాం ద్విజః। అకార్యం కృతవానస్మి రోషరాగబలాత్కృతః॥ ౬॥ మార్కండేయః॥ ఇత్యుక్త్వా బహుశో విద్వాన్ గ్రామం భైక్ష్యాయ సంశ్రితః। గ్రామే శుచీని ప్రచరన్ కులాని భరతర్షభ॥ ౭॥ ప్రవిష్టస్తత్కులం యత్ర పూర్వం చరితవాంస్తు సః। దేహీతి యాచమానోఽసౌ తిష్ఠేత్యుక్తః స్త్రియా తతః॥ ౮॥ శౌచం తు యావత్కురుతే భాజనస్య కుటుంబినీ। ఏతస్మిన్నంతరే రాజన్ క్షుధాసంపీడితో భృశమ్॥ ౯॥ భర్తా ప్రవిష్టః సహసా తస్యా భరతసత్తమ। సా తు దృష్ట్వా పతిం సాధ్వీ బ్రాహ్మణం వ్యవహాయ తమ్॥ ౧౦॥ పాద్య

మాచమనీయంవైదదౌభర్తుస్తథాసనమ్। ప్రహ్వా పర్యచరచ్చాపి భర్తారమసితేక్షణా ॥ ౧౧॥ ఆహారేణాథ భక్ష్యైశ్చ భోజ్యైః సుమధురై స్తథా।
ఉచ్ఛిష్టం భావితా భర్తు ర్భుఙ్క్తే నిత్యం యుధిష్ఠిర॥ ౧౨ ॥ దైవతం చ పతిం మేనే భర్తుశ్చిత్తానుసారిణీ। కర్మణా మనసా వాచా నాన్యచింతాభ్యగాత్పతిమ్॥
౧౩॥ తం సర్వభావోపగతా పతిశుశ్రూషణే రతా। సాధ్వాచారా శుచిర్దక్షా కుటుంబస్య హితైషిణీ॥ ౧౪॥ భర్తుశ్చాపి హితం యత్తత్సతతం సానువ
ర్తతే। దేవతాతిథిభృత్యానాం శ్వశ్రూశ్వశురయో స్తథా । ౧౫॥ శుశ్రూషణపరా నిత్యం సతతం సంయతేంద్రియా। సా బ్రాహ్మణం తదా దృష్ట్వా
సంస్థితం భైక్ష్యకాంక్షిణమ్॥ ౧౬॥ కుర్వతీ పతిశుశ్రూషాం సస్మారాథ శుభేక్షణా। వ్రీడితా సాభవత్ సాధ్వీ తదా భరతసత్తమ॥ ౧౭॥ భిక్షామాదాయ వి
ప్రాయ నిర్జగామ యశస్వినీ॥ బ్రాహ్మణ ఉవాచ॥ కిమిదం భవతి త్వం మాం తిష్ఠేత్యుక్త్వా వరాంగనే । ౧౮ । ఉపరోధం కృతవతీ న విసర్జితవత్యసి॥
మార్కండేయః॥ బ్రాహ్మణం క్రోధసంతప్తం జ్వలంతమివ తేజసా । ౧౯ । దృష్ట్వా సాధ్వీ మనుష్యేంద్ర సాంత్వపూర్వం వచోఽబ్రవీత్॥ బ్రాహ్మణీ॥
క్షంతుమర్హసి మే విద్వన్ భర్తా మే దైవతం మహత్। ౨౦ । స చాపి క్షుధితః శ్రాంతః ప్రాప్తః శుశ్రూషితో మయా ॥ బ్రాహ్మణః॥ బ్రాహ్మణా న గ
రీయాంసో గరీయాం స్తే పతిః కృతః॥ ౨౧॥ గృహస్థధర్మే వర్తంతీ బ్రాహ్మణానవమన్యసే। ఇంద్రోఽప్యేషాం ప్రణమతే కిం పునర్మానవో భువి॥ ౨౨॥ అవ
లిప్తే న జానీషే వృద్ధానాం న శ్రుతం త్వయా। బ్రాహ్మణా హ్యగ్నిసదృశా దహేయుః పృథివీమపి॥ ౨౩॥ బ్రాహ్మణీ॥ నాహం బలాకా విప్రేంద్ర త్యజ క్రో
ధం తపోధన। అనయా క్రుద్ధయా దృష్ట్యా క్రుద్ధః కిం మాం కరిష్యసి॥ ౨౪॥ నావజానామ్యహం విప్రాన్ దేవైస్తుల్యాన్ మనస్వినః। అపరాధమిమం విప్ర క్షం
తుమర్హసి మేఽనఘ॥ ౨౫॥ జానామి తేజో విప్రాణాం మహాభాగ్యం చ ధీమతామ్। అపేయః సాగరః క్రోధాత్ కృతో హి లవణోదకః॥ ౨౬॥ తథైవ దీప్త
తపసాం మునీనాం భావితాత్మనామ్ । యేషాం క్రోధాగ్నిరద్యాపి దండకే నోపశామ్యతి॥ ౨౭ । బ్రాహ్మణానాం పరిభవాద్వాతాపిః సుదురాత్మవాన్।
అగస్త్యమృషిమాసాద్య జీర్ణః క్రూరో మహాసురః॥ ౨౮ । బహుప్రభావాః శ్రూయంతే బ్రాహ్మణానాం మహాత్మనామ్। క్రోధః సువిపులో బ్రహ్మన్
ప్రసాదశ్చ మహాత్మనామ్॥ ౨౯ । అస్మింస్త్వతిక్రమే బ్రహ్మన్ క్షంతుమర్హసి మేఽనఘ। పతిశుశ్రూషయా ధర్మో యః స మే రోచతే ద్విజ॥ ౩౦॥ దైవ
తేష్వపి సర్వేషు భర్తా మే దైవతం పరమ్। అవిశేషేణ తస్యాహం కుర్యాం ధర్మం ద్విజోత్తమ॥ ౩౧॥ శుశ్రూషాయాః ఫలం పశ్య పత్యుర్బ్రాహ్మణ యా
దృశమ్। బలాకా హి త్వయా దగ్ధా రోషాత్తద్విదితం మయా। ౩౨ । క్రోధః శత్రుః శరీరస్థో మనుష్యాణాం ద్విజోత్తమ । యః క్రోధమోహౌ త్యజతి తం దే
వా బ్రాహ్మణం విదుః॥ ౩౩॥ యో వదేదిహ సత్యాని గురుం సంతోషయిష్యతి । హింసితశ్చ న హింసేత తం దేవా బ్రాహ్మణం విదుః॥ ౩౪॥ జితేంద్రియో
ధర్మపరః స్వాధ్యాయనిరతః శుచిః । కామక్రోధౌ వశే యస్య తం దేవా బ్రాహ్మణం విదుః॥ ౩౫ । యస్య చాత్మసమో లోకో ధర్మజ్ఞస్య మనస్వినః । సర్వధ
ర్మేషు చ రతస్తం దేవా బ్రాహ్మణం విదుః॥ ౩౬॥ యోఽధ్యాపయేదధీయీత యజేద్వా యాజయేత వా । దద్యాద్వాపి యథాశక్తి తం దేవా బ్రాహ్మణం వి
దుః॥ ౩౭॥ బ్రహ్మచారీ చ వేదాన్ యోఽప్యధీయాద్ద్విజపుంగవః। స్వాధ్యాయే చాప్రమత్తో వై తం దేవా బ్రాహ్మణం విదుః॥ ౩౮॥ యద్బ్రాహ్మణానాం
కుశలం తదేషాం పరికీర్తయేత్ । సత్యం తథా వ్యాహరతాం నానృతే రమతే మనః॥ ౩౯॥ ధర్మం తు బ్రాహ్మణస్యాహుః స్వాధ్యాయం దమమార్జవమ్।
ఇంద్రియాణాం నిగ్రహం చ శాశ్వతం ద్విజసత్తమ॥ ౪౦॥ సత్యార్జవం ధర్మమాహుః పరం ధర్మవిదో జనాః। దుర్జ్ఞేయః శాశ్వతో ధర్మః స చ సత్యే ప్ర
తిష్ఠితః॥ ౪౧॥ శ్రుతిప్రమాణో ధర్మః స్యాదితి వృద్ధానుశాసనమ్। బహుధా దృశ్యతే ధర్మః సూక్ష్మ ఏవ ద్విజోత్తమ॥ ౪౨॥ భగవానపి ధర్మజ్ఞః స్వాధ్యాయ
నిరతః శుచిః। న తు తత్త్వేన భగవన్ ధర్మం వేత్సీతి మే మతిః॥ ౪౩॥ యది విప్ర న జానీషే ధర్మం పరమకం ద్విజ। ధర్మవ్యాధం తతః పృచ్ఛ గత్వా తు మిథిలాం పు
రీమ్॥ ౪౪॥ మాతాపితృభ్యాం శుశ్రూషుః సత్యవాదీ జితేంద్రియః। మిథిలాయాం వసేద్వ్యాధస్స తే ధర్మాన్ ప్రవక్ష్యతి॥ ౪౫॥ తత్ర గచ్ఛస్వ భద్రం
తే యథాకామం ద్విజోత్తమ। అత్యుక్తమపి మే సర్వం క్షంతుమర్హస్యనిందిత॥ ౪౬॥ స్త్రియో హ్యవధ్యాః సర్వేషాం యే ధర్మమభివిందతే॥ బ్రాహ్మణః॥

ప్రీతో౽స్మి తవ భద్రం తే గతః క్రోధశ్చ శోభనే ౹ ౪౭ ౹ ఉపాలంభస్త్వయా హ్యుక్తో మమ నిఃశ్రేయసం పరమ్ ౹ స్వస్తి తే౽స్తు గమిష్యామి సాధయిష్యామి శోభనే ౹౹ ౪౮ ౹౹ మార్కండేయః ౹౹ తయా విసృష్టో నిర్గమ్య స్వమేవ భవనం యయౌ ౹ వినిందన్ స స్వమాత్మానం కౌశికో ద్విజసత్తమః ౹౹ ౪౯ ౹ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - పతివ్రతోపాఖ్యానే - పంచాధికద్విశతతమో౽ధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

మార్కండేయః ౹౹ చింతయిత్వా తదాశ్చర్యం స్త్రియా ప్రోక్తమశేషతః ౹ వినిందన్ స స్వమాత్మానమాగస్కృత ఇవాబభౌ ౹ ౧ ౹ చింతయానః స్వధర్మస్య సూక్ష్మాం గతిమవాప్నుయాత్ ౹ శ్రద్దధానేన వై భావ్యం గచ్ఛామి మిథిలామహమ్ ౹౹ ౨ ౹౹ కృతాత్మా ధర్మవిత్తస్యాం వ్యాధో నివసతే కిల ౹ తం గచ్ఛామ్యహమద్యైవ ధర్మం ప్రష్టుం తపోధనమ్ ౹౹ ౩ ౹౹ ఇతి సంచింత్య మనసా శ్రద్దధానః స్త్రియా వచః ౹ బలాకాప్రత్యయేనాసౌ ధర్మ్యైశ్చ వచనైః శుభైః ౹౹ ౪ ౹౹ సంప్రతస్థే స మిథిలాం కౌతూహలసమన్వితః ౹ అతిక్రమన్నరణ్యాని గ్రామాంశ్చ నగరాణి చ ౹౹ ౫ ౹౹ తతో జగామ మిథిలాం జనకేన సురక్షితామ్ ౹ ధర్మసేతుసమాకీర్ణాం యజ్ఞోత్సవవతీం శుభామ్ ౹ ౬ ౹ గోపురాట్టాలకవతీం హర్మ్యప్రాకారశోభనామ్ ౹ ప్రవిశ్య నగరీం రమ్యాం విమానైర్బహుభిర్యుతామ్ ౹౹ ౭ ౹౹ పణ్యైశ్చ బహుభిర్యుక్తాం సువిభక్తమహాపథామ్ ౹ అశ్వై రథైస్తథా నాగైర్యోధైశ్చ బహుభిర్యుతామ్ ౹౹ ౮ ౹ హృష్టపుష్టజనాకీర్ణాం నిత్యోత్సవసమాకులామ్ ౹ సో౽పశ్యద్బహువృత్తాంతాం బ్రాహ్మణః సమతిక్రమన్ ౹ ౯ ౹ ధర్మవ్యాధమపృచ్ఛచ్చ స చాస్య కథితో ద్విజైః ౹ అపశ్యత్తత్ర గత్వా తం సూనామధ్యే వ్యవస్థితమ్ ౹౹ ౧౦ ౹౹ మార్గమాహిషమాంసాని విక్రీణంతం తపస్వినమ్ ౹ ఆకులత్వాచ్చ క్రేతౄణామేకాంతే సంస్థితో ద్విజః ౹౹ ౧౧ ౹ స తు జ్ఞాత్వా ద్విజం ప్రాప్తం సహసా సంభ్రమోత్థితః ౹ ఆజగామ యతో విప్రః స్థిత ఏకాంతదర్శనే ౹ ౧౨ ౹ వ్యాధ ఉవాచ ౹౹ అభివాదయే త్వాం భగవన్ స్వాగతం తే ద్విజోత్తమ ౹ అహం వ్యాధో హి భద్రం తే కిం కరోమి ప్రశాధి మామ్ ౹౹ ౧౩ ౹ ఏకపత్న్యా యదుక్తో౽సి గచ్ఛ త్వం మిథిలామితి ౹ జానామ్యేతదహం సర్వం యదర్థం త్వముపాగతః ౹౹ ౧౪ ౹ శ్రుత్వా చ తస్య తద్వాక్యం స విప్రో భృశవిస్మితః ౹ ద్వితీయమిదమాశ్చర్యమిత్యచింతయత ద్విజః ౹౹ ౧౫ ౹ అదేశస్థం హి తే స్థానమితి వ్యాధో౽బ్రవీదిదమ్ ౹ గృహం గచ్ఛావ భగవన్ యది తే రోచతే౽నఘ ౹ ౧౬ ౹ మార్కండేయః ౹౹ బాఢమిత్యేవ తం విప్రో హృష్టో వచనమబ్రవీత్ ౹ అగ్రతస్తు ద్విజం కృత్వా స జగామ గృహం ప్రతి ౹ ౧౭ ౹ ప్రవిశ్య చ గృహం రమ్యమాసనేనాభిపూజితః ౹ పాద్యమాచమనీయం చ ప్రతిగృహ్య ద్విజోత్తమః ౹ ౧౮ ౹ తతః సుఖోపవిష్టస్తం వ్యాధం వచనమబ్రవీత్ ౹ కర్మైతత్త్వైన సదృశం భవతః ప్రతిభాతి మే ౹ ౧౯ ౹ అనుతప్యే భృశం తాత తవ ఘోరేణ కర్మణా ౹౹ వ్యాధ ఉవాచ ౹౹ కులోచితమిదం కర్మ పితృపైతామహం పరమ్ ౹ ౨౦ ౹ వర్తమానస్య మే ధర్మే స్వే మన్యుం మా కృథా ద్విజ ౹ ధాత్రా విహితం పూర్వం కర్మ స్వమనుపాలయన్ ౹ ౨౧ ౹ ప్రయత్నాచ్చ గురూన్ వృద్ధాన్ శుశ్రూషే౽హం ద్విజోత్తమ ౹ సత్యం వదే నాభ్యసూయే యథాశక్తి దదామి చ ౹ ౨౨ ౹ దేవతాతిథిభృత్యానామవశిష్టేన వర్తయే ౹ న కుత్సయామ్యహం కించిన్న గర్హే బలవత్తరమ్ ౹ ౨౩ ౹ కృతమన్వేతి కర్తారం పురాకర్మ ద్విజోత్తమ ౹ కృషిర్గోరక్షవాణిజ్యమిహ లోకస్య జీవనమ్ ౹ ౨౪ ౹ దండనీతిస్త్రయీ విద్యా తేన లోకో భవత్యుత ౹ కర్మ శూద్రే కృషిర్వైశ్యే సంగ్రామః క్షత్రియే స్మృతః ౹ ౨౫ ౹ బ్రహ్మచర్యం తపో మంత్రాః సత్యం చ బ్రాహ్మణే సదా ౹ రాజా ప్రశాస్తి ధర్మేణ స్వకర్మనిరతాః ప్రజాః ౹ ౨౬ ౹ వికర్మాణశ్చ యే కేచిత్తాన్ యునక్తి స్వకర్మసు ౹ భేతవ్యం హి సదా రాజ్ఞాం ప్రజానామధిపా హి తే ౹ ౨౭ ౹ వారయంతి వికర్మస్థం నృపా మృగమివేషుభిః ౹ జనకస్యేహ విప్రర్షే వికర్మస్థో న విద్యతే ౹ ౨౮ ౹ స్వకర్మనిరతా వర్ణాశ్చత్వారో౽పి ద్విజోత్తమ ౹ స ఏష జనకో రాజా దుర్వృత్తమపి చేత్సుతమ్ ౹ ౨౯ ౹ దండ్యం దండే నిక్షిపతి తథా న గ్లాతి ధార్మికమ్ ౹ సుయుక్తచారో నృపతిః సర్వం ధర్మేణ పశ్యతి ౹ ౩౦ ౹ శ్రీశ్చ రాజ్యం చ దండశ్చ క్షత్రియాణాం ద్విజోత్తమ ౹ రాజానో హి స్వధర్మేణ శ్రియమిచ్ఛంతి భూయసీమ్ ౹ ౩౧ ౹ సర్వేషామేవ వర్ణానాం త్రాతా రాజా భవత్యుత ౹ పరేణ హి హతాన్ బ్రహ్మన్ వరాహమహిషానహమ్ ౹ ౩౨ ౹ న స్వయం హన్మి విప్రర్షే విక్రీణామి సదా న్వహమ్ ౹ న భక్షయామి మాంసాని ఋతుగామీ తథా హ్యహమ్ ౹ ౩౩ ౹ సదోపవాసీ చ తథా నక్తంభోజీ సదా ద్విజ ౹ అ

శీలశ్చాపి పురుషో భూత్వా భవతి శీలవాన్॥ ౩౪॥ ప్రాణిహింసారతశ్చాపి భవతే ధార్మికః పుమాన్। అభిచారాన్నరేంద్రాణాం ధర్మః సంకీర్యతే మహాన్॥ ౩౫॥ అధర్మో వర్తతే చాపి సంకీర్యంతే తతః ప్రజాః। భేరుండా వామనాః కుబ్జాః స్థూలశీర్షాస్తథైవ చ॥ ౩౬॥ క్లీబాశ్చాంధాశ్చ బధిరా జాయంతే స్తబ్ధలోచనాః। పార్థివానామధర్మత్వాత్ ప్రజానామభవః సదా॥ ౩౭॥ స ఏష రాజా జనకః ప్రజా ధర్మేణ పశ్యతి। అనుగృహ్ణన్ ప్రజాః సర్వాః స్వధర్మే నిరతాః సదా॥ ౩౮॥ యే చైవ మాం ప్రశంసంతి యే చ నిందంతి మానవాః। సర్వాన్ సుపరిణీతేన కర్మణా తోషయామ్యహమ్॥ ౩౯॥ యే జీవంతి స్వధర్మేణ సంయుంజంతి చ పార్థివాః। న కించిదుపజీవంతి దాంతా ఉత్థానశీలినః॥ ౪౦॥ శక్త్యాన్నదానం సతతం తితిక్షా ధర్మనిత్యతా। యథార్హం ప్రతిపూజా చ సర్వభూతేషు వై సదా॥ ౪౧॥ త్యాగాన్నాన్యత్ర మర్త్యానాం గుణాస్తిష్ఠంతి పూరుషే। మృషావాదం పరిహరేత్ కుర్యాత్ ప్రియమయాచితః॥ ౪౨॥ న చ కామాన్న సంరంభాన్న ద్వేషాద్ధర్మముత్సృజేత్। ప్రియే నాతిభృశం హృష్యేదప్రియే న చ సంజ్వరేత్॥ ౪౩॥ న ముహ్యేదర్థకృచ్ఛ్రేషు న చ ధర్మం పరిత్యజేత్। కర్మ చేత్ కించిదన్యత్ స్యాదితరన్న తదాచరేత్॥ ౪౪॥ యత్కల్యాణమభిధ్యాయేత్తత్రాత్మానం నియోజయేత్। న పాపే ప్రతిపాపః స్యాత్ సాధురేవ సదా భవేత్॥ ౪౫॥ ఆత్మనైవ హతః పాపో యః పాపం కర్తుమిచ్ఛతి। కర్మ చైతదసాధూనాం వృజినానామసాధువత్॥ ౪౬॥ న ధర్మోఽస్తీతి మన్వానాః శుచీనవహసంతి యే। అశ్రద్దధానా ధర్మస్య తే నశ్యంతి న సంశయః॥ ౪౭॥ మహాదృతిరివాధ్మాతః పాపో భవతి నిత్యదా। మూఢానామవలిప్తానామసారం భాషితం భవేత్॥ ౪౮॥ దర్శయత్యంతరాత్మానం దివా రూపమివాంశుమాన్। న లోకే రాజతే మూర్ఖః కేవలాత్మప్రశంసయా॥ ౪౯॥ అపి చేహ శ్రియా హీనః కృతవిద్యః ప్రకాశతే। అబ్రువన్ కస్యచిన్నిందామాత్మపూజామవర్ణయన్॥ ౫౦॥ న కశ్చిద్గుణసంపన్నః ప్రకాశో భువి దృశ్యతే। వికర్మణా తప్యమానః పాపాద్విపరిముచ్యతే॥ ౫౧॥ న తత్ కుర్యాం పునరితి ద్వితీయాత్ పరిముచ్యతే। కర్మణా యేన తేనేహ పాపాద్ద్విజవరోత్తమ॥ ఏవం శ్రుతిరియం బ్రహ్మన్ ధర్మేషు పరిదృశ్యతే॥ ౫౨॥ పాపాన్యబుద్ధ్వేహ పురా కృతాని ప్రాగ్ధర్మశీలోఽపి విహంతి పశ్చాత్। ధర్మో రాజన్నుదతే పూరుషాణాం యత్కుర్వతే పాపమిహ ప్రమాదాత్॥ ౫౩॥ పాపం కృత్వా హి మన్యేత నాహమస్మీతి పూరుషః। తం తు దేవాః ప్రపశ్యంతి స్వస్యైవాంతరపూరుషః॥ ౫౪॥ చికీర్షేదేవ కల్యాణం శ్రద్దధానోఽనసూయకః। వసనస్యేవ ఛిద్రాణి సాధూనాం వివృణోతి యః॥ ౫౫॥ పాపం చేత్ పురుషః కృత్వా కల్యాణమభిపద్యతే। ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యో మహాభ్రేణేవ చంద్రమాః॥ ౫౬॥ యథాదిత్యః సముద్యన్ వై తమః పూర్వం వ్యపోహతి। ఏవం కల్యాణమాతిష్ఠన్ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥ ౫౭॥ పాపానాం విద్ధ్యధిష్ఠానం లోభమేవ ద్విజోత్తమ। లుబ్ధాః పాపం వ్యవస్యంతి నరా నాతిబహుశ్రుతాః॥ ౫౮॥ అధర్మా ధర్మరూపేణ తృణైః కూపా ఇవావృతాః। తేషాం దమః పవిత్రాణి ప్రలాపా ధర్మసంశ్రితాః॥ సర్వం హి విద్యతే తేషు శిష్టాచారః సుదుర్లభః॥ ౫౯॥ మార్కండేయః॥ స తు విప్రో మహాప్రాజ్ఞో ధర్మవ్యాధమపృచ్ఛత। శిష్టాచారం కథమహం విద్యామితి నరోత్తమ॥ ౬౦॥ ఏతదిచ్ఛామి భద్రం తే శ్రోతుం ధర్మభృతాం వర। త్వత్తో మహామతే వ్యాధ తద్బ్రవీహి యథాతథమ్॥ ౬౧॥ వ్యాధ ఉవాచ॥ యజ్ఞో దానం తపో వేదాః సత్యం చ ద్విజసత్తమ। పంచైతాని పవిత్రాణి శిష్టాచారేషు నిత్యదా॥ ౬౨॥ కామక్రోధౌ వశే కృత్వా దంభం లోభమనార్జవమ్। ధర్మమిత్యేవ సంతుష్టాస్తే శిష్టాః శిష్టసమ్మతాః॥ ౬౩॥ న తేషాం విద్యతే వృత్తం యజ్ఞస్వాధ్యాయశీలినామ్। ఆచారపాలనం చైవ ద్వితీయం శిష్టలక్షణమ్॥ ౬౪॥ గురుశుశ్రూషణం సత్యమక్రోధో దానమేవ చ। ఏతచ్చతుష్టయం బ్రహ్మన్ శిష్టాచారేషు నిత్యదా॥ ౬౫॥ శిష్టాచారే మనః కృత్వా ప్రతిష్ఠాప్య చ సర్వశః। యామయం లభతే వృత్తిం సా న శక్యా హ్యతోఽన్యథా॥ ౬౬॥ వేదస్యోపనిషత్ సత్యం సత్యస్యోపనిషద్దమః। దమస్యోపనిషత్త్యాగః శిష్టాచారేషు నిత్యదా॥ ౬౭॥ యే తు ధర్మాననసూయంతే బుద్ధిమోహాన్వితా నరాః। అపథా గచ్ఛతాం తేషామనుయాతా చ పీడ్యతే॥ ౬౮॥ యే తు శిష్టాః సునియతాః శ్రుతిత్యాగపరాయణాః। ధర్మపంథానమారూఢాః సత్యధర్మపరాయణాః॥ ౬౯॥ నియచ్ఛంతి పరాం బుద్ధిం శిష్టాచారాన్వితా జనాః। ఉపాధ్యాయమతే యుక్తాః స్థిత్యా ధర్మార్థదర్శినః॥ ౭౦॥

నాస్తికాన్భిన్నమర్యాదాన్క్రూరాన్పాపమతౌ స్థితాన్ । త్యజ తాన్ జ్ఞానమాశ్రిత్య ధార్మికానుపసేవ్య చ ॥ ౭౧ ॥ కామలోభగ్రహాకీర్ణాం పంచేంద్రియజలాం నదీమ్ । నావం ధృతిమయీం కృత్వా జన్మదుర్గాణి సంతర ॥ ౭౨ ॥ క్రమేణ సంచితో దక్షో బుద్ధియోగమయో మహాన్ । శిష్టాచారే భవేత్సాధూ రాగః శుక్లేవ వాససి ॥ ౭౩ ॥ అహింసా సత్యవచనం సర్వభూతహితం పరమ్ । అహింసా పరమో ధర్మః స చ సత్యే ప్రతిష్ఠితః ॥ ౭౪ ॥ సత్యే కృత్వా ప్రతిష్ఠాం తు ప్రవర్తంతే ప్రవృత్తయః । సత్యమేవ గరీయస్తు శిష్టాచారనిషేవితమ్ ॥ ౭౫ ॥ ఆచారశ్చ సతాం ధర్మః సంతశ్చాచారలక్షణాః । యో యథా ప్రకృతిర్జంతుః స స్వాం ప్రకృతిమశ్నుతే ॥ ౭౬ ॥ పాపాత్మా క్రోధకామాదీన్ దోషానాప్నోత్యనాత్మవాన్ । ఆరంభో న్యాయయుక్తో యః స హి ధర్మ ఇతి స్మృతః ॥ ౭౭ ॥ అనాచారస్త్వధర్మేతి ఏతచ్ఛిష్టానుశాసనమ్ । అక్రుధ్యంతో నసూయంతో నిరహంకారమత్సరాః ॥ ౭౮ ॥ ఋజవః శమసంపన్నాః శిష్టాచారా భవంతి తే । త్రైవిద్యవృద్ధాః శుచయో వృత్తవంతో మనస్వినః ॥ ౭౯ ॥ గురుశుశ్రూషవో దాంతాః శిష్టాచారా భవంత్యుత । తేషామహీనసత్త్వానాం దుష్కరాచారకర్మణామ్ ॥ ౮౦ ॥ స్వైః కర్మభిః సత్కృతానాం ఘోరత్వం సంప్రణశ్యతి । తం సదాచారమాశ్చర్యం పురాణం శాశ్వతం ధ్రువమ్ ॥ ౮౧ ॥ ధర్మం ధర్మేణ పశ్యంతః స్వర్గం యాంతి మనీషిణః । ఆస్తికా మానహీనాశ్చ ద్విజాతిజనపూజకాః ॥ ౮౨ ॥ శ్రుతవృత్తోపసంపన్నాః సంతః స్వర్గనివాసినః । వేదోక్తః పరమో ధర్మో ధర్మశాస్త్రేషు చాపరః ॥ ౮౩ ॥ శిష్టాచారశ్చ శిష్టానాం త్రివిధం ధర్మలక్షణమ్ । పారణం చాపి విద్యానాం తీర్థానామవగాహనమ్ ॥ ౮౪ ॥ క్షమా సత్యార్జవం శౌచం సతామాచారదర్శనమ్ । సర్వభూతదయావంతో అహింసానిరతాః సదా ॥ ౮౫ ॥ పరుషం చ న భాషంతే సదా సంతో ద్విజప్రియాః । శుభానామశుభానాం చ కర్మణాం ఫలసంచయే ॥ ౮౬ ॥ విపాకమభిజానంతస్తే శిష్టాః శిష్టసమ్మతాః । న్యాయోపేతా గుణోపేతాః సర్వలోకహితైషిణః ॥ ౮౭ ॥ సంతః స్వర్గజితాః శుక్లాః సన్నివిష్టాశ్చ సత్పథే । దాతారః సంవిభక్తారో దీనానుగ్రహకారిణః ॥ ౮౮ ॥ సర్వపూజ్యాః శ్రుతధనాస్తథైవ చ తపస్వినః । సర్వభూతదయావంతస్తే శిష్టాః శిష్టసమ్మతాః ॥ ౮౯ ॥ దాననిష్ఠాః సుఖాంల్లోకానాప్నువంతీహ చ శ్రియమ్ । పీడయా చ కళత్రస్య భృత్యానాం చ సమాహితాః ॥ ౯౦ ॥ అతిశక్త్యా ప్రయచ్ఛంతి సంతః సద్భిః సమాగతాః । లోకయాత్రాం చ పశ్యంతో ధర్మమాత్మహితాని చ ॥ ౯౧ ॥ ఏవం సంతో వర్తమానాస్త్వేధంతే శాశ్వతీః సమాః । అహింసా సత్యవచనమానృశంస్యమథార్జవమ్ ॥ ౯౨ ॥ అద్రోహో నాభిమానశ్చ హ్రీస్తితిక్షా దమః శమః । ధీమంతో ధృతిమంతశ్చ భూతానామనుకంపకాః ॥ ౯౩ ॥ అకామద్వేషసంయుక్తాస్తే సంతో లోకసాక్షిణః । త్రీణ్యేవ తు సతామాహుః సంతః పదమనుత్తమమ్ ॥ ౯౪ ॥ న చైవ ద్రుహ్యేద్దద్యాచ్చ సత్యం చైవ సదా వదేత్ । సర్వత్ర చ దయావంతః సంతః కరుణవేదినః ॥ ౯౫ ॥ గచ్ఛంతీహ సుసంతుష్టా ధర్మపంథానముత్తమమ్ । శిష్టాచారా మహాత్మానో యేషాం ధర్మః సునిశ్చితః ॥ ౯౬ ॥ అనసూయా క్షమా శాంతిః సంతోషః ప్రియవాదితా । కామక్రోధపరిత్యాగః శిష్టాచారనిషేవణమ్ ॥ ౯౭ ॥ కర్మణా చ శ్రుతసంపన్నం సతాం మార్గమనుత్తమమ్ । శిష్టాచారం నిషేవంతే నిత్యం ధర్మమనువ్రతాః ॥ ౯౮ ॥ ప్రజ్ఞాప్రాసాదమారుహ్య ముచ్యంతే మహతో భయాత్ । ప్రేక్షంతో లోకవృత్తాని వివిధాని ద్విజోత్తమ ॥ ౯౯ ॥ అతిపుణ్యాని పాపాని తాని ద్విజవరోత్తమ । ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథాప్రజ్ఞం యథాశ్రుతమ్ । శిష్టాచారగుణాన్ బ్రహ్మన్ పురస్కృత్య ద్విజర్షభ ॥ ౧౦౦ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - బ్రాహ్మణవ్యాధసంవాదే - షడధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః ॥ స తు విప్రమథో వాచ ధర్మవ్యాధో యుధిష్ఠిర । యదాహమాచరే కర్మ ఘోరమేతదసంశయమ్ ॥ ౧ ॥ విధిస్తు బలవాన్ బ్రహ్మన్ దుస్తరం హి పురాకృతమ్ । పురాకృతస్య పాపస్య కర్మదోషో భవత్యయమ్ ॥ ౨ ॥ దోషస్యైతస్య వై బ్రహ్మన్ విఘాతే యత్నవానహమ్ । విధినా హి హతే పూర్వం నిమిత్తం ఘాతకో భవేత్ ॥ ౩ ॥ నిమిత్తభూతా హి వయం కర్మణోఽస్య ద్విజోత్తమ । యేషాం హతానాం మాంసాని విక్రీణామీహ వై ద్విజ ॥ ౪ ॥ తేషామపి భవేద్ధ

త్మ ఉపయోగేన భక్షణే। దేవతాతిథిభృత్యానాం పితౄణాం చాపి పూజనమ్॥ ౫ ॥ ఓషధ్యో వీరుధశ్చైవ పశవో మృగపక్షిణః। అన్నాద్యభూతా లోకస్య
ఇత్యపి శ్రూయతే శ్రుతిః॥ ౬॥ ఆత్మమాంసప్రదానేన శిబిరౌశీనరో నృపః। స్వర్గం చ దుష్కరం ప్రాప్తః క్షమావాన్ ద్విజసత్తమ ॥ ౭॥ రాజ్ఞో మహాన
సే పూర్వం రంతిదేవస్య వై ద్విజ। ద్వే సహస్రే తు వధ్యేతే పశూనామన్వహం తదా॥ ౮॥ అహన్యహని వధ్యేతే ద్వే సహస్రే గవాం తథా। సమాంసం దద
తో హ్యన్నం రంతిదేవస్య నిత్యశః॥ ౯॥ అతులా కీర్తిరభవన్నృపస్య ద్విజసత్తమ। చాతుర్మాస్యే చ పశవో వధ్యంత ఇతి నిత్యశః॥ ౧౦॥ అగ్నయో
మాంసకామాశ్చ ఇత్యపి శ్రూయతే శ్రుతిః। యజ్ఞేషు పశవో బ్రహ్మన్ వధ్యంతే సతతం ద్విజైః॥ ౧౧॥ సంస్కృతాః కిల మంత్రైశ్చ తేఽపి స్వర్గమవా
ప్నువన్। యది నైవాగ్నయో బ్రహ్మన్ మాంసకామా భవన్ పురా॥ ౧౨॥ భక్ష్యం నైవ భవన్మాంసం కస్యచిద్ద్విజసత్తమ। అత్రాపి విధిరుక్తశ్చ ము
నిభిర్మాంసభక్షణే॥ ౧౩॥ దేవతానాం పితౄణాం చ భుంక్తే దత్త్వాఽపి యః సదా। యథావిధి యథాశ్రద్ధం న ప్రదుష్యతి భక్షణాత్॥ ౧౪॥ అమాంసాశీ భ
వత్యేవమిత్యపి శ్రూయతే శ్రుతిః। భార్యాం గచ్ఛన్ బ్రహ్మచారీ ఋతౌ భవతి బ్రాహ్మణః॥ ౧౫॥ సత్యానృతే వినిశ్చిత్య అత్రాపి విధిరుచ్యతే। సౌదా
సేన తదా రాజ్ఞా మానుషా భక్షితా ద్విజ॥ ౧౬॥ శాపాభిభూతేన భృశమత్ర కిం ప్రతిభాతి మే। స్వధర్మ ఇతి కృత్వా తు న త్యజామి ద్విజోత్తమ॥ ౧౭॥ పురాకృ
తమితి జ్ఞాత్వా జీవామ్యేతేన కర్మణా। స్వకర్మ త్యజతో బ్రహ్మన్నధర్మ ఇతి దృశ్యతే॥ ౧౮॥ స్వకర్మనిరతో యస్తు ధర్మః స ఇతి నిశ్చయః। పూర్వం హి విహితం
కర్మ దేహినం న విముంచతి॥ ౧౯॥ ధాత్రా విధిరయం దృష్టో బహుధా కర్మనిర్ణయే। ద్రష్టవ్యా తు భవేత్ ప్రజ్ఞా క్రూరే కర్మణి వర్తతా॥ ౨౦॥ కథం క
ర్మ శుభం కుర్యాం కథం ముచ్యే పరాభవాత్। కర్మణస్తస్య ఘోరస్య బహుధా నిర్ణయో భవేత్॥ ౨౧॥ దానే చ సత్యవాక్యే చ గురుశుశ్రూషణే తథా।
ద్విజాతిపూజనే చాహం ధర్మే చ నిరతః సదా॥ ౨౨॥ అభిమానాతివాదాభ్యాం నివృత్తోఽస్మి ద్విజోత్తమ। కృషిం సాధ్వితి మన్యంతే తత్ర హింసా పరా స్మృ
తా॥ ౨౩॥ కర్షంతో లాంగలైః పుంసో ఘ్నంతి భూమిశయాన్ బహూన్। జీవానన్యాంశ్చ బహుశస్తత్ర కిం ప్రతిభాతి తే॥ ౨౪॥ ధాన్యబీజాని యాన్యాహు
ర్వ్రీహ్యాదీని ద్విజోత్తమ। సర్వాణ్యేతాని జీవాని తత్ర కిం ప్రతిభాతి తే॥ ౨౫॥ అధ్యాక్రమ్య పశూంశ్చాపి ఘ్నంతి వై భక్షయంతి చ। వృక్షాంస్తథౌషధీం
శ్చాపి ఛిందంతి పురుషా ద్విజ॥ ౨౬॥ జీవా హి బహవో బ్రహ్మన్ వృక్షేషు చ ఫలేషు చ। ఉదకే బహవశ్చాపి తత్ర కిం ప్రతిభాతి తే॥ ౨౭॥ సర్వం వ్యాప్తమి
దం బ్రహ్మన్ ప్రాణిభిః ప్రాణిజీవనైః। మత్స్యా గ్రసంతే మత్స్యాంశ్చ తత్ర కిం ప్రతిభాతి తే॥ ౨౮॥ సత్త్వైః సత్త్వాని జీవంతి బహుధా ద్విజసత్తమ।
ప్రాణినోఽన్యోన్యభక్షాశ్చ తత్ర కిం ప్రతిభాతి తే॥ ౨౯॥ చంక్రమ్యమాణా జీవాంశ్చ ధరణీసంశ్రితాన్ బహూన్। పద్భ్యాం ఘ్నంతి నరా విప్ర త
త్ర కిం ప్రతిభాతి తే॥ ౩౦॥ ఉపవిష్టాః శయానాశ్చ ఘ్నంతి జీవాననేకశః। జ్ఞానవిజ్ఞానవంతశ్చ తత్ర కిం ప్రతిభాతి తే॥ ౩౧॥ జీవైర్గ్రస్తమిదం సర్వమా
కాశం పృథివీ తథా। అవిజ్ఞానాచ్చ హింసంతి తత్ర కిం ప్రతిభాతి తే॥ ౩౨॥ అహింసేతి యదుక్తం హి పురుషైర్విస్మితైః పురా। కే న హింసంతి జీవాన్ వై లోకే
ఽస్మిన్ ద్విజసత్తమ॥ ౩౩॥ బహు సంచింత్య ఇతి వై నాస్తి కశ్చిదహింసకః। అహింసాయాం తు నిరతా యతయో ద్విజసత్తమ॥ ౩౪॥ కుర్వంత్యేవ హి హిం
సాం తే యత్నాదల్పతరా భవేత్। ఆలక్ష్యాశ్చైవ పురుషాః కులే జాతా మహాగుణాః॥ ౩౫॥ మహాఘోరాణి కర్మాణి కృత్వా లజ్జంతి వై న చ। సుహృదః సు
హృదోఽన్యాంశ్చ దుర్హృదశ్చాపి దుర్హృదః॥ ౩౬॥ సమ్యక్ ప్రవృత్తాన్ పురుషాన్న సమ్యగనుపశ్యతః। సమృద్ధైశ్చ న నందంతి బాంధవా బాంధవైరపి॥
౩౭॥ గురూంశ్చైవ వినిందంతి మూఢాః పండితమానినః। బహు లోకే విపర్యస్తం దృశ్యతే ద్విజసత్తమ॥ ౩౮॥ ధర్మయుక్తమధర్మం చ తత్ర కిం ప్రతిభాతి
తే। వక్తుం బహువిధం శక్యం ధర్మాధర్మేషు కర్మసు॥ స్వకర్మనిరతో యో హి స యశః ప్రాప్నుయాన్మహత్॥ ౩౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంత
ర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - బ్రాహ్మణధర్మవ్యాధసంవాదే - సప్తాధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖
మార్కండేయః॥ ధర్మవ్యాధస్తు నిపుణం పునరేవ యుధిష్ఠిర। విప్రర్షభమువాచేదం సర్వధర్మభృతాం వరః॥ ౧॥ వ్యాధ ఉవాచ॥ శ్రుతిప్రమాణో ధ

శ్రేయమితి వృద్ధానుశాసనమ్। సూక్ష్మా గతిర్హి ధర్మస్య బహుశాఖా హ్యనంతికా॥ ౨॥ ప్రాణాంతికే వివాహే చ వక్తవ్యమనృతం భవేత్। అనృతేన భ
వేత్సత్యం సత్యే నైవానృతం భవేత్॥ ౩॥ యద్భూతహితమత్యంతం తత్సత్యమితి ధారణా। విపర్యయకృతో ధర్మః పశ్య ధర్మస్య సూక్ష్మతామ్॥ ౪॥ య
త్కరోత్యశుభం కర్మ శుభం వా యది సత్తమ। అవశ్యం తత్సమాప్నోతి పురుషో నాత్ర సంశయః॥ ౫॥ విషమాం చ దశాం ప్రాప్తో దేవాన్ గర్హతి వై భృ
శమ్। ఆత్మనః కర్మదోషాణి న విజానాత్యపండితః॥ ౬॥ మూఢో నైకృతికశ్చాపి చపలశ్చ ద్విజోత్తమ। సుఖదుఃఖవిపర్యాసాన్ సదా సముపపద్యతే॥ ౭॥
నైనం ప్రజ్ఞా సునీతం వా త్రాయతే నైవ పౌరుషమ్। యో యమిచ్ఛేద్యథా కామం తం తం కామం సమాప్నుయాత్॥ ౮॥ యది స్యాదపరాధీనం పౌరుష
స్య క్రియాఫలమ్। సంయతాశ్చాపి దక్షాశ్చ మతిమంతశ్చ మానవాః॥ ౯॥ దృశ్యంతే నిష్ఫలాః సంతః ప్రహీణాః స్వస్వకర్మభిః। భూతానామపరః క
శ్చిద్ధింసాయాం సతతోత్థితః॥ ౧౦॥ వంచనాయాం చ లోకస్య స సుఖీ జీవతే సదా। అచేష్టమపి చాసీనం శ్రీః కంచిదుపతిష్ఠతి॥ ౧౧॥ కశ్చిత్ కర్మాణి కు
ర్వన్ హి న ప్రాప్యమధిగచ్ఛతి। దేవానిష్ట్వా తపః కృత్వా కృపణైః పుత్రగృద్ధిభిః॥ ౧౨॥ దశమాసధృతా గర్భే జాయంతే కులపాంసనాః। అపరే ధనధా
న్యైశ్చ భోగైశ్చ పితృసంచితైః॥ ౧౩॥ విపులైరభిజాయంతే లబ్ధాస్తైరేవ మంగళైః। కర్మజా హి మనుష్యాణాం రోగా నాస్త్యత్ర సంశయః॥ ౧౪॥ ఆధి
భిశ్చైవ బాధ్యంతే వ్యాధైః క్షుద్రమృగా ఇవ। తే చాపి కుశలైర్వైద్యైర్నిపుణైః సంభృతౌషధైః॥ ౧౫॥ వ్యాధయో వినివార్యంతే మృగా వ్యాధైరివ
ద్విజ। యేషామస్తి చ భోక్తవ్యం గ్రహణీదోషపీడితాః॥ ౧౬॥ న శక్నువంతి తే భోక్తుం పశ్య ధర్మభృతాం వర। అపరే బాహుబలినః క్లిశ్యంతి బహవో జ
నాః॥ ౧౭॥ దుఃఖేన చాధిగచ్ఛంతి భోజనం ద్విజసత్తమ। ఇతి లోకమనాక్రందం మోహశోకపరిప్లుతమ్॥ ౧౮॥ స్రోతసాసకృదాక్షిప్తం హ్రియమాణం బలీ
యసా। న మ్రియేయుర్న జీర్యేయుః సర్వే స్యుః సర్వకామికాః॥ ౧౯॥ నాప్రియం ప్రతిపశ్యేయుర్వశిత్వం యది వై భవేత్। ఉపర్యుపరి లోకస్య సర్వో
గంతుం సమీహతే॥ ౨౦॥ యతతే చ యథాశక్తి న చ తద్వర్తతే తథా। బహవః సంప్రదృశ్యంతే తుల్యనక్షత్రమంగళాః॥ ౨౧॥ మహత్తు ఫలవైషమ్యం
దృశ్యతే కర్మసంధిషు। న కే చిదీశతే బ్రహ్మన్ స్వయం గ్రాహ్యస్య సత్తమ॥ ౨౨॥ కర్మణాం ప్రాక్కృతానాం హి ఇహ సిద్ధిః ప్రదృశ్యతే। యథా శ్రు
తిరియం బ్రహ్మన్ జీవః కిల సనాతనః॥ ౨౩॥ శరీరమధ్రువం లోకే సర్వేషాం ప్రాణినామిహ। వధ్యమానే శరీరే తు దేహనాశో భవత్యుత॥ ౨౪॥ జీవః సం
క్రమతేఽన్యత్ర కర్మబంధనిబంధనః॥ బ్రాహ్మణః॥ కథం కర్మవిదాం శ్రేష్ఠ జీవో భవతి శాశ్వతః। ఏతదిచ్ఛామ్యహం జ్ఞాతుం తత్త్వేన వదతాం వర॥ ౨౫॥
వ్యాధ ఉవాచ॥ న జీవనాశోఽస్తి హి దేహభేదే మిథ్యైతదాహుర్మ్రియతేతి మూఢాః। జీవస్తు దేహాంతరితః ప్రయాతి దశార్ధతైవాస్య శరీరభేదః॥ ౨౬॥
అన్యో హి నాశ్నాతి కృతం హి కర్మ మనుష్యలోకే మనుజస్య కశ్చిత్। యత్తేన కించిద్ధి కృతం హి కర్మ తదశ్నుతే నాస్తి కృతస్య నాశః॥ ౨౭॥ సుపుణ్యశీలా హి
భవంతి పుణ్యా నరాధమాః పాపకృతో భవంతి। నరోఽనుజాతస్త్విహ కర్మభిః స్వైస్తతః సముత్పద్యతి భావితస్తైః॥ ౨౮॥ బ్రాహ్మణః॥ కథం సంభవతే
యోనౌ కథం వా పుణ్యపాపయోః। జాతీః పుణ్యాస్త్వపుణ్యాశ్చ కథం గచ్ఛతి సత్తమ॥ ౨౯॥ వ్యాధః॥ గర్భాధానసమాయుక్తం కర్మేదం సంప్రదృ
శ్యతే। సమాసేన తు తే క్షిప్రం ప్రవక్ష్యామి ద్విజోత్తమ॥ ౩౦॥ యథా సంభృతసంభారః పునరేవ ప్రజాయతే। శుభకృత్ శుభయోనీషు పాపకృత్పా
పయోనిషు॥ శుభైః ప్రయోగైర్దేవత్వం వ్యామిశ్రైర్మానుషో భవేత్॥ ౩౧॥ మోహనీయైర్వియోనీషు త్వధోగామీ చ కిల్బిషీ। జాతిమృత్యుజరాదుః
ఖైః సతతం సమభిద్రుతః॥ ౩౨॥ సంసారే పచ్యమానశ్చ దోషైరాత్మకృతైర్నరః। తిర్యగ్యోనిసహస్రాణి గత్వా నరకమేవ చ॥ ౩౩॥ జీవాః సంపరివ
ర్తంతే కర్మబంధనిబంధనాః। జంతుస్తు కర్మభిస్తైస్తైః స్వకృతైః ప్రేత్య దుఃఖితః॥ ౩౪॥ తద్దుఃఖప్రతిఘాతార్థమపుణ్యాం యోనిమాప్నుతే। తతః క
ర్మ సమాదత్తే పునరన్యన్నవం బహు॥ ౩౫॥ పచ్యతే తు పునస్తేన భుక్త్వాపథ్యమివాతురః। అజస్రమేవ దుఃఖార్తోఽదుఃఖితః సుఖసంజ్ఞకః॥ ౩౬॥ తతోఽని
వృత్తబంధత్వాత్ కర్మణాముదయాదపి। పరిక్రామతి సంసారే చక్రవద్బహువేదనః॥ ౩౭॥ స చేన్నివృత్తబంధస్తు విశుద్ధశ్చాపి కర్మభిః। తపోయోగ

సమారంభంకురు తేద్విజసత్తమ॥ ౩౮॥ కర్మభిర్బహుభిశ్చాపిలోకానశ్నాతిమానవః। సచేన్నివృత్తబంధస్తువిశుద్ధశ్చాపికర్మభిః ॥ ౩౯॥ ప్రాప్నోతి
సుకృతాల్లోకాన్యత్రగత్వానశోచతి। పాపంకుర్వన్పాపవృత్తఃపాపస్యాంతంనగచ్ఛతి ॥ ౪౦॥ తస్మాత్పుణ్యంయతేత్కర్తుంవర్జయీతచపాప
కమ్।అనసూయుఃకృతజ్ఞశ్చకల్యాణానిచసేవతే॥ ౪౧ ॥ సుఖానిధర్మమర్థంచస్వర్గంచలభతేనరః। సంస్కృతస్యచదాంతస్యనియతస్యయతాత్మ
నః॥ ౪౨॥ ప్రాజ్ఞస్యానంతరావృత్తిరిహలోకేపరత్రచ। సతాంధర్మేణవర్తేత క్రియాంశిష్టవదాచరేత్ ॥ ౪౩॥ అసంక్లేశేన లోకస్యవృత్తింలిప్సేత
వైద్విజ॥ సంతిహ్యాగమవిజ్ఞానాఃశిష్టాఃశాస్త్రే విచక్షణాః॥ ౪౪॥ స్వధర్మేణక్రియాలోకేకర్మణఃసోఽప్యసంకరః। ప్రాజ్ఞోధర్మేణరమతేధర్మంచైవోప
జీవతి॥ ౪౫॥ తస్మాద్ధర్మాదవాప్తేనధనేనద్విజసత్తమ। తస్యైవసించతేమూలం గుణాన్పశ్యతియత్రవై॥ ౪౬॥ ధర్మాత్మాభవతిహ్యేవంచిత్తంచాస్య
ప్రసీదతి। సమిత్రజనసంతుష్టఇహప్రేత్యచనందతి॥ ౪౭ ॥ శబ్దంస్పర్శంతథారూపం గంధానిష్టాంశ్చసత్తమ। ప్రభుత్వంలభతేచాపిధర్మస్యైతత్ఫ
లంవిదుః॥ ౪౮॥ ధర్మస్యచఫలంలబ్ధ్వానతుష్యతిమహాద్విజ। అతృప్యమాణోనిర్వేదమాపేదేజ్ఞానచక్షుషా॥ ౪౯॥ ప్రజ్ఞాచక్షుర్నరఇహదోషంనైవా
నురుధ్యతే। విరజ్యతేయథాకామంనచధర్మంవిముంచతి॥ ౫౦ ॥ సర్వత్యాగేచయతతేదృష్ట్వాలోకంక్షయాత్మకమ్। తతోమోక్షేప్రయతతేనానుపా
యాదుపాయతః॥ ౫౧॥ ఏవంనిర్వేదమాదత్తేపాపంకర్మజహాతిచ। ధార్మికశ్చాపిభవతిమోక్షంచలభతేపరమ్ ॥ ౫౨॥ తపోనిఃశ్రేయసంజంతోస్త
స్యమూలంశమోదమః। తేనసర్వానవాప్నోతికామాన్యాన్మనసేచ్ఛతి॥ ౫౩॥ ఇంద్రియాణాంనిరోధేనసత్యేనచదమేనచ। బ్రహ్మణఃపదమాప్నోతి
యత్పరంద్విజసత్తమ॥ ౫౪॥ బ్రాహ్మణః॥ ఇంద్రియాణితుయాన్యాహుఃకానితానియతవ్రత। నిగ్రహశ్చకథంకార్యోనిగ్రహస్యచకింఫలమ్॥ ౫౫॥
కథంచఫలమాప్నోతితేషాంధర్మభృతాంవర।ఏతదిచ్ఛామితత్త్వేనధర్మంజ్ఞాతుంనిబోధమే॥ ౫౬॥ ఇతిశ్రీమహాభారతే-ఆరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండే
యసమాస్యాపర్వణి- ద్విజధర్మవ్యాధసంవాదే- అష్టాధికద్విశతతమోధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ఏవముక్తస్తువిప్రేణధర్మవ్యాధోయుధిష్ఠిర। ప్రత్యువాచ యథావిప్రంతచ్ఛృణుష్వనరాధిప॥ ౧॥ వ్యాధః॥ విజ్ఞానార్థం మనుష్యా
ణాంమనఃపూర్వంప్రవర్తతే। తత్ప్రాప్యకామంభజతేరోషంచద్విజసత్తమ॥ ౨ ॥ తతస్తదర్థంయతతేకర్మచారభతేమహత్। ఇష్టానాంరూప
గంధానామభ్యాసంచనిషేవతే॥ ౩॥ తతోరాగఃప్రభవతిద్వేషశ్చతదనంతరమ్। తతోలోభఃప్రభవతిమోహశ్చతదనంతరమ్॥ ౪ ॥ తతోలోభాభి
భూతస్యరాగద్వేషహతస్యచ। నధర్మేజాయతేబుద్ధిర్వ్యాజాద్ధర్మంకరోతిచ॥ ౫॥ వ్యాజేనచరతేధర్మమర్థంవ్యాజేనరోచతే। వ్యాజేనసిద్ధ్యమా
నేషుధనేషుద్విజసత్తమ॥ ౬॥ తత్రైవరమతేబుద్ధిస్తతఃపాపంచికీర్షతి। సుహృద్భిర్వార్యమాణశ్చపండితైశ్చద్విజోత్తమ॥ ౭॥ ఉత్తరంశ్రుతిసం
బద్ధంబ్రవీత్యశ్రుతియోజితమ్।అధర్మస్త్రివిధస్తస్యవర్తతేరాగదోషజః॥ ౮॥ పాపంచింతయతేచైవబ్రవీతిచకరోతిచ। తస్యాధర్మప్రవిష్టస్యగుణా
నశ్యంతిసాధవః॥ ౯॥ ఏకశీలైశ్చమిత్రత్వంభజంతేపాపకర్మిణః। సతేనదుఃఖమాప్నోతిపరత్రచవిపద్యతే॥ ౧౦॥ పాపాత్మాభవతిహ్యేవంధర్మలా
భంతుమేశృణు। యస్త్వేతాన్ప్రజ్ఞయాదోషాన్పూర్వమేవానుపశ్యతి॥ ౧౧॥ కుశలఃసుఖదుఃఖేషుసాధూంశ్చాప్యుపసేవతే। తస్యసాధుసమారం
భాద్బుద్ధిర్ధర్మేషుజాయతే॥ ౧౨॥ బ్రాహ్మణః ॥ బ్రవీషిసూనృతంధర్మ్యంయస్యవక్తానవిద్యతే। దివ్యప్రభావఃసుమహానృషిరేవమతోఽసిమే॥ ౧౩॥
వ్యాధః॥ బ్రాహ్మణావైమహాభాగాఃపితరోఽగ్రభుజఃసదా। తేషాంసర్వాత్మనాకార్యంప్రియంలోకేమనీషిణా॥ ౧౪॥ యత్తేషాంచప్రియంతత్తేవ
క్ష్యామిద్విజసత్తమ। నమస్కృత్వాబ్రాహ్మణేభ్యోబ్రాహ్మీంవిద్యాంనిబోధమే॥ ౧౫॥ ఇదంవిశ్వంజగత్సర్వమజయ్యంచాపిసర్వశః। మహాభూతాత్మ
కంబ్రహ్మనాతఃపరతరంభవేత్॥ ౧౬ ॥ మహాభూతానిఖంవాయురగ్నిరాపస్తథాచభూః॥ శబ్దఃస్పర్శశ్చరూపంచరసోగంధశ్చతద్గుణాః॥ ౧౭॥ తేషా
మపిగుణాఃసర్వేగుణవృత్తిఃపరస్పరమ్। పూర్వపూర్వగుణాఃసర్వేక్రమశోగుణిషుత్రిషు॥ ౧౮॥ షష్ఠస్తుచేతనానామమనఇత్యభిధీయతే। సప్తమీతుభ

వెబుద్ధిరహంకారస్తతః పరమ్॥ ౧౯॥ ఇంద్రియాణి చ పంచాత్మా రజః సత్త్వం తమస్తథా। ఇత్యేష సప్తదశకో రాశిరవ్యక్తసంజ్ఞకః॥ ౨౦॥ సర్వైరిహేంద్రియార్థైస్తు వ్యక్తావ్యక్తైః సుసంవృతైః। చతుర్వింశక ఇత్యేవ వ్యక్తావ్యక్తమయో గుణః॥ ౨౧॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం కిం భూయః శ్రోతుమిచ్ఛసి॥ ౨౨॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి-ద్విజధర్మవ్యాధసంవాదే-నవాధికద్విశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ ఏవముక్తః స విప్రస్తు ధర్మవ్యాధేన భారత। కథామకథయద్భూయో మనసః ప్రీతివర్ధనీమ్॥ ౧॥ బ్రాహ్మణః॥ మహాభూతాని యాన్యాహుః పంచ ధర్మభృతాం వర। ఏకైకస్య గుణాన్సమ్యక్ పంచానామపి మే వద॥ ౨॥ వ్యాధః॥ భూమిరాపస్తథా జ్యోతిర్వాయురాకాశమేవ చ। గుణోత్తరాణి సర్వాణి తేషాం వక్ష్యామి తే గుణాన్॥ ౩॥ భూమిః పంచగుణా బ్రహ్మన్నుదకం చ చతుర్గుణమ్। గుణాస్త్రయస్తేజసి చ త్రయశ్చాకాశవాతయోః॥ ౪॥ శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపం చ రసో గంధశ్చ పంచమః। ఏతే గుణాః పంచ భూమేః సర్వేభ్యో గుణవత్తరాః॥ ౫॥ శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపం చ రసశ్చాపి ద్విజోత్తమ। అపామేతే గుణా బ్రహ్మన్కీర్తితాస్తవ సువ్రత॥ ౬॥ శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపం చ తేజసోథ గుణాస్త్రయః। శబ్దః స్పర్శశ్చ వాయౌ తు శబ్ద ఆకాశ ఏవ తు॥ ౭॥ ఏతే పంచదశ బ్రహ్మన్గుణా భూతేషు పంచసు। వర్తంతే సర్వభూతేషు యేషు లోకాః ప్రతిష్ఠితాః॥ ౮॥ అన్యోన్యం నాతివర్తంతే సమ్యక్ చ భవతి ద్విజ। యదా తు విషమీభావమాచరంతి చరాచరాః॥ ౯॥ తదా దేహీ దేహమన్యం వ్యతిరోహతి కాలతః। ఆనుపూర్వ్యా వినశ్యంతి జాయంతే చానుపూర్వశః॥ ౧౦॥ తత్ర తత్ర హి దృశ్యంతే ధాతవః పాంచభౌతికాః। యైరావృతమిదం సర్వం జగత్స్థావరజంగమమ్॥ ౧౧॥ ఇంద్రియైః సృజ్యతే యద్యత్తత్తద్వ్యక్తమితి స్మృతమ్। తదవ్యక్తమితి జ్ఞేయం లింగగ్రాహ్యమతీంద్రియమ్॥ ౧౨॥ యథాస్వం గ్రాహకాణ్యేషాం శబ్దాదీనామిమాని తు। ఇంద్రియాణి యదా దేహీ ధారయన్నివ తప్యతే॥ ౧౩॥ లోకే వితతమాత్మానం లోకం చాత్మని పశ్యతి। పరావరజ్ఞః సక్తః సన్ స తు భూతాని పశ్యతి॥ ౧౪॥ పశ్యతః సర్వభూతాని సర్వావస్థాసు సర్వదా। బ్రహ్మభూతస్య సంయోగో నాశుభేనోపపద్యతే॥ ౧౫॥ జ్ఞానమూలాత్మకం క్లేశమతివృత్తస్య పౌరుషమ్। లోకవృత్తిప్రకాశేన జ్ఞానమార్గేణ గమ్యతే॥ ౧౬॥ అనాదినిధనం జంతుమాత్మయోనిం సదావ్యయమ్। అనౌపమ్యమమూర్తం చ భగవానాహ బుద్ధిమాన్॥ ౧౭॥ తపోమూలమిదం సర్వం యన్మాం విప్రానుపృచ్ఛసి। ఇంద్రియాణ్యేవ సంయమ్య తపో భవతి నాన్యథా॥ ౧౮॥ ఇంద్రియాణ్యేవ తత్సర్వం యత్స్వర్గనరకావుభౌ। నిగృహీతవిసృష్టాని స్వర్గాయ నరకాయ చ॥ ౧౯॥ ఏష యోగవిధిః కృత్స్నో యావదింద్రియధారణమ్। ఏతన్మూలం హి తపసః కృత్స్నస్య నరకస్య చ॥ ౨౦॥ ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన దోషమృచ్ఛంత్యసంశయమ్। సంనియమ్య తు తాన్యేవ తతః సిద్ధిం సమాప్నుయాత్॥ ౨౧॥ షణ్ణామాత్మని నిత్యానామైశ్వర్యం యోధిగచ్ఛతి। న స పాపైః కుతోనర్థైర్యుజ్యతే విజితేంద్రియః॥ ౨౨॥ రథః శరీరం పురుషస్య దృష్టమాత్మా నియంతేంద్రియాణ్యాహురశ్వాన్। తైరప్రమత్తః కుశలైః సదశ్వైర్దాంతైః సుఖం యాతి రథీవ ధీరః॥ ౨౩॥ షణ్ణామాత్మని యుక్తానామింద్రియాణాం ప్రమాథినామ్। యో ధీరో ధారయేద్రశ్మీన్స స్యాత్పరమసారథిః॥ ౨౪॥ ఇంద్రియాణాం ప్రసృష్టానాం హయానామివ వర్త్మసు। ధృతిం కుర్వీత సారథ్యే ధృత్యా తాని జయేద్ధ్రువమ్॥ ౨౫॥ ఇంద్రియాణాం విచరతాం యన్మనోనువిధీయతే। తదస్య హరతే బుద్ధిం నావం వాయురివాంభసి॥ ౨౬॥ యేషు విప్రతిపద్యంతే షట్సు మోహాత్ఫలాగమే। తేష్వధ్యవసితాధ్యాయీ విందతే ధ్యానజం ఫలమ్॥ ౨౭॥

ఇతి ద్విజధర్మవ్యాధసంవాదే-దశాధికద్విశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ ఏవం చ సూక్ష్మే కథితే ధర్మవ్యాధేన భారత। బ్రాహ్మణః స పునః సూక్ష్మం పప్రచ్ఛ సుసమాహితః॥ ౧॥ బ్రాహ్మణః॥ సత్త్వస్య రజసశ్చైవ తమసశ్చ యథాతథమ్। గుణాంస్తత్త్వేన మే బ్రూహి యథావదిహ పృచ్ఛతః॥ ౨॥ వ్యాధః॥ హంత తే కథయిష్యామి యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి। ఏషాం గుణాన్పృథక్త్వేన నిబోధ గదతో మమ॥ ౩॥ మోహాత్మకం తమస్తేషాం రజ ఏషాం ప్రవర్తకమ్। ప్రకాశబహులత్వాచ్చ సత్త్వం జ్యాయ ఇహోచ్యతే॥ ౪॥ అవిద్యాబహులో మూఢః స్వప్నశీలో విచేతనః। దుర్హృషీకస్తమోధ్వస్తః సక్రోధస్తామసోలసః॥ ౫॥ ప్రవృత్తవాక్యో మంత్రీ చ యోన

శాఠ్యోఽనసూయకః। విధిత్సమానో విప్రేంద్ర స్తంభమానీ స రాజసః॥ ౬॥ ప్రకాశబహులో ధీరో నిర్విధిత్సోఽనసూయకః। అక్రోధనో నరో ధీమాన్ దాంతశ్చైవ స సాత్త్వికః॥ ౭ ॥ సాత్త్వికస్త్వథ సంబుద్ధో లోకవృత్తేన క్లిశ్యతే। యదా బుధ్యతి బోద్ధవ్యం లోకవృత్తం జుగుప్సతే॥౮॥ వైరాగ్యస్య చ రూపం తు పూర్వమేవ ప్రవర్తతే। మృదుర్భవత్యహంకారః ప్రసీదత్యార్జవం చ యత్ ॥ ౯॥ తతోఽస్య సర్వద్వంద్వాని ప్రశామ్యతి పరస్పరమ్। న చాస్య సంశయో నామ క్వచిద్భవతి కశ్చన॥ ౧౦॥ శూద్రయోనౌ హి జాతస్య సద్గుణానుపతిష్ఠతః। వైశ్యత్వం లభతే బ్రహ్మన్ క్షత్రియత్వం తథైవ చ ॥ ౧౧ ॥ ఆర్జవే వర్తమానస్య బ్రాహ్మణ్యమభిజాయతే। గుణాస్తే కీర్తితాః సర్వే కిం భూయః శ్రోతుమిచ్ఛసి॥౧౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- ద్విజధర్మవ్యాధసంవాదే- ఏకాదశాధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

బ్రాహ్మణః॥ పార్థివం ధాతుమాసాద్య శారీరోఽగ్నిః కథం భవేత్। అవకాశవిశేషేణ కథం వర్తయతేఽనిలః ॥ ౧ ॥ మార్కండేయః॥ ప్రశ్నమేతం సముద్దిష్టం బ్రాహ్మణేన యుధిష్ఠిర। వ్యాధస్సకథయామాస బ్రాహ్మణాయ మహాత్మనే॥౨॥ వ్యాధః॥ మూర్ధానమాశ్రితో వహ్నిః శరీరం పరిపాలయన్। ప్రాణో మూర్ధని చాగ్నౌ చ వర్తమానో విచేష్టతే॥ ౩॥ భూతం భవ్యం భవిష్యం చ సర్వం ప్రాణే ప్రతిష్ఠితమ్। శ్రేష్ఠం తదేవ భూతానాం బ్రహ్మయోనిముపాస్మహే ॥ ౪॥ స జంతుస్సర్వభూతాత్మా పురుషస్స సనాతనః। మహాన్బుద్ధిరహంకారో భూతానాం విషయశ్చ సః ॥ ౫॥ ఏవం త్విహ స సర్వత్ర ప్రాణేన పరిపాల్యతే। పృష్ఠతస్తు సమానేన స్వాం స్వాం గతిముపాశ్రితః॥ ౬॥ వస్తిమూలే గుదే చైవ పావకం సముపాశ్రితః। వహన్మూత్రం పురీషం వాప్యపానః పరివర్తతే॥౭॥ ప్రయత్నే కర్మణి బలే య ఏకస్త్రిషు వర్తతే। ఉదాన ఇతి తం ప్రాహురధ్యాత్మవిదుషో జనాః ॥ ౮॥ సంధౌ సంధౌ సన్నివిష్టః సర్వేష్వపి తథానిలః। శరీరేషు మనుష్యాణాం వ్యాన ఇత్యుపదిశ్యతే ॥ ౯॥ ధాతుష్వగ్నిస్తు వితతః స తు వాయుసమీరితః। రసాన్ధాతూంశ్చ దోషాంశ్చ వర్తయన్పరిధావతి॥౧౦॥ ప్రాణానాం సన్నిపాతాత్తు సన్నిపాతః ప్రజాయతే। ఉష్మా చాగ్నిరితి జ్ఞేయో యోఽన్నం పచతి దేహినామ్॥ ౧౧॥ సమానోదానయోర్మధ్యే ప్రాణాపానౌ సమాహితౌ। సమన్వితస్త్వధిష్ఠానం సమ్యక్పచతి పావకః ॥ ౧౨॥ తస్యాపి పాయుపర్యంతస్తథా స్యాద్గుదసంజ్ఞితః। స్రోతాంసి తస్మాజ్జాయంతే సర్వప్రాణేషు దేహినామ్॥౧౩॥ అగ్నివేగవహః ప్రాణో గుదాంతే ప్రతిహన్యతే। స ఊర్ధ్వమాగమ్య పునః సముత్క్షిపతి పావకమ్॥౧౪॥ పక్వాశయస్త్వధో నాభ్యా ఊర్ధ్వమామాశయః స్థితః। నాభిమధ్యే శరీరస్య ప్రాణాః సర్వే ప్రతిష్ఠితాః॥ ౧౫॥ ప్రవృత్తా హృదయాత్సర్వే తిర్యగూర్ధ్వమధస్తథా। వహంత్యన్నరసాన్నాడ్యో దశ ప్రాణప్రచోదితాః॥ ౧౬॥ యోగినామేష మార్గస్తు యేన గచ్ఛంతి తత్పరమ్। జితక్లమాః సమాధీరా మూర్ధన్యాత్మానమాదధుః ॥ ౧౭॥ ఏవం సర్వేషు వితతౌ ప్రాణాపానౌ హి దేహిషు। ఏకాదశవికారాత్మా కాలసంభారసంభృతః॥ ౧౮॥ మూర్తిమంతం హి తం విద్ధి నిత్యం కర్మజితాత్మకమ్। తస్మిన్యః సంస్థితో హ్యగ్నిర్నిత్యం స్థాల్యామివాహితః ॥ ౧౯॥ ఆత్మానం హి విజానీహి నిత్యం యోగజితాత్మకమ్। దేవో యః సంస్థితస్తస్మిన్నబ్బిందురివ పుష్కరే॥౨౦॥ క్షేత్రజ్ఞం తం విజానీహి నిత్యం యోగజితాత్మకమ్। జీవాత్మకాని జానీహి రజః సత్త్వం తమస్తథా॥౨౧॥ జీవమాత్మగుణం విద్ధి తథాత్మానం పరాత్మకమ్॥౨౨॥ అచేతనం జీవగుణం వదంతి స చేష్టతే చేష్టయతే చ సర్వమ్। తతః పరం క్షేత్రవిదో వదంతి ప్రావర్తయద్యో భువనాని సప్త ॥౨౩ ॥ ఏవం భూతేషు సర్వేషు భూతాత్మా న ప్రకాశతే। దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా జ్ఞానవేదిభిః॥౨౪॥ చిత్తస్య హి ప్రసాదేన హంతి కర్మ శుభాశుభమ్। ప్రసన్నాత్మాత్మని స్థిత్వా సుఖమానంత్యమశ్నుతే॥ ౨౫॥ లక్షణం తు ప్రసాదస్య యథా తృప్తః సుఖం స్వపేత్। నివాతే వా యథా దీపో దీప్యేత్ కుశలదీపితః ॥ ౨౬॥ పూర్వరాత్రే పరే చైవ యుంజానస్సతతం మనః। లఘ్వాహారో విశుద్ధాత్మా పశ్యన్నాత్మానమాత్మని॥౨౭॥ ప్రదీప్తేనేవ దీపేన మనోదీపేన పశ్యతి। దృష్ట్వాత్మానం నిరాత్మానం తదా విప్ర ప్రముచ్యతే । ౨౮। సర్వోపాయైస్తు లోభస్య క్రోధస్య చ వినిగ్రహః। ఏతత్పవిత్రం లోకానాం తపో వై సంక్రమో మతః॥ ౨౯॥ నిత్యం క్రోధాత్తపో రక్షేత్ ధర్మం రక్షేచ్చ మత్సరాత్ । విద్యాం

మానావమానాభ్యామాత్మానం తు ప్రసాదతః॥ ౩౦॥ ఆనృశంస్యం పరో ధర్మః క్షమా చ పరమం బలమ్। ఆత్మజ్ఞానం పరం జ్ఞానం సత్యం వ్రతపరం వ్రతమ్॥ ౩౧॥ సత్యస్య వచనం శ్రేయః సత్యజ్ఞానం హితం భవేత్। యద్భూతహితమత్యంతం తద్వై సత్యం పరం మతమ్॥ ౩౨॥ యస్య సర్వే సమారంభా నిరాశీర్బంధనాః సదా। త్యాగే యస్య హుతం సర్వం స త్యాగీ చ స బుద్ధిమాన్॥ ౩౩॥ యతో న గురురప్యేనం చ్యావయేదుపపాదయేత్। తం విద్యాద్బ్రహ్మణో యోగం వియోగం యోగసంజ్ఞితమ్॥ ౩౪॥ న హింస్యాత్సర్వభూతాని మైత్రాయణగతిశ్చరేత్। నేదం జీవితమాసాద్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్॥ ౩౫॥ ఆకించన్యం సుసంతోషో నిరాశిత్వమచాపలమ్। ఏతదేవ పరం జ్ఞానం సదాత్మజ్ఞానముత్తమమ్॥ ౩౬॥ పరిగ్రహం పరిత్యజ్య భవేద్బుద్ధ్యా యతవ్రతః। అశోకం స్థానమాసాద్య నిశ్చలం ప్రేత్య చేహ చ॥ ౩౭॥ తపోనిత్యేన దాంతేన మునినా సంయతాత్మనా। అజితం జేతుకామేన భావ్యం సంగేష్వసంగినా॥ ౩౮॥ గుణాగుణమనాసంగమేకకార్యమనంతరమ్। ఏతత్తు బ్రహ్మణో వృత్తమాహురేకపదం సుఖమ్॥ ౩౯॥ పరిత్యజతి యో దుఃఖం సుఖం చాప్యుభయం నరః। బ్రహ్మ ప్రాప్నోతి సోఽత్యంతమసంగేన చ గచ్ఛతి॥ ౪౦॥ యథాశ్రుతమిదం సర్వం సమాసేన ద్విజోత్తమ। ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం కిం భూయః శ్రోతుమిచ్ఛసి॥ ౪౧॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - బ్రాహ్మణవ్యాధసంవాదే - ద్వాదశాధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖

మార్కండేయః॥ ఏవం సంకథితే కృత్స్నే మోక్షధర్మే యుధిష్ఠిర। దృఢం ప్రీతమనా విప్రో ధర్మవ్యాధమువాచ హ॥ ౧॥ న్యాయయుక్తమిదం సర్వం భవతా పరికీర్తితమ్। న తేఽస్త్యవిదితం కించిద్ధర్మేష్విహ హి దృశ్యతే॥ ౨॥ వ్యాధః॥ ప్రత్యక్షం మమ యో ధర్మస్తం చ పశ్య ద్విజోత్తమ। యేన సిద్ధిరియం ప్రాప్తా మయా బ్రాహ్మణపుంగవ॥ ౩॥ ఉత్తిష్ఠ భగవన్ క్షిప్రం ప్రవిశ్యాభ్యంతరం గృహమ్। ద్రష్టుమర్హసి ధర్మజ్ఞ మాతరం పితరం చ మే॥ ౪॥ మార్కండేయః॥ ఇత్యుక్తః స ప్రవిశ్యాథ దదర్శ పరమార్చితమ్। సౌధం హృద్యం చతుఃశాలమతీవ చ మనోహరమ్॥ ౫॥ దేవతాగృహసంకాశం దైవతైశ్చ సుపూజితమ్। శయనాసనసంబాధం గంధైశ్చ పరమైర్యుతమ్॥ ౬॥ తత్ర శుక్లాంబరధరౌ పితరావస్య పూజితౌ। కృతాహారౌ సుసంతుష్టావుపవిష్టౌ వరాసనే॥ ౭॥ ధర్మవ్యాధస్తు తౌ దృష్ట్వా పాదేషు శిరసాపతత్॥ వృద్ధావూచతుః॥ ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ ధర్మజ్ఞ ధర్మస్త్వామభిరక్షతు। ౮॥ ప్రీతౌ స్వస్తవ శౌచేన దీర్ఘమాయురవాప్నుహి। గతిమిష్టాం తథా జ్ఞానం మేధాం చ పరమాం గతః॥ ౯॥ సత్పుత్రేణ త్వయా పుత్ర నిత్యం కాలే సుపూజితౌ। న తేఽన్యద్దైవతం కించిద్దైవతేష్వపి వర్తతే॥ ౧౦॥ ప్రయతత్వాద్ద్విజాతీనాం దమేనాసి సమన్వితః। పితుః పితామహా యే చ తథైవ ప్రపితామహాః॥ ౧౧॥ ప్రీతాస్తే సతతం పుత్ర దమేనావాం చ పూజయా। మనసా కర్మణా వాచా శుశ్రూషా నైవ హీయతే॥ ౧౨॥ న చాన్యా హి తథా బుద్ధిర్దృశ్యతే సాంప్రతం తవ। జామదగ్న్యేన రామేణ యథా వృద్ధౌ సుపూజితౌ॥ ౧౩॥ తథా త్వయా కృతం సర్వం తద్విశిష్టం చ పుత్రక। తతస్తం బ్రాహ్మణం తాభ్యాం ధర్మవ్యాధో న్యవేదయత్॥ ౧౪॥ తౌ స్వాగతేన తం విప్రమర్చయామాసతుస్తదా। ప్రతిపూజ్య చ తాం పూజాం ద్విజః పప్రచ్ఛ తావుభౌ॥ ౧౫॥ సపుత్రాభ్యాం సభృత్యాభ్యాం కచ్చిద్వాం కుశలం గృహే। అనామయం చ వాం కచ్చిత్సదైవేహ శరీరయోః॥ ౧౬॥ వృద్ధావూచతుః॥ కుశలం నో గృహే విప్ర భృత్యవర్గే చ సర్వశః। కచ్చిత్త్వమప్యవిఘ్నేన సంప్రాప్తో భగవన్నితి॥ ౧౭॥ మార్కండేయః॥ బాఢమిత్యేవ తౌ విప్రః ప్రత్యువాచ ముదాన్వితః। ధర్మవ్యాధో నిరీక్ష్యాథ తతస్తం వాక్యమబ్రవీత్॥ ౧౮॥ వ్యాధః॥ పితా మాతా చ భగవన్నేతౌ మే దైవతం పరమ్। యద్దైవతేభ్యః కర్తవ్యం తదేతాభ్యాం కరోమ్యహమ్॥ ౧౯॥ త్రయస్త్రింశద్యథా దేవాః సర్వే శక్రపురోగమాః। సంపూజ్యాః సర్వలోకస్య తథా వృద్ధావిమౌ మమ॥ ౨౦॥ ఉపహారానాహరంతో దేవతానాం యథా ద్విజాః। కుర్వంతి తద్వదేతాభ్యాం కరోమ్యహమతంద్రితః॥ ౨౧॥ ఏతౌ మే పరమం బ్రహ్మన్ పితా మాతా చ దైవతమ్। ఏతౌ పుష్పైః ఫలై రత్నైస్తోషయామి సదా ద్విజ॥ ౨౨॥ ఏతావేవాగ్నయో మహ్యం యాన్వదంతి మనీషిణః। యజ్ఞా వేదాశ్చ చత్వారః సర్వమేతౌ మమ ద్విజ॥ ౨౩॥ ఏతదర్థం మమ ప్రాణా భార్యా పుత్రాః సు

హ్యజ్జనః । సపుత్రదారః శుశ్రూషాం నిత్యమేవ కరోమ్యహమ్ ॥ ౨౪ ॥ స్వయంచ స్నాపయామ్యేతౌ తథా పాదౌ ప్రధావయే । ఆహారం సంప్రయచ్ఛామి స్వయంచ ద్విజసత్తమ ॥ ౨౫ ॥ అనుకూలం తథా వచ్మి విప్రియం పరివర్జయే । అధర్మేణాపి సంయుక్తం ప్రియమాభ్యాం కరోమ్యహమ్ ॥ ౨౬ ॥ ధర్మమేవ గురుం జ్ఞాత్వా కరోమి ద్విజసత్తమ । అతంద్రితః సదా విప్ర శుశ్రూషాం వై కరోమ్యహమ్ ॥ ౨౭ ॥ పంచైవ గురవో బ్రహ్మన్ పురుషస్య బుభూషతః । పితా మాతాగ్నిరాత్మా చ గురుశ్చ ద్విజసత్తమ ॥ ౨౮ ॥ ఏతేషు యస్తు వర్తేత సమ్యగేవ ద్విజోత్తమ । భవేయురగ్నయస్తస్య పరిచీర్ణాస్తు నిత్యశః ॥ ౨౯ ॥ గార్హస్థ్యే వర్తమానస్య ఏష ధర్మః సనాతనః ॥ ౩౦ ॥ ఇతి ద్విజధర్మవ్యాధసంవాదే త్రయోదశాధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః ॥ గురూ నివేద్య విప్రాయ తౌ మాతాపితరావుభౌ । పునరేవ స ధర్మాత్మా వ్యాధో బ్రాహ్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ప్రవృత్తచక్షుర్జాతోఽస్మి సంపశ్య తపసో బలమ్ । యదర్థముక్తోఽసి తయా గచ్ఛ త్వం మిథిలామితి ॥ ౨ ॥ పతిశుశ్రూషపరయా దాంతయా సత్యశీలయా । మిథిలాయాం వసేద్వ్యాధః స తే ధర్మాన్ ప్రవక్ష్యతి ॥ ౩ ॥ బ్రాహ్మణః ॥ పతివ్రతాయాః సత్యాయాః శీలాఢ్యాయా యతవ్రత । సంస్మృత్య వాక్యం ధర్మజ్ఞ గుణవానసి మే మతః ॥ ౪ ॥ వ్యాధః ॥ యత్తదా త్వం ద్విజశ్రేష్ఠ తయోక్తో మాం ప్రతి ప్రభో । దృష్టమేవ తయా సమ్యగేకపత్న్యా న సంశయః ॥ ౫ ॥ త్వదనుగ్రహబుద్ధ్యా తు విప్రైతద్దర్శితం మయా । వాక్యం చ శృణు మే తాత యత్తే వక్ష్యే హితం ద్విజ ॥ ౬ ॥ త్వయా వినికృతా మాతా పితా చ ద్విజసత్తమ । అనిసృష్టోఽసి నిష్క్రాంతో గృహాత్తాభ్యామనిందిత ॥ ౭ ॥ వేదోచ్చారణకార్యార్థమయుక్తం తత్త్వయా కృతమ్ । తవ శోకేన వృద్ధౌ తావంధీభూతౌ మనస్వినౌ ॥ ౮ ॥ తౌ ప్రసాదయితుం గచ్ఛ మా త్వాం ధర్మోఽత్యగాదయమ్ । తపస్వీ త్వం మహాత్మా చ ధర్మే చ నిరతః సదా ॥ ౯ ॥ సర్వమేతదపార్థం తే క్షిప్రం తౌ సంప్రసాదయ । శ్రద్దధత్స్వ మమ బ్రహ్మన్నాన్యథా కర్తుమర్హసి ॥ ౧౦ ॥ గమ్యతామద్య విప్రర్షే శ్రేయస్తే కథయామ్యహమ్ ॥ బ్రాహ్మణః ॥ యదేతదుక్తం భవతా సర్వం సత్యమసంశయమ్ ॥ ౧౧ ॥ ప్రీతోఽస్మి తవ భద్రం తే ధర్మాచారగుణాన్విత ॥ వ్యాధః ॥ దైవతప్రతిమో హి త్వం యస్త్వం ధర్మమనువ్రతః ॥ ౧౨ ॥ పురాణం శాశ్వతం దివ్యం దుష్ప్రాప్యమకృతాత్మభిః । మాతాపిత్రోః సకాశం హి గత్వా త్వం ద్విజసత్తమ ॥ ౧౩ ॥ అతంద్రితః కురు క్షిప్రం మాతాపిత్రోర్హి పూజనమ్ । అతః పరమహం ధర్మం నాన్యం పశ్యామి కంచన ॥ ౧౪ ॥ బ్రాహ్మణః ॥ ఇహాహమాగతో దిష్ట్యా దిష్ట్యా మే సంగతం త్వయా । ఈదృశా దుర్లభా లోకే నరా ధర్మప్రదర్శకాః ॥ ౧౫ ॥ ఏకో నరః సహస్రేషు ధర్మవిద్విద్యతే న వా । ప్రీతోఽస్మి తవ సత్యేన భద్రం తే పురుషర్షభ ॥ ౧౬ ॥ పతమానోఽద్య నరకే భవతాఽస్మి సముద్ధృతః । భవితవ్యమథైవం చ యద్దృష్టోఽసి మయానఘ ॥ ౧౭ ॥ రాజా యయాతిర్దౌహిత్రైః పతితస్తారితో యథా । సద్భిః పురుషశార్దూల తథాహం భవతా ద్విజః ॥ ౧౮ ॥ మాతాపితృభ్యాం శుశ్రూషాం కరిష్యే వచనాత్తవ । నాకృతాత్మా వేదయతి ధర్మాధర్మవినిశ్చయమ్ ॥ ౧౯ ॥ దుర్జ్ఞేయః శాశ్వతో ధర్మః శూద్రయోనౌ హి వర్తతే । న త్వాం శూద్రమహం మన్యే భవితవ్యం హి కారణమ్ ॥ ౨౦ ॥ యేన కర్మవిశేషేణ ప్రాప్తేయం శూద్రతా త్వయా । ఏతదిచ్ఛామి విజ్ఞాతుం తత్త్వేన హి మహామతే ॥ ౨౧ ॥ కామయా బ్రూహి మే సర్వం సత్యేన ప్రయతాత్మనా ॥ వ్యాధః ॥ అనతిక్రమణీయా వై బ్రాహ్మణా మే ద్విజోత్తమ ॥ ౨౨ ॥ శృణు సర్వమిదం వృత్తం పూర్వదేహే మమానఘ । అహం హి బ్రాహ్మణః పూర్వమాసం ద్విజవరాత్మజః ॥ ౨౩ ॥ వేదాధ్యాయీ సుకుశలో వేదాంగానాం చ పారగః । ఆత్మదోషకృతైర్బ్రహ్మన్నవస్థామాప్తవానిమామ్ ॥ ౨౪ ॥ కశ్చిద్రాజా మమ సఖా ధనుర్వేదపరాయణః । సంసర్గాద్ధనుషి శ్రేష్ఠస్తతోఽహమభవం ద్విజ ॥ ౨౫ ॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు మృగయాం నిర్గతో నృపః । సహితో యోధముఖ్యైశ్చ మంత్రిభిశ్చ సుసంవృతః ॥ ౨౬ ॥ తతోఽభ్యహన్మృగాంస్తత్ర సుబహూనాశ్రమం ప్రతి । అథ క్షిప్తః శరో ఘోరో మయాపి ద్విజసత్తమ ॥ ౨౭ ॥ తాడితశ్చ ఋషిస్తేన శరేణానతపర్వణా । భూమౌ నిపతితో బ్రహ్మన్నువాచ ప్రతినాదయన్ ॥ ౨౮ ॥ నాపరాధ్యామ్యహం కించిత్ కేన పాపమిదం కృతమ్ । మన్వానస్తం మృగం చాహం సంప్రాప్తః సహసా విభో ॥ ౨౯ ॥ అపశ్యం తమృషిం విద్ధం శరేణానతపర్వణా । అకార్యకరణాచ్చాపి భృశం మే వ్యథితం మనః ॥ ౩౦ ॥ తముగ్రతపసం విప్రం నిష్టనంతం మ

నాతలే। అజానతాకృతమిదం మయేత్యహమథాబ్రువమ్॥ ౩౧ ॥ క్షంతుమర్హసి మే సర్వమితి చోక్తో మయా మునిః। తతః ప్రత్యబ్రవీద్వాక్యమృషిర్మాం క్రోధమూర్ఛితః॥ ౩౨॥ వ్యాధస్త్వం భవితా క్రూర శూద్రయోనావితి ద్విజ॥ ౩౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - ద్విజధర్మవ్యాధసంవాదే - చతుర్దశాధికద్విశతతమోధ్యాయః.

❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

వ్యాధః॥ ఏవం శప్తోహమృషిణా తదా ద్విజవరోత్తమ। అభిప్రసాదయమృషిం గిరా త్రాహీతి మాం తదా॥ ౧ ॥ అజానతా మయా కార్యమిదమద్య కృతం మునే। క్షంతుమర్హసి తత్సర్వం ప్రసీద భగవన్నితి॥ ౨॥ ఋషిః॥ నాన్యథా భవితా శాప ఏవమేతదసంశయమ్। ఆనృశంస్యాత్త్వహం కించిత్కర్తానుగ్రహమద్య తే॥ ౩॥ శూద్రయోన్యాం వర్తమానో ధర్మజ్ఞో హి భవిష్యతి। మాతాపిత్రోశ్చ శుశ్రూషాం కరిష్యసి న సంశయః॥ ౪॥ తయా శుశ్రూషయా సిద్ధిం మహత్త్వం సమవాప్స్యసి। జాతిస్మరశ్చ భవితా స్వర్గం చైవ గమిష్యసి॥ ౫॥ శాపక్షయే తు నిర్వృత్తే భవితాసి పునర్ద్విజః। ఏవం శప్తః పురా తేన ఋషిణాస్మ్యుగ్రతేజసా॥ ౬॥ ప్రసాదశ్చ కృతస్తేన మమైవ ద్విపదాం వర। శరం చోద్ధృతవానస్మి తస్య వై ద్విజసత్తమ॥ ౭ ॥ ఆశ్రమం చ మయా నీతో న చ ప్రాణైర్వ్యయుజ్యత। ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథా మమ పురాభవత్ ॥ ౮ ॥ అభితశ్చాపి గంతవ్యం మయా స్వర్గం ద్విజోత్తమ। బ్రాహ్మణః॥ ఏవమేతాని పురుష దుఃఖాని చ సుఖాని చ॥ ౯॥ ప్రాప్నువంతి మహాబుద్ధే నోత్కంఠాం కర్తుమర్హసి। దుష్కరం హి కృతం కర్మ జానతా జాతిమాత్మనః॥ ౧౦॥ లోకవృత్తాంతతత్త్వజ్ఞ నిత్యం ధర్మపరాయణ। కర్మదోషశ్చ వై విద్వన్నాత్మజాతికృతేన వై॥ ౧౧॥ కంచిత్కాలముషిత్వా వై తతోసి భవితా ద్విజః। సాంప్రతం చ మతో మేసి బ్రాహ్మణో నాత్ర సంశయః॥ ౧౨ ॥ బ్రాహ్మణః పతనీయేషు వర్తమానో వికర్మసు। దాంభికో దుష్కృతః ప్రాజ్ఞః శూద్రేణ సదృశో భవేత్॥ ౧౩॥ యస్తు శూద్రో దమే సత్యే ధర్మే చ సతతోత్థితః। తం బ్రాహ్మణమహం మన్యే వృత్తేన హి భవేద్ద్విజః॥ ౧౪॥ కర్మదోషేణ విషమాం గతిమాప్నోతి దారుణామ్। క్షీణదోషమహం మన్యే చాభితస్త్వాం నరోత్తమ॥ ౧౫ ॥ కర్తుమర్హసి నోత్కంఠాం త్వద్విధా హ్యవిషాదినః। లోకవృత్తానువృత్తజ్ఞా నిత్యం ధర్మపరాయణాః॥ ౧౬॥ వ్యాధః॥ ప్రజ్ఞయా మానసం దుఃఖం హన్యాచ్ఛారీరమౌషధైః। ఏతద్విజ్ఞానసామర్థ్యం న బాలైః సమతామియాత్॥ ౧౭॥ అనిష్టసంప్రయోగాచ్చ విప్రయోగాత్ప్రియస్య చ। మనుష్యా మానసైర్దుఃఖైర్యుజ్యంతే చాల్పబుద్ధయః॥ ౧౮ ॥ గుణైర్భూతాని యుజ్యంతే వియుజ్యంతే తథైవ చ। సర్వాణి నైతదేకస్య శోకస్థానం హి విద్యతే॥ ౧౯ ॥ అనిష్టం చాన్వితం పశ్యంస్తథా క్షిప్రం విరజ్యతే। తతశ్చ ప్రతికుర్వంతి యది పశ్యంత్యుపక్రమాత్ ॥ ౨౦॥ శోచతో న భవేత్కించిత్కేవలం పరితప్యతే। పరిత్యజంతి యే దుఃఖం సుఖం వాప్యుభయం నరాః॥ ౨౧ ॥ త ఏవ సుఖమేధంతే జ్ఞానతృప్తా మనీషిణః। అసంతోషపరా మూఢాః సంతోషం యాంతి పండితాః॥ ౨౨ ॥ అసంతోషస్య నాస్త్యంతస్తుష్టిస్తు పరమం సుఖమ్। న శోచంతి గతాధ్వానః పశ్యంతః పరమాం గతిమ్॥ ౨౩॥ న విషాదే మనః కార్యం విషాదో విషముత్తమమ్। మారయత్యకృతప్రజ్ఞం బాలం క్రుద్ధ ఇవోరగః॥ ౨౪॥ యం విషాదోభిభవతి విక్రమే సముపస్థితే। తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థో న విద్యతే॥ ౨౫ ॥ అవశ్యం క్రియమాణస్య కర్మణో దృశ్యతే ఫలమ్। న హి నిర్వేదమాగమ్య కించిత్ప్రాప్నోతి శోభనమ్॥ ౨౬॥ అథాప్యుపాయం పశ్యేత దుఃఖస్య పరిమోక్షణే। అశోచన్నారభేతైవ ముక్తశ్చావ్యసనీ భవేత్॥ ౨౭॥ భూతేష్వభావం సంచింత్య యే తు బుద్ధేః పరం గతాః। న శోచంతి కృతప్రజ్ఞాః పశ్యంతః పరమాం గతిమ్॥ ౨౮॥ న శోచామి చ వై విద్వన్కాలాకాంక్షీ స్థితోస్మ్యహమ్। ఏతైర్నిదర్శనైర్బ్రహ్మన్నావసీదామి సత్తమ ॥ ౨౯ ॥ బ్రాహ్మణః॥ కృతప్రజ్ఞోసి మేధావీ బుద్ధిశ్చ విపులా తవ। నాహం భవంతం శోచామి జ్ఞానతృప్తోసి ధర్మవిత్॥ ౩౦॥ ఆపృచ్ఛే త్వాం స్వస్తి తేస్తు ధర్మస్త్వాం పరిరక్షతు। అప్రమాదస్తు కర్తవ్యో వ్యాధ ధర్మే ధర్మభృతాం వర॥ ౩౧॥ మార్కండేయః॥ బాఢమిత్యేవ తం వ్యాధః కృతాంజలిరువాచ హ। ప్రదక్షిణమథో కృత్వా ప్రస్థితో ద్విజసత్తమః॥ ౩౨॥ స తు గత్వా ద్విజః సర్వాః శుశ్రూషాః కృతవాంస్తదా। మాతాపితృభ్యాం వృద్ధాభ్యాం యథాన్యాయం సుశంసితః॥ ౩౩ ॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం నిఖిలేన యుధిష్ఠిర। పృష్టవానసి యత్తాత ధర్మం ధర్మభృతాం

వర॥ ౩౪॥ పతివ్రతాయా మాహాత్మ్యం బ్రాహ్మణస్య చ సత్తమ। మాతాపిత్రోశ్చ శుశ్రూషా ధర్మవ్యాధేన కీర్తితా॥ ౩౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ అత్యద్భుతమిదం బ్రహ్మన్ ధర్మాఖ్యానమనుత్తమమ్। సర్వధర్మవిదాం శ్రేష్ఠ కథితం మునిసత్తమ॥ ౩౬॥ సుఖశ్రావ్యతయా విద్వన్ ముహూర్తమివ మే గతః। న హి తృప్తో౽స్మి భగవన్ శృణ్వానో ధర్మముత్తమమ్॥ ౩౭॥ ఇతి మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి పతివ్రతోపాఖ్యానే పంచదశాధికద్విశతతమో౽ధ్యాయః ❖❖

వైశంపాయనః॥ శ్రుత్వేమాం ధర్మసంయుక్తాం ధర్మరాజః కథాం శుభామ్। పునః పప్రచ్ఛ తమృషిం మార్కండేయమిదం తదా॥ ౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ కథమగ్నిర్వనం యాతః కథం చాప్యంగిరాః పురా। నష్టే౽గ్నౌ హవ్యమవహదగ్నిర్భూత్వా మహానృషిః॥ ౨॥ అగ్నిర్యదా త్వేక ఏవ బహుత్వం చాస్య కర్మసు। దృశ్యతే భగవన్ సర్వమేతదిచ్ఛామి వేదితుమ్॥ ౩॥ కుమారశ్చ యథోత్పన్నో యథా చాగ్నేః సుతో౽భవత్। యథా రుద్రాచ్చ సంభూతో గంగాయాం కృత్తికాసు చ॥ ౪॥ ఏతదిచ్ఛామ్యహం త్వత్తః శ్రోతుం భార్గవసత్తమ। కౌతూహలసమావిష్టో యాథాతథ్యం మహామునే॥ ౫॥ మార్కండేయః॥ అత్రాప్యుదాహరంతీమమితిహాసం పురాతనమ్। యథా క్రుద్ధో హుతవహస్తపస్తప్తుం వనం గతః॥ ౬॥ యథా చ భగవానగ్నిః స్వయమేవాంగిరా౽భవత్। సంతాపయంశ్చ ప్రభయా నాశయంస్తిమిరాణి చ॥ ౭॥ పురాంగిరా మహాబాహో చచార తప ఉత్తమమ్। ఆశ్రమస్థో మహాభాగో హవ్యవాహం విశేషయన్॥ ౮॥ తథా స భూత్వా తు తదా జగత్సర్వం ప్రకాశయత్। తపశ్చరంస్తు హుతభుక్ సంతప్తస్తస్య తేజసా॥ ౯॥ భృశం గ్లానశ్చ తేజస్వీ న చ కించిత్ ప్రజజ్ఞివాన్। అథ సంచింతయామాస భగవాన్ హవ్యవాహనః॥ ౧౦॥ అన్యో౽గ్నిరిహ లోకానాం బ్రహ్మణా సంప్రకల్పితః। అగ్నిత్వం విప్రనష్టం హి తప్యమానస్య మే తపః॥ ౧౧॥ కథమగ్నిః పునరహం భవేయమితి చింత్య సః। అపశ్యదగ్నివల్లోకాంస్తాపయంతం మహామునిమ్॥ ౧౨॥ సో౽పాసర్పచ్ఛనైర్భీతస్తమువాచ తదాంగిరాః। శీఘ్రమేవ భవస్వాగ్నిస్త్వం పునర్లోకభావనః॥ ౧౩॥ విజ్ఞాతశ్చాసి లోకేషు త్రిషు సంస్థానచారిషు। త్వమగ్నిః ప్రథమం సృష్టో బ్రహ్మణా తిమిరాపహః॥ ౧౪॥ స్వస్థానం ప్రతిపద్యస్వ శీఘ్రమేవ తమోనుద॥ అగ్నిః॥ నష్టకీర్తిరహం లోకే భవాన్ జాతో హుతాశనః॥ ౧౫॥ భవంతమేవ జ్ఞాస్యంతి పావకం న తు మాం జనాః। నిక్షిపామ్యహమగ్నిత్వం త్వమగ్నిః ప్రథమో భవ॥ ౧౬॥ భవిష్యామి ద్వితీయో౽హం ప్రాజాపత్యక ఏవ చ॥ అంగిరాః॥ కురు పుణ్యం ప్రజాస్వర్గ్యం భవాగ్నే తిమిరాపహః॥ ౧౭॥ మాం చ దేవ కురుష్వాగ్నే ప్రథమం పుత్రమంజసా॥ మార్కండేయః॥ తచ్ఛ్రుత్వాంగిరసో వాక్యం జాతవేదాస్తదాకరోత్॥ ౧౮॥ రాజన్ బృహస్పతిర్నామ తస్యాప్యంగిరసః సుతః। జ్ఞాత్వా ప్రథమజం తం తు వహ్నేరాంగిరసం సుతమ్॥ ౧౯॥ ఉపేత్య దేవాః పప్రచ్ఛుః కారణం తత్ర భారత। స తు పృష్టస్తదా దేవైస్తతః కారణమబ్రవీత్॥ ౨౦॥ ప్రత్యగృహ్ణంస్తు దేవాశ్చ తద్వచో౽ంగిరసస్తదా। తత్ర నానావిధానగ్నీన్ ప్రవక్ష్యామి మహాప్రభాన్॥ ౨౧॥ కర్మభిర్బహుభిః ఖ్యాతాన్నానార్థాన్ బ్రాహ్మణేష్విహ॥ ౨౨॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- ఆంగిరసోపాఖ్యానే- షోడశాధికద్విశతతమో౽ధ్యాయః ❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ బ్రహ్మణో యస్తృతీయస్తు పుత్రః కురుకులోద్వహ। తస్యాభవత్ శుభా భార్యా ప్రజాస్తస్యాం చ మే శృణు॥ ౧॥ బృహత్కీర్తిర్బృహజ్జ్యోతిర్బృహద్బ్రహ్మా బృహన్మనాః। బృహన్మంత్రో బృహద్భాసస్తథా రాజన్ బృహస్పతిః॥ ౨॥ ప్రజాసు తాసు సర్వాసు రూపేణాప్రతిమా౽భవత్। దేవీ భానుమతీ నామ ప్రథమాంగిరసః సుతా॥ ౩॥ భూతానామివ సర్వేషాం తస్యాం రాగస్తదాభవత్। రాగా ద్రాగేతి యామాహుర్ద్వితీయామంగిరస్సుతామ్॥ ౪॥ యాం కపర్దిసుతామాహుర్దృశ్యాదృశ్యేతి దేహినః। తనుత్వాత్సా సినీవాలీ తృతీయాంగిరసః సుతా॥ ౫॥ పశ్యత్యర్చిష్మతీ భాభిర్హవిర్భిశ్చ హవిష్మతీ। షష్ఠీమంగిరసః కన్యాం పుణ్యామాహుర్మహిష్మతీమ్॥ ౬॥ మహామఖేష్వాంగిరసీ దీప్తిమత్సు మహామతే। మహామతీతి విఖ్యాతా సప్తమీ కథ్యతే సుతా॥ ౭॥ యాం తు దృష్ట్వా భగవతీం జనః కుహుకుహాయతే। ఏకానంశేతి యామాహుః కుహూమంగిరసః సుతామ్॥ ౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- ఆంగిరసచరితే-సప్తదశాధికద్విశతతమో౽ధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ బృహస్పతేశ్చాంద్రమసీ భార్యాభూద్యా యశస్వినీ। అగ్నీన్ సాజనయత్ పుణ్యాన్ షడేకాం చాపి పుత్రికామ్ ॥ ౧॥ ఆహుతిష్వేవ యస్యాగ్నేర్హవిషాజ్యం విధీయతే। సోగ్నిర్బృహస్పతేః పుత్రః శంయుర్నామ మహావ్రతః॥ ౨॥ చాతుర్మాస్యేషు యస్యేష్ట్యామశ్వమేధేగ్రజః పశుః। దీప్తో జ్వాలైరనేకాభైరగ్నిరేషోథ వీర్యవాన్ ॥ ౩॥ శంయోరప్రతిమా భార్యా సత్యా సత్యాథ ధర్మజా। అగ్నిస్తస్య సుతో దీప్తస్తిస్రః కన్యాశ్చ సువ్రతాః॥ ౪॥ ప్రథమేనాజ్యభాగేన పూజ్యతే యోగ్నిరధ్వరే। అగ్నిస్తస్య భరద్వాజః ప్రథమః పుత్ర ఉచ్యతే॥ ౫॥ పౌర్ణమాస్యేషు సర్వేషు హవిషాజ్యం స్రుచోద్యతమ్। భరతో నామతః సోగ్నిర్ద్వితీయః శంయుతః సుతః॥ ౬॥ తిస్రః కన్యా భవంత్యన్యా యాసాం స భరతః పతిః। భరతస్తు సుతస్తస్య భరత్యేకా చ పుత్రికా॥ ౭॥ భరతో భరతస్యాగ్నేః పావకస్తు ప్రజాపతేః। మహానత్యర్థమహితస్తథా భరతసత్తమ ॥ ౮॥ భరద్వాజస్య భార్యా తు వీరా వీరస్య పిండదా। ప్రాహురాజ్యేన తస్యేజ్యాం సోమస్యేవ ద్విజాః శనైః॥ ౯॥ హవిషా యో ద్వితీయేన సోమేన సహ యుజ్యతే। రథప్రభూ రథాధ్వానః కుంభరేతాః స ఉచ్యతే॥ ౧౦॥ శరద్వాన్ జనయత్సిద్ధిం భానుం భాభిః సమావృణోత్ । ఆగ్నేయమానయన్నిత్యమాహ్వానేష్వేవ సూయతే॥ ౧౧॥ యస్తు న చ్యవతే నిత్యం యశసా వర్చసా శ్రియా। అగ్నిర్నిశ్చ్యవనో నామ పృథివీం స్తౌతి కేవలమ్॥ ౧౨॥ విపాప్మా కలుషైర్ముక్తో విశుద్ధశ్చార్చిషా జ్వలన్। విపాపోగ్నిః సుతస్తస్య సత్యః సమయధర్మకృత్ ॥ ౧౩॥ ఆక్రోశతాం హి భూతానాం యః కరోతి హి నిష్కృతిమ్। అగ్నిః స నిష్కృతిర్నామ శోభయత్యభిసేవితే ॥ ౧౪॥ అనుకూజంతి యేనేహ వేదనార్తాః స్వయం జనాః। తస్య పుత్రః స్వనో నామ పావకః స రుజస్కరః॥ ౧౫॥ యస్తు విశ్వస్య జగతో బుద్ధిమాక్రమ్య తిష్ఠతి। తం ప్రాహురధ్యాత్మవిదో విశ్వజిన్నామ పావకమ్॥ ౧౬॥ అంతరగ్నిః స్మృతో యస్తు భుక్తం పచతి దేహినామ్। స జజ్ఞే విశ్వభుఙ్నామ సర్వలోకేషు భారత॥ ౧౭॥ బ్రహ్మచారీ యతాత్మా చ సతతం విపులవ్రతః। బ్రాహ్మణాః పూజయంత్యేనం పాకయజ్ఞేషు పావకమ్॥ ౧౮॥ పవిత్రా గోమతీ నామ నదీ యస్యాభవత్ ప్రియా। తస్మిన్ కర్మాణి సర్వాణి క్రియంతే ధర్మకర్తృభిః ॥ ౧౯॥ బడబాగ్నిః పిబత్యంభో యోసౌ పరమదారుణః। ఊర్ధ్వభాగూర్ధ్వభాఙ్నామ కవిః ప్రాణాశ్రితస్తు యః॥ ౨౦॥ ఉదగ్ద్వారం హవిర్యస్య గృహే నిత్యం ప్రదీయతే। తతః స్విష్టం భవేదాజ్యం స్విష్టకృత్పరమః స్మృతః ॥ ౨౧॥ యః ప్రశాంతేషు భూతేషు మన్యుర్భవతి పావకః। క్రుద్ధస్య తు రసాజ్జజ్ఞే మన్యంతీ చాథ పుత్రికా॥ ౨౨॥ స్వాహేతి దారుణా క్రూరా సర్వభూతేషు తిష్ఠతి। త్రిదివే యస్య సదృశో నాస్తి రూపేణ కశ్చన॥ ౨౩॥ అతుల్యత్వాత్ కృతో దేవైర్నామ్నా కామస్తు పావకః। సంహర్షాద్ధారయన్ క్రోధం ధన్వీ స్రగ్వీ రథే స్థితః॥ ౨౪॥ సమరే నాశయేచ్ఛత్రూనమోఘో నామ పావకః। ఉక్థో నామ మహాభాగ త్రిభిరుక్థైరభిష్టుతః॥ ౨౫॥ మహావాచం త్వజనయత్సమాశ్వాసం హి యం విదుః॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి - ఆంగిరసచరితే- అష్టాదశాధికద్విశతతమోధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ కాశ్యపో హ్యథ వాసిష్ఠః ప్రాణశ్చ ప్రాణపుత్రకః। అగ్నిరాంగిరసశ్చైవ చ్యవనస్త్రిసువర్చకః॥ ౧॥ అచరంత తపస్తీవ్రం పుత్రార్థే బహువార్షికమ్। పుత్రం లభేయం ధర్మిష్ఠం యశసా బ్రహ్మణా సమమ్॥ ౨॥ మహావ్యాహృతిభిర్ధ్యాతః పంచభిస్తైస్తదా త్వథ। జజ్ఞే తేజోమహార్చిష్మాన్ పంచవర్ణః ప్రభావనః ॥ ౩॥ సమిద్ధోగ్నిః శిరస్తస్య బాహూ సూర్యనిభౌ తథా। త్వఙ్నేత్రే చ సువర్ణాభే కృష్ణే జంఘే చ భారత ॥ ౪॥ పంచవర్ణః స తపసా కృతస్తైః పంచభిర్జనైః। పాంచజన్యః శ్రుతో దేవః పంచవంశకరస్తు సః॥ ౫॥ దశవర్షసహస్రాణి తపస్తప్త్వా మహాతపాః। జనయత్పావకం ఘోరం పితౄణాం స ప్రజాః సృజత్ ॥ ౬॥ బృహద్రథంతరం మూర్ధ్నో వక్త్రాద్వా తరసాహరౌ। శివం నాభ్యాం బలాదింద్రం బాహ్వగ్నిం ప్రాణతోసృజత్ ॥ ౭॥ బాహుభ్యామనుదాత్తౌ చ విశ్వే భూతాని చైవ హ। ఏతాన్ సృష్ట్వా తతః పంచ పితౄణామసృజత్సుతాన్॥ ౮॥ బృహద్రథస్య ప్రణిధిః కశ్యపస్య మహత్తరః। భానురంగిరసో ధీరః పుత్రో వర్చస్య సౌభరః॥ ౯॥ ప్రాణస్య చానుదాత్తస్తు వ్యాఖ్యాతాః పంచవింశతిః। దేవాన్ యజ్ఞముషశ్చాన్యాన్ సృజత్పంచదశోత్తరాన్ ॥ ౧౦॥ సుభీమమతిభీమం చ భీమం భీమబలాబలమ్। ఏతాన్ యజ్ఞముషః పంచ దేవానాం హ్యసృజత్తపః॥ ౧౧॥ సుమిత్రం మిత్ర

వంతం చ మిత్రఘ్నం మిత్రవర్ధనమ్। మిత్రధర్మాణమిత్యేతాన్ దేవానభ్యసృజత్తపః॥ ౧౨॥ సురప్రవీరం వీరం చ సువేషం సురవర్చసమ్। సురాణామపి హంతారం పంచైతానసృజత్తపః॥ ౧౩॥ త్రివిధం సంస్థితా హ్యేతే పంచ పంచ పృథక్ పృథక్। ముష్ణంత్యత్ర స్థితా హ్యేతే స్వర్గతో యజ్ఞయాజినః॥ ౧౪॥ తేషామిష్టం హరంత్యేతే నిఘ్నంతి చ మహద్భువి। స్పర్ధయా హవ్యవాహానాం నిఘ్నంత్యేతే హరంతి చ॥ ౧౫॥ బహిర్వేద్యాం తదాదానం కుశలైః సంప్రవర్తితమ్। తదేతే నోపసర్పంతి యత్ర చాగ్నిః స్థితో భవేత్॥ ౧౬॥ చితాగ్నిరుద్వహన్యజ్ఞం పక్షాభ్యాం తత్ ప్రవర్తితమ్। మంత్రైః ప్రశమితా హ్యేతే నేష్టం ముష్ణంతి యజ్ఞియమ్॥ ౧౭॥ బృహదుక్థస్తపస్యైవ పుత్రో భూమిముపాశ్రితః। అగ్నిహోత్రే హూయమానే పృథివ్యాం సద్భిరిజ్యతే॥ ౧౮॥ రథంతరశ్చ తపసః పుత్రోఽగ్నిః పరిపఠ్యతే। మిత్రవిందాయ వై తస్య హవిరధ్వర్యవో విదుః॥ ౧౯॥ ముముదే పరమప్రీతః సహ పుత్రైర్మహాయశాః॥ ౨౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి-ఆంగిరసే-ఏకోనవింశత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః॥

మార్కండేయః॥ గురుభిర్నియమైర్యుక్తో భరతో నామ పావకః। అగ్నిః పుష్టిమతిర్నామ తుష్టః పుష్టిం ప్రయచ్ఛతి॥ ౧॥ భరత్యేష ప్రజాః సర్వాస్తతో భరత ఉచ్యతే। అగ్నిర్యశ్చ శివో నామ శక్తిపూజాపరశ్చ సః॥ ౨॥ దుఃఖార్తానాం చ సర్వేషాం శివకృత్సతతం శివః। తపసస్తు ఫలం దృష్ట్వా సంప్రవృద్ధం తపో మహత్॥ ౩॥ ఉద్ధర్తుకామో మతిమాన్ పుత్రో జజ్ఞే పురందరః। ఉష్మా చైవోష్మణో జజ్ఞే సోఽగ్నిర్భూతేషు లక్ష్యతే॥ ౪॥ అగ్నిశ్చాపి మనుర్నామ ప్రాజాపత్యమకారయత్। శంభుమగ్నిమథ ప్రాహుర్బ్రాహ్మణా వేదపారగాః॥ ౫॥ ఆవసథ్యం ద్విజాః ప్రాహుర్దీప్తమగ్నిం మహాప్రభమ్। ఊర్జస్కరాన్ హవ్యవాహాన్ సువర్ణసదృశప్రభాన్॥ ౬॥ తతస్తపో హ్యజనయత్పంచ యజ్ఞసుతానిహ। ప్రశాంతేఽగ్నిర్మహాభాగ పరిశ్రాంతో గవాం పతిః॥ ౭॥ అసురాన్ జనయన్ ఘోరాన్ మర్త్యాంశ్చైవ పృథగ్విధాన్। తపసశ్చ మనుం పుత్రం భానుం చాప్యంగిరాః సృజత్॥ ౮॥ బృహద్భానుం తు తం ప్రాహుర్బ్రాహ్మణా వేదపారగాః। భానోర్భార్యా సుప్రజాతు బృహద్భాసా తు సూర్యజా॥ ౯॥ అసృజేతాం తు షట్ పుత్రాన్ శృణు తాసాం ప్రజావిధిమ్। దుర్బలానాం తు భూతానామసూన్ యః సంప్రయచ్ఛతి॥ ౧౦॥ తమగ్నిం బలదం ప్రాహుః ప్రథమం భానుతః సుతమ్। యః ప్రశాంతేషు భూతేషు మన్యుర్భవతి దారుణః॥ ౧౧॥ అగ్నిః స మన్యుమాన్నామ ద్వితీయో భానుతః సుతః। దర్శే చ పౌర్ణమాసే చ యస్యేహ హవిరుచ్యతే॥ ౧౨॥ విష్ణుర్నామేహ యోఽగ్నిస్తు ధృతిమాన్నామ సోఽంగిరాః। ఇంద్రేణ సహితం యస్య హవిరాగ్రయణం స్మృతమ్॥ ౧౩॥ అగ్నిరాగ్రయణో నామ భానోరేవాన్వయస్తు సః। చాతుర్మాస్యేషు నిత్యానాం హవిషాం యో నిరగ్రహః॥ ౧౪॥ చతుర్భిః సహితః పుత్రైర్భానోరేవాన్వయః స్మృతః। నిశాం త్వజనయత్ కన్యామగ్నీషోమావుభౌ తథా॥ ౧౫॥ భానోరేవాభవద్భార్యా సుషువే పంచ పావకాన్। పూజ్యతే హవిషాఽగ్రేణ చాతుర్మాస్యేషు పావకః॥ ౧౬॥ పర్జన్యసహితః శ్రీమానగ్నిర్వైశ్వానరస్తు సః। అస్య లోకస్య సర్వస్య యః ప్రభుః పరిపఠ్యతే॥ ౧౭॥ సోఽగ్నిర్విశ్వపతిర్నామ ద్వితీయో వై మనోః సుతః। తతః స్విష్టం భవేదాజ్యం స్విష్టకృత్పరమస్తు సః॥ ౧౮॥ కన్యా సా రోహిణీ నామ హిరణ్యకశిపోః సుతా। కర్మణాఽసౌ బభౌ భార్యా స వహ్నిః స ప్రజాపతిః॥ ౧౯॥ ప్రాణానాశ్రిత్య యో దేహం ప్రవర్తయతి దేహినామ్। తస్య సన్నిహితో నామ శబ్దరూపస్య సాధనః॥ ౨౦॥ శుక్లకృష్ణగతిర్దేవో యో బిభర్తి హుతాశనమ్। అకల్మషః కల్మషాణాం కర్తా క్రోధాశ్రితస్తు సః॥ ౨౧॥ కపిలం పరమర్షిం చ యం ప్రాహుర్యతయః సదా। అగ్నిః స కపిలో నామ సాంఖ్యయోగప్రవర్తకః॥ ౨౨॥ అగ్రం యచ్ఛంతి భూతానాం యేన భూతాని నిత్యదా। కర్మస్విహ విచిత్రేషు సోఽగ్రణీర్వహ్నిరుచ్యతే॥ ౨౩॥ ఇమానన్యాన్ సమసృజత్పావకాన్ ప్రథితాన్ భువి। అగ్నిహోత్రస్య దుష్టస్య ప్రాయశ్చిత్తార్థముల్బణాన్॥ ౨౪॥ సంస్పృశేయుర్యదాఽన్యోన్యం కథంచిద్వాయునాగ్నయః। ఇష్టిరష్టాకపాలేన కార్యా వై శుచయేఽగ్నయే॥ ౨౫॥ దక్షిణాగ్నిర్యదా ద్వాభ్యాం సంసృజేత తదా కిల। ఇష్టిరష్టాకపాలేన కార్యా వై వీతయేఽగ్నయే॥ ౨౬॥ యద్యగ్నయో హి స్పృశ్యేయుర్నివేశస్థా దవాగ్నినా। ఇష్టిరష్టాకపాలేన కార్యా తు శుచయేఽగ్నయే॥ ౨౭॥ అగ్నిం రజస్వలా వై స్త్రీ

సంస్పృశేదగ్నిహోత్రికమ్॥ ఇష్టిరష్టాకపాలేన కార్యాదస్యుమతేఽగ్నయే॥ ౨౮॥ మృతః శూరో యుతయోజీవః పరేయుః పశవో యదా॥ ఇష్టిరష్టాకపాలేన కార్యాసురమతేఽగ్నయే॥ ౨౯॥ ఆర్తో న జుహుయాదగ్నింత్రిరాత్రం యస్తు బ్రాహ్మణః। ఇష్టిరష్టాకపాలేన కార్యాస్యాదుత్తరాగ్నయే॥ ౩౦॥ దర్శంచ పౌర్ణమాసంచ యస్యతిష్ఠేత్ ప్రతిష్ఠితమ్। ఇష్టిరష్టాకపాలేన కార్యాపథికృతేఽగ్నయే॥ ౩౧॥ సూతికాగ్నిర్యదా చాగ్నింసంస్పృశేదగ్నిహోత్రికమ్॥ ఇష్టిరష్టాకపాలేన కార్యాచాగ్నిమతేఽగ్నయే॥ ౩౨॥ ఇతిమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి-ఆంగిరసె-వింశత్యధికద్విశతతమోధ్యాయః॥

మార్కండేయః॥ ఆపస్యదుహితా భార్యా సహస్యపరమా ప్రియా। భూపతిర్భువభర్తా చ జనయత్పావకంపరమ్॥ ౧॥ భూతానాంచాపిసర్వేషాం యం ప్రాహుః పావకంపతిమ్॥ ఆత్మా భువనభర్తేతి సాన్వయేషు ద్విజాతిషు ॥ ౨॥ మహతాం చైవ భూతానాం సర్వేషామిహయః పతిః। భగవాన్ స మహాతేజా నిత్యంచరతి పావకః॥ ౩॥ అగ్నిర్గృహపతిర్నామ నిత్యంయజ్ఞేషు పూజ్యతే। హుతంవహతి యో హవ్యమస్య లోకస్య పావకః॥ ౪॥ అపాం గర్భో మహాభాగః సత్వభుగ్యో మహాద్యుతిః। భూపతిర్భువభర్తా చ మహతః పతిరుచ్యతే॥ ౫॥ దహన్మృతాని భూతాని తస్యాగ్నిర్భరతోఽభవత్। అగ్నిష్టోమే చ నియతః క్రతుశ్రేష్ఠో భరస్య తు॥ ౬ ॥ స వహ్నిః ప్రథమో నిత్యం దేవైరన్విష్యతే ప్రభుః। ఆయాంతం నియతం దృష్ట్వా ప్రవివేశార్ణవంభయాత్॥ ౭॥ దేవాస్తత్రాధిగచ్ఛంతి మార్గమాణా యథా దిశమ్। దృష్ట్వా త్వగ్నిరథర్వాణం తతో వచనమబ్రవీత్॥ ౮ ॥ దేవానాం వహ హవ్యం త్వమహం వీర సుదుర్బలః॥ అథర్వన్ గచ్ఛ మధ్వక్షం ప్రియమేతత్ కురుష్వ మే॥ ౯ ॥ ప్రేష్య చాగ్నిరథర్వాణమన్యం దేశం తతోఽగమత్। మత్స్యాస్తస్య సమాచఖ్యుః క్రుద్ధస్తానగ్నిరబ్రవీత్॥ ౧౦॥ భక్ష్యా వై వివిధైర్భావైర్భవిష్యథ శరీరిణామ్॥ అథర్వాణం తథా చాపి హవ్యవాహోఽబ్రవీద్వచః॥ ౧౧॥ అనునీయమానోఽపి భృశం దేవవాక్యాద్ధి తేన సః॥ నైచ్ఛద్వోఢుం హవిః సర్వం శరీరంచాపి సోఽత్యజత్॥ ౧౨॥ స తచ్ఛరీరం సంత్యజ్య ప్రవివేశ ధరాం తదా। భూమిం స్పృష్ట్వాఽసృజద్ధాతూన్ పృథక్ పృథగతీవ హి॥ ౧౩॥ పూయాత్సగంధం తేజశ్చ అస్థిభ్యో దేవదారు చ। శ్లేష్మణః స్ఫాటికం తస్య పిత్తాన్మారకతం తథా॥ ౧౪॥ యకృత్ కృష్ణాయసం తస్య త్రిభిరేవ ప్రభుః ప్రజాః। నఖాస్తస్యాభ్రపటలం సిరాజాలాని విద్రుమమ్॥ ౧౫ ॥ శరీరాద్వివిధాశ్చాన్యే ధాతవోఽస్యాభవన్నృప॥ ఏవం త్యక్త్వా శరీరం చ పరమే తపసి స్థితః॥ ౧౬॥ భృగ్వంగిరాదిభిర్భూయస్తపసోత్థాపితస్తదా। భృశం జజ్వాల తేజస్వీ తపసాప్యాయితః శిఖీ॥ ౧౭॥ దృష్ట్వా ఋషిం భయాచ్చాపి ప్రవివేశ మహార్ణవమ్॥ తస్మిన్నష్టే జగద్భీతమథర్వాణమథాశ్రితమ్॥ ౧౮॥ అర్చయామాసురేవైనమథర్వాణం సురాదయః॥ అథర్వా త్వసృజల్లోకానాత్మనాఽఽలోక్య పావకమ్॥ ౧౯॥ మిషతాం సర్వభూతానామున్మమాథ మహార్ణవమ్॥ ఏవమగ్నిర్భగవతా నష్టః పూర్వమథర్వణా॥ ౨౦॥ ఆహూతః సర్వభూతానాం హవ్యం వహతి సర్వదా। ఏవంత్వజనయద్ధిష్ణ్యాన్ వేదోక్తాన్ వివిధాన్ బహూన్॥ ౨౧॥ విచరన్ వివిధాన్ దేశాన్ భ్రమమాణస్తు తత్ర వై। సింధుం నదం పంచనదం దేవికాథ సరస్వతీ॥ ౨౨॥ గంగా చ శతకుంభా చ సరయూర్గండసాహ్వయా॥ చర్మణ్వతీ మహీ చైవ మేధ్యా మేధాతిథిస్తదా॥ ౨౩ ॥ తామ్రావతీ వేత్రవతీ నద్యస్త్రిస్రోథ కౌశికీ॥ తమసా నర్మదా చైవ నదీ గోదావరీ తథా॥ ౨౪॥ వేణోపవేణా భీమా చ బడబా చైవ భారత॥ భారతీ సుప్రయోగా చ కావేరీ ముర్మురా తథా ॥ ౨౫ ॥ తుంగవేణీ కృష్ణవేణీ కపిలా శోణ ఏవ చ॥ ఏతా నద్యస్తు ధిష్ణ్యానాం మాతరో యాః ప్రకీర్తితాః॥ ౨౬॥ అద్భుతస్య ప్రియా భార్యా తస్య పుత్రో విభూరసిః॥ యావంతః పావకాః ప్రోక్తాః సోమాస్తావంత ఏవ తు॥ ౨౭॥ అత్రేశ్చాప్యన్వయే జాతా బ్రహ్మణో మానసాః ప్రజాః॥ అత్రిః పుత్రాన్ స్రష్టుకామాంస్తానేవాత్మన్యధారయత్॥ ౨౮ ॥ తస్య తద్బ్రహ్మణః కాయాన్నిర్హరంతి హుతాశనాః॥ ఏవమేతే మహాత్మానః కీర్తితాస్తేఽగ్నయో మయా॥ ౨౯॥ అప్రమేయా యథోత్పన్నాః శ్రీమంతస్తిమిరాపహాః॥ అద్భుతస్య తు మాహాత్మ్యం యథా వేదేషు కీర్తితమ్॥ ౩౦॥ తాదృశం విద్ధి సర్వేషామేకో హ్యేవ హుతాశనః॥ ఏక ఏవైష భగవాన్ విజ్ఞేయః ప్రథమోంగిరాః॥ ౩౧॥ బహుధా నిఃసృతః కాయాత్ జ్యోతిష్టోమః క్రతుర్యథా। ఇత్యేష వంశః సుమహానగ్నీనాం కీర్తితో మయా॥ ౩౨॥ యో ర్చితో వివిధైర్మంత్రై

ఘోరావ్యంవహతి దేహినామ్॥ ౩౩॥ ఇతి- అరణ్యపర్వాంతర్గత- మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- ఆంగిరసే-ఏకవింశత్యధికద్విశతతమోధ్యాయః. ❋
మార్కండేయః॥ అగ్నీనాంవివిధోవంశః కీర్తితాస్తేమయానఘ। శృణుజన్మతుకౌరవ్య కార్తికేయస్యధీమతః ॥ ౧ ॥ అద్భుతస్యాద్భుతంపుత్రం ప్రవ
క్ష్యామ్యమితౌజసమ్। జాతం బ్రహ్మర్షిభార్యాభిర్బ్రహ్మణ్యంకీర్తివర్ధనమ్॥ ౨॥ దేవాసురాః పురాయత్తా వినిఘ్నంతః పరస్పరమ్। తత్రాజ
యన్సదాదేవాన్దానవా ఘోరరూపిణః॥ ౩ ॥ వధ్యమానంబలం దృష్ట్వాబహుశస్తైః పురందరః। స్వసైన్యనాయకార్థాయ చింతామాపభృశంత
దా॥ ౪॥ దేవసేనాందానవైర్హిభగ్నాందృష్ట్వామహాబలః। పాలయేద్వీర్యమాశ్రిత్యసజ్ఞేయఃపురుషోమయా॥ ౫ ॥ సశైలంమానసంగత్వాధ్యాయ
న్నర్థమిమంభృశమ్। శుశ్రావార్తస్వరంఘోరమథముక్తంస్త్రియాతదా॥ ౬॥ అభిధావతుమాం కశ్చిత్పురుషస్త్రాతుచైవహ। పతించమే ప్రదిశ
తుస్వయంవాపతిరస్తుమే॥ ౭॥ పురందరస్తుతామాహమాభైర్నాస్తిభయంతవ।ఏవముక్త్వాతతోపశ్యత్ కేశినంస్థితమగ్రతః॥ ౮॥ కిరీటినంగదాపాణిం
ధాతుమంతమివాచలమ్। హస్తేగృహీత్వాకన్యాంతామథైనంవాసవోబ్రవీత్॥ ౯॥ అనార్యకర్మన్కస్మాత్త్వమిమాం కన్యాంజిహీర్షసి। వజ్రిణం
మాంవిజానీహివిరమాస్యాఃప్రబాధనాత్॥ ౧౦ ॥ కేశ్యువాచ॥ విసృజస్వత్వమేవైనాంశక్రైషాప్రార్థితామయా। క్షమంతేజీవతోగంతుంస్వపు
రంపాకశాసన॥ ౧౧॥ ఏవముక్త్వాగదాంకేశీచిక్షేపేంద్రవధాయవై। తామాపతంతీంచిచ్ఛేదమధ్యేవజ్రేణవాసవః॥ ౧౨ ॥ అథాస్యశైలశిఖరం కే
శీక్రుద్ధోవ్యపాసృజత్। తదాపతంతంసంప్రేక్ష్యశైలశృంగంశతక్రతుః॥ ౧౩॥ బిభేదరాజన్వజ్రేణభువితన్నిపపాతహ। పతతాతుతదాకేశీ తేనశృం
గేణతాడితః॥ ౧౪॥ హిత్వాకన్యాంమహాభాగాంప్రాద్రవద్భృశపీడితః।అపయాతేసురేతస్మింస్తాంకన్యాంవాసవోబ్రవీత్॥ ౧౫॥ కాసికస్యాసకిం
చేహకురుషేత్వంశుభాననే॥ ౧౬॥ ఇతిమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి-స్కందోత్పత్తౌ-ద్వావింశత్యధికద్విశతతమోధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋❋❋
కన్యోవాచ॥ అహంప్రజాపతేఃకన్యా దేవసేనేతివిశ్రుతా। భగినీమేదైత్యసేనాసాపూర్వంకేశినాహృతా॥ ౧ ॥ సదైవావాంభగిన్యౌతుసఖీభిఃస
హమానసమ్।ఆగచ్ఛావేహరత్యర్థమనుజ్ఞాప్యప్రజాపతిమ్॥ ౨ ॥ నిత్యంచావాంప్రార్థయతేహర్తుంకేశీమహాసురః। ఇచ్ఛత్యేనందైత్యసేనానచాహంపాకశాసన॥ ౩॥ సాహృతాతేనభగవన్ముక్తాహంత్వద్బలేనతు। త్వయాదేవేంద్రనిర్దిష్టంపతిమిచ్ఛామిదుర్జయమ్॥ ౪ ॥ ఇంద్రః॥ మమమా
తృష్వసేయాత్వంమాతాదాక్షాయణీమమ। ఆఖ్యాతంత్వహమిచ్ఛామిస్వయమాత్మబలంత్వయా॥ ౫ ॥ కన్యోవాచ॥ అబలాహంమహాబాహోప
తిస్తుబలవాన్మమ। వరదానాత్పితుర్భావీసురాసురనమస్కృతః॥ ౬ ॥ ఇంద్రః॥ కీదృశంతుబలం దేవిపత్యుస్తవభవిష్యతి। ఏతదిచ్ఛామ్యహంశ్రోతుంతవ
వాక్యమనిందితే॥ ౭ ॥ కన్యోవాచ॥ దేవదానవయక్షాణాంకిన్నరోరగరక్షసామ్। జేతాయోదుష్టదైత్యానాంమహావీర్యోమహాబలః॥ ౮॥ యస్తుస
ర్వాణిభూతానిత్వయాసహవిజేష్యతి। సహిమేభవితాభర్తాబ్రహ్మణ్యఃకీర్తివర్ధనః॥ ౯ ॥ మార్కండేయః॥ ఇంద్రస్తస్యావచఃశ్రుత్వాదుఃఖితో
చింతయద్భృశమ్।అస్యాదేవ్యాఃపతిర్నాస్తియాదృశంసంప్రభాషతే॥ ౧౦ ॥ అథాపశ్యత్సఉదయేభాస్కరంభాస్కరద్యుతిః। సోమంచైవమహాభా
గంవిశమానందివాకరమ్॥ ౧౧ ॥ అమావాస్యాం ప్రవృత్తాయాంముహూర్తేరౌద్రఏవతు। దేవాసురంచసంగ్రామంసోపశ్యదుదయేగిరౌ॥ ౧౨॥ లో
హితైశ్చఘనైర్యుక్తాంపూర్వాంసంధ్యాంశతక్రతుః। అపశ్యల్లోహితోదంచభగవాన్వరుణాలయమ్॥ ౧౩ ॥ భృగుభిశ్చాంగిరోభిశ్చహుతంమం
త్రైఃపృథగ్విధైః। హవ్యంగృహీత్వావహ్నించప్రవిశంతందివాకరమ్॥ ౧౪ ॥ పర్వచైవచతుర్వింశంతదాసూర్యముపస్థితమ్। తథాధర్మగతంరౌద్రం
సోమంసూర్యగతంచతమ్॥ ౧౫ ॥ సమాలోక్యైకతామేవంశశినోభాస్కరస్యచ। సమవాయంతుతంరౌద్రందృష్ట్వాశక్రోన్వచింతయత్॥ ౧౬॥ సూ
ర్యాచంద్రమసోర్ఘోరందృశ్యతేపరివేషణమ్।ఏతస్మిన్నేవరాత్ర్యంతేమహద్యుద్ధంతుశంసతి॥ ౧౭ ॥ సరిత్సింధురపీయంతుప్రత్యసృగ్వాహినీభృశ

శమ్। సృగాలీన్యగ్నివక్త్రా తు ప్రత్యాదిత్యం విరావిణీ॥ ౧౮॥ ఏష రౌద్రశ్చ సంఘాతో మహర్షియుక్తశ్చ తేజసా। సోమస్య వహ్నిసూర్యాభ్యామద్భుతో
యం సమాగమః॥ ౧౯॥ జనయేద్యం సుతం సోమః సోఽస్యా దేవ్యాః పతిర్భవేత్। అగ్నిశ్చైతైర్గుణైర్యుక్తః సర్వైరగ్నిశ్చ దేవతా॥ ౨౦॥ ఏష చేజ్జనయే
ద్గర్భం సోఽస్యా దేవ్యాః పతిర్భవేత్। ఏవం సంచింత్య భగవాన్ బ్రహ్మలోకం తదాగతః॥ ౨౧॥ గృహీత్వా దేవసేనాం తామవదత్ స పితామహమ్। ఉవా
చ చాస్యా దేవ్యాస్త్వం సాధు శూరం పతిం దిశ॥ ౨౨॥ బ్రహ్మోవాచ॥ యథైవ చింతితం కార్యం త్వయా దానవసూదన। తథా స భవితా గర్భో బలవాను
రువిక్రమః॥ ౨౩॥ స భవిష్యతి సేనానీస్త్వయా సహ శతక్రతో। అస్యా దేవ్యాః పతిశ్చైవ స భవిష్యతి వీర్యవాన్॥ ౨౪॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా నమస్తస్మై కృత్వా
సౌ సహ కన్యయా। తత్రాభ్యగచ్ఛద్దేవేంద్రో యత్ర దేవర్షయోఽభవన్॥ ౨౫॥ వసిష్ఠప్రముఖా ముఖ్యా విప్రేంద్రాః సుమహాబలాః। భాగార్థం
తపసోపాత్తం తేషాం సోమం తథాధ్వరే॥ ౨౬॥ పిపాసవో యయుర్దేవాః శతక్రతుపురోగమాః। ఇష్టిం కృత్వా యథాన్యాయం సుసమిద్ధే హుతాశనే॥
౨౭॥ జుహువుస్తే మహాత్మానో హవ్యం సర్వదివౌకసామ్। సమాహూతో హుతవహః సోఽద్భుతః సూర్యమండలాత్॥ ౨౮॥ వినిఃసృత్య యయౌ వహ్ని
ర్వాగ్యతో విధివత్ ప్రభుః। ఆగమ్యాహవనీయం వై తైర్ద్విజైర్మంత్రతో హుతమ్॥ ౨౯॥ స తత్ర వివిధం హవ్యం ప్రతిగృహ్య హుతాశనః। ఋషిభ్యో
భరతశ్రేష్ఠ ప్రాయచ్ఛత దివౌకసామ్॥ ౩౦॥ నిష్క్రామంశ్చాప్యపశ్యత్ స పత్నీస్తేషాం మహాత్మనామ్। స్వేష్వాశ్రమేషూపవిష్టాః స్వపంతీశ్చ తథా
సుఖమ్॥ ౩౧॥ రుక్మవేదినిభాస్తాస్తు చంద్రలేఖా ఇవామలాః। హుతాశనార్చిః ప్రతిమాః సర్వాస్తారా ఇవాద్భుతాః॥ ౩౨॥ స తత్ర తేన మనసా బభూవ
క్షుభితేంద్రియః। పత్నీర్దృష్ట్వా ద్విజేంద్రాణాం వహ్నిః కామవశం యయౌ॥ ౩౩॥ భూయః స చింతయామాస న న్యాయ్యం క్షుభితో హ్యహమ్। సాధ్వీః
పత్నీర్ద్విజేంద్రాణామకామాః కామయామ్యహమ్॥ ౩౪॥ నైతాః శక్యా మయా ద్రష్టుం స్ప్రష్టుం వాప్యనిమిత్తతః। గార్హపత్యం సమావిశ్య
తస్మాత్ పశ్యామ్యభీక్ష్ణశః॥ ౩౫॥ మార్కండేయః॥ సంస్పృశన్నివ సర్వాస్తాః శిఖాభిః కాంచనప్రభాః। పశ్యమానశ్చ ముముదే గార్హపత్యం సమాశ్రి
తః॥ ౩౬॥ నిరుష్య తత్ర సుచిరమేవం వహ్నిర్వశంగతః। మనస్తాసు వినిఃక్షిప్య కామయానో వరాంగనాః॥ ౩౭॥ కామసంతప్తహృదయో దేహత్యాగవి
నిశ్చితః। అలాభే బ్రాహ్మణస్త్రీణామగ్నిర్వనముపాగమత్॥ ౩౮॥ స్వాహా తం దక్షదుహితా ప్రథమం కామయత్తదా। సా తస్య ఛిద్రమన్వైచ్ఛచ్చి
రాత్ ప్రభృతి భామినీ॥ ౩౯॥ అప్రమత్తస్య దేవస్య న చ పశ్యత్యనిందితా। సా తం జ్ఞాత్వా యథావత్తు వహ్నిం వనముపాగతమ్॥ ౪౦॥ తత్త్వతః కామసం
తప్తం చింతయామాస భామినీ। అహం సప్తర్షిపత్నీనాం కృత్వా రూపాణి పావకమ్॥ ౪౧॥ కామయిష్యామి కామార్తం తాసాం రూపేణ మోహితమ్। ఏ
వం కృతే ప్రీతిరస్య కామావాప్తిశ్చ మే భవేత్॥ ౪౨॥ ఇతి మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి స్కందోత్పత్తౌ త్రయోవింశత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః॥

మార్కండేయః॥ శివా భార్యా త్వంగిరసః శీలరూపగుణాన్వితా। తస్యాః సా ప్రథమం రూపం కృత్వా దేవీ జనాధిప॥ ౧॥ జగామ పావకాభ్యాశం తం చోవా
చ వరాంగనా। మామగ్నే కామసంతప్తాం త్వం కామయితుమర్హసి॥ ౨॥ కరిష్యసి న చేదేవం మృతాం మాముపధారయ। అహమంగిరసో భార్యా శి
వా నామ హుతాశన॥ ౩॥ శిష్టాభిః ప్రహితా ప్రాప్తా మంత్రయిత్వా వినిశ్చయమ్॥ అగ్నిరువాచ॥ కథం మాం త్వం విజానీషే కామార్తామితరాః కథమ్॥
౪॥ యాస్త్వయా కీర్తితాః సర్వాః సప్తర్షీణాం ప్రియాః స్త్రియః॥ శివోవాచ॥ అస్మాకం త్వం ప్రియో నిత్యం బిభీమస్తు వయం తవ॥ ౫॥ త్వచ్చిత్తమిం
గితైర్జ్ఞాత్వా ప్రేషితాస్మి తవాంతికమ్। మైథునాయేహ సంప్రాప్తా కామం ప్రాప్తుం ద్రుతం చర॥ ౬॥ యామయో మాం ప్రతీక్షంతే గమిష్యామి
హుతాశన॥ మార్కండేయః॥ తతోఽగ్నిరుపయేమే తాం శివాం ప్రీతిముదాయుతః॥ ౭॥ ప్రీత్యా దేవీ సమాయుక్తా శుక్రం జగ్రాహ పాణినా। అచింతయ
న్మమేదం యే రూపం ద్రక్ష్యంతి కాననే॥ ౮॥ తే బ్రాహ్మణీనామనృతం దోషం వక్ష్యంతి పావకే। తస్మాదేతద్రక్షమాణా గరుడీ సంభవామ్యహమ్॥ ౯॥ వనా
న్నిర్గమనం చైవ సుఖం మమ భవిష్యతి॥ మార్కండేయః॥ సుపర్ణీ సా తదా భూత్వా నిర్జగామ మహావనాత్॥ ౧౦॥ అపశ్యత్ పర్వతం శ్వేతం శరస్తంబైః

సుసంవృతమ్। దృష్టీవిషైః సప్తశీర్షైర్గుప్తం భోగిభిరద్భుతైః ॥ ౧౧॥ రక్షోభిశ్చ పిశాచైశ్చ రౌద్రైర్భూతగణైస్తథా। రాక్షసీభిశ్చ సంపూర్ణమ
నేకైశ్చ మృగద్విజైః॥ ౧౨॥ సా తత్ర సహసా గత్వా శైలపృష్ఠం సుదుర్గమమ్। ప్రాక్షిపత్కాంచనే కుండే శుక్రం సా త్వరితా శుభా॥ ౧౩॥ సప్తానామపి
సా దేవీ సప్తర్షీణాం మహాత్మనామ్। పత్నీసరూపతాం కృత్వా కామయామాస పావకమ్ ॥ ౧౪॥ దివ్యరూపమరుంధత్యాః కర్తుం న శకితం తయా। త
స్యాస్తపఃప్రభావేణ భర్తుః శుశ్రూషణేన చ॥ ౧౫॥ షట్కృత్వస్తత్తు నిక్షిప్తమగ్నే రేతః కురూత్తమ। తస్మిన్కుండే ప్రతిపది కామిన్యా స్వాహయా తత
దా॥ ౧౬॥ తత్ స్కన్నం తేజసా తత్ర సంవృతం జనయత్సుతమ్। ఋషిభిః పూజితం స్కన్నమనయత్ స్కందతాం తతః॥ ౧౭॥ షట్శిరా ద్విగుణశ్రోత్రో
ద్వాదశాక్షిభుజక్రమః। ఏకగ్రీవైకజఠరః కుమారః సమపద్యత ॥ ౧౮॥ ద్వితీయాయామభివ్యక్తస్తృతీయాయాం శిశుర్బభౌ। అంగప్రత్యంగసంభూ
తశ్చతుర్థ్యామభవద్గుహః॥ ౧౯॥ లోహితాభ్రేణ మహతా సంవృతః సహ విద్యుతా। లోహితాభ్రే సుమహతి భాతి సూర్య ఇవోదితః॥ ౨౦॥ గృహీతం
తు ధనుస్తేన విపులం లోమహర్షణమ్। న్యస్తం యత్త్రిపురఘ్నేన సురారివినికృంతనమ్॥ ౨౧॥ తద్గృహీత్వా ధనుఃశ్రేష్ఠం ననాద బలవాంస్తదా। సంమో
హయన్నివేమాన్ స త్రీన్ లోకాన్ సచరాచరాన్॥ ౨౨॥ తస్య తం నినదం శ్రుత్వా మహామేఘౌఘనిస్వనమ్। ఉత్పేతతుర్మహానాగౌ చిత్రశ్చైరావ
తశ్చ హ॥ ౨౩॥ తావాపతంతౌ సంప్రేక్ష్య స బాలార్కసమద్యుతిః। ద్వాభ్యాం గృహీత్వా పాణిభ్యాం శక్తిం చాన్యేన పాణినా॥ ౨౪॥ అపరేణాగ్నిదా
యాదస్తామ్రచూడం భుజేన సః। మహాకాయముపశ్లిష్టం కుక్కుటం బలినాం వరమ్॥ ౨౫॥ గృహీత్వా వ్యనదద్భీమం చిక్రీడ చ మహాభుజః। ద్వాభ్యాం భుజా
భ్యాం బలవాన్ గృహీత్వా శంఖముత్తమమ్ ॥ ౨౬॥ ప్రాధ్మాపయత భూతానాం త్రాసనం బలినామపి। ద్వాభ్యాం భుజాభ్యామాకాశం బహుశోభిజ
ఘాన హ॥ ౨౭॥ క్రీడన్ భాతి మహాసేనస్త్రీన్ లోకాన్ వదనైః పిబన్। పర్వతాగ్రే ప్రమేయాత్మా రశ్మిమానుదయే యథా॥ ౨౮॥ స తస్య పర్వతస్యాగ్రే
నిషణ్ణోద్భుతవిక్రమః। వ్యలోకయదమేయాత్మా ముఖైర్నానావిధైర్దిశః॥ ౨౯॥ స పశ్యన్ వివిధాన్ భావాంశ్చకార నినదం పునః। తస్య తం నినదం
శ్రుత్వా న్యపతన్ బహుధా జనాః॥ ౩౦॥ భీతాశ్చోద్విగ్నమనసస్తమేవ శరణం యయుః। యే తు తం సంశ్రితా దేవం నానావర్ణాస్తదా జనాః॥ ౩౧॥ తా
నథాహుః పారిషదాన్ బ్రాహ్మణాన్ సుమహాబలాన్। స తూత్థాయ మహాబాహురుపసాంత్వ్య చ తాన్ జనాన్ ॥ ౩౨॥ ధనుర్వికృష్య వ్యసృజద్బా
ణాన్ శ్వేతే మహాగిరౌ। బిభేద స శరైః శైలం క్రౌంచం హిమవతః సుతమ్ ॥ ౩౩॥ తేన హంసాశ్చ గృధ్రాశ్చ మేరుం గచ్ఛంతి పర్వతమ్। స విశీర్ణోపత
చ్ఛైలో భృశమార్తస్వరాన్ రువన్॥ ౩౪॥ తస్మిన్నిపతితే త్వన్యే నేదుః శైలా భృశం తదా। స తం నాదం భృశార్తానాం శ్రుత్వాపి బలినాం వరః॥ ౩౫॥
న ప్రావ్యథదమేయాత్మా శక్తిముద్యమ్య చానదత్। సా తదా విపులా శక్తిః క్షిప్తా తేన మహాత్మనా॥ ౩౬॥ బిభేద శిఖరం ఘోరం శ్వేతస్య తరసా గిరేః। స
తేనాభిహతో దీర్ణో గిరిః శ్వేతోచలైః సహ॥ ౩౭॥ ఉత్పపాత మహీం త్యక్త్వా భీతః స సుమహాత్మనః। తతః ప్రవ్యథితా భూమిర్వ్యశీర్యత సమంతతః॥ ౩౮॥
ఆర్తా స్కందం సమాసాద్య పునర్బలవతీ బభౌ। పర్వతాశ్చ నమస్కృత్య తమేవ పృథివీం గతాః॥ ౩౯॥ అథైనమభజల్లోకః స్కందం శుక్లస్య పంచమీమ్॥ ౪౦॥
ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- స్కందోత్పత్తౌ చతుర్వింశత్యధికద్విశతతమోధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋
మార్కండేయః॥ తస్మిన్ జాతే మహాసత్త్వే మహాసేనే మహాబలే। సముత్తస్థుర్మహోత్పాతా ఘోరరూపాః పృథగ్విధాః॥ ౧॥ స్త్రీపుంసోర్విపరీతం
చ తథా ద్వంద్వాని యాని చ। గ్రహా దీప్తా దిశః ఖం చ రరాస చ మహీ భృశమ్॥ ౨॥ ఋషయశ్చ మహాఘోరాన్ దృష్ట్వోత్పాతాన్ సమంతతః। అకుర్వ
ఞ్ఛాంతిముద్విగ్నా లోకానాం లోకభావనాః॥ ౩॥ నివసంతి వనే యే తు తస్మింశ్చైత్రరథే జనాః। తే బ్రువన్నేష నోనర్థః పావకేనాహితో మహాన్॥ ౪॥
సంగమ్య షడ్భిః పత్నీభిః సప్తర్షీణామితి స్మ హ। అపరే గరుడీమాహుస్త్వయానర్థోయమాహృతః॥ ౫॥ యైర్దృష్టా సా తదా దేవీ తస్యా రూపేణ గచ్ఛ
తీ। న తు తత్స్వాహయా కర్మ కృతం జానాతి వై జనః॥ ౬॥ సుపర్ణీ తు వచః శ్రుత్వా మమాయం తనయస్త్వితి। ఉపగమ్య శనైః స్కందమాహాహం జననీ త

వ॥ ౭॥ అథ సప్తర్షయః శ్రుత్వా జాతం పుత్రం మహౌజసమ్। తత్యజుః షట్ తదా పత్నీర్వినా దేవీమరుంధతీమ్॥ ౮ ॥ షడ్భిరేవ తదా జాతమాహుస్తద్వనవాసినః। సప్తర్షీనాహ చ స్వాహా మమ పుత్రోఽయమిత్యుత॥ ౯॥ అహం జానే నైతదేవమితి రాజన్ పునః పునః। విశ్వామిత్రస్తు కృత్వేష్టిం సప్తర్షీణాం మహామునిః॥ ౧౦॥ పావకం కామసంతప్తమదృష్టః పృష్ఠతోఽన్వగాత్। తత్తేన నిఖిలం సర్వమవబుద్ధం యథాతథమ్॥ ౧౧॥ విశ్వామిత్రస్తు ప్రథమం కుమారం శరణం గతః। స్తవం దివ్యం సంప్రచక్రే మహాసేనస్య చాపి సః॥ ౧౨ ॥ మంగళాని చ సర్వాణి కౌమారాణి త్రయోదశ। జాతకర్మాదికాస్తస్య క్రియాశ్చక్రే మహామునిః॥ ౧౩ ॥ షడ్వక్త్రస్య తు మాహాత్మ్యం కుక్కుటస్య తు సాధనమ్। శక్త్యా దేవ్యాః సాధనం చ తథా పారిషదామపి॥ ౧౪॥ విశ్వామిత్రశ్చకారైతత్ కర్మ లోకహితాయ వై। తస్మాదృషిః కుమారస్య విశ్వామిత్రోఽభవత్ ప్రియః॥ ౧౫ ॥ అన్వజానాచ్చ స్వాహాయా రూపాన్యత్వం మహామునిః। అబ్రవీచ్చ మునీన్ సర్వాన్నాపరాధ్యంతి వై స్త్రియః॥ ౧౬॥ శ్రుత్వా తు తత్త్వతస్తస్మాత్తే పత్నీః సర్వతోఽత్యజన్॥ మార్కండేయః॥ స్కందం శ్రుత్వా తదా దేవా వాసవం సహితాఽబ్రువన్॥ ౧౭॥ అవిషహ్యం బలం స్కందే జహి శక్రాశు మా చిరమ్। యది వా న నిహంస్యేనం దేవేంద్రోఽయం భవిష్యతి॥ ౧౮॥ త్రైలోక్యం సన్నిగృహ్యాస్మాంస్త్వాం చ శక్ర మహాబలః। స తానువాచ వ్యథితో బాలోఽయం సుమహాబలః॥ ౧౯॥ స్రష్టారమపి లోకానాం యుధి విక్రమ్య నాశయేత్। న బాలముత్సహే హంతుమితి శక్రః ప్రభాషతే॥ ౨౦॥ తే బ్రువన్నాస్తి తే వీర్యం యత ఏవం ప్రభాషసే। సర్వాస్త్వద్యాభిగచ్ఛంతు స్కందం లోకస్య మాతరః॥ ౨౧ ॥ కామవీర్యా ఘ్నంతు చైనం తథేత్యుక్త్వా చ తా యయుః। తమప్రతిబలం దృష్ట్వా విషణ్ణవదనాస్తు తాః॥ ౨౨॥ అశక్యోఽయం విచింత్యైవం తమేవ శరణం యయుః। ఊచుశ్చైనం త్వమస్మాకం పుత్రో భవ మహాబల॥ ౨౩ ॥ అభినందస్వ నః సర్వాః ప్రస్నుతాః స్నేహవిక్లబాః। తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా పాతుకామః స్తనాన్ ప్రభుః॥ ౨౪ ॥ తాః సంపూజ్య మహాసేనః కామాంశ్చాసాం ప్రదాయ సః। అపశ్యదగ్నిమాయాంతం పితరం బలినం బలీ॥ ౨౫॥ స తు సంపూజితస్తేన సహ మాతృగణేన హ। పరివార్య మహాసేనం రక్షమాణః స్థితః శివః॥ ౨౬ ॥ సర్వాసాం యా తు మాతౄణాం నారీ క్రోధసముద్భవా। ధాత్రీ స్వపుత్రవత్ స్కందం శూలహస్తాభ్యరక్షత॥ ౨౭॥ లోహితస్యోదధేః కన్యా క్రూరా లోహితభోజనా। పరిష్వజ్య మహాసేనం పుత్రవత్పర్యరక్షత॥ ౨౮॥ అగ్నిర్భూత్వా నైగమేయశ్ఛాగవక్త్రో బహుప్రజః। రమయామాస శైలస్థం బాలం క్రీడనకైరివ॥ ౨౯॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి-స్కందోత్పత్తౌ పంచవింశత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ గ్రహాః సోపగ్రహాశ్చైవ ఋషయో మాతరస్తథా। హుతాశనముఖాశ్చైవ దృప్తాః పారిషదాం గణాః॥ ౧॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో ఘోరాస్త్రిదివవాసినః। పరివార్య మహాసేనం స్థితా మాతృగణైః సహ॥ ౨॥ సందిగ్ధం విజయం దృష్ట్వా విజయేప్సుః సురేశ్వరః। ఆరుహ్యైరావతస్కంధం ప్రయయౌ దైవతైః సహ॥ ౩॥ ఆదాయ వజ్రం బలవాన్ సర్వైర్దేవగణైర్వృతః। విజిఘాంసుర్మహాసేనమింద్రస్తూర్ణతరం యయౌ॥ ౪ ॥ ఉగ్రం తచ్చ మహానాదం దేవానీకం మహాప్రభమ్। విచిత్రధ్వజసన్నాహం నానావాహనకార్ముకమ్॥ ౫॥ ప్రవరాంబరసంవీతం శ్రియా జుష్టమలంకృతమ్। విజిఘాంసుం తమాయాంతం కుమారః శక్రమన్వయాత్ ॥ ౬ ॥ వినదన్ పథి దేవేశో ద్రుతం యాతి మహాబలః। సంహర్షయన్ దేవసేనాం జిఘాంసుః పావకాత్మజమ్॥ ౭॥ సంపూజ్యమానస్త్రిదశైస్తథైవ పరమర్షిభిః। సమీపమథ సంప్రాప్తః కార్తికేయస్య వాసవః॥ ౮ ॥ సింహనాదం తతశ్చక్రే దేవేశః సహితైః సురైః। గుహోఽపి శబ్దం తం శ్రుత్వా వ్యనదత్ సాగరో యథా॥ ౯॥ తస్య శబ్దేన మహతా సముద్ధూతోదధిప్రభమ్। బభ్రామ తత్ర తత్రైవ దేవసైన్యమచేతనమ్॥ ౧౦॥ జిఘాంసూనుపసంప్రాప్తాన్ దేవాన్ దృష్ట్వా స పావకిః। విససర్జ ముఖాత్ క్రుద్ధః ప్రవృద్ధాః పావకార్చిషః॥ ౧౧॥ అదహన్ దేవసైన్యాని వేపమానాని భూతలే। తే ప్రదీప్తశిరోదేహాః ప్రదీప్తాయుధవాహనాః॥ ౧౨ ॥ ప్రచ్యుతాః సహసా భాంతి చిత్రాస్తారాగణా ఇవ। దహ్యమానాః ప్రపన్నాస్తే శరణం పావకాత్మజమ్॥ ౧౩॥ దేవా వజ్రధరం త్యక్త్వా తతః శాంతిముపాగతాః। త్యక్తో దేవైస్తతః స్కందే వజ్రం

శక్రోన్యపాతయత్ ॥ ౧౪॥ తద్విసృష్టం జఘానాశు పార్శ్వం స్కందస్య దక్షిణమ్ । బిభేద చ మహారాజ పార్శ్వం తస్య మహాత్మనః ॥ ౧౫॥ వజ్రప్రహారాత్ స్కందస్య సంజాతః పురుషోఽపరః ॥ యువా కాంచనసన్నాహః శక్తిధృగ్దివ్యకుండలః ॥ ౧౬॥ యద్వజ్రవిశనాజ్జాతో విశాఖస్తేన సోఽభవత్ । సంజాతమపరం దృష్ట్వా కాలానలసమద్యుతిమ్ ॥ ౧౭॥ భయాదింద్రస్తతం స్కందం ప్రాంజలిః శరణం గతః । తస్యాభయం దదౌ స్కందః సహ సైన్యస్య సత్తమః ॥ ౧౮॥ తతః ప్రహృష్టాస్త్రిదశా వాదిత్రాణ్యభ్యవాదయన్ ॥ ౧౯॥ ఇతి సమాస్యాపర్వణి-స్కందశక్రసమాగమే-షడ్వింశత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❋

మార్కండేయః ॥ స్కందపారిషదాన్ ఘోరాన్ శృణుష్వాద్భుతదర్శనాన్ । వజ్రప్రహారాత్ స్కందస్య జజ్ఞుస్తత్ర కుమారకాః ॥ ౧॥ యే హరంతి శిశూన్ జాతాన్ గర్భస్థాంశ్చైవ దారుణాః । వజ్రప్రహారాత్ కన్యాశ్చ జజ్ఞిరేఽస్య మహాబలాః ॥ ౨॥ కుమారాంస్తే విశాఖం చ పితృత్వే సమకల్పయన్ । స భూత్వా భగవాన్ సంఖ్యే రక్షంశ్ఛాగముఖస్తదా ॥ ౩॥ వృతః కన్యాగణైః సర్వైరాత్మీయైః సహ పుత్రకైః । మాతౄణాం ప్రేక్షతీనాం చ భద్రశాఖశ్చ కౌశలః ॥ ౪॥ తతః కుమారం పితరం స్కందమాహుర్జనా భువి । రుద్రమగ్నిముమాం స్వాహాం ప్రదేశేషు మహాబలమ్ ॥ ౫॥ యజంతి పుత్రకామాశ్చ పుత్రిణశ్చ సదా జనాః । యాస్తాః స్వజనయత్ కన్యాస్తపో నామ హుతాశనః ॥ ౬॥ కిం కరోమీతి తాః స్కందం సంప్రాప్తాః సమభాషయన్ ॥ కుమార్య ఊచుః ॥ భవేమ సర్వలోకస్య మాతరో వయముత్తమాః ॥ ౭॥ ప్రసాదాత్తవ పూజ్యాశ్చ ప్రియమేతత్ కురుష్వ నః । సోఽబ్రవీద్బాఢమిత్యేవం భవిష్యధ్వం పృథగ్విధాః ॥ ౮॥ శివాశ్చైవాశివాశ్చైవ పునః పునరుదారధీః । తతః సంకల్ప్య పుత్రత్వే స్కందం మాతృగణోఽగమత్ ॥ ౯॥ కాకీ చ హలిమా చైవ మాలినీ బృంహిలా తథా । ఆర్యా పలాలా వైమిత్రా సప్తైతాః శిశుమాతరః ॥ ౧౦॥ ఏతాసాం వీర్యసంపన్నః శిశునామాతిదారుణః । స్కందప్రసాదజః పుత్రో లోహితాక్షో భయంకరః ॥ ౧౧॥ ఏష వీరాష్టకః ప్రోక్తః స్కందమాతృగణోద్భవః । ఛాగవక్త్రేణ సహితో నవకః పరికీర్త్యతే ॥ ౧౨॥ షష్ఠం ఛాగమయం వక్త్రం స్కందస్యైవేతి విద్ధి తత్ । షట్‌శిరోఽభ్యంతరం రాజన్ నిత్యం మాతృగణార్చితమ్ ॥ ౧౩॥ షణ్ణాం తు ప్రవరం తస్య శీర్షాణామిహ శబ్ద్యతే । శక్తిం యేనాసృజద్దివ్యాం భద్రశాఖ ఇతి స్మ హ ॥ ౧౪॥ ఇత్యేతద్వివిధాకారం వృత్తం శుక్లస్య పంచమీమ్ । తత్ర యుద్ధం మహాఘోరం వృత్తం షష్ఠ్యాం జనాధిప ॥ ౧౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి స్కందోపాఖ్యానే-సప్తవింశత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋❋❋❋

మార్కండేయః ॥ ఉపవిష్టం తు తం స్కందం హిరణ్యకవచస్రజమ్ । హిరణ్యచూడమకుటం హిరణ్యాక్షం మహాప్రభమ్ ॥ ౧॥ లోహితాంబరసంవీతం తీక్ష్ణదంష్ట్రం మనోరమమ్ । సర్వలక్షణసంపన్నం త్రైలోక్యస్యాపి సుప్రియమ్ ॥ ౨॥ తతస్తం వరదం శూరం యువానం మృష్టకుండలమ్ । అభజత్ పద్మరూపా శ్రీః స్వయమేవ శరీరిణీ ॥ ౩॥ శ్రియా జుష్టః పృథుయశాః స కుమారవరస్తదా । నిషణ్ణో దృశ్యతే భూతైః పౌర్ణమాస్యాం యథా శశీ ॥ ౪॥ అపూజయన్ మహాత్మానో బ్రాహ్మణాస్తం మహాబలమ్ । ఇదమాహుస్తదా చైవ స్కందం తత్ర మహర్షయః ॥ ౫॥ ఋషయ ఊచుః ॥ హిరణ్యగర్భ భద్రం తే లోకానాం శంకరో భవ । త్వయా షడ్రాత్రజాతేన సర్వే లోకా వశీకృతాః ॥ ౬॥ అభయం చ పునర్దత్తం త్వయైవైషాం సురోత్తమ । తస్మాదింద్రో భవానస్తు త్రైలోక్యస్యాభయంకరః ॥ ౭॥ స్కంద ఉవాచ ॥ కిమింద్రః సర్వలోకానాం కరోతీహ తపోధనాః । కథం దేవగణాంశ్చైవ పాతి నిత్యం సురేశ్వరః ॥ ౮॥ ఋషయ ఊచుః ॥ ఇంద్రో దధాతి భూతానాం బలం తేజః ప్రజాః సుఖమ్ । తుష్టః ప్రయచ్ఛతి తథా సర్వాన్ కామాన్ సురేశ్వరః ॥ ౯॥ దుర్వృత్తానాం సంహరతి వృత్తస్థానాం ప్రయచ్ఛతి । అనుశాస్తి చ భూతాని కార్యేషు బలసూదనః ॥ ౧౦॥ అసూర్యే చ భవేత్ సూర్యస్తథాచంద్రే చ చంద్రమాః । భవత్యగ్నిశ్చ వాయుశ్చ పృథివ్యాపశ్చ కారణైః ॥ ౧౧॥ ఏతదింద్రేణ కర్తవ్యమింద్రే హి విపులం బలమ్ । త్వం చ వీర బలిశ్రేష్ఠస్తస్మాదింద్రో భవస్వ నః ॥ ౧౨॥ శక్ర ఉవాచ ॥ భవస్వేంద్రో మహాబాహో సర్వేషాం నః సుఖావహః । అభిషించస్వ చైవాద్య ప్రాప్తరూపోఽసి సత్తమ ॥ ౧౩॥ స్కంద ఉవాచ ॥ శాధి త్వమేవ త్రైలో

క్ష్యమవ్యగ్రో విజయే రతః । అహం తే కింకరః శక్ర నమమేంద్రత్వమీప్సితమ్ ॥ ౧౪ ॥ శక్ర ఉవాచ ॥ బలం తవాద్భుతం వీర త్వం దేవానామరీన్ జహి । అవజ్ఞా స్యంతి మాం లోకా వీర్యేణ తవ విస్మితాః ॥ ౧౫ ॥ ఇంద్రత్వే తు స్థితం వీర బలహీనం పరాజితమ్ । ఆవయోశ్చ మిథో భేదః ప్రథయిష్యంత్యతంద్రితాః ॥ ౧౬ ॥ భేదితే చ త్వయి విభో లోకో ద్వైధముపైష్యతి । ద్విధాభూతేషు లోకేషు నిశ్చితేష్వావయోస్తథా ॥ ౧౭ ॥ విగ్రహః సంప్రవర్తేత భూతభేదాన్మహాబల । తత్ర త్వం మాం రణే తాత యథాశ్రద్ధం విజేష్యసి ॥ ౧౮ ॥ తస్మాదింద్రో భవానేవ భవితా మా విచారయ ॥ స్కంద ఉవాచ ॥ త్వమేవ రాజా భద్రం తే త్రైలోక్యస్య మమైవ చ ॥ ౧౯ ॥ కరోమి కించ తే శక్ర శాసనం తద్బ్రవీహి మే ॥ ఇంద్ర ఉవాచ ॥ అహమింద్రో భవిష్యామి తవ వాక్యాన్మహాబల ॥ ౨౦ ॥ యది సత్యమిదం వాక్యం నిశ్చయాద్భాషితం త్వయా । యది వా శాసనం స్కంద కర్తుమిచ్ఛసి మే శృణు ॥ ౨౧ ॥ అభిషించస్వ దేవానాం సేనాపత్యే మహాబల ॥ స్కంద ఉవాచ ॥ దానవానాం వినాశాయ దేవానామర్థసిద్ధయే ॥ ౨౨ ॥ గోబ్రాహ్మణహితార్థాయ సేనాపత్యేఽభిషించ మామ్ ॥ మార్కండేయః ॥ సోఽభిషిక్తో మఘవతా సర్వైర్దేవగణైః సహ ॥ ౨౩ ॥ అతీవ శుశుభే తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః । తత్ర తత్ కాంచనం ఛత్రం ధ్రియమాణం వ్యరోచత ॥ ౨౪ ॥ యథైవ సుసమిద్ధస్య పావకస్యాత్మమండలమ్ । విశ్వకర్మకృతా చాస్య దివ్యా మాలా హిరణ్మయీ ॥ ౨౫ ॥ ఆబద్ధా త్రిపురఘ్నేన స్వయమేవ యశస్వినా । ఆగమ్య మనుజవ్యాఘ్ర సహ దేవ్యా పరంతప ॥ ౨౬ ॥ అర్చయామాస సుప్రీతో భగవాన్ గోవృషధ్వజః । రుద్రమగ్నిం ద్విజాః ప్రాహూ రుద్రసూనుస్తతస్తు సః ॥ ౨౭ ॥ రుద్రేణ శుక్రముత్సృష్టం తచ్ఛ్వేతః పర్వతోఽభవత్ । పావకస్యేంద్రియం శ్వేతే కృత్తికాభిః కృతం నగే ॥ ౨౮ ॥ పూజ్యమానం తు రుద్రేణ దృష్ట్వా సర్వే దివౌకసః ॥ రుద్రసూనుం తతః ప్రాహుర్గుహం గుణవతాం వరమ్ ॥ ౨౯ ॥ అనుప్రవిశ్య రుద్రేణ వహ్నిం జాతో హ్యయం శిశుః ॥ తత్ర జాతస్తతః స్కందో రుద్రసూనుస్తతోఽభవత్ ॥ ౩౦ ॥ రుద్రస్య వహ్నేః స్వాహాయాః షణ్ణాం స్త్రీణాం చ భారత । జాతః స్కందః సురశ్రేష్ఠో రుద్రసూనుస్తతోఽభవత్ ॥ ౩౧ ॥ అజరే వాససీ రక్తే వసానః పావకాత్మజః । భాతి దీప్తవపుః శ్రీమాన్ రక్తాభ్రాభ్యామివాంశుమాన్ ॥ ౩౨ ॥ కుక్కుటశ్చాగ్నినా దత్తస్తస్య కేతురలంకృతః ॥ రథే సముచ్ఛ్రితో భాతి కాలాగ్నిరివ లోహితః ॥ ౩౩ ॥ యా చేష్టా సర్వభూతానాం ప్రభా శాంతి బలం తథా । అగ్రతస్తస్య సా శక్తిర్దేవసేనాం జయవర్ధనీ ॥ ౩౪ ॥ వివేశ కవచం చాస్య శరీరే సహజం తథా । యుధ్యమానస్య దేవస్య ప్రాదుర్భవతి తత్సదా ॥ ౩౫ ॥ శక్తిర్ధర్మో బలం తేజః కాంతత్వం సత్యమున్నతిః ॥ బ్రహ్మణ్యత్వమసంమోహో భక్తానాం పరిరక్షణమ్ ॥ ౩౬ ॥ నికృంతనం చ శత్రూణాం లోకానాం చాభిరక్షణమ్ । స్కందేన సహ జాతాని సర్వాణ్యేవ జనాధిప ॥ ౩౭ ॥ ఏవం దేవగణైః సర్వైః సోఽభిషిక్తః స్వలంకృతః ॥ బభౌ ప్రతీతః సుమనాః పరిపూర్ణేందుమండలః ॥ ౩౮ ॥ ఇష్టైః స్వాధ్యాయఘోషైశ్చ దేవతూర్యవరైరపి । దేవగంధర్వగీతైశ్చ సర్వైరప్సరసాం గణైః ॥ ౩౯ ॥ ఏతైశ్చాన్యైశ్చ బహుభిస్తుష్టైర్హృష్టైః స్వలంకృతైః ॥ సుసంవృతః పిశాచానాం గణైర్దేవగణైస్తథా ॥ ౪౦ ॥ క్రీడన్ భాతి తదా దేవైరభిషిక్తశ్చ పావకిః ॥ అభిషిక్తం మహాసేనమపశ్యంత దివౌకసః ॥ ౪౧ ॥ వినికృత్య తమః సూర్యం యథేహాభ్యుదితం తథా । అథైనమభ్యయుః సర్వా దేవసేనాః సహస్రశః ॥ ౪౨ ॥ అస్మాకం త్వం పతిరితి బ్రువాణాః సర్వతో దిశః ॥ తాః సమాసాద్య భగవాన్ సర్వభూతగణైర్వృతః ॥ ౪౩ ॥ అర్చితస్తుష్టుతశ్చైవ సాంత్వయామాస తా అపి । శతక్రతుశ్చాభిషిచ్య స్కందం సేనాపతిం తదా ॥ ౪౪ ॥ సస్మార తాం దేవసేనాం యా సా తేన విమోక్షితా ॥ అయం తస్యాః పతిర్నూనం విహితో బ్రహ్మణా స్వయమ్ ॥ ౪౫ ॥ ఇతి చింత్యానయామాస దేవసేనాం స్వలంకృతామ్ ॥ స్కందం ప్రోవాచ బలభిదియం కన్యా సురోత్తమ ॥ ౪౬ ॥ అజాతే త్వయి నిర్దిష్టా తవ పత్నీ స్వయంభువా ॥ తస్మాత్త్వమస్యా విధివత్పాణిం మంత్రపురస్కృతమ్ ॥ ౪౭ ॥ గృహాణ దక్షిణం దేవ్యాః పాణినా పద్మవర్చసా ॥ ఏవముక్తః స జగ్రాహ తస్యాః పాణిం యథావిధి ॥ ౪౮ ॥ బృహస్పతిర్మంత్రవిద్ధి జజాప చ జుహావ చ ॥ ఏవం స్కందస్య మహిషీం దేవసేనాం విదుర్జనాః ॥ ౪౯ ॥ షష్ఠీం యాం బ్రాహ్మణాః ప్రాహుర్లక్ష్మీమాసాం సు

ఖప్రదామ్। సినీవాలీం కుహూం చైవ సద్వృత్తిమపరాజితామ్॥ ౧౦॥ యదా స్కందః పతిర్లబ్ధః శాశ్వతో దేవసేనయా। తదా తమాశ్రయల్లక్ష్మీః స్వయం దేవీ శరీరిణీ॥ ౧౧॥ శ్రీజుష్టః పంచమీం స్కంద స్తస్మాచ్ఛ్రీపంచమీ స్మృతా। షష్ఠ్యాం కృతార్థోఽభూద్యస్మా త్తస్మాత్ షష్ఠీ మహాతిథిః॥ ౧౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి-స్కందోపాఖ్యానే- అష్టావింశత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ శ్రియా జుష్టం మహాసేనం దేవసేనాపతిం కృతమ్। సప్తర్షిపత్న్యః షడ్దేవ్య స్తత్సకాశమథాగమన్॥ ౧॥ ఋషిభిః సంపరిత్యక్తా ధర్మయుక్తా మహావ్రతాః। ద్రుతమాగమ్య చోచుస్తా దేవసేనాపతిం ప్రభుమ్॥ ౨॥ వయం పుత్ర పరిత్యక్తా భర్తృభిర్దేవసంమితైః। అకారణాద్రుషా తైస్తు పుణ్యస్థానాత్ పరిచ్యుతాః॥ ౩॥ అస్మాభిః కిల జాతస్త్వమితి కేనాప్యుదాహృతమ్। తత స్సత్యమేతత్ సంశ్రుత్య తస్మాన్న స్త్రాతుమర్హసి॥ ౪॥ అక్షయశ్చ భవేత్ స్వర్గ స్త్వత్ప్రసాదాద్ధి నః ప్రభో। త్వాం పుత్రం చాప్యభీప్సామః కృత్వైతదనృణో భవ॥ ౫॥ స్కంద ఉవాచ॥ మాతరో హి భవత్యో మే సుతో వోఽహమనిందితాః। యచ్చాభీప్సథ తత్సర్వం సంభవిష్యతి వ స్తథా॥ ౬॥ మార్కండేయః॥ ఏవముక్త్వా తతః శక్రం కిం కార్యమితి సోఽబ్రవీత్। ఉక్తః స్కందేన బ్రూహీతి సోఽబ్రవీద్వాసవ స్తతః॥ ౭॥ అభిజిత్ స్పర్ధమానా తు రోహిణ్యాః సా కనీయసీ। ఇచ్ఛంతి జ్యేష్ఠతాం దేవీ తప స్తప్తుం వనం గతా॥ ౮॥ తత్ర మూఢోఽస్మి భద్రం తే నక్షత్రం గగనాచ్చ్యుతమ్। కాలం త్విమం పరం స్కంద బ్రహ్మణా సహ చింతయ। ధనిష్ఠాది స్తథా కాలో బ్రహ్మణా పరికల్పితః॥ రోహిణ్యాద్యభవత్ పూర్వమేవం సంఖ్యా సమాభవత్॥ ౧౦॥ ఏవముక్తే తు శక్రేణ త్రిదివం కృత్తికా గతాః। నక్షత్రం సప్తశీర్షాభం భాతి తద్వహ్నిదైవతమ్॥ ౧౧॥ వినతా చాబ్రవీత్ స్కందం మమ త్వం పిండదః సుతః। ఇచ్ఛామి నిత్యమేవాహం త్వయా పుత్ర సహాసితుమ్॥ ౧౨॥ స్కంద ఉవాచ॥ ఏవమస్తు నమస్తేఽస్తు పుత్రస్నేహాత్ ప్రశాధి మామ్। స్నుషయా పూజ్యమానా వై దేవి వత్స్యసి నిత్యదా॥ ౧౩॥ మార్కండేయః॥ అథ మాతృగణః సర్వః స్కందం వచనమబ్రవీత్। వయం సర్వస్య లోకస్య మాతరః కవిభిః స్తుతాః॥ ౧౪॥ ఇచ్ఛామో మాతర స్తుభ్యం భవితుం పూజయస్వ నః॥ స్కంద ఉవాచ॥ మాతరో హి భవత్యో మే భవతీనామహం సుతః॥ ౧౫॥ ఉచ్యతాం యన్మయా కార్యం భవతీనామథేప్సితమ్॥ మాతర ఊచుః॥ యాస్తు తా మాతరః పూర్వం లోకస్యాస్య ప్రకల్పితాః॥ ౧౬॥ అస్మాకం తద్భవేత్ స్థానం తాసాం చైవ న తద్భవేత్। భవేమ పూజ్యా లోకస్య న తాః పూజ్యాః సురర్షభ॥ ౧౭॥ అస్మత్ప్రజా హృతా స్తాభి స్త్వత్కృతే తాః ప్రయచ్ఛ నః॥ స్కంద ఉవాచ॥ దత్తాః ప్రజా న తాః శక్యా భవతీభిర్నిషేవితుమ్॥ ౧౮॥ అన్యం కామం ప్రయచ్ఛామి ప్రజాం యాం మనసేచ్ఛథ॥ మాతరః॥ ఇచ్ఛామ తాసాం మాతౄణాం ప్రజా భోక్తుం ప్రయచ్ఛ నః॥ ౧౯॥ త్వయా సహ పృథగ్భూతా యే చ తాసామథేశ్వరాః॥ స్కంద ఉవాచ॥ ప్రజా వో దద్మి కష్టం తు భవతీభిరుదాహృతమ్॥ ౨౦॥ పరిరక్షత భద్రం వః ప్రజాః సాధు నమస్కృతాః॥ మాతరః॥ పరిరక్షామ భద్రం తే ప్రజాః స్కంద యథేచ్ఛసి॥ ౨౧॥ త్వయా నో రోచతే స్కంద సహవాసశ్చిరం ప్రభో॥ స్కంద ఉవాచ॥ యావత్ షోడశవర్షాణి భవంతి తరుణాః ప్రజాః॥ ౨౨॥ ప్రబాధత మనుష్యాణాం తావద్రూపైః పృథగ్విధైః। అహం చ వః ప్రదాస్యామి రౌద్రమాత్మానమవ్యయమ్॥ ౨౩॥ పరమం తేన సహితాః సుఖం వత్స్యథ పూజితాః॥ మార్కండేయః॥ తతః శరీరాత్ స్కందస్య పురుషః పావకప్రభః॥ ౨౪॥ భోక్తుం ప్రజాః సమర్త్యానాం నిష్పపాత మహాప్రభుః। అపతత్ సహసా భూమౌ విసంజ్ఞోఽథ క్షుధార్దితః॥ ౨౫॥ స్కందేన సోఽభ్యనుజ్ఞాతో రౌద్రరూపోఽభవద్గ్రహః। స్కందాపస్మారమిత్యాహు ర్గ్రహం తం ద్విజసత్తమాః॥ ౨౬॥ వినతా తు మహారౌద్రా కథ్యతే శకునిగ్రహః। పూతనాం రాక్షసీం ప్రాహు స్తం విద్యాత్ పూతనాగ్రహమ్॥ ౨౭॥ కష్టా దారుణరూపేణ ఘోరరూపా నిశాచరీ। పిశాచీ దారుణాకారా కథ్యతే శీతపూతనా॥ ౨౮॥ గర్భాన్ సా మానుషీణాం తు హరతే ఘోరదర్శనా। అదితిం రేవతీం ప్రాహు ర్గ్రహ స్తస్యాస్తు రైవతః॥ ౨౯॥ సోఽపి బాలాన్ మహాఘోరో బాధతే వై మహాగ్రహః। దైత్యానాం యా దితిర్మాతా తామాహుర్ముఖమండికామ్॥

౩౦॥ ఆత్యర్థం శిశుమాంసేన సంప్రహృష్టా మురా సదా। కుమారాశ్చ కుమార్యశ్చ యే ప్రోక్తాః స్కందసంభవాః॥ ౩౧॥ తేఽపి గర్భభుజః సర్వే కౌరవ్య సుమహాగ్రహాః। తాసామేవ తు పత్నీనాం పతయస్తే ప్రకీర్తితాః॥ ౩౨॥ అజ్ఞాయమానా గృహ్ణంతి బాలకాన్ రౌద్రకర్మిణః। గవాం మాతా తు యా ప్రాజ్ఞైః కథ్యతే సురభిర్నృప॥ ౩౩॥ శకునిస్తామథారుహ్య సహ భుంక్తే శిశూన్ భువి। సరమా నామ యా మాతా శునాం దేవీ జనాధిప॥ ౩౪॥ సాఽపి గర్భాన్ సమాదత్తే మానుషీణాం సదైవ హి। పాదపానాం చ యా మాతా కరంజనిలయా హి సా॥ ౩౫॥ వరదా సా హి సౌమ్యా చ నిత్యం భూతానుకంపినీ। కరంజే తాం నమస్యంతి తస్మాత్ పుత్రార్థినో నరాః॥ ౩౬॥ ఇమే త్వష్టాదశాన్యే వై గ్రహా మాంసమధుప్రియాః। ద్విపంచరాత్రం తిష్ఠంతి సతతం సూతికాగృహే॥ ౩౭॥ కద్రూః సూక్ష్మవపుర్భూత్వా గర్భిణీం ప్రవిశత్యథ। భుంక్తే సా తత్ర తం గర్భం సా తు నాగం ప్రసూయతే॥ ౩౮॥ గంధర్వాణాం తు యా మాతా సా గర్భం గృహ్య గచ్ఛతి। తతో విలీనగర్భా సా మానుషీ భువి దృశ్యతే॥ ౩౯॥ యా జనిత్రీ త్వప్సరసాం గర్భమాస్తే ప్రగృహ్య సా। ఉపవిష్టం తతో గర్భం కథయంతి మనీషిణః॥ ౪౦॥ లోహితస్యోదధేః కన్యా ధాత్రీ స్కందస్య సా స్మృతా। లోహితాయనిరిత్యేవం కదంబే సా హి పూజ్యతే॥ ౪౧॥ పురుషేషు యథా రుద్రస్తథాఽఽర్యా ప్రమదాస్వపి। ఆర్యా మాతా కుమారస్య పృథక్కామార్థమిజ్యతే॥ ౪౨॥ ఏవమేతే కుమారాణాం మయా ప్రోక్తా మహాగ్రహాః। యావత్ షోడశవర్షాణి శిశూనాం హ్యశివాస్తతః॥ ౪౩॥ యే చ మాతృగణాః ప్రోక్తాః పురుషాశ్చైవ యే గ్రహాః। సర్వే స్కందగ్రహా నామ జ్ఞేయా నిత్యం శరీరిభిః॥ ౪౪॥ తేషాం ప్రశమనం కార్యం స్నానం ధూపమథాంజనమ్। బలికర్మోపహారాంశ్చ స్కందస్యేజ్యా విశేషతః॥ ౪౫॥ ఏవమభ్యర్చితాః సర్వే ప్రయచ్ఛంతి శుభం నృణామ్। ఆయుర్వీర్యం చ రాజేంద్ర సమ్యక్ పూజా నమస్కృతాః॥ ౪౬॥ ఊర్ధ్వం తు షోడశాద్వర్షాద్యే భవంతి గ్రహా నృణామ్। తానహం సంప్రవక్ష్యామి నమస్కృత్య మహేశ్వరమ్॥ ౪౭॥ యః పశ్యతి నరో దేవాన్ జాగ్రద్వా శయితోఽపి వా। ఉన్మాద్యతి స తు క్షిప్రం తం తు దేవగ్రహం విదుః॥ ౪౮॥ ఆసీనశ్చ శయానశ్చ యః పశ్యతి నరః పితౄన్। ఉన్మాద్యతి స తు క్షిప్రం స జ్ఞేయస్తు పితృగ్రహః॥ ౪౯॥ అవమన్యతి యః సిద్ధాన్ క్రుద్ధాశ్చాపి శపంతి యమ్। ఉన్మాద్యతి స తు క్షిప్రం జ్ఞేయః సిద్ధగ్రహస్తు సః॥ ౫౦॥ ఉపాఘ్రాతి చ యో గంధాన్ రసాంశ్చాపి పృథగ్విధాన్। ఉన్మాద్యతి స తు క్షిప్రం స జ్ఞేయో రాక్షసగ్రహః॥ ౫౧॥ గంధర్వాశ్చాపి యం దివ్యాః సంవిశంతి నరం భువి। ఉన్మాద్యతి స తు క్షిప్రం గ్రహో గాంధర్వ ఏవ సః॥ ౫౨॥ అధిరోహంతి యం నిత్యం పిశాచాః పురుషం ప్రభో। ఉన్మాద్యతి స తు క్షిప్రం గ్రహః పైశాచ ఏవ సః॥ ౫౩॥ ఆవిశంతి చ యం యక్షాః పురుషం కాలపర్యయే। ఉన్మాద్యతి స తు క్షిప్రం జ్ఞేయో యక్షగ్రహస్తు సః॥ ౫౪॥ యస్య దోషైః ప్రకుపితం చిత్తం ముహ్యతి దేహినః। ఉన్మాద్యతి స తు క్షిప్రం సాధనం తస్య శాస్త్రతః॥ ౫౫॥ వైక్లవ్యాచ్చ భయాచ్చైవ ఘోరాణాం చాపి దర్శనాత్। ఉన్మాద్యతి స తు క్షిప్రం సాంత్వం తస్య తు సాధనమ్॥ ౫౬॥ కశ్చిత్ క్రీడితుకామో వై భోక్తుకామస్తథాపరః। అభికామస్తథైవాన్య ఇత్యేష త్రివిధో గ్రహః॥ ౫౭॥ యావత్సప్తతివర్షాణి భవంత్యేతే గ్రహా నృణామ్। అతః పరం దేహినాం తు గ్రహతుల్యో భవేత్ జ్వరః॥ ౫౮॥ అప్రకీర్ణేంద్రియం దాంతం శుచిం నిత్యమతంద్రితమ్। ఆస్తికం శ్రద్దధానం చ వర్జయంతి సదా గ్రహాః॥ ౫౯॥ ఇత్యేష తే గ్రహోద్దేశో మానుషాణాం ప్రకీర్తితః। న స్పృశంతి గ్రహా భక్తాన్ నరాన్ దేవం మహేశ్వరమ్॥ ౬౦॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- ఆరణ్యపర్వాంతర్గతమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి- మనుష్యగ్రహకథనే ఏకోనత్రింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

మార్కండేయః॥ యదా స్కందేన మాతౄణామేవమేతత్ ప్రియం కృతమ్। తథైనమబ్రవీత్ స్వాహా మమ పుత్రస్త్వమౌరసః॥ ౧॥ ఇచ్ఛామ్యహం త్వయా దత్తాం ప్రీతిం పరమదుర్లభామ్। తామబ్రవీత్ తతః స్కందః ప్రీతిమిచ్ఛసి కీదృశీమ్॥ ౨॥ స్వాహోవాచ॥ దక్షస్యాహం ప్రియా కన్యా స్వాహా నామ మహాభుజ। బాల్యాత్ ప్రభృతి నిత్యం చ జాతకామా హుతాశనే॥ ౩॥ న స మాం కామినీం పుత్ర సమ్యగ్జానాతి పావకః। ఇచ్ఛామి శాశ్వతం వాసం వస్తుం పుత్ర సహాగ్నినా॥ ౪॥ స్కంద ఉవాచ॥ హవ్యం కవ్యం చ యత్కించిద్ద్విజానాం మంత్రసంస్తుతమ్। హోష్యంత్యగ్నౌ సదా దేవి స్వాహేత్యుక్త్వా సదా

ముద్ధృతమ్॥ ౫॥ అద్యప్రభృతి దాస్యంతి సువృత్తాః సత్పథే స్థితాః। ఏవమగ్నే త్వయా సార్ధం సదా వత్స్యతి శోభనే॥ ౬॥ మార్కండేయః॥ ఏవముక్తా
తతః స్వాహా తుష్టా స్కందేన పూజితా। పావకేన సమాయుక్తా భర్త్రా స్కందమపూజయత్॥ ౭॥ తతో బ్రహ్మా మహాసేనం ప్రజాపతిరథాబ్రవీత్।
అభిగచ్ఛ మహాదేవం పితరం త్రిపురార్దనమ్॥ ౮॥ రుద్రేణాగ్నిం సమావిశ్య స్వాహామావిశ్య చోమయా। హితార్థం సర్వలోకానాం జాతస్త్వమప
రాజితః॥ ౯॥ ఉమాయోన్యాం చ రుద్రేణ శుక్లం సిక్తం మహాత్మనా। అస్మిన్ గిరౌ సపతితం మింజికామింజికం యతః॥ ౧౦॥ సంభూతం లోహితోదే తు శు
క్లశేషమవాపతత్। సూర్యరశ్మిషు చాప్యన్యదన్యచ్చైవాపతద్భువి॥ ౧౧॥ ఆసక్తమన్యద్వృక్షేషు తదేవం పంచధాపతత్। తత్ర తే వివిధాకారా గ
ణా జ్ఞేయా మనీషిభిః॥ ౧౨॥ తవ పారిషదా ఘోరా య ఏతే పిశితాశనాః। ఏవమస్త్వితి చాప్యుక్త్వా మహాసేనో మహేశ్వరమ్॥ ౧౩॥ అపూజయదమేయా
త్మా పితరం పితృవత్సలః॥ మార్కండేయః॥ అర్కపుష్పైస్తు తే పంచగణాః పూజ్యా ధనార్థిభిః॥ ౧౪॥ వ్యాధిప్రశమనార్థం చ తేషాం పూజాం సమాచ
రేత్। మింజికామింజికం చైవ మిథునం రుద్రసంభవమ్॥ ౧౫॥ నమస్కార్యం సదైవేహ బాలానాం హితమిచ్ఛతా। స్త్రియో మానుషమాంసాదా వృద్ధికా
నామనామతః॥ ౧౬॥ వృక్షేషు జాతాస్తా దేవ్యో నమస్కార్యాః ప్రజార్థిభిః। ఏవమేతే పిశాచానామసంఖ్యేయగణాః స్మృతాః॥ ౧౭॥ ఘంటాయాః స
పతాకాయాః శృణు మే సంభవం నృప। ఐరావతస్య ఘంటే ద్వే వైజయంత్యావితి శ్రుతే॥ ౧౮॥ గుహస్య తే స్వయం దత్తే శక్రేణానాయ్య ధీమతా। ఏకా
తత్ర విశాఖస్య ఘంటా స్కందస్య చాపరా॥ ౧౯॥ పతాకా కార్తికేయస్య విశాఖస్య చ లోహితా। యాని క్రీడనకాన్యస్య దేవైర్దత్తాని వై తదా॥ ౨౦॥
తైరేవ రమతే దేవో మహాసేనో మహాబలః। స సంవృతః పిశాచానాం గణైర్దేవగణైస్తథా॥ ౨౧॥ శుశుభే కాంచనే శైలే దీప్యమానః శ్రియా వృతః।
తేన వీరేణ శుశుభే స శైలః శుభకాననః॥ ౨౨॥ ఆదిత్యేనేవాంశుమతా మందరశ్చారుకందరః। సంతానకవనైః ఫుల్లైః కరవీరవనైరపి॥ ౨౩॥ పారిజాతవ
నైశ్చైవ జపాశోకవనైస్తథా। కదంబతరుషండైశ్చ దివ్యైర్మృగగణైరపి॥ ౨౪॥ దివ్యైః పక్షిగణైశ్చైవ శుశుభే శ్వేతపర్వతః। తత్ర దేవగణాః స
ర్వే సర్వే దేవర్షయస్తథా॥ ౨౫॥ మేఘతూర్యరవాశ్చైవ క్షుబ్ధోదధిసమస్వనాః। తత్ర దివ్యాశ్చ గంధర్వా నృత్యంతేఽప్సరసస్తదా॥ ౨౬॥ హృష్టా
నాం తత్ర భూతానాం శ్రూయతే నినదో మహాన్। ఏవం సేంద్రం జగత్సర్వం శ్వేతపర్వతసంస్థితమ్॥ ౨౭॥ ప్రహృష్టం ప్రేక్షతే స్కందం న చ గ్లాయతి ద
ర్శనాత్। మార్కండేయః॥ యదాభిషిక్తో భగవాన్ సేనాపత్యేన పావకిః॥ ౨౮॥ తదా సంప్రస్థితః శ్రీమాన్ హృష్టో భద్రవటం హరః। రథేనాదిత్యవ
ర్ణేన పార్వత్యా సహితః ప్రభుః॥ ౨౯॥ సహస్రం తస్య సింహానాం తస్మిన్ యుక్తం రథోత్తమే। ఉత్పపాత దివం శుభ్రం కాలేనాభిప్రచోదితమ్॥ ౩౦॥
తే పిబంత ఇవాకాశం త్రాసయంతశ్చరాచరాన్। సింహా నభస్యగచ్ఛంత నదంతశ్చారుకేసరాః॥ ౩౧॥ తస్మిన్ రథే పశుపతిః స్థితో భాత్యుమయా సహ।
విద్యుతా సహితః సూర్యః సేంద్రచాపే ఘనే యథా॥ ౩౨॥ అగ్రతస్తస్య భగవాన్ ధనేశో గుహ్యకైః సహ। ఆస్థాయ రుచిరం యాతి పుష్పకం నరవాహ
నః॥ ౩౩॥ ఐరావతం సమాస్థాయ శక్రశ్చాపి సురైః సహ। పృష్ఠతోఽనుయయౌ యాంతం వరదం వృషభధ్వజమ్॥ ౩౪॥ జృంభకైర్యక్షరక్షోభిః స్రగ్వి
భిః సమలంకృతైః। యాత్యుద్ధతో మహాయక్షో దక్షిణం పక్షమాస్థితః॥ ౩౫॥ తస్య దక్షిణతో దేవా బహవశ్చిత్రయోధినః। గచ్ఛంతి వసుభిః సార్ధం రు
ద్రైశ్చ సహ సంగతాః॥ ౩౬॥ యమశ్చ మృత్యునా సార్ధం సర్వతః పరివారితః। ఘోరైర్వ్యాధిశతైర్యాతి ఘోరరూపవపుస్తథా॥ ౩౭॥ యమస్య
పృష్ఠతశ్చైవ ఘోరస్త్రిశిఖరః శితః। విజయో నామ రుద్రస్య యాతి శూలః స్వలంకృతః॥ ౩౮॥ తముగ్రపాశో వరుణో భగవాన్ సలిలేశ్వరః। పరివార్య
శనైర్యాతి యాదోభిర్వివిధైర్వృతః॥ ౩౯॥ పృష్ఠతో విజయస్యాపి యాతి రుద్రస్య పట్టసః। గదాముసలశక్త్యాద్యైర్వృతః ప్రహరణోత్తమైః॥ ౪౦॥
పట్టసం త్వన్వగాద్రాజన్ ఛత్రం రౌద్రం మహాప్రభమ్। కమండలుశ్చాప్యనుతం మహర్షిగణసేవితః॥ ౪౧॥ తస్య దక్షిణతో భాతి దండో గచ్ఛన్ శ్రి
యా వృతః। భృగ్వంగిరోభిః సహితో దైవతైశ్చాభిపూజితః॥ ౪౨॥ ఏషాం తు పృష్ఠతో రుద్రో విమలే స్యందనే స్థితః। యాతి సంహర్షయన్ సర్వాంస్తే

జసాం త్రిదివౌకసః॥ ౪౩ ॥ ఋషయశ్చాపి దేవాశ్చ గంధర్వా భుజగాస్తథా। నద్యో హ్రదాః సముద్రాశ్చ తథైవాప్సరసాం గణాః॥ ౪౪॥ నక్షత్రాణి గ్రహాశ్చైవ దేవానాం శిశవశ్చ యే। స్త్రియశ్చ వివిధాకారా యాంతి రుద్రస్య పృష్ఠతః॥ ౪౫॥ సృజంత్యః పుష్పవర్షాణి చారురూపా వరాంగనాః। పర్జన్యశ్చాప్యనుయయౌ నమస్కృత్య పినాకినమ్॥ ౪౬ ॥ ఛత్రం చ పాండరం సోమస్తస్య మూర్ధన్యధారయత్। చామరే చాపి వాయుశ్చ గృహీత్వాగ్నిశ్చ ధిష్ఠితౌ॥ ౪౭॥ శక్రశ్చ పృష్ఠతస్తస్య యాతి రాజన్ శ్రియా వృతః। సహ రాజర్షిభిః సర్వైః స్తువానో వృషకేతనమ్॥ ౪౮॥ గౌరీ విద్యాథ గాంధారీ కేశినీ మిత్రసాహ్వయా। సావిత్ర్యా సహ సర్వాస్తాః పార్వత్యా యాంతి పృష్ఠతః॥ ౪౯ ॥ తత్ర విద్యాగణాః సర్వే యే కేచిత్కవిభిః కృతాః। తస్య కుర్వంతి వచనం సేంద్రా దేవాశ్చమూముఖే॥ ౫౦॥ గృహీత్వా తు పతాకాం వై యాత్యగ్రే రాక్షసో గ్రహః। వ్యాపృతస్తు శ్మశానే యో నిత్యం రుద్రస్య వై సఖా॥ ౫౧॥ పింగలో నామ యక్షేంద్రో లోకస్యానందదాయకః। ఏభిశ్చ సహితో దేవస్తత్ర యాతి యథాసుఖమ్॥ ౫౨॥ అగ్రతః పృష్ఠతశ్చైవ న హి తస్య గతిర్ధ్రువా। రుద్రం సతతమర్చంతి మర్త్యాః పూజయంతీహ దైవతమ్॥ ౫౩ ॥ శివమిత్యేవ యం ప్రాహురీశం రుద్రం పితామహమ్। భావైస్తు వివిధాకారైః పూజయంతి మహేశ్వరమ్॥ ౫౪॥ దేవసేనాపతిస్త్వేవం దేవసేనాభిరావృతః। అనుగచ్ఛతి దేవేశం బ్రహ్మణ్యః కృత్తికాసుతః॥ ౫౫॥ అథాబ్రవీన్మహాసేనం మహాదేవో బృహద్వచః। సప్తమం మారుతస్కంధం రక్ష నిత్యమతంద్రితః॥ ౫౬ ॥ స్కంద ఉవాచ ॥ సప్తమం మారుతస్కంధం పాలయిష్యామ్యహం ప్రభో। యదన్యదపి మే కార్యం దేవ తద్వద మాచిరమ్॥ ౫౭॥ రుద్ర ఉవాచ॥ కార్యేష్వహం త్వయా పుత్ర సంద్రష్టవ్యః సదైవ హి। దర్శనాన్మమ భక్త్యా చ శ్రేయః పరమవాప్స్యసి॥ ౫౮ ॥ మార్కండేయః॥ ఇత్యుక్త్వా విససర్జైనం పరిష్వజ్య మహేశ్వరః। విసర్జితే తతః స్కందే బభూవౌత్పాతికం మహత్॥ ౫౯॥ సహసైవ మహారాజ దేవాన్ సర్వాన్ ప్రమోహయత్। జజ్వాల ఖం సనక్షత్రం ప్రమూఢం భువనం భృశమ్॥ ౬౦॥ .... చచాల వ్యనదచ్చోర్వీ తమోభూతం జగత్ప్రభో। తతస్తద్దారుణం దృష్ట్వా క్షుభితః శంకరస్తదా ॥ ౬౧॥ ఉమా చైవ మహాభాగా దేవాశ్చ సమహర్షయః॥ తతస్తేషు ప్రమూఢేషు పర్వతాంబుదసన్నిభమ్॥ ౬౨॥ నానాప్రహరణం ఘోరమదృశ్యత మహద్బలమ్। తద్వై ఘోరమసంఖ్యేయం గర్జచ్చ వివిధా గిరః॥ ౬౩॥ అభ్యద్రవద్రణే దేవాన్ భగవంతం చ శంకరమ్। తైర్విసృష్టాన్యనీకేషు బాణజాలాన్యనేకశః॥ ౬౪॥ పర్వతాశ్చ శతఘ్న్యశ్చ ప్రాసాః సపరిఘా గదాః। నిపతద్భిశ్చ తైర్ఘోరైర్దేవానీకం మహాయుధైః॥ ౬౫॥ క్షణేన వ్యద్రవత్సర్వం విముఖం చాప్యదృశ్యత। నికృత్తయోధనాగాశ్వం కృత్తాయుధమహారథమ్॥ ౬౬॥ దానవైరర్దితం సైన్యం దేవానాం విముఖం బభౌ। అసురైర్వధ్యమానం తత్పావకైరివ కాననమ్॥ ౬౭॥ అపతద్దగ్ధభూయిష్ఠం మహాద్రుమవనం యథా। తే విభిన్నశిరోదేహాః ప్రాద్రవంత దివౌకసః॥ ౬౮॥ న నాథమధిగచ్ఛంతి వధ్యమానా మహారణే। అథ తద్విద్రుతం సైన్యం దృష్ట్వా దేవః పురందరః॥ ౬౯॥ ఆశ్వాసయన్నువాచేదం బలభిద్దానవార్దితమ్। భయం త్యజత భద్రం వః శూరాః శస్త్రాణి గృహ్ణత॥ ౭౦॥ కురుధ్వం విక్రమే బుద్ధిం మా వః కాచిద్వ్యథా భవేత్। జయతైనాన్ సుదుర్వృత్తాన్ దానవాన్ ఘోరదర్శనాన్॥ ౭౧॥ అభిద్రవత భద్రం వో మయా సహ మహాసురాన్। శక్రస్య వచనం శ్రుత్వా సమాశ్వస్తా దివౌకసః॥ ౭౨॥ దానవాన్ ప్రత్యయుధ్యంత శక్రం కృత్వా వ్యపాశ్రయన్। తతస్తే త్రిదశాః సర్వే మరుతశ్చ మహాబలాః॥ ౭౩॥ ప్రత్యుద్యయుర్మహాభాగాః సాధ్యాశ్చ వసుభిః సహ। తైర్విసృష్టాన్యనీకేషు క్రుద్ధైః శస్త్రాణి సంయుగే॥ ౭౪॥ శరాశ్చ దైత్యకాయేషు పిబంతి రుధిరం బహు। తేషాం దేహాన్ వినిర్భిద్య శరాస్తే నిశితాస్తదా॥ ౭౫॥ నిష్పతంతో హ్యదృశ్యంత నగేభ్య ఇవ పన్నగాః। తాని దైత్యశరీరాణి నిర్భిన్నాని స్మ సాయకైః॥ ౭౬॥ అపతన్ భూతలే రాజన్ ఛిన్నాభ్రాణీవ సర్వశః। తతస్తద్దానవం సైన్యం సర్వైర్దేవగణైర్యుధి॥ ౭౭॥ ఆసితం వివిధైర్బాణైః కృతం చైవ పరాఙ్ముఖమ్। అథోత్క్రుష్టం తదా హృష్టైః సర్వైర్దేవైరుదాయుధైః॥ ౭౮॥ సంహతాని చ తూర్యాణి ప్రావాద్యంత హ్యనేకశః। ఏవమన్యోన్యసంసక్తం యుద్ధమాసీత్ సుదారుణమ్॥ ౭౯॥ దేవానాం దానవానాం చ మాంసశోణితకర్దమమ్। అనయో దేవలోకస్య సహసైవాభ్యదృ

శ్యత| ౮౦| తథాహిదానవా ఘోరావినిఘ్నంతిదివౌకసః । తతస్తూర్యప్రణాదాశ్చ భేరీణాంచ మహాస్వనాః| ౮౧| బభూవుర్దానవేంద్రాణాంసిం
హనాదాశ్చదారుణాః|అథదైత్యబలాద్ఘోరాన్నిష్పపాతమహాబలః| ౮౨| దానవో మహిషోనామప్రగృహ్యవిపులంగిరిమ్ । తేతంఘనైరివాదిత్యందృ
ష్ట్వాసంపరివారితమ్| ౮౩| తముద్యతగిరింరాజన్ వ్యద్రవంతదివౌకసః| అథాభిద్రుత్యమహిషో దేవాంశ్చిక్షేపతంగిరిమ్| ౮౪| పతతా తేనగిరిణా దే
వసైన్యస్యపార్థివ| భీమరూపేణనిహతమయుతం ప్రాపతద్భువి| ౮౫| అథతైర్దానవైఃసార్థంమహిషస్సహసాసురాన్ । అభ్యద్రవద్రణే
తూర్ణంసింహఃక్షుద్రమృగానివ| ౮౬| తమాపతంతంమహిషందృష్ట్వాసేంద్రాదివౌకసః| వ్యద్రవంతరణేభీతావికీర్ణాయుధకేతనాః| ౮౭|తతః
సమహిషఃక్రుద్ధస్తూర్ణంరుద్రరథంయయౌ| అభిద్రుత్యచజగ్రాహరుద్రస్యరథకూబరమ్| ౮౮| యదారుద్రరథంక్రుద్ధోమహిషఃసహసాగతః|
రేసతూరోదసీగాఢంముముహుశ్చమహర్షయః| ౮౯| వ్యనదంశ్చమహాకాయాదైత్యాజలధరోపమాః| ఆసీచ్చనిశ్చితంతేషాంజితమస్మాభిరిత్యుత|
౯౦| తథాభూతేతుభగవాన్నహనన్మహిషంరణే| సస్మారచతదాస్కందంమృత్యుంతస్యమహాత్మనః| ౯౧| మహిషోపిరథందృష్ట్వారౌద్రంరుద్రస్యచా
నదత్| దేవాన్సంత్రాసయంశ్చాపిదైత్యాంశ్చాపిప్రహర్షయన్| ౯౨| తతస్తస్మిన్భయేఘోరేదేవానాంసముపస్థితే| ఆజగామమహాసేనః
క్రోధాత్సూర్యఇవజ్వలన్| ౯౩| లోహితాంబరసంవీతోలోహితస్రగ్విభూషణః| లోహితాస్యోమహాబాహుర్హిరణ్యకవచఃప్రభుః| ౯౪|రథ
మాదిత్యసంకాశమాస్థితఃకనకప్రభమ్| తందృష్ట్వాదైత్యసేనాసావ్యద్రవత్సహసారణే| ౯౫| సచాపితాంప్రజ్వలితాంమహిషస్యవిదారణీమ్|
ముమోచశక్తింరాజేంద్రమహాసేనోమహాబలః| ౯౬| సాముక్తాభ్యహరత్తస్యమహిషస్యశిరోమహత్|పపాతభిన్నేశిరసిమహిషస్త్యక్తజీవితః|
౯౭| పతతాశిరసాతేనద్వారంషోడశయోజనమ్| పర్వతాభేనపిహితంతదగమ్యంతతోభవత్| ౯౮| ఉత్తరాఃకురవస్తేనగచ్ఛంత్యద్యయథాసుఖమ్|
క్షిప్తాక్షిప్తాతుసాశక్తిర్హత్వాశత్రూన్సహస్రశః| ౯౯| స్కందహస్తమనుప్రాప్తాదృశ్యతేదేవదానవైః| ప్రాయఃశరైర్వినిహతామహాసేనే
నధీమతా| ౧౦౦| శేషాదైత్యగణాఘోరాభీతాస్త్రస్తాదురాసదైః| స్కందపారిషదైర్హత్వాభక్షితాశ్చసహస్రశః| ౧౦౧| దానవాన్భక్షయం
తస్తేప్రపిబంతశ్చశోణితమ్| క్షణాన్నిర్దానవంసర్వమకార్షుర్భృశహర్షితాః| ౧౦౨| తమాంసీవయథాసూర్యోవృక్షానగ్నిర్ఘనాన్ఖగః|త
థాస్కందోజయచ్ఛత్రూన్స్వేనవీర్యేణకీర్తిమాన్| ౧౦౩| సంపూజ్యమానస్త్రిదశైరభివాద్యమహేశ్వరమ్| శుశుభేకృత్తికాపుత్రఃప్రకీర్ణాం
శురివాంశుమాన్| ౧౦౪| నష్టశత్రుర్యదాస్కందఃప్రయాతస్తుమహేశ్వరమ్| తదాబ్రవీన్మహాసేనంపరిష్వజ్యపురందరః| ౧౦౫| బ్రహ్మదత్తవ
రఃస్కందత్వయాయంమహిషోహతః| దేవాస్తృణసమాయస్యబభూవుర్జయతాంవర| ౧౦౬| సోయంత్వయామహాబాహోశమితోదేవకంట
కః| శతంమహిషతుల్యానాందానవానాంమహారణే| ౧౦౭| నిహతందేవశత్రూణాంయైర్వయంపూర్వతాపితాః| తావకైర్భక్షితాశ్చాన్యేదాన
వాఃశతసంఘశః| ౧౦౮| అజేయస్త్వంరణేరీణాముమాపతిరివప్రభుః| ఏతత్తేప్రథమందేవఖ్యాతంకర్మభవిష్యతి| ౧౦౯| త్రిషులోకేషుకీర్తిశ్చ
తవాక్షయ్యాభవిష్యతి| వశగాశ్చభవిష్యంతిసురాస్తవమహాభుజ| ౧౧౦| మహాసేనమేవముక్త్వావినివృత్తఃసదైవతైః|అనుజ్ఞాతోభగవతాత్ర్యంబ
కేణశచీపతిః| ౧౧౧| గతోభద్రవటంరుద్రోనివృత్తాశ్చదివౌకసః| ఉక్తాశ్చదేవారుద్రేణస్కందంపశ్యతమామివ| ౧౧౨| సహత్వాదానవగణాన్
పూజ్యమానోమహర్షిభిః|ఏకాహ్నైవాజయత్సర్వంత్రైలోక్యంవహ్నినందనః| ౧౧౩| స్కందస్యయఇదంవిప్రఃపఠేజ్జన్మసమాహితః| సపుష్టి
మిహసంప్రాప్యస్కందసాలోక్యతామియాత్| ౧౧౪| ఇతిమార్కండేయసమాస్యాపర్వణి-స్కందయుద్ధే-త్రింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❋❋
యుధిష్ఠిరః|| భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛామినామాన్యస్యమహాత్మనః| త్రిషులోకేషుయాన్యస్యవిఖ్యాతానిద్విజోత్తమ| ౧| వైశంపాయనః||ఇత్యుక్తఃపాం
డవేయేనమహాత్మాఋషిసన్నిధౌ|ఉవాచభగవాంస్తత్రమార్కండేయోమహాతపాః| ౨| మార్కండేయః||ఆగ్నేయశ్చైవస్కందశ్చదీప్తకీర్తిరనా

మయః । మయూరకేతుర్ధర్మాత్మా భూతేశో మహిషార్దనః ॥ ౩ ॥ కామజిత్ కామదః కాంతః సత్యవాక్ భువనేశ్వరః । శిశుః శీఘ్రః శుచిశ్చండో దీప్తవర్ణః శుభాననః ॥ ౪ ॥ అమోఘస్త్వనఘో రౌద్రః ప్రియశ్చంద్రాననస్తథా । దీప్తశక్తిః ప్రశాంతాత్మా భద్రకృత్ కూటమోహనః ॥ ౫ ॥ షష్ఠీప్రియశ్చ ధర్మాత్మా పవిత్రో మాతృవత్సలః ॥ కన్యాభర్తా విభక్తశ్చ స్వాహేయో రేవతీసుతః ॥ ౬ ॥ ప్రభుర్నేతా విశాఖశ్చ నైగమేయః సుదుశ్చరః ॥ సువ్రతో లలితశ్చైవ బాలక్రీడనకప్రియః ॥ ౭ ॥ ఖచారీ బ్రహ్మచారీ చ శూరః శరవణోద్భవః । విశ్వామిత్రప్రియశ్చైవ దేవసేనాప్రియస్తథా ॥ ౮ ॥ వాసుదేవప్రియశ్చైవ ప్రియః ప్రియకృదేవ తు । నామాన్యేతాని దివ్యాని కార్తికేయస్య యః పఠేత్ ॥ స్వర్గం కీర్తిం ధనం చైవ స లభేన్నాత్ర సంశయః ॥ ౯ ॥ మార్కండేయః ॥ స్తోష్యామి దేవైర్ ఋషిభిశ్చ జుష్టం శక్త్యా గుహం నామభిరప్రమేయమ్ । షడాననం శక్తిధరం సువీరం నిబోధ చైతాని కురుప్రవీర ॥ ౧౦ ॥ బ్రహ్మణ్యో వై బ్రహ్మజో బ్రహ్మవిచ్చ బ్రహ్మేశయో బ్రహ్మవతాం వరిష్ఠః ॥ బ్రహ్మప్రియో బ్రాహ్మణసవ్రతీ త్వం బ్రహ్మజ్ఞో వై బ్రాహ్మణానాం చ నేతా ॥ ౧౧ ॥ స్వాహా స్వధా త్వం పరమం పవిత్రం మంత్రస్తుతస్త్వం ప్రథితః షడర్చిః ॥ సంవత్సరస్త్వం ఋతవశ్చ షడ్వై మాసార్ధమాసావయనం దిశశ్చ ॥ ౧౨ ॥ త్వం పుష్కరాక్షస్త్వరవిందవక్త్రః సహస్రవక్త్రోఽసి సహస్రబాహుః ॥ త్వం లోకపాలః పరమం హవిశ్చ త్వం భావనః సర్వసురాసురాణామ్ ॥ ౧౩ ॥ త్వమేవ సేనాధిపతిః ప్రచండః ప్రభుర్విభుశ్చాప్యథ శత్రుజేతా । సహస్రభూస్త్వం ధరణీ త్వమేవ సహస్రతుష్టిశ్చ సహస్రభుక్ చ ॥ ౧౪ ॥ సహస్రశీర్షస్త్వమనంతరూపః సహస్రపాత్ త్వం గురుశక్తిధారీ ॥ గంగాసుతస్త్వం స్వమతేన దేవ స్వాహామహీకృత్తికానాం తథైవ ॥ ౧౫ ॥ త్వం క్రీడసే షణ్ముఖ కుక్కుటేన యథేష్టనానావిధకామరూపీ । దక్షోఽసి సోమో మరుతః సదైవ ధర్మోఽసి వాయురచలేంద్ర ఇంద్రః ॥ ౧౬ ॥ సనాతనానామపి శాశ్వతస్త్వం ప్రభుః ప్రభూణామపి చోగ్రధన్వా ॥ ఋతస్య కర్తా దితిజాంతకస్త్వం జేతా రిపూణాం ప్రవరః సురాణామ్ ॥ ౧౭ ॥ సూక్ష్మం తపస్తత్పరమం త్వమేవ పరావరజ్ఞోఽసి పరావరస్త్వమ్ ॥ ధర్మస్య కామస్య పరస్య చైవ తత్తేజసా కృత్స్నమిదం మహాత్మన్ ॥ ౧౮ ॥ వ్యాప్తం జగత్సర్వసురప్రవీర శక్త్యా మయా సంస్తుత లోకనాథ ॥ నమోఽస్తు తే ద్వాదశనేత్రబాహో అతః పరం వేద్మి గతిం న తేఽహమ్ ॥ ౧౯ ॥ స్కందస్య య ఇదం విప్రః పఠేజ్జన్మ సమాహితః ॥ శ్రావయేద్బ్రాహ్మణేభ్యో యః శృణుయాద్వా ద్విజేరితమ్ ॥ ౨౦ ॥ ధనమాయుర్యశో దీప్తం పుత్రాన్ శత్రుజయం తథా । స పుష్టితుష్టీ సంప్రాప్య స్కందసాలోక్యమాప్నుయాత్ ॥ ౨౧ ॥ ఇతి కార్తికేయస్తవే ఏకత్రింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❁❁ సమాప్తం చ మార్కండేయసమాస్యాపర్వణి ❁

⸻ ❁ అథ ద్రౌపదీసత్యభామాసంవాదపర్వప్రారంభః. ❁ ⸻

వైశంపాయనః ॥ ఉపాసీనేషు విప్రేషు పాండవేషు మహాత్మసు । ద్రౌపదీ సత్యభామా చ వివిశాతే తదాశ్రమమ్ ॥ ౧ ॥ సుప్రీతహృదయే తే తు సుఖం తత్ర నిషీదతుః ॥ చిరస్య దృష్ట్వా రాజేంద్ర తే అన్యోన్యస్య ప్రియంవదే ॥ ౨ ॥ కథయామాసతుశ్చిత్రాః కథాః కురుయదూత్థితాః । అథాబ్రవీత్ సత్యభామా కృష్ణస్య మహిషీ ప్రియా ॥ ౩ ॥ సాత్రాజితీ యాజ్ఞసేనీం రహసీదం సుమధ్యమా । కేన ద్రౌపది వృత్తేన పాండవానధితిష్ఠసి ॥ ౪ ॥ లోకపాలోపమానేతాన్ వీరాన్ యూనః పరమసంహర్తౄన్ । కథం చ వశగాస్తుభ్యం న కుప్యంతి చ తే శుభే ॥ ౫ ॥ తవ వశ్యా హి సతతం పాండవాః ప్రియదర్శనే । ముఖప్రేక్షాశ్చ తే సర్వే తత్త్వమేతద్బ్రవీహి మే ॥ ౬ ॥ వ్రతచర్యా తపో వాఽస్తి స్నానమంత్రౌషధాని వా । విద్యావీర్యం మూలవీర్యం జపహోమాగదాస్తథా ॥ ౭ ॥ మమ ఆద్యాచక్ష్వ పాంచాలి యశస్యం భగదైవతమ్ । యేన కృష్ణే భవేన్నిత్యం మమ కృష్ణో వశానుగః ॥ ౮ ॥ ఏవముక్త్వా సత్యభామా విరరామ యశస్వినీ । పతివ్రతా మహాభాగా ద్రౌపదీ ప్రత్యువాచ తామ్ ॥ ౯ ॥ అసత్స్త్రీణాం సమాచారం సత్యే మామనుపృచ్ఛసి । అసదాచరితే మార్గే కథం స్యాదనుకీర్తనమ్ ॥ ౧౦ ॥ అనుప్రశ్నః సంశయో వా నైతత్త్వయ్యుపపద్యతే । తథా హ్యుపేతా బుద్ధ్యా త్వం కృష్ణస్య మహిషీ ప్రియా ॥ ౧౧ ॥ యదైవ భర్తా జానీయాన్మంత్రమూ

లపరాం స్త్రియమ్। ఉద్విజేత తదైవాస్యాః సర్పాద్వేశ్మగతాదివ॥ ౧౨॥ ఉద్విగ్నస్య కుతః శాంతిరశాంతస్య కుతః సుఖమ్। న జాతు వశగో భర్తా స్త్రి-
యాః స్యాన్మంత్రకర్మణా॥ ౧౩॥ అమిత్రప్రహితాంశ్చాపి గదాన్ పరమదారుణాన్। మూలప్రచారైర్హి విషం ప్రయచ్ఛంతి జిఘాంసవః॥ ౧౪॥
జిహ్వయా యాని పురుషస్త్వచా వాప్యుపసేవతే। తత్ర చూర్ణాని దత్తాని హన్యుః క్షిప్రమసంశయమ్॥ ౧౫॥ జలోదరసమాయుక్తాః శ్విత్రిణః పలితా-
స్తథా। అపుమాంసః కృతాః స్త్రీభిర్జడాంధబధిరాస్తథా॥ ౧౬॥ పాపానుగాస్తు పాపాస్తాః పతీనుపసృజంత్యుత। న జాతు విప్రియం భర్తుః స్త్రియా
కార్యం కథంచన॥ ౧౭॥ వర్తామ్యహం తు యాం వృత్తిం పాండవేషు మహాత్మసు। తాం సర్వాం శృణు మే సత్యాం సత్యభామే యశస్విని॥ ౧౮॥ అహంకా-
రం విహాయాహం కామక్రోధౌ చ సర్వదా। సదారాన్ పాండవాన్నిత్యం ప్రయతోపచరామ్యహమ్॥ ౧౯॥ ప్రణయం ప్రతిసంహృత్య నిధాయాత్మా-
నమాత్మని। శుశ్రూషుర్నిరహంకారా పతీనాం చిత్తచారిణీ॥ ౨౦॥ దుర్వ్యాహృతాచ్ఛంకమానా దుఃస్థితాదురవేక్షితాత్। దురాసితాద్దుర్వ్రజితా-
దింగితాధ్యాసితాదపి॥ ౨౧॥ సూర్యవైశ్వానరసమాన్ సోమకల్పాన్మహారథాన్। సేవే చక్షుర్హణః పార్థానుగ్రవీర్యప్రతాపినః॥ ౨౨॥ దేవో
మనుష్యో గంధర్వో యువా చాపి స్వలంకృతః। ద్రవ్యవానభిరూపో వా న మేఽన్యః పురుషో మతః॥ ౨౩॥ నాభుక్తవతి నాస్నాతే నాసంవిష్టే చ భర్తరి। న సంవి-
శామి నాశ్నామి సదా కర్మకరేష్వపి॥ ౨౪॥ క్షేత్రాద్వనాద్వా గ్రామాద్వా భర్తారం గృహమాగతమ్। అభ్యుత్థాయాభినందామి ఆసనేనోదకేన చ॥
౨౫॥ ప్రమృష్టభాండా మృష్టాన్నా కాలే భోజనదాయినీ। సంయతా గుప్తధాన్యా చ సుసంమృష్టనివేశనా॥ ౨౬॥ అతిరస్కృతసంభాషా దుఃస్త్రియో నా-
నుసేవతీ। అనుకూలవతీ నిత్యం భవామ్యనలసా సదా॥ ౨౭॥ అనర్మే చాపి హసితం ద్వారి స్థానమభీక్ష్ణశః। అవస్కరే చిరస్థానం నిష్కుటేషు చ వర్జయే॥ ౨౮॥
అతిహాసాతిరోషౌ చ క్రోధస్థానం చ వర్జయే। నిరతాహం సదా సత్యే భర్తౄణాముపసేవనే॥ ౨౯॥ సర్వథా భర్తృరహితం న మమేష్టం కథంచన।
యదా ప్రవసతే భర్తా కుటుంబార్థేన కేనచిత్॥ ౩౦॥ సుమనోవర్ణకాపేతా భవామి వ్రతచారిణీ। యచ్చ భర్తా న పిబతి యచ్చ భర్తా న సే-
వతే॥ ౩౧॥ యచ్చ నాశ్నాతి మే భర్తా సర్వం తద్వర్జయామ్యహమ్। యథోపదేశం నియతా వర్తమానా వరాంగనే॥ ౩౨॥ స్వలంకృతా సుప్రయ-
తా భర్తుః ప్రియహితే రతా। యే చ ధర్మాః కుటుంబేషు శ్వశ్ర్వా మే కథితాః పురా॥ ౩౩॥ భిక్షా బలిః శ్రాద్ధమితి స్థాలీపాకాశ్చ పర్వసు। మాన్యానాం మా-
నసత్కారా యే చాన్యే విదితా మమ॥ ౩౪॥ తాన్ సర్వాననువర్తామి దివారాత్రమతంద్రితా। వినయాన్నియమాంశ్చైవ సదా సర్వాత్మనా శ్రితా॥
౩౫॥ మృదూన్ సతః సత్యశీలాన్ సత్యధర్మానుపాలినః। ఆశీవిషానివ క్రుద్ధాన్ పతీన్ పరిచరామ్యహమ్॥ ౩౬॥ పత్యాశ్రయో హి మే ధర్మో మతః స్త్రీ-
ణాం సనాతనః। స దేవః సా గతిర్నాన్యా తస్య కా విప్రియం చరేత్॥ ౩౭॥ అహం పతీన్నాతిశయే నాత్యశ్నే నాతిభూషయే। నాపి పరివదే శ్వశ్రూం సర్వ-
దా పరియంత్రితా॥ ౩౮॥ అవధానేన సుభగే నిత్యోత్థితతయైవ చ। భర్తారో వశగా మహ్యం గురుశుశ్రూషయైవ చ॥ ౩౯॥ నిత్యమార్యామహం కుంతీం
వీరసూం సత్యవాదినీమ్। స్వయం పరిచరామ్యేతాం పానాచ్ఛాదనభోజనైః॥ ౪౦॥ ....
నైతామతిశయే జాతు వస్త్రభూషణభోజనైః। నాపి పరివదే చాహం తాం పృథాం పృథివీసమామ్॥ ౪౧॥ అష్టావగ్రే బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి స్మ ని-
త్యదా। భుంజతే రుక్మపాత్రీషు యుధిష్ఠిరనివేశనే॥ ౪౨॥ అష్టాశీతిసహస్రాణి స్నాతకా గృహమేధినః। త్రింశద్దాసీక ఏకైకో యాన్ బిభర్తి యుధిష్ఠిరః॥
౪౩॥ దశాన్యాని సహస్రాణి యేషామన్నం సుసంస్కృతమ్। హ్రియతే రుక్మపాత్రీభిర్యతీనామూర్ధ్వరేతసామ్॥ ౪౪॥ తాన్ సర్వానగ్రహారేణ బ్రా-
హ్మణాన్ వేదవాదినః। యథార్హం పూజయామి స్మ పానాచ్ఛాదనభోజనైః॥ ౪౫॥ శతం దాసీసహస్రాణి కౌంతేయస్య మహాత్మనః। కంబుకేయూర-
ధారిణ్యో నిష్కకంఠ్యః స్వలంకృతాః॥ ౪౬॥ మహార్హమాల్యాభరణాః సువర్ణాశ్చందనోక్షితాః। మణీన్ హేమ చ బిభ్రత్యో నృత్యగీతవిశారదాః॥
౪౭॥ తాసాం నామ చ రూపం చ భోజనాచ్ఛాదనాని చ। సర్వాసామేవ వేదాహం కర్మ చైవ కృతాకృతమ్॥ ౪౮॥ శతంధాసీసహస్రాణి కుంతీపుత్రస్య

ధీమతః। పాత్రీహస్తా దివా రాత్రమతిథీన్ భోజయన్త్యుత॥ ౪౯॥ శతమశ్వసహస్రాణి దశనాగాయుతాని చ। యుధిష్ఠిరస్యానుయాత్రమిన్ద్రప్రస్థనివాసినః॥ ౫౦॥ ఏతదాసీత్తదా రాజ్ఞో యన్మహీం పర్యపాలయత్। యేషాం సంఖ్యావిధిం చైవ ప్రదిశామి శృణోమి చ॥ ౫౧॥ అన్తఃపురాణాం సర్వేషాం భృత్యానాం చైవ సర్వశః। ఆగోపాలావిపాలేభ్యః సర్వం వేద కృతాకృతమ్॥ ౫౨॥ సర్వం రాజ్ఞః సముదయమాయం చ వ్యయమేవ చ। ఏకాహం వేద్మి కల్యాణి పాండవానాం యశస్విని॥ ౫౩॥ మయి సర్వం సమాసజ్య కుటుంబం భరతర్షభాః। ఉపాసనరతాః సర్వే ఘటయన్తి వరాననే॥ ౫౪॥ తమహం భారమాసక్తమనాధృష్యం దురాత్మభిః। సుఖం సర్వం పరిత్యజ్య రాత్ర్యహాని ఘటామి వై॥ ౫౫॥ అధృష్యం వరుణస్యేవ నిధిపూర్ణమివోదధిమ్। ఏకాహం వేద్మి కోశం వై పతీనాం ధర్మచారిణామ్॥ ౫౬॥ అనిశాయాం నిశాయాం చ సహాయా క్షుత్పిపాసయోః। ఆరాధయన్త్యాః కౌరవ్యాంస్తుల్యా రాత్రిరహశ్చ మే॥ ౫౭॥ ప్రథమం ప్రతిబుధ్యామి చరమం సంవిశామి చ। నిత్యకాలమహం సత్యే ఏతత్సంవననం మమ॥ ౫౮॥ ఏతజ్జానామ్యహం కర్తుం భర్తృసంవననం మహత్। అసత్స్త్రీణాం సమాచారం నాహం కుర్యాం న కామయే॥ ౫౯॥ వైశంపాయనః॥ తచ్ఛ్రుత్వా ధర్మసహితం వ్యాహృతం కృష్ణయా తదా। ఉవాచ సత్యా సత్కృత్య పాంచాలీం ధర్మచారిణీమ్॥ ౬౦॥ అభిపన్నాస్మి పాంచాలి యాజ్ఞసేని క్షమస్వ మే। కామకారః సఖీనాం హి సోపహాసం ప్రభాషితమ్॥ ౬౧॥ ఇతి- ద్రౌపదీసత్యభామాసంవాదపర్వణి- ద్రౌపదీనిజకార్యకథనే- ద్వాత్రింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❁❁❁❁❁

ద్రౌపద్యువాచ॥ ఇమం తు తే మార్గమపేతమోహం వక్ష్యామి చిత్తగ్రహణాయ భర్తుః। అస్మిన్యథావత్సఖి వర్తమానా భర్తారమాచ్ఛేత్స్యసి కామినీభ్యః॥ ౧॥ నైతాదృశం దైవతమస్తి సత్యే సర్వేషు లోకేషు సదేవకేషు। యథా పతిస్తుష్యతి సర్వకామా లభ్యాః ప్రసాదాత్కుపితశ్చ హన్యాత్॥ ౨॥ తస్మాదపత్యం వివిధాశ్చ భోగాః శయ్యాసనాన్యుత్తమదర్శనాని। వస్త్రాణి మాల్యాని తథైవ గన్ధాః స్వర్గశ్చ లోకో విపులా చ కీర్తిః॥ ౩॥ సుఖం సుఖేనేహ న జాతు లభ్యం దుఃఖేన సాధ్వీ లభతే సుఖాని। సా కృష్ణమారాధయ సౌహృదేన ప్రేమ్ణా చ నిత్యం ప్రతికర్మణా చ॥ ౪॥ తథాశనైశ్చారుభిరగ్ర్యమాల్యైర్దాక్షిణ్యయోగైర్వివిధైశ్చ గన్ధైః। అస్యాః ప్రియోఽస్మీతి యథా విదిత్వా త్వామేవ సంశ్లిష్యతి తద్విధత్స్వ॥ ౫॥ శ్రుత్వా స్వరం ద్వారగతస్య భర్తుః ప్రత్యుత్థితా తిష్ఠ గృహస్య మధ్యే। దృష్ట్వా ప్రవిష్టం త్వరితాసనేన పాద్యేన చైనం ప్రతిపూజయస్వ॥ ౬॥ సంప్రేషితాయామథ చైవ దాస్యాముత్థాయ సర్వం స్వయమేవ కార్యమ్। జానాతు కృష్ణస్తవ భావమేతం సర్వాత్మనా మాం భజతీతి సత్యే॥ ౭॥ త్వత్సన్నిధౌ యత్కథయేత్పతిస్తే యద్యప్యగుహ్యం పరిరక్షితవ్యమ్। కాచిత్సపత్నీ తవ వాసుదేవం ప్రత్యాదిశేత్తేన భవేద్విరాగః॥ ౮॥ ప్రియాంశ్చ రక్తాంశ్చ హితాంశ్చ భర్తుస్తాన్ భోజయేథా వివిధైరుపాయైః। ద్వేష్యైరుపక్ష్యైరహితైశ్చ తస్య భిద్యస్వ నిత్యం కుహకోద్ధతైశ్చ॥ ౯॥ మదం ప్రమాదం పురుషేషు హిత్వా సంయచ్ఛ భావం ప్రతిగృహ్య మౌనమ్। ప్రద్యుమ్నసాంబావపి తే కుమారౌ నోపాసితవ్యౌ రహితే కదాచిత్॥ ౧౦॥ మహాకులీనాభిరపాపికాభిః స్త్రీభిః సతీభిస్తవ సఖ్యమస్తు। చండాశ్చ శౌండాశ్చ మహాశనాశ్చ చౌరాశ్చ దుష్టాశ్చపలాశ్చ వర్జ్యాః॥ ౧౧॥ ఏతద్యశస్యం భగదైవతం చ స్వర్గ్యం తథా శత్రునిబర్హణం చ। మహార్హమాల్యాభరణాంగరాగా భర్తారమారాధయ పుణ్యగన్ధా॥ ౧౨॥ ఇతి ద్రౌపదీకర్తవ్యకథనే- త్రయస్త్రింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❁

వైశంపాయనః॥ మార్కండేయాదిభిర్విప్రైః పాండవైశ్చ మహాత్మభిః। కథాభిరనుకూలాభిః సహాసిత్వా జనార్దనః॥ ౧॥ తతస్తైః సంవిదం కృత్వా యథావన్మధుసూదనః। ఆరురుక్షూ రథం సత్యామాహ్వయామాస కేశవః॥ ౨॥ సత్యభామా తతస్తత్ర స్వజిత్వా ద్రుపదాత్మజామ్। ఉవాచ వచనం హృద్యం యథాభావం సమాహితమ్॥ ౩॥ కృష్ణే మా భూత్తవోత్కంఠా మా వ్యథా మా ప్రజాగరః। భర్తృభిర్దేవసంకాశైర్జితాం ప్రాప్స్యసి మేదినీమ్॥ ౪॥ న హ్యేవం శీలసంపన్నా నైవం పూజితలక్షణాః। ప్రాప్నువన్తి చిరం క్లేశం యథా త్వమసి శోభనే॥ ౫॥ అవశ్యం చ త్వయా భూమిరియం నిహ

తకంటకా। భర్తృభిః సహ భోక్తవ్యా నిర్ద్వంద్వేతి శ్రుతం మయా॥ ౬॥ ధార్తరాష్ట్రవధం కృత్వా వైరాణి ప్రతియాత్య చ। యుధిష్ఠిరస్థాం పృథివీం ద్రక్ష్యసే ద్రుపదాత్మజే॥ ౭॥ యాస్తాః ప్రవ్రజమానాం త్వాం ప్రాహసన్ దర్పమోహితాః। తాః క్షిప్రం హతసంకల్పా ద్రక్ష్యసి త్వం కురుస్త్రియః॥ ౮॥ తవ దుఃఖోపపన్నాయా యైరాచరితమప్రియమ్। విద్ధి సంప్రస్థితాన్ సర్వాంస్తాన్ కృష్ణే యమసాదనమ్॥ ౯॥ పుత్రాస్తే ప్రతివింధ్యశ్చ సుతసోమస్తథావిధః। శ్రుతకర్మార్జునిశ్చైవ శతానీకశ్చ నాకులిః॥ ౧౦॥ సహదేవాచ్చ యో జాతః శ్రుతసేనస్తవాత్మజః। సర్వే కుశలినో వీరాః కృతాస్త్రాశ్చ సుతాస్తవ॥ ౧౧॥ అభిమన్యురివ ప్రీతా ద్వారవత్యాం రతా భృశమ్। త్వమివైషాం సుభద్రా చ ప్రీత్యా సర్వాత్మనా స్థితా॥ ౧౨॥ ప్రీయతే తేన నిర్ద్వంద్వా తేభ్యశ్చ విగతజ్వరా। దుఃఖితా తేన దుఃఖేన సుఖేన సుఖితా తథా॥ ౧౩॥ భజేత్సర్వాత్మనా చైవ ప్రద్యుమ్నజననీ తథా। భానుప్రభృతిభిశ్చైనాన్ విశినష్టి చ కేశవః॥ ౧౪॥ భోజనాచ్ఛాదనే చైషాం నిత్యం మే శ్వశురః స్థితః। రామప్రభృతయః సర్వే భజంత్యంధకవృష్ణయః॥ ౧౫॥ తుల్యో హి ప్రణయస్తేషాం ప్రద్యుమ్నస్య చ భామిని। ఏవమాది ప్రియం సత్యం హృద్యముక్త్వా మనోనుగమ్॥ ౧౬॥ గమనాయ మనశ్చక్రే వాసుదేవరథం ప్రతి। తాం కృష్ణాం కృష్ణమహిషీ చకారాభిప్రదక్షిణమ్॥ ౧౭॥ ఆరురోహ రథం శౌరేః సత్యభామాథ భామినీ। స్మయిత్వా తు యదుశ్రేష్ఠో ద్రౌపదీం పరిసాంత్వ్య చ॥ ౧౮॥ ఉపావర్త్య తతః శీఘ్రైర్హయైః ప్రాయాత్పురం స్వకమ్॥ ౧౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత ద్రౌపదీసత్యభామాసంవాదపర్వణి- సత్యభామాకృష్ణగమనే-చతుస్త్రింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ సమాప్తం చ ద్రౌపదీసత్యభామాసంవాదపర్వ-❖

శ్రీః అథ ఘోషయాత్రాపర్వప్రారంభః. శ్రీః

జనమేజయః॥ ఏవం వనే వర్తమానా నరాగ్ర్యాః శీతోష్ణవాతాతపకర్శితాంగాః। సరస్తదాసాద్య వనం చ పుణ్యం తతః పరం కిమకుర్వంత పార్థాః॥ ౧॥ వైశంపాయనః॥ సరస్తదాసాద్య తు పాండుపుత్రా జనం సముత్సృజ్య విధాయ వేశమ్। వనాని రమ్యాణ్యథ పర్వతాంశ్చ నదీప్రదేశాంశ్చ తదా విచేరుః॥ ౨॥ తథా వనే తాన్వసతః ప్రవీరాన్ స్వాధ్యాయవంతశ్చ తపోధనాశ్చ। అభ్యాయయుర్వేదవిదః పురాణాస్తాన్ పూజయామాసురథో నరాగ్ర్యాః॥ ౩॥ తతః కదాచిత్ కుశలః కథాసు విప్రోఽభ్యగచ్ఛద్భువి కౌరవేయాన్। స తైః సమేత్యాథ యదృచ్ఛయైవ వైచిత్రవీర్యం నృపమభ్యగచ్ఛత్॥ ౪॥ అథోపవిష్టః ప్రతిసత్కృతశ్చ వృద్ధేన రాజ్ఞా కురుసత్తమేన। ప్రచోదితః సంకథయాంబభూవ ధర్మానిలేంద్రప్రభవాన్ యమౌ చ॥ ౫॥ కృశాంశ్చ వాతాతపకర్శితాంగాన్ దుఃఖస్య చోగ్రస్య ముఖే ప్రపన్నాన్। తాం చాప్యనాథామివ వీరనాథాం కృష్ణాం పరిక్లేశగుణేన యుక్తామ్॥ ౬॥ తతః కథాం తస్య నిశమ్య రాజా వైచిత్రవీర్యః కృపయాభితప్తః। వనే తథా పార్థివపుత్రపౌత్రాన్ శ్రుత్వా తథా దుఃఖనదీం ప్రపన్నాన్॥ ౭॥ ప్రోవాచ దైన్యాభిహతాంతరాత్మా నిశ్వాసవాతోపహతస్తదానీమ్। వాచం కథంచిత్ స్థిరతాముపేత్య తత్సర్వమాత్మప్రభవం విచింత్య॥ ౮॥ కథం ను సత్యః శుచిరార్యవృత్తో జ్యేష్ఠః సుతానాం మమ ధర్మరాజః। అజాతశత్రుః పృథివీతలేఽస్మిన్ శేతే పురా రాంకవకూటశాయీ॥ ౯॥ ప్రబోధ్యతే మాగధసూతపూగైర్నిత్యం స్తువద్భిః స్వయమింద్రకల్పః। పతత్రిసంఘైః స జఘన్యరాత్రే ప్రబోధ్యతే నూనమిలాతలస్థః॥ ౧౦॥ కథం ను వాతాతపకర్శితాంగో వృకోదరః కోపపరిప్లుతాంగః। శేతే పృథివ్యామతథోచితాంగః కృష్ణాసమక్షం వసుధాతలస్థః॥ ౧౧॥ తథార్జునః సుకుమారో మనస్వీ వశే స్థితో ధర్మసుతస్య రాజ్ఞః। విదూయమానైరివ సర్వగాత్రైర్ధ్రువం న శేతే వసతీరమర్షాత్॥ ౧౨॥ యమౌ చ కృష్ణాం చ యుధిష్ఠిరం చ భీమం చ దృష్ట్వా సుఖవిప్రయుక్తమ్। వినిశ్వసన్ సర్ప ఇవోగ్రతేజా ధ్రువం న శేతే వసతీరమర్షాత్॥ ౧౩॥ తథా యమౌ చాప్యసుఖౌ సుఖార్హౌ సమృద్ధరూపావమరౌ దివీవ। ప్రజాగరస్థౌ ధ్రువమప్రశాంతౌ ధర్మేణ సత్యేన చ వార్యమాణౌ॥ ౧౪॥ సమీరణేనాథ సమో బలేన సమీరణస్యైవ సుతో బలీయాన్। స ధర్మపాశేన నిబద్ధమూర్తిః ధ్రువం విని

శ్వాసస్య సహాత్యమర్షమ్ ॥ ౧౫ ॥ స చాపి భూమౌ పరివర్తమానో వధం సుతానాం మమ కాంక్షమాణః । సత్యేన ధర్మేణ చ వార్యమాణః కాలం ప్రతీక్షత్యధికోఽరణిసైన్యైః ॥ ౧౬ ॥ అజాతశత్రౌ తు జితే నికృత్యా దుశ్శాసనో యత్పరుషాణ్యవోచత్ । తాని ప్రవిష్టాని వృకోదరాంగం దహంతి కక్షాగ్నిరివేంధనాని ॥ ౧౭ ॥ న పాపకం ధ్యాస్యతి ధర్మపుత్రో ధనంజయశ్చాప్యనువత్స్యతే తమ్ । అరణ్యవాసేన వివర్ధతే తు భీమస్య కోపాగ్నిరివానిలేన ॥ ౧౮ ॥ స తేన కోపేన విదహ్యమానః కరం కరేణాభినిపీడ్య వీరః । వినిశ్వసత్యుష్ణమతీవ ఘోరం దహన్నివేమాన్మమ పుత్రపౌత్రాన్ ॥ ౧౯ ॥ గాండీవధన్వా చ వృకోదరశ్చ సంరంభిణావంతకకాలకల్పౌ । న శేషయేతాం యుధి శత్రుసేనాం శరాన్కిరంతావశనిప్రకాశాన్ ॥ ౨౦ ॥ దుర్యోధనః శకునిః సూతపుత్రో దుశ్శాసనశ్చాపి సుమందచేతాః । మధు ప్రపశ్యంతి న తు ప్రపాతం యద్ద్యూతమాలంబ్య హరంతి రాజ్యమ్ ॥ ౨౧ ॥ శుభాశుభం కర్మ నరో హి కృత్వా ప్రతీక్షతే తస్య ఫలం స్మ కర్తా । స తేన ముహ్యత్యవశః ఫలేన మోక్షః కథం స్యాత్పురుషస్య తస్మాత్ ॥ ౨౨ ॥ క్షేత్రే సుకృష్టే హ్యుపితే చ బీజే దేవే చ వర్షత్యృతుకాలయుక్తమ్ । న స్యాత్ఫలం తస్య కుతః ప్రసిద్ధిరన్యత్ర దైవాదితి చింతయామి ॥ ౨౩ ॥ కృతం మతాక్షేణ యథా న సాధు సాధుప్రవృత్తేన చ పాండవేన । మయా చ దుష్పుత్రవశానుగేన యథా కురూణామనయమంతకాలః ॥ ౨౪ ॥ ధ్రువం ప్రవాస్యత్యసమీరితోఽపి ధ్రువం ప్రజాస్యత్యుత గర్భిణీ యా । ధ్రువం దినాదౌ రజనీప్రణాశస్తథాంతు పాదౌ చ దినప్రణాశః ॥ ౨౫ ॥ క్రియేత కస్మాదపరే చ కుర్యుర్విత్తం న దద్యుః పురుషాః కథంచిత్ । ప్రాప్యార్థకాలం చ భవేదనర్థః కథం ను తత్స్యాదితి తత్కుతః స్యాత్ ॥ ౨౬ ॥ కథం న భిద్యేత న చ స్రవేత న చ ప్రసిచ్యేదితి రక్షితవ్యమ్ । అరక్ష్యమాణం శతధా ప్రకీర్యేత్ ధ్రువం న నాశోఽస్తి కృతస్య లోకే ॥ ౨౭ ॥ గతో హ్యరణ్యాదపి శక్రలోకం ధనంజయః పశ్యత వీర్యమస్య । అస్త్రాణి దివ్యాని చతుర్విధాని జ్ఞాత్వా పునర్లోకమిమం ప్రపన్నః ॥ ౨౮ ॥ స్వర్గం హి గత్వా సశరీర ఏవ కో మానుషః పునరాగంతుమిచ్ఛేత్ । అన్యత్ర కాలోపహతాననేకాన్సమీక్షమాణస్తు కురూన్ముమూర్షూన్ ॥ ౨౯ ॥ ధనుర్గ్రాహశ్చార్జునః సవ్యసాచీ ధనుశ్చ తద్గాండివం భీమవేగమ్ । అస్త్రాణి దివ్యాని చ తాని తస్య త్రయస్య తేజః ప్రసహేత కోఽత్ర ॥ ౩౦ ॥ నిశమ్య తద్వచనం పార్థివస్య దుర్యోధనం రహితే సౌబలోఽథ । అబోధయత్కర్ణముపేత్య సర్వం స చాప్యహృష్టోఽభవదల్పచేతాః ॥ ౩౧ ॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి-ధృతరాష్ట్రఖేదవాక్యే -పంచత్రింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋

వైశంపాయనః ॥ ధృతరాష్ట్రస్య తద్వాక్యం నిశమ్య శకునిస్తదా । దుర్యోధనమిదం కాలే కర్ణేన సహితోఽబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ ప్రవ్రాజ్య పాండవాన్వీరాన్స్వేన వీర్యేణ భారత । భుంక్ష్వేమాం పృథివీమేకో దివి శంబరహా యథా ॥ ౨ ॥ ప్రాచ్యాశ్చ దాక్షిణాత్యాశ్చ ప్రతీచ్యోదీచ్యవాసినః । కృతాః కరప్రదాః సర్వే రాజానస్తే నరాధిప ॥ ౩ ॥ యా హి సా దీప్యమానేవ పాండవానభజత్పురా । సాద్య లక్ష్మీస్త్వయా రాజన్నవాప్తా భ్రాతృభిః సహ ॥ ౪ ॥ ఇంద్రప్రస్థగతే యాం తాం దీప్యమానాం యుధిష్ఠిరే । అపశ్యామ శ్రియం రాజన్దృశ్యతే సా తవాద్య వై ॥ ౫ ॥ శత్రవస్తవ రాజేంద్ర న చిరం శోకకర్శితాః । సా తు బుద్ధిబలేనేయం రాజ్ఞస్తస్మాద్యుధిష్ఠిరాత్ ॥ ౬ ॥ త్వయాక్షిప్తా మహాబాహో దీప్యమానేవ దృశ్యతే । తథైవ తవ రాజేంద్ర రాజానః పరవీరహన్ ॥ ౭ ॥ శాసనేధిష్ఠితాః సర్వే కిం కుర్మ ఇతి వాదినః । తవేయం పృథివీ రాజన్నిఖిలా సాగరాంబరా ॥ ౮ ॥ సపర్వతవనా దేవీ సగ్రామనగరాకరా । నానావనోద్దేశవతీ పర్వతైరుపశోభితా ॥ ౯ ॥ వంద్యమానో ద్విజై రాజన్పూజ్యమానశ్చ రాజభిః । పౌరుషాద్దివి దేవేషు భ్రాజసే రశ్మివానివ ॥ ౧౦ ॥ రుద్రైరివ యమో రాజా మరుద్భిరివ వాసవః । కురుభిస్త్వం వృతో రాజన్భాసి నక్షత్రరాడివ ॥ ౧౧ ॥ యైః స్మ తే నాద్రియేతాజ్ఞా న చ తే శాసనే స్థితాః । పశ్యామస్తాఞ్శ్రియా హీనాన్పాండవాన్వనవాసినః ॥ ౧౨ ॥ శ్రూయతే చ మహారాజ సరో ద్వైతవనం ప్రతి । వసంతః పాండవాః సార్ధం బ్రాహ్మణైర్వనవాసిభిః ॥ ౧౩ ॥ స ప్రయాహి మహారాజ శ్రియా పరమయా యుతః । తాపయన్పాండుపుత్రాంస్త్వం రశ్మివానివ తేజసా ॥ ౧౪ ॥ స్థితో రాజ్యే చ్యుతాన్

రాజ్యాచ్ఛ్రియాహీనాచ్ఛ్రియావృతః। అసమృద్ధార్థాసమృద్ధార్థః పశ్యపాండుసుతాన్నృప॥ ౧౫॥ మహాభిజనసంపన్నంభద్రే మహతిసంస్థితమ్
పాండవాన్స్త్వభివీక్షంతుయయాతిమివనాహుషమ్॥ ౧౬॥ యాంశ్రియంసుహృదశ్చైవదుర్హృదశ్చవిశాంపతే। పశ్యంతిపురుషేదీప్తాంసాసమర్థా
భవత్యుత॥ ౧౭॥ సమస్థోవిషమస్థాన్హిదుర్హృదోయోభివీక్షతే। జగతీస్థానివాద్రిస్థఃకిమతఃపరమంసుఖమ్॥ ౧౮॥ నపుత్రధనలాభేనరాజ్యేనాపివిం
దతి। ప్రీతింనృపతిశార్దూలయామమిత్రాఘదర్శనాత్ ॥ ౧౯॥ కిన్నుతస్యసుఖంనస్యాదాశ్రమేయోధనంజయమ్। అభివీక్షేతసిద్ధార్థోవల్కలాజిన
వాససమ్॥ ౨౦॥ సువాససోహితేభార్యావల్కలాజినసంవృతామ్। పశ్యంతుదుఃఖితాంకృష్ణాంసాచనిర్విద్యతాంపునః॥ ౨౧॥ వినిందతాంతథాత్మానం
జీవితంచధనచ్యుతమ్। నతథాహిసభామధ్యేతస్యాభవితుమర్హతి॥ వైమనస్యంయథాదృష్ట్వాతవభార్యాఃస్వలంకృతాః॥ ౨౨॥ వైశంపాయనః॥
ఏవముక్త్వాతురాజానంకర్ణఃశకునినాసహ। తూష్ణీంబభూవతురుభౌవాక్యాంతేజనమేజయ॥ ౨౩॥ ఇతిశ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత
ఘోషయాత్రాపర్వణి- కర్ణశకునివాక్యే షట్త్రింశదధికద్విశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ కర్ణస్యవచనంశ్రుత్వారాజాదుర్యోధనస్తతః। హృష్టోభూత్వాపునర్దీనఇదంవచనమబ్రవీత్॥ ౧॥ బ్రవీషియదిదంకర్ణసర్వం
మనసిమేస్థితమ్। నత్వభ్యనుజ్ఞాంలప్స్యామిగమనేయత్రపాండవాః॥ ౨॥ పరిదేవతితాన్వీరాన్ధృతరాష్ట్రోమహీపతిః। మన్యతేభ్యధికాంశ్చాపిత
పోయోగేనపాండవాన్॥ ౩॥ అథవాప్యనుబుధ్యేతనృపోస్మాకంచికీర్షితమ్। ఏవమప్యాయతింరక్షన్నాభ్యనుజ్ఞాతుమర్హతి॥ ౪॥ నహిద్వైతవనేకించి
ద్విద్యతేన్యత్ప్రయోజనమ్। ఉత్సాదనమృతేతేషాంవనస్థానాంమహాద్యుతే॥ ౫॥ జానాసిహియథాక్షత్తాద్యూతకాలఉపస్థితే। అబ్రవీద్యచ్చమాం
త్వాంచసౌబలంవచనంతదా॥ ౬॥ తానిసర్వాణివాక్యానియచ్చాన్యత్పరిదేవితమ్। విచింత్యనాధిగచ్ఛామిగమనాయేతరాయవా॥ ౭॥ మమాపిహిమ
హాన్హర్షోయదహంభీమఫల్గునౌ। క్లిష్టావరణ్యేపశ్యేయంకృష్ణయాసహితావితి॥ ౮॥ నతథాహ్యాప్నుయాంప్రీతిమవాప్యవసుధామిమామ్। దృ
ష్ట్వాయథాపాండుసుతాన్వల్కలాజినవాససః॥ ౯॥ కిన్నుస్యాదధికంతస్మాద్యదహంద్రుపదాత్మజామ్। ద్రౌపదీంకర్ణపశ్యేయంకాషాయవసనాం
వనే॥ ౧౦॥ యదిమాంధర్మరాజశ్చభీమసేనశ్చపాండవః। యుక్తంపరమయాలక్ష్మ్యాపశ్యేతాంజీవితంభవేత్॥ ౧౧॥ ఉపాయంనతుపశ్యామియేనగ
చ్ఛేమతద్వనమ్। యథాచాభ్యనుజానీయాద్గచ్ఛంతంమాంమహీపతిః॥ ౧౨॥ ససౌబలేనసహితస్తథాదుఃశాసనేనచ। ఉపాయంపశ్యనిపుణంయేనగ
చ్ఛేమతద్వనమ్॥ ౧౩॥ అహమప్యద్యనిశ్చిత్యగమనాయేతరాయచ। కల్యమేవగమిష్యామిసమీపంపార్థివస్యహ॥ ౧౪॥ మయితత్రోపవిష్టేతుభీష్మే
చకురుసత్తమే। ఉపాయోయోభవేద్దృష్టస్తంబ్రూయాఃసహసౌబలః॥ ౧౫॥ వచోభీష్మస్యరాజ్ఞశ్చనిశమ్యగమనంప్రతి। వ్యవసాయంకరిష్యేహ
మనునీయపితామహమ్॥ ౧౬॥ తథేత్యుక్త్వాతుతేసర్వేజగ్మురావసథాన్ప్రతి। వ్యుషితాయాంరజన్యాంతుకర్ణోరాజానమభ్యయాత్॥ ౧౭॥ త
తోదుర్యోధనంకర్ణఃప్రహసన్నిదమబ్రవీత్। ఉపాయఃపరిదృష్టోయంతన్నిబోధజనేశ్వర॥ ౧౮॥ ఘోషాద్వైతవనేసర్వేత్వత్ప్రతీక్షానరాధిప।
ఘోషయాత్రాపదేశేనగమిష్యామోనసంశయః॥ ౧౯॥ ఉచితంహిసదాగంతుంఘోషయాత్రాంవిశాంపతే। ఏవంచత్వాంపితారాజన్సమనుజ్ఞాతు
మర్హతి॥ ౨౦॥ తథాకథయమానౌతుఘోషయాత్రావినిశ్చయమ్। గాంధారరాజఃశకునిఃప్రత్యువాచహసన్నివ॥ ౨౧॥ ఉపాయోయంమయాదృ
ష్టోగమనాయనిరామయః। అనుజ్ఞాస్యతినోరాజాబోధయిష్యతిచాప్యుత॥ ౨౨॥ ఘోషాత్ ద్వైతవనేసర్వేత్వత్ప్రతీక్షానరాధిప। ఘోషయాత్రా
పదేశేనగమిష్యామోనసంశయః॥ ౨౩॥ తతఃప్రహసితాఃసర్వేతేన్యోన్యస్యతలందదుః। తదేవచవినిశ్చిత్యదదృశుఃకురుసత్తమమ్॥ ౨౪॥ ఇతిశ్రీమ
హాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతఘోషయాత్రాపర్వణి-ఘోషయాత్రామంత్రణే-సప్తత్రింశదధికద్విశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ ధృతరాష్ట్రంతతఃసర్వేదదృశుర్జనమేజయ। పృష్ట్వాసుఖమథోరాజ్ఞఃపృష్టారాజ్ఞాచభారత॥ ౧॥ తతస్తైర్విహితఃపూర్వంసమంగో

నామవల్లవః। సమీపస్థా స్తదా గా వై ధృతరాష్ట్రే న్యవేదయత్ ॥౨॥ అనంతరంచ రాధేయః శకునిశ్చ విశాంపతే। ఆహతుః పార్థివ శ్రేష్ఠం ధృతరాష్ట్రం
జనాధిపమ్॥ ౩॥ రమణీయేషు దేశేషు ఘోషాః సంప్రతి కౌరవ। స్మారణే సమయః ప్రాప్తో వత్సానామపి చాంకనమ్॥౪॥ మృగయా చోచితా రాజన్నస్మిన్
కాలే సుతస్య తే। దుర్యోధనస్య గమనం సమనుజ్ఞాతుమర్హసి॥ ౫॥ ధృతరాష్ట్రః॥ మృగయా శోభనా తాత గవాం హి సముపేక్షణమ్। విస్రంభ స్తున
గంతవ్యో వల్లవానామితి స్మరే॥ ౬॥ తే తు తత్ర నరవ్యాఘ్రాః సమీప ఇతి నః శ్రుతమ్। అతో నాభ్యనుజానామి గమనం తత్ర వః స్వయమ్॥౭॥ ఛద్మనా నిర్జి
తాస్తే తు కర్శితా శ్చ మహావనే। తపోనిత్యాశ్చ రాధేయ సమర్థాశ్చ మహారథాః॥ ౮ । ధర్మరాజో న సంక్రుధ్యేద్భీమసేన స్త్వమర్షణః। యజ్ఞసేన
స్య దుహితా తేజ ఏవ తు కేవలమ్॥ ౯। యూయం చాప్యపరాధ్యేయు ర్దర్పమోహసమన్వితాః। తతో వినిర్దహేయుస్తే తపసా హి సమన్వితాః॥ ౧౦॥
అథవా సాయుధా వీరా మన్యునాభిపరిప్లుతాః। సహితా బద్ధనిస్త్రింశా దహేయుః శస్త్రతేజసా॥ ౧౧॥ అథ యూయం బహుత్వాత్తానాక్రమేత కథంచన।
అనార్యం పరమం తత్స్యాదశక్యం తచ్చ వై మతమ్॥ ౧౨॥ ఉషితో హి మహాబాహురింద్రలోకే ధనంజయః। దివ్యాన్యస్త్రాణ్యవాప్యాథ తతః ప్రత్యాగ
తో వనమ్॥ ౧౩ । అకృతాస్త్రేణ పృథివీ జితా బీభత్సునా పురా। కిం పునః స కృతాస్త్రోఽద్య న హన్యాద్వో మహారథః॥ ౧౪॥ అథవా మద్వచః శ్రుత్వా త
త్ర యత్తా భవిష్యథ। ఉద్విగ్నా వాసువిస్రంభాద్దుఃఖం తత్ర భవిష్యతి॥ ౧౫ । అథవా సైనికాః కేచిదపకుర్యుర్యుధిష్ఠిరమ్। తదబుద్ధికృతం కర్మ దోషము
త్పాదయేచ్చ వః॥ ౧౬॥ తస్మాద్గచ్ఛంతు పురుషాః స్మారణాయాప్తకారిణః। న స్వయం తత్ర గమనం రోచయే తవ భారత॥౧౭॥ శకునిరువాచ॥ ధర్మజ్ఞః పాం
డవో జ్యేష్ఠః ప్రతిజ్ఞాతం చ సంసది। తేన ద్వాదశ వర్షాణి వస్తవ్యానీతి భారత॥ ౧౮॥ అనువృత్తాశ్చ తే సర్వే పాండవా ధర్మచారిణః। యుధిష్ఠిర స్తు
కౌంతేయో న నః కోపం కరిష్యతి॥ ౧౯ । మృగయాం చైవ నో గంతుమిచ్ఛా సంవర్తతే భృశమ్। స్మారణం తు చికీర్షామో న తు పాండవదర్శనమ్॥ ౨౦॥
న చానార్యసమాచారః కశ్చిత్తత్ర భవిష్యతి। న చ తత్ర గమిష్యామో యత్ర తేషాం ప్రతిశ్రయః॥౨౧॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్తః శకునినా ధృతరాష్ట్రో
జనేశ్వరః। దుర్యోధనం సహామాత్యమనుజజ్ఞే న కామతః॥ ౨౨॥ అనుజ్ఞాత స్తు గాంధారిః కర్ణేన సహిత స్తదా। నిర్యయౌ భరతశ్రేష్ఠో బలేన మహతా
వృతః॥ ౨౩॥ దుశ్శాసనేన చ తథా సౌబలేన చ ధీమతా। సంవృతో భ్రాతృభిశ్చాన్యైః స్త్రీభిశ్చాపి సహస్రశః॥ ౨౪॥ తం నిర్యాంతం మహాబాహుం
ద్రష్టుం ద్వైతవనం సరః। పౌరాశ్చాన్వయయుః సర్వే సహదారా వనం చ తత్॥ ౨౫॥ అష్టౌ రథసహస్రాణి త్రీణి నాగాయుతాని చ। పత్తయో బహు
సాహస్రా హయాశ్చ నవతిః శతాః॥ ౨౬॥ శకటాపణవేశాశ్చ వణిజో వాదిన స్తథా। నరాశ్చ మృగయాశీలాః శతశోఽథ సహస్రశః॥౨౭॥ తతః ప్రయా
ణే నృపతేః సుమహానభవత్ స్వనః। ప్రావృషీవ మహావాయోరుద్ధతస్య విశాంపతే॥ ౨౮॥ గవ్యూతిమాత్రే న్యవసద్రాజా దుర్యోధన స్తదా। ప్రయా
తో వాహనైః సర్వై స్తతో ద్వైతవనం సరః॥౨౯॥ ఇతి ఘోషయాత్రాపర్వణి-దుర్యోధనద్వైతవనగమనే- అష్టత్రింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.❋
వైశంపాయనః॥ అథ దుర్యోధనో రాజా తత్ర తత్ర వనే వసన్। జగామ ఘోషానభిత స్తత్ర చక్రే నివేశనమ్॥ ౧॥ రమణీయే సమాజ్ఞాతే సోదకే సమ
హీరుహే। దేశే సర్వగుణోపేతే చక్రు రావసథాన్నరాః॥ ౨ । తథైవ తత్సమీపస్థాన్ పృథగావసథాన్ బహూన్। కర్ణస్య శకునేశ్చైవ భ్రాతౄణాం
చైవ సర్వశః॥ ౩ । దదర్శ స తదా గావః శతశోఽథ సహస్రశః। అంకైర్లక్షైశ్చ తాః సర్వాః లక్షయామాస పార్థివః॥ ౪॥ అంకయామాస వ
త్సాంశ్చ జజ్ఞే చోపసృతాం స్త్వపి। బాలవత్సాశ్చ యా గావః కాలయామాస తా అపి॥ ౫॥ అథ సంస్మారణం కృత్వా లక్షయిత్వా త్రిహాయనాన్। వృతో
గోపాలకైః ప్రీతో వ్యహరత్ కురునందనః॥ ౬॥ స చ పౌరజనః సర్వః సైనికాశ్చ సహస్రశః। యథోపజోషం చిక్రీడుర్వనే తస్మిన్ యథామరాః॥౭॥ తతో
గోపాః ప్రగాతారః కుశలా నృత్యవాదనే। ధార్తరాష్ట్రముపాతిష్ఠన్ కన్యాశ్చైవ స్వలంకృతాః॥ ౮॥ స స్త్రీగణావృతో రాజా ప్రహృష్టః ప్రదదౌ

వసు। తేభ్యోఽయథార్హమన్నాని పానాని వివిధాని చ॥ ౯ ॥ తతస్తే సహితాః సర్వే తరక్షూన్ మహిషాన్ మృగాన్। గవయర్క్షవరాహాంశ్చ సమంతాత్పర్యకాలయన్॥ ౧౦॥ స తాన్ శరైర్వినిర్భిద్య గజాంశ్చ సుబహూన్ వనే। రమణీయేషు దేశేషు గ్రాహయామాస వై మృగాన్॥ ౧౧॥ గోరసానుపయుంజాన ఉపభోగాంశ్చ భారత। పశ్యన్ స రమణీయాని వనాన్యుపవనాని చ॥ ౧౨॥ మత్తభ్రమరజుష్టాని బర్హిణాభిరుతాని చ। అగచ్ఛదానుపూర్వ్యేణ పుణ్యం ద్వైతవనం సరః॥ ౧౩ ॥ మత్తభ్రమరసంజుష్టం నీలకంఠరవాకులమ్। సప్తచ్ఛదసమాకీర్ణం పున్నాగవకులైర్యుతమ్॥ ౧౪॥ ఋద్ధ్యా పరమయా యుక్తో మహేంద్ర ఇవ వజ్రభృత్। యదృచ్ఛయా చ తత్రస్థో ధర్మపుత్రో యుధిష్ఠిరః॥ ౧౫ ॥ ఈజే రాజర్షియజ్ఞేన సాద్యస్కేన విశాంపతే। దివ్యేన విధినా హ్యేవ వన్యేన కురుసత్తమ॥ ౧౬ ॥ కృత్వా నివేశమభితః సరసస్తస్య కౌరవ। ద్రౌపద్యా సహితో ధీమాన్ ధర్మపత్న్యా నరాధిపః॥ ౧౭॥ తతో దుర్యోధనః ప్రేష్యానాదిదేశ సహస్రశః। ఆక్రీడావసథాః క్షిప్రం క్రియంతామితి భారత॥ ౧౮ ॥ తే తథేత్యేవ కౌరవ్యముక్త్వా వచనకారిణః। చికీర్షంతస్తదాక్రీడాన్ జగ్ముర్ద్వైతవనం సరః॥ ౧౯ ॥ ప్రవిశంతం వనద్వారి గంధర్వాః సమవారయన్। సేనాగ్రం ధార్తరాష్ట్రస్య ప్రాప్తం ద్వైతవనం సరః॥ ౨౦॥ తత్ర గంధర్వరాజో వై పూర్వమేవ విశాంపతే। కుబేరభవనాద్రాజన్నాజగామ గణావృతః॥ ౨౧॥ గణైరప్సరసాం చైవ త్రిదశానాం తథాత్మజైః। విహారశీలః క్రీడార్థం తేన తత్సంవృతం సరః॥ ౨౨ ॥ తేన తత్సంవృతం దృష్ట్వా తే రాజపరిచారకాః। ప్రతిజగ్ముస్తతో రాజన్ యత్ర దుర్యోధనో నృపః॥ ౨౩॥ స తు తేషాం వచః శ్రుత్వా సైనికాన్ యుద్ధదుర్మదాన్। ప్రేషయామాస కౌరవ్య ఉత్సారయత తానితి॥ ౨౪॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజ్ఞః సేనాగ్రయాయినః। సరో ద్వైతవనం గత్వా గంధర్వానిదమబ్రువన్॥ ౨౫॥ రాజా దుర్యోధనో నామ ధృతరాష్ట్రసుతో బలీ। విజిహీర్షురిహాయాతి తదర్థముపసర్పత॥ ౨౬ ॥ ఏవముక్తాస్తు గంధర్వాః ప్రహసంతో విశాంపతే। ప్రత్యబ్రువంస్తాన్ పురుషానిదం హి పరుషం వచః॥ ౨౭॥ న చేతయతి నో రాజా మందబుద్ధిః సుయోధనః। యోఽస్మానాజ్ఞాపయత్యేవం వైశ్యానివ దివౌకసః॥ ౨౮॥ యూయం ముమూర్షవశ్చాపి మందప్రజ్ఞా న సంశయః। యే తస్య వచనాదేవమస్మాన్ బ్రూత విచేతసః॥ ౨౯॥ గచ్ఛధ్వం త్వరితాః సర్వే యత్ర రాజా స కౌరవః। న చేదద్యైవ గచ్ఛధ్వం ధర్మరాజనివేశనమ్॥ ౩౦॥ ఏవముక్తాస్తు గంధర్వై రాజ్ఞః సేనాగ్రయాయినః। సంప్రాద్రవన్ యతో రాజా ధృతరాష్ట్రసుతోఽభవత్॥ ౩౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి- గంధర్వదుర్యోధనసేనాసంవాదే - ఏకోనచత్వారింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తతస్తే సహితాః సర్వే దుర్యోధనముపాగమన్। అబ్రువంశ్చ మహారాజ యదూచుః కౌరవాన్ ప్రతి॥ ౧॥ గంధర్వైర్వారితే సైన్యే ధార్తరాష్ట్రః ప్రతాపవాన్। అమర్షపూర్ణః సైన్యాని ప్రత్యభాషత భారత॥ ౨ ॥ శాసతైతానధర్మజ్ఞాన్ మమ విప్రియకారిణః। యది ప్రక్రీడతే సర్వైర్దేవైః సహ శతక్రతుః॥ ౩॥ దుర్యోధనవచః శ్రుత్వా ధార్తరాష్ట్రా మహాబలాః। సర్వ ఏవాభిసన్నద్ధా యోధాశ్చాపి సహస్రశః॥ ౪॥ తతః ప్రమథ్య సర్వాంస్తాంస్తద్వనం వివిశుర్బలాత్। సింహనాదేన మహతా పూరయంతో దిశో దశ॥ ౫॥ తతోఽపరైరవార్యంత గంధర్వైః కురుసైనికాః। తే వార్యమాణా గంధర్వైః సామ్నైవ వసుధాధిప॥ ౬॥ తాననాదృత్య గంధర్వాంస్తద్వనం వివిశుర్మహత్। యదా వాచా న తిష్ఠంతి ధార్తరాష్ట్రాః స రాజకాః॥ ౭॥ తతస్తే ఖేచరాః సర్వే చిత్రసేనే న్యవేదయన్। గంధర్వరాజస్తాన్ సర్వానబ్రవీత్ కౌరవాన్ ప్రతి॥ ౮॥ అనార్యాన్ శాసతైతాంశ్చిత్రసేనోఽత్యమర్షణః। అనుజ్ఞాతాశ్చ గంధర్వాశ్చిత్రసేనేన భారత॥ ౯ ॥ ప్రగృహీతాయుధాః సర్వే ధార్తరాష్ట్రానభిద్రవన్। తాన్ దృష్ట్వాపతతః శీఘ్రాన్ గంధర్వానుద్యతాయుధాన్॥ ౧౦॥ ప్రాద్రవంస్తే దిశః సర్వే ధార్తరాష్ట్రస్య పశ్యతః। తాన్ దృష్ట్వా ద్రవతః సర్వాన్ ధార్తరాష్ట్రాన్ పరాఙ్ముఖాన్॥ ౧౧॥ రాధేయస్తు తదా వీరో నాసీత్తత్ర పరాఙ్ముఖః। ఆపతంతీం తు సంప్రేక్ష్య గంధర్వాణాం మహాచమూమ్॥ ౧౨॥ మహతా శర

వర్షేణ రాధేయః ప్రత్యవారయత్ । క్షురప్రైర్విశిఖైర్భల్లైర్వత్సదంతైస్తథాయసైః ॥ ౧౩ ॥ గంధర్వాన్ శతశోఽభ్యఘ్నన్ లఘుత్వాత్ సూతనందనః । పాతయన్నుత్తమాంగాని గంధర్వాణాం మహారథః ॥ ౧౪ ॥ క్షణేన వ్యధమత్సర్వాం చిత్రసేనస్య వాహినీమ్ । తే వధ్యమానా గంధర్వాః సూతపుత్రేణ ధీమతా ॥ ౧౫ ॥ భూయ ఏవాభ్యవర్తంత శతశోఽథ సహస్రశః । గంధర్వభూతా పృథివీ క్షణేన సమపద్యత ॥ ౧౬ ॥ ఆపతద్భిర్మహావేగైశ్చిత్రసేనస్య సైనికైః । అథ దుర్యోధనో రాజా శకునిశ్చాపి సౌబలః ॥ ౧౭ ॥ దుశ్శాసనో వికర్ణశ్చ యే చాన్యే ధృతరాష్ట్రజాః । న్యహనంస్తత్తదా సైన్యం రథైర్గరుడనిస్వనైః ॥ ౧౮ ॥ భూయశ్చ యోధయామాసుః కృత్వా కర్ణమథాగ్రతః । మహతా రథసంఘేన రథచారేణ చాప్యుత ॥ ౧౯ ॥ వైకర్తనం పరీప్సంతో గంధర్వాన్ సమవాకిరన్ । తతః సంన్యపతన్ సర్వే గంధర్వాః కౌరవైః సహ ॥ ౨౦ ॥ తదాసీత్తుములం యుద్ధమభవల్లోమహర్షణమ్ । తతస్తే మృదవోఽభూవన్ గంధర్వాః శరపీడితాః ॥ ౨౧ ॥ ఉచ్చుక్రుశుశ్చ కౌరవ్యా గంధర్వాన్ ప్రేక్ష్య పీడితాన్ । గంధర్వాంస్త్రాసితాన్ దృష్ట్వా చిత్రసేనోఽత్యమర్షణః ॥ ౨౨ ॥ ఉత్పపాతాసనాత్ క్రుద్ధో వధే తేషాం సమాహితః । తతో మాయాస్త్రమాస్థాయ యుయుధే చిత్రమార్గవిత్ ॥ ౨౩ ॥ తయాముహ్యంత కౌరవ్యాశ్చిత్రసేనస్య మాయయా । ఏకైకో హి తదా యోధో ధార్తరాష్ట్రస్య భారత ॥ ౨౪ ॥ పర్యవర్తత గంధర్వైర్దశభిర్దశభిః సహ । తతః సంపీడ్యమానాస్తే బలేన మహతా తదా ॥ ౨౫ ॥ ప్రాద్రవంత రణే భీతా యే చ రాజన్ జిజీవవః । భజ్యమానేష్వనీకేషు ధార్తరాష్ట్రేషు సర్వశః ॥ ౨౬ ॥ కర్ణో వైకర్తనో రాజంస్తస్థౌ గిరిరివాచలః । దుర్యోధనశ్చ కర్ణశ్చ శకునిశ్చాపి సౌబలః ॥ ౨౭ ॥ గంధర్వాన్ యోధయామాసుః సమరే భృశవిక్షతాః । సర్వ ఏవ తు గంధర్వాః శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౨౮ ॥ జిఘాంసమానాః సహితాః కర్ణమభ్యద్రవన్ రణే । అసిభిః పట్టిసైః శూలైర్గదాభిశ్చ మహాబలాః ॥ ౨౯ ॥ సూతపుత్రం జిఘాంసంతః సమంతాత్పర్యవాకిరన్ । అన్యేఽస్య యుగమచ్ఛిందన్ ధ్వజమన్యే న్యపాతయన్ ॥ ౩౦ ॥ ఈషామన్యే హయానన్యే సూతమన్యే న్యపాతయన్ । అన్యే ఛత్రం వరూథం చ బంధురం చ తథాపరే ॥ ౩౧ ॥ గంధర్వా బహుసాహస్రాస్తిలశో వ్యధమన్ రథమ్ । తతో రథాదవప్లుత్య సూతపుత్రోఽసిచర్మభృత్ ॥ ౩౨ ॥ వికర్ణరథమాస్థాయ మోక్షాయాశ్వానచోదయత్ ॥ ౩౩ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గతఘోషయాత్రాపర్వణి - కర్ణరణభంగే - చత్వారింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః ॥ గంధర్వైస్తు మహారాజ భగ్నే కర్ణే మహారథే । సంప్రాద్రవచ్చమూః సర్వా ధార్తరాష్ట్రస్య పశ్యతః ॥ ౧ ॥ తాన్ దృష్ట్వా ద్రవతః సర్వాన్ ధార్తరాష్ట్రాన్ పరాఙ్ముఖాన్ । దుర్యోధనో మహారాజో నాసీత్తత్ర పరాఙ్ముఖః ॥ ౨ ॥ తామాపతంతీం సంప్రేక్ష్య గంధర్వాణాం మహాచమూమ్ । మహతా శరవర్షేణ సోఽభ్యవర్షదరిందమః ॥ ౩ ॥ అచింత్య శరవర్షం తు గంధర్వాస్తస్య తం రథమ్ । దుర్యోధనం జిఘాంసంతః సమంతాత్పర్యవారయన్ ॥ ౪ ॥ యుగమీషాం వరూథం చ తథైవ ధ్వజసారథీ । అశ్వాంస్త్రివేణుం తల్పం చ తిలశో వ్యధమంఛరైః ॥ ౫ ॥ దుర్యోధనం చిత్రసేనో విరథం పతితం భువి । అభిద్రుత్య మహాబాహుర్జీవగ్రాహమథాగ్రహీత్ ॥ ౬ ॥ తస్మిన్ గృహీతే రాజేంద్ర స్థితం దుశ్శాసనం రథే । పర్యగృహ్ణంత గంధర్వాః పరివార్య సమంతతః ॥ ౭ ॥ వివింశతిం చిత్రసేనమాదాయాన్యే విదుద్రువుః । విందానువిందావపరే రాజదారాంశ్చ సర్వశః ॥ ౮ ॥ సైన్యం తద్ధార్తరాష్ట్రస్య గంధర్వైః సమభిద్రుతమ్ । పూర్వప్రభగ్నైః సహితాః పాండవానభ్యయుస్తదా ॥ శకటాపణవేశ్యాశ్చ యానయుగ్యం చ సర్వశః । శరణం పాండవాన్ జగ్ముర్హ్రియమాణే మహీపతౌ ॥ ౧౦ ॥ సైనికా ఊచుః ॥ ప్రియదర్శీ మహాబాహుర్ధార్తరాష్ట్రో మహాబలః । గంధర్వైర్హ్రియతే రాజా పార్థాస్తమనుధావత ॥ ౧౧ ॥ దుశ్శాసనో దుర్విషహో దుర్ముఖో దుర్జయస్తథా । బద్ధ్వా హ్రియంతే గంధర్వై రాజదారాశ్చ సర్వశః ॥

౧౨॥ ఇతి దుర్యోధనామాత్యాః క్రోశంతో రాజగృద్ధినః। ఆర్తా దీనాస్తతః సర్వే యుధిష్ఠిరముపాగమన్॥ ౧౩॥ తాంస్తథా వ్యథితాన్ దీనాన్ భిక్షమాణాన్ యుధిష్ఠిరమ్। వృద్ధాన్ దుర్యోధనామాత్యాన్ భీమసేనోఽభ్యభాషత॥ ౧౪॥ మహతా హి ప్రయత్నేన సన్నహ్య గజవాజిభిః। అస్మాభిర్యదనుష్ఠేయం గంధర్వైస్తదనుష్ఠితమ్॥ ౧౫॥ అన్యథా వర్తమానానామర్థో జాతోఽయమన్యథా। దుర్మంత్రితమిదం తావద్రాజ్ఞో దుర్ద్యూతదేవినః॥ ౧౬॥ ద్వేష్టారమన్యే క్లీబస్య పాతయంతీతి నః శ్రుతమ్। ఇదం కృతం నః ప్రత్యక్షం గంధర్వైరతిమానుషమ్॥ ౧౭॥ దిష్ట్యా లోకే పుమానస్తి కశ్చిదస్మత్ప్రియే స్థితః। యేనాస్మాకం హృతో భార ఆసీనానాం సుఖావహః॥ ౧౮॥ శీతవాతాతపసహాంస్తపసా చైవ కర్శితాన్। సమస్థో విషమస్థాన్ హి ద్రష్టుమిచ్ఛతి దుర్మతిః॥ ౧౯॥ అధర్మచారిణస్తస్య కౌరవ్యస్య దురాత్మనః। యే శీలమనువర్తంతే తే పశ్యంతి పరాభవమ్॥ ౨౦॥ అధర్మో హి కృతస్తేన యేనైతదుపశిక్షితమ్। అనృశంసాస్తు కౌంతేయాస్తత్ప్రత్యక్షం బ్రవీమి వః॥ ౨౧॥ ఏవం బ్రువాణం కౌంతేయం భీమసేనమపస్వరమ్। న కాలః పరుషస్యాయమితి రాజాఽభ్యభాషత॥ ౨౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతఘోషయాత్రాపర్వణి-దుర్యోధనాదిహరణే- ఏకచత్వారింశదధికశతతమోఽధ్యాయః.

యుధిష్ఠిరః॥ అస్మానభిగతాంస్తాత భయార్తాన్ శరణైషిణః। కౌరవాన్ విషమప్రాప్తాన్ కథం బ్రూయాస్త్వమీదృశమ్॥ ౧॥ భవంతి భేదా జ్ఞాతీనాం కలహాశ్చ వృకోదర। ప్రసక్తాని చ వైరాణి కులధర్మో న నశ్యతి॥ ౨॥ యదా తు కశ్చిజ్జ్ఞాతీనాం బాహ్యః ప్రార్థయతే కులమ్। న మర్షయంతి తత్సంతో బాహ్యేనాభిప్రధర్షణమ్॥ ౩॥ జానాత్యేవ హి దుర్బుద్ధిరస్మానిహ చిరోషితాన్। స ఏవం పరిభూయాస్మానకార్షీదిదమప్రియమ్॥ ౪॥ దుర్యోధనస్య గ్రహణాద్గంధర్వేణ బలాత్ప్రభో। స్త్రీణాం బాహ్యాభిమర్శాచ్చ హతం భవతి నః కులమ్॥ ౫॥ శరణం చ ప్రపన్నానాం త్రాణార్థం చ కులస్య చ। ఉత్తిష్ఠధ్వం నరవ్యాఘ్రాః సజ్జీభవత మా చిరమ్॥ ౬॥ అర్జునశ్చ యమౌ చైవ త్వం చ వీరాపరాజితః। మోక్షయధ్వం నరవ్యాఘ్రా హ్రియమాణం సుయోధనమ్॥ ౭॥ ఏతే రథా నరవ్యాఘ్రాః సర్వశస్త్రసమన్వితాః। ధృతరాష్ట్రస్య పుత్రాణాం విమలాః కాంచనధ్వజాః॥ ౮॥ సస్వనానధిరోహధ్వం నిత్యసజ్జాన్ మహారథాన్। ఇంద్రసేనాదిభిః సూతైః కృతశస్త్రైరధిష్ఠితాన్॥ ౯॥ ఏతానాస్థాయ వై యత్తా గంధర్వాన్ యోద్ధుమాహవే। సుయోధనస్య మోక్షాయ ప్రయతధ్వమతంద్రితాః॥ ౧౦॥ య ఏవ కశ్చిద్రాజన్యః శరణార్థమిహాగతమ్। పరం శక్త్యాభిరక్షేత కిం పునస్త్వం వృకోదర॥ ౧౧॥ క ఇహాన్యోఽభ్యుపేత్ త్రాణమభిధావేతి చోదితః। ప్రాంజలిం శరణాపన్నం దృష్ట్వా శత్రుమపి ధ్రువమ్॥ ౧౨॥ వరదానం చ రాజ్యం చ పుత్రజన్మ చ పాండవ। శత్రోశ్చ మోక్షణం క్లేశాత్ త్రీణి చైకం చ తత్సమమ్॥ ౧౩॥ కిం చాప్యధికమేతస్మాద్యదాపన్నః సుయోధనః। త్వద్బాహుబలమాశ్రిత్య జీవితం పరిమార్గతే॥ ౧౪॥ స్వయమేవ ప్రధావేయం యది న స్యాద్వృకోదర। వితతోఽయం క్రతుర్వీర న హి మేఽత్ర విచారణా॥ ౧౫॥ సామ్నైవ తు యథా భీమ మోక్షయేథాః సుయోధనమ్। తథా సర్వైరుపాయైస్త్వం యతేథాః కురునందన॥ ౧౬॥ న సామ్నా ప్రతిపద్యేత యది గంధర్వరాడసౌ। పరాక్రమేణ మృదునా మోక్షయేథాః సుయోధనమ్॥ ౧౭॥ అథాసౌ మృదుయుద్ధేన న ముంచేద్భీమ కౌరవాన్। సర్వోపాయైర్విమోచ్యాస్తే నిగృహ్య పరిపంథినః॥ ౧౮॥ పరైః పరిభవే ప్రాప్తే వయం పంచోత్తరం శతమ్। పరస్పరవిరోధే తు వయం పంచైవ తే శతమ్॥ ౧౯॥ ఏతావద్ధి మయా శక్యం సందేష్టుం వై వృకోదర। వైతానే కర్మణి తతే వర్తమానే చ భారత॥ ౨౦॥ వైశంపాయనః॥ అజాతశత్రోర్వచనం తచ్ఛ్రుత్వా తు ధనంజయః। ప్రతిజజ్ఞే గురోర్వాక్యం కౌరవాణాం విమోక్షణే॥ ౨౧॥ అర్జునః॥ యది సామ్నా న మోక్ష్యంతి గంధర్వా ధృతరాష్ట్రజాన్। అద్య గంధర్వరాజస్య భూమిః పాస్యతి శోణితమ్॥ ౨౨॥ అర్జునస్య తు తాం శ్రుత్వా ప్రతిజ్ఞాం సత్యవాదినః। కౌరవాణాం తదా రాజన్ పునః ప్రత్యాగతం మనః॥ ౨౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి - దుర్యోధనమోక్షానుజ్ఞాయాం - ద్విచత్వారింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ యుధిష్ఠిరవచః శ్రుత్వా భీమసేనపురోగమాః। ప్రహృష్టవదనాః సర్వే సముత్తస్థుర్నరర్షభాః॥ ౧ ॥ అభేద్యాని తతః సర్వే సమనహ్యంత భారత। జాంబూనదవిచిత్రాణి కవచాని మహారథాః॥ ౨ ॥ ఆయుధాని చ దివ్యాని వివిధాని సమాదధుః। తే దంశితా రథైః సర్వే ధ్వజినః సశరాసనాః॥ ౩॥ పాండవాః ప్రత్యదృశ్యంత జ్వలితా ఇవ పావకాః। తాన్రథాన్సాధుసంపన్నాన్సంయుక్తాన్జవనైర్హయైః॥ ౪॥ ఆస్థాయ నరశార్దూలాః శీఘ్రమేవ యయుస్తతః। తతః కౌరవసైన్యానాం ప్రాదురాసీన్మహాస్వనః॥ ౫ ॥ ప్రయాతాన్సహితాన్దృష్ట్వా పాండుపుత్రాన్మహారథాన్। జితకాశినః ఖచరాస్త్వరితాశ్చ మహారథాః॥ ౬॥ క్షణేనైవ వనే తస్మిన్సమాజగ్మురభీతవత్। న్యవర్తంత తతః సర్వే గంధర్వా జితకాశినః ॥ ౭॥ దృష్ట్వా రథగతాన్వీరాన్పాండవాంశ్చతురో రణే। తాంస్తు విభ్రాజితాన్దృష్ట్వా లోకపాలానివోద్యతాన్॥ ౮ ॥ వ్యూఢానీకా వ్యతిష్ఠంత గంధమాదనవాసినః। రాజ్ఞస్తు వచనం శ్రుత్వా ధర్మపుత్రస్య ధీమతః॥ ౯॥ క్రమేణ మృదునా యుద్ధముపక్రాంతం చ భారత। న తు గంధర్వరాజస్య సైనికా మందచేతసః॥ ౧౦॥ శక్యం తే మృదునా శ్రేయః ప్రతిపాదయితుం యదా। తతస్తాన్యుధి దుర్ధర్షాన్సవ్యసాచీ పరంతపః॥ ౧౧॥ సాంత్వపూర్వమిదం వాక్యమువాచ ఖచరాన్రణే। విసర్జయత రాజానం భ్రాతరం మే సుయోధనమ్ ॥ ౧౨ ॥ త ఏవముక్తా గంధర్వాః పాండవేన యశస్వినా। ఉత్స్మయంతస్తదా పార్థమిదం వచనమబ్రువన్॥ ౧౩॥ ఏకస్యైవ వయం తాత కుర్యామ వచనం భువి। యస్య శాసనమాజ్ఞాయ చరామో విగతజ్వరాః॥ ౧౪ ॥ తేనైకేన యథాదిష్టం తథా వర్తామహే భారత। న శాస్తా విద్యతేఽస్మాకమన్యస్తస్మాత్సురేశ్వరాత్॥ ౧౫॥ ఏవముక్తః స గంధర్వైః కుంతీపుత్రో ధనంజయః। గంధర్వాన్పునరేవేదం వచనం ప్రత్యభాషత॥ ౧౬॥ న తద్గంధర్వరాజస్య యుక్తం కర్మ జుగుప్సితమ్। పరదారాభిమర్శశ్చ మానుషైశ్చ సమాగమః॥ ౧౭ ॥ ఉత్సృజధ్వం మహావీర్యాన్ధృతరాష్ట్రసుతానిమాన్। దారాంశ్చైషాం విముంచధ్వం ధర్మరాజస్య శాసనాత్॥ ౧౮॥ యదా సామ్నా న ముంచధ్వం గంధర్వా ధృతరాష్ట్రజాన్। మోక్షయిష్యామి విక్రమ్య స్వయమేవ సుయోధనమ్॥ ౧౯ ॥ ఏవముక్త్వా తతః పార్థః సవ్యసాచీ ధనంజయః। ససర్జ నిశితాన్బాణాన్ఖచరాన్ఖచరాన్ప్రతి॥ ౨౦॥ తథైవ శరవర్షేణ గంధర్వాస్తే బలోత్కటాః। పాండవానభ్యవర్తంత పాండవాశ్చ దివౌకసః॥ ౨౧॥ తతః సుతుములం యుద్ధం గంధర్వాణాం తరస్వినామ్। బభూవ భీమవేగానాం పాండవానాం చ భారత॥ ౨౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి- పాండవగంధర్వయుద్ధే- త్రిచత్వారింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తతో దివ్యాస్త్రసంపన్నా గంధర్వా హేమమాలినః। విసృజంతః శరాన్దీప్తాన్సమంతాత్పర్యవారయన్॥ ౧ ॥ చత్వారః పాండవా వీరా గంధర్వాశ్చ సహస్రశః। రణే సంన్యపతన్రాజంస్తదద్భుతమివాభవత్॥ ౨॥ యథా కర్ణస్య చ రథో ధార్తరాష్ట్రస్య చోభయోః। గంధర్వైః శతశశ్ఛిన్నౌ తథా తేషాం ప్రచక్రిరే॥ ౩॥ తాన్సమాపతతో రాజన్గంధర్వాఞ్ఛతశో రణే। ప్రత్యగృహ్ణన్నరవ్యాఘ్రాః శరవర్షైరనేకశః॥ ౪॥ తే కీర్యమాణాః ఖగమాః శరవర్షైః సమంతతః। న శేకుః పాండుపుత్రాణాం సమీపే పరివర్తితుమ్ ॥ ౫॥ అభిక్రుద్ధానభిక్రుద్ధో గంధర్వానర్జునస్తదా। లక్షయిత్వాథ దివ్యాని మహాస్త్రాణ్యుపచక్రమే ॥ ౬ ॥ సహస్రాణాం సహస్రాణి ప్రాహిణోద్యమసాదనమ్। ఆగ్నేయేనార్జునః సంఖ్యే గంధర్వాణాం బలోత్కటః॥ ౭॥ తథా భీమో మహేష్వాసః సంయుగే బలినాం వరః। గంధర్వాఞ్ఛతశో రాజంజఘాన నిశితైః శరైః॥ ౮॥ మాద్రీపుత్రావపి తథా యుధ్యమానౌ బలోత్కటౌ। పరిగృహ్యాగ్రతో రాజంజఘ్నతుః శతశః పరాన్ ॥ ౯॥ తే వధ్యమానా గంధర్వా దివ్యైరస్త్రైర్మహారథైః। ఉత్పేతుః ఖముపాదాయ ధృతరాష్ట్రసుతాంస్తతః॥ ౧౦॥ స తానుత్పతితాన్దృష్ట్వా కుంతీపుత్రో ధనంజయః। మహతా శరజాలేన సమంతాత్పర్యవారయత్॥ ౧౧॥ తే బద్ధాః శరజాలేన శకుంతా ఇవ పంజరే। వవర్షురర్జునం క్రోధాద్గదాశక్త్యృష్టివృష్టిభిః॥ ౧౨॥ గదాశక్త్యృష్టివృష్టీస్తా నిహత్య పరమాస్త్రవిత్।

గాత్రాణి చాహనద్భల్లైర్గంధర్వాణాం ధనంజయః ॥ ౧౩ ॥ శిరోభిః ప్రపతద్భిశ్చ చరణైర్బాహుభిస్తథా । అశ్మవృష్టిరివాభాతి పరేషామభవద్భ
యమ్॥ ౧౪॥ తే వధ్యమానా గంధర్వాః పాండవేన మహాత్మనా । భూమిష్ఠమంతరిక్షస్థాః శరవర్షైరవాకిరన్ ॥ ౧౫॥ తేషాం తు శరవర్షాణి సవ్యసాచీ ప
రంతపః । అస్త్రైః సంవార్య తేజస్వీ గంధర్వాన్ ప్రత్యవిధ్యత ॥ ౧౬॥ స్థూణాకర్ణేంద్రజాలం చ సౌరం చాపి తథార్జునః । ఆగ్నేయం చాపి సౌమ్యం చ స
సర్జ కురునందనః॥ ౧౭॥ తే దహ్యమానా గంధర్వాః కుంతీపుత్రస్య సాయకైః । దైతేయా ఇవ శక్రేణ విషాదమగమన్ పరమ్॥ ౧౮॥ ఊర్ధ్వమాక్రమ
మాణాశ్చ శరజాలేన వారితాః । విసర్పమాణా భల్లైశ్చ వార్యంతే సవ్యసాచినా ॥ ౧౯॥ గంధర్వాం స్త్రాసితాన్ దృష్ట్వా కుంతీపుత్రేణ భారత । చిత్రసే
నో గదాం గృహ్య సవ్యసాచినమాద్రవత్ ॥ ౨౦॥ తస్యాభిపతతస్తూర్ణం గదాహస్తస్య సంయుగే । గదాం సర్వాయసీం పార్థః శరైశ్చిచ్ఛేద సప్త
ధా॥ ౨౧॥ స గదాం బహుధా దృష్ట్వా కృత్తాం బాణైస్తరస్వినా । సంవృత్య విద్యయాత్మానం యోధయామాస పాండవమ్ ॥ ౨౨॥ అస్త్రాణి తస్య దివ్యాని
సంప్రయుక్తాని సర్వశః । దివ్యైరస్త్రైస్తదా వీరః పర్యవారయదర్జునః ॥ ౨౩॥ స వార్యమాణస్తైరస్త్రైరర్జునేన మహాత్మనా । గంధర్వరాజో బల
వాన్ మాయయాంతర్హితస్తదా॥ ౨౪॥ అంతర్హితం సమాలక్ష్య ప్రహరంతమథార్జునః । తాడయామాస ఖచరైర్దివ్యాస్త్రప్రతిమంత్రితైః ॥
౨౫॥ అంతర్ధానవధం చాస్య చక్రే క్రుద్ధోఽర్జునస్తదా । శబ్దవేధం సమాశ్రిత్య బహురూపో ధనంజయః ॥ ౨౬॥ స వధ్యమానస్తైరస్త్రైరర్జునేన మహాత్మ
నా । తతోఽస్య దర్శయామాస తదాత్మానం ప్రియః సఖా ॥ ౨౭॥ చిత్రసేనస్తథోవాచ సఖాయం యుధి విద్ధి మామ్ । చిత్రసేనం సమాలక్ష్య సఖాయం యు
ధి దుర్బలమ్॥ ౨౮॥ సంజహారాస్త్రమథ తత్ ప్రసృష్టం పాండవర్షభః । దృష్ట్వా తు పాండవాః సర్వే సంహృతాస్త్రం ధనంజయమ్॥ ౨౯॥ సంజహ్రుః
ప్రద్రుతానశ్వాన్ శరవేగాన్ ధనూంషి చ । చిత్రసేనశ్చ భీమశ్చ సవ్యసాచీ యమావపి ॥ ౩౦॥ పృష్ట్వా కౌశల్యమన్యోన్యం రథేష్వేవావతస్థిరే॥ ౩౧॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి - గంధర్వపరాభవే - చతుశ్చత్వారింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తతోఽర్జునశ్చిత్రసేనం ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ । మధ్యే గంధర్వసైన్యానాం మహేష్వాసో మహాద్యుతిః ॥ ౧॥ కిం తే వ్యవసితం వీర కౌర
వాణాం వినిగ్రహే । కిమర్థం చ సదారోఽయం నిగృహీతః సుయోధనః॥ ౨ ॥ చిత్రసేనః॥ విదితోఽయమభిప్రాయస్తత్రస్థేన మహాత్మనః । దుర్యోధనస్య
పాపస్య కర్ణస్య చ ధనంజయ॥ ౩॥ వనస్థాన్ భవతో జ్ఞాత్వా క్లిశ్యమానాననాథవత్ । సమస్థో విషమస్థాంస్త్వాన్ ద్రక్ష్యామీత్యనవస్థితాన్॥ ౪॥ ఇమే చ హ
సితుం ప్రాప్తా ద్రౌపదీం చ యశస్వినీమ్। జ్ఞాత్వా చికీర్షితం చైషాం మామువాచ సురేశ్వరః॥ ౫॥ గచ్ఛ దుర్యోధనం బద్ధ్వా సహామాత్యమిహానయ । ధ
నంజయశ్చ తే రక్ష్యః సహ భ్రాతృభిరాహవే॥ ౬॥ స చ ప్రియః సఖా తుభ్యం శిష్యశ్చ తవ పాండవః। వచనాద్దేవరాజస్య తతోఽస్మీహాగతో ద్రుతమ్॥ ౭॥ అ
యం దురాత్మా బద్ధశ్చ గమిష్యామి సురాలయమ్। నేష్యామ్యేనం దురాత్మానం పాకశాసనశాసనాత్ ॥ ౮॥ అర్జునః॥ ఉత్సృజ్యతాం చిత్రసేన భ్రాతా
స్మాకం సుయోధనః। ధర్మరాజస్య సందేశాన్మమ చేదిచ్ఛసి ప్రియమ్॥ ౯॥ చిత్రసేనః॥ పాపోఽయం నిత్యసంతుష్టో న విమోక్షణమర్హతి। ప్రలబ్ధా ధర్మరా
జస్య కృష్ణాయాశ్చ ధనంజయ॥ ౧౦॥ నేదం చికీర్షితం తస్య కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః। జానాతి ధర్మరాజో హి శ్రుత్వా కురు యథేచ్ఛసి॥ ౧౧ ॥ వైశంపా
యనః॥ తే సర్వ ఏవ రాజానమభిజగ్ముర్యుధిష్ఠిరమ్। అభిగమ్య చ తత్సర్వం శశంసుస్తస్య చేష్టితమ్॥ ౧౨ ॥ అజాతశత్రుస్తచ్ఛ్రుత్వా గంధర్వస్య వచ
స్తదా। మోక్షయామాస తాన్ సర్వాన్ గంధర్వాన్ ప్రశశంస చ॥ ౧౩ ॥ దిష్ట్యా భవద్భిర్బలిభిః శక్తైః సర్వైర్న హింసితః। దుర్వృత్తో ధార్తరా
ష్ట్రోఽయం సామాత్యజ్ఞాతిబాంధవః॥ ౧౪॥ ఉపకారో మహాంస్తాత కృతోఽయం మమ ఖేచరైః। కులం న పరిభూతం మే మోక్షేణాస్య దురాత్మనః॥ ౧౫ ॥ ఆజ్ఞా

ప్రయచ్ఛధ్వమిష్టాని ప్రియాణ్యాదర్శనేన వః । ప్రాప్య సర్వానభిప్రాయాంస్తతో వ్రజత మాచిరమ్ ॥ ౧౬ ॥ అనుజ్ఞాతాస్తు గంధర్వాః పాండుపుత్రేణ ధీమతా । సహాప్సరోభిః సంహృష్టాశ్చిత్రసేనముఖా యయుః ॥ ౧౭ ॥ దేవరాడపి గంధర్వాన్మృతాంస్తాన్ సమజీవయత్ । దివ్యేనామృతవర్షేణ యే హతాః కౌరవైర్యుధి ॥ ౧౮ ॥ జ్ఞాతీంస్తాన్ అవముచ్యాథ రాజదారాంశ్చ సర్వశః । కృత్వా చ దుష్కరం కర్మ ప్రీతియుక్తాశ్చ పాండవాః ॥ ౧౯ ॥ సస్త్రీకుమారైః కురుభిః పూజ్యమానా మహారథాః । బభ్రాజిరే మహాత్మానః క్రతుమధ్యే యథాగ్నయః ॥ ౨౦ ॥ తతో దుర్యోధనం ముక్తం భ్రాతృభిః సహితం తదా । యుధిష్ఠిరస్తు ప్రణయాదిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౧ ॥ మాస్మ తాత పునః కార్షీరీదృశం సాహసం క్వచిత్ । న హి సాహసకర్తారః సుఖమేధంతి భారత ॥ ౨౨ ॥ స్వస్తిమాన్ సహితః సర్వైర్భ్రాతృభిః కురునందన । గృహాన్ వ్రజ యథాకామం వైమనస్యం చ మా కృథాః ॥ ౨౩ ॥ వైశంపాయనః ॥ పాండవేనాభ్యనుజ్ఞాతో రాజా దుర్యోధనస్తదా । యుధిష్ఠిరం చాభివాద్య గతేంద్రియ ఇవాతురః ॥ ౨౪ ॥ విదీర్యమాణో వ్రీడావాన్ జగామ నగరం ప్రతి । తస్మిన్ గతే కౌరవేయే కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః ॥ ౨౫ ॥ భ్రాతృభిః సహితో వీరః పూజ్యమానో ద్విజాతిభిః । తపోధనైశ్చ తైః సర్వైర్వృతః శక్ర ఇవామరైః ॥ ౨౬ ॥ తథా ద్వైతవనే తస్మిన్ విజహార ముదాయుతః ॥ ౨౭ ॥ ఇతి ఘోషయాత్రాపర్వణి దుర్యోధనమోక్షణే పంచచత్వారింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖

జనమేజయః ॥ శత్రుభిర్జితబద్ధస్య పాండవైశ్చ మహాత్మభిః । మోక్షితస్య యుధా పశ్చాన్మానినః సుదురాత్మనః ॥ ౧ ॥ కత్థనస్యావలిప్తస్య గర్వితస్య చ నిత్యశః । సదా చ పౌరుషౌదార్యైః పాండవానవమన్యతః ॥ ౨ ॥ దుర్యోధనస్య పాపస్య నిత్యాహంకారవాదినః । ప్రవేశో హాస్తినపురే దుష్కరః ప్రతిభాతి మే ॥ ౩ ॥ తస్య లజ్జాన్వితస్యైవ శోకవ్యాకులచేతసః । ప్రవేశం విస్తరేణ త్వం వైశంపాయన కీర్తయ ॥ ౪ ॥ వైశంపాయనః ॥ ధర్మరాజనిసృష్టస్తు ధార్తరాష్ట్రః సుయోధనః । లజ్జయాఽధోముఖః సీదన్నుపాసర్పత్సుదుఃఖితః ॥ ౫ ॥ స్వపురం ప్రయయౌ రాజా చతురంగబలానుగః । శోకోపహతయా బుద్ధ్యా చింతయానః పరాభవమ్ ॥ ౬ ॥ విముచ్య పథి యానాని దేశే సుయవసోదకే । సన్నివిష్టః శుభే రమ్యే భూమిభాగే యథేప్సితమ్ ॥ ౭ ॥ హస్త్యశ్వరథపాదాతం యథాస్థానం న్యవేశయత్ । అథోపవిష్టం రాజానం పర్యంకే జ్వలనప్రభే ॥ ౮ ॥ ఉపప్లుతం యథా సోమం రాహుణా రాత్రిసంక్షయే । ఉపాగమ్యాబ్రవీత్ కర్ణో దుర్యోధనమిదం తదా ॥ ౯ ॥ దిష్ట్యా జీవసి గాంధారే దిష్ట్యా నః సంగమః పునః । దిష్ట్యా త్వయా జితాశ్చైవ గంధర్వాః కామరూపిణః ॥ ౧౦ ॥ దిష్ట్యా సమగ్రాన్ పశ్యామి భ్రాతౄంస్తే కురునందన । విజిగీషూన్ రణే యుక్తాన్ నిర్జితారీన్ మహారథాన్ ॥ ౧౧ ॥ అహం త్వభిద్రుతః సర్వైర్గంధర్వైః పశ్యతస్తవ । నాశక్నువం స్థాపయితుం దీర్యమాణాం చ వాహినీమ్ ॥ ౧౨ ॥ శరక్షతాంగశ్చ భృశం వ్యపయాతోఽభిపీడితః । ఇదం త్వత్యద్భుతం మన్యే యద్యుష్మానిహ భారత ॥ ౧౩ ॥ అరిష్టానక్షతాంశ్చాపి సదారబలవాహనాన్ । విముక్తాన్ సంప్రపశ్యామి యుద్ధాత్తస్మాదమానుషాత్ ॥ ౧౪ ॥ నైతస్య కర్తా లోకేఽస్మిన్ పుమాన్ విద్యేత భారత । యత్కృతం తే మహారాజ సహ భ్రాతృభిరాహవే ॥ ౧౫ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్తస్తు కర్ణేన రాజా దుర్యోధనస్తదా । ఉవాచావాక్శిరా రాజన్ బాష్పగద్గదయా గిరా ॥ ౧౬ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి - కర్ణదుర్యోధనసంవాదే - షట్చత్వారింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

దుర్యోధనః ॥ అజానతస్తే రాధేయ నాభ్యసూయామ్యహం వచః । జానాసి త్వం జితాన్ శత్రూన్ గంధర్వాంస్తేజసా మయా ॥ ౧ ॥ ఆయోధితాస్తు గంధర్వాః సుచిరం సోదరైర్మమ । మయా సహ మహాబాహో కృతశ్చోభయతః క్షయః ॥ ౨ ॥ మాయాధికాస్త్వయుధ్యంత యదా శూరా వియద్గతాః । తదా నో న సమం యుద్ధమభవత్ ఖేచరైః సహ ॥ ౩ ॥ పరాజయం చ ప్రాప్తాః స్మో రణే బంధనమేవ చ । సభృత్యామాత్యపుత్రాశ్చ సదారబలవాహనాః ॥ ౪ ॥ ఉచ్చైరాకాశమార్గేణ హ్రియమాణాః సుదుఃఖితాః । అథ నః సైనికాః కేచిదమాత్యాశ్చ మహారథాః ॥ ౫ ॥ ఉపగమ్యాబ్రువన్ దీనాః పాండవాన్ శరణప్రదాన్ । ఏష దుర్యోధనో రాజా ధార్తరాష్ట్రః సహానుజః ॥ ౬ ॥ సామాత్యదారో హ్రియతే గంధర్వైర్దివమాశ్రితైః । తం మోక్షయత భద్రం వః స

హదారం నరాధిపమ్॥ ౭॥ పరామర్శో మా భవిష్యత్ కురుదారేషు సర్వశః॥ ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్మా జ్యేష్ఠః పాండుసుతస్తదా ॥ ౮ ॥ ప్రసాద్య సోదర్యాన్సర్వానాజ్ఞాపయత మోక్షణే। అథాగమ్య తముద్దేశం పాండవాః పురుషర్షభాః॥ ౯॥ సాంత్వపూర్వమయాచంత శక్తాః సంతో మహారథాః। యదా చాస్మాన్న ముముచుర్గంధర్వాః సాంత్వితా అపి॥ ౧౦॥ తతోఽర్జునశ్చ భీమశ్చ యమజౌ చ బలోత్కటౌ। ముముచుః శరవర్షాణి గంధర్వాన్ప్రత్యనేకశః॥ ౧౧॥ అథ సర్వే రణం ముక్త్వా ప్రయాతాః ఖేచరా దివమ్। అస్మానేవాభికర్షంతో దీనాన్ముదితమానసాః॥ ౧౨॥ తతః సమంతాత్పశ్యామి శరజాలేన వేష్టితమ్। అమానుషాణి చాస్త్రాణి ప్రముంచంతం ధనంజయమ్॥ ౧౩॥ సమావృతా దిశో దృష్ట్వా పాండవేన శితైః శరైః। ధనంజయసఖాత్మానం దర్శయామాస వై తదా॥ ౧౪॥ చిత్రసేనః పాండవేన సమాశ్లిష్య పరస్పరమ్। కుశలం పరిపప్రచ్ఛ తైః పృష్టశ్చాప్యనామయమ్॥ ౧౫॥ తే సమేత్య తథాన్యోన్యం సన్నాహాన్ విప్రముచ్య చ। ఏకీభూతాస్తతో వీరా గంధర్వాః సహ పాండవైః॥ అపూజయేతామన్యోన్యం చిత్రసేనధనంజయౌ॥ ౧౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి- కర్ణదుర్యోధనసంవాదే- సప్తచత్వారింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

దుర్యోధనః॥ చిత్రసేనం సమాగమ్య ప్రహసన్నర్జునస్తదా। ఇదం వచనమక్లీబమబ్రవీత్పరవీరహా॥ ౧॥ భ్రాతౄనర్హసి మే వీర మోక్తుం గంధర్వసత్తమ। అనర్హా ధర్షణా హీమే జీవమానేషు పాండుషు॥ ౨॥ ఏవముక్తస్తు గంధర్వః పాండవేన మహాత్మనా। ఉవాచ యత్కర్ణ వయం మంత్రయంతో వినిర్గతాః॥ ౩॥ ద్రష్టారః స్మ సుఖాద్ధీనాన్ సదారాన్ పాండవానితి। తస్మిన్నుచ్చార్యమాణే తు గంధర్వేణ వచస్తథా॥ ౪॥ భూమేర్వివరమన్వైచ్ఛం ప్రవేష్టుం వ్రీడయాన్వితః। యుధిష్ఠిరమథాగమ్య గంధర్వాః సహ పాండవైః॥ ౫ ॥ అస్మద్దుర్మంత్రితం తస్మై బద్ధాంశ్చాస్మాన్న్యవేదయన్ । స్త్రీసమక్షమహం దీనో బద్ధః శత్రువశం గతః॥ ౬॥ యుధిష్ఠిరస్యోపహృతః కిన్ను దుఃఖమతః పరమ్। యే మే నిరాకృతా నిత్యం రిపుర్యేషామహం సదా॥ ౭ ॥ తైర్మోక్షితోఽహం దుర్బుద్ధిర్దత్తం తైరేవ జీవితమ్। ప్రాప్తః స్యాం యద్యహం వీర వధం తస్మిన్మహారణే॥ ౮ ॥ శ్రేయస్తద్భవితా మహ్యం నైవంభూతస్య జీవితమ్। అభూద్యశః పృథివ్యాం మే ఖ్యాతం గంధర్వతో వధాత్॥ ౯॥ ప్రాప్తాశ్చ పుణ్యలోకాః స్యుర్మహేంద్రసదనేఽక్షయాః। యత్త్వద్య మే వ్యవసితం తచ్ఛృణుధ్వం నరర్షభాః॥ ౧౦॥ ఇహ ప్రాయముపాసిష్యే యూయం వ్రజత వై గృహాన్। భ్రాతరశ్చైవ మే సర్వే యాంత్వద్య స్వపురం ప్రతి॥ ౧౧॥ కర్ణప్రభృతయశ్చైవ సుహృదో బాంధవాశ్చ యే। దుఃశాసనం పురస్కృత్య ప్రయాంత్వద్య పురం ప్రతి॥ ౧౨॥ న హ్యహం సంప్రయాస్యామి పురం శత్రునిరాకృతః। శత్రుమానాపహో భూత్వా సుహృదాం మానకృత్తథా॥ ౧౩॥ స సుహృచ్ఛోకదో జాతః శత్రూణాం హర్షవర్ధనః। వారణాహ్వయమాసాద్య కిం వక్ష్యామి జనాధిపమ్॥ ౧౪॥ భీష్మో ద్రోణః కృపో ద్రౌణిర్విదురః సంజయస్తథా। బాహ్లీకః సోమదత్తిశ్చ యే చాన్యే వృద్ధసంమతాః॥ ౧౫॥ బ్రాహ్మణాః శ్రేణిముఖ్యాశ్చ తథోదాసీనవృత్తయః। కిం మాం వక్ష్యంతి కిం చాపి ప్రతివక్ష్యామి తానహమ్॥ ౧౬ ॥ రిపూణాం శిరసి స్థిత్వా తథా విక్రమ్య చోరసి। ఆత్మదోషాత్పరిభ్రష్టః కథం వక్ష్యామి తానహమ్॥ ౧౭ ॥ దుర్వినీతాః శ్రియం ప్రాప్య విద్యామైశ్వర్యమేవ చ। తిష్ఠంతి న చిరం భద్రే యథాహం మదగర్వితః॥ ౧౮॥ అహో నార్హమిదం కర్మ కష్టం దుశ్చరితం కృతమ్। స్వయం దుర్బుద్ధినా మోహాద్యేన ప్రాప్తోఽస్మి సంశయమ్॥ ౧౯॥ తస్మాత్ప్రాయముపాసిష్యే న హి శక్ష్యామి జీవితుమ్। చేతయానో హి కో జీవేత్ కృచ్ఛ్రాచ్ఛత్రుభిరుద్ధృతః॥ ౨౦ ॥ శత్రుభిశ్చోపహసితో మానీ పౌరుషవర్జితః। పాండవైర్విక్రమాఢ్యైశ్చ సావమానమవేక్షితః॥ ౨౧॥ వైశంపాయనః॥ ఏవం చింతాపరిగతో దుశ్శాసనమథాబ్రవీత్। దుశ్శాసన నిబోధేదం వచనం మమ భారత॥ ౨౨॥ ప్రతీచ్ఛ త్వం మయా దత్తమభిషేకం నృపో భవ। ప్రశాధి పృథివీం స్ఫీతాం కర్ణసౌబలపాలితామ్॥ ౨౩॥ భ్రాతౄన్ పాలయ విస్రబ్ధం మరుతో వృత్రహా యథా। బాంధవాశ్చోపజీవంతు దేవా ఇవ శతక్రతుమ్॥ ౨౪ ॥ బ్రాహ్మణేషు సదా వృత్తిం కుర్వీథాశ్చాప్రమాదతః। బంధూనాం సుహృ

దాంశ్చైవ భవేథాస్త్వం గతిః సదా ॥ ౨౫ ॥ జ్ఞాతీంశ్చాప్యనుపశ్యేథా విష్ణుర్దేవగణాన్యథా । గురవః పాలనీయాస్తే గచ్ఛ పాలయ మేదినీమ్ ॥ ౨౬ ॥ నం
దయన్ సుహృదః సర్వాన్ శత్రవాంశ్చావభర్త్సయన్ । కంఠే చైనం పరిష్వజ్య గమ్యతామిత్యువాచ హ ॥ ౨౭ ॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దీనో దు
శ్శాసనోఽబ్రవీత్ । అశ్రుకంఠః సుదుఃఖార్తః ప్రాంజలిః ప్రణిపత్య చ ॥ ౨౮ ॥ సగద్గదమిదం వాక్యం భ్రాతరం జ్యేష్ఠమాత్మనః । ప్రసీదేత్యపతద్భూమౌ
దూయమానేన చేతసా ॥ ౨౯ ॥ దుఃఖితః పాదయోస్తస్య నేత్రజం జలముత్సృజన్ । ఉక్తవాంశ్చ నరవ్యాఘ్ర నైతదేవం భవిష్యతి ॥ ౩౦ ॥ విదీర్యేత్సక
లా భూమిర్ద్యౌశ్చాపి శకలీభవేత్ । రవిరాత్మప్రభాం జహ్యాత్ సోమః శీతాంశుతాం త్యజేత్ ॥ ౩౧ ॥ వాయుః శైఘ్ర్యమథో జహ్యాద్ధిమవాంశ్చ పరివ్రజేత్ ।
శుష్యేత్తోయం సముద్రేషు వహ్నిరప్యుష్ణతాం త్యజేత్ ॥ ౩౨ ॥ న చాహం త్వదృతే రాజన్ ప్రశాసేయం వసుంధరామ్ । పునః పునః ప్రసీదేతి వాక్యం చేద
మువాచ హ ॥ ౩౩ ॥ త్వమేవ నః కులే రాజా భవిష్యసి శతం సమాః । ఏవముక్త్వా స రాజానం సుస్వరం ప్రరురోద హ ॥ ౩౪ ॥ పాదౌ సంస్పృశ్యమానా
హార్తౌ భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య భారత । తథా తౌ దుఃఖితౌ దృష్ట్వా దుశ్శాసనసుయోధనౌ ॥ ౩౫ ॥ అభిగమ్య వ్యథావిష్టః కర్ణస్తౌ ప్రత్యభాషత । విషీదథః కిం
కౌరవ్యౌ బాలిశ్యాత్ ప్రాకృతావివ ॥ ౩౬ ॥ న శోకః శోచమానస్య వినివర్తేత కర్హిచిత్ । యదా చ శోచతః శోకో వ్యసనం చాపకర్షతి ॥ ౩౭ ॥ సామ
ర్థ్యం కిం తతః శోకే శోచమానౌ ప్రపశ్యథః । ధృతిం గృహ్ణీతమా శత్రూన్ శోచంతౌ నందయిష్యథః ॥ ౩౮ ॥ కర్తవ్యం హి కృతం రాజన్ పాండవైస్తవ మో
క్షణమ్ । నిత్యమేవ ప్రియం కార్యం రాజ్ఞో విషయవాసిభిః ॥ ౩౯ ॥ పాల్యమానాస్త్వయా తే హి నివసంతి గతజ్వరాః । నార్హస్యేవంగతే మన్యుం కర్తుం
ప్రాకృతవద్యథా ॥ ౪౦ ॥ విషణ్ణాస్తవ సోదర్యాస్త్వయి ప్రాయం సమాస్థితే । ఉత్తిష్ఠ వ్రజ భద్రం తే సమాశ్వాసయ సోదరాన్ ॥ ౪౧ ॥ ఇతి శ్రీమహా
భారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతఘోషయాత్రాపర్వణి-కర్ణదుర్యోధనసంవాదే- అష్టచత్వారింశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋❋❋

కర్ణః ॥ రాజన్నద్యావగచ్ఛామి తవేహ లఘుసత్త్వతామ్ । కిమత్ర చిత్రం యద్వీర మోక్షితః పాండవైరసి ॥ ౧ ॥ సద్యో వశం సమాపన్నః శత్రూణాం శ
త్రుకర్శన । సేనాజీవైశ్చ కౌరవ్య తథా విషయవాసిభిః ॥ ౨ ॥ అజ్ఞాతైర్యది వాజ్ఞాతైః కర్తవ్యం నృప తే ప్రియమ్ । ప్రాయః ప్రధానాః పురుషాః క్షో
భయంత్యరివాహినీమ్ ॥ ౩ ॥ నిగృహ్యంతే చ యుద్ధేషు మోక్ష్యంతే చైవ సైనికైః । సేనాజీవాశ్చ యే రాజ్ఞాం విషయే సంతి మానవాః ॥ ౪ ॥ తైః సంగమ్య నృ
పార్థాయ యతితవ్యం యథాతథమ్ । యద్యేవం పాండవై రాజన్ భవద్విషయవాసిభిః ॥ ౫ ॥ యదృచ్ఛయా మోక్షితోఽసి తత్ర కా పరిదేవనా । న చైత
త్సాధు యద్రాజన్ పాండవాస్త్వాం నృపోత్తమ ॥ ౬ ॥ స్వసేనయా సంప్రయాంతం నానుయాంతి స్మ పృష్ఠతః । శూరాశ్చ బలవంతశ్చ సంయుగేష్వప
లాయినః ॥ ౭ ॥ భవతస్తే సహాయా వై ప్రేష్యతాం పూర్వమాగతాః । పాండవేయాని రత్నాని త్వమద్యాప్యుపభుంజసే ॥ ౮ ॥ సత్త్వస్థాన్ పాండవాన్ప
శ్య న తే ప్రాయముపావిశన్ । ఉత్తిష్ఠ రాజన్ భద్రం తే న చిరం కర్తుమర్హసి ॥ ౯ ॥ అవశ్యమేవ నృప తే రాజ్ఞో విషయవాసిభిః । ప్రియాణ్యాచరితవ్యా
ని తత్ర కా పరిదేవనా ॥ ౧౦ ॥ మద్వాక్యమేతద్రాజేంద్ర యద్యేవం న కరిష్యసి । స్థాస్యామీహ భవత్పాదౌ శుశ్రూషన్నరిమర్దన ॥ ౧౧ ॥ నోత్సహే జీవితు
మహం త్వద్విహీనో నరర్షభ । ప్రాయోపవిష్టస్తు నృప రాజ్ఞాం హాస్యో భవిష్యసి ॥ ౧౨ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్తస్తు కర్ణేన రాజా దుర్యోధనస్తదా ।
నైవోత్థాతుం మనశ్చక్రే స్వర్గాయ కృతనిశ్చయః ॥ ౧౩ ॥ ఇతి కర్ణదుర్యోధనసంవాదే- ఏకోనపంచాశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋❋

వైశంపాయనః ॥ ప్రాయోపవిష్టం రాజానం దుర్యోధనమమర్షణమ్ । ఉవాచ సాంత్వయన్ రాజన్ శకునిః సౌబలస్తదా ॥ ౧ ॥ శకునిరువాచ ॥ సమ్యగుక్తం
హి కర్ణేన తచ్ఛ్రుతం కౌరవ త్వయా । మయాహృతాం శ్రియం స్ఫీతాం తాం మోహాదపహాయ కిమ్ ॥ ౨ ॥ త్వమబుద్ధ్యా నృప తే ప్రాణానుత్స్రష్టు
మర్హసి । అథవాప్యవగచ్ఛామి న వృద్ధాః సేవితాస్త్వయా ॥ ౩ ॥ యః సముత్పతితం హర్షం దైన్యం వా న నియచ్ఛతి । స నశ్యతి శ్రియం ప్రాప్య పాత్ర
మామమివాంభసి ॥ ౪ ॥ అతిభీరుమతిక్లీబం దీర్ఘసూత్రం ప్రమాదినమ్ । వ్యసనాద్విషయాక్రాంతం న భజంతి నృపం ప్రజాః ॥ ౫ ॥ సత్కృతస్య హి తే శో

శోవిపరీతే కథం భవేత్। మాకృతం శోభనం పార్థైః శోకమాలంబ్య నాశయ॥ ౬ ॥ యత్ర హర్షస్త్వయా కార్యః సత్కర్తవ్యాశ్చ పాండవాః। తత్ర శోచసి రాజేంద్ర విపరీతమిదం తవ॥ ౭ ॥ ప్రసీద మాత్యజాత్మానం తుష్టశ్చ సుకృతం స్మర। ప్రయచ్ఛ రాజ్యం పార్థానాం యశో ధర్మమవాప్నుహి॥ ౮॥ క్రియామేతాం సమాజ్ఞాయ కృతజ్ఞస్త్వం భవిష్యసి। సౌభ్రాత్రం పాండవైః కృత్వా సమవస్థాప్య చైవ తాన్॥ ౯ ॥ పిత్ర్యం రాజ్యం ప్రయచ్ఛైషాం తతః సుఖమవాప్స్యసి॥ వైశంపాయనః॥ శకునేస్తు వచః శ్రుత్వా దుఃశాసనమవేక్ష్య చ॥ ౧౦ ॥ పాదయోః పతితం వీరం విక్లవం భ్రాతృసౌహృదాత్ బాహుభ్యాం సాధుజాతాభ్యాం దుఃశాసనమరిందమమ్॥ ౧౧ ॥ ఉత్థాప్య సంపరిష్వజ్య ప్రీత్యాజిఘ్రత మూర్ధని। కర్ణసౌబలయోశ్చాపి సంశ్రుత్య వచనాన్యసౌ॥ ౧౨॥ నిర్వేదం పరమం గత్వా రాజా దుర్యోధనస్తదా। వ్రీడయాభిపరీతాత్మా నైరాశ్యమగమత్పరమ్॥ ౧౩॥ తచ్ఛ్రుత్వా సుహృదశ్చైవ సమన్యురిదమబ్రవీత్। న ధర్మధనసౌఖ్యేన నైశ్వర్యేణ న చాజ్ఞయా॥ ౧౪॥ నైవ భోగైశ్చ మే కార్యం మా విహన్యత గచ్ఛత। నిశ్చితేయం మమ మతిః స్థితా ప్రాయోపవేశనే॥ ౧౫॥ గచ్ఛధ్వం నగరం సర్వే పూజ్యాశ్చ గురవో మమ। త ఏవముక్తాః ప్రత్యూచూ రాజానమరిమర్దనమ్॥ ౧౬ ॥ యా గతిస్తవ రాజేంద్ర సాస్మాకమపి భారత। కథం వా సంప్రవేక్ష్యామస్త్వద్విహీనాః పురం వయమ్॥ ౧౭॥ వైశంపాయనః ॥ స సుహృద్భిరమాత్యైశ్చ భ్రాతృభిః స్వజనేన చ। బహుప్రకారమప్యుక్తో నిశ్చయాన్న విచాల్యతే॥ ౧౮ ॥ దర్భాస్తరణమాస్తీర్య నిశ్చయాద్ధృతరాష్ట్రజః। సంస్పృశ్యాపః శుచిర్భూత్వా భూతలే సముపస్థితః॥ ౧౯॥ కుశచీరాంబరధరః పరం నియమమాస్థితః। వాగ్యతో రాజశార్దూలః స స్వర్గగతికామ్యయా॥ ౨౦ ॥ మనసోపచితిం కృత్వా నిరస్య చ బహిష్క్రియాః। అథ తం నిశ్చయం తస్య బుద్ధ్వా దైతేయదానవాః॥ ౨౧ ॥ పాతాలవాసినో రౌద్రాః పూర్వం దేవైర్వినిర్జితాః॥ తే స్వపక్షక్షయం తం తు జ్ఞాత్వా దుర్యోధనస్య వై॥ ౨౨॥ ఆహ్వానాయ తదా చక్రుః కర్మ వైతానసంభవమ్। బృహస్పత్యుశనోక్తైశ్చ మంత్రైర్మంత్రవిశారదాః॥ ౨౩॥ అథర్వవేదప్రోక్తైశ్చ యాశ్చోపనిషదిక్రియాః। మంత్రజప్యసమాయుక్తాస్తాస్తదా సంప్రవర్తయన్॥ ౨౪ ॥ జుహ్వత్యగ్నౌ హవిః క్షీరం మంత్రవత్సుసమాహితాః। బ్రాహ్మణా వేదవేదాంగపారగాః సుదృఢవ్రతాః॥ ౨౫॥ కర్మసిద్ధౌ తదా తత్ర జృంభమాణా మహాద్భుతా। కృత్యా సముత్థితా రాజన్ కింకరోమీతి చాబ్రవీత్॥ ౨౬॥ ఆహుర్దైత్యాశ్చ తాం తత్ర సుప్రీతేనాంతరాత్మనా। ప్రాయోపవిష్టం రాజానం ధార్తరాష్ట్రమిహానయ॥ ౨౭॥ తథేతి చ ప్రతిశ్రుత్య సా కృత్యా ప్రయయౌ తదా। నిమేషాదగమచ్చాపి యత్ర రాజా సుయోధనః॥ ౨౮ ॥ సమాదాయ చ రాజానం ప్రవివేశ రసాతలమ్। దానవానాం ముహూర్తాచ్చ తమానీతం న్యవేదయత్॥ ౨౯॥ తమానీతం నృపం దృష్ట్వా రాత్రౌ సంగత్య దానవాః। ప్రహృష్టమనసః సర్వే కించిదుత్ఫుల్లలోచనాః॥ ౩౦ ॥ సాభిమానమిదం వాక్యం దుర్యోధనమథాబ్రువన్॥ ౩౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి-దుర్యోధనప్రాయోపవేశే-పంచాశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః।

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

దానవా ఊచుః॥ భో సుయోధన రాజేంద్ర భరతానాం కులోద్వహ। శూరైః పరివృతో నిత్యం తథైవ చ మహాత్మభిః॥ ౧॥ అకార్షీః సాహసమిదం కస్మాత్ప్రాయోపవేశనమ్। ఆత్మత్యాగీ హ్యధో యాతి వాచ్యతాం చాయశస్కరీమ్॥ ౨ ॥ న హి కార్యవిరుద్ధేషు బహుపాపేషు కర్మసు। మూలఘాతిషు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః॥ ౩ ॥ నియచ్ఛైనాం మతిం రాజన్ ధర్మార్థసుఖనాశినీమ్। యశః ప్రతాపవీర్యఘ్నీం శత్రూణాం హర్షవర్ధనీమ్॥ ౪॥ శ్రూయతాం హి ప్రభో తత్త్వం దివ్యతాం చాత్మనో నృప। నిర్మాణం చ శరీరస్య తతో ధైర్యమవాప్నుహి॥ ౫॥ పురా త్వం తపసాస్మాభిర్లబ్ధో రాజన్మహేశ్వరాత్। పూర్వకాయశ్చ సర్వస్తే నిర్మితో వజ్రసంచయైః॥ ౬ ॥ అస్త్రైరభేద్యః శస్త్రైశ్చాప్యధః కాయశ్చ తేఽనఘ। కృతః పుష్పమయో దేవ్యా రూపతః స్త్రీమ

మోహరః॥ ౭॥ ఏవమీశ్వరసంయుక్తస్తవ దేహో నృపోత్తమ। దేవ్యా చ రాజశార్దూల దివ్యస్త్వం హి న మానుషః॥ ౮॥ క్షత్రియాశ్చ మహావీర్యా భగదత్తపురోగమాః। దివ్యాస్త్రవిదుషః శూరాః క్షపయిష్యంతి తే రిపూన్॥ ౯॥ తదలం తే విషాదేన భయం తవ న విద్యతే। సహాయార్థం చ తే వీరాః సంభూతా భువి దానవాః॥ ౧౦॥ భీష్మద్రోణకృపాదీంశ్చ ప్రవేక్ష్యంత్యపరే సురాః। యైరావిష్టా ఘృణాం త్యక్త్వా యోత్స్యంతే తవ వైరిభిః॥ ౧౧॥ నైవ పుత్రాన్న చ భ్రాతౄన్న పితౄన్న చ బాంధవాన్। నైవ శిష్యాన్న చ జ్ఞాతీన్న బాలాన్ స్థవిరాన్న చ॥ ౧౨॥ యుధి సంప్రహరిష్యంతో మోక్ష్యంతి కురుసత్తమ। నిఃస్నేహా దానవావిష్టాః సమాక్రాంతేంతరాత్మని॥ ౧౩॥ ప్రహరిష్యంతి వివశాః స్నేహముత్సృజ్య దూరతః। హృష్టాః పురుషశార్దూలాః కలుషీకృతమానసాః॥ ౧౪॥ అవిజ్ఞానవిమూఢాశ్చ దైవాచ్చ విధినిర్మితాత్। వ్యాభాషమాణాశ్చాన్యోన్యం న మే జీవన్ విమోక్ష్యసే॥ ౧౫॥ సర్వే శస్త్రాస్త్రమోక్షేణ పౌరుషే సమవస్థితాః। శ్లాఘమానాః కురుశ్రేష్ఠ కరిష్యంతి జనక్షయమ్॥ ౧౬॥ తేపి పంచ మహాత్మానః ప్రతియోత్స్యంతి పాండవాః। వధం చైషాం కరిష్యంతి దైవయుక్తా మహాబలాః॥ ౧౭॥ దైత్యరక్షోగణాశ్చైవ సంభూతాః క్షత్రయోనిషు। యోత్స్యంతి యుధి విక్రమ్య శత్రుభిస్తవ పార్థివ॥ ౧౮॥ గదాభిర్ముసలైః శూలైః శస్త్రైరుచ్చావచైస్తథా। యచ్చ తేంతర్గతం వీర భయమర్జునసంభవమ్॥ ౧౯॥ తత్రాపి విహితోస్మాభిర్వధోపాయోర్జునస్య వై। హతస్య నరకస్యాత్మా కర్ణమూర్తిముపాశ్రితః॥ ౨౦॥ తద్వైరం సంస్మరన్ వీర యోత్స్యతే కేశవార్జునౌ। స తే విక్రమశౌండీరో రణే పార్థం విజేష్యతి॥ ౨౧॥ కర్ణః ప్రహరతాం శ్రేష్ఠః సర్వాంశ్చారీన్ మహారథః। జ్ఞాత్వైతచ్ఛద్మనా వజ్రీ రక్షార్థం సవ్యసాచినః॥ ౨౨॥ కుండలే కవచం చైవ కర్ణస్యాపహరిష్యతి। తస్మాదస్మాభిరప్యత్ర దైత్యాః శతసహస్రశః॥ ౨౩॥ నియుక్తా రాక్షసాశ్చైవ యే తే సంశప్తకా ఇతి। ప్రఖ్యాతాస్తేర్జునం వీరం నిహనిష్యంతి మా శుచః॥ ౨౪॥ అసపత్నా త్వయా హీయం భోక్తవ్యా వసుధా నృప। మా విషాదం గమస్తస్మాన్నైతత్త్వయ్యుపపద్యతే॥ ౨౫॥ వినష్టే త్వయి చాస్మాకం పక్షో హీయేత కౌరవ। గచ్ఛ వీర న తే బుద్ధిరన్యా కార్యా కథంచన॥ ౨౬॥ త్వమస్మాకం గతిర్నిత్యం దేవతానాం చ పాండవాః॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్త్వా పరిష్వజ్య దైత్యాస్తం రాజకుంజరమ్॥ ౨౭॥ సమాశ్వాస్య చ దుర్ధర్షం పుత్రవద్దానవర్షభాః। స్థిరాం కృత్వా బుద్ధిమస్య ప్రియాణ్యుక్త్వా చ భారత॥ ౨౮॥ గమ్యతామిత్యనుజ్ఞాయ జయమాప్నుహి చేత్యథ। తైర్విసృష్టం మహాబాహుం కృత్యా సైవానయత్పునః॥ ౨౯॥ తమేవ దేశం యత్రాసౌ తదా ప్రాయముపావిశత్। ప్రతినిక్షిప్య తం వీరం కృత్యా సమభిపూజ్య చ॥ ౩౦॥ అనుజ్ఞాతా చ రాజ్ఞా సా తత్రైవాంతరధీయత। గతాయామథ తస్యాం తు రాజా దుర్యోధనస్తదా॥ ౩౧॥ స్వప్నభూతమిదం సర్వమచింతయత భారత। విజేష్యామి రణే పాండూనితి తస్యాభవన్మతిః॥ ౩౨॥ కర్ణం సంశప్తకాంశ్చైవ పార్థస్యామిత్రఘాతినః। అమన్యత వధే యుక్తాన్ సమర్థాంశ్చ సుయోధనః॥ ౩౩॥ ఏవమాశా దృఢా తస్య ధార్తరాష్ట్రస్య దుర్మతేః। వినిర్జయే పాండవానామభవద్భరతర్షభ॥ ౩౪॥ కర్ణోప్యావిష్టచిత్తాత్మా నరకస్యాంతరాత్మనా। అర్జునస్య వధే క్రూరాం కరోతి స్మ తదా మతిమ్॥ ౩౫॥ సంశప్తకాశ్చ తే వీరా రాక్షసావిష్టచేతసః। రజస్తమోభ్యామాక్రాంతాః ఫల్గునస్య వధైషిణః॥ ౩౬॥ భీష్మద్రోణకృపాద్యాశ్చ దానవాక్రాంతచేతసః। న తథా పాండుపుత్రాణాం స్నేహవంతో విశాంపతే॥ ౩౭॥ న చాచచక్షే కస్మైచిదేతద్రాజా సుయోధనః। దుర్యోధనం నిశాంతే చ కర్ణో వైకర్తనోబ్రవీత్॥ ౩౮॥ స్మయన్నివాంజలిం కృత్వా పార్థివం హేతుమద్వచః। న మృతో జయతే శత్రూన్ జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి॥ ౩౯॥ మృతస్య భద్రాణి కుతః కౌరవేయ కుతో జయః। న కాలోద్య విషాదస్య భయస్య మరణస్య వా॥ ౪౦॥ పరిష్వజ్యాబ్రవీచ్చైనం భుజాభ్యాం స మహాభుజమ్। ఉత్తిష్ఠ రాజన్ కిం శేషే కస్మాచ్ఛోచసి శత్రుహన్॥ ౪౧॥ శత్రూన్ ప్రతాప్య వీర్యేణ స కథం మృత్యుమిచ్ఛసి। అథవా తే భయం జాతం దృష్ట్వార్జునపరాక్రమమ్॥ ౪౨॥ సత్యం తే ప్రతిజానామి వధిష్యామి రణేర్జునమ్। గతే త్రయోదశే వర్షే సత్యేనాయుధమాలభే॥ ౪౩॥ ఆనయిష్యామ్య

షాం పార్థాన్వశం తవ జనాధిప। ఏవముక్తస్తు కర్ణేన దైత్యానాం వచనాత్తథా॥ ౪౪ ॥ ప్రణిపాతేన చాప్యేషాముదతిష్ఠత్సుయోధనః। దైత్యానాం తద్వచః శ్రుత్వా హృది కృత్వాస్థిరాం మతిమ్॥ ౪౫॥ తతో మనుజశార్దూలో యోజయామాస వాహినీమ్। రథనాగాశ్వకలిలాం పదాతిజనసంకులామ్॥ ౪౬॥ గంగౌఘప్రతిమా రాజన్ ప్రయాతా సా మహాచమూః। శ్వేతచ్ఛత్రైః పతాకాభిశ్చామరైశ్చ సుపాండరైః॥ ౪౭॥ రథైర్నాగైః పదాతైశ్చ శుశుభేఽతీవ సంకులా। వ్యపేతాభ్రఘనే కాలే ద్యౌరివావ్యక్తశారదీ॥ ౪౮ ॥ జయాశీర్భిర్ద్విజేంద్రైః స స్తూయమానోఽధిరాజవత్। గృహ్ణన్నంజలిమాలాశ్చ ధార్తరాష్ట్రో జనాధిపః॥ ౪౯॥ సుయోధనో యయావగ్రే శ్రియా పరమయా జ్వలన్। కర్ణేన సార్ధం రాజేంద్ర సౌబలేన చ దేవినా॥ ౫౦॥ దుశ్శాసనాదయశ్చాస్య భ్రాతరః సర్వ ఏవ తే। భూరిశ్రవాః సోమదత్తో మహారాజశ్చ బాహ్లికః॥ ౫౧ ॥ రథైర్నానావిధాకారైర్హయైర్గజవరైస్తథా। ప్రయాంతం నృపసింహం తమనుజగ్ముః కురూద్వహాః॥ కాలేనాల్పేన రాజేంద్ర స్వపురం వివిశుస్తదా॥ ౫౨॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి - దుర్యోధనపురప్రవేశే- ఏకపంచాశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

జనమేజయః॥ వసమానేషు పార్థేషు వనే తస్మిన్మహాత్మసు। ధార్తరాష్ట్రా మహేష్వాసాః కిమకుర్వత సత్తమాః॥ ౧॥ కర్ణో వైకర్తనశ్చైవ శకునిశ్చ మహాబలః। భీష్మద్రోణకృపాశ్చైవ తన్మే శంసితుమర్హసి॥ ౨॥ వైశంపాయనః॥ ఏవంగతేషు పార్థేషు విసృష్టే చ సుయోధనే। ఆగతే హాస్తినపురం మోక్షితే పాండునందనైః॥ ౩॥ భీష్మోఽబ్రవీన్మహారాజ ధార్తరాష్ట్రమిదం వచః। ఉక్తం తాత యథా పూర్వం గచ్ఛతస్తే తపోవనమ్॥ ౪॥ గమనం మే న రుచితం తవ తత్ర కృతం చ తే। తతః ప్రాప్తం త్వయా వీర గ్రహణం శత్రుభిర్బలాత్॥ ౫॥ మోక్షితశ్చాసి ధర్మజ్ఞైః పాండవైర్న చ లజ్జసే। ప్రత్యక్షం తవ గాంధారే ససైన్యస్య విశాంపతే॥ ౬॥ సూతపుత్రోఽపయాద్భీతో గంధర్వాణాం తదా రణాత్। క్రోశతస్తవ రాజేంద్ర ససైన్యస్య నృపాత్మజ॥ ౭॥ దృష్టస్తే విక్రమశ్చైవ పాండవానాం మహాత్మనామ్। కర్ణస్య చ మహాబాహో సూతపుత్రస్య దుర్మతేః॥ ౮॥ న చాపి పాదభాక్ కర్ణః పాండవానాం నృపోత్తమ। ధనుర్వేదే చ శౌర్యే చ ధర్మే వా ధర్మవత్సల॥ ౯॥ తస్మాదహం క్షమం మన్యే పాండవైస్తైర్మహాత్మభిః। సంధిం సంధివిదాం శ్రేష్ఠ కులస్యాస్య వివృద్ధయే॥ ౧౦॥ ఏవముక్తస్తు భీష్మేణ ధార్తరాష్ట్రో జనేశ్వరః। ప్రహస్య సహసా రాజన్ విప్రతస్థే స సౌబలః॥ ౧౧॥ తం తు ప్రస్థితమాజ్ఞాయ కర్ణదుశ్శాసనాదయః। అనుజగ్ముర్మహేష్వాసా ధార్తరాష్ట్రం మహాబలమ్॥ ౧౨॥ తాంస్తు సంప్రస్థితాన్ దృష్ట్వా భీష్మః కురుపితామహః। లజ్జయా వ్రీడితో రాజన్ జగామ స్వం నివేశనమ్॥ ౧౩॥ గతే భీష్మే మహారాజ ధార్తరాష్ట్రో జనేశ్వరః। పునరాగమ్య తం దేశమమంత్రయత మంత్రిభిః॥ ౧౪॥ కిమస్మాకం భవేచ్ఛ్రేయః కిం కార్యమవశిష్యతే। కథం చ సుకృతం తత్స్యాన్మంత్రయామోఽద్య యత్స్థితమ్॥ ౧౫ ॥ కర్ణ ఉవాచ॥ దుర్యోధన నిబోధేదం యత్త్వాం వక్ష్యామి కౌరవ। భీష్మోఽస్మాన్నిందతి సదా పాండవాంశ్చ ప్రశంసతి॥ ౧౬ ॥ త్వద్ద్వేషాచ్చ మహాబాహో మమాపి ద్వేష్టుమర్హతి। విగర్హతే చ మాం నిత్యం త్వత్సమీపే నరేశ్వర॥ ౧౭॥ సోఽహం భీష్మవచస్తద్వై న మృష్యామీహ భారత। త్వత్సమక్షం యదుక్తం చ భీష్మేణామిత్రకర్శన॥ ౧౮॥ పాండవానాం యశో రాజన్ స్తవనిందాం చ భారత। అనుజానీహి మాం రాజన్ సభృత్యబలవాహనమ్॥ ౧౯॥ జేష్యామి పృథివీం రాజన్ సశైలవనకాననామ్। జితా చ పాండవైర్భూమిశ్చతుర్భిర్బలశాలిభిః॥ ౨౦॥ తామహం తే విజేష్యామి ఏక ఏవ న సంశయః। సంపశ్యతు సుదుర్బుద్ధిర్భీష్మః కురుకులాధమః॥ ౨౧॥ అనింద్యం నిందతే యో హి అప్రశంస్యం ప్రశంసతి। స పశ్యతు బలం మేఽద్య ఆత్మానం తు విగర్హతు॥ ౨౨॥ అనుజానీహి మాం రాజన్ ధ్రువో హి విజయస్తవ। ప్రతిజానామి తే సత్యం రాజన్నాయుధమాలభే॥ ౨౩॥ తచ్ఛ్రుత్వా తు వచో రాజన్ కర్ణస్య భరతర్షభ। ప్రీత్యా పరమయా యుక్తః కర్ణమాహ నరాధి

షః॥ ౨౪॥ ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే త్వం మహాబలః। హితేషు వర్తసే నిత్యం సఫలం జన్మ చాద్య మే॥ ౨౫॥ యదా చ మన్యసే వీర సర్వశత్రునిబర్హణమ్। తదా నిర్గచ్ఛ భద్రం తే హ్యనుశాధి చ మామితి॥ ౨౬॥ ఏవముక్తస్తదా కర్ణో ధార్తరాష్ట్రేణ ధీమతా। సర్వమాజ్ఞాపయామాస ప్రాయాత్రికమరిందమ॥ ౨౭॥ నిర్యయౌ చ మహేష్వాసో నక్షత్రే శుభదైవతే। శుభే తిథౌ ముహూర్తే చ పూజ్యమానో ద్విజాతిభిః॥ ౨౮॥ మంగళైశ్చ శుభైః స్నాతో వాగ్భిశ్చాపి ప్రపూజితః। నాదయన్ రథఘోషేణ త్రైలోక్యం సచరాచరమ్॥ ౨౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రా పర్వణి-కర్ణదిగ్విజయే ద్విపంచాశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తతః కర్ణో మహేష్వాసో బలేన మహతా వృతః। ద్రుపదస్య పురం రమ్యం రురోధ భరతర్షభ॥ ౧॥ యుద్ధేన మహతా చైనం చక్రే వీరం వశానుగమ్। సువర్ణం రజతం చాపి రత్నాని వివిధాని చ॥ ౨॥ కరం చ దాపయామాస ద్రుపదం నృపసత్తమ। తం వినిర్జిత్య రాజేంద్ర రాజానస్తస్య యే నుగాః॥ ౩॥ తాన్ సర్వాన్ వశగాంశ్చక్రే కరం చైనానదాపయత్। అథోత్తరాం దిశం గత్వా వశే చక్రే నరాధిపాన్॥ ౪॥ భగదత్తం చ నిర్జిత్య రాధేయో గిరిమారుహత్। హిమవంతం మహాశైలం యుధ్యమానశ్చ శత్రుభిః॥ ౫॥ ప్రయయౌ చ దిశః సర్వాన్ నృపతీన్ వశమానయత్। స హైమవతికాన్ జిత్వా కరం సర్వానదాపయత్॥ ౬॥ అవతీర్య తతః శైలాత్ పూర్వాం దిశమభిద్రుతః। అంగాన్ వంగాన్ కలింగాంశ్చ మండికాన్ మిథిలానథ॥ ౭॥ మాగధాన్ కర్కఖండాంశ్చ నివేశ్య విషయే తదా। ఆవశీరాంశ్చ యోధ్యాంశ్చ అహిక్షత్రం చ యోజయత్॥ ౮॥ పూర్వాం దిశం వినిర్జిత్య వత్సభూమిం తథాగమత్। వత్సభూమిం వినిర్జిత్య కేవలీం మృత్తికావతీమ్॥ ౯॥ మోహనం పత్తనం చైవ త్రిపురాన్ కోసలాంస్తథా। ఏతాన్ సర్వాన్ వినిర్జిత్య కరమాదాయ సర్వశః॥ ౧౦॥ దక్షిణాం దిశమాస్థాయ కర్ణో జిత్వా మహారథాన్। రుక్మిణం దాక్షిణాత్యేషు యోధయామాస సూతజః॥ ౧౧॥ స యుద్ధం తుములం కృత్వా రుక్మీ ప్రోవాచ సూతజమ్। ప్రీతోఽస్మి తవ రాజేంద్ర విక్రమేణ బలేన చ॥ ౧౨॥ న తే విఘ్నం కరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాం సముపాలయమ్। ప్రీత్యా చాహం ప్రయచ్ఛామి హిరణ్యం యావదిచ్ఛసి॥ ౧౩॥ సమేత్య రుక్మిణా కర్ణః పాండ్యం శైలం చ సోఽగమత్। స కేరళం రణే చైవ నీలం చాపి మహీపతిమ్॥ ౧౪॥ వేణుదారిసుతం చైవ యే చాన్యే నృపసత్తమాః। దక్షిణస్యాం దిశి నృపాన్ కరాన్ సర్వానదాపయత్॥ ౧౫॥ శైశుపాలిం తతో గత్వా విజిగ్యే సూతనందనః। పార్శ్వస్థాంశ్చాపి నృపతీన్ వశే చక్రే మహాబలః॥ ౧౬॥ ఆవంత్యాంశ్చ వశే కృత్వా సామ్నా చ భరతర్షభ। వృష్ణిభిః సహ సంగమ్య పశ్చిమామపి నిర్జయత్॥ ౧౭॥ వారుణీం దిశమాగమ్య యావనాన్ బర్బరాంస్తథా। నృపాన్ పశ్చిమభూమిస్థాన్ దాపయామాస వై కరాన్॥ ౧౮॥ విజిత్య పృథివీం సర్వాం సపూర్వాపరదక్షిణామ్। సమ్లేచ్ఛాటవికాన్ వీరః సపర్వతనివాసినః॥ ౧౯॥ భద్రాన్ రోహితకాంశ్చైవ ఆగ్నేయాన్ మాళవానపి। గణాన్ సర్వాన్ వినిర్జిత్య నీతికృత్ప్రహసన్నివ॥ శశకాన్ యవనాంశ్చైవ విజిగ్యే సూతనందనః। నగ్నజిత్ప్రముఖాంశ్చైవ గణాన్ జిత్వా మహారథాన్॥ ౨౧॥ ఏవం స పృథివీం సర్వాం వశే కృత్వా మహారథః। విజిత్య పురుషవ్యాఘ్రో నాగసాహ్వయమాగమత్॥ ౨౨॥ తమాగతం మహేష్వాసం ధార్తరాష్ట్రో జనాధిపః। ప్రత్యుద్గమ్య మహారాజ సభ్రాతృపితృబాంధవః॥ ౨౩॥ అర్చయామాస విధినా కర్ణమాహవశోభినమ్। ఆశ్రావయచ్చ తత్కర్మ ప్రీయమాణో జనేశ్వరః॥ ౨౪॥ యన్న భీష్మాన్న చ ద్రోణాన్న కృపాన్న చ బాహ్లికాత్। ప్రాప్తవానస్మి భద్రం తే త్వత్తః ప్రాప్తం మయా హి తత్॥ ౨౫॥ బహునా తు కిముక్తేన శృణు కర్ణ వచో మమ। సనాథోఽస్మి మహాబాహో త్వయా నాథేన సత్తమ॥ ౨౬॥ న హి తే పాండవాః సర్వే కలామర్హంతి షోడశీమ్। అన్యే వా పురుషవ్యాఘ్ర రాజానోఽభ్యుదితోదితాః॥ ౨౭॥ స భవాన్ ధృతరాష్ట్రం తం గాంధారీం చ యశస్వినీమ్। పశ్య కర్ణ మహేష్వాస అదితిం వజ్రభృద్యథా॥ ౨౮॥ తతో హలహలాశబ్దః ప్రాదురాసీద్విశాంపతే। హాహాకారాశ్చ బహవో నగరే నాగసాహ్వయే॥ ౨౯॥ కేచిదేనం ప్రశంసంతి నిందంతి స్మ తథాపరే। తూష్ణీమాసంస్తథా చాన్యే నృపాస్తత్ర జనాధిప॥ ౩౦॥ ఏవం విజిత్య రాజేంద్ర కర్ణః శస్త్రభృతాం వరః। సపర్వతవనాకాశాం ససముద్రాం సనిష్కుటామ్॥ ౩౧॥ దేశైరు

చ్చావచైః ప్రాణానాం పత్తనైర్నగరైరపి। ద్వీపైశ్చ సుమహాసంపూర్ణైః పృథివీం పృథివీపతే॥ ౩౨॥ కాలేననాతిదీర్ఘేణ వశే కృత్వా తు పార్థివాన్।
అక్షయం ధనమాదాయ సూతజోఽన్నృపమభ్యయాత్॥ ౩౩॥ ప్రవిశ్య చ గృహం రాజన్నభ్యంతరమరిందమ। గాంధారీసహితం వీరో ధృతరాష్ట్రం దదవ
ర్శ సః॥ ౩౪॥ పుత్రవచ్చ నరవ్యాఘ్ర పాదౌ జగ్రాహ ధర్మవిత్। ధృతరాష్ట్రేణ చాశ్లిష్య ప్రేమ్ణా చాపి విసర్జితః॥ ౩౫॥ తదా ప్రభృతి రాజా చ
శకునిశ్చాపి సౌబలః। జానతే నిర్జితాన్ పార్థాన్ కర్ణేన యుధి భారత॥ ౩౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రా

పర్వణి - కర్ణదిగ్విజయే - త్రిపంచాశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ జిత్వా తు పృథివీం రాజన్ సూతపుత్రో జనాధిప। అబ్రవీత్పరవీరఘ్నో దుర్యోధనమిదం వచః॥ ౧॥ కర్ణః॥ దుర్యోధన నిబోధేదం యత్త్వాం
వక్ష్యామి కౌరవ। శ్రుత్వా వాచం తథా సర్వం కర్తుమర్హస్యరిందమ॥ ౨॥ తవాద్య పృథివీ వీర నిఃసపత్నా నృపోత్తమ। తాం పాలయ యథా శక్రో హ
తశత్రుర్మహామనాః॥ ౩॥ వైశంపాయనః॥ ఏవముక్తస్తు కర్ణేన కర్ణం రాజాబ్రవీత్పునః। న కించిద్దుర్లభం తస్య యస్య త్వం పురుషర్షభ॥ ౪॥ స
హాయశ్చానురక్తశ్చ మదర్థం చ సముద్యతః। అభిప్రాయస్తు మే కశ్చిత్తం వై శృణు యథాతథమ్॥ ౫॥ రాజసూయం పాండవస్య దృష్ట్వా క్రతువరం మ
హత్। మమ స్పృహా సముత్పన్నా తాం సంపాదయ సూతజ॥ ౬॥ ఏవముక్తస్తతః కర్ణో రాజానమిదమబ్రవీత్। తవాద్య పృథివీపాలా వశ్యాః సర్వే
నృపోత్తమ॥ ౭॥ ఆహూయంతాం ద్విజవరాః సంభారాశ్చ యథావిధి। సంభ్రియంతాం కురుశ్రేష్ఠ యజ్ఞోపకరణాని చ॥ ౮॥ ఋత్విజశ్చ సమాహూతా
యథోక్తా వేదపారగాః। క్రియాం కుర్వంతు తే రాజన్ యథాశాస్త్రమరిందమ॥ ౯॥ బహ్వన్నపానసంయుక్తః సుసమృద్ధగుణాన్వితః। ప్రవర్తతాం మ
హాయజ్ఞస్తవాపి భరతర్షభ॥ ౧౦॥ ఏవముక్తస్తు కర్ణేన ధార్తరాష్ట్రో విశాంపతే। పురోహితం సమానాయ్య వచనం చేదమబ్రవీత్॥ ౧౧॥ రాజసూ
యం క్రతుశ్రేష్ఠం సమాప్తవరదక్షిణమ్। ఆహర త్వం మమ కృతే యథాన్యాయం యథాక్రమమ్॥ ౧౨॥ స ఏవముక్తో నృపతిమువాచ ద్విజసత్తమః। న స శ
క్యః క్రతుశ్రేష్ఠో జీవమానే యుధిష్ఠిరే॥ ౧౩॥ ఆహర్తుం కౌరవశ్రేష్ఠ కులే తవ నృపోత్తమ। దీర్ఘాయుర్జీవతి చ తే ధృతరాష్ట్రః పితా నృప॥ ౧౪॥ అత
శ్చాపి విరుద్ధస్తే క్రతురేష నృపోత్తమ। అస్తి త్వన్యన్మహత్సత్రం రాజసూయసమం ప్రభో॥ ౧౫॥ తేన త్వం యజ రాజేంద్ర శృణు చేదం వచో మమ। య ఇ
మే పృథివీపాలాః కరదాస్తవ పార్థివ॥ ౧౬॥ తే కరాన్ సంప్రయచ్ఛంతు సువర్ణం చ కృతాకృతమ్। తేన తే క్రియతామద్య లాంగలం నృపసత్తమ॥ ౧౭॥
యజ్ఞవాటస్య తే భూమిః కృష్యతాం తేన భారత। తత్ర యజ్ఞో నృపశ్రేష్ఠ ప్రభూతాన్నః సుసంస్కృతః॥ ౧౮॥ ప్రవర్తతాం యథాన్యాయం సర్వతో
హ్యనివారితః। ఏష తే వైష్ణవో నామ యజ్ఞః సత్పురుషోచితః॥ ౧౯॥ ఏతేన నేష్టవాన్ కశ్చిదృతే విష్ణుం పురాతనమ్। రాజసూయం క్రతుశ్రేష్ఠం స్పర్ధత్యే
ష మహాక్రతుః॥ ౨౦॥ అస్మాకం రోచతే చైవ శ్రేయశ్చ తవ భారత। నిర్విఘ్నశ్చ భవత్యేష సఫలా స్యాత్ స్పృహా తవ॥ ౨౧॥ ఏవముక్తస్తు తైర్విప్రై
ర్ధార్తరాష్ట్రో మహీపతిః। కర్ణం చ సౌబలం చైవ భ్రాతౄంశ్చైవేదమబ్రవీత్॥ ౨౨॥ రోచతే మే వచః కృత్స్నం బ్రాహ్మణానాం న సంశయః।
రోచతే యది యుష్మాకం తస్మాత్ ప్రబ్రూత మాచిరమ్॥ ౨౩॥ ఏవముక్తాస్తు తే సర్వే తథేత్యూచుర్నరాధిపమ్। సందిదేశ తతో రాజా వ్యాపారస్థాన్ య
థాక్రమమ్॥ ౨౪॥ హలస్య కరణే చాపి వ్యాదిష్టాః సర్వశిల్పినః। యథోక్తం చ నృపశ్రేష్ఠ కృతం సర్వం యథాక్రమమ్॥ ౨౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్య

పర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి - దుర్యోధనయజ్ఞారంభే - చతుఃపంచాశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తతస్తు శిల్పినః సర్వే అమాత్యప్రవరాశ్చ మే। విదురశ్చ మహాప్రాజ్ఞో ధార్తరాష్ట్రే న్యవేదయన్॥ ౧॥ సజ్జం క్రతువరం రాజన్ కా

లప్రాప్తం చ భారత। సౌవర్ణం చ కృతం సర్వం లాంగలం చ మహాధనమ్॥ ౨॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా నృపశ్రేష్ఠో ధార్తరాష్ట్రో విశాంపతే। ఆజ్ఞాపయామాస నృపః క్రతురాజప్రవర్తనమ్॥ ౩॥ తతః ప్రవవృతే యజ్ఞః ప్రభూతాన్నః సుసంస్కృతః। దీక్షితశ్చాపి గాంధారిర్యథాశాస్త్రం యథాక్రమమ్॥ ౪॥ ప్రహృష్టో ధృతరాష్ట్రశ్చ విదురశ్చ మహాయశాః। భీష్మో ద్రోణః కృపః కర్ణో గాంధారీ చ యశస్వినీ॥ ౫॥ నిమంత్రణార్థం దూతాంశ్చ ప్రేషయామాస శీఘ్రగాన్। పార్థివానాం చ రాజేంద్ర బ్రాహ్మణానాం తథైవ చ॥ ౬॥ తే ప్రయాతా యథోద్దిష్టా దూతాస్త్వరితవాహనాః। తత్ర కంచిత్ప్రయాతం తు దూతం దుశ్శాసనోఽబ్రవీత్॥ ౭॥ గచ్ఛ ద్వైతవనం శీఘ్రం పాండవాన్ పాపపూరుషాన్। నిమంత్రయ యథాన్యాయం విప్రాంస్తస్మిన్ వనే తదా॥ ౮॥ స గత్వా పాండవాన్ సర్వానువాచాభిప్రణమ్య చ। దుర్యోధనో మహారాజ యజతే నృపసత్తమః॥ ౯॥ స్వవీర్యార్జితమర్థౌఘమవాప్య కురుసత్తమః। తత్ర గచ్ఛంతి రాజానో బ్రాహ్మణాశ్చ తతస్తతః॥ ౧౦॥ అహం తు ప్రేషితో రాజన్ కౌరవేణ మహాత్మనా। ఆమంత్రయతి వో రాజా ధార్తరాష్ట్రో జనేశ్వరః॥ ౧౧॥ మనోఽభిలషితం రాజ్ఞస్తం క్రతుం ద్రష్టుమర్హథ। తతో యుధిష్ఠిరో రాజా తచ్ఛ్రుత్వా దూతభాషితమ్॥ ౧౨॥ అబ్రవీన్నృపశార్దూలో దిష్ట్యా రాజా సుయోధనః। యజతే క్రతుముఖ్యేన పూర్వేషాం కీర్తివర్ధనః॥ ౧౩॥ వయమప్యుపయాస్యామో న త్విదానీం కథంచన। సమయః పరిపాల్యో నో యావద్వర్షం త్రయోదశమ్॥ ౧౪॥ శ్రుత్వైతద్ధర్మరాజస్య భీమో వచనమబ్రవీత్। తదా తు నృపతిర్గంతా ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః॥ ౧౫॥ అస్త్రశస్త్రప్రదీప్తేఽగ్నౌ యదా తం పాతయిష్యతి। వర్షాత్త్రయోదశాదూర్ధ్వం రణసత్రే నరాధిపః॥ ౧౬॥ యదా క్రోధహవిర్మోక్తా ధార్తరాష్ట్రేషు పాండవః। ఆగంతాహం తదాస్మీతి వాచ్యస్తే స సుయోధనః॥ ౧౭॥ శేషాస్తు పాండవా రాజన్నైవోచుః కించిదప్రియమ్। దూతశ్చాపి యథావృత్తం ధార్తరాష్ట్రే న్యవేదయత్॥ ౧౮॥ అథాజగ్ముర్నరశ్రేష్ఠా నానాజనపదేశ్వరాః। బ్రాహ్మణాశ్చ మహాభాగ ధార్తరాష్ట్రపురం ప్రతి॥ ౧౯॥ తే త్వర్చితా యథాశాస్త్రం యథావిధి యథాక్రమమ్। ముదా పరమయా యుక్తాః ప్రీతాశ్చాపి నరేశ్వరాః॥ ౨౦॥ ధృతరాష్ట్రోఽపి రాజేంద్రః సంవృతః సర్వకౌరవైః। హర్షేణ మహతా యుక్తో విదురం ప్రత్యభాషత॥ ౨౧॥ యథా సుఖీ జనః సర్వః క్షత్తః స్యాదన్నసంయుతః। తుష్యేచ్చ యజ్ఞసదనే తథా క్షిప్రం విధీయతామ్॥ ౨౨॥ విదురస్తత రాజ్ఞాయ సర్వవర్ణానరిందమ। యథాప్రమాణతో విద్వాన్ పూజయామాస ధర్మవిత్॥ ౨౩॥ భక్ష్యభోజ్యాన్నపానేన మాల్యైశ్చాపి సుగంధిభిః। వాసోభిర్వివిధైశ్చైవ యోజయామాస హృష్టవత్॥ ౨౪॥ కృత్వా హ్యవభృథం వీరో యథాశాస్త్రం యథాక్రమమ్। సాంత్వయిత్వా చ రాజేంద్రో దత్త్వా చ వివిధం వసు॥ ౨౫॥ విసర్జయామాస నృపాన్ బ్రాహ్మణాంశ్చ సహస్రశః। విసృజ్య చ నృపాన్ సర్వాన్ భ్రాతృభిః పరివారితః॥ ౨౬॥ వివేశ హాస్తినపురం సహితః కర్ణసౌబలైః॥ ౨౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత ఘోషయాత్రాపర్వణి - దుర్యోధనయజ్ఞసమాప్తౌ - పంచపంచాశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ ప్రవిశంతం మహారాజ సూతాస్తుష్టువురచ్యుతమ్। జనాశ్చాపి మహేష్వాసం తుష్టువూ రాజసత్తమమ్॥ ౧॥ లాజైశ్చందనచూర్ణైశ్చాప్యవకీర్య జనాస్తతః। ఊచుర్దిష్ట్యా నృపావిఘ్నః సమాప్తోఽయం క్రతుస్తవ॥ ౨॥ అపరే త్వబ్రువంస్తత్ర వాదకాస్తం మహీపతిమ్। యుధిష్ఠిరస్య యజ్ఞేన న సమో హ్యేష వై క్రతుః॥ ౩॥ నైవ తస్య క్రతోరేష కలామర్హతి షోడశీమ్। ఏవం తత్రాబ్రువన్ కేచిద్వాదకాస్తం జనేశ్వరమ్॥ ౪॥ సుహృదస్త్వబ్రువంస్తత్ర అతి సర్వానయం క్రతుః। యయాతిర్నహుషశ్చాపి మాంధాతా భరతస్తథా॥ ౫॥ క్రతుమేనం సమాహృత్య పూతాః సర్వే దివం గతాః। ఏతా వాచః శుభాః శృణ్వన్ సుహృదాం భరతర్షభ॥ ౬॥ ప్రవివేశ పురం హృష్టః స్వవేశ్మ చ నరాధిపః। అభివాద్య తతః పాదౌ మాతాపిత్రోర్విశాంపతే॥ ౭॥

భీష్మద్రోణకృపాదీనాం విదురస్య చ ధీమతః । అభివాదితః కనీయోభిర్భ్రాతృభిర్భ్రాతృనందనః ॥ ౮ ॥ నిషసాదాసనే ముఖ్యే భ్రాతృభిః పరివారితః ॥ తముత్థాయ మహారాజ సూతపుత్రోఽబ్రవీద్వచః ॥ ౯ ॥ దిష్ట్యా తే భరతశ్రేష్ఠ సమాప్తోఽయం మహాక్రతుః । హతేషు యుధి పార్థేషు రాజసూయే తథా త్వయా ॥ ౧౦ ॥ ఆహృతేఽహం నరశ్రేష్ఠ త్వాం సభాజయితా పునః ॥ తమబ్రవీన్మహారాజో ధార్తరాష్ట్రో మహాయశాః ॥ ౧౧ ॥ సత్యమేతత్త్వయోక్తం హి పాండవేషు దురాత్మసు । నిహతేషు నరశ్రేష్ఠ ప్రాప్తే చాపి మహాక్రతౌ ॥ ౧౨ ॥ రాజసూయే పునర్వీర త్వమేవం వర్ధయిష్యసి । ఏవముక్త్వా మహారాజ కర్ణమాశ్లిష్య భారత ॥ ౧౩ ॥ రాజసూయం క్రతుశ్రేష్ఠం చింతయామాస కౌరవః । సోఽబ్రవీత్ కౌరవాంశ్చాపి పార్శ్వస్థాన్నృపసత్తమః ॥ ౧౪ ॥ కదా తు తం క్రతువరం రాజసూయం మహాధనమ్ । నిహత్య పాండవాన్ సర్వానాహరిష్యామి కౌరవాః ॥ ౧౫ ॥ తమబ్రవీత్తదా కర్ణః శృణు మే రాజకుంజర ॥ పాదౌ న ధావయే తావద్యావన్న నిహతోఽర్జునః ॥ ౧౬ ॥ కీలాలజం న ఖాదేయం కరిష్యే చాసురవ్రతమ్ । నాస్తీతి నైవ వక్ష్యామి యాచితో యేన కేనచిత్ ॥ ౧౭ ॥ అథోత్క్రుష్టం మహేష్వాసైర్ధార్తరాష్ట్రైర్మహారథైః । ప్రతిజ్ఞాతే ఫల్గునస్య వధే కర్ణేన సంయుగే ॥ ౧౮ ॥ విజితాంశ్చాప్యమన్యంత పాండవాన్ ధృతరాష్ట్రజాః ॥ దుర్యోధనోఽపి రాజేంద్ర విసృజ్య నరపుంగవాన్ ॥ ౧౯ ॥ ప్రవివేశ గృహం శ్రీమాన్ యథా చైత్రరథం ప్రభుః ॥ తేఽపి సర్వే మహేష్వాసా జగ్ముర్వేశ్మాని భారత ॥ ౨౦ ॥ పాండవాశ్చ మహేష్వాసా దూతవాక్యప్రచోదితాః ॥ చింతయంతస్తమేవార్థం నాలభంత సుఖం క్వచిత్ ॥ ౨౧ ॥ భూయశ్చ చారై రాజేంద్ర ప్రవృత్తిరుపపాదితా । ప్రతిజ్ఞా సూతపుత్రస్య విజయస్య వధం ప్రతి ॥ ౨౨ ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా ధర్మసుతః సముద్విగ్నో నరాధిప ॥ అభేద్యకవచం మత్వా కర్ణమద్భుతవిక్రమమ్ ॥ ౨౩ ॥ అనుస్మరంశ్చ సంక్లేశాన్న శాంతిముపయాతి సః ॥ తస్య చింతాపరీతస్య బుద్ధిర్జజ్ఞే మహాత్మనః ॥ ౨౪ ॥ బహువ్యాళమృగాకీర్ణం త్యక్తుం ద్వైతవనం వనమ్ । ధార్తరాష్ట్రోఽపి నృపతిః ప్రశశాస వసుంధరామ్ ॥ ౨౫ ॥ భ్రాతృభిః సహితో వీరైర్భీష్మద్రోణకృపైస్తథా । సంగమ్య సూతపుత్రేణ కర్ణేనాహవశోభినా ॥ ౨౬ ॥ దుర్యోధనః ప్రియే నిత్యం వర్తమానో మహీభృతామ్ ! పూజయామాస విప్రేంద్రాన్ క్రతుభిర్భూరిదక్షిణైః ॥ ౨౭ ॥ భ్రాతౄణాం చ ప్రియం రాజన్ స చకార పరంతపః ॥ నిశ్చిత్య మనసా వీరో దత్తభుక్తఫలం ధనమ్ ॥ ౨౮ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత యుధిష్ఠిరచింతాయాం - షట్పంచాశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❋ ❋ సమాప్తం చ ఘోషయాత్రాపర్వ. ❋

౩ ❋ ౩ అథ మృగస్వప్నోద్భవపర్వప్రారంభః - ౩ ❋ ౩

జనమేజయః ॥ దుర్యోధనం మోచయిత్వా పాండుపుత్రా మహాబలాః ॥ కిమకార్షుర్వనే తస్మింస్తన్మమాఖ్యాతుమర్హసి ॥ ౧ ॥ వైశంపాయనః ॥ తతః శయానం కౌంతేయం రాత్రౌ ద్వైతవనే మృగాః । స్వప్నాంతే దర్శయామాసుర్బాష్పకంఠా యుధిష్ఠిరమ్ ॥ ౨ ॥ తానబ్రవీత్స రాజేంద్రో వేపమానాన్ కృతాంజలీన్ । బ్రూత యద్వక్తుకామాః స్థ కే భవంతః కిమిష్యతే ॥ ౩ ॥ ఏవముక్తాః పాండవేన కౌంతేయేన యశస్వినా । ప్రత్యబ్రువన్మృగాస్తత్ర హతశేషా యుధిష్ఠిరమ్ ॥ ౪ ॥ వయం మృగా ద్వైతవనే హతశిష్టాస్తు భారత । నోత్సీదేమ మహారాజ క్రియతాం వాసపర్యయః ॥ ౫ ॥ భవంతో భ్రాతరః శూరాః సర్వ ఏవాస్త్రకోవిదాః ॥ కులాన్యల్పావశిష్టాని కృతవంతో వనౌకసామ్ ॥ ౬ ॥ బీజభూతా వయం కేచిదవశిష్టా మహామతే । వివర్ధేమహి రాజేంద్ర ప్రసాదాత్తే యుధిష్ఠిర ॥ ౭ ॥ తాన్ వేపమానాన్ విత్రస్తాన్ బీజమాత్రావశేషితాన్ । మృగాన్ దృష్ట్వా సుదుఃఖార్తో ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః ॥ ౮ ॥ తాంస్తథేత్యబ్రవీద్రాజా సర్వభూతహితే రతః । యథా భవంతో బ్రువతే కరిష్యామి చ తత్తథా ॥ ౯ ॥ ఇత్యేవం ప్రతిబుద్ధః స రాత్ర్యంతే రాజసత్తమః । అబ్రవీత్సహితాన్ భ్రాతౄన్ దయాపన్నో మృగాన్ ప్రతి ॥ ౧౦ ॥ ఉక్తో రాత్రౌ మృగైరస్మి స్వప్నాంతే హతశేషితైః । తే తు భూతాః స్మ భద్రం తే దయా నః క్రియతామితి ॥ ౧౧ ॥ తే సత్యమాహుః కర్తవ్యా దయాస్మాభిర్వనౌకసామ్ । సాష్టమాసం హి నో వర్షం యదేనానుపయుంజ్మహే ॥

౧౨॥ పునర్బహుమృగం రమ్యం కామ్యకం కాననోత్తమమ్। మరుభూమేః శిరఃస్థానం తృణబిందుసరః ప్రతి॥ ౧౩॥ తత్రేమాం వసతిం శిష్టాం విహరంతో రమేమహి। తతస్తే పాండవాః శీఘ్రం ప్రయయుర్ధర్మకోవిదాః॥ ౧౪॥ బ్రాహ్మణైః సహితా రాజన్ యే చ తత్ర సహోషితాః। ఇంద్రసేనాదిభిశ్చైవ ప్రేష్యైరనుగతాస్తదా॥ ౧౫॥ తేఽయాత్వానుసృతైర్మార్గైః స్వన్నైః శుచిజలాన్వితైః। దదృశుః కామ్యకం పుణ్యమాశ్రమం తపసాయుతమ్॥ ౧౬॥ వివిశుస్తే స్మ కౌరవ్యా వృతా విప్రర్షభైస్తదా। తద్వనం భరతశ్రేష్ఠాః స్వర్గం సుకృతినో యథా॥ ౧౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత యుధిష్ఠిరమృగస్వప్నదర్శనే - సప్తపంచాశదధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ సమాప్తం చ మృగస్వప్నోద్భవపర్వ. ❖

——॥❖॥ అథ వ్రీహిద్రౌణికపర్వప్రారంభః ॥❖॥——

వైశంపాయనః॥ వనే నివసతాం తేషాం పాండవానాం మహాత్మనామ్। వర్షాణ్యేకాదశాతీయుః కృచ్ఛ్రేణ భరతర్షభ ॥ ౧॥ ఫలమూలాశనాస్తే హి సుఖార్హా దుఃఖముత్తమమ్। ప్రాప్తకాలమనుధ్యాంతః సేహిరే వరపూరుషాః ॥ ౨॥ యుధిష్ఠిరస్తు రాజర్షిరాత్మకర్మాపరాధజమ్। చింతయన్ స మహాబాహుర్భ్రాతౄణాం దుఃఖముత్తమమ్॥ ౩॥ న సుష్వాప సుఖం రాజా హృది శల్యైరివార్పితైః। దౌరాత్మ్యమనుపశ్యంస్తత్కాలే ద్యూతోద్భవస్య హి॥ ౪॥ సంస్మరన్ పరుషా వాచః సూతపుత్రస్య పాండవః। నిశ్వాసపరమో దీనో బిభ్రత్ కోపవిషం మహత్॥ ౫॥ అర్జునో యమజౌ చోభౌ ద్రౌపదీ చ యశస్వినీ। స చ భీమో మహాతేజాః సర్వేషాముత్తమో బలీ, ౬॥ యుధిష్ఠిరముదీక్షంతః సేహుర్దుఃఖమనుత్తమమ్। అవశిష్టమల్పకాలం మన్వానాః పురుషర్షభాః॥ ౭॥ వపురన్యదివాకార్షురుత్సాహామర్షచేష్టితైః। కస్యచిత్త్వథ కాలస్య వ్యాసః సత్యవతీసుతః॥ ౮॥ ఆజగామ మహాయోగీ పాండవానవలోకకః। తమాగతమభిప్రేక్ష్య కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః॥ ౯॥ ప్రత్యుద్గమ్య మహాత్మానం ప్రత్యగృహ్ణాద్యథావిధి। తమాసీనముపాసీనః శుశ్రూషుర్నియతేంద్రియః॥ ౧౦॥ తోషయన్ ప్రణిపాతేన వ్యాసం పాండవనందనః। తాన్ అవేక్ష్య కృశాన్ పౌత్రాన్ వనే వన్యేన జీవతః॥ ౧౧॥ మహర్షిరనుకంపార్థమబ్రవీద్బాష్పగద్గదమ్। యుధిష్ఠిర మహాబాహో శృణు ధర్మభృతాం వర॥ ౧౨॥ నాతప్తతపసో లోకే ప్రాప్నువంతి మహత్సుఖమ్। సుఖదుఃఖే హి పురుషః పర్యాయేణోపసేవతే॥ ౧౩॥ నహ్యనంతం సుఖం కశ్చిత్ ప్రాప్నోతి పురుషర్షభ। ప్రజ్ఞావాంస్త్వేవ పురుషః సంయుక్తః పరయా ధియా॥ ౧౪॥ ఉదయాస్తమనజ్ఞో హి న హృష్యతి న శోచతి। సుఖమాపతితం సేవేద్దుఃఖమాపతితం వహేత్ ॥ ౧౫॥ కాలప్రాప్తముపాసీత సస్యానామివ కర్షకః। తపసో హి పరం నాస్తి తపసా విందతే మహత్ ॥ ౧౬॥ నాసాధ్యం తపసః కించిదితి బుధ్యస్వ భారత। సత్యమార్జవమక్రోధః సంవిభాగో దమః శమః॥ ౧౭॥ అనసూయావిహింసా చ శౌచమింద్రియసంయమః। పావనాని మహారాజ నరాణాం పుణ్యకర్మణామ్, ౧౮॥ అధర్మరుచయో మూఢాస్తిర్యగ్గతిపరాయణాః। కృచ్ఛ్రాం యోనిమనుప్రాప్య న సుఖం విందతే జనాః ॥ ౧౯॥ ఇహ యత్ క్రియతే కర్మ తత్పరత్రోపభుజ్యతే। తస్మాచ్ఛరీరం యుంజీత తపసా నియమేన చ॥ ౨౦॥ యథాశక్తి ప్రయచ్ఛేత సంపూజ్యాభిప్రణమ్య చ। కాలే పాత్రే చ హృష్టాత్మా రాజన్ విగతమత్సరః॥ ౨౧॥ సత్యవాదీ లభేతాయురనాయాసమథార్జవమ్। అక్రోధనోఽనసూయశ్చ నిర్వృతిం లభతే పరామ్ ॥ ౨౨ ॥ దాంతః శమపరః శశ్వత్ పరిక్లేశం న విందతి। న చ తప్యతి దాంతాత్మా దృష్ట్వా పరగతాం శ్రియమ్॥ ౨౩॥ సంవిభక్తా చ దాతా చ భోగవాన్ సుఖవాన్నరః। భవత్యహింసకశ్చైవ పరమారోగ్యమశ్నుతే॥ ౨౪॥ మాన్యమానయితా జన్మ సత్కులే మహతి విందతి। వ్యసనైర్న తు సంయోగం ప్రాప్నోతి విజితేంద్రియః ॥ ౨౫ ॥ శుభానుశయబుద్ధిర్హి సంయుక్తః కాలధర్మణా। ప్రాదుర్భవతి తద్యోగాత్కల్యాణమతిరేవ సః ॥ ౨౬॥ యుధిష్ఠిరః॥ భగవన్ దానధర్మాణాం తపసో వా మహామునే। కింస్విద్బహుగుణం ప్రేత్య కిం వా దుష్కరముచ్యతే॥ ౨౭॥ వ్యాసః॥ దానాన్న దుష్కరతరం తాత పృథివ్యామస్తి కించన। అర్థే చ మహతీ తృష్ణా స చ దుఃఖేన లభ్యతే ॥ ౨౮ ॥ పరిత్యజ్య ప్రియాన్ ప్రాణాన్ ధనా

ర్థం హి మహామతే। ప్రవిశంతి నరా వీరాః సముద్రమటవీం తథా॥ ౨౯॥ కృషిగోరక్షమిత్యేకే ప్రతిపద్యంతి మానవాః। పురుషాః ప్రేష్యతామేకే నిర్గ
చ్ఛంతి ధనార్థినః॥ ౩౦॥ తస్మాద్దుఃఖార్జితస్యైవ పరిత్యాగః సుదుష్కరః। న దుష్కరతరం దానాత్తస్మాద్దానం మతం మమ॥ ౩౧॥ విశేషస్త్వత్ర విజ్ఞేయో
న్యాయేనోపార్జితం ధనమ్। పాత్రే కాలే చ దేశే చ సాధుభ్యః ప్రతిపాదయేత్॥ ౩౨॥ అన్యాయాత్సముపాత్తేన దానధర్మో ధనేన యః। క్రియతే న స క
ర్తారం త్రాయతే మహతో భయాత్॥ ౩౩॥ పాత్రే దానం స్వల్పమపి కాలే దత్తం యుధిష్ఠిర। మనసా హి విశుద్ధేన ప్రేత్యానంతఫలం స్మృతమ్॥ ౩౪॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత వ్రీహిద్రౌణికాఖ్యానపర్వణి - దానకథనే - అష్టపంచాశదధికద్విశతతమోధ్యాయః ❁❁❁❁❁❁❁

అత్రాప్యుదాహరంతీమమితిహాసం పురాతనమ్। వ్రీహిద్రోణపరిత్యాగాత్ యత్ఫలం ప్రాప ముద్గలః॥ ౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ వ్రీహిద్రోణః పరిత్యక్తః కథం
తేన మహాత్మనా। కస్మై దత్తశ్చ భగవన్ విధినా కేన చాత్థ మే॥ ౨॥ ప్రత్యక్షధర్మా భగవాన్ యస్య తుష్టో హి కర్మభిః। సఫలం తస్య జన్మాహం మన్యే సద్ధర్మ
చారిణః॥ ౩॥ వ్యాసః॥ శిలోంఛవృత్తిర్ధర్మాత్మా ముద్గలః సంయతేంద్రియః। ఆసీద్రాజన్ కురుక్షేత్రే సత్యవాగనసూయకః॥ ౪॥ అతిథివ్రతీ క్రియా
వాంశ్చ కాపోతీం వృత్తిమాస్థితః। సత్రమిష్టీకృతం నామ సముపాస్తే మహాతపాః॥ ౫॥ సపుత్రదారో హి మునిః పక్షాహారో బభూవ హ। కపోతవృత్త్యా ప
క్షేణ వ్రీహిద్రోణముపార్జయత్॥ ౬॥ దర్శం చ పౌర్ణమాసం చ కుర్వన్ విగతమత్సరః। దేవతాతిథిశేషేణ కురుతే దేహయాపనమ్॥ ౭॥ తస్యేం
ద్రః సహితో దేవైః సాక్షాత్ త్రిభువనేశ్వరః। ప్రత్యగృహ్ణాన్మహారాజ భాగం పర్వణి పర్వణి॥ ౮॥ స పర్వకాలం కృత్వా తు మునివృత్త్యా సమన్వితః। అతిథి
భ్యో దదావన్నం ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా॥ ౯॥ వ్రీహిద్రోణస్య తదహో దదతోన్నం మహాత్మనః। శిష్టం మాత్సర్యహీనస్య వర్ధత్యతిథిదర్శనాత్॥
౧౦॥ తచ్ఛతాన్యపి భుంజంతి బ్రాహ్మణానాం మనీషిణామ్। మునేస్త్యాగవిశుద్ధ్యా తు తదన్నం వృద్ధిమృచ్ఛతి॥ ౧౧॥ తం తు శుశ్రావ ధర్మిష్ఠం ముద్గలం శం
సితవ్రతమ్। దుర్వాసా నృపతే దిగ్వాసాస్తమథాభ్యాజగామ హ॥ ౧౨॥ బిభ్రచ్చాప్రియతం వేషమున్మత్త ఇవ పాండవ। వికచః పరుషా వాచో వ్యాహరన్వి
విధా మునిః॥ ౧౩॥ అభిగమ్యాథ తం విప్రముపాచ మునిసత్తమః। అన్నార్థినమనుప్రాప్తం విద్ధి మాం ద్విజసత్తమ॥ ౧౪॥ స్వాగతం తేస్త్వితి మునిం ముద్గ
లః ప్రత్యభాషత। పాద్యమాచమనీయం చ ప్రతిపాద్యాన్నముత్తమమ్॥ ౧౫॥ ప్రాదాత్స తాపసాయాన్నం క్షుధితాయాతిథివ్రతీ। ఉన్మత్తాయ పరాం
శ్రద్ధామాస్థాయ స ధృతవ్రతః॥ ౧౬॥ తతస్తదన్నం రసవత్ స ఏవ క్షుధయాన్వితః। బుభుజే కృత్స్నమున్మత్తః ప్రాదాత్తస్మై చ ముద్గలః॥ ౧౭॥ భుక్త్వా
చాన్నం తతః సర్వముచ్ఛిష్టేనాత్మనస్తతః। అథానులిలిపేన్నాని యథాగతమగాచ్చ సః॥ ౧౮॥ ఏవం ద్వితీయే సంప్రాప్తే యథాకాలే మనీషిణః। ఆగమ్య
బుభుజే సర్వమన్నముంఛోపజీవినః॥ ౧౯॥ నిరాహారస్తు స మునిరుంఛమార్జయతే పునః। న చైనం విక్రియాం నేతుమశకన్ముద్గలం క్షుధా॥ ౨౦॥ న క్రో
ధో న చ మాత్సర్యం నావమానో న సంభ్రమః। సపుత్రదారముంఛంతమావివేశ ద్విజోత్తమమ్॥ ౨౧॥ తథా తముంఛధర్మాణం దుర్వాసా మునిసత్తమమ్।
ఉపతస్థే యథాకాలం షట్కృత్వః కృతనిశ్చయః॥ ౨౨॥ న చాస్య మనసః కించిద్వికారం దదృశే మునిః। శుద్ధసత్త్వస్య శుద్ధం స దదృశే నిర్మలం మనః॥ ౨౩॥
తమువాచ తతః ప్రీతః స మునిర్ముద్గలం తదా। త్వత్సమో నాస్తి లోకేస్మిన్ దాతా మాత్సర్యవర్జితః॥ ౨౪॥ క్షుద్ధర్మసంజ్ఞాం ప్రణుదత్యాదత్తే ధైర్య
మేవ చ। రసానుసారిణీ జిహ్వా కర్షత్యేవ రసాన్ప్రతి॥ ౨౫॥ ఆహారప్రభవాః ప్రాణా మనో దుర్నిగ్రహం చలమ్। మనసశ్చేంద్రియాణాం చాప్యై
కాగ్ర్యం నిశ్చితం తపః॥ ౨౬॥ శ్రమేణోపార్జితం త్యక్తుం దుఃఖం శుద్ధేన చేతసా। తత్సర్వం భవతా సాధో యథావదుపపాదితమ్॥ ౨౭॥ ప్రీతాః స్మోను
గృహీతాశ్చ సమేత్య భవతా సహ। ఇంద్రియాభిజయో ధైర్యం సంవిభాగో దమః శమః॥ ౨౮॥ దయా సత్యం చ ధర్మశ్చ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్। జితా
స్తే కర్మభిర్లోకాః ప్రాప్తోసి పరమాం గతిమ్॥ ౨౯॥ అహో దానం విఘుష్టం తే సుమహత్ స్వర్గవాసిభిః। సశరీరో భవాన్ గంతా స్వర్గం సుచరిత

Funding: Tattva Heritage Foundation,Kolkata. Digitization: eGangotri.

ప్రత॥ ౩౦॥ ఇత్యేవం వదతస్తస్య తదా దుర్వాససో మునేః। దేవదూతో విమానేన ముద్గలం ప్రత్యుపస్థితః॥ ౩౧॥ హంససారసయుక్తేన కింకిణీజాలమాలినా। కామగేన విచిత్రేణ దివ్యగంధవతా తథా॥ ౩౨॥ ఉవాచ చైనం విప్రర్షిం విమానం కర్మభిర్జితమ్। సముపారోహ సంసిద్ధిం ప్రాప్తోసి పరమాం మునే॥ ౩౩॥ తమేవం వాదినమృషిర్దేవదూతమువాచ హ। ఇచ్ఛామి భవతా ప్రోక్తాన్ గుణాన్ స్వర్గనివాసినామ్॥ ౩౪॥ కే గుణాస్తత్ర వసతాం కిం తపః కశ్చ నిశ్చయః। స్వర్గే తత్ర సుఖం కించ దోషో వా దేవదూతక॥ ౩౫॥ సతాం సప్తపదం మిత్రమాహుః సంతః కులోచితాః। మిత్రతాం చ పురస్కృత్య పృచ్ఛామి త్వామహం విభో॥ ౩౬॥ యదత్ర తథ్యం పథ్యం చ తద్బ్రవీహ్యవిచారయన్। శ్రుత్వా తథా కరిష్యామి వ్యవసాయం గిరా తవ॥ ౩౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గత వ్రీహిద్రౌణికాఖ్యానపర్వణి - స్వర్గగుణప్రశ్నే - ఏకోనషష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖

దేవదూతః॥ మహర్షే ఆర్యబుద్ధిస్త్వం యః స్వర్గసుఖముత్తమమ్। సంప్రాప్తం బహుమంతవ్యం విమృశస్యబుధో యథా॥ ౧॥ ఉపరిష్టాదసౌ లోకో యోయం స్వరితి సంజ్ఞితః। ఊర్ధ్వగః సత్పథః శశ్వద్దేవయానచరో మునే॥ ౨॥ నాతప్తతపసః పుంసో నామహాయజ్ఞయాజినః। నానృతా నాస్తికాశ్చైవ తత్ర గచ్ఛంతి ముద్గల॥ ౩॥ ధర్మాత్మానో జితాత్మానః శాంతా దాంతా విమత్సరాః। దానధర్మరతాః పుంసః శూరాశ్చాహవలక్షణాః॥ ౪॥ తత్ర గచ్ఛంతి ధర్మాగ్ర్యం కృత్వా శమదమాత్మకమ్। లోకాన్ పుణ్యకృతాన్ బ్రహ్మన్ సద్భిరాచరితాన్ నృభిః॥ ౫॥ దేవాః సాధ్యాస్తథా విశ్వే తథైవ చ మహర్షయః। యామా ధామాశ్చ మౌద్గల్య గంధర్వాప్సరసస్తథా॥ ౬॥ ఏషాం దేవనికాయానాం పృథక్ పృథగనేకశః। భాస్వంతః కామసంపన్నా లోకాస్తేజోమయాః శుభాః॥ ౭॥ త్రయస్త్రింశత్సహస్రాణి యోజనాని హిరణ్మయః। మేరుః పర్వతరాడ్యత్ర దేవోద్యానాని ముద్గల॥ ౮॥ నందనాదీని పుణ్యాని విహారాః పుణ్యకర్మణామ్। న క్షుత్పిపాసే న గ్లానిర్న శీతోష్ణభయం తథా॥ ౯॥ బీభత్సమశుభం వాపి తత్ర కించిన్న విద్యతే। మనోజ్ఞాః సర్వతో గంధాః సుఖస్పర్శాశ్చ సర్వశః॥ ౧౦॥ శబ్దాః శ్రుతిమనోగ్రాహ్యాః సర్వతస్తత్ర వై మునే। న శోకో న జరా తత్ర నాయాసపరిదేవనే॥ ౧౧॥ ఈదృశః స మునే లోకః స్వకర్మఫలహేతుకః। సుకృతైస్తత్ర పురుషాః సంభవంత్యాత్మకర్మభిః॥ ౧౨॥ తైజసాని శరీరాణి భవంత్యత్రోపపద్యతామ్। కర్మజాన్యేవ మౌద్గల్య న మాతృపితృజాన్యుత॥ ౧౩॥ న సంస్వేదో న దౌర్గంధ్యం పురీషం మూత్రమేవ చ। తేషాం న చ రజో వస్త్రం బాధతే తత్ర వై మునే॥ ౧౪॥ న మ్లాయంతి స్రజస్తేషాం దివ్యగంధా మనోరమాః। సంయుజ్యంతే విమానైశ్చ బ్రహ్మన్నేవంవిధైశ్చ తే॥ ౧౫॥ ఈర్ష్యాశోకక్లమాపేతా మోహమాత్సర్యవర్జితాః। సుఖం స్వర్గజితస్తత్ర వర్తయంతే మహామునే॥ ౧౬॥ తేషాం తథావిధానాం తు లోకానాం మునిపుంగవ। ఉపర్యుపరి లోకస్య లోకా దివ్యగుణాన్వితాః॥ ౧౭॥ పురస్తాద్బ్రహ్మణస్తత్ర లోకాస్తేజోమయాః శుభాః। యత్ర యాంత్యృషయో బ్రహ్మన్ పూతాః స్వైః కర్మభిః శుభైః॥ ౧౮॥ ఋభవో నామ తత్రాన్యే దేవానామపి దేవతాః। తేషాం లోకాః పరతరే యాన్ యజంతీహ దేవతాః॥ ౧౯॥ స్వయంప్రభాస్తే భాస్వంతో లోకాః కామదుఘాః పరే। న తేషాం స్త్రీకృతస్తాపో న లోకైశ్వర్యమత్సరః॥ ౨౦॥ న వర్తయంత్యాహుతిభిస్తే నాప్యమృతభోజనాః। తథా దివ్యశరీరాస్తే న చ విగ్రహమూర్తయః॥ ౨౧॥ న సుఖే సుఖకామాస్తే దేవదేవాః సనాతనాః। న కల్పపరివర్తేషు పరివర్తంతి తే తథా॥ ౨౨॥ జరా మృత్యుః కుతస్తేషాం హర్షః ప్రీతిః సుఖం న చ। న దుఃఖం న సుఖం చాపి రాగద్వేషౌ కుతో మునే॥ ౨౩॥ దేవానామపి మౌద్గల్య కాంక్షితా సా గతిః పరా। దుష్ప్రాపా పరమా సిద్ధిరగమ్యా కామగోచరైః॥ ౨౪॥ త్రయస్త్రింశదిమే దేవా యేషాం లోకా మనీషిభిః। గమ్యంతే నియమైః శ్రేష్ఠైర్దానైర్వా విధిపూర్వకైః॥ ౨౫॥ సేయం దానకృతా వ్యుష్టిరనుప్రాప్తా సుఖం త్వయా। తాం భుంక్ష్వ సుకృతైర్లబ్ధాం తపసా ద్యోతితప్రభః॥ ౨౬॥ ఏతత్స్వర్గసుఖం విప్ర లోకా నానావిధాస్తథా। గుణాః స్వర్గస్య ప్రో

క్తాస్తే దోషానపి నిబోధ మే ॥ ౨౭ ॥ కృతస్య కర్మణస్తత్ర భుజ్యతే యత్ఫలం దివి । న చాన్యత్ క్రియతే కర్మ మూలచ్ఛేదేన భుజ్యతే ॥ ౨౮ ॥ సోఽత్ర దోషో మమ మతస్తస్యాంతే పతనం చ యత్ । సుఖవ్యాప్తమనస్కానాం పతనం యచ్చ ముద్గల ॥ ౨౯ ॥ అసంతోషః పరీతాపో దృష్ట్వా దీప్తతరాః శ్రియః । యద్భవత్యవరే స్థానే స్థితానాం తత్సుదుష్కరమ్ ॥ ౩౦ ॥ సంజ్ఞామోహాశ్చ పతతాం రజసా చ ప్రధర్షణమ్ । ప్రమ్లానేషు చ మాల్యేషు తతః పిపతిషోర్భయమ్ ॥ ౩౧ ॥ ఆబ్రహ్మభవనాదేతే దోషా మౌద్గల్య దారుణాః । నాకలోకే సుకృతినాం గుణాస్త్వయుతశో నృణామ్ ॥ ౩౨ ॥ అయం త్వన్యో గుణః శ్రేష్ఠశ్చ్యుతానాం స్వర్గతో మునే । శుభానుశయయోగేన మనుష్యేషూపజాయతే ॥ ౩౩ ॥ తత్రాపి సుమహాభాగః సుఖభాగభిజాయతే । న చేత్సంబుధ్యతే తత్ర గచ్ఛత్యధమతాం తతః ॥ ౩౪ ॥ ఇహ యత్క్రియతే కర్మ తత్పరత్రోపభుజ్యతే । కర్మభూమిరియం బ్రహ్మన్ ఫలభూమిరసౌ మతా ॥ ౩౫ ॥ ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యన్మాం పృచ్ఛసి ముద్గల । తవానుకంపయా సాధో సాధు గచ్ఛామ మాచిరమ్ ॥ ౩౬ ॥ వ్యాసః ॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు మౌద్గల్యో వాక్యం విమమృశే ధియా । విమృశ్య చ మునిశ్రేష్ఠో దేవదూతమువాచ హ ॥ ౩౭ ॥ దేవదూత నమస్తేఽస్తు గచ్ఛ తాత యథాసుఖమ్ । మహాదోషేణ మే కార్యం న స్వర్గేణ సుఖేన వా ॥ ౩౮ ॥ పతనం తే మహద్దుఃఖం పరితాపః సుదారుణః । స్వర్గభాజశ్చ్యవంతీహ తస్మాత్స్వర్గం న కామయే ॥ ౩౯ ॥ యత్ర గత్వా న శోచంతి న వ్యథంతి చలంతి వా । తదహం స్థానమత్యంతం మార్గయిష్యామి కేవలమ్ ॥ ౪౦ ॥ ముద్గలః ॥ మహాంత ఏతే దోషాస్తు త్వయా స్వర్గస్య కీర్తితాః । నిర్దోష ఏవ యస్త్వన్యో లోకస్తం ప్రవదస్వ మే ॥ ౪౧ ॥ దేవదూతః ॥ బ్రహ్మణః సదనాదూర్ధ్వం తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ । శుద్ధం సనాతనం జ్యోతిః పరం బ్రహ్మేతి యం విదుః ॥ ౪౨ ॥ న తత్ర విప్ర గచ్ఛంతి పురుషా విషయాత్మకాః । దంభలోభమహాక్రోధమోహద్రోహైరభిద్రుతాః ॥ ౪౩ ॥ నిర్మమా నిరహంకారా నిర్ద్వంద్వాః సంయతేంద్రియాః । ధ్యానయోగపరాశ్చైవ తత్ర గచ్ఛంతి మానవాః ॥ ౪౪ ॥ ఇత్యుక్త్వా స మునిర్వాక్యం దేవదూతం విసృజ్య తమ్ । శిలోంఛవృత్తిర్ధర్మాత్మా శమమాతిష్ఠదుత్తమమ్ ॥ ౪౫ ॥ తుల్యనిందాస్తుతిర్భూత్వా సమలోష్టాశ్మకాంచనః । జ్ఞానయోగేన శుద్ధేన ధ్యాననిత్యో బభూవ హ ॥ ౪౬ ॥ ధ్యానయోగాద్బలం లబ్ధ్వా ప్రాప్య బుద్ధిమనుత్తమామ్ । జగామ శాశ్వతీం సిద్ధిం పరాం నిర్వాణలక్షణామ్ ॥ ౪౭ ॥ తస్మాత్త్వమపి కౌంతేయ న శోకం కర్తుమర్హసి । రాజ్యాత్స్ఫీతాత్పరిభ్రష్టస్తపసా తదవాప్స్యసి ॥ ౪౮ ॥ సుఖస్యానంతరం దుఃఖం దుఃఖస్యానంతరం సుఖమ్ । పర్యాయేణోపసర్పంతే నరం నేమిమరా ఇవ ॥ ౪౯ ॥ పితృపైతామహం రాజ్యం ప్రాప్స్యస్యమితవిక్రమ । వర్షాత్ త్రయోదశాదూర్ధ్వం వ్యేతు తే మానసో జ్వరః ॥ ౫౦ ॥ వైశంపాయనః ॥ ఏవముక్త్వా స భగవాన్ వ్యాసః పాండవనందనమ్ । జగామ తపసే ధీమాన్ పునరేవాశ్రమం ప్రతి ॥ ౫౧ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత ముద్గలజ్ఞానప్రాప్తౌ ఏకషష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ॥ ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ సమాప్తం చ వ్రీహిద్రౌణికాఖ్యానపర్వ - ❖

❖ అథ ద్రౌపదీహరణపర్వప్రారంభః - ❖

జనమేజయః ॥ వసత్స్వేవం వనే తేషు పాండవేషు మహాత్మసు । రమమాణేషు చిత్రాభిః కథాభిర్మునిభిః సహ ॥ ౧ ॥ సూర్యదత్తాక్షయాన్నేన కృష్ణాయా భోజనావధి । బ్రాహ్మణాంస్తర్పమానేషు యే చాన్నార్థముపాగతాః ॥ ౨ ॥ ఆరణ్యానాం మృగాణాం చ మాంసైర్నానావిధైరపి । ధార్తరాష్ట్రా దురాత్మానః సర్వే దుర్యోధనాదయః ॥ ౩ ॥ కథం తేష్వన్వవర్తంత పాపాచారా మహామునే । దుఃశాసనస్య కర్ణస్య శకునేశ్చ మతే స్థితాః ॥ ౪ ॥ ఏతదాచక్ష్వ భగవన్ వైశంపాయన పృచ్ఛతః ॥ వైశంపాయనః ॥ శ్రుత్వా తేషాం తథావృత్తిం నగరే వసతామివ ॥ ౫ ॥ దుర్యోధనో మహారాజ తేషు పాపమరోచయత్ । తథా తైర్నికృతిప్రజ్ఞైః కర్ణదుఃశాసనాదిభిః ॥ ౬ ॥ నానోపాయైరఘం తేషు చింతయత్సు దురాత్మసు । అభ్యాగచ్ఛత్స ధర్మాత్మా తపస్వీ సుమహాయశాః ॥ ౭ ॥ శిష్యాయుతసమోపేతో దుర్వాసా నామ కామతః । తమాగతమభిప్రేక్ష్య మునిం పరమకోపనమ్ ॥ ౮ ॥ దుర్యోధనో వినీతాత్మా ప్రశ్ర

యేనదమేనచ। సహితో భ్రాతృభిః శ్రీమానాతిథ్యేనన్యమంత్రయత్ ॥ ౯ ॥ విధివత్పూజయామాస స్వయంకింకరవత్స్థితః। అహానికతిచిత్తత్ర తస్థౌ సమునిసత్తమః॥ ౧౦॥ తంచపర్యచరద్రాజా దివారాత్రమతంద్రితః। దుర్యోధనోమహారాజ శాపాత్తస్యవిశంకితః॥౧౧॥ క్షుధితోఽస్మిదదస్వాన్నం శీఘ్రంమమనరాధిప। ఇత్యుక్త్వాగచ్ఛతిస్నాతుం ప్రత్యాగచ్ఛతివైచిరాత్ ॥ ౧౨॥ నభోక్ష్యామ్యద్యమేనాస్తి క్షుధేత్యుక్త్వైత్యదర్శనమ్। అకస్మాదేత్యచబ్రూతే భోజయాస్మాంస్త్వరాన్వితః॥ ౧౩॥ కదాచిచ్చనిశీథేసఉత్థాయనికృతౌస్థితః। పూర్వవత్కారయిత్వాన్నంనభుంక్తేగర్హయన్స్మసః॥౧౪॥ వర్తమానేతథాతస్మిన్యదాదుర్యోధనోనృపః। వికృతింనైతినక్రోధంతదాతుష్టోభవన్మునిః॥౧౫॥ఆహచైనందురాధర్షోవరదోఽస్మీతిభారత॥ దుర్వాసాః॥ వరంవరయభద్రంతే యత్తేమనసివర్తతే॥ ౧౬॥ మయిప్రీతేతుయద్ధర్మ్యంనాలభ్యంవిద్యతేతవ॥ వైశంపాయనః॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వావచస్తస్యమహర్షేర్భావితాత్మనః॥ ౧౭॥ అమన్యతపునర్జాతమాత్మానంససుయోధనః। ప్రాగేవమంత్రితంచాసీత్కర్ణదుశ్శాసనాదిభిః॥ ౧౮॥ యాచనీయంమునేస్తుష్టాదితినిశ్చిత్యదుర్మతిః। అతిహర్షాన్వితోరాజావరమేనమయాచత॥ ౧౯॥ శిష్యైఃసహమమబ్రహ్మన్యథాజాతోఽతిథిర్భవాన్। అస్మత్కులేమహారాజోజ్యేష్ఠఃశ్రేష్ఠోయుధిష్ఠిరః॥ ౨౦॥ వనేవసతిధర్మాత్మాభ్రాతృభిఃపరివారితః। గుణవాన్శీలసంపన్నస్తస్యత్వమతిథిర్భవ॥ ౨౧॥ యదాచరాజపుత్రీసాసుకుమారీయశస్వినీ। భోజయిత్వాద్విజాన్సర్వాన్పతీంశ్చవరవర్ణినీ॥ ౨౨॥ విశ్రాంతాచస్వయంభుక్త్వాసుఖాసీనాభవేద్యదా। తదాత్వంతత్రగచ్ఛేథాయద్యనుగ్రాహ్యతామయి॥ ౨౩ ॥ తథాకరిష్యేత్వత్ప్రీత్యాత్యేవముక్త్వాసుయోధనమ్। దుర్వాసాఅపివిప్రేంద్రోయథాగతమగాత్తతః॥ ౨౪॥ కృతార్థమివచాత్మానంతదామేనేసుయోధనః। కరేణచకరంగృహ్యకర్ణస్యముదితోభృశమ్॥ ౨౫॥ కర్ణోఽపిభ్రాతృసహితమిత్యువాచనృపంముదా॥కర్ణః॥ దిష్ట్యాకామఃసుసంవృత్తోదిష్ట్యాకౌరవవర్ధసే। ౨౬ । దిష్ట్యాతేశత్రవోమగ్నాదుస్తరేవ్యసనార్ణవే। దుర్వాసఃక్రోధజేవహ్నౌపతితాఃపాండునందనాః॥ ౨౭॥ స్వైరేవతేమహాపాపైర్గతావైదుస్తరంతమః॥ వైశంపాయనః॥ ఇత్థంతేనికృతిప్రజ్ఞారాజన్దుర్యోధనాదయః॥ ౨౮ । హసంతఃప్రీతమనసోజగ్ముఃస్వంస్వంనికేతనమ్॥ ౨౯ । ఇతిశ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత ద్రౌపదీహరణపర్వణి-దుర్వాస ఆతిథ్యే- ఏకషష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తతఃకదాచిద్దుర్వాసాఃసుఖాసీనాంస్తుపాండవాన్। భుక్త్వాచావస్థితాంకృష్ణాంజ్ఞాత్వాతస్మిన్వనేమునిః॥ ౧॥ అభ్యాగచ్ఛత్పరివృతఃశిష్యైరయుతసమ్మితైః। దృష్ట్వాయాంతంతమతిథింసచరాజాయుధిష్ఠిరః॥ ౨॥ జగామాభిముఖఃశ్రీమాన్సహభ్రాతృభిరచ్యుతః। తస్మైబద్ధ్వాంజలింసమ్యగుపవేశ్యవరాసనే॥ ౩॥ విధివత్పూజయిత్వాతమాతిథ్యేనన్యమంత్రయత్।ఆహ్నికంభగవన్కృత్వాశీఘ్రమేహీతిచాబ్రవీత్ ॥ ౪ ॥ జగామచమునిఃసోఽపిస్నాతుంశిష్యైఃసహానఘః। భోజయేత్సహశిష్యంమాంకథమిత్యవిచింతయన్॥ ౫॥ న్యమజ్జత్సలిలేచాపిమునిసంఘఃసమాహితః। ఏతస్మిన్నంతరేరాజన్ద్రౌపదీయోషితాంవరా॥ ౬॥ చింతామవాపపరమామన్నహేతోఃపతివ్రతా। సాచింతయంతీచయదానాన్నహేతుమవిందత॥ ౭॥ మనసాచింతయామాసకృష్ణంకంసనిషూదనమ్। కృష్ణకృష్ణమహాబాహోదేవకీనందనావ్యయ॥ ౮॥ వాసుదేవజగన్నాథప్రణతార్తివినాశన। విశ్వాత్మన్విశ్వజనకవిశ్వహర్తఃప్రభోఽవ్యయ॥ ౯॥ ప్రపన్నపాలగోపాలప్రజాపాలపరాత్పర।ఆకూతీనాంచచిత్తీనాంప్రవర్తకనతాస్మితే॥ ౧౦॥ వరేణ్యవరదానంతఅగతీనాంగతిర్భవ। పురాణపురుషప్రాణమనోవృత్త్యాద్యగోచర॥ ౧౧ ॥ సర్వాధ్యక్షపరాధ్యక్షత్వామహంశరణంగతా। పాహిమాంకృపయాదేవశరణాగతవత్సల ॥ ౧౨॥ నీలోత్పలదళశ్యామపద్మగర్భారుణేక్షణ। పీతాంబరపరీధానలసత్కౌస్తుభభూషణ॥ ౧౩ ॥ త్వమాదిరంతోభూతానాంత్వమేవచపరాయణమ్। పరాత్పరతరంజ్యోతిర్విశ్వాత్మాసర్వతోముఖః॥ ౧౪ ॥ త్వామేవాహుఃపరంబీజంనిధానంసర్వసంపదామ్। త్వయానా

థేన దేవేశ సర్వాపద్భ్యో భయాపహ॥ ౧౫॥ దుశ్శాసనాదహం పూర్వం సభాయాం మోచితా యథా। తథైవ సంకటాదస్మాన్మాముద్ధర్తుమిహార్హ
సి॥ ౧౬॥ వైశంపాయనః॥ ఏవం స్తుతస్తదా దేవః కృష్ణో భక్తవత్సలః। ద్రౌపద్యాః సంకటం జ్ఞాత్వా దేవదేవో జగత్పతిః॥ ౧౭॥ పార్శ్వస్థాం శయనే
త్యక్త్వా రుక్మిణీం కేశవః ప్రభుః। తత్రాజగామ త్వరితో హ్యచింత్యగతిరీశ్వరః॥ ౧౮॥ తతస్తం ద్రౌపదీ దృష్ట్వా ప్రణమ్య పరయా ముదా। అబ్రవీద్వాసు
దేవాయ మునేరాగమనాదికమ్॥ ౧౯॥ తతస్తామబ్రవీత్ కృష్ణః క్షుధితోఽస్మి భృశాతురః। శీఘ్రం భోజయ మాం కృష్ణే పశ్చాత్సర్వం కరిష్యసి॥ ౨౦॥ నిశమ్య
తద్వచః కృష్ణా లజ్జితా వాక్యమబ్రవీత్। స్థాల్యాం భాస్కరదత్తాయామన్నం మద్భోజనావధి॥ ౨౧॥ భుక్తవత్యస్మ్యహం దేవ తస్మాదన్నం న విద్యతే। తతః
ప్రోవాచ భగవాన్ కృష్ణాం కమలలోచనః॥ ౨౨॥ కృష్ణే న నర్మకాలోఽయం క్షుచ్ఛ్రమేణాతురే మయి। శీఘ్రం గచ్ఛ మమ స్థాలీమానయిత్వా ప్రదర్శ
య॥ ౨౩॥ ఇతి నిర్బంధతః స్థాలీమానాయ్య స యదూద్వహః। స్థాల్యాః కంఠేఽథ సంలగ్నం శాకాన్నం వీక్ష్య కేశవః॥ ౨౪॥ ఉపయుజ్యాబ్రవీదేనామనేన హరి
రీశ్వరః। విశ్వాత్మా ప్రీయతాం దేవ తుష్టశ్చాస్త్వితి యజ్ఞభుక్॥ ౨౫॥ ఆకారయ మునీన్ శీఘ్రం భోజనాయేతి చాబ్రవీత్। భీమసేనం మహాబాహుః కృష్ణః
క్లేశవినాశనః॥ ౨౬॥ తతో జగామ త్వరితో భీమసేనో మహాయశాః। ఆకారితుం తదా సర్వాన్ భోజనార్థం నృపోత్తమ॥ ౨౭॥ స్నాతుం గతాన్ దేవనద్యాం
దుర్వాసఃప్రభృతీన్ మునీన్। తే చావగాహ్య సలిలే కృతవంతోఽఘమర్షణమ్॥ ౨౮॥ దృష్ట్వోద్గారాన్ సాన్నరసాంస్తృప్త్యా పరమయా యుతాః। ఉ
త్తీర్య సలిలాత్తస్మాద్దృష్టవంతః పరస్పరమ్॥ ౨౯॥ దుర్వాససమభిప్రేక్ష్య సర్వే తే మునయోఽబ్రువన్। రాజ్ఞా హి కారయిత్వాన్నం వయం స్నాతుం
సమాగతాః॥ ౩౦॥ ఆకంఠతృప్తాః బ్రహ్మర్షే కింస్విద్భుంజామహే వయమ్। వృథా పాకః కృతోఽస్మాభిస్తత్ర కింకరవామహే॥ ౩౧॥ దుర్వాసాః॥ వృథా
పాకేన రాజర్షేరపరాధః కృతో మహాన్। మాస్మాన్ధక్ష్యుర్దృష్ట్వైవ పాండవాః క్రూరచక్షుషా॥ ౩౨॥ స్మృత్వానుభావం రాజర్షేరంబరీషస్య
ధీమతః। బిభేమి సుతరాం విప్రా హరిపాదాశ్రయాజ్జనాత్॥ ౩౩॥ పాండవాశ్చ మహాత్మానః సర్వే ధర్మపరాయణాః। శూరాశ్చ కృతవిద్యాశ్చ వ్రతి
నస్తపసి స్థితాః॥ ౩౪॥ సదాచారరతా నిత్యం వాసుదేవపరాయణాః। క్రుద్ధాస్తే నిర్దహేయుర్వై తూలరాశిమివానలః॥ ౩౫॥ తత ఏతాననాపృష్ట్వైవ శి
ష్యాః శీఘ్రం పలాయత॥ వైశంపాయనః॥ ఇత్యుక్తాస్తే ద్విజాః సర్వే మునినా గురుణా తదా॥ ౩౬॥ పాండవేభ్యో భృశం భీతా దుద్రువుస్తే దిశో దశ। భీమసే
నో దేవనద్యామపశ్యన్మునిసత్తమాన్॥ ౩౭॥ తీర్థేష్వితస్తతస్తస్యాశ్చచార గవేషయన్। తత్రస్థేభ్యస్తాపసేభ్యః శ్రుత్వా తాంశ్చైవ విద్రుతాన్॥
౩౮॥ యుధిష్ఠిరమథాభ్యేత్య తం వృత్తాంతం న్యవేదయత్। తతస్తే పాండవాః సర్వే ప్రత్యాగమనకాంక్షిణః॥ ౩౯॥ ప్రతీక్షంతః కియత్కాలం జితాత్మానో
వతస్థిరే। నిశీథే హ్యేత్య చాకస్మాదస్మాన్ సంఛలయిష్యతి॥ ౪౦॥ కథం చ నిస్తరేమాస్మాత్ కృచ్ఛ్రాద్దైవోపసాదితాత్। ఇతి చింతాపరాన్ దృష్ట్వా నిశ్వ
సంతో ముహుర్ముహుః॥ ౪౧॥ ఉవాచ వచనం శ్రీమాన్ కృష్ణః ప్రత్యక్షతాం గతః॥ శ్రీకృష్ణః॥ భవతామాపదం జ్ఞాత్వా ఋషేః పరమకోపనాత్॥ ౪౨॥
ద్రౌపద్యా చింతితః పార్థా అహం సత్వరమాగతః। న భయం విద్యతే తస్మాద్దుర్వాససోఽల్పకమ్॥ ౪౩॥ తేజసా భవతాం భీతః పూర్వమేవ పలాయి
తః। ధర్మనిత్యాస్తు యే కేచిన్న తే సీదంతి కర్హిచిత్॥ ౪౪॥ ఆపృచ్ఛే త్వాం గమిష్యామి నియతం భద్రమస్తు వః॥ వైశంపాయనః॥ శ్రుత్వేరితం కేశవస్య బభూ
వుః స్వస్థమానసాః॥ ౪౫॥ ద్రౌపద్యా సహితాః పార్థాస్తమూచుర్విగతజ్వరాః। త్వయా నాథేన గోవింద దుస్తరామాపదం విభో॥ ౪౬॥ తీర్ణాః ప్లవ
మివాసాద్య మజ్జమానా మహార్ణవే। స్వస్తి సాధయ భద్రం తే ఇత్యాజ్ఞాతో యయౌ పురీమ్॥ ౪౭॥ పాండవాశ్చ మహాభాగ ద్రౌపదీసహితాః ప్రభో
ఊషుః ప్రహృష్టమనసో విహరంతో వనాద్వనమ్॥ ౪౮॥ ఇతి తేఽభిహితం రాజన్ యత్పృష్టోఽహమిహ త్వయా। ఏవంవిధాన్యలీకాని ధార్తరాష్ట్రైర్దురాత్మ
భిః॥ పాండవేషు వనస్థేషు ప్రయుక్తాని వృథాభవన్॥ ౪౯॥ ఇతి ద్రౌపదీహరణపర్వణి కృష్ణసందర్శనే ద్విషష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః॥ ❋❋❋❋

వైశంపాయనః॥ తస్మిన్బహుమృగేఽరణ్యేఽటమానా మహారథాః। కామ్యకే భరతశ్రేష్ఠా విజహ్రుస్తే యథామరాః॥ ౧॥ ప్రేక్షమాణా బహువిధాన్వనోద్దేశాన్సమంతతః। యథర్తుకాలరమ్యాశ్చ వనరాజీః సుపుష్పితాః॥ ౨॥ పాండవా మృగయాశీలాశ్చరంతస్తన్మహద్వనమ్। విజహ్రురింద్రప్రతిమాః కంచిత్కాలమరిందమ॥ ౩॥ తతస్తే యౌగపద్యేన యయుః సర్వే చతుర్దిశమ్। మృగయాం పురుషవ్యాఘ్రా బ్రాహ్మణార్థే పరంతపాః॥ ౪॥ ద్రౌపదీమాశ్రమే న్యస్య తృణబిందోరనుజ్ఞయా। మహర్షేర్దీప్తతపసో ధౌమ్యస్య చ పురోధసః॥ ౫॥ తతస్తు రాజా సింధూనాం వార్ధక్షత్రిర్మహాయశాః। వివాహకామః సాల్వేయాన్ప్రయాతః సోఽభవత్తదా॥ ౬॥ మహతా పరిబర్హేణ రాజయోగ్యేన సంవృతః। రాజభిర్బహుభిః సార్ధముపాయాత్కామ్యకం చ సః॥ ౭॥ తత్రాపశ్యత్ప్రియాం భార్యాం పాండవానాం యశస్వినీమ్। తిష్ఠంతీమాశ్రమద్వారి ద్రౌపదీం నిర్జనే వనే॥ ౮॥ విభ్రాజమానాం వపుషా బిభ్రతీం రూపముత్తమమ్। భ్రాజయంతీం వనోద్దేశం నీలాభ్రమివ విద్యుతమ్॥ ౯॥ అప్సరా దేవకన్యా వా మాయా వా దేవనిర్మితా। ఇతి కృత్వాంజలిం సర్వే దదృశుస్తామనిందితామ్॥ ౧౦॥ తతః స రాజా సింధూనాం వార్ధక్షత్రిర్జయద్రథః। విస్మితస్త్వనవద్యాంగీం దృష్ట్వా తాం దుష్టమానసః॥ ౧౧॥ స కోటికాస్యం రాజానమబ్రవీత్కామమోహితః। కస్య త్వేషానవద్యాంగీ యది వాపి న మానుషీ॥ ౧౨॥ వివాహార్థో న మే కశ్చిదిమాం ప్రాప్యాతిసుందరీమ్। ఏతామేవాహమాదాయ గమిష్యామి స్వమాలయమ్॥ ౧౩॥ గచ్ఛ జానీహి సౌమ్యైనాం కస్య వాత్ర కుతోఽపి వా। కిమర్థమాగతా సుభ్రూరిదం కంటకితం వనమ్॥ ౧౪॥ అపి నామ వరారోహా మామేషా లోకసుందరీ। భజేదద్యాయతాపాంగీ సుదతీ తనుమధ్యమా॥ ౧౫॥ అప్యహం కృతకామః స్యామిమాం ప్రాప్య వరస్త్రియమ్। గచ్ఛ జానీహి కో న్వస్యా నాథ ఇత్యేవ కోటిక॥ ౧౬॥ స కోటికాస్యస్తచ్ఛ్రుత్వా రథాత్ప్రస్కంద్య కుండలీ। ఉపేత్య పప్రచ్ఛ తదా క్రోష్టా వ్యాఘ్రవధూమివ॥ ౧౭॥ ఇతి ద్రౌపదీహరణపర్వణి - కోటికాస్యప్రశ్నే - త్రిషష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః

కోటికాస్యః॥ కా త్వం కదంబస్య వినామ్య శాఖామేకాశ్రమే తిష్ఠసి శోభమానా। దేదీప్యమానాగ్నిశిఖేవ నక్తం వ్యాధూయమానా పవనేన సుభ్రు॥ ౧॥ అతీవ రూపేణ సమన్వితా త్వం న చాప్యరణ్యేషు బిభేషి కిన్ను। దేవీ ను యక్షీ యది దానవీ వా వరాప్సరా దైత్యవరాంగనా వా॥ ౨॥ వపుష్మతీ వోరగరాజకన్యా వనేచరీ వా క్షణదాచర స్త్రీ। యద్యేవ రాజ్ఞో వరుణస్య పత్నీ యమస్య సోమస్య ధనేశ్వరస్య॥ ౩॥ ధాతుర్విధాతుః సవితుర్విభోర్వా శక్రస్య వా త్వం సదనాత్ప్రపన్నా। న హ్యేవ నః పృచ్ఛసి యే వయం స్మ న చాపి జానీమ తవేహ నాథమ్॥ ౪॥ వయం హి మానం తవ వర్ధయంతః పృచ్ఛామ భద్రే ప్రభవం ప్రభుం చ। ఆచక్ష్వ బంధూంశ్చ పతిం కులం చ తత్త్వేన యచ్చేహ కరోషి కార్యమ్॥ ౫॥ అహం తు రాజ్ఞః సురథస్య పుత్రో యం కోటికాస్యం హి విదుర్మనుష్యాః। అసౌ తు యస్తిష్ఠతి కాంచనాంగే రథే హుతోఽగ్నిశ్చయనే యథైవ॥ ౬॥ త్రిగర్తరాజః కమలాయతాక్షః క్షేమంకరో నామ స ఏష వీరః। అస్మాత్పరస్త్వేష మహాధనుష్మాన్పుత్రః కులిందాధిపతేర్వరిష్ఠః॥ ౭॥ నిరీక్షతే త్వాం విపులాయతాక్షః సుపుష్పితః పర్వతవాసనిత్యః। అసౌ తు యః పుష్కరిణీసమీపే శ్యామో యువా తిష్ఠతి దర్శనీయః॥ ౮॥ ఇక్ష్వాకురాజ్ఞః సుబలస్య పుత్రః స ఏష హంతా ద్విషతాం సుగాత్రి। యస్యానుయాత్రాం ధ్వజినః ప్రయాంతి సౌవీరకా ద్వాదశ రాజపుత్రాః॥ ౯॥ శోణాశ్వయుక్తేషు రథేషు సర్వే మఖేషు దీప్తా ఇవ హవ్యవాహాః। అంగారకః కుంజరో గుప్తకశ్చ శత్రుంజయః సృంజయసుప్రవృద్ధౌ॥ ౧౦॥ భయంకరోఽథ భ్రమరో రవిశ్చ శూరః ప్రతాపః కుహనశ్చ నామ। యం షట్సహస్రా రథినోఽనుయాంతి నాగా హయాశ్చైవ పదాతినశ్చ॥ ౧౧॥ జయద్రథో నామ యది శ్రుతస్తే సౌవీరరాజః సుభగే స ఏషః। తస్యాపరే భ్రాతరోఽదీనసత్త్వా బలాహకానీకవిదారణాద్యాః॥ ౧౨॥ సౌవీరవీరాః ప్రవరా యువానో రాజానమేతే బలినోఽనుయాంతి। ఏతైః సహాయైరుపయాతి రాజా మరుద్గణైరింద్ర ఇవాభిగుప్తః॥ ౧౩॥ అజానతాం ఖ్యాపయ నః సుకేశి కస్యాసి భార్యా దుహితా చ కస్య॥ ౧౪॥ ఇతి ద్రౌపదీహరణపర్వణి - కోటికాస్యప్రశ్నే - చతుఃషష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః

వైశంపాయనః॥ అథాబ్రవీద్ద్రౌపదీ రాజపుత్రీ పృష్టా శిబీనాం ప్రవరేణ తేన। అవేక్ష్య మందం ప్రవిముచ్య శాఖాం సంగృహ్ణతీ కౌశికముత్తరీయమ్॥ ౧॥ బు

ధ్వాభిజానామి నరేంద్రపుత్రి న మాదృశీ త్వామభిభాష్టుమర్హతి। న త్వేవ వక్తాస్సి తవేహ వాక్యమన్యో నరో వాప్యథవాపి నారీ॥ ౨॥ ఏకా హ్యహం సం
ప్రతి తేన వాచం దదామి వై భద్ర నిబోధ చేదమ్। అహం హ్యరణ్యే కథమేకమేకా త్వామాలపేయం నిరతా స్వధర్మే॥ ౩॥ జానామి చ త్వాం సురథస్య పు
త్రం యం కోటికాస్యేతి విదుర్మనుష్యాః। తస్మాదహం శైబ్య తథైవ తుభ్యమాఖ్యామి బంధూన్ ప్రథితం కులం చ॥ ౪॥ అపత్యమస్మి ద్రుపదస్య రాజ్ఞః కృ
ష్ణేతి మాం శైబ్య విదుర్మనుష్యాః। సాహం వృణే పంచజనాన్పతిత్వే యే ఖాండవప్రస్థగతాః శ్రుతాస్తే॥ ౫॥ యుధిష్ఠిరో భీమసేనార్జునౌ చ మాద్ర్యాశ్చ
పుత్రౌ పురుషప్రవీరౌ। తే మాం నివేశ్యేహ దిశశ్చతస్రో విభజ్య పార్థా మృగయాం ప్రయాతాః॥ ౬॥ ప్రాచీం రాజా దక్షిణాం భీమసేనో జయః
ప్రతీచీం యమజావుదీచీమ్। మన్యే తు తేషాం రథసత్తమానాం కాలోఽభ్యుపాయాత్ప్రాప్త ఇహోపయాతుమ్॥ ౭॥ సంమానితా యాస్యథ తైర్యథేష్టం విము
చ్యవాహానవరోహయధ్వమ్। ప్రియాతిథిర్ధర్మసుతో మహాత్మా ప్రీతో భవిష్యత్యభివీక్ష్య యుష్మాన్॥ ౮॥ ఏతావదుక్త్వా ద్రుపదాత్మజా సా శైబ్యాత్మ
జం చంద్రముఖీ ప్రతీతా। వివేశ తాం పర్ణశాలాం ప్రశస్తాం సంచింత్య తేషామతిథిత్వధర్మమ్॥ ౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- ఆరణ్యపర్వాంతర్గత ద్రౌ
పదీహరణపర్వణి- ద్రౌపదీవాక్యే- పంచషష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తథాసీనేషు సర్వేషు తేషు రాజసు భారత। యదుక్తం కృష్ణయా సార్ధం తత్సర్వం ప్రత్యవేదయత్॥ ౧॥ కోటికాస్య వచః శ్రుత్వా శై
బ్యం సౌవీరకోఽబ్రవీత్। యదా వాచం వ్యాహరంత్యామస్యాం మే రమతే మనః॥ ౨॥ సీమంతినీనాం ముఖ్యాయాం వినివృత్తః కథం భవాన్। ఏతాం దృష్ట్వా స్త్రి
యో మేఽన్యా యథా శాఖామృగస్త్రియః॥ ౩॥ ప్రతిభాంతి మహాబాహో సత్యమేతద్బ్రవీమి తే। దర్శనాదేవ హి మనస్తయా మేఽపహృతం భృశమ్॥
౪॥ తాం సమాచక్ష్వ కల్యాణీం యది స్యాత్ శైబ్య మానుషీ॥ కోటికః॥ ఏషా వై ద్రౌపదీ కృష్ణా రాజపుత్రీ యశస్వినీ॥ ౫॥ పంచానాం పాండుపుత్రాణాం మ
హిషీ సంమతా భృశమ్। సర్వేషాం చైవ పార్థానాం ప్రియా బహుమతా సతీ॥ ౬॥ తయా సమేత్య సౌవీర సౌవీరాభిముఖో వ్రజ॥ వైశంపాయనః॥ ఏవము
క్తః ప్రత్యువాచ పశ్యామి ద్రౌపదీమితి॥ ౭॥ పతిః సౌవీరసింధూనాం దుష్టభావో జయద్రథః। స ప్రవిశ్యాశ్రమం పుణ్యం సింహో గోష్ఠం వృకో యథా॥ ౮॥
ఆత్మనా సప్తమః కృష్ణామిదం వచనమబ్రవీత్। కుశలం తే వరారోహే భర్తారస్తేఽప్యనామయాః॥ ౯॥ యేషాం కుశలకామాసి తేఽపి కచ్చిదనామయాః॥
ద్రౌపదీ॥ అపి తే కుశలం రాజ్యే రాష్ట్రే కోశే బలే తథా॥ ౧౦॥ కచ్చిదేకః శిబీనాఢ్యాన్ సౌవీరాన్ సహ సింధుభిః। అనుతిష్ఠసి ధర్మేణ యే చాన్యే విదితా
స్త్వయా॥ ౧౧॥ కౌరవ్యః కుశలీ రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః। అహం చ భ్రాతరశ్చాస్య యాంశ్చాన్యాన్ పరిపృచ్ఛసి॥ ౧౨॥ పాద్యం ప్రతిగృహాణేద
మాసనం చ నృపాత్మజ। మృగాన్ పంచాశతం చైవ ప్రాతరాశం దదాని తే॥ ౧౩॥ ఐణేయాన్ పృషతాన్ న్యంకూన్ హరిణాన్ శరభాన్ శశాన్। ఋశ్యాన్
రురూన్ శంబరాంశ్చ గవయాంశ్చ మృగాన్ బహూన్॥ ౧౪॥ వరాహాన్ మహిషాంశ్చైవ యాశ్చాన్యా మృగజాతయః। ప్రదాస్యతి స్వయం తుభ్యం కుంతీ
పుత్రో యుధిష్ఠిరః॥ ౧౫॥ జయద్రథః॥ కుశలం ప్రాతరాశస్య సర్వం మే దిత్సితం త్వయా। ఏహి మే రథమారోహ సుఖమాప్నుహి కేవలమ్॥ ౧౬॥ గతశ్రీ
కాంశ్చ్యుతాన్ రాజ్యాత్ కృపణాన్ గతచేతసః। అరణ్యవాసినః పార్థాన్ నానురోద్ధుం త్వమర్హసి॥ ౧౭॥ న వై ప్రాజ్ఞా గతశ్రీకం భర్తారముపయుంజ
తే। యుంజానమనుయుంజీత న శ్రియః సంక్షయే వసేత్॥ ౧౮॥ శ్రియా విహీనా రాష్ట్రాచ్చ వినష్టాః శాశ్వతీః సమాః। అలం తే పాండుపుత్రాణాం భక్త్యా
క్లేశముపాసితుమ్॥ ౧౯॥ భార్యా మే భవ సుశ్రోణి త్యజైనాన్ సుఖమాప్నుహి। అఖిలాన్ సింధుసౌవీరానాప్నుహి త్వం మయా సహ॥ ౨౦॥ వైశంపా
యనః॥ ఇత్యుక్తా సింధురాజేన వాక్యం హృదయకంపనమ్। కృష్ణా తస్మాదపాక్రామద్దేశాత్ సభ్రుకుటీముఖీ॥ ౨౧॥ అవమత్యాస్య తద్వాక్యమాక్షిప్య చ సు
మధ్యమా। మైవమిత్యబ్రవీత్ కృష్ణా లజ్జస్వేతి చ సైంధవమ్॥ ౨౨॥ సా కాంక్షమాణా భర్తౄణాముపయానమనిందితా। విలోభయామాస పరం వాక్యై

ర్వాక్యానియుంజతీ॥ ౨౩॥ ఇతి ద్రౌపదీహరణపర్వణి - ద్రౌపదీవాక్యే - షట్షష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ సరోషరాగోపహతేన వల్గునా సరాగనేత్రేణ నతోన్నతభ్రువా। ముఖేన విస్ఫూర్య సువీరరాష్ట్రపం తతోఽబ్రవీత్తం ద్రుపదాత్మజా పునః॥ ౧॥ యశస్వినస్తీక్ష్ణవిషాన్ మహారథానధిబ్రువన్ మూఢ న లజ్జసే కథమ్। మహేంద్రకల్పాన్నిరతాన్ స్వకర్మసు స్థితాన్ సమూహేష్వపి యక్షరక్షసామ్॥ ౨॥ న కించిదీడ్యం ప్రవదంతి పాపం వనేచరం వా గృహమేధినం వా। తపస్వినం సంపరిపూర్ణవిద్యం భషంతి హైవం శ్వనరాః సువీర॥ ౩॥ అహం తు మన్యే తవ నాస్తి కశ్చిదేతాదృశే క్షత్రియసన్నివేశే। యస్త్వద్య పాతాళముఖే పతంతం పాణౌ గృహీత్వా ప్రతిసంహరేత॥ ౪॥ నాగం ప్రభిన్నం గిరికూటకల్పముపత్యకాం హైమవతీం చరంతమ్। దండీవ యూథాదపసేధసే త్వం యో జేతుమాశంససి ధర్మరాజమ్॥ ౫॥ బాల్యాత్ ప్రసుప్తస్య మహాబలస్య సింహస్య పక్ష్మాణి ముఖాల్లునాసి। పదా సమాహత్య పలాయమానః క్రుద్ధం యదా ద్రక్ష్యసి భీమసేనమ్॥ ౬॥ మహాబలం ఘోరతరం ప్రవృద్ధం జాతం హరిం పర్వతకందరేషు। ప్రసుప్తముగ్రం ప్రపదేన హంసి యః క్రుద్ధమాయోత్స్యసి జిష్ణుముగ్రమ్॥ ౭॥ కృష్ణోరగౌ తీక్ష్ణముఖౌ ద్విజిహ్వౌ మత్తః పదాక్రామసి పుచ్ఛదేశే। యః పాండవాభ్యాం పురుషోత్తమాభ్యాం జఘన్యజాభ్యాం ప్రయుయుత్ససే త్వమ్॥ ౮॥ యథా చ వేణుః కదలీ నలో వా ఫలంత్యభావాయ న భూతయేఽఽత్మనః। తథైవ మాం తైః పరిరక్ష్యమాణామాదాస్యసే కర్కటకీవ గర్భమ్॥ ౯॥ జయద్రథః॥ జానామి కృష్ణే విదితం మమైతద్యథావిధాస్తే నరదేవపుత్రాః। న త్వేవమేతే న విభీషణేన శక్యా వయం త్రాసయితుం త్వయాద్య॥ ౧౦॥ వయం పునః సప్తదశేషు కృష్ణే కులేషు సర్వే నవమేషు జాతాః। షడ్భ్యో గుణేభ్యోఽభ్యధికా విహీనాన్ మన్యామహే ద్రౌపది పాండుపుత్రాన్॥ ౧౧॥...

సా క్షిప్రమాతిష్ఠ గజం రథం వా న వాక్యమాత్రేణ వయం హి శక్యాః। ఆశంస వా త్వం కృపణం వదంతీ సౌవీరరాజస్య పునః ప్రసాదమ్॥ ౧౨॥ ద్రౌపదీ॥ మహాబలా కిం త్విహ దుర్బలేవ సౌవీరరాజస్య మతాహమస్మి। నాహం ప్రమాదాదిహ సంప్రతీతా సౌవీరరాజం కృపణం వదేయమ్॥ ౧౩॥ యస్యా హి కృష్ణౌ పదవీం చరేతాం సమాస్థితావేకరథే సమేతౌ। ఇంద్రోఽపి తాం నాపహరేత్కథంచిన్మనుష్యమాత్రః కృపణః కుతోఽన్యః॥ ౧౪॥ యదా కిరీటీ పరవీరఘాతీ నిఘ్నన్ రథస్థో ద్విషతాం మనాంసి। మదంతరే త్వద్ధ్వజినీం ప్రవేష్టా కక్షం దహన్నగ్నిరివోష్ణగేషు॥ ౧౫॥ జనార్దనః సాంధకవృష్ణివీరో మహేష్వాసాః కేకయాశ్చాపి సర్వే। ఏతే హి సర్వే మమ రాజపుత్రాః ప్రహృష్టరూపాః పదవీం చరేయుః॥ ౧౬॥ మౌర్వీవిసృష్టాః స్తనయిత్నుఘోషా గాండీవముక్తాస్త్వతివేగవంతః। హస్తం సమాహత్య ధనంజయస్య భీమాః శబ్దం ఘోరతరం నదంతి॥ ౧౭॥ గాండీవముక్తాంశ్చ మహాశరౌఘాన్ పతంగసంఘానివ శీఘ్రవేగాన్। యదా ద్రష్టాస్యర్జునం వీర్యశాలినం తదా స్వబుద్ధిం ప్రతినిందితాసి॥ ౧౮॥ సశంఖఘోషః సతలత్రఘోషో గాండీవధన్వా ముహురుద్వహంశ్చ। యదా శరానర్పయితా తవోరస్తదా మనస్తే కిమివాభవిష్యత్॥ ౧౯॥ గదాహస్తం భీమమభిద్రవంతం మాద్రీపుత్రౌ సంపతంతౌ దిశశ్చ। అమర్షజం క్రోధవిషం వమంతౌ దృష్ట్వా చిరం తాపముపైష్యసేఽధమ॥ ౨౦॥ యథా చాహం నాతిచరే కథంచిత్పతీన్ మహార్హాన్మనసాపి జాతు। తేనాద్య సత్యేన వశీకృతం త్వాం ద్రష్టాస్మి పార్థైః పరికృష్యమాణమ్॥ ౨౧॥ న సంభ్రమం గంతుమహం హి శక్ష్యే త్వయా నృశంసేన వికృష్యమాణా। సమాగతాహం హి కురుప్రవీరైః పునర్వనం కామ్యకమాగతాస్మి॥ ౨౨॥ వైశంపాయనః॥ సా తాననుప్రేక్ష్య విశాలనేత్రా జిఘృక్షమాణానవభర్త్సయంతీ। ప్రోవాచ మా మా స్పృశతేతి భీతా ధౌమ్యం ప్రచుక్రోశ పురోహితం సా॥ ౨౩॥ జగ్రాహ తాముత్తరవస్త్రదేశే జయద్రథస్తం సమవాక్షిపత్సా। తయా సమాక్షిప్తతనుః స పాపః పపాత శాఖీవ నికృత్తమూలః॥ ౨౪॥ ప్రగృహ్యమాణా తు మహాజవేన ముహుర్వినిఃశ్వస్య చ రాజపుత్రీ। సా కృష్యమాణా రథమారురోహ ధౌమ్యస్య పాదావభివాద్య కృష్ణా॥ ౨౫॥ ధౌమ్యః॥ నేయం శక్యా త్వయా నేతుమవిజిత్య మహారథాన్। ధర్మం క్షత్రస్య పౌరాణమవేక్షస్వ జయద్రథ॥ ౨౬॥ క్షుద్రం కృత్వా ఫలం పాపం త్వం ప్రాప్స్యసి న సంశయః। ఆసాద్య పాండవాన్వీరాన్ ధర్మరాజపురోగమాన్॥ ౨౭॥ వైశంపాయనః॥

ఇత్యుక్త్వా ప్రహ్రియమాణాం తాం రాజపుత్రీం యశస్వినీమ్। అన్వగచ్ఛత్తదా ధౌమ్యః పదాతిగణమధ్యగః॥ ౨౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ద్రౌపదీహరణపర్వణి - ద్రౌపదీహరణే - సప్తషష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤✤

వైశంపాయనః॥ తతో దిశః సంప్రవిహృత్య పార్థా మృగాన్ వరాహాన్ మహిషాంశ్చ హత్వా। ధనుర్ధరాః శ్రేష్ఠతమాః పృథివ్యాం పృథక్ చరన్తః సహితా బభూవుః॥ ౧॥ తతో మృగవ్యాళగణానుకీర్ణం మహావనం తద్విహగోపఘుష్టమ్। భ్రాతౄంశ్చ తానభ్యవదద్యుధిష్ఠిరః శ్రుత్వా గిరో వ్యాహరతాం మృగాణామ్॥ ౨॥ ఆదిత్యదీప్తాం దిశమభ్యుపేత్య మృగా ద్విజాః క్రూరమిమే వదన్తి। ఆయాసముగ్రం ప్రతివేదయన్తో మహావనం శత్రుభిర్బాధ్యమానమ్॥ ౩॥ క్షిప్రం నివర్తధ్వమలం మృగైర్నో మనో హి మే దూయతి దహ్యతే చ। బుద్ధిం సమాచ్ఛాద్య చ మే సమన్యురుద్ధూయతే ప్రాణపతిః శరీరే॥ ౪॥ సరః సుపర్ణేన హృతోరగం యథా రాష్ట్రం యథా రాజకమాత్తలక్ష్మి। ఏవం విధం మే ప్రతిభాతి కామ్యకం శౌణ్డైర్యథా పీతరసశ్చ కుంభః॥ ౫॥ తే సైన్ధవైరత్యనిలోగ్రవేగైర్మహాజవైర్వాజిభిరుహ్యమానాః। యుక్తైర్బృహద్భిః సురథైర్నృవీరాస్తదాశ్రమాయాభిముఖా బభూవుః॥ ౬॥ తేషాం తు గోమాయురనల్పఘోషో నివర్తతాం వామముపేత్య పార్శ్వమ్। ప్రవ్యాహరత్తత్ ప్రవిమృశ్య రాజా ప్రోవాచ భీమం చ ధనంజయం చ ౭॥ యథా వదత్యేష విహీనయోనిః సాలావృకో వామముపేత్య పార్శ్వమ్। సువ్యక్తమస్మాననవమన్య పాపైః కృతోఽభిమర్దః కురుభిః ప్రసహ్య॥ ౮॥ ఇత్యేవ తే తద్వనమావిశన్తో మహత్యరణ్యే మృగయాం చరిత్వా। బాలామపశ్యన్త తదా రుదన్తీం ధాత్రేయికాం ప్రేష్యవధూం ప్రియాయాః॥ ౯॥ తామిన్ద్రసేనస్త్వరితోఽభిసృత్య రథాదవప్లుత్య తతోఽభ్యధావత్। ప్రోవాచ చైనాం వచనం నరేన్ద్ర ధాత్రేయికామార్తతరస్తదానీమ్॥ ౧౦॥ కిం రోదిషి త్వం పతితా ధరణ్యాం కిం తే ముఖం శుష్యతి దీనవర్ణమ్। కచ్చిన్న పాపైః సునృశంసకృద్భిః ప్రమాథితా ద్రౌపదీ రాజపుత్రీ॥ ౧౧॥ అచిన్త్యరూపా సువిశాలనేత్రా శరీరతుల్యా కురుపుంగవానామ్। యద్యేవ దేవీ పృథివీం ప్రవిష్టా దివం ప్రపన్నాప్యథవా సముద్రమ్॥ ౧౨॥ తస్యా గమిష్యన్తి పదం హి పార్థా యథా హి సంతప్యతి ధర్మపుత్రః। కో హీదృశానామరిమర్దనానాం క్లేశక్షమాణామపరాజితానామ్॥ ౧౩॥ ప్రాణైః సమామిష్టతమాం జిహీర్షేదనుత్తమం రత్నమివ ప్రమూఢః। న బుధ్యతే నాథవతీమిహాద్య బహిశ్చరం హృదయం పాండవానామ్॥ ౧౪॥ కస్యాద్య కాయం ప్రతిభిద్య ఘోరా మహీం ప్రవేక్ష్యన్తి శితాః శరాగ్ర్యాః। మా త్వం శుచస్తాం ప్రతి భీరు విద్ధి యథాద్య కృష్ణా పునరేష్యతీతి॥ ౧౫॥ నిహత్య సర్వాన్ ద్విషతః సమగ్రాన్ పార్థాః సమేష్యన్త్యథ యాజ్ఞసేన్యా। అథాబ్రవీచ్చారుముఖం ప్రమృజ్య ధాత్రేయికా సారథిమిన్ద్రసేనమ్॥ ౧౬॥ జయద్రథేనాపహృతా ప్రమథ్య పంచేన్ద్రకల్పాన్ పరిభూయ కృష్ణా। తిష్ఠన్తి వర్త్మాని నవాన్యమూని వృక్షాశ్చ న మ్లాన్తి తథైవ భగ్నాః॥ ౧౭॥ ఆవర్తయధ్వం హ్యనుయాత శీఘ్రం న దూరయాతైవ హి రాజపుత్రీ। సన్నహ్యధ్వం సర్వ ఏవేన్ద్రకల్పా మహాన్తి చారూణి చ దంశనాని॥ ౧౮॥ గృహ్ణీత చాపాని మహాధనాని శరాంశ్చ శీఘ్రం పదవీం చరధ్వమ్। పురా హి నిర్భర్త్సనదండమోహితా ప్రమూఢచిత్తా వదనేన శుష్యతా॥ ౧౯॥ దదాతి కస్మైచిదనర్హతే తనుం వరాజ్యపూర్ణామివ భస్మని స్రుచమ్। పురా తుషాగ్నావివ హూయతే హవిః పురా శ్మశానే స్రగివాపవిధ్యతే॥ ౨౦॥ పురా చ సోమోఽధ్వరగోఽవలిహ్యతే శునా యథా విప్రజనే ప్రమోహితే। మహత్యరణ్యే మృగయాం చరిత్వా పురా సృగాలో నళినీం విగాహతే॥ ౨౧॥ మా వః ప్రియాయాః సునసం సులోచనం చన్ద్రప్రభాచ్ఛం వదనం ప్రసన్నమ్। స్పృశ్యాచ్ఛుభం కశ్చిదకృత్యకారీ శ్వా వై పురోడాశమివాధ్వరస్థమ్॥ ౨౨॥ ఏతాని వర్త్మాన్యనుయాత శీఘ్రం మా వః కాలః క్షిప్రమిహాత్యగాద్వై॥ యుధిష్ఠిరః॥ భద్రే ప్రతిక్రామ నియచ్ఛ వాచం మాస్మత్సకాశే పరుషాణ్యవోచః। రాజానో వా యది వా రాజపుత్రా బలేన మత్తా వంచనాం ప్రాప్నువన్తి॥ ౨౩॥ వైశంపాయనః॥ ఏతావదుక్త్వా ప్రయయుర్హి శీఘ్రం తాన్యేవ వర్త్మాన్యనువర్తమానాః। ముహుర్ముహుర్వ్యాళవదుచ్ఛ్వసన్తో జ్యాం విక్షిపన్తశ్చ మహాధనుర్భ్యః॥ ౨౪॥ తతోఽపశ్యంస్తస్య సైన్యస్య రేణుముద్ధూతం వై వాజిఖురప్రణున్నమ్। పదాతీనాం మధ్యగతం చ ధౌమ్యం విక్రోశన్తం భీమమభి

ప్రవేశ॥ ౨౫॥ తే సాంత్వ్య ధౌమ్యం పరిదీనసత్త్వాః సుఖం భవానిత్యథ రాజపుత్రాః॥ శ్యేనా యథైవామిషసంప్రయుక్తా జవేన తత్సైన్యమథాభ్యధావన్॥ ౨౬॥ తేషాం మహేంద్రోపమవిక్రమాణాం సంరబ్ధానాం ధర్షణాద్యాజ్ఞసేన్యాః। క్రోధః ప్రజజ్వాల జయద్రథం చ దృష్ట్వా ప్రియాం తస్య రథే స్థితాం చ॥ ౨౭॥ ప్రచుక్రుశుశ్చాప్యథ సింధురాజం వృకోదరశ్చైవ ధనంజయశ్చ। యమౌ చ రాజా చ మహాధనుర్ధరాస్తతో దిశః సమ్మముహుః పరేషామ్॥ ౨౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ద్రౌపదీహరణపర్వణి- పార్థాగమనే- అష్టషష్ట్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

వైశంపాయనః॥ తతో ఘోరతరః శబ్దో వనే సమభవత్తదా। భీమసేనార్జునౌ దృష్ట్వా క్షత్రియాణామమర్షిణామ్॥ ౧॥ తేషాం ధ్వజాగ్రాణ్యభివీక్ష్య రాజా స్వయం దురాత్మా కురుపుంగవానామ్। జయద్రథో యాజ్ఞసేనీమువాచ రథే స్థితాం భానుమతీం హతౌజాః॥ ౨॥ ఆయాంతీమే పంచ రథా మహాంతో మన్యే చ కృష్ణే పతయస్తవైతే। సా జానతీ ఖ్యాపయ నః సుకేశి పరం పరం పాండవానాం రథస్థమ్॥ ౩॥ ద్రౌపద్యువాచ॥ కిం తే జ్ఞాతైర్మూఢ మహాధనుర్ధరైరనాయుష్యం కర్మ కృత్వాతిఘోరమ్। ఏతే వీరాః పతయో మే సమేతా న వః శేషః కశ్చిదిహాస్తి యుద్ధే॥ ౪॥ ఆఖ్యాతవ్యం త్వేవ సర్వం ముమూర్షోర్మయా తుభ్యం పృష్టయా ధర్మ ఏషః। న మే వ్యథా విద్యతే త్వద్భయం వా సంపశ్యంత్యాః సానుజం ధర్మరాజమ్॥ ౫॥ యస్య ధ్వజాగ్రే నదతో మృదంగౌ నందోపనందౌ మధురౌ యుక్తరూపౌ। ఏతం స్వధర్మార్థవినిశ్చయజ్ఞం సదా జనాః కృత్యవంతోఽనుయాంతి॥ ౬॥ య ఏష జాంబూనదశుద్ధగౌరః ప్రచండఘోణస్తనురాయతాక్షః। ఏనం కురుశ్రేష్ఠతమం వదంతి యుధిష్ఠిరం ధర్మసుతం పతిం మే॥ ౭॥ అప్యేష శత్రోః శరణాగతస్య దద్యాత్ప్రాణాన్ధర్మచారీ నృవీరః। పరైహ్యేనం మూఢ జవేన భూతయే త్వమాత్మనః ప్రాంజలిర్న్యస్తశస్త్రః॥ ౮॥ అథాప్యేనం పశ్యసి యం రథస్థం మహాభుజం సాలమివ ప్రవృద్ధమ్। సందష్టోష్ఠం భ్రుకుటీసంహతభ్రువం వృకోదరో నామ పతిర్మమైషః॥ ౯॥ ఆజానేయా బలినః సాధుదాంతా మహాబలాః శూరముదావహంతి। ఏతస్య కర్మాణ్యతిమానుషాణి భీమేతి శబ్దోఽస్య గతః పృథివ్యామ్॥ ౧౦॥ నాస్యాపరాద్ధాః శేషమవాప్నువంతి నాయం వైరం విస్మరతే కదాచిత్। వైరస్యాంతం సంవిధాయోపయాతి పశ్చాచ్ఛాంతిం న చ గచ్ఛత్యతీవ॥ ౧౧॥ ధనుర్ధరాగ్ర్యో ధృతిమాన్యశస్వీ జితేంద్రియో వృద్ధసేవీ నృవీరః। భ్రాతా చ శిష్యశ్చ యుధిష్ఠిరస్య ధనంజయో నామ పతిర్మమైషః॥ ౧౨॥ యో వై న కామాన్న భయాన్న లోభాత్త్యజేద్ధర్మం న నృశంసం చ కుర్యాత్। స ఏష వైశ్వానరతుల్యతేజాః కుంతీసుతః శత్రుసహః ప్రమాథీ॥ ౧౩॥ యః సర్వధర్మార్థవినిశ్చయజ్ఞో భయార్తానాం భయహర్తా మనీషీ। యస్యోత్తమం రూపమాహుః పృథివ్యాం యం పాండవాః పరిరక్షంతి సర్వే॥ ౧౪॥ ప్రాణైర్గరీయాంసమనువ్రతం వై స ఏష వీరో నకులః పతిర్మే। యః ఖడ్గయోధీ లఘుచిత్రహస్తో మహాంశ్చ ధీమాన్సహదేవోఽద్వితీయః॥ ౧౫॥ యస్యాద్య కర్మ ద్రక్ష్యసే మూఢసత్త్వ శతక్రతోర్వా దైత్యసేనాసు సంఖ్యే। శూరః కృతాస్త్రో మతిమాన్మనస్వీ ప్రియంకరో ధర్మసుతస్య రాజ్ఞః॥ ౧౬॥ య ఏష చంద్రార్కసమానతేజా జఘన్యజః పాండవానాం ప్రియశ్చ। బుద్ధ్యా సమో యస్య నరో న విద్యతే వక్తా తథా సత్సు వినిశ్చయజ్ఞః॥ ౧౭॥ స ఏష శూరో నిత్యమమర్షణశ్చ ధీమాన్ప్రాజ్ఞః సహదేవః పతిర్మే। త్యజేత్ప్రాణాన్ప్రవిశేద్ధవ్యవాహం న త్వేవైష వ్యాహరేద్ధర్మబాహ్యమ్॥ ౧౮॥ సదా మనస్వీ క్షత్రధర్మే రతశ్చ కుంత్యాః ప్రాణైరిష్టతమో నృవీరః। విశీర్యంతీం నావమివార్ణవాంతే రత్నాభిపూర్ణాం మకరస్య పృష్ఠే॥ ౧౯॥ సేనాం తవేమాం హతసర్వయోధాం విక్షోభితాం ద్రక్ష్యసి పాండుపుత్రైః। ఇత్యేతే వై కథితాః పాండుపుత్రా యాంస్త్వం మోహాదవమన్య ప్రవృత్తః॥ ౨౦॥ యద్యేతేభ్యో ముచ్యసే రిష్టదేహః పునర్జన్మ ప్రాప్స్యసే జీవ ఏవ॥ వైశంపాయనః॥ తతః పార్థాః పంచ పంచేంద్రకల్పాస్త్యక్త్వా త్రస్తాన్ప్రాంజలీంస్తాన్పదాతీన్। యథానీకం శరవర్షాంధకారం చక్రుః క్రుద్ధాః సర్వతః సంనిగృహ్య॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత ద్రౌపదీహరణపర్వణి- పార్థయుద్ధే- ఏకోనసప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః

వైశంపాయనః॥ సంతిష్ఠత ప్రహరత తూర్ణం విపరిధావత। ఇతి స్మ సైంధవో రాజా చోదయామాస తాన్నృపాన్॥ ౧॥ తతో ఘోరతమః శబ్దో రణే స
మభవత్తదా। భీమార్జునయమాన్దృష్ట్వా సైన్యానాం సయుధిష్ఠిరాన్॥ ౨॥ శిబిసౌవీరసింధూనాం విషాదశ్చాప్యజాయత। తాన్దృష్ట్వా పురుషవ్యా
ఘ్రాన్ వ్యాఘ్రానివ బలోత్కటాన్॥ ౩॥ హైమచిత్రసముత్సేధాం సర్వశైక్యాయసీం గదామ్। ప్రగృహ్యాభ్యద్రవద్భీమః సైంధవం కాలచోదితమ్॥
౪॥ తదంతరమథావృత్య కోటికాస్యోఽభ్యహారయత్। మహతా రథవంశేన పరివార్య వృకోదరమ్॥ ౫॥ శక్తితోమరనారాచైర్వీరబాహుప్రచోదితైః। కీ
ర్యమాణోఽపి బహుభిర్న స భీమోఽభ్యకంపత॥ ౬॥ గజం తు సగజారోహం పదాతీంశ్చ చతుర్దశ। జఘాన గదయా భీమః సైంధవధ్వజినీముఖే॥ ౭॥ పార్థః
పంచశతాన్ శూరాన్ పార్వతీయాన్మహారథాన్। పరీప్సమానః సౌవీరం జఘాన ధ్వజినీముఖే॥ ౮॥ రాజా స్వయం సువీరాణాం ప్రవరాణాం ప్రహా
రిణామ్। నిమేషమాత్రేణ శతం జఘాన సమరే తదా॥ ౯॥ దదృశే నకులస్తత్ర రథాత్ప్రస్కంద్య ఖడ్గధృక్। శిరాంసి పాదరక్షాణాం బీజవత్ప్రవపన్ము
హుః॥ ౧౦॥ సహదేవస్తు సంధాయ రథేన గజయోధినః। పాతయామాస నారాచైర్ద్రుమేభ్య ఇవ బర్హిణః॥ ౧౧॥ తతస్త్రిగర్తః సధనురవతీర్య
మహారథాత్। గదయా చతురో వాహాన్ రాజ్ఞస్తస్య తదావధీత్॥ ౧౨॥ తమభ్యాశగతం రాజా పదాతిం కుంతినందనః। అర్ధచంద్రేణ బాణేన వివ్యాధో
రసి ధర్మరాట్॥ ౧౩॥ స భిన్నహృదయో వీరో వక్త్రాచ్ఛోణితముద్వమన్। పపాతాభిముఖః పార్థం ఛిన్నమూల ఇవ ద్రుమః॥ ౧౪॥ ఇంద్రసేనద్వితీయస్తు
రథాత్ప్రస్కంద్య ధర్మరాట్। హతాశ్వః సహదేవస్య ప్రతిపేదే మహారథమ్॥ ౧౫॥ నకులం త్వభిసంధాయ క్షేమంకరమహాముఖౌ। ఉభావుభయత
స్తీక్ష్ణైః శరవర్షైరవర్షతామ్॥ ౧౬॥ తోమరైరభివర్షంతౌ జీమూతావివ వార్షికౌ। ఏకైకేన విపాఠేన జఘ్నే మాద్రవతీసుతః॥ ౧౭॥ త్రిగర్తరా
జః సురథస్తస్యాథ రథధూర్గతః। రథమాక్షేపయామాస గజేన గజయానవిత్॥ ౧౮॥ నకులస్త్వపభీస్తస్మాద్రథాచ్చర్మాసిపాణిమాన్। ఉద్భ్రాంత్య స్థా
నమాస్థాయ తస్థౌ గిరిరివాచలః॥ ౧౯॥ సురథస్తం గజవరం వధాయ నకులస్య తు। ప్రేషయామాస సక్రోధమభ్యుచ్ఛ్రితకరం తతః॥ ౨౦॥ నకులస్తస్య నా
గస్య సమీపే పరివర్తినః। సవిషాణం భుజం మూలే ఖడ్గేన నిరకృంతత॥ ౨౧॥ స వినద్య మహానాదం గజః కంకణభూషణః। పతన్నవాక్శిరా భూమౌ హస్త్యా
రోహం న్యపాతయత్॥ ౨౨॥ స తత్కర్మ మహత్కృత్వా శూరో మాద్రవతీసుతః। భీమసేనరథం ప్రాప్య శర్మ లేభే మహారథః॥ ౨౩॥ భీమస్త్వాపతతో రా
జ్ఞః కోటికాస్యస్య సంగరే। సూతస్య నుదతో వాహాన్ క్షురేణాపాహరచ్ఛిరః॥ ౨౪॥ న బుబోధ హతం సూతం స రాజా బాహుశాలినా। తస్యాశ్వా వ్యా
ద్రవన్ సంఖ్యే హతసూతాస్తతస్తతః॥ ౨౫॥ విముఖం హతసూతం తం భీమః ప్రహరతాం వరః। జఘాన తలయుక్తేన ప్రాసేనాభ్యేత్య పాండవః॥ ౨౬॥ ద్వా
దశానాం తు సర్వేషాం సౌవీరాణాం ధనంజయః। చకర్త నిశితైర్భల్లైర్ధనూంషి చ శిరాంసి చ॥ ౨౭॥ శిబీనిక్ష్వాకుముఖ్యాంశ్చ త్రిగర్తాన్ సైంధవా
నపి। జఘానాతిరథః సంఖ్యే బాణగోచరమాగతాన్॥ ౨౮॥ సాదితాః ప్రత్యదృశ్యంత బహుశః సవ్యసాచినా। సపతాకాశ్చ మాతంగాః సధ్వజాశ్చ
మహారథాః॥ ౨౯॥ ప్రచ్ఛాద్య పృథివీం తస్థుః సర్వమాయోధనం ప్రతి। శరీరాణ్యశిరస్కాణి విదేహాని శిరాంసి చ॥ ౩౦॥ ....
శ్వగృధ్రకంకకాకోలభాసగోమాయువాయసాః। అతృప్యంస్తత్ర వీరాణాం హతానాం మాంసశోణితైః॥ ౩౧॥ హతేషు తేషు వీరేషు సింధురాజో జయ
ద్రథః। విముచ్య కృష్ణాం సంత్రస్తః పలాయనపరోఽభవత్॥ ౩౨॥ స తస్మిన్ సంకులే సైన్యే ద్రౌపదీమవతార్య తామ్। ప్రాణప్రేప్సురుపాధావద్వ
నం యేన నరాధమః॥ ౩౩॥ ద్రౌపదీం ధర్మరాజస్తు దృష్ట్వా ధౌమ్యపురస్కృతామ్। మాద్రీపుత్రేణ వీరేణ రథమారోపయత్తదా॥ ౩౪॥ తతస్తద్విద్రు
తం సైన్యమపయాతే జయద్రథే। ఆదిశ్యాదిశ్య నారాచైరాజఘాన వృకోదరః॥ ౩౫॥ సవ్యసాచీ తు తం దృష్ట్వా పలాయంతం జయద్రథమ్। వారయామా
స నిఘ్నంతం భీమం సైంధవసైనికాన్॥ ౩౬॥ అర్జునః॥ యస్యాపచారాత్ప్రాప్తోఽయమస్మాన్ క్లేశో దురాసదః। తమస్మిన్ సమరోద్దేశే న పశ్యామి జయ

ద్రథమ్॥ ౩౭॥ తమేవాన్విష భద్రం తే కిం తే యోధైర్నిపాతితైః। అనామిషమిదం కర్మ కథం వా మన్యతే భవాన్॥ ౩౮॥ వైశంపాయనః॥ ఇత్యుక్తో భీమ
సేనస్తు గుడాకేశేన ధీమతా। యుధిష్ఠిరమభిప్రేక్ష్య వాగ్మీ వచనమబ్రవీత్॥ ౩౯॥ హతప్రవీరా రిపవో భూయిష్ఠం విద్రుతా దిశః। గృహీత్వా ద్రౌప
దీం రాజన్నివర్తతు భవానితః॥ ౪౦॥ యమాభ్యాం సహ రాజేన్ద్ర ధౌమ్యేన చ మహాత్మనా। ప్రాప్యాశ్రమపదం రాజన్ ద్రౌపదీం పరిసాంత్వయ॥ ౪౧॥
న హి మే మోక్ష్యతే జీవన్మూఢః సైంధవకో నృపః। పాతాళతలసంస్థోఽపి యది శక్రోఽస్య సారథిః॥ ౪౨॥ యుధిష్ఠిర॥ న హన్తవ్యో మహాబాహో దురాత్మా
పి స సైంధవః। దుఃశలామభిసంస్మృత్య గాంధారీం చ యశస్వినీమ్॥ ౪౩॥ వైశంపాయనః॥ తచ్ఛ్రుత్వా ద్రౌపదీ భీమమువాచ వ్యాకులేన్ద్రియా। కుపి
తా హ్రీమతీ ప్రాజ్ఞా పతీ భీమార్జునావుభౌ॥ ౪౪॥ కర్తవ్యం చేత్ప్రియం మహ్యం వధ్యః స పురుషాధమః। సైంధవాపసదః పాపో దుర్మతిః కులపాం
సనః॥ ౪౫॥ భార్యాభిహర్తా వైరీ యో యశ్చ రాజ్యహరో రిపుః। యాచమానోఽపి సంగ్రామే న మోక్తవ్యః కథంచన॥ ౪౬॥ ఇత్యుక్తౌ తౌ నరవ్యాఘ్రౌ
యయతుర్యత్ర సైంధవః। రాజా నివవృతే కృష్ణామాదాయ సపురోహితః॥ ౪౭॥ స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం వ్యపవిద్ధబృసీకటమ్। మార్కండేయాదిభిర్వి
ప్రైరనుకీర్ణం దదర్శ హ॥ ౪౮॥ ద్రౌపదీమనుశోచద్భిర్బ్రాహ్మణైస్తైః సమాహితైః। సమియాయ మహాప్రాజ్ఞః సభార్యో భ్రాతృమధ్యగః॥
౪౯॥ తే స్మ తం ముదితా దృష్ట్వా పునః ప్రత్యాగతం నృపమ్। జిత్వా తాన్ సింధుసౌవీరాన్ ద్రౌపదీం చాహృతాం పునః॥ ౫౦॥ స తైః పరివృతో రాజా తత్రై
వోపవివేశ హ। ప్రవివేశాశ్రమం కృష్ణా యమాభ్యాం సహ భామినీ॥ ౫౧॥ భీమసేనార్జునౌ చాపి శ్రుత్వా క్రోశగతం రిపుమ్। స్వయమశ్వాంస్తుదన్తౌ
తౌ జవేనైవాభ్యధావతామ్॥ ౫౨॥ ఇదమత్యద్భుతం చాత్ర చకారాతిరథోఽర్జునః। క్రోశమాత్రగతానశ్వాన్ సైంధవస్య జఘాన యత్॥ ౫౩॥ స హి ది
వ్యాస్త్రసంపన్నః కృచ్ఛ్రకాలేఽప్యసంభ్రమః। అకరోద్దుష్కరం కర్మ శరైరస్త్రానుమన్త్రితైః॥ ౫౪॥ తతోఽభ్యధావతాం వీరావుభౌ భీమధనంజయౌ।
హతాశ్వం సైంధవం భీతమేకం వ్యాకులచేతసమ్॥ ౫౫॥ సైంధవస్తు హతాన్ దృష్ట్వా తథాశ్వాన్ స్వాన్ సుదుఃఖితః। అతివిక్రమకర్మాణి కుర్వాణం చ ధ
నంజయమ్॥ ౫౬॥ పలాయనకృతోత్సాహః ప్రాద్రవద్యేన వై వనమ్। సైంధవం త్వభిసంప్రేక్ష్య పరాక్రాన్తం పలాయనే॥ ౫౭॥ అనుయాయ మహా
బాహుః ఫాల్గునో వాక్యమబ్రవీత్। అనేన వీర్యేణ కథం స్త్రియం ప్రార్థయసే బలాత్॥ ౫౮॥ రాజపుత్ర నివర్తస్వ న తే యుక్తం పలాయనమ్। కథం
హ్యనుచరాన్ హిత్వా శత్రుమధ్యే పలాయసే॥ ౫౯॥ ఇత్యుచ్యమానః పార్థేన సైంధవో న న్యవర్తత। తిష్ఠ తిష్ఠేతి తం భీమః సహసాభ్యద్రవద్బలీ॥
౬౦॥ మా వధీరితి పార్థస్తం దయావాన్ ప్రత్యభాషత॥ ౬౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాన్తర్గత ద్రౌపదీహరణపర్వణి - జయద్రథగ్ర
హణే - సప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ సమాప్తం చ ద్రౌపదీహరణపర్వ - ❖

❖ అథ జయద్రథవిమోక్షణపర్వప్రారంభః ❖

వైశంపాయనః॥ జయద్రథస్తు సంప్రేక్ష్య భ్రాతరావుద్యతాయుధౌ। ప్రాధావత్తూర్ణమవ్యగ్రో జీవితేప్సుః సుదుఃఖితః॥ ౧॥ తం భీమసేనో ధావన్
తమవతీర్య రథాద్బలీ। అభిద్రుత్య నిజగ్రాహ కేశపక్షేఽత్యమర్షణః॥ ౨॥ సముద్యమ్య చ తం భీమో నిష్పిపేష మహీతలే। శిరో గృహీత్వా రాజానం తా
డయామాస చైవ హ॥ ౩॥ పునః సంజీవమానస్య తస్యోత్పతితుమిచ్ఛతః। పదా మూర్ధ్ని మహాబాహుః ప్రాహరద్విలపిష్యతః॥ ౪॥ తస్య జానుం దదౌ భీ
మో జఘ్నే చైనమరత్నినా। స మోహమగమద్రాజా ప్రహారవరపీడితః॥ ౫॥ విరోషం భీమసేనం తు వారయామాస ఫాల్గునః। దుఃశలాయాః కృతే రా
జా యత్తదాహేతి కౌరవః॥ ౬॥ భీమః॥ నాయం పాపసమాచారో మత్తో జీవితుమర్హతి। కృష్ణాయాస్తదనర్హాయాః పరిక్లేష్టా నరాధమః॥ ౭॥ కిన్ను శ
క్యం మయా కర్తుం యద్రాజా సతతం ఘృణీ। త్వం చ బాలిశయా బుద్ధ్యా సదైవాస్మాన్ ప్రబాధసే॥ ౮॥ ఏవముక్త్వా సటాస్తస్య పంచ చక్రే వృకోద

రః॥ అర్ధచంద్రేణ బాణేన కించిదబ్రువతస్తదా॥ ౯॥ వికత్థయిత్వా రాజానం తతః ప్రాహ వృకోదరః । జీవితుం చేచ్ఛసే మూఢ హేతుం మే గదతః శృణు ౧౦॥ దాసోఽస్మీతి త్వయా వాచ్యం సంసత్సు చ సభాసు చ । ఏవం తే జీవితం దద్యామేష యుద్ధజితో విధిః॥ ౧౧॥ ఏవమస్త్వితి తం రాజా కృచ్ఛ్రప్రాణో జయద్రథః॥ ప్రోవాచ పురుషవ్యాఘ్రం భీమమాహవశోభినమ్॥ ౧౨॥ తత ఏనం విచేష్టంతం బద్ధ్వా పార్థో వృకోదరః । రథమారోపయామాస విసంజ్ఞం పాంసుగుంఠితమ్॥ ౧౩॥ తతస్తం రథమాస్థాయ భీమః పార్థానుగస్తదా । అభ్యేత్యాశ్రమమధ్యస్థమభ్యగచ్ఛద్యుధిష్ఠిరమ్॥ ౧౪॥ దర్శయామాస భీమస్తు తదవస్థం జయద్రథమ్ । స రాజా ప్రాహసద్దృష్ట్వా ముచ్యతామితి చాబ్రవీత్॥ ౧౫॥ రాజానం చాబ్రవీద్భీమో ద్రౌపద్యాః కథ్యతామితి । దాసభావంగతో హ్యేష పాండూనాం పాపచేతనః॥ ౧౬॥ తమువాచ తతో జ్యేష్ఠో భ్రాతా సప్రణయం వచః । ముంచేమమధమాచారం ప్రమాణం యది తే వయమ్॥ ౧౭॥ ద్రౌపదీ చాబ్రవీద్భీమమభిప్రేక్ష్య యుధిష్ఠిరమ్ । దాసోఽయం ముచ్యతాం రాజ్ఞస్త్వయా పంచసటః కృతః॥ ౧౮॥ స ముక్తోఽభ్యేత్య రాజానమభివాద్య యుధిష్ఠిరమ్ । వవందే విహ్వలో రాజా తాంశ్చ దృష్ట్వా మునీంస్తదా॥ ౧౯॥ తమువాచ ఘృణీ రాజా ధర్మపుత్రో యుధిష్ఠిరః । తథా జయద్రథం దృష్ట్వా గృహీతం సవ్యసాచినా॥ ౨౦॥ అదాసో గచ్ఛ ముక్తోఽసి మైవం కార్షీః పునః క్వచిత్ । స్త్రీకామం వా ధిగస్తు త్వాం క్షుద్రః క్షుద్రసహాయవాన్॥ ౨౧॥ ఏవంవిధం హి కః కుర్యాత్త్వదన్యః పురుషాధమః । గతసత్త్వమివ జ్ఞాత్వా కర్తారమశుభస్య తమ్॥ ౨౨॥ తం ప్రేక్ష్య భరతశ్రేష్ఠః కృపాం చక్రే నరాధిపః । ధర్మే తే వర్ధతాం బుద్ధిర్మా చాధర్మే మనః కృథాః॥ ౨౩॥ సాశ్వః సరథపాదాతః స్వస్తి గచ్ఛ జయద్రథ । ఏవముక్తస్తు సవ్రీడం తూష్ణీం కించిదవాఙ్ముఖః॥ ౨౪॥ జగామ రాజా దుఃఖార్తో గంగాద్వారాయ భారత । స దేవం శరణం గత్వా విరూపాక్షముమాపతిమ్॥ ౨౫॥ తపశ్చచార విపులం తస్య ప్రీతో వృషధ్వజః । బలిం స్వయం ప్రత్యగృహ్ణాత్ ప్రీయమాణస్త్రిలోచనః॥ వరం చాస్మై దదౌ దేవః స జగ్రాహ చ తచ్ఛృణు॥ ౨౬॥ జయద్రథః॥ సమస్తాన్ సరథాన్ పంచ జయేయం యుధి పాండవాన్ । ఇతి రాజాబ్రవీద్దేవం నేతి దేవస్తమబ్రవీత్॥ ౨౭॥ అజయ్యాంశ్చాప్యవధ్యాంశ్చ వారయిష్యసి తాన్ యుధి । ఋతేఽర్జునం మహాబాహుం నరం నామ సురేశ్వరమ్॥ ౨౮॥ బదర్యాం తప్తతపసం నారాయణసహాయకమ్ । అజితం సర్వలోకానాం దేవైరపి దురాసదమ్॥ ౨౯॥ మయా దత్తం పాశుపతం దివ్యమప్రతిమం శరమ్ । అవాప లోకపాలేభ్యో వజ్రాదీన్ స మహాశరాన్॥ ౩౦॥ దేవదేవో హ్యనంతాత్మా విష్ణుః సురగురుః ప్రభుః । ప్రధానపురుషోఽవ్యక్తో విశ్వాత్మా విశ్వమూర్తిమాన్॥ ౩౧॥ యుగాంతకాలే సంప్రాప్తే కాలాగ్నిర్దహతే జగత్ । సపర్వతార్ణవద్వీపం సశైలవనకాననమ్॥ ౩౨॥ నిర్దహన్నాగలోకాంశ్చ పాతాళతలచారిణః । అథాంతరిక్షే సుమహాన్నానావర్ణాః పయోధరాః॥ ౩౩॥ ఘోరస్వరా వినదినస్తటిన్మాలావలంబినః । సముత్తిష్ఠంతి దిశః సర్వా వివర్షంతః సమంతతః॥ ౩౪॥ తతోఽగ్నిం నాశయామాసుః సంవర్తాగ్నినియామకాః । అతిమాత్రైశ్చ ధారాభిస్తిష్ఠంత్యాపూర్య సర్వశః॥ ౩౫॥ ఏకార్ణవే తదా తస్మిన్నుపశాంతే చ చరాచరే । నష్టే చంద్రార్కపవనే గ్రహనక్షత్రవర్జితే । చతుర్యుగసహస్రాంతే సలిలేనాప్లుతా మహీ । తతో నారాయణాఖ్యస్తు సహస్రాక్షః సహస్రపాత్॥ ౩౭॥ సహస్రశీర్షా పురుషః సుప్తుకామస్త్వతీంద్రియః । ఫటాసహస్రవికటం శేషం పర్యంకభోగినమ్॥ ౩౮॥ సహస్రమివ తిగ్మాంశుసంఘాతమమితద్యుతిమ్ । కుందేందుహారగోక్షీరమృణాళకుముదప్రభమ్॥ ౩౯॥ తత్రాసౌ భగవాన్ దేవః స్వపన్ జలనిధౌ తదా । నైశేన తమసా వ్యాప్తాం స్వాం రాత్రిం కురుతే విభుః॥ ౪౦॥ సత్త్వోద్రేకాత్ ప్రబుద్ధస్తు శూన్యం లోకమపశ్యత । ఇమం చోదాహరంత్యత్ర శ్లోకం నారాయణం ప్రతి॥ ౪౧॥ ఆపో నారాస్తత్తనవ ఇత్యేవం నామ శుశ్రుమ । అయనం తేన చైవాస్తే తేన నారాయణః స్మృతః॥ ౪౨॥ ప్రధ్యానసమకాలం తు ప్రజాహేతోః సనాతనః । ధ్యానమాత్రే తు భగవన్నాభ్యాం పద్మః సముత్థితః॥ ౪౩॥ తతశ్చతుర్ముఖో బ్రహ్మా నాభిపద్మాద్వినిఃసృతః । తత్రోపవిష్టః సహసా పద్మే లోకపితామహః॥ ౪౪॥ శూన్యం దృష్ట్వా జగత్ కృత్స్నం మానసానాత్మనః సమాన్ । తతో మరీచిప్రముఖాన్మహర్షీనసృజన్నవ॥ ౪౫॥ తే దృష్ట్వా సర్వభూతాని త్రస్నాని స్థావరాణి చ । యక్షరాక్షసభూతాని పిశాచోరగమానుషాన్॥ ౪౬॥ సృజతే ప్ర

హ్మమూర్తిస్తు రక్షతే పౌరుషీ తనుః। రాత్రిభావేన శమయేత్ త్రిస్రోవస్థాః ప్రజాపతేః॥ ౪౬ ॥ న శ్రుతం తే సింధుప తే విష్ణోరద్భుతకర్మణః। కథ్యమానాని
మునిభిర్బ్రాహ్మణైర్వేదపారగైః॥ ౪౮॥ జలేన సమనుప్రాప్తే సర్వతః పృథివీతలే। తదా చైకార్ణవే తస్మిన్నేకాకాశే ప్రభుశ్చరన్॥ ౪౯॥ నిశాయా
మివ ఖద్యోతః ప్రావృట్కాలే సమంతతః। ప్రతిష్ఠానాయ పృథివీం మార్గమాణస్తదాభవత్॥ ౫౦॥ జలే నిమగ్నాం గాం దృష్ట్వా చోద్ధర్తుం మనసేచ్ఛ
త్। కిన్ను రూపమహం కృత్వా సలిలాదుద్ధరే మహీమ్॥ ౫౧ ॥ ఏవం సంచింత్య మనసా దృష్ట్వా దివ్యేన చక్షుషా। జలక్రీడాభిరుచితం వారాహం రూపమస్మ
రత్। ౫౨॥ కృత్వా వారాహవపుషం వాఙ్మయం వేదసంమితమ్। దశయోజనవిస్తీర్ణమాయతం శతయోజనమ్॥ ౫౩ ॥ మహాపర్వతవర్ష్మాణం తీక్ష్ణదం
ష్ట్రం ప్రదీప్తిమత్। మహామేఘౌఘనిర్ఘోషం నీలజీమూతసన్నిభమ్॥ ౫౪॥ భూత్వా యజ్ఞవరాహో వై అపః సంప్రావిశత్ ప్రభుః। దంష్ట్రై
కేనోద్ధృత్య స్వే స్థానే న్యవిశన్మహీమ్॥ ౫౫॥ పునరేవ మహాబాహురపూర్వాం తనుమాశ్రితః। నరస్యార్ధతనుం కృత్వా సింహస్యార్ధతనుం ప్రభుః॥
౫౬॥ దైత్యేంద్రస్య సభాం గత్వా పాణిం సంస్పృశ్య పాణినా। దైత్యానామాదిపురుషః సురారిర్దితినందనః॥ ౫౭॥ దృష్ట్వా చాపూర్వవపుషం క్రోధాత్
సంరక్తలోచనః। శూలోద్యతకరః స్రగ్వీ హిరణ్యకశిపుస్తదా॥ ౫౮ ॥ మేఘస్తనితనిర్ఘోషో నీలాభ్రచయసన్నిభః। దేవారిర్దితిజో వీరో నృసింహం
సముపాద్రవత్॥ ౫౯॥ సముపేత్య తతస్తీక్ష్ణైర్మృగేంద్రేణ బలీయసా। నారసింహేన వపుషా దారితః కరజైర్భృశమ్॥ ౬౦ ॥ ఏవం నిహత్య భగవాన్
దైత్యేంద్రం రిపుఘాతినమ్। భూయోఽన్యః పుండరీకాక్షః ప్రభుర్లోకహితాయ చ॥ ౬౧ ॥ కశ్యపస్యాత్మజః శ్రీమానదిత్యా గర్భధారితః। పూర్ణే వర్ష
సహస్రే తు ప్రసూతా గర్భముత్తమమ్॥ ౬౨॥ దుర్దినాంభోదసదృశో దీప్తాక్షో వామనాకృతిః। దండీ కమండలుధరః శ్రీవత్సోరసి భూషితః॥ ౬౩॥ జటీ
యజ్ఞోపవీతీ చ భగవాన్ బాలరూపధృక్। యజ్ఞవాటం గతః శ్రీమాన్ దానవేంద్రస్య వై తదా॥ ౬౪॥ బృహస్పతిసహాయోఽసౌ ప్రవిష్టో బలిసత్త్రం తం
దృష్ట్వా వామనతనుం ప్రహృష్టో బలిరబ్రవీత్॥ ౬౫॥ ప్రీతోఽస్మి దర్శనే విప్ర బ్రూహి త్వం కిం దదాని తే। ఏవముక్తస్తు బలినా వామనః ప్రత్యువాచ హ॥ ౬౬॥
స్వస్తీత్యుక్త్వా బలిం దేవః స్మయమానోఽభ్యభాషత। మేదినీం దానవపతే దేహి మే విక్రమత్రయమ్॥ ౬౮॥ బలిర్దదౌ ప్రసన్నాత్మా విప్రాయామితతే
జసే। తతో దివ్యాద్భుతతమం రూపం విక్రమతో హరేః॥ ౬౯॥ విక్రమైస్త్రిభిరక్షోభ్యో జహారాశు స మేదినీమ్। దదౌ శక్రాయ చ మహీం విష్ణుర్దేవః సనా
తనః॥ ౭౦॥ ఏష తే వామనో నామ ప్రాదుర్భావః ప్రకీర్తితః। యేన దేవాః ప్రాదురాసన్ వైష్ణవం చోచ్యతే జగత్ ॥౭౧॥ అసతాం నిగ్రహార్థాయ
ధర్మసంరక్షణాయ చ। అవతీర్ణో మనుష్యాణామజాయత యదుక్షయే॥ ౭౨॥ స ఏష భగవాన్ విష్ణుః కృష్ణేతి పరికీర్త్యతే। అనాద్యంతమజం దేవం ప్రభుం
లోకనమస్కృతమ్॥ ౭౩॥ యం దేవం విదుషో గాంతి తస్య కర్మాణి సైంధవ। యమాహురజితం కృష్ణం శంఖచక్రగదాధరమ్॥ ౭౪॥ శ్రీవత్సధారిణం దేవం
పీతకౌశేయవాససమ్। ప్రధానం శస్త్రవిదుషాం తేన కృష్ణేన రక్ష్యతే॥ ౭౫॥ సహాయః పుండరీకాక్షః శ్రీమానతులవిక్రమః। సమానస్యందనే పార్థ
మాస్థాయ పరవీరహా॥ ౭౬॥ న శక్యతే తేన జేతుం త్రిదశైరపి దుస్సహః। కః పునర్మానుషో భావో రణే పార్థం విజేష్యతే॥ ౭౭॥ తమేకం వర్జయిత్వా తు
సర్వం యౌధిష్ఠిరం బలమ్। చతురః పాండవాన్రాజన్ దినైకం జేష్యసేఽరిపూన్॥ ౭౮॥ వైశంపాయనః॥ ఇత్యేవముక్త్వా నృపతిం సర్వపాపహరో హరః॥
ఉమాపతిః పశుపతిర్యజ్ఞహా త్రిపురార్దనః॥ ౭౯॥ వామనైర్వికటైః కుబ్జైరుగ్రశ్రవణదర్శనైః। వృతః పారిషదైర్ఘోరైర్నానాప్రహరణోద్య
తైః॥ ౮౦॥ త్ర్యంబకో రాజశార్దూల భగనేత్రనిపాతనః। ఉమాసహాయో భగవాంస్తత్రైవాంతరధీయత॥ ౮౧ ॥ జయద్రథోఽపి మందాత్మా స్వ
మేవ భవనం యయౌ। పాండవాశ్చ వనే తస్మిన్న్యవసన్ కామ్యకే తథా॥ ౮౨॥ ఇతి జయద్రథవరప్రాప్తిః ఏకసప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖
సమాప్తం చ జయద్రథవిమోక్షణపర్వణి ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అథ రామోపాఖ్యానపర్వ ప్రారంభః

జనమేజయః॥ ఏవం హృతాయాం కృష్ణాయాం ప్రాప్య క్లేశమనుత్తమమ్। అతఊర్ధ్వం నరవ్యాఘ్రాః కిమకుర్వత పాండవాః॥ ౧॥ వైశంపాయనః॥ ఏవం కృష్ణాం మోక్షయిత్వా వినిర్జిత్య జయద్రథమ్। ఆసాంచక్రే మునిగణైర్ధర్మరాజో యుధిష్ఠిరః॥ ౨॥ తేషాం మధ్యే మహర్షీణాం శృణ్వతామనుశోచతామ్। మార్కండేయమిదం వాక్యమబ్రవీత్పాండునందనః॥ ౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ భగవన్ దేవర్షీణాం త్వం ఖ్యాతో భూతభవిష్యవిత్। సంశయం పరిపృచ్ఛామి ఛింధి మే హృది సంస్థితమ్॥ ౪॥ ద్రుపదస్య సుతా హ్యేషా వేదిమధ్యాత్సముత్థితా। అయోనిజా మహాభాగా స్నుషా పాండోర్మహాత్మనః॥ ౫॥ మన్యే కాలశ్చ భగవాన్ దైవం చ విధినిర్మితమ్। భవితవ్యం చ భూతానాం యస్య నాస్తి వ్యతిక్రమః॥ ౬॥ ఇమాం హి పత్నీమస్మాకం ధర్మజ్ఞాం ధర్మచారిణీమ్। సంస్పృశేదీదృశో భావః శుచిం స్తైన్యమివానృతమ్॥ ౭॥ నహి పాపం కృతం కించిత్కర్మ వా నిందితం క్వచిత్। ద్రౌపద్యా బ్రాహ్మణేష్వేవ ధర్మః సుచరితో మహాన్॥ ౮॥ తాం జహార బలాద్రాజా మూఢబుద్ధిర్జయద్రథః। తస్యాః సంహరణాత్పాపః శిరసః కేశపాతనమ్॥ ౯॥ పరాజయం చ సంగ్రామే ససహాయః సమాప్తవాన్। ప్రత్యాహృతా తథాస్మాభిర్హత్వా తత్సైంధవం బలమ్॥ ౧౦॥ తద్దారహరణం ప్రాప్తమస్మాభిరవితర్కితమ్। దుఃఖశ్చాయం వనే వాసో మృగయాయాం చ జీవికా॥ ౧౧॥ హింసా చ మృగజాతీనాం వనౌకోభిర్వనౌకసామ్। జ్ఞాతిభిర్విప్రవాసశ్చ మిథ్యావ్యవసితైరయమ్॥ ౧౨॥ అస్తి నూనం మయా కశ్చిదల్పభాగ్యతరో నరః। భవతా దృష్టపూర్వో వా శ్రుతపూర్వోఽపి వా భవేత్॥ ౧౩॥ ఇతిద్విసప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ ప్రాప్తమప్రతిమం దుఃఖం రామేణ భరతర్షభ। రక్షసా జానకీ తస్య హృతా భార్యా బలీయసా॥ ౧॥ ఆశ్రమాద్రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా। మాయామాస్థాయ తరసా హత్వా గృధ్రం జటాయుషమ్॥ ౨॥ ప్రత్యాజహార తాం రామః సుగ్రీవబలమాశ్రితః। బధ్వా సేతుం సముద్రస్య దగ్ధ్వా లంకాం శితైః శరైః॥ ౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ కస్మిన్ రామః కులే జాతః కింవీర్యః కింపరాక్రమః। రావణః కస్య పుత్రో వా కిం వైరం కస్య తేన హ॥ ౪॥ ఏతన్మే భగవన్ సర్వం సమ్యగాఖ్యాతుమర్హసి। శ్రోతుమిచ్ఛామి చరితం రామస్యాక్లిష్టకర్మణః॥ ౫॥ మార్కండేయః॥ అజో నామాభవద్రాజా మహానిక్ష్వాకువంశజః। తస్య పుత్రో దశరథః శశ్వత్స్వాధ్యాయవాన్ శుచిః॥ ౬॥ అభవంస్తస్య చత్వారః పుత్రా ధర్మార్థకోవిదాః। రామలక్ష్మణశత్రుఘ్నా భరతశ్చ మహాబలః॥ ౭॥ రామస్య మాతా కౌసల్యా కైకేయీ భరతస్య తు। సుతౌ లక్ష్మణశత్రుఘ్నౌ సుమిత్రాయాః పరంతపౌ॥ ౮॥ విదేహరాజో జనకః సీతా తస్యాత్మజా విభో। యాం చకార స్వయం త్వష్టా రామస్య మహిషీం ప్రియామ్॥ ౯॥ ఏతద్రామస్య తే జన్మ సీతాయాశ్చ ప్రకీర్తితమ్। రావణస్యాపి తే జన్మ వ్యాఖ్యాస్యామి జనేశ్వర॥ ౧౦॥ పితామహో రావణస్య సాక్షాద్దేవః ప్రజాపతిః। స్వయంభూః సర్వలోకానాం ప్రభుః స్రష్టా మహాతపాః॥ ౧౧॥ పులస్త్యో నామ తస్యాసీన్మానసో దయితః సుతః। తస్య వైశ్రవణో నామ గవి పుత్రోఽభవత్ప్రభుః॥ ౧౨॥ పితరం స సముత్సృజ్య పితామహముపస్థితః। తస్య కోపాత్పితా రాజన్ ససర్జాత్మానమాత్మనా॥ ౧౩॥ స జజ్ఞే విశ్రవా నామ తస్యాత్మార్ధేన వై ద్విజః। ప్రతీకారాయ సక్రోధస్తతో వైశ్రవణస్య వై॥ ౧౪॥ పితామహస్తు ప్రీతాత్మా దదౌ వైశ్రవణస్య హ। అమరత్వం ధనేశత్వం లోకపాలత్వమేవ చ॥ ౧౫॥ ఈశానేన తథా సఖ్యం పుత్రం చ నలకూబరమ్। రాజధానీనివేశం చ లంకాం రక్షోగణాన్వితామ్॥ ౧౬॥ విమానం పుష్పకం నామ కామగం చ దదౌ ప్రభుః। యక్షాణామాధిపత్యం చ రాజరాజత్వమేవ చ॥ ౧౭॥ ఇతిశ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణి - వైశ్రవణోత్పత్తౌ త్రిసప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ పులస్త్యస్య తు యః క్రోధాదర్ధదేహో మహామునిః। విశ్రవా నామ సక్రోధః స వైశ్రవణమైక్షత॥ ౧॥ బుబుధే తం తు సక్రోధం పితరం రాక్షసేశ్వరః। కుబేరస్తత్ప్రసాదార్థం యతతే స్మ సదా నృప॥ ౨॥ స రాజరాజో లంకాయాం న్యవసన్నరవాహనః। రాక్షసీః ప్రదదౌ తిస్రః పితుర్వై పరిచారికాః॥ ౩॥ తాః సదా తం మహాత్మానం సంతోషయితుముద్యతాః। ఋషిం భరతశార్దూల నృత్యగీతవిశారదాః॥ ౪॥ పుష్పోత్కటా చ రాకా చ మాలినీ చ విశాంపతే। అన్యోన్యస్పర్ధయా రాజన్ శ్రేయస్కామాః సుమధ్యమాః॥ ౫॥ స తాసాం భగవాంస్తుష్టో మహాత్మా ప్రదదౌ వరాన్। లోకపాలో

పరమాః పుత్రా నైకైకస్యాయథేప్సితాః। ౬। పుష్పోత్కటాయాం జజ్ఞాతే ద్వౌ పుత్రౌ రాక్షసేశ్వరౌ। కుంభకర్ణదశగ్రీవౌ బలేనాప్రతిమౌ భువి॥ ౭॥ మాలినీ జనయామాస పుత్రమేకం విభీషణమ్। రాకాయాం మిథునం జజ్ఞే ఖరః శూర్పణఖా తథా॥ ౮॥ విభీషణస్తు రూపేణ సర్వేభ్యోఽభ్యధికోఽభవత్। స బభూవ మహాభాగో ధర్మగోప్తా క్రియారతిః॥ ౯॥ దశగ్రీవస్తు సర్వేషాం శ్రేష్ఠో రాక్షసపుంగవః। మహోత్సాహో మహావీర్యో మహాసత్త్వపరాక్రమః॥ ౧౦॥ కుంభకర్ణో బలేనాసీత్ సర్వేభ్యోఽభ్యధికో యుధి। మాయావీ రణశౌండశ్చ రౌద్రశ్చ రజనీచరః॥ ౧౧॥ ఖరో ధనుషి విక్రాంతో బ్రహ్మద్విట్ పిశితాశనః। సిద్ధవిఘ్నకరీ చాపి రౌద్రీ శూర్పణఖా తదా। ౧౨॥ సర్వే వేదవిదః శూరాః సర్వే సుచరితవ్రతాః। ఊషుః పిత్రా సహ రతా గంధమాదనపర్వతే॥ ౧౩॥ తతో వైశ్రవణం తత్ర దదృశుర్నరవాహనమ్। పిత్రా సార్ధం సమాసీనమృద్ధ్యా పరమయా యుతమ్॥ ౧౪। జాతామర్షాస్తతస్తే తు తపసే ధృతనిశ్చయాః। బ్రహ్మాణం తోషయామాసుర్ఘోరేణ తపసా తదా। ౧౫॥ అతిష్ఠదేకపాదేన సహస్రం పరివత్సరాన్। వాయుభక్షో దశగ్రీవః పంచాగ్నిః సుసమాహితః॥ ౧౬॥ అధఃశాయీ కుంభకర్ణో యతాహారో యతవ్రతః। విభీషణః శీర్ణపర్ణమేకమభ్యవహారయత్। ౧౭। ఉపవాసరతిర్ధీమాన్ సదా జప్యపరాయణః। తమేవ కాలమాతిష్ఠత్ తీవ్రం తప ఉదారధీః॥ ౧౮। ఖరః శూర్పణఖా చైవ తేషాం వై తప్యతాం తపః। పరిచర్యాం చ రక్షాం చ చక్రుర్హృష్టమానసౌ॥ ౧౯। పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శిరశ్ఛిత్త్వా దశాననః। జుహోత్యగ్నౌ దురాధర్షస్తేనాతుష్యజ్జగత్ప్రభుః॥ ౨౦। తతో బ్రహ్మా స్వయం గత్వా తపసస్తాన్న్యవారయత్। ప్రలోభ్య వరదానేన సర్వానేవ పృథక్ పృథక్। ౨౧। శ్రీబ్రహ్మా॥ ప్రీతోఽస్మి వో నివర్తధ్వం వరాన్ వృణుత పుత్రకాః। యద్యదిష్టమృతే త్వేకమమరత్వం తథాస్తు తత్। ౨౨॥ యద్యదగ్నౌ హుతం సర్వం శిరస్తే మహదీప్సయా। తథైవ తాని తే దేహే భవిష్యంతి యథేప్సయా॥ ౨౩॥ వైరూప్యం చ న తే దేహే కామరూపధరస్తథా। భవిష్యసి రణేఽరీణాం విజేతా న చ సంశయః॥ ౨౪। రావణః॥ గంధర్వదేవాసురతో యక్షరాక్షసతస్తథా। సర్పకిన్నరభూతేభ్యో న మే భూయాత్ పరాభవః॥ ౨౫॥ బ్రహ్మా॥ య ఏతే కీర్తితాః సర్వే న తేభ్యోఽస్తి భయం తవ। ఋతే మనుష్యాద్భద్రం తే తథా తద్విహితం మయా॥ ౨౬। మార్కండేయః॥ ఏవముక్తో దశగ్రీవస్తుష్టః సమభవత్తదా। అవమేనే హి దుర్బుద్ధిర్మనుష్యాన్ పురుషాదకః॥ ౨౭॥ కుంభకర్ణమథోవాచ తథైవ ప్రపితామహః। స వవ్రే మహతీం నిద్రాం తమసా గ్రస్తచేతనః॥ ౨౮। తథా భవిష్యతీత్యుక్త్వా విభీషణమువాచ హ। వరం వృణీష్వ పుత్ర త్వం ప్రీతోఽస్మీతి పునః పునః॥ ౨౯। విభీషణః॥ పరమాపద్గతస్యాపి నాధర్మే మే మతిర్భవేత్। అశిక్షితం చ భగవన్ బ్రహ్మాస్త్రం ప్రతిభాతు మే॥ ౩౦॥ బ్రహ్మా॥ యస్మాద్రాక్షసయోనౌ తే జాతస్యామిత్రకర్శన। నాధర్మే ధీయతే బుద్ధిరమరత్వం దదాని తే॥ ౩౧॥ మార్కండేయః॥ రాక్షసస్తు వరం లబ్ధ్వా దశగ్రీవో విశాంపతే। లంకాయాశ్చ్యావయామాస యుధి జిత్వా ధనేశ్వరమ్॥ ౩౨॥ హిత్వా స భగవాన్ లంకామావిశద్గంధమాదనమ్। గంధర్వయక్షానుగతో రక్షఃకింపురుషైః సహ॥ ౩౩॥ విమానం పుష్పకం తస్య జహారాక్రమ్య రావణః। శశాప తం వైశ్రవణో న త్వామేతద్వహిష్యతి॥ ౩౪॥ యస్తు త్వాం సమరే హంతా తమేవైతద్వహిష్యతి। అవమన్య గురుం మాం చ క్షిప్రం త్వం న భవిష్యసి॥ ౩౫॥ విభీషణస్తు ధర్మాత్మా సతాం మార్గమనుస్మరన్। అన్వగచ్ఛన్మహారాజ శ్రియా పరమయా యుతః॥ ౩౬॥ తస్మై స భగవాంస్తుష్టో భ్రాతా భ్రాత్రే ధనేశ్వరః। సేనాపత్యం దదౌ ధీమాన్ యక్షరాక్షససేనయోః॥ ౩౭॥ రాక్షసాః పురుషాదాశ్చ పిశాచాశ్చ మహాబలాః। సర్వే సమేత్య రాజానమభ్యషించన్ దశాననమ్॥ ౩౮। దశగ్రీవశ్చ దైత్యానాం దేవానాం చ బలోత్కటః। ఆక్రమ్య రత్నాన్యహరత్ కామరూపీ విహంగమః॥ ౩౯। రావయామాస లోకాన్ యత్ తస్మాద్రావణ ఉచ్యతే। దశగ్రీవః కామబలో దేవానాం భయమాదధత్॥ ౪౦॥

ఇతి రామోపాఖ్యానపర్వణి - రావణాదివరప్రాప్తౌ చతుఃసప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ తతో బ్రహ్మర్షయః సర్వే సిద్ధా దేవర్షయస్తథా। హవ్యవాహం పురస్కృత్య బ్రహ్మాణం శరణం గతాః॥ ౧। అగ్నిః॥ యోఽసౌ విశ్రవ

సఃపుత్రో దశగ్రీవో మహాబలః। అవధ్యో వరదానేన కృతో భగవతా పురా॥ ౨॥ స బాధతే ప్రజాస్సర్వా విప్రకారైర్మహాబలః। తతో న స్త్రాతు భగవాన్నాన్యస్త్రాతా హి విద్యతే ॥ ౩ ॥ బ్రహ్మా॥ న స దేవాసురైశ్శక్యో యుద్ధే జేతుం విభావసో। విహితం తత్ర యత్కార్యమభిత స్తస్య నిగ్రహః॥ ౪॥ తదర్థమవతీర్ణోఽసౌ మన్నియోగాచ్చతుర్భుజః। విష్ణుః ప్రహరతాం శ్రేష్ఠస్స తత్కర్మ కరిష్యతి॥ ౫॥ మార్కండేయః॥ పితామహ స్తత స్తేషాం సన్నిధౌ వాక్యమబ్రవీత్। సర్వైర్దేవగణైస్సార్ధం సంభవధ్వం మహీతలే॥ ౬॥ విష్ణోస్సహాయానృక్షీషు వానరీషు చ సర్వశః। జనయధ్వం సుతాన్వీరాన్కామరూపబలాన్వితాన్॥ ౭॥ తతో భాగానుభాగేన దేవగంధర్వదానవాః। అవతర్తుం మహీం సర్వే మంత్రయామాసురంజసా॥ ౮॥ తేషాం సమక్షం గంధర్వీం దుందుభీం నామ నామతః। శశాస వరదో దేవో గచ్ఛ కార్యార్థసిద్ధయే॥ ౯॥ పితామహవచః శ్రుత్వా గంధర్వీ దుందుభీ తతః। మంథరా మానుషే లోకే కుబ్జా సమభవత్తదా॥ ౧౦॥ శక్రప్రభృతయశ్చైవ సర్వే తే సురసత్తమాః। వానరర్క్షవరస్త్రీషు జనయామాసురాత్మజాన్॥ ౧౧॥ తేఽన్వవర్తన్పితౄన్సర్వే యశసా చ బలేన చ। భేత్తారో గిరిశృంగాణాం సాలతాలశిలాయుధాః॥ ౧౨॥ వజ్రసంహననాః సర్వే సర్వే చౌఘబలాస్తథా। కామవీర్యబలాశ్చైవ సర్వే యుద్ధవిశారదాః॥ ౧౩॥ నాగాయుతసమప్రాణా వాయువేగసమా జవే। యథేచ్ఛవినిపాతాశ్చ కేచిదత్ర వనౌకసః ॥ ౧౪॥ ఏవం విధాయ తత్సర్వం భగవాఁల్లోకభావనః। మంథరాం బోధయామాస యద్యత్కార్యం యథా యథా॥ ౧౫ ॥ సా తద్వచః సమాజ్ఞాయ తథా చక్రే మనోజవా। ఇతశ్చేతశ్చ గచ్ఛంతీ వైరసంధుక్షణే తదా॥ ౧౬॥

ఇతి రామోపాఖ్యానపర్వణి- వానరాద్యుత్పత్తౌ పంచసప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః॥ ఉక్తం భగవతా జన్మ రామాదీనాం పృథక్ పృథక్। ప్రస్థానకారణం బ్రహ్మన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి కథ్యతామ్॥ ౧॥ కథం దాశరథీ వీరౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ। సంప్రస్థితౌ వనే బ్రహ్మన్మైథిలీ చ యశస్వినీ॥ ౨॥ మార్కండేయః॥ జాతపుత్రో దశరథః ప్రీతిమానభవన్నృపః। క్రియారతిర్ధర్మరతః సతతం వృద్ధసేవితా॥ ౩॥ క్రమేణ చాస్య తే పుత్రా వ్యవర్ధంత మహౌజసః। వేదేషు సరహస్యేషు ధనుర్వేదేషు పారగాః॥ ౪ ॥ చరితబ్రహ్మచర్యాస్తే కృతదారాశ్చ పార్థివ। యదా తదా దశరథః ప్రీతిమానభవత్సుఖీ॥ ౫ ॥ జ్యేష్ఠో రామోఽభవత్తేషాం రమయామాస హి ప్రజాః। మనోహరతయా ధీమాన్పితుర్హృదయనందనః॥ ౬॥ తతః స రాజా మతిమాన్మత్వాత్మానం వయోఽధికమ్। మంత్రయామాస సచివైర్ధర్మజ్ఞైశ్చ పురోహితైః॥ ౭ ॥ అభిషేకాయ రామస్య యౌవరాజ్యేన భారత। ప్రాప్తకాలం చ తే సర్వే మేనిరే మంత్రిసత్తమాః॥ ౮॥ లోహితాక్షం మహాబాహుం మత్తమాతంగగామినమ్। దీర్ఘబాహుం మహోరస్కం నీలకుంచితమూర్ధజమ్॥ ౯॥ దీప్యమానం శ్రియా వీరం శక్రాదనవరం రణే। పారగం సర్వధర్మాణాం బృహస్పతిసమం మతౌ॥ ౧౦॥ సర్వానురక్తప్రకృతిం సర్వవిద్యావిశారదమ్। జితేంద్రియమమిత్రాణామపి దృష్టిమనోహరమ్॥ ౧౧॥ నియంతారమసాధూనాం గోప్తారం ధర్మచారిణామ్। ధృతిమంతమనాధృష్యం జేతారమపరాజితమ్॥ ౧౨ ॥ పుత్రం రాజా దశరథః కౌసల్యానందవర్ధనమ్। సందృశ్య పరమాం ప్రీతిమగచ్ఛత్కురునందన॥ ౧౩॥ చింతయంశ్చ మహాతేజా గుణాన్రామస్య వీర్యవాన్। అభ్యభాషత భద్రం తే ప్రీయమాణః పురోహితమ్॥ ౧౪ ॥ అద్య పుష్యో నిశి బ్రహ్మన్పుణ్యం యోగముపైష్యతి। సంభారాః సంభ్రియంతాం వై రామశ్చోపనిమంత్ర్యతామ్॥ ౧౫॥ ఇతి తద్రాజవచనం ప్రతిశ్రుత్యాథ మంథరా। కైకేయీమభిగమ్యేదం కాలే వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౬ ॥ అద్య కైకేయి దౌర్భాగ్యం రాజ్ఞా తే ఖ్యాపితం మహత్। ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధశ్చణ్డో దశతు దుర్భగే ॥ ౧౭॥ సుభగా ఖలు కౌసల్యా యస్యాః పుత్రోఽభిషేక్ష్యతే। కుతో హి తవ సౌభాగ్యం యస్యాః పుత్రో న రాజ్యభాక్॥ ౧౮॥ సా తద్వచనమాజ్ఞాయ సర్వాభరణభూషితా। వేదీవిలగ్నమధ్యేవ బిభ్రతీ రూపముత్తమమ్॥ ౧౯॥ వివిక్తే పతిమాసాద్య హసంతీవ శుచిస్మితా। ప్రణయం వ్యంజయంతీవ మధురం వాక్యమబ్రవీత్॥ ౨౦॥ సత్యప్రతిజ్ఞ యన్మే త్వం కామమేకం నిసృష్టవాన్। ఉపాకురుష్వ తద్రాజంస్తస్మాన్ముచ్యస్వ సంకటాత్ ॥ ౨౧॥ రాజోవాచ॥ వరం దదామి తే హంత తద్గృహాణ యదిచ్ఛసి। అవధ్యో వధ్యతాం కోఽద్య వధ్యః కోఽద్య విముచ్యతామ్॥ ౨౨ ॥ ధనం దదామి కస్యాద్య హ్రియతాం కస్య వా పు

నః। బ్రాహ్మణస్త్వాభిషేక్ష్యత్ర యత్కించిద్విత్తమస్తి మే॥ ౨౩॥ పృథివ్యాం రాజరాజోఽస్మి చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా। యస్తేఽభిలషితః కామో బ్రూహి కల్యాణి మాచిరమ్॥ ౨౪॥ సా తద్వచనమాజ్ఞాయ పరిగృహ్య నరాధిపమ్। ఆత్మనో బలమాజ్ఞాయ తత ఏనమువాచ హ॥ ౨౫॥ అభిషేచనికం యత్తే రామార్థముపకల్పితమ్। భరతస్తదవాప్నోతు వనం గచ్ఛతు రాఘవః॥ ౨౬॥ స తద్రాజా వచః శ్రుత్వా విప్రియం దారుణోదయమ్। దుఃఖార్తో భరతశ్రేష్ఠ న కించిద్వ్యాజహార హ॥ ౨౭॥ తతస్తథోక్తం పితరం రామో విజ్ఞాయ వీర్యవాన్। వనం ప్రతస్థే ధర్మాత్మా రాజా సత్యో భవత్వితి॥ ౨౮॥ తమన్వగచ్ఛల్లక్ష్మీవాన్ ధనుష్మాన్ లక్ష్మణస్తదా। సీతా చ భార్యా భద్రం తే వైదేహీ జనకాత్మజా॥ ౨౯॥ తతో వనం గతే రామే రాజా దశరథస్తదా। సమయుజ్యత ధర్మాత్మా కాలపర్యాయధర్మణా॥ ౩౦॥ రామం తు గతమాజ్ఞాయ రాజానం తు తథాగతమ్। ఆనాయ్య భరతం దేవీ కైకేయీ వాక్యమబ్రవీత్॥ ౩౧॥ గతో దశరథః స్వర్గం వనస్థౌ రామలక్ష్మణౌ। గృహాణ రాజ్యం విపులం క్షేమం నిహతకంటకమ్॥ ౩౨॥ తామువాచ స ధర్మాత్మా నృశంసం బత తే కృతమ్। పతిం హత్వా కులం చేదముత్సాద్య ధనలుబ్ధయా॥ ౩౩॥ అయశః పాతయిత్వా మే మూర్ధ్ని త్వం కులపాంసనే। సకామా భవ మే మాతరిత్యుక్త్వా ప్రరురోద హ॥ ౩౪॥ స చారిత్రం విశోధ్యాథ సర్వప్రకృతిసన్నిధౌ। అన్వయాద్భ్రాతరం రామం వినివర్తనలాలసః॥ ౩౫॥ కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయీం చ సుదుఃఖితః। అగ్రే ప్రస్థాప్య యానైః స శత్రుఘ్నసహితో యయౌ॥ ౩౬॥ వసిష్ఠవామదేవాభ్యాం విప్రైశ్చాన్యైః సహస్రశః। పౌరజానపదైః సార్ధం రామానయనకాంక్షయా॥ ౩౭॥ దదర్శ చిత్రకూటస్థం స రామం సహలక్ష్మణమ్। తాపసానామలంకారం ధారయంతం ధనుర్ధరమ్॥ ౩౮॥ విసర్జితః స రామేణ పితుర్వచనకారిణా। నందిగ్రామేఽకరోద్రాజ్యం పురస్కృత్యాస్య పాదుకే॥ ౩౯॥ రామస్తు పునరాశంక్య పౌరజానపదాగమమ్। ప్రవివేశ మహారణ్యం శరభంగాశ్రమం ప్రతి॥ ౪౦॥ సత్కృత్య శరభంగం స దండకారణ్యమాశ్రితః। నదీం గోదావరీం రమ్యామాశ్రిత్య న్యవసత్తదా॥ ౪౧॥ వసతస్తస్య రామస్య తతః శూర్పణఖాకృతమ్। ఖరేణాసీన్మహద్వైరం జనస్థాననివాసినా॥ ౪౨॥ రక్షార్థం తాపసానాం తు రాఘవో ధర్మవత్సలః। చతుర్దశ సహస్రాణి జఘాన భువి రాక్షసాన్॥ ౪౩॥ దూషణం చ ఖరం చైవ నిహత్య సుమహాబలౌ। చక్రే క్షేమం పునర్ధీమాన్ ధర్మారణ్యం స రాఘవః॥ ౪౪॥ హతేషు తేషు రక్షఃసు తతః శూర్పణఖా పునః। యయౌ నికృత్తనాసోష్ఠీ లంకాం భ్రాతుర్నివేశనమ్॥ ౪౫॥ తతో రావణమభ్యేత్య రాక్షసీ దుఃఖమూర్ఛితా। పపాత పాదయోర్భ్రాతుః సంశుష్కరుధిరాననా॥ ౪౬॥ తాం తథా వికృతాం దృష్ట్వా రావణః క్రోధమూర్ఛితః। ఉత్పపాతాసనాత్ క్రుద్ధో దంతైర్దంతానుపస్పృశన్॥ ౪౭॥ స్వానమాత్యాన్ విసృజ్యాథ వివిక్తే తామువాచ సః। కేనాస్యేవం కృతా భద్రే మామచింత్యావమన్య చ॥ ౪౮॥ కః శూలం తీక్ష్ణమాసాద్య సర్వగాత్రైర్నిషేవతే। కః శిరస్యగ్నిమాధాయ విశ్వస్తః స్వపతే సుఖమ్॥ ౪౯॥ ఆశీవిషం ఘోరతరం పాదేన స్పృశతీహ కః। సింహం కేసరిణం కశ్చ దంష్ట్రయా స్పృశ్య తిష్ఠతి॥ ౫౦॥ ఇత్యేవం బ్రువతస్తస్య స్రోతోభ్యస్తేజసోఽర్చిషః। నిశ్చేరుర్దహ్యతో రాత్రౌ వృక్షస్యేవ స్వరంధ్రతః॥ ౫౧॥ తస్య తత్సర్వమాచఖ్యౌ భగినీ రామవిక్రమమ్। ఖరదూషణసంయుక్తం రాక్షసానాం పరాభవమ్॥ ౫౨॥ స నిశ్చిత్య తతః కృత్యం స్వసారముపసాంత్వ్య చ। ఊర్ధ్వమాచక్రమే రాజా విధాయ నగరే విధిమ్॥ ౫౩॥ త్రికూటం సమతిక్రమ్య కాలపర్వతమేవ చ। దదర్శ మకరావాసం గంభీరోదం మహోదధిమ్॥ ౫౪॥ తమతీత్యాథ గోకర్ణమభ్యగచ్ఛద్దశాననః। దయితం స్థానమవ్యగ్రం శూలపాణేర్మహాత్మనః॥ ౫౫॥ తత్రాభ్యగచ్ఛన్మారీచం పూర్వామాత్యం దశాననః। పురా రామభయాదేవ తాపస్యం సముపాశ్రితమ్॥ ౫౬॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే - అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణి - రావణగమనే - షట్సప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ మారీచస్త్వథ సంభ్రాంతో దృష్ట్వా రావణమాగతమ్। పూజయామాస సత్కారైః ఫలమూలాదిభిస్తతః॥ ౧॥ విశ్రాంతం చైనమాసీనం

...త్వా సీనః స రాక్షసః॥ ఉవాచ ప్రశ్రితం వాక్యం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్॥ ౨॥ న తే ప్రకృతిమాన్ వర్ణః కచ్చిత్ క్షేమం పురే తవ। కచ్చిత్ ప్రకృ
తయః సర్వా భజంతే త్వాం యథా పురా॥ ౩॥ కిమిహాగమనే చాపి కార్యం తే రాక్షసేశ్వర। కృతమిత్యేవ తద్విద్ధి యద్యపి స్యాత్సుదుష్కరమ్॥ ౪॥ శశంస రా
వణస్తస్మై తత్సర్వం రామచేష్టితమ్। సమాసేనైవ కార్యాణి క్రోధామర్షసమన్వితః॥ ౫॥ మారీచస్త్వబ్రవీచ్ఛ్రుత్వా సమాసేనైవ రావణమ్। అ
లం తే రామమాసాద్య వీర్యజ్ఞో హ్యస్మి తస్య వై॥ ౬॥ బాణవేగం హి కస్తస్య శక్తః సోఢుం మహాత్మనః। ప్రవ్రజ్యాయాం హి మే హేతుః స ఏవ పురుషర్షభః॥
౭॥ వినాశముఖమేతత్తే కేనాఖ్యాతం దురాత్మనా। తమువాచాథ సక్రోధో రావణః పరిభర్త్సయన్॥ ౮॥ అకుర్వతోऽస్మద్వచనం స్యాన్మృత్యురపి తే ధ్రు
వమ్। మారీచశ్చింతయామాస విశిష్టాన్మరణం వరమ్॥ ౯॥ అవశ్యం మరణే ప్రాప్తే కరిష్యామ్యస్య యన్మతమ్। తతస్తం ప్రత్యువాచాథ మారీచో రాక్షసేశ్వ
రమ్॥ ౧౦॥ కిం తే సాహ్యం మయా కార్యం కరిష్యామ్యవశోऽపి తత్। తమబ్రవీద్దశగ్రీవో గచ్ఛ సీతాం ప్రలోభయ॥ ౧౧॥ రత్నశృంగో మృగో భూత్వా రత్న
చిత్రతనూరుహః। ధ్రువం సీతా సమాలక్ష్య త్వాం రామం చోదయిష్యతి॥ ౧౨॥ అపక్రాంతే చ కాకుత్స్థే సీతా వశ్యా భవిష్యతి। తామాదాయాపనేష్యా
మి తతః స న భవిష్యతి॥ ౧౩॥ భార్యావియోగాద్దుర్బుద్ధిరేతత్సాహ్యం కురుష్వ మే। ఇత్యేవముక్తో మారీచః కృత్వోదకమథాత్మనః॥ ౧౪॥ రావణం పురతో
యాంతమన్వగచ్ఛత్సుదుఃఖితః। తతస్తస్యాశ్రమం గత్వా రామస్యాక్లిష్టకర్మణః॥ ౧౫॥ చక్రతుస్తత్తథా సర్వముభౌ యత్పూర్వమంత్రితమ్। రావణ
స్తు యతిర్భూత్వా ముండః కుండీ త్రిదండధృక్॥ ౧౬॥ మృగశ్చ భూత్వా మారీచస్తం దేశముపజగ్మతుః। దర్శయామాస మారీచో వైదేహీం మృగరూప
ధృక్॥ ౧౭॥ చోదయామాస తస్యార్థే సా రామం విధిచోదితా। రామస్తస్యాః ప్రియం కుర్వన్ ధనురాదాయ సత్వరః॥ ౧౮॥ రక్షార్థే లక్ష్మణం న్యస్య
ప్రయయౌ మృగలిప్సయా। స ధన్వీ బద్ధతూణీరః ఖడ్గగోధాంగులిత్రవాన్॥ ౧౯॥ అన్వధావన్మృగం రామో రుద్రస్తారామృగం యథా। సోऽంతర్హితః
పునస్తస్య దర్శనం రాక్షసో వ్రజన్॥ ౨౦॥ చకర్ష మహదధ్వానం రామస్తం బుబుధే తతః। నిశాచరం విదిత్వా తం రాఘవః ప్రతిభానవాన్॥ ౨౧॥ అమో
ఘం శరమాదాయ జఘాన మృగరూపిణమ్। స రామబాణాభిహతః కృత్వా రామస్వరం తదా॥ ౨౨॥ హా సీతే లక్ష్మణేత్యేవం చుక్రోశార్తస్వరేణ హ। శు
శ్రావ తస్య వైదేహీ తతస్తాం కరుణాం గిరమ్॥ ౨౩॥ సా ప్రాద్రవద్యతః శబ్దస్తామువాచాథ లక్ష్మణః। అలం తే శంకయా భీరు కో రామం ప్రహరిష్యతి॥ ౨౪॥
ముహూర్తాద్ద్రక్ష్యసే రామం భర్తారం త్వం శుచిస్మితే। ఇత్యుక్తా సా ప్రరుదతీ పర్యశంకత లక్ష్మణమ్॥ ౨౫॥ హతా వై స్త్రీస్వభావేన శుక్లచారిత్ర
భూషణా। సా తం పరుషమారబ్ధా వక్తుం సాధ్వీ పతివ్రతా॥ ౨౬॥ నైష కామో భవేన్మూఢ యం త్వం ప్రార్థయసే హృదా। అప్యహం శస్త్రమాదాయ
హన్యామాత్మానమాత్మనా॥ ౨౭॥ పతేయం గిరిశృంగాద్వా విశేయం వా హుతాశనమ్। రామం భర్తారముత్సృజ్య న త్వహం త్వాం కథంచన॥ ౨౮॥ న
హీనముపతిష్ఠేయం శార్దూలీ క్రోష్టుకం యథా। ఏతాదృశం వచః శ్రుత్వా లక్ష్మణః ప్రియరాఘవః॥ ౨౯॥ పిధాయ కర్ణౌ సద్వృత్తః ప్రస్థితో యేన రా
ఘవః। స రామస్య పదం గృహ్య ప్రససార ధనుర్ధరః॥ ౩౦॥ అవీక్షమాణో బింబోష్ఠీం ప్రయయౌ లక్ష్మణస్తదా। ఏతస్మిన్నంతరే రక్షో రావణః ప్రత్య
దృశ్యత॥ ౩౧॥ అభవ్యో భవ్యరూపేణ భస్మచ్ఛన్న ఇవానలః। యతివేషప్రతిచ్ఛన్నో జిహీర్షుస్తామనిందితామ్॥ ౩౨॥ సా తమాలక్ష్య సంప్రాప్తం
ధర్మజ్ఞా జనకాత్మజా। నిమంత్రయామాస తదా ఫలమూలాశనాదిభిః॥ ౩౩॥ అవమన్య తతః సర్వం స్వరూపం ప్రతిపద్య చ। సాంత్వయామాస వైదేహీ
మితి రాక్షసపుంగవః॥ ౩౪॥ సీతే రాక్షసరాజోऽహం రావణో నామ విశ్రుతః। మమ లంకా పురీ నామ్నా రమ్యా పారే మహోదధేః॥ ౩౫॥ తత్ర త్వం వర
నారీషు శోభిష్యసి మయా సహ। భార్యా మే భవ సుశ్రోణి తాపసం త్యజ రాఘవమ్॥ ౩౬॥ ఏవమాదీని వాక్యాని శ్రుత్వా తస్యాథ జానకీ। పిధాయ కర్ణౌ
సుశ్రోణీ మైవమిత్యబ్రవీద్వచః॥ ౩౭॥ ప్రపతేద్ద్యౌః సనక్షత్రా పృథివీ శకలీభవేత్। శైత్యమగ్నిరియాన్నాహం త్యజేయం రఘునందనమ్॥ ౩౮॥ కథం
హి భిన్నకరటం పద్మినం వనగోచరమ్। ఉపస్థాయ మహానాగం కరేణుః సూకరం స్పృశేత్॥ ౩౯॥ కథం హి పీత్వా మాధ్వీకం పీత్వా చ మధుమాధవీమ్। లో

భం సా వీర కేకుర్యాన్నారీ కాచిదితి స్మరేత్ ॥౨౦॥ ఇతి సా తం సమాభాష్య ప్రవివేశాశ్రమం తతః। క్రోధాత్ ప్రస్ఫురమాణోష్ఠో విధున్వానః కరౌ ముహుః॥౨౧॥ తామభిద్రుత్య సుశ్రోణీం రావణః ప్రత్యషేధయత్। భర్త్సయిత్వా తు రూక్షేణ స్వరేణ గతచేతనామ్॥౨౨॥ మూర్ధజేషు నిజగ్రాహ ఊర్ధ్వమాచక్రమే తతః। తాం దదర్శ తతో గృధ్రో జటాయుర్గిరిగోచరః॥ రుదతీం రామ రామేతి హ్రియమాణాం తపస్వినీమ్॥౨౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణి-సీతాహరణే-సప్తసప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః

మార్కండేయః॥ సఖా దశరథస్యాసీజ్జటాయురరుణాత్మజః। గృధ్రరాజో మహావీర్యః సంపాతిర్యస్య సోదరః ॥ ౧ ॥ స దదర్శ తదా సీతాం రావణాంకగతాం స్నుషామ్। స క్రోధాదభ్యద్రవత్పక్షీ రావణం రాక్షసేశ్వరమ్॥౨॥ అథైనమబ్రవీద్గృధ్రో ముంచ ముంచ స్వ మైథిలీమ్। ధ్రియమాణే మయి కథం హరిష్యసి నిశాచర॥౩॥ న హి మే మోక్ష్యసే జీవన్ యది నోత్సృజసే వధూమ్। ఉక్త్వైవం రాక్షసేంద్రం తం చకర్త నఖరైర్భృశమ్॥౪॥ పక్షతుండప్రహారైశ్చ శతశో జర్జరీకృతమ్। చక్షార రుధిరం భూరి గిరిః ప్రస్రవణైరివ॥౫॥ స వధ్యమానో గృధ్రేణ రామప్రియహితైషిణా। ఖడ్గమాదాయ చిచ్ఛేద భుజౌ తస్య పతత్రిణః॥౬॥ నిహత్య గృధ్రరాజం స భిన్నాభ్రశిఖరోపమమ్। ఊర్ధ్వమాచక్రమే సీతాం గృహీత్వాంకేన రాక్షసః॥౭॥ యత్ర యత్ర తు వైదేహీ పశ్యత్యాశ్రమమండలమ్। సరో వా సరితో వాపి తత్ర ముంచతి భూషణమ్॥౮॥ సా దదర్శ గిరిప్రస్థే పంచ వానరపుంగవాన్। తత్ర వాసో మహద్దివ్యముత్ససర్జ మనస్వినీ॥౯॥ తత్తేషాం వానరేంద్రాణాం పపాత పవనోద్ధతమ్। మధ్యే సుపీతం పంచానాం విద్యున్మేఘాంతరే యథా॥౧౦॥ అచిరేణాతిచక్రామ ఖేచరః ఖే చరన్నివ। దదర్శాథ పురీం రమ్యాం బహుద్వారాం మనోరమామ్॥౧౧॥ ప్రాకారవప్రసంబాధాం నిర్మితాం విశ్వకర్మణా। ప్రవివేశ పురీం లంకాం ససీతో రాక్షసేశ్వరః॥౧౨॥ ఏవం హృతాయాం వైదేహ్యాం రామో హత్వా మహామృగమ్। నివృత్తో దదృశే ధీమాన్ భ్రాతరం లక్ష్మణం తదా॥౧౩॥ కథముత్సృజ్య వైదేహీం వనే రాక్షససేవితే। ఇత్యేవం భ్రాతరం దృష్ట్వా ప్రాప్తోఽసీతి వ్యగర్హయత్॥౧౪॥ మృగరూపధరేణాథ రక్షసా సోఽపకర్షణమ్। భ్రాతురాగమనం చైవ చింతయన్ పర్యతప్యత॥౧౫॥ గర్హయన్నేవ రామస్తు త్వరితస్తం సమాసదత్। అపి జీవతి వైదేహీ నేతి పశ్యామి లక్ష్మణ ॥౧౬॥ తస్య తత్సర్వమాచఖ్యౌ సీతాయా లక్ష్మణో వచః। యదుక్తవత్యసదృశం వైదేహీ పశ్చిమం వచః॥౧౭॥ దహ్యమానేన తు హృదా రామోఽభ్యపతదాశ్రమమ్। స దదర్శ తదా గృధ్రం నిహతం పర్వతోపమమ్॥౧౮॥ రాక్షసం శంకమానస్తం వికృష్య బలవద్ధనుః। అభ్యధావత కాకుత్స్థస్తతస్తం సహ లక్ష్మణః॥౧౯॥ స తావువాచ తేజస్వీ సహితౌ రామలక్ష్మణౌ। గృధ్రరాజోఽస్మి భద్రం వాం సఖా దశరథస్య వై॥౨౦॥ తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సంగృహ్య ధనుషీ శుభే। కోఽయం పితరమస్మాకం నామ్నాహేత్యూచతుశ్చ తౌ॥౨౧॥ తతో దదృశతుస్తౌ తం ఛిన్నపక్షద్వయం ఖగమ్। తయోః శశంస గృధ్రస్తు సీతార్థే రావణాద్వధమ్॥౨౨॥ అపృచ్ఛద్రాఘవో గృధ్రం రావణం కాం దిశం గతః। తస్య గృధ్రః శిరఃకంపైరాచచక్షే మమార చ॥౨౩॥ దక్షిణామితి కాకుత్స్థో విదిత్వాస్య తదింగితమ్। సంస్కారం లంభయామాస సఖాయం పూజయన్ పితుః ॥ ౨౪ ॥ తతో దృష్ట్వాశ్రమపదం వ్యపవిద్ధబృసీకటమ్। విధ్వస్తకలశం శూన్యం గోమాయుశతసంకులమ్॥౨౫॥ దుఃఖశోకసమావిష్టౌ వైదేహీహరణార్దితౌ। జగ్మతుర్దండకారణ్యం దక్షిణేన పరంతపౌ॥౨౬॥ వనే మహతి తస్మింస్తు రామః సౌమిత్రిణా సహ। దదర్శ మృగయూథాని ద్రవమాణాని సర్వశః॥ ౨౭ ॥ శబ్దం చ ఘోరం సత్త్వానాం దావాగ్నేరివ వర్ధతః। అపశ్యేతాం ముహూర్తాచ్చ కబంధం ఘోరదర్శనమ్॥ ౨౮॥ మేఘపర్వతసంకాశం సాలస్కంధం మహాభుజమ్। ఉరోగతవిశాలాక్షం మహోదరమహాముఖమ్॥ ౨౯॥ యదృచ్ఛయాథ తద్రక్షః కరే జగ్రాహ లక్ష్మణమ్। విషాదమగమత్సద్యః సౌమిత్రిరథ భారత॥ ౩౦॥ స రామమభిసంప్రేక్ష్య కృష్యతే యేన తన్ముఖమ్। విషణ్ణశ్చాబ్రవీద్రామం పశ్యావస్థామిమాం మమ॥ ౩౧ ॥ హరణం చైవ వైదేహ్యా మమ చాయముపప్లవః। రాజ్యభ్రంశశ్చ భవతస్తాతస్య మరణం తథా॥ ౩౨॥ నాహం త్వాం సహ వైదేహ్యా సమేతం కోసలాగతమ్। ద్రక్ష్యామి ప్రథితే రాజ్యే పితృపైతామహే స్థితమ్॥౩౩॥ ద్రక్ష్యంత్యార్య

స్పృశన్న్యాయేన శలాజశమీలవైః। అభిషిక్తస్య వదనం సోమం శాంతఘనం యథా॥ ౩౪॥ ఏవం బహువిధం దీనం విలలాప స లక్ష్మణః। తమువాచాథ కాకుత్స్థః సంభ్రమేష్వప్యసంభ్రమః॥ ౩౫॥ మా విషీద నరవ్యాఘ్ర నైష కశ్చిన్మయి స్థితే। ఛింధ్యస్య దక్షిణం బాహుం ఛిన్నః సవ్యో మయా భుజః॥ ౩౬॥ ఇత్యేవం వదతా తస్య భుజో రామేణ పాతితః। ఖడ్గేన భృశతీక్ష్ణేన నికృత్తస్తిలకాండవత్॥ ౩౭॥ తతోఽస్య దక్షిణం బాహుం ఖడ్గేనాజఘ్నివాన్ బలీ। సౌమిత్రిరపి సంప్రేక్ష్య భ్రాతరం రాఘవం స్థితమ్॥ ౩౮॥ పునర్జఘాన పార్శ్వే వై తద్రక్షో లక్ష్మణో భృశమ్। గతాసురపతద్భూమౌ కబంధః సుమహాంస్తతః॥ ౩౯॥ తస్య దేహాద్వినిఃసృత్య పురుషో దివ్యదర్శనః। దదృశే దివమాస్థాయ దివి సూర్య ఇవ జ్వలన్॥ ౪౦॥ పప్రచ్ఛ రామస్తం వాగ్మీ కస్త్వం ప్రబ్రూహి పృచ్ఛతః। కామయా కిమిదం చిత్రమాశ్చర్యం ప్రతిభాతి మే॥ ౪౧॥ తస్యాచచక్షే గంధర్వో విశ్వావసురహం నృప। ప్రాప్తో బ్రాహ్మణశాపేన యోనిం రాక్షససేవితామ్॥ ౪౨॥ రావణేన హృతా సీతా రాజ్ఞా లంకాధివాసినా। సుగ్రీవమభిగచ్ఛస్వ స తే సఖ్యం కరిష్యతి॥ ౪౩॥ ఏషా పంపా శివజలా హంసకారండవైర్యుతా। ఋశ్యమూకస్య శైలస్య సన్నికర్షే తటాకినీ॥ ౪౪॥ వసతే తత్ర సుగ్రీవశ్చతుర్భిః సచివైః సహ। భ్రాతా వానరరాజస్య వాలినో హేమమాలినః॥ ౪౫॥ తేన త్వం సహ సంగమ్య దుఃఖమూలం నివేదయ। సమానశీలో భవతః సాహాయ్యం స కరిష్యతి॥ ౪౬॥ ఏతావచ్ఛక్యమస్మాభిర్వక్తుం ద్రష్టాసి జానకీమ్। ధ్రువం వానరరాజస్య విదితా రావణాదయః॥ ౪౭॥ ఇత్యుక్త్వాంతర్హితో దివ్యః పురుషః స మహాప్రభః। విస్మయం జగ్మతుశ్చోభౌ ప్రవీరౌ రామలక్ష్మణౌ॥ ౪౮॥ ఇతి అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణి-విశ్వావసుశాపమోక్షణే-అష్టసప్తత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❋❋❋❋❋

మార్కండేయః॥ తతోఽవిదూరే నలినీం ప్రభూతకమలోత్పలామ్। సీతాహరణదుఃఖార్తః పంపాం రామః సమాసదత్॥ ౧॥ మారుతేన సుశీతేన సుఖేనామృతగంధినా। సేవ్యమానో వనే తస్మిన్ జగామ మనసా ప్రియామ్॥ ౨॥ విలలాప స రాజేంద్రస్తత్ర కాంతామనుస్మరన్। కామబాణాభిసంతప్తః సౌమిత్రిస్తమథాబ్రవీత్॥ ౩॥ న త్వామేవంవిధో భావః స్ప్రష్టుమర్హతి మానద। ఆత్మవంతమివ వ్యాధిః పురుషం వృద్ధసేవినమ్॥ ౪॥ ప్రవృత్తిరుపలబ్ధా తే వైదేహ్యా రావణస్య చ। తాం త్వం పురుషకారేణ బుద్ధ్యా చైవోపపాదయ॥ ౫॥ అభిగచ్ఛావ సుగ్రీవం శైలస్థం హరిపుంగవమ్। మయి శిష్యే చ భృత్యే చ సహాయే చ సమాశ్వస॥ ౬॥ ఏవం బహువిధైర్వాక్యైర్లక్ష్మణేన స రాఘవః। ఉక్తః ప్రకృతిమాపేదే కార్యే చానంతరోఽభవత్॥ ౭॥ నిషేవ్య వారి పంపాయాం తర్పయిత్వా పితౄనపి। ప్రతస్థతురుభౌ వీరౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ॥ ౮॥ తావృష్యమూకమభ్యేత్య బహుమూలఫలద్రుమమ్। గిర్యగ్రే వానరాన్ పంచ వీరౌ దదృశతుస్తదా॥ ౯॥ సుగ్రీవః ప్రేషయామాస సచివం వానరం తయోః। బుద్ధిమంతం హనూమంతం హిమవంతమివ స్థితమ్॥ ౧౦॥ తేన సంభాష్య పూర్వం తౌ సుగ్రీవమభిజగ్మతుః। సఖ్యం వానరరాజేన చక్రే రామస్తదా నృప॥ ౧౧॥ తద్వాసో దర్శయామాసుస్తస్య కార్యే నివేదితే। వానరాణాం తు యత్సీతా హ్రియమాణా వ్యపాసృజత్॥ ౧౨॥ తత్ప్రత్యయకరం లబ్ధ్వా సుగ్రీవం ప్లవగాధిపమ్। పృథివ్యాం వానరైశ్వర్యే స్వయం రామోఽభ్యషేచయత్॥ ౧౩॥ ప్రతిజజ్ఞే చ కాకుత్స్థః సమరే వాలినో వధమ్। సుగ్రీవశ్చాపి వైదేహ్యాః పునరానయనం నృప॥ ౧౪॥ ఇత్యుక్త్వా సమయం కృత్వా విశ్వస్య చ పరస్పరమ్। అభ్యేత్య సర్వే కిష్కింధాం తస్థుర్యుద్ధాభికాంక్షిణః॥ ౧౫॥ సుగ్రీవః ప్రాప్య కిష్కింధాం ననాదౌఘనిభస్వనః। నాస్య తన్మమృషే వాలీ తం తారా ప్రత్యషేధయత్॥ ౧౬॥ యథా నదతి సుగ్రీవో బలవానేష వానరః। మన్యే చాశ్రయవాన్ ప్రాప్తో న త్వం నిర్గంతుమర్హసి॥ ౧౭॥ హేమమాలీ తతో వాలీ తారాం తారాధిపాననామ్। ప్రోవాచ వచనం వాగ్మీ తాం వానరపతిః పతిః॥ ౧౮॥ సర్వభూతరుతజ్ఞా త్వం పశ్య బుద్ధ్యా సమన్వితా। కేన వాశ్రయవాన్ ప్రాప్తో మమైష భ్రాతృగంధికః॥ ౧౯॥ చింతయిత్వా ముహూర్తం తు తారా తారాధిపప్రభా। పతిమిత్యబ్రవీత్ ప్రాజ్ఞా శృణు సర్వకపీశ్వర॥ ౨౦॥ హృతదారో మహాసత్త్వో రామో దశరథాత్మజః। తుల్యారిమిత్రతాం ప్రాప్తః సుగ్రీవేణ ధనుర్ధరః॥ ౨౧॥ భ్రాతా చాస్య మహాబాహుః సౌమిత్రిరపరాజితః। లక్ష్మణో నామ మేధావీ స్థితః కార్యార్థసిద్ధయే॥ ౨౨॥ మైందశ్చ ద్వివిదశ్చాపి హనూమాంశ్చానిలాత్మజః॥

జాంబవానృక్షరాజశ్చ సుగ్రీవసచివాః స్థితాః॥ ౨౩॥ సర్వ ఏతే మహాత్మానో బుద్ధిమంతో మహాబలాః। అలం తవ వినాశాయ రామవీర్యబలాశ్రయాత్॥ ౨౪॥ తస్యాస్తదాక్షిప్య వచో హితముక్తం కపీశ్వరః। పర్యశంకత తామీర్షుః సుగ్రీవగతమానసామ్॥ ౨౫॥ తారాం పరుషముక్త్వా తు నిర్జగామ గుహాముఖాత్। స్థితం మాల్యవతోఽభ్యాశే సుగ్రీవం సోఽభ్యభాషత॥ ౨౬॥ అసకృత్త్వం మయా పూర్వం నిర్జితో జీవితప్రియః। ముక్తో జ్ఞాతిరితి జ్ఞాత్వా కా త్వరా మరణే పునః॥ ౨౭॥ ఇత్యుక్తః ప్రాహ సుగ్రీవో భ్రాతరం హేతుమద్వచః। ప్రాప్తకాలమమిత్రఘ్నో రామం సంబోధయన్నివ॥ ౨౮॥ హృతదారస్య మే రాజన్ హృతరాజ్యస్య చ త్వయా। కిం మే జీవితసామర్థ్యమితి విద్ధి సమాగతమ్॥ ౨౯॥ ఏవముక్త్వా బహువిధం తతస్తౌ సన్నిపేతతుః। సమరే వాలిసుగ్రీవౌ సాలతాలశిలాయుధౌ॥ ౩౦॥ ఉభౌ జఘ్నతురన్యోన్యముభౌ భూమౌ నిపేతతుః। ఉభౌ వవల్గతుశ్చిత్రం ముష్టిభిశ్చ నిజఘ్నతుః॥ ౩౧॥ ఉభౌ రుధిరసంసిక్తౌ నఖదంతపరిక్షతౌ। శుశుభాతే తదా వీరౌ పుష్పితావివ కింశుకౌ॥ ౩౨॥ న విశేషస్తయోర్యుద్ధే యదా కశ్చన దృశ్యతే। సుగ్రీవస్య తదా మాలాం హనూమాన్ కంఠ ఆసజత్॥ ౩౩॥ స మాలయా తదా వీరః శుశుభే కంఠసక్తయా। శ్రీమానివ మహాశైలో మలయో మేఘమాలయా॥ ౩౪॥ కృతచిహ్నం తు సుగ్రీవం రామో దృష్ట్వా మహాధనుః। విచకర్ష ధనుఃశ్రేష్ఠం లక్ష్యవత్ వాలినం ప్రతి॥ ౩౫॥ విస్ఫారస్తస్య ధనుషో వజ్రఘోష ఇవాబభౌ। వితత్రాస తదా వాలీ శరేణాభిహతో హృది॥ ౩౬॥ స భిన్నహృదయో వాలీ వక్త్రాచ్ఛోణితముద్వమన్। దదర్శావస్థితం రామం తతః సౌమిత్రిణా సహ॥ ౩౭॥ గర్హయిత్వా స కాకుత్స్థం పపాత భువి మూర్ఛితః। తారా దదర్శ తం భూమౌ తారాపతిసమౌజసమ్॥ ౩౮॥ హతే వాలిని సుగ్రీవః కిష్కింధాం ప్రత్యపద్యత। తాం చ తారాపతిముఖీం తారాం నిపతితేశ్వరామ్॥ ౩౯॥ రామస్తు చతురో మాసాన్ పృష్ఠే మాల్యవతః శుభే। నివాసమకరోద్ధీమాన్ సుగ్రీవేణాభ్యుపస్థితః॥ ౪౦॥ రావణోఽపి పురీం గత్వా లంకాం కామబలాత్కృతః। సీతాం నివేశయామాస భవనే నందనోపమే॥ ౪౧॥ అశోకవనికాభ్యాశే తాపసాశ్రమసన్నిభే। భర్తృస్మరణతన్వంగీ తాపసీవేషధారిణీ॥ ౪౨॥ ఉపవాసతపఃశీలా తత్ర సా పృథులేక్షణా। ఉవాస దుఃఖవసతిం ఫలమూలకృతాశనా॥ ౪౩॥ దిదేశ రాక్షసీస్తత్ర రక్షణే రాక్షసాధిపః। ప్రాసాసిశూలపరశుముద్గరాలాతధారిణీః॥ ౪౪॥ ద్వ్యక్షీం త్ర్యక్షీం లలాటాక్షీం దీర్ఘజిహ్వామజిహ్వికామ్। త్రిస్తనీమేకపాదాం చ త్రిజటామేకలోచనామ్॥ ౪౫॥ ఏతాశ్చాన్యాశ్చ దీప్తాక్ష్యః కరభోత్కటమూర్ధజాః। పరివార్యాసతే సీతాం దివారాత్రమతంద్రితాః॥ ౪౬॥ తాస్తు తామాయతాపాంగీం పిశాచ్యో దారుణస్వరాః। తర్జయంతి సదా రౌద్రాః పరుషవ్యంజనస్వరాః॥ ౪౭॥ ఖాదామ పాటయామైనాం తిలశః ప్రవిభజ్య తామ్। యేయం భర్తారమస్మాకమవమన్యేహ జీవతి॥ ౪౮॥ ఇత్యేవం పరిభర్త్సంతీస్త్రస్యమానా పునః పునః। భర్తృశోకసమావిష్టా నిఃశ్వస్యేదమువాచ తాః॥ ౪౯॥ ఆర్యాః ఖాదత మాం శీఘ్రం న మే లోభోఽస్తి జీవితే। వినా తం పుండరీకాక్షం నీలకుంచితమూర్ధజమ్॥ ౫౦॥ అప్యేవాహం నిరాహారా జీవితప్రియవర్జితా। శోషయిష్యామి గాత్రాణి వ్యాలీ తాలగతా యథా॥ ౫౧॥ న త్వన్యమభిగచ్ఛేయం పుమాంసం రాఘవాదృతే। ఇతి జానీత సత్యం మే క్రియతాం యదనంతరమ్॥ ౫౨॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యస్తాః ఖరస్వనాః। ఆఖ్యాతుం రాక్షసేంద్రాయ జగ్ముస్తత్సర్వమాదితః॥ ౫౩॥ గతాసు తాసు సర్వాసు త్రిజటా నామ రాక్షసీ। సాంత్వయామాస వైదేహీం ధర్మజ్ఞా ప్రియవాదినీ॥ ౫౪॥ సీతే వక్ష్యామి తే కించిద్ విశ్వాసం కురు మే సఖి। భయం త్వం త్యజ వామోరు శృణు చేదం వచో మమ॥ ౫౫॥ అవింధ్యో నామ మేధావీ వృద్ధో రాక్షసపుంగవః। స రామస్య హితాన్వేషీ త్వదర్థే హి స మావదత్॥ ౫౬॥ సీతా మద్వచనాద్వాచ్యా సమాశ్వాస్య ప్రసాద్య చ। భర్తా తే కుశలీ రామో లక్ష్మణానుగతో బలీ॥ ౫౭॥ సఖ్యం వానరరాజేన శక్రప్రతిమతేజసా। కృతవాన్ రాఘవః శ్రీమాంస్త్వదర్థే చ సముద్యతః॥ ౫౮॥ మా చ తేఽస్తు భయం భీరు రావణాల్లోకగర్హితాత్। నలకూబరశాపేన రక్షితా హ్యసి నందిని॥ ౫౯॥ శప్తో హ్యేష పురా పాపో వధూం రంభాం పరామృశన్। న శక్నోత్యవశాం నారీముపైతుమజితేంద్రియః॥ ౬౦॥ క్షిప్రమేష్యతి తే భర్తా సుగ్రీవేణాభిరక్షితః। సౌమిత్రిసహితో ధీమాంస్త్వాం చేతో మోక్షయిష్యతి॥ ౬౧॥ స్వప్నా హి సుమహాఘోరా దృష్టా మేఽనిష్టదర్శనాః

నాః। వినాశాయాస్య దుర్బుద్ధేః పౌలస్త్యకులఘాతినః॥ ౬౨॥ దారుణో హ్యేష దుష్టాత్మా క్షుద్రకర్మా నిశాచరః। స్వభావాత్ శీలదోషేణ సర్వేషాం భయవర్ధనః॥ ౬౩॥ స్పర్ధతే సర్వదేవైర్యః కాలోపహతచేతనః। అసకృత్ ఖరయుక్తైస్తు రథైర్నృత్యన్నివ స్థితః॥ ౬౪॥ కుంభకర్ణాదయశ్చేమే నగ్నాః పతితమూర్ధజాః। గచ్ఛంతి దక్షిణామాశాం రక్తమాల్యానులేపనాః॥ ౬౫॥ శ్వేతాతపత్రః సోష్ణీషః శుక్లమాల్యానులేపనః। శ్వేతపర్వతమారూఢః ఏక ఏవ విభీషణః॥ ౬౬॥ సచివాస్తస్య చత్వారః శుక్లమాల్యానులేపనాః। శ్వేతపర్వతమారూఢా మోక్ష్యంతే తస్మాన్మహాభయాత్॥ ౬౭॥ రామస్యాస్త్రేణ పృథివీ పరిక్షిప్తా ససాగరా। యశసా పృథివీం కృత్స్నాం పూరయిష్యతి తే పతిః॥ ౬౮॥ అస్థిసంచయమారూఢో భుంజానో మధుపాయసమ్। లక్ష్మణశ్చ మయా దృష్టో దిధక్షుః సర్వతో దిశమ్॥ ౬౯॥ రుదతీ రుధిరార్ద్రాంగీ వ్యాఘ్రేణ పరిరక్షితా। అసకృత్ త్వం మయా దృష్టా గచ్ఛంతీ దిశముత్తరామ్॥ ౭౦॥ హర్షమేష్యసి వైదేహి క్షిప్రం భర్త్రా సమన్వితా। రాఘవేణ సహ భ్రాత్రా సీతే త్వమచిరాదివ॥ ౭౧॥ ఇత్యేతన్మృగశాబాక్షీ తచ్ఛ్రుత్వా త్రిజటావచః। బభూవాశావతీ బాలా పునర్భర్తృసమాగమే॥ ౭౨॥ తావదభ్యాగతా రౌద్రాః పిశాచ్యస్తాః సుదారుణాః। దదృశుస్తాం త్రిజటయా సహాసీనాం యథాపురా॥ ౭౩॥ ఇతి రామోపాఖ్యానపర్వణి - సీతాసాంత్వనే- ఏకోనాశీత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ తతస్తాం భర్తృశోకార్తాం దీనాం మలినవాససమ్। మణిశేషాభ్యలంకారాం రుదతీం చ పతివ్రతామ్॥ ౧॥ రాక్షసీభిరుపాస్యంతీం సమాసీనాం శిలాతలే। రావణః కామబాణార్తో దదర్శోపససర్ప చ॥ ౨॥ దేవదానవగంధర్వయక్షకింపురుషైర్యుధి। అజితోఽశోకవనికాం యయౌ కందర్పపీడితః॥ ౩॥ దివ్యాంబరధరః శ్రీమాన్ సుమృష్టమణికుండలః। విచిత్రమాల్యమకుటో వసంత ఇవ మూర్తిమాన్॥ ౪॥ స కల్పవృక్షసదృశో యత్నాదపి విభూషితః। శ్మశానచైత్యద్రుమవద్భూషితోఽపి భయంకరః॥ ౫॥ స తస్యాస్తనుమధ్యాయాః సమీపే రజనీచరః। దదృశే రోహిణీమేత్య శనైశ్చర ఇవ గ్రహః॥ ౬॥ స తామామంత్ర్య సుశ్రోణీం పుష్పకేతుశరాహతః। ఇదమిత్యబ్రవీద్బాలాం త్రస్తాం మృగవధూమివ॥ ౭॥ సీతే పర్యాప్తమేతావత్ కృతో భర్తురనుగ్రహః। ప్రసాదం కురు తన్వంగి క్రియతాం పరికర్మ తే॥ ౮॥ భజస్వ మాం వరారోహే మహార్హాభరణాంబరా। భవ మే సర్వనారీణాముత్తమా వరవర్ణిని॥ ౯॥ సంతి మే దేవకన్యాశ్చ గంధర్వాణాం చ యోషితః। సంతి దానవకన్యాశ్చ దైత్యానాం చాపి యోషితః॥ ౧౦॥ చతుర్దశ పిశాచానాం కోట్యో మే వచనే స్థితాః। ద్విస్తావత్ పురుషాదానాం రక్షసాం భీమకర్మణామ్॥ ౧౧॥ తతో మే త్రిగుణా యక్షా యే మద్వచనకారిణః। కేచిదేవ ధనాధ్యక్షం భ్రాతరం మే సమాశ్రితాః॥ ౧౨॥ గంధర్వాప్సరసో భద్రే మామాపానగతం సదా। ఉపతిష్ఠంతి వామోరు యథైవ భ్రాతరం మమ॥ ౧౩॥ పుత్రోఽహమపి విప్రర్షేః సాక్షాద్విశ్రవసో మునేః। పంచమో లోకపాలానామితి మే ప్రథితం యశః॥ ౧౪॥ దివ్యాని భక్ష్యభోజ్యాని పానాని వివిధాని చ। యథైవ త్రిదశేశస్య తథైవ మమ భామిని॥ ౧౫॥ క్షీయతాం దుష్కృతం కర్మ వనవాసకృతం తవ। భార్యా మే భవ సుశ్రోణి యథా మందోదరీ తథా॥ ౧౬॥ ఇత్యుక్తా తేన వైదేహీ పరివృత్య శుభాననా। తృణమంతరితం కృత్వా క్రోధసంరక్తలోచనా॥ ౧౭॥ అశివేనాతివామోరూరజస్రం నేత్రవారిణా। స్తనావపతితౌ బాలా సంహతావభివర్షతీ॥ ౧౮॥ ఉవాచ వాక్యం తం క్షుద్రం వైదేహీ పతిదేవతా। అసకృద్వదతో వాక్యమీదృశం రాక్షసేశ్వర॥ ౧౯॥ విషాదయుక్తమేతత్తే మయా శ్రుతమభాగ్యయా। తద్భద్ర సుఖభద్రం తే మానసం వినివర్త్యతామ్॥ ౨౦॥ పరదారాస్మ్యలభ్యా చ సతతం చ పతివ్రతా। న చైవౌపయికీ భార్యా మానుషీ కృపణా తవ॥ ౨౧॥ వివశాం ధర్షయిత్వా చ కాం త్వం ప్రీతిమవాప్స్యసి। ప్రజాపతిసమో విప్రో బ్రహ్మయోనిః పితా తవ॥ ౨౨॥ న చ పాలయసే ధర్మం లోకపాలసమః కథమ్। భ్రాతరం రాజరాజం చ మహేశ్వరసఖం ప్రభుమ్॥ ౨౩॥ ధనేశ్వరం వ్యపదిశన్ కథం త్విహ న లజ్జసే। ఇత్యుక్త్వా ప్రారుదత్ సీతా కంపయంతీ పయోధరౌ॥ ౨౪॥ శిరోధరాం చ తన్వంగీ ముఖం ప్రచ్ఛాద్య వాససా। తస్యా రుదంత్యా భామిన్యా దీర్ఘా వేణీ సుసంయుతా॥ ౨౫॥ దదృశే తితరాం స్నిగ్ధా కాలీ వ్యాలీవ మూర్ధని। శ్రుత్వా తద్రావణో వాక్యం సీతయోక్తం సునిష్ఠురమ్॥ ౨౬॥ ప్రత్యాఖ్యాతోఽపి దుర్మేధాః

పునరేవాబ్రవీద్వచః। కామమంగాని మే సీతే ధునోతి మకరధ్వజః ॥ ౨౭ ॥ న త్వామకామాం సుశ్రోణి సమేష్యే చారుహాసినీమ్। కిన్ను శక్యం మయా కర్తుం యత్త్వమద్యాపి మానుషమ్॥ ౨౮ ॥ ఆహారభూతమస్మాకం రామమేవానురుధ్యసే। ఇత్యుక్త్వా తామనింద్యాంగీం స రాక్షసగణేశ్వరః॥ ౨౯ ॥ తత్రైవాంతర్హితో భూత్వా జగామాభిమతాం దిశమ్। రాక్షసీభిః పరివృతా వైదేహీ శోకకర్శితా॥ ౩౦ ॥ సేవ్యమానా త్రిజటయా తత్రైవ న్యవసత్తదా॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణి-సీతారావణసంవాదే-అశీత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ రాఘవః సహ సౌమిత్రిః సుగ్రీవేణాభిపాలితః। వసన్మాల్యవతః పృష్ఠే దదర్శ విమలం నభః॥ ౧ ॥ స దృష్ట్వా విమలే వ్యోమ్ని నిర్మలం శశలక్షణమ్। గ్రహనక్షత్రతారాభిరనుయాతమమిత్రహా ॥ ౨ ॥ కుముదోత్పలపద్మానాం గంధమాదాయ వాయునా। మహీధరస్థః శీతేన సహసా ప్రతిబోధితః॥ ౩ ॥ ప్రభాతే లక్ష్మణం వీరమభ్యభాషత దుర్మనాః। సీతాం సంస్మృత్య ధర్మాత్మా రుద్ధాం రాక్షసవేశ్మని॥ ౪ ॥ గచ్ఛ లక్ష్మణ జానీహి కిష్కింధాయాం కపీశ్వరమ్। ప్రమత్తం గ్రామ్యధర్మేషు కృతఘ్నం స్వార్థపండితమ్॥ ౫ ॥ యోఽసౌ కులాధమో మూఢో మయా రాజ్యేఽభిషేచితః। సర్వే వానరగోపుచ్ఛా యమృక్షాశ్చ భజంతి వై॥ ౬ ॥ యదర్థం నిహతో వాలీ మయా రఘుకులోద్వహ। త్వయా సహ మహాబాహో కిష్కింధోపవనే తదా॥ ౭ ॥ కృతఘ్నం తమహం మన్యే వానరాపసదం భువి। యో మామేవంగతం మూఢో న జానీతేఽద్య లక్ష్మణ॥ ౮ ॥ అసౌ మన్యే న జానీతే సమయప్రతిపాలనమ్। కృతోపకారం మాం నూనమవమన్యాల్పయా ధియా॥ ౯ ॥ యది తావదనుద్యుక్తః శేతే కామసుఖాత్మకః। నేతవ్యో వాలిమార్గేణ సర్వభూతగతిం త్వయా॥ ౧౦ ॥ అథాపి ఘటతేఽస్మాకమర్థే వానరపుంగవః। తమాదాయైవ కాకుత్స్థ త్వరావాన్భవ మాచిరమ్॥ ౧౧ ॥ ఇత్యుక్తో లక్ష్మణో భ్రాత్రా గురువాక్యహితే రతః। ప్రతస్థే రుచిరం గృహ్య సమార్గణగుణం ధనుః॥ ౧౨ ॥ కిష్కింధాద్వారమాసాద్య ప్రవివేశానివారితః। సక్రోధ ఇతి తం మత్వా రాజా ప్రత్యుద్యయౌ హరిః॥ ౧౩ ॥ తం సదారో వినీతాత్మా సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః। పూజయా ప్రతిజగ్రాహ ప్రీయమాణస్తదర్హయా॥ ౧౪ ॥ తమబ్రవీద్రామవచః సౌమిత్రిరకుతోభయః। స తత్సర్వమశేషేణ శ్రుత్వా ప్రహ్వః కృతాంజలిః॥ ౧౫ ॥ సభృత్యదారో రాజేంద్ర సుగ్రీవో వానరాధిపః। ఇదమాహ వచః ప్రీతో లక్ష్మణం నరకుంజరమ్॥ ౧౬ ॥ నాస్మి లక్ష్మణ దుర్మేధా నాకృతజ్ఞో న నిర్ఘృణః। శ్రూయతాం యః ప్రయత్నో మే సీతాపర్యేషణే కృతః॥ ౧౭ ॥ దిశః ప్రస్థాపితాః సర్వే వినీతా హరయో మయా। సర్వేషాం చ కృతః కాలో మాసేనాగమనం పునః॥ ౧౮ ॥ యైరియం సవనా సాద్రిః సపురా సాగరాంబరా। విచేతవ్యా మహీ వీర సగ్రామనగరాకరా॥ ౧౯ ॥ స మాసః పంచరాత్రేణ పూర్ణో భవితుమర్హతి। తతః శ్రోష్యసి రామేణ సహితః సుమహత్ప్రియమ్॥ ౨౦ ॥ ఇత్యుక్తో లక్ష్మణస్తేన వానరేంద్రేణ ధీమతా। త్యక్త్వా రోషమదీనాత్మా సుగ్రీవం ప్రత్యపూజయత్॥ ౨౧ ॥ స రామం సహ సుగ్రీవో మాల్యవత్పృష్ఠమాస్థితమ్। అభిగమ్యోదయం తస్య కార్యస్య ప్రత్యవేదయత్॥ ౨౨ ॥ ఇత్యేవం వానరేంద్రాస్తే సమాజగ్ముః సహస్రశః। దిశస్తిస్రో విచిత్యాథ న తు యే దక్షిణాం గతాః॥ ౨౩ ॥ ఆచఖ్యుస్తత్ర రామాయ మహీం సాగరమేఖలామ్। విచితాం న తు వైదేహ్యా దర్శనం రావణస్య వా॥ ౨౪ ॥ గతాస్తు దక్షిణామాశాం యే వై వానరపుంగవాః। ఆశావాంస్తేషు కాకుత్స్థః ప్రాణానార్తోఽభ్యధారయత్॥ ౨౫ ॥ ద్విమాసోపరమే కాలే వ్యతీతే ప్లవగాస్తతః। సుగ్రీవమభిగమ్యేదం త్వరితా వాక్యమబ్రువన్॥ ౨౬ ॥ రక్షితం వాలినా యత్తు స్ఫీతం మధువనం మహత్। త్వయా చ ప్లవగశ్రేష్ఠ తద్భుంక్తే పవనాత్మజః॥ ౨౭ ॥ వాలిపుత్రోఽంగదశ్చైవ యే చాన్యే ప్లవగర్షభాః। విచేతుం దక్షిణామాశాం రాజన్ప్రస్థాపితాస్త్వయా॥ ౨౮ ॥ తేషాం తత్ప్రణయం శ్రుత్వా మేనే స కృతకృత్యతామ్। కృతార్థానాం హి భృత్యానామేతద్భవతి చేష్టితమ్॥ ౨౯ ॥ స తద్రామాయ మేధావీ శశంస ప్లవగర్షభః। రామశ్చాప్యనుమానేన మేనే దృష్టాం తు మైథిలీమ్॥ ౩౦ ॥ హనూమత్ప్రముఖాశ్చాపి విశ్రాంతాస్తే ప్లవంగమాః। అభిజగ్ముర్హరీంద్రం తం రామలక్ష్మణసన్నిధౌ॥ ౩౧ ॥ గతిం చ ముఖవ

కాంచదృష్ట్వా రామో హనూమతః । అగమత్ప్రత్యయం భూయో దృష్టా సీతేతి భారత ॥ ౩౨॥ హనూమత్ప్రముఖాస్తేతు వానరాః పూర్ణమానసాః
ప్రణేముర్విధివద్రామం సుగ్రీవం లక్ష్మణం తథా ॥ ౩౩॥ తానువాచాగతాన్రామః ప్రగృహ్య సశరం ధనుః । అపి మాం జీవయిష్యధ్వమపి వః కృతకృత్యతా
౩౪॥ అపి రాజ్యమయోధ్యాయాం కారయిష్యామ్యహం పునః । నిహత్య సమరే శత్రూన్నాహృత్య జనకాత్మజామ్ ॥ ౩౫॥ అమోక్షయిత్వా వైదేహీమహ
త్వా చ రణే రిపూన్ । హృతదారోఽవధూతశ్చ నాహం జీవితుముత్సహే ॥ ౩౬॥ ఇత్యుక్తవచనం రామం ప్రత్యువాచానిలాత్మజః । ప్రియమాఖ్యామి తే రామ
దృష్టా సా జానకీ మయా ॥ ౩౭॥ విచిత్య దక్షిణామాశాం సపర్వతవనాకరామ్ । శ్రాంతాః కాలే వ్యతీతే స్మ దృష్టవంతో మహాగుహామ్ ॥ ౩౮॥ ప్రవిశామో
వయం తాం తు బహుయోజనమాయతామ్ । అంధకారాం సువిపినాం గహనాం కీటసేవితామ్ ॥ ౩౯॥ గత్వా సుమహదధ్వానమాదిత్యస్య ప్రభాం తతః । దృ
ష్టవంతః స్మ తత్రైవ భవనం దివ్యమంతరా ॥ ౪౦॥ మయస్య కిల దైత్యస్య తదాసీద్వేశ్మ రాఘవ । తత్ర ప్రభావతీ నామ తపోఽతప్యత తాపసీ ॥ ౪౧॥ తయా
దత్తాని భోజ్యాని పానాని వివిధాని చ । భుక్త్వా లబ్ధబలాః సంతస్తయోక్తేన పథా తతః ॥ ౪౨॥ నిర్యాయ తస్మాదుద్దేశాత్ పశ్యామో లవణాంభసః । సమీ
పే సహ్యమలయౌ దర్దురం చ మహాగిరిమ్ ॥ ౪౩॥ తతో మలయమారుహ్య పశ్యంతో వరుణాలయమ్ । విషణ్ణా వ్యథితాః ఖిన్నా నిరాశా జీవితే భృశమ్ ॥ ౪౪॥
అనేకశతవిస్తీర్ణం యోజనానాం మహోదధిమ్ । తిమినక్రఝషావాసం చింతయంతః సుదుఃఖితాః ॥ ౪౫॥ తత్రానశనసంకల్పం కృత్వాసీనా వయం త
దా । తతః కథాంతే గృధ్రస్య జటాయోరభవత్కథా ॥ ౪౬॥ తతః పర్వతశృంగాభం ఘోరరూపం భయావహమ్ । పక్షిణం దృష్టవంతః స్మ వైనతేయమివా
పరమ్ ॥ ౪౭॥ సోఽస్మానతర్కయద్భోక్తుమథాభ్యేత్య వచోఽబ్రవీత్ । భోః క ఏవం మమ భ్రాతుర్జటాయోః కురుతే కథామ్ ॥ ౪౮॥ సంపాతిర్నామ తస్యా
హం జ్యేష్ఠో భ్రాతా ఖగాధిపః । అన్యోన్యస్పర్ధయారూఢావావామాదిత్యసంసదమ్ ॥ ౪౯॥ తతో దగ్ధావిమౌ పక్షౌ న దగ్ధౌ తు జటాయుషః । తదా మే
చిరదృష్టః స భ్రాతా గృధ్రపతిః ప్రియః ॥ ౫౦॥ నిర్దగ్ధపక్షః పతితో హ్యహమస్మిన్ మహాగిరౌ । తస్యైవం వదతోఽస్మాభిర్హతో భ్రాతా నివేదితః ॥ ౫౧॥
వ్యసనం భవతశ్చేదం సంక్షేపాద్వై నివేదితమ్ । స సంపాతిస్తదా రాజన్ శ్రుత్వా సుమహదప్రియమ్ ॥ ౫౨॥ విషణ్ణచేతాః పప్రచ్ఛ పునరస్మానరిం
దమ । కః స రామః కథం సీతా జటాయుశ్చ కథం హతః ॥ ౫౩॥ ఇచ్ఛామి సర్వమేవైతచ్ఛ్రోతుం ప్లవగసత్తమాః । తస్యాహం సర్వమేవైతద్భవతో వ్యసనా
గమమ్ ॥ ౫౪॥ ప్రాయోపవేశనే చైవ హేతుం విస్తరతోఽబ్రువమ్ । సోఽస్మానుత్థాపయామాస వాక్యేనానేన పక్షిరాట్ ॥ ౫౫॥ రావణో విదితో మహ్యం
లంకా చాస్య మహాపురీ । దృష్టా పారే సముద్రస్య త్రికూటగిరికందరే ॥ ౫౬॥ భవిత్రీ తత్ర వైదేహీ న మేఽస్త్యత్ర విచారణా । ఇతి తస్య వచః శ్రుత్వా వయ
ముత్థాయ సత్వరాః ॥ ౫౭॥ సాగరక్రమణే మంత్రం మంత్రయామః పరంతప । నాధ్యవస్యద్యదా కశ్చిత్సాగరస్య విలంఘనమ్ ॥ ౫౮॥ తతః పితరమావి
శ్య పుప్లువేఽహం మహార్ణవమ్ । శతయోజనవిస్తీర్ణం నిహత్య జలరాక్షసీమ్ ॥ ౫౯॥ తత్ర సీతా మయా దృష్టా రావణాంతఃపురే సతీ । ఉపవాసతపఃశీలా
భర్తృదర్శనలాలసా ॥ ౬౦॥ జటిలా మలదిగ్ధాంగీ కృశా దీనా తపస్వినీ । నిమిత్తైస్తామహం సీతాముపలభ్య పృథగ్విధైః ॥ ౬౧॥ ఉపసృత్యాబ్రువం చార్యా
మభిగమ్య రహోగతామ్ । సీతే రామస్య దూతోఽహం వానరో మారుతాత్మజః ॥ ౬౨॥ త్వద్దర్శనమభిప్రేప్సురిహ ప్రాప్తో విహాయసా । రాజపుత్రౌ కు
శలినౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౬౩॥ సర్వశాఖామృగేంద్రేణ సుగ్రీవేణాభిపాలితౌ । కుశలం త్వాబ్రవీద్రామః సీతే సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౬౪॥ సఖిభా
వాచ్చ సుగ్రీవః కుశలం త్వానుపృచ్ఛతి । క్షిప్రమేష్యతి తే భర్తా సర్వశాఖామృగైః సహ ॥ ౬౫॥ ప్రత్యయం కురు మే దేవి వానరోఽస్మి న రాక్షసః ॥ ముహూ
ర్తమివ చ ధ్యాత్వా సీతా మాం ప్రత్యువాచ హ ॥ ౬౬॥ అవైమి త్వాం హనూమంతమవింధ్యవచనాదహమ్ । అవింధ్యో హి మహాబాహో రాక్షసో వృద్ధ
సంమతః ॥ ౬౭॥ కథితస్తేన సుగ్రీవస్త్వద్విధైః సచివైర్వృతః । గమ్యతామితి చోక్త్వా మాం సీతా ప్రాదాదిమం మణిమ్ ॥ ౬౮॥ ధారితా యేన వైదేహీ కాల
మేతమనిందితా । ప్రత్యయార్థం కథాం చేమాం కథయామాస జానకీ ॥ ౬౯॥ క్షిప్తామిషీకాం కాకాయ చిత్రకూటే మహాగిరౌ । భవతా పురుషవ్యాఘ్ర

ప్రత్యభిజ్ఞానకారణాత్ । ౨౦ । గ్రాహయిత్వాహమాత్మానం తతో దగ్ధ్వా చ తాం పురీమ్। సంప్రాప్త ఇతి తం రామః ప్రియవాదినమార్చయత్ ॥౨౧॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణి- హనూమత్ప్రత్యాగమనే-ఏకాశీత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❋❋❋❋❋❋

మార్కండేయః॥ తతస్తత్రైవ రామస్య సమాసీనస్య తైః సహ। సమాజగ్ముః కపిశ్రేష్ఠాః సుగ్రీవవచనాత్తదా । ౧ ॥ వృతః కోటిసహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినామ్। శ్వశురో వాలినః శ్రీమాన్సుషేణో రామమభ్యయాత్ । ౨॥ కోటీశతవృతౌ చాపి గజో గవయ ఏవ చ। వానరేంద్రౌ మహావీర్యౌ పృథక్పృథగదృశ్యతామ్॥ ౩॥ షష్టికోటిసహస్రాణి ప్రకర్షన్ప్రత్యదృశ్యత। గోలాంగూలో మహారాజ గవాక్షో భీమదర్శనః॥ ౪॥ గంధమాదనవాసీ తు ప్రథితో గంధమాదనః। కోటీశతసహస్రాణి హరీణాం సమకర్షత । ౫॥ పనసో నామ మేధావీ వానరః సుమహాబలః। కోటీర్దశ ద్వాదశ చ త్రింశతం చ ప్రకర్షతి॥ ౬॥ శ్రీమాన్దధిముఖో నామ హరివృద్ధోఽతివీర్యవాన్। ప్రచకర్ష మహత్సైన్యం హరీణాం భీమతేజసామ్॥ ౭॥ కృష్ణానాం ముఖపాండూనామృక్షాణాం భీమకర్మణామ్। కోటీశతసహస్రేణ జాంబవాన్ప్రత్యదృశ్యత॥ ౮॥ ఏతే చాన్యే చ బహవో హరియూథపయూథపాః। అసంఖ్యేయా మహారాజ సమీయూ రామకారణాత్ ॥ ౯॥ గిరికూటనిభాంగానాం సింహానామివ గర్జతామ్। శ్రూయతే తుములః శబ్దస్తత్ర తత్ర ప్రధావతామ్॥ ౧౦॥ గిరికూటనిభాః కేచిత్కేచిన్మహిషసన్నిభాః। శరదభ్రప్రతీకాశాః కేచిద్ధింగుళకాననాః ॥ ౧౧॥ ఉత్పతంతః పతంతశ్చ ప్లవమానాశ్చ వానరాః। ఉద్ధున్వంతోఽపరే రేణూన్సమాజగ్ముః సమంతతః॥ ౧౨॥ స వానరమహాసంఘః పూర్ణసాగరసన్నిభః। నివేశమకరోత్తత్ర సుగ్రీవానుమతే తదా। ౧౩॥ తతస్తేషు హరీంద్రేషు సమావృత్తేషు సర్వశః। తిథౌ ప్రశస్తే నక్షత్రే ముహూర్తే చాభిపూజితే॥ ౧౪॥ తేన వ్యూఢేన సైన్యేన లోకానుద్వర్తయన్నివ। ప్రయయౌ రాఘవః శ్రీమాన్సుగ్రీవసహితస్తదా॥ ౧౫॥ ముఖమాసీత్తు సైన్యస్య హనూమాన్మారుతాత్మజః। జఘనం పాలయామాస సౌమిత్రిరకుతోభయః॥ ౧౬॥ బద్ధగోధాంగులిత్రాణౌ రాఘవౌ తత్ర జగ్మతుః। వృతౌ హరిమహామాత్రైశ్చంద్రసూర్యౌ గ్రహైరివ॥ ౧౭ । ప్రబభౌ హరిసైన్యం తత్ సాలతాలశిలాయుధమ్। సుమహచ్ఛాలిభవనం యథా సూర్యోదయం ప్రతి॥ ౧౮ ॥ నళనీలాంగదక్రాథమైందద్వివిదపాలితా। యయౌ సుమహతీ సేనా రాఘవస్యార్థసిద్ధయే॥ ౧౯ ॥ వివిధేషు వనేష్వేవ బహుమూలఫలేషు చ। ప్రభూతమధుమాంసేషు వారిమత్సు శివేషు చ॥ ౨౦ ॥ నివసంతీ నిరాబాధా తథైవ గిరిసానుషు। ఉపాయాదథ సేనా సా క్షారోదమథ సాగరమ్॥ ౨౧ ॥ ద్వితీయసాగరనిభం తద్బలం బహులధ్వజమ్। వేలావనం సమాసాద్య నివాసమకరోత్తదా॥ ౨౨॥ తతో దాశరథిః శ్రీమాన్సుగ్రీవం ప్రత్యభాషత। మధ్యే వానరముఖ్యానాం ప్రాప్తకాలమిదం వచః॥ ౨౩ । ఉపాయః కో ను భవతాం మతః సాగరలంఘనే। ఇయం హి మహతీ సేనా సాగరశ్చాతిదుస్తరః॥ ౨౪॥ తత్రాన్యే వ్యాహరంతి స్మ వానరా బహుమానినః। సమర్థా లంఘనే సింధోర్న తు తత్కృత్స్నకారకమ్॥ ౨౫॥ కేచిన్నౌభిర్వ్యవస్యంతి కేచిచ్చ వివిధైః ప్లవైః। నేతి రామస్తు తాన్సర్వాన్సాంత్వయన్ప్రత్యభాషత॥ ౨౬ । శతయోజనవిస్తారం న శక్తాః సర్వే వానరాః। క్రాంతుం తోయనిధిం వీరా నైషా వో నైష్ఠికీ మతిః॥ ౨౭॥ నావో న సంతి సేనాయా బహ్వ్యస్తారయితుం తథా। వణిజాముపఘాతం చ కథమస్మద్విధశ్చరేత్॥ ౨౮॥ విస్తీర్ణం చైవ నః సైన్యం హన్యాచ్ఛిద్రేణ వై పరః। ప్లవోడుపప్రతారశ్చ నైవాత్ర మమ రోచతే॥ ౨౯॥ అహం త్విమం జలనిధిం సమారప్స్యామ్యుపాయతః। ప్రతిశేష్యామ్యుపవసన్దర్శయిష్యతి మాం తతః॥ ౩౦॥ న చేద్దర్శయితా మార్గం ధక్ష్యామ్యేనమహం తతః। మహాస్త్రైరప్రతిహతైరత్యగ్నిపవనోజ్జ్వలైః॥ ౩౧॥ ఇత్యుక్త్వా సహసౌమిత్రిరుపస్పృశ్యాథ రాఘవః। ప్రతిశిశ్యే జలనిధిం విధివత్కుశసంస్తరే॥ ౩౨॥ సాగరస్తు తతః స్వప్నే దర్శయామాస రాఘవమ్ । దేవో నదనదీభర్తా శ్రీమాన్యాదోగణైర్వృతః॥ ౩౩ । కౌసల్యామాతరిత్యేవమాభాష్య మధురం వచః। ఇదమిత్యాహ రత్నానామాకరైః శతశో వృతః॥ ౩౪॥ బ్రూహి కిం తే కరోమ్యత్ర సాహాయ్యం పురుషర్షభ। ఐక్ష్వాకో హ్యస్మి తే జ్ఞాతిరితి రామస్తమబ్రవీత్ । ౩౫॥ మార్గమిచ్ఛామి సైన్యస్య దత్తం నదనదీపతే। యేన గత్వా దశగ్రీవం హన్యాం పౌలస్త్యపాంసనమ్॥ ౩౬॥ యద్యేవం యాచతో మార్గం

న ప్రదాస్యతి మే భవాన్। శరైస్త్వాం శోషయిష్యామి దివ్యాస్త్రప్రతిమంత్రితైః॥ ౩౬॥ ఇత్యేవం బ్రువతః శ్రుత్వా రామస్య వరుణాలయః। ఉవాచ వ్య
థితో వాక్యమితి బద్ధాంజలిః స్థితః॥ ౩౮॥ నేచ్ఛామి ప్రతిఘాతం తే నాస్మి విఘ్నకరస్తవ। శృణు చేదం వచో రామ శ్రుత్వా కర్తవ్యమాచర॥ ౩౯॥ యది దా
స్యామి తే మార్గం సైన్యస్య వ్రజతోఽజ్ఞయా। అన్యేప్యాజ్ఞాపయిష్యంతి మామేవం ధనుషో బలాత్॥ ౪౦॥ అస్తి త్వత్ర నలో నామ వానరః శిల్పిసంమతః। త్వ
ష్టుర్దేవస్య తనయో బలవాన్ విశ్వకర్మణః॥ ౪౧॥ స యత్క్షేప్స్యతి తృణం వాపి శిలాం వా తేఽప్సు తే మయి। సర్వం తద్ధారయిష్యామి స తే సేతుర్భవిష్య
తి॥ ౪౨॥ ఇత్యుక్త్వాంతర్హితే తస్మిన్ రామో నలమువాచ హ। కురు సేతుం సముద్రే త్వం శక్తో హ్యసి మతో మమ॥ ౪౩॥ తేనోపాయేన కాకుత్స్థః సేతు
బంధమకారయత్। దశయోజనవిస్తారమాయతం శతయోజనమ్॥ ౪౪॥ నలసేతురితి ఖ్యాతో యోఽద్యాపి ప్రథితో భువి। రామస్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య నిర్యా
తో గిరిసన్నిభః॥ ౪౫॥ తత్రస్థం స తు ధర్మాత్మా సమాగచ్ఛద్విభీషణః। భ్రాతా వై రాక్షసేంద్రస్య చతుర్భిః సచివైః సహ॥ ౪౬॥ ప్రతిజగ్రాహ రామ
స్తం స్వాగతేన మహామనాః। సుగ్రీవస్య తు శంకాభూత్ప్రణిధిః స్యాదితి స్మ హ॥ ౪౭॥ రాఘవస్తస్య చేష్టాభిః సమ్యక్ సుచరితేంగితైః। యదా తత్త్వేన తు
ష్టోఽభూత్ తత ఏనమపూజయత్॥ ౪౮॥ సర్వరాక్షసరాజ్యే చాప్యభ్యషించద్విభీషణమ్। చక్రే చ మంత్రప్రవరం సుహృదం లక్ష్మణస్య చ॥ ౪౯॥ విభీష
ణమతే చైవ సోఽత్యక్రామన్మహార్ణవమ్। ససైన్యః సేతునా తేన మాసేనైవ నరాధిప॥ ౫౦॥ తతో గత్వా సమాసాద్య లంకోద్యానాన్యనేకశః। భేదయా
మాస కపిభిర్మహాంతి చ బహూని చ॥ ౫౧॥ తత్రాస్తాం రావణామాత్యౌ మంత్రిణౌ శుకసారణౌ। చరౌ వానరరూపేణ తౌ జగ్రాహ విభీషణః॥ ౫౨॥ ప్రతి
పన్నౌ యదా రూపం రాక్షసం తౌ నిశాచరౌ। దర్శయిత్వా తతః సైన్యం రామః పశ్చాదవాసృజత్॥ ౫౩॥ నివేశ్యోపవనే సైన్యం తతః ప్రాజ్ఞం వానరమ్।
ప్రేషయామాస దౌత్యేన రావణస్య తతోఽంగదమ్॥ ౫౪॥ ఇతి రామోపాఖ్యానపర్వణి - సేతుబంధనే ద్వ్యశీత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋

మార్కండేయః॥ ప్రభూతాన్నోదకే తస్మిన్ బహుమూలఫలే వనే। సేనాం నివేశ్య కాకుత్స్థో విధివత్పర్యరక్షత॥ ౧॥ రావణః సంవిధిం చక్రే లంకాయాం
శాస్త్రనిర్మితామ్। ప్రకృత్యైవ దురాధర్షా దృఢప్రాకారతోరణా॥ ౨॥ అగాధతోయాః పరిఖా మీననక్రసమాకులాః। బభూవుః సప్త దుర్ధ
ర్షాః ఖాదిరైః శంకుభిశ్చితాః॥ ౩॥ కపాటయంత్రదుర్ధర్షా బభూవుః సహుడోపలాః। సాశీవిషఘటాయోధాః ససర్జరసపాంసవః॥ ౪॥ ముసలా
లాతనారాచతోమరాసిపరశ్వధైః। అన్వితాశ్చ శతఘ్నీభిః సమధూచ్ఛిష్టముద్గరాః॥ ౫॥ పురద్వారేషు సర్వేషు గుల్మాః స్థావరజంగమాః। బభూవుః పత్తి
బహులాః ప్రభూతగజవాజినః॥ ౬॥ అంగదస్త్వథ లంకాయా ద్వారదేశముపాగతః। విదితో రాక్షసేంద్రస్య ప్రవివేశ గతవ్యథః॥ ౭॥ మధ్యే రాక్షసకో
టీనాం బహ్వీనాం సుమహాబలః। శుశుభే మేఘమాలాభిరాదిత్య ఇవ సంవృతః॥ ౮॥ స సమాసాద్య పౌలస్త్యమమాత్యైరభిసంవృతమ్। రామసందేశమా
మంత్ర్య వాగ్మీ వక్తుం ప్రచక్రమే॥ ౯॥ ఆహ త్వాం రాఘవో రాజన్ కోసలేంద్రో మహాయశాః। ప్రాప్తకాలమిదం వాక్యం తదాదత్స్వ కురుష్వ చ॥
౧౦॥ అకృతాత్మానమాసాద్య రాజానమనయే రతమ్। వినశ్యంత్యనయావిష్టా దేశాశ్చ నగరాణి చ॥ ౧౧॥ త్వయైకేనాపరాద్ధం మే సీతామాహరతా బలాత్।
వధాయానపరాద్ధానామన్యేషాం తద్భవిష్యతి॥ ౧౨॥ యే త్వయా బలదర్పాభ్యామావిష్టేన వనేచరాః। ఋషయో హింసితాః పూర్వం దేవాశ్చాప్యవ
మానితాః॥ ౧౩॥ రాజర్షయశ్చ నిహతాః రుదత్యశ్చ హృతాః స్త్రియః। తదిదం సమనుప్రాప్తం ఫలం తస్యానయస్య తే॥ ౧౪॥ హంతాస్మి త్వాం సహామా
త్యైర్యుధ్యస్వ పురుషో భవ। పశ్య మే ధనుషో వీర్యం మానుషస్య నిశాచర॥ ౧౫॥ ముచ్యతాం జానకీ సీతా న మే మోక్ష్యసి కర్హిచిత్। అరాక్షసమిమం
లోకం కర్తాస్మి నిశితైః శరైః॥ ౧౬॥ ఇతి తస్య బ్రువాణస్య దూతస్య పరుషం వచః। శ్రుత్వా న మమృషే రాజా రావణః క్రోధమూర్ఛితః॥ ౧౭॥ ఇంగిత
జ్ఞాస్తతో భర్తుశ్చత్వారో రజనీచరాః। చతుర్ష్వంగేషు జగృహుః శార్దూలమివ పక్షిణః॥ ౧౮॥ తాంస్తథాంగేషు సంసక్తానంగదో రజనీచరాన్। ఆదా
యైవ ఖముత్పత్య ప్రాసాదతలమావిశత్॥ ౧౯॥ వేగేనోత్పతతస్తస్య పేతుస్తే రజనీచరాః। భువి సంభిన్నహృదయాః ప్రహారవరపీడితాః॥ ౨౦॥ సంస

క్రోహర్మ్యశిఖరాత్తస్మాత్పునరేవాపతత్ ।లంఘయిత్వా పురీం లంకాం స్వబలస్య సమీపతః ॥ ౨౧॥ కోసలేంద్రమథాగమ్య సర్వమావేద్య వానరః। విశ్రాన్తః స తేజస్వీ రాఘవేణాభినన్దితః ॥ ౨౨॥ తతస్సర్వాభిసారేణ హరీణాం వాతరంహసామ్। భేదయామాస లంకాయాః ప్రాకారం రఘునందనః ॥ ౨౩॥ విభీషణర్క్షాధిపతీ పురస్కృత్యాథ లక్ష్మణః। దక్షిణం నగరద్వారమవామృద్నాద్దురాసదమ్॥ ౨౪॥ కరభారుణగాత్రాణాం హరీణాం యుద్ధశాలినామ్। కోటీశతసహస్రేణ లంకామభ్యపతత్తదా ॥ ౨౫॥ ప్రలంబబాహూరుకరజంఘాంతరవిలంబినామ్। ఋక్షాణాం ధూమ్రవర్ణానాం తిస్రః కోట్యో వ్యవస్థితాః ॥ ౨౬॥ ఉత్పతద్భిః పతద్భిశ్చ నిపతద్భిశ్చ వానరైః। నాదృశ్యత తదా సూర్యో రజసా నాశితప్రభః ॥ ౨౭॥ శాలిప్రసూనసదృశైః శిరీషకుసుమప్రభైః ॥ తరుణాదిత్యసదృశైః శరగౌరైశ్చ వానరైః ॥ ౨౮॥ ప్రాకారం దదృశుస్తే తు సమన్తాత్కపిలీకృతమ్। రాక్షసా విస్మితా రాజన్ సస్త్రీవృద్ధాః సమన్తతః ॥ ౨౯॥ బిభిదుస్తే మణిస్తమ్భాన్ కర్ణాట్టశిఖరాణి చ। భగ్నోన్మథితశృంగాణి యన్త్రాణి చ విచిక్షిపుః ॥ ౩౦॥ పరిగృహ్య శతఘ్నీశ్చ సచక్రాః సగుడోపలాః। చిక్షిపుర్భుజవేగేన లంకామధ్యే మహాస్వనాః ॥ ౩౧॥ ప్రాకారస్థాశ్చ యే కేచిన్నిశాచరగణాస్తథా। ప్రదుద్రువుస్తే శతశః కపిభిస్సమభిద్రుతాః ॥ ౩౨॥ తతస్తు రాజవచనాద్రాక్షసాః కామరూపిణః। నిర్యయుర్వికృతాకారాః సహస్రశతసంఘశః ॥ ౩౩॥ శస్త్రవర్షాణి వర్షన్తో ద్రావయిత్వా వనౌకసః। ప్రాకారం శోభయన్తస్తే పరం విక్రమమాస్థితాః ॥ ౩౪॥ స మాషరాశిసదృశైర్బభూవ క్షణదాచరైః। కృతో నిర్వానరో భూయః ప్రాకారో భీమదర్శనైః ॥ ౩౫॥ పేతుః శూలవిభిన్నాంగా బహవో వానరర్షభాః। స్తంభతోరణభగ్నాశ్చ పేతుస్తత్ర నిశాచరాః ॥ ౩౬॥ కేశాకేశ్యభవద్యుద్ధం రక్షసాం వానరైః సహ। నఖైర్దన్తైశ్చ వీరాణాం ఖాదతాం వై పరస్పరమ్॥ ౩౭॥ నిష్టనన్తో హ్యుభయతస్తత్ర వానరరాక్షసాః। హతా నిపతితా భూమౌ న ముంచన్తి పరస్పరమ్॥ ౩౮॥ రామస్తు శరజాలాని వవర్ష జలదో యథా। తాని లంకాం సమాసాద్య జఘ్నుస్తాన్ రజనీచరాన్ ॥ ౩౯॥ సౌమిత్రిరపి నారాచైర్దృఢధన్వా జితక్లమః। ఆదిశ్యాదిశ్య దుర్గస్థాన్ పాతయామాస రాక్షసాన్ ॥ ౪౦॥ తతః ప్రత్యవహారోఽభూత్సైన్యానాం రాఘవాజ్ఞయా। కృతే విమర్దే లంకాయాం లబ్ధలక్ష్యో జయోత్తరః ॥ ౪౧॥ ఇతి రామోపాఖ్యానపర్వణి - లంకాప్రవేశే - త్ర్యశీత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❋❋❋❋

మార్కండేయః ॥ తతో నివిశమానాంస్తాన్ సైనికాన్ రావణానుగాః। అభిజగ్ముర్గణానేకే పిశాచక్షుద్రరక్షసామ్॥ ౧॥ పర్వతః పతనో జంభః ఖరః క్రోధవశో హరిః। ప్రరుజశ్చారుజశ్చైవ ప్రఘసశ్చైవమాదయః ॥ ౨॥ తతోఽభిపతతాం తేషామదృశ్యానాం దురాత్మనామ్। అన్తర్ధానవధం తజ్జ్ఞశ్చకార స విభీషణః ॥ ౩॥ తే దృశ్యమానా హరిభిర్బలిభిర్దూరపాతిభిః। నిహతాః సర్వశో రాజన్ మహీం జగ్ముర్గతాసవః ॥ ౪॥ అమృష్యమాణః సబలో రావణో నిర్యయావథ। రాక్షసానాం బలైర్ఘోరైః పిశాచానాం చ సంవృతః ॥ ౫॥ యుద్ధశాస్త్రవిధానజ్ఞ ఉశనా ఇవ చాపరః। వ్యూహ్య చౌశనసం వ్యూహం హరీనభ్యవహారయత్ ॥ ౬॥ రాఘవస్తు వినిర్యాన్తం వ్యూఢానీకం దశాననమ్। బార్హస్పత్యం విధిం కృత్వా ప్రత్యవ్యూహన్నిశాచరమ్॥ ౭॥ సమేత్య యుయుధే తత్ర తతో రామేణ రావణః। యుయుధే లక్ష్మణశ్చాపి తథైవేంద్రజితా సహ॥ ౮॥ విరూపాక్షేణ సుగ్రీవస్తారేణ చ నిఖర్వటః। తుండేన చ నలస్తత్ర పటుశః పనసేన చ ॥ ౯॥ విషహ్యం యం హి యో మేనే స స తేన సమేయివాన్। యుయుధే యుద్ధవేలాయాం స్వబాహుబలమాశ్రితః ॥ ౧౦॥ స సంప్రహారో వవృధే భీరూణాం భయవర్ధనః। లోమసంహర్షణో ఘోరః పురా దేవాసురే యథా॥ ౧౧॥ రావణో రామమానర్ఛచ్ఛక్తిశూలాసివృష్టిభిః। నిశితైరాయసైస్తీక్ష్ణై రావణం చాపి రాఘవః ॥ ౧౨॥ తథైవేంద్రజితం యత్తం లక్ష్మణో మర్మభేదిభిః। ఇంద్రజిచ్చాపి సౌమిత్రిం బిభేద బహుభిః శరైః ॥ ౧౩॥ విభీషణః ప్రహస్తం చ ప్రహస్తశ్చ విభీషణమ్। ఖగపత్రైః శరైస్తీక్ష్ణైరభ్యవర్షద్గతవ్యథః ॥ ౧౪॥ తేషాం బలవతామాసీన్మహాస్త్రాణాం సమాగమః। వివ్యథుః సకలా యేన త్రయో లోకాశ్చరాచరాః ॥ ౧౫॥ ఇతి రామోపాఖ్యానపర్వణి - రామరావణయుద్ధే - చతురశీత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋❋

మార్కండేయః ॥ తతః ప్రహస్తః సహసా సమభ్యేత్య విభీషణమ్। గదయా తాడయామాస వినద్య రణకర్కశః ॥ ౧॥ స తయాభిహతో ధీమాన్ గదయా

భీమవేగయా। నాకంపత మహాబాహుర్హిమవానివ సుస్థిరః॥ ౨॥ తతః ప్రగృహ్య విపులాం శతఘంటాం విభీషణః।అభిమంత్ర్య మహాశక్తిం చిక్షేపాస్య శిరః ప్రతి॥ ౩॥ పతంత్యా సహసా తయా వేగాద్రాక్షసోఽశనివేగయా। కృత్తోత్తమాంగో దదృశే వాతరుగ్ణ ఇవ ద్రుమః॥ ౪ ॥ తం దృష్ట్వా నిహతం సంఖ్యే ప్రహస్తం క్షణదాచరమ్।అభిదుద్రావ ధూమ్రాక్షో వేగేన మహతా కపీన్॥ ౫॥ తస్య మేఘోపమం సైన్యమాపతద్భీమదర్శనమ్।దృష్ట్వైవ సహసా దీర్ణా రణే వానరపుంగవాః॥ ౬॥ తతస్తాన్ సహసా దీర్ణాన్ దృష్ట్వా వానరపుంగవాన్। నిర్యయౌ కపిశార్దూలో హనూమాన్మారుతాత్మజః॥ ౭॥ తం దృష్ట్వావస్థితం సంఖ్యే హరయః పవనాత్మజమ్। మహత్యా త్వరయా రాజన్ సంన్యవర్తంత సర్వశః॥ ౮॥ తతః శబ్దో మహానాసీత్తుములో లోమహర్షణః। రామరావణసైన్యానామన్యోన్యమభిధావతామ్॥ ౯॥ తస్మిన్ ప్రవృత్తే సంగ్రామే ఘోరే రుధిరకర్దమే। ధూమ్రాక్షః కపిసైన్యం తద్ద్రావయామాస పత్రిభిః॥ ౧౦॥ తం రాక్షసమహామాత్రమాపతంతం సపత్నజిత్ । ప్రతిజగ్రాహ హనుమాంస్తరసా పవనాత్మజః॥౧౧॥ తయోర్యుద్ధమభూద్ఘోరం హరిరాక్షసవీరయోః॥ జిగీషతోర్యుధాన్యోన్యమింద్రప్రహ్లాదయోరివ॥ ౧౨॥ గదాభిః పరిఘైశ్చైవ రాక్షసో జఘ్నివాన్ కపిమ్ । కపిశ్చ జఘ్నివాన్ రక్షః సస్కంధవిటపైర్ద్రుమైః॥ ౧౩॥ తతస్తమతికోపేన సాశ్వం సరథసారథిమ్। ధూమ్రాక్షమవధీత్క్రుద్ధో హనూమాన్మారుతాత్మజః॥౧౪॥ తతస్తం నిహతం దృష్ట్వా ధూమ్రాక్షం రాక్షసోత్తమమ్ । హరయో జాతవిస్రంభా జఘ్నురభ్యేత్య సైనికాన్॥ ౧౫ ॥ తే వధ్యమానా హరిభిర్బలిభిర్జితకాశిభిః। రాక్షసా భగ్నసంకల్పా లంకామభ్యపతన్ భయాత్ । ౧౬॥ తేఽభిపత్య పురం భగ్నా హతశేషా నిశాచరాః। సర్వం రాజ్ఞే యథావృత్తం రావణాయ న్యవేదయన్॥ ౧౭॥ శ్రుత్వా తు రావణస్తేభ్యః ప్రహస్తం నిహతం యుధి। ధూమ్రాక్షం చ మహేష్వాసం ససైన్యం వానరర్షభైః॥ ౧౮॥ సుదీర్ఘమివ నిశ్వస్య సముత్పత్య వరాసనాత్ ।ఉవాచ కుంభకర్ణస్య కర్మకాలోఽయమాగతః॥ ౧౯॥ ఇత్యేవముక్త్వా వివిధైర్వాదిత్రైః సుమహాస్వనైః। శయానమతినిద్రాలుం కుంభకర్ణమబోధయత్ । ౨౦ । ప్రబోధ్య మహతా చైనం యత్నేనాగతసాధ్వసః । స్వస్థమాసీనమవ్యగ్రం వినిద్రం రాక్షసాధిపః॥ ౨౧॥ తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవః కుంభకర్ణం మహాబలమ్। ధన్యోఽసి యస్య తే నిద్రా కుంభకర్ణేయమీదృశీ॥ ౨౨ ॥ య ఇమం దారుణాకారం న జానీషే మహాభయమ్।ఏష తీర్త్వార్ణవం రామః సేతునా హరిభిః సహ॥ ౨౩॥ అవమన్యేహ నః సర్వాన్ కరోతి కదనం మహత్ । మయా హ్యపహృతా భార్యా సీతా నామాస్య జానకీ॥ ౨౪॥ తాం నేతుం స ఇహాయాతో బద్ధ్వా సేతుం మహార్ణవే। తేన చైవ ప్రహస్తాదిర్మహాన్నః స్వజనో హతః॥ ౨౫॥ తస్య నాన్యో నిహంతాస్తి త్వామృతే శత్రుకర్శన। సందంశితోఽభినిర్యాహి బలేన బలినాం వర॥ ౨౬॥ రామాదీన్ సమరే సర్వాన్ జహి శత్రూనరిందమ। దూషణావరజౌ చైవ వజ్రవేగప్రమాథినౌ॥ ౨౭॥ తౌ త్వాం బలేన మహతా సహితావనుయాస్యతః॥ ఇత్యుక్త్వా రాక్షసపతిః కుంభకర్ణం తరస్వినమ్॥ ౨౮॥ సందిదేశేతికర్తవ్యం వజ్రవేగప్రమాథినా। తథేత్యుక్త్వా తు తౌ వీరౌ రావణం దూషణానుజౌ॥కుంభకర్ణం పురస్కృత్య తూర్ణం నిర్యయతుః పురాత్॥ ౨౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణి-కుంభకర్ణరణగమనే-పంచాశీత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❁❁❁❁

మార్కండేయః॥ తతో నిర్యాయ స్వపురాత్కుంభకర్ణః సహానుగః। అపశ్యత్ కపిసైన్యం తజ్జితకాశ్యగ్రతః స్థితమ్॥ ౧॥ స వీక్షమాణస్తత్సైన్యం రామదర్శనకాంక్షయా।అపశ్యచ్చాపి సౌమిత్రిం ధనుష్పాణిం వ్యవస్థితమ్॥ ౨॥ తమభ్యేత్యాశు హరయః పరివవ్రుః సమంతతః॥ అభ్యఘ్నంశ్చ మహాకాయైర్బహుభిర్జగతీరుహైః॥ ౩॥ కరజైరతుదంశ్చాన్యే విహాయ భయముత్తమమ్॥ బహుధా యుధ్యమానాస్తే యుద్ధమార్గైః ప్లవంగమాః॥ ౪ । నానాప్రహరణైర్భీమై రాక్షసేంద్రమతాడయన్। స తాడ్యమానః ప్రహసన్ భక్షయామాస వానరాన్ । ౫ । బలం చండబలాఖ్యం చ వజ్రబాహుం చ వానరమ్। తద్దృష్ట్వా వ్యథనం కర్మ కుంభకర్ణస్య రక్షసః॥ ౬॥ ఉదక్రోశన్ పరిత్రస్తాస్తారప్రభృతయస్తదా । తానుచ్చైః క్రోశతః సైన్యాన్ శ్రుత్వా స హరియూథపాన్॥ ౭ । అభిదుద్రావ సుగ్రీవః కుంభకర్ణమపేతభీః॥ తతో నిపత్య వేగేన కుంభకర్ణం మహామనాః॥ ౮॥ సాలేనాజఘ్నివాన్ మూర్ధ్ని

బలేనకపికుంజరః। సమహాత్మామహావేగఃకుంభకర్ణస్యమూర్ధని॥ ౯ ॥ బిభేదసాలంసుగ్రీవోనచైవావ్యథయత్కపిః । తతోవినద్యసహసాసాలస్ప
ర్శవిబోధితః॥ ౧౦॥ దోర్భ్యామాదాయసుగ్రీవంకుంభకర్ణోహరద్బలాత్ । హ్రియమాణంతుసుగ్రీవంకుంభకర్ణేనరక్షసా॥ ౧౧॥ అవేక్ష్యాభ్య
ద్రవద్వీరఃసౌమిత్రిర్మిత్రనందనః। సోభిపత్యమహావేగంరుక్మపుంఖంమహాశరమ్॥ ౧౨॥ ప్రాహిణోత్కుంభకర్ణాయలక్ష్మణఃపరవీరహా। సతస్య
దేహావరణంభిత్త్వాదేహంచసాయకః॥ ౧౩॥ జగామదారయన్భూమింరుధిరేణసముక్షితః। తథాసభిన్నహృదయఃసముత్సృజ్యకపీశ్వరమ్॥౧౪॥కుం
భకర్ణోమహేష్వాసఃప్రగృహీతశిలాయుధః।అభిదుద్రావసౌమిత్రిముద్యమ్యమహతీంశిలామ్॥౧౫॥ తస్యాభిపతతస్తూర్ణంక్షురాభ్యాముచ్ఛ్రితౌ
కరౌ। చిచ్ఛేదనిశితాగ్రాభ్యాంసబభూవచతుర్భుజః॥ ౧౬ ॥ తానప్యస్యభుజాన్సర్వాన్ప్రగృహీతశిలాయుధాన్ । క్షురైశ్చిచ్ఛేదలఘ్వస్త్రంసౌ
మిత్రిఃప్రతిదర్శయన్। ౧౭॥ సబభూవాతికాయశ్చబహుపాదశిరోభుజః। తంబ్రహ్మాస్త్రేణసౌమిత్రిర్దదారాద్రిచయోపమమ్॥ ౧౮ । సపపా
తమహావీర్యోదివ్యాస్త్రాభిహతోరణే। మహాశనివినిర్దగ్ధఃపాదపోంకురవానివ॥ ౧౯ । తందృష్ట్వావృత్రసంకాశంకుంభకర్ణంతరస్వినమ్ । గతాసుం
పతితంభూమౌరాక్షసాః ప్రాద్రవన్భయాత్। ౨౦॥ తథాతాన్ద్రవతోయోధాన్దృష్ట్వాతౌదూషణానుజౌ । అవస్థాప్యాథసౌమిత్రింసంక్రుద్ధావ
భ్యధావతామ్॥ ౨౧॥ తావాద్రవంతౌసంక్రుద్ధౌవజ్రవేగప్రమాథినౌ। అభిజగ్రాహసౌమిత్రిర్వినద్యోభౌపతత్త్రిభిః॥౨౨॥ తతఃసుతుములంయుద్ధ
మభవల్లోమహర్షణమ్। దూషణానుజయోఃపార్థలక్ష్మణస్యచధీమతః॥౨౩॥ మహతాశరవర్షేణరాక్షసౌసోభ్యవర్షత।తౌచాపివీరౌసంక్రుద్ధా
వుభౌతంసమవర్షతామ్॥ ౨౪॥ ముహూర్తమేవమభవత్ వజ్రవేగప్రమాథినోః। సౌమిత్రేశ్చమహాబాహోఃసంప్రహారఃసుదారుణః॥౨౫॥
అథాద్రిశృంగమాదాయహనూమాన్మారుతాత్మజః। అభిద్రుత్యాదదేప్రాణాన్వజ్రవేగస్యరక్షసః ॥ ౨౬ ॥ నీలశ్చమహతాగ్రావ్ణాదూషణావర
జంహరిః। ప్రమాథినమభిద్రుత్యప్రమమాథమహాబలః॥ ౨౭ ॥ తతఃప్రావర్తతపునఃసంగ్రామఃకటుకోదయః। రామరావణసైన్యానామన్యోన్య
మభిధావతామ్॥౨౮॥ శతశోనైరృతాన్వన్యాజఘ్నుర్వన్యాంశ్చనైరృతాః। నైరృతాస్తత్రవధ్యంతేప్రాయేణనతువానరాః॥౨౯॥ ఇతి శ్రీమ
హాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతరామోపాఖ్యానపర్వణి-కుంభకర్ణాదివధే-షడశీత్యధికద్విశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖
మార్కండేయః॥ తతఃశ్రుత్వాహతంసంఖ్యేకుంభకర్ణంసహానుగమ్। ప్రహస్తంచమహేష్వాసంధూమ్రాక్షంచాతితేజసమ్॥ ౧॥ పుత్రమింద్రజి
తంవీరంరావణఃప్రత్యభాషత। జహిరామమమిత్రఘ్నసుగ్రీవంచసలక్ష్మణమ్ । ౨॥ త్వయాహిమమసత్పుత్రయశోదీప్తముపార్జితమ్। జిత్వావ
జ్రధరంసంఖ్యేసహస్రాక్షంశచీపతిమ్॥ ౩॥ అంతర్హితఃప్రకాశోవాదివ్యైర్దత్తవరైఃశరైః। జహిశత్రూనమిత్రఘ్నమమశస్త్రభృతాంవర॥
౪॥ రామలక్ష్మణసుగ్రీవాఃశరస్పర్శంనతేనఘ। సమర్థాఃప్రతిసోఢుంచకుతస్తదనుయాయినః॥౫॥ నగతాయాప్రహస్తేనకుంభకర్ణేనచానఘ। ఖ
రస్యాపచితిఃసంఖ్యేతాంగచ్ఛత్వంమహాభుజ॥౬॥ త్వమద్యనిశితైర్బాణైర్హత్వాశత్రూన్ససైనికాన్। ప్రతినందయమాంపుత్రపురాజిత్వైవవా
సవమ్॥౭॥ ఇత్యుక్తఃసతథేత్యుక్త్వారథమాస్థాయదంశితః। ప్రయయావింద్రజిద్రాజంస్తూర్ణమాయోధనంప్రతి॥౮॥ తతోవిశ్రావ్యవిస్పష్టంనామ
రాక్షసపుంగవః। ఆహ్వయామాససమరేలక్ష్మణంశుభలక్షణమ్ ॥ ౯॥ తంలక్ష్మణోభ్యధావచ్చప్రగృహ్యసశరంధనుః। త్రాసయంస్తలఘోషేణ
సింహఃక్షుద్రమృగాన్యథా ॥ ౧౦॥ తయోఃసమభవద్యుద్ధంసుమహజ్జయగృద్ధినోః। దివ్యాస్త్రవిదుషోస్తీవ్రమన్యోన్యస్పర్ధినోస్తదా॥ ౧౧॥
రావణిస్తుయదానైవంవిశేషయతిసాయకైః। తతోగురుతరంయత్నమాతిష్ఠద్బలినాంవరః॥౧౨॥ తతఏనంమహావేగైరర్దయామాసతోమరైః। తానా
గతాన్సచిచ్ఛేదసౌమిత్రిర్నిశితైఃశరైః॥ ౧౩॥ తేనికృత్తాఃశరైస్తీక్ష్ణైర్న్యపతన్ధరణీతలే। తమంగదోవాలిసుతఃశ్రీమానుద్యమ్యపాదపమ్॥ ౧౪॥
అభిద్రుత్యమహావేగస్తాడయామాసమూర్ధని। తస్యేంద్రజిదసంభ్రాంతఃప్రాసేనోరసివీర్యవాన్॥౧౫॥ ప్రహర్తుమైచ్ఛత్తంచాస్యప్రాసం

చిచ్ఛేద లక్ష్మణః। తమభ్యాశగతం వీరమంగదం రావణాత్మజః ॥ ౧౮ ॥ గదయాఽతాడయత్తస్య వ్యసా శ్వే వానరపుంగవమ్। తమచింత్య ప్రహారం స బల
వాన్ వాలినః సుతః ॥ ౧౯ ॥ స సర్జేంద్రజితః క్రోధాత్ సాలస్కంధం తథాంగదః। సోఽంగదేన రుషోత్సృష్టో వధాయేంద్రజితస్తరుః ॥ ౨౦ ॥ జఘానేంద్రజితః
పార్థ రథం సాశ్వం ససారథిమ్। తతో హతాశ్వాత్ ప్రస్కంద్య రథాత్స హతసారథిః ॥ ౨౧ ॥ తత్రైవాంతర్దధే రాజన్ మాయయా రావణాత్మజః ॥ అ
ంతర్హితం విదిత్వా తం బహుమాయం చ రాక్షసమ్ ॥ ౨౨ ॥ రామస్తం దేశమాగమ్య తత్సైన్యం పర్యరక్షత। స రామముద్దిశ్య శరైస్తతో దత్తవరైస్తదా ॥
౨౩ ॥ వివ్యాధ సర్వగాత్రేషు లక్ష్మణం చ మహాబలమ్। తమదృశ్యం శరైః శూరో మాయయాఽంతర్హితం తదా ॥ ౨౪ ॥ యోధయామాసతురుభౌ రావణిం
రామలక్ష్మణౌ। స రుషా సర్వగాత్రేషు తయోః పురుషసింహయోః ॥ ౨౫ ॥ అసృజత్సాయకాన్ భూయః శతశోఽథ సహస్రశః। తమదృశ్యం విచిన్వంతః
సృజంతమనిశం శరాన్ ॥ ౨౬ ॥ హరయో వివిశుర్వ్యోమ ప్రగృహ్య మహతీః శిలాః। తాంశ్చ తౌ చాప్యదృశ్యః స శరైర్వివ్యాధ రాక్షసః ॥ ౨౭ ॥ స భృ
శం తాడయన్ వీరో రావణిర్మాయయా వృతః। తౌ శరైరావృతౌ వీరౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౮ ॥ పేతతుర్గగనాద్భూమిం సూర్యాచంద్రమసావివ ॥
౨౯ ॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణీంద్రజిద్యుద్ధేఽష్టాశీత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః ॥ తావుభౌ పతితౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ। బబంధ రావణిర్భూయః శరైర్దత్తవరైస్తదా ॥ ౧ ॥ తౌ వీరౌ శరబంధేన బద్ధావిం
ద్రజితా రణే। రేజతుః పురుషవ్యాఘ్రౌ శకుంతావివ పంజరే ॥ ౨ ॥ తౌ దృష్ట్వా పతితౌ భూమౌ శతశః సాయకైశ్చితౌ। సుగ్రీవః కపిభిః సార్ధం పరివార్య త
త్స్థితః ॥ ౩ ॥ సుషేణమైందద్వివిదైః కుముదేనాంగదేన చ। హనుమన్నీలతారైశ్చ నలేన చ కపీశ్వరః ॥ ౪ ॥ తతస్తం దేశమాగమ్య కృతకర్మా విభీషణః। బో
ధయామాస తౌ వీరౌ ప్రజ్ఞాస్త్రేణ ప్రబోధితౌ ॥ ౫ ॥ విశల్యౌ చాపి సుగ్రీవః క్షణేనైతౌ చకార హ। విశల్యయా మహౌషధ్యా దివ్యమంత్రప్రయుక్తయా ॥
౬ ॥ తౌ లబ్ధసంజ్ఞౌ నృవరౌ విశల్యావుదతిష్ఠతామ్। గతతంద్రీక్లమౌ చాపి క్షణేనైతౌ మహారథౌ ॥ ౭ ॥ తతో విభీషణః పార్థ రామమిక్ష్వాకునందనమ్। ఉవాచ
విజ్వరం దృష్ట్వా కృతాంజలిరిదం వచః ॥ ౮ ॥ ఇదమంభో గృహీత్వా తు రాజరాజస్య శాసనాత్। గుహ్యకోఽభ్యాగతః శ్వేతాత్త్వత్సకాశమరిందమ ॥ ౯ ॥ ఇద
మంభః కుబేరస్తే మహారాజః ప్రయచ్ఛతి। అంతర్హితానాం భూతానాం దర్శనార్థం పరంతప ॥ ౧౦ ॥ అనేన మృష్టనయనో భూతాన్యంతర్హితాన్యు
త। భవాన్ ద్రక్ష్యతి యస్మై చ ప్రదాస్యతి నరః స తు ॥ ౧౧ ॥ తథేతి రామస్తద్వారి ప్రతిగృహ్యాభిసంస్కృతమ్। చకార నేత్రయోః శౌచం లక్ష్మణశ్చ మ
హామనాః ॥ ౧౨ ॥ సుగ్రీవజాంబవంతౌ చ హనూమానంగదస్తథా। మైందద్వివిదనీలాశ్చ ప్రాయః ప్లవగసత్తమాః ॥ ౧౩ ॥ తథా సమభవచ్చాపి యదు
వాచ విభీషణః ॥ క్షణేనాతీంద్రియాణ్యేషాం చక్షూంష్యాసన్ యుధిష్ఠిర ॥ ౧౪ ॥ ఇంద్రజిత్ కృతకర్మా చ పిత్రే కర్మ తదాత్మనః। నివేద్య పునరాగచ్ఛత్ త్వ
రయాఽఽజిశిరః ప్రతి ॥ ౧౫ ॥ తమాపతంతం సంక్రుద్ధం పునరేవ యుయుత్సయా। అభిదుద్రావ సౌమిత్రిర్విభీషణమతే స్థితః ॥ ౧౬ ॥ అకృతాహ్నికమేవైనం
జిఘాంసుర్జితకాశినమ్। శరైర్జఘాన సంక్రుద్ధః కృతసంజ్ఞోఽథ లక్ష్మణః ॥ ౧౭ ॥ తయోః సమభవద్యుద్ధం తదాన్యోన్యం జిగీషతోః। అతీవ చిత్రమాశ్చర్యం
శక్రప్రహ్లాదయోరివ ॥ ౧౮ ॥ అవిధ్యదింద్రజిత్తీక్ష్ణైః సౌమిత్రిం మర్మభేదిభిః। సౌమిత్రిశ్చానలస్పర్శైరవిధ్యద్రావణిం శరైః ॥ ౧౯ ॥ సౌమిత్రిశర
సంస్పర్శాద్రావణిః క్రోధమూర్ఛితః। అసృజల్లక్ష్మణాయాష్టౌ శరానాశీవిషోపమాన్ ॥ ౨౦ ॥ తస్యాసూన్ పావకస్పర్శైః సౌమిత్రిః పత్రిభిస్త్రిభిః ॥
యథా నిరహరద్వీరస్తన్మే నిగదతః శృణు ॥ ౨౧ ॥ ఏకేనాస్య ధనుష్మంతం బాహుం దేహాదపాతయత్। ద్వితీయేన సనారాచం భుజం భూమావపాతయత్ ॥
౨౨ ॥ తృతీయేన తు బాణేన పృథుధారేణ భాస్వతా। జహార సునసం చాపి శిరో భ్రాజిష్ణుకుండలమ్ ॥ ౨౩ ॥ వినికృత్తభుజస్కంధం కబంధం భీమదర్శనమ్। తం
హత్వా సూతమప్యస్త్రైర్జఘాన బలినాం వరః ॥ ౨౪ ॥ లంకాం ప్రవేశయామాసుస్తం రథం వాజినస్తదా। దదర్శ రావణస్తం చ రథం పుత్రవినాకృతమ్ ॥

౨౫। స పుత్రం నిహతం దృష్ట్వా త్రాసాత్సంభ్రాన్తమానసః। రావణః శోకమోహార్తో వైదేహీం హన్తుముద్యతః॥ ౨౬ ॥ అశోకవనికాస్థాం తాం రామదర్శనలాలసామ్। ఖడ్గమాదాయ దుష్టాత్మా జవేనాభిపపాత హ ॥ ౨౭॥ తం దృష్ట్వా తస్య దుర్బుద్ధేరవిన్ధ్యః పాపనిశ్చయమ్। శమయామాస సంక్రుద్ధం శ్రూయతాం యేన హేతునా॥ ౨౮॥ మహారాజ్యే స్థితో దీప్తే న స్త్రియం హన్తుమర్హసి। హతైవైషా యదా స్త్రీ చ బన్ధనస్థా చ తే వశే॥ ౨౯ ॥ నచైషా దేహభేదేన హతా స్యాదితి మే మతిః। జహీహ భర్తారమేవాస్యా హతే తస్మిన్ హతా భవేత్॥ ౩౦॥ నహి తే విక్రమే తుల్యః సాక్షాదపి శతక్రతుః। అసకృద్ధి త్వయా సేన్ద్రాస్త్రాసితాస్త్రిదశా యుధి॥ ౩౧॥ ఏవం బహువిధైర్వాక్యైరవిన్ధ్యో రావణం తదా। క్రుద్ధం సంశమయామాస జగృహే స చ తద్వచః॥ ౩౨॥ నిర్యాణే స మతిం కృత్వా నిధాయాసిం క్షపాచరః। ఆజ్ఞాపయామాస తదా రథో మే కల్ప్యతామితి॥ ౩౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాన్తర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణీన్ద్రజిద్వధే-అష్టాశీత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

మార్కణ్డేయః॥ తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవః ప్రియే పుత్రే నిపాతితే। నిర్యయౌ రథమాస్థాయ హేమరత్నవిభూషితమ్॥ ౧॥ సంవృతో రాక్షసైర్ఘోరైర్వివిధాయుధపాణిభిః। అభిదుద్రావ రామం స యోధయన్ హరియూథపాన్॥ ౨॥ తమాద్రవన్తం సంక్రుద్ధం మైన్దనీలనలాఙ్గదాః। హనూమాన్ జామ్బవాంశ్చైవ ససైన్యాః పర్యవారయన్॥ ౩॥ తే దశగ్రీవసైన్యం తదృక్షవానరపుంగవాః। ద్రుమైర్విధ్వంసయాంచక్రుర్దశగ్రీవస్య పశ్యతః॥ ౪॥ తతః స్వసైన్యమాలోక్య వధ్యమానమరాతిభిః। మాయావీ చాసృజన్మాయాం రావణో రాక్షసాధిపః॥ ౫॥ తస్య దేహాద్వినిష్క్రాన్తాః శతశోఽథ సహస్రశః। రాక్షసాః ప్రత్యదృశ్యన్త శరశక్త్యృష్టిపాణయః॥ ౬॥ తాన్ రామో జఘ్నివాన్ సర్వాన్ దివ్యేనాస్త్రేణ రాక్షసాన్। అథ భూయోఽపి మాయాం స వ్యదధాద్రాక్షసాధిపః ॥ ౭ ॥ కృత్వా రామస్య రూపాణి లక్ష్మణస్య చ భారత। అభిదుద్రావ రామం చ లక్ష్మణం చ దశాననః॥ ౮॥ తతస్తే రామమర్చన్తో లక్ష్మణం చ క్షపాచరాః। అభిపేతుస్తదా రామం ప్రగృహీతశరాసనాః ॥ ౯ ॥ తాం దృష్ట్వా రాక్షసేన్ద్రస్య మాయామిక్ష్వాకునన్దనః। ఉవాచ రామం సౌమిత్రిరసంభ్రాన్తో బృహద్వచః ॥ ౧౦॥ జహీమాన్ రాక్షసాన్ పాపానాత్మనః ప్రతిరూపకాన్। జఘాన రామస్తాంశ్చాన్యానాత్మనః ప్రతిరూపకాన్॥ ౧౧॥ తతో హర్యశ్వయుక్తేన రథేనాదిత్యవర్చసా। ఉపతస్థే రణే రామం మాతలిః శక్రసారథిః॥ ౧౨॥ మాతలిః॥ అయం హర్యశ్వయుగ్జైత్రో మఘోనః స్యన్దనోత్తమః। అనేన శక్రః కాకుత్స్థ సమరే దైత్యదానవాన్॥ ౧౩॥ శతశః పురుషవ్యాఘ్ర రథోదారేణ జఘ్నివాన్। తదనేన నరవ్యాఘ్ర మయా యత్తేన సంయుగే॥ ౧౪ ॥ స్యన్దనేన జహి క్షిప్రం రావణం మా చిరం కృథాః। ఇత్యుక్తో రాఘవస్తథ్యం వచోఽశఙ్కత మాతలేః॥ ౧౫॥ మాయైషా రాక్షసస్యేతి తమువాచ విభీషణః। నేయం మాయా నరవ్యాఘ్ర రావణస్య దురాత్మనః॥ ౧౬॥ తదాతిష్ఠ రథం శీఘ్రమిమమైన్ద్రం మహాద్యుతే। తతః ప్రహృష్టః కాకుత్స్థస్తథేత్యుక్త్వా విభీషణమ్॥ ౧౭॥ రథేనాభిపపాతాథ దశగ్రీవం రుషాన్వితః। హాహాకృతాని భూతాని రావణే సమభిద్రుతే॥ ౧౮॥ సింహనాదాః సపటహా దివి దివ్యాస్తథానదన్। దశకన్ధరరాజసూన్వోస్తథా యుద్ధమభూన్మహత్ ॥ ౧౯॥ అలబ్ధోపమమన్యత్ర తయోరేవ తథాభవత్। స రామాయ మహాఘోరం విససర్జ నిశాచరః॥ ౨౦॥ శూలమిన్ద్రాశనిప్రఖ్యం బ్రహ్మదణ్డమివోద్యతమ్। తచ్ఛూలం సత్వరం రామశ్చిచ్ఛేద నిశితైః శరైః॥ ౨౧॥ తద్దృష్ట్వా దుష్కరం కర్మ రావణం భయమావిశత్। తతః క్రుద్ధః ససర్జాశు దశగ్రీవః శితాన్ శరాన్॥ ౨౨॥ సహస్రాయుతశో రామే శస్త్రాణి వివిధాని చ। తతో భుశుణ్డీః శూలాని ముసలాని పరశ్వధాన్॥ ౨౩॥ శక్తీశ్చ వివిధాకారాః శతఘ్నీశ్చ శితాన్ శరాన్। తాం మాయాం వికృతాం దృష్ట్వా దశగ్రీవస్య రక్షసః॥ ౨౪॥ భయాత్ప్రదుద్రువుః సర్వే వానరాః సర్వతో దిశమ్। తతః సుపత్రం సుముఖం హేమపుఙ్ఖం శరోత్తమమ్ ॥ ౨౫॥ తూణాదాదాయ కాకుత్స్థో బ్రహ్మాస్త్రేణ యుయోజ హ। తం బాణవర్యం రామేణ బ్రహ్మాస్త్రేణానుమన్త్రితమ్॥ ౨౬॥ జహృషుర్దేవగన్ధర్వా దృష్ట్వా శక్రపురోగమాః। అల్పావశేషమాయుశ్చ తతోఽమన్యన్త రక్షసః॥ ౨౭॥

బ్రహ్మాస్త్రోదీరణాచ్ఛత్రోర్దేవదానవకిన్నరాః॥ తతః ససర్జ తం రామః శరమప్రతిమౌజసమ్॥ ౨౮॥ రావణాంతకరం ఘోరం బ్రహ్మదండమివోద్యతమ్। ముక్తమాత్రేణ రామేణ దూరాకృష్టేన భారత॥ ౨౯॥ స తేన రాక్షసశ్రేష్ఠః సరథః సాశ్వసారథిః। ప్రజజ్వాల మహాజ్వాలేనాగ్నినాభిపరిప్లుతః॥ ౩౦॥ తతః ప్రహృష్టాస్త్రిదశాః సహగంధర్వచారణాః॥ నిహతం రావణం దృష్ట్వా రామేణాక్లిష్టకర్మణా॥ ౩౧॥ తత్యజుస్తం మహాభాగం పంచభూతాని రావణమ్। భ్రంశితః సర్వలోకేషు స హి బ్రహ్మాస్త్రతేజసా॥ ౩౨॥ శరీరధాతవో హ్యస్య మాంసం రుధిరమేవ చ। నేశుర్బ్రహ్మాస్త్రనిర్దగ్ధా న చ భస్మాప్యదృశ్యత॥ ౩౩॥ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణి-రావణవధే-ఏకోననవత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః॥

మార్కండేయః॥ స హత్వా రావణం క్షుద్రం రాక్షసేంద్రం సురద్విషమ్। బభూవ హృష్టః ససుహృద్రామః సౌమిత్రిణా సహ॥ ౧॥ తతో హతే దశగ్రీవే దేవాః సర్షిపురోగమాః॥ ఆశీర్భిర్జయయుక్తాభిరానర్చుస్తం మహాభుజమ్॥ ౨॥ రామం కమలపత్రాక్షం తుష్టువుః సర్వదేవతాః। గంధర్వాః పుష్పవర్షైశ్చ వాగ్భిశ్చ త్రిదశాలయాః॥ ౩॥ పూజయిత్వా తదా రామం ప్రతిజగ్ముర్యథాగతమ్। తన్మహోత్సవసంకాశమాసీదాకాశమచ్యుత॥ ౪॥ తతో హత్వా దశగ్రీవం లంకాం రామో మహాయశాః। విభీషణాయ ప్రదదౌ ప్రభుః పరపురంజయః॥ ౫॥ తతః సీతాం పురస్కృత్య విభీషణపురస్కృతామ్। అవింధ్యో నామ సుప్రజ్ఞో వృద్ధామాత్యో వినిర్యయౌ॥ ౬॥ ఉవాచ చ మహాత్మానం కాకుత్స్థం దైన్యమాస్థితః। ప్రతీచ్ఛ దేవీం సద్వృత్తాం మహాత్మన్ జానకీమితి॥ ౭॥ ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్మాదవతీర్య రథోత్తమాత్। బాష్పేణాపిహితాం సీతాం దదర్శేక్ష్వాకునందనః॥ ౮॥ తాం దృష్ట్వా చారుసర్వాంగీం యానస్థాం శోకకర్శితామ్। మలోపచితసర్వాంగీం జటిలాం కృష్ణవాససమ్॥ ౯॥ ఉవాచ రామో వైదేహీం పరామర్శవిశంకితః। గచ్ఛ వైదేహి ముక్తా త్వం యత్కార్యం తన్మయా కృతమ్॥ ౧౦॥ మామాసాద్య పతిం భద్రే న త్వం రాక్షసవేశ్మని। జరాం వ్రజేథా ఇతి మే నిహతోఽసౌ నిశాచరః॥ ౧౧॥ కథం హ్యస్మద్విధో జాతు జానన్ధర్మవినిశ్చయమ్। పరహస్తగతాం నారీం ముహూర్తమపి ధారయేత్॥ ౧౨॥ సువృత్తామసువృత్తాం వాప్యహం త్వామద్య మైథిలి। నోత్సహే పరిభోగాయ శ్వావలీఢం హవిర్యథా॥ ౧౩॥ తతః సా సహసా బాలా తచ్ఛ్రుత్వా దారుణం వచః। పపాత దేవీ వ్యథితా నికృత్తా కదలీ యథా॥ ౧౪॥ యో హ్యస్యా హర్షసంభూతో ముఖరాగస్తదాభవత్। క్షణేన స పునర్నష్టో నిఃశ్వాస ఇవ దర్పణే॥ ౧౫॥ తతస్తే హరయః సర్వే తచ్ఛ్రుత్వా రామభాషితమ్। గతాసుకల్పా నిశ్చేష్టా బభూవుః సహలక్ష్మణాః॥ ౧౬॥ తతో దేవో విశుద్ధాత్మా విమానేన చతుర్ముఖః॥ పద్మయోనిర్జగత్స్రష్టా దర్శయామాస రాఘవమ్॥ ౧౭॥ శక్రశ్చాగ్నిశ్చ వాయుశ్చ యమో వరుణ ఏవ చ। యక్షాధిపశ్చ భగవాంస్తథా సప్తర్షయోఽమలాః॥ ౧౮॥ రాజా దశరథశ్చైవ దివ్యభాస్వరమూర్తిమాన్। విమానేన మహార్హేణ హంసయుక్తేన భాస్వతా॥ ౧౯॥ తతోఽంతరిక్షం తత్సర్వం దేవగంధర్వసంకులమ్। శుశుభే తారకాచిత్రం శరదీవ నభస్తలమ్॥ ౨౦॥ తత ఉత్థాయ వైదేహీ తేషాం మధ్యే యశస్వినీ। ఉవాచ వాక్యం కల్యాణీ రామం పృథులవక్షసమ్॥ ౨౧॥ రాజపుత్ర న తే దోషం కరోమి విదితా హి తే। గతిః స్త్రీణాం నరాణాం చ శృణు చేదం వచో మమ॥ ౨౨॥ అంతశ్చరతి భూతానాం మాతరిశ్వా సదాగతిః। స మే విముంచతు ప్రాణాన్యది పాపం చరామ్యహమ్॥ ౨౩॥ అగ్నిరాపస్తథాకాశం పృథివీ వాయురేవ చ। విముంచంతు మమ ప్రాణాన్యది పాపం చరామ్యహమ్॥ ౨౪॥ యథాహం త్వదృతే వీర నాన్యం స్వప్నేఽప్యచింతయమ్। తథా మే దేవనిర్దిష్టస్త్వమేవ హి పతిర్భవ॥ ౨౫॥ తతోఽంతరిక్షే వాగాసీత్సర్వా విశ్రావయన్దిశః॥ పుణ్యా సంహర్షణీ తేషాం వానరాణాం మహాత్మనామ్॥ ౨౬॥ వాయుః॥ భో భో రాఘవ సత్యం వై వాయురస్మి సదాగతిః॥ అపాపా మైథిలీ రాజన్సంగచ్ఛ సహ భార్యయా॥ ౨౭॥ అగ్నిరువాచ॥ అహమంతఃశరీరస్థో భూతానాం రఘునందన। సుసూక్ష్మమపి కాకుత్స్థ మైథిలీ నాపరాధ్యతి॥ ౨౮॥ వరుణః॥ రసా వై మత్ప్రసూతా హి భూతదేహేషు రాఘవ। అహం వై త్వాం ప్రబ్రవీమి మైథిలీ ప్రతిగృహ్యతామ్॥ ౨౯॥ బ్రహ్మా॥ పుత్ర నైతదిహా

శ్చర్యం త్వయి రాజర్షే ధర్మిణి। సాధో సద్వృత్త కాకుత్స్థ శృణు చేదం వచో మమ॥ ౩౦॥ శత్రురేష త్వయా వీర దేవగంధర్వభోగినామ్। యక్షాణాం దానవానాం చ మహర్షీణాం చ పాతితః॥ ౩౧॥ అవధ్యః సర్వభూతానాం మత్ప్రసాదాత్పురాఽభవత్। కస్మాచ్చిత్కారణాత్పాపః కంచిత్కాలముపేక్షితః॥ ౩౨॥ వధార్థమాత్మనస్తేన హృతా సీతా దురాత్మనా। నలకూబరశాపేన రక్షా చాస్యాః కృతా మయా॥ ౩౩॥ యది హ్యకామామాసేవేత్ స్త్రియమన్యామపి ధ్రువమ్। శతధాఽస్య ఫలేన్మూర్ధా ఇత్యుక్తః సోఽభవత్పురా॥ ౩౪॥ నాత్ర శంకా త్వయా కార్యా ప్రతీచ్ఛేమాం మహాద్యుతే। కృతం త్వయా మహత్కార్యం దేవానామమరప్రభ॥ ౩౫॥ దశరథః॥ ప్రీతోఽస్మి వత్స భద్రం తే పితా దశరథోఽస్మి తే। అనుజానామి రాజ్యం చ ప్రశాధి పురుషోత్తమ॥ ౩౬॥ రామః॥ అభివాదయే త్వాం రాజేంద్ర యది త్వం జనకో మమ। గమిష్యామి పురీం రమ్యామయోధ్యాం శాసనాత్తవ॥ ౩౭॥ మార్కండేయః॥ తమువాచ పితా భూయః ప్రహృష్టో భరతర్షభ। గచ్ఛాయోధ్యాం ప్రశాధీతి రామం రక్తాంతలోచనమ్॥ ౩౮॥ సంపూర్ణాని హి వర్షాణి చతుర్దశ మహాద్యుతే। తతో దేవాన్నమస్కృత్య సుహృద్భిరభినందితః॥ ౩౯॥ మహేంద్ర ఇవ పౌలోమ్యా భార్యయా స సమేయివాన్। తతో వరం దదౌ తస్మై అవింధ్యాయ పరంతపః॥ ౪౦॥ త్రిజటాం చార్థమానాభ్యాం యోజయామాస రాక్షసీమ్। తమువాచ తతో బ్రహ్మా దేవైః శక్రపురోగమైః॥ ౪౧॥ కౌసల్యామాతరిష్టాంస్తే వరానద్య దదాని కాన్। వవ్రే రామః స్థితిం ధర్మే శత్రుభిశ్చాపరాజయమ్॥ ౪౨॥ రాక్షసైర్నిహతానాం చ వానరాణాం సముద్భవమ్। తతస్తే బ్రహ్మణా ప్రోక్తే తథేతి వచనే తదా॥ ౪౩॥ సముత్తస్థుర్మహారాజ వానరా లబ్ధచేతసః। సీతా చాపి మహాభాగా వరం హనుమతే దదౌ॥ ౪౪॥ రామకీర్త్యా సమం పుత్ర జీవితం తే భవిష్యతి। దివ్యాస్త్వాముపభోగాశ్చ మత్ప్రసాదకృతాః సదా॥ ౪౫॥ ఉపస్థాస్యంతి హనుమన్నితి స్మ హరిలోచన। తతస్తే ప్రేక్ష్యమాణానాం తేషామక్లిష్టకర్మణామ్॥ ౪౬॥ అంతర్ధానం యయుర్దేవాః సర్వే శక్రపురోగమాః। దృష్ట్వా రామం తు జానక్యా సంగతం శక్రసారథిః॥ ౪౭॥ ఉవాచ పరమప్రీతః సుహృన్మధ్య ఇదం వచః। దేవగంధర్వయక్షాణాం మానుషాసురభోగినామ్॥ ౪౮॥ అపనీతం త్వయా దుఃఖమిదం సత్యపరాక్రమ। సదేవాసురగంధర్వా యక్షరాక్షసపన్నగాః॥ ౪౯॥ కథయిష్యంతి లోకాస్త్వాం యావద్భూమిర్ధరిష్యతి। ఇత్యేవముక్త్వానుజ్ఞాప్య రామం శస్త్రభృతాం వరమ్॥ ౫౦॥ సంపూజ్యాపాక్రమత్తేన రథేనాదిత్యవర్చసా। తతః సీతాం పురస్కృత్య రామః సౌమిత్రిణా సహ॥ ౫౧॥ సుగ్రీవప్రముఖైశ్చైవ సహితః సర్వవానరైః। విధాయ రక్షాం లంకాయాం విభీషణపురస్కృతః॥ ౫౨॥ సంతతార పునస్తేన సేతునా మకరాలయమ్। పుష్పకేణ విమానేన ఖేచరేణ విరాజతా॥ ౫౩॥ కామగేన యథాముఖ్యైరమాత్యైః సంవృతో వశీ। తతస్తీరే సముద్రస్య యత్ర శిశ్యే స పార్థివః॥ ౫౪॥ తత్రైవోవాస ధర్మాత్మా సహితః సర్వవానరైః। అథైనాన్రాఘవః కాలే సమానీయాభిపూజ్య చ॥ ౫౫॥ విసర్జయామాస తదా రత్నైః సంతోష్య సర్వశః। గతేషు తేషు సర్వేషు గోపుచ్ఛర్క్షేషు తేషు చ॥ ౫౬॥ సుగ్రీవసహితో రామః కిష్కింధాం పునరావిశత్। విభీషణేనానుగతః సుగ్రీవసహితస్తదా॥ ౫౭॥ పుష్పకేణ విమానేన వైదేహ్యా దర్శయన్వనమ్। కిష్కింధాం తు సమాసాద్య రామః ప్రహరతాం వరః॥ ౫౮॥ అంగదం కృతకర్మాణం యౌవరాజ్యేఽభ్యషేచయత్। తతస్తైరేవ సహితో రామః సౌమిత్రిణా సహ॥ ౫౯॥ యథాగతేన మార్గేణ ప్రయయౌ స్వపురం ప్రతి। అయోధ్యాం స సమాసాద్య పురీం రాష్ట్రపతిస్తతః॥ ౬౦॥ భరతాయ హనూమంతం దూతం ప్రాస్థాపయత్తదా। లక్షయిత్వేంగితం సర్వం ప్రియం తస్మై నివేద్య వై॥ ౬౧॥ వాయుపుత్రే పునః ప్రాప్తే నందిగ్రామముపాగమత్। స తత్ర మలదిగ్ధాంగం భరతం చీరవాససమ్॥ ౬౨॥ అగ్రతః పాదుకే కృత్వా దదర్శాసీనమాసనే। సంగతో భరతేనాథ శత్రుఘ్నేన చ వీర్యవాన్॥ ౬౩॥ రాఘవః సహ సౌమిత్రిర్ముముదే భరతర్షభ। తతో భరతశత్రుఘ్నౌ సమేతౌ గురుణా తదా॥ ౬౪॥ వైదేహ్యా దర్శనేనోభౌ ప్రహర్షం సమవాపతుః। తస్మై తద్భరతో రాజ్యమాగతాయాభిసత్కృతమ్॥ ౬౫॥ న్యాసం నిర్యాతయామాస యుక్తః పరమయా ముదా। తతస్తం వైష్ణవే శూరం

నతుత్రిభిమతేహని॥ ౬౬॥ వసిష్ఠో వామదేవశ్చ సహితావభ్యషించతామ్। సోఽభిషిక్తః కపిశ్రేష్ఠం సుగ్రీవం ససుహృజ్జనమ్॥ ౬౭॥ విభీషణం చ పౌలస్త్యమన్వజానాద్గృహాన్ప్రతి। అభ్యర్చ్య వివిధైర్భోగైః ప్రీతియుక్తౌ ముదాయుతౌ॥ ౬౮॥ సమాధాయేతికర్తవ్యం దుఃఖేన విససర్జ హ। పుష్పకం చ విమానం తత్పూజయిత్వా స రాఘవః॥ ౬౯॥ ప్రాదాద్వైశ్రవణాయైవ ప్రీత్యా స రఘునందనః। తతో దేవర్షిసహితః సరితం గోమతీమను॥ ౭౦॥ దశాశ్వమేధానాజహ్రే జారూథ్యాన్స నిరర్గలాన్॥ ౭౧॥ ఇతి రామోపాఖ్యానపర్వణి రామరాజ్యాభిషేకే నవత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ ఏవమేతన్మహాబాహో రామేణామితతేజసా। ప్రాప్తం వ్యసనమత్యుగ్రం వనవాసకృతం పురా॥ ౧॥ మా శుచః పురుషవ్యాఘ్ర క్షత్రియోఽసి పరంతప। బాహువీర్యాశ్రితే మార్గే వర్తసే పురుషర్షభ॥ ౨॥ న హి తే వృజినం కించిద్దృశ్యతే పరమణ్వపి। అస్మిన్మార్గే నిషీదేయుః సేంద్రా అపి సురాసురాః॥ ౩॥ సంహత్య నిహతో వృత్రో మరుద్భిర్వజ్రపాణినా। నముచిశ్చైవ దుర్ధర్షో దీర్ఘజిహ్వా చ రాక్షసీ॥ ౪॥ సహాయవతి సర్వార్థాః సంతిష్ఠంతీహ సర్వశః। కిం ను తస్యాజితం సంఖ్యే యస్య భ్రాతా ధనంజయః॥ ౫॥ అయం చ బలినాం శ్రేష్ఠో భీమో భీమపరాక్రమః। యువానౌ చ మహేష్వాసౌ వీరౌ మాద్రవతీసుతౌ॥ ౬॥ ఏభిః సహాయైః కస్మాత్త్వం విషీదసి పరంతప। య ఇమే వజ్రిణః సేనాం జయేయుః సమరుద్గణామ్॥ ౭॥ త్వమప్యేభిర్మహేష్వాసైః సహాయైర్దేవరూపిభిః। విజేష్యసి రణే సర్వానమిత్రాన్భరతర్షభ॥ ౮॥ ఇతశ్చ త్వమిమాం పశ్య సైంధవేన దురాత్మనా। బలినా వీర్యమత్తేన హృతాం మేభిర్మహాత్మభిః॥ ౯॥ ఆనీతాం ద్రౌపదీం కృష్ణాం కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్। జయద్రథం చ రాజానం విజితం వశమాగతమ్॥ ౧౦॥ అసహాయేన రామేణ వైదేహీ పునరాహృతా। హత్వా సంఖ్యే దశగ్రీవం రాక్షసం భీమవిక్రమమ్॥ ౧౧॥ యస్య శాఖామృగా మిత్రాణ్యృక్షాః కాలముఖాస్తథా। జాత్యంతరగతా రాజన్నేతద్బుద్ధ్యానుచింతయ॥ ౧౨॥ తస్మాత్త్వం కురుశార్దూల మా శుచో భరతర్షభ। త్వద్విధా హి మహాత్మానో న శోచంతి పరంతప॥ ౧౩॥ వైశంపాయనః॥ ఏవమాశ్వాసితో రాజా మార్కండేయేన ధీమతా। త్యక్త్వా దుఃఖమదీనాత్మా పునరేవేదమబ్రవీత్॥ ౧౪॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గత రామోపాఖ్యానపర్వణి యుధిష్ఠిరాశ్వాసే ఏకనవత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

❖❖❖❖❖ సమాప్తం చ రామోపాఖ్యానపర్వ ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అథ పతివ్రతామాహాత్మ్యపర్వ ప్రారంభః ❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః॥ నాత్మానమనుశోచామి నేమాన్భ్రాతౄన్మహామునే। హరణం చాపి రాజ్యస్య యథేమాం ద్రుపదాత్మజామ్॥ ౧॥ ద్యూతే దురాత్మభిః క్లిష్టాః కృష్ణయా తారితా వయమ్। జయద్రథేన చ పునర్వనాచ్చాపి హృతా బలాత్॥ ౨॥ అస్తి సీమంతినీ కాచిద్దృష్టపూర్వాపి వా శ్రుతా। పతివ్రతా మహాభాగా యథేయం ద్రుపదాత్మజా॥ ౩॥ మార్కండేయః॥ శృణు రాజన్కులస్త్రీణాం మహాభాగ్యం యుధిష్ఠిర। సర్వమేతద్యథా ప్రాప్తం సావిత్ర్యా రాజకన్యయా॥ ౪॥ ఆసీన్మద్రేషు ధర్మాత్మా రాజా పరమధార్మికః। బ్రహ్మణ్యశ్చ మహాత్మా చ సత్యసంధో జితేంద్రియః॥ ౫॥ యజ్వా దానపతిర్దక్షః పౌరజానపదప్రియః। పార్థివోఽశ్వపతిర్నామ సర్వభూతహితే రతః॥ ౬॥ క్షమావాననపత్యశ్చ సత్యవాగ్విజితేంద్రియః। అతిక్రాంతేన వయసా సంతాపముపజగ్మివాన్॥ ౭॥ అపత్యోత్పాదనార్థం చ తీవ్రం నియమమాస్థితః। కాలే నియమితాహారో బ్రహ్మచారీ జితేంద్రియః॥ ౮॥ హుత్వా శతసహస్రం స సావిత్ర్యా రాజసత్తమ। షష్ఠే షష్ఠే తదా కాలే బభూవ మితభోజనః॥ ౯॥ ఏతేన నియమేనాసీద్వర్షాణ్యష్టాదశైవ తు। పూర్ణే త్వష్టాదశే వర్షే సావిత్రీ తుష్టిమభ్యగాత్॥ ౧౦॥ రూపిణీ తు తదా రాజన్దర్శయామాస తం నృపమ్। అగ్నిహోత్రాత్సముత్థాయ హర్షేణ మహతాన్వితా॥ ౧౧॥ ఉవాచ చైనం వరదా వచనం పార్థివం తదా॥ సావిత్రీ॥ బ్రహ్మచర్యేణ శుద్ధేన దమేన నియమేన చ॥ ౧౨॥ సర్వాత్మనా చ భక్త్యా చ తుష్టాస్మి తవ పార్థివ। వరం వృణీష్వాశ్వపతే మద్రరాజ యదీప్సితమ్॥ ౧౩॥ న ప్రమాదశ్చ ధర్మేషు కర్తవ్యస్తే కథంచన॥ అశ్వపతిః॥ అపత్యార్థః సమారంభః కృతో ధర్మేప్సయా మయా॥ ౧౪॥ పుత్రా మే బహవో దేవి భవేయుః కులభావనాః। తుష్టాసి యది మే దేవి వరమేతం వృణోమ్యహమ్॥ ౧౫॥ సంతానం పర

మోధర్మ ఇత్యాహుర్మాన్యా ద్విజాతయః॥ సావిత్రీ ॥ పూర్వమేవ మయా రాజన్నభిప్రాయమిమం తవ । ౧౬ । జ్ఞాత్వా పుత్రార్థముక్తో వై భగ
వాంస్తే పితామహః॥ ప్రసాదాచ్చైవ తస్మాత్తే స్వయంభువిహితాద్భువి॥౧౭॥ కన్యా తేజస్వినీ సౌమ్య క్షిప్రమేవ భవిష్యతి। ఉత్తరం చ న తే కించిద్వ్యా
హర్తవ్యం కథంచన॥౧౮॥ పితామహనిసర్గేణ తుష్టో హ్యేతద్బ్రవీమి తే॥ మార్కండేయః॥ స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ సావిత్ర్యా వచనం నృపః॥౧౯॥ ప్ర
సాదయామాస పునః క్షిప్రమేతద్భవిష్యతి। అంతర్హితాయాం సావిత్ర్యాం జగామ స్వపురం నృపః ॥ ౨౦॥ స్వరాజ్యే చావసద్వీరః ప్రజా ధర్మేణ
పాలయన్। కస్మింశ్చిత్తు గతే కాలే స రాజా నియతవ్రతః॥ ౨౧॥ జ్యేష్ఠాయాం ధర్మచారిణ్యాం మహిష్యాం గర్భమాదధే। రాజపుత్ర్యాస్తు గర్భస్స
మాలవ్యా భరతర్షభ॥౨౨॥ వ్యవర్ధత తదా శుక్లే తారాపతిరివాంబరే। ప్రాప్తే కాలే తు సుషువే కన్యాం రాజీవలోచనామ్॥౨౩॥ క్రియాశ్చ తస్యా ము
దితశ్చక్రే స నృపసత్తమః। సావిత్ర్యా ప్రీతయా దత్తా సావిత్ర్యా హుతయా హ్యపి॥ ౨౪॥ సావిత్రీత్యేవ నామాస్యాశ్చక్రుర్విప్రాస్తథా పితా। సా
విగ్రహవతీవ శ్రీర్వ్యవర్ధత నృపాత్మజా । ౨౫॥ కాలేన చాపి సా కన్యా యౌవనస్థా బభూవ హ। తాం సుమధ్యాం పృథుశ్రోణీం ప్రతిమాం కాంచనీమివ॥
౨౬॥ ప్రాప్తేయం దేవకన్యేతి దృష్ట్వా సంమేనిరే జనాః । తాం తు పద్మపలాశాక్షీం జ్వలంతీమివ తేజసా॥౨౭॥ న కశ్చిద్వరయామాస తేజసా ప్రతివారితః॥
అథోపోష్య శిరఃస్నాతా దేవతామభిగమ్య సా॥౨౮॥ హుత్వాగ్నిం విధివద్విప్రాన్వాచయామాస పర్వణి। తతస్సుమనసశ్శేషాః ప్రతిగృహ్య మహాత్మ
నః॥౨౯॥ పితుః సమీపమగమద్దేవీ శ్రీరివ రూపిణీ। సాభివాద్య పితుః పాదౌ శేషాః పూర్వం నివేద్య చ॥ ౩౦॥ కృతాంజలిర్వరారోహా నృపతేః పార్శ్వమాస్థి
తా। యౌవనస్థాం తు తాం దృష్ట్వా స్వాం సుతాం దేవరూపిణీమ్॥ ౩౧॥ అయాచ్యమానాం చ వరైర్నృపతిర్దుఃఖితోఽభవత్॥ రాజోవాచ॥ పుత్రి ప్రదాన
కాలస్తే న చ కశ్చిద్వృణోతి మామ్॥ ౩౨॥ స్వయమన్విచ్ఛ భర్తారం గుణైః సదృశమాత్మనః। ప్రార్థితః పురుషో యశ్చ స నివేద్యస్త్వయా మమ॥ ౩౩॥
విమృశ్యాహం ప్రదాస్యామి వరయ త్వం యథేప్సితమ్। శ్రుతం హి ధర్మశాస్త్రేషు పఠ్యమానం ద్విజాతిభిః॥ ౩౪॥ తథా త్వమపి కల్యాణి గదతో మే వచః శృ
ణు। అప్రదాతా పితా వాచ్యో వాచ్యశ్చానుపయన్పతిః॥ ౩౫॥ మృతే భర్తరి పుత్రశ్చ వాచ్యో మాతురరక్షితా। ఇదం మే వచనం శ్రుత్వా భర్తురన్వేష
ణే త్వర॥ ౩౬॥ దేవతానాం యథా వాచ్యో న భవేయం తథా కురు॥ మార్కండేయః॥ ఏవముక్త్వా దుహితరం తథా వృద్ధాంశ్చ మంత్రిణః॥ ౩౭ ॥ వ్యాదిదేశా
నుయాత్రం చ గమ్యతాం చేత్యచోదయత్ । సాభివాద్య పితుః పాదౌ వ్రీడితేవ తపస్వినీ॥౩౮॥ పితుర్వచనమాజ్ఞాయ నిర్జగామావిచారితమ్। సా హైమం
రథమాస్థాయ స్థవిరైః సచివైర్వృతా॥ ౩౯। తపోవనాని రమ్యాణి రాజర్షీణాం జగామ హ। మాన్యానాం తత్ర వృద్ధానాం కృత్వా పాదాభివాదనమ్॥౪౦॥
వనాని క్రమశస్తాత సర్వాణ్యేవాభ్యగచ్ఛత। ఏవం తీర్థేషు సర్వేషు ధనోత్సర్గం నృపాత్మజా॥ కుర్వతీ ద్విజముఖ్యానాం తం తం దేశం జగామ హ॥ ౪౧॥

ఇతి శ్రీమహాభారతే. అరణ్యపర్వాంతర్గతపతివ్రతామాహాత్మ్యపర్వణి. సావిత్రీస్వయంవరే. ద్వినవత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❋❋❋❋❋❋

మార్కండేయః॥ అథ మద్రాధిపో రాజా నారదేన సమాగతః। ఉపవిష్టః సభామధ్యే కథాయోగేన భారత॥ ౧ ॥ తతోఽభిగమ్య తీర్థాని సర్వాణ్యేవాశ్ర
మాంస్తథా। ఆజగామ పితుర్వేశ్మ సావిత్రీ సహ మంత్రిభిః॥ ౨॥ నారదేన సమాసీనం సా దృష్ట్వా పితరం తదా। ఉభయోరేవ శిరసా చక్రే పాదాభివాద
నమ్ । ౩ । నారదః॥ క్వ గతాభూత్సుతేయం తే కుతశ్చైవాగతా నృప। కిమర్థం యువతీం భర్త్రే న చైనాం సంప్రయచ్ఛసి । ౪ । అశ్వపతిః॥ కా
ర్యేణ ఖల్వనేనైవ ప్రేషితాద్యైవ చాగతా। ఏతస్యాః శృణు దేవర్షే భర్తారం యోఽనయా వృతః॥ ౫॥ మార్కండేయః॥ సా బ్రూహి విస్తరేణేతి పిత్రా
సంచోదితా శుభా। దైవతస్యేవ వచనం ప్రతిగృహ్యేదమబ్రవీత్। ౬। సావిత్ర్యువాచ॥ ఆసీచ్ఛాల్వేషు ధర్మాత్మా క్షత్రియః పృథివీపతిః। ద్యుమత్సేన
ఇతి ఖ్యాతః పశ్చాదంధో బభూవ హ॥ ౭॥ వినష్టచక్షుషస్తస్య బాలపుత్రస్య ధీమతః। సామీప్యేన గతం రాజ్యం ఛిద్రేఽస్మిన్పూర్వవైరిణా॥ ౮ । స బా

వత్సయా సార్ధం భార్యయా ప్రస్థితో వనమ్। మహారణ్యం గతశ్చాపి తపస్తేపే మహావ్రతః॥ ౯ ॥ తస్య పుత్రః పురే జాతః సంవృద్ధశ్చ తపోవనే। సత్యవా
ననురూపో మే భర్తేతి మనసా వృతః॥ ౧౦॥ నారదః॥ అహో బత మహత్పాపం సావిత్ర్యా నృపతే కృతమ్। అజానంత్యా యదనయా గుణవాన్ సత్య
వాన్ వృతః॥ ౧౧॥ సత్యం వదత్యస్య పితా సత్యం మాతా ప్రభాషతే। తతోఽస్య బ్రాహ్మణాశ్చక్రుర్నామైతత్సత్యవానితి॥ ౧౨॥ బాలస్యాశ్వాః ప్రి
యాశ్చాస్య కరోత్యశ్వాంశ్చ మృణ్మయాన్। చిత్రేఽపి చ లిఖత్యశ్వాంశ్చిత్రాశ్వ ఇతి చోచ్యతే॥ ౧౩॥ రాజోవాచ॥ అపీదానీం స తేజస్వీ బుద్ధిమాన్ వా నృ
పాత్మజః। క్షమావానపి వా శూరః సత్యవాన్ పితృవత్సలః॥ ౧౪ ॥ నారదః॥ వివస్వానివ తేజస్వీ బృహస్పతిసమో మతౌ। మహేంద్ర ఇవ వీరశ్చ వసుధేవ క్ష
మాన్వితః॥ ౧౫॥ అశ్వపతిః॥ అపి రాజాత్మజో దాతా బ్రహ్మణ్యశ్చాపి సత్యవాన్। రూపవానప్యుదారో వాప్యథ వా ప్రియదర్శనః॥ ౧౬॥ నారదః॥ సాం
కృతే రంతిదేవస్య స్వశక్త్యా దానతః సమః। బ్రహ్మణ్యః సత్యవాదీ చ శిబిరౌశీనరో యథా॥ ౧౭॥ యయాతిరివ చోదారః సోమవత్ ప్రియదర్శనః। రూపే
ణాన్యతమోఽశ్విభ్యాం ద్యుమత్సేనసుతో బలీ॥ ౧౮ ॥ స దాంతః స మృదుః శూరః స సత్యః సంయతేంద్రియః। స మైత్రః సోఽనసూయశ్చ స హ్రీమాన్ ధృతి
మాంశ్చ సః॥ ౧౯॥ నిత్యశశ్చార్జవం తస్మిన్ స్థితిస్తస్యైవ చ ధ్రువా। సంక్షేపతస్తపోవృద్ధైః శీలవృద్ధైశ్చ కథ్యతే॥ ౨౦॥ అశ్వపతిః॥ గుణైరుపేతం సర్వై
స్తం భగవన్ ప్రబ్రవీషి మే। దోషానప్యస్య మే బ్రూహి యది సంతీహ కేచన॥ ౨౧॥ నారదః॥ ఏక ఏవాస్య దోషో హి గుణానాక్రమ్య తిష్ఠతి। స చ దోషః ప్ర
యత్నేన న శక్యశ్చాతివర్తితుమ్॥ ౨౨॥ ఏకో దోషోఽస్తి నాన్యోఽస్య సోఽద్య ప్రభృతి సత్యవాన్। సంవత్సరేణ క్షీణాయుర్దేహన్యాసం కరిష్యతి॥ ౨౩॥ రా
జోవాచ॥ ఏహి సావిత్రి గచ్ఛ త్వమన్యం వరయ శోభనే। తస్య దోషో మహానేకో గుణానాక్రమ్య చ స్థితః॥ ౨౪॥ యథా మే భగవానాహ నారదో దేవసత్కృ
తః। సంవత్సరేణ సోఽల్పాయుర్దేహన్యాసం కరిష్యతి ॥ ౨౫ ॥ సావిత్రీ॥ సకృదంశో నిపతతి సకృత్కన్యా ప్రదీయతే। సకృదాహ దదానీతి త్రీణ్యేతాని
సకృత్సకృత్ ॥ ౨౬॥ దీర్ఘాయురథ వాల్పాయుః సగుణో నిర్గుణోఽపి వా। సకృద్వృతో మయా భర్తా న ద్వితీయం వృణోమ్యహమ్॥ ౨౭ ॥ మనసా ని
శ్చయం కృత్వా తతో వాచాభిధీయతే। క్రియతే కర్మణా పశ్చాత్ ప్రమాణం మే మనస్తతః॥ ౨౮ ॥ నారదః॥ స్థిరా బుద్ధిర్నరశ్రేష్ఠ సావిత్ర్యా దుహితుస్త
వ। నైషా వారయితుం శక్యా ధర్మాదస్మాత్ కథంచన॥ ౨౯ ॥ నాన్యస్మిన్ పురుషే సంతి యే సత్యవతి వై గుణాః। ప్రదానమేవ తస్మాన్మే రోచతే దుహితుస్త
వ॥ ౩౦॥ రాజా॥ అవిచార్యమేతదుక్తం తథ్యం చ భవతో వచః। కరిష్యామ్యేతదేవం చ గురుర్హి భగవాన్మమ॥ ౩౧॥ నారదః॥ అవిఘ్నమస్తు సావిత్ర్యాః
ప్రదానే దుహితుస్తవ। సాధయిష్యామ్యహం తావత్ సర్వేషాం భద్రమస్తు వః॥ ౩౨॥ మార్కండేయః॥ ఏవముక్త్వా ఖముత్పత్య నారదస్త్రిదివం గతః। రా
జాపి దుహితుః సజ్జం వైవాహికమకారయత్ ॥ ౩౩॥ ఇతి సావిత్ర్యుద్వాహే నారదానుమతౌ త్రినవత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ అథ కన్యాప్రదానే స తమేవార్థం విచింతయన్। సమానిన్యే చ తత్సర్వం భాండం వైవాహికం నృపః॥ ౧॥ తతో వృద్ధాన్ ద్విజాన్ సర్వా
నృత్విజః సపురోహితాన్। సమాహూయ దినే పుణ్యే ప్రయయౌ సహ కన్యయా॥ ౨ ॥ మేధ్యారణ్యం స గత్వా చ ద్యుమత్సేనాశ్రమం నృపః। పద్భ్యా
మేవ ద్విజైః సార్ధం రాజర్షిం తముపాగమత్ ॥ ౩॥ తత్రాపశ్యన్మహాభాగం సాలవృక్షముపాశ్రితమ్। కౌశ్యాం బృస్యాం సమాసీనం చక్షుర్హీనం నృ
పం తదా॥ ౪॥ స రాజా తస్య రాజర్షేః కృత్వా పూజాం యథార్హతః। వాచా సునియతో భూత్వా చకారాత్మనివేదనమ్॥ ౫ ॥ తస్యార్ఘ్యమాసనం
చైవ గాం చావేద్య స ధర్మవిత్। కిమాగమనమిత్యేవం రాజా రాజానమబ్రవీత్ ॥ ౬॥ తస్య సర్వమభిప్రాయమితికర్తవ్యతాం చ తామ్। సత్యవంతం స
ముద్దిశ్య సర్వమేవ న్యవేదయత్ ॥ ౭॥ అశ్వపతిః॥ సావిత్రీ నామ రాజర్షే కన్యేయం మమ శోభనా। తాం స్వధర్మేణ ధర్మజ్ఞ స్నుషార్థే త్వం గృహాణ మే
॥ ౮॥ ద్యుమత్సేనః॥ చ్యుతాః స్మ రాజ్యాద్వనవాసమాశ్రితాశ్చరామ ధర్మం నియతాస్తపస్వినః। కథం త్వనర్హా వనవాసమాశ్రమే సహిష్యతే క్లేశ

మిమం సుతా తవ॥ ౯॥ అశ్వపతిః॥ సుఖంచ దుఃఖంచ భవాభవాత్మకం యదా విజానాతి సుతాహమేవచ। న మద్విధే యుజ్యతి వాక్యమీదృశం వినిశ్చయేనాభిగతోఽస్మి తే నృప॥ ౧౦॥ ఆశాం నార్హసి మే హంతుం సౌహృదాత్ ప్రణతస్య చ। అభితశ్చాగతం ప్రేమ్ణా ప్రత్యాఖ్యాతుం న మార్హసి॥ ౧౧॥ అనురూపో హి యుక్తశ్చ త్వం మమాహం తవాపి చ। స్నుషాం ప్రతీచ్ఛ మే కన్యాం భార్యాం సత్యవతః సతః॥ ౧౨॥ ద్యుమత్సేనః॥ పూర్వమేవాభిలషితః సంబంధో మే త్వయా సహ। భ్రష్టరాజ్యస్త్వహమితి తత ఏతద్విచారితమ్॥ ౧౩॥ అభిప్రాయస్త్వయం యో మే పూర్వమేవాభికాంక్షితః। స నివర్తతు మేఽద్యైవ కాంక్షితో హ్యసి మేఽతిథిః॥ ౧౪॥ తతః సర్వాన్ సమానాయ్య ద్విజానాశ్రమవాసినః। యథావిధి సముద్వాహం కారయామాసతుర్నృపౌ॥ ౧౫॥ దత్వా త్వశ్వపతిః కన్యాం యథార్హం సపరిచ్ఛదమ్। యయౌ స్వమేవ భవనం యుక్తః పరమయా ముదా॥ ౧౬॥ సత్యవానపి తాం భార్యాం లబ్ధ్వా సర్వగుణాన్వితామ్। ముముదే సా చ తం లబ్ధ్వా భర్తారం మనసేప్సితమ్॥ ౧౭॥ గతే పితరి సర్వాణి సన్న్యస్యాభరణాని సా। జగృహే వల్కలాన్యేవ వస్త్రం కాషాయమేవ చ॥ ౧౮॥ పరిచారైర్గుణైశ్చైవ ప్రశ్రయేణ దమేన చ। సర్వకామక్రియాభిశ్చ సర్వేషాం తుష్టిమాదధే॥ ౧౯॥ శ్వశ్రూం శరీరసత్కారైః సర్వైరాచ్ఛాదనాదిభిః। శ్వశురం దేవసత్కారైర్వాచః సంయమనేన చ॥ ౨౦॥ తథైవ ప్రియవాదేన నైపుణ్యేన శమేన చ। రహశ్చైవోపచారేణ భర్తారం పర్యతోషయత్॥ ౨౧॥ ఏవం తత్రాశ్రమే తేషాం తదా నివసతాం సతామ్। కాలస్తపస్యతాం కశ్చిదపాక్రామత భారత॥ ౨౨॥ సావిత్ర్యాస్తు గ్లాయమానాయాస్తిష్ఠంత్యాస్తు దివానిశమ్। నారదేన యదుక్తం తద్వాక్యం మనసి వర్తతే॥ ౨౩॥ ఇతి చతుర్నవత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ తతః కాలే బహుతిథే వ్యతిక్రాంతే కదాచన। ప్రాప్తః స కాలో మర్తవ్యం యత్ర సత్యవతా నృప॥ ౧॥ గణయంత్యాశ్చ సావిత్ర్యా దివసే దివసే గతే। యద్వాక్యం నారదేనోక్తం వర్తతే హృది నిత్యశః॥ ౨॥ చతుర్థేఽహని మర్తవ్యమితి సంచింత్య భామినీ। వ్రతం త్రిరాత్రముద్దిశ్య దివారాత్రం స్థితాభవత్॥ ౩॥ తం శ్రుత్వా నియమం తస్యా భృశం దుఃఖాన్వితో నృపః। ఉత్థాయ వాక్యం సావిత్రీమబ్రవీత్ పరిసాంత్వయన్॥ ౪॥ ద్యుమత్సేనః॥ అతితీవ్రోఽయమారంభస్త్వయారబ్ధో నృపాత్మజే। తిసృణాం వసతీనాం హి స్థానం పరమదుశ్చరమ్॥ ౫॥ సావిత్రీ॥ న కార్యస్తాత సంతాపః పారయిష్యామ్యహం వ్రతమ్। వ్యవసాయకృతం హీదం వ్యవసాయశ్చ కారణమ్॥ ౬॥ ద్యుమత్సేనః॥ వ్రతం భింధీతి వక్తుం త్వాం నాస్మి శక్తః కథంచన। పారయస్వేతి వచనం యుక్తమస్మద్విధో వదేత్॥ ౭॥ మార్కండేయః॥ ఏవముక్త్వా ద్యుమత్సేనో విరరామ మహామనాః। తిష్ఠంతీ చైవ సావిత్రీ కాష్ఠభూతేవ లక్ష్యతే॥ ౮॥ శ్వోభూతే భర్తృమరణే సావిత్ర్యా భరతర్షభ। దుఃఖాన్వితాయాస్తిష్ఠంత్యాః సా రాత్రిర్వ్యత్యవర్తత॥ ౯॥ అద్య తద్దివసం చేతి హుత్వా దీప్తం హుతాశనమ్। యుగమాత్రోదితే సూర్యే కృత్వా పౌర్వాహ్ణికీః క్రియాః॥ ౧౦॥ తతః సర్వాన్ ద్విజాన్ వృద్ధాన్ శ్వశ్రూం శ్వశురమేవ చ। అభివాద్యానుపూర్వ్యేణ ప్రాంజలిర్నియతా స్థితా॥ ౧౧॥ అవైధవ్యాశిషస్తే తు సావిత్ర్యర్థం హితాః శుభాః। ఊచుస్తపస్వినః సర్వే తపోవననివాసినః॥ ౧౨॥ ఏవమస్త్వితి సావిత్రీ ధ్యానయోగపరాయణా। మనసా తా గిరః సర్వాః ప్రత్యగృహ్ణాత్ తపస్వినామ్॥ ౧౩॥ తం కాలం తం ముహూర్తం చ ప్రతీక్షంతీ నృపాత్మజా। యథోక్తం నారదవచశ్చింతయంతీ సుదుఃఖితా॥ ౧౪॥ తతస్తు శ్వశ్రూశ్వశురావూచతుస్తాం నృపాత్మజామ్। ఏకాంతమాస్థితాం వాక్యం ప్రీత్యా భరతసత్తమ॥ ౧౫॥ శ్వశురావూచతుః॥ వ్రతం యథోపదిష్టం తత్ తథా తత్ పారితం త్వయా। ఆహారకాలః సంప్రాప్తః క్రియతాం యదనంతరమ్॥ ౧౬॥ సావిత్రీ॥ అస్తంగతే మయాదిత్యే భోక్తవ్యం కృతకామయా। ఏష మే హృది సంకల్పః సమయశ్చ కృతో మయా॥ ౧౭॥ మార్కండేయః॥ ఏవం సంభాషమాణాయాః సావిత్ర్యా భోజనం ప్రతి। స్కంధే పరశుమాదాయ సత్యవాన్ ప్రస్థితో వనమ్॥ ౧౮॥ సావిత్రీ త్వాహ భర్తారం నైకస్త్వం గంతుమర్హసి। సహ త్వయాగమిష్యామి న హి త్వాం హాతుముత్సహే॥ ౧౯॥ సత్యవాన్॥ వనం న గతపూర్వం తే దుఃఖః పంథాశ్చ భామిని। వ్రతోపవాసక్షామా చ కథం పద్భ్యాం గమిష్యసి॥ ౨౦॥ సావిత్రీ॥ ఉపవాసాన్న మే గ్లానిర్నాస్తి చాపి పరిశ్రమః। గమనే చ కృతోత్సాహాం ప్రతిషేద్ధుం న మార్హసి॥ ౨౧॥ సత్యవాన్॥

యది తే గమనోత్సాహః కరిష్యామి తవ ప్రియమ్। మమ త్వామంత్రయ గురూన్ న మాం దోషః స్పృశేదయమ్॥ ౨౨॥ మార్కండేయః॥ సాభివాద్యాబ్రవీచ్ఛ్వశ్రూం శ్వశురం చ మహావ్రతా। అయం గచ్ఛతి మే భర్తా ఫలాహారో మహావనమ్॥ ౨౩॥ ఇచ్ఛేయమభ్యనుజ్ఞాతా ఆర్యయా శ్వశురేణ హ। అనేన సహ నిర్గంతుం న మేఽద్య విరహః క్షమః॥ ౨౪॥ గుర్వగ్నిహోత్రార్థకృతే ప్రస్థితశ్చ సుతస్తవ। న నివార్యో నివార్యః స్యాదన్యథా ప్రస్థితో వనమ్॥ ౨౫॥ సంవత్సరః కించిదూనో న నిష్క్రాంతాహమాశ్రమాత్। వనం కుసుమితం ద్రష్టుం పరం కౌతూహలం హి మే॥ ౨౬॥ ద్యుమత్సేనః॥ యతః ప్రభృతి సావిత్రీ పిత్రా దత్తా స్నుషా మమ। నానయాభ్యర్థనాయుక్తముక్తపూర్వం స్మరామ్యహమ్॥ ౨౭॥ తదేషా లభతాం కామం యథాభిలషితం వధూః। అప్రమాదశ్చ కర్తవ్యః పుత్రి సత్యవతః పథి॥ ౨౮॥ మార్కండేయః॥ ఉభాభ్యామభ్యనుజ్ఞాతా సా జగామ యశస్వినీ। సహ భర్త్రా హసంతీవ హృదయేన విదూయతా॥ ౨౯॥ సా వనాని విచిత్రాణి రమణీయాని సర్వశః। మయూరగణజుష్టాని దదర్శ విపులేక్షణా॥ ౩౦॥ నదీః పుణ్యవహాశ్చైవ పుష్పితాంశ్చ నగోత్తమాన్। సత్యవానాహ పశ్యేతి సావిత్రీం మధురం వచః॥ ౩౧॥ నిరీక్షమాణా భర్తారం సర్వావస్థమనిందితా। మృతమేవ హి తం మేనే కాలే స్మృత్వా మునేర్వచః॥ ౩౨॥ అనువ్రజంతీ భర్తారం జగామ మృదుగామినీ। ద్విధేవ హృదయం కృత్వా తం చ కాలమవేక్షతీ॥ ౩౩॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గతపతివ్రతామాహాత్మ్యపర్వణి సావిత్ర్యువనగమనే పంచనవత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

మార్కండేయః॥ అథ భార్యాసహాయః స ఫలాన్యాదాయ వీర్యవాన్। కఠినం పూరయామాస తతః కాష్ఠాన్యపాటయత్॥ ౧॥ తస్య పాటయతః కాష్ఠం స్వేదో వై సమజాయత। వ్యాయామేన చ తేనాస్య జజ్ఞే శిరసి వేదనా॥ ౨॥ సోఽభిగమ్య ప్రియాం భార్యామువాచ శ్రమపీడితః॥ సత్యవాన్॥ వ్యాయామేన మమానేన జాతా శిరసి వేదనా॥ ౩॥ అంగాని చైవ సావిత్రి హృదయం దూయతీవ చ। అస్వస్థమివ చాత్మానం లక్షయే మితభాషిణి॥ ౪॥ శూలైరివ శిరో విద్ధమిదం సంలక్షయామ్యహమ్। తత్స్వప్తుమిచ్ఛే కల్యాణి న స్థాతుం శక్తిరస్తి మే॥ ౫॥ సా సమాసాద్య సావిత్రీ భర్తారముపగమ్య చ। ఉత్సంగేఽస్య శిరః కృత్వా నిషసాద మహీతలే॥ ౬॥ తతః సా నారదవచో విమృశంతీ తపస్వినీ। తం ముహూర్తం క్షణం వేలాం దివసం చ యుయోజ హ॥ ౭॥ ముహూర్తాదేవ చాపశ్యత్ పురుషం రక్తవాససమ్। బద్ధమౌలిం వపుష్మంతమాదిత్యసమతేజసమ్॥ ౮॥ శ్యామావదాతం రక్తాక్షం పాశహస్తం భయావహమ్। స్థితం సత్యవతః పార్శ్వే నిరీక్షంతం తమేవ చ॥ ౯॥ తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ భర్తుర్న్యస్య శనైః శిరః। కృతాంజలిరువాచార్తా హృదయేన ప్రవేపతీ॥ ౧౦॥ సావిత్రీ॥ దైవతం త్వాభిజానామి వపురేతద్ధ్యమానుషమ్। కామయా బ్రూహి దేవేశ కస్త్వం కిం చ చికీర్షసి॥ ౧౧॥ యమః॥ పతివ్రతాసి సావిత్రి తథైవ చ తపోన్వితా। అతస్త్వామభిభాషామి విద్ధి మాం త్వం శుభే యమమ్॥ ౧౨॥ అయం తే సత్యవాన్ భర్తా క్షీణాయుః పార్థివాత్మజః। నేష్యామ్యేనమహం బద్ధ్వా విద్ధ్యేతన్మే చికీర్షితమ్॥ ౧౩॥ సావిత్రీ॥ శ్రూయతే భగవన్ దూతాస్తవాగచ్ఛంతి మానవాన్। నేతుం కిల భవాన్ కస్మాదాగతోఽసి స్వయం ప్రభో॥ ౧౪॥ మార్కండేయః॥ ఇత్యుక్తః పితృరాజస్తాం భగవాన్ స్వచికీర్షితమ్। యథావత్సర్వమాఖ్యాతుం తత్ప్రియార్థం ప్రచక్రమే॥ ౧౫॥ అయం చ ధర్మసంయుక్తో రూపవాన్ గుణసాగరః। నార్హో మత్పురుషైర్నేతుమతోఽస్మి స్వయమాగతః॥ ౧౬॥ తతః సత్యవతః కాయాత్ పాశబద్ధం వశం గతమ్। అంగుష్ఠమాత్రం పురుషం నిశ్చకర్ష యమో బలాత్॥ ౧౭॥ తతః సముద్ధృతప్రాణం గతశ్వాసం హతప్రభమ్। నిర్విచేష్టం శరీరం తద్బభూవాప్రియదర్శనమ్॥ ౧౮॥ యమస్తు తం తతో బద్ధ్వా ప్రయాతో దక్షిణాముఖః। సావిత్రీ చైవ దుఃఖార్తా యమమేవాన్వగచ్ఛత॥ ౧౯॥ నియమవ్రతసంసిద్ధా మహాభాగా పతివ్రతా॥ యమః॥ నివర్త గచ్ఛ సావిత్రి కురుష్వాస్యౌర్ధ్వదేహికమ్॥ ౨౦॥ కృతం భర్తుస్త్వయానృణ్యం యావద్గమ్యం గతం త్వయా॥ సావిత్రీ॥ యత్ర మే నీయతే భర్తా స్వయం వా యత్ర గచ్ఛతి॥ ౨౧॥ మయాపి తత్ర గంతవ్యమేష ధర్మః సనాతనః। తపసా గురుభక్త్యా చ భర్తుః స్నేహాద్వ్రత…

నచ॥ ౨౨॥ తవచైవప్రసాదేననమేప్రతిహతాగతిః॥ ప్రాహుఃసాప్తపదంమైత్రంబుధాస్తత్త్వార్థదర్శినః॥ మిత్రతాంచపురస్కృత్యకించిద్వక్ష్యామితచ్ఛృణు॥ ౨౩॥ నానాత్మవంతస్తువనేచరంతిధర్మంచవాసంచపరిశ్రమంచ। విజ్ఞానతోధర్మముదాహరంతితస్మాత్సంతోధర్మమాహుఃప్రధానమ్॥ ౨౪॥ ఏకస్యధర్మేణసతాంమతేనసర్వేస్మతంమార్గమనుప్రపన్నాః। మావైద్వితీయంమాతృతీయంచవాంఛేత్తస్మాత్తుసంతోధర్మమాహుఃప్రధానమ్॥ ౨౫॥ యమః॥ నివర్తతుష్టోస్మితవానయాగిరాస్వరాక్షరవ్యంజనహేతుయుక్తయా। వరంవృణీష్వేహవినాస్యజీవితందదానితేసర్వమనిందితేవరమ్॥ ౨౬॥ సావిత్రీ॥ చ్యుతఃసరాజ్యాద్వనవాసమాశ్రితోవినష్టచక్షుఃశ్వశురోమమాశ్రమే। సలబ్ధచక్షుర్బలవాన్భవేన్నృపస్తవప్రసాదాజ్జ్వలనార్కసన్నిభః॥ ౨౭॥ యమః॥ దదానితేహంతమనిందితేవరంయథాత్వయోక్తంభవితాచతత్తథా। తవాధ్వనాగ్లానిమివోపలక్షయేనివర్తగచ్ఛస్వనతేశ్రమోభవేత్॥ ౨౮॥ సావిత్రీ॥ శ్రమఃకుతోభర్తృసమీపతోహిమేయతోహిభర్తామమసాగతిర్ధ్రువా। యతఃపతింనేష్యసితత్రమేగతిఃసురేశభూయశ్చవచోనిబోధమే॥ ౨౯॥ సతాంసకృత్సంగతమీప్సితంపరంతతఃపరంమిత్రమితిప్రచక్షతే। నచాఫలంసత్పురుషేణసంగతంతతఃసతాంసన్నివసేత్సమాగమే॥ ౩౦॥ యమః॥ మనోనుకూలంబుధబుద్ధివర్ధనంత్వయాయదుక్తంవచనంహితాశ్రయమ్। వినాపునఃసత్యవతోఽస్యజీవితంవరంద్వితీయంవరయస్వభామిని॥ ౩౧॥ సావిత్రీ॥ హృతంపురామేశ్వశురస్యధీమతఃస్వమేవరాజ్యంలభతాంసపార్థివః। జహ్యాత్స్వధర్మాన్నచమేగురుర్యథాద్వితీయమేతంవరయామితేవరమ్॥ ౩౨॥ యమః॥ స్వమేవరాజ్యంప్రతిపత్స్యతేచిరాన్నచస్వధర్మాత్పరిహాస్యతేనృపః॥ కృతేనకామేనమయానృపాత్మజేనివర్తగచ్ఛస్వనతేశ్రమోభవేత్॥ ౩౩॥ సావిత్రీ॥ ప్రజాస్త్వయైతానియమేనసంయతానియమ్యచైతానయసేనికామయా। తతోయమత్వంతవదేవవిశ్రుతంనిబోధచేమాంగిరమీరితాంమయా॥ ౩౪॥ అద్రోహఃసర్వభూతేషుకర్మణామనసాగిరా। అనుగ్రహశ్చదానంచసతాంధర్మఃసనాతనః॥ ౩౫॥ ఏవంప్రాయశ్చలోకోయంమనుష్యాభక్తిపేశలాః। సంతస్త్వేచాప్యమిత్రేషుదయాంప్రాప్తేషుకుర్వతే॥ ౩౬॥ యమః॥ పిపాసితస్యేవభవేద్యథాపయస్తథాత్వయావాక్యమిదంసమీరితమ్। వినాపునఃసత్యవతోఽస్యజీవితంవరంవృణీష్వేహశుభేయదిచ్ఛసి॥ ౩౭॥ సావిత్రీ॥ మమానపత్యఃపృథివీపతిఃపితాభవేత్పితుఃపుత్రశతంతథౌరసమ్। కులస్యసంతానకరంచయద్భవేత్తృతీయమేతంవరయామితేవరమ్॥ ౩౮॥ యమః॥ కులస్యసంతానకరంసువర్చసంశతంసుతానాంపితురస్తుతేశుభే। కృతేనకామేననరాధిపాత్మజేనివర్తదూరంహిపథస్త్వమాగతా॥ ౩౯॥ సావిత్రీ॥ నదూరమేతన్మమభర్తృసన్నిధౌమనోహిమేదూరతరంప్రధావతి। అథవ్రజన్నేవగిరంసముద్యతాంమయోచ్యమానాంశృణుభూయఏవచ॥ ౪౦॥ వివస్వతస్త్వంతనయఃప్రతాపవాంస్తతోహివైవస్వతఉచ్యసేబుధైః। సమేనధర్మేణచరంతితాఃప్రజాస్తతస్తవేహేశ్వరధర్మరాజతా॥ ౪౧॥ ఆత్మన్యపినవిశ్వాసస్తథాభవతిసత్సుయః। తస్మాత్సత్సువిశేషేణసర్వఃప్రణయమిచ్ఛతి॥ ౪౨॥ సౌహృదాత్సర్వభూతానాంవిశ్వాసోనామజాయతే। తస్మాత్సత్సువిశేషేణవిశ్వాసంకురుతేజనః॥ ౪౩॥ యమః॥ ఉదాహృతంతేవచనంయదంగనేశుభేనతాదృక్త్వదృతేశ్రుతంమయా। అనేనతుష్టోస్మివినాస్యజీవితంవరంచతుర్థంవరయస్వగచ్ఛచ॥ ౪౪॥ సావిత్రీ॥ మమాత్మజంసత్యవతస్తథౌరసంభవేదుభాభ్యామిహయత్కులోద్వహమ్। శతంసుతానాంబలవీర్యశాలినామిదంచతుర్థంవరయామితేవరమ్॥ ౪౫॥ యమః॥ శతంసుతానాంబలవీర్యశాలినాంభవిష్యతిప్రీతికరంతవాబలే। పరిశ్రమస్తేనభవేన్నృపాత్మజేనివర్తదూరంహిపథస్త్వమాగతా॥ ౪౬॥ సావిత్రీ॥ సతాంసదాశాశ్వతధర్మవృత్తిఃసంతోనసీదంతినచవ్యథంతి। సతాంసద్భిర్నాఫలఃసంగమోస్తిసద్భ్యోభయంనానువర్తంతిసంతః॥ ౪౭॥ సంతోహిసత్యేననయంతిసూర్యంసంతోభూమింతపసాధారయంతి। సంతోగతిర్భూతభవ్యస్యరాజన్సతాంమధ్యేనావసీదంతిసంతః॥ ౪౮॥ ఆర్యజుష్టమిదంవృత్తమితివిజ్ఞాయశాశ్వతమ్। సంతఃపరార్థంకుర్వాణానావేక్షంతిపరస్పరమ్॥ ౪౯॥ నచప్రసాదఃసత్పురుషేషుమోఘోనచాప్యర్థోనశ్యతినాపిమానః। యస్మాదేతన్నియతంసత్సునిత్యంతస్మాత్సంతోరక్షితారోభ

వంశీ॥ ౫౦॥ యమః॥ యథా యథా భాషసిధర్మసంహితం మనోనుకూలం సుపదం మహార్థవత్ । తథా తథా మే త్వయి భక్తిరుత్తమా వరం వృణీష్వా ప్రతిమం పతివ్రతే॥ ౫౧॥ సావిత్రీ॥ న తేపవర్గః సుకృతాద్వినాకృత స్తథా యథాన్యేషు వరేషు మానద। వరం వృణే జీవతు సత్యవానయం యథా మృతా హ్యేవమహం పతిం వినా ॥ ౫౨॥ న కామయే భర్తృవినాకృతా సుఖం న కామయే భర్తృవినాకృతా దివమ్। న కామయే భర్తృవినాకృతా శ్రియం న భర్తృహీనా వ్యవసామి జీవితుమ్॥ ౫౩॥ వరాతిసర్గః శతపుత్రతా మమ త్వయైవ దత్తో హ్రియతే చ మే పతిః। వరం వృణే జీవతు సత్యవానయం తవైవ సత్యం వచనం భవిష్యతి॥ ౫౪॥ మార్కండేయః॥ తథేత్యుక్త్వా తు తం పాశం ముక్త్వా వైవస్వతో యమః। ధర్మరాజః ప్రహృష్టాత్మా సావిత్రీమిదమబ్రవీత్ ॥ ౫౫॥ ఏష భద్రే మయా ముక్తో భర్తా తే కులనందిని। అరోగ స్తవ నేయశ్చ సిద్ధార్థశ్చ భవిష్యతి॥ ౫౬॥ చతుర్వర్షశతాయుశ్చ త్వయా సార్ధమవాప్స్యతి। ఇష్ట్వా యజ్ఞైశ్చ ధర్మేణ ఖ్యాతిం లోకే గమిష్యతి । ౫౭ ॥ త్వయి పుత్రశతం చైవ సత్యవాన్ జనయిష్యతి। తే చాపి సర్వే రాజానః క్షత్రియాః పుత్రపౌత్రిణః॥ ౫౮॥ ఖ్యాతా స్త్వన్నామధేయాశ్చ భవిష్యంతీహ శాశ్వతాః। పితుశ్చ తే పుత్రశతం భవితా తవ మాతరి॥ ౫౯॥ మాలవ్యాం మాలవా నామ శాశ్వతాః పుత్రపౌత్రిణః । భ్రాతరస్తే భవిష్యంతి క్షత్రియా స్త్రిదశోపమాః॥ ౬౦॥ ఏవం తస్యై వరం దత్త్వా ధర్మరాజః ప్రతాపవాన్ । నివర్తయిత్వా సావిత్రీం స్వమేవ భవనం యయౌ॥ ౬౧॥ సావిత్ర్యపి యమే యాతే భర్తారం ప్రతిలభ్య చ। జగామ తత్ర యత్రాస్య భర్తుః శావం కళేబరమ్॥ ౬౨॥ సా భూమౌ ప్రేక్ష్య భర్తారముపసృత్యోపగృహ్య చ। ఉత్సంగే శిర ఆరోప్య భూమావుపవివేశ హ ॥ ౬౩॥ సంజ్ఞాం చ స పునర్లబ్ధ్వా సావిత్రీమభ్యభాషత॥ ప్రోష్యాగత ఇవ ప్రేమ్ణా పునః పునరుదీక్ష్య వై॥ ౬౪॥ సత్యవాన్॥ సుచిరం బత సుప్తోస్మి కిమర్థం నావబోధితః। క్వ చాసౌ పురుషః శ్యామో యోసౌ మాం సంచకర్ష హ॥ ౬౫॥ సావిత్రీ॥ సుచిరం త్వం ప్రసుప్తోసి మమాంకే పురుషర్షభ। గతః స భగవాన్ దేవః ప్రజాసంయమనో యమః॥ ౬౬॥ విశ్రాంతోసి మహాభాగ వినిద్రశ్చ నృపాత్మజ। యది శక్యం సముత్తిష్ఠ విగాఢాం పశ్య శర్వరీమ్॥ ౬౭॥ మార్కండేయః॥ ఉపలభ్య తతః సంజ్ఞాం సుఖసుప్త ఇవోత్థితః। దిశః సర్వా వనాంతాంశ్చ నిరీక్ష్యోవాచ సత్యవాన్॥ ౬౮ ॥ ఫలాహారోస్మి నిష్క్రాంత స్త్వయా సహ సుమధ్యమే। తతః పాటయతః కాష్ఠం శిరసో మే రుజాభవత్॥ ౬౯॥ శిరోభితాపసంతప్తః స్థాతుం చిరమశక్నువన్। తవోత్సంగే ప్రసుప్తోస్మి ఇతి సర్వం స్మరే శుభే॥ ౭౦॥ త్వయోపగూఢస్య చ మే నిద్రయాపహృతం మనః। తతోపశ్యం తమో ఘోరం పురుషం చ మహౌజసమ్॥ ౭౧॥ తద్యది త్వం విజానాసి కిం తద్బ్రూహి సుమధ్యమే। స్వప్నే న యది వా దృష్టో యది వా సత్యమేవ తత్ ॥ ౭౨॥ తమువాచాథ సావిత్రీ రజనీ వ్యవగాహతే। శ్వస్తే సర్వం యథావృత్తమాఖ్యాస్యామి నృపాత్మజ॥ ౭౩॥ ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ భద్రం తే పితరౌ పశ్య సువ్రత। విగాఢా రజనీ చేయం నివృత్తశ్చ దివాకరః॥ ౭౪॥ నక్తంచరాశ్చరంత్యేతే హృష్టాః క్రూరాభిభాషిణః। శ్రూయంతే పర్ణశబ్దాశ్చ మృగాణాం చరతాం వనే॥ ౭౫॥ ఏతాన్ ఘోరాన్ శివానాదాన్ దిశం దక్షిణపశ్చిమామ్। ఆస్థాయ విరువంత్యుగ్రాః కంపయంత్యో మనో మమ॥ ౭౬ ॥ సత్యవాన్॥ వనం ప్రతిభయాకారం ఘనేన తమసావృతమ్। న విజ్ఞాస్యసి పంథానం గంతుం చైవ న శక్ష్యసి ॥ ౭౭ ॥ సావిత్రీ॥ అస్మిన్నద్య వనే దగ్ధే శుష్కవృక్షః స్థితో జ్వలన్। వాయునా ధూయమానోత్ర దృశ్యతేగ్నిః క్వచిత్ క్వచిత్ ॥ ౭౮ ॥ తతోగ్నిమానయిత్వేహ జ్వాలయిష్యామి సర్వతః। కాష్ఠానీమాని సంతీహ జహి సంతాపమాత్మనః॥ ౭౯॥ యది నోత్సహసే గంతుం సరుజం త్వాం హి లక్షయే। న చ జ్ఞాస్యసి పంథానం తమసా సంవృతే వనే॥ ౮౦॥ శ్వః ప్రభాతే వనే దృశ్యే యాస్యావోనుమతే తవ । వసావేహ క్షపామేకాం రుచితం యది తేనఘ॥ ౮౧॥ సత్యవాన్॥ శిరోరుజా నివృత్తా మే స్వస్థాన్యంగాని లక్షయే। మాతాపితృభ్యామిచ్ఛామి సంగమం త్వత్ప్రసాదజమ్॥ ౮౨॥ న కదాచిద్వికాలే హి గతపూర్వో మయాశ్రమః। అనాగతాయాం సంధ్యాయాం మాతా మే ప్రరుణద్ధి మామ్॥ ౮౩॥ దివాపి మయి నిష్క్రాంతే సంతప్యేతే గురూ మమ। విచినోతి హి మాం తాతః సహైవాశ్రమవాసిభిః॥ ౮౪ ॥ మాత్రా పిత్రా చ సుభృ

శందుఃఖితాభ్యాసుహం పురా। ఉపాలబ్ధశ్చ బహుశశ్చిరేణాగచ్ఛసీతి హి॥ ౮౬॥ కా త్వవస్థా తయోరద్య మమాదర్శనమితి చింతయే। తయోరదృశ్యే సుమయి చ మహద్దుఃఖం భవిష్యతి॥ ౮౭॥ పురా మామూచతుశ్చైవ రాత్రావాఘ్రాయ సుద్విరః। భృశం సుదుఃఖితౌ వృద్ధౌ బహుశః ప్రీతిసంయుతౌ॥ ౮౮॥ త్వయా హీనౌ న జీవావ ముహూర్తమపి పుత్రక। యావద్ధరిష్యసే పుత్ర తావన్నౌ జీవితం ధ్రువమ్॥ ౮౯॥ వృద్ధయోరంధయోర్యష్టిస్త్వయి వంశః ప్రతిష్ఠితః। త్వయి పిండశ్చ కీర్తిశ్చ సంతానం చావయోరితి॥ ౯౦॥ మాతా చ సంశయం ప్రాప్తా మత్కృతేనపకారిణీ। అహం చ సంశయం ప్రాప్తః కృచ్ఛ్రామాపదమాస్థితః॥ ౯౧॥ మాతాపితృభ్యాం హి వినా నాహం జీవితుముత్సహే। వ్యక్తమాకులయా బుద్ధ్యా ప్రజ్ఞాచక్షుః పితా మమ॥ ౯౨॥ ఏకైకమస్యాం వేలాయాం పృచ్ఛత్యాశ్రమవాసినమ్। నాత్మానమనుశోచామి యథాహం పితరం శుభే॥ ౯౩॥ భర్తారం చాప్యనుగతాం మాతరం చాతిదుర్బలామ్। మత్కృతేన హి తావద్య సంతాపం పరమేష్యతః॥ ౯౪॥ జీవంతావనుజీవామి భర్తవ్యౌ తౌ మయేతి హ। తయోః ప్రియం మే కర్తవ్యమితి జానామి చాప్యహమ్॥ ౯౫॥ మార్కండేయః॥ ఏవముక్త్వా స ధర్మాత్మా గురుభక్తో గురుప్రియః। ఉద్ధృత్య బాహూ దుఃఖార్తః సుస్వరం ప్రరురోద హ॥ ౯౬॥ తతోఽబ్రవీత్తథా దృష్ట్వా భర్తారం శోకకర్శితమ్। ప్రమృజ్యాశ్రూణి నేత్రాభ్యాం సావిత్రీ ధర్మచారిణీ॥ ౯౭॥ యది మేఽస్తి తపస్తప్తం యది దత్తం హుతం యది। శ్వశ్రూశ్వశురభర్తౄణాం మమ పుణ్యాస్తు శర్వరీ॥ ౯౮॥ న స్మరామ్యుక్తపూర్వాం వై స్వైరేష్వప్యనృతాం గిరమ్। తేన సత్యేన తావద్య ధ్రియేతాం శ్వశురౌ మమ॥ ౯౯॥ సత్యవాన్॥ కామయే దర్శనం పిత్రోర్యాహి సావిత్రి మా చిరమ్। పురా మాతుః పితుర్వాపి యది పశ్యామి విప్రియమ్॥ ౯౯॥ న జీవిష్యే వరారోహే సత్యేనాత్మానమాలభే। యది ధర్మే చ తే బుద్ధిర్మాం చేజ్జీవంతమిచ్ఛసి॥ ౧౦౦॥ మమ ప్రియం వా కర్తవ్యం గచ్ఛావాశ్రమమంతికాత్॥ మార్కండేయః॥ సావిత్రీ తత ఉత్థాయ కేశాన్ సంయమ్య భామినీ॥ ౧౦౧॥ పతిముత్థాపయామాస బాహుభ్యాం పరిగృహ్య వై। ఉత్థాయ సత్యవాంశ్చాపి విమృజ్యాంగాని పాణినా॥ ౧౦౨॥ సర్వా దిశః సమాలోక్య కటినే దృష్టిమాదధే। తమువాచాథ సావిత్రీ శ్వః ఫలాని హరిష్యసి॥ ౧౦౩॥ యోగక్షేమార్థమేతం తే నేష్యామి పరశుం త్వహమ్। కృత్వా కటినభారం సా వృక్షశాఖావలంబినమ్॥ ౧౦౪॥ గృహీత్వా పరశుం భర్తుః సకాశే పునరాగమత్। వామే స్కంధే తు వామోరూర్భర్తుర్బాహుం నివేశ్య చ॥ ౧౦౫॥ దక్షిణేన పరిష్వజ్య జగామ గజగామినీ॥ సత్యవాన్॥ అభ్యాసగమనాద్భీరు పంథానో విదితా మమ॥ ౧౦౬॥ వృక్షాంతరాలోకితయా జ్యోత్స్నయా చాపి లక్షయే। ఆగతౌ స్వః పథా యేన ఫలాన్యవచితాని చ॥ ౧౦౭॥ యథాగతం శుభే గచ్ఛ పంథానం మా విచారయ। పలాశఖండే చైతస్మిన్ పంథా వ్యావర్తతే ద్విధా॥ ౧౦౮॥ తస్యోత్తరేణ యః పంథాస్తేన గచ్ఛ త్వరస్వ చ। స్వస్థోఽస్మి బలవానస్మి దిదృక్షుః పితరావుభౌ॥ బ్రువన్నేవం త్వరాయుక్తః సంప్రాయాదాశ్రమం ప్రతి॥ ౧౦౯॥ ఇతి సత్యవదాశ్రమాగమనే-షణ్ణవత్యధికద్విశతతమోధ్యాయః॥ ❋❋❋❋❋❋❋❋❋❋

మార్కండేయః॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు ద్యుమత్సేనో మహాబలః। లబ్ధచక్షుః ప్రసన్నాయాం దృష్ట్యాం సర్వం దదర్శ హ॥ ౧॥ స సర్వానాశ్రమాన్ గత్వా శైబ్యయా సహ భార్యయా। పుత్రహేతోః పరామార్తిం జగామ భరతర్షభ॥ ౨॥ తావాశ్రమాన్ నదీశ్చైవ వనాని చ సరాంసి చ। తస్యాం నిశి విచిన్వంతౌ దంపతీ పరిజగ్మతుః॥ ౩॥ శ్రుత్వా శబ్దం తు యత్కించిదున్ముఖౌ సుతశంకయా। సావిత్ర్యా సహితోఽభ్యేతి సత్యవానిత్యభాషతామ్॥ ౪॥ భిన్నైశ్చ పరుషైః పాదైః సవ్రణైః శోణితోక్షితైః। కుశకంటకవిద్ధాంగావున్మత్తావివ ధావతః॥ ౫॥ తతోఽభిసృత్య తైర్విప్రైః సర్వైరాశ్రమవాసిభిః। పరివార్య సమాశ్వాస్య తావానీతౌ స్వమాశ్రమమ్॥ ౬॥ తత్ర భార్యాసహాయః స వృతో వృద్ధైస్తపోధనైః। ఆశ్వాసితో విచిత్రార్థైః పూర్వరాజ్ఞాం కథాశ్రయైః॥ ౭॥ తతస్తౌ పునరాశ్వస్తౌ వృద్ధౌ పుత్రదిదృక్షయా। బాల్యే వృత్తాని పుత్రస్య స్మరంతౌ భృశదుఃఖితౌ॥ ౮॥ పునరుక్త్వా చ కరుణాం వాచం తౌ శోకకర్శితౌ। హా పుత్ర హా సాధ్వి వధు క్వాసి క్వాసీత్యరోదతామ్॥ ౯॥ బ్రాహ్మణః సత్యవాక్ తేషామువాచేదం తయోర్వచః॥ సువర్చాః॥ యథాస్య భార్యా సావి

త్రీ తపసా చ దమేన చ। ౧౦॥ ఆచారేణ చ సంయుక్తా తథా జీవతు సత్యవాన్॥ గౌతమః॥ వేదాః సాంగా మయాఽధీతాస్తపో మే సంచితం మహత్। ౧౧॥ కౌమారం బ్రహ్మచర్యం చ గురవోఽగ్నిశ్చ తోషితాః। సమాహితేన చీర్ణాని సర్వాణ్యేవ వ్రతాని మే॥ ౧౨॥ వాయుభక్షోపవాసశ్చ కృతో మే విధివత్సదా। అనేన తపసా వేద్మి సర్వం పరచికీర్షితమ్॥ ౧౩॥ సత్యమేతన్నిబోధధ్వం ధ్రియతే సత్యవానితి॥ శిష్యః॥ ఉపాధ్యాయస్య మే వక్త్రాత్ యథా వాక్యం వినిస్సృతమ్॥ ౧౪॥ నైవ జాతు భవేన్మిథ్యా తథా జీవతి సత్యవాన్॥ ఋషయః॥ యథాస్య భార్యా సావిత్రీ సర్వైరేవ సులక్షణైః। ౧౫॥ అవైధవ్యకరైర్యుక్తా తథా జీవతి సత్యవాన్॥ భరద్వాజః॥ యథాస్య భార్యా సావిత్రీ తపసా చ దమేన చ। ౧౬॥ ఆచారేణ చ సంయుక్తా తథా జీవతి సత్యవాన్॥ దాల్భ్యః॥ యథా దృష్టిః ప్రవృత్తా తే సావిత్ర్యాశ్చ యథా వ్రతమ్। ౧౭॥ గతాహారమకృత్వా చ తథా జీవతి సత్యవాన్॥ ఆపస్తంబః॥ యథా వదంతి శాంతాయాం దిశి వై మృగపక్షిణః। ౧౮॥ పార్థివీ చ ప్రవృత్తిస్తే తథా జీవతి సత్యవాన్॥ ధౌమ్యః॥ సర్వైర్గుణైరుపేతస్తే యథా పుత్రో జనప్రియః॥ ౧౯॥ దీర్ఘాయుర్లక్షణోపేతస్తథా జీవతి సత్యవాన్॥ మార్కండేయః॥ ఏవమాశ్వాసితస్తైస్తు సత్యవాగ్భిస్తపస్విభిః॥ ౨౦॥ తాంస్తాన్ విగణయన్ సర్వాంస్తతః స్థిర ఇవాభవత్। తతో ముహూర్తాత్ సావిత్రీ భర్త్రా సత్యవతా సహ॥ ౨౧॥ ఆజగామాశ్రమం రాత్రౌ ప్రహృష్టా ప్రవివేశ హ॥ బ్రాహ్మణాః॥ పుత్రేణ సంగతం త్వాం తు చక్షుష్మంతం నిరీక్ష్య చ॥ ౨౨॥ సర్వే వయం వై పృచ్ఛామో వృద్ధిం వై పృథివీపతే। సమాగమేన పుత్రస్య సావిత్ర్యా దర్శనేన చ॥ ౨౩॥ చక్షుషశ్చాత్మనో లాభాత్ త్రిభిర్దిష్ట్యా వివర్ధసే। సర్వైరస్మాభిరుక్తం యత్ తథా తన్నాత్ర సంశయః॥ ౨౪॥ భూయో భూయః సమృద్ధిస్తే క్షిప్రమేవ భవిష్యతి। తతోఽగ్నిం తత్ర సంజ్వాల్య ద్విజాస్తే సర్వ ఏవ హి॥ ౨౫॥ ఉపాసాంచక్రిరే పార్థ ద్యుమత్సేనం మహీపతిమ్। శైబ్యా చ సత్యవాంశ్చైవ సావిత్రీ చైకతః స్థితా॥ ౨౬॥ సర్వైస్తైరభ్యనుజ్ఞాతా విశోకాః సముపావిశన్। తతో రాజ్ఞా సహాసీనాః సర్వే తే వనవాసినః॥ ౨౭॥ జాతకౌతూహలాః పార్థ పప్రచ్ఛుర్నృపతేః సుతమ్॥ ఋషయః॥ ప్రాగేవ నాగతం కస్మాత్ సభార్యేణ త్వయా విభో॥ ౨౮॥ విరాత్రే చాగతం కస్మాత్ కోఽనుబంధస్తవాభవత్। సంతాపితః పితా మాతా వయం చైవ నృపాత్మజ॥ ౨౯॥ కస్మాదితి న జానీమస్తత్సర్వం వక్తుమర్హసి॥ సత్యవాన్॥ పిత్రాఽహమభ్యనుజ్ఞాతః సావిత్రీసహితో గతః॥ ౩౦॥ అథ మేఽభూచ్ఛిరోదుఃఖం వనే కాష్ఠాని భిందతః। సుప్తశ్చాహం వేదనయా చిరమిత్యుపలక్షయే॥ ౩౧॥ తావత్కాలం న చ మయా సుప్తపూర్వం కదాచన। సర్వేషామేవ భవతాం సంతాపో మా భవేదితి॥ ౩౨॥ అతో విరాత్రాగమనం నాన్యదస్తీహ కారణమ్। గౌతమః॥ అకస్మాచ్చక్షుషః ప్రాప్తిర్ద్యుమత్సేనస్య తే పితుః॥ ౩౩॥ నాస్య త్వం కారణం వేత్సి సావిత్రీ వక్తుమర్హతి। శ్రోతుమిచ్ఛామి సావిత్రి త్వం హి వేత్థ పరావరమ్॥ ౩౪॥ త్వాం హి జానామి సావిత్రి సావిత్రీమివ తేజసా। త్వమత్ర హేతుం జానీషే తస్మాత్సత్యం నిరుచ్యతామ్॥ ౩౫॥ రహస్యం యది తే నాస్తి కించిదత్ర వదస్వ నః॥ సావిత్రీ॥ ఏవమేతద్యథా వేత్థ సంకల్పో నాన్యథా హి వః॥ ౩౬॥ న హి కించిద్రహస్యం మే శ్రూయతాం తథ్యమేవ తత్। మృత్యుర్మే పత్యురాఖ్యాతో నారదేన మహాత్మనా॥ ౩౭॥ స చాద్య దివసః ప్రాప్తస్తతో నైనం జహామ్యహమ్। సుప్తం చైనం యమః సాక్షాదుపాగచ్ఛత్సకింకరః॥ ౩౮॥ స ఏనమనయద్బద్ధ్వా దిశం పితృనిషేవితామ్। అస్తౌషం తమహం దేవం సత్యేన వచసా విభుమ్॥ ౩౯॥ పంచ వై తేన మే దత్తా వరాః శృణుత తాన్మమ। చక్షుషీ చ స్వరాజ్యం చ ద్వౌ వరౌ శ్వశురస్య మే॥ ౪౦॥ లబ్ధం పితుః పుత్రశతం పుత్రాణాం చాత్మనః శతమ్। చతుర్వర్షశతాయుర్మే భర్తా లబ్ధశ్చ సత్యవాన్॥ ౪౧॥ భర్తుర్హి జీవితార్థం తు మయా చీర్ణం త్విదం వ్రతమ్। ఏతత్సర్వం మయాఖ్యాతం కారణం విస్తరేణ వః॥ యథావృత్తం సుఖోదర్కమిదం దుఃఖం మహన్మమ॥ ౪౨॥ ఋషయః॥ నిమజ్జమానం వ్యసనైరభిద్రుతం కులం నరేంద్రస్య తమోమయే హ్రదే। త్వయా సుశీలవ్రతపుణ్యయా కులం సముద్ధృతం సాధ్వి పునః కులీనయా॥ ౪౩॥ మార్కండేయః॥ తథా ప్రశస్య హ్యభిపూజ్య చైవ వరస్త్రియం తామృషయః సమాగతాః। నరేంద్రమామంత్ర్య సపుత్రమంజసా శివేన జగ్ముర్ముదితాః స్వమాలయమ్॥ ౪౪॥ ఇతి పతివ్రతామాహాత్మ్యపర్వణి - సావిత్రీకథాయాం సప్తనవత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః.

మార్కండేయః॥ తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాముదితే సూర్యమండలే। కృతపూర్వాహ్ణికాః సర్వే సమేయుస్తే తపోధనాః ॥ ౧ ॥ తదేవ సర్వం సావిత్ర్యా మహాభాగ్యం మహర్షయః। ద్యుమత్సేనాయ నాతృప్యన్ కథయంతః పునః పునః ॥ ౨॥ తతః ప్రకృతయః సర్వాః సాల్వేభ్యోఽభ్యాగతా నృప। ఆచఖ్యుర్నిహతం చైవ స్వేనామాత్యేన తం ద్విషమ్॥ ౩॥ తం మంత్రిణా హతం శ్రుత్వా ససహాయం సబాంధవమ్। న్యవేదయన్ యథావృత్తం విద్రుతం చ ద్విషద్బలమ్॥ ౪॥ ఐకమత్యం చ సర్వస్య జనస్యాథ నృపం ప్రతి। సచక్షుర్వాప్యచక్షుర్వా స నో రాజా భవత్వితి ॥ ౫॥ అనేన నిశ్చయేనేహ వయం ప్రస్థాపితా నృప। ప్రాప్తానీమాని యానాని చతురంగం చ తే బలమ్॥ ౬॥ ప్రయాహి రాజన్ భద్రం తే ఘుష్టస్తే నగరే జయః। అధ్యాస్స్వ చిరరాత్రాయ పితృపైతామహం పదమ్॥ ౭॥ చక్షుష్మంతం చ తం దృష్ట్వా రాజానం వపుషాన్వితమ్। మూర్ధ్నా నిపతితాస్సర్వే విస్మయోత్ఫుల్లలోచనాః॥ ౮॥ తతోఽభివాద్య తాన్ వృద్ధాన్ ద్విజానాశ్రమవాసినః। తైశ్చాభిపూజితః సర్వైః ప్రయయౌ నగరం ప్రతి॥ శైబ్యా చ సహ సావిత్ర్యా స్వాస్తీర్ణేన సువర్చసా। నరయుక్తేన యానేన ప్రయయౌ సేనయా వృతా ॥ ౧౦ ॥ తతోఽభిషిషిచుః ప్రీత్యా ద్యుమత్సేనం పురోహితాః। పుత్రం చాస్య మహాత్మానం యౌవరాజ్యేఽభ్యషేచయన్॥ ౧౧॥ తతః కాలేన మహతా సావిత్ర్యాః కీర్తివర్ధనమ్। తద్వై పుత్రశతం జజ్ఞే శూరాణామనివర్తినామ్॥ ౧౨॥ భ్రాతౄణాం సోదరాణాం చ తథైవాస్యాభవచ్ఛతమ్। మద్రాధిపస్యాశ్వపతేర్మాలవ్యాం సుమహాబలమ్॥ ౧౩॥ ఏవమాత్మా పితా మాతా శ్వశ్రూః శ్వశుర ఏవ చ। భర్తుః కులం చ సావిత్ర్యా సర్వం కృచ్ఛ్రాత్సముద్ధృతమ్॥ ౧౪॥ తథైవైషాపి కల్యాణీ ద్రౌపదీ శీలసంమతా। తారయిష్యతి వః సర్వాన్ సావిత్రీవ కులాంగనా॥ ౧౫॥ వైశంపాయనః॥ ఏవం స పాండవస్తేన అనునీతో మహాత్మనా। విశోకో విజ్వరో రాజన్ కామ్యకే న్యవసత్తదా॥ ౧౬॥ యశ్చేదం శృణుయాద్భక్త్యా సావిత్ర్యాఖ్యానముత్తమమ్। స సుఖీ సర్వసిద్ధార్థో న దుఃఖం ప్రాప్నుయాన్నరః॥ ౧౭॥ ఇతి ద్యుమత్సేనరాజ్యలాభే- అష్టనవత్యధికద్విశతతమోఽధ్యాయః. ❁❁

❁❁❁❁❁❁❁ సమాప్తం చ పతివ్రతామాహాత్మ్యపర్వ. ❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁❁ అథ కుండలాహరణపర్వప్రారంభః. ❁❁❁❁❁❁❁

జనమేజయః॥ యత్తత్తదా మహాబ్రహ్మన్ లోమశో వాక్యమబ్రవీత్। ఇంద్రస్య వచనాదేవ పాండుపుత్రం యుధిష్ఠిరమ్ ॥ ౧॥ యచ్చాపి తే భయం తీవ్రం న చ కీర్తయసే క్వచిత్। తచ్చాప్యపహరిష్యామి ధనంజయ ఇతో గతే ॥ ౨॥ కిం తు తజ్జపతాం శ్రేష్ఠ కర్ణం ప్రతి మహద్భయమ్। ఆసీన్న చ స ధర్మాత్మా కథయామాస కస్యచిత్ ॥౩॥ వైశంపాయనః॥ అథ తే రాజశార్దూల కథయామి కథామిమామ్। పృచ్ఛతో భరతశ్రేష్ఠ శుశ్రూషస్వ గిరం మమ॥ ౪॥ ద్వాదశే సమతిక్రాంతే వర్షే ప్రాప్తే త్రయోదశే। పాండూనాం హితకృచ్ఛక్రః కర్ణం భిక్షితుముద్యతః॥౫॥ అభిప్రాయమథో జ్ఞాత్వా మహేంద్రస్య విభావసుః। కుండలార్థే మహారాజ సూర్యః కర్ణముపాగతః ॥ ౬॥ మహార్హే శయనే వీరం స్పర్ధ్యాస్తరణసంవృతే। శయానమభివిశ్వస్తం బ్రహ్మణ్యం సత్యవాదినమ్॥ ౭॥ స్వప్నాంతే నిశి రాజేంద్ర దర్శయామాస రశ్మివాన్। కృపయా పరయావిష్టః పుత్రస్నేహాచ్చ భారత॥ ౮॥ బ్రాహ్మణో వేదవిద్భూత్వా సూర్యో యోగర్ద్ధిరూపవాన్। హితార్థమబ్రవీత్కర్ణం సాంత్వపూర్వమిదం వచః॥ ౯॥ కర్ణ మద్వచనం తాత శృణు సత్యభృతాం వర। బ్రువతోఽద్య మహాబాహో సౌహృదాత్పరమం హితమ్॥ ౧౦॥ ఉపాయాస్యతి శక్రస్త్వాం పాండవానాం హితేప్సయా। బ్రాహ్మణచ్ఛద్మనా కర్ణ కుండలాపజిహీర్షయా॥ ౧౧॥ విదితం తేన శీలం తే సర్వస్య జగతస్తథా। యథా త్వం భిక్షితః సద్భిర్దదాస్యేవ న యాచసే॥ ౧౨ ॥ త్వం హి తాత దదాస్యేవ బ్రాహ్మణేభ్యః ప్రయాచితమ్। విత్తం యచ్చాన్యదప్యాహుర్న ప్రత్యాఖ్యాసి కస్యచిత్॥ ౧౩ ॥ త్వాం తు చైవంవిధం జ్ఞాత్వా స్వయం వై పాకశాసనః। ఆగంతా కుండలార్థాయ కవచం చైవ భిక్షితుమ్॥ ౧౪॥ తస్మై ప్రయాచమానాయ న దేయే కుండలే త్వయా। అనునేయః పరం శక్త్యా శ్రేయ ఏతద్ధి తే పరమ్॥ ౧౫ ॥ కుండలార్థే బ్రువంస్తాత కారణైర్బహుభిస్త్వయా। అన్యైర్బహువిధైర్విత్తైః స నివార్యః పునః పునః॥ ౧౬॥ రత్నైః స్త్రీభిస్తథా గోభిర్ధనైర్బహువిధైరపి। నిదర్శనైశ్చ బహుభిః కుండలేప్సుః పురందరః॥ ౧౭ ॥ యది దాస్యసి కర్ణ త్వం సహజే కుండలే శుభే। ఆయుషః

ప్రతియం గత్వా మృత్యోర్వశముపైష్యసి ॥ ౧౮ ॥ కవచేన సమాయుక్తః కుండలాభ్యాం చ మానద । అవధ్యస్త్వం రణే ఽరీణామితి విద్ధి వచో మమ ॥ ౧౯ ॥ అమృతాదుత్థితం హ్యేతదుభయం రత్నసంభవమ్ । తస్మాద్రక్ష్యం త్వయా కర్ణ జీవితం చేత్ప్రియం తవ ॥ ౨౦ ॥ ....

కర్ణ ఉవాచ ॥ కో మామేవం భవాన్ ప్రాహ దర్శయన్ సౌహృదం పరమ్ । కామం మే భగవన్ బ్రూహి కో భవాన్ ద్విజవేషధృక్ ॥ ౨౧ ॥ బ్రాహ్మణః ॥ అహం తాత సహస్రాంశుః సౌహృదాత్త్వాం నిదర్శయే । కురుష్వైతద్వచో మే త్వమేతచ్ఛ్రేయః పరం హి తే ॥ ౨౨ ॥ కర్ణః ॥ శ్రేయ ఏవ మమాత్యంతం యస్య మే గోపతిః ప్రభుః । ప్రవక్తాద్య హితాన్వేషీ శృణు చేదం వచో మమ ॥ ౨౩ ॥ ప్రసాదయే త్వాం వరదం ప్రణయాచ్చ బ్రవీమ్యహమ్ । న నివార్యో వ్రతాదస్మాదహం యద్యస్మి తే ప్రియః ॥ ౨౪ ॥ వ్రతం వై మమ లోకో ఽయం వేత్తి కృత్స్నం విభావసో । యథాహం ద్విజముఖ్యేభ్యో దద్యాం ప్రాణానపి ధ్రువమ్ ॥ ౨౫ ॥ యద్యాగచ్ఛతి మాం శక్రో బ్రాహ్మణచ్ఛద్మనావృతః । హితార్థం పాండుపుత్రాణాం ఖేచరోత్తమ భిక్షితుమ్ ॥ ౨౬ ॥ దాస్యామి విబుధశ్రేష్ఠ కుండలే వర్మ చోత్తమమ్ । న మే కీర్తిః ప్రణశ్యేత త్రిషు లోకేషు విశ్రుతా ॥ ౨౭ ॥ మద్విధస్యాయశస్యం హి నాయుక్తం ప్రాణరక్షణమ్ । యుక్తం హి యశసా యుక్తం మరణం లోకసంమతమ్ ॥ ౨౮ ॥ సో ఽహమింద్రాయ దాస్యామి కుండలే సహ వర్మణా । యది మాం బలవృత్రఘ్నో భిక్షార్థముపయాస్యతి ॥ ౨౯ ॥ హితార్థం పాండుపుత్రాణాం కుండలే మే ప్రయాచితుమ్ । తన్మే కీర్తికరం లోకే తస్యాకీర్తిర్భవిష్యతి ॥ ౩౦ ॥ వృణోమి కీర్తిం లోకే హి జీవితేనాపి భానుమన్ । కీర్తిమానశ్నుతే స్వర్గం హీనకీర్తిస్తు నశ్యతి ॥ ౩౧ ॥ కీర్తిర్హి పురుషం లోకే సంజీవయతి మాతృవత్ । అకీర్తిర్జీవితం హంతి జీవతో ఽపి శరీరిణః ॥ ౩౨ ॥ అయం పురాణః శ్లోకో హి స్వయం గీతో విభావసో । ధాత్రా లోకేశ్వర యథా కీర్తిరాయుర్నరస్య హ ॥ ౩౩ ॥ పురుషస్య పరే లోకే కీర్తిరేవ పరాయణమ్ । ఇహ లోకే విశుద్ధా చ కీర్తిరాయుర్వివర్ధినీ ॥ ౩౪ ॥ సో ఽహం శరీరజే దత్త్వా కీర్తిం ప్రాప్స్యామి శాశ్వతీమ్ । దత్త్వా చ విధివద్దానం బ్రాహ్మణేభ్యో యథావిధి ॥ ౩౫ ॥ హుత్వా శరీరం సంగ్రామే కృత్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ । విజిత్య చ పరానాజౌ యశః ప్రాప్స్యామి కేవలమ్ ॥ ౩౬ ॥ భీతానామభయం దత్త్వా సంగ్రామే జీవితార్థినామ్ । వృద్ధాన్ బాలాన్ ద్విజాతీంశ్చ మోక్షయిత్వా మహాభయాత్ ॥ ౩౭ ॥ ప్రాప్స్యామి పరమం లోకే యశః స్వర్గ్యమనుత్తమమ్ । జీవితేనాపి మే రక్ష్యా కీర్తిస్తద్విద్ధి మే వ్రతమ్ ॥ ౩౮ ॥ సో ఽహం దత్త్వా మఘవతే భిక్షామేతామనుత్తమామ్ । బ్రాహ్మణచ్ఛద్మినే దేవ లోకే గంతా పరాం గతిమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఇతి కుండలాహరణపర్వణి సూర్యకర్ణసంవాదే ఏకోనశతాధికద్విశతతమో ఽధ్యాయః ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋ ❋

సూర్యః ॥ మాహితం కర్ణ కార్షీస్త్వమాత్మనః సుహృదాం తథా । పుత్రాణామథ భార్యాణామథో మాతుః పితుస్తథా ॥ ౧ ॥ శరీరస్యావిరోధేన ప్రాణినః ప్రాణభృద్వర । ఇష్యతే యశసః ప్రాప్తిః కీర్తిశ్చ త్రిదివే స్థిరా ॥ ౨ ॥ యస్త్వం ప్రాణవిరోధేన కీర్తిమిచ్ఛసి శాశ్వతీమ్ । సా తే ప్రాణాన్ సమాదాయ గమిష్యతి న సంశయః ॥ ౩ ॥ జీవతాం కురుతే కార్యం పితా మాతా సుతస్తథా । యే చాన్యే బాంధవాః కేచిల్లోకే ఽస్మిన్ పురుషర్షభ ॥ ౪ ॥ రాజానశ్చ నరవ్యాఘ్ర పౌరుషేణ నిబోధ తత్ । కీర్తిశ్చ జీవతః సాధ్వీ పురుషస్య మహాద్యుతే ॥ ౫ ॥ మృతస్య కీర్త్యా కిం కార్యం భస్మీభూతస్య దేహినః । మృతః కీర్తిం న జానీతే జీవన్ కీర్తిం సమశ్నుతే ॥ ౬ ॥ మృతస్య కీర్తిర్మర్త్యస్య యథా మాలా గతాయుషః । అహం తు త్వాం బ్రవీమ్యేతద్భక్తో ఽసీతి హితేప్సయా ॥ ౭ ॥ భక్తిమంతో హి మే రక్ష్యా ఇత్యేతేనాపి హేతునా । భక్తో ఽయం పరయా భక్త్యా మామితి త్వేవ మహాభుజ ॥ ౮ ॥ మమాపి భక్తిరుత్పన్నా స త్వం కురు వచో మమ । అస్తి చాత్ర పరం కించిదధ్యాత్మం దైవనిర్మితమ్ ॥ ౯ ॥ అతశ్చ త్వాం బ్రవీమ్యేతత్ క్రియతామవిశంకయా । దేవగుహ్యం త్వయా జ్ఞాతుం న శక్యం పురుషర్షభ ॥ ౧౦ ॥ తస్మాన్నాఖ్యామి తే గుహ్యం కాలే వేత్స్యతి తద్భవాన్ । పునరుక్తం చ వక్ష్యామి త్వం రాధేయ నిబోధ తత్ ॥ ౧౧ ॥ మాస్మై తే కుండలే దాస్త్వం భిక్షితే వజ్రపాణినా । శోభసే కుండలాభ్యాం చ రుచిరాభ్యాం మహాద్యుతే ॥ ౧౨ ॥ విశాఖయోర్మధ్యగతః శశీవ విమలో దివి । కీర్తిశ్చ జీవతః సాధ్వీ పురుష

స్యేతి విద్ధి తత్। ౧౩। ప్రత్యాఖ్యాయ త్వయా తాత కుండలార్థం సురేశ్వరః। శక్యా బహువిధైర్వాక్యైః కుండలేప్సా త్వయానఘ॥ ౧౪। విహంతుం దేవరాజస్య హేతుయుక్తైః పునః పునః। హేతుజాలోపపన్నార్థైర్మాధుర్యకృతభూషణైః॥ ౧౫॥ పురందరస్య కర్ణ త్వం బుద్ధిమేతామపానుద। త్వం హి నిత్యం నరవ్యాఘ్ర స్పర్ధసే సవ్యసాచినా॥ ౧౬ ॥ సవ్యసాచీ త్వయా చైవ యుధి శూరః సమేష్యతి। న తు త్వామర్జునః శక్తః కుండలాభ్యాం సమన్వితమ్॥ ౧౭॥ విజేతుం యుధి యద్యస్య స్వయమింద్రః సఖా భవేత్। తస్మాన్న దేయే శక్రాయ త్వయైతే కుండలే శుభే॥ ౧౮॥ సంగ్రామే యది నిర్జేతుం కర్ణ కామయసేఽర్జునమ్॥ ౧౯॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతకుండలాహరణపర్వణి-సూర్యకర్ణసంవాదే - త్రిశతతమోధ్యాయః ❖

కర్ణః॥ భగవంతమహం భక్తో యథా మాం వేత్థ గోపతే। తథా పరమతిగ్మాంశో నాన్యో దేయం కథంచన॥ ౧ । న మే దారా న మే పుత్రా న చాత్మా సుహృదో న చ। తథేష్టా వై సదా భక్త్యా యథా త్వం గోపతే మమ॥ ౨ । ఇష్టానాం చ మహాత్మానో భక్తానాం చ న సంశయః। కుర్వంతి భక్తిమిష్టాం చ జానీషే త్వం చ భాస్కర॥ ౩॥ ఇష్టో భక్తశ్చ మే కర్ణో న చాన్యద్దైవతం దివి। జానీత ఇతి వై కృత్వా భగవానాహ మద్ధితమ్॥ ౪ । భూయశ్చ శిరసా యాచే ప్రసాద్య చ పునః పునః। ఇతి బ్రవీమి తిగ్మాంశో త్వం తు మే క్షంతుమర్హసి॥ ౫॥ బిభేమి న తథా మృత్యోర్యథా బిభ్యేఽనృతాదహమ్। విశేషేణ ద్విజాతీనాం సర్వేషాం సర్వదా సతామ్॥ ౬॥ ప్రదానే జీవితస్యాపి న మేఽత్రాస్తి విచారణా। యచ్చ మామాత్థ దేవ త్వం పాండవం ఫాల్గునం ప్రతి॥ ౭ । వ్యేతు సంతాపజం దుఃఖం తవ భాస్కర మానసమ్। అర్జునం ప్రతి మాం చైవ విజేష్యామి రణేఽర్జునమ్॥ ౮ ॥ తవాపి విదితం దేవ మమాప్యస్త్రబలం మహత్। జామదగ్న్యాదుపాత్తం యత్ తథా ద్రోణాన్మహాత్మనః॥ ౯॥ ఇదం త్వమనుజానీహి సురశ్రేష్ఠ వ్రతం మమ। భిక్షతే వజ్రిణే దద్యామపి జీవితమాత్మనః॥ ౧౦ । సూర్యః॥ యది తాత దదాస్యేతే వజ్రిణే కుండలే శుభే। త్వమప్యేనమథో బ్రూయా విజయార్థం మహాబల॥ ౧౧ । నియమేన ప్రదద్యాస్త్వం కుండలే వై శతక్రతోః। అవధ్యో హ్యసి భూతానాం కుండలాభ్యాం సమన్వితః॥ ౧౨॥ అర్జునేన వినాశం హి తవ దానవసూదనః। ప్రార్థయానో రణే వత్స కుండలే తే జిహీర్షతి॥ ౧౩॥ స త్వమప్యేనమారాధ్య సూనృతాభిః పునః పునః। అభ్యర్థయేథా దేవేశమమోఘార్థం పురందరమ్॥ ౧౪॥ అమోఘాం దేహి మే శక్తిమమిత్రవినిబర్హిణీమ్। దాస్యామి తే సహస్రాక్ష కుండలే వర్మ చోత్తమమ్॥ ౧౫ । ఇత్యేవ నియమేన త్వం దద్యాః శక్రాయ కుండలే। తయా త్వం కర్ణ సంగ్రామే హనిష్యసి రణే రిపూన్॥ ౧౬॥ నాహత్వా హి మహాబాహో శత్రూన్ నేతి కరం పునః। సా శక్తిర్దేవరాజస్య శతశోఽథ సహస్రశః॥ ౧౭ । వైశంపాయనః॥ ఏవముక్త్వా సహస్రాంశుః సహసాంతరధీయత। తతః సూర్యాయ జప్యాంతే కర్ణః స్వప్నం న్యవేదయత్। ౧౮ । యథాదృష్టం యథాతత్త్వం యథోక్తముభయోర్నిశి। తత్సర్వమానుపూర్వ్యేణ శశంసాస్మై వృషస్తదా॥ ౧౯॥ తచ్ఛ్రుత్వా భగవాన్ దేవో భానుః స్వర్భానుసూదనః। ఉవాచ తం తథేత్యేవ కర్ణం సూర్యః స్మయన్నివ॥ ౨౦॥ తతస్తత్త్వమితి జ్ఞాత్వా రాధేయః పరవీరహా। శక్తిమేవాభికాంక్షన్ వై వాసవం ప్రత్యపాలయత్॥ ౨౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతకుండలాహరణపర్వణి-సూర్యకర్ణసంవాదే ఏకాధికత్రిశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

జనమేజయః॥ కిం తద్గుహ్యం న చాఖ్యాతం కర్ణాయేహోష్ణరశ్మినా। కీదృశే కుండలే తే చ కవచం చైవ కీదృశమ్ ॥ ౧॥ కుతశ్చ కవచం తస్య కుండలే చైవ సత్తమ। ఏతదిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం తన్మే బ్రూహి తపోధన॥ ౨॥ వైశంపాయనః॥ అథ రాజన్ బ్రవీమ్యేతత్తస్య గుహ్యం విభావసోః। యాదృశే కుండలే తే చ కవచం చైవ యాదృశమ్॥ ౩॥ కుంతిభోజం పురా రాజన్ బ్రాహ్మణః పర్యుపస్థితః। తిగ్మతేజా మహాప్రాంశుః శ్మశ్రుదండజటాధరః॥ ౪॥ దర్శనీయోఽనవద్యాంగస్తేజసా ప్రజ్వలన్నివ। మధుపింగో మధురవాక్ తపఃస్వాధ్యాయభూషణః ॥ ౫॥ స రాజానం కుంతిభోజమబ్రవీత్సుమహాతపాః। భిక్షామిచ్ఛామి వై భోక్తుం త్వద్గృహే విమత్సర॥ ౬॥ న మే వ్యలీకం కర్తవ్యం త్వయా వా తవ చానుగైః। ఏవం వత్స్యామి తే గేహే యది తే రోచతేఽనఘ॥ ౭॥ యథాకామం

భగవచ్ఛ్రేయమాగచ్ఛేయం తథైవ చ। శయ్యాసనే చ మే రాజన్నాపరాధ్యేత కశ్చన॥౮॥ తమబ్రవీత్ కుంతిభోజః ప్రీతియుక్తమిదం వచః। ఏవమస్తు పరం చేతి పునశ్చైనమథాబ్రవీత్॥౯॥ మమ కన్యా మహాప్రాజ్ఞ పృథా నామ యశస్వినీ। శీలవృత్తాన్వితా సాధ్వీ నియతా చైవ భామినీ॥౧౦॥ ఉపస్థాస్యతి సా త్వాం వై పూజయానానవమద్యుతే। తస్యాశ్చ శీలవృత్తేన తుష్టిం సముపయాస్యసి॥౧౧॥ ఏవముక్త్వా తు తం విప్రమభిపూజ్య యథావిధి। ఉవాచ కన్యామభ్యేత్య పృథాం పృథులలోచనామ్॥౧౨॥ అయం వత్సే మహాభాగో బ్రాహ్మణో వస్తుమిచ్ఛతి। మమ గేహే మయా చాస్య తథేత్యేవం ప్రతిశ్రుతమ్॥౧౩॥ త్వయి వత్సే పరాయత్తం బ్రాహ్మణస్యాభిరాధనమ్। తన్మే వాక్యం మిథ్యాత్వం కర్తుమర్హసి కర్హిచిత్॥౧౪॥ అయం తపస్వీ భగవాన్ స్వాధ్యాయనియతో ద్విజః। యద్యద్బ్రూయాన్మహాతేజాస్తత్తద్దేయమమత్సరాత్॥౧౫॥ బ్రాహ్మణో హి పరం తేజో బ్రాహ్మణో హి పరం తపః। బ్రాహ్మణానాం నమస్కారైః సూర్యో దివి విరాజతే॥౧౬॥ అమానయన్ హి మానార్హాన్ వాతాపిశ్చ మహాసురః। నిహతో బ్రహ్మదండేన తాలజంఘస్తథైవ చ॥౧౭॥ సోయం వత్సే మహాభాగ ఆహితస్త్వయి సాంప్రతమ్। త్వం సదా నియతా కుర్యా బ్రాహ్మణస్యాభిరాధనమ్॥౧౮॥ జానామి ప్రణిధానం తే బాల్యాత్ప్రభృతి నందిని। బ్రాహ్మణేష్విహ సర్వేషు గురుబంధుషు చైవ హ॥౧౯॥ తథా ప్రేష్యేషు సర్వేషు మిత్రసంబంధిమాతృషు। మయి చైవ యథావత్త్వం సర్వమావృత్య వర్తసే॥౨౦॥ న హ్యతుష్టో జనోస్తీహ పురే చాంతఃపురే చ తే। సమ్యగ్వృత్త్యానవద్యాంగి తవ భృత్యజనేష్వపి॥౨౧॥ సందేష్టవ్యాం తు మన్యే త్వాం ద్విజాతిం కోపనం ప్రతి। పృథే బాలేతి కృత్వా వై సుతా చాసి మమేతి చ॥౨౨॥ వృష్ణీనాం చ కులే జాతా శూరస్య దయితా సుతా। దత్తా ప్రీతిమతా మహ్యం పిత్రా బాలా పురా స్వయమ్॥౨౩॥ వసుదేవస్య భగినీ సుతానాం ప్రవరా మమ। అగ్ర్యమగ్రే ప్రతిజ్ఞాయ తేనాసి దుహితా మమ॥౨౪॥ తాదృశే హి కులే జాతా కులే చైవ వివర్ధితా। సుఖాత్సుఖమనుప్రాప్తా హ్రదాద్ధ్రదమివాగతా॥౨౫॥ దౌష్కులేయా విశేషేణ కథంచిత్ప్రగ్రహం గతాః। బాలభావాద్వికుర్వంతి ప్రాయశః ప్రమదాః శుభే॥౨౬॥ పృథే రాజకులే జన్మ రూపం చాపి తవాద్భుతమ్। తేన తేనాసి సంపన్నా సముపేతా చ భామిని॥౨౭॥ సా త్వం దర్పం పరిత్యజ్య దంభం మానం చ భామిని। ఆరాధ్య వరదం విప్రం శ్రేయసా యోక్ష్యసే పృథే॥౨౮॥ ఏవం ప్రాప్స్యసి కల్యాణి కల్యాణమనఘే ధ్రువమ్। కోపితే చ ద్విజశ్రేష్ఠే కృత్స్నం దహ్యేత మే కులమ్॥౨౯॥ ఇతి కుండలాహరణపర్వణి - పృథోపదేశే - ద్వ్యధికత్రిశతతమోధ్యాయః ❋❋❋❋

కుంతీ॥ బ్రాహ్మణం యంత్రితా రాజన్నుపస్థాస్యామి పూజయా। యథా ప్రతిజ్ఞం రాజేంద్ర న చ మిథ్యా బ్రవీమ్యహమ్॥౧॥ ఏష చైవ స్వభావో మే పూజయేయం ద్విజానితి। తవ చైవ ప్రియం కార్యం శ్రేయశ్చ పరమం మమ॥౨॥ యద్యేవైష్యతి సాయాహ్నే యది ప్రాతరథో నిశి। యద్యర్ధరాత్రే భగవాన్న మే కోపం కరిష్యతి॥౩॥ లాభో మమైష రాజేంద్ర యద్వై పూజయతీ ద్విజాన్। ఆదేశే తవ తిష్ఠంతీ హితం కుర్యాం నరోత్తమ॥౪॥ విస్రబ్ధో భవ రాజేంద్ర న వ్యలీకం ద్విజోత్తమః। వసన్ ప్రాప్స్యతి తే గేహే సత్యమేతద్బ్రవీమి తే॥౫॥ యత్ప్రియం చ ద్విజస్యాస్య హితం చైవ తవానఘ। యతిష్యామి తథా రాజన్ వ్యేతు తే మానసో జ్వరః॥౬॥ బ్రాహ్మణా హి మహాభాగాః పూజితాః పృథివీపతే। తారణాయ సమర్థాః స్యుర్విపరీతే వధాయ చ॥౭॥ సాహమేతద్విజానంతీ తోషయిష్యే ద్విజోత్తమమ్। న మత్కృతే వ్యథాం రాజన్ ప్రాప్స్యసి ద్విజసత్తమాత్॥౮॥ అపరాధే హి రాజేంద్ర రాజ్ఞామశ్రేయసే ద్విజాః। భవంతి చ్యవనో యద్వత్సుకన్యాయాః కృతే పురా॥౯॥ నియమేన పరేణాహముపస్థాస్యే ద్విజోత్తమమ్। యథా త్వయా నరేంద్రేదం భాషితం బ్రాహ్మణం ప్రతి॥౧౦॥ ఏవం బ్రువంతీం బహుశః పరిష్వజ్యాభినంద్య చ। ఇతి చేతి చ కర్తవ్యం రాజా సర్వమథాదిశత్॥౧౧॥ రాజా॥ ఏవమేతత్త్వయా భద్రే కర్తవ్యమవిశంకయా। మద్ధితార్థం తథాత్మార్థం కులార్థం చాప్యనిందితే॥౧౨॥ ఏవముక్త్వా తు తాం కన్యాం కుంతిభోజో మహాయశాః। పృథాం పరిదదౌ తస్మై ద్విజాయ ద్విజవత్సలః॥౧౩॥ ఇయం బ్రహ్మన్ మమ సుతా బాలా సుఖవివర్ధితా। అపరాధ్యేత యత్కించిన్న కార్యం హృది తత్త్వయా॥

౧౪। ద్విజాతయో మహాభాగా వృద్ధబాలతపస్విషు। భవంత్యక్రోధనాః ప్రాయో హ్యపరాద్ధేషు సర్వదా॥౧౫॥ సుమహత్యపరాధేపి క్షాంతిః కార్యా ద్విజాతిభిః। యథాశక్తి యథోత్సాహం పూజా గ్రాహ్యా ద్విజోత్తమ॥ ౧౬। తథేతి బ్రాహ్మణేనోక్తే స రాజా ప్రీతమానసః। హంసచంద్రాంశుసంకాశం గృహమస్మై న్యవేదయత్ ॥ ౧౭ ॥ తత్రాగ్నిశరణే క్లృప్తమాసనం తస్య భానుమత్। ఆహారాదిచ సర్వం తత్ తథైవ ప్రత్యవేదయత్ ॥ ౧౮॥ నిక్షిప్య రాజపుత్రీ తు తంద్రీం మానం తథైవ చ। ఆతస్థే పరమం యత్నం బ్రాహ్మణస్యాభిరాధనే॥ ౧౯ । తత్ర సా బ్రాహ్మణం గత్వా పృథా శౌచపరా సతీ। విధివత్పరిచారార్హం దేవవత్పర్యతోషయత్ ॥౨౦॥ ఇతి కుండలాహరణపర్వణి-పృథాద్విజపరిచర్యాయాం త్ర్యధికత్రిశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ సా తు కన్యా మహారాజ బ్రాహ్మణం సంశితవ్రతమ్। తోషయామాస శుద్ధేన మనసా సంశితవ్రతా॥ ౧॥ ప్రాతరేష్యామ్యథేత్యుక్త్వా కదాచిద్ద్విజసత్తమః। తత ఆయాతి రాజేంద్ర సాయం రాత్రావథో పునః॥ ౨॥ తం చ సర్వాసు వేళాసు భక్ష్యభోజ్యప్రతిశ్రయైః। పూజయామాస సా కన్యా వర్ధమానైస్తు సర్వదా॥౩॥ అన్నాదిసముదాచారః శయ్యాసనకృతస్తథా। దివసే దివసే తస్య వర్ధతే న తు హీయతే॥౪॥ నిర్భర్త్సనాపవాదైశ్చ తథైవాప్రియయా గిరా। బ్రాహ్మణస్య పృథా రాజన్న చకారాప్రియం తదా॥ ౫॥ వ్యస్తే కాలే పునశ్చైతి న చైతి బహుశో ద్విజః। సుదుర్లభమపి హ్యన్నం దీయతామితి సోబ్రవీత్॥ ౬॥ కృతమేవ చ తత్సర్వం తథా తస్మై న్యవేదయత్। శిష్యవత్పుత్రవచ్చైవ స్వసృవచ్చ సుసంయతా॥౭॥ యథోపజోషం రాజేంద్ర ద్విజాతిప్రవరస్య సా। ప్రీతిముత్పాదయామాస కన్యారత్నమనిందితా॥ ౮ ॥ తస్యాస్తు శీలవృత్తేన తుతోష ద్విజసత్తమః। అవధానేన భూయోస్యాః పరం యత్నమథాకరోత్॥ ౯॥ తాం ప్రభాతే చ సాయం చ పితా పప్రచ్ఛ భారత। అపి తుష్యతి తే పుత్రి బ్రాహ్మణః పరిచర్యయా॥ ౧౦॥ తం సా పరమమిత్యేవ ప్రత్యువాచ యశస్వినీ। తతః ప్రీతిమవాపాగ్ర్యాం కుంతిభోజో మహామనాః॥ ౧౧॥ తతః సంవత్సరే పూర్ణే యదాసౌ జపతాం వరః। నాపశ్యద్దుష్కృతం కించిత్పృథాయాః సౌహృదే రతః॥ ౧౨॥ తతః ప్రీతమనా భూత్వా స ఏనాం బ్రాహ్మణోబ్రవీత్। ప్రీతోస్మి పరమం భద్రే పరిచారేణ తే శుభే॥ ౧౩॥ వరాన్వృణీష్వ కల్యాణి దురాపాన్మానుషైరిహ। యైస్త్వం సీమంతినీః సర్వా యశసాభిభవిష్యసి॥౧౪॥ కుంతీ॥ కృతాని మమ సర్వాణి యస్యా మే వేదవిత్తమ। త్వం ప్రసన్నః పితా చైవ కృతం విప్ర వరైర్మమ॥ ౧౫॥ బ్రాహ్మణః॥ యది నేచ్ఛసి మత్తస్త్వం వరం భద్రే శుచిస్మితే। ఇమం మంత్రం గృహాణ త్వమాహ్వానాయ దివౌకసామ్॥ ౧౬॥ యం యం దేవం త్వమేతేన మంత్రేణావాహయిష్యసి। తేన తేన వశే భద్రే స్థాతవ్యం తే భవిష్యతి॥ ౧౭ ॥ అకామో వా సకామో వా స సమేష్యతి తే వశమ్। విబుధో మంత్రసంశాంతో భవేద్భృత్య ఇవానతః॥ ౧౮ ॥ వైశంపాయనః॥ న శశాక ద్వితీయం సా ప్రత్యాఖ్యాతుమనిందితా। తం వై ద్విజాతిప్రవరం తదా శాపభయాన్నృప॥ ౧౯ ॥ తతస్తామనవద్యాంగీం గ్రాహయామాస స ద్విజః। మంత్రగ్రామం తదా రాజన్నథర్వశిరసి శ్రుతమ్॥ ౨౦॥ తం ప్రదాయ తు రాజేంద్ర కుంతిభోజమువాచ హ। ఉషితోస్మి సుఖం రాజన్కన్యయా పరితోషితః॥ ౨౧॥ తవ గేహేషు విహితం సదా సుప్రతిపూజితః। సాధయిష్యామహే తావదిత్యుక్త్వాంతరధీయత॥ ౨౨ ॥ స తు రాజా ద్విజం దృష్ట్వా తత్రైవాంతర్హితం తదా। బభూవ విస్మయావిష్టః పృథాం చ సమపూజయత్ ॥ ౨౩॥ ఇతి కుండలాహరణపర్వణి-పృథామంత్రప్రాప్తౌ-చతురధికత్రిశతతమోధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ గతే తస్మిన్ద్విజశ్రేష్ఠే కస్మింశ్చిత్కారణాంతరే। చింతయామాస సా కన్యా మంత్రగ్రామబలాబలమ్ ॥ ౧॥ అయం వై కీదృశస్తేన మమ దత్తో మహాత్మనా। మంత్రగ్రామో బలం తస్య జ్ఞాస్యే నాతిచిరాదితి ॥ ౨॥ ఏవం సంచింతయంతీ సా దదర్శర్తుం యదృచ్ఛయా। వ్రీడితా సాభవద్బాలా కన్యాభావే రజస్వలా ॥ ౩॥ తతో హర్మ్యతలస్థా సా మహార్హశయనోచితా। ప్రాచ్యాం దిశి సముద్యంతం దదర్శాదిత్యమండలమ్॥ ౪॥ తత్ర బద్ధమనోదృష్టిరభవత్సా సుమధ్యమా। న చాతప్యత రూపేణ భానోః సంధ్యాగతస్య సా ॥ ౫॥ తస్యా దృష్టిరభూద్దివ్యా సాపశ్యద్దివ్యదర్శనమ్। ఆముక్తకవ

చం దేవం కుండలాభ్యాం విభూషితమ్॥౬॥ తస్యాః కౌతూహలం త్వాసీన్మంత్రం ప్రతి నరాధిప। ఆహ్వానమకరోత్సాథ తస్య దేవస్య భామినీ॥ ౭॥ ప్రాణా
నుపస్పృశ్య తదాఽఽజుహావ దివాకరమ్। ఆజగామ తతో రాజం స్త్వరమాణో దివాకరః॥ ౮॥ మధుపింగో మహాబాహుః కంబుగ్రీవో హసన్నివ। అం
గదీ బద్ధముకుటో దిశః ప్రజ్వాలయన్నివ॥౯॥ యోగాత్కృత్వా ద్విధాత్మానమాజగామ తతాప చ। ఆబభాషే తతః కుంతీం సామ్నా పరమవల్గునా॥ ౧౦॥ ఆ
గతోఽస్మి వశం భద్రే తవ మంత్రబలాత్కృతః। కింకరోమ్యవశో రాజ్ఞి బ్రూహి కర్తా తదస్మి తే॥ ౧౧॥ కుంత్యువాచ॥ గమ్యతాం భగవం స్తత్ర యతఏవా
గతోఽహ్యసి। కౌతూహలాత్సమాహూతః ప్రసీద భగవన్నితి ॥ ౧౨॥ సూర్య ఉవాచ॥ గమిష్యేఽహం యథా మాం త్వం బ్రవీషి తనుమధ్యమే। నతు దేవం స
మాహూయ న్యాయ్యం ప్రేషయితుం వృథా॥౧౩॥ తవాభిసంధిః సుభగే సూర్యాత్పుత్రో భవేదితి। వీర్యేణాప్రతిమో లోకే కవచీ కుండలీతి చ। ౧౪॥ సా త్వ
మాత్మప్రదానం వై కురుష్వ గజగామిని। ఉత్పత్స్యతి హి పుత్రస్తే యథా సంకల్పమంగనే॥ ౧౫॥ అథ గచ్ఛామ్యహం భద్రే త్వయాఽసంగమ్య సుస్మితే। య
ది త్వం వచనం నాద్య కరిష్యసి మమ ప్రియమ్॥ ౧౬ ॥ శపిష్యే త్వామహం క్రుద్ధో బ్రాహ్మణం పితరం చ తే। త్వత్కృతే తాన్ప్రధక్ష్యామి సర్వానపి న సం
శయః॥ ౧౭॥ పితరం చైవ తే మూఢం యో న వేత్తి తవానయమ్। తస్య చ బ్రాహ్మణస్యాద్య యోఽసౌ మంత్రమదాత్తవ॥౧౮॥ శీలవృత్తమవిజ్ఞాయ ధాస్యా
మి వినయం పరమ్। ఏతే హి విబుధాః సర్వే పురందరముఖా దివి॥ ౧౯॥ త్వయా ప్రలబ్ధం పశ్యంతి స్మయంత ఇవ భామిని। పశ్యస్వైనాన్సురగణాన్దివ్యం చక్షు
రిదం హి తే। పూర్వమేవ మయా దత్తం దృష్టవత్యసి యేన మామ్ ॥ వైశంపాయన॥ తతోఽపశ్యత్త్రిదశాన్రాజపుత్రీ సర్వానేవ స్వేషు ధిష్ణ్యేషు ఖస్థాన్।
ప్రభాసంతం భానుమంతం మహాంతం యథాదిత్యం రోచమానాంస్తథైవ॥ ౨౧॥ సా తాన్దృష్ట్వా వ్రీడమానేవ బాలా సూర్యం దేవీ వచనం ప్రాహ భీతా।
గచ్ఛ త్వం వై గోపతే స్వం విమానం కన్యాభావాద్దుఃఖ ఏవాపచారః॥ ౨౨ ॥ పితా మాతా గురవశ్చైవ యేఽన్యే దేహస్యాస్య ప్రభవంతి ప్రదానే। నాహం
ధర్మం లోపయిష్యామి లోకే స్త్రీణాం వృత్తం పూజ్యతే దేహరక్షా॥ ౨౩॥ మయా మంత్రబలం జ్ఞాతుమాహూతస్త్వం విభావసో। బాల్యాద్బాలేతి తత్కృ
త్వా క్షంతుమర్హసి మే విభో॥ ౨౪॥ సూర్యః॥ బాలేతి కృత్వాఽనునయం తవాహం దదాని నాన్యాఽనునయం లభేత। ఆత్మప్రదానం కురు కుంతి కన్యే శాంతిస్త
వైవం హి భవేచ్చ భీరు॥ ౨౫॥ న చాపి గంతుం యుక్తం హి మయా మిథ్యాకృతేన వై। అసమేత్య త్వయా భీరు మంత్రాహూతేన భామిని॥౨౬ ॥ గమిష్యామ్య
నవద్యాంగి లోకే సమవహాస్యతామ్। సర్వేషాం విబుధానాం చ వక్తవ్యః స్యాం తథా శుభే॥ ౨౭॥ సా త్వం మయా సమాగచ్ఛ పుత్రం లప్స్యసి మాదృశమ్।
విశిష్టా సర్వలోకేషు భవిష్యసి న సంశయః॥ ౨౮॥ ఇతి కుండలాహరణపర్వణి- పృథాసూర్యాహ్వానే- పంచాధిక త్రిశతతమోఽధ్యాయః.❋❋❋❋❋❋
వైశంపాయనః॥ సా తు కన్యా బహువిధం బ్రువంతీ మధురం వచః। అనునేతుం సహస్రాంశుం న శశాక మనస్వినీ॥౧॥ న శశాక యదా బాలా ప్రత్యాఖ్యాతుం
తమోనుదమ్। భీతా శాపాత్తతో రాజన్దధ్యౌ దీర్ఘమథాంతరమ్॥ ౨॥ అనాగసః పితుః శాపో బ్రాహ్మణస్య తథైవ చ। మన్నిమిత్తః కథం న స్యాత్ క్రు
ద్ధాదస్మాద్విభావసోః॥ ౩॥ బాలేనాపి సతా మోహాద్భృశం పాపకృతాన్యపి। నాభ్యాసాదయితవ్యాని తేజాంసి చ తపాంసి చ॥ ౪ ॥ సాఽహమద్య భృశం భీ
తా గృహీతా చ కరే భృశమ్। కథం త్వకార్యం కుర్యాం వై ప్రదానం హ్యాత్మనః స్వయమ్॥౫॥ వైశంపాయనః॥ సా వై శాపపరిత్రస్తా బహు చింతయతీ హృ
దా। మోహేనాపి పరీతాంగీ స్మయమానా పునః పునః॥ ౬॥ తం దేవమబ్రవీద్భీతా బంధూనాం రాజసత్తమ। వ్రీడావిహ్వలయా వాచా శాపత్రస్తా విశాంప
తే॥ ౭॥ కుంతీ॥ పితా మే ధ్రియతే దేవ మాతా చాన్యే చ బాంధవాః। న తేషు ధ్రియమాణేషు విధిలోపో భవేదయమ్॥ ౮॥ త్వయా తు సంగమో దేవ యది
స్యాద్విధివర్జితః। మన్నిమిత్తం కులస్యాస్య లోకే కీర్తిర్నశేత్తతః॥౯॥ అథ వా ధర్మమేతం త్వం మన్యసే తపతాం వర। ఋతే ప్రదానాద్బంధుభ్యస్తవ
కామం కరోమ్యహమ్॥ ౧౦॥ ఆత్మప్రదానం దుర్ధర్ష తవ కృత్వా సతీ త్వహమ్। త్వయి ధర్మో యశశ్చైవ కీర్తిరాయుశ్చ దేహినామ్॥ ౧౧॥ సూర్యః॥
న తే పితా న తే మాతా గురవో వా శుచిస్మితే। ప్రభవంతి వరారోహే భద్రం తే శృణు మే వచః॥౧౨॥ సర్వాన్కామయతే యస్మాత్ కమేర్ధాతోశ్చ భామి

ని॥ తస్మాత్తే న్యేహ సుశ్రోణి స్వతంత్రా వరవర్ణిని॥ ౧౩॥ నాధర్మశ్చరితః కశ్చిత్త్వయా భవతి భావిని। అధర్మం కుత ఏవాహం చరేయం లోకకామ్యయా॥ ౧౪॥ అనావృతాః స్త్రియః సర్వా నరాశ్చ వరవర్ణిని। స్వభావ ఏష లోకానాం వికారోఽన్య ఇతి స్మృతః॥ ౧౫ ॥ సా మయా సహ సంగమ్య పునః కన్యా భవిష్యసి। పుత్రశ్చ తే మహాబాహుర్భవిష్యతి మహాయశాః॥ ౧౬ ॥ కుంతీ॥ యది పుత్రో మమ భవేత్తతః సర్వతమోనుద। కుండలీ కవచీ శూరో మహాబాహుర్మహాబలః॥ ౧౭॥ సూర్యః॥ భవిష్యతి మహాబాహుః కుండలీ దివ్యవర్మభృత్। అభేద్యం చామృతమయం తస్య భద్రే భవిష్యతి॥ ౧౮ ॥ కుంతీ॥ యద్యేతదమృతాదస్తి కుండలే వర్మ చోత్తమమ్। మమ పుత్రస్య యం వై త్వం మత్త ఉత్పాదయిష్యసి॥ ౧౯॥ అస్తు మే సంగమో దేవ యథోక్తం భగవంస్త్వయా। త్వద్వీర్యరూపసత్త్వౌజా ధర్మయుక్తో భవేత్స చ॥ ౨౦॥ సూర్యః॥ అదిత్యా కుండలే రాజ్ఞి దత్తే మే మత్తకాశిని। తేఽస్య దాస్యామి వై భీరు వర్మ చైవేదముత్తమమ్॥ ౨౧॥ కుంతీ॥ పరమం భగవన్నేవం సంగమిష్యే త్వయా సహ। యది పుత్రో భవేదేవం యథా వదసి గోపతే॥ ౨౨॥ వైశంపాయనః॥ తథేత్యుక్త్వా తు తాం కుంతీమావివేశ విహంగమః। స్వర్భానుశత్రుర్యోగాత్మా నాభ్యాం పస్పర్శ చైవ తామ్॥ ౨౩॥ తతః సా విహ్వలేవాసీత్కన్యా సూర్యస్య తేజసా। పపాత చాథ సా దేవీ శయనే మూఢచేతనా॥ ౨౪ ॥ సూర్యః॥ సాధయిష్యామి సుశ్రోణి పుత్రం వై జనయిష్యసి। సర్వశస్త్రభృతాం శ్రేష్ఠం కన్యా చైవ భవిష్యసి॥ ౨౫॥ వైశంపాయనః॥ తతః సా వ్రీడితా బాలా తదా సూర్యమథాబ్రవీత్। ఏవమస్త్వితి రాజేంద్ర ప్రస్థితం భూరివర్చసమ్॥ ౨౬॥ ఇతి స్మోక్తా కుంతిరాజాత్మజా సా వివస్వంతం యాచమానా సలజ్జా। తస్మిన్ పుణ్యే శయనీయే పపాత మోహావిష్టా భజ్యమానా లతేవ॥ ౨౭॥ తిగ్మాంశుస్తాం తేజసా మోహయిత్వా యోగేనావిశ్యాత్మసంస్థాం చకార। న చైవైనాం దూషయామాస భానుః సంజ్ఞాం లేభే భూయ ఏవాథ బాలా॥ ౨౮॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతకుండలాహరణపర్వణి- పృథాసూర్యసంగమే- షడధికత్రిశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తతో గర్భః సమభవత్పృథాయాః పృథివీపతే। శుక్లే దశోత్తరే పక్షే తారాపతిరివాంబరే॥ ౧॥ సా బాంధవభయాద్బాలా గర్భం తం వినిగూహతీ। ధారయామాస సుశ్రోణీ న చైనాం బుబుధే జనః॥ ౨॥ న హి తాం వేద నార్యన్యా కాచిద్ధాత్రేయికామృతే। కన్యాపురగతాం బాలాం నిపుణాం పరిరక్షణే॥ ౩॥ తతః కాలేన సా గర్భం సుషువే వరవర్ణినీ। కన్యైవ తస్య దేవస్య ప్రసాదాదమరప్రభమ్॥ ౪॥ తథైవాబద్ధకవచం కనకోజ్జ్వలకుండలమ్। హర్యక్షం వృషభస్కంధం యథాస్య పితరం తథా॥ ౫॥ జాతమాత్రం చ తం గర్భం ధాత్ర్యా సంమంత్ర్య భామినీ। మంజూషాయాం సమాధాయ స్వాస్తీర్ణాయాం సమంతతః॥ ౬॥ మధూచ్ఛిష్టస్థితాయాం సా సుఖాయాం రుదతీ తథా। శ్లక్ష్ణాయాం సుపిధానాయామశ్వనద్యామవాసృజత్॥ ౭॥ జానతీ చాప్యకర్తవ్యం కన్యాయా గర్భధారణమ్। పుత్రస్నేహేన రాజేంద్ర కరుణం పర్యదేవయత్॥ ౮॥ సముత్సృజంతీ మంజూషామశ్వనద్యాస్తదా జలే। ఉవాచ రుదతీ కుంతీ యాని వాక్యాని తచ్ఛృణు॥ ౯॥ స్వస్తి తే చాంతరిక్షేభ్యః పార్థివేభ్యశ్చ పుత్రక। దివ్యేభ్యశ్చైవ భూతేభ్యస్తథా తోయచరాశ్చ యే॥ ౧౦॥ శివాస్తే సంతు పంథానో మా చ తే పరిపంథినః। ఆగతాశ్చ తథా పుత్ర భవంత్వద్రోహచేతసః॥ ౧౧॥ పాతు త్వాం వరుణో రాజా సలిలే సలిలేశ్వరః। అంతరిక్షేఽంతరిక్షస్థః పవనః సర్వగస్తథా॥ ౧౨॥ పితా త్వాం పాతు సర్వత్ర తపనస్తపతాం వరః। యేన దత్తోఽసి మే పుత్ర దివ్యేన విధినా కిల॥ ౧౩ ॥ ఆదిత్యా వసవో రుద్రాః సాధ్యా విశ్వే చ దేవతాః। మరుతశ్చ సహేంద్రేణ దిశశ్చ సదిగీశ్వరాః॥ ౧౪॥ రక్షంతు త్వాం సురాః సర్వే సమేషు విషమేషు చ। వేత్స్యామి త్వాం విదేశేఽపి కవచేనాభిసూచితమ్॥ ౧౫॥ ధన్యస్తే పుత్ర జనకో దేవో భానుర్విభావసుః। యస్త్వాం ద్రక్ష్యతి దివ్యేన చక్షుషా వాహినీగతమ్॥ ౧౬॥ ధన్యా సా ప్రమదా యా త్వాం పుత్రత్వే కల్పయిష్యతి। యస్యాస్త్వం తృషితః పుత్ర స్తనం పాస్యసి దేవజ ॥ ౧౭ ॥ కో ను స్వప్నస్తయా దృష్టో యా త్వామాదిత్యవర్చసమ్। దివ్యవర్మసమాయుక్తం దివ్యకుండలభూషితమ్॥ ౧౮॥ పద్మాయతవిశాలాక్షం పద్మతామ్రదలోజ్జ్వలమ్। సులలాటం సుకేశాంతం పుత్రత్వే కల్పయిష్యతి॥ ౧౯॥ ధన్యా ద్రక్ష్యంతి పుత్ర త్వాం భూమౌ సంసర్పమాణకమ్। అవ్యక్తకలవాక్యాని వదంతం రేణుగుంఠితమ్॥ ౨౦ ॥ ధన్యా ద్రక్ష్యం

పి పుత్ర త్వాం పునర్యౌవనగోచరమ్। హిమవద్వనసంభూతం సింహం కేసరిణం యథా॥ ౨౧॥ ఏవం బహువిధం రాజన్ విలప్య కరుణం పృథా। అవాసృజత మంజూషామశ్వనద్యాస్తదా జలే॥ ౨౨॥ రుదతీ పుత్రశోకార్తా నిశీథే కమలేక్షణా। ధాత్ర్యా సహ పృథా రాజన్ పుత్రదర్శనలాలసా॥ ౨౩॥ విసర్జయిత్వా మంజూషాం సంబోధనభయాత్పితుః। వివేశ రాజభవనం పునః శోకాతురా తతః॥ ౨౪॥ మంజూషా త్వశ్వనద్యాః సా యయౌ చర్మణ్వతీం నదీమ్। చర్మణ్వత్యాశ్చ యమునాం తతో గంగాం జగామ హ॥ ౨౫॥ గంగాయాః సూతవిషయం చంపామనుయయౌ పురీమ్। స మంజూషాగతో గర్భస్తరంగైరుహ్యమానకః॥ ౨౬॥ అమృతాదుత్థితం దివ్యం తత్తు వర్మ సకుండలమ్। ధారయామాస తం గర్భం దైవం చ విధినిర్మితమ్॥ ౨౭॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతకుండలాహరణపర్వణి - పృథామంజూషాక్షేపణే - సప్తాధికత్రిశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు ధృతరాష్ట్రస్య వై సఖా। సూతోఽధిరథ ఇత్యేవ సదారో జాహ్నవీం యయౌ॥ ౧॥ తస్య భార్యాభవద్రాజన్ రూపేణాసదృశీ భువి। రాధా నామ మహాభాగా న సా పుత్రమవిందత॥ ౨॥ అపత్యార్థే పరం యత్నమకరోచ్చ విశేషతః। సా దదర్శాథ మంజూషాముహ్యమానాం యదృచ్ఛయా॥ ౩॥ దత్తరక్షాప్రతిసరామన్వాలభనశోభితామ్। ఊర్మీతరంగైర్జాహ్నవ్యాః సమానీతాముపహ్వరమ్॥ ౪॥ సా తాం కౌతూహలాత్ ప్రాప్తాం గ్రాహయామాస భామినీ। తతో నివేదయామాస సూతస్యాధిరథస్య వై॥ ౫॥ స తాముద్ధృత్య మంజూషాముత్సార్య జలమంతికాత్। యంత్రైరుద్ఘాటయామాస సోఽపశ్యత్తత్ర బాలకమ్॥ ౬॥ తరుణాదిత్యసంకాశం హేమవర్మధరం తథా। మృష్టకుండలయుక్తేన వదనేన విరాజతా॥ ౭॥ స సూతో భార్యయా సార్ధం విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః। అంకమారోప్య తం బాలం భార్యాం వచనమబ్రవీత్॥ ౮॥ ఇదమత్యద్భుతం భీరు యతో జాతోఽస్మి భామిని। దృష్టవాన్ దేవగర్భోఽయం మన్యేఽస్మాకముపాగతః॥ ౯॥ అనపత్యస్య పుత్రోఽయం దేవైర్దత్తో ధ్రువం మమ। ఇత్యుక్త్వా తం దదౌ పుత్రం రాధాయై స మహీపతే॥ ౧౦॥ ప్రతిజగ్రాహ తం రాధా విధివద్దివ్యరూపిణమ్। పుత్రం కమలగర్భాభం దేవగర్భం శ్రియా వృతమ్॥ ౧౧॥ పుపోష చైనం విధివద్వవృధే స చ వీర్యవాన్। తతః ప్రభృతి చాప్యన్యే ప్రాభవన్నౌరసాః సుతాః॥ ౧౨॥ వసువర్మధరం దృష్ట్వా తం బాలం హేమకుండలమ్। నామాస్య వసుషేణేతి తతశ్చక్రుర్ద్విజాతయః॥ ౧౩॥ ఏవం స సూతపుత్రత్వం జగామామితవిక్రమః। వసుషేణ ఇతి ఖ్యాతో వృష ఇత్యేవ చ ప్రభుః॥ ౧౪॥ సూతస్య వవృధేఽంగేషు శ్రేష్ఠః పుత్రః స వీర్యవాన్। చారేణ విదితశ్చాసీత్పృథయా దివ్యవర్మభృత్॥ ౧౫॥ సూతస్త్వధిరథః పుత్రం వివృద్ధం సమయే తతః। దృష్ట్వా ప్రస్థాపయామాస పురం వారణసాహ్వయమ్॥ ౧౬॥ తత్రోపసదనం చక్రే ద్రోణస్యేష్వస్త్రకర్మణి। సఖ్యం దుర్యోధనేనైవమగమత్స చ వీర్యవాన్॥ ౧౭॥ ద్రోణాత్ కృపాచ్చ రామాచ్చ సోఽస్త్రగ్రామం చతుర్విధమ్। లబ్ధ్వా లోకేఽభవత్ ఖ్యాతః పరమేష్వాసతాం గతః॥ ౧౮॥ సంధాయ ధార్తరాష్ట్రేణ పార్థానాం విప్రియే రతః। యోద్ధుమాశంసతే నిత్యం ఫల్గునేన మహాత్మనా॥ ౧౯॥ సదా హి తస్య స్పర్ధాసీదర్జునేన విశాంపతే। అర్జునస్య చ కర్ణేన యతో దృష్టో బభూవ సః॥ ౨౦॥ ఏతద్గుహ్యం మహారాజ సూర్యస్యాసీన్న సంశయః। యః సూర్యసంభవః కర్ణః కుంత్యాం సూతకులే తదా॥ ౨౧॥ తం తు కుండలినం దృష్ట్వా వర్మణా చ సమన్వితమ్। అవధ్యం సమరే మత్వా పర్యతప్యద్యుధిష్ఠిరః॥ ౨౨॥ యదా చ కర్ణో రాజేంద్ర భానుమంతం దివాకరమ్। స్తౌతి మధ్యందినే ప్రాప్తే ప్రాంజలిః సలిలోత్థితః॥ ౨౩॥ తత్రైనముపతిష్ఠంతి బ్రాహ్మణా ధనహేతునా। నాఽదేయం తస్య తత్కాలే కించిదస్తి ద్విజాతిషు॥ ౨౪॥ తమింద్రో బ్రాహ్మణో భూత్వా భిక్షాం దేహీత్యుపస్థితః। స్వాగతం చేతి రాధేయస్తమథ ప్రత్యభాషత॥ ౨౫॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతకుండలాహరణపర్వణి - రాధాకర్ణప్రాప్తౌ- అష్టాధికత్రిశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ దేవరాజమనుప్రాప్తం బ్రాహ్మణచ్ఛద్మనావృతమ్। దృష్ట్వా స్వాగతమిత్యాహ న బుబోధాస్య మానసమ్॥ ౧॥ హిరణ్యకంఠీః ప్రమ

దా గ్రామాణాం వా బహుగోకులాః। కిం దదానీతి తం విప్రమువాచాతిరథిస్తతః ॥ ౨ ॥ బ్రాహ్మణః॥ హిరణ్యకంఠ్యః ప్రమదా యచ్చాన్యత్ ప్రీతివర్ధనమ్। నాహం దత్తమిహేచ్ఛామి తదర్థిభ్యః ప్రదీయతామ్॥ ౩॥ యదేతత్సహజం వర్మ కుండలే చ తవానఘ। ఏతదుత్కృత్య మే దేహి యది సత్యవ్రతో భవాన్॥ ౪॥ ఏతదిచ్ఛామ్యహం క్షిప్రం త్వయా దత్తం పరంతప। ఏష మే సర్వలాభానాం లాభః పరమకో మతః॥ ౫॥ కర్ణః॥ అవనిం ప్రమదా గాశ్చ నివాపం బహువార్షికమ్। తత్తే విప్ర ప్రదాస్యామి న తు వర్మ సకుండలమ్ ॥ ౬॥ వైశంపాయనః॥ ఏవం బహువిధైర్వాక్యైర్యాచ్యమానః స తు ద్విజః। కర్ణేన భరతశ్రేష్ఠ నాన్యం వరమయాచత॥ ౭॥ సాంత్వితశ్చ యథాశక్తి పూజితశ్చ యథావిధి। న చాన్యం స ద్విజశ్రేష్ఠః కామయామాస వై వరమ్॥ ౮॥ యదా నాన్యం ప్రవృణుతే వరం వై ద్విజసత్తమః। తదైనమబ్రవీద్భూయో రాధేయః ప్రహసన్నివ॥ ౯॥ సహజం వర్మ మే విప్ర కుండలే చామృతోద్భవే। తేనావధ్యోఽస్మి లోకేషు తతో నైతజ్జహామ్యహమ్॥ ౧౦ ॥ విశాలం పృథివీరాజ్యం క్షేమం నిహతకంటకమ్। ప్రతిగృహ్ణీష్వ మత్తస్త్వం సాధు బ్రాహ్మణపుంగవ॥ ౧౧॥ కుండలాభ్యాం విముక్తోఽహం వర్మణా సహజేన చ। గమనీయో భవిష్యామి శత్రూణాం ద్విజసత్తమ॥ ౧౨ ॥ వైశంపాయనః॥ యదా నాన్యం వరం వవ్రే భగవాన్ పాకశాసనః। తతః ప్రహస్య కర్ణస్తం పునరిత్యబ్రవీద్వచః॥ ౧౩॥ విదితో దేవదేవేశ ప్రాగేవాసి మమ ప్రభో। న తు న్యాయ్యం మయా దాతుం తవ శక్ర వృథా వరమ్॥ ౧౪॥ త్వం హి దేవేశ్వరః సాక్షాత్ త్వయా దేయో వరో మమ। అన్యేషాం చైవ భూతానామీశ్వరో హ్యసి భూతకృత్ ॥ ౧౫॥ యది దాస్యామి తే దేవ కుండలే కవచం తథా। వధ్యతాముపయాస్యామి కించ శక్రావహాస్యతామ్ ॥ ౧౬ ॥ తస్మాద్వినిమయం కృత్వా కుండలే వర్మ చోత్తమమ్। హరస్వ శక్ర కామం మే న దద్యామహమన్యథా॥ ౧౭॥ శక్రః॥ విదితోఽహం రవేః పూర్వమాయాన్నేవ తవాంతికమ్। తేన తే సర్వమాఖ్యాతమేవమేతన్న సంశయః॥ ౧౮॥ కామమస్తు తథా తాత తవ కర్ణ యథేచ్ఛసి। వర్జయిత్వా తు మే వజ్రం ప్రవృణీష్వ యథేచ్ఛసి॥ ౧౯ ॥ వైశంపాయనః ॥ తతః కర్ణః ప్రహృష్టస్తు ఉపసంగమ్య వాసవమ్। అమోఘాం శక్తిమభ్యేత్య వవ్రే సంపూర్ణమానసః॥ ౨౦॥ కర్ణః॥ వర్మణా కుండలాభ్యాం చ శక్తిం మే దేహి వాసవ। అమోఘాం శత్రుసంఘానాం ఘాతినీం పృతనాముఖే॥ ౨౧॥ తతః సంచింత్య మనసా ముహూర్తమివ వాసవః। శక్త్యర్థం పృథివీపాల కర్ణం వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౨॥ కుండలే మే ప్రయచ్ఛస్వ వర్మ చైవ శరీరజమ్। గృహాణ కర్ణ శక్తిం త్వమనేన సమయేన చ॥ ౨౩॥ అమోఘా హంతి శతశః శత్రూన్మమ కరచ్యుతా। పునశ్చ పాణిమభ్యేతి మమ దైత్యాన్ వినిఘ్నతః॥ ౨౪॥ సేయం తవ కరప్రాప్తా హత్వైకం రిపుమూర్జితమ్। గర్జంతం ప్రతపంతం చ మామేవైష్యతి సూతజ॥ ౨౫॥ కర్ణః॥ ఏకమేవాహమిచ్ఛామి రిపుం హంతుం మహాహవే। గర్జంతం ప్రతపంతం చ యతో మమ భయం భవేత్ ॥ ౨౬॥ ఇంద్రః॥ ఏవం హనిష్యసి రిపుం గర్జంతం బలినం రణే। త్వం తు యం ప్రార్థయస్యేకం రక్ష్యతే స మహాత్మనా॥ ౨౭॥ యమాహుర్వేదవిద్వాంసో వారాహమపరాజితమ్। నారాయణమచింత్యం చ తేన కృష్ణేన రక్ష్యతే॥ ౨౮ ॥ కర్ణః॥ ఏవమప్యస్తు భగవన్నేకవీరవధే మమ। అమోఘాం దేహి మే శక్తిం యథా హన్యాం ప్రతాపినమ్॥ ౨౯ ॥ ఉత్కృత్య తు ప్రదాస్యామి కుండలే కవచం చ తే। నికృత్తేషు తు గాత్రేషు న మే బీభత్సతా భవేత్॥ ౩౦॥ ఇంద్రః॥ న తే బీభత్సతా కర్ణ భవిష్యతి కథంచన। వ్రణశ్చైవ న గాత్రేషు యస్త్వం నానృతమిచ్ఛసి॥ ౩౧॥ యాదృశస్తే పితుర్వర్ణస్తేజశ్చ వదతాం వర। తాదృశేనైవ వర్ణేన త్వం కర్ణ భవితా పునః॥ ౩౨॥ విద్యమానేషు శస్త్రేషు యద్యమోఘామసంశయే। ప్రమత్తో మోక్ష్యసే చాపి త్వయ్యేవైషా పతిష్యతి॥ ౩౩॥ కర్ణః॥ సంశయం పరమం ప్రాప్య విమోక్ష్యే వాసవీమిమామ్। యథా మామాత్థ శక్ర త్వం సత్యమేతద్బ్రవీమి తే॥ ౩౪॥ వైశంపాయనః॥ తతః శక్తిం ప్రజ్వలితాం ప్రతిగృహ్య విశాంపతే। శస్త్రం గృహీత్వా నిశితం సర్వగాత్రాణ్యకృంతత॥ ౩౫॥ తతో దేవా మానవా దానవాశ్చ నికృంతంతం కర్ణమాత్మానమేవమ్। దృష్ట్వా సర్వే సింహనాదాన్ ప్రణేదుర్న హ్యస్యాసీన్ముఖజో వై వికారః॥ ౩౬॥ తతో దివ్యా దుందుభయః ప్రణేదుః పపాతోచ్చైః పుష్పవర్షం చ దివ్యమ్।

దృష్ట్వా కర్ణం శస్త్రసంకృత్తగాత్రం ముహుశ్చాపి స్మయమానం నృవీరమ్॥ ౩౭ ॥ తతశ్ఛిత్వా కవచం దివ్యమంగాత్తథైవార్ద్రం ప్రదదౌ వాసవాయ
తథోత్కృత్య ప్రదదౌ కుండలే తే కర్ణాత్తస్మాత్కర్మణా తేన కర్ణః॥ ౩౮ ॥ తతః శక్రః ప్రహసన్వంచయిత్వా కర్ణం లోకే యశసా యోజయిత్వా
కృతం కార్యం పాండవానాం హి మేనే తతః పశ్చాద్దివమేవోత్పపాత॥ ౩౯ ॥ శ్రుత్వా కర్ణం ముషితం ధార్తరాష్ట్రా దీనాః సర్వే భగ్నదర్పా ఇవా
సన్। తాం చావస్థాం గమితం సూతపుత్రం శ్రుత్వా పార్థా జహృషుః కాననేషు॥ ౪౦ ॥ జనమేజయః॥ క్వస్థా వీరాః పాండవాస్తే బభూవుః కుతశ్చైత
చ్ఛ్రుతవంతః ప్రియం తత్। కిం వాకార్షుర్ద్వాదశేఽబ్దే వ్యతీతే తన్మే సర్వం భగవాన్వ్యాకరోతు॥ ౪౧॥ వైశంపాయనః॥ లబ్ధ్వా కృష్ణాం సైంధవం ద్రా
వయిత్వా విప్రైః సార్ధం కామ్యకాదాశ్రమాత్తే। మార్కండేయాచ్ఛ్రుతవంతః పురాణం దేవర్షీణాం చరితం విస్తరేణ॥ ౪౨॥ ప్రత్యాజగ్ముః స
రథాః సానుయాత్రాః సర్వైః సార్ధం సూతపౌరోగవైశ్చ। తతః పుణ్యం ద్వైతవనం నృవీరా నిస్తీర్యోగ్రం వనవాసం సమగ్రమ్॥ ౪౩॥ ఇతి శ్రీమహాభా
రతే- అరణ్యపర్వాంతర్గతకర్ణస్యవర్మకుండలదానే-నవాధికత్రిశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

❖❖❖❖❖❖❖❖ సమాప్తం చ కుండలాహరణపర్వ. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అథ ఆరణేయపర్వ ప్రారంభః. ❖❖❖❖❖❖❖❖

జనమేజయః॥ ఏవం హృతాయాం భార్యాయాం ప్రాప్య క్లేశమనుత్తమమ్। ప్రతిపద్య తతః కృష్ణాం కిమకుర్వత పాండవాః॥ ౧॥ వైశంపాయనః॥ ఏవం హృ
తాయాం కృష్ణాయాం ప్రాప్య క్లేశమనుత్తమమ్। విహాయ కామ్యకం రాజా సహ భ్రాతృభిరచ్యుతః॥ ౨॥ పునర్ద్వైతవనం రమ్యమాజగామ యుధిష్ఠి
రః॥ స్వాదుమూలఫలం రమ్యం విచిత్రబహుపాదపమ్॥ ౩॥ అనుభుక్తఫలాహారాః సర్వ ఏవ మితాశనాః। న్యవసన్పాండవాస్తత్ర కృష్ణయా సహ భార్య
యా॥ ౪॥ వసంద్వైతవనే రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః। భీమసేనోఽర్జునశ్చైవ మాద్రీపుత్రౌ చ పాండవౌ॥ ౫॥ బ్రాహ్మణార్థే పరాక్రాంతా
ధర్మాత్మానో యతవ్రతాః। క్లేశమార్ఛంత విపులం సుఖోదర్కం పరంతపాః॥ ౬॥ తస్మిన్ప్రతివసంతస్తే యత్ప్రాపుః కురుసత్తమాః। వనే క్లేశం సు
ఖోదర్కం తత్ప్రవక్ష్యామి తే శృణు॥ ౭॥ అరణీసహితం మంథం బ్రాహ్మణస్య తపస్వినః। మృగస్య ధర్షమాణస్య విషాణే సమసజ్జత॥ ౮॥ తదాదా
య గతో రాజంస్త్వరమాణో మహామృగః। ఆశ్రమాంతరితః శీఘ్రం ప్లవమానో మహాజవః॥ ౯॥ హ్రియమాణం తు తం దృష్ట్వా స విప్రః కురుసత్తమ।
త్వరితోఽభ్యాగమత్తత్ర అగ్నిహోత్రపరీప్సయా॥ ౧౦॥ అజాతశత్రుమాసీనం భ్రాతృభిః సహితం వనే। ఆగమ్య బ్రాహ్మణస్తూర్ణం సంతప్తశ్చే
దమబ్రవీత్॥ ౧౧॥ అరణీసహితం మంథం సమాసక్తం వనస్పతౌ। మృగస్య ధర్షమాణస్య విషాణే సమసజ్జత॥ ౧౨॥ తమాదాయ గతో రాజంస్త్వ
రమాణో మహామృగః। ఆశ్రమాంతరితః శీఘ్రం ప్లవమానో మహాజవః॥ ౧౩॥ తస్య గత్వా పదం రాజన్నాసాద్య చ మహామృగమ్। అగ్నిహోత్రం న లు
ప్యేత తదానయత పాండవాః॥ ౧౪॥ బ్రాహ్మణస్య వచః శ్రుత్వా సంతప్తోఽథ యుధిష్ఠిరః। ధనురాదాయ కౌంతేయః ప్రాద్రవద్భ్రాతృభిః సహ॥ ౧౫॥
సన్నద్ధా ధన్వినః సర్వే ప్రాద్రవన్నరపుంగవాః। బ్రాహ్మణార్థే యతంతస్తే శీఘ్రమన్వగమన్మృగమ్॥ ౧౬ ॥ కర్ణినాలీకనారాచానుత్సృజంతో మ
హారథాః। నావిధ్యన్పాండవాస్తత్ర పశ్యంతో మృగమంతికాత్॥ ౧౭ ॥ తేషాం ప్రయతమానానాం నాదృశ్యత మహామృగః। అపశ్యంతో మృగం శ్రాం
తా దుఃఖం ప్రాప్తా మనస్వినః॥ ౧౮॥ శీతలచ్ఛాయమాగమ్య న్యగ్రోధం గహనే వనే। క్షుత్పిపాసాపరీతాంగాః పాండవాః సముపావిశన్॥ ౧౯॥ తేషాం
సముపవిష్టానాం నకులో దుఃఖితస్తదా। అబ్రవీద్భ్రాతరం శ్రేష్ఠమమర్షాత్కురునందనమ్॥ ౨౦ ॥ నాస్మిన్కులే జాతు మమజ్జ ధర్మో న చాలస్యాదర్థ
లోపో బభూవ। అనుత్తరాః సర్వభూతేషు భూయః సంప్రాప్తాః స్మః సంశయం కిం ను రాజన్॥ ౨౧॥ ఇతి శ్రీమహాభారతే- అరణ్యపర్వాంతర్గత
ఆరణేయపర్వణి - పాండవమృగాన్వేషణే - దశాధికత్రిశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

యుధిష్ఠిరః॥ నాపగామ స్తిమర్యాదాననిమిత్తం న కారణమ్। ధర్మస్తు విభజత్యర్థముభయోః పుణ్యపాపయోః ౧॥ భీమః॥ ప్రాతికామ్యనయత్కృష్ణాం సభాయాం ప్రేష్యవత్తదా। న మయా నిహతస్తత్ర తేన ప్రాప్తాః స్మ సంశయమ్॥ ౨॥ అర్జునః॥ వాచస్తీక్ష్ణాస్థిభేదిన్యః సూతపుత్రేణ భాషితాః॥ అతితీవ్రా మయా క్షాంతాస్తేన ప్రాప్తాః స్మ సంశయమ్॥ ౩॥ సహదేవః॥ శకునిస్త్వాం యదాజైషీదక్షద్యూతేన భారత। న మయా నిహతస్తత్ర తేన ప్రాప్తాః స్మ సంశయమ్॥ ౪॥ వైశంపాయనః॥ తతో యుధిష్ఠిరో రాజా నకులం వాక్యమబ్రవీత్। ఆరుహ్య వృక్షం మాద్రేయ నిరీక్షస్వ దిశో దశ॥ ౫॥ పానీయమంతికే పశ్య వృక్షాంశ్చాప్యుదకాశ్రితాన్। ఇమే హి భ్రాతరః శ్రాంతాస్తవ తాత పిపాసితాః॥ ౬॥ నకులస్తు తథేత్యుక్త్వా శీఘ్రమారుహ్య పాదపమ్। అబ్రవీద్భ్రాతరం జ్యేష్ఠమభివీక్ష్య సమంతతః॥ ౭॥ పశ్యామి బహుళాన్ రాజన్ వృక్షానుదకసంశ్రయాన్। సారసానాం చ నిర్హ్రాదమత్రోదకమసంశయమ్॥ ౮॥ తతో బ్రవీత్సత్యధృతిః కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః। గచ్ఛ సౌమ్య తతః శీఘ్రం తూర్ణైః పానీయమానయ॥ ౯॥ నకులస్తు తథేత్యుక్త్వా భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య శాసనాత్। ప్రాద్రవద్యత్ర పానీయం శీఘ్రం చైవాన్వపద్యత॥ ౧౦॥ స దృష్ట్వా విమలం తోయం సారసైః పరివారితమ్। పాతుకామస్తతో వాచమంతరిక్షాత్స శుశ్రువే॥ ౧౧॥ యక్షః॥ మా తాత సాహసం కార్షీర్మమ పూర్వపరిగ్రహః। ప్రశ్నానుక్త్వా తు మాద్రేయ తతః పిబ హరస్వ చ॥ ౧౨॥ అనాదృత్య తు తద్వాక్యం నకులః సుపిపాసితః। అపిబచ్ఛీతలం తోయం పీత్వా చ నిపపాత హ॥ ౧౩॥ చిరాయమాణే నకులే కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః। అబ్రవీత్ భ్రాతరం వీరం సహదేవమరిందమ॥ ౧౪॥ భ్రాతా హి చిరయాతో నః సహదేవ తవాగ్రజః। తథైవానయ సోదర్యం పానీయం చ త్వమానయ॥ ౧౫॥ సహదేవస్తథేత్యుక్త్వా తాం దిశం ప్రత్యపద్యత। దదర్శ చ హతం భూమౌ భ్రాతరం నకులం తదా॥ ౧౬॥ భ్రాతృశోకాభిసంతప్తస్తృషయా చ ప్రపీడితః। అభిదుద్రావ పానీయం తతో వాగభ్యభాషత॥ ౧౭॥ మా తాత సాహసం కార్షీర్మమ పూర్వపరిగ్రహః। ప్రశ్నానుక్త్వా యథాకామం పిబస్వ చ హరస్వ చ॥ ౧౮॥ అనాదృత్య తు తద్వాక్యం సహదేవః పిపాసితః। అపిబచ్ఛీతలం తోయం పీత్వా చ నిపపాత హ॥ ౧౯॥ అథాబ్రవీత్స విజయం కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః। భ్రాతరౌ తే చిరగతౌ బీభత్సో శత్రుకర్శన॥ ౨౦॥ తౌ చైవానయ భద్రం తే పానీయం చ త్వమానయ। త్వం హి నస్తాత సర్వేషాం దుఃఖితానామపాశ్రయః॥ ౨౧॥ ఏవముక్తో గుడాకేశః ప్రగృహ్య సశరం ధనుః। ఆముక్తఖడ్గో మేధావీ తత్సరః ప్రత్యపద్యత॥ ౨౨॥ తతః పురుషశార్దూలౌ పానీయహరణే గతౌ। తౌ దదర్శ హతౌ తత్ర భ్రాతరౌ శ్వేతవాహనః॥ ౨౩॥ ప్రసుప్తావివ తౌ దృష్ట్వా నరసింహః సుదుఃఖితః। ధనురుద్యమ్య కౌంతేయో వ్యలోకయత తద్వనమ్॥ ౨౪॥ నాపశ్యత్తత్ర కించిత్స భూతమస్మిన్మహావనే। సవ్యసాచీ తతః శ్రాంతః పానీయం సోభ్యధావత॥ ౨౫॥ అభిధావంస్తతో వాక్యమంతరిక్షాత్స శుశ్రువే। కిమాసీదసి పానీయం నైతచ్ఛక్యం బలాత్త్వయా॥ ౨౬॥ కౌంతేయ యది ప్రశ్నాంస్తాన్మయోక్తాన్ప్రతిపత్స్యసే। తతః పాస్యసి పానీయం హరిష్యసి చ భారత॥ ౨౭॥ వారితస్త్వబ్రవీత్పార్థో దృశ్యమానో నివారయ। యావద్బాణైర్వినిర్భిన్నః పునర్నైవం వదిష్యసి॥ ౨౮॥ ఏవముక్త్వా తతః పార్థః శరైరస్త్రానుమంత్రితైః। ప్రవవర్ష దిశః కృత్స్నాః శబ్దవిద్ధం చ దర్శయన్॥ ౨౯॥ కర్ణినాలీకనారాచానుత్సృజన్ భరతర్షభ। స త్వమోఘానిషూన్ముక్త్వా తృష్ణయాభిప్రపీడితః। అనేకైరిషుసంఘాతైరంతరిక్షే వవర్ష హ॥ ౩౦॥ యక్షః॥ కిం విఘాతేన తే పార్థ ప్రశ్నానుక్త్వా తతః పిబ। అనుక్త్వా చ పిబన్ప్రశ్నాన్పీత్వైవ న భవిష్యసి॥ ౩౧॥ ఏవముక్తస్తతః పార్థః సవ్యసాచీ ధనంజయః। అవజ్ఞాయైవ తాం వాచం పీత్వైవ నిపపాత హ॥ ౩౨॥ అథాబ్రవీద్భీమసేనం కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః। నకులః సహదేవశ్చ బీభత్సుశ్చ పరంతప॥ ౩౩॥ చిరం గతాస్తోయహేతోర్న చాగచ్ఛంతి భారత। తాంశ్చైవానయ భద్రం తే పానీయం చ త్వమానయ॥ ౩౪॥ భీమసేనస్తథేత్యుక్త్వా తం దేశం ప్రత్యపద్యత। యత్ర తే పురుషవ్యాఘ్రా భ్రాతరోస్య నిపాతితాః॥ ౩౫॥ తాన్దృష్ట్వా దుఃఖితో భీమస్తృషయా చ ప్రపీడితః। అమన్యత మహాబాహుః కర్మ తద్యక్షరక్షసామ్॥ ౩౬॥ స చింతయామాస తదా యోద్ధవ్యం ధ్రువమద్య వై। పాస్యామి తావత్పానీయమితి పార్థో వృకోదరః॥ ౩౭॥ తతోభ్యధావత్పానీయం పిపాసుః పురుషర్షభః॥ ౩౮॥ య

తుః॥ మా తాత సాహసం కార్షీర్మమ పూర్వపరిగ్రహః। ప్రశ్నానుక్త్వా తు కౌంతేయ తతః పిబ హరస్వ చ॥ ౩౯॥ ఏవముక్తస్తదా భీమో యక్షేణామి
త తేజసా। అనుక్త్వైవ తు తాన్ ప్రశ్నాన్ పీత్వైవ నిపపాత హ॥ ౪౦॥ తతః కుంతీసుతో రాజా ప్రచింత్య పురుషర్షభః। సముత్థాయ మహాబాహుర్దహ్య
మానేన చేతసా॥ ౪౧॥ వ్యపేతజననిర్ఘోషం ప్రవివేశ మహావనమ్। రురుభిశ్చ వరాహైశ్చ పక్షిభిశ్చ నిషేవితమ్॥ ౪౨॥ నీలభాస్వరవర్ణైశ్చ పాద
పైరుపశోభితమ్। భ్రమరైరుపగీతం చ పక్షిభిశ్చ మహాయశాః॥ ౪౩॥ స గచ్ఛన్ కాననే తస్మిన్ హైమజాలపరిష్కృతమ్। దదర్శ తత్ సరః శ్రీమాన్ విశ్వ
కర్మకృతం యథా॥ ౪౪॥ ఉపేతం నలినీజాలైః సింధువారైః స వేతసైః। కేతకైః కరవీరైశ్చ పిప్పలైశ్చైవ సంవృతమ్॥ ౪౫॥ శ్రమార్తస్తదుపాగమ్య
సరో దృష్ట్వాథ విస్మితః॥ ౪౬॥ ఇతి ఆరణేయపర్వణి-యుధిష్ఠిరసరోదర్శనే- ఏకాదశాధికత్రిశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ స దదర్శ హతాన్ భ్రాతౄన్ లోకపాలానివ చ్యుతాన్। యుగాంతే సమనుప్రాప్తే శక్రప్రతిమగౌరవాన్॥ ౧॥ వినికీర్ణధనుర్బా
ణం దృష్ట్వా నిహతమర్జునమ్। భీమసేనం యమౌ చైవ నిర్విచేష్టాన్ గతాయుషః॥ ౨॥ స దీర్ఘముష్ణం నిశ్వస్య శోకబాష్పపరిప్లుతః। తాన్ దృష్ట్వా పతితాన్
భ్రాతౄన్ సర్వాంశ్చింతాసమన్వితః॥ ౩॥ ధర్మపుత్రో మహాబాహుర్విలలాప సువిస్తరమ్। నను త్వయా మహాబాహో ప్రతిజ్ఞాతం వృకోదర॥ ౪॥
సుయోధనస్య భేత్స్యామి గదయా సక్థినీ రణే। వ్యర్థం తదద్య మే సర్వం త్వయి వీరే నిపాతితే॥ ౫॥ మహాత్మని మహాబాహో కురూణాం కీర్తివర్ధన। మను
ష్యసంభవా వాచో విధర్మిణ్యః శ్రుతిశ్రుతాః॥ ౬॥ భవతాం దివ్యవాచస్తు తా భవంతి కథం మృషా। దేవాశ్చాపి యదావోచన్ సూతకే త్వాం ధనంజ
య॥ ౭॥ సహస్రాక్షాదనవరః కుంతీపుత్ర తవేతి వై। ఉత్తరే పారియాత్రే చ జగుర్భూతాని సర్వశః॥ ౮॥ విప్రనష్టాం శ్రియం చైషామాహర్తా పునరో
జసా। నాస్య జేతా రణే కశ్చిదజేతా నైష కస్యచిత్॥ ౯॥ సోఽయం మృత్యువశం యాతః కథం జిష్ణుర్మహాబలః। అయం మమాశాం సంహత్య శేతే భూమౌ ధ
నంజయః॥ ౧౦॥ ఆశ్రిత్య యం వయం నాథం దుఃఖాన్యేతాని సేహిమ। రణే ప్రమత్తౌ వీరౌ చ సదా శత్రునిబర్హణౌ॥ ౧౧॥ కథం రిపువశం యాతౌ కుంతీపు
త్రౌ మహాబలౌ। యౌ సర్వాస్త్రాప్రతిహతౌ భీమసేనధనంజయౌ॥ ౧౨॥ అశ్మసారమయం నూనం హృదయం మమ దుర్హృదః। యమౌ యదేతౌ దృష్ట్వా
ద్య పతితౌ నావదీర్యతే॥ ౧౩॥ శాస్త్రజ్ఞా దేశకాలజ్ఞాస్తపోయుక్తాః క్రియాన్వితాః। అకృత్వా సదృశం కర్మ కిం శేధ్వం పురుషర్షభాః॥ ౧౪॥ అవిక్షతశరీ
రాశ్చాప్యప్రమృష్టశరాసనాః। అసంజ్ఞా భువి సంగమ్య కిం శేధ్వమపరాజితాః॥ ౧౫॥ సానూనివాద్రేః సంసుప్తాన్ దృష్ట్వా భ్రాతౄన్ మహామతిః। సు
ఖం ప్రసుప్తాన్ ప్రస్విన్నః స్విన్నః కష్టాం దశాం గతః॥ ౧౬॥ ఏవమేవేదమిత్యుక్త్వా ధర్మాత్మా స నరేశ్వరః। శోకసాగరమధ్యస్థో దధ్యౌ కారణమాకులః॥
౧౭॥ ఇతికర్తవ్యతాం చేతి దేశకాలవిభాగవిత్। నాభిపేదే మహాబాహుశ్చింతయానో మహామతిః॥ ౧౮॥ అథ సంస్తభ్య ధర్మాత్మా తదాత్మానం తపః
సుతః। ఏవం విలప్య బహుధా ధర్మపుత్రో యుధిష్ఠిరః॥ ౧౯॥ బుద్ధ్యా విచింతయామాస వీరాః కేన నిపాతితాః। నైషాం శస్త్రప్రహారోఽస్తి పదం నేహాస్తి క
స్యచిత్॥ ౨౦॥ భూతం మహదిదం మన్యే భ్రాతరో యేన మే హతాః। ఏకాగ్రం చింతయిష్యామి పీత్వా వేత్స్యామి వా జలమ్॥ ౨౧॥ స్యాత్తు దుర్యోధనేనేద
ముపాంశువిహితం కృతమ్। గాంధారరాజరచితం సతతం జిహ్మబుద్ధినా॥ ౨౨॥ యస్య కార్యమకార్యం వా సమమేవ భవత్యుత। కస్తస్య విశ్వసేద్వీరో
దుష్కృతేరకృతాత్మనః॥ ౨౩॥ అథవా పురుషైర్గూఢైః ప్రయోగోఽయం దురాత్మనః। భవేదితి మహాబుద్ధిర్బహుధా తదచింతయత్॥ ౨౪॥ తస్యాసీన్న
విషేణేదముదకం దూషితం యథా। మృతానామపి చైతేషాం వికృతం నైవ జాయతే॥ ౨౫॥ ముఖవర్ణాః ప్రసన్నా మే భ్రాతౄణామిత్యచింతయత్। ఏ
కైకశశ్చౌఘబలానిమాన్ పురుషసత్తమాన్॥ ౨౬॥ కోఽన్యః ప్రతిసమాసేత కాలాంతకయమాదృతే। ఏతేన వ్యవసాయేన తత్తోయం వ్యవగాఢవాన్॥ గా
హమానశ్చ తత్తోయమంతరిక్షాత్ స శుశ్రువే॥ ౨౭॥ యక్షః॥ అహం బకః శైవలమత్స్యభక్షో నీతా మయా ప్రేతవశం తవానుజాః। త్వం పంచమో భవితా
రాజపుత్ర న చేత్ ప్రశ్నాన్ పృచ్ఛతో వ్యాకరోషి॥ ౨౮॥ మా తాత సాహసం కార్షీర్మమ పూర్వపరిగ్రహః। ప్రశ్నానుక్త్వా తు కౌంతేయ తతః పిబ

హరస్వ చ॥ ౨౯॥ యుధిష్ఠిరః॥ రుద్రాణాం వా వసూనాం వా మరుతాం వా ప్రధానభాక్। పృచ్ఛామి కో భవాన్ దేవో నైతచ్ఛకునినా కృతమ్॥ ౩౦॥ హిమవాన్ పారియాత్రశ్చ వింధ్యో మలయ ఏవ చ। చత్వారః పర్వతాః కేన పాతితా భూరితేజసః॥ అతీవ తే మహత్కర్మ కృతం చ బలినాం వర॥ ౩౧॥ యాన్న దేవా న గంధర్వా నాసురాశ్చ న రాక్షసాః। విషహేరన్ మహాయుద్ధే కృతం తే తన్మహాద్భుతమ్॥ ౩౨॥ న తే జానామి యత్కార్యం నాభిజానామి కాంక్షితమ్। కౌతూహలం మహజ్జాతం సాధ్వసం చాగతం మమ॥ ౩౩॥ యేనాస్మ్యుద్విగ్నహృదయః సముత్పన్నశిరోజ్వరః। పృచ్ఛామి భగవంస్తస్మాత్ కో భవానిహ తిష్ఠతి॥ ౩౪॥ యక్షః॥ యక్షోఽహమస్మి భద్రం తే నాస్మి పక్షీ జలేచరః। మయైతే నిహతాః సర్వే భ్రాతరస్తే మహౌజసః॥ ౩౫॥ వైశంపాయనః॥ తతస్తామశివాం శ్రుత్వా వాచం స పరుషాక్షరామ్। యక్షస్య బ్రువతో రాజన్నుపక్రమ్య తదా స్థితః॥ ౩౬॥ విరూపాక్షం మహాకాయం యక్షం తాలసముచ్ఛ్రయమ్। జ్వలనార్కప్రతీకాశమధృష్యం పర్వతోపమమ్॥ ౩౭॥ వృక్షమాశ్రిత్య తిష్ఠంతం దదర్శ భరతర్షభః। మేఘగంభీరనాదేన తర్జయంతం మహాస్వనమ్॥ ౩౮॥ యక్షః॥ ఇమే తే భ్రాతరో రాజన్ వార్యమాణా మయాఽసకృత్। బలాత్తోయం జిహీర్షంతస్తతో వై మృదితా మయా॥ ౩౯॥ న పేయముదకం రాజన్ ప్రాణానిహ పరీప్సతా। పార్థ మా సాహసం కార్షీర్మమ పూర్వపరిగ్రహః॥ ప్రశ్నానుక్త్వా తు కౌంతేయ తతః పిబ హరస్వ చ॥ ౪౦॥ యుధిష్ఠిరః॥ న చాహం కామయే యక్ష తవ పూర్వపరిగ్రహమ్। కామం నైతత్ప్రశంసంతి సంతో హి పురుషాః సదా॥ ౪౧॥ యదాత్మనా స్వమాత్మానం ప్రశంసేత్పురుషర్షభ। యథాప్రజ్ఞం తు తే ప్రశ్నాన్ ప్రతివక్ష్యామి పృచ్ఛ మామ్॥ ౪౨॥ యక్షః॥ కింస్విదాదిత్యమున్నయతి కే చ తస్యాభితశ్చరాః। కశ్చైనమస్తం నయతి కస్మింశ్చ ప్రతితిష్ఠతి॥ ౪౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ బ్రహ్మాదిత్యమున్నయతి దేవాస్తస్యాభితశ్చరాః। ధర్మశ్చాస్తం నయతి చ సత్యే చ ప్రతితిష్ఠతి॥ ౪౪॥ యక్షః॥ కేనస్విచ్ఛ్రోత్రియో భవతి కేనస్విద్విందతే మహత్। కేనస్విద్ద్వితీయవాన్ భవతి రాజన్ కేన చ బుద్ధిమాన్॥ ౪౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ శ్రుతేన శ్రోత్రియో భవతి తపసా విందతే మహత్। ధృత్యా ద్వితీయవాన్ భవతి బుద్ధిమాన్ వృద్ధసేవయా॥ ౪౬॥ యక్షః॥ కిం బ్రాహ్మణానాం దేవత్వం కశ్చ ధర్మః సతామివ। కశ్చైషాం మానుషో భావః కిమేషామసతామివ॥ ౪౭॥ యుధిష్ఠిరః॥ స్వాధ్యాయ ఏషాం దేవత్వం తప ఏషాం సతామివ। మరణం మానుషో భావః పరివాదోఽసతామివ॥ ౪౮॥ యక్షః॥ కిం క్షత్రియాణాం దేవత్వం కశ్చ ధర్మః సతామివ। కశ్చైషాం మానుషో భావః కిమేషామసతామివ॥ ౪౯॥ యుధిష్ఠిరః॥ ఇష్వస్త్రమేషాం దేవత్వం యజ్ఞ ఏషాం సతామివ। భయం వై మానుషో భావః పరిత్యాగోఽసతామివ॥ ౫౦॥ యక్షః॥ కిమేకం యజ్ఞియం సామ కిమేకం యజ్ఞియం యజుః। కా చైకా వృణుతే యజ్ఞం కాం యజ్ఞో నాతివర్తతే॥ ౫౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ ప్రాణో వై యజ్ఞియం సామ మనో వై యజ్ఞియం యజుః। ఋగేకా వృణుతే యజ్ఞం తాం యజ్ఞో నాతివర్తతే॥ ౫౨॥ యక్షః॥ కింస్విదావపతాం శ్రేష్ఠం కింస్విన్నివపతాం వరమ్। కింస్విత్ప్రతిష్ఠమానానాం కింస్విత్ప్రసవతాం వరమ్॥ ౫౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ వర్షమావపతాం శ్రేష్ఠం బీజం నివపతాం వరమ్। గావః ప్రతిష్ఠమానానాం పుత్రః ప్రసవతాం వరః॥ ౫౪॥ యక్షః॥ ఇంద్రియార్థాననుభవన్ బుద్ధిమాన్ లోకపూజితః। సంమతః సర్వభూతానాముచ్ఛ్వసన్ కో న జీవతి॥ ౫౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ దేవతాతిథిభృత్యానాం పితౄణామాత్మనశ్చ యః। న నిర్వపతి పంచానాముచ్ఛ్వసన్న స జీవతి॥ ౫౬॥ యక్షః॥ కింస్విద్గురుతరం భూమేః కింస్విదుచ్చతరం చ ఖాత్। కింస్విచ్ఛీఘ్రతరం వాయోః కింస్విద్బహుతరం నృణామ్॥ ౫౭॥ యుధిష్ఠిరః॥ మాతా గురుతరా భూమేః ఖాత్పితోచ్చతరస్తథా। మనః శీఘ్రతరం వాతాచ్చింతా బహుతరీ నృణామ్॥ ౫౮॥ యక్షః॥ కింస్విత్సుప్తం న నిమిషతి కింస్విజ్జాతం న చేంగతే। కస్యస్విద్ధృదయం నాస్తి కింస్విద్వేగేన వర్ధతే॥ ౫౯॥ యుధిష్ఠిరః॥ మత్స్యః సుప్తో న నిమిషత్యండం జాతం న చేంగతే। అశ్మనో హృదయం నాస్తి నదీ వేగేన వర్ధతే॥ ౬౦॥ యక్షః॥ కింస్విత్ప్రవసతో మిత్రం కింస్విన్మిత్రం గృహే సతః। ఆతురస్య చ కిం మిత్రం కింస్విన్మిత్రం మరిష్యతః॥ ౬౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ సార్థః ప్రవసతో మిత్రం భార్యా మిత్రం గృహే సతః। ఆతురస్య భిషఙ్మిత్రం దానం మిత్రం మరిష్యతః॥ ౬౨॥ యక్షః॥ కోఽతిథిః సర్వభూతానాం కింస్విద్ధర్మః సనాతనః। అమృతం కింస్విద్రాజేంద్ర కింస్విత్సర్వమిదం జగత్॥ ౬౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ అతిథిః

సర్వభూతానామగ్నిః సోమో గవామృతమ్। సనాతనోఽమృతో ధర్మో వాయుః సర్వమిదం జగత్॥ ౬౪ ॥ యక్షః॥ కింస్విదేకో విచరతే జాతః కో జాయతే పునః। కింస్విద్ధిమస్య భైషజ్యం కింస్విదావపనం మహత్॥ ౬౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ సూర్య ఏకో విచరతే చంద్రమా జాయతే పునః। అగ్నిర్హిమస్య భైషజ్యం భూమిరావపనం మహత్॥ ౬౬॥ యక్షః॥ కింస్విదేకపదం ధర్మ్యం కింస్విదేకపదం యశః। కింస్విదేకపదం స్వర్గ్యం కింస్విదేకపదం సుఖమ్॥ ౬౭ ॥ యుధిష్ఠిరః॥ దాక్ష్యమేకపదం ధర్మ్యం దానమేకపదం యశః। సత్యమేకపదం స్వర్గ్యం శీలమేకపదం సుఖమ్॥ ౬౮॥ యక్షః॥ కింస్విదాత్మా మనుష్యస్య కింస్విద్దైవకృతః సఖా। ఉపజీవనం కింస్విదస్య కింస్విదస్య పరాయణమ్॥ ౬౯॥ యుధిష్ఠిరః॥ పుత్ర ఆత్మా మనుష్యస్య భార్యా దైవకృతః సఖా। ఉపజీవనం చ పర్జన్యో దానమస్య పరాయణమ్॥ ౭౦ ॥ యక్షః ॥ ధన్యానాముత్తమం కింస్విద్ధనానాం స్యాత్కిముత్తమమ్। లాభానాముత్తమం కింస్యాత్సుఖానాం స్యాత్కిముత్తమమ్॥ ౭౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ ధన్యానాముత్తమం దాక్ష్యం ధనానాముత్తమం శ్రుతమ్। లాభానాం శ్రేష్ఠమారోగ్యం సుఖానాం తుష్టిరుత్తమా॥ ౭౨ ॥ యక్షః॥ కశ్చ ధర్మః పరో లోకే కశ్చ ధర్మః సదాఫలః। కిం నియమ్య న శోచంతి కైశ్చ సంధిర్న జీర్యతే ॥ ౭౩ ॥ యుధిష్ఠిరః॥ ఆనృశంస్యం పరో ధర్మస్త్రయీధర్మః సదాఫలః। మనో యమ్య న శోచంతి సంధిః సద్భిర్న జీర్యతే॥ ౭౪॥ యక్షః॥ కిన్ను హిత్వా ప్రియో భవతి కిన్ను హిత్వా న శోచతి। కిన్ను హిత్వాఽర్థవాన్ భవతి కిన్ను హిత్వా సుఖీ భవేత్॥ ౭౫ ॥ యుధిష్ఠిరః॥ మానం హిత్వా ప్రియో భవతి క్రోధం హిత్వా న శోచతి। కామం హిత్వాఽర్థవాన్ భవతి లోభం హిత్వా సుఖీ భవేత్॥ ౭౬॥ యక్షః॥ కిమర్థం బ్రాహ్మణే దానం కిమర్థం నటనర్తకే। కిమర్థం చైవ భృత్యేషు కిమర్థం చైవ రాజసు॥ ౭౭ ॥ యుధిష్ఠిరః॥ ధర్మార్థం బ్రాహ్మణే దానం యశోఽర్థం నటనర్తకే। భృత్యేషు భరణార్థం వై భయార్థం చైవ రాజసు ॥ ౭౮ ॥ యక్షః॥ కేనస్విదావృతో లోకః కేనస్విన్న ప్రకాశతే। కేన త్యజతి మిత్రాణి కేన స్వర్గం న గచ్ఛతి॥ ౭౯॥ యుధిష్ఠిరః॥ అజ్ఞానేనావృతో లోకస్తమసా న ప్రకాశతే। లోభాత్త్యజతి మిత్రాణి సంగాత్స్వర్గం న గచ్ఛతి॥ ౮౦ ॥ యక్షః॥ మృతః కథం స్యాత్పురుషః కథం రాష్ట్రం మృతం భవేత్। శ్రాద్ధం మృతం కథం వా స్యాత్కథం యజ్ఞో మృతో భవేత్ ॥ ౮౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ మృతో దరిద్రః పురుషో మృతం రాష్ట్రమరాజకమ్। మృతమశ్రోత్రియం శ్రాద్ధం మృతో యజ్ఞస్త్వదక్షిణః॥ ౮౨ ॥ యక్షః॥ కా దిక్ కిముదకం ప్రోక్తం కిమన్నం కిం చ వై విషమ్। శ్రాద్ధస్య కాలమాఖ్యాహి తతః పిబ హరస్వ చ॥ ౮౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ సంతో దిగ్జలమాకాశం గౌరన్నం ప్రార్థనా విషమ్। శ్రాద్ధస్య బ్రాహ్మణః కాలః కథం వా యక్ష మన్యసే॥ ౮౪ ॥ యక్షః॥ తపః కింలక్షణం ప్రోక్తం కో దమశ్చ ప్రకీర్తితః। క్షమా చ కా పరా ప్రోక్తా కా చ హ్రీః పరికీర్తితా॥ ౮౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ తపః స్వధర్మవర్తిత్వం మనసో దమనం దమః। క్షమా ద్వంద్వసహిష్ణుత్వం హ్రీరకార్యనివర్తనమ్॥ ౮౬॥ యక్షః॥ కిం జ్ఞానం ప్రోచ్యతే రాజన్ కః శమశ్చ ప్రకీర్తితః। దయా చ కా పరా ప్రోక్తా కిం చార్జవముదాహృతమ్॥ ౮౭॥ యుధిష్ఠిరః॥ జ్ఞానం తత్త్వార్థసంబోధః శమశ్చిత్తప్రశాంతతా। దయా సర్వసుఖైషిత్వమార్జవం సమచిత్తతా॥ ౮౮॥ యక్షః॥ కః శత్రుర్దుర్జయః పుంసాం కశ్చ వ్యాధిరనంతకః। కీదృశశ్చ స్మృతః సాధురసాధుః కీదృశః స్మృతః॥ ౮౯ ॥ యుధిష్ఠిరః ॥ క్రోధః సుదుర్జయః శత్రుర్లోభో వ్యాధిరనంతకః। సర్వభూతహితః సాధురసాధుర్నిర్దయః స్మృతః॥ ౯౦॥ యక్షః॥ కో మోహః ప్రోచ్యతే రాజన్ కశ్చ మానః ప్రకీర్తితః। కిమాలస్యం చ విజ్ఞేయం కశ్చ శోకః ప్రకీర్తితః॥ ౯౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ మోహో హి ధర్మమూఢత్వం మానస్త్వాత్మాభిమానితా। ధర్మనిష్క్రియతాఽఽలస్యం శోకస్త్వజ్ఞానముచ్యతే॥ ౯౨॥ యక్షః॥ కిం స్థైర్యమృషిభిః ప్రోక్తం కిం చ ధైర్యముదాహృతమ్। స్నానం చ కిం పరం ప్రోక్తం దానం చ కిమిహోచ్యతే॥ ౯౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ స్వధర్మే స్థిరతా స్థైర్యం ధైర్యమింద్రియనిగ్రహః। స్నానం మనోమలత్యాగో దానం వై భూతరక్షణమ్॥ ౯౪॥ యక్షః॥ కః పండితః పుమాన్ జ్ఞేయో నాస్తికః కశ్చ ఉచ్యతే। కో మూర్ఖః కశ్చ కామః స్యాత్కో మత్సర ఇతి స్మృతః॥ ౯౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ ధర్మజ్ఞః పండితో జ్ఞేయో నాస్తికో మూర్ఖ ఉచ్యతే। కామః సంసారహేతుశ్చ హృత్తాపో మత్సరః స్మృతః॥ ౯౬॥ యక్షః

క్షః॥ కోఽహంకార ఇతి ప్రోక్తః కశ్చ దంభః ప్రకీర్తితః। కిం తద్దైవం పరం ప్రోక్తం కిం తత్ పైశున్యముచ్యతే॥ ౯౭॥ యుధిష్ఠిరః॥ మహాజ్ఞానమహంకారో దంభో ధర్మధ్వజోచ్ఛ్రయః॥ దైవం దానఫలం ప్రోక్తం పైశున్యం పరదూషణమ్॥ ౯౮॥ యక్షః॥ ధర్మశ్చార్థశ్చ కామశ్చ పరస్పరవిరోధినః। ఏషాం నిత్యవిరుద్ధానాం కథమేకత్ర సంగమః॥ ౯౯॥ యుధిష్ఠిరః॥ యదా ధర్మశ్చ భార్యా చ పరస్పరవశానుగౌ। తదా ధర్మార్థకామానాం త్రయాణామపి సంగమః॥ ౧౦౦॥ యక్షః॥ అక్షయ్యో నరకః కేన ప్రాప్యతే భరతర్షభ। ఏతం మే పృచ్ఛతః ప్రశ్నం తం శీఘ్రం వక్తుమర్హసి॥ ౧౦౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ బ్రాహ్మణం స్వయమాహూయ యాచమానమకించనమ్। పశ్చాన్నాస్తీతి యో బ్రూయాత్ సోఽక్షయం నరకం వ్రజేత్॥ ౧౦౨॥ వేదేషు ధర్మశాస్త్రేషు మిథ్యా యో వై ద్విజాతిషు। దేవేషు పితృధర్మేషు సోఽక్షయం నరకం వ్రజేత్॥ ౧౦౩॥ విద్యమానే ధనే లోభాద్దానభోగవివర్జితః। పశ్చాన్నాస్తీతి యో బ్రూయాత్ సోఽక్షయం నరకం వ్రజేత్॥ ౧౦౪॥ యక్షః॥ రాజన్ కులేన వృత్తేన స్వాధ్యాయేన శ్రుతేన వా। బ్రాహ్మణ్యం కేన భవతి ప్రబ్రూహ్యేతత్సునిశ్చితమ్॥ ౧౦౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ శృణు యక్ష కులం తాత న స్వాధ్యాయో న చ శ్రుతమ్। కారణం హి ద్విజత్వే చ వృత్తమేవ న సంశయః॥ ౧౦౬॥ వృత్తం యత్నేన సంరక్ష్యం బ్రాహ్మణేన విశేషతః। అక్షీణవృత్తో న క్షీణో వృత్తతస్తు హతో హతః॥ ౧౦౭॥ పఠకాః పాఠకాశ్చైవ యే చాన్యే శాస్త్రచింతకాః। సర్వే వ్యసనినో మూర్ఖా యః క్రియావాన్ స పండితః॥ ౧౦౮॥ చతుర్వేదోఽపి దుర్వృత్తః స శూద్రాదతిరిచ్యతే। యోఽగ్నిహోత్రపరో దాంతః స బ్రాహ్మణ ఇతి స్మృతః॥ ౧౦౯॥ యక్షః॥ ప్రియవచనవాదీ కిం లభతే విమృశితకార్యకరః కిం లభతే। బహుమిత్రకరః కిం లభతే ధర్మరతః కిం లభతే కథయ॥ ౧౧౦॥ యుధిష్ఠిరః॥ ప్రియవచనవాదీ ప్రియో భవతి విమృశితకార్యకరోఽధికం జయతి। బహుమిత్రకరో వసతి సుఖం యశ్చ ధర్మరతః స గతిం లభతే॥ ౧౧౧॥ యక్షః॥ కో మోదతే కిమాశ్చర్యం కః పంథాః కా చ వార్తికా। వద మే చతురః ప్రశ్నాన్ మృతా జీవంతు బాంధవాః॥ ౧౧౨॥ యుధిష్ఠిరః॥ పంచమేఽహని షష్ఠే వా శాకం పచతి స్వే గృహే। అనృణీ చాప్రవాసీ చ స వారిచర మోదతే॥ ౧౧౩॥ అహన్యహని భూతాని గచ్ఛంతీహ యమాలయమ్। శేషాః స్థిరత్వమిచ్ఛంతి కిమాశ్చర్యమతః పరమ్॥ ౧౧౪॥ తర్కోఽప్రతిష్ఠః శ్రుతయో విభిన్నా నైకో మునిర్యస్య మతం ప్రమాణమ్। ధర్మస్య తత్త్వం నిహితం గుహాయాం మహాజనో యేన గతః స పంథాః॥ ౧౧౫॥ అస్మిన్ మహామోహమయే కటాహే సూర్యాగ్నినా రాత్రిదివేంధనేన। మాసర్తుదర్వీపరిఘట్టనేన భూతాని కాలః పచతీతి వార్తా॥ ౧౧౬॥ యక్షః॥ వ్యాఖ్యాతా మే త్వయా ప్రశ్నా యాథాతథ్యం పరంతప। పురుషం త్విదానీం వ్యాఖ్యాహి యశ్చ సర్వధనీ నరః॥ ౧౧౭॥ యుధిష్ఠిరః॥ దివం స్పృశతి భూమిం చ శబ్దః పుణ్యేన కర్మణా। యావత్స శబ్దో భవతి తావత్పురుష ఉచ్యతే॥ ౧౧౮॥ తుల్యే ప్రియాప్రియే యస్య సుఖదుఃఖే తథైవ చ। అతీతానాగతే చోభే స వై సర్వధనీ నరః॥ ౧౧౯॥ యక్షః॥ వ్యాఖ్యాతః పురుషో రాజన్ యశ్చ సర్వధనీ నరః। తస్మాత్త్వమేకం భ్రాతౄణాం యమిచ్ఛసి స జీవతు॥ ౧౨౦॥ యుధిష్ఠిరః॥ శ్యామో య ఏష రక్తాక్షో బృహత్సాల ఇవోద్గతః। వ్యూఢోరస్కో మహాబాహుర్నకులో యక్ష జీవతు॥ ౧౨౧॥ యక్షః॥ ప్రియస్తే భీమసేనోఽయమర్జునో వః పరాయణమ్। స కస్మాన్నకులం రాజన్ సాపత్నం జీవమిచ్ఛసి॥ ౧౨౨॥ యస్య నాగసహస్రేణ దశసంఖ్యేన వై బలమ్। తుల్యం తం భీమముత్సృజ్య నకులం జీవమిచ్ఛసి॥ ౧౨౩॥ అథైనం మనుజాః ప్రాహుర్భీమసేనం ప్రియం తవ। అథ కేనానుభావేన సాపత్నం జీవమిచ్ఛసి॥ ౧౨౪॥ యస్య బాహుబలం సర్వే పాండవాః సముపాసతే। అర్జునం తమపాహాయ నకులం జీవమిచ్ఛసి॥ ౧౨౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ ధర్మ ఏవ హతో హంతి ధర్మో రక్షతి రక్షితః। తస్మాద్ధర్మం న త్యజామి మా నో ధర్మో హతోఽవధీత్॥ ౧౨౬॥ ఆనృశంస్యం పరో ధర్మః పరమార్థాచ్చ మే మతమ్। ఆనృశంస్యం చికీర్షామి నకులో యక్ష జీవతు॥ ౧౨౭॥ ధర్మశీలః సదా రాజా ఇతి మాం మానవా విదుః। స్వధర్మాన్న చలిష్యామి నకులో యక్ష జీవతు॥ ౧౨౮॥ కుంతీ చైవ తు మాద్రీ చ ద్వే భార్యే తు పితుర్మమ। ఉభే సపుత్రే స్యాతాం వై ఇతి మే ధీయతే మతిః॥ ౧౨౯॥ యథా కుంతీ తథా మాద్రీ విశేషో నాస్తి మే తయోః। మాతృభ్యాం సమమిచ్ఛామి నకులో యక్ష జీవతు॥ ౧౩౦॥ యక్షః॥ యస్య తేఽర్థాచ్చ కామాచ్చ ఆనృశంస్యం పరం మతమ్। తస్మాత్తే భ్రాతరః సర్వే జీవంతు భరతర్షభ॥ ౧౩౧॥ ఇతి శ్రీ

మహాభారతే-అరణ్యపర్వాంతర్గతఆరణేయపర్వణి యక్షయుధిష్ఠిరప్రశ్నోత్తరే ద్వాదశాధిక త్రిశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ తతస్తే యక్షవచనాదుదతిష్ఠంత పాండవాః। క్షుత్పిపాసే చ సర్వేషాం క్షణేన వ్యపగచ్ఛతామ్॥ ౧ ॥ యుధిష్ఠిరః॥ సరస్యేకేన పాదేన తిష్ఠంతమపరాజితమ్। పృచ్ఛామి కో భవాన్ దేవో న మే యక్షో మతో భవాన్॥ ౨॥ వసూనాం వా భవానేకో రుద్రాణామథవా భవాన్। అథవా మరుతాం శ్రేష్ఠో వజ్రీ వా త్రిదశేశ్వరః॥ ౩ ॥ మమ హి భ్రాతర ఇమే సహస్రశతయోధినః। తం యోధం న ప్రపశ్యామి యేన సర్వే నిపాతితాః॥ ౪ ॥ సుఖం ప్రతిప్రబుద్ధానామింద్రియాణ్యుపలక్షయే। స భవాన్ సుహృదోఽస్మాకమథవా నః పితా భవాన్॥ ౫ ॥ యక్షః॥ అహం తే జనకస్తాత ధర్మో మృదుపరాక్రమః। త్వాం దిదృక్షురనుప్రాప్తో విద్ధి మాం భరతర్షభ॥ ౬॥ యశః సత్యం దమః శౌచమార్జవం హ్రీరచాపలమ్। దానం తపో బ్రహ్మచర్యమిత్యేతాస్తనవో మమ॥ ౭॥ అహింసా సమతా శాంతిస్తపః శౌచమమత్సరః। ద్వారాణ్యేతాని మే విద్ధి ప్రియో హ్యసి సదా మమ॥ ౮॥ దిష్ట్యా పంచసు రక్తోఽసి దిష్ట్యా తే షట్పదీ జితా। ద్వే పూర్వే మధ్యమే ద్వే చ ద్వే చాంతే సాంపరాయికే॥ ౯ ॥ ధర్మోఽహమస్మి భద్రం తే జిజ్ఞాసుస్త్వామిహాగతః। ఆనృశంస్యేన తుష్టోఽస్మి వరం దాస్యామి తేఽనఘ॥ ౧౦॥ వరం వృణీష్వ రాజేంద్ర దాతా హ్యస్మి తవానఘ। యే హి మే పురుషా భక్తా న తేషామస్తి దుర్గతిః॥ ౧౧॥ యుధిష్ఠిరః॥ అరణీసహితం యస్య మృగో హ్యాదాయ గచ్ఛతి। తస్యాగ్నయో న లుప్యేరన్ ప్రథమోఽస్తు వరో మమ॥ ౧౨॥ యక్షః॥ అరణీసహితం యస్య బ్రాహ్మణస్య హృతం మయా। మృగవేషేణ కౌంతేయ జిజ్ఞాసార్థం తవ ప్రభో॥ ౧౩॥ వైశంపాయనః॥ దదానీత్యేవ భగవానుత్తరం ప్రత్యపద్యత। అన్యం వరయ భద్రం తే వరం త్వమమరోపమ॥ ౧౫॥ యుధిష్ఠిరః॥ వర్షాణి ద్వాదశారణ్యే త్రయోదశముపస్థితమ్। తత్ర నో నాభిజానీయుర్వసతో మనుజాః క్వచిత్॥ ౧౬॥ వైశంపాయనః॥ దదానీత్యేవ భగవానుత్తరం ప్రత్యపద్యత। భూయశ్చాశ్వాసయామాస కౌంతేయం సత్యవిక్రమమ్॥ ౧౭ ॥ యద్యపి స్వేన రూపేణ చరిష్యథ మహీమిమామ్। న వో విజ్ఞాస్యతే కశ్చిత్ త్రిషు లోకేషు భారత॥ ౧౮॥ వర్షం త్రయోదశమిదం మత్ప్రసాదాత్ కురూద్వహాః। విరాటనగరే గూఢా అవిజ్ఞాతాశ్చరిష్యథ॥ ౧౯॥ యద్వః సంకల్పితం రూపం మనసా యస్య యాదృశమ్। తాదృశం తాదృశం సర్వే ఛందతో ధారయిష్యథ॥ ౨౦॥ అరణీసహితం చేదం బ్రాహ్మణాయ ప్రయచ్ఛత। జిజ్ఞాసార్థం మయా హ్యేతదాహృతం మృగరూపిణా॥ ౨౧ ॥ ప్రవృణీష్వాపరం సౌమ్య వరమిష్టం దదాని తే। న తృప్యామి నరశ్రేష్ఠ ప్రయచ్ఛన్ వై వరాంస్తవ॥ ౨౨॥ తృతీయం గృహ్యతాం పుత్ర వరోఽప్రతిమో మహాన్। త్వం హి మత్ప్రభవో రాజన్ విదురశ్చ మమాంశజః॥ ౨౩॥ యుధిష్ఠిరః॥ దేవదేవో మయా దృష్టో భవాన్ సాక్షాత్సనాతనః। యం దదాసి వరం తుష్టస్తం గృహీష్యామ్యహం పితః॥ ౨౪ ॥ జయేయం లోభమోహౌ చ క్రోధం చాహం సదా విభో। దానే తపసి సత్యే చ మనో మే సతతం భవేత్॥ ౨౫॥ ధర్మః॥ ఉపపన్నో గుణైరేతైః స్వభావేనాసి పాండవ। భవాన్ ధర్మః పునశ్చైవ యథోక్తం తే భవిష్యతి॥ ౨౬॥ వైశంపాయనః॥ ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే ధర్మో భగవాన్ లోకభావనః। సమేతాః పాండవాశ్చైవ సుఖసుప్తా మనస్వినః॥ ౨౭॥ ఉపేత్య చాశ్రమం వీరాః సర్వ ఏవ గతక్లమాః। ఆరణేయం దదుస్తస్మై బ్రాహ్మణాయ తపస్వినే॥ ౨౮॥ ఇదం సముత్థానసమాగతం మహత్పితుశ్చ పుత్రస్య చ కీర్తివర్ధనమ్। పఠన్నరః స్యాద్విజితేంద్రియో వశీ సపుత్రపౌత్రః శతవర్షభాగ్భవేత్॥ ౨౯॥ న చాప్యధర్మే న సుహృద్విభేదనే పరస్వహారే పరదారమర్శనే। కదర్యభావే చ రమేన్మనః సదా నృణాం సదాఖ్యానమిదం విజానతామ్॥ ౩౦॥ ఇతి త్రయోదశాధిక త్రిశతతమోఽధ్యాయః. ❖❖❖❖

వైశంపాయనః॥ ధర్మేణ తేఽభ్యనుజ్ఞాతాః పాండవాః సత్యవిక్రమాః। అజ్ఞాతవాసం వత్స్యంతశ్ఛన్నా వర్షం త్రయోదశమ్॥ ౧॥ ఉపోపవిశ్య విద్వాంసః సహితాః సంశితవ్రతాః। యే తద్భక్తా వసంతి స్మ వనవాసే తపస్వినః॥ ౨॥ తానబ్రువన్ మహాత్మానః స్థితాః ప్రాంజలయస్తదా। అభ్యనుజ్ఞాపయిష్యంతస్తం నివాసం ధృతవ్రతాః॥ ౩॥ విదితం భవతాం సర్వం ధార్తరాష్ట్రైర్యథా వయమ్। ఛద్మనా హృతరాజ్యాశ్చానయాశ్చ బహుశః కృతాః॥ ౪॥ ఉషితా

శ్చ వనే కృచ్ఛ్రం వయం ద్వాదశవత్సరాన్। అజ్ఞాతవాససమయం శేషం వర్షం త్రయోదశమ్॥ ౫॥ తద్వత్స్యామో వయం ఛన్నాస్తదనుజ్ఞాతుమర్హథ। సుయోధనశ్చ దురాత్మా కర్ణశ్చ సహ సౌబలః॥ ౬॥ జానంతో విషమం కుర్యురస్మాస్వత్యంతవైరిణః॥ యుక్తాచారాశ్చ యుక్తాశ్చ పౌరస్య స్వజనస్య చ॥ ౭॥ అపి నస్తద్భవేద్భూయో యద్వయం బ్రాహ్మణైస్సహ। సమస్తాః స్వేషు రాష్ట్రేషు స్వరాజ్యస్థా భవేమహి॥ ౮॥ వైశంపాయనః॥ ఇత్యుక్త్వా దుఃఖశోకార్తశ్శుచిర్ధర్మసుతస్తదా। సంమూర్ఛితోఽభవద్రాజా సాశ్రుకంఠో యుధిష్ఠిరః॥ ౯॥ తమథాశ్వాసయన్సర్వే బ్రాహ్మణా భ్రాతృభిస్సహ। అథ ధౌమ్యో బ్రవీద్వాక్యం మహార్థం నృపతిం తదా॥ ౧౦॥ రాజన్విద్వాన్భవాన్దాంతస్సత్యసంధో జితేంద్రియః॥ నైవంవిధాః ప్రముహ్యంతి నరాః కస్యాంచిదాపది॥ ౧౧॥ దేవైరప్యాపదః ప్రాప్తాశ్ఛన్నైశ్చ బహుశస్తథా। తత్ర తత్ర సపత్నానాం నిగ్రహార్థం మహాత్మభిః॥ ౧౨॥ ఇంద్రేణ నిషధం ప్రాప్య గిరిప్రస్థాశ్రమే తదా। ఛన్నేనోష్య కృతం కర్మ ద్విషతాం చ వినిగ్రహే॥ ౧౩॥ విష్ణునాశ్వశిరః ప్రాప్య తథాదిత్యాం నివత్స్యతా। గర్భే వధార్థం దైత్యానామజ్ఞాతేనోషితం చిరమ్॥ ౧౪॥ ప్రాప్య వామనరూపేణ ప్రచ్ఛన్నం బ్రహ్మరూపిణా। బలేర్యథా హృతం రాజ్యం విక్రమైస్తచ్చ తే శ్రుతమ్॥ ౧౫॥ హుతాశనేన యచ్చాపః ప్రవిశ్య ఛన్నమాసతా। విబుధానాం కృతం కర్మ తచ్చ సర్వం శ్రుతం త్వయా॥ ౧౬॥ ప్రచ్ఛన్నం చాపి ధర్మజ్ఞ హరిణారివినిగ్రహే। వజ్రం ప్రవిశ్య శక్రస్య యత్కృతం తచ్చ తే శ్రుతమ్॥ ౧౭॥ ఔర్వేణ వసతా ఛన్నమూరౌ బ్రహ్మర్షిణా తదా। యత్కృతం తాత దేవేషు కర్మ తత్తేనఘ శ్రుతమ్॥ ౧౮॥ ఏవం వివస్వతా తాత ఛన్నేనోత్తమతేజసా। నిర్దగ్ధాశ్శత్రవస్సర్వే వసతా భువి సర్వశః॥ ౧౯॥ విష్ణునా వసతా చాపి గృహే దశరథస్య వై। దశగ్రీవో హతశ్ఛన్నం సంయుగే భీమకర్మణా॥ ౨౦॥ ఏవమేవ మహాత్మానః ప్రచ్ఛన్నాస్తత్ర తత్ర హ। అజయన్ శాత్రవాన్యుద్ధే తథా త్వమపి జేష్యసి॥ ౨౧॥ తథా ధౌమ్యేన ధర్మజ్ఞో వాక్యైస్సంపరితోషితః॥ శాస్త్రబుద్ధ్యా స్వబుద్ధ్యా చ న చచాల యుధిష్ఠిరః॥ ౨౨॥ అథాబ్రవీన్మహాబాహుర్భీమసేనో మహాబలః॥ రాజానం బలినాం శ్రేష్ఠో గిరా సంపరిహర్షయన్॥ ౨౩॥ అవేక్షయా మహారాజ తవ గాండీవధన్వనా॥ ధర్మానుగతయా బుద్ధ్యా న కించిత్సాహసం కృతమ్॥ ౨౪॥ సహదేవో మయా నిత్యం నకులశ్చ నివారితౌ। శక్తౌ విధ్వంసనే తేషాం శత్రుఘ్నౌ భీమవిక్రమౌ॥ ౨౫॥ న వయం తత్ప్రహాస్యామో యస్మిన్యోక్ష్యతి నో భవాన్। భవాన్విధత్తాం తత్సర్వం క్షిప్రం జేష్యామహే రిపూన్॥ ౨౬॥ ఇత్యుక్తే భీమసేనేన బ్రాహ్మణాః పరమాశిషః॥ ప్రయుజ్యాపృచ్ఛ్య భరతాన్యథాస్వాన్స్వాన్యయుర్గృహాన్॥ ౨౭॥ సర్వే వేదవిదో ముఖ్యా యతయో మునయస్తథా। ఆశీరుక్త్వా యథాన్యాయం పునర్దర్శనకాంక్షిణః॥ ౨౮॥ సహ ధౌమ్యేన విద్వాంసస్తథా పంచ చ పాండవాః। ఉత్థాయ ప్రయయుర్వీరాః కృష్ణామాదాయ ధన్వినః॥ ౨౯॥ క్రోశమాత్రముపాగమ్య తస్మాద్దేశాన్నిమిత్తతః॥ శ్వోభూతే మనుజవ్యాఘ్రాశ్ఛన్నవాసార్థముద్యతాః॥ ౩౦॥ పృథక్ శాస్త్రవిదః సర్వే సర్వే మంత్రవిశారదాః। సంధివిగ్రహకాలజ్ఞా మంత్రాయ సముపావిశన్॥ ౩౧॥ ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ ఇతి శ్రీమహాభారతే శతసహస్ర్యాం సంహితాయాం వైయాసిక్యాం ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖ అరణ్యపర్వాంతర్గతారణేయపర్వణి అజ్ఞాతవాసోద్యోగే చతుర్దశాధిక త్రిశతతమోఽధ్యాయః ❖❖❖❖❖❖❖❖❖❖

అరణ్యపర్వ సమాప్తం.

కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా బుద్ధ్యాత్మనా వా ప్రకృతేస్స్వభావాత్। కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై నారాయణాయేతి సమర్పయామి॥

యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం తు యద్భవేత్। తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోఽస్తు తే॥

ఓం తత్సత్ - హరిః ఓం - శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.